

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

T. LIVII PATAVINI
HISTORIARUM
AB URBE CONDITA
LIBRI QUI SUPERSUNT OMNES.

TOMUS III.

LONDINI:
EXCUDEBANT GILBERT & RIVINGTON,
IN VICO DICTO ST. JOHN'S SQUARE.

T. LIVII PATAVINI
HISTORIARUM

AB URBE CONDITA

LIBRI QUI SUPERSUNT OMNES,

EX RECENSIONE

ARN. DRAKENBORCHII.

PRÆTER VARIETATEM LECTIONUM GRONOVIANÆ, CREVIERIANÆ,

KREYSSIGIANÆ, ET BEKKERIANÆ,

ACCEDUNT

NOTÆ INTEGRÆ

EX EDITIONIBUS

J. B. L. CREVIERII.

CUM INDICE RERUM LOCUPLETISSIMO.

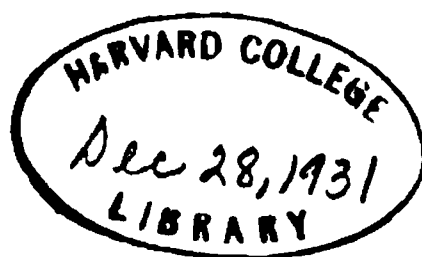
TOMUS III.

LONDINI:

**IMPENSIS WHITTAKER ET SOC.; LONGMAN, BROWN, ET SOC.; DUNCAN ET
MALCOLM; SIMPKIN, MARSHALL, ET SOC. OXONII: J. H. PARKER.**

MDCCCLII.

L 2 16. 187. 10
✓

*From the estate of
Edwin H. Abbott*

T. LIVII PATAVINI
HISTORIARUM
AB URBE CONDITA
LIBRI.

EPITOME LIBRI XXXV.

P. SCIPIO Africanus legatus ad Antiochum Ephesi cum Hannibale, qui se Antiocho junxerat, conlocutus est; ut, si fieri posset, metum ei, quem ex populo Romano conceperat, eximeret. Inter alia quum quæreretur, quem fuisse maximum imperatorem Hannibal crederet, respondit: Alexandrum Macedonum regem, quod parva manu innumerabiles exercitus fudisset; quodque ultimas oras, quas visere supra spem humanam esset, peragrasset. Querenti deinde, quem secundum poneret, Pyrrhum, inquit, castra metari primum docuisse. ad hoc neminem elegantius loca cepisse, præsidia disposuisse. Exsequenti, quem tertium diceret, semet ipsum dixit. Ridens Scipio, Quidnam tu diceres, si me, inquit, vicisses? Tunc vero, inquit, me et ante Alexandrum, et ante Pyrrhum, et ante alios posuissem. Inter cetera prodigia, quæ plurima fuisse traduntur, bovem Cn. Domitii consulis locutum, Roma cave tibi, refertur. Adparant in Antiochum bellum Romani. Nabis Lacedæmoniorum tyrannus, incitatus ab Ætolis, qui et Philipppum et Antiochum ad inferendum bellum populo Romano sollicitabant, a populo Romano descivit: et, bello adversus Philopæmenem Achæorum prætorem gesto, ¹ ab Ætolis et ab Alexameno duce eorum interfectus est. Ætoli quoque ab amicitia populi Romani defecerunt. cum quibus societate juncta, Antiochus Syriæ rex, quum bellum Græciæ intulisset, complures urbes occupavit; inter quas Chalcidem, et totam Eubæam. Res præterea in Liguribus gestas et adparatum belli ab Antiocho continet.

¹ *Ab Ætolis et Alexameno duce eorum]* Quatuor ultimas voces, quæ a vulgatis absunt, in uno e MSS. suis exstare testatur Gronovius.

T. LIVII PATAVINI

LIBER XXXV.

U. C. 559.
A. C. 193.
Res Hispaniæ.

PRINCIPIO anni, quo hæc gesta sunt, Sex. Digitius prætor Hispania citeriore cum civitatibus iis, quæ post profectior M. Catonis permultæ rebellaverant, crebra magis, quam dictu, prælia fecit, et adeo pleraque adversa, ut vix ¹ dimidium militum, quam quod acceperat, successori tradiderit. ² dubium est, quin omnis Hispania sublatura animos fuerit alter prætor P. Cornelius Cn. F. Scipio trans Iberum in secunda prælia fecisset: quo terrore non minus quinquaginta oppida ad eum defecerunt. Prætor hæc gesserat Scipio Idem pro prætore, Lusitanos, pervastata ulteriori provincia cum ingenti præda domum redeunt, in ipso itinere adgreſsus ab hora tertia diei ad octavam incerto eventu pugnavit, mero militum impar, superior aliis: nam et acie frequenter armatis adversus longum et inpeditum turba pecorum agmina et recenti milite adversus fessos longo itinere concurrere Tertia namque vigilia exierant hostes: huic nocturno itinere tres diurnæ horæ accesserant: nec ulla quiete data, laboris viæ prælium exceperat. Itaque principio pugnae vigoris quid in corporibus animisque fuit, et turbaverant prætor Romanos: deinde æquata paullisper pugna est. In hoc crimine ludos Jovi, ^a si vi ^a fudisset cecidissetque hostes, prætor vovit. Tandem gradum acrius intulere Romani, sitque Lusitanus. deinde prorsus terga dedit. et, qui institissent fugientibus victores, ad duodecim millia hostium sunt cæsa: capti quingenti quadraginta, omnes fere ^b equi et signa militaria capta centum triginta quatuor. de exercitu Romano septuaginta et tres amissi. Pugnatum haud prope Ilipa urbe est. Eo victorem opulentum prædæ exercitus P. Cornelius reduxit. ea omnis ante urbem exposita potestasque dominis suas res cognoscendi facta ^c. cæ

^a vi del. Kreyss. Bekk.

^b ferme Gron. Crev.

^c add. est Kreyss. Bekk.

¹ *Dimidium militum, quam quod acceperat*] 78.
Non agnoscit unus e Gronovii MSS. vocem *quod*, quæ nec necessaria est. Simile mendum irrepsit supra XXXIV. 52. • Vid. ibi not.

² *Si vi fudisset*] Sigonii liber, et noster torinus, *si fudisset*: recte.

vendenda quaestori data: ³ quod inde reffectum est, militi divisum. U. C. 559.
A. C. 193.

II. Nondum ab Roma profectus erat C. Flaminius praetor, quum haec in Hispania gerebantur. itaque tam adversae, quam secundae res per ipsum amicosque ejus magnis sermonibus celebrabantur: et tentaverat, quoniam bellum ingens in provincia exarsisset, et exiguas reliquias exercitus ab Sex. Digitio, atque eas ipsas plenas pavoris ac fugae accepturus esset, ut unam sibi ex urbanis legionibus decernerent: ad quam quum militem ab se ipso scriptum ex senatusconsulto adjecisset, eligeret ex omni numero sex ^d millia et quingentos pedites, et equites trecentos. *Ea se legione (nam in Sex. Digitii exercitu haud multum spei esse) rem gesturum.* Seniores negare, *Ad rumores, a privatis temere in gratiam magistratum confictos, senatusconsulta facienda esse. nisi quod aut praetores ex provinciis scriberent, aut legati renunciarent, nihil ratum haberi debere. Si tumultus in Hispania esset, placere, tumultuarios milites extra Italiam scribi a praetore.* Mens ea senatus fuit, ut in Hispania tumultuarii milites legerentur. Valerius Antias et in Siciliam navigasse delectus caussa C. Flaminium scribit: et ex Sicilia Hispaniam petentem, tempestate in Africam delatum, vagos milites de exercitu P. Africani sacramento rogasse: his duarum provinciarum delectibus tertium in Hispania adjecisse.

III. Nec in Italia segnius Ligurum bellum crescebat. Pisas Res Ligu-
rim. jam quadraginta millia ^e hominum, adfluente quotidie multitudine ad famam belli spemque praedae, circumsedebant. Minucius consul Arretium ^f die, quem ^g dixerat ^h ad conveniendum militibus, venit. inde quadrato agmine ad Pisas duxit ⁱ; et, quum hostes mille passuum ab oppido ^j trans fluvium movissent castra, consul urbem, haud dubie servatam adventu suo, est ingressus. Postero die et ipse trans fluvium fere quingentos Minucii
Coe. res in
Liguria
gestae. passus ^k ab hoste posuit castra. inde levibus proeliis a populationibus agrum sociorum tutabatur. in aciem exire non audebat, novo milite, et ex multis generibus hominum conlecto, ^l necdum noto satis inter se, ut fidere alii aliis possent. Ligures multitudine freti et in aciem exhibant, parati de summa rerum decernere: et abundantes militum numero passim

^d sex l. tria Gron. Crev. ^e millibus Eaed. ^f quam Kreys. Bekk.
^g edixerat Gron. Crev. Bekk. ^h duxit ad Pisas Bekk. ⁱ hostes non plus
passuum tribus millibus ab oppido Gron. Crev. ^j hostes non plus mille passuum ab
oppido Kreys. Bekk. ^k ferme mille passus Gron. Crev. ^l quingentos fere passus
Kreys. quingentos ferme passus Bekk.

³ Quod inde reffectum est] Quod ex divendita praeda collectum pecunias est. Sic apud Cic. in Paradoxis, antequam tibi ex tuis possessionibus tantum reficiatur, ut . . .

⁴ Die quem edixerat] Plurimi scripti, dixerat: quod magis placet.

⁵ Necdum noto satis inter se, ut fidere alii aliis possent] Editi ante Gelenium, ut viz fidere: quae verior et magis Latina lectio videtur. Necdum noto satis, id est, parum adhuc noto inter se, ita ut viz fidere alii aliis possent.

U. C. 559. multas manus per extrema finium ad prædandum emittebant
A. C. 193. et, quum coacta vis magna pecorum prædæque esset, parati
erat præsidium, per quod in castella eorum vicosque ageret

L. Cornelii IV. Quum bellum Ligustinum ad Pisas constitisset, con-
res gestæ alter L. Cornelius Merula per extremos Ligurum fines ex-
apud Boios. citum in agrum Boiorum induxit, ubi longe alia belli ratio
quam cum Liguribus, erat. Consul in aciem exhibat, hos
pugnam detrectabant: prædatumque, ubi nemo obviam exire
discurrerent Romani; Boii diripi sua inpune, quam tuenda
ea conserere certamen, malebant. Postquam omnia fe-
ignique satis evastata erant, consul agro hostium excessit,
ad Mutinam agmine incauto, ut inter pacatos, ducebat. Boii
ubi egressum e finibus suis hostem sentire, sequebantur
silenti agmine, locum insidiis quærentes. nocte prætergre-
castra Romana saltum, qua transeundum erat Romanis, in-
derunt. Id quum parum occulte fecissent, consul, qui mu-
nocte solitus erat movere castra, ne nox terrorem in tum-
tuario prælio augeret, lucem expectavit: et, quum lu-
moveret, tamen turmam equitum exploratum misit. Po-
quam relatum est, quantæ copiae, et in quo loco essent, toti
agminis sarcinas in medium conjici jussit. ⁶ et triarios vallum
circumjicere: cetero exercitu instructo ad hostem accessit.
Idem et Galli fecerunt, postquam apertas esse insidias,
recto ac justo prælio, ubi vera virtus vinceret ⁷, dimicandum
viderunt.

V. Hora secunda ferme concursus est. ⁸ sinistra sociorum
ala et ⁹ extraordinarii prima in acie pugnabant. præerant d
consulares legati, M. Marcellus et Ti. Sempronius, prio-
anni consul. Novus consul nunc ad prima signa erat, nu-
legiones continebat in subsidiis; ne certaminis studio pri-
procurrerent ¹, quam datum signum esset. equites earum
extra aciem in locum patentem Q. et P. Minucios tribuni
militum educere jussit. inde ², quum signum dedisset, inpetum
ex aperto facerent. Hæc agenti nuncius venit a Ti. Semp-
nio Longo, *non sustinere extraordinarios inpetum Gallorum
et cæsos permultos esse: et, qui supersint, partim labore, partim
metu remisisse ardorem pugnae. legionem alteram ex duabus,
videretur, submitteret, priusquam ignominia acciperetur.* S-
cunda legio missa est ³, et extraordinarii recepti. Tum redi-
tegrata est pugna. ⁴ Quum et recens miles, et frequens ordo

^h mittebant Bekk.
¹ concurrerent Ead.

⁷ vinceret virtus Ead.
² unde Bekk.

^k ins. equitum Gron. Cr.
³ missa est legio Ead.

⁶ Et Triarios vallum circumjicere] Nempe
sarcinis; circum sarcinas vallum jacere: ut
vallo objecto sarcinae in tuto essent, ac præser-
tim, ut haberent ii qui pugnaturi erant, quo se
reciperent, si pellerentur. Mos erat Triarios ad
custodiam castrorum relinqui: quod observat
ex Dionysio Lipsius l. IV. de Mil. Rom.
dial. l.

⁷ Sinistra sociorum equitum ala] Dele fide-
ter cum Lipsio, l. II. de Mil. Rom. dial. 7,
cem equitum: hic enim de peditibus sociis a-
tur. Hoc probat tota prælii narratio. Vid. n.
ad l. XXV. c. 21 supra.

⁸ Extraordinarii] Itidem pedites. Vid. n.
ad l. XXVII. c. 12.

⁹ Quum . . . legio successit. sinistra] A

nibus legio successisset, et sinistra^m ala ex prælio subducta U. C. 559. est; dextra in primam aciem subiit. Sol ingenti ardore tor- A. C. 193. rebat minime patientia æstus corpora Gallorumⁿ: densis tamen ordinibus nunc alii in alios, nunc in scuta incumbentes, sustinebant inpetus Romanorum. Quod ubi animadvertit consul, ad perturbandos ordines eorum C. Livium Salinatorem, qui præerat¹⁰ alariis equitibus, quam concitatissimos equos inmittere jubet: et legionarios equites in subsidiis esse. Hæc procella equestris primo confudit et turbavit, deinde dissipavit aciem Gallorum; non tamen, ut terga darent. Obstabant duces, hastilibus cædentes terga trepidantium, et redire in ordines cogentes: sed interequitantes alarii non patiebantur. Consul obtestabatur milites, *Ut paululum adniterentur: victoriam in manibus esse. dum perturbatos^o et trepidantes viderent, instarent. si restitui¹¹ ordines sissent^p, integro rursus eos prælio et dubio dimicatu-ros*. Inferre vexillarios jussit signa. omnes connisi tandem averterunt hostem. Postquam terga dabant, et in fugam passim effundebantur, tum ad persequendos eos legionarii equites inmissi. Quatuordecim millia Boiorum eo die cæsa sunt^q; vivi capti mille nonaginta duo: equites septingenti viginti unus, tres duces eorum, signa militaria ducenta duodecim, carpenta sexaginta tria. Nec Romanis incruenta victoria fuit. supra quinque millia militum, ipsorum aut sociorum, sunt amissa, centuriones tres et viginti, præfecti socium quatuor, et M. Genucius, et M. Marcius^r tribuni militum secundæ legionis.

VI. Eodem fere tempore duorum consulum literæ adlatæ sunt, L. Cornelii de prælio ad Mutinam cum Boiis facto, et Q. Minucii a Pisis. *Comitia suæ sortis esse. ceterum adeo suspensa omnia in Liguribus se habere, ut abscedi inde, sine perniciæ sociorum et damno reipublicæ, non possit. Si ita videretur Patribus, mitterent ad collegam, ut is, qui profligatum bellum haberet, ad comitia Romam rediret: si id facere gravaretur, quod non suæ sortis id negotium esset, se quidem facturum, quodcumque senatus censuisset; sed etiam atque etiam¹² viderent, ne magis e republica esset interregnum iniri, quam ab se in eo statu relinquere provinciam*. Senatus C. Scribonio negotium dedit, ut duos legatos ex ordine senatorio mitteret ad L. Cornelium consulem, qui literas collegæ ad senatum missas deferrent ad eum; et nunciarent, *senatum, ni is ad magistratus subrogandos Romam veniret, potius, quam Q. Minucius a bello integro avoca-*

^m successit. sinistra Gron. Crev. ⁿ Gallorum corpora Bekk. ^o turbatos Gron. Crev. ^p sissent Ead. ^q sunt cæsa Bekk. ^r et Q. et M. Marcii Kreyss. Bekk.

dress, et Victor. codex cum uno ex MSS. Hearnii, successisset. Et sinistra: quod placet.

¹⁰ Alariis equitibus] Sociorum equitibus. Vid. not. ad l. XXVI. c. 14.

¹¹ Ordines sissent] MSS. Gronoviani scissent: Victor. sissent. Lege sissent.

¹² Viderent ne magis e republica esset] Proba lectio: quæ tamen auctoritate non satis firma stat. Scripti etenim et omnes editi, teste Hearnio, pro particula ne exhibent si. Nec aliter Vlt. codex.

U. C. 559. *retur*⁹, *interregnum iniri passurum*. Missi legati renunciari
 A. C. 193. *L. Cornelium ad magistratus subrogandos Romam ventur*
 De literis L. Cornelii, quas scripserat secundum proelium c
 Boiis factum, disceptatio in senatu fuit: quia privatim ple
 que senatoribus legatus M. Claudius scripserat, *Fortunæ po*
Romani et militum virtuti gratiam habendam, quod res l
gesta esset. Consulis opera et militum aliquantum amissum
hostium exercitum, cujus delendi oblata fortuna fuerit, elaps
Milites eo plures perisse, quod tardius ex subsidiis, qui labor
tibus opem ferrent, successissent. Hostes e manibus emis
quod equitibus legionariis et tardius datum signum esset, et p
sequi fugientes non licuisset.

VII. De ea re nihil temere decerni placuit: ad frequ
 tiores¹³ consultatio dilata est. Instabat enim cura alia, q
 civitas fœnore laborabat: et quod¹, quum multis fœnebr
 legibus constricta avaritia esset, via fraudis inita erat,¹⁴ u
 socios, qui non tenerentur iis legibus, nomina transcribere
 ita libero fœnore obruebant debitores.¹⁵ Cujus coërcen
 quum ratio quæreretur, diem finiri placuit¹⁶ Feralia, c
 proxime fuissent: ut, qui post eam diem socii civibus Rom
 credidissent pecunias, profiterentur; et ex ea die pecuniæ c
 ditæ,¹⁷ quibus debitor vellet legibus, jus creditori diceret
 Inde, postquam professionibus detecta est magnitudo a
 alieni, per hanc fraudem contracti, M. Sempronius tribu
 plebis ex auctoritate Patrum plebem rogavit, plebesque sci
 ut¹⁸ cum sociis ac nomine Latino pecuniæ creditæ jus id
 quod cum civibus Romanis, esset. Hæc in Italia domi n
 tiæque acta. In Hispania nequaquam tantum belli f
 quantum auxerat fama. C. Flaminius in citeriori Hispa
 oppidum Iluciam in Oretanis cepit: deinde in hiberna mil
 deduxit. et per hiemem proelia aliquot, nulla memoria dig
 adversus latronum magis, quam hostium, excursionses, va
 tamen eventu, nec sine militum jactura, sunt facta. Majc

Res Hispaniæ.

⁹ *avocaret* Bekk. ¹ *quod* del. Gron. Crev. ¹³ *cernendi* Esæd. ¹⁴ *redderetur* B

13 *Consultatio dilata*] Sic conjecerat Gronovius, et firmant MSS. Hearnii, consentiente Victorino. Vulgo *delata* est.

14 * *Ut in socios . . . nomina transcriberent*] Nomina hic interpretanda sunt obligations. Si quis Romanus a Romano pecuniam sumeret mutuam, jubebatur a creditore se profiteri scripto debitorem, non ejus a quo vere acceperat, sed alicujus Latini.

15 *Cujus cernendi*] Sic quidem scripti. Nec malus omnino sensus. *Cernendi* erit *inspiciendi*, *perpendendi*. Mallemus tamen, quod quidam editi habebant, licet repudiatum a Sigonio et Gronovio, *cujus coercendi*.

16 *Feralia*] *Diis Manibus sacrata festa*, inquit Festus. De hujus nominis origine sic habet Ovidius in Fastis, l. II. *Hanc, quia justa ferunt, dixere Feralia lucem*. Ea notantur in

quibusdam Kalendariis a. d. IX. Kalend. Martias, sive die 21. Februarii; in Fastis Ovidii a. d. XII. Kal. Martias, sive 18. Februarii.

17 *Quibus debitor vellet legibus*] Apparet ex iis quæ præcedunt, legibus Romanis cumscriptam esse fœnerandi licentiam, et debitoris fuisse, ut secundum eas potius pecuniæ creditæ diceretur, sive judicare controversiæ de pecuniis creditis, quam secundum leges, quibus socii Latini nominis uterentur. Ut igitur faveant debitori, permittunt arbitrio decernendum quibusnam legibus, manis an Latinis, jus pecuniæ creditæ vellet.

18 * *Cum sociis*] Qui pecunias mutuas civibus Romanis dedissent. Socii inter se suis legibus uti procul dubio sinuntur.

res gestæ^a a M. Fulvio. Is apud Toletum oppidum cum Vac- U. C. 559.
cæis Vectonibusque et Celtiberis signis conlatis dimicavit: A. C. 193.
exercitum earum gentium fudit fugavitque: regem Hilermum
vivum cepit.

VIII. ¹⁹ Quum hæc in Hispania gerebantur^t, comitiorum
jam adpetebat dies. itaque L. Cornelius consul, relicto ad L. Corne-
exercitum M. Claudio legato, Romam venit. Is in senatu lius Cos.
quum de rebus ab se gestis disseruisset, ²⁰ quoque in^u statu postulat
provincia esset; questus est cum Patribus conscriptis, quod, triumphum
tanto bello una secunda pugna tam feliciter perfecto, non esset sibi decerni.
habitus Diis immortalibus honos. Postulavit deinde, ut^x sup-
plicationem simul triumphumque decernerent. Prius tamen,
quam relatio fieret, Q. Metellus, qui consul dictatorque fuerat,
Literas eodem tempore, dixit, et consulis L. Cornelii ad senatum,
et M. Marcelli ad magnam partem senatorum, adlatas esse, inter
se pugnantes: eoque dilatatam esse consultationem, ut præsentibus
auctoribus earum literarum disceptaretur. Itaque expectasse
se, ut consul, qui sciret ab legato suo adversus se scriptum
aliquid, quam ipsi veniendum esset, deduceret eum secum Ro-
mam: quam etiam verius esset, ²¹ Ti. Sempronio imperium
habenti tradi exercitum, quam legato. Nunc videri esse amotum
de industria, ne^y ea, quæ scripsisset, ²² præsens diceret, aut
argueret^z coram: et, si quid vani adferret, argui posset, donec
ad liquidum veritas explorata esset. Itaque nihil eorum, quæ
postularet consul, decernendum in præsentia censere. Quum Nec impe-
pergeret nihilo segnius referre, ut supplicatio decerneretur, trat.
triumphantique sibi urbem^a invehi liceret; M. et C. Titinii
tribuni plebis, se intercessuros, si de ea re fieret senatuscon-
sultum, dixerunt.

IX. Censores erant priore anno creati Sex. Ælius Pætus et
C. Cornelius Cethegus. Cornelius lustrum condidit. censa Lustrum
sunt civium capita ²³ centum quadraginta tria millia, septin- conditum.
genta quatuor. Aquæ ingentes eo anno fuerunt, et Tiberis

^a gesta res Bekk. ^t Dum—agerentur Gron. Crev. ^u in del. Bekk. ^x ut del. Ead.
^y ne L. qui Gron. Crev. Bekk. ^z diceret, arguere Bekk. ^a in urbem Gron. Crev.

¹⁹ Dum hæc in Hispania agerentur] Modius
e MS. suo profert, Quum hæc in Hispania ge-
rebantur. Victor. quoque codex habet quum.
Nec moræ sumus culquam, quominus illam
particulam in locum roû dum admittat. Sed
illud assentiri non possumus Gronovio, vulga-
tam lectionem σολουίζειν, et Latine dici om-
nino debuisse Dum hæc agebantur. Utrouque
enim modo Latina oratio est. Et ipse Grono-
vius infra, c. 36, ubi legitur, libertatem, quum
restitui videretur, interceptam, emendat, dum
restitui videretur.

²⁰ Quoque in statu] Duo MSS. teste Grono-
vio abolent præpositionem: et sic nonnunquam
navult Livius. Lib. III. c. 68. Quid tandem?
privata res vestra quo statu sunt?

²¹ Ti. Sempronio imperium habenti] Cui im-

perium ex consulatu prorogatum erat, ut colli-
gitur ex c. 56. l. XXXIV. ^a Tamen supra c.
5, legatus ille, itidem ut M. Marcellus, dicitur.
† Noster Vict. ut et unus e MSS. Gronovianis,
Sempronio Tito: ut legendum videatur Sem-
pronio Tiberio. Amat enim interdum Livius
prænomena postponere nominibus.

²² Præsens diceret, aut argueret coram, et si
quid] Magis placeret: qui ea quæ scripsisset
præsens diceret, et aut argueret coram, aut, si
quid vani afferret, argui posset.

²³ Centum] Admodum verisimile est hunc
numerum justo minorem esse, et Livium scrip-
sisse ducenta. Hoc probant numeri ejus lustr
cujus proxime præcessit mentio, (supra XXI. c.
37,) et lustrum sequentis, infra XXXVIII. 36.

U. C. 559. A. C. 193. Prodigia. loca plana urbis inundavit. Circa portam Flumentanam et conlapsa quædam ruinis sunt : et porta Cœlimontana fulm icta est, murusque circa multis locis de cœlo tactus. Et Aciæ, et ^a Lanuvii, et in Aventino, lapidibus pluit ; et a Capnunciatum est, examen vesparum ingens in forum advolas et in Martis æde consedissee. eas conlectas cum cura, et i crematas esse. Horum prodigiorum caussa decemviri lib adire jussi, et novemdiale sacrum factum, et supplicatio indi est, atque urbs lustrata. Iisdem diebus ædiculam Victor Virginis, prope ædem Victoriæ, M. Porcius Cato dedica biennio post, quam vovit. Eodem anno ²⁴ coloniam Latin ²⁵ in agrum ^b Thurinum triumviri deduxerunt Cn. Manl Vulso, L. Apustius Fullo, ²⁶ Q. Ælius Tubero, cujus lege dec cebatur. tria millia peditum iere, trecenti equites : nume exiguus pro copia agri. Dari potuere tricena jugera in pe tes, sexagena in equites. Apustio auctore, tertia pars a demta est : quo postea, si vellent, novos colonos adscrib possent. Vicena jugera pedites, quadragena equites acceperu

Multi et
potentes
candidati
consulatus.

X. In exitu jam annus erat, et ambitio magis, quam u quam alias, exarserat consularibus comitiis. multi et poten petebant patricii plebeiique : P. Cornelius Cn. filius Scip qui ex Hispania provincia nuper decesserat magnis rel gestis, et L. Quinctius Flamininus, qui classi in Græcia p fuerat, et Cn. Manlius Vulso. hi patricii. Plebei aut C. Lælius, Cn. Domitius, C. Livius Salinator, M'. Acili sed omnium oculi in Quinctium Corneliumque conjecti. n et in unum locum petebant ambo patricii, et rei militaris glo recens utrumque commendabat. Ceterum ante omnia cer men accendebant fratres candidatorum, duo clarissimi ætæ suæ imperatores. major gloria in Scipione ^c : et, quo major, ²⁷ propior invidiam ^d. Quinctii recentior, ut qui eo anno triu phasset. Accedebat, quod alter decimum jam prope anni assiduus in oculis hominum fuerat ; ²⁸ quæ res minus verenc magnos homines ipsa satietate facit : consul iterum post victum Hannibalem, censorque fuerat. In Quinctio ²⁹ nova

^a et del. Gron. Crev.

^b castrum Bekk.

^c Scipionis Gron. Crev. Be

^d invidiæ Gron. Crev.

²⁴ *Coloniam Latinam*] Vid. not. 85, ad l. XXXIV. c. 53.

²⁵ *In agrum Thurinum*] Scripti cum vetustioribus editis in castrum Ferentinum. Recte videtur Sigonius reposuisse *Thurinum* ex l. XXXIV. c. 53, supra. Sed nihil vetat retineri vocem *castrum*, legique in castrum *Thurinum*, qui fortasse est is ipse pagus *Thurinus*, de quo Suet. in Aug. c. 2. Hæc fere Gronovius.

²⁶ *Q. Ælius Tubero*] Vid. not. 86 ad locum modo memoratum.

²⁷ *Propior invidiæ*] Sigonii liber, et unus e Gronovianis, exhibent *invidiam*. Et alludunt plurimi, inter quos Victorinus, præ-

feruntque *invidia*. Sane sic amat loqui Liv. l. I. c. 25, *prope metum res fuerat*. Et ibid *propius Albam*. Et l. XXVIII. c. 15, *proxi . . . hostem*.

²⁸ *Quæ res minus verendos magnos homi* Adjicere potuit Livius, quod Valerius M testatur, l. II. c. 4, eo alienatum esse a Scipi vulgi animum, quod auctor fuisset necerne loca senatoria a populo in ludis spectan Vid. supra l. XXXIV. c. 54.

²⁹ ** Nova et recentia*] *Nova*, intacta, n mercede, quæ illi exsoluta esset, præflor *Recentia*, nupera. Contra in Scipione me non jam erant aut *nova ad gratiam*, quum

recentia omnia ad gratiam erant: nihil nec petierat a populo U. C. 559.
 post triumphum, nec adeptus erat: *pro fratre germano, non* A. C. 193.
patruele, se petere aiebat: pro legato et ³⁰ particeps administrati ^d
belli. se terra, fratrem mari, rem gessisse. His obtinuit, ut Scipio
 præferretur candidato, quem Africanus frater ducebat ^e; quem victus a
 Cornelia gens, Cornelio consule comitia habente; ³¹ quem tan- Quinctio.
 tum præjudicium senatus, virum e civitate optimum judicatum,
 qui matrem Idæam Pessinunte venientem in urbem acciperet.
 L. Quinctius et Cn. Domitius Ahenobarbus consules facti.
 adeo ne in plebeio quidem consule, quum pro C. Lælio nite-
 retur, Africanus valuit. Postero die prætores creati L. Scri-
 bonius Libo, M. Fulvius Centumalus, A. Atilius Serranus,
 M. Bæbius Tamphilus, L. Valerius Tappo ^f, Q. Salonius Sarra.
 Ædilitas insignis eo anno fuit M. Æmilii Lepidi et L. Æmilii
 Paulli. Multos pecuarios damnarunt: ex ea pecunia clipea
 inaurata in fastigio Jovis ædis posuerunt. Porticum unam
 extra portam Trigeminam, emporio ad Tiberim adjecto; alte-
 ram a porta Fontinali ad Martis aram, qua in Campum iter
 esset, perduxerunt.

XI. Diu nihil in Liguribus dignum memoria gestum erat. Res gestæ
 Extremo ejus anni bis in magnum periculum res adducta est. apud Ligu-
 nam et castra consulis obpugnata, ægre sunt defensa: et non res.
 ita multo post per saltum angustum quum duceretur agmen
 Romanum, ipsas fauces exercitus Ligurum insedit. qua quum
 exitus non pateret, converso agmine redire institit consul: et
 ab ^g tergo fauces saltus occupatæ a parte hostium erant, Cau-
 dinæque cladis memoria non animis modo, sed prope oculis,
 obversabatur. Numidas octingentos ferme equites inter auxi- Numida-
 lia habebat. eorum præfectus consuli pollicetur, *Se parte, utra* rum equita-
vellet, cum suis erupturum. Tantum uti diceret, utra pars fre- tus.
quentior vicis esset. in eos se inpetum facturum: et nihil prius
quam flammam tectis injecturum, ut is pavor cogeret Ligures
excedere saltu, quem obsiderent, et discurrere ad opem ferendam
suis. Conlaudatum eum consul spe præmiorum onerat. Nu-
 midæ equos conscendunt, et obequitare stationibus hostium,
 neminem lacessentes, cœperunt. Nihil primo adspectu con-
 temtius. equi hominesque ³² paulluli et graciles: discinctus et
 inermis eques, præterquam quod jacula secum portat: equi

^d *administrandi* Crev. Bekk.

^f *Tappus*, et sic infra, Eæd.

^e *deducebat* Gron. Crev.

^g a Eæd.

quando consulatu censuraque remunerata vide-
 rentur, aut *recentia*, utpote decimum jam an-
 num habentia.

³⁰ *Particeps administrandi belli*] Hic vulgo
 legitur *administrati*. Sed putamus Sigonium,
 auctorem illius lectionis quam eliminavimus,
 nimis credidisse libro suo, editores Sigonio.
 Quod dedimus præferebant editi ante Sigonium,
 et servat Vict. codex. Atque hoc nobis elegan-
 tius videtur.

³¹ *Quem tantum præjudicium senatus virum*]
 Quem commendabat tantum præjudicium sena-
 tus, quod nempe ab amplissimo ordine judica-
 tus esset vir e civitate optimus. Unicum ver-
 bum *deducebat* in omnia hujus periodi membra
 sufficere Livio visum est, ex more a nobis notato
 ad l. III. c. 67.

³² *Paululi*] Parvuli. Supra l. VIII. c. 11,
pro paulula via.

U. C. 559. sine frenis, deformis ipse cursus rigida cervice et exte
A. C. 193. capite currentium. Hunc contemptum de industria augen
labi ex equis, et per ludibrium spectaculo esse. Itaque,
primo intenti paratique, si lacerarentur, in stationibus fuer
jam inermes sedentesque pars maxima spectabant. Num
adequitare, dein refugere, sed propius saltum paullatim eve
³³ velut quos inpotentes regendi equi invitos efferrent. p
tremo subditis calcaribus inter ^h medias stationes hosti
erupere: et, in agrum latiore evecti, omnia propinqua
tecta incendunt. proximo deinde vico inferunt ignem, f
flammaque omnia pervastant. Fumus primo conspec
deinde clamor trepidantium in vicis auditus, postremo s
ores puerique refugientes tumultum in castris fecerunt. ita
sine consilio, sine imperio, pro se quisque currere ad
tutanda¹: momentoque temporis castra relictas erant, et o
dione liberatus consul, quo intenderat, pervenit.

Liberat
exercitum
Romanum.

Ætolorum
molitiones.

Concitant
reges ad
bellum
Romanum.

XII. Sed neque Boii, neque Hispani, cum quibus eo a
bellatum erat, ³⁴ tam inimici infestique^k erant Romanis qu
Ætolorum gens. Ii post deportatos ex Græcia exerc
primo in spe fuerant, et Antiochum in vacuam Europæ p
sessionem venturum; nec Philippum, aut Nabin quietu
Ubi nihil usquam moveri viderunt, agitandum aliquid
cendumque rati, ne cunctando senescerent consilia, concil
Naupactum indixerunt. Ibi Thoas prætor eorum, conque
injurias Romanorum statumque Ætoliæ, *quod omnium Græ
gentium civitatumque inhonoratissimi post eam victoriam ess
cujus causa ipsi fuissent*, legatos censuit circa reges mitten
qui non solum tentarent animos eorum, sed suis quem
stimulis moverent ad Romanum bellum. Damocritus ad
bin, Nicander ad Philippum, Dicæarchus frater prætoris
Antiochum est missus. Tyranno Lacedæmonio Damocri
³⁵ *ademptis maritimis civitatibus enervatam tyrannidem, dic
inde militem, inde naves navalesque socios habuisse. inclu
suis prope muris Achæos videre dominantes in Peloponn
numquam habiturum recuperandi sua occasionem, si eam,
tum esset, prætermisisset. Nullum exercitum Romanum in G
cia esse: ³⁶ nec propter Gythium, aut maritimos alios Laco
dignam causam existimatueros Romanos, cur legiones in Græc
rursus¹ transmittant. Hæc ad incitandum animum tyre
dicebantur, ut, quum in Græciam Antiochus trajecis*

^h per Gron. Crev.

ⁱ tuenda Crev.

^k tam inimice infesti E

^l rursus Gron. Crev.

33 * *Velut quos*] Quasi impotentes regendi
ab equis inviti efferrentur.

34 *Tam inimici*] Victor. una particula auc
tior, *tam tunc inimici*.

35 * *Ademptis maritimis civitatibus*] Vid.
not. 25 ad XXXIV. 35, supra.

36 *Nec propter Gythium . . . dignam cau-*

sam existimatueros] Tolle cum Gronovio otio
et inelegans vocabulum *propter*. Simile
tamentum nobis ab aliena manu immissum
visum est l. XXIV. c. 8. *Ob eandem ca
. . . fuisse non negaverim*. Ubi monuimus
lendam esse voculam *ob*.

³⁷ conscientia violatæ per sociorum injurias Romanæ amicitiae, U. C. 559. conjungeret se cum Antiocho. Et Philippum Nicander haud A. C. 193. dissimili oratione incitabat. erat etiam major orationi materia, quo ex altiore fastigio rex, quam tyrannus, detractus erat, quoque plures ademptæ res. Ad hoc vetusta regum Macedoniæ fama, peragratusque orbis terrarum victoriis ejus gentis referebatur. *Et tutum vel incepto, vel eventu se consilium adferre. nam neque, ut ante se moveat Philippus, quam Antiochus cum exercitu transierit in Græciam, suadere; et, qui sine Antiocho adversus Romanos Ætolosque tam diu sustinuerit bellum, ei, adjuncto Antiocho, sociis Ætolis, qui tum graviores hostes, quam Romani fuerint, quibus tandem viribus resistere Romanos posse?* Adjiciebat de duce Hannibale, nato adversus Romanos hoste, qui plures et duces et milites eorum occidisset, quam quot superessent. Hæc Philippo Nicander. Alia Dicæarchus Antiocho: et omnium primum, *prædam de Philippo Romanorum esse dicere, victoriam Ætolorum, et aditum in Græciam Romanis nullos alios, quam Ætolos, dedisse; et ad vincendum vires eodem præbuisse.* deinde quantas peditum equitumque copias præbituri Antiocho ad bellum essent: quæ loca terrestribus copiis, quos portus maritimis. Tum de Philippo et Nabide ³⁸libero mendacio abutebatur: *paratum utrumque ad rebellandum esse: et primam quamque occasionem recuperandi ea, quæ bello amisissent, adrepturos.* Ita per totum simul orbem terrarum Ætoli Romanis concitabant bellum. ³⁹reges tamen aut non moti, aut tardius moti sunt.

XIII. Nabis extemplo circa omnes vicos maritimos dimisit, ad seditiones in iis miscendas: et alios principum donis ad suam causam perduxit, alios pertinaciter in societate Romana manentes occidit. Achæis omnium maritimorum Laconum tuendorum a T. Quinctio cura mandata erat. itaque extemplo ⁴⁰et ad tyrannum legatos miserunt, qui admonerent foederis eum Romani, denunciarentque, ne pacem, quam tantopere petisset, turbaret: et auxilia ad Gythium, quod jam obpugnabatur a tyranno, et Romam, qui ea nunciarent, legatos miserunt. Antiochus rex, ea hieme Raphiæ in Phœnice Ptolemæo regi Ægypti filia in matrimonium data, quum Antiochiam se recepisset, per Ciliciam, Tauro monte superato, extremo jam hiemis Ephesum pervenit: inde principio veris, Antiocho filio misso in Syriam ad custodiam ultimarum partium regni, ne

Nabis bellum molitur.

³⁷ Conscientia violatæ . . . Romanæ amicitiae conjungeret se cum Antiocho] Scripti hic corrupti sunt. Retineamus vulgatam lectionem, quæ jamdiu editos obtinet, donec melius quid aut certius e MSS. eruatur.

³⁸ Libero mendacio abutebatur] Sine ullo modo ad utilitatem causæ suæ utebatur libertate mentiendi de Philippo et Nabide absentibus. Quum Philippus et Nabis abessent, Dicæarchus libere de iis mentiri poterat: et quod

poterat, id licenter omnino, inserviens causæ suæ, faciebat.

³⁹ Reges tamen] Ex duobus regibus alter, nempe Philippus, non motus est: alter, Antiochus, tardius motus est.

⁴⁰ Et ad tyrannum legatos miserunt] Hic verbum miserunt supervacuum est, et odiose inculcatum, quum reperiatur idem in fine totius periodi.

U. C. 559.
A. C. 193.
Legati
Rom. ad
Antio-
chum.

quid, absente se, ab tergo moveretur, ipse cum omnibus retribus copiis ad Pisidas, qui circa ⁴¹ Sidam^m incolunt, pugnandos est profectus. Eo tempore legati Romani P. Sulpicius et ⁿ P. Villius, qui ad Antiochum (sicut ante dictum est) missi erant, jussi prius Eumenem adire, Elæam venisse, inde ⁴² Pergamum (ibi regia Eumenis fuit) escenderunt. Cupidus belli adversus Antiochum Eumenes erat, gravius si pax esset, adcolam tanto potentiores regem credens; eadem, si motum bellum esset, non magis parem Romanis fuisse quam Philippus fuisset: et aut funditus sublatum iri: aut si pax victo daretur, multa illi detracta sibi accessura: ut faceret deinde se ab eo sine ullo Romano auxilio tueri posset. Etiam si quid adversi casurum foret, satius esse Romanis se quamcumque fortunam subire, quam solum aut imperium pati Antiochi, aut abnuentem vi atque armis cogi. Ob hoc quantum auctoritate, quantum consilio valebat, incitabat manus ad bellum.

XIV. Sulpicius æger Pergami substitit. Villius, quum sidie bello occupatum esse regem audisset, Ephesum profectus, dum paucos ibi moratur dies, dedit operam, ut cum Hannibale, qui tum ibi forte erat, sæpe congrediretur; animum ejus et tentaret, si qua posset, et ^p metum demittere periculi ei quidquam ^q ab Romanis esse. His colloquiis aliquid actum nihil est; ⁴³ secutum tamen sua sponte velut consilio petatum esset, ut vilior ob ea regi Hannibali suspectior ad omnia fieret. ⁴⁴ Claudius, secutus Græcos Acilianos libros, P. Africanum in ea fuisse legatione tradit: eumque Ephesi conlocutum cum Hannibale. Et sermonem et unum ^r refert, quo quærenti Africano, *quem fuisse maximè imperatorem Hannibal crederet?* respondisse, *Alexandrum Macedonum regem: quod parva manu innumerabiles exercitus fudisset* ⁴⁵ *quodque oras^s, quas visere supra spem humanam esse peragrasset.* Quærenti deinde, *quem secundum poneret?* *Pyrrium*, dixisse, ⁴⁶ *castra metari primum docuisse. ad hoc ne*

Conloqui-
um Scipio-
nis cum
Hannibale.

^m Sindam Bekk.

ⁿ et del. Gron. Crev.

^o ascenderunt l

^p et si qua posset Bekk.

^q quicquam ei Ead.

^r unum etiam

^s ultimas oras Gron. Crev. Kreyss. Bekk.

41 Sidam] Scripti et veteres editi Sicam. Correxerunt Glareanus.

42 Pergamum ... ascenderunt] Hoc Gelenli est. Jac. Gronovius, quum scripti et editi habeant descenderunt, emendat hic, ut jam ante aliquoties, escenderunt.

43 Secutum tamen sua sponte est] Victor. codex pro est substituit tum. Utrumque erandas licet.

44 Claudius secutus Græcos Acilianos libros] Acilianos libros e Græco in Latinum sermonem convertisse Claudius dicitur supra l. XXV. c. 39. Vid. ea quæ ibi annotamus.

45 Quodque ultimas oras ... peragrasset] Parce omnino laudatur Alexander, si ultimas oras peragrasset tantummodo, non et subegisset. Videtur legendum victoriis peragras-

set, quemadmodum supra c. 12, peragratu Orbis terrarum victoriis ejus gentis.

46 Castra metari primum docuisse] Hoc Scipionis cum Annibale colloquium, quod aliunde fabellam non sane admodum ingerere fictam sapere videtur, tum duobus maximè locis indicat Romanum aliquem argumentum ditorum. Primus est hic ipse, ubi Pyrrhus universim dicitur castra metari primum docuisse, quum id tantummodo verum sit de Romani, teste Frontino, l. IV. Strategem. captis ejus castris ex eorum metatione sibi emendaverunt. Secundus est, qui mox sequitur, ubi Pyrrhus propterea laudatur, quod effecerit ut Italice gentes ejus imperium mallent, quam populi Romani, tamdiu prius in ea terra: qua in laude Pyrrho tributa

nem elegantius loca cepisse, præsidia disposuisse. artem etiam conciliandi sibi homines eam habuisse, ut Italicae gentes regis externi, quam populi Romani, tandiu principis in ea terra, imperium esse mallent. Exsequenti, quem tertium duceret? haud dubie semet ipsum dixisse. Tum risum obortum Scipioni, et subjecisse. *Quidnam tu diceres, si me vicisses? Tum me vero, inquit, et ante Alexandrum, et ante Pyrrhum, et ante omnes alios¹ imperatores esse.* Et perplexum Punico astu responsum, et improvisum adsentationis genus Scipionem movisse, quod e grege se imperatorum velut inæstimabilem secrevisset.

XV. Villius ab Epheso Apameam processit. eo et Antiochus, audito Romanorum legatorum adventu, obcurrit: Apameæ congressis disceptatio eadem ferme fuit, quæ Romæ inter Quinctium et legatos regis fuerat. mors nunciata Antiochi, filii regis, quem missum paullo ante dixeram in Syriam, diremit colloquia. Magnus luctus in regia fuit, magnumque ejus juvenis desiderium. id enim jam specimen sui dederat, ut, si vita longior contigisset, magni justique regis in eo indolem fuisse adpareret. Quo carior acceptiorque omnibus erat, eo mors ejus suspectior fuit, gravem successorem eum instare senectuti suæ patrem credentem, per spadones quosdam, talium ministeriis facinorum acceptos regibus, veneno sustulisse. Eam quoque causam clandestino facinori adjiciebant, quod, quum Seleuco² filio Lysimachiam dedisset, Antiocho quam similem daret sedem, "ut procul ab se honore eum quoque ablegaret, non habuisset. Magni tamen luctus species per aliquot dies regiam tenuit: legatusque Romanus, ne alieno tempore incommodus obversaretur, Pergamum concessit. Rex Ephesum, omisso, quod inchoaverat, bello, rediit. ibi, per luctum regia clausa, cum Minione quodam, qui princeps amicorum ejus erat, secreta consilia agitavit. Minio, ignarus omnium externorum, viresque aestimans regis "ex rebus in Syria aut Asia gestis, non causa modo superiorem esse Antiochum, quod nihil æqui postularent Romani, sed bello quoque superaturum credebat. Fugienti regi disceptationem cum legatis, seu jam experto eam minus prosperam, seu mœrore recenti confuso, professus Minio, se, quæ pro causa essent, dicturum, persuasit, ut a Pergamo arcesserentur legati.

Moritur
regis filius.

XVI. Jam convaluerat Sulpicius: itaque ambo Ephesum venerunt. Rex a Minione excusatus, et absente eo res agi cœpta est. Ibi præparata oratione Minio; *Specioso titulo,*

Conloqui-
um legato-
rum Rom.
cum
Minione.

¹ alios omnes Bekk.

² quod Seleuco Ead.

simul prodit illa Romanæ gloriæ admiratio, quam ubique præferunt Romanorum scripta. His adde quod Plutarchus in Pyrrho de hoc eodem colloquio agens, aliter omnino rem narrat. Apud eum, nulla Alexandri mentione facta, Pyrrhus ab Annibale primus, secundus Scipio, tertius Annibal ipse nominatur: quomodo perit omnis hujus sermonis, a Livio laudatus, lepos.

47 *Ut procul ab se honore eum quoque ablegaret!*] Honore, id est, per honorem, per speciem honoris.

48 *Ex rebus in Syria aut Asia gestis*] Res gestæ Antiochi, partim adversus rebelles, partim adversus Ptolemæum Philopatorum regem Ægypti, haud sane contemnendæ, memorantur a Polybio, libb. IV. et V.

U. C. 559. inquit, uti vos, Romani, Græcarum civitatum liberande
 A. C. 193. video : sed facta vestra orationi non conveniunt ; et ⁴⁹ aliud
 tiocho juris statuistis, alio ipsi utimini. Qui enim magis Si-
 naei Lampsacenique Græci sunt, quam Neapolitani, et Rhe-
 et Tarentini, a quibus stipendium, a quibus naves ex fœderi
 igitis ? Cur Syracusas, atque in alias Siciliae Græcas urbes
 torem quotannis, cum imperio et virgis et securibus, mitti
 nihil aliud profecto dicatis, quam armis superatis vos iis
 leges imposuisse. Eandem de Smyrna et Lampsaco civitatibus
 quæ Ioniae aut Æolidis sunt, causam ab Antiocho acci-
 Bello superatas a majoribus, et ⁵⁰ stipendiarias ac vecti-
 factas, in antiquum jus repetit. itaque ad hæc ei respon-
 velim, si ex æquo disceptatur, et non belli causa quaeritur.
 ea Sulpicius, ⁵¹ Fecit verecunde, inquit, Antiochus, qui, si
 pro causa ejus non erant, quæ dicerentur, quemlibet ista, et
 se, dicere maluit. Quid enim simile habet civitatum earum
 quas comparasti, causa ? Ab Rheginis, et Neapolitani
 Tarentinis, ex quo in nostram venerunt potestatem, ut
 perpetuo tenore juris, semper usurpato, numquam intern
 quæ ex fœdore debent, exigimus. Potesne tandem dicere,
 populi non per se, non per alium quemquam fœdus mutavi-
 sic ^p Asiae civitates, ut semel venerunt in majorum Antiochi
 potestatem, in perpetua possessione regni vestri perman-
 et non alias earum in Philippi, alias in Ptolemæi fuisse pote-
 alias per multos annos nullo ambigente libertatem usurpa-
 Nam si, quod aliquando servierunt, temporum iniquitate per-
 jus post tot ⁵² sæcula adserendi eos in servitutem faciet ^q ;
 abest, quin actum nobis nihil sit, quod a Philippo liberari
 Græciam, et repetant posteri ejus Corinthum, Chalcidem, L-
 triadem, et Thessalorum totam gentem ? Sed quid ego cau-
 civitatum ago, quam, ipsis agentibus, et nos et regem ipsum
 noscere æquius est ?

Rex consi-
 lium habet
 de Romano
 bello.

XVII. Vocari deinde civitatum legationes jussit, prae-
 ratas jam ante et instructas ab Eumene, qui quantumcumque
 virium Antiocho decessisset, suo id accessurum regno duc-
 Admissi plures, dum suas quisque nunc querelas, nunc ex-
 tulationes ^r inserit, et æqua iniquis miscent ^s, e discepta-
 altercationem fecerunt. itaque, neque ^t remissa ulla re, non
 inpetrata, æque ac venerant, omnium incerti legati Ro-
 redierunt. Rex, dimissis iis, consilium de bello Romano
 buit. Ibi ⁵³ alius alio ferocius (quia quo quisque asperius

^p add. et Gron. Crev.

^q facit Eæd.

^r postulationes

^s postulationes inserit, æqua iniquis miscentes Gron. Crev.

^t nec

49 Aliud Antiocho juris statuistis] Imo statuistis. JAC. GRONOVIVS.

50 * Stipendiarias ac vectigales] Vid. not. 92 ad XXI. 41.

51 * Fecit verecunde] Pudorem suum probat. Etenim impudentis est futilibus sermonibus velle alteri fucum facere.

52 Sæcula] Γενιάς. Vid. not. 67 et 18.

53 Alius alio ferocius : quia . . . majoris Alibi superbiam postulatorum increpare terius hoc alius non esse Livii existimavit sed immisum ab iis qui non viderunt thesi includenda ea omnia quæ interposi-

versus Romanos locutus esset, eo spes gratiae major erat) alius U. C. 559. superbiam postulatorum increpare, tamquam Nabidi victo, sic A. C. 193. Antiocho, maximo Asiae regum, inponentium leges. *quamquam Nabidi tamen dominationem in patriam suam, et patriam Lacedaemonem, remissam.* ¹⁴ *Antiocho si Smyrna et Lampsacus imperata faciant, indignum videri.* alii, parvas et via dictu dignas belli causas tanto regi eas civitates esse. sed initium semper ¹⁵ *a parvis injusta imperandi fieri*¹: nisi crederent, Persas, quam aquam terramque ab Lacedaemoniis petierunt², ¹⁶ *gleba terrae et haustu aquae eguisse.* Per similem tentationem ¹⁷ *Romanis de duabus civitatibus agi.* ¹⁸ *et alias civitates, simul duas jugum exuisse vidissent, ad liberatorem populum defecturas.* Si non libertas servitute potior sit, tamen omni praesenti statu spem cuique novandi res suas blandiorem esse.

XVIII. Alexander Acarnan in consilio¹⁹ erat, Philippi quondam amicus, nuper relicto eo secutus opulentio rem regiam Antiochi: et, tamquam peritus Graeciae, nec ignarus Romanorum, in eum gradum amicitiae regis, ut consiliis quoque arcanis interesset, acceptus erat. Is tamquam non, utrum bellandum esset, nec ne, consuleretur, sed ubi et qua ratione bellum gereretur, *Victoriam se haud dubiam proponere animo adfirmabat, si in Europam transisset rex, et in aliqua Graeciae parte sedem bello cepisset.* Jam primum Aetolos, qui umbilicum Graeciae incolerent, in armis eum inventurum, antesignanos ad asperrima quaeque belli paratos. In duobus velut cornibus Graeciae, Nabin a Peloponneso concitaturum omnia, repetentem Argivorum urbem, repetentem maritimas civitates: quibus eum depulsum Romani Lacedaemonis muris inclusissent; a Macedonia Philippum, ubi primum bellicum cani audisset, arma capturum. Nosse se spiritus ejus, nosse animum: scire, ferarum modo, quae claustris aut vinculis teneantur, ingentes jam diu iras eum in pectore volvere. meminisse etiam se, quoties in bello precari omnes Deos solitus sit, ut Antiochum sibi darent adiutorem. *cujus voti si compos nunc fiat, nullam moram rebellandi facturum. Tantum non cunctandum, neque²⁰ cessandum esse. in eo enim victoriam verti,* ²¹ *si et loca opportuna, et socii praeciparentur.*

¹ *semper per jus injusta impetrandi fieri*: Gron.

¹⁹ concilio Gron. Crev.

² petierint Bekk.

²⁰ nec Bekk.

inter adverbium *ferocius*, et hoc membrum, *superbiam postulatorum increpare.* ¹ Itaque sensus erit: omnes increpare incipiunt superbiam postulatorum, certantes inter se quis ferocissime et audacissime loqueretur.

⁵⁴ *Antiocho si . . . imperata faciant*] Si Antiocho pareant.

⁵⁵ *A parvis injusta imperandi*] Sic Rubenius e conjectura emendaverat, quum prius legeretur *per jus injusta impetrandi.* Firmant emendationem duo MSS. Dujatio, duo Hearnio inspecti, cum nostro Victor. nisi quod particula *e* non in omnibus reperitur, sed in duobus tantum e quinque memoratis.

⁵⁶ *Gleba terrae et haustu aquae*] Haud fortasse accommodatum ad rem praesentem exemplum. Quum enim Persae aquam et terram peterent, non sibi aditum a parvis ad ulteriora praestuebant: sed volebant plane se dominos agnoscere, ut constat ex multis passim Herodoti locis.

⁵⁷ *Romanis . . . agi*] Lege cum Gronovio, *a Romanis.*

⁵⁸ *Et alias*] Mallemus *sed alias.*

⁵⁹ *Si . . . socii praeciparentur*] Si maturaret Antiochus sibi socios adsciscere Graeciae populos, antequam Romani in Graeciam venissent, et Graecorum secum societatem firmarent.

U. C. 559. *Hannibalem quoque sine mora mittendum in Africam esse*
A. C. 193. *distringendos Romanos.*

Hannibal
suspectus
regi.

Se purgat.

XIX. Hannibal non adhibitus in consilium^u, propter c
loquia cum Villio suspectus regi, et in nullo postea hor
habitus, primo eam contumeliam tacitus tulit: deinde me
esse ratus, et percunctari caussam repentinæ alienationis
purgare se, ⁶¹ tempore apto, quæsitâ simpliciter iracun
caussa auditaque, *Pater Hamilcar*, inquit, *Antioche*, *pari*
admodum me, quum sacrificaret, altaribus admotum jurejura
adegit, numquam amicum fore populi Romani. Sub hoc sa
*mento sex et triginta annos militavi: hoc me in pace*⁶² *pa*
mea expulit^x: *hoc patria extorrem in tuam regiam adduc*
hoc duce, si tu spem meam destitueris, ubicumque vires,
arma esse sciam, huc veniam, toto orbe terrarum quærens aliq
*Romanis hostes. Itaque, si quibus tuorum*⁶³ *meis crimin*
apud te crescere libet,^y *aliâ materiam crescendi ex me*^y *q*
rant. Odi, odioque sum Romanis. id me verum dicere, p
Hamilcar et Diî testes sunt. Proinde, quum de bello Rom
cogitabis, inter primos amicos Hannibalem habeto. si qua re
⁶⁴ *ad pacem compellet, in id consilium aliâ, cum quo delibe*
quærito. Non movit modo talis oratio regem, sed etiam rec
ciliavit Hannibali. Ex consilio ita discessum est, ut bell
gereretur.

U. C. 560.
A. C. 192.
L. Quinctio,
Cn. Domitio
Coss.
Provinciæ
divisæ.

XX. Romæ destinabant quidem sermonibus hostem An
chum, sed nihildum ad id bellum præter animos parabi
Consulibus ambobus Italia provincia decreta est: ita ut ir
se compararent, sortirenturve, uter comitiis ejus anni præes
ad utrum ea non pertineret cura, ut paratus esset, si quo e
extra Italiam opus esset ducere legiones. Huic consuli p
missum, ut duas legiones scriberet novas, et sociûm^a La
nominis^a viginti millia, et equites octingentos^b. Alteri c
suli duæ legiones decretæ, quas L. Cornelius consul superio
anni habuisset: et ⁶⁵ sociûm ac Latini nominis ex eodem
ercitu^c quindecim millia, et equites quingenti. Q. Minu
cum exercitu, quem in Liguribus habebat, prorogatum im

^u concilium Gron.

^x extulit Ead.

^y quam ex me Gron. C

^a sociûm ac Crev.

^a nominis Latini Bekk.

^b nongentos Gron. C

^c ins. pedites Ead.

60 * *Ad distringendos Romanos*] Ad cogen
dos Romanos dispertiri in diversa curas vires
que.

61 *Tempore apto*] Placet Gronovii conjec
tura: *tempore capto*. Sic l. III. c. 9. *Insidi*
atum eum, et tempore capto adortum rempubli
cam. Quod si admittatur, distinguendum erit
post *purgare se*.

62 *Patria mea expulit*] Vulgo *extulit*: mi
nus recte. Illud alterum revocavit Jac. Gro
novius ex aliquot scriptis, quibus assentitur
Victor. et Andreæ editio.

63 * *Meis criminibus apud te crescere*] Me
criminando ad altiore apud te favoris et ami

citæ gradum sese extollere.

64 *Aliam materiam crescendi quam ex*
Aliam aliquam materiam crescendi ex
Aliam quam pro aliam aliquam, ut sæpe a
quid, et similia: quanquam hoc quidem
videtur id esse paulo durius. Et omittun
quam Gelenii liber, et noster Victorinus.

65 *Ad pacem compellet*] Thuan. et
codices in *pacem*.

66 *Sociûm ac Latini nominis . . . pec*
quindecim millia] *Sociûm*, sive ex sociis, *pec*
ad quindecim millia. Sic infra c. 23, *tumu*
riorum militum ad duodecim millia peditu
quadringentos equites.

rium. additum, in supplementum ut quatuor millia peditum U. C. 560.
 Romanorum scriberentur, et centum quinquaginta equites; et A. C. 192.
 sociis eodem quinque millia peditum imperarentur, ducenti
 quinquaginta equites. Cn. Domitio extra Italiam, quo sena-
 tus censuisset, provincia evenit, L. Quinctio Gallia et comitia
 habenda. Prætores deinde provincias sortiti: M. Fulvius
 Centumalus urbanam, L. Scribonius Libo peregrinam, L. Va-
 lerius Tappo Siciliam, Q. Salonus Sarra Sardiniam, M. Bæbius
 Tamphilus Hispaniam citeriorem, A. Atilius Serranus ulte-
 riorem. Sed his duobus primum senatusconsulto, deinde
 plebis etiam scito permutatæ provinciæ sunt. Atilio classis
 et Macedonia, Bæbio Bruttii decreti. Flaminio Fulvioque in
 Hispaniis prorogatum imperium. Bæbio Tamphilo in Brut-
 tios duæ legiones decretæ, quæ priore anno urbanæ fuissent:
^a et ut ^b sociis eodem millia peditum quindecim imperarentur,
 et quingenti equites. Atilius triginta naves quinqueremes Classis
paratur.
 facere jussus, et ex navalibus veteres deducere, si quæ utiles
 essent, et scribere navales socios. Et consulibus imperatum,
 ut ei duo millia socium ac Latini nominis, et mille pedites
 darent ^c Romanos ^d. Hi duo prætores et duo exercitus, terres-
 tris navalisque, adversus Nabin, aperte jam obpugnantem
 socios populi Romani, dicebantur parari. Ceterum legati ad
 Antiochum missi expectabantur: et ^e, priusquam ii redissent,
 vetuerat Cn. Domitium consulem senatus ab urbe discedere ^f.

XXI. Prætoribus Fulvio et Scribonio, quibus, ut jus dice-
 rent Romæ, provincia erat, negotium datum, ut, præter eam
 classem, cui Atilius præfuturus erat, centum quinqueremes
 pararent. Priusquam consul prætoresque in provincias profi-
 ciscerentur, supplicatio fuit prodigiorum caussa. Capram sex Prodigia.
 hædos uno foetu edidisse, ex Piceno nunciatum est: et Arretii
 puerum natum unimanum: Amiterni ^g terra pluisse: Formiis
 portam murumque de cælo tacta: et (quod maxime terrebat)
 consulis Cn. Domitii bovem locutum, ROMA CAVE TIBI.
 Ceterorum prodigiorum caussa supplicatum est: bovem cum
 cura servari aliquæ aruspices jusserunt. Tiberis, ^h infestiore
 quam priore impetu inlatus urbi, duo pontes, ædificia multa,
 maxime circa portam Flumentanam, evertit. Saxum ingens,
 sive imbribus, sive motu terræ levio, quam ut alioqui senti-
 retur, labefactatum, in vicum Jugarium ex Capitolio procidit,
 et multos obpressit. In agris passim inundatis pecua ablata,
 villarum strages facta est. Priusquam L. Quinctius consul in Ligures
victi a
Minucio.
 provinciam perveniret, Q. Minucius in agro Pisano cum Ligu-

^a ut et Gron. Crev.
 pedites Bekk.

^c consuli—daret Eæd.
^e et del. Gron. Crev.

^d Romanos darent
^f discedere ab urbe Bekk.

67 *Ut et sociis*] Lege potius cum Gronovio,
 et ut sociis.

68 *Terra pluisse*] Unus e MSS. Gronovii
 cum Victorino, et Andreæ editione, *terram*
pluisse. Et sic interdum Livius.

69 *Infestiore quam priore impetu*] Infestiore
 impetu, quam quo prius, anno scilicet supe-
 riore, annis urbi illatus fuerat. Vid. supra,
 c. 9. Tan. Faber legit *infestiore, quam priore*
anno, impetu.

U. C. 560. A. C. 192. ribus signis conlatis pugnavit : novem millia hostium occidit ceteros fusos fugatosque in castra compulit. Ea usque noctem magno certamine obpugnata defensaque sunt. nocte clam profecti Ligures : prima luce Romanus vacua castra invasit. prædæ minus inventum est, quod subinde spoliagrorum capta domos mittebant. Minucius nihil de laxamenti hostibus dedit. ex agro Pisano in Ligures profecti castella vicosque eorum igni ferroque pervastavit : ibi præda Etrusca, quæ missa a populatoribus fuerat, repletus est minor Romanus.

XXII. Sub idem tempus ⁷¹ legati ab regibus Romam reverterunt. qui quum nihil, quod satis maturam causam haberet, nisi adversus Lacedæmonium tyrannum, attulissent quem et Achæi legati nunciabant ^o contra foedus maritimorum Laconum obpugnare ; Atilius prætor cum classe missus est in Græciam ad socios tuendos. Consules, quando nuntius ab Antiocho instaret, proficisci ambo in provincias placuerunt. Domitius ab Arimino, qua proximum fuit, Quinctius Ligures in Boios venit. Duo consulum agmina diversa agrum hostium pervastarunt. primo equites eorum præcedentes cum præfectis, deinde universus senatus, postremo inquitur aut fortuna aliqua, aut dignitas erat, ad mille quingentum consules transfugerunt. Et in utraque Hispania eo anno prospere gestæ. nam et C. Flaminius oppidum Litabrum munitum opulentumque, vineis expugnavit, et nobilem regionem Corribilonem vivum cepit : et M. Fulvius proconsul cum duobus exercitibus hostium duo secunda prælia fecit : oppidum ^f Hispanorum, ⁷² Vesceliam Holonemque, et castella munita expugnavit : alia voluntate ad eum defecerunt. tum in Citanos progressus, et ibi duobus potitus oppidis, Noliba Cusibi, ad Tagum amnem ire pergit. Toletum ibi parva urbs erat, sed loco munito [§]. eam quum obpugnaret, Vectonum magnus exercitus Toletanis subsidio venit. Cum his signis conlatis prospere pugnavit : et, fuis Vectonibus, operi Toletum cepit.

Rumores de Antiocho. XXIII. Ceterum eo tempore minus ea bella, quæ gerantur bantur, curæ Patribus erant, quam expectatio nondum commissa cum Antiocho belli. nam etsi per legatos idemtidem explorabantur, tamen rumores, temere sine ullis auctori-

^o *annunciabant* Gron. Crev.

^f *duo* del. Eæd.

[§] *munita* Eæd.

⁷⁰ *Præda Etrusca, quæ*] Præda, quam ex Etruria collectam Ligures populatores miserant in sua castella vicosque.

⁷¹ *Legati ab regibus*] Romani legati ab regibus, ad quos missi fuerant, Romam reverterunt.

⁷² *Vescelliam Holonemque*] Parum nota nomina. Vict. cod. cum Thuanæo, et Modii libro, *Helonemque*. Hinc Jac. Gronovius legendum putavit *Belonemque* : minima certe in

litteris mutatione ; sed situs locorum repugnat videtur. Belo enim urbs Bæticæ maritimæ regione Tingi opposita nimium distat ab Oretanis populis, in quos mox a captis Vescelliam Holone progressus esse dicitur Fulvius. Vectonum inter Anam et Bætim, ad utriusque fluminis fontes incolebant. Crediderimus pro Vescelliam Holonemque viciniore Ibero fuisse quam Oretania.

orti, multa falsa veris miscebant. Inter quæ adlatum erat, U. C. 560.
 quum in Ætoliā venisset Antiochus, extemplo classem eum A. C. 192.
 in Siciliā missurum. Itaque senatus, etsi prætorem Atilium
 cum classe miserat in Græciā, tamen, quia ⁷³ non copiis
 modo, sed etiam auctoritate opus erat ⁷⁴ ad tuendos ^b sociorum
 animos, T. Quinctium, et Cn. ¹ Octavium, et Cn. Servilium, Legati in
 et P. Villium legatos in Græciā misit; et, ut M. Bæbius ex Græciā
 Bruttiis ad Tarentum et Brundisium promoveret legiones, missi.
 decrevit; ⁷⁵ ut inde, si res posceret, in Macedoniam trajiceret;
 et ut M. Fulvius prætor classem navium triginta ^k mitteret ad
 tuendam Siciliæ oram: et ut ^l cum imperio esset, qui classem
 eam duceret: (duxit L. Oppius Salinator, qui priore anno
 ædilis plebis fuerat) et ut idem prætor L. Valerio collegæ
 scriberet, *Periculum esse, ne classis regis Antiochi ex Ætolia*
in Siciliā trajiceret: itaque placere senatui, ad eum exercitum,
quem haberet, ⁷⁶ tumultuarius militum ad duodecim millia ^m,
et quadringentos equites scribere eum, quibus oram maritimam
provincia, qua vergeret in Græciā, tueri posset. Eum de-
 lectum prætor non ex Sicilia ipsa tantum, sed etiam ex cir-
 cumjacentibus insulis habuit: oppidaque omnia maritima,
 quæ in Græciā versa erant, præsidiis firmavit. Addidit
 alimenta rumoribus adventus Attali, Eumenis fratris, qui Attalus fra-
 nunciavit, Antiochum regem Hellespontum cum exercitu ter Eume-
 transisse; et ⁿ Ætolos ita se parare, ut sub adventum ejus in nis Romæ.
 armis essent. Et Eumeni absentī, et præsentī Attalo gratiæ
 actæ: et ⁷⁷ ædes liberæ, locus, lautia decreta, et munera data,
 equi duo, bina equestria arma, et vasa argentea ⁷⁸ centum
 pondo, et aurea ⁷⁹ viginti pondo.

XXIV. Quum alii atque alii nuncii bellum instare adfer-
 rent, ad rem pertinere visum est, consules primo quoque
 tempore creari. Itaque senatusconsultum factum est, ut
 M. Fulvius prætor literas extemplo ad consulem mitteret,
 quibus certior fieret, senatui placere, provincia exercituque
 tradito legatis, Romam reverti eum, et ex itinere præmittere
 edictum, quo comitia consulibus creandis ediceret. Paruit Comitia.
 his literis consul, et, præmisso edicto, Romam venit. Eo

^b tenendos Bekk.¹ Cn. l. C. Gron. Crev.^k viginti Kreyss. Bekk.^l ut del. Gron. Crev.^m add. pedites Emd.ⁿ et del. Crev.

⁷³ * Non copiis modo, sed etiam auctoritate] Non copiis modo, quæ per vim cogerent invitos, sed etiam auctoritate, quæ volentes suadendo, conciliandaque nomini Romano reverentia, devinciret.

⁷⁴ Ad tuendos sociorum animos] Lege cum Gronovio, ad tenendos.

⁷⁵ Ut inde . . . in Macedoniam trajiceret] Elegantiùs abesset rō ut, quod ignorat unus e MSS. Hearnii, et Victor. et Andreæ editio. Contra, paulo inferius, libenter addita particula ut, legeremus, et ut cum imperio esset:

volente Andrea, et eodem Hearnii scripto. Etenim novum est hoc senatusconsulti caput, nec ad eundem hominem pertinens.

⁷⁶ Tumultuariis militum ad duodecim millia pedites] Vid. not. 66 ad c. 20, supra.

⁷⁷ Ædes liberæ, locus] Vid. not. ad l. XXX. c. 17.

⁷⁸ Centum pondo] Marcarum nostratum 156 cum unciiis 2.

⁷⁹ Viginti pondo] Marcarum 31 cum unciiis 2.

U. C. 560. quoque anno magna ambitio fuit, quod patricii tres in un
 A. C. 192. locum petierunt, P. Cornelius Cn. F. Scipio, qui priore a
 repulsam tulerat, et L. Cornelius Scipio, et Cn. Mani
 Vulso. P. Scipioni, ut dilatum viro tali, non negatum, ho
 rem adpareret, consulatus datus est. additur^o ei de pl
 collega, M'. Acilius Glabrio. Postero die prætores creati,
 Æmilius Paullus, M. Æmilius Lepidus, M. Junius Brut
 A. Cornelius Mammula, C. Livius, et L. Oppius; utri
 eorum Salinator cognomen erat. Oppius is erat, qui class
 triginta^p navium in Siciliam duxerat. Interim dum n
 magistratus sortirentur provincias, M. Bæbius a Brund
 cum omnibus copiis transire in Epirum est jussus, et ci
 Apolloniam copias continere: et M. Fulvio prætori urb
 negotium datum est, ut quinqueremes novas quinquagi
 faceret.

XXV. Et populus quidem Romanus ita se ad omnes co
 tus Antiochi præparabat. Nabis jam non differebat belli
 sed summa vi Gythium obpugnabat; et infensus Achæ
 quod miserant obsessis præsidium, agros eorum vastal
 Achæi, non antea ausi capessere bellum, quam ab Roma
 vertissent legati, ut, quid senatui placeret, scirent, post re
 tum legatorum et Sicyonem concilium edixerunt, et lega
 ad T. Quinctium miserunt, qui consilium ab eo peterent.
 concilio omnium ad bellum extemplo capessendum inclina
 sententiæ erant: literæ T. Quinctii cunctationem injeceru
 quibus auctor erat prætorem classemque Romanam exsp
 tandi. Quum principum alii in sententia permanerent;
 utendum ejus, quem ipsi consuluisset, consilio censere
 multitudo Philopœmenis sententiam expectabat. Prætor
 tum erat, et omnes eo tempore⁸⁰ et prudentia et auctori
 anteibat. Is præfatus, *"Bene comparatum apud Ætolos^q e
 ne prætor, quum de bello consulisset, ipse sententiam dicer
 statuere quamprimum ipsos, quid vellent, jussit. Prætor
 decreta eorum cum fide et cura exsecuturum: adnisciturque,
 quantum in consilio humano positum esset, nec pacis eos pa
 teret, nec belli. Plus ea oratio momenti ad incitandos ad l
 lum habuit, quam si aperte suadendo cupiditatem res gere
 ostendisset. Itaque ingenti consensu bellum decretum e
 tempus et ratio administrandi ejus libera prætori permi
 sunt^r. Philopœmen, præterquam quod ita Quinctio place
 et ipse existimabat classem Romanam expectandam, qu
 mari Gythium tueri posset, sed metuens, ne dilationem
 non pateretur, et non Gythium solum, sed præsidium quo*

Nabis
 Gythium
 obpugnat.

Achæi bel-
 lum in eum
 decernunt.

^o additus Gron. Crev.

^p viginti Kreyss. Bekk.

^q Achæos Bek

^r sunt del. Ead.

80 Et prudentia] Duo e MSS. Gronovii et
 providentia. Accedit Victor.

81 Bene comparatum apud Ætolos esse] Imo

apud Achæos. Quid enim prætori Achæ
 cum Ætolis, ut horum sibi instituta sequi
 esse existimet? GRONOVIVS.

missum ad tuendam urbem amitteretur, naves Achæorum U. C. 560.
deduxit. A. C. 192.

XXVI. Comparaverat et tyrannus modicam classem ad prohibenda, si qua obsessis mari submitterentur, præsidia, tres tectas naves, et lembos, ⁸² pristisque, tradita vetere classe ex fœdere Romanis. Harum novarum tum navium agilitatem ut experiretur, simul ut ⁸³ omnia satis apta ad certamen essent, provectos in altum quotidie remigem militemque simulacris navalis pugnae exercebat, in eo ratus verti spem obsidionis, si præsidia maritima interclusisset. Prætor Achæorum, sicut terrestrium certaminum arte quemvis clarorum imperatorum vel usu vel ingenio æquabat, ita rudis in re navali erat; Arcas, mediterraneus homo, externorum etiam omnium, nisi quod in Creta præfectus auxiliorum militaverat, ignarus. Navis erat quadriremis vetus, ⁸⁴ capta annis octoginta ante, quum ⁸⁵ Crateri uxorem Nicæam ab ⁸⁶ Naupacto Corinthum veheret. hujus fama motus (fuerat enim nobile in classe regia quondam navigium) deduci ab Ægio putrem jam admodum et vetustate dilabentem jussit. Hac tum prætoria nave præcedente classem, quum in ea Patrensis Tiso præfectus classis veheretur, obcur-
rerunt a Gythio Laconum naves: et primo statim incursu ad novam et firmam navem vetus, quæ per se ipsa omnibus compagibus aquam acciperet, divulsa est: captique omnes, qui in nave erant. cetera classis, prætoria nave amissa, quantum quæque remis valuit, fugerunt. ipse Philopœmen in levi speculatoria nave fugit: nec ante fugæ finem, ⁸⁷ quam Patras ventum est ⁸⁸, fecit. Nihil ea res animum militaris viri, et multos experti casus, inminuit. quin contra, si in re navali, cujus esset ignarus, obfendisset, eo plus in ea, quorum usu calleret, spei nactus, breve id tyranno gaudium se effecturum adfirmabat.

XXVII. Nabis, quum prospera elatus re ⁸⁹, tum spem etiam haud dubiam nactus, nihil jam a mari periculi fore, et terrestres aditus claudere opportune positis præsidiis voluit. tertia parte copiarum ab obsidione Gythii abducta, ⁹⁰ ad Pleias

⁸² Harum ut novarum tum navium agilitatem experiretur, simul omnia Gron. Crev.

⁸³ a Kreyss. Bekk.

⁸⁴ sit Gron. Crev.

⁸⁵ re elatus Kreyss. Bekk.

⁸² *Pristisque*] *Pristis* est genus navigii, cujus nomen plerique duci volunt a verbo Græco *πρίω*, *seco*.

⁸³ *Capta annis octoginta ante, quum Crateri uxorem*] Plutarchus in Philopœmene eam navem quadraginta ante annis captam fuisse dicit, nec, qua occasione id factum fuerit, memorat. Quod ad illum Craterum, qui hic nominatur, attinet, censet Gronovius, si verus sit Livii numerus, eum fuisse filium Demetrii Poliorcetae, fratrem Antigoni Gonatae regis Macedoniae, cujus Crateri mentionem faciunt Plutarchus in libello *περί φιλαδελφίας*, et Prologus 26. Trogii Pompeii. Res clarior foret, si is

exstaret Polybii locus, unde hæc procul dubio Livius excerpsit.

⁸⁴ *Crateri*] Hunc Craterum Gronovius existimat fuisse filium Demetrii Poliorcetae, fratrem Antigoni Gonatae regis Macedoniae. Res ipsa parum nota.

⁸⁵ *Quam Patras ventum sit*] Victor. codex, *ventum est*.

⁸⁶ *Ad Pleias*] Hoc nomen corruptum est. Meursius existimat admodum verisimiliter legendum esse *Bœas*, cujus oppidi mentio fit tum a Polybio, l. V. tum a Pausania in Laconicis, tanquam vicini Acris et Leucis, quæ hoc loco nominantur.

U. C. 560. posuit castra. Inminet is locus et Leucis, et ⁸⁷ Acriis ⁸⁸, q
 A. C. 192. videbantur hostes exercitum admoturi. Quum ibi stat
 essent, et pauci tabernacula haberent, multitudo alia casas
 arundine ⁸⁹ textas fronde, quæ umbram modo præberet, tex
 sent; priusquam in conspectum hostium ⁹⁰ veniret Philop
 men, nec opinantem ⁹¹ eum inproviso genere belli adgredi s
 tuit. Navigia parva in stationem occultam agri Argivi co
 traxit: in ea expeditos milites, cætratos plerosque, cum fune
 et jaculis et alio levi genere armaturæ, inposuit. inde lit
 legens, quum ad propinquum castris hostium promontorii
 venisset, egressus callibus notis, nocte Pleias pervenit:
 sopitis vigilibus, ut in nullo propinquo metu, ignem casis
 omni parte castrorum iniecit. Multi prius incendio absur
 sunt, quam hostium adventum sentirent: et, qui sensera
 nullam opem ferre potuerunt. Ferro flammaque omnia
 sumta: perpauci tamen ⁹² ex tam ancipiti peste ad Gythium
 majora castra perfugerunt. Ita percussis hostibus, Philop
 men protinus ad depopulandam Tripolim Laconici agri, c
 proximus ⁹³ finem Megalopolitarum est, duxit: et, magna
 pecorum hominumque inde abrepta, priusquam a Gyt
 tyrannus præsidium agris mitteret, discessit. ⁹⁴ Inde ⁹⁵ Tege
 exercitu contracto, concilioque eodem et Achæis et sociis
 dicto, in quo et Epirotarum et Acarnanum fuere princip
 statuit, quoniam satis et suorum a pudore maritimæ ignor
 niæ restituti animi, et hostium conterriti essent, ad Laced
 monem ducere: eo modo uno ratus ab obsidione Gythii ho
 tem abduci posse. Ad ⁹⁶ Caryas ⁹⁷ primum in hostium te
 posuit castra. Eo ipso die Gythium expugnatum est. cuj
 rei ignarus Philopœmen, castra ad Barbothenem (mons
 decem millia passuum ab Lacedæmone) promovit. Et Nab
 recepto Gythio, cum expedito exercitu inde profectus, qui
 præter Lacedæmonem raptim duxisset, ⁹⁸ Pyrrhi (quæ vocat
 castra occupavit: quem peti locum ab Achæis, non dubitab
 inde hostibus obcurrit. Obtinebant autem longo agmi
 propter angustias viæ prope quinque millia passuum. cog
 batur agmen ab equitibus, ⁹⁹ et maxime a ¹⁰⁰ parte auxiliorum
 quod existimabat Philopœmen, tyrannum mercenariis militib
 quibus plurimum fideret, ab ¹⁰¹ tergo suos adgressurum. Du

Nabidis
castra
incendit.

Gythium
captum a
Nabide.

⁸⁷ Acriis Gron. Crev. maj.

⁸⁸ tamen del. Bekk.

⁸⁹ a Gron. Crev.

⁸⁹ arundinibus Gron. Crev.

⁹⁰ idem Gron.

⁹¹ Caryas Ead.

⁹² hosti Kreys. Be

⁹³ et maxima Be

87 Acriis] Legendum est Acriis, ex auctori-
bus supra memoratis.

88 a Eam] Nabin.

89 Finem Megalopolitarum] Merito legi ju-
bet Gronovius finem Megalopolitanum. Sic
enim amat loqui Livius. L. IX. c. 6, ad finem
Campanum. L. X. c. 35, ad finem Lucerinum.
Et alibi sæpius.

90 Inde Tegeam] Olim cusi inde Telegam.
Nomen oppidi restituit Gelenius. At male

recentiores editi pro inde fecerant idem. C
reximus, monente Gronovio.

91 Caryas] Sic nomen hoc scribendum e
non Caryas, quomodo vulgo editi habent.

92 Pyrrhi . . . Castra] Nomen loci.

93 Et maxime a parte auxiliorum] L
jubet Perizonius, et maxima parte auxiliorum
recte. Quum enim equitatus et pars auxil
rum cogat agmen, qui potest intelligi magis
ab auxiliis, quam ab equitibus præstari?

res simul inopinatae perculerunt eum: una, praecipuus, U. C. 560. quem petebat, locus: altera, quod primo agmini obcurrisse A. C. 192. hostem cernebat, ubi, quum per loca confragosa iter esset, sine levis armaturae praesidio signa ferri non videbat posse.

XXVIII. Erat autem Philopœmen praecipuae in ducendo agmine locisque capiendis solertiae atque usus: nec belli tantum temporibus, sed etiam in pace, ad id maxime animum exercuerat^d. Ubi iter quopiam faceret, et ad difficilem transitu saltum venisset, contemplatus ab omni parte loci naturam, "quum solus iret", secum ipse agitabat animo; quum comites haberet, ab iis quaerebat, *Si hostis eo loco adparuisset, quid, si a fronte, quid, si ab latere hoc aut illo, quid si ab tergo adoriretur, capiendum consilii foret? Posse instructos recta acie, posse inconditum agmen, et tantummodo aptum viae, obcurrere. Quem locum ipse capturus esset, cogitando aut quaerendo exsequeretur; aut quot armatis, aut quo genere armorum (plurimum enim interesse) usus; quo impedimenta, quo sarcinas, quo turbam inermem rejiceret; quanto ea, aut quali praesidio custodiret; et utrum pergere, qua cepisset ire via, "an eam", qua venisset, repetere melius esset; castris quoque quem locum caperet, quantum munimento amplecteretur loci, qua opportuna aquatio, qua pabuli lignorumque copia esset. qua postero die castra moventi tutum maxime iter, quae forma agminis foret. His curis cogitationibusque ita ab ineunte aetate animum agitaverat, ut nulla ei nova in tali re cogitatio esset. Et tum omnium primum agmen constituit: dein Cretenses auxiliares et, quos Tarentinos vocabant, equites, binos secum trahentes equos, ad prima signa misit: et, jussis equitibus subsequi, super torrentem, unde aquari possent, rupem occupavit. Eo impedimenta omnia et calonum turbam coniectam armatis circumdedit, et pro natura loci castra communivit. tabernacula statuere in aspretis et inaequabili solo difficile erat. Hostes quingentos passus aberant. "ex eodem rivo utrimque" cum praesidio levis armaturae aquati sunt: et, priusquam (qualia in propinquis castris solent) contraheretur certamen, nox intervenit. Postero die adparebat pugnandum pro aquatoribus circa rivum esse. nocte in valle a conspectu hostium aversa, quantam multitudinem locus oculere poterat, condidit, caetratorum.*

XXIX. Luce orta, Cretensium levis armatura et Tarentini equites super torrentem proelium commiserunt. Telemnastus Cretensis popularibus suis, equitibus "Lycortas Megalopo-

Philopœ-
menis
solertia et
usus in locis
capiendis.

Proelium
inter Philo-
pœmenem
et Nabin.

^d *se ad id maxime exercuerat* Bekk.

^e *erat* Gron.

^f *a* Gron. Crev.

^g *ea* Gron.

^h *utrimque* Bekk.

ⁱ *in del.* Ead.

^k *Latemnastus* Gron. Crev.

94 *Quum solus iret*] Vulgo *erat*: minus elegant, et contra scriptorum fidem.

95 *An eam qua venisset repetere*] Sic habet unus e MSS. Hearnii, et noster quoque Vict. Consentit Andream editio. Gronoviana exhibet

An ea: minus commode.

96 *Ex eodem rivo utrimque . . . aquati sunt*]

Andreas, *utrimque*: quod magis placet.

97 *Lycortas Megalopolitanus*] Is est procul dubio Polybii historiarum scriptoris pater.

U. C. 500. litanus præerat. ⁹⁸ Cretenses et hostium auxiliares, et
 A. C. 192. tumque idem genus Tarentini, præsidio aquatoribus erant.
 Aliquamdiu dubium prælium fuit, ut eodem ex parte utraque
 hominum genere, et armis paribus. Procedente certamine
⁹⁹ et numero vincere tyranni auxiliares, et quia ita præceptum
 Philopœmene præfectis erat, ut, modico edito prælio, in fugam
 inclinarent, hostemque ad insidiarum locum pertraherent.
 Effuse ^k secuti fugientes per convallem, plerique et vulneribus
 et interfecti sunt, priusquam occultum hostem viderent. (Con-
 trati ita, quantum latitudo vallis patiebatur, instructi sederunt
 ut facile per intervalla ordinum fugientes suos acciperent.)
 Consurgunt deinde ipsi integri, recentes, instructi: et
 hostes inordinatos, effusos, labore etiam et vulneribus festi-
 inpetum faciunt. Nec dubia victoria fuit. extemplo te-
 dedit tyranni miles: et haud paullo concitatiores cursu, qui
 secutus erat, fugiens, ad castra est compulsus. multi capti
 etque in ea fuga sunt. Et in castris quoque foret trepidum
 datum, ni Philopœmen receptui cani jussisset; loca magna
 confragosa, et, quacumque temere processisset, iniqua, quod
 hostem, metuens. Inde et ex fortuna pugnae, et ex inge-
 ducis conjectans, in quo tum is pavore esset, unum de auxi-
 ariis specie transfugae mittit ad eum, qui pro compe-
 adferret: Achæos statuuisse postero die ad Eurotam amnem
 qui prope ipsis adfluit mœnibus, progredi ^l, ut intercluderent
 iter; ne aut tyrannus, quum vellet, receptum ad urbem ha-
 beret; aut commeatus ab urbe in castra portarentur: ¹ si
 etiam tentaturus ^m, si quorum animi sollicitari ad defectionem
 a tyranno possent. Non tam fidem dictis perfuga fecit, quam
 perculso metu relinquendi castra causam probabilem prae-
 buit. Postero die Pythagoram cum auxiliaribus et equita-
 tionem agere pro vallo jussit. ipse, tamquam in aciem con-
 robore exercitus egressus, signa ocius ferri ad urbem jussit.

XXX. Philopœmen, postquam citatum agmen per angustam
 et proclivem viam duci raptim vidit, equitatum omnem
 Cretensium auxiliares in stationem hostium, quæ pro castris

Castra de-
 serit tyran-
 nus.

^k pertraherent; effuse Gron.

^l procedere Gron. Crev.

^m tentaturos Crev.

98 Cretenses et hostium] Cretenses, qui erant et hostium, id est, hostium quoque, auxiliares, equitumque idem genus, sive genus equitum simile iis equitibus, qui pro Achæis pugnabant, nempe equites Tarentini, præsidio erant aquatoribus Nabidis. Intelligendum est igitur utrimque, tum apud Achæos, tum apud Nabidem, et Cretenses, et Tarentinos equites militasse. Itaque hic Cretenses adversus Cretenses, Tarentini equites adversus equites Tarentinos pugnant. Sic et in pugna Philopœmenis adversus Machanidam apud Polyb. l. XI. utrimque equites Tarentini conspiciuntur.

99 Et numero vincere tyranni auxiliares quia] Duplicem ob causam vincere tyranni auxiliares, quod nempe et numero superabant præceptum a Philopœmene præfectis erat, ut fugam inclinarent. Itaque absolvitur sensu verbo pertraherent. In vulgatis editionibus locus mala interpunctione laborabat.

1 Simul etiam tentaturos] Revocamus verum editorum lectionem, quam tuetur V. Eam Modius immutaverat, jusseratque tentaturus: quæ nobis parum felix emendata visa est.

erat, emittit. Illi, ubi hostes adesse, et a suis se desertos U. C. 560. viderunt, primo in castra recipere se conati sunt: deinde, A. C. 192. postquam instructa acies tota Achæorum admovebatur, metu ne cum ipsis castris caperentur, sequi suorum agmen aliquantum prægressum insistent. Extemplo cætrati Achæorum ² in castra inpetum faciunt et diripiunt^a; ceteri ad persequendos hostes ire pergunt. Erat iter tale, per quod vix tranquillum ab hostili metu agmen expediri posset. Ut vero ad postremos Funditus praelium ortum est, clamorque terribilis a tergo paventium ad ejus exerci- prima signa est perlatus, pro se quisque, armis abjectis, in tua. circumjectas itineri silvas diffugiunt, momentoque temporis strage armorum septa via est, maxime hastis; quæ, pleræque ³ adversæ cadentes, velut vallo objecto iter inpediebant. Philopœmen, utcumque possent, instare et persequi auxiliariis jussis, (⁴ utique enim equitibus haud facilem futuram fugam) ipse gravius agmen via patentiore ad Eurotam amnem deduxit. ibi castris sub occasum solis positis, levem armaturam, quam ad persequendum reliquerat hostem, opperiebatur. qui ubi prima vigilia venerunt, nunciantes, tyrannum cum paucis ad urbem penetrasse, ceteram multitudinem inermem toto sparsam vagari saltu, corpora curare eos jubet. ipse ex cetera copia militum (qui, quia priores in castra venerant, refectione et cibo sumto, et modica quiete erant) delectos, nihil præter gladios secum ferentes, extemplo educit, et ⁵ duarum portarum itineribus, quæ Pheras, quæque Barbosthenem ferunt, eos instruxit; qua ex fuga recepturos sese hostes credebat. Nec eum opinio fefellit. nam Lacedæmonii, quoad lucis superfuit quidquam, deviis callibus medio saltu se recipiebant^o. Primo vespere ut lumina in castris hostium conspexere, e regione eorum occultis semitis se tenuerunt: ubi ea sunt prægressi^p, jam tutum rati, in patentes vias descenderunt. ibi excepti ab insidente hoste passim ita multi cæsi captique sunt, ut vix quarta pars de toto exercitu evaserit. Philopœmen, incluso tyranno in urbem, insequentes dies prope triginta vastandis agris Laconum absumsit, debilitatisque ac prope fractis tyranni viribus, domum rediit, æquantibus eum gloria rerum

^a et diripiunt del. Crev.^o recipiebant ss Bekk.^p ubi prætergressi ea sunt Gron. Crev.

ubi prægressi sunt ea Bekk.

² In castra impetum faciunt: ceteri] Editi post rō faciunt inserunt duas voces et diripiunt. Sed illæ et male nexæ sunt cum præcedentibus, nec eas ullus e Gronovianis MSS. agnoscit, non Vict. non Hearnii codd. non Andreæ editio. Itaque delendas duximus.

³ Adversæ cadentes] Adversa hasta intelligi debet ea quæ ita sita est, ut ferrum objiciat. Itaque adversæ cadentes hastæ sunt eæ quæ directo in terram ferro cadunt: atque ex iis sic temere in terram fortuito casu infixis efficitur illa imago cujusdam velut valli, quo impe-

ditum fuisse iter dicit Livius.

⁴ Utique enim equitibus] Jubet Philopœmen auxiliares suos instare fugientibus hostibus, et confidit eos facturos operæ pretium, quum fuga per silvas difficilis futura esset omnibus quidem hostibus, sed maxime equitibus.

⁵ Duarum portarum] Urbis Lacedæmonis. Præviderat Philopœmen repetentes urbem Laconas per duo maxime itinera venturos esse, a duabus Lacedæmonis portis Pheras Barbosthenemque ferentia.

U. C. 500.
A. C. 192.
Legati
Rom. in
Græcia.

Adloquun-
tur Magnē-
tas.

Eurylochi
Magnētarchæ respon-
sum audax
et inconsul-
tum.

Achæis imperatori Romano, et, quod ad Laconicum bel-
adtingeret, præferentibus etiam.

XXXI. Dum inter Achæos et tyrannum bellum erat, le-
Romanorum circumire sociorum urbes, solliciti, ne Æ-
partis alicujus animos ad Antiochum avertissent. minimè
operæ in Achæis adeundis consumserunt; quos, quia Na-
infesti erant, ad cetera quoque satis fidos censebant e-
Athenas primum, inde Chalcidem, inde in Thessaliam in-
adlocutique concilio frequenti Thessalos, ⁶Demetriadem
flexere. eo Magnetum concilium indictum est. Adcurā
ibi habenda oratio fuit, quod pars principum alienati a
manis, totique Antiochi et Ætolorum erant: quia, quum re-
filium obsidem Philippo adlatum esset, stipendiumque in-
situm remitti, inter cetera vana adlatum erat, Demetriadem
quoque ei reddituros Romanos esse. Id ne fieret, Euryloc-
princeps Magnetum, factionisque ejus quidam, omnia no-
Ætolorum Antiochique adventu malebant. Adversus eos
disserendum erat, ne timorem vanum iis demendo, spes in
Philippum abalienaret: in quo plus ad omnia momenti, quā
in Magnetibus, esset. Illa tantum commemorata, *quam tota*
Græciam beneficio libertatis obnoxiam Romanis esse, tum e-
civitatem præcipue. Ibi enim non præsidium modo Macedon-
fuisse, sed regiam exædificatam, ut præsens semper in oc-
habendus esset dominus. Ceterum nequidquam ea facta,
Ætoli Antiochum in Philippi regiam adducerent, et novus
incognitus pro vetere et experto habendus rex esset. Mag-
archen summum magistratum vocant. is tum Euryloch-
erat. ac potestate ea fretus, negavit dissimulandum sibi
Magnetibus esse, quæ fama vulgata de reddenda Demetri-
Philippo foret. id ne fieret, omnia et conanda et audenda M-
netibus esse. Et inter dicendi contentionem inconsult-
ejectus projecit, *Tum quoque specie liberam Demetriadem es-*
se vera omnia ad nutum Romanorum fieri. Sub hanc voc-
fremitus ⁷variantis multitudinis fuit, partim adsensum, par-
indignationem ⁸, dicere id ausum eum. Quinctius quid-
adeo exarsit ira, ut, manus ad cælum tendens, Deos tes-
ingrati ac perfidi animi Magnetum invocaret. Hac voce p-
territis omnibus, Zeno, ex principibus unus, magnæ tum
elegantem actam vitam auctoritatis, tum quod semper Rom-

⁸ *partim assentientium, partim indignantium* Crev. *partim assensu partim in-*
natione Bekk.

⁶ *Demetriadem iter flexere*] Scripti et olim
editi *iter dixerere*. Sed parum interest.

⁷ *Variantis multitudinis, partim assentien-*
tium, partim indignantium] Varie agitata, variis
animi motibus æstuantis. Verbum *variare*
ὀδοιρῶν sumptum a Livio est, l. I. c. 43. *Ibi*
et variaret. Sic et Lucret. l. V. v. 823, *vari-*
antibus formis. Gronovius ex duobus MSS.
dedit *partim assensum, partim indignationem,*

ita ut hæc duo nomina pendeant a verbo *con-*
antis. *Fremitus multitudinis fuit variantis,*
est, alternantis, inter se confundentis, *pa-*
assensum, partim indignationem, quod id di-
esset ausus. Sed hujus loquendi formæ au-
cia, quæ blandita est Gronovio abruptioris
monis amanti, nobis non ita placuit, ut vu-
tam lectionem, cui favet Vict. codex, qua
simplicior et clarior est, abjiceremus.

norum haud dubie partis fuerat, ab Quinctio¹ legatisque aliis U, C. 560. A. C. 192. flens petiit, *ne unius amentiam civitati adsignarent. Suo quemque periculo furere. Magnetar² non libertatem modo, sed omnia, quæ hominibus sancta caraque sint, T. Quinctio et populo Romano debere. Nihil quemquam ab Diis immortalibus precari posse, quod non Magnetes ab illis haberent; et in corpora sua citius per furorem sævituros, quam ut Romanam amicitiam violarent.*

XXXII. Hujus orationem subsecutæ multitudinis preces sunt. Eurylochus ex concilio itineribus occultis ad portam, atque inde protinus in Ætoliā profugit. Jam enim, et id magis in dies, Ætoli defectionem nudabant: eoque ipso forte Ætoli defectionem nudant. tempore³ Thoas, princeps gentis, quem miserant ad Antiochum, redierat, indeque Menippum secum adduxerat, regis legatum. Qui, priusquam concilium iis daretur, inpleverant omnium aures terrestres navalesque copias commemorando; *ingentem vim peditum equitumque venire: ex India elephantos: ante⁴ omnia* (quo maxime moveri credebant multitudinis animos) *tantum advehi auri, ut ipsos emere Romanos possit⁵.* Adparebat, quid ea oratio in concilio motura esset. nam et venisse eos, et, quæ agerent, omnia Romanis legatis deferebantur: et, quamquam prope abscisa⁶ res erat, tamen non ab re esse Quinctio visum est, sociorum aliquos legatos interesse ei concilio, qui admonerent Romanæ societatis Ætolos, qui vocem liberam mittere adversus regis legatum auderent. Athenienses maxime in eam rem idonei visi sunt, ¹⁰ propter et⁷ civitatis dignitatem, et vetustam societatem cum Ætolis. ab iis Quinctius petiit, ut legatos ad Panætolicum concilium mitterent. Thoas primus in eo concilio renunciavit legationem. Menippus post eum intromissus, *Optimum fuisse omnibus, qui Græciam Asiamque incolerent, ait, integris rebus Philippi potuisse intervenire Antiochum: sua quemque habiturum fuisse, neque omnia sub nutum ditionemque Romanam perventura. Nunc quoque, inquit, si modo vos, quæ inchoastis, consilia constanter perducitis ad exitum, poterit, Diis juvantibus, et Ætolis sociis, Antiochus quamvis inclinatas Græciæ res restituere in pristinam dignitatem. Ea autem in libertate posita est, quæ suis stat viribus, non ex alieno arbitrio pendet.* Athenienses, quibus primis, post regiam legationem, dicendi, quæ vellent, potestas facta est, mentione omni regis prætermissa, Romanæ societatis

Concilium
Panætoli-
cum.

¹ ab T. Quinctio Gron. Crev.

² Magnetes Emd.

³ ad Emd.

⁴ posset Bekk.

⁵ abscissa Gron. Crev.

⁷ et propter Gron.

⁸ Thoas . . . quem miserant ad Antiochum] *Supra, c. 12, Dicaarchus frater prætoris, id est, Thoantis, ad Antiochum missus esse dicitur, nulla facta Thoantis ipsius mentione. Sed intelligendum est, et ipsum, circumacto magistratus annui spatio, ad Antiochum profectum esse, ut majore auctoritate moveret regem.*

⁹ Ad omnia] Præter hæc omnia. Forsitan tamen quis malit, quod editi quidam habent, ante omnia.

¹⁰ Propter et civitatis] Vulgo nunc et propter. Nos restituimus eum ordinem vocularum, qui habetur in Vict. cod. et in priscis editis.

U. C. 560. A. C. 192. *Ætolos, meritorumque in universam Græciam T. Quinctius admonuerunt, ne temere eam celeritate nimia consiliorum evenirent.* ¹¹ *Consilia calida et audacia prima specie læta,* ¹² *tractata dura, eventu tristia esse. legatos Romanos, et in iis T. Quinctius haud procul inde abesse. Dum integra omnia essent, ut potius* ¹³ *de iis, quæ ambigerentur, disceptarent, quam A Europamque ad funestum armarent bellum.*

Legati Romani in Ætoliam eunt.

Ætoli vocandum Antiochum decernunt.

XXXIII. Multitudo avida novandi res, Antiochi tota et ne admittendos quidem in concilium Romanos censens principum maxime seniores auctoritate obtinere, ut daretur iis concilium. Hoc decretum Athenienses quum retulissent eundem in Ætoliam Quinctius visum est. Aut enim motum aliquid, aut omnes homines testes fore, penes Ætolos culpam esse: Romanos justa ac prope necessaria summa arma. Postquam ventum est eo, Quinctius in concilio, et a principio societatis Ætolorum cum Romanis, et quoties iis fides mota foederis esset, pauca de jure civitatum, de rebus ambigeretur, disseruit. *Si quid tamen æqui se habere tractarentur, quanto esse satius Romam mittere legatos, seu dimittere, seu rogare senatum mallent; quam populum Romanum cum Antiocho,* ¹⁴ *lanistis Ætolis, non sine motu magno ge humani, et perniciæ Græciæ dimicare? nec ullos prius claudere ejus belli sensuros, quam qui movissent.* Hæc nequidquam velut vaticinatus Romanus. Thoas deinde ceterique facti ejusdem, cum adsensu omnium auditi, pervicerunt, ut, dilato quidem concilio, et absentibus Romanis, decretum fieri quo arcesseretur Antiochus ad liberandam Græciam, distatumque inter Ætolos et Romanos. Huic tam superbo decreto addidit propriam contumeliam Damocritus prætor eorum nam quum id ipsum decretum posceret eum Quinctius, veritus majestatem viri, *aliud in præsentia, quod magis instans prævertendum sibi esse, dixit: decretum responsumque brevis Italia, castris super ripam Tiberis positis, daturum.* tanta furor illo tempore gentem Ætolorum, tantusque magistrorum eorum cepit.

XXXIV. Quinctius legatique Corinthum redierunt. ¹⁵ *ut quæque de Antiocho, nihil per se ipsi moti, et sede*

^x moturi Kreyss.

¹¹ *Consilia calida*] Sic legi jussit Gronovius, quum prius haberetur *callida*. Firmant hanc emendationem unus e MSS. Hearnii, et noster Vict. Et ipse Livius supra l. XXII. c. 24. *Agitabanturque pro ingenio ducis consilia calidiora.*

¹² * *Tractatu dura*] Dum tractantur, dum ad effectum perducuntur, difficilia et molesta.

¹³ *De iis quæ ambigerentur*] Vid. quæ hac de re memoravit Livius, l. XXXIII. capp. 34 et 49, et l. XXXIV. c. 23.

¹⁴ *Lanistis Ætolis*] Ætolis committentibus,

subornantibus in certamen; quemadmodum lanistæ gladiatorum paria inter se competit et depugnare jubent. Sic in Ep. Antonii Cic. Phil. XIII. n. 40. *Ne videret unius claudere duas acies, lanista Cicerone, dimicantes.*

¹⁵ * *Ne dilato quidem concilio et absentibus Romanis*] Ne dilato quidem concilio, ne quidem interposita mora, donec absentes Romani. Statim, coram ipsis Romanis, datum sit quo arcessatur in Græciam Antiochus bellumque proinde cum Romanis sumatum.

¹⁶ *Ut quæque de Antiocho*] Locus fr

expectare adventum viderentur regis, concilium quidem uni- U. C. 560.
versæ gentis post dimissos Romanos non habuerunt: per A. C. 192.
17 apocletos autem (ita vocant sanctius consilium⁷: ex delectis
constat viris) id agitabant, quonam modo res in Græcia nova-
rentur. Inter omnes constabat in civitatibus principes, opti-
mum quemque, Romanæ societatis esse, et præsentī statu
gaudere. multitudinem, et 18 quorum res non ex sententia
ipsorum essent, omnia novare⁸ velle. Ætoli consilium uno
die 19 spei quoque non audacis modo, sed etiam inpudentis,
ceperunt, Demetriadem, Chalcidem, et Lacedæmonem occu-
pandi. Singuli in singulas missi sunt principes: Thoas Chal-
cidem, Alexamenus Lacedæmonem, Diocles Demetriadem. Demetria-
Hunc exsul Eurylochus, de cujus fuga caussaue fugæ ante dem occu-
dictum est, quia reditus in patriam nulla spes alia erat, adjuvit. pant.
Literis Eurylochi admoniti propinqui amicique, et qui ejus-
dem factionis erant, liberos et conjugem ejus cum sordida
veste, tenentes velamenta supplicum, concionem frequentem
adire jubent, singulos universosque obtestantes, ne insontem,
indemnatum consenescere in exilio sinerent. Et simplices
homines misericordia, et improbos seditiososque 20 inmiscendi
res tumultu Ætolico spes movit: pro se quisque 21 revocare
jubebant. His præparatis, Diocles, cum omni equitatu (et
erat tunc præfectus equitum) specie reducentis exsulem hos-
pitem profectus, die ac nocte ingens iter emensus, quum
millia sex ab urbe abesset, luce prima tribus electis turmis,
cetera multitudine equitum subsequi jussa, præcessit. post-
quam portæ adpropinquabat, desilire omnes ex equis jussit,
et loris ducere equos, itineris maxime modo, solutis ordinibus:
ut comitatus magis præfecti videretur, quam præsidium. Ibi
una ex turmis ad portam relictā, ne excludi subsequens equi-
tatus posset, media urbe ac per forum, manu Eurylochum
tenens, multis obcurrentibus gratulantibusque, domum de-
duxit. Mox equitum plena urbs erat, et loca opportuna occu-
pabantur. tum in domos missi, qui principes adversæ fac-
tionis interficerent. Ita Demetrias Ætolorum facta est.

⁷ concilium Gron.

⁸ novari Gron. Crev.

cujus tamen sensus appareat. Hæc enim vide-
tur fuisse mens Livii. Ætoli, ne, tanquam
omnia reponentes in Antiocho, nihil per se ipsi
moti, ac sedentes compressis, quod aiunt, ma-
nibus expectare adventum regis viderentur,
etiam concilium universæ gentis non habuerunt,
per apocletos tamen id agitabant, quonam
modo res in Græcia novarentur. Ætoli, pro
insita genti ferocia et vanitate, indignum duce-
bant, si omnia debere viderentur Antiocho,
eique probare voluerunt sese posse per se ipsos
facere operæ pretium. Hic sensus optime qua-
drat cum sequentibus: sed ad eum verba Livii
refingere non opis est nostræ sine libris.

17 *Apocletos*] Quos Latine diceret *selectos*:

a verbo ἀποκαλίσω, *sevo*ca.

18 * *Quorum res non ex sententia ipsorum
essent*] Quorum res non in eo statu essent
quem optarent ipsi; quorum res male se habe-
rent.

19 * *Spei quoque*] Etiam spei: etiam si quis
spem tantum animo concepisset, non rem ip-
sam perficiendam, quod fecere Ætoli, aggressus
esset.

20 * *Inmiscendi res tumultu Ætolico*] Tur-
bandi res ope Ætolorum, qui tumultum in urbe
excitaturi essent.

21 *Revocare jubebant*] Vetus Sigonii liber
habet *revocari*, quod quidem placeret magis:
etiam illud tolerari potest.

U. C. 500.
A. C. 192.
Mittunt co-
pias Lacedæ-
monem.

Alexameni
Ætoli ora-
tio ad
Nabin.

XXXV. Lacedæmone non urbi vis adferenda, sed tyranno capiendus erat: quem, spoliatum maritimis oppidis Romanis, tunc intra mœnia etiam Lacedæmonis ab Achæis compulsum, qui occupasset occidere, eum totius gratiam apud Lacedæmonios laturum. Causam mittendi ad Achæos habuerunt, quod fatigabat precibus, ut auxilia sibi, quum auctoribus rebellasset, mitterentur. Mille pedites Alexamenus dati sunt, et triginta delecti ex juventute equites. ²² His prætore Damocrito in consilio arcano gentis, de quo prædictum est, denunciatum ^b, *Ne se ad bellum Achaicum aut ullam, quam sua quisque opinione præcipere posset, credere missos esse. quidquid Alexamenus res monuisset subiti concipere, ad id, quamvis inopinatum, temerarium, audax, celeriter exsequendum parati essent, ac pro eo acciperent, tamen quam ad id unum agendum missos ab domo se scirent.* Cum his ita præparatis Alexamenus ad tyrannum venit, quem accipiens extemplo spei inplevit. Antiochum jam in Eurotam transisse, mox in Græcia fore; terras, maria, armis, viris completurum. Non cum Philippo rem esse credituros Romanos numerum iniri peditum equitumque ac navium non posse: phanorum aciem conspectu ipso debellaturam. Ætolos toto exercitu paratos esse venire Lacedæmonem, quum res posceret sed frequentes armatos ostendere adveniienti regi voluisse. Nam quoque et ipsi faciendum esse, ut, quas haberet copias, non sibi ret sub tectis marcescere otio: sed educeret, et in armis decere cogeret, simul animos acueret, et corpora exerceret. Cuius consuetudine leviores labores fore: et comitate ac benignitate delectum etiam non injucundum fieri posse. Educi inde frequenter ad urbem in campum ad Eurotam amnem cœpere. Satellites tyranni media fere in acie consistebant, tyrannus cum trium summum equitibus, inter quos plerumque Alexamenus erat ante signa vectabatur, cornua extrema invisens; in dextrum cornu Ætoli erant, et qui ante auxiliares tyranni fuerant qui venerant mille cum Alexameno. Fecerat sibi moras Alexamenus, nunc cum tyranno inter paucos ordines circueundi, monendique eum, quæ in rem esse videbantur; nam in dextrum cornu ad suos adequitandi; mox inde, velut improbo rato, quod res poposcisset, recipiendi se ad tyrannum. Sed quem diem patrando facinori statuerat, eo paullisper cum tyranno vectatus, quum ad suos concessisset, ²³ tum ^c equitibus ab domo secum missis, *Agenda, inquit, res est, juvenes, audaces, quam me duce impigre exsequi jussi estis. Parate animas dextrasque, ne quis in eo, quod me viderit facientem, ces-*

^a His Crev.

^b denunciatur Bekk.

^c cum Gron.

²² His a prætore Damocrito] Triginta equitibus, ut patet ex iis quæ memorabuntur infra. Atque, ut id melius intelligatur, reposuimus his, quomodo habet codex Victorinus, pro iis.

²³ Tum equitibus] Mendum hoc loco novianas editiones insederat, cum equitibus Correximus ex vetustioribus et Vict. libro.

Qui cunctatus fuerit, " et suum consilium meo interponet, sciat U. C. 560. *sibi redditum ad penates non esse.* Horror cunctos cepit: et A. C. 192. meminerant, cum quibus mandatis exissent. Tyrannus ab lævo cornu veniebat. " Ponere hastas equites Alexamenus jubet, et se intueri. colligit et ipse animum confusum tantæ cogitatione rei. Postquam adpropinquabat, inpetum facit, et transfixo equo, tyrannum deturbat. Jacentem equites confo- Occiditur Nabia. diunt. multis frustra in loricam ictibus datis, tandem in nudum corpus vulnera pervenerunt: et, priusquam a media acie subcurreretur, exspiravit.

XXXVI. Alexamenus cum omnibus Ætolis citato gradu ad regiam occupandam pergit. Corporis custodes, quum res in oculis gereretur, pavor primo cepit: deinde, postquam abire Ætolorum agmen videre, concurrunt ad relictum tyranni corpus: " et spectatorum turba ex custodibus vitæ mortisque ultoribus est^c facta. Nec movisset se quisquam, " si exemplo, positis armis, vocata in concionem multitudo fuisset, et oratio habita temporis conveniens; frequentes inde retenti in armis Ætoli^d sine injuria cujusquam. sed, ut oportuit in consilio fraude cœpto, omnia in maturandam perniciem eorum, qui fecerant, sunt acta. Dux regia inclusus diem ac noctem in scrutandis thesauris tyranni consumsit: Ætoli, velut capta urbe, quam liberasse videri volebant, in prædam versi. Simul indignitas rei, simul contemptus, animos Lacedæmoniis ad coëundum fecit. alii dicere, exturbandos Ætolos, et libertatem, quum restitui videretur, interceptam repetendam. alii, ut caput agendæ rei esset, regii generis aliquem " in speciem adsumendum. Laconicus ejus stirpis erat puer admodum, Lacedæmoni- educatus^e cum liberis tyranni. eum in equum inponunt, et, nil concidunt Ætolos. armis adreptis, Ætolos vagos per urbem cædunt. Tum regiam invadunt. ibi Alexamenum cum paucis resistentem obtruncant. Ætoli circa " Chalciceon (Minervæ est templum

^c est del. Gron. Crev. *facta est* Bekk. Ætolis Gron. Crev.

^d frequentibus i. retentis i. a. ^e eductus Kreysa. Bekk.

24 * *Et suum consilium meo interponet*] Et meum consilium non unice intuebitur, sed e suo aliquid afferret, quod moram faciat imperiis meis.

25 *Ponere hastas*] Intelligit Sigonius, reclinare ac demittere hastas, ut solent ii qui hostem invasuri sunt. Quod ut verum putamus esse, si rem ipsam spectemus, et Polybii sensum, quem hic procul dubio vertit noster; ita dubitamus an ea Livii mens fuerit. *Ponere* enim *hastas* ex vi Latini sermonis, est eas deponere et abjicere: ut, v. g. in illo loco libri XXXIII. c. 8, ubi itidem Livius parum feliciter interpretatus Polybium est: *Macedonum phalangem, hastis positis, quarum longitudo impedimento erat, gladiis rem gerere jubet.* Vid. not. 31 ad illum locum.

26 *Et spectatorum turba*] Hujus loci sanitas

debetur Gelenio, qui ex suo exemplari protulit eam lectionem quam editores postea recepere. Prius *perpaucorum turba*. Non absurde monet Jac. Gronovius recidi posse particulam *et*, ut totum hoc membrum intelligatur per appositionem adjunctum præcedentibus.

27 *Si exemplo positis armis*] Si ipse Alexamenus positis armis vocasset ad concionem Lacedæmonios, et orationem temporis convenientem habuisset: retinens tamen et hoc ipso tempore, et aliquamdiu postea, frequentes in armis Ætolos, sed ita ut nemini injuria fieret.

28 * *In speciem*] Qui rei gerendæ nomen auctoritatemque commodaret.

29 *Chalciceon (Minervæ est templum æreum)*] Atque inde illi templo nomen. *χάλκος* enim *æs*, *οἶκος* *domus*.

U. C. 560. æreum) congregati cæduntur. Pauci, armis abjectis, p
A. C. 192. Tegeam, pars Megalopolim perfugiunt. ibi, comprehens
magistratibus, sub corona venierunt.

Philopœ- XXXVII. Philopœmen, audita cæde tyranni, profec
men Laco- Lacedæmonem, quum omnia turbata metu invenisset; c
nas socie- catis principibus, et oratione habita, qualis habenda ab A
tati Achæo- ameno fuerat, societati Achæorum Lacedæmonios adjun
rum adjungit. eo etiam facilius, quod forte ad idem tempus^f A. Atilius c
quatuor et viginti quinquerebus ad Gythium acce

Thoas Æto- Iisdem diebus circa Chalcidem Thoas, per Euthymidam p
lus frustra cipem, pulsum opibus eorum, qui Romanæ societatis ei
Chalcidem post T. Quinctii legatorumque adventum, et Herodot
tentat. Cianum mercatorem, sed potentem Chalcide propter diviti
præparatis ad prodicionem iis, qui Euthymidæ factionis er
nequaquam eandem fortunam, qua Demetrias per Eu
lochum occupata erat, habuit. Euthymidas ab Athenis (c
domicilio delegerat locum) Thebas primum, ³⁰ hinc Salga
processit; Herodorus ad Thronium. Inde^g haud procu
^h Maliaco sinu duo millia peditum Thoas et ⁱ ducentos equi
onerarias leves ad triginta habebat. eas cum sexcentis p
tibus Herodorus trajicere in insulam Atalantam jussus
inde, quum pedestres copias adpropinquare jam Aulidi at
Euripo sensisset, Chalcidem trajiceret. ipse ceteras cop
nocturnis maxime itineribus, quanta poterat celeritate, C
cidem ducebat.

XXXVIII. Mictio¹ et Xenoclides, penes quos tum sun
rerum, pulso Euthymida, Chalcide erat, seu ipsi per se su
cati, seu indicata re, primo pavidī, nihil usquam spei, nisi
fuga, ponebant. deinde, postquam resedit terror, et prod
deseri non patriam modo, sed etiam Romanorum societate
cernebant, consilio tali animum adjecerunt. Sacrum anni
sarium eo forte tempore Eretriæ ³² Amarynthidis Dianæ e
quod non popularium modo, sed Carystiorum etiam c
celebratur. Eo miserunt, qui orarent Eretrienses Caryst
que, *Ut et suarum fortunarum in eadem insula geniti mis
rentur, et Romanam societatem respicerent. ne sinerent Æt
rum Chalcidem fieri. Eubæam habituros, si Chalcidem habuiss
Graves fuisse Macedonas dominos; multo minus tolerabiles f*

^f quod ad idem forte tempus Gron. Crev. Bekk.
ad Thronium, inde Gron.

^h et Thoas Ead.

^g processit. Hero
ⁱ Micythio Bekk.

³⁰ Hinc Salganea processit; Herodorus ad
Thronium. Inde] Hujus loci interpunctionem
emendavimus, quæ valde vitiosa erat. Deinde
edidimus *duo millia peditum Thoas et ducentos
equites*; quum vulgo legatur *peditum et Thoas*,
manifesto mendo. Vict. cod. omittit omnino *et*
et: nec magna est causa, cur retineamus.

³¹ ³⁰ Maliaco sinu] Maliacus sinus est et
ipse sinus maris, et, quemadmodum jam obser-

vavimus ad XXVIII. 5, circumjacens ora.
duplici illo sensu accipitur. Nam duo
millia peditum et ducenti equites terram
nebant, onerariæ mare.

³² Amarynthidis Dianæ] Hoc Dianæ
nomen inditum est ab Amaryntho opp
Eubææ, haud procul distante ab Eretria.
hoc eodem nomine Diana colebatur qu
Athenis, teste Pausania in Atticis.

ros Ætolos. Romanorum maxime respectus civitates movit, U. C. 500. et virtutem nuper in bello, et in victoria justitiam benignita- A. C. 192. temque expertas. itaque, quod roboris in juventute erat, utraque civitas armavit misitque. His tuenda mœnia Chalcidis oppidani quum tradidissent, ipsi omnibus copiis transgressi Euripum, ad Salganea posuerunt castra. inde caduceator primum, deinde legati ad Ætolos missi percunctatum, quo suo dicto factove socii atque amici ad se obpugnandos venirent? Respondit Thoas dux Ætolorum, *Non ad obpugnandos, sed ad liberandos ab Romanis, venire sese. Splendidiore nunc eos catena,* ³³ *sed¹ multo graviore, vinctos esse, quam quum præsidium Macedonum in arce habuissent. Se vero, negare Chalcidenses, aut servire ulli, aut præsidio cujusquam egere.* Ita digressi ex conloquio legati ad suos. Thoas et Ætoli, ut qui spem omnem in eo, ut improvise obprimerent, habuissent, ad ³⁴ *justum bellum obpugnationemque urbis mari ac terra munitæ* haudquaquam pares, domum rediere. Euthymidas, postquam castra popularium ad Salganea esse, profectosque Ætolos audivit, et ipse a Thebis Athenas rediit. Et Herodorus, quum per aliquot dies intentus ab Atalanta signum nequidquam expectasset, missa speculatoria nave, ut, quid moræ esset, sciret, postquam rem omissam a sociis vidit Thronium, unde venerat, repetit.

XXXIX. Quinctius quoque, his auditis, ab Corintho veniens navibus, in Chalcidis Euripo Eumeni regi obcurrit. Placuit, quingentos milites præsidii causa relinquere Chalcide ab Eumene rege: ipsum Athenas ire. Quinctius, quo profectus erat, Demetriadem contendit; ratus Chalcidem liberatam momenti aliquid apud Magnetæ ad repetendam societatem Romanam facturam. Et, ut præsidii aliquid esset suæ partis hominibus, Eunomo prætori Thessalorum scripsit, ut armaret juventutem, et Villium ad Demetriadem præmisit ad tentandos animos: non aliter, nisi pars aliqua inclinaret ad respectum pristinae societatis, rem adgressurus. Villius quinquere mi nave ³⁵ *ad ostium portus est invecus.* Eo multitudo Magnetum omnis quum se effudisset, quæsit Villius, utrum ad amicos, an ad hostes, sese venisse mallent? Respondit Magnetarches Eurylochus, *Ad amicos venisse eum: sed absteret portu, et sineret Magnetæ in concordia et libertate esse, nec per conloquii speciem multitudinem sollicitaret.* Altercatio inde, non sermo, fuit: quum ³⁶ *Romanus ut ingratos incre-*

Quinctius
frustra
Magnetæ
tentat.

¹ et Gron.

³³ *Sed multo graviore]* Reddidimus huic loco particulam *sed*, ex vetustius cussis et codice Victoriano, loco *roû et*, quod mendose reperitur in Gronovianis editionibus.

³⁴ ** Justum bellum]* Bellum apertum, quod sine fraude insidiisque fieret. Vid. not. 27 ad l. I. c. 4.

³⁵ *Ad ostium portus]* Non ingressus est portum Romanus, sed tantum ad ostium accessit.

³⁶ *Romanus ut ingratos]* Male omnino quidam editi *ut integros*. Jam correxerat ex conjectura Sigonius: firmant Andreæ editio et Vict. codex: hic etiam omittit particulam *ut*; eleganter.

U. C. 560. paret Magnetæ, imminentesque prædiceret clades : multum
A. C. 192. obstreperet, nunc senatum, nunc Quinctium accusando.
irrito incepto Villius ad Quinctium sese recepit. At Qu
tius, nuncio ad prætorem misso, ut reduceret domum co
ipse navibus Corinthum rediit.

XL. Abstulerunt me velut de spatio Græciæ res in
Romanis : non quia ipsas operæ pretium esset perscri
Res Italiæ. sed quia causæ fuerunt cum Antiocho belli^g. ³⁷ Consul
designatis, (inde namque diverteram) L. Quinctius et
Domitius consules in provincias profecti sunt : Quinctius
Ligures, Domitius adversus Boios. Boii quieverunt : a
etiam senatus eorum cum liberis, et præfecti cum equi
(summa omnium mille et quingenti) consuli dederunt se
Ab altero consule ager Ligurum late est vastatus, castella
aliquot capta : unde non præda modo omnis generis
captivis parta, sed recepti quoque aliquot cives sociique,
in hostium potestate fuerant. Eodem hoc anno Vibo
colonia deducta est ex ¹ senatusconsulto plebeique scito.
millia et septingenti pedites ierunt, trecenti equites. Tri
viri deduxerunt eos, Q. Nævius, M. Minucius, M. Fu
Crassipes. quina dena jugera agri data in singulos pe
sunt, ^h duplex equitibus^k. ³⁹ Bruttiorum proxime fuerat a
Bruttii ceperant de Græcis. Romæ per idem tempus
maximi fuerunt terrores ; ⁴⁰ diutinus^l alter, sed seg
⁴¹ Terra dies duodequadrageinta movit. per totidem dies
in sollicitudine ac metu fuere. in triduum ejus rei ca
supplicatio habita est. Ille non pavor vanus, sed vera m
rum clades fuit. incendio a foro Boario orto, diem nocter
ædificia in Tiberim versa arserunt, tabernæque omnes cum m
pretii mercibus conflagraverunt.

Adparatus
ad bellum.

XLI. Jam fere in exitu annus erat : et in dies magis
de Antiochi bello, et cura Patribus crescebat. Itaque de
vinciis magistratuum designatorum, quo intentiores es
omnes, agitari cœptum est. Decrevere, ut consulibus I
et quo senatus censuisset, (jam esse bellum adversus A
chum regem omnes sciebant) provinciæ essent. cujus ea
esset, quatuor millia peditum civium Romanorum, et tre
equites, sex millia socium Latini nominis cum qua

^g cum Antiocho fuerunt belli Bekk.

^k equiti Kreyss. Bekk.

^h se Ead.

ⁱ ex del. Gron

^l diutius Gron.

³⁷ Consulibus designatis . . . L. Quintius et
Cn. Domitius consules in provincias] Hæc sane
conciliari non possunt cum iis quæ supra c. 22
et c. 24 narravit Livius. Illic enim ambo con
sules diserte memorantur profecti primo in
provincias ; mox Quintius ad habenda comitia
novorum consulum revocatus Romam. Reliqua
confer ex hoc loco cum c. 22, ac procul dubio
deprehendes hic non immerito, in re quidem
tenui, argui posse Livium indiligentiæ.

³⁸ Duplex equitibus] Victor. liber consentit

cum iis quos vidit Gronovius, habetque e
³⁹ * Bruttiorum] Vid. not. 54 ad X.
45.

⁴⁰ Diutinus alter] Vulgati diutius,
legebat Sigonius. Hearnii editio et qu
aliæ id habent quod, ipsa structuræ
flagitante, hic edendum curavimus.

⁴¹ * Terra dies duodequadrageinta
Factus est terræ motus, qui per octo et t
dies assiduus fuit.

gentis equitibus sunt decreta. Eorum delectum habere L. U. C. 560. Quinctius consul jussus; ne quid moraretur, quo minus consul novus, quo senatus censuisset, extemplo proficisci posset. A. C. 192. Item de provinciis prætorum decretum est: "prima ut sors duæ, urbanaque et inter cives ac peregrinos jurisdictio esset: secunda, Bruttii: tertia, classis, ut navigaret, quo senatus censuisset: quarta, Sicilia: quinta, Sardinia: sexta, Hispania ulterior. imperatum præterea L. Quinctio consuli est, ut duas legiones civium Romanorum novas conscriberet; et socium ac Latini nominis viginti millia peditum, et octingentos equites. eum exercitum prætori, cui Bruttii provincia evenisset, decreverunt. Ædes duæ Jovi^m eo anno in Capitolio dedicatæ sunt. Voverat L. Furius Purpureo prætor Gallico bello unam, alteram consul. dedicavit Q. Marcius Ralla duumvir. Judicia in fœneratores eo anno multa severe sunt facta, accusantibus privatos ædilibus curulibus, M. Tuccio et P. Junio Bruto. de multa damnatorum quadrigæ inauratæ in Capitolio positæ in cella Jovis "supra fastigium ædiculæ, et duodecimⁿ clipea inaurata: et iidem porticum extra portam Trigeminam "inter lignarios fecerunt.

Fœneratores damnati.

XLII. Intentis in adparatum novi belli Romanis, ne ab Antiocho quidem cessabatur. Tres eum civitates tenebant, Smyrna, et Alexandria Troas, et Lampsacus; quas neque vi expugnare ad eam diem "poterat, neque conditionibus in amicitiam perlicere, neque a^o tergo relinquere, trajiciens ipse in Europam, volebat. Tenuit eum et de Hannibale deliberatio. Et primo naves apertæ, quas cum eo missurus in Africam fuerat, moratæ sunt: deinde, an omnino mittendus esset, consultatio mota est, maxime a Thoante Ætolo, qui, omnibus in Græcia tumultu completis, Demetriadem adferebat in potestate esse: et, quibus mendaciis de rege, multiplicando verbis copias ejus, erexerat multorum in Græcia animos, iisdem et regis spem inflabat: *omnium votis eum arcessi. concursum ad litora futurum, unde classem regiam prospexissent.* Hic idem ausus de Hannibale est movere sententiam prope jam certam regis. nam *neque dimittendam partem navium a classe regia censebat: "neque, si mittendæ naves forent, minus quempiam^p ei classi, quam Hannibalem, præficiendum. Exsulem illum et Pænum esse, cui mille in dies nova consilia vel fortuna sua, vel*

Antiochi de Hannibale deliberatio.

^m Jovis Bekk.

^o ab End.

ⁿ posita, et in c. J. s. f. æd. duodecim Kreysa. Bekk.

^p quemquam Crev. Kreysa. Bekk.

42 *Prima ut sors*] Ut prima sors duas jurisdictiones complecteretur, urbanam et inter cives ac peregrinos.

43 *Supra fastigium ædiculæ*] Ædicula hic intelligenda videtur capsula aliqua, quæ fortasse signum Jovis aut sacra includeret: quo sensu hanc eandem vocem sumpsit Plinius l. XXXVI. c. 5. *Ædicula ejus* (Veneris Gnidiae) *tota aperitur, ut conspici possit undique effigies deæ.*

44 *Inter lignarios*] Hoc videtur nomen esse

loci sic dicti a lignariis opificibus: ita ut *inter lignarios* eadem forma dicatur, quæ l. l. c. 8, *inter duos lucos.*

45 *Poterat*] Mallemus, *potuerat.*

46 *Neque . . . minus quemquam ei classi*] Hic rō *quemquam*, quod Sigonius affert e suo libro, nos in Vict. quoque exstare comperimus: aptius visum est quam, quomodo vulgo editi, *quempiam.* Vict. codex respuit rō *ei.*

XLIV. In concilium ut ventum est, ¹ ægre a Phænea U. C. 560. prætore principibusque introductus, inde facto ² silentio, rex A. C. 192. dicere orsus ³. Prima ejus oratio fuit excusantis, *Quod tanto* Antiochi oratio in concilio Ætolorum. *minoribus spe atque opinione omnium copiis venisset. Id suæ impensæ erga eos voluntatis maximum debere indicium esse, quod nec paratus satis ulla re, et tempore ad navigandum inmaturo, vocantibus legatis eorum, haud gravate obsecutus esset, credidissetque, quum se vidissent Ætoli, omnia vel in se uno posita præsidia existimatu- ros esse. Ceterum eorum quoque se, quorum expectatio destituta in præsentia videatur, spem abunde exple- turum. Nam simul primum anni tempus navigabile præbuisset mare, omnem se Græciam armis, viris, equis, omnem oram mari- timam classibus completurum. Nec impensæ, nec labori, nec periculo parsurum, donec, depulso cervicibus eorum imperio Romano, liberam vere Græciam, atque in ea principes Ætolos fecisset. cum exercitibus commeatus quoque omnis generis ex Asia venturos. In præsentia curæ esse Ætolis debere, ut copia frumenti suis, ⁴ et annona tolerabilis rerum aliarum subpeditetur.*

XLV. In hanc sententiam rex cum magno omnium adsensu locutus discessit. Post discessum regis, inter duos principes Ætolorum, Phæneam et Thoantem, contentio fuit. Phæneas, reconciliatore pacis et disceptatore de iis, quæ in controversia cum populo Romano essent, utendum potius Antiocho, cen- sebat, quam duce belli. *Adventum ejus et majestatem ad vere- cundiam faciendam Romanis vim majorem habituram, quam arma. Multa homines, ne bellare necesse sit ⁵, voluntate remit- tere, quæ bello et armis cogi non possint. Thoas negare, Paci studere Phæneam: sed discutere adparatum belli velle, ut tædio et inpetus relanguescat regis, et Romani tempus ad comparandum habeant. Nihil enim æqui ab Romanis inpetrari posse, toties legationibus missis Romam, toties cum ipso Quinctio disceptando, satis expertum esse: nec, nisi abscissa omni spe, auxilium Anti- ochi imploratu- ros fuisse. Quo celerius spe omnium oblato, non esse elanguescendum, sed orandum potius regem, ut, quoniam, quod maximum fuerit, ipse vindex Græciæ venerit, copias quoque terrestres navalesque arcessat. Armatum regem aliquid inpe- traturum: inermem non pro Ætolis modo, sed ne pro se quidem ipso, momenti ullius futurum apud Romanos. Hæc vicit sen- tentia: imperatoremque regem adpellandum censuerunt: et* Imperato- rem eum Ætoli adpellant. *triginta principes, cum quibus, si qua vellet, consultaret, delegerunt.*

XLVI. Ita, dimisso concilio, multitudo omnis in suas civi- tates dilapsa est. Rex postero die cum apocletis eorum, unde

¹ principibusque aliis introductus, facto Kreyss. principibusque aliis facto Bekk.

² dicere orsus rex Bekk.

omissis, Gron. Crev.

³ ne bellarent, verbis necesse sit

51 Ægre] Ob confluentem turbam. Addidit Et res aliæ ad victum cultumque necessariæ, si minus copiose, at certe non tenuiter, aut caro

52 ⁴ Et annona tolerabilis rerum aliarum]

nimis pretio, suppeditentur.

U. C. 560. bellum ordiretur, consultabat. Optimum visum est, Chalci
A. C. 192. dem, frustra nuper ab Ætolis tentatam, primum adgredi : celeritate in eam rem magis, quam magno conatu et adparatu opus esse. Itaque cum mille peditibus rex, qui ab Demetriade secuti erant, profectus per Phocidem est : et alio itinere principes Ætoli, juniorum paucis evocatis, ad Chæroneam occurrerunt, et decem constratis navibus secuti sunt. Rex, a Salganea castris positus, navibus ipse cum principibus Ætolorum Euripum trajecit, et, quum haud procul portu egressus esset, magistratus quoque Chalcidensium et principes ante portam processerunt. Pauci utrimque ad colloquium congressi sunt. Ætoli magnopere suadere, ut, salva Romanorum amicitia, regem quoque adsumerent socium atque amicum. Neque enim eum inferendi belli, sed liberandæ Græciæ, causa in Europam trajecisse ; et liberandæ re^u, non verbis et simulatione, quod fecissent Romani. Nihil autem utilius Græciæ civitatibus esse quam utramque complecti amicitiam. ita enim ab utriusque injuria tutam alterius semper præsidio et fiducia fore. Nam si non recepissent regem, viderent, quid patiendum iis extempore foret : quum Romanorum procul auxilium, hostis Antiochus, cui resistere viribus suis non possent, ante portas esset. Ad hæc Mictio^z, unus ex principibus, Mirari se, dixit, ad quos liberandos Antiochus, relicto regno suo, in Europam trajecisset. Nullam enim civitatem se in Græciæ nosse, quæ aut præsidium habeat, aut stipendium Romanis pendat, aut fœdere iniquo adligatur, quas nolit, leges patiatur. Itaque Chalcidenses neque vindictæ libertatis ullo egere^y, quum liberi sint, neque præsidio, quum pacem ejusdem populi Romani beneficio et libertatem habeant. Amicitiam regis non adspernari, neque ipsorum Ætolorum. ⁵³ primum eos pro amicis facturos, si insula excedant, atque accedant. nam ipsis certum esse, non modo non recipere mœnibus sed ne societatem quidem ullam pacisci, nisi ex auctoritate Romanorum.

XLVII. Hæc renunciata regi ad naves, ubi restiterat, quum essent ; in præsentia (neque enim iis venerat copiis, ut agere quidquam posset) reverti Demetriadem placuit. ibi, quum niam primum vanum inceptum^z evasisset, consultare cum Ætolis rex, quid deinde fieret. ⁵⁴ Placuit, Achæos et Amarynandrum, regem Athamanum, tentare. Bœotorum gentem aversam ab Romanis jam inde a ⁵⁵ Brachyllæ morte, et quæ secuta eam fuerant, censebant. Achæorum Philopœmenem principem, æmulatione gloriæ in bello Laconum, infestum

^u trajecisse ; liberandæ vero re Gron. Crev.

^y indigere Gron. Crev.

^z Micythio Bekk.

^z inane coeptum Ead.

⁵³ * Id primum eos] Vid. not. ad XXIV. 47.

⁵⁴ Placuit Achæos et Amarynandrum] Certissimum est, quod observavit Perizonius, excidisse hic Bœotos. Hoc probant ea quæ sequuntur, in quibus distincte narratur, et quid

impulerit Ætolos, ut Bœotos, Achæos, Amarynandrum tentarent, et quid apud singulos eorum effecerint.

⁵⁵ Brachyllæ morte] Vid. l. XXXIII. c. 2 et seq.

invisumque esse Quinctio credebant. Amynder uxorem U. C. 560.
 Apamiam, filiam Alexandri cujusdam Megalopolitani, habe- A. C. 192.
 bat: qui, se oriundum a Magno Alexandro ferens, filiis duo-
 bus Philippum atque Alexandrum, et filiae Apamiam nomina
 imposuerat: quam, regiis inclitam nuptiis, major ex fratribus
 Philippus secutus in Athamaniam fuerat. Hunc, forte inge-
 nio vanum, Ætoli et Antiochus inpulerant in spem, " quod is
 vere regum stirpis esset, regni Macedoniæ, si Amynderum
 Athamanesque Antiocho conjunxisset. et ea vanitas promissorum non apud Philippum modo, sed etiam apud Amynderum, valuit.

XLVIII. In Achaia legatis Antiochi Ætolorumque, coram Legati
 T. Quinctio, Ægii datum est concilium. Antiochi legatus Antiochi et
 prior, quam Ætoli, est auditus. Is, ut plerique, quos opes Ætolorum
 regiae alunt, vaniloquus, maria terrasque inani sonitu verborum ad Achæos.
 complevit. *Equitum innumerabilem vim trajici Hellesponto in
 Europam, partim loricanos, quos cataphractos vocant; partim
 sagittis ex equo utentes, et, a quo nihil satis tecti sit, aversos
 refugiente equo certius figentes.* His equestribus copiis quam-
 quam vel totius Europæ exercitus in unum coacti obrui pos-
 sent, adjiciebat multiplices copias peditum, et nominibus
 quoque gentium vix fando auditis terrebat: Dahas, Medos,
 Elymæosque et Caddusios^a adpellans. *Navalium vero copi-
 arum, quas nulli portus capere in Græcia possent, dextrum cornu
 Sidonios et Tyrios, sinistram Aradios, et ex Pamphylia Sidetas
 tenere; quas gentes nullæ umquam nec arte, nec virtute navali
 æquassent. Jam pecuniam, jam alios belli adparatus referre,
 supervacaneum esse. scire ipsos, abundasse semper auro^b regna
 Asiæ. Itaque non cum Philippo, nec Hannibale rem futuram
 Romanis, principe altero^c civitatis, altero Macedoniæ tantum
 regni finibus incluso; sed cum magno Asiæ totius partisque Eu-
 ropæ rege. Eum tamen, quamquam ab ultimis orientis terminis
 ad liberandam Græciam veniat, nihil postulare ab Achæis, in quo
 fides eorum adversus Romanos, priores socios atque amicos, læ-
 datur. Non enim, ut secum adversus eos arma capiant, sed ut
 neutri parti sese conjungant, petere. Pacem utrique parti, quod
 medios deceat amicos, optent: bello se non interponant.* Idem
 ferme et Ætolorum legatus Archidamus petiit, ut, quæ facil-
 lima et tutissima esset, quietem præstarent, spectatoresque
 belli fortunarum alienarum eventum sine ullo discrimine rerum
 suarum opperirentur. Profectus deinde est intemperantia
 linguæ in maledicta, nunc communiter Romanorum, nunc
 proprie ipsius Quinctii: *ingratos adpellans, et exprobrans non
 victoriam modo de Philippo virtute Ætolorum partam, sed etiam*

^a Cadusios, et sic infra, Kreyss. Bekk.^b auro semper Bekk.^c add. unus Kreyss. Bekk.

56 Quod is vere regum stirpis esset] His lippi errore, et ad ejus mentem verba sua
 verbis non res affirmatur, sed refertur sermo accommodantium.
 Ætolorum et Antiochi abutentium misero Phi-

U. C. 560. salutem; ipsumque et exercitum sua opera servatos. quo eni
A. C. 192. illum unquam imperatoris functum officio esse? Auspicanter
inmolantemque, et vota nuncupantem sacrificuli vatis modo
acie vidisse, quum ipse corpus suum pro eo telis hostium obj
ceret.

Responsum
Quinctii.

XLIX. Ad ea Quinctius, ⁵⁷ Coram quibus magis, quam apud
quos, verba faceret, dicere, Archidamum rationem habuisse
Achæos enim probe scire, Ætolorum omnem ferociam in verbi
non in factis, esse: et in conciliis magis concionibusque, quam
acie, adparere. itaque parvi Achæorum existimationem, quibus
notos esse se scirent, fecisse: legatis regis, et per eos absentem re
gem se jactasse. Quod si quis antea ignorasset, quæ res Anti
ochum et Ætolos conjunxisset, ex legatorum sermone potuisset
adparere: mentiendo in vicem jactandoque vires, quas non hab
rent, inflasse vana spe, atque inflatos esse: ⁵⁸ dum ii ^d ab se Ph
lippum victum, sua virtute protectos Romanos, et quæ mox
audiebatis, narrant; vos ceterasque civitates et gentes suas
sectam esse secuturos: rex contra peditum equitumque nubem
jactat, et consternit maria suis classibus. Est autem res simi
lima cænæ Chalcidensis hospitis mei, hominis et boni, et sci
convivatoris. apud quem ⁵⁹ solstitiali tempore comiter accep
tum miraremur, unde illi eo tempore anni tam multa et vari
venatio; homo non, quam isti sunt, gloriosus, renidens, cond
mentis, ait, varietatem illam et speciem ferinæ carnis ex mansuetu
dine factam. Hoc dici apte in copias regis, quæ paullo ante jact
atæ sint, posse. Varia enim genera armorum, et multa nomin
gentium inauditarum, Dahas, et Medos, et Caddusios, et ^e Ely
mæos, Syros omnes esse: haud paullo mancipiorum melius
propter servilia ingenia, quam militum genus. et utinam subicer
oculis vestris, Achæi, possem concursationem regis magni a
Demetriade, nunc Lamiam in concilium Ætolorum, nunc Chal
cidem! Videretis vix duarum male plenarum legiuncularum
instar in castris regis: videretis regem, nunc mendicantem prop
ter frumentum ab Ætolis, quod militi admetiatur: nunc mutua
pecunias fœnore in stipendium quærentem: nunc ad porta
Chalcidis stantem: et mox inde exclusum, nihil aliud quam
Aulide atque Euripo spectatis, in Ætoliam redeuntem. Mal
crediderunt et Antiochus Ætolis, et Ætoli regiæ vanitati. Qu
minus vos decipi debetis, ⁶⁰ sed expertæ potius ^f spectatæque Ro

^d hi Crev. Bekk.

^e et del. Gron.

^f toties Gron.

⁵⁷ * Coram quibus apud quos] Prius intelliguntur legati regis, qui tantummodo præsentes adsunt orationi Ætolorum; in altero membro designantur Achæi, ad quos etiam dirigitur oratio.

⁵⁸ Dum hi] Reposuimus hi pro ii, auctore Vict. libro: quod genus mendi jam aliquam multis ex locis sustulimus. Parva sunt hæc, sed non inutilia ad elegantiam claritatemque sermonis.

⁵⁹ Solstitiali tempore] Æstivo. Quamvis

enim duo sint solstitia, tamen veteres solstitium æstivum simpliciter *solstitium* appellabant; hibernum, *brumam* vel *brumale solstitium*. Virgilius septima Ecloga, v. 47, *solstitium pecori defendite*: et Georg. l. I. v. 104 *Humida solstitia atque hiemes orate serenas*.

⁶⁰ Sed expertæ potius] Sic olim legebatur. Mutaverat postea Sigonius, dederatque *sed expertæ toties*. Sed pro vetere lectione statui Modii liber, et noster Vict. Itaque eam revocandam duximus.

manorum fidei credere. Nam quod optimum esse ⁶¹ *dicant* ^{U. C. 560.}
non interponi vos bello: nihil immo tam alienum rebus vestris ^{A. C. 192.}
est. Quippe sine gratia, sine dignitate, præmium victoris eritis.

L. Nec absurde adversus utrosque respondisse visus est, et facile erat orationem apud faventes æquis auribus accipi. nulla enim nec disceptatio, nec dubitatio fuit, quin omnes, eosdem genti Achæorum hostes et amicos, quos populus Romanus censuisset, judicarent, bellumque et Antiocho, et Ætolis nunciari juberent. Auxilia etiam, quo censuit Quinctius, quingentorum militum Chalcidem, quingentorum Piræeum ex templo miserunt. Erat enim haud procul seditione Athenis res, trahentibus ad Antiochum quibusdam spe largitionum venalem pretio multitudinem; donec ab iis, qui Romanæ partis erant, Quinctius est adcitatus, et accusante Leonte quodam, Apollodorus auctor defectionis damnatus, atque in exsilium est ejectus. Et ab Achæis quidem cum tristi responso legatio ad regem rediit. Bæoti nihil certi responderunt: *quam Antiochus in Bæotiam venisset, tum, quid sibi faciendum esset, se deliberaturos esse.* Antiochus, quum ad Chalcidis præsidium, et Achæos et Eumenem regem misisse audisset, maturandum ratus, ut et prævenirent sui, et venientes, si possent, exciperent, Menippum cum tribus ferme millibus militum, et cum omni classe Polyxenidam mittit. ipse paucos post dies sex millia suorum militum, et ex ea copia, quæ Lamiae repente colligi potuit, non ita multos Ætolos ducit. Achæi quingenti, et ab Eumene rege modicum auxilium missum, duce Xenoclide Chalcidensi, nondum obsessis itineribus. tuto transgressi Euripum, Chalcidem pervenerunt. Romani milites, quingenti ferme et ipsi, quum jam Menippus castra ante Salganea ad Hermæum, qua transitus ex Bæotia in Eubœam insulam est, haberet, venerunt. Mictio erat cum iis, legatus a Chalcide ad Quinctium, ad id ipsum præsidium petendum, missus. qui postquam obsessas ab hostibus fauces vidit, omisso ad Aulidem itinere, Delium convertit, ut inde in Eubœam transmissurus.

Præsidium
Chalcidem
missum.

LI. Templum est Apollinis Delium, imminens mari: quinque millia passuum a ^b Tanagra abest. minus quatuor millium inde in proxima Eubœæ est mari trajectus. Ubi ⁶² et in fano lucoque, ea religione et eo jure sancto, quo sunt templa, quæ ¹ asyla Græci adpellant, et nondum aut indicto bello, aut ita commisso, ut strictos gladios, ⁶³ aut sanguinem usquam factum

Ad Delium
casi milites
Romani.

¹ *dicant* Crev.

^b *ab* Kreyss. Bekk.

¹ *quæ* del. Gron. Crev.

⁶¹ *Dicunt, non interponi vos bello*] Primo reposuimus *dicunt*, pro *dicant*, auctore Gronovio, qui ita habere scriptos et vet. editos testatur; et postulante Latine structuræ ratione. Deinde scripti etiam Gronoviani cum Victorino præferunt, *non interponendi*: ubi necesse foret intelligi *consilium*, aut aliquid tale. Gronovius quibusdam allatis exemplis id tueri conatur.

Nobis durum videtur.

⁶² *Et in fano lucoque . . . et nondum aut indicto bello*] Dux erant causæ, ob quas Romani securi palarentur: quia nempe et erant in fano lucoque sanctissimo, et bellum nondum indictum erat.

⁶³ *Aut sanguinem . . . factum*] Sic l. II. c. 30. *Plus sanguinis . . . factum.*

U. C. 560. audissent, quum per magnum otium milites, alii ad spectacu-
 A. C. 192. lum templi lucique versi, alii in litore inermes vagarent
 magna pars per agros lignatum pabulatumque dilapsa esset
 repente Menippus, palatos passim adgressus, "eos cecidit
 ad quinquaginta vivos cepit. perpauci effugerunt, in quibus
 Mictio parva oneraria nave exceptus. Ea res Quinctio Ron-
 nisque, sicut jactura militum molesta, ita ad jus inferendi
 Antiocho belli adjecisse aliquantum videbatur. Antiochum
 admoto ad Aulidem exercitu, quum rursus oratores, partim
 suis, partim Ætolos, Chalcidem misisset, qui eadem illa, quae
 nuper, cum minis gravioribus agerent, nequidquam contra
 Mictionem et Xenoclidem tendentibus, facile tenuit, ut portae se-
 aperirentur. Qui Romanae partis erant, sub adventum re-
 urbe excesserunt. Achæorum et Eumenis milites Salgarum
 tenebant. Et in Euripo castellum Romani milites pauci cu-
 todiae causa loci communiebant. Salganea Menippus, cum
 ipse castellum Euripi obpugnare est adortus. Priores Achæi
 et Eumenis milites, pacti, ut sine fraude liceret abire, praesidio
 excesserunt. pertinacius Romani "Euripum tuebantur.
 quoque tamen, quum terra marique obsiderentur, et jam non
 chinas tormentaque comportari viderent, non tulere obsi-
 onem. Quum id, quod caput erat Euboeae, teneret rex,
 ceterae quidem ejus insulae urbes imperium abnuerunt. ma-
 noque principio sibi orsus bellum videbatur, quod tanta insula
 et tot opportunae urbes in suam ditionem venissent.

Chalciden-
 ses Antio-
 cho portas
 aperiunt.

64 *Eos cecidit*] In voce *eos* suspicamur la-
 tere mendum: et Livium exprimere voluisse
 numerum eorum qui caesi sunt.

65 *Euripum*] Intellige castellum Eui-
 quod modo nominatum est.

EPITOME LIBRI XXXVI.

MAN. Acilius Glabrio consul ¹ *Antiochum, apud Thermopylas, Philippo rege adjuvante, victum, Græcia expulit, idemque* ² *Ætolos subegit.* ³ *P. Cornelius Scipio Nasica consul ædem matris Deûm, quam ipse in Palatium intulerat, vir optimus a senatu judicatus, dedicavit; idemque Boios Gallos victos in deditionem accepit, et de iis triumphavit. Præterea navalia certamina prospera adversus præfectos Antiochi regis referuntur.*

¹ *Antiochum apud Thermopylas, Philippo rege adjuvante, victum]* Hic merito carpit epitomarum harum scriptorem Perizonius, Animadv. Hist. c. 9, quod a Livio suo dicedat. Ex Livii enim narratione Philippus non adfuit Romanis adversus Antiochum apud Thermopylas bellantibus: et c. 25 infra congressus cum consule, excusat quod morbo impeditus bello non interfuisset.

² *Ætolos subegit]* Hoc quoque non usque-

quaque verum aut accuratum est. Ætoli enim ab Acilio consule non subacti sunt, sed datis ad mittendos Romanos legatos induclis discessum est ab eorum regione. Vid. infra c. 35.

³ *P. Cornelius Scipio Nasica consul ædem matris deûm . . . dedicavit]* Tertium hoc est, in brevissima epitome, ejus qui illam scripsit erratum. Non enim Nasica consul, sed M. Junius Brutus eam ædem dedicasse memoratur infra c. 36.

T. LIVII PATAVINI

LIBER XXXVI.

U. C. 561. P. CORNELIUM Cn. filium Scipionem et M'. Acilium Gla
A. C. 191. onem consules, inito magistratu, Patres, priusquam de
P. Cornelio, vinciiis agerent, res divinas facere majoribus hostiis jusser
M'. Acilio in omnibus fanis, in ^a quibus ¹ lectisternium majorem par
Coss. anni fieri solet: precarique, quod senatus de novo bello
animo haberet, ut ea res senatui populoque Romano bene
feliciter eveniret. Ea omnia sacrificia læta fuerunt, ² pri
que hostiis perlitatum est: et ita aruspices responderunt
bello terminos populi Romani propagari, victoriam ac tri
phum ostendi. Hæc quum renunciata essent, solutis religi
animis, Patres rogationem ad populum ferri jusserunt: *Vel*
Bellum a P. *juberentne cum Antiocho rege, quique sectam ejus^c secuti ess*
R. in An- *bellum iniri?* si ea rogatio perlata esset, tum, si ita videre
tiochum de- censulibus, rem integram ad senatum referrent. P. Corne
cernitur. eam rogationem pertulit. tum senatus decrevit, ut cons
Provincias Italiam et Græciam provincias sortirentur; cui Græcia
et exercitus. nisset, ³ ut præter eum numerum militum, quem L. Quinc
in eam provinciam ex auctoritate senatus ⁴ scripsisset im
rassetve, ut eum exercitum acciperet, quem M. Bæbius præ
anno priore ex senatusconsulto in Macedoniam trajecis
Et extra Italiam permissum, ut, si res postulasset, auxilia
sociis, ne supra quinque millium numerum, acciperet.
Quinctium superioris anni consulem legari ad id bellum
cuit. Alter consul, cui Italia provincia evenisset, cum B
jussus bellum gerere, utro exercitu mallet ex duobus, q

^a in del. Gron.

^b atque Kreyss. Bekk.

^c ejus sectam En

¹ *Lectisternium majorem partem anni fieri solet*] Hactenus lectisterniorum modo extra ordinem placandæ deûm iræ indictorum mentio facta a Livio est. Ex hoc loco intelligimus fuisse et statis temporibus indici solita lectisternia. Hujus generis lectisternium notatur in Kalendario Idibus Novembribus, his verbis: *Epulum indictum*, nempe diis. De lectisternio vid. not. 48 ad V. 13.

² *Præmissis hostiis perlitatum est*] In primis statim hostiis ea inventa sunt signa, ex quibus judicabatur deos esse propitios. Hoc

ideo observat Livius, quia sæpe comp hostiæ immolabantur, quum primæ nor felicia eventa prænunciare videbantur, qu usque perlitatum foret. Vid. hujus rei ex plum infra XLI. 15.

³ *Ut præter eum numerum . . . ut eum citum*] Notanda geminatio particulæ *ut*. supra XXII. 11, et XXVIII. 9.

⁴ *Scripsisset imperassetve*] *Scripsisset*, telligendum est de Romanis; *imperasset* sociis: ut patet ex c. 3 infra.

superiores consules habuissent; alterum ut mitteret Romam, U. C. 561. eaeque urbanae legiones essent paratae, quo senatus censuisset. A. C. 191.

II. His ita in senatu 'ad id, quae cujus provincia foret, decretis, tum demum sortiri consules placuit. Acilio Graecia, Cornelio Italia evenit. Certa deinde sorte senatusconsultum factum est: *'quod populus Romanus eo tempore duellum jussisset esse cum rege Antiocho^d, quique sub imperio ejus essent, ut ejus rei causa supplicationem imperarent consules: utique M'. Acilius consul ludos magnos Jovi voveret, et dona ad omnia pulvinaria.* Id votum in haec verba, praeeunte P. Licinio pontifice maximo, consul nuncupavit: *Si duellum, quod cum Antiocho rege^e summi populus jussit, id ex sententia senatus populiue Romani confectum erit; tum tibi, Jupiter, populus Romanus ludos magnos dies decem continuos faciet; donaque ad omnia pulvinaria dabuntur de pecunia, quantam senatus decreverit. Quisquis magistratus eos ludos quando ubique faxit, hi ludi recte facti, donaque data recte sunt.* Supplicatio inde ab duobus consulibus edicta per biduum fuit. Consulibus sortitis provincias, extemplo et praetores sortiti sunt. M. Junio Bruto jurisdictio utraque evenit, A. Cornelio Mammulae Bruttii, M. Aemilio Lepido Sicilia, L. Oppio Salinatori Sardinia, C. Livio Salinatori classis, L. Aemilio Paulo Hispania ulterior. His ita exercitus decreti. A. Cornelio novi milites, conscripti priore anno ex senatusconsulto a L. Quinctio consule, dati sunt; jussusque tueri omnem oram circa Tarentum Brundisiumque. L. Aemilio Paulo in ulteriorem Hispaniam praeter eum exercitum, quem a M. Fulvio propratore accepturus esset, decretum est^f, ut novorum militum tria millia duceret, et trecentos equites; ita ut in iis duae partes socium Latini nominis, tertia civium Romanorum esset. Idem supplementi ad C. Flaminium, cui imperium prorogabatur, in Hispaniam citeriorem est missum. M. Aemilius Lepidus a L. Valerio, cui successurus esset, simul provinciam exercitumque accipere jussus: L. Valerium, si ita videretur, pro praetore in provincia retinere, et provinciam ita dividere, ut una ab Agrigento ad Pachynum esset, altera a Pachyno Tyndarium. Eam maritimam oram L. Valerius viginti navibus longis custodiret. Eidem praetori mandatum, ut^g duas decu-

^d cum rege Antiocho esse Gron. Crev.

^e rege Antiocho Kreyss. Bekk.

^f est del. Gron. Crev.

^g Ad id, quae cujus provincia foret] Si nihil hic corruptum est, sensus esse videtur: usque ad id caput, nempe, quae cujus provincia foret: quod quidem caput nondum certum erat. Andreas edidit, quod cujus. Latet hic aliquid vitii.

^h Quod . . . duellum jussisset cum rege Antiocho esse] Delet Gronovius verbum esse, quod sane necessarium non est. Sic supra, l. XXXI. c. 8, quod bellum cum Philippo popu-

lus jussisset. Et l. XLII. c. 33, quod bellum senatus cum Perseo jussisset.

ⁱ Duas decumas frumenti] Obiter annotandum videtur, quod testatur Cicero l. III. in Verrem, n. 42, senatum, quum temporibus reipublicae cogeretur, ut decerneret, ut alterae decumae exigenterentur, ita decernere solitum, ut pecunia pro his decumis solveretur aratoribus, ut, quod plus sumebatur, quam deberetur, id emi, non auferri putaretur.

U. C. 561. mas frumenti exigeret: id ad mare comportandum deve-
 A. C. 191. dumque in Græciam curaret. Idem L. Oppio de alteris d-
 mis exigendis in Sardinia imperatum. Ceterum non
 Græciam, sed Romam, id frumentum portari placere. C-
 vius prætor, cui classis evenerat, cum triginta navibus pa-
 trajicere in Græciam primo quoque tempore jussus, et ab-
 lio naves accipere. veteres naves, quæ in navalibus eran-
 reficeret et armaret, M. Junio prætori negotium datum es-
 in eam classem socios navales libertinos legeret.

III. Legati terni in Africam ad Karthaginienses et in
 midiam ad frumentum rogandum, quod in Græciam po-
 retur, missi; pro quo pretium solveret populus Roma-
 Adeoque in adparatum curamque ejus belli civitas int-
 fuit, ut P. Cornelius consul ediceret, *Qui senatores es-*
⁸ quibusque in senatu sententiam dicere liceret,⁹ quique mi-
magistratus essent, ne quis eorum longius ab urbe Roma al-
quam unde eo die redire posset; neve uno tempore quinque
tores ab urbe Roma abessent. In comparando inpigre cla-
 C. Livium prætorem contentio, orta cum colonis mariti-
 paullisper tenuit. Nam, quum cogerentur in classem, ti-
 nos plebei^⁹ adpellarunt: ab iis ad senatum rejecti sunt.
 natus ita, ut ad unum omnes consentirent, decrevit, vacatio-
 rei navalis^{¹⁰} his^⁸ colonis non esse. Ostia, et Fregenæ, et
 trum novum, et Pyrgi, et Antium, et Tarracina, et Mintu-
 et Sinuessa fuerunt, quæ cum prætore de vacatione cert-
 runt^ⁿ. Consul deinde M'. Acilius ex senatusconsulto ad-
 legum fecialium retulit: *Ipsine utique regi Antiocho in-*
retur bellum, an ad præsidium nunciaretur¹? et num *Æ-*
quoque separatim indici juberent bellum? et num prius soc-
¹¹ eis et amicitia renuncianda esset, quam bellum indicend-
 Feciales responderunt: *Jam ante sese, quum de Philippo*
sulerentur, decresse, nihil referre, ipsi coram, an ad præsid-
nunciaretur. ¹² Amicitiam renunciata videri, quum leg-
toties repetentibus res, nec reddi, nec satisfieri æquum cen-
sent. ¹³ Ætolos ultro sibi bellum indixisse, quum Demetria

Fecialium
 sententia de
 ratione
 indicendi
 belli.

^⁹ plebis Gron. Crev. plebi Bekk.

^⁸ eis Crev. Bekk.

^ⁿ certarent

^¹ an satis esset ad præsidium aliquod ejus nunciare? Gron. Crev. Bekk.

^⁸ Quibusque in senatu sententiam dicere lice-
 ret] Vid. supra, l. XXIII. c. 32, et not. 46 ad
 l. XXII. c. 49.

^⁹ Quique minores magistratus essent] Magis-
 tratus majores erant censores, consules, præto-
 res, iique comitiis centuriatis creabantur. Re-
 liqui magistratus, puta ædiles, quæstores, tri-
 buni, minores vocabantur, et creabantur tributis
 comitiis. Vid. A. Gell. l. XIII. c. 14.

^{¹⁰} Eis colonis] Sic edi jussimus ex Vict.
 codice, et Andreæ editione, quum vulgati habe-
 rent his: minus proprie.

^{¹¹} *Eis] Hoc pronomen non in solos
 Ætolos necessario cadit, sed et de Antiocho

intelligi potest, qui diu ante socius et s-
 Romanorum nuncupatur, supra XXXII.

^{¹²} *Amicitiam renunciata videri] declaratum videri nullam jam amicitiam
 Romano neque cum Antiocho, neque
 Ætolis esse, quum legatis Romanis toties
 tentibus res, et conquerentibus injurias
 Romano factas, rex et Ætoli nec redd-
 satisfieri æquum censuissent.

^{¹³} Ætolos ultro sibi bellum indixisse]
 opus esse bellum Ætolis ab Romanis s-
 denunciatione indici, quum Ætoli ipsi
 per hostilia in Romanos facta bellum
 erint.

sociorum urbem, per vim occupassent; Chalcidem terra marique U. C. 561.
obpugnatum issent; regem Antiochum in Europam ad bellum A. C. 191.
populo Romano inferendum traduxissent. Omnibus jam satis
 comparatis, M'. Acilius consul edixit: *Ut, quos L. Quinctius*
militēs conscripsisset, et quos sociis nominique Latino imperasset,
quos secum in provinciam ire oporteret, et tribuni militum legi-
onis primæ et tertiæ, ¹⁴ uti omnes Brundisium Idibus Maiis con-
venirent. ipse ante diem quintum Nonas Maias paludatus
 urbe egressus est. Per eosdem dies et prætores in provincias
 profecti sunt.

IV. Sub idem tempus legati ¹⁵ ab duobus regibus, Philippo ^{Legati a}
 Macedoniæ ^k et Ptolemæo Ægypti ¹, Romam venerunt, polli- ^{Philippo et}
 centes ad bellum auxilia, et pecuniam, et frumentum. ab Pto- ^{Ptolemæo.}
 lemæo etiam ¹⁶ mille pondo auri, viginti millia pondo argenti
 adlata. Nihil ejus acceptum. Gratix regibus actæ. et, quum
 uterque se cum omnibus copiis in Ætoliā venturum, bel-
 loque interfuturum polliceretur, Ptolemæo id remissum: Phi-
 lippi legatis responsum, gratum eum senatui populoque Ro-
 mano facturum, si M'. Acilio consuli non defuisset. Item ab ^{Karthagini-}
 Karthaginensibus et Masinissa rege legati venerunt. Kartha- ^{enses et}
 ginienses ¹⁷ tritici modiū mille, hordei quingenta millia ad ^{Masinissa}
 exercitum, dimidium ejus Romam adportaturos polliciti sunt: ^{frumentum}
 id ut ab se munus Romani acciperent, petere se ^m. et classem ^{et hordeum}
¹⁸ suorum suo sumtu comparaturos: et stipendium, quod ^{mittunt.}
 pluribus pensionibus in multos annos deberent, præsens omne
 daturus. Masinissæ legati quingenta millia modiū tritici,
 trecenta hordei ad exercitum in Græciam; Romam trecenta
 millia modiū tritici, ducenta quinquaginta hordei; equites
 quingentos, elephantos viginti regem ad M'. Acilium consu-
 lem missurum. De frumento utrisque responsum, ita usum
 eo populum Romanum, si pretium acciperent. De classe
 Karthaginensibus remissum; præterquam si quid navium ex
 fœdere deberent. de pecunia item responsum, nullam ante
 diem accepturos.

V. Quum hæc Romæ agebantur, Chalcide Antiochus, ne ^{Antiochus}
 cessaret per hibernorum tempus, partim ipse sollicitabat civi- ^{civitates}
 litat. ^{Græciæ sol-}

^k *Macedonia* del. Gron.

¹ add. *rege* Gron. Kreyss. Bekk.

^m *sese* Kreyss. Bekk.

¹⁴ *Uti omnes*] Lege, ut *hi omnes*: quemad-
 modum, l. XXII. c. 11, ut, *quibus oppida cas-*
tellaque immunita essent, ut hi in loca tuta com-
migrarent. Vid. et infra, l. XXXVII. c. 4. De
 geminatione particulae ut modo monuimus.

¹⁵ *Ab duobus regibus, Philippo Macedonia,*
et Ptolemæo Ægypti] Hæc est ipsa scriptura
 Vict. codicis, in qua nihil deest, nihil superest.
 Nec dubitamus, quin et alii MSS. idem tene-
 ant, si editores observare non neglexissent.
 Vulgata lectio manifeste vitiosa est: *ab duobus*
regibus, Philippo et Ptolemæo Ægypti rege.

¹⁶ *Mille pondo auri*] Selibras nostrates 1562
 cum uncis 4. *Viginti millia pondo argenti*
 sunt selibræ nostrates 31,250.

¹⁷ *Tritici modiū mille*] Sigonius obser-
 vavit hanc tritici summam mendosam procul
 dubio esse. Hoc intelligitur statim ex summa
 a Masinissa oblata. Ceterum *quingenta millia*
modiū Romanorum efficiunt modios nostrates
 circiter 385,416, *trecenta millia*, 231,250, *du-*
centa quinquaginta millia, 192,706.

¹⁸ *Suorum*] Vacat hæc vox.

U. C. 561. ¹⁹ *tatium animos mittendis legatis, partim ultro ad eum* ¹⁹ *veniebant*: sicut ²⁰ *Epirotæ communi gentis consensu, et Elei Peloponneso venerunt.* Elei auxilium adversus Achæos petebant, quos, post bellum non ex sua sententia indicto Antiocho, primum civitati suæ arma inlaturos credebant. Mille iis pedites cum duce Cretensi Euphane sunt missi. Epirotarum legatio erat minime in partem ullam liberi aut simplicis animi. Apud regem gratiam initam volebant cum ut caverent, ne quid offenderent Romanos. petebant enim ²¹ *ne se temere in causam deduceret, expositos adversus Italiam pro omni Græcia, et primos inpetus Romanorum excepturus.* Sed, si ipse posset terrestribus navalibusque copiis præstare auxilium Epiro, cupide eum ²² *omnes Epirotas et urbibus et portibus accepturos.* si id non posset, deprecari, ne se nudos atque inermes Romano bello objiceret. Hac legatione id agi adparebat, ut, sive (quod magis credebant) abstinuisset Epiro, ²³ *integra sibi omnia* ²⁴ *apud exercitus Romanos essent, conciliata sibi apud regem gratia, quod accepturi fuissent venientem;* si venisset, sic quoque spes veniæ ab Romanis foret, quod, si expectato longinquo auxilio ab se, præsentis viribus succubuissent. Huic tam perplexæ legationi, quia non satis promptu erat, quid responderet, legatos se missurum ad eum dixit, qui de iis, quæ ad illos seque communiter pertinere loquerentur.

VI. In Bœotiam ipse profectus est, causas in speciem adversus Romanos eas, quas ante dixi, habentem; Brachyn necem, et bellum a Quintio Coroneæ, propter Romanorum militum cædes, inlatum; re vera per multa jam secula publice privatimque labante egregia quondam disciplina gentis ²⁵ *multorum eo statu, qui diuturnus esse sine mutatione rerum non posset.* Obviam effusis undique Bœotiæ principibus, Thebas venit. ibi in concilio gentis, quamquam et ad Delium inpetu in præsidium Romanum facto, et ad Chalcidem commiserat nec a parvis nec dubiis principiis bellum, tamen eandem orationem exorsus, qua in colloquio primo ad Chalcidem, quaque per legatos in concilio Achæorum usus erat, amicitiam secum institui, non bellum indici Romanis polliceretur; neminem, quid ageretur, fallebat. decretum tamen ²⁶ *ut*

²⁰ *sicuti Gron. Crev.*

¹⁹ * *Veniebant*] Legati: ut ab Epirotis, et ab Eleis.

²⁰ * *Ne se temere in causam deduceret*] Ne vellet se temere in causam regiam descendere, partes regias amplecti.

²¹ *Omnes*] Scripti Gronoviani et noster Vict. *omnibus.* Utrumlibet malis, parum interest.

²² * *Integra sibi omnia apud exercitus Romanos essent*] Dele vocem *exercitus.* Sensus est: ut possent videri nihil fecisse, quo Ro-

mani offenderentur, et integram, nullaque parte læsam, cum iis amicitiam retinuisse.

²³ *Apud exercitus Romanos*] Dele cum (et) novio vocem *exercitus.*

²⁴ *Multorum eo statu, qui*] Quum multum luxum ac delicias fortunis omnibus eversi in statu essent, ut incolumes esse nisi turbari rebus non possent: quales describit Cati socios Sallustius. Egregie hæc illustrat Pollocus in Excerpt. de Virtutibus et Vitiis, L. 1.

²⁵ *Sub levi verborum prætextu*] Decre-

levi verborum prætextu pro rege adversus Romanos factum U. C. 561.
 est. Hac quoque gente adjuncta, Chalcidem regressus, præ- A. C. 191.
 missis inde literis, ut Demetriadem convenirent principes Deliberat
 Ætolorum, cum quibus de summa rerum deliberaret, navibus cum sociis
 eo ad diem indictam concilio venit. Et Amynder aditus de summa
 ad consultandum ex Athamania: et Hannibal Pœnus^o, jam rerum.
 diu non adhibitus, interfuit ei concilio. Consultatum de
 Thessalorum gente est, quorum omnibus, qui aderant, voluntas
 tentanda videbatur. in eo modo diversæ sententiæ erant; quod
 alii extemplo agendum; alii ex hieme, quæ tum^p ferme media
 erat, differendum in veris principium; et alii legatos tantum-
 modo mittendos; alii cum omnibus copiis eundum censebant,
 terrendosque metu, si cunctarentur.

VII. Quum circa hanc fere consultationem disceptatio om-
 nis verteretur, Hannibal, nominatim interrogatus sententiam,
 in universi belli cogitationem regem atque eos, qui aderant,
 tali oratione avertit: *Si, ex quo trajecimus in Græciam, adhi-* Hannibalis
bitus essem in consilium, quum de Eubœa, de Achæis, de Bæotia^q de bello
agebatur; eandem^r sententiam dixissem, quam hodie, quum de Romano
Thessalis agitur, dicam. Ante omnia Philippum et Macedonas oratio.
in societatem belli quacumque ratione²⁶ censeo deducendos esse.
nam quod ad Eubœam Bæotosque et Thessalos adtinet, cui
dubium est, quin, ut quibus nullæ suæ vires sint, præsentibus
adulando semper, quem metum in consilio habeant, eodem ad in-
petrandam veniam utantur? ²⁷ simul ac Romanum exercitum in
Græcia viderint, ad consuetum imperium se avertant? nec iis
noxæ^s futurum sit, quod, quum Romani procul abessent, vim
tuam præsentis exercitusque tui experiri noluerint? Quanto
igitur prius potiusque est, Philippum nobis conjungere, quam
hos? cui, si semel in caussam descenderit, nihil integri futurum
sit, quique eas vires adferat, quæ non accessio tantum ad Roma-
nam esse bellum, sed per se ipsæ nuper sustinere potuerint
Romanos. Hoc ego adjuncto (absit verbo invidia) qui dubitare
de eventu possim? quum, quibus adversus Philippum valuerint
Romani, iis nunc fore videam ut ipsi obpugnentur. Ætoli, qui
Philippum (quod inter omnes constat) vicerunt, cum Philippo
adversus Romanos pugnabunt. Amynder atque Athamanum
gens, quorum secundum Ætolos plurima fuit opera in eo bello,
nobiscum stabunt. Philippus tum, te quieto, totam molem sus-
tinebat belli: nunc duo maximi reges, Asiæ Europæque viribus,

^o Pœnus del. Gron. Crev. ^p tunc Emd.
^r eam Gron. Crev.

^q deque Achæis et de Bæotia Bekk.
^s noxiæ Kreysa. Bekk.

factum est, ut sumeretur bellum adversus Romanos, non quidem nominatos, sed verbis rem ita leviter prætextentibus ac tegentibus, ut nihil esset obscuri.

²⁶ Censeo deducendos] Libenter deleverimus verbum censeo. Magis enim videtur fore ad gustum Livii, si legatur: *Eam sententiam*

dixissem, quam hodie ... dicam; nempe ante omnia Philippum et Macedonas in societatem belli quacumque ratione deducendos esse. Judicent ii quibus nota est Liviana phrasia.

²⁷ Simul ac] Mallemus cum Gronovio, ac, simul Romanum imperium. Simul, pro simul ac, simul atque.

U. C. 561. *adversus unum populum, (ut meam utramque fortunam taceam)*
 A. C. 191. *patrum certe ætate ne uni quidem Epirotarum regi par*
(²⁸ quid^a tandem erit vobiscum comparatus?) geretis bellum. (
igitur res mihi fiduciam præbet, conjungi nobis Philippum pos-
Una, communis utilitas, quæ societatis maximum vinculum
altera, auctores vos Ætoli. Vester enim legatus hic Thoas in
cetera, quæ ad exciendum in Græciam Antiochum dicere
solitus, ante omnia hoc semper adfirmavit; fremere Philippum
et ægre pati, sub specie pacis leges servitutis sibi inpositas. ²⁹
quidem feræ bestię vincłæ aut clausæ, et refringere claustra ca-
enti, regis iram verbis æquabat. cujus si talis animus est, solvam
nos ejus vincula, et claustra refringamus, ut ³⁰ erumpere
coërcitam iram in hostes communes possit. Quod si nihil
legatio nostra moverit, at nos, quoniam nobis eum adjungere
possumus, ne^b hostibus nostris ille adjungi possit, cavean
Seleucus filius tuus Lysimachiæ est: qui si eo exercitu, qui
secum habet, per Thraciam proxima Macedoniæ cœperit de-
pulari; facile ab auxilio ferendo Romanis Philippum ad
potissimum tuenda avertet. De Philippo meam sententiam
habes. De ratione universi belli quid sentirem, jam ab in-
non ignorasti. quod si tum auditus forem, non in Eubœa Ci-
cidem captam, et castellum Euripi expugnatum Romani,
Etruriam Ligurumque et Galliæ Cisalpinæ oram bello ar-
det, qui maximus iis terror est, Hannibalem in Italia esse ar-
rent. Nunc quoque arcessas censeo omnes navales terrestres
copias. Sequantur classem onerariæ cum com meatibus. ¹
hic sicut ad belli munera pauci sumus, sic nimis multi pro in-
com meatuum. Quum omnes tuas contraxeris vires, divi-
classem partis Corcyræ in statione habebis, ne transitus Ro-
nis liber ac tutus pateat: partim ad litus Italiæ, quod Sardin-
Africamque spectat, trajicies: ipse cum omnibus terrestri-
copiis in Byllinum^u agrum procedes. Inde Græciæ præside-
et speciem Romanis trajectory te præbens, et, si res poposce-
trajectory. Hæc suadeo, qui, ut non omnis peritissimus
belli, cum Romanis certe bellare bonis malisque meis didici.
quæ consilium dedi, in eadem nec infidelem, nec segnem ope-
polliceor. Dii adprobent eam sententiam, quæ tibi optima
fuerit.

Hannibali
non credit
Antiochus.

VIII. Hæc ferme Hannibalis oratio fuit; quam laudant
magis in præsentia, qui aderant, quam rebus ipsis exse-
sunt. nihil enim eorum est factum, nisi quod ad clas-

^a quicquid Gron. qui quid Crev.

^b ut Gron.

^u Bullinum Kreyss. Bekk.

²⁸ Qui quid tandem erit] Qui, nempe Pyrrhus. Vulgo hic legitur quicquid, quod certissima conjectura mutavit Dujatius in qui quid. Unde nec admittere eam in contextum dubitavimus.

²⁹ Ille quidem fere bestię] Observat Glare-

anus hanc comparisonem tribui super libro, c. 18, non Thoanti, sed Alexan-
Acarmani.

³⁰ Erumpere diu coercitam iram] Sic l. XVI. ad Att. ep. 3. Ne in me stoma-
erumpant.

copiasque arcessendas ex Asia Polyxenidam misit. Legati U. C. 561. Larissam ad consilium Thessalorum sunt missi, ³¹ et Ætolis A. C. 191. Amynandroque dies ad conveniendum exercitui Pheras est dictus ³² eodem et rex cum suis copiis confestim venit. Ibi ³³ dum opperitur Amynandrum atque Ætolos, Philippum Megalopolitanum cum duobus millibus hominum ad legenda ossa Macedonum circa Cynoscephalas, ubi debellatum erat cum Philippo, misit; sive ³⁴ ab ipso, quærente sibi commendationem ad Macedonum gentem et invidiam regi, quod inse-
pultos milites reliquisset, monitus; sive ab insita regibus vanitate ad consilium specie amplum, re inane, animo adjecto. Tumulus est, in unum ossibus, quæ passim strata erant, coacervatis, factus; ³⁵ qui nullam gratiam ad Macedonas, odium ingens ad Philippum movit. Itaque, qui ad id tempus fortunam esset in consilio habiturus, is extemplo ad M. Bæbium proprætorem ³⁶ misit, *Antiochum in Thessaliam inpetum fecisse. si videretur ei, moveret ex hibernis: se obviam processurum, ut, quid agendum esset, consultarent.*

Legit ossa Macedonum ad Cynoscephalas.

IX. Antiocho, ad Pheras jam castra habenti, ubi conjunx-
erant ei se Ætoli et Amynander, legati ab Larissa venerunt, quærentes, quod ob factum dictumve Thessalorum bello laceraret eos? simul orantes, ut, remoto exercitu, per legatos, si quid ei videretur, secum disceptaret. Eodem tempore quingentos armatos, duce Hippolochus, Pheras in præsidium miserunt: hi, exclusi aditu, jam omnia itinera obsidentibus regiis, Scotussam se receperunt. Legatis Larissæorum rex clementer respondit, *Non belli faciendi, sed tuendæ et stabiliendæ libertatis Thessalorum causa, se Thessaliam intrasse.* Similia his qui cum Pheræis ageret, missus. cui nullo dato responso, Pheræi ipsi ³⁷ legatum ad regem, principem civitatis Pausaniam, miserunt. Qui quum haud dissimilia his, ut in causa pari, quæ pro Chalcidensibus in colloquio ad Euripi fretum dicta erant, quædam etiam ferocius, egisset; rex etiam atque etiam deliberare eos jussos, ne id consilii caperent, cujus, dum in futurum nimis cauti et providi essent, extemplo poeniteret, dimisit. Hæc renunciata Pheras legatio quum esset, ne paullum quidem dubitarunt, quin pro fide erga Romanos, quidquid fors belli tulisset, paterentur. Itaque et hi summa ope parabant

Ejus gesta in Thessalia.

³¹ *indictus* Gron.

³² *opperiretur* Ead.

³³ *add. suum* Gron. Crev.

³¹ *Et Ætolis Amynandroque dies . . . est dictus*] Suspiciatur Jac. Gronovius, et ab Ætoliis. Recte omnino. ³² Ætoli et Amynander contrahunt copias, dicta die ad quam exercitus Pheras convenire deberet. † Idem ex duorum MSS. et primæ editionis auctoritate jubet rescribi *dictus*, non *indictus*, ut vulgo. Ei obsecuti sumus eo libentius, quod servat eandem scripturam codex Victorin.

³³ *Dum opperitur*] Sic habent scripti et

antiquiores editi, teste Gronovio. Accedit MS. Vict. Vulgo *dum opperiretur*.

³³ *Ab ipso*] Philippo Megalopolitano. Vid. supra l. XXXV. c. 47.

³⁴ *Qui nullam gratiam*] Qui neque gratum Macedonibus Antiochum, et invisum Philippo fecit.

³⁵ *Misit*] Supple, litteras, vel nuncios qui docerent. Vid. supra l. VIII. c. 23.

U. C. 561. se ad urbem defendendam : et rex ab omni parte simul obp
 A. C. 191. nare mœnia est adgressus; ³⁶ et^a, ut qui satis intellige
 (neque enim dubium erat) in eventu ejus urbis positum e
 quam primam adgressus esset, aut sperni deinde ab univ
 gente Thessalorum, aut timeri se, omnem undique terror
 obsessis iniecit. Primum inpetum obpugnationis satis c
 stanter sustinuerunt: dein^b, quum multi propugnantes ce
 rent, aut vulnerarentur, labare animi cœpere. Revocati dei
 castigationibus principum ad perseverandum in propos
 relicto exteriori circulo muri, deficientibus jam copiis, in i
 riorum partem urbis concesserunt; cui brevior orbis mu
 tionis circumjectus erat. postremo victi malis, quum timeri
 ne vi captis nulla apud victorem venia esset, dediderunt s
 Nihil inde moratus rex, quatuor millia armatorum, dum rec
 terror esset, Scotussam misit. nec ibi mora deditiois
 facta, cernentibus Pheræorum recens exemplum: qui, q
 pertinaciter primo abnuerant, malo domiti tandem feciss
 cum ipsa urbe Hippolochus Larissæorumque deditum
 præsidium. ³⁷ Dimissi ab rege inviolati omnes; quod
 rem magni momenti futuram rex ad conciliandos Larissæor
 animos credebat.

X. Intra decimum diem, quam Pheras venerat, his p
 fectis, Cranonem, profectus cum toto exercitu, primo adve
 cepit. inde Cypæram^c et Metropolim, et iis circumjecta
 tella recepit; omniaque jam regionis ejus, præter Atracen
 Gyrtonem, in potestate erant. Tum adgredi Larissam cor
 tuit: ratus vel terrore ceterarum expugnatarum, vel benef
 præsidii dimissi, vel exemplo tot civitatum dedentium s
 non ultra in pertinacia mansuros. Elephantis agi ante si
 terroris causa jussis, quadrato agmine ad urbem incessit.
 incerti fluctuarentur animi magnæ partis Larissæorum i
³⁸ metum præsentem hostium et verecundiam absentium so
 rum. Per eosdem dies Amynder cum Athamanum ju
 tute occupat Pellinæum: et Menippus, cum tribus mill
 peditum Ætolorum et ducentis equitibus in Perrhæbiam
 fectus, Malloeam et Cyretias vi cepit, depopulatusque
 agrum Tripolitanum. His raptim peractis, Larissam ad re
 redeunt: consultanti, quidnam agendum esset de Lar
 supervenerunt. Ibi in diversum sententiæ tendebant: i
 vim adhibendam, et non differendum censentibus, quin o
 bus ac machinis simul undique mœnia adgrederentur ³⁹ i

^a et del. Gron.

^b deinde Gron. Crev.

^c Cierum Bekk.

³⁶ Et] Adjecimus particulam *et*, quæ et
 necessaria visa est, et exstat in libro Thuan. et
 primis editionibus, teste Jac. Gronovio.

³⁷ Dimissi ab rege inviolati omnes, quod eam
 rem . . . futuram rex] Vel tolle ab rege, vel rex.
 Alterutrum enim vacat.

³⁸ Metum præsentem hostium] Muretus,

præsentium: recte: sequitur enim, *ab
 sociorum*.

³⁹ Urbis sita in plano, aperta, can
 undique aditu] Urbs *aperta* est, quam
 quivis intrare potest. Urbs *campestri*
 ea est quæ ex plano, ex campestri aditur
 pressimus scripturam Vict. codicis, cur

sitæ in plano, apertæ, campestri undique aditu^c. aliis nunc U. C. 561. vires urbis, nequaquam Pheris conferendæ, memorantibus: A. C. 191. nunc hiemem et tempus anni nulli bellicæ rei, minime obsidioni atque obpugnationi urbium, aptum. Incerto regi inter spem metumque legati a Pharsalo, qui ad dedendam urbem suam forte venerant, animos auxerunt. M. Bæbius interim cum Philippo in Dassaretiis congressus, Ap. Claudium ex communi consilio ad præsidium Larissæ misit, qui per Macedoniam magnis itineribus in jugum montium, quod super Gonnos est, pervenit. Oppidum Gonni viginti millia ab Larissa abest, in ipsis faucibus saltus, quæ Tempe adpellantur, situm. Ibi castra metatus latius, quam pro copiis, et plures, quam quot satis in usum erant, ignes quum accendisset, speciem, quam quæsierat, hosti fecit, omnem ibi Romanum exercitum cum rege Philippo esse. Itaque hiemem instare apud suos caussatus rex, unum tantum moratus diem, ab Larissa recessit, et Demetriadem rediit: Ætolique et Athamanes in suos receperunt se fines. Appius, etsi, cujus rei caussa missus erat, solutam cernebat obsidionem, tamen Larissam ad confirmandos in reliquum sociorum animos descendit: duplexque lætitia erat, quod et hostes excesserant finibus, et intra mœnia præsidium Romanum cernebant.

XI. Rex Chalcidem a Demetriade profectus, amore captus virginis Chalcidensis Cleoptolemi filiæ, quum patrem, ⁴⁰ primo adlegando, deinde coram ipse rogando, fatigasset, invitum se gravioris fortunæ conditioni inligantem, tandem inpetrata re, tamquam in media pace nuptias celebrat: et reliquum hiemis, oblitus quantas simul duas res suscepisset, bellum Romanum et Græciam liberandam, omissa omnium rerum cura, in conviviis et vinum sequentibus voluptatibus, ac deinde, ex fatione magis, quam satietate earum, in somno traduxit. Eadem ⁴¹ omnes præfectos regios (qui ubique, ad Bœotiam maxime, præpositi hibernis erant) cepit luxuria: in eandem et milites effusi sunt. nec quisquam eorum aut arma induit, aut stationem, aut vigilias servavit; aut quidquam, quod militaris operis, aut muneris esset, fecit. Itaque principio veris, ⁴² quum per Phocidem Chæroneam^d, quo convenire omnem

Antiochus
nuptias
Chalcide
celebrat.

Exercitus
ejus luxuria
corrumpitur.

^c in plano, a parte c. u. facilis aditu Gron. apertæ campestri undique aditu Kreyss. Bekk.

^d Chæroneam l. in Acarnaniam Gron.

consentit Andreas. Vulgata omnino tolerari non poterat: urbis sita in plano, a parte campestri undique facilis aditu. Primo enim, qui distinguere potest pars campestris in ea urbe quæ absolute dicatur sita in plano? Deinde Jac. Gronovius affirmat vocem *facilis* in MSS. non exstare. Idem de uno e suis testatur Hearnius: ut dubium non sit illam vocem adjectam esse ab iis qui, quum a parte campestri in libris invenirent, laboranti sententiæ subvenire voluerunt, id est, vitium vitio addiderunt.

⁴⁰ *Primo allegando*] Primo per amicos alloquendo.

⁴¹ *Omnes præfectos regios, qui ubique, ad Bœotiam maxime*] Eadem cepit luxuria præfectos omnes regios, qui præpositi ubique hibernis erant, maxime ad Bœotiam, ubi plerumque Antiochi copiæ hibernabant.

⁴² *Quum per Phocidem Chæroneam venisset*] Jussit legi Sigonius *per Phocidem in Acarnaniam*, eique obsecutæ sunt Gronovianæ editiones. Sed totum iter Antiochi, Delphos primum, inde Naupactum, tum ad Stratum Ætolis, denique in Acarnaniam, clare probat eum non statim Chalcide egressum in Acarnaniam ivisse. At enim, inquit Glareanus, quo-

U. C. 561. undique exercitum jusserat, venisset; facile animadvertit
 A. C. 191. nihilo severiore disciplina milites, quam ducem, hibernasse
 Alexandrum inde Acarnana^o et Menippum Macedonem ⁴³ Stratum Ætoliae copias ducere jussit. ipse, Delphis sacrifici Apollini facto, Naupactum processit. consilio^f principum Ætoliae habito, via, quæ præter ⁴⁴ Calydonem^g et Lysimachiam fert ad Stratum, suis, qui per Maliacum sinum veniebant, obcurrit. Ibi Mnesilochus^h princeps Acarnanum, multis emtus donis, non ipse solum gentem regi conciliabat, sed Clytum etiam prætorem, penes quem tum summa potestas erat, in suam sententiam adduxerat. Is quum Leucadio quod Acarnaniæ caput est, non facile ad defectionem posceret impelli, propter metum Romanæ classis, quæ cum Atilio, quæve circa Cephalleniam erat, arte eos est adgressus, nam quum in concilio dixisset, tuenda mediterranea Acarnaniæ esse, et omnibus, qui arma ferrent, exeundum ad Medionem et Thyrium, ne ab Antiocho aut Ætolis occuparentur; fuerunt qui dicerent, nihil adtinere omnes tumultuose concitari: sat esse quingentorum hominum præsidium. eam juventutem nactus, trecentis Medione, ducentis Thyrii in præsidio positi id agebat, ut pro obsidibus futuri venirent in potestatem regis.

Antiochus
 Acarnani-
 am petit.

XII. Per eosdem dies legati regis Medionem venerunt quibus auditis, quum in concione, quidnam respondendum regi esset, consultaretur; et alii manendum in Romana societate, alii non adspernandam amicitiam regis censerent; meditata est Clyti sententia, eoque accepta estⁱ, ut ad regem mitterent legatos, peterentque ab eo, ut Medionios super tantum re consultare in concilio Acarnanum pateretur. In eam legationem Mnesilochus, et qui ejus factionis erant, de industria conjuncti, clam missi, qui regem admoveere copias jubere ipsi terebant tempus. itaque vixdum iis egressis legatis ⁴⁵ Antiochus in finibus, mox^l ad portas erat, et ⁴⁶ trepidantibus qui expertes prodicionis fuerant, tumultuoseque juventutem ad arma vocantibus, ab Clyto et Mnesilocho in urbem eunductus: et, aliis sua voluntate adfluentibus, metu coactis.

^o *Acarnanem* Gron. Crev.

^f *concilio* Crev.

^g *Chalcidem* Gron. Crev.

^h *Mnasilochus*, et sic infra, Kreyss. Bekk.

ⁱ *est* del. Eæd.

^k *legatis* del. Gron. Crev.

^l *et mox* Eæd.

modo Antiochus a Chalcide per Phocidem Chæroneam venire poterat, quum Chæroneas urbs sit Bœotias, cui Chalcis ab ortu, Phocis ab occasu? Facilis responsio est. Docet Strabo l. IX. p. 416. Phocidem antiquitus septentrionem versus juxta Bœotiam porrectam fuisse, et ad mare Euboicum pertinuisse. Nec aliter Livius, qui infra c. 12, narrat Antiochum per Ætoliam ac Phocidis urbes Chalcidem rediisse. Non necesse erat igitur Bœotiam intrare trajecturo vel ab Eubœa in Phocidem, vel a Phocide in Eubœam.

⁴³ *Stratum Ætolias*] Rursus l. XLIII. c. 2 Livius Stratum Ætolias asserit, quamvis a scriptores Acarnaniæ contribuant. Nimirum illud oppidum Ætoli ceperant ex Acarnanibus.

⁴⁴ *Chalcidem et Lysimachiam*] Ætolias urbes.

⁴⁵ *Antiochus in finibus, et mox ad portas erat*] Copulativam Victor. codex, et, testatur Gronovio, veteres editi ignorant.

⁴⁶ *Trepidantibus*] Concursantibus et molientibus.

etiam, qui dissentiebant, ad regem convenerunt. quos placida U. C. 561.
oratione territos quum permulsisset, ad spem vulgatæ clemen- A. C. 191.
tiæ aliquot populi Acarnaniæ defecerunt. Thyrium a Medi-
one profectus est, Mnesilocho eodem et legatis præmissis.
Ceterum detecta Medione fraus cautiores, non timidiores,
Thyrienses fecit. dato ei haud perplexo responso, nullam se
novam societatem, nisi ex auctoritate ⁴⁷ Romanorum impera-
torum, accepturos, portisque clausis, armatos in muris dispo-
suerunt. Et peropportune ad confirmandos Acarnanum
animos Cn. Octavius missus a Quinctio, quum præsidium et
paucas naves ab ⁴⁸ A. Postumio, qui ab Atilio legato Cepha-
leniæ præpositus fuerat, accepisset, Leucadem venit, imple-
vitque spei socios: M'. Acilium consulem jam cum legionibus
mare trajecisse, et in Thessalia castra Romana esse. Hunc
rumorem quia similem veri tempus anni maturum jam ad navi-
gandum faciebat; rex, præsidio Medione inposito, et in qui-
busdam aliis Acarnaniæ oppidis, Thyrio abscessit, et per Æto-
liæ ac Phocidis urbes Chalcidem rediit.

Redit in
Eubœam.

XIII. Sub idem tempus M. Bæbius et Philippus rex, jam
ante per hiemem in Dassaretiis congressi, quum Ap. Clau-
dium, ut obsidione Larissam eximeret, in Thessalam misis-
sent, quia id tempus rebus gerendis inmaturum erat, in
hiberna regressi, principio veris conjunctis copiis in Thessa-
liam descenderunt. In Acarnania tum Antiochus erat. Adve-
nientes, Philippus Malloeam Perrhæbiæ, Bæbius Phacium est
adgressus. quo primo prope inpetu capto, Phæstum eadem
celeritate capit. inde Atracem quum se recepisset, Cyretias
hinc et Eritium ^m occupat: præsidiisque per recepta oppida
dispositis, Philippo rursus obsidenti Malloeam se conjungit.
Sub adventum Romani exercitus, seu ad metum virium, seu
ad spem veniæ, quum dedidissent sese; ad ea recipienda
oppida, quæ Athamanes occupaverant, uno agmine ierunt.
Erant autem hæc, Æginium, Ericinium ⁿ, Gomphi, Silana,
Tricca, Melibœa, Phaloria. Inde Pellinæum, ubi Philippus
Megalopolitanus cum quingentis peditibus et equitibus qua-
draginta in præsidio erat, et ^o circumsidunt, et priusquam
obpugnarent, mittunt ad Philippum, qui moneret ^p, ne vim
ultimam experiri vellet. Quibus ille satis ferociter respondit,
vel Romanis, vel Thessalis se crediturum fuisse: in Philippi
se potestatem commissurum non esse. Postquam adparuit vi-
agendum, quia videbatur et Limnæam eodem tempore obpug-

Philippus
et Bæbius
in Thessa-
lia aliquot
urbes capi-
unt.

^m Phricium Gron. Crev.
^o et del. Bekk.

ⁿ Ericinum Eæd.
^p monerent Kreyss. Bekk.

⁴⁷ Romanorum imperatorum] Ultima vox
merito suspecta est Gronovio.

⁴⁸ A. Postumio, qui ab Atilio legato Cepha-
leniæ præpositus fuerat] Atilius non legatus,
sed ipse prætor fuit, cui classis et Macedonia

decreta erat. Vid. supra l. XXXV. c. 20. Cre-
dibile est igitur fuisse Postumium legatum
Atilii, legendumque hoc loco legatus. JAC.
PERIZONIUS.

U. C. 561. nari posse, regem ad Limnæam ire placuit: Bæbius restiti
A. C. 191. " ad Pellinæum obpugnandum ^p.

M'. Acilius
Cos. cum
exercitu in-
trat Thes-
saliam.

Ejus res
gestæ.

XIV. Per eos forte dies M'. Acilius consul, " cum decem millibus peditum, duobus millibus equitum, quindecim elephantis mari trajecto, pedestres copias Larissam ducere delecto militum tribunos jussit. ipse cum equitatu Limnæam ad Philippum venit. Adventu consulis deditio sine cunctatione es facta: traditumque præsidium regium, et cum iis Athamanes Ab Limnæa Pellinæum consul proficiscitur. Ibi primi Athamanes tradiderunt sese, deinde et Philippus Megalopolitanus cui, decedenti de præsidio, quum obvius forte fuisset Philippus rex, ad ludibrium ^q regem eum consalutari jussit; ipsi congressus fratrem, haud sane decoro majestati suæ joco adpellavit. Deductus inde ad consulem custodiri jussus, et haud ita multo post in vinculis Romam missus. cetera multitudo Athamanum aut militum Antiochi regis, quæ in præsidiis deditorum per eos dies oppidorum fuerat, Philippo tradita regi est. fuere autem ad tria ^r millia hominum. Consul Larissam est profectus, ibi de summa belli consultaturus. in itinere ^s ab Pieria ^t et Metropoli legati tradentes urbes suas obcurrerunt. Philippus, Athamanum præcipue captivis indulgenter habitis, ut per eos conciliaret gentem, nactus spes Athamaniae potiundæ, exercitum eo duxit, præmissis in civitates captivis. Et illi magnam auctoritatem apud popolare habuerunt, clementiam erga se regis munificentiamque commemorantes: et Amynder, cujus præsentis majestas aliquo in fide continuisset, veritus ne traderetur Philippo jam prider hosti, et Romanis merito tunc ^u propter defectionem infensis cum conjuge ac liberis regno excessit, Ambraciamque se contulit. ita Athamania omnis in jus ditionemque Philippi concessit. Consul, ad reficienda maxime jumenta, quæ et navigatione, et postea itineribus fatigata erant, paucos Larissæ moratus dies, velut renovato modica quiete exercitu Cranonem est progressus ^v. Venienti Pharsalus, Scotussa, et Pheræ quæque in eis præsidia Antiochi erant, deduntur. ex iis interrogatis, qui manere secum vellent, mille volentes Philippo tradit: ceteros inermes Demetriadem remittit. Proërnar inde recepit, ^w et quæ circa eam castella erant. Ducere tur

^p oppugnandum l. oppidum Gron.

^r quatuor Bekk.

^s Cieria Ead.

^u profectus Ead.

^q viginti Crev. Kreyss. Bekk.

^t tum Gron. Crev.

49 *Ad Pellinæum oppugnandum*] Recentiores editi habent *ad Pellinæum oppidum*, contra vetustiorum et MSS. fidem.

50 *Cum viginti millibus peditum*] Reposuimus *viginti* pro *decem* ex Vict. codice, et evidenti ratione. Duas enim legiones habebat consul, et parem numerum peditum sociorum. Firmat etiam Appianus. In eo quod sequitur

membro, *duobus millibus equitum, rō millibus* supervacaneum est, et recidendum.

51 *Regem*] Sigonius sic legi jussit, et fav. Vict. Quidam libri male habuere *regium*.

52 *Ab Pieria et Metropoli*] Lege cum Sigonio, *Pialia*. Vid. not. 59 ad XXXII. l.

53 *Et quæ circa eam castella*] Merito del. Gronovius vocem *eam*.

porro in ⁴⁴ sinum Maliacum coepit. Adpropinquante faucibus, U. C. 561.
super quas siti Thaumaci sunt, deserta urbe, juvenus omnis A. C. 191.
armata silvas et itinera insedit, et in agmen Romanum ex
superioribus locis incursavit. Consul primo mittere, qui ex
propinquo conloquentes deterrerent eos a tali furore: post-
quam perseverare in incepto vidit, tribuno ⁴⁵ cum duorum
signorum militibus circummisso, interclusit ad urbem iter
armatis, vacuumque eam cepit. tum, clamore ab tergo captæ
urbis audito, refugientium undique ex silvis insidiatorum
caedes facta est. A¹ Thaumacis altero die consul ad Sper-
chium ⁴⁶ amnem pervenit: inde Hypatæorum agros vastavit.

XV. Quum hæc agebantur, Chalcide erat Antiochus: qui ⁴⁷,
jam tum cernens, nihil se ex Græcia, præter amoena Chalcide
hiberna et ⁴⁸ infames nuptias, petisse, Ætolorum⁷ vana pro-
missa incusare et Thoantem: Hannibalem vero, non ut pru-
dentem tantum virum, sed prope vatem omnium, quæ tum
evenirent, admirari. ne tamen temere coepta segnitia insuper
everteret, nuncios in Ætoliā mittit ⁴⁹, ut, omni contracta juven-
tute, convenirent. Jam et ipse ⁵⁰ eo decem millia fere peditum
ex iis, qui postea venerant ex Asia, expleta, et equites quin-
gentos duxit. Quo quum aliquanto pauciores, quam umquam
antea, convenissent, et principes tantummodo cum paucis
clientibus essent, atque ii dicerent, omnia sedulo ab se facta,
ut quam plurimos ex civitatibus suis evocarent; nec ⁵¹ aucto-
ritate, nec gratia, nec imperio adversus detrectantes militiam
valuisse; destitutus undique et ab suis, qui morabantur in
Asia, et ab sociis, qui ea, in quorum spem vocaverant, non
præstabant, intra saltum Thermopylarum sese recepit. Id
jugum, sicut Apennini dorso Italia dividitur, ita mediam Græ-
ciam dirimit. ante saltum Thermopylarum in septentrionem
versa Epirus, et Perrhæbia, et Magnesia, et Thessalia est, et
Phthiotæ Achæi, et sinus Maliacus. intra ⁵² fauces ad meridiem
vergunt Ætoliae pars major, et Acarnania, et cum Locride
Phocis, et Boeotia adjunctaque insula Euboea, et, excurrente
in altum, velut promontorio, Attica terra, sita ab tergo ⁵³ et
Peloponnesus. Hoc jugum, ab Leucate et mari ad occiden-
tem verso per Ætoliā ad alterum mare orienti objectum
tendens, ea aspreta rupesque interjectas habet, ut non modo
exercitus, sed ne expediti quidem facile ullas ⁵⁴ ad transitum
calles inveniant. Extremos ad orientem montes Cætam vo-

Antiochus
intra sal-
tum Ther-
mopylarum
castra locat.

Descriptio
locorum.

¹ ab Bekk. ² Spercheum Kreysa. Bekk. ³ Antiochus, jam tum Eæd.
⁴ petisse. Tunc Ætolorum Eæd. ⁵ misit Bekk. ⁶ convenirent Lamiam; et ipse
Kreysa. Bekk. ⁷ infra Bekk. ⁸ ullos Gron. Crev.

54 * Sinum Maliacum] Vid. supra not. 31, ad XXXV. 37.

55 * Cum duorum signorum militibus] Vid. not. 2, ad XXXIII. 1.

56 * Infames nuptias] Nuptias parum deco-
ras tanto regi.

57 * Auctoritate . . . gratia . . . imperio]

De vocibus auctoritate et imperio vid. not. 49, ad l. 7. Gratia a volentibus oblanditur: auctoritas injicit verecundiam recusandi: imperium cogit.

58 * Et Peloponnesus] Dele superfluum vo-
culam et.

U. C. 561. cant, quorum quod altissimum est, Callidromon adpellatu
A. C. 191. in cuius valle ad Maliacum sinum vergente iter est non latius
quam sexaginta passus. Hæc una militaris via est, qua tra-
duci exercitus, si non prohibeantur, possint. ideo Pylæ, et
aliis, quia calidæ aquæ in ipsis faucibus sunt, Thermopy-
locus adpellatur, nobilis Lacedæmoniorum adversus Persas
morte magis memorabili, quam pugna.

XVI. Haudquaquam pari tum animo Antiochus, intra po-
tas loci ejus castris positis, munitionibus insuper saltum impo-
diebat. et, quum duplici vallo fossaque, et muro etiam, quod
res postulabat, ex multa copia passim jacentium lapidum, per-
munisset omnia, satis fidens, numquam ea vim Romanum
exercitum ^a facturum, Ætolos ex quatuor millibus (tot enim
convenerant) partim ⁵⁹ ad Heracleam præsidio obtinendam
quæ ante ipsas fauces posita est, partim Hypatam mittit,
Heracleam haud dubius consulem obpugnaturum, et jam mu-
tis nunciantibus, circa Hypatam omnia evastari. Consul
depopulatus Hypatensem primo, deinde Heracleensem agrum
inutili utrobique auxilio Ætolorum, in ipsis faucibus prop-
ter fontes calidarum aquarum adversus regem castra posuit.
Ætolorum utræque ^a manus Heracleam sese incluserunt. An-
tiochum, cui priusquam hostem cerneret, satis omnia permi-
nita et præsiidiis obsepta videbantur, timor deinde incessit,
quas ^b per inminentia juga calles inveniret ad transitum Romanus.
nam et Lacedæmonios quondam ita a Persis circumitos fuisse
erat; ⁶⁰ et nuper Philippum ab iisdem Romanis. itaque nu-
cium Heracleam ad Ætolos mittit, ut hanc saltem sibi opera
eo bello præstarent, ut vertices circa montium occupare
obsiderentque, ne qua transire Romanus posset. Hoc nunc
audito, dissensio inter Ætolos orta est. pars imperio pare-
dum regis atque eundem censebant, pars subsistendum Her-
acleæ ad utramque fortunam: ut, sive victus a consule re-
cesset, in expedito haberent integras copias ad opem propi-
quis ferendam civitatibus suis; sive vinceret, ut dissipatos
fugam Romanos persequerentur. Utraque pars non mansit
modo in sententia sua, sed etiam exsecuta est consilium. du-
decim millia Heracleæ substituerunt: duo trifariam divisa Callidro-
mum, et Rhoduntiam, et Tichiunta (hæc nomina cacuminibus
sunt) occupare.

XVII. Consul postquam insessa superiora loca ab Ætolis
vidit, M. Porcium Catonem et L. Valerium Flaccum, ⁶¹ consulares
legatos, cum binis millibus delectorum peditum ^c, ad ca-

^a exercitum del. Bekk.

^a utraque Ead.

^b quos Gron. Crev.

^c militum Ead.

⁵⁹ Ad Heracleam . . . quæ] Relativum quæ
scripti omittunt. Et illud intelligi interdum
mavult Livius. Sic et Virgilius: *Est locus,*
Hesperiam Graii cognomine dicunt.

⁶⁰ Et nuper Philippum] Ad Aoum amnem.

⁶¹ Consulares legatos] Hi et ab Plutarcho
et ab Appiano tribuni militum dicuntur.
apud Ciceronem quoque lib. de Sen. n. 3
Cato dicit se tribunum militum depugnasse
apud Thermopylas.

tella Ætolorum, Flaccum in Rhoduntiam et Tichiunta, Cato- U. C. 581.
nem in Callidromum mittit. ipse, priusquam ad hostem copias A. C. 191.
admoveret, vocatos in concionem milites paucis est adlocutus: Cos. suos
hortatur.
“*Plerosque omnium ordinum, milites, inter^d vos esse video, qui
in hac eadem provincia T. Quinctii ductu auspicioque militave-
ritis. Macedonico bello inexsuperabilis magis saltus^e ad amnem
Aoum fuit, quam hic. Quippe portæ sunt hæ, et unus, inter duo
maria clausis omnibus, velut naturalis transitus est.* “*munitiones^f
et locis opportunioribus tunc fuerunt, et validiores impositæ:
exercitus hostium ille et numero major, et militum genere ali-
quanto melior. Quippe illic Macedones Thracesque et Illyrii
erant, ferocissimæ omnes gentes: hic Syri et Asiatici Græci
sunt, levissima genera hominum et servituti nata. Rex ille bel-
licosissimus, exercitatus jam inde ab juventa finitimis Thracum
atque Illyriorum, et circa omnium adcolarum bellis; hic, ut
aliam omnem vitam omittam^g, is est qui, quum ad inferendum
populo Romano bellum ex Asia in Europam transisset, nihil
memorabilius toto tempore hibernorum gesserit, quam quod
amoris causa ex domo privata, et obscuri etiam inter populares
generis, uxorem duxit; et novus maritus, velut saginatus nupti-
alibus cœnis, ad pugnam processit. Summa virium speique ejus
in Ætolis fuit; gente vanissima et ingratissima, ut vos prius ex-
perti estis, nunc Antiochus experitur. Nam nec convenerunt
frequentes, nec contineri in castris potuerunt, et in seditione ipsi
inter se sunt: et quum Hypatam tuendam Heracleamque depo-
poscissent, neutram tutati, refugerunt in juga montium, pars
Heracleæ^h incluserunt sese. Rex ipse confessus, nusquam æquo
campo non modo congredi se ad pugnam audere, sed ne castra
quidem in aperto ponere, relicta omni ante se regione ea, quam
se nobis ac Philippo ademisse gloriabatur, condidit se intra
rupes: ne ante fauces quidem saltus, ut quondam Lacedæmonios
fama est, sed intra penitus retractis castris: “*quod quantum
interest ad timorem ostendendum, an muris alicujus urbis obsi-**

^d ordinum milites inter Gron.^e inexsuperabilior saltus Bekk.^f et munitiones Ead.^g sileam Gron. Crev.^h Heracleæ del. Bekk.

62 *Plerosque omnium ordinum, milites, inter
vos]* Adjuvimus interpunctione hunc locum, ut
apparet vocem *milites* seorsim legendam,
quippe qua consul eos qui audiunt compellet:
plerosque autem omnium ordinum intelligendos
esse non milites solum, sed duces quoque, et
centuriones, et præfectos, etc.

63 *Munitiones et locis opportunioribus tunc
fuerunt, et validiores impositæ: exercitus hosti-
um ille et numero major]* Vett. editorum lectio,
a qua parum aut nihil abeunt scripti, teste
Gronovio, talis est: *Munitioribus tunc fuerunt
et validioribus impositi exercitus hostium locis:
exercitus ille et numero major.* Ubi illud of-
fendit, quod geminatur vox *exercitus*, et qui-
dem in numero primum multitudinis, deinde
in singulari, quum utrobique de iisdem copiis

agatur, id est, de Philippi exercitu. Victor.
omittit posterius illud *exercitus*. Sed si delea-
tur, nullum jam nomen reliquum est, ad quod
referri possit *ro ille*. Expectemus dum me-
liores codices reperiantur. Neque enim Gro-
novii conjecturæ nobis satisfaciunt. Legit ille:
*Munitioribus et tunc fuerunt, et validiores im-
positi exercitus hostium locis: ille et numerus
major:* compositio abrupta et subsultans, et
ab fuso illo æquabiliter Liviano stylo abhor-
rens.

64 *Quod quantum interest]* Quid interest ad
timorem ostendendum, hoc ne fecerit, an muris
alicujus urbis se incluserit? Nonne æque
timorem ostendit, dum intra fauces saltus re-
trahit castra, ac si muris alicujus urbis se in-
clusisset?

U. C. 561. *dendum, sese incluserit? Sed neque Antiochum "tuebun*
 A. C. 191. *angustiae¹, nec Aetolos vertices illi, quos ceperunt. Satis*
dique provisum atque² praecautum est, ne quid adversus vos
pugna praeter hostes esset. Illud proponere animo vestro de
tis, non vos pro Graeciae libertate tantum dimicare, (quamqu
is quoque egregius titulus esset, liberatam a Philippo an
nunc ab Aetolis et ab Antiocho liberare) neque ea tantum
praemium vestrum cessura, quae nunc in regis castris su
sed illum quoque omnem adparatum, qui in dies ab Eph
exspectatur, praedae futurum: Asiam deinde Syriamque, et om
usque ad ortus solis ditissima regna imperio Romano apertur
Quid deinde aberit, quin ab Gadibus ad "mare rubrum Oce
fines terminemus, qui orbem terrarum amplexu finit, et on
humanum genus secundum Deos nomen Romanum veneretu
In haec tanta praemia dignos parate animos, ut crastino c
bene juvantibus Diis, acie decernamus.

Pugna ad
Thermopy-
las.

XVIII. Ab hac concione dimissi milites, priusquam c
 pora curarent, arma telaque parant. Luce prima, signo pug
 proposito, instruit aciem consul, arta fronte, ad naturam
 angustias loci. Rex, postquam signa hostium conspexit,
 ipse copias eduxit^h. Levis armaturae partem ante vallum
 primo locavit: tum "Macedonum robur, quos Sarissopho
 adpellabant, velut firmamentum circa ipsas munitiones cons
 tuit. his ab sinistro cornu jaculatorum sagittariorumque
 funditorum manum sub ipsis radicibus montis posuit, ut
 altiore loco nuda latera hostium incesserent. "ab dextro Ma
 donibus ad ipsum munimentorum finem, qua loca usque
 mare invia palustri limo et voraginibus claudunt, elephant
 cum adsueto praesidio posuit; post eos, equites; tum, modi
 intervallo relicto, ceteras copias in secunda acie. Macedon
 pro vallo locati, primo facile sustinebant Romanos, tentant
 ab omni parte aditus: multum adjuvantibus, qui ex loco sup
 riore fundis, velut nimbium, "glandes et sagittas simul
 jacula ingerebant. deinde, ut major, nec jam toleranda
 hostium inferebat se, pulsus loco intra munimenta, subduc
 ordinibus, concesserunt: inde ex vallo prope alterum vallum
 hastis praese objectis, fecerunt. et ita modica altitudo va
 erat, ut et locum superiorem ad pugnandum suis praebere
 et propter longitudinem hastarum subjectum haberet hostes
 Multi, temere subeuntes vallum, transfixi sunt: et aut incep

¹ angustiae del. Gron.

^h educit Kreyss. Bekk.

² atque l. antequam Gron. Crev.

¹ et Gron. Crev.

65 *Tuebuntur angustiae*] Ultima vox deest
 in Gronovianis editionibus, haud dubie per
 operarum incuriam.

66 *Mare Rubrum*] Vid. not. ad XLII. 52.

67 *Macedonum robur*] Macedonas, quod ro-
 boris erat in exercitu. Macedonas autem istos
 Syro-macedonas intellige, posteros vel succes-
 sores eorum, qui sub Alexandro, ac deinde

Seleuco, militaverant.

68 *Ab dextro Macedonibus*] Otiosam e-
 vocem *Macedonibus* recte observat Gronovius.
 Potest enim suppleri *his*, quod in fronte peric-
 positum est.

69 *Glandes*] Sphaerulas plumbeas, quae fu-
 dis emittebantur.

irrito recessissent, aut plures cecidissent, ni M. Porcius ab U. C. 561. jugo Callidromi, dejectis inde Ætolis, et magna ex parte A. C. 191. cæsis, (" incautos enim et plerosque sopitos obpresserat) super imminentem castris collem adparuisset.

XIX. Flacco non eadem fortuna ad Tichiunta et Rhoduntiam, nequidquam subire ad ea castella conato, fuerat. Macedones, quique alii in castris regiis erant, primo, dum procul nihil aliud, quam turba et agmen, adparebat, Ætolos credere, visa procul pugna subsidio venire. ceterum, ut primum signaque et arma ex propinquo cognita errorem aperuerunt, tantus repente pavor omnes cepit, ut, abjectis armis, fugerent. ^{Victus Antiochus.} " et munimenta sequentes impedierunt, et angustiae vallis, per quam sequendi erant; et maxime omnium, quod elephanti novissimi agminis erant, quos pedes ægre præterire, eques nullo poterat modo, timentibus equis, tumultumque inter se majorem, quam in prælio, edentibus. Aliquantum temporis et direptio castrorum tenuit. Scarphiam^k tamen eo die persecuti^l sunt hostem. Multis in ipso itinere cæsis captisque, non equis virisque tantum, sed etiam elephantis, quos capere non potuerant, interfectis, in castra reverterunt; quæ tentata eo die inter ipsum pugnae tempus ab Ætolis, Heracleam obtinentibus præsidio, sine ullo haud parum audacis incepti effectum, fuerant. Consul, noctis insequentis tertia vigilia præmisso equitatu ad persequendum hostem, signa legionum prima luce movit. Aliquantum viæ præceperat rex; ut qui non ante, quam Elatiæ, ab effuso constiterit cursu: ubi primum reliquis pugnae et fugae conlectis, cum perexigua manu semiermum militum Chalcidem se recepit. Romanus equitatus ipsum ^{Chalcidem se recipit.} quidem regem Elatiæ adsecutus non est, " sed^m magnam partem agminis, aut lassitudine " subsistentis, aut errore, ut qui sine ducibus per ignota itinera fugerent, dissipatos obpresserunt. nec præter quingentos, qui circa regem fuerunt, ex toto exercitu quisquam effugit: etiam ex decem millibus militum, quos, Polybio auctore, trajecisse secum regem in Græciam scripsimus, exiguus numerus. quid si Antiati Valerio credamus, sexaginta millia militum fuisse in regio exercitu scribenti, quadraginta inde millia cecidisse, supra quinque millia capta cum signis militaribus ducentis triginta? Romanorum centum quinquaginta in ipso certamine pugnae, ab incursu Ætolorum se tuentes non plus quinquaginta interfecti sunt.

XX. Consule per Phocidem et Boeotiam exercitum ducente, ^{Cos. Antiochum persequitur.} consciae defectionis civitates cum velamentis ante portas sta-

^k Scarphiam Kreyss. Bekk.

^l consecuti Emd.

^m sed del. Bekk.

70 *Incautos enim*] Vid. Plut. in Catone majore, de hoc egregio facto, quod satis jejune hic indicat Livius, plura memorantem.

71 * *Et munimenta sequentes impedierunt*] Romanos fugientem hostem sequentes et munimenta impedierunt, et angustiae vallis quam

transeunda erat sequentibus victos.

72 *Sed magnam partem*] Scripti omittunt *sed*, quod sane interdum elegantiae causa supprimit Livius.

73 * *Subsistentis*] Vel scribe, vel intellige *subsistentes*. Sequitur enim *dissipatos*.

U. C. 561. bant, metu ne hostiliter diriperentur. ceterum per omnes d
 A. C. 191. haud secus, quam in pacato agro, sine violatione^a ullius
⁷⁴ agmen^o processit; donec in agrum Coronæum^p ventum e
 Ibi statua regis Antiochi, posita in templo⁷⁵ Minervæ Itoni
 iram accendit: permissumque militi est, ut circumjectu
 templo agrum popularetur. deinde cogitatio animum sub
 quum communi decreto Bœotorum posita esset statua, i
 dignum esse, in unum Coronensem agrum sævire. Revoca
 extemplo milite, finis populandi factus: castigati tantum v
 bis Bœoti ob ingratum in tantis tamque recentibus benefi
 animum erga Romanos. Inter ipsum pugnae tempus deci
 naves regiae cum praefecto Isidoro ad Thronium in sinu M
 liaco stabant. eo gravis vulneribus Alexander Acarnan, nu
 cius adversae pugnae, quum perfugisset, trepidæ inde rece
 terrore naves Cenæum Eubœæ petierunt. ibi mortuus sep
 tusque Alexander. Tres, quæ ex Asia profectæ eundem
 portum tenuerant, naves, audita exercitus clade, Ephesum
 dierunt. Isidorus ab Cenæo Demetriadem, si forte eo defer
 fuga regem, trajecit. Per eosdem dies A. Atilius, praefect
 Romanæ classis, magnos regios commeatus, jam fretum, qu
 ad Andrum insulam est, prætervectos, excepit: alias meri
 alias cepit naves. ⁷⁶ quæ novissimæ^q agminis erant, cursu
 in Asiam verterunt. Atilius Piræeum, unde profectus ex
 cum agmine captivarum navium revectus, magnam vim fi
 menti et Atheniensibus et aliis ejusdem regionis sociis divi
 XXI. Antiochus, sub adventum consulis a Chalcide p
 fectus, Tenum primo tenuit: inde Ephesum transmisit. Co
 sul Chalcidem venienti portæ patuerunt, quum, adprop
 quante eo, Aristoteles, praefectus regis, urbe excessisset.
 ceteræ urbes in Eubœa sine certamine traditæ, post paucosq
 dies^r, omnibus perpacatis, sine ullius noxa urbis exercit
 Thermopylas reductus, multo modestia post victoriam, qu
 ipsa victoria, laudabilior. Inde consul M. Catonem, ⁷⁷ j
 quem, quæ gesta essent, senatus populusque Romanus ha
 dubio auctore sciret, Romam misit. Is a Creusa (Thespi
 sium emporium est, in intimo sinu Corinthiaco retractu
 Patras Achaiae petit: a Patris Corcyram usque Ætoliae atq
 Acarnaniae litora legit, atque ita ad Hydruntum Italiae traje

Antiochus
in Asiam
trajicit.

Cato
nuncius
victoriae.

^a vexatione Kreyss. Bekk.

^q novissimi Kreyss. Bekk.

^o agmine Gron.

^p Coroneum Crev.

^r paucosque per dies Gron. Crev.

⁷⁴ Agmen] Sic habent tres scripti, unus Jac. Gronovio, alter Hearnio inspectus, tertius noster Vict. Melius quam, ut vulgo, agmine.

⁷⁵ Minervæ Itoniæ] Minerva sic cognominata est, auctore Pausania in Bœoticis, ab Itono Amphictyonis filio, patre Bœoti, a quo Bœotia nomen accepit. Si Straboni credimus, l. IX. pagg. 411 et 435, antiquius templum fuit Minervæ Itoniæ in urbe Thessaliae Itone: unde Bœoti exemplum sumpserunt Minervæ sub hoc

cognomine colendæ, templique ei apud Cenæam exstruendi. In hoc templum Bœotibus rebus communibus deliberaturi conveniebant. Atque ob eam videlicet causam ibi statua Antiocho posita erat.

⁷⁶ Quæ novissimæ agminis] Magis placeat quod Sigonii liber et Victor. habent, novissimi.

⁷⁷ Per quem... haud dubio auctore] L. cum Gronovio: per quem... haud dubio auctorem.

quinto die inde pedestri itinere Romam ingenti cursu per- u. c. 561.
venit. ante lucem ingressus urbem, a porta ad prætorem A. C. 191.
M. Junium iter intendit. Is prima luce senatum vocavit.
quo L. Cornelius Scipio, aliquot diebus ante a consule dimis-
sus, quum adveniens audisset, prægressum Catonem in senatu
esse, supervenit exponenti, quæ gesta essent. Duo inde
legati jussu senatus in concionem sunt producti: atque ibi
eadem, quæ in senatu, de rebus in Ætolia gestis exposuerunt.
Supplicatio in triduum decreta est; et ut quadraginta hostiis
majoribus prætor, quibus Diis ei videretur, sacrificaret. Per
eosdem dies et M. Fulvius Nobilior, qui biennio ante prætor
in^a Hispaniam erat profectus, ovans urbem est ingressus:
⁷⁸argenti bigati præ se tulit centum^t triginta millia: et extra
numeratum⁷⁹ duodecim millia pondo argenti: ⁸⁰auri pondo
centum viginta septem.

XXII. Acilius consul ab Thermopylis Heracleam ad Æto-
los præmisit, ut tunc saltem, experti regiam vanitatem, resipio- Ætolos ad
cerent; traditaque Heraclea, cogitarent de petenda ab senatu resipiscen-
seu⁷⁸ furoris sui, seu erroris venia.. et ⁸²ceteras^u Græciæ civi- dum invitat
tates defecisse eo bello ab optime de se meritis Romanis: sed, Cos.
quia post fugam regis, cujus fiducia officio^z decessissent, non
addidissent pertinaciam culpæ, in fidem receptas esse. Ætolos
quoque, quamquam non secuti sint regem, sed arcessierint, et
duces belli, non socii, fuerint, ⁸³si pœnitere possint, posse et in-
columes esse. Ad ea quum pacati nihil responderetur, adpare-
retque, armis rem gerendam, et, rege superato, bellum Ætoli-
cum integrum restare; castra ab Thermopylis ad Heracleam
movit: eoque ipso die, ut situm nosceret urbis, ab omni parte
equo mœnia est circumvectus. Sita est Heraclea in radicibus Heracleam
(Etæ montis: ipsa in campo, arcem imminentem loco alto et obsidet.
undique præcipiti habet. Contemplatus omnia, quæ nos-
cenda erant, quatuor simul locis adgredi urbem constituit. a
flumine Asopo, qua et gymnasium est, L. Valerium operibus

^a ina. ulteriorem Gron. Crev.^u ceteras Emd.^t et triginta Emd.^z ab officio Emd.

⁷⁸ Argenti bigati centum et triginta
millia] Denarios 130,000. Marcas nostrates
2031 cum unciiis 2.

⁷⁹ Duodecim millia pondo argenti] Marcas
nostrates 18,750.

⁸⁰ Auri pondo centum viginti septem] Mar-
cas nostrates 198 cum semunciiis 7.

⁸¹ * Furoris] Amentie.

⁸² Ceteras Græciæ civitates] Sive sic legas,
ut intelligas ceteras Græciæ, id est, ceterarum
Græciæ partium; sive malis cum Vict. codice
et quibusdam editis, ceteras Græciæ civitates,
parum scilicet interest.

⁸³ Si pœnitere possint] Hæc loquendi forma,
quamvis parum usitata, non ideo tamen mendi

arguenda est. Occurrunt enim et alia ejus
exempla apud veteres scriptores. Nonius c. 7
e Pacuvio allegat, nunc pœnitebunt: et Justi-
nus, sive potius Trogus, l. XI. c. 3. Atheni-
enses . . . primi pœnitere cœperunt: et Gellius,
l. V. c. 1, et perhorrescat necesse est, et pudeat
tacitus, et pœniteat, et gaudeat, et admiretur.
Adde et Plautum, Cas. Act. V. Sc. 2. v. 3, ita
nunc pudeo, atque ita nunc pæveo. et Lucret. l.
III. v. 894. Ipse sui miseret. Ex his exemplis
patet, verba illa, pœnitel, pudet, miseret, non
diversi fuisse antiquitus generis, ac cetera
Latinæ linguæ verba, quamvis postea in aliam
formam transierint, sed ita tamen ut antiquus
eorum usus non omnino obsolesceret.

U. C. 561. atque obpugnationi præposuit: "arcem extra muros, quæ
A. C. 191. frequentius prope, quam urbs⁷, habitabatur, Ti. Sempronius
Longo obpugnandam dedit: "a⁸ sinu Maliaco, quæ aditu
haud facilem pars habebat, M. Bæbium; ab altero amniculo
quem Melana vocant, adversus Dianæ templum, Ap. Claudium
obposuit. "Horum magno certamine intra paucos dies
turres, arietesque, et alius omnis adparatus obpugnandam
urbem perficitur. Et quum ager Heracleensis paluster omnis
frequensque proceris arboribus, benigne ad omne genus op
rum materiam suppeditabat: tum, quia refugerant intra moenia
Ætoli, "deserta, quæ⁹ in vestibulo urbis erant, tecta in
varios usus non tigna modo et tabulas, sed laterem quoque,
cæmenta, et saxa variæ magnitudinis, præbebant.

XXIII. Et Romani quidem operibus magis, quam armis
urbem obpugnabant: Ætoli contra armis se tuebantur. nam
quum ariete quaterentur muri, non laqueis, "ut solet, ex
citos declinabant ictus; "sed armati frequentes, quidam igitur
etiam, quos aggeribus injicerent, ferebant. fornices quoque
muro erant apti ad excurrendum: et ipsi, quum pro diru
erent muros, crebriores eos, ut pluribus erumperetur
hostem locis, faciebant. Hoc primis diebus, dum integ
vires erant, et frequentes et inpigre fecerunt: in dies deinceps
pauciores et segnius. Etenim, quum multis urgerentur rebus,
nulla eos res æque, ac vigiliæ conficiebant; Romanis in mag
na copia militum succedentibus aliis in stationem aliorum, Æ
tolos propter paucitatem eosdem dies noctesque assiduo labor
urente. Per quatuor et viginti dies, ita ut nullum tempus
vacuum dimicatione esset, adversus quatuor e partibus sin
gulis obpugnantem hostem nocturnus diurno continuatus labor
erat. Quum fatigatos jam Ætolos sciret consul et ex ratione tem
poris, et quod ita transfugæ adfirmabant, tale consilium in
media nocte receptui signum dedit, et ab obpugnatione sin
gulis omnes milites deductos usque ad tertiam diei horam quies
in castris tenuit. inde cœpta obpugnatio ad mediam rursum

⁷ partem extra muros, quæ frequentius prope, quam urbs Kreyss. partem qua extra
muros frequentius prope quam in urbe Bekk. ⁸ a del. G.

⁹ desertaque Ead.

84 *Arcem extra muros, quæ frequentius prope
quam urbs habitabatur*] Optime annotavit
Glareanus hæc pugnare cum iis quæ c. 24
traduntur. Ibi enim Ti. Sempronius ab sua
parte primus urbem capere dicitur: qua capta
Ætoli confugiunt in arcem. Scripti et anti
quiores editi pro *quam urbs* habent *quam in urbe*.
Hinc emendat Gronovius: *partem, qua extra
muros frequentius prope quam in urbe habita
batur*. Hanc emendationem egregie firmant
hæc verba c. 24, quibus describitur ea pars,
quæ a Ti. Sempronio oppugnabatur: *pars una,
in qua ædificia extra urbem erant*.

85 *A sinu Maliaco*] Restituit Hearnius vo-

culam a, quam omiserant Gronovii.

86 " *Horum magno certamine*] Quum hi
ter se magno studio certarent, quis manda
re opus celerius perficeret.

87 *Deserta, quæ*] Certissima Gronovii em
endatio. Editi vulgo *desertaque*. Sed scri
pti nisi vetustiores, quales paucos hujus Livii
habemus, non utuntur diphthongis, ut in
quæ et *que* prorsus idem sit.

88 *Ut solet*] Nec minus bene, *ut solent*
nempe qui oppugnantur. Et sic Gelenii li
cum uno e Gronovianis et nostro Vict.

89 *Sed armati frequentes*] Adjice omnes
erumpebant, vel aliud quid simile.

noctem perducta est: intermissa deinde usque ad tertiam diei U. C. 561. horam. Fatigationem rati causam esse Ætoli non conti- A. C. 191. nuandæ obpugnationis, quæ et ipsos adfecerat, ubi Romanis datum receptui signum esset, velut ipsi quoque hoc revocati, pro se quisque ex stationibus decedebant: nec ante tertiam diei horam armati in muris adparebant.

XXIV. Consul, quum nocte media intermisisset obpugnationem, quarta vigilia rursus ab tribus partibus summa vi adgressus, ab una Ti. Sempronium tenere intentos milites signumque expectantes jussit, ad ea in nocturno tumultu, unde clamor exaudiretur, haud dubie ratus hostes concursuros. Ætoli pars sopiti adfecta labore ac vigiliis corpora ex somno moliebantur: pars vigilantes adhuc ad strepitum pugnantium in tenebris currunt. Hostes partim per ruinas jacentis muri transcendere conantur; partim scalis adscensus tentant. adversus quos undique ad opem ferendam obcurrunt Ætoli. ^a Pars una, in qua ædificia extra urbem erant, neque defenditur, neque obpugnatur: sed, qui obpugnarent, intenti signum expectabant; defensor nemo aderat. Jam dilucescebat, quum signum consul dedit: et sine ullo certamine ^b partim per semiruta, partim scalis integros muros transcendere. Simul clamor, index capti oppidi, est exauditus, undique Ætoli, desertis stationibus, in arcem fugiunt. Oppidum victores permissu consulis diripiunt; non tam ab ira, nec ab odio, quam ut miles, coercitus ^c in tot receptis ex potestate ^d hostium urbibus, aliquo tandem loco fructum victoriæ sentiret. Revocatos inde a medio ferme die milites quum in duas divisisset partes, unam radicibus montium circumduci ad rupem jussit, quæ, fastigio altitudinis par, media valle velut abrupta ab arce erat; sed adeo prope geminata cacumina eorum montium sunt, ut ex vertice altero conjici tela in arcem possint: cum dimidia parte militum ^e consul, ab urbe escensurus ^d in arcem, signum ab iis, qui ab tergo in rupem evasuri erant, expectabat. Non tulere, qui in arce erant, Ætoli primum eorum, qui rupem ceperant, clamorem, deinde inpetum ab urbe Romanorum, et fractis jam animis, et nulla ibi præparata re ad obsidionem diutius tolerandam: utpote congregatis feminis, puerisque, et inbelli alia turba in arcem, quæ vix capere,

Et capit.

^b ex potestate del. Crev.^c militum parte Gron. Crev.^d ascensurus Gron.

90 *Pars una, in qua ædificia extra urbem erant*] Hanc locum restituit ex suo exemplari Gelenius: quum ante eum legeretur: *pars una, qua progressi erant*. Qua in emendatione hoc unum, haud omnino placet, quod additur particula *in*, ignorata aliis scriptis et vet. editis: quæ quidem elegantius abesset.

91 *Partim per semiruta*] Plerique libri omittunt tria hæc verba. Adjecta sunt illa a Gelenio. Modius testatur in libro suo legi *partim per erutos*, quod et aliquot editiones

expressere. Inde Gronovius efficit *partim prorutos*. Locus igitur totus sic se habebit: *partim prorutos, partim scalis integros muros transcendere*. Nimirum ubi muri proruti erant, ibi nihil opus fuit scalis.

92 *In tot receptis hostium urbibus*] Vulgati auctiores: *receptis ex potestate hostium urbibus*. Resecuimus additamentum inelegans, quod respuunt duo MSS. Hearnii, et Vict. codex, et Andreas.

U. C. 581. nedum tueri, multitudinem tantam posset. itaque, ad primi
A. C. 191. inpetum abjectis armis, dediderunt sese. Traditus inter ce-
ros princeps Ætolorum Damocritus est: qui principio b
decretum Ætolorum, quo arcessendum Antiochum censuera
T. Quinctio poscenti responderat: *In Italia daturum, quæ*
castra ibi Ætoli posuissent. ob eam ferociam majus victorib
gaudium traditus fuit.

XXV. Eodem tempore, quo Romani Heracleam, Philipp
Lamiam ex composito obpugnabat, circa Thermopylas c
consule, redeunte ex Bœotia, ut victoriam ipsi populoque F
mano gratularetur, excusaretque, quod morbo impeditus be
non interfuisset, congressus. inde diversi ad duas simul c
pugnandas urbes profecti. Intersunt septem millia fer
passuum. ⁹³ et quia Lamia quum posita est in tumulo, tu
regionem ea maxime despectat^e oppidum, qua^f breve int
vallum videtur, et omnia in conspectu sunt; quum^g eni
velut proposito certamine, Romani Macedonesque diem
noctem aut in operibus, aut in proeliis essent, hoc major di
cultas Macedonibus erat, quod Romani aggere et vineis,
omnibus supra terram operibus, subtus Macedones cunicu
obpugnabant: et in asperis locis silex sæpe inpenetrabi
ferro obcurrerat. et, quum parum procederet inceptum, p
conloquia principum oppidanos tentabat rex, ut urbem dec
rent; haud dubius, quin, si prius Heraclea capta foret, F
manis se potius, quam sibi, dedituri essent, ⁹⁴ suamque gratia
consul in obsidione liberanda facturum esset. Nec eum opi
est frustrata: confestim enim ab Heraclea capta nuncius ver
ut obpugnatione absisteret: *æquius esse, Romanos milites, q*
acie dimicassent cum Ætolis, præmia victoriæ habere. ⁹⁵
recessum ab Lamia est, et propinquæ clade urbis ⁹⁶ ipsi,
quid simile paterentur, effugerunt.

Lamiam
Philippus
obpugnat.

Jubetur ab
ea recedere.

^e tum regionem maris Cete spectat Kreyss. Bekk.
^f oppido quam Crev. Kreyss. Bekk.

^g sunt. Quum Emd.

93 *Et quia Lamia*] Intersunt, inquit Livius, Lamiam inter et Heracleam septem millia pas-
sum: et quia Lamia quum posita in tumulo
est, tum regionem eam maxime, (sic enim mal-
lemus) quæ ad Heracleam vergit, despectat,
oppido quam, id est, valde breve intervallum
videtur, et omnia in conspectu sunt. Interval-
lum inter duas urbes et per se breve est, quippe
quod sit septem tantummodo millium, sive
duarum paulo amplius leucarum nostrarum;
et ob situm Lamie in tumulo positæ brevius
etiam videtur. Nempe ex loco alto despicienti-
bus aliquod iter per plana, spatium illud bre-
vius videtur, quam si ex campestri metiremur
illud oculis. Deinde Lamia eam maxime, quæ
ad Heracleam vergit, regionem despectat. Ideo
omnia quæ sunt et fiunt inter duas urbes, in
conspectu sunt. Oppido quam dixit Livius, ut
sane quam, et alia multa ejusdem generis. Sic
infra l. XXXIX. c. 47, oppido quam parva: et

Gellius, l. XV. c. 30, oppido quam sunt in li-
rarum ostentatione inepti et frivoli. Ceteri
hic locus longe aliter legebatur, ex emen-
tione scilicet Gelenii, qui pro oppido quam
derat oppidum, qua: et ei obtemperaverat
editores. Sed Andreas, et Victor. codex
ipse sensus stant pro ea lectione quam amp-
sumus.

94 *Suamque gratiam consul in obsidi*
liberanda facturum esset] Et liberatæ obsidi
urbis gratiam in se derivaturus esset cons
sive, id acturus esset, ut a se haberent liber
obsidione urbis beneficium obsessi.

95 *Ita recessum ab Lamia est*] Oppidum
Romanis deditum, quod docet obiter Livius
XXXIX. c. 23, non tamen statim. (Vid
29 infra.) Atque eo nimirum modo cl
Heracleæ effectum est, ne quid simile Lai
pateretur.

96 ^e Ipsi ne quid simile paterentur effu-

XXVI. Paucis, priusquam Heraclea caperetur, diebus, U. C. 561.
A. C. 191.
Ætolorum
legati ad
Antio-
chum.
 Ætoli, concilio Hypatam coacto, legatos ad Antiochum mis-
 runt: inter quos et Thoas idem, qui antea ^s, missus est. man-
 data erant, ut ab rege peterent, primum, ut ipse, coactis rursus
 terrestribus navalibusque copiis, in Græciam trajiceret: deinde,
 si qua ipsum teneret res, ut pecuniam et auxilia mitteret. *id*
quum ad dignitatem ejus fidemque pertinere, non prodi socios,
tum etiam ad incolumitatem regni, non sinere Romanos, omni
cura vacuos, quum Ætolorum gentem sustulissent, omnibus copiis
in Asiam trajicere. Vera erant, quæ dicebantur: eo magis
 regem moverunt. Itaque in præsentia pecuniam, quæ ad
 usus belli necessaria erat, legatis dedit: auxilia terrestria
 navaliaque adfirmavit missurum. Thoantem unum ex legatis
 retinuit, et ipsum haud invitum morantem, ut exactor præ-
 sens promissorum adesset.

XXVII. Ceterum Heraclea capta fregit tandem animos Ætoli de
pace agunt.
 Ætolorum: et post paucos dies, quam ad bellum renovandum
 adciendumque regem in Asiam miserant legatos, abjectis belli
 consiliis, pacis petendæ oratores ad consulem miserunt. Quos
 dicere exorsos consul interfatus, quum alia sibi prævertenda
 esse dixisset, redire Hypatam eos, datis dierum decem indu-
 ciis, et L. Valerio Flacco cum iis misso, jussit. ei, quæ secum
 acturi fuissent, exponere, et si qua vellent alia. Hypatam ut
 est ventum, principes Ætolorum apud Flaccum concilium
 habuerunt; consultantes, quonam agendum modo apud con-
 sulem foret. His parantibus ^b antiqua foederum ordiri, merita-
 que in populum Romanum, *Absistere iis, Flaccus jussit, quæ*
ipsi violassent ac rupissent. confessionem iis culpæ magis pro-
futuram, et totam in preces orationem versam. nec enim in
caussa ipsorum, sed in populi Romani clementia spem salutis
positam esse. et se suppliciter agentibus iis adfuturum¹, et apud
consulem et Romæ in senatu, eo quoque enim mittendos fore
legatos. Hæc una via omnibus ad salutem visa est, ^c *ut in*
fidem se permitterent Romanorum. Ita enim et illis violandi
supplices verecundiam se inposituros: et ipsos nihilominus suæ
potestatis fore, si quid melius fortuna ostendisset.

XXVIII. Postquam ad consulem ventum est, Phæneas
 legationis princeps longam orationem, et varie ad mitigandam
 iram victoris compositam, ita ad extremum finivit ut diceret;
Ætolos se suaque omnia fidei populi Romani permittere. Id Fidei P. R.
se permit-
tunt.
 consul ubi audivit: *Etiam atque etiam videte, inquit, Ætoli, ut*

^s qui et antea Gron. Crev.

^b Parantibus iis Gron. Crev. Bekk.

¹ et suppliciter a. i. se affuturum Gron. Crev.

ram] Soluta nimirum a Philippo obsidione. Sed tempus duntaxat lucrata Lamia est, paucis post mensibus, ut narratur infra XXXVII. 4 et 5, expugnata.

Apud Romanos in *fidem se permittere* idem prorsus valebat, ac se suaque victoris permittere arbitrio. Id autem ignorabant Ætoli, nomine *fidem* in errorem inducti. Vid. Polyb. in Excerpt. Leg. 13.

97 *Ut in fidem se permitterent Romanorum]*

U. C. 561.
A. C. 191.
Consulis
postulata.

ita permittatis. Tum decretum Phæneas, in quo id dis-
scriptum erat, ostendit. *Quando ergo, inquit, ita permitt*
postulo, ut mihi Dicæarchum civem vestrum, et Menestam^k I
rotam, (Naupactum is cum præsidio ingressus ad defectionem
compulerat) *et Amyndrum cum principibus Athamanum, et*
rum consilio ab nobis defecistis, sine mora dedatis. Pri-
dicentem interfatus Romanum Phæneas, *Non in servituti*
inquit, sed in fidem tuam nos tradidimus. et certum habet
inprudencia labi, qui nobis imperes, quæ moris Græcorum
sint. Ad hæc consul, *Nec Hercle, inquit, magnopere nunc c*
quid Ætoli satis ex more Græcorum factum esse censeant :
ego more Romano^m imperium inhibeam in deditos modo dec
suo, ante armis victos. Itaque, *ni propere fit, quod impero,*
ciri vos jam jubeo : adferrique catenas, et circumsternere licet
jussit. Tum fracta Phæneæ ferocia, Ætolisque aliis est
tandem, cujus conditionis essent, sensere. et, *se quidem, P*
neas, et qui adsint Ætolorum, scire facienda esse, quæ impe
tur, dixit : sed ad decernenda ea concilio Ætolorum opus
ad id petere, ut decem dierum inducias daret. Petente Fla-
pro Ætolis, induciæ datæ; et Hypatam reditum est.
quum in consilio^l delectorum, quos Apocletos vocant, P-
neas, et quæ imperarentur, et quæ ipsis prope accidiss-
exposuisset; ingemuerunt quidem principes conditioni s-
parendum tamen victori censebant, et ex omnibus opp-
convocandos Ætolos ad concilium.

Exasperan-
tur Ætoli.

XXIX. Postquam vero omnis coacta multitudo eadem
audivit, adeo sævitia imperii atque indignitate exasperati ar-
sunt, ut, si in pace fuissent, illo impetu iræ concitari potuerint
bellum. Ad iram accedebat et difficultas eorum, quæ imp-
rentur: *quonam modo enim utique regem Amyndrum se tra*
posse? Et spes forte oblata, quod Nicander, eo ipso temp-
ab rege Antiocho veniens, inplevit expectatione vana m-
tudinem, terra marique ingens parari bellum. Is duodec-
die^m, quam conscenderat navem, in Ætoliam, perfecta l-
tione, rediens Phalaraⁿ in sinu Maliaco tenuit. inde Lam-
pecuniam quum devexisset, ipse cum expeditis vespera pr-
inter Macedonum Romanaque castra medio agro, dum Hy-
tam notis callibus petit, in stationem incidit Macedon-
deductusque ad regem est, nondum convivio dimisso. Q-
ubi nunciatum est, velut hospitis, non hostis, adventu m-
Philippus, adcumbere eum epularique jussum^o, atque inde
missis aliis, solum retentum, ipsum quidem de se timere q-
quam vetuit. Ætolorum prava consilia, atque in ipsorum ca-
semper recidentia, accusavit. qui primum Romanos, de-

^k Menestam Gron. Crev.

^l concilio Gron.

^m Duodecimo is die Kreyss. Bekk.

ⁿ Phaleram Gron.

^o jussit Gron.

98 Imperium inhibeam] Hoc est a certissima
Gronovii conjectura, quum vulgati habeant
imperium id habeam, scripti adhibeam. Impe-

rium inhibere est exercere imperium, ut
perio. Vid. supra III. 38, et adde not. 6
L. III. c. 59.

Antiochum in Græciam adduxissent. *Sed præteritorum, quæ* U. C. 561.
magis reprehendi, quam corrigi, possint, oblitum se, non factu- A. C. 191.
rum, ut insultet adversis rebus eorum. Ætolos quoque finire
tandem adversus se odia debere; et Nicandrum privatim ejus
dici, quo servatus a se foret, meminisse. Ita datis, qui in tutum
 eum prosequerentur, Hypatam Nicander consultantibus de
 pace Romana supervenit.

XXX. M'. Acilius, vendita, aut concessa militi circa Hera-
 cleam præda, postquam nec Hypatæ pacata esse consilia, et
 Naupactum concurrisse Ætolos, ut inde totum inpetum belli
 sustinerent, audivit; præmisso Ap. Claudio cum quatuor mil-
 libus militum ad occupanda juga, qua difficiles transitus mon-
 tium erant, ipse Cætam adscendit, Herculi que sacrificium fecit
 in eo loco, quem Pyram, quod ibi mortale corpus ejus Dei sit
 crematum, adpellant. inde toto exercitu profectus reliquum
 iter satis expedito agmine fecit. Ut ad Coracem est ventum,
 (mons est altissimus inter Callipolin et Naupactum) ibi et
 jumenta multa ex agmine præcipitata cum ipsis oneribus
 sunt, et homines vexati. Et^p facile adparebat, quam cum
 inertis hoste res esset, qui tam inpeditum saltum nullo præsidio,
 ut clauderet transitum, insedisset. ⁹⁹ Tum quoque vexato ex-
 ercitu, ad Naupactum descendit: et, uno castello adversus
 arcem posito, ceteras partes urbis, divisas copiis pro situ mœ-
 nium, circumscdit. nec minus operis laborisque ea obpugnatio,
 quam Heracleæ, habuit.

Cos. Nau-
 pactum
 obsidet.

XXXI. Eodem tempore et Messene in Peloponneso ab
 Achæis, quod concilii eorum recusaret esse, obpugnari cœpta
 est. Etenim duæ civitates, Messene et Elis, extra concilium
 Achaicum erant: cum Ætolis sentiebant. Elei tamen, post
 fugatum ex Græcia Antiochum, legatis Achæorum lenius
 responderant; *dimisso præsidio regio, cogitaturos se, quid sibi*
faciendum esset. Messenii, sine responso dimissis legatis,
 moverant bellum; trepidique rerum suarum, quum jam ager
 effuso exercitu passim ureretur, castraque prope urbem poni
 viderent, legatos Chalcidem ad T. Quinctium, auctorem liber-
 tatis, miserunt, qui nunciarent, Messenios Romanis, non
 Achæis, et aperire portas, et dedere urbem paratos esse. Au-
 ditis legatis, extemplo profectus Quinctius, a Megalopoli ad
 Diophanem prætorem Achæorum misit, qui extemplo reducere
 eum a Messene exercitum, et venire ad se juberet. Dicto
 paruit Diophanes: et, soluta obsidione, expeditus ipse, præ-
 gressus agmen, circa Andaniam, parvum oppidum, inter Me-
 galopolim Messenenque positum, Quinctio occurrit; et, quum
 causas obpugnationis exponeret, castigatum leniter, quod
 tantam rem sine auctoritate sua conatus esset, dimittere exer-
 citum jussit, nec pacem omnium bono partam turbare. Mes-

P *Id* Gron. Crev.

⁹⁹ *Tam quoque]* Sic quoque, id est, quamvis citus est. Frustra itaque Gronovius pro *tum*
 nulli hostes occurrerent, vexatus tamen exer- legi jubet *tam*.

U. C. 561. seniis imperavit, ut exsules reducerent, et Achæorum con-
A. C. 191. essent. si qua haberent, de quibus aut recusare, aut in p-
rum caveri⁹ sibi vellent, Corinthum ad se venirent.

phanem concilium Achæorum extemplo sibi præbere ju-
Ibi, de Zacyntho intercepta per fraudem insula questus,
Zacynthum repetunt ab Achæis
Romanis. tulavit, ut restitueretur Romanis. Philippi Macedonum
Zacynthus fuerat: eam mercedem Amynandro dederat, u-

Athamaniam ducere exercitum in superiorem partem Æ-
liceret. qua expeditione fractis animis, Ætolos compuli
petendam pacem. Amynander Philippum Megalopolita
insulæ præfecit: postea per bellum, quo se Antiocho adve-
Romanos conjunxit, Philippo ad munia⁷ belli revocato, H-
clem Agrigentinum successorem misit.

XXXII. Is, post fugam ab Thermopylis Antiochi, A-
nandrumque a Philippo Athamania pulsum, missis ultr
Diophanem prætorem Achæorum nunciis, pecuniam pa-
insulam Achæis tradidit. Id præmium belli suum
æquum censebant Romani. *non enim M'. Acilium con-*
legionesque Romanas Diophani et Achæis ad Thermopylas
nasse. Diophanes adversus hæc purgare interdum⁸ sese
temque; interdum de jure facti disserere. Quidam Achæi
et initio eam se rem adspersatos testabantur, et tunc per-
ciam increpitabant prætoris: auctoribusque iis decretum
ut T. Quinctio ea res permitteretur. Erat Quinctius,¹
adversantibus asper, ita, si cederes, idem placabilis. O-
igitur² contentione vocis vultusque, *Si utilem, inquit, p-*
sionem ejus insulæ censerem Achæis esse, auctor essem se
populoque Romano, ut eam vos habere sinerent. ceterum
testudinem, ubi conlecta in suum tegumen est, tutam ad
ictus video esse; ubi exserit partes aliquas, quodcumque nu-
obnoxium atque infirmum habere; haud dissimiliter vos, A-
clausos undique mari, quæ intra Peloponnesi sint termin-
et jungere vobis, et juncta tueri facile; simul aviditate
amplectendi hinc excedatis, nuda vobis omnia, quæ extra s-
exposita ad omnes ictus esse. Adsentiente omni concilio
Diophane ultra tendere auso, Zacynthus Romanis traditus.

XXXIII. Per idem tempus Philippus rex, proficisce-
consulem ad Naupactum percunctatus, si se interim quæ-
cissent ab societate Romana urbes recipere vellet, permisi-
eo, ad Demetriadem copias admovit, haud ignarus, qu-
ibi tum perturbatio esset. ³ Destituti enim ab omni spe,

Demetrias
se Philippo
dedit.

⁹ *cavere* Gron. Crev.

⁷ *munera* Kreyss. Bekk.

⁸ *interdum* del.

² *igitur* del. Ead.

³ *quantis* Gron.

1 *Sicut adversantibus asper, ita*] Observat Gronovius scriptos et vet. editos habere *asper* *fra, ita.* (Et sic quoque noster Vict.) Non absurda est ejus conjectura: *sicut adversanti-* *bus asperior, ita.* Nomen comparativum hic rem mitigat et mollit.

2 *Sicut testudinem*] In nummis antiquis, ut

annotat Jac. de Wilde, p. 79, Pelopon- testudini assimilatur. THO. HEARNIUS alludere videtur Quintius.

3 *Destituti enim ab omni spe*] Ma Gronovius *ab omni spe.* Nec immerito jucunda repetitio occurrat. Sequitur *spem nullam in Ætolis esse.*

desertos se ab Antiocho, spem nullam in Ætolis esse cerne-
rent, dies noctesque aut Philippi hostis adventum, aut infes-
torem etiam, quo justius irati erant, Romanorum expecta-
bant. Turba erat ibi incondita regionum: qui, primo pauci
in præsidio relictæ, postea plures, plerique inermes, ex prælio
adverso fuga delati, nec virum, nec animi satis ad obsidionem
tolerandam habebant. itaque præmissis a Philippo, qui spem
inpetrabilis veniæ ostendebant, responderunt, patere portas
regi. Ad primum ejus ingressum principum quidam urbe
excesserunt; Eurylochus mortem sibi conscivit. Antiochi
milites (sic enim pacti erant) per Macedoniam Thraciamque,
prosequentibus Macedonibus, ne quis eos violaret, Lysima-
chiam deducti sunt. Erant et paucæ naves Demetriade, qui-
bus præerat Isidorus: eæ quoque cum præfecto suo dimissæ
sunt. Inde Dolopiam, et Aperantiam, et Perrhæbiæ quasdam
civitates recepit.

XXXIV. Dum hæc a Philippo geruntur, T. Quinctius, Quinctius it
Naupac-
tum. recepta Zacyntho ab Achaico concilio, Naupactum trajecit;
quæ jam per duos menses (sed prope excidium erat) obpugna-
batur, et, si capta vi foret, omne ibi nomen Ætolorum ad inter-
necionem videbatur venturum. Ceterum, quamquam merito
iratus erat Ætolis, 'quod solos obtrectasse gloriæ suæ, quum
liberaret Græciam, meminerat, et nihil auctoritate sua motos
esse, quum, quæ tum maxime acciderant, casura præmonens,
a furioso incepto eos deterreret; tamen, sui maxime operis
esse credens, nullam gentem liberatæ a se Græciæ funditus
everti, obambulare muris, ut facile nosceretur ab Ætolis, coepit.
Confestim a primis stationibus cognitus est, vulgatumque per
omnes ordines, Quinctium esse. itaque, concursu facto un-
dique in muros, manus pro se quisque tendentes, consonante
clamore nominatim Quinctium orare, ut opem ferret ac ser-
varet. Et tum quidem, quamquam moveretur his vocibus, Opem ejus
inplorant
Ætoli. manu tamen 'abnuvit, quidquam' opis in se esse. Ceterum,
postquam ad consulem venit: *Utrum fefellit* ^u, inquit, *te,*
M'. Acili, quid agatur? an, quum satis pervideas ^x, *nihil id*
magnopere ^y *ad summam rem* ^z *pertinere censes?* Erexerat
expectatione consulem; et, *Quin expromis*, inquit, *quid rei*
sit? Tum Quinctius: *Ecquid vides, te, devicto Antiocho, in*
duabus urbibus obpugnandis tempus terere, quum jam prope
annus circumactus sit imperii tui? Philippum autem, qui non
aciem, non signa hostium vidit, non solum urbes, sed tot jam
gentes, Athamaniam, Perrhæbiam, Aperantiam, Dolopiam, sibi

¹ quiddam Gron. Crev.

^u fallit Emd.
^y rempublicam Emd.

^x provideas Emd.

⁴ Quod solos] Melius cum Gronovio legas, quos solos.

⁵ Abnuvit quiddam opis in se esse] Imo, quidquam opis.

⁶ Ad summam rempublicam] Hæc quidem

elegans est lectio, sed dubiæ auctoritatis, et a Gronovii conjectura profecta, ut docet ipse in nota ad l. XXXVIII. c. 50. Hoc loco scripti plerique et editi ad summam reipublicam: MSS. Modio inspecti ad summam rem.

U. C. 561. *adjunxisse?* Atqui non tantum interest nostra, Ætolorum
A. C. 191. *ac vires minui, quantum, non supra modum Philippum cresco*
et victoriæ tuæ præmium te militesque tuos nondum duas ur
Philippum tot gentes^a Græciæ habere^a.

Legatos
Romam
mittunt.

XXXV. Adsentiebatur his consul: sed pudor, si in incepto abscederet obsidione, obcurrerebat: tota inde Quinctus res permissa est. Is rursus ad eam partem muri, qua paulante vociferati Ætoli fuerant, rediit. ibi quum impensius orarent, ut miseretur gentis Ætolorum, exire aliquos ad se jus Phæneas ipse principesque alii extemplo egressi sunt. qui provolutis ad pedes, *Fortuna, inquit, vestra facit, ut et iræ me et orationi temperem. Evenerunt, quæ prædixi eventura. et hoc quidem reliqui vobis est, ut indignis accidisse ea videantur. Ego tamen, sorte quadam⁷ nutriendæ Græciæ datus, ne ingratum quidem benefacere absistam. Mittite oratores ad consulem, inducias tantum^b temporis petant, ut mittere legatos Romam possitis, per quos senatui de vobis permittatis. Ego apud consulem deprecator defensorque vobis adero.* Ita, ut censue Quinctius, fecerunt: nec adspernatus est legationem consulem induciisque in diem certam datis, qua legatio renunciari Roma posset, soluta obsidio est, et exercitus in Phocidam missus. Consul cum T. Quinctio ad Achaicum concilium Ægium trajecit. ibi de Eleis et de⁸ exsulibus Lacedæmoniorum restituendis actum. et neutra perfecta res, ⁹ quia si gratiæ reservari eam Achæi, Elei per se ipsi, quam per Romanos, maluerunt Achaico contribui concilio. Epirotarum legati ad consulem venerunt, quos non sincera fide in amici fuisse satis constabat: militem tamen nullum Antiocho deprecant. pecunia juvisse eum insimulabantur: legatos ad regem ne ipsi quidem misisse inficiabantur. Iis petentibus, ut amicitia pristina esse liceret, respondit consul, *Se utrum habere, an pacatorum eos numero haberet, nondum scire. Sed id ejus rei judicem fore. Integram se causam eorum Romam rejicere. inducias ad id dierum nonaginta dare.* Epirci Romam missi senatum adierunt. iis, magis, quæ non fecissent hostilia, referentibus, quam purgantibus ea, de quibus arguebantur, responsum datum est, quo veniam inpetrasse, et causam probasse, videri possent. Et Philippi regis legati eodem tempore in senatum introducti, gratulantes de victoria iis petentibus, ut sibi sacrificare in Capitolio, donumque auro liceret ponere in æde Jovis Optimi Maximi, permissum

^a nondum tot urbes, quot Philippum, gentes etc. Gron. Crev.

^a et victoriæ t. p. t. m. t. n. d. u. P. t. g. G. habere uncis incl. Bekk.

^b tanti Kreyss. Bekk.

^c de del. Gron. Crev.

⁷ Nutriendæ Græciæ] Fovendæ, juvandæ. Vid. IV. 52, et VII. 4.

⁸ Quia suæ gratiæ reservari eam] Tò eam debet intelligi de re ad Lacedæmonios exsules pertinente, cui in sequentibus opponuntur Elei.

Sed id vocabulum non solet adhiberi in conditionibus. Possis legere alteram. ⁹ Sed est: quia Achæi maluerunt Lacedæmonios exsules sibi obligari, quam Romanis, restitutionis in patriam beneficio.

ab senatu. ⁹centum pondo coronam auream posuerunt. Non U. C. 561.
 responsum solum benigne ^dlegatis est; sed Philippi quoque A. C. 191.
 filius ^eDemetrius, qui obses Romæ erat, ad patrem reducendus
 legatis datus est. Bellum, quod cum Antiocho rege in Græ-
 cia gestum est a M'. Acilio consule, hunc finem habuit.

XXXVI. Alter consul P. Cornelius Scipio, Galliam pro- ^{Ludi}
 vinciam sortitus, priusquam ad bellum, quod cum Boiis geren- ^{Romæ et}
 dum erat, proficisceretur, postulavit ab senatu, ut pecunia ^{ædes}
 sibi decerneretur ad ludos, quos proprætor ^fin Hispania inter ^{dedicatae.}
 ipsum discrimen pugnae vovisset. Novum atque iniquum
 postulare est visus. censuerunt ergo ^g, *quos ludos inconsulto*
senatu ex sua unius sententia vovisset, eos uti de manubiis, si
quam pecuniam ad id reservasset, vel sua ipse impensa faceret.
 eos ludos per dies decem P. Cornelius fecit. Per idem fere
 tempus ædes Matris Magnæ Idææ dedicata est: quam Deam
 is P. Cornelius, advectam ex Asia P. Cornelio Scipione, cui
 post Africano fuit cognomen, P. Licinio consulibus, in Pala-
 tium a mari detulerat. Locaverant ædem faciendam ex sena-
 tusconsulto M. Livius, C. Claudius censores, M. Cornelio,
 P. Sempronio consulibus: tredecim annis post, quam locata
 erat, dedicavit eam M. Junius Brutus, ¹⁰ ludique ob dedica-
 tionem ejus facti, quos primos scenicos fuisse, Antias Valerius ^h
 est auctor, Megalesia adpellatos. Item Juventatis ædem in
 circo maximo C. Licinius Lucullus duumvir dedicavit. Vove-
 rat eam sexdecim annis ante M. Livius consul, quo die Has-
 drubalem exercitumque ejus cecidit: idem censor eam faci-
 endam locavit, M. Cornelio, P. Sempronio consulibus. Hujus
 quoque dedicandæ caussa ludi facti: et eo omnia cum majore
 religione facta, quod novum cum Antiocho instabat bellum.

XXXVII. Principio ejus anni, quo hæc, jam profecto ad ^{Prodigia.}
 bellum M'. Acilio, manente adhuc Romæ P. Cornelio consule,
 agebantur, boves duos domitos ¹¹ in Carinis per scalas perve-
 nisse in tegulas ædificii, proditum memoriæ est. Eos vivos
 comburi, cineremque eorum dejici in Tiberim, aruspices jusse-
 runt. Tarracinæ et Amiterni nunciatum est aliquoties lapi-
 dibus pluisse; Minturnis ædem Jovis et tabernas circa forum
 de cœlo tactas esse; Vulturni in ostio fluminis duas naves
 fulmine ictas conflagrasse. Eorum prodigiorum caussa libros
 Sibyllinos ex senatusconsulto decemviri quum adissent, renun-
 ciarunt, ¹² *Jejunium instituendum Cereri esse, et id quinto quo-*

^d add. regis Kreyss. Bekk.
 Kreyss. Bekk.

^e Alius quoque Philippi Bekk.
^g ergo del. Bekk.

^f prætor
^h Valerius Antias Gron. Crev.

⁹ Centum pondo] Marcarum nostratum 156
 cum uncis 2.

¹⁰ Ludi quos primos scenicos fuisse
 Valerius Antias] Intellige primos scenicos Me-
 galeses, non omnino primos scenicos. Ludo-
 rum scenicorum apud Romanos origo longe
 antiquior est. Vid. supra l. VII. c. 2. Sed
 et jam tertio ante hunc anno, l. XXXIV. c. 54,

Megalesia ludos scenicos esse factos memoravit
 Livius.

¹¹ In Carinis] Sic vocabatur regio quædam
 urbis Romæ.

¹² Jejunium instituendum Cereri] Jejunio
 Cererem colebant, ut imitarentur longam ejus
 in luctu suo, dum raptam a Plutone Proserpi-
 nam toto orbe quærit, a cibo potuque abstinen-

U. C. 561. *que anno servandum : et ut novendiale sacrum fieret, et unum*
 A. C. 191. *diem supplicatio esset. coronati supplicarent : et consul P. Cornelius, quibus Diis quibusque hostiis edidissent decemviri, sacrificaret.* Placatis diis, nunc votis rite solvendis, nunc prodigiis expiandis, in provinciam proficiscitur consul, atque inde Cn. Domitium proconsulem, dimisso exercitu, Romam decedere jussit : ipse in agrum Boiorum legiones induxit.

Ligures fusi
 a Minucio.

XXXVIII. Sub idem fere tempus Ligures, ¹³ lege sacrata coacto exercitu, nocte inproviso castra Q. Minucii proconsulis adgressi sunt. Minucius usque ad lucem intra vallem militem instructum tenuit ; intentus, ne qua transcenderet hostis munimenta. Prima luce duabus simul portis eruptionem fecit. nec primo inpetu, quod speraverat, Ligures pulsi sunt : duas amplius horas dubium certamen sustinuerunt. Postremo, quum alia atque alia agmina erumperent, et integri fessis succederent ad pugnam, tandem Ligures, inter cetera etiam vigiliis confecti, terga dederunt. cæsa supra ^s quatuor millia hostium ; ex Romanis sociisque minus trecenti perierunt. Duobus fere post mensibus P. Cornelius consul cum Boiorum exercitu signis conlatis egregie pugnavit. Duodetriginta millia hostium cæsa ^h, Antias Valerius scribit ; capta tria ¹ millia et quadringentos ; signa militaria centum viginti quatuor ; equos mille ducentos triginta ; carpenta ducenta quadraginta septem : ex victoribus mille quadringentos octoginta quatuor cecidisse. Ubi ut in numero scriptori parum fidei sit, (quia in augendo eo non alius intemperantior est) magnam ^k victoriam fuisse adparet, quod et castra capta sunt, et Boii post eam pugnam extemplo dediderunt sese, et quod supplicatio ejus victoriae causa decreta ab senatu, victimæque majores cæsæ.

Boii cæsi a
 P. Cornelio
 Coa.

XXXIX. ¹⁴ Per eosdem dies M. Fulvius Nobilior ex ulteriore Hispania ovans urbem est ingressus. argenti ^l transtulit duodecim millia pondo : bigati argenti centum ^m triginta : aurum centum viginti septem pondo ⁿ. P. Cornelius consul primo obsidibus a Boiorum gente acceptis, agri parte fere dimidia eos multavit : quo, si vellet, populus Romanus colonias mittere posset. Inde, Romam, ut ad triumphum haud dubium decedens, exercitum dimisit, et adesse Romæ ad diem triumphum jussit. ipse, postero die, quam venit, senatu in ædem Bellona vocato, quum de rebus ab se gestis disseruisset, postulavit, ut

Triumphum petit
 Coa.

^s super Gron. Crev.

^k ins. tamen Kreysa. Bekk.

^m ins. et Gron. Crev.

^h occisa Kreysa. Bekk.

^l sex Bekk.

¹ urbem ingressus argenti &c. Bekk.

ⁿ septem pondo l. quinque Emd.

tiam. Itaque jejunium in Eleusiniis et Thesmophoriis usurpatum. Fuere et alia apud veteres in honorem quorundam deorum deorumve jejunia : puta Jovis, apud Horat. Sat. 3, l. II. *illo Mane die, quo tu indicis jejunia.*

¹³ *Lege sacrata*] Vid. not. 81, ad l. II. c. 33. Adde et l. X. c. 38.

¹⁴ *Per eosdem dies M. Fulvius*] Eadem res

totidem fere verbis supra memorata est, c. 21. Ac, ne quid desit ad integram similitudinem notæ numerorum, quæ hic in vulgatis libris paulum discrepant ab iis quas superiore loco reperimus, cum iis plane in Moguntino codice consentiunt, teste Modio. Hujus repetitioni nulla sane alia causa afferri potest, quam scriptoris oblivio.

sibi triumphanti liceret in urbem invehī. P. Sempronius U. C. 561. Blæsus tribunus plebis, non negandum Scipioni, sed differendum A. C. 191. honorem triumphī, censebat. *Bella Ligurum Gallicis semper* Blæsus Tr. *juncta fuisse: eas inter se gentes mutua ex propinquo ferre* PL. differen-
auxilia. Si P. Scipio, devictis acie Boiis, aut ipse cum victore dum censet.
exercitu in agrum Ligurum transisset, aut partem copiarum
Q. Minucio misisset, qui jam tertium ibi annum dubio detine-
retur bello, debellari cum Liguribus potuisse. Nunc ad trium-
phum frequentandum deductos esse milites, qui egregiam navare
operam reipublicæ potuissent: possent etiam, si senatus, quod
festinatione triumphī prætermisum esset, id restituere differendo
triumpho vellet. Juberent, consulem cum legionibus redire in
provinciam; dare operam, ut Ligures subigantur. Nisi illi
*cogantur*¹⁵ *in jus judiciumque populi Romani, ne Boios quidem*
quieturos: aut pacem, aut bellum utrobique habenda. Devictis
Liguribus, paucos post menses proconsulem P. Cornelium multo-
*rum exemplo,*¹⁶ *qui in magistratu non triumphaverunt, trium-*
phaturum esse.

XL. Ad ea consul, Neque se Ligures provinciam sortitum Coa. con-
esse, ait, neque cum Liguribus bellum gessisse, neque triumphum cedi illico
de iis postulare. Q. Minucium confidere brevi, subactis iis, postulat.
meritum triumphum postulaturum atque inpetraturum esse. se
de Gallis Boiis postulare triumphum, quos acie vicerit, castris
exuerit: quorum gentem biduo post pugnam totam acceperit in
deditionem: a quibus obsides abduxerit, pacis futuræ pignus.
Verum enimvero illud multo majus esse, quod tantum numerum
Gallorum occiderit^o in acie, ¹⁷ quod cum tot millibus certe Boi-
orum nemo ante se imperator pugnaverit: plus partem dimidiam
ex quinquaginta millibus hominum cæsam, multa millia capta:
senes puerosque Boiis superesse. Itaque id quemquam mirari
posse, cur victor exercitus, quam hostem in provincia neminem
reliquisset, Romam venerit ad celebrandum consulis triumphum?
Quorum militum si et in alia provincia opera uti senatus velit;
¹⁸ utro tandem modo promptiores ad aliud periculum novumque
laborem ituros credat, si persoluta iis sine detrectatione prioris
periculi laborisque merces sit, an si spem pro re ferentes dimit-
tant, jam semel in prima spe deceptos? Nam, quod ad se adti-

^o ceciderit Gron. Crev.

¹⁵ In jus judiciumque populi Romani] Sic et l. XXXIX. c. 24, totam Athamaniam sub jus judiciumque regis venisse: et l. XLI. c. 22, sub jus judiciumque suum totam cœgit gentem.

¹⁶ Qui in magistratu non triumphaverunt] Indirectæ orationi magis convenire videretur, triumphaverint.

¹⁷ Quod cum tot millibus] Multum arridet Rubenii conjectura, quot dum millibus. Supra c. 34, et victoriae tuæ præmium te militesque tuos nondum tot urbes, quot Philippum gentes Græciæ habere: qui itidem locus in quibusdam

libris interpolatus erat. Vult igitur consul plures a se Boiorum esse cæsos, quam quot in ulla unquam acie adversus ullum imperatorem Romanum pugnaverint.

¹⁸ Utro tandem modo promptiores . . . ituros credat] Ultima vox supervacanea est, et videtur ab illis addita, qui aliquo velut fulcro hoc membrum egere existimarent. Sed nullo eget: non magis, quam hoc quod proxime præcedit: Id quemquam mirari posse? Simile additamentum tollendum monuimus, supra c. 7.

U. C. 561. *neat, sibi gloriæ in omnem vitam illo die satis quæsitum esse,*
 A. C. 191. *quo se virum optimum judicatum ad accipiendam Matrem Idæam*
misisset senatus. Hoc titulo, etsi nec consulatus nec triumphus
adjiciturⁿ, satis honestam honoratamque¹⁹ P. Scipionis Nasicæ
 Et inpe- *imaginem fore.* Universus senatus non ipse modo ad decer-
 trat. *nendum triumphum consensit, sed etiam tribunum plebis*
auctoritate sua compulit ad remittendam intercessionem.
P. Cornelius consul triumphavit de Boiis. in eo triumpho
Gallicis carpentis arma signaque et spolia omnis generis trans-
vexit, et vasa ænea Gallica: et cum captivis nobilibus equo-
rum quoque captorum gregem traduxit. Aureos torques
transtulit mille quadringentos septuaginta unum^o. ad hoc^p
²⁰ *auri pondo ducenta quadraginta septem^q,²¹ argenti infecti*
factique in Gallicis vasis, non infabre suo more factis, duo
millia trecenta quadraginta pondo, ²² bigatorum nummorum
ducenta triginta quatuor^r. militibus, qui currum secuti sunt,
²³ *trecenos^s videnos quinos asses divisit; duplex centurioni,*
triplex equiti. Postero die, concione advocata, de rebus ab se
gestis, et de injuria tribuni bello alieno se inligantis, ut suæ
victoriæ fructu se defraudaret, quum disseruisset, milites ex-
auctoratos dimisit.

Antiochi
securitas.

Monita
Hannibalis.

XLI. Dum hæc in Italia geruntur, Antiochus Ephesi se-
 curus admodum de bello Romano erat, tamquam non trans-
 ituris in Asiam Romanis. quam securitatem ei magna pars
 amicorum aut per errorem, aut adsentando faciebat. Han-
 nibal unus, ²⁴ *cujus eo tempore vel maxima^t apud regem auc-*
toritas erat, Magis mirari se, aiebat, quod non jam in Asia
essent Romani, quam venturos dubitare. ²⁵ Propius esse, in
Asiam ex Græcia, quam ex Italia in Græciam trajicere: et
multo majorem caussam Antiochum, quam Ætolos, esse. neque
enim mari minus, quam terra, pollere Romana arma. jampridem
classem circa Maleam esse. Audire sese, nuper novas naves
novumque imperatorem rei gerendæ caussa ex Italia venisse.
Itaque desineret Antiochus pacem sibi ipse spe vana facere. In
Asia, et de ipsa Asia, brevi terra marique dimicandum ei cum
Romanis esse: et aut imperium adimendum orbem terrarum

ⁿ addatur Gron. Crev. Bekk.

^o unum del. Gron. Crev.

^p hæc Eæd.

^q quinque Eæd.

^r tria Eæd.

^s trecentos Gron. centenos Kreysa. Bekk.

^t ut maxima Gron. Crev.

19 * P. Scipionis Nasicæ imaginem] Imagi-
 nibus clarorum virorum subscribebantur tituli
 honorum, quos gessissent, et si quid illis ad
 gloriam insigne contigisset.

20 Auri pondo ducenta quadraginta quinque]
 Marcas nostrates 382, cum unciiis sex et
 semuncia.

21 Argenti. . . . duo millia trecenta quadra-
 ginta pondo] Marcas nostrates 3656, cum
 unciiis 2.

22 Bigatorum nummorum ducenta triginta
 tria] Supple millia. Denarios 233,000, marcas

argenti 3640, cum unciiis 5.

23 Trecenos videnos quinos asses] Denarios
 paulo plus 20. Semuncias argenti nostrates
 paulo plus 5.

24 Cujus eo tempore ut maxima] Sic habent
 MSS. teste Gronovio. Assentitur noster Victor.
 Lege: vel maxima.

25 Propius esse in Asiam ex Græcia] Recte
 observat Dujatius propius hic usurpari pro eo
 quod est promptius, facilius. Nam trajectus ipse
 brevior est ex Italia in Græciam, quam ex
 Græcia in Asiam.

adfectantibus, aut ipsi regnum amittendum. Unus vera et U. C. 561. providere, et fideliter prædicere visus. itaque ipse rex navibus, A. C. 191. quæ paratæ instructæque erant, Chersonesum petit; ut ea loca, si forte terra venirent Romani, præsidiis firmaret. ceteram classem Polyxenidam parare et deducere jussit; speculatorias naves ad omnia exploranda circa insulas dimisit.

XLII. C. Livius præfectus Romanæ classis, cum quinquaginta navibus tectis profectus, ab Roma Neapolim, quo ab Classis Romana. sociis ejus oræ convenire jusserat apertas naves, quæ ex fœdere debebantur, Siciliam inde petit: fretoque Messanam prætervectus, quum sex Punicas naves ad auxilium missas accepisset, ab Rheginis Locrisque et ejusdem juris sociis debitas exegisset naves, lustrata classe ad Lacinium, altum petit. Corcyram, quam primam Græciæ civitatum adiit, quum venisset, percunctatus de statu belli, (necdum enim omnia in Græcia perpacata erant) et ubi classis Romana esset, postquam audivit, circa Thermopylarum saltum in statione consulem ac regem esse, classem Piræei stare, maturandum ratus omnium rerum caussa, pergit protinus navigare Peloponnesum. ²⁶ Samen Zacynthumque, quia partis Ætolorum maluerant esse, protinus depopulatus, Maleam petit: et, prospera navigatione usus, paucis diebus Piræeum ad veterem classem pervenit. Ad Scyllæum Eumenes rex cum tribus navibus obcurrit; quum Æginæ diu incertus consilii fuisset, utrum ad tuendum rediret regnum, (audiebat enim Antiochum Ephesi navales terrestresque parare copias) an nusquam abscederet ab Romanis, ex quorum fortuna sua penderet. A Piræeo A. Atilius, traditis successori quinque et viginti navibus tectis, Romam est profectus. Livius una et octoginta rostratis ^u navibus, multis præterea minoribus, quæ aut apertæ rostratæ, aut sine rostris speculatoriæ erant, Delum trajecit.

XLIII. Eo fere tempore consul Acilius Naupactum obpugnabat. Livium Deli per aliquot dies (et est ventosissima regio inter Cycladas, fretis alias majoribus, alias minoribus divisas) adversi venti tenuerunt. Polyxenidas, certior per dispositas speculatorias naves factus, Deli stare Romanam classem, nuncios ad regem misit. qui, omissis, quæ in Hellesponto agebat, cum rostratis navibus, quantum adcelerare potuit, Ephesum rediit: et consilium extemplo habuit, faciendumne periculum navalis certaminis foret. Polyxenidas Antiochus cum ea pugnandum decernit. negabat cessandum: *et utique prius confligendum, quam classis Eumenis et Rhodiæ naves conjungerentur Romanis.* ²⁷ ita nu-

^u *constratis* Kreyss. Bekk.

²⁶ *Samen Zacynthumque, quia partis Ætolorum maluerant esse . . . depopulatus*] Hæc facta sunt, antequam Zacynthus Achæis traderetur a præfecto Amyndandri. Id apparebit, si conferas tempora hic et c. 32 notata.

²⁷ *Ita numero non ferme impares futuros se;*

ceteris omnibus superiores] Hanc vetustam esse scripturam testatur Gelenius, quam et aliquot editiones amplexæ sunt. In Gronovianis legitur: *non ferme impares futuros; ipsum ceteris omnibus superiorem.* Sed quum in tota hac periodo de classe Antiochi agatur, quo pertinet

U. C. 561. *mero non ferme impares futuros se, ceteris omnibus superiores*^x,
 A. C. 191. *et celeritate navium, et varietate auxiliorum. Nam Romanas
 naves, quum ipsas incite factas immobiles esse, tum etiam, ut
 quæ in terram hostium veniant, oneratas commeatu venire: suas
 autem, ut pacata omnia circa se relinquentes, nihil præter mili-
 tem atque arma habituras. multum etiam adjuturam notitiam
 maris terrarumque et ventorum: quæ omnia ignaros turbatura
 hostes essent. Movit omnes auctor consilii, qui et re consi-
 lium exsecuturus erat. Biduum in adparatu morati: tertio
 die centum navibus, quarum ²⁸ septuaginta tectæ, ceteræ
 apertæ, minoris omnes formæ, erant, profecti Phocæam peti-
 erunt. inde, quum audisset, adpropinquare jam Romanam
 classem, rex, quia non interfuturus navali certamini erat, Mag-
 nesiam, quæ ad Sipylum est, concessit, ad terrestres copias
 comparandas. classis ad Cyssuntem portum Erythræorum,
 tamquam ibi aptius expectatura hostem, contendit. Romani,
 ubi primum aquilones (ii namque per aliquot dies tenuerant)
 cecidere^y, ab Delo Phanas, portum Chiorum in Ægæum mare
 versum, petunt: ²⁹ inde ad urbem circumegere naves, com-
 meatuque sumto, ³⁰ Phocæam trajiciunt. Eumenes, Elæam
 ad suam classem profectus, paucis post inde diebus, cum
 quatuor et viginti navibus tectis, apertis pluribus, paullo ³¹ a
 Phocæa ad Romanos, parantes instruensque se ad navale
 certamen, rediit. Inde ³² centum quinquaginta^z tectis navi-
 bus, apertis ferme quinquaginta, profecti, primo, aquilonibus
 transversis quum urguerentur in terram, cgebantur tenui
 agmine prope in ordinem singulæ naves ire; deinde, ut lenita
 paulum vis venti est, ad Corycum portum, qui super Cys-
 suntem est, conati sunt trajicere.*

Pugna
 navalis.

XLIV. Polyxenidas, ut adpropinquare hostes adlatum est
 occasione pugnandi lætus, sinistrum ipse cornu in altum ex-
 tendit, dextrum cornu præfectos navium ad terram explicari
 jubet, et æqua fronte ad pugnam procedebat. Quod ubi vidi

^x futuros; ipsum c. o. superiorem Gron. Crev.

^y ceciderunt Krevs. Bekk

^z quinque Emd.

vox ipsum capiti alterius membri præfixa? Vict. codex præfert: *Itaque numero ferme impares futuros* (Romanos); ipsum (Antiochum) *ceteris omnibus superiorem*. Sed duplicet rō itaque et *ferme impares*.

²⁸ *Septuaginta tectæ, ceteræ apertæ, minoris omnes formæ erant*] Distinguebant naves majoris et minoris formæ; ac videntur habuisse pro navibus majoris formæ, eas quæ supra triremes essent, sive quæ pluribus quam tribus remorum ordinibus agerentur. Id colligi potest ex l. XXXVII. c. 23 infra. Significat itaque hoc loco Livius Polyxenidam habuisse septuaginta tectas naves, triginta apertas; omnes, tam tectas, quam apertas, minoris formæ: ita ut nulla esset navis in ejus classe, quæ triremi major esset.

²⁹ *Inde ad urbem*] Nempe Chium, cognominem insulam.

³⁰ *Phocæam trajiciunt*] Eam urbem, quum pareret Antiocho, metu sese Romanis tum dedidisse Appianus in libro de Syriacis belli tradit. De ea enim procul dubio intelligendum est, quamvis vitiose apud eum legatur Φωκίδα

³¹ *A Phocæa*] Imo ad Phocæam, vel sin præpositione Phocæam. Ex quo enim Romanis Phocæam trajicere, nullus alius nominatus locus, quo navigaverint.

³² *Centum quinquaginta*] Lege cum Jac Gronovio, *centum quinque*. Supra c. 42, dicitur C. Livius habuisse unam et octoginta rostrata naves: quibus additæ quatuor et viginti Eumenis efficiunt numerum quem volumus.

Romanus, vela contrahit, malosque inclinat, et, simul arma- U. C. 561.
 menta componens, opperitur insequentes naves. Jam ferme A. C. 191.
 triginta in fronte erant, ³³ quibus ut æquaret lævum cornu,
³⁴ dolonibus erectis altum petere intendit: jussis, qui seque-
 bantur, adversus dextrum cornu prope terram proras dirigere.
 Eumenes agmen cogebat. ceterum, ut demendis armamentis
 tumultuari primum cœptum est, et ipse, quanta maxima cele-
 ritate potest, concitat naves. ³⁵ Jam omnibus ^a in conspectu
 erant: duæ Punicæ naves antecedeabant Romanam classem,
 quibus obvise tres fuerunt regiæ naves. et ut in numero in-
 pari, duæ regiæ unam circumsistunt: et primum ab utroque
 latere remos detergunt: deinde transcendunt armati, et, dejectis
 cæsisque propugnatoribus, navem capiunt. Una, quæ com-
 pari Marte concurrerat, postquam captam alteram navem
 vidit, priusquam a tribus simul circumveniretur, retro ad
 classem refugit. Livius, indignatione accensus, prætoria nave
 in hostes tendit. adversus quam eadem spe duæ, quæ Puni-
 cam unam navem circumvenerant, quum inferrentur, demit-
 tere in aquam remos ^b ab utroque latere remiges stabiliendæ
 navis causa jussit, et in advenientes hostium naves ferreas
 manus injicere, et, ³⁶ ubi pugnam pedestri similem fecisset ^c,
 meminisse Romanæ virtutis, nec pro viris ducere regia man-
 cipia. Haud paullo facilius, quam ante duæ unam, tunc una
 duas naves expugnavit, cepitque. Et jam classes quoque
 undique concurrerant, et passim permixtis navibus pugna-
 batur. Eumenes, qui extremus commisso certamine advenerat,
 ut animadvertit lævum cornu hostium ab Livio turbatum,
 dextrum ipse, ubi æqua pugna erat, invadit.

XLV. Nec ita multo post primum ab lævo cornu fuga ^{Vincunt}
 cœpit. Polyxenidas enim, ut virtute militum haud dubie ^{Romani.}
 superari se vidit, sublatis dolonibus effuse fugere intendit:
 mox idem et, qui prope terram cum Eumene contraxerant
 certamen, fecerunt. Romani et Eumenes, quoad subficere
 remiges potuerunt, et in spe erant extremi agminis vexandi,
 satis pertinaciter secuti sunt. postquam celeritate navium,
 utpote levium, suas commeatu onustas eludi frustra tendentes
 viderunt, tandem abstiterunt; tredecim captis navibus cum
 milite ac remige, decem demersis. Romanæ classis una Punica
 navis, in primo certamine ab duabus circumventa, periit.
 Polyxenidas non prius, quam in portu Ephesi, fugæ finem

^a omnes Crev. Kreyss. Bekk.

^b remos in aquam Bekk.

^c fecissent Kreyss. Bekk.

³³ Quibus ut æquaret lævum cornu] Volens
 efficere, ut lævum cornu his æquari, id est,
 æqualem habere frontem posset, ^a ipse in dex-
 tram tendens altum petiit, ut subsequentibus
 se navibus spatium ad sinistram prope terram
 vacuum relinqueretur.

³⁴ Dolonibus erectis] Dolones sunt in navi
 minora vela, quæ supra majora celeritatis causa

eriguntur.

³⁵ Jam omnes in conspectu erant] Vulgo
 jam omnibus. Sed Andreas habet omnes: quod
 merito placuit Perizonio. Omnes Romanæ
 classis naves.

³⁶ Ubi pugnam pedestri similem fecisset]
 Gronovius jure emendat fecissent, nempe præ-
 secti et propugnatores navium.

U. C. 561. fecit. ³⁷ Romani eo die, unde egressa regia classis erat, man-
 A. C. 191. serunt: postero die hostem persequi intenderunt. medio fere
 in cursu obviæ fuere iis quinque et viginti tectæ Rhodiæ
 naves, cum Pausistrato præfecto classis. Iis adjunctis, Ephe-
 sum hostem persecuti, ante ostium portus acie instructa stete-
 runt. Postquam confessionem victis satis expresserunt, Rhodii
 et Eumenes domos dimissi: Romani, Chium petentes, Phœ-
 nicuntum primum portum Erythrææ terræ prætervecti, nocte
 anchoris jactis, postero die in insulam ad ipsam urbem traje-
 cerunt. ubi paucos dies remige maxime reficiendo morati,
 Phocæam transmittunt. Ibi relictis ad præsidium urbis qua-
 tuor quinquereuib, ad Canas classis venit: et, quum jam
 hiems adpeteret, fossa valloque circumdatis naves subductæ.
 Comitia. Exitu anni comitia Romæ habita, quibus creati sunt consules
 L. Cornelius Scipio et C. Lælius, ³⁸ intuentibus cunctis ad
 finiendum cum Antiocho bellum. Postero die prætores creati,
 M. Tuccius, L. Aurunculeius, Cn. Fulvius, L. Æmilius, P.
 Junius, C. Atinius Labeo.

³⁷ *Romani eo die, unde egressa regia classis erat, manserunt*] Videtur hic excidisse nomen loci, in quo manserunt Romani. Forsan legendum est *Cyssunte, unde egressa*. Vid. supra, c. 43.

³⁸ *Intuentibus cunctis*] Gronovius suspicatur *intentis*: nec plane satisfacit. Videtur hic locus aliquid celare gravioris vitii. Victor

codex hanc nobis auget suspicionem. In eo totus hic locus sic legitur: *creati consules L. Cornelius Scipio, et C. Lælius. Africanus legitur annuentibus cunctis ad finiendum cum Antiocho bellum.* * Mens Livii fuerat omnes de his consulibus hanc spem habuisse, fore ut ab illis finiretur cum Antiocho bellum. † Omnino hic nobis opus est libro emendatiore.

EPITOME LIBRI XXXVII.

L. CORNELIUS Scipio consul, legato **P. Scipione Africano** (qui se legatum fratris futurum dixerat, si ei Græcia provincia decerneretur, quum **C. Lælio**, qui multum in senatu poterat, ea provincia dari videretur) profectus ad bellum adversus **Antiochum** gerendum, in *Asiam* primus omnium Romanorum ducum trajecit. **Æmilius Regillus** adversus regiam classem **Antiochi** feliciter pugnavit ad *Myonnesum*, *Rhodiis* adjuvantibus. Filius **Africani**, ab **Antiocho** captus, patri remissus est. **M'. Acilius Glabrio** de **Antiocho**, quem Græcia expulerat, et de *Ætolis* triumphavit. Victo deinde **Antiocho** a **L. Cornelio Scipione**, adjuvante **Eumene** rege *Pergami*, **Attali** filio, pax data est ea conditione, ut omnibus provinciis citra *Taurum* montem cederet. **Eumeni**, quo juvante **Antiochus** victus erat, regnum ampliatur. *Rhodiis* quoque, qui et ipsi juverant, quædam civitates concessæ. Colonia deducta est *Bononia*. **Æmilius Regillus**, qui præfectos **Antiochi** navali certamine vicerat, navalem triumphum duxit. **L. Cornelius Scipio**, qui cum **Antiocho** debellaverat, cognomine fratri exæquatus, *Asiaticus* adpellatus est.

T. LIVII PATAVINI

LIBER XXXVII.

U. C. 562. L. CORNELIO SCIPIONE, C. Lælio consulibus, nulla pr
A. C. 190. secundum religiones acta in senatu res est, quam de Æto
L. Cornelio, Et legati eorum institere^a, quia brevem induciarum di
C. Lælio habebant; et ab T. Quinctio, qui tum Romam ex Græ
Coss. redierat, adjuti sunt. Ætoli, ut quibus plus in misericor
senatus, quam in caussa, spei esset, suppliciter egerunt, ve
ribus benefactis nova pensantes maleficia. Ceterum et p
Ætoli le- ribus benefactis nova pensantes maleficia. Ceterum et p
gati, infecta sentes interrogationibus undique senatorum, confession
pace, magis noxæ, quam responsa, exprimentium, fatigati sunt,
dimissi. excedere curia jussi, magnum certamen præbuere. Plus
quam misericordia, in caussa eorum valebat; quia non ut h
tibus modo, sed tamquam indomitæ et insociabili genti, s
censebant. Per aliquot dies quum certatum esset, postre
neque dari, neque negari pacem placuit. duæ conditiones
latæ sunt: vel senatui liberum arbitrium de se permittere
vel ¹ mille talentum darent, eosdemque amicos atque inimi
haberent. Exprimere cupientibus, quarum rerum in se a
trium senatui permetterent, nihil certi responsum est.
infecta pace dimissi, urbe eodem die, Italia intra quinde
Provinciæ. dies excedere jussi. Tum de consulum provinciis cœptum
agi. Ambo Græciam cupiebant. Multum Lælius in sen
poterat. is, quum senatus aut sortiri, aut comparare inter
provincias consules jussisset, elegantius facturos dixit, si j
cio Patrum, quam si sorti, eam rem permisissent. Scipio,
sponso ad hoc dato, *cogitaturum, quid sibi faciendum esset*, c
fratre uno locutus, jussusque ab eo permittere audacter sena
renunciat collegæ, *facturum se, quod is censeret*. Quum
aut nova, aut vetustate exemplorum memoriæ jam exole
²relata exspectatione certaminis senatum erexisset, P. Sc
Africanus dixit, *Si L. Scipioni fratri suo provinciam Græci
decrevissent, se legatum iturum*. Hæc vox, magno adse

^a institerunt Bekk.

^b Græciam del. Crev.

¹ Mille talentum] Marcas argenti nostrates
93,750.

² Relata] Deliberationi proposita.

audita, sustulit certamen. Experiri libebat, utrum plus regi Antiocho in Hannibale victo, an in victore Africano consuli legionibusque Romanis, auxilii foret: ac prope omnes Scipioni Græciam, Lælio Italiam decreverunt. U. C. 502.
A. C. 190.

II. Prætores inde provincias sortiti^c, L. Aurunculeius urbanam, Cn. Fulvius peregrinam, L. Æmilius Regillus classem, P. Junius Brutus Tuscos, M. Tuccius Apuliam et Bruttios, C. Atinius Siciliam. Consuli deinde, cui Græcia provincia decreta erat, ad eum exercitum, quem a M'. Acilio (duæ autem legiones erant) accepturus esset, in supplementum addita peditum civium Romanorum tria millia, equites centum, et socium Latini nominis quinque millia, equites ducenti: et adjectum, ut, quum in provinciam venisset, si e republica videretur esse, exercitum in Asiam trajiceret. Alteri consuli totus novus exercitus decretus; duæ legiones Romanæ, et socium Latini nominis quindecim millia peditum, equites sexcenti. Exercitum ex Liguribus Q. Minucius (jam enim confectam provinciam scripserat, et Ligurum omne nomen in deditionem venisse) traducere in Boios, et P. Cornelio proconsuli tradere, jussus. ³ Ex agro, quo victos bello multaverat Boios, deductæ^d urbanæ legiones, quæ priore anno conscriptæ erant, M. Tuccio prætori datæ, et socium ac^e Latini nominis peditum quindecim millia, equites sexcenti, ad Apuliam Bruttiosque obtinendos. A. Cornelio superioris anni prætori, qui Bruttios cum exercitu obtinuerat, imperatum, si ita consuli videretur, ut legiones in Ætoliâ trajetâs M'. Acilio traderet, si is manere ibi vellet. si Acilius redire Romam mallet, ut A. Cornelius cum eo exercitu in Ætoliâ remaneret. C. Atinium Labeonem provinciam Siciliam exercitumque a M. Æmilio accipere placuit, et in supplementum scribere ex ipsa provincia, si vellet, peditum duo millia, et centum equites. P. Junius Brutus in Tuscos exercitum novum, legionem unam Romanam, et decem millia socium ac Latini nominis scribere, et quadringentos equites; L. Æmilius, cui provincia maritima erat, viginti naves longas, et socios navales a M. Junio prætore superioris anni accipere jussus, et scribere ipse mille navales socios, duo millia peditum: cum iis navibus militibusque in Asiam proficisci, et classem a C. Livio accipere. Duas Hispanias Sardiniamque obtinentibus prorogatum in annum imperium est, et iidem exercitus decreti. Siciliæ Sardiniaque binæ eo anno decumæ frumenti imperatæ: Siculum omne

^c add. sunt Kreyss. Bekk.

^d deducendæ Emd.

^e ac del. Gron. Crev. paullo infra eadem lectio servatur.

³ Ex agro, quo victos . . . multaverat Boios, deductæ urbanæ legiones] Nimirum eo mittere urbanas legiones necesse fuerat, quia P. Cornelius consul exercitum de provincia deduxerat, et post triumphum exauctoraverat. Vid. supra

1. XXXVI. capp. 39 et 40. Scripti habent deducendæ: sed vulgata lectio magis placet.

⁴ Binæ decumæ] Vid. not. 7, ad XXXVI. 2.

U. C. 562. frumentum in Ætoliā ad exercitum portari iussum : ex Sardinia pars Romam, pars ⁵ in Ætoliā, eodem quo Siculum.

Prodigia.

III. Priusquam consules in provincias proficiscerentur, prodigia per pontifices procurari placuit. Romæ Junonis Lunæ templum de cœlo tactum erat, ita ut ⁶ fastigium valvæq deformarentur. Puteolis pluribus locis murus et porta fimine icta, et duo homines exanimati. Nursiæ sereno sa constabat ⁷ nimbum ortum : ibi quoque duos liberos homines exanimatos. Terra apud se pluuisse Tusculani nunciabant, Reatini mulam in agro suo peperisse. Ea procurata, Lanæque instauratæ ; quod Laurentibus ⁸ carnis, quæ dari deb data non fuerat. Supplicatio quoque earum religioni causa fuit, ⁹ quibus Diis decemviri ex libris ut ¹⁰ fieret, edicerunt. Decem ingenui, decem virgines, patrimi omnes matimique, ad id sacrificium adhibiti : et decemviri nocte lactetibus rem divinam fecerunt. P. Cornelius Scipio Africanus priusquam proficisceretur, ¹¹ fornicem in Capitolio adversus viam, qua in Capitolium adscenditur ¹², cum signis septem auratis, et ¹³ duobus equis ¹⁴, et marmorea duo labra ante fornicem posuit. Per eosdem ¹⁵ dies principes Ætolorum tres quadraginta, inter quos Damocritus et frater ejus erant, duabus cohortibus, missis a M'. Acilio, Romam deducti, et Lautumias coniecti sunt. cohortes inde ad exercitum redi L. Cornelius consul jussit. Legati ab ¹⁶ Ptolemæo et Cleopatra, regibus Ægypti, gratulantes quod M'. Acilius contra Antiochum regem Græcia expulisset, venerunt : adhortantesque, ut in Asiam exercitum trajicerent ¹⁷, *omnia periculum metu non in Asia modo, sed etiam in Syria, esse ; reges Ægypti ad ea, quæ censuisset senatus, paratos fore.* Gratias regibus actæ : legatis munera dari jussa, in singulos ¹⁸ quaterni millium æris.

IV. L. Cornelius consul, peractis, quæ Romæ agenda erant, pro concione edixit, ut milites, quos ipse in supplementum scripsisset, quique in Brutiis cum A. Cornelio proprætore essent, ut hi omnes Idibus Quinctilibus Brundisium convenire. Item tres legatos nominavit, Sex. Digitium, L. Apustium, C. Fabricium Luscinum, qui ex ora maritima undique na-

⁵ ut del. Gron. Crev.
⁶ equis duobus Bekk.

¹² adscenditur Kreyss. Bekk.
¹³ eos Ead.

¹⁴ et del. C.
¹⁵ traduceret Gron. Cre

⁵ In Ætoliā, eodem quo Siculum] Primæ duæ voces nobis glossema sapiunt.

⁶ Fastigium] Vid. not. ad XL. 2.

⁷ Nimbū] Imbrem subitum cum tonitru.

⁸ Carnis] Nota carnis in recto casu : quod et observat Priscianus l. VI. De ipsa re vid. not. 68, ad c. 17, l. V. ⁹ et not. 4, ad XXXII. 1.

⁹ Quibus diis decemviri ex libris fieret, ediderunt] Hæc prava verborum collocatio non videtur a Livio esse. Repone: Quibus diis -et, decemviri ex libris ediderunt.

¹⁰ Fornicem in Capitolio adversus viam in Capitolium adscenditur] Hic Capitolii non duplici sensu sumitur : primo pro parte anteriore et spatiosiore montis, deinde, pro templo ipso Jovis, quod in summo monte extructum erat.

¹¹ Ptolemæo] Epiphane : de quo supr. l. XXXI. c. 1.

¹² Quaternum millium æris] Si gravi intelligamus, fient sex argenti mærcæ nostri cum duabus unciiis.

Brundisium contraherent: et, omnibus jam paratis, paludatus U. C. 562.
ab urbe est profectus. Ad quinque millia voluntariorum ex A. C. 190.
Romanis sociisque¹, qui emerita stipendia sub imperatore Scipio Cos.
P. Africano habebant, præsto fuere exeunti consuli, et nomina proficiaci-
dederunt. Per eos dies, quibus est profectus ad bellum con- tur.
sul, ¹³ ludis Apollinaribus, ante diem quintum Idus Quinctiles,
cælo sereno interdiu obscurata lux est, quum luna sub orbem
solis subisset. Et L. Æmilius Regillus, cui navalis provincia Solis
evenerat, eodem tempore profectus est. L. Aurunculeio nego- deliquium.
tium ab senatu datum est, ut triginta quinqueres, viginti
triremes faceret; quia fama erat, Antiochum post prælium
navale majorem classem aliquanto reparare. ¹⁴ Ætoli, post- Ætolorum
quam^k legati ab Roma retulerunt, nullam spem pacis esse, conatus.
quamquam omnis ora maritima eorum, quæ in Peloponnesum
versa est, depopulata ab Achæis erat, ¹⁵ periculi magis, quam
damni, memores, ut Romanis intercluderent iter, Coracem
montem occupaverunt. neque enim dubitabant, ad obpugna-
tionem Naupacti eos principio veris redituros esse. Acilio,
qui id exspectari sciebat, satius visum est, inopinatam adgredi
rem, et ¹⁶ Lamiam obpugnare. Nam et a Philippo ¹⁷ prope ad Lamia
excidium adductos esse; et tunc eo ipso, quod nihil tale time- obpugnata
rent, obprimi incautos posse. Profectus ab Elatia primum in ab Acilio.
hostium terra circa Sperchium¹ amnem posuit castra: inde
nocte motis signis, prima luce corona mœnia est adgressus.

V. Magnus pavor ac tumultus, ut in re improvisa, fuit. con-
stantius tamen, quam quis facturos crederet, in tam subito
periculo, quum viri propugnarent, feminae tela omnis generis
saxaque in muros gererent, jam^m multifariam scalis adpositis,
urbem eo die defenderunt. Acilius, signo receptui dato, suos

¹ voluntariorum, Romani sociique, Bekk.

¹ Spercheum Kreyss. Bekk.

^k priusquam Gron.

^m jam del. Gron. Crev.

¹³ *Ludis Apollinaribus, a. d. V. Idus Quinctiles . . . obscurata lux est*] Vide super hac re epistolam Ismaelis Bullialdi, quæ subjecta est ad calcem tertii tomi Liviani in editione Jac. Gronovii. Probat peritissimus Astronomus hanc eclipsim, de qua hic agit Livius, non potuisse incidere in a. d. quintum Idus Quinctiles anni veteris Romani, quum ex Astronomorum tabulis referatur ad diem 14. Martii anni Juliani: putatque errorem vel Livii, vel ejus quem exscripsit Livius, natum esse ex vicinitate alterius deliquii solaris, cujus mentio fit infra, l. XXXVIII. c. 36, quod revera incidere potuit in ludos Apollinares, et in a. d. quintum Idus Quinctiles. Ceterum et alia diversi generis hic reperitur difficultas, quod nempe qui ludi dicuntur hic incidisse in a. d. V. Idus Quinctiles, eos Livius supra l. XXVII. c. 23, tradidit fieri solitos a. d. III. Nonas Quinctiles. Sed si ludi Apollinares totum octiduum tenuere, ut ex Kalendario colligi videtur, facile rem conciliabimus. Incipiebant illi nimirum celebrari

a. d. III. Nonas, finiebantur a. d. IV. Idus. Itaque is dies, qui hoc loco notatur, septimus erat dies ludorum Apollinarium.

¹⁴ *Ætoli, postquam*] Hic recentiores editi habebant *priusquam*, contra vett. editorum et scriptorum fidem. Errorem monstravit Jac. Gronovius: sustulit Clericus.

¹⁵ * *Periculi magis quam damni memores*] De periculo imminente ab Romanis, quam de damno ab Achæis per populationes illato, magis solliciti.

¹⁶ *Lamiam oppugnare*] Jam observavimus ad c. 25. l. XXXVI. Lamiam deditam esse Romanis, auctore Livio infra l. XXXIX. c. 23, postquam ab ea Philippus recesserat. Itaque quum hic eadem urbs rursus oppugnetur; ne pugnet secum Livius, dicamus eam rebellasse. Non raro occurrunt apud nostrum hiantes in hunc modum omissis mediis narrationes. Vid. not. 40, ad c. 12. l. IX.

¹⁷ *Prope ad excidium adductos*] Andreas omittit *ro ad*: et sic solet Livius.

U. C. 562. in castra medio ferme die reduxit: et tunc cibo et qui
 A. C. 190. refectis corporibus, priusquam ¹prætorium dimitteret, den-
 ciavit, ut ante lucem armati paratique essent. nisi expugn-
 urbe, se eos in castra non reducturum. Eodem tempore, q-
 pridie, pluribus locis adgressus, quum oppidanos jam vir-
 jam tela, jam ante omnia animus deficeret, intra paucas ho-
 urbem cepit. Ibi, partim divendita, partim divisa præda, co-
 silium habitum, quid deinde faceret. Nemini ad Naupacti-
 iri placuit, occupato ad Coracem ab Ætolis saltu. ne tam-
 segnia æstiva essent, et Ætoli non inpetratam pacem
 senatu nihilominus per suam cunctationem haberent, obpu-
 gnare Acilius Amphissam statuit. ab Heraclea per Ætam ex-
 citus eo ductus. Quum ad mœnia castra posuisset, non
 corona, sicut Lamiam, sed operibus obpugnare urbem
 adortus. Pluribus simul locis aries admovebatur; et qui
 quaterentur muri, nihil adversus ²tale machinationis ³ger-
 parare, aut comminisci oppidani conabantur. omnis spes
 armis et audacia erat. eruptionibus⁴ crebris et statione
 hostium, et eos ipsos, qui circa opera et machinas erant, tu-
 bebant.

Amphissa
obpugnata.

Cos. in pro-
vinciam
venit.

Ætoli
pacem
quarunt.

VI. Multis tamen locis murus decussus erat, quum adlati
 est, successorem, Apolloniæ exposito exercitu, per Epirum
 Thessaliam venire. ⁵Cum tredecim millibus peditum
 quingentis equitibus consul veniebat. Jam in sinum Mo-
 acum venerat: et præmissis Hypatam, qui tradere urbem
 jubarent, postquam responsum est, nihil, nisi ex communi
 Ætolorum decreto, facturos; ne teneret se obpugnatio Hy-
 patæ, nondum Amphissa recepta, præmisso fratre Africa
 Amphissam ducit. Sub adventum eorum oppidani, reli-
 urbe, (jam enim magna ex parte nudata mœnibus erat)
 arcem, quam inexpugnabilem habent, omnes armati atque
 inermes concessere. Consul sex millia ferme passuum in-
 posuit castra. eo legati Athenienses primum ad P. Scipionem
 prægressum agmen, (sicut ante dictum est) deinde ad consul-
 venerunt, deprecantes pro Ætolis. Clementius responsum
 Africano tulerunt: qui, ⁶causam relinquendi honeste Æ-
 lici belli quærens, Asiam et regem Antiochum spectabat, ju-
 seratque Athenienses, non Romanis solum, ut pacem bene-
 præferrent, sed etiam Ætolis persuadere. Celeriter, auc-

² oppugnationis Crev.

⁴ eruptionibusque Ead.

mitteret] Vid. not. 47, ad
 onis genus] Sic habere
 novius. Vulgo machina-
 tolerari poterat, minus
 co visa est. Paulo infra
 iant, consentiente nostro
 circa opera et machina-
 istas. Sed parum interest.
 millibus peditum] Sic

emendavit Sigonius. Antea legebatur
 tribus millibus peditum: male, ut consi-
 superiora relegentibus.

21. Causam relinquendi honeste Ætolici b
 Nimirum probe intelligebat Africanus, in
 Polybius in Excerpt. Leg. 17, non in eo
 exitum et omnium quem mollebat esse si
 ut Ætolorum gentem sub jugum Romani
 terent, sed in eo potius, ut victo Anti-
 Asiam obtinerent.

ribus Atheniensibus, frequens ab Hypata legatio Ætolorum U. C. 562. venit: et spem pacis eis sermo etiam Africani, quem priorem A. C. 190. adierunt, auxit, commemorantis, *multas gentes populosque in Hispania prius, deinde in Africa, in fidem suam venisse. in omnibus se maiora clementiæ benignitatisque, quam virtutis bellicæ, monumenta reliquisse.* Perfecta videbatur res, quum aditus consul ²² idem illud responsum retulit, quo fugati ab senatu fuerant. Eo tamquam novo quum icti Ætoli essent, (nihil enim nec legatione Atheniensium, nec placido Africani responso profectum videbant) referre ad suos dixerunt velle.

VII. Reditum inde Hypatam est, nec consilium expediebatur. nam neque, unde mille talentum daretur, erat; et, permissio libero arbitrio, ne in corpora sua sæviretur, metuebant. Redire itaque eosdem legatos ad consulem et Africanum iusserunt, et petere, ut, si dare vere pacem, non tantum ostendere, frustrantes spem miserorum, vellent, aut ex summa pecuniæ demerent, ²³ aut permissionem extra civium corpora fieri juberent. Nihil inpetratum, ut mutaret consul: et ea quoque irrita legatio dimissa est. Secuti et Athenienses sunt: et princeps legationis eorum Echedemus fatigatos tot repulsis Ætolos, et complorantes inutili lamentatione fortunam gentis, ad spem revocavit; auctor inducias sex mensium petendi, ut legatos Romam mittere possent. *Dilationem nihil ad præsentia mala, quippe quæ ultima essent, adjecturam. levare per multos casus, tempore interposito, præsentis clades posse.* Auctore Echedemo iidem missi, prius P. Scipione convento, per eum inducias temporis ejus, quod petebant, a consule inpetra-
verunt: et, soluta obsidione Amphissæ, M'. Acilius, tradito consuli exercitu, provincia decessit: et consul ab Amphissa Thessaliam repetit, ut per Macedoniam Thraciamque duceret in Asiam. Tum Africanus fratri, *Iter, quod insistis, L. Scipio, ego quoque adprobo: sed totum id vertitur in voluntate Philippi. Qui, si imperio nostro fidus est, et iter, et commeatus, et omnia, quæ in longo itinere exercitus alunt juvantque, nobis suppeditabit. si is destituat, nihil per Thraciam satis tutum habebis. Itaque prius regis animam explorari placet. optime explorabitur, si nihil ex præparato agentem ²⁴ obprimet, qui mittetur.* Ti. Sempronius Gracchus, longe tum acerrimus juvenum ad id delectus, per dispositos equos prope incredibili celeritate ab Amphissa (inde enim est dimissus) die tertio Pellam pervenit. In convivio rex erat, et in multum vini processerat: ea ipsa remissio animi suspicionem demisit, novare eum quidquam velle. Et tum quidem comiter acceptus hospes. postero die commeatus exercitui paratos benigne, pontes in fluminibus

Inducias
inpetrant.

Cos. ducit
in Asiam.

²² Idem illud responsum retulit] Rursus dedit, iteravit. Sic l. XXIV. c. 45. *Novam referre prodicionem proditis olim.* Vid. et Cic. pro Cæc. n. 84, et n. 85.

²³ * Aut permissionem] Aut sinerent Ætolos, dum permittunt se libero Romanorum arbitrio, excipere civium corpora.

²⁴ * Obprimet] Improvisus adibit.

U. C. 562.
A. C. 190.
Philippus
exercitui
Romano
omnia
parat.

Classem
reparat
Antiochus.

factos, vias, ubi transitus^p difficiles erant, munitas vidit. Hæc referens eadem, qua ierat, celeritate Thaumacis obcursum consuli. Inde certiore et majore spe lætus exercitus præparata omnia in Macedoniam pervenit. Venientes regi adparatu et^q accepit, et prosecutus est rex. Multa in eo dexteritas, et humanitas visa; quæ commendabilia apud Africanum erant; virum sicut ad cetera egregium, ita a comitatibus quæ sine luxuria esset, non aversum. Inde non per Macedoniam modo, sed etiam Thraciam, prosequente et præparantem omnia Philippo, ad Hellespontum perventum est.

VIII. Antiochus post navalem ad Corycum pugnam, quum totam hiemem liberam in adparatus terrestres maritimosque habuisset, classi maxime reparandæ, ne tota maris possessio periret, pelleretur, intentus fuerat. Subcurrebat, *Superatum se, quum classis abfuisset Rhodiorum, quod si ea quoque (nec commissurum Rhodios, ut iterum morarentur) certamini adesset, magno si navium numero opus fore, ut viribus et magnitudine classem hostium æquaret.* Itaque et Hannibalem in Syriam miserat a Phœnicum arcessendas naves, et Polyxenidam, quo minus prospere gesta res erat, eo enisius et eas, quæ erant, reficeret et alias parare naves jussit. Ipse in Phrygia hibernavit, undique auxilia arcessens: etiam in Gallogræciam miserat. Bellicosiores ea tempestate erant, Gallicos adhuc, nondum exscindita stirpe gentis, servantes animos. Filium Seleucum in Æolide reliquerat cum exercitu ad maritimas continendas urbes: quas illinc a Pergamo Eumenes, hinc a Phocæa Erythrisque Romani sollicitabant. Classis Romana, sicut antea dictum est, ad Canas hibernabat. Eo media ferme hieme relictus Eumenes cum duobus millibus peditum, equitibus centum venit. Is, quum magnam prædam agi posse dixisset ex hostium agro, qui circa Thyatira esset, hortando perpulit Livium ut quinque millia militum secum mitteret. missi ingenter prædam intra paucos dies averterunt.

IX. Inter hæc Phocææ seditio orta, quibusdam ad Antiochum multitudinis animos avocantibus. Gravia hiberna navium erant; grave tributum, quod²⁵ togæ quingentæ imperatae erant, cum quingentis tunicis; gravis etiam inopia frumenti propter quam naves quoque et præsidium Romanum excessum vero liberata metu factio erat, quæ plebem in concionibus ad Antiochum trahebat. Senatus et optimates in Romanæ societate perstandum censebant. defectionis auctores plures apud multitudinem valuerunt. Rhodii, quo magis cessatum priore æstate erat, eo maturius æquinotio verno eundem Pausistratum classis præfectum cum sex et triginta navibus miserunt. Jam Livius a Canis cum triginta navibus et sep-

^p transitu Gron. Crev.

^q et del. Crev.

25 Togæ quingentæ] Vid. not. 68, ad l. XXII. c. 54.

tem quadriremibus, quas secum Eumenes rex adduxerat, Hellespontum petebat; ut ad transitum exercitus, quem terra venturum opinabatur, præpararet, quæ opus essent. In portum, quem vocant Achæorum, classem primum advertit. inde Ilium adscendit¹, sacrificioque Minervæ facto, legationes finitimas ab Elæunte, et Dardano, et Rhoeteo, tradentes in fidem civitates suas, benigne audivit. Inde ad Hellesponti fauces navigat; et, decem navibus in statione contra Abydum relictis, cetera classe in Europam ad Sestum² obpugnandam trajecit. Jam subeuntibus armatis muros³ fanatici Galli primum cum sollemni habitu ante portam obcurrunt. Jussu se matris Deûm famulos Deæ venire memorant, ad precandum Romanum, ut parceret moenibus urbique. Nemo eorum violatus est: mox universus senatus cum magistratibus ad dedendam urbem processit. Inde Abydum trajecta classis. ubi quum, tentatis per colloquia animis, nihil pacati responderetur, ad obpugnationem sese expediebant.

X. Dum hæc in Hellesponto geruntur, Polyxenidas regius præfectus, (erat autem exsul Rhodius) quum audisset, profectam ab domo popularium suorum classem, et Pausistratum præfectum superbe quædam et contemtim in se concionantem⁴ dixisse, præcipuo certamine animi adversus eum sumto, nihil aliud dies noctesque agitabat animo, quam ut verba magnifica ejus rebus confutaret. Mittit ad eum hominem et illi notum, qui diceret, *Et se Pausistrato patriæque suæ magno usui, si liceat, fore; et a Pausistrato se restitui in patriam posse.* Quum, quonam modo ea fieri possent, mirabundus Pausistratus percunctaretur, fidem petenti dedit agendæ communiter rei, aut silentio tegendæ. Tum internuncius, *regiam classem aut totam, aut majorem ejus partem, Polyxenidam traditurum ei. pretium tanti meriti nullum aliud pacisci, quam reditum in patriam.* Magnitudo rei, nec ut crederet, nec ut adspernaretur dicta, effecit.⁵ Panormum Samiæ terræ petit: ibique ad explorandam rem, quæ oblata erat, substitit⁶. Ultro citroque nuncii cursare: nec fides ante Pausistrato facta est, quam coram nuncio ejus Polyxenidas sua manu scripsit, *se ea, quæ pollicitus esset, facturum*, signoque suo inpressas tabellas misit. Eo vero pignore velut⁷ auctoratum sibi proditorem ratus est. Neque enim eum, qui sub rege viveret, commissurum fuisse, ut adversus semet ipsum indicia manu sua

U. C. 562.
A. C. 190.
Classis
Rom. Hellespontum
petit.

Polyxenidas fraudem Pausistrato
struit.

¹ *ascendit* Kreyss. Bekk.

² *Seston* Gron. Crev.

⁴ *concionatum* Eæd.

⁶ *subsistit* Eæd.

²⁶ *Fanatici Galli*] Debauchantes pro more Sacerdotes Magnæ Matris deûm Cybeles.

²⁷ *Si liceat*] Per Pausistratum: si sinat Pausistratus.

²⁸ *Panormum Samiæ terræ*] Panormus portus Samiorum ditionis fuit, sed, quod nonnullos fugit Geographos, non in Samo insula. Erat ille in Ephesiorum ora, cujus aliquam

partem Samii habebant: quæ ideo *Samia terra*, vel simpliciter *Samia* vocabatur, ut infra capp. 12 et 13, et sedulo distinguenda est ab Samo insula. Vid. Strab. l. XIV. pagg. 636 et 639.

²⁹ *Auctoratum*] Mancipatum, addictum. Hoc verbum proprie dicitur de gladiatoribus operam suam sanguinemque lanistæ addicentibus.

U. C. 562. testata daret. inde ratio simulatae proditoris composita.
 A. C. 190. *Omnium*^x se rerum adparatum omissurum, Polyxenidas dicere non remigem, non ³⁰ socios navales ad classem frequentes habiturum: subducturum per simulationem reficiendi quasdam naves alias in propinquos portus dimissurum: paucas ante portum Ephesi in salo habiturum; quas, si exire res cogeret, objecturi certamini foret. Quam negligentiam Polyxenidam in classe sua habiturum Pausistratus audivit, eam ipse extemplo habui partem navium ad commeatus arcessendos Halicarnassum ³¹ partem Samum ad urbem misit: ut paratus esset, quum signum adgrediendi a proditore accepisset. Polyxenidas ³² augere simulando errorem: subducit quasdam naves, alias vel subducturus esset, navalia reficit: remiges ex hibernis non Ephesum arcessit, sed Magnesium occulte cogit.

XI. Forte quidam Antiochi miles, quum Samum rei privatae causa venisset, pro speculatore deprehensus ³³ deducitur Panormum ad praefectum. is percunctanti, quid Ephesi ageretur incertum metu, an erga suos haud sincera fide, omnia aperit classem instructam paratamque in portu stare: ³⁴ remigium omne Magnesium ad Sipylum³⁵ missum: perpaucas naves subductas esse, ³⁶ et navalia tegi: numquam intentius rei navalem administratam esse. Haec ne pro veris audirentur animus errore et spe vana praecupatus fecit. Polyxenidas satis omnibus comparatis, nocte remige a Magnesia arcessit deductisque raptim, quae subductae erant, navibus, ³⁷ quum diem non tam in adparatu absumsisset, quam quod conspici proficiscentem classem nolebat; post solis occasum profecti septuaginta navibus tectis, vento adverso, ante lucem Pyge portum tenuit. ubi quum interdiu ob eandem causam quiesceret, nocte in proxima Samiae terrae trajecit. Hinc Nicandrus quodam archipirata quinque ³⁸ navibus tectis Palinurum jus-

Eum incautum obpriumit.

^x *Omnem* Gron. Crev.

³³ *comprehensus* Eæd.

³⁵ *ad Sipylum* uncis incl. Bel

³⁸ *cum quinque* Gron. Crev.

³⁰ *Socios navales*] Vid. not. 27 ad XXI. 49.

³¹ *Partem Samum ad urbem misit: ut paratus esset*] Parum hæc cohærere videbuntur attente perpendenti. Quum enim ipse Pausistratus Panormi in Ephesiorum ora maneat, ut constat ex sequentibus, quonam modo dici potest ideo partem navium Samum ad urbem mittere, ut paratus sit ad aggrediendum, ubi opus fuerit? Imo Livius observat ab eo partem classis Halicarnassum, partem Samum ablegari, ut notet ejus negligentiam. Itaque suspicamur integrum hic orationis membrum excidisse, quale esset: *ipse Panormi substitit, ut paratus esset.*

³² *Augere simulando errorem*] Auget errorem simulatione negligentiae.

³³ *Remigium omne Magnesium ad Sipylum* ³⁴ *um*] Observat Glareanus Magnesium ad

Sipylum urbem esse mediterraneam, quæ locius absit ab Epheso et ab mari, quam ut videatur satis commode remiges coëgissee Polyxenidas. Omnino suspecta sunt hæc verba *ad Sipylum*, tanquam glossema additum imperito aliquo emendatore, qui ignorare fuisse Magnesium ad Mæandrum, propiorum Epheso, de qua hic procul dubio intelligens est Livius. Eo nobis facilius probamus *ad Sipylum* insititia esse, quod bis in hac ipsa narratione Magnesia nominatur sine addimento.

³⁴ *Et navalia tegi*] An, tecta navium tecti? Sed quid ad rem? Hic aliquid videtur esse corruptum.

³⁵ *Quum diem*] Quum diem totum transisset, non tam quia hoc spatium necessarium illi fuerat ad apparatus rei aggrediendae, quod

petere, atque inde armatos, qua proximum per agros iter esset, U. C. 562. Panormum ad tergum hostium ducere, ipse interim, classe A. C. 190. divisa, ut ex utraque parte fauces portus teneret, Panormum petit. Pausistratus primo, ut in re necopinata, turbatus parumper, deinde vetus miles, celeriter conlecto animo, terra melius arceri, quam mari, hostes posse ratus, armatos duobus agminibus ad promontoria, quæ cornibus objectis ab alto portum faciunt, ducit: inde facile ³⁶ telis ancipitibus hostem submoturus. id inceptum ejus ³⁷ Nicander a terra visus ^b quum turbasset, repente mutato consilio, naves conscendere omnes jubet. Tum vero ingens pariter militum nautarumque trepidatio orta, et velut ^c fuga in naves fieri, quum se mari terraque simul cernerent circumventos. Pausistratus, unam viam salutis esse ratus, si vim facere per fauces portus, atque erumpere in mare apertum posset, postquam conscendisse suos vidit, sequi ceteris jussis, ipse princeps concitata nave remis ad ostium portus tendit. Superantem jam fauces navem ejus Polyxenidas tribus quinquereuib; circum sistit. Navis rostris icta subprimitur: telis obruuntur propugnatores: inter quos et Pausistratus inpigre pugnans interficitur. Navium reliquarum ante portum aliæ, aliæ in portu deprehensæ, quædam a Nicandro, ³⁸ dum moliuntur a terra, captæ. quinque tantum Rhodiæ naves cum duabus Cois effugerunt, terrore flammæ micantis via sibi inter confertas naves facta. ³⁹ contis enim binis a prora prominentibus trullis ferreis multum conceptum ignem præ se portabant. Erythrææ triremes, quum haud procul a Samo Rhodiis navibus, quibus ut essent præsidio, veniebant, obviæ fugientibus fuissent, in Hellespontum ad Romanos cursum averterunt. Sub idem tempus Seleucus proditam Phocæam, porta una per custodes aperta, recepit; et Cyme aliæque ejusdem oræ urbes ad eum metu defecerunt.

XII. Dum hæc in Æolide geruntur, Abydus quum per aliquot dies obsidionem tolerasset, præsidio regio tutante mœnia, jam omnibus fessis, Philota quoque præfecto præsidii permittente, magistratus eorum cum Livio de conditionibus tradendæ urbis agebant. rem distinebat, quod, utrum armati, an inermes, emitterentur regii, parum conveniebat. Hæc agentibus quum intervenisset nuncius Rhodiorum cladis,

^b missus Gron.

^c veluti Gron. Crev.

³⁶ * *Telis ancipitibus*] Telis ab utroque promontorio, a dextra simul et sinistra, impetitoris hostem accedentem ad portum.

³⁷ *Nicander a terra visus*] Pro hac lectione stant duo e MSS. Hearnii, noster Victor. et antiquiores editi. Male omnino recentiores a *terra missus*.

³⁸ * *Dum moliuntur a terra*] Dum a terra

sese in altum promovere nituntur. In re simili Cic. in Verr. l. V. n. 88, *ceteræ naves suo in loco moliebantur*.

³⁹ * *Contis enim*] Portabant enim illæ naves multum ignem accensum in trullis sive vasis ferreis, quæ quidem trullæ sustentabantur contis sive perticis binis, a prora prominentibus.

U. C. 562. emissa de manibus res est. metuens enim Livius, ne successu
 A. C. 190. tantæ rei elatus^d Polyxenidas classem, quæ ad Canas erat,
 obprimeret, Abydi obsidione custodiaque Hellesponti extemplo
 relictæ, naves, quæ subductæ Canis erant, deduxit. Et Eume-
 nes Elæam venit. Livius omni classe, cui adjunxerat triremes
 duas Mitylenæas, Phocæam petit. quam quum teneri valido
 regio præsidio audisset, nec procul Seleuci castra esse; depopu-
 latus maritimam oram, et præda maxime hominum raptim
 in naves inposita, tantum moratus, dum Eumenes cum classe
 Rhodiorum adsequeretur, Samum petere intendit. Rhodiis primo audita
 luctus. clades simul pavorem, simul luctum ingentem fecit. nam,
 præter navium militumque jacturam, quod floris, quod roboris
 in juventute fuerat, amiserant; ⁴⁰ multis nobilibus secutis
 inter cetera auctoritatem Pausistrati, quæ inter suos merito
 maxima erat. dein, quod fraude capti, quod a cive potissi-
 mum suo forent, in iram luctus vertit. Decem extemplo
 Dein ira. naves, et diebus post paucis decem alias, præfecto omnium
 Eudamo, miserunt: quem, aliis virtutibus bellicis haudqua-
 quam Pausistrato parem, cautio-rem, quo minus animi erat,
 ducem futurum credebant. Romani et Eumenes rex in Ery-
 thræam primum ⁴¹ classem adplicuerunt^e. ibi noctem unam
 morati, postero die Corycum Teiorum promontorium tenu-
 erunt. inde quum in proxima Samiæ vellent trajicere, non
 exspectato solis ortu, ex quo statum cœli notare gubernatores
 possent, in incertam tempestatem miserunt. Medio in cursu,
⁴² aquilone in septentrionem verso, exasperato fluctibus mari
 jactari cœperunt.

XIII. Polyxenidas, Samum petituros ratus hostes, ut se
 Rhodiæ classi conjungerent, ab Epheso profectus, primo ad
 Myonnesum stetit: inde ad Macrin (quam vocant) insulam
 trajecit, ut prætervehentis classis si quas aberrantes ex agmine
 naves posset, aut postremum agmen opportune adoriretur.
 Postquam sparsam tempestate classem vidit, occasionem
 primo adgrediendi ratus, paullo post increbrescente vento, et
 majores jam volvente fluctus, quia pervenire se ad eos videbat
 non posse, ad Æthalam insulam trajecit, ut inde postero die
 Samum ex alto petentes naves adgrederetur. Romani, pars
 exigua, primis tenebris portum Samiæ desertum tenuerunt:
 classis cetera, noctem totam in alto jactata, in eundem por-
 tum decurrit. Ibi ex agrestibus cognito, hostium naves ad
 Æthalam stare, consilium habitum, utrum extemplo decerne-

^d inflatus Gron. Crev.

^e applicaverunt Eæd.

40 * *Multis nobilibus secutis*] Quum multi
 nobiles hanc classem conscendissent, tum ob
 cetera, tum ob famam Pausistrati.

41 *Classem applicaverunt*] Tres codices,
 teste Jac. Gronovio, et noster Vict. applicue-

runt.

42 *Aquilone in Septentrionem verso*] Aquilo
 est ventus inter Arctum et Orientem: Nord-
 est. Septentrio, sive Aparctias flat ab ipsa
 Arcto: Nord.

rent, an Rhodiam expectarent classem. dilata re, (ita enim U. C. 562. placuit) Corycum, unde venerant, trajecerunt. Polyxenidas A. C. 190. quoque, quum frustra stetisset, Ephesum rediit. Tum Romanæ naves vacuo ab hostibus mari Samum trajecerunt. Eodem et Rhodia classis post dies paucos venit. quam ut expectatam esse adpareret, profecti extemplo sunt Ephesum, ut aut decernerent navali certamine, aut, si detrectaret hostis pugnam, (quod plurimum intererat ⁴³ ad animos civitatum) timoris confessionem exprimerent. Contra fauces portus instructa in frontem navium acie steterunt. postquam nemo adversus ibat, classe divisa, pars in salo ad ostium portus in anchoris stetit; pars in terram milites exposuit. ⁴⁴ In eos, jam ingentem prædam late depopulato agro agentes, Andronicus Macedo, qui in præsidio Ephesi erat, jam mœnibus adpropinquantes eruptionem fecit, exutosque magna parte prædæ ad mare ac naves redegit. Postero die, insidiis medio ferme viæ positis, ad eliciendum extra mœnia Macedonem Romani ad urbem agmine iere: inde, quum ea ipsa suspicio, ne quis exiret, deterruisset, redierunt ad naves: et, terra marique fugientibus certamen hostibus, Samum, unde venerat, classis repetit. inde duas sociorum ex Italia, duas Rhodias triremes ⁴⁵ cum præfecto Epicrate Rhodiorum^f ad fretum Cephalleniae tuendum prætor misit. Infestum id latrocinio Lacedæmonius Hybristas cum juventute Cephallenum faciebat: clausumque jam mare commeatibus Italicis erat.

Rom. classis ante Ephesum.

XIV. Piræei L. Æmilio Regillo, succedenti ad navale imperium, Epicrates occurrit. qui, audita clade Rhodiorum, quum ipse duas tantum quinqueremes haberet, Epicratem cum quatuor navibus in Asiam secum reduxit. prosecutæ etiam apertæ Atheniensium naves sunt. ⁴⁶ Ægeο mari trajecit^g. Eodem Timasicrates Rhodius cum duabus quadriremibus ab Samo nocte intempesta venit: deductusque ad Æmilium, præsidii causa se missum, ait, quod eam oram maris infestam onerariis regiæ naves excursionibus crebris ab Hellesponto atque Abydo facerent. Trajicienti Æmilio a Chio Samum duæ Rhodiæ quadriremes missæ obviam ab Livio, et rex Eumenes cum duabus quinqueremibus occurrit. Samum postquam ventum est, accepta a ^h Livio classe, et sacri-

Æmilius Livio ad navale imperium succedit.

^f Rhodio Kreyss. Bekk.

^g add. Chium Bekk.

^h ab Kreyss. Bekk.

⁴³ * *Ad animos civitatum*] Adjungendos Romanis et ab Antiocho alienandos.

⁴⁴ *In eos jam ingentem prædam . . . agentes . . . jam mœnibus*] Posterius jam omittit Andreas. Prius tamen libentius deleverimus.

⁴⁵ *Cum præfecto Epicrate Rhodiorum*] Lege cum Perizonio, *Epicrate Rhodio*. Sic et infra, c. 16, *Epicrates Rhodius*. Præfectus Rhodiorum erat Eudamus. Sed hic Epicrates præ-

fectus est a C. Livio quatuor navibus missis ad fretum Cephalleniae tuendum.

⁴⁶ *Ægeο mari trajecit. Eodem Timasicrates . . . venit*] Dubitari non potest, quin hic desit nomen loci, quo trajecisse Regillus, venisse Timasicrates dicitur. Illud suggerunt ea quæ sequuntur: *trajicienti Æmilio a Chio Samum*. Itaque legamus hic: *Ægeο mari Chium trajecit*.

U. C. 562.
A. C. 190.
Consilium
advocat.

ficio, ut adaolet, rite facto, Æmilius consilium¹ advocavit. Ibi C. Livius, (is enim est primus rogatus sententiam) *Neminem fidelius dare posse consilium, dixit, quam eum, qui id alteri suaderet, quod ipse, si in eodem loco esset, facturum fuerit. Se in animo habuisse, tota classe Ephesum petere, et onerarias ducere multa suburra gravatas, atque eas in faucibus portus subprimere. et⁴⁷ eo minoris molimenti ea claustra esse, quod, in fluminis modum, longum, et angustum, et vadosum ostium portus sit. Ita ademturum se maris usum hostibus fuisse, inutilemque classem facturum.*

XV. Nulli ea placere sententia. Eumenes rex quæsivit, *Quid tandem? ubi demersis navibus frenassent⁴⁸ claustra maris, utrum libera sua classe abscessuri inde forent ad opem ferendam sociis, terroremque hostibus præbendum? an nihilominus tota classe portum obsessuri? Sive enim abcedant, cui dubium esse, quin hostes extracturi demersas moles sint, et minore molimento aperturi portum, quam obstruatur? Sin autem manendum ibi nihilominus sit, quid adtinere, claudi portum? Quin contra illos, tutissimo portu, opulentissima urbe fruantes, omnia Asia præbente, quieta æstiva acturos: Romanos, aperto in mari fluctibus tempestatibusque objectos, omnium inopes, in assidua statione futuros: ipsos magis adligatos inpeditosque, ne quid eorum quæ agenda sint, possint agere, quam ut hostes clausos habeant* Eudamus, præfectus Rhodiæ classis, magis eam sibi displicere sententiam ostendit, quam ipse, quid censeret faciendum dixit. Epicrates Rhodius, *Omissa in præsentia Epheso, mittendam navium partem in Lyciam, censuit, et Patara, caput gentis, in societatem adjungenda. in duas res magnas id usu fore. et Rhodios, pacatis contra insulam suam terris, totis viribus incumbere in unius belli, quod adversus Antiochum sit, curam posse: et eam classem, quæ in Lycia compararetur, intercludi, ne Polyxenidæ conjungatur.* Hæc maxime movit sententia. placuit tamen, Regillum tota classe evehi ad portum Ephesi, ac inferendum hostibus terrorem.

Livius mit-
titur in
Lyciam.

XVI. C. Livius cum duabus quinquereuib; Romanis, e quatuor quadriremibus Rhodiis, et duabus apertis Smyrnæis in Lyciam est missus, Rhodum prius jussus adire, et omni: cum iis communicare consilia. Civitates, quas prætervectus est, Miletus, Myndus, Halicarnassus, Cnidus, Cous^k, imperata enise fecerunt. Rhodum ut est ventum, simul et, ac quam rem missus esset, iis exposuit, et consuluit eos. Adprobantibus cunctis, et ad eam, quam habebat, classem adsumti

¹ concilium Gron.

^k Cous, Cnidus Kreysa. Bekk.

47 * *Eo minoris molimenti ea claustra esse]* Eo minore difficultate claudi et obstrui hoc modo portus ostium posse.

48 * *Claustra maris]* Claustra intelligi sæpe

debent angustiae adituum, sive terrestres, ut l. XXXII. c. 21, *claustris . . . inexpugnabilibus super Aoum amnem*, sive maritimæ, ut hoc loco.

tribus quadriremibus, navigat Patara. Primo secundus ventus U. C. 562
ad ipsam urbem ferebat eos; sperabantque, subito terrore A. C. 196
aliquid moturos. postquam, circumagente se vento, fluctibus
dubiis volvi coeptum est mare, pervicerunt quidem remis, ut
tenerent terram: sed neque circa urbem tuta statio erat, nec
ante hostium¹ portus in salo stare poterant, aspero mari, et
nocte imminente. Prætervecti mœnia portum⁴⁹ Phœnicunta,
minus duum millium spatio inde distantem, petiere, navibus
ab⁵⁰ maritima vi tutum: sed altæ rupes insuper imminebant⁵¹,
quas celeriter oppidani, adsumtis regiis militibus, quos in
præsidio habebant, ceperunt. adversus quos Livius, quam-
quam erant iniqua ac difficilia ad exitus loca, Issæos auxiliares
et Smyrnæorum expeditos juvenes misit. Ii, dum missilibus
primo et adversus paucos levibus excursionibus lacescebatur
magis, quam conserebatur, pugna, sustinuerunt certamen:
postquam plures ab urbe adfluebant, et jam omnis multitudo
effundebatur, timor incessit Livium, ne et auxiliares circum-
venirentur, et navibus etiam ab terra periculum esset: ita non
milites solum, sed etiam⁵² navales socios, remigum turbam,
quibus quisque poterat telis, armatos in prælium eduxit.
Tum quoque anceps pugna fuit; neque milites solum aliquot,
sed L. Apustius tumultuario prælio cecidit. postremo tamen
fusi fugatique sunt Lycii, atque in urbem compulsi: et Ro-
mani cum haud incruenta victoria ad naves redierunt. Inde
in Telmessicum⁵³ profecti sinum, qui latere uno Cariam, altero
Lyciam contingit, omissa Patara amplius tentandi spe⁵⁴, Rhodii
domum dimissi sunt. Livius, prætervectus Asiam, in Græ-
ciam transmisit, ut, conventis Scipionibus, qui tum circa
Thessaliam erant, in Italiam trajiceret.

XVII. Æmilius, postquam omissas in Lycia res, et Livium
profectum in Italiam cognovit, quum ipse ab Epheso, repulsus
tempestate, irritum incepto Samum revertisset, turpe ratus,
tentata frustra Patara esse, proficisci eo tota classe, et summa
vi adgredi urbem statuit. Miletum et ceteram oram sociorum
prætervecti, in Bargylætico⁵⁵ sinu exscensionem ad Jassum
fecerunt. Urbem regium tenebat præsidium: agrum circa
Romani hostiliter depopulati sunt. Missis deinde, qui per

Æmilius
tota classe
proficiscitur
in Lyciam.

¹ ostium Kreyss. Bekk.

⁵⁰ a Gron. Crev.

⁵¹ alta insuper

imminebant rupes Kreyss. Bekk.

⁵³ Telmessicum Gron. Crev.

⁵⁴ omisso conatu Patara amplius tentandi Kreyss.

⁵⁵ Bargylætico Crev.

49 Phœnicunta] Andree editio Phenicum: Thuanæus codex, teste Jac. Gronovio, Pœnicum. Sane Phœnicus portus, de quo mentio fit l. XXXVI. extremo, nihil huc pertinet, in Erythræa terra positus, longe ab Lyciæ ora, de qua hic agitur. Legit ergo Jac. Gronovius Phellum, urbem et portum non longe distantem a Pataris, testibus Scylace et Strabone.

50 Navales socios, remigum turbam] Dum

postremæ voces sapiunt glossema, quod e margine in contextum irrepserit. * Navales socii interdum sunt nautæ ac remiges, interdum milites tuendis navibus attributi. Vid. not. 27 ad XXI. 49. Si prior sensus hic locum habet, hoc membrum, remigum turbam, inutile additamentum est; si posterior, lege et remigum turbam.

U. C. 562.
A. C. 190.

Repetit
Samum.

Seleucus
Antiochi
F. Perga-
mum
obpugnat.

conloquia principum et magistratuum tentarent animos, postquam nihil in potestate sua responderunt esse, ad urbem obpugnandam ducit. Erant Jassensium exsules cum Romanis: ii frequentes Rhodios orare institerunt, *Ne urbem, e vicinam sibi, et cognatam, innoxiam perire sinerent. Sibi exsili nullam aliam causam esse, quam fidem erga Romanos. Eaden vi regionum, qua ipsi pulsi sint, teneri eos, qui in urbe maneat omnium Jassensium unam mentem esse, ut servitutem regiam effugerent.* Rhodii, moti precibus, Eumene etiam rege adsumto, simul suas necessitudines commemorando, simul ⁵¹ ob sessæ regio præsidio ⁵² urbis casum ^r miserando, pervicerunt ut obpugnatione absisteretur. Profecti inde, ⁵³ pacatis ceteris quum oram Asiæ legerent, Loryma (portus adversus Rhodum est) pervenerunt. Ibi ⁵⁴ in principiis sermo primo inter tribunos militum secretus oritur, deinde ad aures ipsius Æmili pervenit, abduci classem ab Epheso, ab suo bello: ut altergo liber relictus hostis in tot propinquas sociorum urbes omnia inpune conari posset. Movere ea Æmilium: vocatosque Rhodios quum percunctatus esset, utrumnam Patari universa classis in portu stare posset, quum ⁵⁵ respondissent non posse; causam nactus omittendæ rei, Samum reduxit naves.

XVIII. Per idem tempus Seleucus, Antiochi filius, quum per omne hibernorum tempus exercitum in Æolide continuisset, partim sociis ferendo opem, partim, quos in societatem perlicere non poterat, depopulandis, transire in fines regni Eumenis, dum is procul ab domo cum Romanis et Rhodiis Lyciæ maritima obpugnaret, statuit. Ad Elæam primo infestis signis accessit: deinde, omissa obpugnatione urbis, agro hostiliter depopulatus, ad caput arcemque regni Pergamum ducit ⁵⁶ obpugnandum. Attalus primo, stationibus ante urbem positis, et excursionibus equitum levisque armaturæ magis lacescebat, quam sustinebat, hostem. postremo, quum per levia certamina expertus, nulla parte virium se parem esse intra moenia se recepisset, obsideri urbs cœpta est. Eodem ferme tempore et Antiochus, ab Apamea profectus, Sardibus primum, deinde, haud procul Seleuci castris, ad caput Caicamnis stativa habuit, cum magno exercitu mixto variis gentibus. Plurimum terroris in Gallorum mercede conducti quatuor millibus erat. hos, paucis admixtis, ad pervastandum passim Pergamenum agrum misit. Quæ postquam Samum

^r causam Gron.
cum, &c. Bekk.

⁵¹ esset, possentne Patari universa classis in portu stare.
^t reducit Gron. ⁵² oppugnandam Gron. Bekk.

51 *Obsessæ regio præsidio urbis*] Urbis, quæ sui juris non esset ob regium præsidium.

52 *Urbis casum*] Sic legendum esse monstravit Jac. Gronovius ex tribus scriptis; quibus accedit unus Hearnii, et Vict. codex, et Andreæ editio. Vulgo *urbis causam*.

53 ^{*} *Pacatis ceteris*] Quum cetera oppida,

loca, præter Jassum, pacata essent et amicis Romanis.

54 *In principiis*] Vid. not. 65 ad l. VI. c. 12 supra.

55 *Oppugnandum*] Sigonius legi jussit *oppugnandam*. Sed id quod edidimus tuenti libri Modio inspecti, et noster Vict. et Andrea

sunt nunciata, primo Eumenes, advocatus domestico bello, cum U. C. 562. classe Elæam petit: inde, quum præsto fuissent equites pedi- A. C. 190. tunque expediti, præsidio eorum tutus, priusquam hostes sentirent, aut moverentur, Pergamum contendit. ibi rursus levia per excursiones prælia fieri cœpta, Eumene summæ rei discrimen haud dubie detrectante. Paucos post dies Romana Rhodiaque classis, ut regi opem ferrent, Elæam ab Samo venerunt. Quos ubi exposuisse copias Elææ, et tot classes in unum convenisse portum, Antiocho adlatum est; et sub idem tempus audivit, consulem cum exercitu jam in Macedonia esse, pararique, " quæ ad transitum Hellesponti opus essent; tempus venisse ratus, prius, quam terra marique simul urgueretur, agendi de pace, tumulum quemdam adversus Elæam Antiochus de pace agit. castris cepit. ibi peditum omnibus copiis relictis, cum equitatu (erant autem sex millia equitum) in campos sub ipsa Elææ moenia descendit, misso caduceatore ad Æmilium, velle se de pace agere.

XIX. Æmilius, Eumene a Pergamo adcito, adhibitis et Rhodiis, consilium^a habuit. Rhodii haud adspernari pacem: Eumenes, *nec honestum esse, dicere, eo tempore de pace agi; nec exitum rei inponi posse.* Qui enim, inquit, aut honeste, *inclusi mœnibus et obsessi velut^x, leges pacis accipiemus? aut cui rata ista pax erit, quam sine consule, non ex auctoritate senatus, non jussu^y populi Romani^z pepigerimus^z?* Quæro enim pace per te facta, rediturusne extemplo in Italiam sis, classem exercitumque deducturus? an exspectaturus, quid de ea re consuli placeat, quid senatus censeat, aut populus jubeat? Restat ergo, ut maneat in Asia, et rursus in hiberna copiæ reductæ, omisso bello, exhauriant commeatibus præbendis socios: deinde (si ita visum sit iis, penes quos potestas fuerit) instauremus novum de integro bellum: quod possumus, si ex hoc inpetu rerum nihil prolatando remittitur, ante hiemem, Diis volentibus, perfecisse. Hæc sententia vicit, responsumque Antiocho est, ante consulis adventum de pace agi non posse. Antiochus, pace nequidquam tentata, evastatis^a Elæensium primum, deinde Pergamenorum agris, relicto ibi Seleuco filio, " Adramytteum hostiliter itinere facto, petit agrum opulentum, quem vocant^b Thebes campum, carmine Homeri nobilitatum^b. neque alio

Renuit
Æmilius.

^a concilium Gron.
^z peregerimus Gron.

^x velut del. Gron. Crev.
^a vastatis Gron. Crev.

^y non jussu l. injussu Ead.
^b nobilitatæ Kreyss. Bekk.

56 *Quæ . . . opus essent*] Vocem opus, quam desiderabat Sigonius in libris suis, servat Andreas, et Vict. codex.

57 *Pepigerimus*] Verbum solenne et proprium in hac re; quod quum Modius reperiri testetur in MS. Moguntino, et ipsi exstare compererimus in Vict. non dubitavimus recipere. Vulgo peregerimus.

58 *Adramytteum hostiliter itinere facto, petit agrum*] Quum ad urbem Adramytteum hosti-

liter itinere facto isset, petit agrum opulentum. Mutavimus hujus loci interpunctionem, quæ in vulgatis vitiosa erat.

59 *Thebes campum, carmine Homeri nobilitatum*] Sæpe mentionem facit Homerus Thebes Eetionæ; de campo Thebes nihil habet, quem et post ejus demum tempora sic nominatum esse Strabo docet L. XIII. p. 612. Hinc Gronovius legit nobilitatæ, quod referatur ad urbem, non ad campum.

U. C. 562. ullo loco Asiæ major regiis militibus parta est præda. ⁶⁰ Eodem
A. C. 190. Adramytteum, ut urbi præsidio essent, navibus circumvecti
Æmilius et Eumenes venerunt.

Achæi
Pergamum
intromissi.

XX. Per eosdem forte dies Elæam ex Achaia mille pedites cum centum equitibus, Diophane omnibus his copiis præposito, accesserunt. quos egressos navibus obviam missi a Attalo nocte Pergamum deduxerunt. Veterani omnes e periti belli erant, et ipse dux Philopœmenis, summi tum omnium Græcorum imperatoris, discipulus. qui biduum simul ad quietem hominum equorumque, et ad visendas hostium stationes, quibus locis temporibusque accederent reciperentque sese, sumserunt. Ad radices fere collis, in quo posita esset urbs, regii succedebant. ita libera ab tergo populatio erat nullo ab urbe, ne in stationes quidem qui procul jacularetur excurrente. Postquam semel compulsi metu se mœnibus incluserunt, contemptus eorum, et inde negligentia, apud regiones oritur; non stratos, non ⁶¹ infrenatos magna pars habebant equos. paucis ad arma et ordines relictis, dilapsi ceteri sparserant se toto passim campo, pars in juvenales^c lusus lasciviamque versi, pars vescentes sub umbra, quidam somni etiam strati. Hæc Diophanes ex alta urbe Pergamo contemplantus, arma suos capere, et ad jussa^d præsto esse jubet ipse Attalum adiit, et in animo sibi esse dixit, hostium stationem tentare. Ægre id ⁶² permittente Attalo, quippe qui centum equitibus adversus trecentos^e, mille peditibus cum quatuor millibus pugnaturum cerneret, porta egressus, haud procul statione hostium, occasionem opperiens, consedit. Et qui Pergami erant, amentiam magis, quam audaciam credere esse et hostes, paullisper in eos versi, ut nihil moveri viderunt, non ipsi quidquam ex solita negligentia, insuper etiam eludentem paucitatem, mutarunt. Diophanes quietos aliquamdiu suos velut ad spectaculum modo eductos, continuit: postquam dilapsos ab ordinibus hostes vidit, peditibus, quantum adcelerare possent, sequi jussis, ipse princeps inter equites cum turma sua, quam posset effusissimis habenis, clamore ab omnibus simul pedites atque equites sublato, stationem hostium improvise invadit. Non homines solum, sed equi etiam territi, quorum vincula abrupissent, trepidationem et tumultum inter suos fecerunt; pauci stabant inpavidi equi: eos ipsos non sternere non infrenare, aut adscendere facile poterant, multo majorem

Achæi
Pergamo
erumpunt.

^c juveniles Gron. Crev.

^d portam Eæd. cum Bekk.

^e sexcentos Kreyss. Bekk.

⁶⁰ Eodem Adramytteum] Dele nomen urbis, quod hic interpretamenti loco additum, postea sese in contextum inepte insinuavit. Illud omittit Sigonius, teste Hearnio.

⁶¹ Infrenatos] Nota hic infrenatos eodem sensu, quo frenatos, quamvis l. XXI. c. 44, opposuerit equites frenatos, et infrenatos. Nec vitiosam hic esse vocem probant hæc verba

hujusce ipsius capituli infra: non sternere (equos), non infrenare aut ascendere facile poterant. Verbo infrenare usus quoque Virgilius est, Æn. l. XII. v. 287, et Plin. l. IX. c. 31, l. XXXII. c. 1.

⁶² Permittente Attalo] Andreas permittente Attalus: quod non immerito placuit Gronovio

quam pro numero equitum, terrorem Achæis inferentibus. U. C. 562. Pedites vero ordinati et præparati sparsos per negligentiam, A. C. 190. et semisomnos^f prope adorti sunt: cædes passim fugaque per campos facta est. Diophanes, secutus effusos, "quoad tutum fuit, magno Achæorum genti decore parto, (spectaverant enim e mœnibus Pergami non viri modo, sed feminæ etiam) in præsidium urbis rediit.

XXI. Postero die regiæ, magis compositæ et ordinatæ, Altera stationes quingentis passibus longius ab urbe posuerunt cas- eruptio. tra: et Achæi eodem ferme tempore, atque in eundem locum processerunt. Per multas horas intenti utrimque velut jam futurum inpetum expectavere^g: postquam haud procul occasu solis redeundi in castra tempus erat, regii signis conlatis abire agmine, ad iter magis, quam ad pugnam, composito cœpere. Quievit Diophanes, dum in conspectu erant. deinde eodem, quo pridie, inpetu in postremum agmen incurrit; tantumque rursus pavoris ac tumultus incussit, ut, quum terga cæderentur, nemo pugnandi caussa restiterit. trepidantesque, et vix ordinem agminis servantes, in castra compulsi sunt. Hæc Pergami Achæorum audacia Seleucum ex agro Pergameno movere obsidio solvitur. castra coëgit. Antiochus, postquam Romanos et Eumenem ad tuendum Adramytteum venisse audivit, ea quidem urbe abstinuit, depopulatus agros. "Peræam inde, coloniam Mitylenæorum, expugnavit. Cotton, et Corylenus, et Aphrodisias, et Crene, primo inpetu captæ sunt. inde per Thyatira Sardes rediit. Seleucus, in maritima ora permanens, aliis terrori, aliis præsidio erat. Classis Romana cum Eumene Rhodiisque Mitylenen primo, inde retro, unde profecta erat, Elæam rediit. Inde Phocæam petentes ad insulam, quam Bachium vocant, (inminet urbi Phocæensium) adpulerunt, et, quibus ante abstinerant templis signisque, (egregie autem exornata insula erat) quum hostiliter diripuissent, ad ipsam urbem transmiserunt. eam divisis inter se partibus quum obpugnarent, et viderent, "sine operibus, armis scalisque capi non posse; missum ab Antiocho præsidium trium millium armatorum quum intrasset urbem; extemplo, obpugnatione omissa, classis ad insulam se recepit, nihil aliud quam depopulato circa urbem hostium agro.

^f *semisomnes* Gron. Crev.

^g *expectare* Bekk.

63 *Quoad tutum*] Hæc ipsa est cod. Victorini, et Andreæ lectio: ut reposuerat jam Sigonius, quum vitiose legeretur *quoad totum*.

64 *Peræam*] Andreas habet *Pheream*: Victor. liber et *ferream*: in Thuan. codice legisse se Jac. Gronovius affirmat et *peream*. Inde ille efficit *Eupatriam*, urbem Mysiæ, memoratam Stephano. *Peræa* regio est, non oppidum. Sed et in iis quæ sequuntur nominibus magna est difficultas. *Cotton* et *Corylenus* nomina prorsus ignota sunt. Pro *Corylenus* non inepte reponit

Dujatius *Doryleum*, urbem Phrygiæ. *Aphrodisias* in Caria nota est, sed nihil huc attinet. Pro *Crene* Andreas habet *Prienne*: Glareanus reperiebat in suis *Priene*, pro quo nomine suspicatur reponi posse *Pitane*, quæ urbs est Mysiæ.

65 *Sine operibus, armis scalisque capi non posse*] Non posse vi sola armorum, et per scallas impetu capi, sed necessarium fore ut operibus oppugnaretur.

U. C. 562.
A. C. 190.

Rhodie
naves ad-
versus
classem
Syriacam
profiscun-
tur.

XXII. Inde placuit Eumenem domum dimitti, et præparare consuli atque exercitui, quæ ad transitum Hellespontopus essent: Romanam Rhodiamque classem redire Samum atque ibi in statione esse, ne Polyxenidas ab Epheso moveret. Rex Elæam, Romani et Rhodii Samum redierunt. Ibi M. Æmilius, frater prætoris, decessit. Rhodii celebratis exsequiis, adversus classem, quam fama erat ex Syria venire tredecim suis navibus, et una Coa quinqueremi, altera Gnidia Rhodum, ut ibi in statione essent, profecti sunt. Biduo antequam Eudamus cum classe a Samo veniret, tredecim a Rhodo naves cum Pamphilida præfecto adversus eamdem Syriacam classem missæ, adsumtis navibus quatuor, quibus Cariae præsidio erant, obpugnantibus regiis, ⁶⁶ Dædala et quædam alia parva ^k castella obsidione exemerunt. Eudamum confestim exire placuit. additæ huic quoque sunt ad eam classem, quam habebat, sex apertæ naves. Profectus quum quantum adcelerare poterat, maturasset, ad portum, quem Megisten vocant, prægressos consequitur. inde uno agmine Phaselidem quum venissent, optimum visum est, ibi hostes opperiri.

Phaselis.

XXIII. In confinio Lyciæ et Pamphyliae Phaselis est, prominet penitus in altum, conspiciturque prima terrarum Rhodum a Cilicia petentibus, ⁶⁷ et procul navium præbent prospectum. eo maxime, ut in obvio classi hostium esset electus locus est. Ceterum, quod non providerunt, et longum gravi, et tempore anni, (medium enim æstatis erat) ad hoc insolito odore ingruere morbi vulgo, maxime in remigibus cœperunt. cujus pestilentiae metu profecti, quum præteveherentur Pamphylium sinum, ad Eurymedontem amnem adpulsa classe, ⁶⁸ audiunt ab Aspendiis, ad Sidam jam ^l hostes esse. Tardius navigaverant regii, ⁶⁹ adverso tempore Etesiarum, quod velut statum Favoniiis ventis esset ^m. Rhodiorum duæ et triginta quadriremes, et ⁿ quatuor triremes fuerunt.

^s Cnidia Crev. Kreyss. Bekk.

^b ab Kreyss. Bekk.

^l ab Eæd.

^k Peræa Bekk.

^l jam del. Kreyss. Bekk.

^m est Eæd.

ⁿ et del. Gron. Crev.

⁶⁶ Dædala, et quædam alia parva castella] Jac. Gronovius legit et quædam alia Peræa castella. Eo ducunt Thuan. et Victor. codices, qui habent peræa vel per ea castella. * Peræa est regio Cariae, quæ Rhodiorum juris erat. Vid. supra XXXIII. 18.

⁶⁷ * Et procul] Et facultatem præbet prospiciendi e longinquo naves.

⁶⁸ Audiunt ab Aspendiis] Ex Aspendiis, quorum urbs est ad Eurymedontem haud procul ab ostio fluminis, cognoscunt Rhodii, hostes jam esse ad Sidam, propinquam urbem.

⁶⁹ Adverso tempore Etesiarum] Quum adversum iis esset tempus Etesiarum, id est, quum eo tempore anni navigarent, quo adversos Etesias ventos experirentur; quod quidem tempus sta-

tum est Favoniiis ventis, sive ventis ab Occidentibus, qui singulis annis circa æstivæ solstitium surgere incipiunt. Etesiae vero sunt, qui semper eodem tempore anni exurgunt: unde et illis nomen. ἑτήσιος enim annivarsarius, ab ἔτος annus. Qua autem parte cœli spirent, magna inter scriptores controversia est. Cellarius, lib. I. Geograph. Antiquæ, c. 8, probat Etesias proprie eos ventos, qui flant ex ea cœli parte, quæ inter Occasum et Septentrionem est, circa solis tempus. Hanc opinionem firmat tum testimoniis allatis, tum ex Cic. ad Att. l. ep. 7, et ad Fam. l. XII. ep. 25, ex Tacit. l. II. Hist. c. 98, &c.

Regia classis septem et triginta majoris formæ navium erat, U. C. 562.
 70 in quibus tres hepteres et quatuor hexeres habebat ° præter A. C. 190.
 has decem triremes erant. 71 et hi p adesse hostes ex specula
 quadam cognovere. Utraque classis postero die luce prima,
 tamquam eo die pugnatura, e portu movit: et, postquam Pugna inter
 superavere Rhodii promontorium, quod ab Sida prominet in regios et
 altum, extemplo et conspecti ab hostibus sunt, et ipsi eos Rhodios.
 viderunt. 72 Ab regibus q sinistro cornu, quod ab alto objectum
 erat, Hannibal, dextro Apollonius, purpuratorum unus, præ-
 erat. et jam in frontem directas habebant naves. Rhodii
 longo agmine veniebant. prima prætoria navis Eudami erat:
 cogebat agmen Chariclitus; Pamphilidas mediæ classi præ-
 erat. Eudamus, postquam hostium aciem instructam et
 paratam ad concurrendum vidit, et ipse in altum evehitur, et
 deinceps, quæ sequebantur, servantes ordinem in frontem
 dirigere jubet. Ea res primo tumultum præbuit. nam nec
 sic in altum evectus erat, ut ordo omnium navium ad terram
 explicari posset: et festinans ipse præpropere cum quinque
 solis navibus Hannibali obcurrit. ceteri, quia in frontem
 dirigere jussi erant, non sequebantur. Extremo agmini loci
 nihil ad terram relictum erat; trepidantibusque iis inter se, jam
 in dextro cornu adversus Hannibalem pugnabatur.

XXIV. Sed momento temporis et navium virtus, et usus
 rei maritimæ terrorem omnem Rhodiis demisit. nam et in
 altum celeriter evectæ naves locum post se quæque venienti
 ad terram dedere; et, si qua concurrerat rostro cum hostium
 navi, aut proram lacerabat, aut remos detergebat, aut, libero
 inter ordines discursu prætervecta, in puppim inpetum dabat.
 maxime exterruit heptervis regia, a multo minore Rhodia nave Vincunt
 uno ictu demersa. Itaque jam haud dubie dexterum cornu Rhodii.
 hostium in fugam inclinabat. Eudamum in alto, multitudine
 navium maxime Hannibal, ceteris omnibus longe præstantem,
 urgebat: et circumvenisset, ni, signo sublato ex prætoria
 nave, (quo dispersam classem in unum colligi mos erat) 73 om-
 nes, quæ in dextro cornu vicerant, naves ad opem ferendam
 suis concurrissent. tum et Hannibal, quæque circa eum erant
 naves, capessunt fugam: nec insequi Rhodii, ex magna parte
 ægris, et ob id celerius fessis remigibus, potuerunt. Quum
 in alto, ubi substiterant, cibo reficerent vires, contemplatus

° habebat uncis incl. Bekk.

P alii Gron.

q regio Ead.

70 In quibus tres hepteres . . habebat] Ulti-
 mam vocem merito delet Gronovius.

71 Et hi adesse hostes] Et hi, id est, regii
 quoque cognoverunt adesse hostes, quemad-
 modum Rhodii ab Aspendiis audierant hostes
 vicinos esse. Vulgo legitur et alii: male.
 Andreas, et Moguntina editio, et unus e MSS.
 Hearnii, præferunt et ii: quæ proba lectio est.
 Sed melius adhuc noster Victor. et hi, quo-
 modo edidimus.

72 Ab regibus] Vulgo ab regio. Modius

testatur legi in MSS. suis quomodo edi cura-
 vimus.

73 Omnes quæ in dextro cornu vicerant] Imo
 in lævo, vel, si levior mutatio placet, in altera.
 Nam in iis quæ proxime præcedunt, dextrum
 cornu hostium inclinasse dicitur. Ergo ab
 Rhodiis lævum cornu vicerat. Tota prælii
 narratio id probat. Simile Livii, sive librario-
 rum erratum tum alibi jam aliquoties notavi-
 mus, tum l. XXXIII. c. 9. Vid. et not. ad
 l. XXVII. c. 48.

U. C. 562. Eudamus hostes, claudas mutilatasque⁹ naves apertis navibu
 A. C. 190. remulco trahentes, viginti paullo amplius integras abscedentes
 e turri prætoriae navis silentio facto, *Exsurgite*, inquit, *et egregium spectaculum cape ssite oculis!* Consurrexere omnes, con
 templatique⁷⁴ trepidationem fugamque hostium, prope un
 voce exclamavere omnes, ut sequerentur. Ipsius Eudam
 multis ictibus vulnerata navis erat. Pamphilidam et Chari
 clitum insequi, quoad putarent tutum, jussit. Aliquamdiu
 secuti sunt: postquam terræ adpropinquabat Hannibal, verit
 ne includerentur vento in hostium ora, ad Eudamum revecti
⁷⁵ hepterem captam, quæ primo concursu icta erat, ægre Pha
 selidem pertraxerunt. inde Rhodum, non tam victoria læti
 quam alius alium accusantes, quod, quum potuisset, non
 omnis submersa aut capta classis hostium foret, redierunt
⁷⁶ Hannibal, ictus uno proelio adverso, ne tum quidem præter
 vehi Lyciam audebat, quum conjungi veteri regiæ classi quam
 primum cuperet. Et, id ne⁷ ei facere liberum esset, Rhodi
 Chariclitum cum viginti navibus rostratis ad Patara et Megis
 ten portum miserunt. Eudamum cum septem navibus maxi
 mis ex ea classe, cui præfuerat, Samum redire ad Romano
 jusserunt; ut, quantum consilio, quantum auctoritate valeret
 compelleret Romanos ad Patara obpugnanda.

Antiochus
 Prusiam ad
 bellum
 concitat.

XXV. Magnam lætitiā Romanis jam prius nuncius vic
 toriæ, deinde adventus adtulit Rhodiorum. et adparebat, s
 ea cura Rhodiis demta esset, vacuos eos tuta ejus regioni
 maria præstaturos⁸. sed, profectio Antiochi ab Sardibus, ne
 obprimerentur urbes maritimæ, ⁷⁷ abscedere custodia Ionia
 atque Æolidis prohibuit[†]. Pamphilidam cum quatuor navi
 bus tectis ad eam classem, quæ circa Patara erat, miserunt
 Antiochus non civitatum modo, quæ circa se erant, contraheba
 præsidia; sed ad Prusiam, Bithyniæ regem, miserat legato
 literasque, quibus transitum in Asiam Romanorum increpabat
*Venire eos ad omnia regna tollenda, ut nullum usquam orbi
 terrarum, nisi Romanum, imperium esset. Philippum et Nabis*

⁹ mutilasque Gron. Crev.

⁷ Ne id Bekk.

⁸ præstituros Crev.

[†] profecto Antiocho prohibuerunt Gron. Crev.

⁷⁴ *Trepidationem*] Aliquot MSS. inter quos Victorinus, dubitationem de hoc loco movent, pro *trepidationem* substituentes *expugnationem*. Inde Jac. Gronovius legi posse putat *exterminationem*. Nobis magis placet in vulgato acquiescere.

⁷⁵ *Hepterem* *quæ primo concursu icta erat*] Vel aliam hepterem intellige, quam quæ initio prælii demersa dicitur: vel in illo priore loco *demersa* nihil aliud erit, quam ita perforata, ut aquam acciperet, et paulum sideret.

⁷⁶ *Hannibal* . . . *ne tum quidem prætervehi Lyciam audebat*] Hoc absurdum est: quasi vero clades accepta animos Annibali facere debuisset ad peragendum inceptum. Vitium residere videtur in verbo *audebat*. Sed sine

libris nihil conamur. Hanc fuisse Livii mentem arbitramur, ut diceret Annibalem, quamvis prælio adverso ictum, ne tam improspere quidem successu deterritum esse, quominus Lyciam prætervehi in animo haberet.

⁷⁷ *Abscedere custodia* *prohibuerunt* Romani prohibuerunt Rhodios abscedere custodia Ioniæ et Æolidis. Ceterum multo melius et planius tota periodus in hunc modum formaretur: *sed profectio Antiochi ab Sardibus abscedere (Rhodios) custodia Ioniæ atque Æolidis prohibuit*. Et sic plane Modii membranæ et Andreas, nisi quod retinuerunt *prohibuerunt*, quod manifesta ratione corrigi in hac orationis mutatione necesse est. Victor quoque codex præfert *Antiochi*, non *Antiocho*.

expugnatos; se tertium peti. ut quisque proximus ab oppresso sit, per omnes velut continens incendium pervasurum. Ab se gradum in Bithyniam fore, quando Eumenes in voluntariam servitutem concessisset. His motum Prusiam literæ Scipionis consulis, sed magis ejus fratris Africani, ab suspicione tali averterunt: qui, præter consuetudinem perpetuam populi Romani augendi omni honore regum sociorum majestatem, domesticis ipse exemplis Prusiam ad promerendam amicitiam suam compulit. *Regulos se acceptos in fidem in Hispania reges reliquisse. Masinissam non in patrio modo locasse regno, sed in Syphacis, a quo ante expulsus fuisset, regnum inposuisse. et esse eum non Africæ modo regum longe opulentissimum, sed toto in orbe terrarum cuivis regum vel majestate, vel viribus parem. Philippum et Nabin, hostes bello superatos ab T. Quinctio, tamen in regno relictos. Philippo quidem anno priore etiam stipendium remissum, et filium obsidem redditum: et quasdam civitates extra Macedoniam, patientibus Romanis imperatoribus, recepisse eum. In eadem dignitate et Nabin futurum fuisse, nisi eum suus primo^u furor, deinde fraus Ætolorum absumsisset.* Maxime confirmatus est animus regis, postquam ad eum C. Livius, qui prætor ante classi præfuerat, legatus ab Roma venit, et edocuit; quanto et spes victoriæ certior Romanis, quam Antiocho, et amicitia sanctior firmiorque apud Romanos futura esset.

U. C. 562.
A. C. 190.

Prusias a
Rom. ad
pacis
consilia
revocatur.

XXVI. Antiochus, postquam a spe societatis Prusiæ decidit, Ephesum ab Sardibus est profectus ad classem, quæ per aliquot menses instructa ac parata fuerat, visendam; magis quia terrestribus copiis exercitum Romanum et duos Scipiones imperatores videbat sustineri non posse; quam quod res navalis ipsa per se aut tentata sibi umquam feliciter, aut tunc magnæ et certæ fiduciæ esset. Erat tamen⁷⁸ momentum in præsentia spei, quod et magnam partem Rhodiæ classis circa Patara esse, et Eumenem regem cum omnibus navibus suis consuli obviam in Hellespontum profectum audierat. aliquid etiam inflabat animos classis Rhodia, ad Samum per occasionem fraude præparatam absumta. His fretus, Polyxenida cum classe ad tentandam omni modo certaminis fortunam misso, ipse copias ad Notium ducit: id oppidum Colophonium, mari imminens, abest a vetere Colophone duo ferme millia passuum: ⁷⁹ et ipsam urbem suæ esse potestatis volebat, adeo propinquam Epheso, ut nihil terra marive ageret, quod non subjectum oculis Colophoniorum, ac per eos notum extemplo Romanis esset: quos, audita obsidione, non dubitabat ad opem ferendam sociæ urbi classem a Samo moturos. eam occasionem Polyxenidæ ad rem gerendam fore.

Antiochus
it ad
classem.

^u primam Kreys. Bekk.

78 • Momentum . . . spei] Aliquid quod ad spem impelleret: nempe quod &c.

79 Et ipsam urbem] Colophonem, ut patet ex his quæ sequuntur.

U. C. 562.
A. C. 190.
Colopho-
nem
obpugnat.

Igitur, operibus obpugnare urbem adgressus, et ad mare par-
tibus duabus pariter munitionibus deductis, utrimque vineas
et aggerem muro injunxit, et ⁸⁰ testudinibus arietes admovit.
Quibus territi malis Colophonii oratores Samum ad L. Æmi-
lium, fidem prætoris populique Romani inplorantes, miserunt.
Æmilius et Sami segnis diu mora obfendebat, nihil minus
opinantem, quam Polyxenidam, bis nequidquam ab se provo-
catum, potestatem pugnae facturum esse : et turpe existimabat
Eumenis classem adjuvare consulem ad trajiciendas in Asiam
legiones; se Colophonis obsessæ auxilio, incertam^t finem
habituero, adligari. Eudamus Rhodius, qui et tenuerat eum
Sami, cupientem proficisci in Hellespontum, cunctique instare
et dicere, *Quanto satius esse, vel socios obsidione eximere, vel
victam jam semel classem iterum vincere^u, totamque^x maris pos-
sessionem hosti eripere, quam, desertis sociis, tradita Antiocho
Asia terra marique, in Hellespontum, ubi satis esset Eumenis
classis, ab sua parte belli discedere?*

Æmilius
Teum petit.

XXVII. Profecti ab Samo ad petendos commeatus, con-
sumtis jam omnibus, Chium parabant trajicere. id erat hor-
reum Romanis; eoque omnes ex Italia missæ onerariæ diri-
gebant cursum. Circumvecti ab urbe ⁸¹ ad aversa insulæ
(objecta aquiloni ad Chium et Erythras sunt) quum pararent
trajicere, literis certior fit prætor, frumenti vim magnam Chium
ex Italia venisse; vinum portantes naves tempestatibus re-
tentas esse. Simul adlatum est, Teios regiae classi benigne
commeatus præbuisse; quinque millia vasorum vini esse
pollicitos. Teum ex medio cursu classem repente avertit, aut
volentibus iis usus commeatu parato hostibus, aut ipsos pro
hostibus habiturus. Quum direxissent ad terram proras,
quindecim ferme eis naves circa Myonnesum adparuerunt,
quas primo ex classe regia prætor esse ratus, institit sequi.
adparuit inde^y, piraticas celoces et lembos esse. Chiorum
maritimam oram depopulati, cum omnis generis præda rever-
tentes, postquam videre ex alto classem, ⁸² in fugam verterunt.
et celeritate superabant, levioribus et ad id fabrefactis navigiis,
et propiores terræ erant. Itaque, priusquam adpropinquaret
classis, Myonnesum perfugerunt. unde se a^z portu ratus abs-
tracturum naves, ignarus loci sequebatur prætor. ⁸³ Myon-
nesus promontorium inter Teum Samumque est. ipse collis
est in modum metæ in acutum cacumen a fundo satis lato
fastigatus^a: a continenti artæ semitæ aditum habet: a mari
exesæ fluctibus rupes claudunt; ita ut quibusdam locis super-

^t incertum Crev.
^y deinde Ead.

^u vincere iterum Gron. Crev.
^a e Kreyss. Bekk.

^x et totam Bekk.
^a fastigiatus Gron. Crev.

⁸⁰ * Testudinibus] Ope testudinum, sub forte hic aliquid est vitii.
quibus latebant ii qui arietem impellebant.

⁸¹ Ad aversa insulæ] Ad partem insulæ
Sami aversam ab urbe.

⁸² In fugam verterunt] Naves suas. Nisi

⁸³ Myonnesus . . . inter Teum Samumque
est] Accuratus videretur Dujatio, inter Teum
Labedumque. Atque hoc modo descriptus est
situs Myonnesi a Stephano.

pendentia saxa " plus in altum, quam, quæ in statione sunt, U. C. 562. naves, promineant. Circa ea adpropinquare non ausæ naves, A. C. 190. ne sub ictu " superstantium^b rupibus piratarum essent, diem trivere. tandem, sub noctem vano incepto quum abstitissent. Teum postero die accessere: et, in portu, qui ab tergo urbis est, (Geræsticum ipsi adpellant) navibus constitutis, prætor ad depopulandum circa urbem agrum milites emisit^c.

XXVIII. Teii, quum in oculis populatio esset, oratores cum infulis et velamentis ad Romanum miserunt. quibus purgantibus civitatem omnis facti dictique hostilis adversus Romanos, *et juisse eos commeatu classem hostium arguit, et quantum vini Polyxenidæ promisissent: quæ si eadem classi Romanæ darent, revocaturum se a populatione militem; sin minus, pro hostibus eos habiturum.* Hoc tam triste responsum quum retulissent legati, vocatur in concionem a magistratibus populus, ut, quid agerent, consultarent. "Eo forte^d Polyxenidas cum regia classe a Colophone profectus, postquam movisse a Samo Romanos audivit, et, ad Myonnesum piratas persecutos, Teiorum agrum depopulari, naves in Geræstico portu stare, ipse adversus Myonnesum in insula (Macrin nautici vocant) anchoras portu occulto jecit. inde ex propinquo explorans, quid hostes agerent, primo in magna spe fuit, quemadmodum Rhodiam classem ad Samum, circumsessis ad exitum faucibus portus, expugnasset, sic et Romanam expugnaturum. nec est dissimilis natura loci. Promontoriis coeuntibus inter se ita clauditur portus, ut vix duæ simul inde naves possint exire. Nocte occupare fauces Polyxenidas in animo habebat, et, denis navibus ad promontoria stantibus, quæ ab utroque cornu in latera exeuntium navium pugnarent, ex cetera classe, sicut ad Panormum fecerat, armatis in litora expositis, terra marique simul hostes obprimere. quod non vanum ei consilium fuisset, ni, quum Teii facturos se imperata promisissent, ad accipiendos commeatus aptius visum esset Romanis, in eum portum, qui ante urbem est, classem transire. Dicitur et Eudamus Rhodius vitium alterius portus ostendisse, quum forte duæ naves in arto ostio implicitos remos fregissent. et inter alia id quoque movit prætorem, ut traduceret classem, quod ab terra periculum erat, haud procul inde Antiocho stativa habente.

Polyxenidas ad Macrin.

Æmilius contendit ad hostem.

XXIX. Traducta classe ad urbem, "ignaris omnibus

^b add. in Gron.

^c emisit milites Bekk.

^d add. die Kreyss. Bekk.

84 * *Plus in altum . . . promineant*] Longius porrigantur versus altum mare, quam quæ in statione sunt naves, et ultra eas promineant.

85 *Superstantium rupibus*] Vulgo in rupibus. Sustulimus præpositionem, obsecuti Vict. codici, et uni e MSS. Hearnii, et editioni Andreæ.

86 *Eo forte Polyxenidas*] Libenter crediderimus Livium scripsisse, *Eo forte tempore*

Polyxenidas. Neque enim eo, id est, versus eam regionem, in qua tum Romani erant, profectus erat: non solverat a Colophone eo consilio, ut Myonnesum aut Teum peteret. Sed in ea loca ideo tantum venit, ut sequatur Romanos, cum quibus configere jussus erat.

87 *Ignaris omnibus*] Omnibus, sive Romanis, sive Rhodiis, ignorantibus tam propinquam hostium classem esse.

U. C. 562. egressi milites nautæque sunt ad commeatus et vinum maxim
A. C. 190. dividendum in naves; quum medio forte diei agrestis quidam
ad prætorem adductus, nunciat, "*alterum*^b *jam diem classen
stare ad insulam Macrin, et paullo ante visas quasdam movere
tamquam ad profectionem, naves.* Re subita perculsus præto
tubicines canere jubet, ut si qui per agros palati essent, redi
rent: tribunos in urbem mittit ad cogendos milites nautasque
in naves. Haud secus, quam in repentino incendio aut capt
urbe, trepidatur, aliis in urbem currentibus ad suos revocandos
aliis ex urbe naves cursu repetentibus: incertisque clamoribus
(quibus ipsis tubæ obstreperent) turbatis imperiis, tandem
concursum ad naves est. Vix suam quisque noscere aut adire
præ tumultu poterat: trepidatumque cum periculo et in mare
et in terra foret, ni, partibus divisis, Æmilius, cum prætori
nave primus e portu in altum evectus, excipiens insequentes
suo quamque ordine in frontem instruxisset; Eudamus Rhod
diaque classis substitissent ad terram, ut et sine trepidatione
conscenderent, et, ut quæque parata esset, exiret navis. It
et explicuere ordinem primæ in conspectu prætoris, et coac
tum agmen ab Rhodiis est: instructaque acies, velut cernere
regios, in altum processit. inter Myonnesum et Corycium
promontorium erant, quum hostem conspexere. Et regi
classis, binis in ordinem navibus longo agmine veniens, et ipsa
aciem adversam explicuit; tantum lævo evecta cornu, ut an
plecti et circumire dexterum cornu Romanorum posset. quo
ubi Eudamus, qui cogebat agmen, vidit, non posse æquare
ordinem Romanos, et tantum non jam circumiri a^d dext
cornu, "*concitatur naves;* (et erant Rhodiæ^e longe omnium
celerrimæ tota classe) æquatoque cornu, prætoris navi, in qua
Polyxenidas erat, suam objecit.

Pugna
commit-
titur.

XXX. Jam totis classibus simul ab omni parte pugna con
serta erat. Ab Romanis octoginta naves pugnabant, ex quibus
Rhodiæ duæ et viginti erant. Hostium classis undenonaginta
navium fuit, et maximæ formæ naves tres hexeres habebat
duas hepteres. Robore navium et virtute militum ⁹⁰ Romani
longe regiones^f præstabant: Rhodiæ naves agilitate, et ar
tibus gubernatorum, et scientia remigum. Maximo tamen hostibus

^b *alteram* Gron.

^c *exæquare* Gron. Crev.

^d *ab* Bekk.

^e *add. naves* Gron. Crev.

^f *Rhodium* Gron.

88 *Alterum*] Sic vetustius cusi, et MS. Victor. non *alteram*.

89 *Concitatur naves; (et erant Rhodiæ naves)* Ultimam vocem respuunt Thuan. et Victor. codices: et ingrata hic ejus repetitio est.

90 *Romani longe regiones præstabant; Rhodiæ naves*] Ante Gelenium hic vulgo legebatur: *Romani longe regiones præstabant; regia naves.* Is ex codice Mog. invexit eam lectionem, quam omnes post eum amplexi sunt; sive potius restituit eam, quam Andreas jam olim expres-

serat: *Romani longe Rhodium præstabant: Rhodiæ naves.* Utraque lectio jure visa est Peizonio ex parte recta, ex parte corrupta, proinde emendanda eo modo, quo edi curamus. In iis quæ præcedunt exposuit Livi quanam re superiores essent regii, nempe numero navium. Hic observat ceteris omnibus superiorem fuisse prætoris classem, quum robore navium et virtute militum Romani, Rhodiorum agilitate et peritia gubernatorum regios superarent.

terrori fuere, quæ ignes præ se portabant: et quod unum iis U. C. 562.
ad Panormum circumventis saluti fuerat, id tum maximum A. C. 190.
momentum ad victoriam fuit. nam metu ignis adversi regiae
naves, ⁹¹ne prora concurrerent, quum declinassent, neque
ipsæ ferire rostro hostem poterant, et obliquas se ipsæ ad
ictus præbebant. et, si qua concurrerat, obruebatur infuso
igni; magisque ad incendium, quam ad proelium, trepidabant.
Plurimum tamen, quæ solet, militum virtus in bello valuit.
mediam namque aciem hostium Romani quum rupissent, cir-
cumvecti ab tergo pugnantibus adversus Rhodios regiis sese
objecere: momentoque temporis et media acies Antiochi, et
lævo in cornu circumventæ naves mergebantur. Vincunt
Romani. Dextera pars
integra, sociorum magis clade, quam suo periculo, terrebatur.
ceterum, postquam alias circumventas, prætoriam navem Po-
lyxenidæ, relictis sociis, vela dantem videre, sublatis raptim
dolonibus (et erat secundus petentibus Ephesum ventus)
capessunt fugam, quadraginta duabus navibus in ea pugna
amissis; quarum decem et tres captæ in potestatem hostium
venerunt, ceteræ incensæ aut demersæ. Romanorum duæ
naves fractæ sunt, vulneratæ aliquot. Rhodia una capta me-
morabili casu. nam, quum rostro percussisset Sidoniam navem,
ancora, ictu ipso excussa e nave sua, unco dente, velut manu
ferrea injecta, adligavit alterius proram: inde tumultu injecto,
⁹²quum, divellere se ab hoste cupientes, inhiherent Rhodii,
tractum ancorale et implicitum remis, latus alterum deterisit:
debilitatam ^a ea ipsa, quæ icta cohæserat, navim ^b cepit. Hoc
maxime modo ad Myonnesum navali proelio pugnatum est.

XXXI. Quo territus Antiochus, quia, possessione maris Antiochus
Lysimachi-
am deserit.
pulsus, longinqua tueri diffidebat se posse, præsidium ab
Lysimachia, ne obprimeretur ibi ab Romanis, deduci pravo,
ut res ipsa postea docuit, consilio jussit. non enim tueri
solum Lysimachiam a primo inpetu Romanorum facile erat:
sed obsidionem etiam per totam hiemem tolerare, et obsidentes
quoque ad ultimam inopiam adducere extrahendo tempus, et
interim spem pacis per occasiones tentare. Nec Lysimachiam
tantum hostibus tradidit post adversam navalem pugnam, sed
etiam Colophonis obsidione abscessit, et Sardes recepit se:
atque inde in Cappadociam ad Ariarathen, qui auxilia arces-
serent, et quocumque alio poterat ad copias contrahendas, in
unum jam consilium, ut acie dimicaret, intentus, misit. Copias con-
trahit. Re-
gillus Æmilius, post victoriam navalem profectus Ephesum,
directis ante portum navibus, quum confessionem concessi

^a et debilitatam Gron. Crev.

^b navis Bekk.

⁹¹ Ne prora concurrerent] Vict. codex, Ne
prope. Vult nempe prors, id est (neque enim
in illo libro diphthongorum est usus) prors.
Ne prors suæ, et hostiles ignibus armatas
concurrerent: ne prors suæ incurrerent in
prors hostilium navium, quæ ignes præ se

portabant.

⁹² Quum . . . inhiherent Rhodii] Quum
Rhodii retro agerent navem, tractum ancorale,
id est, funis cui ancora alligatur protractus, et
magna parte evolutus extra navem in mare
unius lateris remos deterisit.

U. C. 562.
A. C. 190.

Phocææ
situs.

maris ultimam hosti expressisset, Chium, quo ante navale prælium cursum a^d Samo intenderat, navigat. ibi naves in prælio quassatas quum refecisset, L. Æmilius Scaurus cum triginta navibus Hellespontum ad exercitum trajiciendum misit: Rhodias^a, parte prædæ et spoliis navalibus decoratas^f, domum redire jubet. Rhodii inpigre⁹³ prævertere, ad trajiciendasque copias consulis iere: atque, eo quoque functi officio, tum demum Rhodum rediere. Classis Romana ab Chio Phocæam trajecit. in sinu maris intimo posita hæc urbs est, oblonga forma. duum millium et quingentorum passuum spatium murus amplectitur: coit deinde ex utraque parte in artiore velut cuneum, ⁹⁴ Lamptera ipsi adpellant. mille et ducentos passus ibi latitudo patet: inde in altum lingua mille passuum excurrans medium fere sinum velut nota distinguit; ⁹⁵ ubi cohæret faucibus angustis, duos in utramque regionem versos portus tutissimos habet. qui in meridiem vergit, ab re adpellant ⁹⁶ Naustathmon^g, quia ingentem vim navium capit: alter prope ipsum Lamptera est.

Eam classis
Romana
obpugnat.

XXXII. Hos portus tutissimos quum occupasset Romana classis; priusquam aut scalis, aut operibus, mœnia adgrederetur, mittendos censuit prætor, qui principum magistratumque animos tentarent. postquam obstinatos vidit, duobus simul locis obpugnare est adortus. Altera pars infrequens ædificiis erat; templa Deum aliquantum tenebant loci: ea prius ariete admoto, quaterne muros turresque cœpit. deinde, quum eo multitudo obcurreret ad defendendum, altera quoque parte admotus aries. et jam utrimque sternebantur muri. ad quorum casum quum inpetum Romani milites per ipsam stragem ruinarum facerent, alii scalis etiam adscensum in muros tentarent; adeo obstinate restiterunt oppidani, ut facile adpareret, plus in armis et virtute, quam in mœnibus, auxilii esse. coactus ergo periculo militum prætor receptui cani jussit, ne objiceret incautos furentibus desperatione ac rabie. Diremto prælio, ne tum quidem ad quietem versi; sed undique omnes ad munienda et obmolienda, quæ ruinis strata erant, concurrerunt. Huic operi intentis supervenit Q. Antonius, a prætore missus: qui, castigata pertinacia eorum, *Majorem curam Romanis, quam illis, ostenderet, esse, ne in perniciem urbis pugnaretur. si absistere furore vellent, potestatem eis dare eadem conditione, qua prius C. Livii in fidem venissent, se tradendi.* Hæc quum audissent, quinque dierum spatium ad

^d ab Bekk.

^a Rhodios Ead.

^f decoratos Ead.

^g Naustathmos ab re appellatur Gron. Crev.

⁹³ *Prævertere*] Antequam redirent domum, aliud sibi prævertendum, sive prius faciendum esse duxerunt, id nempe quod mox narratur.

⁹⁴ *Lamptera*] Sic appellatus esse videtur quia ibi pharus erat, quod signum

esset navigantibus. Hæc enim est vis et usus nominis Græci λαμπτήρ.

⁹⁵ *Ubi cohæret*] Eo loco, ubi cohæret Lampteri per fauces angustas.

⁹⁶ *Naustathmos*] Græcum nomen, a ναῦς navis, et σταθμός statio.

deliberandum sumto, tentata interim spe auxilii ab Antiocho, postquam legati missi ad regem, nihil in eo esse præsidi, retulerant^a; tum portas aperuerunt, pacti ne quid hostile paterentur. Quum signa in urbem inferrentur, et pronunciasset prætor, parci se deditis velle, clamor undique est sublatus, *indignum facinus esse, Phocæenses, numquam fidos socios, semper infestos hostes, impune eludere*. Ab hac voce, velut signo a prætore dato, ad diripiendam urbem passim discurrerunt¹. Æmilius primo resistere et revocare, dicendo, *captas, non deditas, diripi urbes: et in his tamen arbitrium esse imperatoris, non militum*². Postquam ira et avaritia imperio potentiora erant, præconibus per urbem missis, liberos omnes in forum ad se convenire jubet, ne violarentur: et in omnibus, quæ ipsius potestatis fuerunt, fides constitit prætoris. Urbem, agrosque, et suas leges iis restituit: et, quia jam hiems adpetebat, Phocææ portus ad hibernandum classi delegit.

U. C. 562.
A. C. 190.
Phocæenses portas aperiunt.

Urbs diripitur.

XXXIII. Per idem fere tempus consuli, transgresso Æniorum Maronitarumque fines, nunciatur, victam regiam classem ad Myonnesum, relictamque a præsidio Lysimachiam esse. Id multo, quam de navali victoria, lætius fuit: utique postquam eo venerunt, refertaque urbs omnium rerum commeatibus, velut in adventum exercitus præparatis, eos excepit; ubi inopiam ultimam laboremque in obsidenda urbe sibi proposuerant¹. Ibi paucos dies stativa habuere, ut impedimenta ægrique consequerentur, qui passim per omnia Thraciæ castella, fessi² morbis ac longitudine viæ, relictæ erant. Receptis omnibus, ingressi rursus iter per Chersonesum, Hellespontum perveniunt. ubi, omnibus cura regis Eumenis ad trajiciendum præparatis, velut in pacata litora, nullo prohibente, aliis alio delatis navibus, sine tumultu trajecere. Ea vero res Romanis auxit animos, concessum sibi transire cernentibus in Asiam; quam rem magni certaminis futuram crediderant. Stativa deinde ad Hellespontum aliquamdiu habuerunt, quia³ dies forte, quibus ancilia moventur, religiosi ad iter inciderant. iidem dies P. Scipionem propiore etiam religione, quia Salius erat, disjunxerant ab exercitu: caussaque et is ipse moræ erat, dum consequeretur.

Hellespontum trajicit.

XXXIV. Per eos forte dies legatus ab Antiocho in castra venerat Byzantius Heraclides, de pace adferens mandata: quam inpetrabilem fore, magnam ei spem adtulit mora et

Legatus Antiochi de pace.

^a retulerunt Gron. Crev.

¹ discurrunt Bekk.

² in his tamen imperatoris,

non militum, arbitrium esse Kreyss. Bekk.

³ proposuerant sibi Bekk.

97 Id multo quam de navali victoria lætius fuit] Supplet Dujatius, quam nuncius de navali victoria. Sed ellipsis profecto est durior, quam ut ea credamus uti voluisse Livium. Suspiciamus hic aliquid esse corrupti.

98 Morbis] Vict. codex, ut et Thuanæus, morbo: idque genuinum esse Livii Jac. Gronovius affirmat. Nos haud in magno ponimus

discrimine.

99 Dies . . . quibus Ancilia moventur] Dies, quibus Salii Ancilia ferentes per urbem eunt cum tripudiis solennique saltatu. De Saliis et Ancilibus vid. l. l. c. 20. Dies . . . religiosi ad iter sunt dies, quibus per religionem non licet iter facere.

U. C. 562. cunctatio Romanorum; quos, simul Asiam adtigissent, effuso
 A. C. 190. agmine ad castra regia ituros crediderat. Statuit tamen non
 prius adire consulem, quam P. Scipionem: et ita mandatum
 ab rege erat. in eo maximam spem habebat, ¹præterquam
 quod et magnitudo animi et satietas gloriæ placabilem eum
 maxime faciebat; notumque erat gentibus, qui victor ille in
 Hispania, qui deinde in Africa fuisset: etiam quod filius
 ejus captus in potestate regis erat. Is ubi, et quando, et
 quo casu captus sit, sicut pleraque alia, parum inter auctores
 constat. alii principio belli, a Chalcide Oreum petentem,
 circumventum ab regiis navibus tradunt: alii, postquam trans-
 itum in Asiam est, cum turma Fregellana missum exploratum
 ad regia castra, effuso obviam equitatu, quum reciperet sese,
 in eo delapsum tumultu ex equo^m, cum duobus equitibus
 obpressum, ita ad regem deductum esse. Illud satis constat,
 si pax cum populo Romano maneret, hospitiumque privatim
 regi cum Scipionibus esset, neque liberalius, neque benignius
 haberi colique adolescentem, quam cultus est, potuisse. Ob
 hæc quum adventum P. Scipionis legatus expectasset, ubi is
 venit, consulem adit, petitque, ut mandata audiret.

Filius
 Africani
 captivus
 apud
 Antiochum.

Legati
 oratio de
 pace.

Responsum
 Romano-
 rum.

XXXV. Advocato frequenti consilio, legati verba sunt
 audita. Is, *multis ante legationibus nequidquam ultro citroque
 de pace missis, eam ipsam fiduciam inpetrandi sibi esse, dixit,
 quod priores legati nihil inpetrassent. Smyrnam enim, et Lam-
 psacum, et Alexandriam Troadem, et Lysimachiam in Europa,
 jactatas in illis disceptationibus esse. quarum Lysimachia jam
 cessisse regem, ne quid in Europa habere eum dicerent: eas, quæ
 in Asia sint, civitates tradere, paratum esse, et si quas alias
 Romani, quod suarum partium fuerint, vindicare ab imperio
 regio velint. Inpensæ quoque, in bellum factæ, partem dimidiam
 regem præstaturumⁿ populo Romano. Hæ conditiones erant
 pacis. Reliqua oratio fuit, Ut memores rerum humanarum, et
 suæ fortunæ moderarentur, ²et alienam^o ne urgerent. Fini-
 rent Europa imperium. id quoque inmensum esse. Et^p parari
 singula acquirendo facilius potuisse, quam universa teneri posse.
 quod si Asiæ quoque partem aliquam abstrahere velint, dummodo
 non dubiis regionibus finiant, vinci suam temperantiam Romana
 cupiditate, pacis et concordiae causa, regem passurum. Ea,
 quæ legato magna ad pacem inpetrandam videbantur, parva
 Romanis visa. Nam, et inpensam, quæ in bellum facta esset,
 omnem præstare regem, æquum censebant, cujus culpa bellum
 excitatum esset; et non Ionia modo atque Æolide deduci debere*

^m in eo tumultu delapsus equo Gron. Crev. in eo tumultu delapsus ex equo
 Kreysa. Bekk.

ⁿ præstiturum Gron. Crev.

^o aliam Gron.

^p et del. Crev.

1 * Præterquam quod . . . etiam quod] Hæc
 eodem plane recidunt, ac si scripsisset Livius,
 tum quia . . . tum præsertim quia . . .

2 * Et alienam ne urgerent] Et alienæ la-

bascenti ne graves incumberent. † Mendum
 hic irrepsit in recentiores editiones, aliam.
 Notavit id Gronovius, nec tamen e contextu
 expunxerat.

præsidia regia : sed, sicut Græcia omnis liberata esset, ita, quæ in Asia sint, omnes liberari urbes. Id aliter fieri non posse, quam ut cis Taurum montem possessione Asiæ Antiochus cedat.

U. C. 562.

A. C. 190.

XXXVI. Legatus, postquam nihil æqui in consilio inpetrare se censebat, privatim (sic enim imperatum erat) P. Scipionis tentare animum est conatus. Omnium primum⁹, filium ei sine pretio redditurum regem, dixit: deinde, ignarus et animi Scipionis, et moris Romani, auri pondus ingens est pollicitus, et, nomine tantum regio excepto, societatem omnis regni, si per eum pacem inpetrasset. Ad ea Scipio: *Quod Romanos omnes, quod me, ad quem missus es, ignoras, minus miror; quam te fortunam ejus, a quo venis, ignorare cernam. Lysimachia tenenda erat, ne Chersonesum intraremus; aut ad Hellespontum obsistendum, ne in Asiam trajiceremus: si pacem tamquam ab sollicitis de belli eventu petituri eratis. Concesso vero in Asiam transitu, et³ non solum frenis, sed etiam jugo accepto, quæ disceptatio ex æquo, quum imperium patiendum sit, relicta est? Ego ex munificentia regia maximum donum filium habebo: aliis, Deos precor, ne umquam fortuna egeat mea; animus certe non egebit. Pro tanto in me munere gratum me esse in se sentiet, si privatam gratiam pro privato beneficio desiderabit. publice¹ nec habeo² quidquam ab illo, nec dabo. Quod in præsentia dare possim, fidele consilium est. Abi, nuncia meis verbis, bello absistat, pacis conditionem nullam recuset.* Nihil ea moverunt regem, tutam fore belli aleam ratum, quando perinde ac victo jam sibi leges dicerentur. omissa igitur in præsentia mentione pacis, totam curam in belli adparatum intendit.

Africani
animum
tentat
legatus.Responsum
Africani.

XXXVII. Consul, omnibus præparatis ad proposita exsequenda, quum ex stativis movisset, Dardanum primum, deinde Rhæteum, utraque civitate obviam effusa, venit. Inde Ilium processit, castrisque in campo, qui est subjectus mœnibus, positus, in urbem arcemque quum escendisset⁴, sacrificavit Minervæ præsidi arcis; et Iliensibus⁵ in omni rerum verborumque honore ab se oriundos Romanos præferentibus, et Romanis lætis origine sua. inde profecti sextis castris ad caput Caici amnis pervenerunt. Eo et Eumenes rex, conatus primo ab Hellesponto reducere classem in hiberna Elæam, adversis deinde ventis quum aliquot diebus superare Læton promontorium non potuisset, in terram egressus, ne deesset principis rerum, qua proximum fuit, in castra Romana cum parva manu

Consul ad
Antiochum
ducit.⁹ animum conatus omnium primum, omisso est, Gron. Crev.¹ publici Bekk.² habeo Gron. Crev. Kreyss. Bekk.⁴ ascendisset Gron. Crev.

³ Non solum frenis, sed etiam jugo accepto] Aliter Polybius in Excerpt. Leg. 23, non solum frenis, sed etiam insessore accepto. Allusit autem ad apologum equi, de quo Horatius, Non equitem dorso, non frenum depulit ore.

⁴ In omni rerum verborumque honore] Elegantius abesset rō in. ⁵ Sensus est: Iliensibus omni rerum verborumque honore testantibus agnoscere a se in Romanis stirpem suam.

U. C. 562. contendit. Ex castris Pergamum remissus ad commeatus expediendos, tradito frumento, quibus jusserat consul, in eadem stativa rediit. inde, plurium dierum præparatis cibariis, consilium erat ire ad hostem, priusquam hiems obprimeret. Regia castra circa Thyatira erant: ibi quum audisset Antiochus, P. Scipionem ægrum Elæam delatum, legatos, qui filium ad eum reducerent, misit. Non solum animo^a patrio gratum munus, sed corpori quoque salubre gaudium fuit: satiatusque tandem complexu filii, *Renunciate*, inquit, *gratias regi me agere: referre gratiam aliam nunc non posse, quam ut suadeam, ne ante in aciem descendat, quam ut^t in castra me redisse audierit.* Quamquam sexaginta duo millia^u peditum, plus duodecim millia equitum animos interdum ad spem certaminis faciebant; motus tamen Antiochus tanti auctoritate viri, in quo ad incertos belli eventus omnis fortunæ posuerat subsidia, recepit se,^x transgressus Phrygium amnem, circaque^y Magnesiam, quæ ad Sipylum est, posuit castra: et, ne, si^z extrahere tempus vellet, munimenta Romani tentarent, fossam^a sex cubita^a altam, duodecim latam quum duxisset, extra duplex vallum fossæ circumdedit: interiore labro murum cum turribus crebris objecit; unde facile arceri transitu fossæ hostis posset.

Antiochus
Africano
filium
remitte.

XXXVIII. Consul, circa Thyatira regem esse ratus, continuis itineribus quinto die ad Hyrcanum campum descendit. inde quum profectum audisset, secutus vestigia citra Phrygium amnem, quatuor millia ab hoste, posuit castra. Eo mille ferme equites, (maxima pars Gallogræci erant, et Dahæ quidam aliarumque gentium sagittarii equites intermixti) tumultuose amne trajecto, in stationes inpetum fecerunt. Primo turbaverunt incompositos. deinde, quum longius certamen fieret, Romanorum, ex propinquis castris facili subsidio, cresceret numerus, regii, fessi jam et plures non sustinentes, recipere se conati, circa ripam amnis, priusquam flumen ingrederentur, ab instantibus tergo aliquot interfecti sunt. Biduum deinde silentium fuit, neutris transgredientibus amnem. tertio post die Romani simul omnes transgressi sunt, et duo millia fere^b et quingentos passus ab hoste posuerunt castra. Metantibus et muniendo occupatis, tria millia delecta equitum peditum-

^a animo solum Bekk. ^t ut del. Kreyss. Bekk. ^u septuaginta millia Gron. Crev.
^x add. et Kreyss. Bekk. ^y circa Emd. ^z si l. dum Gron. Crev.
^a cubitis Emd. ^b ferme Emd.

5 *Quam ut in castra*] Delet Gronovius otiosam particulam *ut*, quæ nata videtur ex iis quæ proxime præcedunt, *quam ut suadeam*.

6 *Recepit se transgressus Phrygium amnem*] Lege cum Gronovio *trans Phrygium amnem*. Is amnis est Straboni, l. XIII. p. 626, veteri nomine Hyllus. In Hermum delabitur. Plinius, l. V. c. 29, Phrygem ab Hyllō diversum facit.

7 *Sex cubitis*] Jac. Gronovius e Thuanæo legendum monet *sex cubita*: ut infra c. 40, *longos quaterna cubita*. Sane jam observavimus ad l. XXI. c. 8, et XXXI. c. 34, Livium malle uti in mensuris quarto casu, quam sexto.

8 *Romanorum*] Videtur ante hoc nomen excidisse vocula *et*.

que regionum magno terrore ac tumultu advenere. ⁹ aliquanto U. C. 562. pauciores, qui in statione erant, duo tamen^c millia per se^d, A. C. 190. nullo a munimento castrorum milite avvocato, et primo æquum prælium sustinuerunt, et, crescente certamine, pepulerunt hostes, centum ex his occisis, centum ferme captis. Per quatrimum insequens instructæ utrimque acies pro vallo steterunt. quinto die Romani processerunt in medium campi. Antiochus nihil promovit signa, ita ut extremi minus mille pedes a vallo abessent.

XXXIX. Consul, postquam detrectari certamen vidit, postero die in consilium advocavit, *Quid sibi faciendum esset, si Antiochus pugnandi copiam non faceret? Instare hiemem. aut sub pellibus habendos milites fore, aut, si concedere in hiberna vellent, differendum esse in æstatem bellum.* Nullum umquam hostem Romani æque contemserunt. conclamatum undique est, *duceret extemplo, et uteretur ardore militum*: qui, tamquam non pugnandum cum tot millibus hostium, sed par numerus pecorum trucidandus esset, per fossas, per vallum castra invadere parati erant, si in prælium hostis non exiret. ¹⁰ Cn. Domitius, ad explorandum iter, et qua parte adiri vallum hostium posset, missus, postquam omnia certa retulit, postero die propius castra admoveri^e placuit. tertio signa in medium campi prolata, et instrui acies coëpta est. Nec Antiochus ultra tergiversandum ratus, ne et suorum animos minueret detrectando certamen, et hostium spem augeret, et ipse copias eduxit; ¹¹ tantum progressus a^f castris, ut dimicaturum adpareret. Romana acies unius prope formæ fuit, et hominum et armorum genere. ¹² duæ legiones Romanæ, duæ sociûm ac Latini nominis erant: quina millia et quadringenos singulæ habebant. Romani mediam aciem, cornua Latini tenuerunt: hastatorum prima signa, deinde principum erant: triarii postremos claudebant. Extra hanc veluti justam aciem, a parte dextera consul Achæorum cætratis inmixtos auxiliares Eumenis, tria millia ferme peditum, æquata fronte instruxit: ultra eos equitum minus tria millia obposuit; ex quibus Eumenis octingenti, reliquus omnis equitatus Romanus erat:

Acies
utrimque
instruitur.

Romana.

^c tantum Crev.
nullo Gron.

^d aliquanto pauciores in statione erant, et tamen per se
^e admoveri castra Bekk.
^f e Gron.

⁹ Aliquanto pauciores qui in statione erant, duo tantum millia per se] Hanc lectionem elegantissimam profecto exhibet Vict. codex, nisi quod præfert in, id est, tamen, pro tantum. Sed rō tantum præferebant editi ante Gelenium, ipso teste. Et alii quoque MSS. Jac. Gronovio memorati parum abeunt ab ea scriptura quam representamus. Gelenius eam invexerat quam postea editores secuti fuerant: Aliquanto pauciores in statione erant, et tamen per se.

¹⁰ Cn. Domitius] Hunc Domitium Africa-

nus vices suas obire apud fratrem jussorat eumque consilio juvare, dum ipse abesset, testibus Plut. in Apophthegm. et Appiano in Syr.

¹¹ Tantum progressus a castris, ut dimicaturum appareret] Non longius progressus a castris, quam quantum necesse erat, ut dimicaturum appareret. Gronovianæ editiones habent e castris: mendose.

¹² Duæ legiones Romanæ, duæ sociûm] Lege duæ ala sociûm. Legionis enim nomen ad solos Romanos pertinet; ala, ad socios.

U. C. 562. extremos Tralles et Cretenses (quingentorum utrique numerum
A. C. 190. explebant) statuit. Lævum cornu non videbatur egere talibus auxiliis, quia flumen ab ea parte ripæque deruptæ claudebant. quatuor tamen inde turmæ equitum obpositæ. Hæc summa copiarum erat Romanis, et duo millia mixtorum Macedonum Thracumque, qui voluntate secuti erant. Hi præsidio relict¹ sunt castris². Sexdecim elephantos post triarios in subsidio locaverunt. nam, præterquam quod multitudinem regionum elephantorum (erant autem quatuor et quinquaginta) sustinere non videbantur posse, ne pari quidem numero Indicis Africi resistunt; sive quia magnitudine, (longe enim illi præstant) sive robore animorum vincuntur.

Regia.

XL. Regia acies varia magis multis gentibus, dissimilitudine armorum auxiliorumque erat. decem et sex millia peditum more Macedonum armati fuere, qui phalangitæ adpellabantur. hæc media acies fuit ¹³ in fronte, in ¹⁴ decem partes divisa. Partes eas ¹⁵ interpositis binis elephantis distinguebat: a fronte introrsus in duos et triginta ordines armatorum acies patebat. hoc et roboris in regiis copiis erat, et, ¹⁶ perinde quum alia specie, tum eminentibus tantum inter armatos elephantis, magnum terrorem præbebat. Ingentes ipsi erant, addebant speciem frontalia, et cristæ, et tergo inpositæ turres, turribusque superstantes, præter rectorem, quaterni armati. Ad latus dexterum phalangitarum ¹⁷ mille et quingentos equites Gallogræcorum¹ obposuit. his tria millia ¹⁸ equitum loricatorum (cataphractus ipsi adpellant) adjunxit. addita his alii mille ferme equitum: agema eam vocabant. Medi erant lecti viri, et ejusdem regionis mixti multarum gentium equites. continens his grex sedecim elephantorum est obpositus in subsidiis: ab eadem parte, paullulum producto cornu, regia cohors erat: ¹⁹ Argyraspides a genere armorum adpellabantur. Dextra deinde, equites sagittarii, mille et ducenti. tum levis armatura

¹ erant, præsidio relict¹ Gron. Crev. ² castris relict¹ sunt Bekk. ¹³ fuit, in fronte in Kreyss. Bekk. fuit in fronte in Gron. ¹⁴ Gallogræcorum equites Bekk.

13 * *In fronte*] Inane additamentum: nisi forte excidit numerus phalangitarum in fronte structorum, qui debent fuisse quingenti. Et enim ex quingentis in lineam, et duobus ac triginta in altitudinem, efficitur numerus sexdecim millium. Si conjectura hæc nostra, quam firmat Appianus, admittatur, tunc non redundans hoc loco, sed inanis erit oratio, et ita explenda erit, ut frons hujus mediæ aciei fuisse quingentorum armatorum intelligatur.

14 *Interpositis binis elephantis distinguebat*] Non satis apparet, quo referri debeat verbum *distinguebat*. Melius oratio procederet, si legeremus: *interpositi bini elephantis distinguebant*.

15 * *Perinde*] Quemadmodum magni roboris erat illa phalanx, ita et magnum terrorem præbebat.

16 *Mille et quingentos equites Gallogræcorum*] Olim hic, et infra ubi nunc legimus *Ab lævo cornu phalangitis adjuncti erant Gallogræci equites mille et quingenti*, ante Sigonium editi habebant *pedites non equites*: quod iis consentit Vict. codex. Mutavit Sigonius nulla ex scripti codicis auctoritate, sed non sine probabilibus rationum momentis: quod nempe et ita scribat Appianus, et tota aciei descriptio per hanc emendationem planior sit et melius sibi constet.

17 *Equitum*] Et hic quoque legebatur *peditum*. Sed quum nulla apud veteres mentio fuit peditum Cataphractorum, Sigonius substituit *equitum*.

18 *Argyraspides a genere armorum*] A clavis argenteis.

trium millium, ¹⁹ pari ferme numero pars Cretenses, pars U. C. 562. Tralles. duo millia et quingenti ²⁰ Mysi sagittariis ^k adjuncti A. C. 190. erant. Extremum cornu claudebant quatuor millia mixti Cyrtæi funditores, et Elymæi sagittarii. Ab lævo cornu phalangitis adjuncti erant Gallogræci equites mille et quingenti: et similiter his armati duo millia Cappadocum: (ab Ariarathe missi erant regi¹). Inde auxiliares mixti omnium generum duo millia et septingenti, et tria millia cataphractorum equitum, et mille alii equites, regia ala levioribus tegumentis suis equorumque, alio haud dissimili habitu: Syri plerique erant Phrygibus et Lydis inmixti. Ante hunc equitatum falcatae quadrigæ et cameli, quos adpellant dromadas. his insidebant Arabes sagittarii, gladios habentes tenues, longos quaterna cubita, ut ex tanta altitudine contingere hostem possent. ²¹ Inde alia multitudo, par ei, quæ in dextro cornu erat: primi ²² Tarentini, deinde Gallogræcorum equitum duo millia et quingenti, inde ²³ Neocretes mille, et eodem armatu Cares et Cilices mille et quingenti, et totidem Tralles, et tria millia cætratorum; (Pisidæ hi^m erant, et Pamphylii, et Lycii) tum Cyrtæorum et Elymæorum paria in dextro cornu locatis auxilia, et sexdecim elephantum modico intervallo distantes.

XLI. Rex ipse in dextro cornu erat: Seleucum filium et Antipatrum fratris filium in lævo præposuit: media acies tribus permissa, Minioni, et Zeuxidi, et Philippo magistro elephantorum. ²⁴ Nebula matutina, crescente die levata in nubes, caliginem dedit. humor inde, ab austro velut, perfudit omnia. Quæ nihil admodum Romanis, eadem perincommoda regiis erant. nam et obscuritas lucis in acie modica Romanis non adimebat in omnes partes conspectum; et humor, toto fere gravi armatu, nihil gladios aut pila hebetabat. Regii, tam lata acie, ne ex medio quidem cornua sua circumspicere poterant, nedum extremi inter se conspicerentur: et humor arcus fundasque et jaculorum amenta emollierat. Falcatae quoque quadrigæ, quibus se perturbaturum hostium aciem Antiochus crediderat, in suos terrorem verterunt. armatae autem in hunc maxime modum erant. ²⁵ cuspides circa temo-

Falcatae
quadrigæ.

^k sagittarii his Kreyss. Bekk.

¹ missi rege Gron. Crev.

^m hi del. Eæd.

¹⁹ *Pari ferme numero, pars Cretenses, pars Tralles*] Ita ut par fere numerus esset Cretensium et Trallium.

²⁰ *Mysi sagittariis adjuncti erant*] Sigonius ex vetere libro affert sagittarii. Recte. Mysos enim recenset Appianus inter equites sagittarios.

²¹ *Inde alia multitudo, par ei quæ in dextro cornu erat*] Fere par: aliqua enim differunt. Ceterum nonnulla sunt in tota hac descriptione intricata et incerta, quæ ad liquidum adducere nec possit fortasse quisquam sine librorum ope, nec magnopere velle debeat.

²² * *Tarentini*] De iis vid. supra XXXV. 28.

²³ *Neocretes*] Novi Cretes. At quinam illi sint, non liquet: nisi quod apud Polyb. l. V. capp. 65 et 79, Cretensibus adjunguntur et annumerantur.

²⁴ *Nebula matutina*] Nebula matutina oriente die caliginem dedit: crescente, levata est in nubes.

²⁵ *Cuspides decem cubita exstantes*] Cubito legit Schefferus de re vehicul. l. II. c. 15. HEARNIUS. Hæc Schefferi conjectura admittenda videtur, ne immanis sit illarum cus-

U. C. 562. nem ab jugo decem cubita exstantes, velut cornua, habebant;
 A. C. 190. quibus, quidquid obvium daretur, transfigerent. et in extremis jugis binæ circa eminebant falces; altera æquata jugo, altera inferior in terram devexa: illa, ut, quidquid ab latere objiceretur, abscinderet: hæc, ut prolapsos ²⁶ subeuntesque contingeret. item ab axibus rotarum utrimque binæ eodem modo diversæ deligabantur falces. Sic armatas quadrigas, quia, si in extremo, aut in medio locatæ forent, per suos agendæ erant, in prima acie, ut ante dictum est, locaverat rex. Quod ubi Eumenes vidit, haud ignarus pugnae, et quam anceps esset auxilii genus, si quis pavorem magis equis injiceret, quam justa adoriretur pugna, Cretenses sagittarios, funditoresque, ²⁷ et jaculatores equitum, non confertos, sed, quam maxime possent, dispersos, excurrere jubet; simul omnibus partibus tela ingerere. Hæc velut procella, partim vulneribus missilium undique conjectorum, partim clamoribus dissonis, ita consternavit equos, ut repente, velut effrenati, passim incerto cursu ferrentur: quorum inpetus et levis armatura, et expediti funditores, et vclox Cretensis momento declinabant: et eques insequendo tumultum ac pavorem equis ²⁸ camelisque, et ipsis simul consternatis, augebat, clamore et ab alia circumstantium turba multiplici adjecto. Ita medio inter duas acies campo exiguntur quadrigæ: amotoque inani ludibrio, tum demum ad justum prælium, signo utrimque dato, concursus est.

Lævum
cornu
Antiochi
turbatur.

XLII. Ceterum vana illa res veræ mox cladis caussa fuit. auxilia enim subsidiaria, quæ proxima locata erant, pavore et consternatione quadrigarum territa, et ipsa in fugam versa, nudarunt omnia usque ad cataphractus equites. ad quos quum, dissipatis subsidiis, pervenisset equitatus Romanus, ne primum quidem inpetum ²⁹ pars eorum sustinuerunt. alii fusi sunt; alii propter gravitatem tegumentorum armorumque obpressi sunt. Totum deinde lævum cornu inclinavit; et, turbatis auxiliaribus, qui inter equites^m, et quos adpellant phalangitas, erant, usque ad mediam aciem terror pervenit. Ibi simul perturbati ordines, et inpeditus interkursu suorum usus prælongarum hastarum, (sarissas Macedones vocant) intulere signa Romanæ legiones, et pila in perturbatos coniecere ne interpositi quidem elephantum militem Romanum deterre-

^m equitem Gron. Crev.

pidum longitudo, et simul ut cuspidum currui unicuique affixarum numerus notetur. Exstant igitur ex unoquoque curru decem cuspides ad cubiti unius longitudinem.

26 * *Subeuntes*] Eos qui subtus accedere conarentur.

27 *Et jaculatores equitum*] Et ex equitibus, eos qui jaculatores essent. Nisi si forte aliquid hic excidit, quale esset cum aliquot turmis equi-

tum. Infra enim quatuor diversa genera distinguuntur eorum qui quadrigas illas expulerunt: *levis armatura, expediti funditores, vela Cretensis, eques.*

28 *Camelisque et ipsis*] Et camelis quoque ipsis, qui vicini quadrigis erant.

29 *Pars eorum*] Valde suspectæ sunt huiusmodi voces, et illis recisis sensus nihilominus integer constat.

bant, adsueta jam ab Africis bellis et vitare inpetum belluæ, U. C. 562.
 et ex transverso aut pilis incessere, aut, si propius subire A. C. 190.
 posset, ³⁰ gladio nervos incidere. Jam media acies fere omnis Media acies
 a fronte prostrata erat, et subsidia circumita a tergo cædeban- prostrata.
 tur: quum in parte alia fugam suorum, et prope jam ad ipsa
 castra clamorem paventium acceperet. Namque Antiochus a
 dextro cornu, quum ibi fiducia fluminis nulla subsidia cerneret,
 præter quatuor turmas equitum, et eas, dum adplicant se
 suis, ripam nudantes, inpetum in eam partem cum auxiliis et Sinistrum
 cataphracto equitatu fecit³¹. nec a fronte tantum instabat, cornu Rom.
 sed, circumito a flumine cornu, jam ab latere urgebat; donec fugit ad
 fugati equites primum, deinde proximi peditum effuso cursu castra.
 ad castra compulsi sunt.

XLIII. Præerat castris M. Æmilius tribunus militum, M.
 Lepidi filius, qui post paucos annos^o pontifex maximus factus
 est. Is, qua fugam cernebat suorum, cum præsidio omni
 obcurrit; et stare primo, deinde redire in pugnam, jubebat,
 pavorem et turpem fugam increpans. Minæ exinde erant, in
 perniciem suam cæcos ruere, ni dicto parerent. postremo dat
 signum suis, ut primos fugientium cædant, turbam insequen-
 tium ferro et vulneribus in hostes redigant. Hic major
 timor minorem vicit. ancipiti coacti metu primo constiterunt;
 deinde et ipsi redierunt in pugnam, et Æmilius cum suo præ-
 sidio (erant autem duo millia virorum fortium) effuse sequenti
 regi acriter restitit. Et Attalus, Eumenis frater, a dextro
 cornu, a quo lævum hostium primo inpetu fugatum fuerat, ut
 ab sinistro fugam suorum et tumultum circa castra vidit in
 tempore cum ducentis equitibus advenit. Antiochus, post- Repellitur
 quam et eos, quorum terga modo viderat, repetentes pugnam, Antiochus,
 et aliam et a castris et ex acie adfluentem turbam conspexit, et fugit.
 in fugam vertit equum. Ita utroque cornu victores Romani
 per acervos corporum (quos in media maxime acie cumulave-
 rant, ubi et robur fortissimorum virorum, et arma gravitate
 fugam impedierant) pergunt ad castra diripienda. equites primi
 omnium Eumenis, deinde et alius equitatus toto passim campo
 sequuntur hostem, et postremos, ut quosque adepti sunt,
 cædunt. Ceterum fugientibus major pestis, ³¹ intermixtis
 quadrigis, elephantisque, et camelis erat, et sua ipsorum
 turba: quum, solutis ordinibus, velut cæci super alios alii
 ruentes, incursu belluarum obtererentur. In castris quoque
 ingens, et major prope quam in acie, cædes est edita. nam et
 primorum fuga in castra maxime inclinavit; et hujus fiducia
 multitudinis, qui in præsidio erant, pertinacius pro vallo pug-
 narunt. retenti in portis valloque, quæ se inpetu ipso cap-

³⁰ *facit* Gron. Crev.^o *post annos paucos* Emd.³⁰ *Gladio nervos incidere*] Nervos poplitum intelligimus.³¹ *Intermixtis*] Libenter adderemus præpositionem, *ab intermixtis*.

U. C. 562. turos crediderant, Romani, postquam tandem perruperunt, ab
A. C. 190. ira graviolem ediderunt cædem.

XLIV. Ad quinquaginta millia peditum cæsa eo^p die dicuntur, equitum tria^q millia; mille et quadringenti capti, et quindecim cum rectoribus elephanti. Romanorum aliquot vulnerati sunt; ceciderunt non plus trecenti pedites, quatuor et viginti equites; et de Eumenis exercitu quinque et viginti. Et illo quidem die victores, direptis hostium castris, cum magna præda in sua reverterunt; postero die spoliabant cæsarum corpora, et captivos contrahebant. Legati³² ab Thyatira et a Magnesia ad Sipylum^r ad dedendas urbes venerunt. Antiochus, cum paucis fugiens, in ipso itinere pluribus congregantibus se, modica manu armatorum media ferme nocte Sardes contendit^s. inde, quum audisset, Seleucum filium et quosdam amicorum Apameam prægressos, et ipse quarta vigilia cum conjuge ac filia petit Apameam, Zenoni tradita custodia urbis, Timone Lydiæ præposito: quibus spretis, consensu oppidanorum et militum qui in arce erant, legati ad consulem missi sunt.

Asiæ urbes
se dedunt.

XLV. Sub idem fere tempus et ab Trallibus, et a^t Magnesia, quæ super Mæandrum est, et ab Epheso legati ad dedendas urbes venerunt. Reliquerat Ephesum Polyxenidas, audita pugna, et, classe usque ad Patara Lyciæ pervectus, metu stationis Rhodiarum navium, quæ ad Megisten^u erat^u, in terram egressus, cum paucis itinere pedestri Syriam petiit. Asiæ civitates in fidem consulis ditionemque populi Romani sese tradebant. Sardibus jam consul erat. eo et P. Scipio ab Elæa, quum primum pati laborem viæ potuit, venit. Sub idem fere tempus caduceator ab Antiocho per P. Scipionem a consule petiit, inpetravitque, ut oratores mittere liceret regi. Paucos post dies Zeuxis, qui præfectus Lydiæ fuerat, et Antipater fratris filius venerunt. hi, prius Eumene convento, quem propter vetera certamina aversum maxime a pace credebant esse, et placatiore eo et sua et regis spe invento, tum P. Scipionem, et per eum consulem, adierunt: præbitoque iis petentibus frequenti consilio ad mandata edenda, *Non tam, quid ipsi dicamus, habemus, inquit Zeuxis, quam ut a vobis quaeramus, Romani, quo piaculo expiare errorem regis, pacem veniamque inpetrare a victoribus possimus. Maximo semper animo victis regibus populisque ignovistis. quanto id majore et placatiore animo decet vos facere in hac victoria, quæ vos dominos orbis terrarum fecit? Positis jam adversus omnes mortales*

Antiochi
legatus
pacem petit.

^p ea Gron. Crev.

^q quatuor Eæd.

^r et Magnesia ab Sipylo Bekk.

^s concessit Gron. Crev.

^t a del. Bekk.

^u erant Crev.

32 *Ab Thyatira*] Vulgo hujus urbis nomen effertur neutro genere, numero plurativo. Sed quemadmodum hic Livius, sic et Plinius, l. V. c. 29, *Thyatira alluitur Lyco*. Et Stephanus

hanc quoque nominis formam probat.

33 *Erant*] Vulgo *erat*. Sed melius videtur verbum referri ad *naves*: et ita habet Vict. codex.

*certaminibus, haud secus quam Deos, consulere et parcere vos U. C. 502.
generi humano oportet. Jam ante, quam legati venirent, de- A. C. 190
cretum erat, quid responderetur. respondere Africanum pla-
cuit. Is in hunc modum locutus fertur: Romani ex iis, quæ Responsum
in Deum immortalium potestate erant, ea habemus, quæ Dii Africani.
dederunt. Animos, qui nostræ mentis sunt, eosdem in omni for-
tuna gessimus, gerimusque: neque eos secundæ res extulerunt,
nec adversæ minuerunt. ejus rei, ut alios omittam, Hannibalem
vestrum vobis darem testem, nisi vos ipsos dare possem. Post-
quam Hellespontum trajecimus^x, priusquam castra regia, prius-
quam aciem videremus, quum communis Mars et incertus belli
eventus esset, de pace vobis agentibus, quas pares paribus fere-
bamus conditiones, easdem nunc victores victis ferimus. Europa Pacis con-
abstine, Asiaque omni^y, quæ cis Taurum montem est, decedite. ditiones.
Pro impensis deinde in bellum factis quindecim millia³⁴ talentum
Euboicorum dabit: quingenta præsentia; duo millia et quin-
genta, quum senatus populusque Romanus pacem³⁵ comprobave-
rint; millia deinde talentum per duodecim annos. Eumeni
quoque reddi quadringenta talenta, et quod frumenti reliquum ex
eo, quod patri debitum est, placet. Hæc quum pepigerimus,
facturos vos ut pro certo habeamus, erit quidem aliquod pignus,
si obsides viginti nostro arbitratu dabit: sed³⁶ numquam^a satis
liquebit nobis, ibi pacem esse populo Romano, ubi Hannibal erit.
eum ante omnia deposcimus. Thoantem quoque Ætolum, con-
citorem Ætolici belli, qui et illorum fiducia vos, et vestra illos
in nos armavit, dedetis, et cum eo³⁷ Mnasimachum^a Acarnana,
et Chalcidenses Philonem et Eubulidam. In deteriore sua for-
tuna pacem faciet rex, quia serius facit, quam facere potuit. Si
nunc moratus fuerit, sciat, regum majestatem difficilius ab summo
fastigio ad medium detrahi, quam a mediis ad ima præcipitari.
Cum his^b mandatis ab rege missi erant legati, ut omnem pacis
conditionem acciperent. itaque Romam mitti legatos placuit.
Consul in hiberna exercitum Magnesiam ad Mæandrum et
Tralles Ephesumque divisit. Ephesum ad consulem paucos
post dies obsides ab rege adducti sunt: et legati, qui Romam
irent, venerunt. Eumenes quoque eodem tempore profectus*

^x trajecimus Hellespontum Bekk.

^y abstine; Asia omni Ead.

^a nusquam Gron.

^a Mnasilochum Crev. Kreyas. Bekk.

^b iis Bekk.

34 Talentum Euboicorum] Talentum Euboicum Festus esse ait quatuor millium denariorum. Quod si admittatur, Euboicum minus erit Attico una tertia parte. Quatuor enim millia denariorum efficiunt quadraginta minas, quas Atticum talentum habet sexaginta. At Budæus, L. IV. de Asse, colligit ex Herodoto talentum Euboicum habuisse minas sex et quinquaginta cum duabus minæ partibus: quæ summa reduci debet ad sex et sexaginta supra sexcentos et quinquies mille denarios. Utra æstimatione standum sit, Budæine an Festi, nobis non satis liquet. Sufficiat diversas amborum sententias exposuisse. Si Budæi auc-

toritatem sequamur, talentum Euboicum erit marcarum argenti nostratum paulo plus 88. Si Festi, marcarum 62, cum unciiis 4.

35 Comprobaverint] Vict. codex, ut et Sigonii liber, comprobaverit: quod fortasse anteponendum. Vid. not. 38, ad l. I. c. 58.

36 Nunquam] Reposuimus nunquam ex Vict. codice, quum vulgati libri præferant nusquam: minus proprie.

37 Mnasilochum] Error in hoc nomen irrepperat, legebaturque Mnasimachum. Correximus ex Polyb. legat. 24 et 35, et Livio ipso, supra l. XXXVI. capp. 11 et 12. Idem mendum tolle, l. XXXVIII. c. 38.

U. C. 562. est Romam, quo legati regis. secutæ eos sunt legationes
A. C. 190. omnium Asiæ populorum.

M'. Acilius
de Antiocho
triumphat.

Adversa
pugna in
Hispania.

XLVI. Dum hæc in Asia geruntur, duo fere sub idem tempus cum triumphi spe proconsules de provinciis Romam redierunt; Q. Minucius ex Liguribus, M'. Acilius ex Ætolia. Auditis utriusque rebus gestis, Minucio negatus triumphus, Acilio magno consensu decretus: isque triumphans de rege Antiocho et Ætolis urbem est invectus. Præolata sunt in eo^x triumpho^y signa militaria ducenta triginta: et^z argenti infecti tria millia pondo; signati^a tetradrachmum^a Atticum centum tredecim millia, ⁴⁰ cistophorum^a ducenta quadraginta octo: vasa argentea cælata multa, magnique ponderis. Tulit et supellectilem regiam argenteam, ac vestem magnificam; coronas aureas, dona sociarum civitatum, quadraginta quinque; spolia omnis generis: captivos nobiles, Ætolos et regiones duces, sex et triginta duxit. Damocritus Ætolorum dux paucos ante dies, quum e carcere nocte effugisset, in ripa Tiberis consecutis custodibus, priusquam comprehenderetur, gladio se transfixit. Milites tantum, qui sequerentur currum, defuerunt: alioqui magnificus et spectaculo et fama rerum triumphus fuit. Hujus triumphi minuit lætitiā nuncius ex Hispania tristis, adversa pugna in Vastetanis^b, ⁴¹ ductu L. Æmilii proconsulis, apud oppidum Lyconem cum Lusitanis sex millia de exercitu Romano cecidisse. Ceteros, paventes intra vallum compulsos, ægre castra defendisse, et in^c modum fugientium magnis itineribus in agrum pacatum reductos. Hæc ex Hispania nunciata. Ex Gallia legatos Placentinorum et Cremonensium L. Aurunculeius prætor in senatum introduxit. iis querentibus inopiam colonorum, aliis belli casibus, aliis morbo absumtis, quosdam tædio adcolarum Gallorum reliquisse colonias, decrevit senatus, *Uti C. Lælius consul, si ei videretur, sex millia familiarum conscriberet, quæ in eas colonias dividerentur: et ut L. Aurunculeius prætor triumviros crearet ad eos colonos deducendos.* Creati M. Atilius Serranus, L. Valerius P. F. Flaccus, L. Valerius C. F. Tappo^d.

^x eo del. Gron. Crev.
^a cistophori Ead.
^d Tappus Gron. Crev.

^y in triumpho sunt Bekk.
^b Bastetanis Kreyss. Bekk.

^z tetrachmum Ead.
^c ad Crev.

38 *Argenti tria millia pondo*] Marcæ nostrates 4687 cum unciis 4.

39 *Tetradrachmum Atticum centum tredecim millia*] Drachmæ, seu, quod idem est, denarii 462.000, marcæ argenti 7062 cum unciis 4.

40 *Cistophorum*] Cistophorus nummus fuit, quem Turnebus lib. III. Adversa. c. 5, sic appellatum censet, quod in eo essent sculpti cistigeri, id est, ii qui sacrorum mysticorum cistis inclusorum arcana ferebant, ut in Cybeles mysteriis, Bacchi orgiis, Cereris Initiis. Porro quatuor denarii septem cistophoros cum semisse æquabant, teste Festo in voce *Euboicum*: unde

sequitur cistophoros 248,000 pares esse denariis amplius 132,266, marcis argenti nostratibus propemodum 2067.

41 *Ductu L. Æmilii proconsulis*] Hic est Æmilius ille Paullus, quem postea clarabit victoria de Perseo rege et Macedonibus. Ideo autem hic vocatur proconsul, quia, licet prætor in Hispaniam profectus esset, ut constat ex c. 2. l. XXXVI. supra, cum imperio tamen consulari missus est, ita ut non sex fasces, sed duodecim haberet, teste Plutarcho in ejus vita.

XLVII. Haud ita multo post, quum jam consularium U. C. 562. comitiorum adpeteret tempus, C. Lælius consul ex Gallia A. C. 190. Romam rediit. is non solum, ex facto absente se senatus-consulto, in supplementum Cremonæ et Placentiæ colonos scripsit; sed, ut novæ coloniæ duæ in agrum, qui Boiorum fuisset, deducerentur, et retulit, et auctore eo Patres censuerunt. Eodem tempore L. Æmilii prætoris literæ adlatæ de navali pugna ad Myonnesum facta, et L. Scipionem consulem exercitum in Asiam trajecisse. Victoriæ navalis ergo in unum diem^a supplicatio decreta est: in alterum diem, quod exercitus Romanus tum primum in Asia posuisset castra, ut ea res prospera et læta eveniret. vicens majoribus hostiis in singulas supplicationes sacrificare consul est jussus. Inde consularia comitia magna contentione habita. M. Æmilius Lepidus^b petebat adversa fama hominum^c, quod provinciam Siciliam petendi caussa, non consulto senatu, ut sibi id facere liceret, reliquisset. petebant cum eo M. Fulvius Nobilior, Cn. Manlius Vulso, M. Valerius Messalla^d. Fulvius consul unus creatur, quum ceteri centurias non explessent: isque^e postero die Cn. Manlium, Lepido dejecto, (nam Messalla tacuit) collegam dixit. Prætores exinde facti, duo Q. Fabii, Labeo et Pictor, (flamen Quirinalis eo anno inauguratus fuerat) M. Sempronius Tuditanus, Sp. Postumius Albinus, L. Plautius Hypsæus, L. Bæbius Dives.

Comitia.

XLVIII. M. Fulvio Nobiliore et Cn. Manlio Vulsone consulibus, Valerius Antias auctor est, rumorem celebrem Romæ fuisse, et pene pro certo habitum, recipiendi Scipionis adolescentis caussa, consulem L. Scipionem, et cum eo P. Africanum, in conloquium evocatos regis, et ipsos comprehensos esse; et, ducibus captis, confestim ad castra Romana exercitum ductum, eaque expugnata, et deletas omnes copias Romanorum esse. Ob hæc Ætolos sustulisse animos, et abnuisse imperata facere, principesque eorum in Macedoniam, et in Dardanos, et in Thraciam, ad conducenda mercede auxilia profectos. Hæc qui nunciarent Romam, A. Terentium Varronem et M. Claudium Lepidum ab A. Cornelio proprætore ex Ætolia missos esse. Subtextit deinde fabulæ huic, legatos Ætolos in senatu inter cetera hoc quoque interrogatos esse; unde audissent, imperatores Romanos in Asia captos ab Antiocho rege, et exercitum deletum esse; Ætolos respondisse, ab suis legatis se, qui cum consule fuerint, certiores

U. C. 563.

A. C. 189.

M. Fulvio,
Cn. Manlio
Coss.Rumor
vanus de
captis Sci-
pionibus.

^a diem unum Bekk. ^b adversa omnium fama Kreyss. ^c adversa hominum fama Bekk.

^d Messala Gron. Crev.

^e is quoque Gron.

42 Quum ceteri centurias non explessent] Quum ceteri non habuissent legitimum suffragiorum numerum, id est, plus parte dimidia centuriarum in suffragia euntium. Sic l. III. c. 64, tribus non explerent.

43 Isque] Vulgo is quoque. Mutavimus ex

Vict. codice et Andreæ editione.

44 Flamen Quirinalis eo anno inauguratus fuerat] Nempe Fabius Pictor, qui postremo loco nominatus est. Res minime dubia est, ex capp. 50 et 51 infra. Sed clarior oratio foret, si huic membro præponeretur hic.

U. C. 563. factos. Rumoris hujus quia neminem alium auctorem habeo,
A. C. 189. neque adfirmata res mea opinione sit, nec pro vana prætermissa.

Legati
Ætolorum
infecta pace
dimissi.

XLIX. Ætoli legati in senatum introducti, quum et caussa eos sua et fortuna hortaretur, ut confitendo seu suæ culpæ seu errori veniam peterent supplices; orsi a beneficiis in populum Romanum, et prope exprobrantes virtutem suam in Philippi bello, et obfenderunt aures insolentia sermonis; et eo, vetera et oblitterata repetendo, rem adduxerunt, ut haud paullo plurium maleficiorum gentis, quam beneficiorum, memoria subiret animos Patrum, et, quibus misericordia opus erat, iram et odium irritarent. Interrogati ab uno senatore, *permitterentne arbitrium de se populo Romano?* deinde ab altero, *habiture eosdem, quos populus Romanus, socios et hostes essent?* nihil ad ea respondentes, egredi templo jussi sunt. Conclamatum deinde prope ab universo senatu est, *Totos adhuc Antiochi Ætolos esse, et ex unica ea spe pendere animos eorum. Itaque bellum cum haud dubiis hostibus gerendum, perdomandosque feroces animos esse.* Etiam illa res accendit, quod eo ipso tempore, quo pacem ab Romanis petebant, Dolopiæ atque Athamaniae bellum inferebant. Senatusconsultum in M'. Acilii sententiam, qui Antiochum Ætolosque devicerat, factum est, *Ut Ætoli eo die juberentur proficisci ab urbe, et intra quintumdecimum diem Italia excedere.* A. Terentius Varro ad custodiendum iter eorum missus, denunciatumque, *Si qua deinde legatio ex Ætolis, nisi permissu imperatoris, qui eam provinciam obtineret, et cum legato Romano, venisset Romanam, pro hostibus omnes futuros.* Ita dimissi Ætoli.

Consulares
exercitus.

L. De provinciis deinde consules retulerunt: sortiri eos Ætoliam et Asiam placuit. qui Asiam sortitus esset, exercitus ei, quem L. Scipio haberet, est decretus, et in eum supplementum quatuor millia peditum Romanorum, ducenti equites, et sociorum ac Latini nominis octo millia peditum, et quadringenti equites: his copiis ut bellum cum Antiocho gereret. Alteri consuli exercitus, qui erat in Ætolia, est decretus; et, ut supplementum scriberet, permissum, civium sociorumque eundem numerum, quem collega. naves quoque idem consul, quæ priore anno paratæ erant, ornare jussus, ac ducere secum: nec cum Ætolis solum bellum gerere, sed etiam in Cephalleniam insulam trajicere. Mandatum eidem, ut^e, si per commodum reipublicæ facere posset, ut ad comitia Romam rediret. nam, præterquam quod magistratus annui subrogandi essent, censores quoque placere creari. si qua res eum teneret, senatum certiores faceret, se ad comitiorum tempus obcurrere non posse. Ætolia M. Fulvio, Asia Cn. Manlio sorte evenit. Prætores deinde sortiti sunt, Sp. Postumius Albinus urbanam et inter peregrinos, M. Sempronius Tuditanus Siciliam, Q.

Provinciae.

Fabius Pictor flamen Quirinalis Sardiniam, Q. Fabius Labeo U. C. 563. classem, L. Plautius Hypsæus Hispaniam citeriorem, L. A. C. 189. Bæbius Dives Hispaniam ulteriorem. Siciliae legio una et classis, quæ in ea provincia erat, decreta; et ut duas decumas frumenti novus prætor imperaret Siculis, earum alteram in Asiam, alteram in Ætoliā mitteret. Idem ab Sardis exigī, atque ad eosdem exercitus id frumentum, ad quos Siculum, deportari jussum. L. Bæbio supplementum in Hispaniam datum mille Romani pedites, equites quinquaginta, et sex millia peditum Latini nominis, ducenti^f equites. Plautio Hypsæo in Hispaniam citeriorem mille Romani dati sunt pedites, duo millia sociūm Latini nominis, et ducenti equites. cum his supplementis ut singulas legiones duæ Hispaniæ haberent. Prioris anni magistratibus, C. Lælio cum suo exercitu prorogatum in annum imperium est. prorogatum et P. Junio proprætori in Etruria cum eo exercitu, qui in provincia esset; et M. Tuccio proprætori^g in Brutiis et Apulia.

LI. Priusquam in provincias prætores irent, certamen inter P. Licinium pontificem maximum fuit et Q. Fabium Pictorem flaminem Quirinalē, quale patrum memoria inter L. Metellum et Postumium Albinum fuerat. Consulem illum, cum C. Lutatio collega in Siciliam ad classem proficiscentem, ad sacra retinuerat Metellus pontifex maximus; prætorem hunc, ne in Sardiniam proficisceretur, P. Licinius tenuit. Et in senatu, et ad populum magnis contentionibus certatum est^h; et ⁴⁵ imperia inhibita ultro citroque, et ⁴⁶ pignora capta, et multæ dictæ, et tribuni adpellati, et provocatum ad populum est. Religio ad postremum vicit, ut dicto audiens esset flamen pontifici; et multæ ex jussu populi remissæ. Ira provinciæ ereptæⁱ prætorem magistratu abdicare se conantem Patres auctoritate sua deterruerunt: et, ut jus inter peregrinos diceret, decreverunt. Delectibus deinde intra paucos dies (neque enim multi milites legendi erant) perfectis, consules prætoresque in provincias proficiscuntur. Fama deinde de rebus in Asia gestis temere vulgata sine auctore: et post dies paucos nuncii certi literæque imperatoris Romam adlatæ; quæ non tantum gaudium ab recenti metu adtulerunt, (desierant enim victum in Ætolia metuere) ⁴⁷ quam averterunt famam^k: quod ineuntibus id bellum gravis hostis et suis viribus, et

Certamen
inter Pont.
Max. et Fl.
Quirina-
lem.

^f et ducenti Gron. Crev.

^g prætori Eæd.

^h est del. Bekk.

ⁱ Ita provincia erepta Gron. Crev.

^k quam a vetere fama Bekk.

45 • Imperia inhibita ultro citroque] Præ-
tore nimirum, pro jure prætoris potestatis,
jubente pontificem abstinere incepto; pontifice
maximo, tanquam summo sacrorum antistite,
jubente prætorem, qui Flamen Quirinalis erat,
atque ideo jussis pontificis maximi subjectus,
sibi dicto audientem esse.

46 Pignora capta] Ut mulctæ solvendæ

necessitas injungeretur. Vid. not. 70 ad l. III.
c. 38.

47 Quam averterunt famam] Ingeniose et
vere Alb. Rubenius, quam a vetere fama. Sic
scripsisse Livium vix dubitabit, qui et ea quæ
præcedunt, et ea quæ sequuntur, paulo atten-
tius perpenderit.

U. C. 563. quod Hannibalem rectorem militiæ haberet, visus fuerat.
A. C. 189. nihil tamen aut de consule mittendo in Asiam mutandum, aut minuendas ejus^k copias, censuerunt; metu, ne cum Gallis foret bellandum.

Senatus
Eumeni
datus.

LII. Haud multo post M. Aurelius Cotta, legatus L. Scipionis, cum Antiochi regis legatis, et Eumenes rex⁴⁸ Rhodique Romam venerunt. Cotta in senatu primum, deinde in concione jussu Patrum, quæ acta in Asia essent, exposuit. Supplicatio inde in triduum decreta est, et quadraginta majores hostiæ inmolari jussæ. Tum omnium primum Eumeni senatus datus est. Is quum breviter et egisset gratias Patribus, *quod obsidione se ac fratrem exemissent, regnumque ab injuriis Antiochi vindicassent*: et gratulatus esset, *quod mari terraque prospere res gessissent; quodque regem Antiochum, fustum fugatumque et exutum castris, prius Europa, post et Asia, quæ cis Taurum montem est, expulissent*: sua deinde merita malle eos *ex imperatoribus suis legatisque, quam se commemorante*,⁴⁹ *cognoscere*, dixit. Hæc adprobantibus cunctis, jubentibusque dicere ipsum, *omissa in id verecundia, quid sibi a senatu populoque Romano tribui æquum censeret: propensius cumulatiusque, si quo possit*,⁵⁰ *prout ejus merita sint, senatum facturum*; ad ea rex: *Si ab aliis sibi præmiorum optio deferretur, libenter, data modo facultate consulendi senatum Romanum, consilio amplissimi ordinis usurum fuisse, ne quid aut inmoderate cupisse, aut petisse parum modeste videri posset: verum enimvero, quum ipsi daturi sint, multo magis munificentiam eorum in se fratresque suos ipsorum arbitrii debere esse*. Nihil hac oratione ejus Patres conscripti deterriti sunt, quo minus dicere ipsum juberent. et quum aliquamdiu, hinc indulgentia, hinc modestia,⁵¹ *inter permittentes in vicem, non magis mutua, quam*⁵² *inexplicabili facilitate, certatum esset*, Eumenes⁵³ *templo excessit*. Senatus in eadem perstare sententia, ut *absurdum esse diceret, ignorare regem, quid sperans, aut petens venerit. quæ adcommodata regno suo sint, ipsum optime scire: Asiam longe melius, quam senatum, nosse. revocandum igitur et cogendum, quæ vellet, quæque sentiret, expromere*.

Oratio
Eumenia.

LIII. Reductus a prætore in templum rex, et dicere jussus: *Perseverassem, inquit, tacere, Patres conscripti, nisi Rhodiorum*

^k eas Gron. Crev.

48 *Rhodique*] Vel intellige, vel adde *legati*.

49 *Cognoscere*] Scripti *cognosci*: unde Gronovius legendum putat *cognosse*.

50 *Omissa in id verecundia*] Dum voculæ in *id* restringunt parum alioquin decoram adhortationem ad omittendam verecundiam.

51 *Prout ejus merita sint*] Facile est interpretari, quum tanta ejus merita sint. Magis amen placeret: *Propensius cumulatiusque* . . .

ejus merita sint. Quod ne regem possit

offendere, ideo ad rem molliendam videtur inserta esse hæc parenthesis, *si quo, si qua in re possit*.

52 * *Inter permittentes invicem*] Inter Eumenem permittentem Patribus quid dare vellet, et Patres permittentes Eumeni quid petere ei placeret.

53 * *Inexplicabili*] Cui nullus terminus, nulla finiendæ rei via reperiretur.

54 *Templo*] Vid. not. 19 ad l. I. c. 30.

legationem mox vocaturos vos scirem: et, illis auditis, mihi U. C. 563. A. C. 189. necessitatem fore dicendi. Quæ quidem eo difficilior oratio erit, quod ea postulata eorum futura sint¹, ut non solum nihil, quod contra me sit, sed ne quod ad ipsos quidem proprie pertineat, petere videantur. Agent enim causam civitatum Græcarum, et liberari eas dicent debere. quo inpetrato, cui dubium est, quin et a nobis aversuri sint non eas modo civitates, quæ liberabuntur, sed etiam veteres stipendiarias nostras; ipsi autem tanto obligatos beneficio verbo socios, re vera subjectos imperio et obnoxios habituri sint? Et, (si Diis placet) quum has tantas opes adfectabunt, dissimulabunt, ulla parte id ad se pertinere: vos modo id decere, et conveniens esse antefactis, dicent. Hæc vos ne decipiat oratio, providendum vobis erit; neve non solum inæqualiter alios nimium deprimatis ex sociis vestris, alios præter modum extollatis; sed etiam, ne, " qui adversus vos arma tulerint, in^m meliore statu sint, quam socii et amici vestri. Quod ad me adtinet, in aliis rebus cessisse intra finem juris mei cuilibet videri malim, quam nimis pertinaciter, in obtinendo eo tetendisse; in certamine autem amicitiae nostræⁿ, benevolentiae erga vos, honoris, qui a vobis habebitur, minime^o æquo animo vinci possum. Hanc ego maximam hæreditatem a patre accepi, qui primus omnium Asiam Græciamque incolentium in amicitiam vestram venit, eamque perpetua et constanti fide ad extremum finem vitæ perduxit: nec dumtaxat animum^p vobis bonum ac fidelem præstitit, sed omnibus interfuit bellis, quæ in Græcia gessistis, terrestribus, navalibus^q; omni genere commeatum ita ut nemo sociorum vestrorum æquari ulla parte posset, vos adjuvit. Postremo quum Bæotos ad societatem vestram hortaretur, in ipsa concione intermortuus, haud multo post expiravit. Hujus ego vestigia ingressus, voluntati quidem et studio in colendis vobis adjicere (etenim inexsuperabilia hæc erant) nihil potui: rebus ipsis meritisque et inpenis officiorum ut superare possem, fortuna, tempora, Antiochus, et bellum in Asia gestum præbuerunt materiam. Rex Asiæ et partis Europæ Antiochus filiam suam in matrimonium mihi dabat; restituebat extemplo civitates, quæ defecerant a nobis: spem magnam in posterum "amplificandi regni faciebat, si secum adversus vos bellum gessissem. Non gloriabor eo, quod nihil in vos deliquerim. illa potius, quæ

¹ sunt Gron. Crev. Bekk.^m in del. Gron. Crev.ⁿ vestræ Eæd.^o add. a quoquam Kreyss. Bekk.^p animum dumtaxat Gron. Crev.^q navalibusque Eæd.

55 * Qui adversus vos arma tulerint] Primo malleamus tulerunt. Deinde, quod ad rem ipsam attinet, hic designantur civitates Græcæ, quæ sociæ Antiochi fuerunt; quæque, si in libertatem restituantur, præmium habebunt belli adversus Romanos gesti, libertatem, dum ipse Eumenes, socius et amicus populi Ro-

mani, pro tot laboribus et periculis, nullam mercedem referet, nisi vastitatem regni sui, exhaustas opes, toleratam obsidionem, etc. In fine orationis eadem rursus sententia iisdem pene verbis iteratur.

56 Amplificandi] Major scriptorum pars, ampliandi.

U. C. 563. ⁶⁷ *vetustissima domus nostræ vobiscum amicitia digna sunt,*
 A. C. 189. *referam. Pedestribus navalibusque copiis, ut nemo vestrorum sociorum me æquiparare posset, imperatores vestros adjuvi: commeatus terra marique suppeditavi: navalibus præliis, quæ multis locis facta sunt, omnibus adfui; nec labori meo, nec periculo usquam peperci. Quod miserrimum est in bello, obsidionem passus sum, Pergami inclusus cum discrimine ultimo simul vitæ regnique. Liberatus deinde obsidione, quum alia parte Antiochus, alia Seleucus circa arcem regni mei castra haberent, relictis rebus^r, tota classe ad Hellespontum L. Scipioni consuli vestro obcurri, ut eum in trajiciendo exercitu adjuvarem. postquam in Asiam exercitus vester est transgressus, numquam a consule abscessi: nemo miles Romanus magis assiduus in castris vestris fuit, quam ego fratresque mei. nulla expeditio, nullum equestre prælium sine me factum est. In acie ibi steti, eam partem sum tutatus, in qua me consul esse voluit. Non sum hoc dicturus, Patres conscripti, quis hoc bello meritis erga vos mecum comparari potest? Ego nulli omnium neque populorum, neque regum, quos in magno honore habetis, non ausim me comparare. Hostis Masinissa ante vobis^s, quam socius, fuit: nec incolumi regno cum auxiliis suis, sed extorris, expulsus, amissis omnibus copiis, cum turma equitum in castra confugit vestra. tamen eum, quia in Africa adversus Syphacem et Karthaginienses fideliter atque inpigre vobiscum stetit, non in patrium solum regnum restitulistis, sed, adjecta opulentissima parte Syphacis regni, præpotentem inter Africæ reges fecistis. Quo tandem igitur nos præmio atque honore digni apud vos sumus, qui numquam hostes, semper socii fuimus? Pater, ego, fratresque mei non in Asia tantum, sed etiam procul ab domo in Peloponneso, in Bæotia, in Ætolia, Philippi, Antiochi, Ætolico bello, terra marique pro vobis arma tulimus. Quid ergo postulas? dicat aliquis. Ego, Patres conscripti, quoniam dicere utique volentibus vobis parendum est, si vos ea mente ultra Tauri juga emostis Antiochum^t, ut ipsi teneatis eas terras, nullos adcolas, nec finitimos habere, quam vos, malo; nec ulla alia re^u tutius stabiliusque regnum meum futurum spero. Sed si vobis decedere inde, atque exercitus deducere in animo est; neminem digniorem esse ex sociis vestris, qui bello a vobis parta possideat, quam me, dicere ausim. At enim magnificum est liberare civitates servas. Ita opinor, si nihil hostile adversus vos fecerunt: sin autem Antiochi partis^v fuerunt^x;*

^r rebus meis Crev. Kreyss. Bekk.

^t Antiochum emostis Eæd.

^s Masinissa hostis vobis ante Gron. Crev.

^u re alia Bekk.

^x fuerint Gron. Bekk.

57 *Vetustissima domus nostræ vobiscum amicitia*] Amicitia illa ab Attalo Eumenis patre cœpta erat, non ita multos ante annos. Sed nimirum, si respicias ceteros Asiæ Græciæque reges et populos, primus omnium Attalus, ut memoravit Eumenes, in amicitiam Ro-

manorum venerat: et hoc sensu *vetustissima* hic dicitur Attalicæ domus cum Romanis amicitia.

58 *Fuerunt*] Gronovianæ editiones, *fuerint*. Quod minus placuit, quia verbum subiectivi modi hic aliquam significare videretur dubita-

quanto est vestra prudentia et æquitate dignius, sociis bene meritis, quam hostibus, vos consulere? U. C. 563.
A. C. 189.

LIV. Grata oratio regis Patribus fuit: et facile adparebat, munifice omnia et propenso animo facturos. Interposita Smyrnæorum brevis legatio est, quia non aderant⁷ quidam Rhodiorum. Conlaudatis egregie Smyrnæis, "quod omnia ultima pati, quam se regi tradere, maluissent, introducti Rhodii sunt. quorum princeps legationis, expositis initiis amicitiae cum populo Romano, meritisque Rhodiorum Philippi prius, deinde Antiochi bello: Nihil, inquit, nobis tota nostra actione, Patres conscripti, neque difficilius, neque molestius est, quam quod cum Eumene nobis disceptatio est: cum quo uno maxime regum et privatum singulis, et, quod magis nos movet, publicum civitati nostræ hospitium est. Ceterum non animi nostri, Patres conscripti, nos, sed rerum natura, quæ potentissima est, disjungit; ut nos liberi etiam aliorum libertatis causam agamus; reges serva omnia et subjecta imperio suo esse velint. Utcumque tamen res se habet, magis verecundia nostra adversus regem nobis obstat, quam ipsa disceptatio aut nobis impedita est, aut vobis perplexam deliberationem præbitura videtur. Nam, si aliter socio atque amico regi, et bene merito hoc ipso in bello, de cuius præmiis agitur, honos haberi nullus posset, nisi liberas civitates ei in servitutem traderetis, esset deliberatio anceps; ne aut regem amicum inhonoratum dimitteretis, aut decederetis instituto vestro, et gloriam⁸, Philippi bello partam, nunc servitute tot civitatum deformaretis. Sed ab hac necessitate, aut gratiæ in amicum minuendæ, aut gloriæ vestræ, egregie vos fortuna vindicat. Est enim Deūm benignitate non gloriosa magis, quam dives, victoria vestra: quæ vos facile isto velut ære alieno exsolvat. nam et Lycaonia, et Phrygia utraque, et Pisidia omnis, et Chersonesus, "quæque circumjacent Europæ, in vestra sunt potestate. quarum una quælibet regi adjecta multiplicare regnum Eumenis potest: omnes vero datæ maximis eum regibus æquare. Licet ergo vobis, et præmiis belliditare socios, et non decedere instituto vestro; et meminisse, quem titulum prætenderitis prius adversus Philippum, nunc adversus Antiochum, belli: quid feceritis, Philippo victo; quid nunc a vobis, non magis quia fecistis, quam quia id vos facere decet, desideretur, atque exspectetur. Alia enim aliis et honesta est et probabilis⁹ causa armorum. Illi agrum, hi vicos, hi oppida, hi portus, oramque aliquam maris ut possideant. Vos nec cupistis hæc, antequam haberetis: nec nunc, quum orbis terrarum in ditione vestra sit, cupere potestis. Pro dignitate et

Rhodiorum
legatorum
oratio.

⁷ aderat Kreyss. Bekk.

⁸ et gloriam l. gloriamque Bekk.

⁹ et probabilis est Gron. Crev.

tionem, quæ tamen nulla est. Ideo revocavimus ex vetustioribus fuerunt.

⁵⁹ Quod omnia ultima pati] Vid. XXXIII. 33, et XXXV. 42.

⁶⁰ Quæque circumjacent Europæ] Et eas regiones Europæ, quæ circumjacent, sive adjacent iis quæ modo nominatæ sunt terris. Vid. Polyb. Leg. 25.

U. C. 563. *gloria apud omne genus humanum,* ⁶¹ *quod vestrum nomen impe-*
 A. C. 189. *riumque juxta ac Deos immortales jam pridem intuetur, pugnastis.*
quæ parare et quærere arduum fuit, nescio an tueri difficilius sit.
Gentis vetustissimæ nobilissimæque, vel fama rerum gestarum,
vel omni commendatione humanitatis doctrinarumque, tuendam
ab servitio regio libertatem suscepistis. ⁶² *hoc patrocinium re-*
ceptæ in fidem et in^a clientelam vestram universæ gentis^a per-
petuum vos præstare decet. ⁶³ *Non, quæ in solo modo antiquo*
sunt, Græcæ magis urbes sunt, quam coloniæ earum, illinc quon-
dam profectæ in Asiam. Nec terra mutata mutavit genus aut
mores. certare pio certamine cujuslibet bonæ artis ac virtutis
ausi sumus cum parentibus quæque civitas et conditoribus suis.
Adistis Græciæ, adistis Asiæ urbes plerique. nisi quod longius
a vobis absumus, nulla vincimur alia re. Massilienses, quos, si
natura insita⁶⁴ velut ingenio terræ vinci posset, jam pridem effe-
rassent tot indomitæ circumfusæ gentes, in eo honore, in ea
merito dignitate audimus apud vos esse, ac si medium umbilicum
Græciæ incolerent. non enim sonum modo linguæ vestitumque
et habitum, sed ante omnia mores, et leges, et ingenium sincerum
integrumque a contagione adcolarum, servarunt. Terminus est
nunc imperii vestri mons Taurus. quidquid intra eum cardinem
est, nihil longinquum vobis videri debet. quo arma vestra per-
venerunt, eodem jus hinc profectum perveniat. Barbari, quibus
pro legibus semper dominorum imperia fuerunt, quo gaudent,
reges habeant: Græci suam fortunam, vestros animos gerunt.
Domesticis quondam viribus etiam imperium amplectebantur;
nunc, imperium ubi est, ibi ut sit perpetuum, optant. libertatem
vestris tueri armis satis habent, quoniam suis non possunt. At
enim quædam civitates cum Antiocho senserunt. Et aliæ prius
cum Philippo, et cum Pyrrho Tarentini. Ne alios populos
enumerem, Carthago libera cum suis legibus est. Huic vestro
exemplo quantum debeatis, videte, Patres conscripti. Inducetis
in animum negare Eumenis cupiditati, quod justissimæ iræ vestræ
negastis. Rhodii et in hoc, et in omnibus bellis, quæ in illa ora
gessistis, quam forti fidelique opera vos adjuverimus, vestro
judicio relinquimus. nunc in pace id consilium adferimus; quod
si comprobaveritis^b, magnificentius vos victoria usos esse, quam
vicisse, omnes existimaturi sint. Aptæ magnitudini Romanæ
oratio visa est.

^a in del. Crev.

^a gentis del. Gron. Crev.

^b comprobaritis Eæd. cum Bekk.

61 *Quod vestrum nomen imperiumque juxta ac deos . . . intuetur*] Particula *ac* videtur ab *his* adjecta esse, qui ignorarent præpositionis *juxta* eandem fere esse vim ac *roû* secundum, non minus quam. Sic l. IX. c. 9, *apud quos juxta divinas religiones fides humana colitur.*

62 * *Hoc patrocinium*] Quum eam gentem, Græcam scilicet, in fidem clientelamque vestram receperitis, vos decet hoc ei patrocinium præstare, id est, solvere fidem vestram, patronos vos ei

exhibendo universæ, ubicumque tandem, sive in Græcia ipsa, sive in Asia Græci degant, et in perpetuum.

63 *Non quæ in solo modo antiquo sunt*] *Modo* hic intelligimus, etiamnum. Nisi forte debet omnino recidi.

64 * *Velut ingenio terræ*] *Ingenium* est id quod ingentum est, nativæ dotes. Quia tamen paulo audacius tribuitur terræ, ideo appositæ est particula *velut*, quæ rem molliat.

LV. Post Rhodios Antiochi legati vocati sunt. Ii, vulgato U.C. 563. petentium veniam more, errorem fassi regis, obtestati sunt A. C. 189. Patres conscriptos, *Ut suæ potius clementiæ, quam regis culpæ, qui satis superque pœnarum dedisset, memores⁶⁵ consulerent.* postremo pacem datam a L. Scipione imperatore, quibus legibus dedisset, confirmarent auctoritate sua. Et senatus eam pacem servandam censuit, et paucos post dies populus jussit. Fœdus in Capitolio cum Antipatro principe legationis, et eodem fratris filio regis Antiochi, est ictum. Auditæ deinde et aliæ legationes ex Asia sunt. Quibus omnibus datum est^c responsum, *Decem legatos more majorum senatum missurum ad res Asiæ disceptandas componendasque. Summam tamen hanc fore: ut cis Taurum montem, quæ intra regni Antiochi fines fuissent, Eumeni adtribuerentur, præter Lyciam Cariamque usque ad Mæandrum amnem. ea civitatis Rhodiorum essent. Ceteræ civitates Asiæ, quæ Attali stipendiariæ fuissent, eadem Eumeni vectigal penderent: quæ vectigales Antiochi fuissent, eæ liberæ atque immunes essent.* Decem legatos hos decreverunt, Q. Minucium Rufum, L. Furium Purpureonem, Q. Minucium Thermum, Ap. Claudium Neronem, Cn. Cornelium Merulam, M. Junium Brutum, L. Aurunculeium, L. Æmilium Paullum, P. Cornelium Lentulum, P. Ælium Tuberonem.

Pax cum
Antiocho
confirmata.

Decem
legati in
Asiam
mittuntur.

LVI. His, quæ præsentis disceptationis essent, libera mandata. de summa rerum senatus constituit: *67 Lycaoniam omnem, et Phrygiam utramque, et Mysiam, regias silvas, 68 et Lydiæ Ioniæque, extra ea oppida, quæ libera fuissent, quo die cum rege Antiocho pugnatum est, et nominatim Magnesiam ad Sipylum, et 69 Cariam, quæ Hydrela adpellatur, agrumque Hydrelatanum ad Phrygiam vergentem, et castella vicosque ad Mæandrum amnem, et oppida, nisi quæ libera ante bellum fuissent; Telmissum^a item nominatim, et castra Telmissium, præter agrum, qui Ptolemæi Telmissii fuisset: hæc omnia, quæ supra scripta sunt, 70 regi Eumeni jussa dari.* Rhodiis Lycia data, extra eundem Telmissum, et castra Telmissium, et agrum, qui Ptolemæi Telmissii fuisset: hæc et ab Eumene, et ab Rhodiis

Senatus-
consultum
de Asia.

^c est del. Bekk.

^d trans Kreyss. Bekk.

^e Telmisson Bekk.

65 • Consulerent] Deliberarent, statuerent.

66 Quæ Attali stipendiariæ fuissent, eadem Eumeni vectigal. penderent] Hic stipendium et vectigal prorsus idem sonant, ut patet ex Polybio, ex quo hæc omnia cum duobus Eumenis et Rhodiorum orationibus exscripta sunt. Ejus enim hæc sunt verba in Excerpt. Leg. 25, τῶν πόλεων τῶν Ἑλληνίδων ὅσαι μὲν Ἀττάλῃ φόρον ἐπετίλουν, ταύτας τὸν αὐτὸν Εὐμένει τελεῖν.

67 Lycaoniam omnem] Hoc decretum valde obacurum et confusum est ob duplicem accusativum, quorum alter cadit in verbum dari,

alter regitur a præpositione extra: ita ut facile non sit liquido discernere ea quæ dantur Eumeni, ab iis quæ excipiuntur.

68 Et Lydiæ Ioniæque, extra ea oppida] Vel lege Lydiam Ioniæque, vel intellige Lydiæ Ioniæque oppida.

69 Cariam, quæ Hydrela adpellatur] Hanc Cariam probat Cellarius urbem esse Phrygiæ, non regionem. Eum adi, l. III. Geogr. Antiquæ, c. 4. Vid. et Strabonem, l. XIV. p. 650.

70 Regi Eumeni jussa dari] Vox jussa hic vitiat legitimam orationis structuram.

U. C. 568. *excepta. Ea quoque his^a pars data Cariae, quæ propior Rhodum*
 A. C. 189. *insulam trans Mæandrum amnem est; oppida, vici, castella,*
agri, qui ad Pisidiam vergunt: nisi quæ eorum oppida in liber-
tate fuissent, pridie quam cum Antiocho rege in Asia pugnatum
 Soli Ciliciæ. *est. Pro his quum gratias egissent Rhodii, de Solis urbe,*
quæ in Cilicia est, egerunt: Argis et illos, sicut sese, oriundos
esse. ab ea germanitate fraternam sibi cum iis caritatem esse.
Petere hoc extraordinarium munus, ut eam civitatem ex servi-
tute regia eximerent. Vocati sunt regis Antiochi legati, actum-
que cum iis est: nec quidquam inpetratum, testante fœdera
Antipatro, adversus quæ ab Rhodiis non Solos, sed Ciliciam
peti, et juga Tauri transcendendi. Revocatis in senatum Rhodiis,
quum, quantopere tenderet legatus regius, exposuissent Patres,
adjecerunt; Si utique eam rem ad civitatis suæ dignitatem
pertinere censerent Rhodii, senatum omni modo expugnaturum
pertinaciam legatorum. Tum vero inpensius, quam ante,
Rhodii gratias egerunt, cessurosque se potius adrogantiæ
Antipatri, quam caussam turbandæ pacis præbituros, dixe-
runt. ita nihil de Solis mutatum est.

Æmilius
Lusitanos
vincit.

LVII. Per eos dies, quibus hæc gesta sunt, legati Massiliensium nunciarunt^b, L. Bæbium prætorem, in provinciam Hispaniam proficiscentem, ab Liguribus circumventum; magna parte comitum cæsa, vulneratum ipsum, cum paucis, sine lictoribus, Massiliam perfugisse, et intra triduum exspirasse. Senatus, ea re audita, decrevit, uti P. Junius Brutus, qui proprætor in Etruria esset, provincia exercituque traditis uni, cui videretur, ex legatis, ipse in ulteriorem Hispaniam profisceretur, eaque ei provincia esset. Hoc senatusconsultum literæque a Sp. Postumio prætore in Etruriam missæ sunt: profectusque in Hispaniam est P. Junius proprætor. In qua provincia prius aliquanto, quam successor veniret^c, L. Æmilius Paullus, qui postea regem Persea magna gloria vicit, quum priore anno haud prospere rem gessisset, tumultuario exercitu conlecto, signis conlatis cum Lusitanis pugnavit. Fusi fugatique sunt hostes. cæsa decem et^d octo millia armatorum; tria^e millia trecenti capti, et castra expugnata. Hujus victoriæ fama tranquilliores in Hispania res fecit. Eodem anno ante diem tertium Kalendas Januarias⁷¹ Bononiam Latinam coloniam ex senatusconsulto L. Valerius Flaccus, M. Atilius Serranus, L. Valerius Tappus^f triumviri deduxerunt. tria millia hominum sunt deducta: equitibus septuagena jugera, ceteris colonis quinquagena sunt data. Ager captus de Gallis Boiis fuerat: Galli Tuscos expulerant. Eodem anno censuram multi et clari viri petierunt. quæ res, tamquam in se parum

Certamen
de censura.

^a iis Bekk.

^d et del. Bekk.

^b nunciaverunt Gron. Crev.

^e duo Ead.

^c venisset Ead.

^f Tappo Kreyss. Bekk.

71 Bononiam Latinam coloniam . . . deduxerunt] Duxere Bononiam colonos e Latinis, ita ut colonia illa proinde jus tantum Latii haberet. Vid. not. 85, ad l. XXXIV. c. 53.

magni certaminis causam haberet, aliam contentionem multo U. C. 563. majorem excitavit. Petebant T. Quinctius Flaminius, P. A. C. 189. Cornelius Cn. F. Scipio, L. Valerius Flaccus, M. Porcius Cato, M. Claudius Marcellus, M'. Acilius Glabrio, qui Antiochum ad Thermopylas Ætolosque devicerat. in hunc maxime, ⁷² quod multa congiaria habuerat, quibus magnam partem hominum obligaverat ⁸, favor populi se inclinabat. Id quum ægre paterentur tot nobiles, novum sibi hominem ⁷³ tantum præferri; P. Sempronius Gracchus et C. Sempronius Rutilus, tribuni plebis, ei diem dixerunt, quod pecuniæ regiae prædæque aliquantum, captæ in Antiochi castris, neque in triumpho tulisset, neque in ærarium retulisset ⁷⁴. Varia testimonia legatorum tribunorumque militum erant. M. Cato ante alios testes conspiciebatur: ⁷⁵ ejus auctoritatem, perpetuo tenore vitæ partam, toga candida elevabat. Is testis, quæ vasa aurea atque argentea, captis castris, inter aliam prædam regiam vidisset, ea se in triumpho negabat vidisse. Postremo ⁷⁶ in hujus maxime invidiam desistere se petitione Glabrio dixit; quando, quod taciti indignarentur nobiles homines, id æque novus competitor ⁷⁷ inæstimabili ⁷⁸ perjurio incesset.

LVIII. ⁷⁹ Centum millium multa inrogata erat. ⁸⁰ bis de ea re ⁸¹ certatum est. tertio, quum de petitione destitisset reus, nec populus de multa suffragium ferre voluit, et tribuni eo negotio destiterunt. Censores T. Quinctius Flaminius, M. Claudius Marcellus creati. Per eosdem dies L. Æmilio Regillo, qui classe præfectum Antiochi regis devicerat, extra urbem in æde Apollinis quum senatus datus esset, auditis rebus gestis ejus, quantis cum classibus hostium dimicasset, quot inde naves demersisset aut cepisset, magno consensu Patrum triumphus navalis est decretus. Triumphavit Kalendis Februariis. in eo triumpho undequinquaginta coronæ aureæ translatae sunt: pecunia ⁸² nequaquam tanta, pro specie

Censores
creati.

Triumphus
navalis
Æmilii.

⁸ obligerat Gron. Crev.

⁷⁴ detulisset Gron.
⁸¹ re del. Crev.

⁷⁶ inestabili Kreyss. Bekk.

⁷² Quod multa congiaria habuerat] Quod multa dederat populo viritim distribuenda. Congiaria enim sunt munera vini, olei, tritici, interdum etiam pecuniæ, ut patet ex Tac. Ann. l. XIII. c. 31, quæ singulis civibus ab aliquo principe viro dividerentur.

⁷³ Tantum præferri] Tantopere, tam longe anteponi.

⁷⁴ * Cujus auctoritatem . . . toga candida elevabat] Cujus auctoritas ideo in præsentī negotio minor erat, quod candidatus esset ejusdem honoris quem petebat is contra quem ille testimonium dicebat.

⁷⁵ * In hujus . . . invidiam desistere se petitione] Catonem sibi causam esse desistendi petitione, et invidiam, si qua oritura esset ex necessitate sibi imposita desistendi, in Catonem recidere debere.

⁷⁶ Inæstimabili perjurio] An, perjurio, cui satis digna mulcta dici non posset? Placeret magis cum Gronovio legere *inexpiabili*, vel *intestabili*. * *Incesset* autem idem est quod *impugnaret*. Cato impugnabat testimonio suo destinatum Glabrioni censuræ honorem, quum nobiles id quidem indignarentur, sed taciti.

⁷⁷ Centum millium] Supple, æris gravis: id est, marcarum argenti Paris. 156, cum uncis 2.

⁷⁸ Bis de ea certatum est] Scilicet de mulcta. Vulgati habent *de ea re*. Sed vocula *re* abest ab Andree editione, et ab Vict. codice: et plane inutilis est. * Vid. not. 17, ad XXV. 3.

⁷⁹ Nequaquam tanta pro specie] Assentimur Gronovio delenti vocem *tanta*, quæ redundat prorsus, imo et deformat orationem. *Nequaquam pro specie*, id est, quæ non sustineret speciem regii triumphī.

U. C. 563. regii triumphhi; ⁸⁰ tetradrachma Attica triginta quatuor millia
 A. C. 189. septingenta, ⁸¹ cistophori centum triginta unum¹ millia tre-
 centi. Supplicationes deinde fuerunt ex senatusconsulto,
 quod L. Æmilius^m in Hispania prospere rempublicam ges-
 sisset. Haud ita multo post L. Scipio ad urbem venit. qui,
 Scipio Asiaticus. ⁸² ne cognomini fratrisⁿ cederet, Asiaticum se adpellari voluit.
 Et in senatu, et in concione de rebus ab se gestis disseruit.
 Erant, qui fama id majus bellum, quam difficultate rei, fuisse
 interpretarentur; uno memorabili prælio debellatum, gloriam-
 que ejus victoriæ ⁸³ præfloratam ad Thermopylas esse. Cete-
 rum vere æstimanti Ætolicum magis ad Thermopylas bellum,
 quam regium fuit. Quota enim parte virium suarum ibi dimi-
 cavit Antiochus? in Asia totius Asiæ steterunt vires, ab ulti-
 mi^o Orientis partibus omnium gentium contractis auxiliis.

LIX. Merito ergo et Diis immortalibus, ⁸⁴ quantus^p maxi-
 mus poterat, habitus est honos, quod ingentem victoriam
 facilem etiam fecissent, et imperatori triumphus est decretus.
 Triumphavit ⁸⁵ mense intercalario pridie Kalendas Martias.
 Triumphat de Antio- qui triumphus spectaculo oculorum major, quam Africani
 cho. fratris ejus, fuit; recordatione rerum et æstimatione periculi
 certaminisque non magis comparandus, quam si imperatorem
 imperatori, aut Antiochum ducem Hannibali conferres. Tulit
 in triumpho signa militaria ducenta triginta quatuor; oppido-
 rum simulacra centum triginta quatuor; eburneos dentes
 mille ducentos triginta unum^q; aureas coronas ducentas tri-
 ginta^r quatuor; ⁸⁶ argenti pondo centum triginta septem millia
 et quadringenta viginti; ⁸⁷ tetradrachmum Atticorum ducenta
 viginti quatuor millia; ⁸⁸ cistophorum trecenta triginta unum
 millia et septuaginta; ⁸⁹ nummos aureos Philippeos centum

¹ duo Kreyss. Bekk.ⁿ cognomine fratri Eæd.^p quantum Gron.^q triginta unum l. viginti Gron. Crev.^m add. Paullus Gron. Crev.^o ultimis Eæd. cum Kreyss. Bekk.^r viginti Eæd.

80 *Tetradrachma Attica triginta quatuor millia septingenta*] Drachmæ 138,800. Marcæ argenti nostrates 2168, cum unciis 6. Ceterum hic pro *tetradrachma* Andreas, assentiente Victorino codice, habet *tetracina*. Hinc judicat Hearnius legendum esse *tinarnica*, ex nummo, qui in Ponto Euxino repertus est cum hac inscriptione AΘE TINAPNIKA APXE. Tinarnica autem paria facit drachmis. Sit penes auctorem fides.

81 *Cistophori centum triginta unum millia trecenti*] Denarii plus 70,000, qui pares sunt marcis argenti nostratibus 1093, cum unciis 6. De Cistophorum æstimatione vid. not. 40, ad 46, supra.

82 *Ne cognomine fratri cederet*] Aliquot MSS. et antiquiores editi habent, teste Gronovio, *ne cognomini fratris cederet*: quod procul dubio a Livio est.

83 ^o *Præfloratam*] Primum hujus victoriæ decus ac velut florem præceptum esse a M'.

Acilio ad Thermopylas Antiochi victore.

84 *Quantus*] Sic habent vetustius cusi, et Vict. codex: non, ut Gronovianæ editiones *quantum*.

85 *Mense Intercalario*] De intercalationibus vid. not. 29, ad c. 19, l. I.

86 *Argenti pondo centum triginta septem millia et quadringenta viginti*] Marcas nostrates 214,718, cum unciis 6.

87 *Tetradrachmum Atticorum ducenta viginti quatuor millia*] Drachmas 896,000. Marca argenti 14,000.

88 *Cistophorum trecenta triginta unum millia et septuaginta*] Id est, denarios amplius 176,570, qui pares sunt marcis argenti 2758 cum septem unciis, et duobus, ut vocant grossis.

89 *Nummos aureos Philippeos centum quadraginta millia*] Supple *ad ante centum*: vel fortasse hæc notis numerorum scripta a Livi librarii postea nominibus expresserunt. Cete

quadraginta millia; ⁹⁰vasorum argenteorum (omnia cæлата U. C. 563. erant) mille pondo et quadringenta viginti quatuor, aureorum A. C. 189. mille pondo viginti quatuor. et duces regii, præfecti, et purpurati duo et triginta ante currum ducti. Militibus ⁹¹quini viceni denarii dati, duplex centurioni, triplex equiti. et stipendium militare et frumentum duplex post triumphum datum. ⁹²prælio in Asia facto, duplex dederat. Triumphavit anno fere post, quam consulatu abiit.

LX. Eodem fere tempore et Cn. Manlius consul in Asiam, et Q. Fabius Labeo prætor ad classem venit. Ceterum consuli non deerat cum Gallis belli materia. mare pacatum erat, devicto Antiocho. ⁹³Cogitanti ⁹⁴Q. Fabio, cui rei potissimum Fabius Pr. insisteret, ne otiosam provinciam habuisse videri posset, opti- in Cretam mum visum est, in Cretam insulam trajicere. Cydoniatæ insulam trajicit. bellum adversus Gortynios Gnossiosque gerebant, et captivorum Romanorum atque Italici generis magnus numerus in servitute esse per totam insulam dicebatur. Classe ab Epheso profectus, quum primum Cretæ litus adtigit, nuncios circa civitates misit, ut armis absisterent, captivosque in suis quæque urbibus agrisque conquisitos reducerent, et legatos mitterent ad se, cum quibus de rebus ad Cretenses pariter Romanosque pertinentibus ageret. Nihil magnopere ea Cretenses moverunt. captivos, præter Gortynios, nulli reddiderunt. Valerius Antias ad quatuor millia captivorum, quia belli minas timuerunt¹, ex tota insula reddita scripsit: eamque causam Fabio, quum rem nullam aliam gessisset, navalis triumphi inpetrandi ab senatu fuisse. A Creta Ephesum Fabius rediit: inde tribus navibus in Thraciæ oram missis, ab Æno et Maronea ⁹⁵præsidia Antiochi deduci jussit, ut in libertate eæ civitates essent.

⁹⁰ add. itaque omisso Q. Gron. Crev.

¹ timuerint Bekk.

⁹⁴ Maronia Gron. Crev.

rum nummi aurei 140,000, efficiunt minas 2800, (vid. not. 82, ad lib. XXXIV. c. 52,) ac proinde marcas auri nostrates 4375.

⁹⁰ Vasorum argenteorum . . . mille pondo et quadringenta viginti quatuor] Marcas nostrates 2225. Aureorum mille pondo viginti quatuor. Marcas 1600.

⁹¹ Quini viceni denarii] Ternæ argenti unciaz nostrates cum gravis 72.

⁹² Prælio in Asia facto, duplex dederat] Videtur excidisse aliqua particula, ut quoque, vel itidem, vel jam, quæ jungatur rē duplex.

⁹³ Cogitanti itaque Fabio] Conjectura Sigonii. Scripti habent cogitantique Fabio: unde legendum putamus Cogitanti Q. Fabio. Nihil vulgarius hoc genere mendii in scriptis. Vid. not. 32, ad XXII. 24, et not. 89, ad XXIII. 41.

EPITOME LIBRI XXXVIII.

M. FULVIUS consul in Epiro Ambracienses obsessos in deditionem accepit, Cephalleniam subegit, Ætolis perdomitis pacem dedit. Cn. Manlius consul, collega ejus, ¹ Gallogræcos Tolisto-boios, et Tectosagos, et Trocmos, qui Brenno duce in Asiam transierant, quum soli citra Taurum montem non parerent, vicit. Eorum origo, ² et quemadmodum ea loca, quæ tenent, occupaverint, refertur. Exemplum quoque virtutis et pudicitiae in femina traditur. nam quum Ortiagontis, regis Gallogræcorum, uxor captiva esset, centurionem custodem, qui ei vim intulerat, occidit. Lustrum a censoribus conditum est. censa sunt civium capita ducenta quinquaginta octo millia et trecenta viginti octo. Cum Ariarathe, rege Cappadociae, amicitia juncta est. Cn. Manlius, contradicentibus decem legatis, ex quorum consilio foedus cum Antiocho conscripserat, de Gallogræcis, acta pro se causa in senatu, triumphavit. Scipio Africanus, die ei dicta, ut quidam aiunt, a Q. Petillio tribuno plebis, ut quidam, a Nævio, quod præda ex Antiocho capta ærarium fraudasset, postquam is dies venit, evocatus in Rostra, Hac die, inquit, Quirites, Karthaginem vici: et, prosequente populo, Capitolium adscendit. Inde, ne amplius tribuniciis injuriis vexaretur, in voluntarium exsilium Læternum concessit: incertum ibi, an Romæ, defunctus. nam ejus monumentum utrobique fuit. L. Scipio Asiaticus, frater Africani, eodem peculatus crimine accusatus damnatusque, quum in vincula et carcerem duceretur, Ti. Sempronius Gracchus, tribunus plebis, qui antea Scipionibus ³ inimicus fuerat, intercessit; et ob id beneficium Africani filiam duxit. ⁴ Quum quæstores in bona ejus publice possidenda missi essent, ⁵ non modo in iis ullum vestigium pecuniæ regiæ adparuit, sed nequaquam tantum redactum, quantæ summæ erat damnatus. Conlatam a cognatis et amicis innumerabilem pecuniam accipere noluit: quæ necessaria ei erant ad cultum, redempta.

¹ Gallogræcos . . . qui Brenno duce in Asiam transierant] Galli non transierunt in Asiam Brenno duce, sed Leonorio et Lutario ducibus, ut narrat Liv. infra c. 16. Brennus in Delphorum oppugnatione periit. Hanc scriptoris epitomaram incuriam observavit Perizonius Animadv. Hist. c. 9.

² Et, quemadmodum ea loca quæ tenent, occupaverint, refertur] Hæc lectio expeditissima sane, quam Gronovianæ editiones præferunt, undenam profecta fuerit, et a quo inducta, ignoramus. Olim legebatur: et cum eo loca

quæ tenent occupaverantque referuntur. Sigonius suos libros habere affirmat: et quando loca quæ tenent, occupaverint referuntur.

³ Inimicus fuerat] Sic libri a Sigonio et Gronovio inspecti. Vulgo: erat.

⁴ Quum quæstores in bona ejus possidenda publice missi essent] Sigonius dederat: Quum prætor quæstores . . . misisset. Sed vox prætor abest a libris quos vidit Gronovius. Itaque ille effecit id, quod post Clericum edidimus.

⁵ Non modo in iis nullum vestigium] Sic edidit Sigonius. Alii, ullum.

T. LIVII PATAVINI

LIBER XXXVIII.

U. C. 563.
A. C. 189.
Res Ætoliæ
et Athama-
niæ.

Athamania
expulsi
Macedones.

DUM in Asia bellum geritur, ne in Ætolis quidem quietæ res fuerant, principio a gente Athamanum orto. Athamania ea tempestate, pulso Amyndandro, sub præfectis Philippi regio tenebatur præsidio: qui superbo atque inmodico imperio desiderium Amyndandri fecerant. Exsulanti tum Amyndandro in Ætolia literis suorum, indicantium statum Athamaniæ, spes recuperandi regni facta est. remissique nuncii ab eo ad principes ^a Argitheam, (id enim caput Athamaniæ erat) si popularium animos satis perspectos ¹ haberet ^b, inpetrato ab Ætolis auxilio, in Athamaniam se venturum ² cum delectis Ætolorum, quod consilium ^c esset gentis, et Nicandro præ-tore. quos, ubi ad omnia paratos esse vidit, certiores subinde facit, quo die cum exercitu Athamaniam ingressurus esset. Quatuor primo fuere conjurati adversus Macedonum præsi-dium. hi senos sibi adiutores ad rem gerendam adsumserunt: deinde, paucitate parum freti, quæ celandæ rei, quam agendæ, aptior erat, parem priori numerum adjecerunt. Ita duo et quinquaginta facti, quadrifariam se diviserunt: pars una Heracleam, altera Tetraphyliam petit, ubi custodia regiæ pecuniæ esse solita erat, tertia Theudoriam, quarta Argitheam. Ita inter omnes convenit, ut primo quieti, velut ad privatam rem agendam venissent, in foro obversarentur: die certa multitudinem omnem convocarent ad præsidia Macedonum arcibus expellenda. Ubi ea dies advenit, et Amynder cum mille Ætolis in finibus erat; ex composito quatuor simul locis præsidia Macedonum expulsa, literæque in alias urbes passim dimissæ, ut vindicarent sese ab inpotenti dominatione Philippi et restituerent in patrium ac legitimum regnum. Undique Macedones expelluntur. Theium oppidum, literis

^a remissique ab eo nunciant principibus Gron. Crev.

^b haberent Eæd.

^c concilium Gron.

¹ *Haberent*] Plurimi codd. teste Hearnio, *habetet*. Consentit noster Vict. Andreas et Gronovianæ editiones servant *haberent*. Utrumlibet legas, parvi refert. Si *haberent*, intelliges

eos qui scripserant ad Amyndandrum; si *habetet*, Amyndandrum ipsum.

² *Cum delectis Ætolorum*] Cum Apocletis, de quibus supra, l. XXXV. c. 34.

a Zenone^d praefecto praesidii interceptis, et arce ab regis occupa- U. C. 563.
pata, paucos dies obsidentibus restitit: deinde id quoque A. C. 189.
traditum Amyndandro est, et omnis Athamania in potestate
erat, praeter Athenæum castellum, finibus Macedoniae sub-
jectum.

II. Philippus, audita defectione Athamaniae, cum sex mil- Philippus
libus armatorum profectus, ingenti celeritate Gomphos per- Athama-
venit. ibi relictâ maiore parte exercitus, (neque enim ad tanta niam
itinera³ subfecissent^e) cum duobus millibus Athenæum, quod ingreditur.
unum a praesidio suo retentum fuerat, pervenit. inde, proxi-
mis tentatis, quum facile animadvertisset, cetera hostilia esse,
Gomphos regressus, omnibus copiis simul in Athamaniam
rediit. Zenonem inde, cum mille peditibus praemisum,
Ethopiam occupare jubet, opportune Argitheae imminentem:
quem ubi teneri a suis locum vidit, ipse circa templum Jovis
Acraei posuit castra. ibi unum diem foeda tempestate retentus,
postero die ducere ad Argitheam intendit. Euntibus ex-
templo adparuere Athamanes, in tumulos imminentes viae
discurrentes. ad quorum conspectum constitere prima signa,
totoque agmine pavor et trepidatio erat: et pro se quisque,
quidnam futurum esset, cogitare, si in valles subjectas rupibus
agmen foret demissum. Hæc tumultuatio regem, cupientem, Repellitur.
si se sequerentur, raptim evadere angustias, revocare primos,
et eadem, qua venerat, via referre coegit signa. Athamanes
primo ex intervallo quieti sequebantur: postquam Ætoli se
conjunxerunt, hos, ut ab tergo agmini instarent, reliquerunt;
ipsi a lateribus se circumfuderunt. quidam, per notos calles
breviore via prægressi, transitus insedere: tantumque tumul-
tus Macedonibus est injectum, ut fugæ magis effusæ, quam
itineris ordinati modo, multis armis virisque relictis, flumen
trajecerint. hic finis sequendi fuit. Inde tuto Macedones
Gomphos, et a Gomphis in Macedoniam redierunt. Atha-
manes Ætolique Ethopiam, ad Zenonem ac mille Macedonas
obprimendos, undique concurrerunt. Macedones, parum loco
freti, ab Ethopia in altioreni deruptioremque undique tumulum
concessere. quo pluribus locis aditu invento, expulere eos
Athamanes: dispersosque, et per invias atque ignotas rupes
iter fugæ non expedientes, partim ceperunt, partim interfece-
runt: multi pavore in derupta præcipitati, perpauci cum

^d Xenone Bekk.

^e sufficerent Ead.

³ Suffecissent] Aliquot MSS. habent, teste Jac. Gronovio, sufficerent. Accedit iis noster Victorinus. Atque id videtur male mutatum ab iis, qui nescirent has temporum in verbis variationes ab optimis quibusque scriptoribus crebro usurpari.

⁴ Ethopiam occupare] Similiter infra Athamanes Ætolique Ethopiam. Sed hoc nomen Geographis incognitum est. Modius testatur

in membranis suis sub finem hujus capituli legi Alopam: cujus nominis plures urbes memorantur a Strabone, l. IX. Meminit quoque Plinius Alopas in Locris, l. IV. c. 7. In Victor. codice deformatum utroque loco nomen occurrit: primo Ethiopam, dein Eopam.

⁵ Flumen trajecerint] Quodnam sit illud flumen, indicare debuerat Livius.

U. C. 563. Zenone ad regem evaserunt. ^o postero die ^o per inducias sepe-
A. C. 189. liendi cæsos potestas facta est.

Ætoli Am-
philochiam
et alia
occupant.

III. Amynder, recuperato regno, legatos ⁷ et ⁸ Romam ad senatum, et ad Scipiones in Asiam, Ephesi post magnum cum Antiocho prælium morantes, misit. Pacem petebat, excusabatque sese, quod per Ætolos recuperasset paternum regnum. Philippum incusabat. Ætoli ex Athamania in Amphilocho profecti sunt, et majoris partis voluntate in jus ditionemque totam redegerunt gentem. Amphilochia recepta, (nam fuerat quondam Ætolorum) eadem spe in Aperantiam transcendunt. ea quoque magna ex parte sine certamine in deditionem venit. Dolopes numquam Ætolorum fuerant: Philippi erant. hi primum ad arma concurrerunt: ceterum, postquam Amphilocho cum Ætolis esse, fugamque ex Athamania Philippi, et cædem præsidii ejus acceperunt, et ipsi a Philippo ad Ætolos deficiunt. Quibus circumjectis gentibus jam undique se a Macedonibus tutos credentibus esse, Ætolis fama adfertur, Antiochum in Asia victum ab Romanis. nec ita multo post legati ab Roma redire sine spe pacis, Fulviumque consulem nuntiantes jam cum exercitu ⁸ trajecisse. His territi, prius ab Rhodo et Athenis legationibus excitati, ut per auctoritatem civitatum earum suæ preces nuper repudiatae faciliorem aditum ad senatum haberent, principes gentis ad tentandum ultimam spem ^h Romam miserunt: ^o nihil, ne bellum haberent, prius, quam pene in conspectu hostis erat, præmeditati. Jam M. Fulvius, Apolloniam exercitu trajecto, cum Epirotarum principibus consultabat, unde bellum inciperet. Epirotis Ambraciam placebat adgredi, quæ tum contribuerat se Ætolis. *sive ad tuendam eam¹ venirent Ætoli, apertos circa campos ad dimicandum esse: sive detrectarent certamen, obpugnationem fore haud difficilem. nam et copiam in propinquo materiæ ad aggeres excitandos et cetera opera esse: et Arethontem^k, navigabilem amnem, opportunum ad comportanda, quæ usui sint, præter ipsa mœnia fluere: et æstatem aptam rei gerendæ adesse.* his persuaserunt, ut per Epirum duceret.

Fulvius
Cos. in
Epiro.

Ambraciæ
situs.

IV. Consuli, ad Ambraciam advenienti, magni operis obpugnatio visa est. Ambracia tumulo aspero subjecta est^l, Perranthem incolæ vocant. urbs, qua murus vergit in campos et flumen, occidentem; arx, quæ inposita est tumulo^m, orien-

^o evaserunt. postea Kreyss. Bekk.

⁷ et del. Gron.

⁸ cum exercitu jam Bekk.

^h ad tentandam spem ultimam Ead.

¹ eam del. Crev.

^k Aracthum et mox

Aractus Kreyss. Bekk.

^l est del. Gron. Crev.

^m quæ posita in tumulo est Ead.

6 Postero die] Andreas, et tres scripti, unus Jac. Gronovio, alter Hearnio inspectus, tertius noster Vict. pro his duabus vocibus exhibent postea. Sane, si nulli Macedones in Athamania remanserunt, haud facile intelligetur, quomodo ii qui per Gomphos in Macedoniam ad Philippum recurrerant, potuerint postero die cum Andro pacisci. Nimia est locorum dis-

tantia.

7 Et Romam] Et adjecimus, auctoribus Thuan. et Vict. codicibus.

8 Nihil, ne bellum haberent ... præmeditati] Quum nihil præcavissent ad impetrandum, ne sibi bellum inferretur, donec eo res adducta esset, ut hostis pene in conspectu foret. Mirum est, Sigonium in re tam clara hæsitasse.

tem spectat. amnis Aretho, ex Athamaniaⁿ fluens, cadit in U. C. 503. sinum maris, ab nomine propinquæ urbis Ambracium adpel- A. C. 189. latum. præterquam quod hinc amnis munit, hinc tumuli; muro quoque firmo septa erat, patente in circuitu^o paullo amplius tria millia passuum. Fulvius bina a campo castra, modico inter se distantia intervallo, unum castellum loco edito contra arcem objecit. ea omnia vallo ac fossa ita jun- gere parat, ne exitus inclusis ab urbe, neve aditus foris ad auxilia intromittenda esset. Ad famam obpugnationis Ambraciæ Stratum jam edicto Nicandri prætoris convenerant Ætoli. Inde primo copiis omnibus ad prohibendam obsi- dionem venire in animo fuerat. deinde, postquam urbem jam magna ex parte operibus septam viderunt, Epirotarum trans flumen loco plano castra posita esse, dividere copias placuit. cum mille expeditis Eupolemus Ambraciam profectus, per nondum commissa inter se munimenta urbem intravit. Ni- candro cum cetera manu primo Epirotarum castra nocte adgredi consilium fuerat, haud facili ab Romanis auxilio, quia flumen intererat. deinde, periculosum inceptum ratus, ne qua sentirent Romani, et regressus inde in tutum^p non esset, deterritus ab hoc consilio, ad depopulandam Acarnaniam iter convertit.

V. Consul, jam munimentis, quibus sepienda urbs erat, jam operibus, quæ admovere muris parabat, perfectis, quin- que simul locis mœnia est adgressus. ⁹ tria paribus intervallis faciliore aditu a campo adversus ¹⁰ Pyrrheum, quod vocant, admovit; unum e regione ¹¹ Æsculapii; unum adversus arcem. Obpugna- Arietibus muros quatiebat, asscribus falcatis detergebat pin- tio. nas. Oppidanos primo et ad speciem et ad ictus mœnium, cum terribili sonitu editos, pavor ac trepidatio cepit. deinde, ut præter spem stare muros viderunt, conlectis rursus animis, in arietes ¹² tollenonibus libramenta plumbi aut saxorum ¹³ sti- pitesve robustos incutiebant; falces, ancoris ferreis injectis in interiorem partem muri trahentes assrem, præfringebant^q: ad hoc eruptionibus, et nocturnis in custodias operum, et diurnis in stationes, ultro terrorem inferebant. In hoc statu res ad Ambraciam quum essent, jam Ætoli a populatione Acarnaniæ Stratum redierant. inde Nicander prætor, spem nactus solvendæ incepto forti obsidionis, Nicodamum quem-

ⁿ *Acarnania* Gron. Crev.^o *circuitum* Bekk.^p *tuto* Ead.^q *perfringebant* Gron. Crev.

⁹ *Tria paribus intervallis admovit*] In- tellige ex c. seq. tria opera adversus unum Pyrrheum admota: a quibus diversa fuerunt ea quæ post nominantur: ita ut quinque a Ro- manis opera adversus Ambraciam admota fuerint.

¹⁰ *Pyrrheum*] Qui locus sic videtur dictus a Pyrrho rege, cujus regiam in ea urbe fuisse docet Livius infra, c. 9.

¹¹ *Æsculapii*] Hoc dictum intelligimus,

quasi ab *Æsculapio*, id, quod est templum *Æsculapii*, Græcis *Ἀσκληπείουον*. Eadem forma dicunt Latini *Dianium*, *Minervium*.

¹² *Tollenonibus*] Vid. not. 82, ad XXIV. 34.

¹³ *Stipites . . . robustos*] Stipites e robore, durissimo ligno. Polybius, ex quo hæc sumpta fuerant, ut apparet ex insigni ejus fragmento, habet *στυπή δρύϊνα*.

U. C. 563. dam cum Ætolis quingentis Ambraciam intromittit. noctem
A. C. 189. certam tempusque etiam noctis constituit, quo et illi ab urbe
opera hostium, quæ adversus Pyrrheum erant, adgrederentur,
et ipse ad castra Romana terrorem faceret; posse ratus, ancipi-
piti tumultu et¹ nocte augente pavorem, memorabilem rem
geri. Et Nicodamus intempesta nocte, quum alias custodias
fefellisset, per alias inpetu constanti¹⁴ erupisset, ¹⁵ superato
brachio in urbem penetrat; animique aliquantum ad omnia
audenda et spei obsessis adjecit; et, simul constituta nox
venit, ex composito repente opera est adgressus. Id incep-
tum conatu, quam effectum, gravius fuit, quia nulla ab exteriori
parte vis admota est; seu metu deterrito prætore Ætolorum,
seu quia potius visum est, Amphilochis opem ferre nuper
receptis¹⁶; quos Perseus Philippi filius, missus ad Dolopiam
Amphilochosque recipiendos, summa vi obpugnabat.

Ætoli
erumpentes
repelluntur.

VI. Tribus locis, sicut ante dictum est, ad Pyrrheum opera
Romana erant: quæ omnia simul, sed nec adparatu, nec vi
simili, Ætoli adgressi sunt. alii cum ardentibus facibus, alii
stuppam picemque et ¹⁶ malleolos ferentes, tota conlucente
flammis acie, advenere. multos primo inpetu custodes ob-
presserunt. deinde, postquam clamor tumultusque in castra
est perlatus, datumque a consule signum, arma capiunt, et
omnibus portis ad opem ferendam effunduntur. Uno in loco
ferro ignique gesta res est. a duobus irritum incepto, quum
tentassent magis, quam inissent, certamen, Ætoli abscesse-
runt. Atrox pugna in unum inclinaverat locum. ibi diversis
partibus duo duces Eupolemus et Nicodamus pugnantes hor-
tabantur, et ¹⁷ prope certa fovebant spe, jam Nicandrum ex
composito adfore, et terga hostium invasurum. Hæc res
aliquamdiu animos pugnantium sustinuit. ceterum, postquam
nullum ex composito signum a suis accipiebant, et crescere
numerum hostium cernebant, destituti segnius instare: pos-
tremo, re omissa, jam vix tuto receptu, fugientes in urbem
compelluntur, parte operum incensa, et pluribus aliquanto,
quam ipsi ceciderant, interfectis. quod si ex composito acta
res fuisset, haud dubium erat, expugnari una utique parte
opera cum magna cæde hostium potuisse. Ambracienses,
quique intus erant Ætoli, non ab ejus solum noctis incepto

¹ et del. Gron. Crev.

¹⁶ nuper receptis opem ferre Bekk.

14 *Erupisset*] Mallemus perrupisset.

15 *Superato brachio*] Superato munimento, quod bina castra et castellum inter se jungebat.

16 *Malleolos*] Duplicis generis malleolos distinguit Lipsius Pollorc. l. V. Dial. 5, alios simplices magis ac rudes, de quibus ita Nonius Marcellus: *Malleoli sunt manipuli spartei, pice contecti, qui incensi aut in muros, aut in testudines jaciuntur.* Alterum genus magis efficax et militare Ammianus Marcellinus describit, l.

XIII. *Malleoli, teli genus, agurantur hac*

specie: sagitta est cannea, inter spiculum et arundinem multifido ferro coagmentata, quod in muliebris coli formam, quo nentur lintea stamina, concavatur, ventre subtiliter et plurifariam patens: atque in alveo ipso ignem cum aliquo suscipit alimento. Et sic emissa lentius invalide arcu, jactu enim rapidiore extinguatur, si hæserit usquam, tenaciter cremat.

17 * *Prope certa fovebant spe*] Fovebant pugnantes, pugnantium animos incendebant prope certa spe auxilii a Nicandro advertantis.

recessere, sed in reliquum quoque tempus, velut prodi a U. C. 563. suis, segniores ad pericula erant. jam nemo eruptionibus, ut A. C. 189. ante, in stationes hostium, sed, dispositi per muros et turres, ex tuto pugnabant.

VII. Perseus, ubi adesse Ætolos audivit, omissa obsidione urbis, quam obpugnabat, depopulatus tantum agros, Amphilochiam^a excessit, atque in Macedoniam rediit. Et Ætolos inde advocavit populatio maritimæ oræ. Pleuratus Illyriorum rex, cum sexaginta lembis Corinthium sinum invectus, adjunctis Achæorum, quæ Patris erant, navibus, maritima Ætolis vastabat. adversus quos mille Ætoli missi, quacumque se classis circumegerat per litorum amfractus, brevioribus semitis obcurrerant. Et Romani ad Ambraciam, pluribus locis quatiendo arietibus muros, aliquantum urbis nudaverant. nec tamen penetrare in urbem poterant. Nam et pari celeritate novus pro diruto murus objiciebatur, et armati, ruinis superstantes, instar munimenti erant. Itaque, quum aperta vi parum procederet consuli res, cuniculum occultum, vineis ante contecto loco, agere instituit. et aliquamdiu, quum dies noctesque in opere essent, non solum sub terra fodientes, sed egerentes etiam humum, fefellere hostem. Cumulus repente terræ eminens index operis oppidanis fuit. pavidique, ne jam, subrutis muris, facta in urbem via esset, fossam intra murum e regione ejus operis, quod vineis contectum erat, ducere instituunt. cujus ubi ad tantam altitudinem, quantæ esse solum infimum cuniculi poterat, pervenerunt, silentio facto, pluribus locis¹⁸ aure admota, sonitum fodientium captabant. Quem ubi¹⁹ acceperunt^o, aperiunt rectam in cuniculum viam. nec fuit magni operis. momento enim ad inane, suspenso furculis ab hostibus muro, pervenerunt. ibi commissis operibus, quum e fossa in cuniculum pateret iter, primo ipsis ferramentis, quibus in opere usi erant, dein celeriter armati etiam subeuntes occultam sub terram^p ediderunt pugnam. segnior deinde ea facta est; intersepientibus cuniculum, ubi vellent, nunc²⁰ cili- ciis prætentis, nunc foribus raptim objectis. Nova etiam haud magni operis adversus eos, qui in cuniculo erant, excogitata res est. dolium a fundo pertusum, qua fistula modica inseri posset, et fistulam ferream operculumque dolii ferreum, et

Cuniculo
Rom.
Ambraciam
tentant.

Repellun-
tur.

^a *Amphilochia* Gron. Crev.

^o *acceperant* Gron.

^p *sub terra* Gron. Crev. Bekk.

18 *Aure admota*] Exstat fragmentum Polybianum ab Henr. Valesio communicatum Jac. Gronovio, et per hunc publici juris factum in Dissertat. Epistol. ad Jo. Georgium Grævium: quod quidem fragmentum spectat obsidionem Ambraciensem, et hæc ipsa quæ a Livio hoc loco memorantur. Ex illo discimus Ambracienses non modo *aure admota* captasse fodientium sonum, sed appositis æramentis tenuissimis, ut patinis, etc. quæ subsultantia et reso-

nantia ad exteriorem sonum indicarent, ubinam foderetur. Ideo Jac. Gronovius suspicatur Livium hic dedisse *aure æri admota*, vel *ære admota*. Sed hoc, ut ipse annotat, brevius justo esset, nec plane rem explicaret.

19 *Acceperunt*] Sic vetustiores editi et codex Vict. Gronovianæ editiones, ex operarum profecto incuria, habent *acceperant*.

20 *Ciliciis*] *Cilicia* sunt texta e pilo caprino quasi quædam vela.

U. C. 563. ipsum pluribus locis perforatum, fecerunt. hoc tenui pluma
A. C. 189. completum dolium ore in cuniculum verso posuerunt. ²¹ Per operculi foramina praelongæ hastæ, quas sarissas vocant, ad submovendos hostes eminebant. scintillam levem ignis inditam plumæ, folle fabrili ad caput fistulæ inposito, flando accenderunt. inde non solum magna vis fûmi, sed acrior etiam foedo quodam nidore ex adusta pluma, quum totum cuniculum ²² compleret, vix durare quisquam intus poterat.

Ætoli pacem petunt.

VIII. Quum in hoc statu res ad Ambraciam esset, legati ab Ætolis Phæneas et Damoteles, cum liberis mandatis, decreto gentis, ad consulem venerunt. nam prætor eorum, quum alia parte Ambraciam obpugnari cerneret, alia infestam oram navibus hostium esse, alia Amphilochos Dolopiamque a Macedonibus vastari, nec Ætolos simul ad tria ^p diversa bella obscursantes subficere, convocato concilio, Ætolos principes, quid agendum esset, consuluit. Omnium eo sententiæ decurrerunt, *ut pax, si posset, æquis; si minus, tolerandis conditionibus peteretur. Antiochi fiducia bellum susceptum. Antiocho terra marique superato, et prope extra orbem terræ ultra iuga Tauri exacto, quam spem esse sustinendi belli? Phæneas et Damoteles, quod e re Ætolorum, ut in tali casu, fideque sua esse censerent, agerent. Quod enim sibi consilium, aut cuius rei electionem a fortuna relictam?* Cum his mandatis legati missi orare consulem, *ut parceret urbi, misereretur gentis quondam sociæ, nolle dicere injuriis, miseriis certe coactæ insanire. Non plus mali meritos Ætolos Antiochi bello, quam boni ante, quum adversus Philipppum bellatum sit, fecisse. nec tum large gratiam relatam sibi, nec nunc inmodice pœnam injungi debere.* Ad ea consul respondit: *Magis sæpe, quam vere umquam, Ætolos pacem petere. imitarentur Antiochum in petenda pace, quem in bellum traxissent. Non paucis urbibus eum, de quarum libertate certatum sit, sed omni Asia cis Taurum montem, opimo regno, excessisse. Ætolos, nisi inermes, de pace agentes non auditurum se. arma illis prius equosque omnes tradendos esse, deinde ²³ mille talentum argenti populo Romano dandum: cuius summæ dimidium præsens numeraretur, si pacem habere vellent. Ad ea adjecturum etiam in fœdus esse, ut eosdem, quos populus Romanus, amicos atque hostes habeant.*

IX. Adversus quæ legati, et quia gravia erant, et quia suorum animos indomitos ²⁴ ac mutabiles ^q noverant, nullo reddito

^p ad tria simul Bekk.

^q immutabiles Gron.

²¹ Per operculi foramina] Bina, ex eodem illo fragmento.

²² Compleret] Scripti Gronoviani et noster Vict. adimpleret. Verbum rarissimum, cuius et aliud exemplum reperiebatur apud Plin. l. XI. c. 37. Cochleis oculorum vicem cornicula bina prætentatu adimplent. Sed in editione a Harduino adornata legitur implent: nulla

tamen addita ratione, cur a veteri lectione recessum sit.

²³ Mille talentum] Marcas argenti 93,750.

²⁴ Ac mutabiles] Hæc est lectio omnium scriptorum, testibus Gronovio et Hearnio: nec dissentit Victor. liber. Itaque sic edendum curavimus. Nimirum verebantur legati indomitos simul ac mutabiles suorum animos; imo

responso, domum regressi sunt, ut etiam atque etiam, quid U. C. 563. agendum esset, re integra, prætorem et principes consulerent. A. C. 189.

Clamore et jurgio excepti, *quam diu^r rem traherent, qualem-
cumque pacem referre jussi?* quum redirent Ambraciam, Acarnanum insidiis prope viam positis, ²⁵ quibuscum bellum erat, circumventi ²⁶ Thyrium^s custodiendi deducuntur. Hæc mora injecta est paci. Quum jam Atheniensium Rhodiorumque legati, qui ad deprecandum pro his venerant, apud consulem essent; Amynander quoque, Athamanum rex, fide accepta, venerat in castra Romana; magis pro Ambracia urbe^t, ubi majorem partem temporis exsulaverat, quam pro Ætolis, sollicitus. Per hos certior factus consul de casu legatorum, adduci eos a Thyrio jussit. quorum post adventum agi coeptum est de pace. Amynander, quod sui maxime operis erat, inpigre agebat, ut Ambracienses compelleret ad deditionem. ²⁷ id quum per colloquia principum, succedens murum, parum proficeret: postremo, consulis permissu ingressus urbem partim consilio, partim precibus, evicit, ut permitterent se Romanis. Et Ætolos C. Valerius Lævini filius, ²⁸ qui cum ea gente primum amicitiam pepigerat, consulis frater, matre genitus eadem^u, egregie adjuvit. Ambracienses, prius pacti, ut Ætolorum auxiliares sine fraude emitterent, aperuerunt portas. ²⁹ dein (Ætoli^x) *ut quingenta^y Euboica^y darent talenta*; Cos. dictæ.

Ambracienses se dedunt.

Leges pacis Ætolis a Cos. dictæ.

^r *quam diu* l. *quod* Gron. Crev.

^s *Tyrrheum* Eæd.

^t *urbe* del. Eæd.

^u *eadem genitus* Bekk.

^x *Ætoli* del. Gron. Bekk.

^y *quingenta Euboica* ut Bekk.

ob eam causam in negotio præsentī mutabiles, quod indomiti forent. Quum enim nulla eos vis mali posset cogere, ut subacta cervice ferrent jugum, fieri poterat, ut qui pacem quibuscunque conditionibus, modo tolerabilibus, accipere parati fuerant, postea dictas a consule Romano leges, tanquam graviores justo, aspernarentur. Vulgo legebatur ac immutabiles. Ubi malos correctores etiam illud fefellerat, particulam ac non bene locari ante vocalem.

25 *Quibuscum bellum erat*] Hoc membrum videtur suo loco excessisse. Repone: *Acarnanum, quibuscum bellum erat, insidiis prope viam positis circumventi.*

26 * *Tyrrheum*] Hæc eadem est urbs, quæ supra XXXVI. 11, dicitur *Thyrium*: quæ quidem vera hujus nominis scriptura est.

27 *Id quum . . . succedens murum parum proficeret*] Vel dele *id*, vel ejus loco restitue *Et*. Gronovius in nota ad hoc locum probare conatur *ro id* posse retineri, tanquam non inelegantem pleonasmum: et in eam rem aliquot exempla allegat, in quibus sive *id*, sive *quod* *παράλυσιν*. Sed non animadvertit vir doctissimus, si quando hæ voces illo modo usurpantur, id ita fieri, ut sequatur aliquod orationis membrum, quo explicetur id quod illis velut involutum fuerat. Sic in primo allato exemplo ex l. XXXVI. c. 28. *Id quum ad dignitatem ejus fidemque pertinere, non prodi socios, tum etiam ad incolumitatem regni, non sinere Romanos*

omni cura vacuos: patet *ροῖς* non *prodi socios* et non *sinere Romanos*, id evolvi quod inclusum latebat in *ro id*: ut vis totius periodi hæc sit: *Id, nempe non prodi socios, pertinere ad dignitatem fidemque ejus*: et similiter *id*, nempe non *sinere Romanos omni cura vacuos, pertinere ad incolumitatem regni*. At hoc loco nihil est quo explicetur et evolvatur *ro id*. Recte igitur illud mendosum judicamus. Hæc ideo pluribus disputavimus, ut appareret non sine causa nos a tanti viri auctoritate discedere. Ex scriptis et veteribus editis revocavimus, *succedens murum*, auctore Gronovio, quod sine ulla ratione Sigonius mutaverat in *succedens muris*.

28 * *Qui cum ea gente primum*] Refer *ro* qui ad nomen *Lævini*. De ipsa re vid. supra XXVI. 24.

29 *Dein Ætoli*] Adjecit Perizonius vocem *Ætoli*, gravissimis ac certissimis momentis adductus: nempe, quod hæ conditiones quæ sequuntur, non ejusmodi sint, quæ ab una urbe exigī possent et præstari; quod post expositas has leges dicantur legati Ætolorum petiisse, ut ad concilium referrent, ac deinde, c. 10, pax concilio Ætolorum approbata; quod c. 11, eadem prorsus fœderis cum Ætolis leges repetuntur; quod denique ita habet Polybius, quem hic vertit noster.

30 *Euboica . . . talenta*] Vid. not. 34 ad lib. XXXVII. c. 45.

U. C. 563. *ex quibus ducenta præsentia, trecenta per annos sex pensionibus*
 A. C. 189. *aquis: captivos perfugasque redderent Romanis: ³¹ urbem ne*
quam formulæ sui juris facerent, quæ post id tempus, quo T.
Quinctius trajecisset in Græciam, aut vi capta ab Romanis esset,
aut voluntate in amicitiam venisset: Cephallenia insula ut extra
jus fœderis esset. Hæc quamquam spe ipsorum aliquanto
leviora erant³², petentibus Ætolis, ut ad concilium referrent,
permisum est. Parva disceptatio de urbibus tenuit. ³³ quæ
quum sui juris aliquando fuissent, avelli velut a corpore suo
ægre patiebantur. ad unum tamen omnes³⁴ accipi pacem jus-
serunt. Ambracienses coronam auream consuli ³⁵centum et
quingenta pondo dederunt: signa ænea marmoreaque et
tabulæ pictæ, quibus ornatior Ambracia, (quia regia ibi Pyrrhi
fuerat) quam ceteræ regionis ejus urbes erant, sublata omnia
avectaque. nihil præterea tactum violatumve.

X. Profectus ab Ambracia consul in mediterranea Ætolia, ad Argos Amphilochium^a (viginti duo millia ab Ambracia abest) castra posuit. eo tandem legati Ætoli, ³⁶ mirante consule, quod morarentur, venerunt. Inde, postquam adprobasse pacem concilium Ætolorum accepit, jussis proficisci Romam ad senatum, permissoque, ut et Rhodii, et Athenienses^b deprecatores irent, dato, qui simul cum iis proficisceretur, C. Valerio fratre, ipse in Cephalleniam trajecit. Præoccupatas aures animosque principum Romæ criminibus Philippi invenerunt; qui, per legatos, per literas, ³⁷ Dolopas, Amphilochosque, et Athamaniam ereptas sibi querens, præsidiaque sua, postremo etiam filium Persea ex Amphilochis pulsum, averterat senatum ab audiendis precibus eorum. Rhodii tamen et Athenienses cum silentio auditi sunt. Atheniensis legatus Leon, Icesiae^c filius, eloquentia etiam dicitur movisse: qui vulgata similitudine, mari tranquillo, quod ventis concitaretur, æquiparando multitudinem Ætolorum, usus, *quum in fide Romanæ societatis mansissent, ³⁸ insita gentis tranquillitate quiesse eos aiebat: postquam ³⁹ flare ab Asia Thoas et Dicæarchus ab Europa Menestas^d et Damocritus cœpissent; tum illam tem-*

³¹ *essent* Bekk.

³² *omnes tamen* Ead.

³³ *Amphilochicum* Crev.

^b *et Athenienses et Rhodii* Gron. Crev.

^c *Hicesia* Bekk.

^d *Menetas* Gron. Crev.

³¹ *Urbem ne quam formulæ sui juris facerent*] Ne quam urbem contribuerent sibi, et ad formulam legum Ætolicarum alligarent. Hoc vertit Livius ex Græco Polybii, πόλιν δὲ μηδεμίαν ἔχειν ἐν τῇ συμπολιτείᾳ. In illo fœderis capite respexit procul dubio consul ad illas Thessaliæ urbes, Pharsalum, Echinum, Leucadem, quas sibi non redditas fuisse adeo indignati fuerant Ætoli, ut hac ira maxime Antiochum in Græciam vocarent. Vid. supra XXXIII. 13 et 34, et XXXIV. 23, etc.

³² *Quæ quum sui juris*] Lege cum Mureto *quas, quum.* ³³ *Sui juris* autem intellige Ætolici.

³³ *Centum et quingenta pondo*] Marcatum nostratum 234, cum uncis 3.

³⁴ *Mirante . . . quod morarentur*] Hic nobis ut et Gronovio, magis placeret *quid.* Non tamen omnino receptam lectionem improbamus. Vid. not. 99, ad l. XXXIV. c. 57.

³⁵ *Dolopas, Amphilochosque, et Athamaniam ereptas*] Si ita scripsit Livius, magis ad sensum quam ad voces attendit, prorsus quasi dixisset *Dolopiam, Amphilochiamque, et Athamaniam.* Sed fortasse dederat *ereptam.*

³⁶ *Insita gentis tranquillitate*] Sic lib. XXVIII. c. 24, *insita hominum libidine.*

³⁷ *Flare*] Livius persequitur cœptam tractari similitudinem, loquiturque de belli Ætolicis concitoribus, tanquam de ventis quibusdam violentis qui mare, per se tranquillum, agiten

pestatem coortam, quæ ad Antiochum eos, " sicuti " in ^f scopulum, U. C. 563.
intulisset. A. C. 189.

XI. Diu jactati Ætoli, tandem ut conditiones pacis convenirent, effecerunt. Fuerunt autem hæ: *" Imperium majestatemque populi Romani gens Ætolorum conservato sine dolo malo. Ne quem exercitum, qui adversus socios amicosque eorum ducetur, per fines suos transire sinito; neve ulla ope juvato. Hostes eosdem habeto, quos populus Romanus, armaque in eos fert, bellumque⁸ pariter gerito. perfugas, fugitivos, captivosque reddito Romanis sociisque; præterquam si qui capti, quum domos redissent, iterum capti sunt; aut si qui eo tempore ex iis capti sunt, qui tum hostes erant Romanis, " quum intra ^h præsidia Romana Ætoli essent. Aliorum qui comparebunt, intra dies centum Corcyræorum magistratibus sine dolo malo tradantur: qui non comparebunt, quando quisque eorum primum inventus fuerit, reddantur¹. obsides quadraginta arbitrato consulis Romani dato, ne minores duodecim annorum, neu majores quadraginta. Obses ne esto prætor, præfectus equitum, scriba publicus: neu quis, qui ante obses fuerit apud Romanos. Cephallenia extra pacis leges esto. De pecuniæ summa, quam penderent, pensionibusque ejus, nihil ex eo, quod cum consule convenerat, mutatum. Pro argento si aurum dare mallent, darent, convenit; " dum pro argenteis decem aureus unus valeret. Quæ urbes, qui agri, qui homines Ætolorum juris aliquando fuerunt, qui eorum* ⁴² T. ^k Quinctio Cn. Domitio consulibus, postve eos consules, aut

^a sicut Gron. Bekk.

^f sicut ad Crev.

⁸ bellum Gron. Crev.

^h inter Gron.

ⁱ reddatur Gron. Crev. Bekk.

^k T. l. L. Gron.

^l aut del. Gron. Crev.

38 *Sicut ad scopulum*] Hæc est veterum editorum lectio, teste Gronovio. Nunc vulgo in *scopulum*. Sed displicet *ad Antiochum, sicut in scopulum*. Firmat admissam a nobis lectionem Terentius, Phorm. Act. IV. Sc. 4. *Hem, si quid velis, huic mandes, qui te ad scopulum e tranquillo inferat.*

39 *Imperium majestatemque*] Huc facit allatus a Sigonio locus Ciceronis ex oratione pro Corn. Balbo, n. 35. *Adjunctum illud etiam est, quod non est in omnibus fœderibus: Majestatem populi Romani comiter conservato. Id habet hanc vim, ut sit ille in fœdere inferior Quum alterius populi majestas conservari jubetur, de altero siletur, certe ille populus in superiori conditione causaque ponitur, cujus majestas fœderis sanctione defenditur.*

40 *Quum intra præsidia Romana Ætoli esset*] Vulgo *inter præsidia*. Sequimur emendationem Gronovii, nixam auctoritate ipsius Livii, supra XXV. 24, et 31. *Inter præsidia Romana*, id est, in exercitibus, in castris Romanis. *Præsidium* enim est id omne quo aliquid defenditur, (vid. not. ad l. XXVII. c. 44,) tamque intelligi potest de exercitibus universis, quam de minore militum numero, tuendæ alicui regioni, vel

loco, attributo. Hæc autem locutio *intra præsidia* videtur ad eos tantum pertinere qui in alicujus regis vel populi exercitibus, castris, tanquam socii, auxiliares, amici, versantur, non de propriis illius regis vel populi copiis. Vid. c. 48 hujus libri, et l. XLIII. c. 7.

41 *Dum pro argenteis decem aureus unus valeret*] Principio quindecuplam auri ad argentum proportionem Romæ servatam fuisse statuunt Gronovius et Budæus, alter l. III. de Pec. Vet. c. 4, alter l. III. de Asse, hancque æstimationem ex Plinio probant. Verum, postquam auri copia major Romæ fuit, tum ejus pretium decrescere incepit: aurique ad argentum proportio, quæ primo quindecupla, jam decupla tantum facta est, ut constat ex hoc loco, præsertim si eum conferas cum verbis Polybii, ex quo sumpsit hæc Livius. Illa sunt in Excerpt. Leg. 28, *ἀυρί . . . τῶν δίκᾳ μνῶν ἀργυρίων, χρυσίου μνᾶν δίδόντες*, *Pro decem argenti minis, auri minam danto.*

42 *T. Quinctio*] Vulgati nunc habent *L. Quinctio* ex Sigonii emendatione. Hanc ejus conjecturam Perizonius, Animadv. Hist. c. l. refellit multis validisque rationum momentis; nempe, quod L. Quinctio, Cn. Domitio cons.

U. C. 563. *armis subacti, aut voluntate, in ditionem populi Romani venerunt, ne quem eorum Ætoli recepisse velint. Ceniadæ cum urbe agrisque Arcanum sunt.* His legibus fœdus ictum cum Ætolis est.

Bellum cum
Gallogræ-
cia.

XII. Eadem non æstate solum, sed etiam iisdem prope diebus, quibus hæc a M. Fulvio consule in Ætolia gesta sunt, consul alter Cn. Manlius in Gallogræcia bellum gessit, quod nunc ordiri pergam. Vere primo Ephesum consul venit, acceptisque copiis a L. Scipione, et exercitu lustrato, concionem apud milites habuit: qua, conlaudata virtute eorum, quod cum Antiocho uno proelio debellassent, adhortatus eos ad novum cum Gallis suscipiendum bellum, qui et auxiliis Antiochum juvissent^h, et adeo indomita haberent ingenia, ut nequidquam Antiochus emotus ultra juga Tauri montis esset, nisi frangerentur opes Gallorum, de se quoque pauca, nec falsa, nec inmodica, adjecit. Læti militesⁱ cum frequenti adsensu consulem audiverunt, partem virium Antiochi fuisse Gallos credentes; rege superato, nullum momentum in solis per se Gallorum copiis fore. Eumenem haud in tempore abesse (Romæ tunc erat) credere consul, gnarum locorum hominumque, et cujus interesset frangi Gallorum opes. Attalum igitur fratrem ejus arcessit a Pergamo, hortatusque ad capessendum secum bellum, pollicentem suam suorumque operam domum ad comparandum dimittit. Paucos post dies profecto ab Epheso consuli ad Magnesiam obcurrit Attalus cum mille peditibus, equitibus ducentis, Athenæo fratre jusso cum ceteris copiis subsequi, commendata iis custodia Pergami, quos fratri regnoque fidos credebat. Consul, conlaudato juvene, cum omnibus copiis ad Mæandrum progressus, castra posuit, quia vado superari amnis non poterat, et contrahendæ naves erant ad exercitum trajiciendum. Transgressi Mæandrum ad Hieran Comen pervenerunt.

XIII. Fanum ibi augustum Apollinis et oraculum: sortes versibus haud inconditis dare vates dicuntur. Hinc alteris

^h *juvissent Antiochum Bekk.*

ⁱ *milites del. Gron. Crev.*

nihil rei in Græcia gestum ait; quod supra c. 9, ubi consul cum Ætolis paciscitur, vetantur illi ullam urbem formulæ sui juris facere, quæ post id tempus, quo T. Quintius in Græciam trajecisset, in Romanorum venisset potestatem, aut sese iis adjunxisset; quod eam legem, quæ a Fulvio consule hac in re dicta Ætolis fuerat, mutatam esse a senatu nullomodo sit verisimile. Quum enim sex annis post T. Quintium consulem L. Quintius consul fuerit, Patres infestissimi Ætolis mitius tamen cum eis agerent, quam Fulvius fecerat, atque etiam concederent iis ut contribuere sibi possent illas Thessaliæ civitates, quas eis reddere ita perinaciter recusaverant, ut mallent eos ad bellum quam decedere de-sententia. Denique

Glareanus et Sigonius ipse testes sunt olim hic scriptum fuisse T. Quintio, Cn. Domitio coss. Et sic revera Andream et Vict. codicem habere comperimus. Eam itaque germanam esse Livii scripturam Perizonius existimat. Verum inde nova exoritur difficultas. T. Quinctius enim non cum Cn. Domitio, sed cum P. Ælio consulatum gessit: Cn. Domitius vero L. Quintii collega in consulatu fuit. Respondet Perizonius Livium hinc humani aliquid passum fuisse, et imprudentem a Polybio, quem hic exscribit, in errorem inductum fuisse. Idem enim error et apud Græcum scriptorem reperitur. Eum vid. Leg. 28. Polybius igitur memoria lapsus est: errantem secutus est Livius. Hæc fusius disputat Perizonius loco supra memorato.

castris ad Harpasum flumen ventum est: quo legati ab Alabandis venerunt, ut castellum, quod ab ipsis nuper descisset, aut auctoritate, aut armis, cogeret jura antiqua pati. Eodem et Athenæus, Eumenis et Attali frater, cum Cretensi Leuso et Corrago Macedone venit. mille pedites mixtarum gentium et trecentos equites secum adduxerunt. Consul, tribuno militum misso cum modica manu, castellum vi^k captum^l Alabandensibus reddit. ipse, nihil via digressus, ad Antiochiam^m super Mæandrum amnem posuit castra. Hujus amnis fontes Celænis oriuntur. Celænæ urbs caput quondam Phrygiæ fuit. migratum inde haud procul veteribus Celænis, novæque urbi Apameæ nomen inditumⁿ ab Apameaⁿ, sorore Seleuci regis. Et Marsyas amnis, haud procul a Mæandri fontibus oriens, in Mæandrum cadit. Famaque ita tenet, Celænis Marsyam cum Apolline tibiarum cantu certasse. Mæander, ex arce summa Celænarum ortus, media urbe decurrens, per Caras primum, deinde Ionas, in sinum maris editur, qui inter Prienen^o et Miletum est. Ad Antiochiam in castra consulis Seleucus, Antiochi filius, ex fœdereicto cum Scipione, ad frumentum exercitui dandum venit. Parva disceptatio de Attali auxiliaribus orta est; quod, Romano tantum militi, pactum Antiochum, ut daretur frumentum, Seleucus dicebat. ^{U. C. 563. A. C. 189.} ^{Mæander et Celænæ.} ^{Marsyas amnis.} ^{Discussa ea quoque est constantia consulis, qui ^{ab Apamea} dimisso^p tribuno edixit, ne Romani milites acciperent, priusquam Attali auxilia accepissent. Inde ad ^{Gordiutichos}, quod vocant, processum est. ex eo loco ad Tabas tertiis castris perventum. in finibus Pisidarum posita est urbs, in ea parte, quæ vergit ad Pamphylium mare. ^{Integris viribus regionis ejus, feroces ad bellandum habebat viros. Tum quoque equites, in agmen Romanum eruptione facta, haud modice primo inpetu turbavere: deinde, ut adparuit, nec numero se^q, nec virtute pares esse, in urbem compulsi, veniam erroris petebant, dedere urbem parati. ^{quinque et viginti talenta argenti, et ^{decem millia medimnūm tritici imperata. ita in deditionem accepti.}}}}

XIV. Tertio inde die ad Chaum amnem perventum: inde profecti Erizam urbem primo inpetu ceperunt. Ad Thabusion castellum, imminens flumini Indo, ventum est; cui fecerat

^k add. cepit Bekk.

^l receptum Gron. Crev.

^m Antiocheam et sic infra Bekk.

ⁿ Apamea Kreyss. Bekk.

^o Prienem Gron.

^p misso Bekk.

^q se del. Ead.

43 *Ab Apamea sorore Seleuci*] Imo uxore Seleuci, filia Artabasi, matre Antiochi Soteris, qui conditor urbis Apameæ fuit. Hæc testatur Strabo, l. XII. p. 578.

44 *Discussa ea quoque est constantia consulis*] Quum de nulla alia disceptatione mentio superius facta sit, non est hic locus particulæ quoque. Itaque ea aut recidenda, aut immutanda est.

45 *Dimisso tribuno*] Per legiones et corpora exercitus. Magis tamen placet misso, quod

habet Vict. liber.

46 *Gordiutichos, quod vocant*] Sic emendavit Grónovius. Prius legebatur, quos vocant: male. Est enim Γορδιῶν πύλος, urbis nomen, non populi.

47 *Integris viribus*] Olim, quum integræ vires essent.

48 *Quinque et viginti talenta*] Marcæ argenti nostrates 2343, cum uncis 6.

49 *Decem millia medimnūm*] Modii Romani 60,000, nostrates 46,250.

U. C. 563. nomen Indus, ab elephanto^o dejectus. Haud procul a Cibra
 A. C. 189. aberant: nec legatio ulla a Moagete, tyranno civitatis ejus,
 Moagetes homine ad omnia infido atque inportuno, veniebat. Ad
 tyrannus tentandum ejus animum C. Helvium, cum quatuor millibus
 male habi- peditum et quingentis equitibus, consul præmittit. Huic
 tus a agmini, jam fines ingredienti, legati obcurrerunt, nunciantes,
 Romanis. paratum esse tyrannum imperata facere. orabant, ut pacatus
 fines iniret, cohiberetque a populatione agri militem. ⁵⁰ et ^p
 coronam auream quindecim talentum^q adferebant. Helvius,
 integros a populatione agros servaturum pollicitus, ire ad con-
 sulem legatos jussit. quibus eadem referentibus, consul, *Ne-*
que Romani, inquit, *bonæ voluntatis ullum signum erga nos*
tyranni habemus: et ipsum talem esse inter omnes constat, ut
de pæna ejus magis, quam de amicitia, nobis cogitandum sit.
 Perturbati hac voce legati nihil aliud petere, quam ut coronam
 acciperet; veniendique ad eum potestatem tyranno^r, et copiam
 loquendi ac purgandi se, faceret. Permissu consulis postero
 die in castra tyrannus venit; vestitus comitatusque vix ad
 privati modice locupletis habitum. et oratio fuit submissa et
 infracta, extenuantis opes suas, urbiumque suæ ditionis eges-
 tatem querentis. Erant autem sub eo, præter Cibrā, et^s
 Syleum, et Alimne quæ^t adpellatur. ex his, ut se suosque
 spoliaret, quinque et viginti talenta se confecturum, prope ut
 diffidens, pollicebatur. *Enimvero*, inquit consul, *ferri jam*

^o elephante Gron. Crev. ^p et in c. Eæd. cum Bekk. ^q talenta Eæd. cum Bekk.
^r tyranno potestatem Bekk. ^s et del. Gron. Crev. ^t et quæ Alimne Eæd.

50 *Et in coronam auream quindecim talenta*] Polybius, Legat. 30, hanc eandem rem sic ex-
 primit, *στῆφανον ἀπὸ πεντεκαίδεκα ταλάντων*,
coronam ex quindecim talentis. Fieri tamen
 omnino non potest, ut vel Livius, vel etiam
 Polybius, intellexerint coronam e quindecim
 talentis pondo auri, id est, marcis auri nostra-
 tibus 1406, unciiis 2, quod esset immane et
 pretium et pondus. Nec videtur quoque in-
 telligi posse corona aurea, quæ pretio æquaret
 quindecim argenti talenta, ne pondus coronæ,
 licet jam multo minus, tamen sic quoque veri-
 similitudinem omnem excedat. Quum enim
 tunc, ut observavimus ad c. 11 supra, propor-
 tio auri ad argentum decupla esset, quindecim
 argenti talenta, sive 1400 marcas, neglectis iis
 quæ excurrunt, æquant marcas auri 140. Unde
 etiamsi detrahatur manûs pretium, corona illa
 longe superaret tamen centum marcas pondo.
 Quod et per se parum credibile est: et præ-
 terea falsum convincitur ex eo, quod l. XXXIX.
 c. 7, coronæ aureæ a Manlio in triumpho latæ
 dicuntur fuisse duodecim pondo. Superest
 ergo, ut intelligamus quindecim talenta argenti
 data coronæ nomine. Et vero ex Suida, in
 voce *Στεφανικὸν*, apparet coronarum nomine
 intellectum esse quicquid non ex tributi neces-
 sitate, sed tanquam a volentibus muneris loco
 imperanti. Itaque Polybius apud

eundem Suidam, in voce *Στακτῆ*, refert Anti-
 ochum a Gerrhæis coronatum esse quingentis
 argenti talentis, mille thuris, ducentis stactes:
 ubi manifestum est ex thure et stacte, quæ
 minime in coronas impendi possunt, *coronatum*
 nihil aliud esse, quam *coronæ nomine donatum*.
 Non tamen negamus veras quoque coronas
 datas esse imperatoribus Romanis a provinciis
 et regibus, quæ in triumpho ferrentur, ut pas-
 sim in descriptionibus triumphorum hujus ævi
 memorat Livius. Novimus quoque memora-
 tum Juvenali, Sat. X. v. 40, *coronæ tantum*
orbem, quanto cervix non sufficit ulla: quo re-
 ferre licet *Donaticas* apud Festum coronas,
 quæ erant, ut ille loquitur, *super modum apta-*
rum capitibus. Unde et corona triumphanti
sustinebatur a tergo, teste Plinio, l. XXXIII.
 c. 1, manibus servi publici, ut docet Juvenalis.
 Sed hic tantummodo sequitur, et coronas
 magni interdum ponderis, et aurum coronæ
 nomine a civitatibus dari solita. Atque hoc
 quod dicimus, firmat Dio apud Vales. l.
 LXXVII. p. 745, distinguens, plane ut volu-
 mus, τὸ τῶν στεφάνων ποίημα, et τὸ τῶν
 χρημάτων πλῆθος τῶν ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ
 διδωμένων. Utrumque veniebat nomine auri
 coronarii, cujus frequens apud scriptores
 mentio. Vid. Lips. l. II. de Magnitudine
 Rom. c. 9.

ludificatio ista non potest. Parum est, non erubuisse absentem, quum per legatos frustrareris nos: præsens^u quoque in eadem impudentia persistis^z. Quinque et viginti talenta tyrannidem tuam exhaurirent? ⁵¹ Quingenta ergo talenta nisi triduo numeras, populationem in agris, obsidionem in urbe exspecta. Hac denunciatione conterritus, perstare tamen in pertinaci simulatione inopiæ. et paullatim inliberali adjectione, nunc ⁵² per cavillationem, nunc precibus et simulatis lacrymis, ad centum talenta est perductus. adjecta decem millia medimnûm frumenti. Hæc omnia intra sex dies exacta^y.

XV. A Cibyra per agros Sindensium exercitus ductus, transgressusque Caularem amnem, posuit castra. Postero die est præter Caralitin paludem agmen ductum. ⁵³ ad Mandropolim manserunt. inde progredientibus ad Lagon, proximam urbem, metu incolæ fugerunt. Vacuum hominibus, et refertum rerum omnium copia, oppidum diripuerunt. inde ab Lysis fluminis fonte^z, postero die ad Cobulatum amnem progressi. Termessenses eo tempore Isiondensium arcem, urbe capta, obpugnabant: inclusi, quum alia spes auxilii nulla esset, legatos ad consulem, orantes opem, miserunt. *cum conjugibus ac liberis in arce inclusos se mortem in dies, aut ferro aut fame patiendam, exspectare.* Volenti consuli caussa in Pamphyliam divertendi^a oblata est. adveniens obsidione Isiondenses exemit. Termesso pacem dedit, ⁵⁴ quinquaginta talentis argenti acceptis: item Aspendiis ceterisque Pamphyliae populis. Ex Pamphylia rediens ad fluvium^b Taurum primo die, postero ad Xylinen (quam vocant) Comen posuit castra. Profectus inde continentibus itineribus ad Cormassa^c urbem pervenit. Darsa proxima urbs erat. eam, metu incolarum desertam, plenam omnium rerum copia invenit. Progredienti præter paludes legati ab Lysinoë, dedentes civitatem, venerunt. Inde in agrum Sagalassenum, uberem fertilemque omni genere frugum, ventum est. Colunt Pisidæ, longe optimi bello regionis ejus. quum ea res animos facit, tum agri foecunditas, et multitudo hominum, et situs inter paucas munitæ urbis. Consul, quia nulla legatio ad finem præsto fuerat, prædatum in agros misit. tum demum fracta pertinacia est, ut ⁵⁵ ferri agique res suas viderunt. Legatis missis, pacti quinquaginta talentis, et ⁵⁶ viginti millibus medimnûm

^u nos, nisi præsens Gron. Crev. ^z impudentia persistas? Eæd. *impudentia persistas.* Kreyss. *persistas impudentia.* Bekk. ^y acta Gron. Crev. ^a ad Lysis fluminis fontes Kreyss. Bekk. ^a divertendi Eæd. ^b flumen Gron. Crev. ^c Cormasam Eæd. Cormasa Bekk.

⁵¹ *Quingenta talenta*] Marcas argenti 46,875. phano.
Centum talenta, marcas 9375.

⁵² * *Per cavillationem*] Per morosas argutias, quas Galli dicimus *chicanes*.

⁵³ *Ad Mandropolim*] Multum hic variant scripti, et veteres editi. Jac. Gronovius legit *Mordium*, urbem Pisidiæ memoratam Ste-

⁵⁴ *Quinquaginta talentis*] Marcis 4687, cum unciiis 4.

⁵⁵ * *Ferri agique*] Vid. not. 27, ad XXII. 3.

⁵⁶ *Viginti millibus medimnûm*] Mediis Romanis 120,000, nostratibus 92,500.

U. C. 563. tritici, viginti hordei, pacem inpetrauerunt. Progressus inde ad
 A. C. 189. Obrimæ^b fontes, ad vicum, quem^c "Aporidos" Comen vocant, posuit castra. Eo Seleucus ab Apamea postero die venit. Ægros inde et inutilia impedimenta quum Apameam dimisisset, ducibus itinerum ab Seleuco acceptis, profectus eo die in Metropolitanum campum, postero die Dinias Phrygiæ processit. Inde Synnada venit, metu omnibus circa oppidis desertis. quorum jam præda grave agmen trahens, vix quinque millium die toto itinere perfecto, ad Beudos, quod vetus adpellant, pervenit. ad Anabura inde, et altero die ad "Alandri fontes, tertio ad Abbassum posuit castra. ibi plures dies stativa habuit, quia perventum erat ad Tolistoboiorum fines.

Gallogræ-
 corum
 origo.

Transeunt
 in Asiam.

XVI. Galli^d, magna hominum vis, seu inopia agri, seu prædæ spe, nullam gentem, per quam ituri essent, parem armis rati, Brenno duce in Dardanos pervenerunt. ibi seditio orta, et ad^e viginti millia hominum, cum Leonorio ac Lutario regulis, secessione facta a Brenno, in Thraciam iter averterunt. ubi cum resistentibus pugnando, pacem petentibus stipendium inponendo, Byzantium quum pervenissent, aliquamdiu oram Propontidis vectigalem habendo, regionis ejus urbes obtinuerunt. Cupido inde eos in Asiam transeundi, audientes ex propinquo, quanta ubertas terræ ejus^f esset, cepit: et, Lysimachia^g fraude capta, Chersonesoque omni armis possessa, ad Hellespontum descenderunt. Ibi vero exiguo^h divisamⁱ freto cernentibus Asiam multo magis animi ad transeundum accensi; nunciosque ad Antipatrum, præfectum ejus oræ, de transitu mittebant. quæ res quum lentius spe ipsorum traheretur, alia rursus nova inter regulos orta seditio^j est^k. Leonorius retro, unde venerat, cum majore parte hominum repetit Byzantium: Lutarius Macedonibus, per speciem legationis ab Antipatro ad speculandum missis, duas tectas naves et tres lembos adimit. his^l, alios atque alios dies noctesque transvehendo, intra paucos dies omnes copias trajecit. Haud ita multo post Leonorius, adjuvante Nicomede Bithyniæ rege, a Byzantio transmisit. Coeunt deinde in unum rursus Galli, et auxilia Nicomedi dant, adversus^m Zyboetamⁿ, partem tenentem Bithyniæ, gerenti bellum. Atque eorum maxime opera devictus Zyboeta est, Bithyniaque omnis in ditionem Nicomedis concessit. Profecti ex Bithynia in Asiam processerunt. non plus ex viginti millibus hominum, quam decem armata

^b Rhotrinos Bekk. ^c Acaridos Kreyss. Bekk. ^d Hi Galli Crev. ^e orta
 est: ad &c. Bekk. ^f ejus terræ Ead. ^g Lysimachea Ead. ^h divisis Gron.
ⁱ seditio orta Bekk. ^j est del. Ead. ^k iis Ead. ^m Zyboetam Gron. Crev.
 Zibætam Kreyss. Bekk.

57 *Aporidos*] Jac. Gronovius emendat *Acaridos*. Acaris est urbs Phrygiæ, propter quam situm fuisse vicum hunc ille suspicatur, et ab ea nomen traxisse.

58 *Alandri*] Olim *Mandri*. Emendavit Sigonius ex c. 18, infra.

59 *Divisam*] Hæc est scriptura codicis Vict.

Vulgo legitur *divisus*: minus eleganter.

60 *Zyboetam*] Vel potius *Zyboetam*, quomodo membranæ Moguntinæ habent, teste Gronovio: qui observat eum regem a Memnone *Ζηποίτην*, a Diodoro *Ζιβύτην* appellari: *eum fratrem Nicomedis fuisse non absurda conjectura est.

erant. tamen tantum terroris omnibus, quæ cis Taurum incolunt, gentibus injecerunt, ut, quas adissent, quasque non adissent, pariter ultimæ propinquis, imperio parerent. Postremo, quum tres essent gentes, Tolistoboi, Trocni, Tectosagi^a, in tres partes, qua cuique populorum suorum vectigalis Asia esset, diviserunt. Trocnis Hellesponti ora data; Tolistoboi Æolida atque Ioniam, Tectosagi mediterranea Asiæ sortiti sunt. et stipendium tota cis Taurum Asia exigebant. Sedem autem ipsi sibi^o circa Halyn flumen ceperunt. tantusque terror eorum nominis erat, multitudine etiam magna sobole aucta, ut Syriæ quoque ad postremum reges stipendium dare non abnuerent. Primus Asiam incolentium abnuit Attalus, pater regis Eumenis: audacique incepto, præter omnium opinionem^p, adfuit fortuna, et signis conlatis superior fuit. non tamen ita infregit animos eorum, ut absisterent imperio. Eædem opes usque ad bellum Antiochi cum Romanis manserunt. tum quoque, pulso Antiocho, magnam spem habuerunt, quia procul mari incolerent, Romanum exercitum ad se non perventurum.

U. C. 863.
A. C. 189.

Sedem
capiunt
circa
Halyn.

Vincuntur
ab Attalo.

XVII. Cum hoc hoste, tam terribili omnibus regionis ejus, quia bellum gerendum erat, pro concione milites⁶¹ maxime in hunc^q modum adlocutus est consul: *Non me præterit, milites, omnium, quæ Asiam cohunt, gentium Gallos fama belli præstare. Inter mitissimum genus hominum ferox natio, pervagata bello prope orbem terrarum, sedem cepit. procera corpora, promissæ et rutilatæ comæ, vasta scuta, prælongi gladii: ad hoc cantus incuntium^r prælium, et ululatus, et tripudia, et quatientium scuta in patrium quemdam modum^s horrendus armorum crepitus: omnia de industria composita ad terrorem. Sed hæc, quibus insolita atque insueta sunt, Græci, et Phryges, et Cares timeant: ⁶² Romanis, Gallici tumultus adsuetis, etiam vanitates notæ sunt. Semel primo congressu ad Alliam olim fuderunt majores nostros^t: ex eo tempore per ducentos jam annos pecorum in modum consternatos cædunt fugantque; et plures prope de Gallis triumphis, quam de toto orbe terrarum, acti sunt. Jam usu hoc cognitum est, si primum inpetum, quem fervido ingenio et cæca ira effundunt, sustinueris, fluant sudore et lassitudine membra, labant arma: mollia corpora, molles, ubi ira consedit, animos sol, pulvis, sitis, ⁶³ ut ferrum non admoveas, prosternunt. Non legionibus legiones eorum solum experti sumus, sed vir unus cum viro congrediendo, T. Manlius, M. Valerius, quantum Gallicam*

Manlius
Cos. exercitum
hortatur.

^a Tectosages Bekk. ^o sibi del. Gron. Crev. ^p opinionem omnium Bekk.
^q in hunc maxime Ead. ^r inchoantium Gron. Crev. ^s morem Ead.
^t ad Alliam eos olim fugerunt majores nostri Kreysa. Bekk.

61 * Maxime in hunc modum] Sic infra XXXIX. 9, hoc maxime modo. In hac locutione maxime idem est ac fere.

62 Romanis Gallici tumultus] Romanis vanitates quoque Gallici tumultus notæ sunt,

quemadmodum et tumultus ipse, utpote assuetis; Romani, utpote assueti Gallicis bellis, et illum ad terrorem compositum pugnandi morem norunt, et quam vanus sit ille terror.

63 * Ut] Etiam.

U. C. 563. *rabiam vinceret Romana virtus, docuerunt. Jam M. Manlius*
 A. C. 189. *unus agmine scandentes in Capitolium Gallos detrusit^k. Et illis*
majoribus nostris cum haud dubiis Gallis in terra sua genitis res
erat. Hi jam degeneres sunt; mixti, et Gallogræci vere, quod
adpellantur: sicut in frugibus pecudibusque, non tantum semina
ad servandam indolem valent, quantum terræ proprietas cæli-
que, sub quo aluntur, mutat. Macedones, qui Alexandriam^l in
Ægypto, qui Seleuciam^m ac Babyloniam, quique alias sparsas per
orbem terrarum colonias habent, in Syros, Parthos, Ægyptios
degenerarunt. Massilia, inter Gallos sita, traxit aliquantum
ab adcolis animorum. Tarentinis quid ex Spartana, dura illa
et horrida, disciplina mansit? ⁶⁴ Generosius in sua quidquid
sede gignitur; insitum alienæ terræ, in id, quo alitur, natura
vertente se, degenerat. Phrygas igitur Gallicis oneratos armis,
sicut in acie Antiochi cecidistis, victos victores cædetis. Magis
idⁿ vereor, ne parum inde gloriæ, quam ne nimium belli sit.
Attalus eos rex sæpe fudit fugavitque. Nolite existimare,
belluas tantum recens captas feritatem illam silvestrem primo
servare, deinde, quum diu manibus humanis alantur, mites-
cere; in hominum feritate mulcenda non eandem naturam esse.
Eosdemne hos creditis esse, qui patres eorum avique fuerunt?
extorres inopia agrorum profecti domo per asperrimam Illyrici
oram; Pæoniam inde et Thraciam, pugnando cum ferocissimis
gentibus, emensi, has terras ceperunt. Duratos eos tot malis
exasperatosque accepit terra, quæ copia rerum omnium saginaret.
uberrimo agro, mitissimo cælo, clementibus adcolarum ingeniis,
omnis illa, cum qua venerant, mansuefacta est feritas. Vobis,
mehercule, Martis^o viris, cavenda ac fugienda quamprimum
amœnitas est Asiæ. tantum hæ peregrinæ voluptates ad extin-
guendum vigorem animorum possunt: tantum contagio disciplinæ
morisque adcolarum valet. Hoc tamen feliciter evenit, quod,
sicut vim adversus vos nequaquam, ita famam apud Græcos
parem illi antiquæ obtinent, cum qua venerunt: bellicque gloriam
victores eandem inter socios habebitis, quam si servantes anti-
quum specimen animorum Gallos vicissetis.

Galatiam
ingrediu-
tur
Romani.

XVIII. Concione dimissa, missisque ad Eposognatum legatis, qui unus ex regulis et in Eumenis amicitia manserat^p, et negaverat Antiocho adversus Romanos auxilia, castra movit. primo die ad Alandrum flumen, postero ad vicum, quem vocant Tyscon, ventum. Eo legati Oroandensium quum venissent, amicitiam petentes, ⁶⁵ ducenta talenta iis sunt imperata; precantibusque, ut domum renunciarent, potestas facta. Ducere inde exercitum consul ad Plitendum: deinde

^k detrusit Gallos Bekk.

ⁿ id del. Ead.

^l Alexandream Ead.

^o Martiis Ead.

^m Seleuceam Ead.

^p manserat amicitia Ead.

⁶⁴ *Generosius in sua quidquid sede gignitur]* Nihil hic videtur opus esse mutatione. Interdum enim quidquid pro quidque positum reperitur. Sic Cicero pro Cluent. n. 52, sed ut

quidquid ego apprehenderam, statim accusator extorquebat e manibus.

⁶⁵ *Ducenta talenta]* Marcæ argenti 18,750.

ad Alyattos castra posita. Eo missi ad Eposognatum redi- U. C. 563.
erunt, "et legati cum illis^a reguli orantes, ne "Tectosagis A. C. 189.
bellum "inferret^r. *ipsum in eam gentem iturum Eposognatum,*
persuasurumque, ut imperata faciant. Data venia regulo, duci
inde exercitus per Axylon (quam vocant) terram coeptus. Ab
re nomen habet. non ligni modo quidquam, sed ne spinas
quidem, aut ullum aliud alimentum fert ignis. Fimo bubulo
pro lignis utuntur. Ad Cuballum, Gallogræciæ castellum,
castra habentibus Romanis adparuere cum magno tumultu
hostium equites. nec turbarunt tantum stationes Romanas,
repente invecti; sed quosdam etiam occiderunt. qui tumultus
quum in castra perlatus esset, effusus repente omnibus portis
equitatus Romanus fudit fugavitque Gallos, et aliquot fugi-
entes occidit. Inde consul, ut qui jam ad hostes perventum
cerneret, explorato deinde et cum cura coacto agmine proce-
debat. et^s continentibus itineribus quum ad Sangarium flumen
pervenisset, pontem, quia vado nusquam transitus erat, facere
instituit. Sangarius, ex Adoreo monte per Phrygiam fluens,
miscetur ad Bithyniam Tymbreti^t fluvio. inde major jam
geminatis aquis per Bithyniam fertur, et "in Propontidem
sese effundit; non tamen tam magnitudine memorabilis, quam
quod piscium adcolis ingentem vim præbet. Transgressis
ponte perfecto flumen, præter ripam euntibus Galli Matris
Magnæ a Pessinunte obcurrere cum insignibus suis, vatici-
nantes fanatico carmine, Deam Romanis viam belli et victo-
riam dare, imperiumque ejus regionis. Accipere se omen
quum dixisset consul, castra eo ipso loco posuit. postero die
ad Gordium pervenit. Id haud magnum quidem oppidum
est, sed "plus, quam mediterraneum, celebre et frequens
emporium. tria maria pari ferme distantia intervallo habet,
"Hellespontum^u, ad Sinopen, et alterius oræ litora, qua
Cilices maritimi colunt. multarum magnarumque præterea
gentium fines contingit, quarum commercium in eum maxime
locum mutui usus contraxere. id tum desertum fuga inco-
larum oppidum, refertum idem copia rerum omnium, invene-

^a cum illis del. Kreyss. Bekk.^r inferrent Gron.^s et del. Gron. Crev.^t Thymbri Eæd. Tymbri Bekk.^u ad Hellespontum Crev.

66 *Et legati cum illis reguli*] Gronovius, quum quidam scripti præferant, *legati compulsi reguli*, ex voce *compulsi* fecit *cum illis*.

67 *Tectosagis*] Debuit Livius scribere *Tolistobois*. Ita enim habet Polybius, unde hæc desumpta sunt. Eum vid. Leg. 33. Et vero legati Eposognati infra hoc ipso capite nunciant eos ad quos profectus erat ille regulus, *Olympum montem petere*. Oroandensium autem legati c. seq. narrant *Tolistoboiorum civitatem Olympum montem cepisse: diversos Tectosagos alium montem, qui Magaba dicatur, petisse*. Hæc fere Perizonius Animadv. Hist. c. 9.

68 *Inferret*] Sic dedimus, Andreæ secuti. Vulgo *inferrent*.

69 *In Propontidem sese effundit*] Imo *in Pontum*, quod monet Sigonius in nota ad hunc locum, et Cellarius, *Antiquæ Geogr.* l. III. c. 8.

70 * *Plusquam mediterraneum*] Plus quam solet frequentari emporium mediis in terris longe a mari situm.

71 *Ad Hellespontum*] Sic habere veteres omnes affirmat Gronovius. Intelligendum est mare ad Hellespontum: ita ut Hellespontus sumatur pro regione, non pro mari.

U. C. 563. A. C. 189. runt. Ibi stativa habentibus legati ab Eposognato venerunt, nunciantes, *Profectum cum ad regulos Gallorum nihil equi inpetrasse. ex campestribus vicis agrisque frequentes demigrare, et cum conjugibus ac liberis, quæ ferre atque agere possint^r, præ se agentes portantesque Olympum montem petere, ut inde armis locorumque situ sese tueantur.*

Galli in
montes
confugiunt.

XIX. Certiora postea⁷² Oroandensium^s legati adtulerunt: *Tolistoboiorum civitatem Olympum montem^t cepisse; diversos Tectosagos alium montem, qui Magaba dicatur, petisse. Trocmos, conjugibus ac liberis apud Tectosagos depositis, armatorum agmine Tolistoboiiis statuisse auxilium ferre.* Erant autem tunc trium populorum reguli Ortiagon^u, et Combolomarus, et Gaulotus. Lis hæc maxime belli ratio^x sumendi fuerat, quod, quum montes editissimos ejus regionis^y tenerent, convectis omnibus, quæ ad usum quamvis longi temporis subficerent, tædio se fatigaturos hostem^z censebant. *Nam neque ausuros per tam ardua atque iniqua loca subire eos: et, si conarentur, vel parva manu prohiberi ac^a deturbari posse. nec quietos, in radicibus gelidorum montium sedentes, frigus aut inopiam luros.* Et quum ipsa altitudo locorum eos tutaretur, fossam quoque et alia munimenta verticibus iis, quos insederant, circumjecere. Minima adparatus missilium telorum cura fuit. quod saxa adfatim præbituram asperitatem ipsam locorum credebant.

Consul ad
Olympum
montem
ducit, quem
ceperant
Tolistoboi.

XX. Consul, quia non cominus pugnam, sed procul locis obpugnandis, futuram præceperat animo, ingentem vim pilorum, ⁷³velitarium hastarum, sagittarum, glandisque, et modicorum, qui funda mitti possent, lapidum paraverat. instructusque missilium adparatu ad Olympum montem ducit, et a quinque ferme millibus locat castra^b. Postero die cum quadringentis equitibus et Attalo progressum eum, ad naturam montis situmque Gallicorum castrorum visendum, equites hostium, duplex numerus, effusi^c castris in fugam averterunt. occisi quoque pauci fugientium, vulnerati plures. Tertio die cum omnibus ad loca exploranda profectus, quia nemo hostium extra munimenta processit, tuto circumvectus montem, animadvertit, meridiana regione terrenos et placide adclivos^d ad quemdam finem colles esse, ad septentrionem arduas^d et rectas prope rupes; atque, omnibus ferme aliis inviis, itinera tria esse: unum medio monte, qua terrena erant: duo difficilia ab hiberno solis ortu, et ab æstivo occasu. Hæc con-

^r possent Gron. Crev. ^s Oroandensium Gron. ^t montem del. Bekk.
^u Ortiago Ead. ^x ratio belli Ead. ^y regionis ejus Ead. ^z hostes Gron. Crev.
^a aut Bekk. ^b castra locat Ead. ^c effusi e castris Kreysa. Bekk.
^d ardua Bekk.

72 Oroandensium] Sic vett. editi: et hi nempe iidem sunt, qui c. præcedenti appellati sunt. Male in Gronovianis editionibus legitur Oenoandensium. Vide et not. 27, ad c. 37, infra.

73 Velitarium hastarum] Earum brevem descriptionem pete ex not. 74, ad l. XXIV. c. 34.

74 Ad quemdam finem] Usque ad quamdam altitudinem.

templatus, eo die sub ipsis radicibus posuit castra. postero U. C. 563.
 die, sacrificio facto, quum primis hostiis litasset, trifariam A. C. 189.
 exercitum divisum ducere ad hostem pergit. ipse cum maxima
 parte copiarum, qua æquissimum aditum præbebat mons,
 adscendit. L. Manlium fratrem ab hiberno ortu, quoad loca
 patiantur, et tuto possit, subire jubet. si qua periculosa et
 prærupta obcurrant, non pugnare cum iniquitate locorum,
 neque inexsuperabilibus vim adferre; sed obliquo monte ad
 se declinare, et suo agmini conjungi. C. Helvium cum tertia
 parte circumire sensim per infima montis, deinde ab æstivo
 occasu^o erigere agmen. et Attali auxilia trifariam æquo numero
 divisit: secum esse ipsum juvenem jussit. equitatum cum
 elephantis in proxima tumulis planitie reliquit. Edictum
 præfectis, ut intenti, quid ubique geratur, animadvertant;
 opemque ferre, ⁷⁵quo postulent res^f, properent.

XXI. Galli^g, duobus lateribus satis fidentes invia esse, ab
 ea parte, quæ in meridiem vergeret, ut armis clauderent viam,
 quatuor ferme millia armatorum ad tumulum, imminem
 viæ minus mille passuum a castris, occupandum mittunt; eo
 se rati velut castello iter inpedituros. Quod ubi Romani
 viderunt, expediunt sese ad pugnam. ante signa modico
 intervallo velites eunt, et ab Attalo Cretenses sagittarii, et
 funditores, ⁷⁶et Tralli, et ^hThraces: signa peditum, ut per
 arduum, leni gradu ducuntur, ita præ se habentium scuta, ut
 missilia tantum vitarent, pede conlato non viderentur pugna-
 turi. Missilibus ex intervallo loci prælium commissum est,
 primo par, Gallos loco adjuvante, Romanos varietate et copia
 telorum. Procedente certamine, nihil jam æqui erat. scuta
 longa, ceterum ad amplitudinem corporum parum lata, et ea
 ipsa plana, male tegebant Gallos. Nec jam tela aliaⁱ habe-
 bant, præter gladios: quorum, quum manum hostis non con-
 sereret, nullus usus erat. Saxis, nec modicis, ut quæ non
 præparassent, sed quod cuique temere trepidanti ad manum
 venisset, ⁷⁷ut insueti, nec arte nec viribus adjuvantes ictum,
 utebantur. sagittis, glande, jaculis incauti ab omni parte
 configebantur: nec, quid agerent, ira et pavore obcæcatis
 animis, cernebant: et erant deprehensi genere pugnae, in quod
 minime apti sunt. Nam quemadmodum cominus, ubi in
 vicem pati et ^kinferre vulnera licet, accendit ira animos eorum;
 ita, ubi ex occulto et procul levibus telis vulnerantur, nec,
 quo ruant cæco inpetu, habent, velut feræ transfixæ in suos

Prælium
 committi-
 tur.

Missilibus
 Galli
 turbantur.

^o occasu æstivo Bekk. ^f quo res postulet Ead. ^g Galli, ab duobus Kreyss. Bekk.
^h et del. Gron. Crev. ⁱ alia del. Crev. tela jam alia Bekk. ^k ac Ead.

75 Quo postulent res] Magis videretur ex
 more Livii postulet.

76 Et Tralli Thraces] Lege cum Sigonio,
 et Tralli, et Thraces. Tralli enim sunt non e
 Thracia, sed ex Illyrico. Vid. supra, XXXI.
 35, et XXXIII. 4.

77 Ut insueti] Videtur excidisse vocula et,
 quæ responderet membro præcedenti nec mo-
 dicis. Saxis nec modicis utebantur, et, utpote
 insueti, ita utebantur, ut nec arte, nec viribus
 adjuvarent ictum.

U. C. 563. A. C. 189. temere incurrunt. Detegebat vulnera eorum, quod nudi pugnant, et sunt ⁷⁸ fusa et candida corpora, ⁷⁹ ut quæ numquam, nisi in pugna, nudentur: ita et plus sanguinis e^o multa carne fundebatur, et foediores patebant plagæ, et candor corporum magis sanguine atro maculabatur. Sed non tam patentibus plagis moventur. interdum ⁸⁰ insecta cute, ubi latior, quam altior, plaga est, etiam gloriosius se pugnare putant. Iidem, quum aculeus sagittæ aut glandis, abditæ introrsus, tenui vulnere in speciem urit, et ⁸¹ scrutantes, quæ vellant^d, telum non sequitur; tum, in rabiem et pudorem tam parvæ perimentis pestis versi^e, prosternunt corpora humi, sic ut ^f passim procumberent. Alii, ruentes in hostem, undique configebantur: et, quum cominus venerant, gladiis a velitibus trucidabantur. Hic miles tripedalem parmam habet, et in dextra hastas, quibus eminus utitur. gladio Hispaniensi est cinctus. quod si pede conlato pugnandum est, translatis in lævam hastis, stringit gladium. Pauci supererant jam ^g Gallorum. qui, postquam ab levi armatura superatos se viderunt, et instare legionum signa, effusa fuga castra repetunt, pavoris et tumultus jam plena: ^h ut ubi feminæ, puerique, et alia inbellis turba permixta esset. Romanos victores deserti fuga hostium acceperunt tumuli.

Effusa fuga
castra
repetunt.

XXII. Sub idem tempus L. Manlius et C. Helvius, quum, quoad viam colles obliqui dederunt, escendissent^b, postquam ad invia ventum est, flexere iter in partem montis, quæ una habebat iter; et sequi consulis agmen, modico uterque intervallo, velut ex composito, cœperunt: quod primo optimum factu fuisset, in id necessitate ipsa compulsi. Subsidia enim in talibus iniquitatibus locorum maximo sæpe usui fuerunt: ut, primis forte deturbatis, secundi et tegant pulsos, et integri pugnam excipiant. Consul, postquam ad tumulos, ab levi armatura captos, prima signa legionum pervenerunt, respirare et conquiescere paullisper militem jubet; simul strata per tumulos corpora Gallorum ostentat: Et, *quum levis armatura tale prælium ediderit, quid ab legionibus, quid ab justis armis, quid ab animis fortissimorum militum expectari? Castra illis capienda esse, in quæ compulsus ab levi armatura hostis trepidet.* Præcedere tamen jubet levem armaturam: quæ, quum staret agmen, colligendis per

^c ex Bekk.
^f sicut Kreyss. Bekk.

^d qua evellant Kreyss. Bekk.
^g jam supererant Bekk.

^e versi pestis Bekk.
^h ascendissent Gron. Crev.

78 *Fusa . . . corpora*] Levia, et multa carne teretia, ut nihil asperum, nihil scabrum, quod in corporibus macilentis contingit, emineat.

79 *Ut quæ nunquam, nisi in pugna, nudentur*] Notat his verbis Livius diversitatem a consuetudine Romanorum et Græcorum, apud quos frequens balnei et palæstræ usus.

80 ^a *Insecta cute*] Intus secta cute. Ipsi secant cutem, ubi, latiore quam profundiore, spes est evelli posse telum quo vulnerati

sunt: atque sic dilatatis plagis, eo se gloriosius pugnare putant, latas illas plagas, tanquam pignora fortitudinis, ostentantes.

81 *Scrutantes quæ vellant*] Lege cum Perizonio, nulla prorsus mutatione, *scrutantes quæ evellant*. Non enim scrutandum erat ipsis quid evellerent, sed qua via infixum et interdum abditum telum evellerent.

82 ^a *Ut ubi*] Quum in his, nempe castris.

tumulos telis, " ut missilia subficerent, haud segne id ipsum U. C. 563. tempus consumserat. Jam castris adpropinquabant: et Galli, A. C. 189. ne parum se munimenta sua tegerent, armati pro vallo constiterant. obruti deinde omni genere telorum, quum, quo plures ac densiores erant, eo minus vani quidquam intercideret teli, intra vallum momento temporis compelluntur, stationibus tantum firmis ad ipsos aditus portarum relictis. In multitudinem, compulsam in castra, vis ingens missilium telorum conjiciebatur; et, vulnerari multos, clamor, permixtus mulierum atque puerorum ploratibus, significabat. In eos, qui portas stationibus suis clausuerant, legionum antesignani pila conjecerunt. hi¹ vero non vulnerabantur, sed, transverberatis scutis, plerique inter se conserti hærebant: nec diutius inpetum Romanorum sustinuerunt.

XXIII. Patentibus jam portis, priusquam inrumperent victores, fuga e castris Gallorum in omnes partes facta est. ruunt cæci per vias, per invia: nulla præcipitia saxa, nullæ rupes obstant: nihil præter hostem metuunt. Itaque plerique præcipites per vastam altitudinem prolapsi aut debilitati exanimantur. consul, castris captis^k, " direptione prædaque abstinet militem: sequi^l pro se quemque, et instare, et percussis pavorem addere jubet. Supervenit et alterum cum L. Manlio agmen; nec eos castra intrare sinit. protinus ad persequendos hostes mittit: et ipse paullo post, tradita captivorum custodia tribunis militum, sequitur; debellatum ratus, si in illo pavore quam plurimi cæsi forent, aut capti. Egresso consule, C. Helvius cum tertio agmine advenit. nec continere suos a^m direptione castrorum valuit: prædaque eorum, iniquissima sorte, qui pugnæ non interfuerant, facta est. Equites diu, ignari et pugnæ et victoriæ suorum, steterunt. deinde et ipsi, quantum equis subire poterantⁿ, sparsos fuga Gallos circa radices montis consecrati cecidere, aut cepere. Numerus interfectorum haud facile iniri potuit, quia late inter^o omnes amfractus montium fugaque et cædes fuit: et magna pars rupibus inviis in profundæ altitudinis convalles delapsa est; pars in silvis vepribusque occisa. Claudius, qui bis pugnatum in Olympo monte scribit, ad quadraginta millia hominum cæsa, auctor est: ^p Valerius Antias, " qui magis immodicus in numero augendo esse solet, non plus decem millia. Numerus captivorum haud dubie millia quadraginta explevit, quia omnis generis ætatisque turbam secum traxerant, demigran-

Castra
Gallorum
capiuntur.

¹ iis Bekk. ^k captis castris Ead. ^l abstinet. militem sequi Gron. ^m ab Bekk. ⁿ quantum equi in colles subire poterant
militem. sequi Crev. ^o per Kreyss. Bekk. ^p auctor est cæsa Bekk.

83 • Ut missilia sufficerent] Ut copia sibi esset missilium in novum certamen.

84 Direptione prædaque abstinet militem. Sequi pro se quemque jubet] Sic interpungendum esse recte admonet Dujatius. Abstinet, id est, arcet, prohibet.

85 Qui magis immodicus] Scripti et vett. editi omittunt vocem immodicus, sine qua tamen sensus constare posse non videtur. In Moguntina editione adjectam eam fuisse monet Gronovius.

U. C. 563. tium magis, quam in bellum euntium, modo. Consul, armis
A. C. 189. hostium in uno concrematis cumulo, ceteram prædam conferre omnes jussit: et aut vendidit, quod ejus in publicum redigendum erat: aut cum cura, ut quam æquissima esset, per milites divisit. Laudati quoque pro concione omnes sunt, donatique pro merito quisque: ante omnes Attalus, summo ceterorum adsensu. nam singularis ejus juvenis quum virtus et industria in omnibus laboribus periculisque, tum modestia etiam fuerat.

In Tectosagos proficiscitur Cos.

Gallæ captivæ facinus.

XXIV. Supererat bellum integrum cum Tectosagis. Ad eos profectus consul, tertiis castris Ancyram, nobilem in illis locis urbem, pervenit, unde hostes paullo plus decem millia aberant. Ubi quum stativa essent, facinus memorabile a captiva factum est. ⁸⁶ Ortiagontis reguli uxor forma eximia custodiebatur inter plures ⁸⁷ captivos ^k, cui custodiæ centurio præerat, et libidinis et avaritiæ militaris. Is primo ejus animum tentavit. quem quum abhorrentem a voluntario videret stupro, corpori, ⁸⁸ quod servum fortuna erat, vim fecit. Deinde, ad leniendam indignitatem injuriæ, ⁸⁹ spem redditus ad suos mulieri facit; et ne eam quidem, ut amans, gratuitam. certo auri pondere pactus, ne quem conscium suorum ^l haberet, ipsi permittit, ut, quem vellet, unum ex captivis nuncium ad suos mitteret. Locum prope flumen constituit; ⁹⁰ quo duo, ne plus ^m, necessarii captivæ cum auro venirent nocte insequenti ad eam accipiendam. Forte ipsius mulieris servus inter captivos ejusdem custodiæ erat. hunc nuncium primis tenebris extra stationes centurio educit. Nocte insequenti et duo necessarii mulieris ad constitutum locum, et centurio cum captiva venit. ubi quum aurum ostenderent, quod summam talenti Attici (tanti enim pepigerat) expleret; mulier lingua sua, *stringerent ferrum, et centurionem pensantem aurum occiderent*, imperavit. Jugulati præcisum caput ipsa involutum veste ferens, ad virum Ortiagontem, qui ab Olympo domum refugerat, pervenit. quem priusquam complecteretur, caput centurionis ante pedes ejus abjecit: miranti-que cujusnam id caput hominis, aut quod id facinus haudquaquam muliebresset, et injuriam corporis, et ultionem violatæ per vim pudicitiae confessa viro est: aliaque (ut traditur) sanctitate et gravitate vitæ hujus matronalis facinoris decus ad ultimum conservavit.

^k captivos Crev.

^l suorum conscium Bekk.

^m nec plus Gron.

⁸⁶ Ortiagontis reguli uxor] Nomine Chiomara, teste Plut. in libro de Virt. Mulierum.

⁸⁷ Captivos] Vulgo editi captivos. Nobis Vict. libri scriptura potior visa est. Et favet Plut. in libro de Virt. Mulierum.

⁸⁸ Quod servum fortuna erat] Nobis, ut et Gronovio, magis placeret, fortuna fecerat.

⁸⁹ Spem redditus ad suos mulieri facit; et ne eam quidem, ut amans, gratuitam. Certo auri]

Sic distinximus, ut vox *gratuitam* regatur a verbo *facit*. *Ut amans*, id est, quod consentaneum erat facere amantem.

⁹⁰ Quo duo, ne plus] Hoc elegantius visum est, (quod et ex duobus MSS. affert Jac. Gronovius, et antiquiores editi retinent,) quam quomodo nunc in vulgatis legitur, *nec plus*. Firmant Hearnii codices.

XXV. Ad^a Ancyram in stativa Tectosagum oratores^o ad U. C. 563.
 consulem venerunt, petentes, ne ante ab Ancyra^p castra A. C. 189.
 moveret, quam conlocutus cum suis regibus esset. nullas Tectosagum legati.
 conditiones pacis iis non bello fore potiores. Tempus in
 posterum diem constituitur, locusque qui maxime medius
 inter castra Gallorum et Ancyram est visus. Quo quum
 consul ad tempus cum praesidio quingentorum equitum
 venisset, nec ullo Gallorum ibi viso, regressus in castra esset,
 oratores iidem redeunt, excusantes, religione objecta venire
 reges non posse. principes gentis, per quos aequae res transigi
 posset, venturos. Consul se quoque Attalum missurum dixit.
 Ad hoc conloquium utrimque ventum est. trecentos equites
 Attalus praesidii causa quum adduxisset, ⁹¹jactae sunt pacis
 conditiones. Finis rei quia absentibus ducibus inponi non
 poterat, convenit, uti consul regesque eo loco postero die
 congredierentur. Frustratio Gallorum eo spectabat, primum Galli insi-
 ut tererent tempus, donec ⁹²res suas, quibus^q periclitari nole- diantur
 bant, cum conjugibus ac liberis trans Halyn flumen trajice- consuli.
 rent: deinde quod ipsi consuli, parum cauto adversus con-
 loquii fraudem, insidiabantur. Mille ad eam rem ex omni
 numero audaciae expertae delegerunt equites. Et successisset
 fraudi, ni pro jure gentium, cujus violandi consilium initum
 erat, stetisset fortuna. Pabulatores lignatoresque Romani in
 eam partem, in qua conloquium futurum erat, ducti sunt;
 tutius id futurum tribunis ratis, quia consulis praesidium et
 ipsum pro statione habituri erant, hosti obpositum. suam
 tamen alteram stationem propius castra sexcentorum equitum
 posuerunt. Consul, adfirmante Attalo, venturos reges, et
 transigi rem posse, profectus e castris, quum eodem, quo antea,
 praesidio equitum quinque millia fere processisset, nec multum
 a constituto loco abesset, repente concitatis equis cum inpetu
 hostili videt Gallos venientes. constituit agmen, et expedire
 tela animosque equitibus jussis primo, constanter initium
 pugnae accepit, nec cessit. dein, quum praegravaret multi-
 tudo, cedere sensim, nihil confusis turmarum ordinibus, coepit.
 postremo, quum jam plus in mora periculi, quam in ordinibus
 conservandis praesidii esset, omnes passim in fugam effusi sunt.
 tum vero instare dissipatis Galli, et caedere: magnaue pars
 obpressa foret ni statio pabulatorum, sexcenti equites, obcur-
 rissent. Ii, procul clamore pavido suorum exaudito, quum
 tela equosque expedissent, integri profligatam pugnam accepe-
 runt. Itaque versa extemplo fortuna est, versus in victores

^a Ad del. Bekk.^o oratores Tectosagum Ead.^p ab Ancyra del. Ead.^q cum quibus Crev.

⁹¹ Jactae sunt pacis conditiones] Lege cum Gronovio, jactatae: ^o id est, agitatae, hinc et inde pensatae.

⁹² Res suas, cum quibus periclitari] Duo scripti, unus e Gronovianis, et noster Vict.

ignorant praepositionem. Nec quidquam incommodi est eam relegari. Periclitari enim aliqua re dicunt Latini. Sic infra l. XL. c. 15, quid aliud quam ingenti fama periclitarer.

U. C. 563. a victis¹ terror. et primo inpetu fusi Galli sunt, et ex agris
A. C. 189. concurrebant pabulatores, et undique obviis hostis Gallis
erat: ut ne fugam quidem facilem aut tutam haberent, quia
recentibus equis Romani fessos sequebantur. Pauci ergo
effugerunt. captus est nemo: major multo pars⁹³ per fidem
violati colloqui pœnas morte luerunt. Romani, ardentibus
ira animis, postero die omnibus copiis ad hostem perveniunt.

Prœlium.

XXVI. Biduum natura montis per se ipsum exploranda,
ne quid ignoti esset, absumsit consul. tertio die, quum auspicio
operam dedisset, deinde inmolasset, in quatuor partes divisas
copias educit: duas ut medio monte duceret, duas ab lateribus
ut adversus cornua Gallorum erigeret. Hostium quod roboris
erat, Tectosagi et Trocmi mediam tenebant aciem, millia
hominum quinquaginta. equitatum (quia equorum nullus
inter inæquales rupes usus erat^m) ad pedes deductum, decem
millia hominum, ab dextro locaverunt cornu. Ariarathis
Cappadoces et⁹⁴ Morzi auxiliares in lævo quatuor ferme mil-
lium numerum explebant. Consul, sicut in Olympo monte,
prima in acie locata levi armatura, telorum omnis generis ut
æque magna vis ad manum esset, curavit. Ubi adpropin-
quarunt, omnia eadem utrimque, quæ fuerant in priore prælio,
erant præter animos, et victoribus ab re secunda auctos, et
hostibus fractos: quia, etsi non ipsi victi erant, suæ gentis
hominum cladem pro sua ducebant. itaque a paribus initiis
coepta res eundem exitum habuit. Velut nubes levium telo-
rum coniecta obruit aciem Gallorum. nec aut procurrare
quisquam ab ordinibus suis, ne nudarent undique corpus ad
ictus, audebant: et stantes, quo densiores erant, hoc plura,
⁹⁵velut destinatum petentibus, vulnera accipiebant. Consul,
jam per se turbatis si legionum signa ostendisset, versuros
extemplo in fugam omnes ratus, receptis inter ordines veli-
tibus et alia turba auxiliorum, aciem promovit.

Vincunt
Romani.

XXVII. Galli, et memoria Tolistoboiorum cladis territi,
et inhærentia corporibus gerentes tela, fessique et stando et
vulneribus, ne primum quidem inpetum et clamorem Roma-
norum tulerunt. Fuga ad castra inclinavit. sed pauci intra
munimenta seseⁿ recepere: pars major, dextra lævaque⁹⁶ præ-
lati, qua quemque inpetus tulit, fugerunt. victores, usque ad
castra secuti, ceciderunt terga: deinde in castris cupiditate
prædæ hæserunt, nec sequebatur quisquam. In cornibus
Galli diutius steterunt, quia serius ad eos perventum est.
ceterum ne primum quidem coniectum telorum tulerunt.

¹ a victis in victores Bekk.

^m erat inter inæquales rupes usus Ead.

ⁿ ss Gron. Crev.

⁹³ Per fidem violati colloqui pœnas] Pœnas
colloqui interposita fide fraudulenter violati.
Sic l. I. c. 9, per fas ac fidem decepti.

⁹⁴ Morzi auxiliares] Docet ex Strabonis
l. XII. p. 562, Sigonius Morzem fuisse Pa-
ronum regem.

⁹⁵ Velut destinatum petentibus] Romanis
tanquam ad scopum tela dirigentibus. Desti-
natum hic intelligendum est scopus.

⁹⁶ Prælati] Impetu fugæ præter castra
ablati.

Consul, " qui^o ingressos in castra ab direptione abstrahere U. C. 563. non poterat, eos, qui in cornibus fuerant, protinus ad sequen- A. C. 189. dos hostes misit. per aliquantum spatium secuti, non plus tamen octo millia hominum in fuga (nam pugna nulla fuit) ceciderunt: reliqui flumen Halyn trajecerunt. Romanorum magna pars^p ea nocte in hostium castris^q mansit; ceteros in sua castra consul reduxit. Postero die captivos prædamque recensuit: quæ tanta fuit, quantum avidissima rapiendi gens, quum cis montem Taurum omnia armis per multos tenuisset annos^r, coacervare potuit. Galli, ex dissipata passim fuga in unum locum congregati, magna pars saucii aut inermes, nudati omnibus rebus, oratores de pace ad consulem miserunt. Eos Manlius Ephesum venire jussit. ipse, (jam enim medium autumnus erat) locis gelidis propinquitate Tauri montis excedere properans, victorem exercitum in hiberna maritimæ oræ reduxit.

XXVIII. Dum hæc in Asia geruntur, in ceteris provinciis Censuræ tranquillæ res fuerunt. Censores Romæ T. Quinctius Fla- acta. minius et M. Claudius Marcellus senatum perlegerunt. princeps in senatu tertium lectus P. Scipio Africanus. quatuor soli^m præteriti sunt, nemo curuli usus honore. et in equitatu recensendo mitis admodum censura fuit. " Substructionem super Æquimælium in Capitolio, et¹ viam silice sternendam a porta Capena ad Martis locaverunt. ² Campani, ubi censerentur, senatum consuluerunt. decretum, uti Romæ censerentur. Aquæ ingentes eo anno fuerunt. Tiberis duodecies campum Martium planaue urbis inundavit. Ab C. Manlio consule bello in Asia cum Gallis perfecto, alter consul M. Fulvius, perdomitis Ætolis, quum trajecisset in Fulvius Cephalleniam, circa civitates insulæ misit percunctatum, Cephalleniam recipit. utrum se dedere Romanis, an belli fortunam experiri, mallent? Metus ad omnes valuit, ne deditionem recusarent. obsides inde imperatos pro viribus inopis populi, ³ vicenos Nesiotæ, Cranii, Palenses⁴ et Samæi dederunt. Insperata pax Cephallenia adfulserat; quum repente una civitas, incertum quam

^o quia Bekk.

^p pars magna Ead.

^q castris hostium Ead.

^r annos tenuisset Ead.

⁴ Pallenses Gron. Crev.

97 ^o Qui] Mallemus quia.

98 ^o Præteriti] Vid. not. 18, ad IX. 30.

99 Substructionem super Æquimælium] Locavere censores extruendum ædificium in Æquimælio, quæ area nuda manserat ab eo tempore, quo ædes Mælii dirutæ fuerant. Vid. supra l. IV. c. 16. In Capitolio intellige, in clivo Capitolino, non in arce ipsa.

1 Viam . . . a porta Capena ad Martis] Quæ nempe committeretur ei viæ quæ a Martis ad Bovillas strata erat, supra l. X. c. 47. "Antiquitus semitam a porta Capena ad Martis saxo quadrato stratum fuisse docet Livius, X. 23. Hic jam non semita, sed via, sternenda locatur, silice tamen, non saxo quadrato. Martis

ædes extra portam Capenam erat, testante ipso Livio supra VII. 23.

2 Campani ubi censerentur] Ex quo Capua a Romanis capta fuerat, nullum erat in ea urbe corpus civitatis, nulli magistratus. Vid. supra l. XXVI. c. 16. Hinc videtur oriri illa difficultas, ubinam censi deberent Campani.

3 Vicenos Nesiotæ, Cranii] Olim legebatur, teste Sigonio, vicenos autem Cranonii. Quod substitutum est Cranii, merito factum est. Hoc enim nomen reperitur apud Thucydidem, Stephanum, etc. At Nesiotæ a nescio quo inductum temere est. Hujus enim urbis incolæ Πρωταίους vocat Thucydides; urbem ipsam Polybius, Πρόνοις, Strabo Πρόνησον.

U. C. 563. ob causam, Samæi desciverunt. Quia opportuno loco urbs
 A. C. 189. posita esset, timuisse se aiebant, ne demigrare cogerentur ab
 Samæi Romanis. ceterum ipsine sibi eum finxerint metum, et timore
 desciscunt. vano quietem exuerint, an jactata sermonibus res apud Ro-
 manos perlata ad eos sit, nihil comperti est: nisi quod, datis
 jam obsidibus, repente portas clausurunt; et ne suorum qui-
 dem precibus (miserat enim sub muros consul ad tentandam
 misericordiam parentum populariumque) desistere ab incepto
 Obpugnatur. voluerunt. Obpugnari deinde, postquam nihil pacati respon-
 debatur, cœpta urbs est. adparatum omnem tormentorum
 machinarumque transvectum ab Ambraciæ obpugnatione
 habebat: et opera, quæ facienda erant, inpigre milites per-
 fecerunt. duobus igitur locis admoti arietes quatiebant muros.

XXIX. Nec ab Samæis quidquam, quo aut opera, aut
 hostis arceri posset, prætermisum est. duabus tamen maxime
 resistebant rebus: una, interiorum semper 'juxta validum
 pro diruto novum obstruentes murum; altera, eruptionibus
 subitis, nunc in opera hostium, nunc in stationes. et plerum-
 que iis præliis superiores erant. Una ad coercendos inventa
 haud magna memoratu res est. Centum funditores ab Ægio
 et Patris et Dymis aditi. A pueris ii, more quodam gentis,
 saxis globosis, quibus ferme arenæ inmixtis strata litora sunt,
 funda mare apertum incessentes, exercebantur. itaque longius
 Funditores certiusque et validiore ictu, quam Baliaris funditor, eo telo usu-
 Achæi. sunt. et est non simplicis habentis, ut Baliarica aliarumque
 gentium funda: sed 'triplex scutale, crebris suturis duratum,
 ne 'fluxa habena volutetur in jactu glans; 'sed, librata quum
 sederit, velut nervo missa excutitur. coronas modici circuli
 magno ex intervallo loci adsuæi trajicere, non capita solum
 hostium vulnerabant, sed quem locum destinassent oris. Eæ
 fundæ Samæos cohibuerunt, ne tam crebro, neve tam audacter
 erumperent: adeo ut precarentur ex muris Achæos, ut 'parum-
 per abscederent; et se, cum Romanis stationibus pugnantes,
 quiete spectarent. Quatuor menses obsidionem Same susti-
 nuit. 'quum ex paucis quotidie aliqui eorum caderent, aut
 vulnerarentur, et, qui superarent, fessi et corporibus et animis
 essent; Romani nocte per arcem, quam Cyatidem vocant,
 ('nam urbs, in mare devexa, in occidentem vergit) muro supe-

^t ut del. Bekk.

4 *Juxta validum*] Vel æque validum, ac pri-
 orem: vel *juxta* erit prope, eum scilicet locum
 ubi prior murus fuerat.

5 *Triples scutale*] Vocem *scutale*, quæ nus-
 quam fortasse alibi reperitur, Turnebus l.
 XIV. Advers. c. 11, et Lipsius l. IV. Poliorc.
 Dial. 3, accipiunt pro ipsa habena. Nomen
 Turnebus inde natum existimat, quod ex eo
 genere corii, ex quo scuta, conficeretur illa
 habena. Nam, inquit idem, ut apud Polybium
 est, exterior scuti facies corio vitulino obducta
 6. Scaliger et Marcellus Donatus malue-

runt *scutale* interpretari mediam fundæ par-
 tem, in qua lapis ponitur. Vid. Martin. Lexi-
 con in hac voce.

6 **Fluxa habena*] Si habena minus firma sit.

7 *Sed librata quum sederit*] Sed quum glans
 manserit immota in fundo, dum libratur rotata
 habena....

8 *Quum ex paucis quotidie aliqui eorum
 caderent*] Redundat rō eorum.

9 **Nam urbs*] Quonam pertineat hæc
 parenthesis, unde pendeat, fatemur nos parum
 videre. Aliquid hic excidisse suspicamur.

rato, in forum pervenerunt. Samæi, postquam captam urbem U. C. 563. partem ab hostibus senserunt, cum conjugibus ac liberis in A. C. 189. majorem refugerunt arcem. inde postero die dediti, direpta urbe, sub corona omnes venierunt.

XXX. Consul, compositis rebus Cephalleniae, præsidio Samæ inposito, in Peloponnesum, jam diu arcessentibus Ægiensibus maxime ac Lacedæmoniis, trajecit. Ægium, a principio Achaïci concilii, semper conventus gentis indicti sunt; seu dignitati urbis id, seu loci opportunitati datum est. hunc morem Philopœmen eo primum anno labefactare conatus, legem parabat ferre, ut in omnibus civitatibus, quæ Achaïci concilii essent, in vicem conventus agerentur. et sub adventum consulis, ¹⁰ Damiurgis civitatum, qui summus est magistratus, Ægium evocantibus, Philopœmen (prætor tum erat) Argos conventum edixit. quo quum adpareret omnes fere conventuros, consul quoque, quamquam Ægiensium favebat causæ, Argos venit: ubi quum disceptatio fuisset, et rem inclinatam cerneret, incepto destitit. Lacedæmonii deinde eum in sua certamina averterunt. Sollicitam eam civitatem exsules maxime habebant: quorum magna pars in maritimis Laconicæ oræ castellis, ¹¹ quæ omnis adempta erat, habitabant. id ægre patientes Lacedæmonii, ut aliqua ¹² liberum ad mare haberent aditum, si quando Romam aliove quo mitterent legatos, simulque ut emporium et receptaculum peregrinis mercibus ad necessarios usus esset, nocte adorti vicum maritimum, nomine Lan, improviso occupavere. Vicani, quique ibi exsules habitabant, primo inopinata re territi sunt: deinde, sub lucem congregati, levi certamine expulerunt Lacedæmonios. terror tamen omnem maritimam oram pervasit: legatosque communiter, et castella omnia vicique, et exsules, quibus ibi domicilia erant, ad Achæos miserunt.

XXXI. Philopœmen prætor, jam inde ab initio exsulum causæ et amicus, et auctor semper Achæis minuendi opes et auctoritatem Lacedæmoniorum, concilium querentibus dedit. decretumque, eo referente ², factum est, ¹³*Quum in fidem Achæorum tutelamque T. Quinctius et Romani Laconicæ oræ castella et vicos tradidissent, et, quum abstinere his ⁷ ex fœdere Lacedæmonii deberent, Las vicus obpugnatus esset, cædesque ibi facta; qui ejus rei auctores adfinesque essent, nisi dederentur Achæis, violatum videri fœdus.* Ad exposcendos eos legati extemplo Lacedæmonem missi sunt. Id imperium adeo superbum et indignum Lacedæmoniis visum est, ut, si antiqua civitatis fortuna esset, haud dubie arma extemplo capturi fuerint.

Cos. in Peloponnesum trajicit.

Decretum Achæorum in Lacedæmonios.

Lacedæmoniorum indignatio

¹⁰ aliquem Gron. Crev.

² referente eo Bekk.

⁷ iis Ead.

¹⁰ Damiurgis] Damiurgi ex vi vocabuli sunt ii qui publica negotia administrant: a δᾱμοϋ, Dorice δᾱμοϋ, populus, et ἔργον, opus. [•] De iis vid. nostrum supra XXXII. 22.

¹¹ • Quæ omnis adempta erat] Vid. supra XXXV. 12, et not. 25 ad XXXIV. 35.

¹² • Quum in fidem Achæorum] Vid. supra XXXV. 13.

U. C. 563. maxime autem consternavit eos metus, si semel primis imperiis obediendo jugum acceperant, ne, id quod jam diu moliretur, Philopœmen exsulibus Lacedæmonem traderet. Furentes igitur ira, triginta hominibus ex factione, cum qua consiliorum aliqua societas Philopœmeni atque exsulibus erat, interfectis, decreverunt, renunciandam societatem Achæis, legatosque extemplo Cephalleniam mittendos, qui consuli M. Fulvio, quique Romanis Lacedæmonem dederent; orarentque eum, ut veniret in Peloponnesum ad urbem Lacedæmonem in fidem ditionemque populi Romani accipiendam.

Achæi in
Lacedæmonios bellum
decernunt.

Legati ab
utrisque
Romam
mittuntur.

XXXII. Id ubi legati ad Achæos retulerunt, omnium civitatum, quæ ejus concilii erant, consensu bellum Lacedæmonii indictum est. ne extemplo gereretur, hiems inpediit. Incursionibus tamen parvis, latrocinii magis quam belli modo, non terra tantum, sed etiam navibus a^r mari fines eorum vastati. Hic tumultus consulem in Peloponnesum adduxit; jussuque ejus Elin concilio indicto, Lacedæmonii ad disceptandum adcati. Magna ibi non disceptatio modo, sed etiam^s altercatio fuit. cui consul, quum alia, satis¹ ambitiose partem utramque fovendo, incerta respondisset, una denunciatione, ut bello abstinerent, donec Romam legatos ad senatum misissent, finem inposuit. Utrunque legatio missa Romam est. exsules quoque Lacedæmoniorum suam causam legationemque Achæis injunxerunt. Diophanes et Lycortas, Megalopolitani ambo, principes legationis Achæorum fuerunt. qui, dissidentes in republica, tum quoque minime inter se convenientes orationes habuerunt. Diophanes senatui disceptationem omnium rerum permittebat: eos optime controversias inter Achæos ac Lacedæmonios finituros esse. Lycortas ex præceptis Philopœmenis postulabat, ut Achæis ex fœdere ac legibus suis, quæ decreverant, agere liceret: libertatemque sibi inlibatam, cujus ipsi auctores essent, præstarent. Magnæ auctoritatis apud Romanos tum gens Achæorum erat: novari tamen nihil de Lacedæmonii placebat. ceterum responsum ita perplexum fuit, ut et Achæi sibi de Lacedæmone permissum acciperent; et Lacedæmonii non omnia concessa iis interpretarentur. hac potestate inmodice Achæi ac superbe usi sunt.

XXXIII. Philopœmeni continuatur magistratus: qui veris initio, exercitu indicto, castra in finibus Lacedæmoniorum posuit. legatos deinde misit ad deposcendos auctores defectionis, et civitatem in pace futuram, si id fecissent², pollicens, et illos nihil indicta causa passuros. Silentium præ metu ceterorum fuit. quos nominatim depoposcerat, ipsi se ituros professi sunt; fide accepta ab legatis, vim abfuturam, donec

^r e Gron. Crev.

^s etiam del. Bekk.

¹ fecisset Ead.

causam dixissent. ierunt alii etiam inlustres viri, et ¹⁴ advo- U. C. 563.
cati privatis, et quia pertinere causam eorum ad rempubli- A. C. 189.
cam censebant. Numquam alias exsules Lacedæmoniorum
Achæi secum adduxerant in fines, quia nihil æque aliena-
turum animos civitatis videbatur. tunc exercitus totius prope
antesignani exsules erant. Ii venientibus Lacedæmoniis ad ^{Lacedæmo-}
portam castrorum agmine facto obcurrerunt. et primo laces- ^{nii principes}
sere jurgiis: deinde altercatione orta, quum accenderentur ^{violantur ab}
iræ, ferocissimi exsulum inpetum in Lacedæmonios fecerunt. ^{exsulibus.}
Quum illi Deos et fidem legatorum testarentur, et legati et
prætor submoveret turbas, et protegeret Lacedæmonios,
vinculaque jam quosdam injicientes arceret, ¹⁵ crescebat
tumultu concitato ¹⁶ turba. Et Achæi ad spectaculum primo
concurrerant ¹⁷. deinde vociferantibus exsulibus, quæ passi
forent, et orantibus opem, adfirmantibusque simul, *Num-*
quam talem occasionem habituros, si eam prætermisissent;
foedus, quod in Capitolio, quod Olympiæ, quod in arce
Athenis sacratum fuisset, irritum per illos esse: priusquam
alio de integro foedere obligarentur, noxios puniendos esse;
accensa his vocibus multitudo ad vocem unius, qui, ut feri-
rent, inclamavit, saxa coniecit: atque ita septemdecim ¹⁸, qui-
bus vincula per tumultum injecta erant, interfecti sunt:
sexaginta tres postero die comprehensi, a quibus prætor vim
arcuerat, non quia salvos vellet, sed quia perire causa
indicta nolebat, objecti multitudini iratæ, quum aversis
auribus pauca locuti essent, damnati omnes, et traditi sunt ad
supplicium.

XXXIV. Hoc metu injecto, Lacedæmoniis imperatum ^{Leges pacis}
primum, ut muros diruerent: deinde, ut omnes externi auxi- ^{dictæ Lace-}
liares, qui mercede apud tyrannos militassent, terra Laconica ^{dæmoniis.}
excederent: tum, uti, quæ servitia tyranni liberassent, (ea
magna multitudo erat) ante diem certam abirent; qui ibi
mansissent, eosprehendendi, vendendi, abducendi ¹⁹ Achæis
jus esset. Lycurgi leges moresque abrogarent. Achæorum
adsuescerent legibus institutisque. ita unius eos corporis fore,
et de omnibus rebus facilius consensuros. ²⁰ Nihil obedientius
fecerunt, quam ut muros diruerent: nec ægrius passi sunt,
quam exsules reduci. Decretum Tegeæ in concilio communi
Achæorum de restituendis iis factum est. et, mentione inlata,
externos auxiliares dimissos, et Lacedæmoniis adscriptos (ita

¹⁴ concitata Gron. concita Crev.
¹⁵ decem septem Bekk.

¹⁶ concurrerunt, Gron. Crev.
¹⁷ abducendi, vendendi Ead.

¹⁴ • *Advocati privatis*] Adfuturi iis qui
evocati fuerant, ob privatam cum iis necessi-
tudinem.

¹⁵ *Crescebat tumultu concita turba*] Sic fere
scripti, nisi quod alii *concitato*, alii, *concito*:
unde Gronovius legendum iudicavit *concita*.
Vulgo editi habebant *crescebat tumultus concita-*
tata turba: quod etsi tolerari poterat, Grono-

viana emendatio magis placet.

¹⁶ *Nihil obedientius fecerunt, quam ut muros*
diruerent] Quia nempe muri a tyrannis ex-
structi, *deformes velut cicatrices ipsorum servi-*
tutis erant, ut loquitur Lycortas, infra l.
XXXIX. c. 37. Vid. ibi not. et not. 31 ad
XXXIV. 38, supra.

U. C. 563. enim vocabant, ¹⁷ qui a ^t tyrannis liberati erant) urbe excessisse,
 A. C. 189. in agros dilapsos; priusquam dimitteretur exercitus, ire præ-
 torem cum expeditis, et comprehendere id genus hominum,
 et vendere jure prædæ placuit. Multi comprehensi venierunt.
 porticus ex ea pecunia Megalopoli permissu Achæorum
 refecta est, quam Lacedæmonii diruerant. Et ager Belbina-
 tes ^u, quem injuria tyranni Lacedæmoniorum possederant,
 restitutus eidem civitati, ex decreto vetere Achæorum, quod
 factum erat, Philippo Amyntæ filio regnante. Per hæc velut
 enervata civitas Lacedæmoniorum diu Achæis obnoxia fuit.
 Disciplina Lycurgi nulla tamen res tanto erat damno, quam disciplina Lycurgi,
 sublata. cui per septingentos annos adsueverant, sublata.

Comitia. XXXV. A concilio, ubi apud consulem inter Achæos
 Lacedæmoniosque disceptatum est, M. Fulvius, quia jam in
 exitu annus erat, comitiorum caussa profectus Romam, cre-
 avit consules M. Valerium Messallam et C. Livium Salina-
 torem, quum M. Æmilius Lepidum inimicum, eo quoque
 anno petentem, dejecisset. Prætores inde creati Q. Marcius
 Philippus, M. Claudius Marcellus, C. Stertinius, C. Atinius,
 P. Claudius Pulcher, L. Manlius Acidinus. Comitibus perfectis
 consulem M. Fulvium in provinciam ad exercitum redire
 placuit; eique et collegæ Cn. Manlio imperium in annum
 prorogatum est. Eo anno in ædem ^x Herculis signum Dei
 ipsius ex decemvirorum responso, et sejuges in Capitolio
 aurati a P. Cornelio positi. ¹⁸ consulem dedisse inscriptum
 est. Et duodecim ¹⁹ clipea aurata ^y ab ædilibus curulibus, P.
 Claudio Pulchro ^z et Ser. Sulpicio Galba, sunt posita ex
 pecunia, qua frumentarios ²⁰ ob annonam compressam damna-
 runt. et ædilis plebis ^a Q. Fulvius Flaccus duo signa aurata,
²¹ uno reo damnato, (nam separatim accusaverant) posuit.
 collega ejus A. Cæcilius ²² neminem condemnavit. Ludi
 U. C. 564. Romani ter, plebei quinquies toti instaurati. M. Valerius
 A. C. 188. Messalla inde et C. Livius Salinator consulatum idibus Martiis
 M. Valerio, quum inissent ^b, de republica, deque provinciis et exercitibus
 C. Livio
 Coss.

Provinciæ. ^t ab Bekk. ^u Belbinites Gron. Crev. ^x æde Bekk. ^y ærata Gron. Crev.
^z Pulchro del. Eæd. ^a plebi Bekk. ^b iniissent Gron. Crev.

17 *Qui a tyrannis liberati erant] Servos a tyrannis libertate donatos.

18 Consulem dedisse inscriptum est] Mos fuit veterum, ut in donariis dedicandis, monum-
 entisve consecrandis, honorum quos gessis-
 sent, ac præsertim consulatus mentionem face-
 rent, seseque consules v. g. inscriberent, quam-
 vis consulatus tempus tum exactum esset,
 quum ille titulus inscriberetur. Id invicte
 probat Perizonius, Animadv. Hist. c. 7. Igi-
 tur, licet Livius hic dubitare videatur; P.
 Cornelius dum inscripsit se consulem sejuges
 dedisse, significare tantum voluit se honore
 consulatus esse perfunctum, non vero tunc
 consulem se fuisse, quum illud donum daret.

19 Clipea ærata] An non potius, aurata?

Et sic habet unus e MSS. Hearnii.

20 Ob annonam compressam] Ob compres-
 sum et retentum domi frumentum, unde
 annona arctior ac proinde carior facta fuerat.

21 Uno reo damnato, (nam separatim accu-
 saverant] Ædiles accusabant ad populum:
 populus iudex erat. Itaque quem reum dici-
 tur damnassee Q. Fulvius, is intelligendus est
 a Q. Fulvio ædili reus factus, a populo damna-
 tus. Præterea solebant ædiles ambo simul
 accusare. Hic igitur observat Livius, hos
 ædiles separatim accusasse, id est, non com-
 muni consilio ambos iisdem reis, sed alium alii
 diem ad populum dixisse.

22 *Neminem condemnavit] Ex iis quos
 reos fecit, nemo condemnatus est.

senatum consuluerunt. De Ætolia et Asia nihil mutatum U. C. 564.
 est. Consulibus, alteri Pisæ cum Liguribus, alteri Gallia A. C. 188.
 provincia decreta est. comparare inter se, aut sortiri jussi, et
 novos exercitus, binas legiones, scribere, et ut sociis Latini
 nominis quina dena millia peditum, imperarent, et mille et ^c
 ducentos equites. Messallæ Ligures, Salinatori obtigit Gallia.
 Prætores inde sortiti sunt. M. Claudio urbana, P. Claudio
 peregrina jurisdictio evenit. Q. Marcius Siciliam, C. Sterti-
 nius Sardiniam, L. Manlius Hispaniam citeriorem, C. Atinius
 ulteriorem est sortitus.

XXXVI. De exercitibus ita placuit. e^d Gallia legiones, Exercitus.
 quæ sub C. Lælio fuerant, ad M. Tuccium proprætorem in
 Bruttios traduci: et, qui in Sicilia esset, dimitti exercitum:
 et classem, quæ ibi esset, Romam reducere M. Sempronium
 proprætorem. Hispaniis legiones singulæ, quæ tum in iis
 provinciis erant, decretæ: et ut terna millia peditum, ducenos
 equites ambo prætores in supplementum sociis imperarent,
 secumque transportarent. Priusquam in provincias novi
 magistratus proficiscerentur, supplicatio in triduum ²³ pro
 collegio decemvirorum imperata fuit in omnibus compitis,
²⁴ quod luce inter horam tertiam ferme et quartam tenebræ Luce tene-
bræ obortæ.
 obortæ fuerant. et novemdiale sacrificium indictum est,
 quod in Aventino lapidibus pluisset. Campani, quum eos ex
 senatusconsulto, quod factum erat priore anno ^e, censores
 Romæ censeri coëgissent ^f, (nam antea incertum fuerat, ubi
 censerentur) petierunt, ut sibi cives Romanas ducere uxores
 liceret; et, si qui prius duxissent, ut habere eas, et ante eam
 diem nati ^g, uti justis sibi liberi hæredesque essent. utraque res
 inpetrata. De Formianis Fundanisque municipibus et Arpi-
 natibus C. Valerius Tappus ^h tribunus plebis promulgavit, uti
 iis suffragii latio (nam ante sine suffragio habuerant civitatem)
 esset. Huic rogationi quatuor tribuni plebis, quia non ex
 auctoritate senatus ferretur, quum intercederent, edocti,
 populi esse, non senatus jus suffragium, quibus velit, inpartiri ⁱ,
 destiterunt incepto. Rogatio perlata est, ut in Æmilia tribu
 Formiani et Fundani, in Cornelia Arpinates ferrent. atque
 in his tribubus tum primum ex Valerio plebiscito censi sunt.
 M. Claudius Marcellus censor, sorte superato T. Quinctio,
 lustrum condidit. censa sunt ^k civium capita ducenta quin-
 quaginta octo millia trecenta decem et octo ^l. Lustrum per-
 fecto, consules in provincias profecti sunt.

XXXVII. Hieme ea, qua hæc Romæ gesta sunt, ad Cn.

^e et del. Gron. Crev. ^d ex Bekk. ^e quod priore anno factum erat Gron.
 Crev. Bekk. ^f coëgissent censeri Bekk. ^g nati ante eam diem Ead. ^h Tappo
 Kreyss. Bekk. ⁱ inpartire Bekk. ^k sunt del. Gron. Crev. ^l trecenta octo Ead.

²³ Pro collegio decemvirorum] Videtur dici collegii sententia.
 supplicatio imperata pro collegio decemvirorum, ²⁴ Quod luce tenebræ obortæ fuerant]
 id est, ex deliberatione et jussu collegii decem- Ob defectum solis. Vid. not. 13, ad l.
 virorum, quemadmodum fere l. IV. c. 44, pro XXXVII. c. 4, supra.

U. C. 564.
A. C. 188.
Legationes
Asiæ ad
Manlium.

Manlium, consulem primum, deinde pro consule, hibernan-
tem in Asia, legationes undique ex omnibus civitatibus genti-
busque, quæ cis Taurum montem incolunt, conveniebant. et
ut clarior nobiliorque victoria Romanis de rege Antiocho fuit,
quam de Gallis; ita lætior sociis erat de Gallis, quam de
Antiocho. Tolerabilior regia servitus fuerat, quam feritas
inmanium barbarorum, incertusque in dies terror, quo velut
tempestas eos populantes inferret. itaque, ut quibus libertas,
Antiocho pulso, pax, Gallis domitis, data esset, non gratula-
tum modo venerant, sed coronas etiam aureas, pro suis quæ-
que facultatibus, adtulerant. Et ab Antiocho legati, et ab
ipsis Gallis, ut pacis leges dicerentur, et ab Ariarathe rege
Cappadocum venerunt, ad veniam petendam, luendamque
pecunia noxam, quod auxiliis Antiochum juvisset. ²⁵ Huic
sexcenta ¹ talenta argenti sunt imperata. Gallis responsum,
quum Eumenes rex venisset, tum daturum iis leges. civitatum
legationes cum benignis responsis, lætiores etiam quam vene-
rant, dimissæ. Antiochi legati pecuniam in Pamphyliam, fru-
mentumque ex pacto cum L. Scipione fœdere jussi advehere;
eo se cum exercitu venturum. Principio deinde veris, lustrato
exercitu, profectus, die octavo Apameam venit. ibi triduum sta-
tivis habitis, tertiis rursus ab Apamea castris in Pamphyliam,
quo pecuniam frumentumque regiones convehere jusserat, per-
venit. ²⁶ mille ² et quingenta ³ talenta argenti accepta Apameam
deportantur. frumentum exercitui dividitur. Inde ad Per-
gam ducit: quæ una in iis locis regio tenebatur præsidio.
Adpropinquanti præfectus præsidii obvius fuit, triginta
dierum tempus petens, ut regem Antiochum de urbe tradenda
consuleret. dato tempore, ad eam diem præsidio decessum
est. A Perga, L. Manlio fratre cum quatuor millibus mili-
tum ²⁷ Oroanda ⁴, ad reliquum pecuniæ ex eo, quod pepige-
rant, exigendum, misso, ipse, quia Eumenem regem et decem
legatos ab Roma Ephesum venisse audierat, jussis sequi
Antiochi legatis, Apameam exercitum reduxit.

Fœderis
cum Antio-
cho leges.

XXXVIII. Ibi ex decem legatorum sententia fœdus in
hæc verba fere cum Antiocho conscriptum est. *Amicitia regi
Antiocho cum populo Romano his legibus et conditionibus esto.*

¹ *Ei ducenta* Gron. Crev.

² *duo millia* Kreysa. Bekk.

³ *quingenta* Crev.

⁴ *Ænoanda* et infra *Ænoandis* Gron.

²⁵ *Ei ducenta talenta*] Magis placet huic;
* hinc enim partitio quadrimembris incipit:
Huic . . . Gallis . . . civitatum legationes . . .
Antiochi legati: † et eam in MSS. suis exstare
monet Modius. *Ducenta talenta* sunt marcæ
argenti 18,750.

²⁶ *Mille et quingenta talenta*] Scribe
duo millia et quingenta, ex Polyb. in Excerpt.
Leg. 35, et Livio ipso supra lib. XXXVII.
c. 45. RUBENIUS. Porro talenta 2500 sunt
marcæ argenti Paris. 234,375.

²⁷ *Oroanda*] Hic Sigonius legi jussit *Æno-
anda*, et similiter c. 39, ab *Ænoandis*. Ei
nimis facile obsecutæ sunt Gronovianæ editi-
ones, refragante Polybio, Legat. 35, refragante
et ipsa re. Si quidem hic pecuniæ exiguntur
ex pactione quæ cum *Oroandensibus* facta me-
moratur supra c. 18. Et hoc igitur loco, et
c. 39, reponendam duximus veterem lectionem.
Hoc debemus Cellario, quem adi l. III. Geogr.
Antiq. c. 4. Idem mendum correximus et
c. 45, infra.

Ne quem exercitum, qui cum populo Romano ²⁸ sociisque^k bellum U. C. 564. gesturus erit, rex per fines regni sui, eorumve^l, qui sub ditione A. C. 188. ejus erunt, transire sinito: neu commeatu, neu qua alia ope juvato. Idem Romani sociique Antiocho, et iis, qui sub imperio ejus erunt, præsent. Belli gerendi jus Antiocho ne esto cum iis, qui insulas colunt, neve in Europam transeundi. Excedito urbibus, agris, vicis, castellis cis Taurum montem ²⁹ usque ad Tanaim^m amnem, et a valle Tauri usque ad juga, qua in Lycaniam vergit. Ne qua arma efferto, ex iis oppidis, agris, castellisque, quibus excedat. si qua extulit, quæ quoque oportebit, ³⁰ recte restituito. Ne militem, neu quem alium ex regno Eumenis recipito. Si qui earum urbium cives, quæ regno abscedunt, cum rege Antiocho intraque fines ejus regni sunt, Apameam omnes ante diem certam redeantⁿ. Qui ex regno Antiochi apud Romanos sociosque sunt, iis jus abeundi manendique esto. Servos seu fugitivos, seu bello captos, seu qui ^o liber captus aut transfuga erit, reddito Romanis sociisque. Elephantos tradito omnes, neque alios parato. Tradito et naves longas armamentaque earum: ³¹ neve plures, quam decem naves actuarias, (nulla quarum^p plus quam triginta remis agatur) habeto: neve monerem ex belli causa, quod ipse inlaturus erit. Neve navigato citra ³² Calycadnum, neve^q Sarpedonem^r promontoria: extra quam, si qua navis pecuniam, stipendium, aut legatos, aut obsides portabit. Milites mercede conducendi ex iis gentibus, quæ sub ditione populi Romani sunt, Antiocho regi jus ne esto: ne voluntarios quidem recipiendi. Rhodiorum sociorumve quæ ædes ædificiaque intra fines regni Antiochi sunt, quo jure ante bellum fuerunt, eo Rhodiorum sociorumve sunt. Si quæ pecuniæ debentur, earum exactio esto. Si quid ablatum est, id conquirendi, cognoscendi, repetendique jus item^s esto. Si quas urbes, quas tradi oportet, ii tenent, quibus Antiochus dedit, et^t ex iis præ-

^k sociisque Gron. ^l eorumque Ead. ^m Halyn Kreysa. Bekk. ⁿ redeunto Ead.
^o quis Bekk. ^p quarum del. Gron. Crev. quarum nulla Kreysa. ^q neu Bekk.
^r Sarpedonium Kreysa. Bekk. ^s item jus Bekk. ^t et del. Gron. Crev.

²⁸ Sociisque eorumve] Sic prisci editi. Gronovianæ editiones sociisque . . . eorumque: minus apposite.

²⁹ Usque ad Tanaim amnem] Imo Halyn, quod recte Gronovius post Budæum annotavit. Tanais procul ab his regionibus abest. Favet huic emendationi codex Vict. qui habet usque Acharum amnem.

³⁰ Recte restituito] Vid. not. 24, ad XXXIV. 35.

³¹ Neve plures quam decem naves actuarias] Hic dissentit Livius a Polybio, qui decem naves constratas Antiocho concessas esse dicit, nullam actuariam. Gronovius Livii verba ad Polybiani contextus normam refingere nititur. Sed hic Polybium potius corruptum esse crediderimus. Itaque hæc videtur esse hujus loci sententia. Monerem distinguit Livius a nave

actuaria. Monerem itaque intelligimus navem longam minimæ formæ, ut quæ uno ordine remorum agatur: sed tamen altiore et validiorem actuaria, quæ aperta erat. Jubetur ergo Antiochus tradere naves omnes longas, quas tunc temporis habeat. Conceduntur ei decem actuariæ naves pacem agenti. Si bellum ipse inferat, nihilo plus navium habere ei permittitur. Si bello lacessatur, licet ei naves longas parare, sed moneres, nec definitur earum numerus. Hæc nobis maxime probabilia videntur. Ceterum qui locum hunc fusius tractatum videre voluerit, legat bene longam Jac. Gronovii dissertationem epistolicam ad Jo. Georgium Grævium, tom. II. Liviano.

³² Calycadnum] Olim Calycandrum. Sigonius emendavit ex Appiano in Syriac. et Strabone.

U. C. 564. *sidia deducito ; utique recte tradantur, curato.* ³³ *Argenti probi*
 A. C. 188. *duodecim millia Attica talenta^r dato intra duodecim annos*
pensionibus æquis, (talentum ne minus pondo octoginta Romanis
ponderibus pendat) ³⁴ *et tritici quingenta quadraginta millia*
modiūm. Eumeni regi ³⁵ *talenta trecenta quinquaginta intra*
quinquennium dato : et pro frumento, ³⁶ *quod æstimatione fiat,*
talenta centum viginti septem. Obsides Romanis viginti dato,
et triennio mutato ; ne minores octonūm denūm annorum, neu
maiores quinūm quadragenūm. Si qui sociorum populi Romani
ultro bellum inferent Antiocho, vim vi arcendi jus esto ; dum ne
quam urbem aut belli jure teneat, aut in amicitiam accipiat.
Controversias inter se jure ac judicio disceptanto, aut, si utrisque
placebit, bello. De Hannibale Pœno, et Ætolo Thoante, et
Mnasimacho^s Acarnane, et Chalcidensibus Eubulida et Phi-
lone, dedendis, in hoc quoque fœdere adscriptum est. et ut, si
quid postea addi, demi, mutarive placuisset, ut id salvo fœdere
fieret.

XXXIX. Consul juravit in hoc fœdus^t. ab rege qui exige-
 rent jusjurandum, profecti Q. Minucius Thermus et L. Man-
 lius, qui tum forte ab Oroandis rediit. et Q. Fabio Labeoni,
 qui classi præerat, scripsit, ut Patara extemplo proficisceretur ;
 quæque ibi naves regiæ essent, concideret cremaretque. Pro-
 fectus ab Epheso, quinquaginta tectas naves aut concidit, aut

^r *talenta Attica duodecim millia* Bekk.

^s *Mnasilocho* Kreyss. Bekk.

^t *in hoc fœdus juravit* Bekk.

³³ *Argenti probi duodecim millia Attica*
talenta Talentum ne minus pondo octoginta
Romanis ponderibus pendat] Atqui talentum
 Atticum sexaginta minarum est. Mina autem
 Attica par censetur Romanæ libræ. Grono-
 vius l. III. de Pec. Vet. c. 3, ut hanc difficul-
 tatem tollat, emendat ex Polybio. *Argenti*
probi Attici (ἀργυρίου Ἀττικοῦ ἀπὸς) *duodecim*
millia talentūm. Talentum autem
 octoginta librarum ponderibus Romanis,
 Ægyptium est, ut testatur Varro apud Plin-
 ium, l. XXXIII. c. 3. Porro quod hic ex-
 iguntur ejusmodi talenta, quum talenta tan-
 tum Euboica, quæ minora sunt Atticis, postu-
 lentur in conditionibus a Scipione latis, supra
 l. XXXVII. c. 45, id quidem mirum videri
 non debet. Præterquam quod enim nullum
 unquam hostem ita contempserunt Romani,
 ut Antiochum, sæpe senatus populusque Ro-
 manus aliquid addebant ad leges fœderum
 ab imperatoribus dictas. Exemplum insigne
 habes in Lutatiano fœdere, de quo supra l.
 XIX. capp. 60 et 61. Ceterum duodecim
 millia talentūm, quorum unumquodque octo-
 ginta pondo pendat, paria sunt marcis argenti
 1,500,000. Aliter, et quidem peringeniose,
 nodum hunc de talentis quæ octoginta libra-
 rum Romanarum esse debeant, solvit Clar.
 Labarreus, Disputatione de ponderibus, t.

II. Commentariorum regiæ Inscriptionum
 terarum Academiæ. Ex ejus mente talen-

tum vulgare par erat libris Romanis pondo 70.
 Sed quia Romanis hic mos erat, ut quidquid
 auri argentique ad officinam monetæ flandum
 ferendum afferretur, ex eo octavam partem
 lucraretur respublica, ideo non libris 70, quod
 genuinum erat talenti pondus, sed 80, talen-
 tum sibi ab Antiocho solvendum ætimant.
 Nobis non licet hanc conjecturam sequi, pro-
 pterea quod minam facimus parem libræ Ro-
 manæ, drachmam denario, ex vulgari anti-
 quorum æstimatione ; ac proinde talentum
 nobis est, ut Varroni apud Plinium l. XXXV.
 c. 11, *sex millium denariorum*, librarum Ro-
 manarum 60.

³⁴ *Et tritici quingenta quadraginta millia*
modiūm] Modios nostrates 416,250.

³⁵ *Talenta trecenta quinquaginta]* Si hæc
 sunt talenta Attica, ut solet intelligi, quando
 talentum absolute ponitur, fiunt marcæ argenti
 32,812, cum uncis 4.

³⁶ *Quod æstimatione fiat]* Latet mendum
 in voce *fiat*. Id arguit Polybius, qui ha-
 bet καθὼς ἐτίμησεν ὁ βασιλεὺς Ἀντίοχος.
 Jussus erat Antiochus Eumeni reddere quod
 frumenti reliquum erat ex eo quod patri
 debebatur. Hic pro illo frumento dare jube-
 tur talenta centum viginti septem, ex æsti-
 matione quam ipse fecerat : id est, ex pretio
 quo ipse frumentum taxaverat. Talenta Attica
 centum viginti septem efficiunt marcas argenti
 11,906, cum uncis 2.

incendit. Telmissum^u eadem expeditione, territis subito U. C. 584.
 adventu classis oppidanis, recepit. Ex Lycia protinus, jussis A. C. 188.
 ab Epheso sequi, qui ibi relictī erant, per insulas in Græciam
 trajecit. Athenis paucos moratus dies, dum Piræeum ab
 Epheso naves venirent, totam inde classem in Italiam reduxit.
 Cn. Manlius quum inter cetera, quæ accipienda ab Antiocho
 erant, elephantos quoque accepisset, donoque Eumeni omnes
 dedisset; deinde caussas^x civitatum, multis inter novas res
 turbatis, cognovit. Et Ariarathes rex, parte dimidia pecuniæ Res regum
 imperatæ, Eumenis beneficio^y, cui desponderat per eos dies et urbium
 filiam, remissa, in amicitiam est acceptus. Civitatum autem compositæ.
 cognitis caussis, decem legati aliam aliarum fecerunt condi-
 tionem. Quæ stipendiariæ regi Antiocho fuerant, et cum
 populo Romano senserant, iis immunitatem dederunt: quæ
 partium Antiochi fuerant, aut stipendiariæ Attali regis, eas
 omnes vectigal pendere Eumeni jusserunt. nominatim præ-
 terea³⁷ Colophonis, qui in Notio habitant, et³⁸ Cymæis, et
 Mylasenis^z immunitatem concesserunt. Clazomeniis, super
 immunitatem, et Drymusam^a insulam dono dederunt: et
 Milesiis, quem sacrum adpellant, agrum restituerunt: et Ili-
 ensibus Rhoeteum et Gergithum addiderunt, non tam ob
 recentia ulla merita, quam originum memoria. eadem et Dar-
 danum liberandi caussa fuit. Chios quoque, et Smyrnæos, et
 Erythræos, pro singulari fide, quam eo bello præstiterunt^b, et
 agro donarunt, et in omni præcipuo honore habuerunt. Pho-
 cæensibus et ager, quem ante bellum habuerant, redditus; et,
 ut legibus antiquis uterentur, permissum. Rhodiis adfirmata,
 quæ data priorē decreto erant; Lycia et Caria datæ usque ad
 Mæandrum amnem, præter Telmissum. Regi Eumeni Cher-
 sonesum in Europa et Lysimachiam, castella, vicos, agros,
 quibus finibus tenuerat Antiochus, adjecerunt: in Asia Phry-
 giam utramque, (alteram ad Hellespontum, majorem alteram
 vocant) et Mysiam, quam Prusias rex ademerat, ei restitu-
 erunt: et Lycaoniam, et Milyada, et Lydiam, et nominatim
 urbes Tralles, atque Ephesum,³⁹ et Telmissum. De Pam-
 phylia disceptatum inter Eumenem et Antiochi legatos quum
 esset; quia pars ejus citra, pars ultra Taurum est, integra res
 ad senatum rejicitur.

XL. His foederibus decretisque datis, Manlius, cum decem Gallis leges
 legatis omnique exercitu ad Hellespontum profectus, evocatis dictæ.
 eo regulis Gallorum, leges, quibus pacem cum Eumene ser-

^u *Telmessum* Gron. Crev.

^x *causas deinde* Bekk.

^y *beneficio Eumenis* Ead.

^z *et Cymeis et Milesiis* Gron.

^a *Drymussam* Kreyss. Bekk.

^b *præstiterant* Crev.

³⁷ * *Colophonis qui in Notio habitant*] Notium, oppidum Colophonium erat, et sic designatur a Livio supra XXXVII. 26.

³⁸ *Cymeis et Mylasenis*] Scribendum est *Cymæi*, non *Cymeis*; Græce Κυμαῖοι. Jam pro *Milesiis* reposuimus *Mylasenis*, auctore

Polybio, et faventibus MSS. et vett. editis, qui exhibent sive *Milosenis*, sive *Milesenis*.

³⁹ *Et Telmissum*] Tamen supra, lib. XXXVII. c. 56, Telmissum excipitur; tanquam neque Rhodiis danda, neque Eumeni.

U. C. 564.
A. C. 188.
Manlius in
Europam
trajicit.

Thraces
cum
invadunt.

varent, dixit; denunciavitque, ut morem vagandi cum armis finirent, agrorumque suorum terminis se continerent. Contractis deinde ex omni ora navibus, et Eumenis etiam classe per Athenæum fratrem regis ab Elæa adducta, copias omnes in Europam trajecit. inde, per Chersonesum modicis itineribus grave præda omnis generis agmen trahens, Lysimachiae stativa habuit; ut quam maxime recentibus et integris jumentis Thraciam, per quam iter vulgo horrebant, ingrederetur. Quo profectus est ab Lysimachia die, ad amnem, Melana quem vocant, inde postero die Cypsela pervenit. a Cypselis via decem millium fere silvestris, angusta, confragosa excipiebat. propter cujus difficultatem itineris in duas partes divisus exercitus. et præcedere una jussa, altera magno intervallo cogere agmen, media impedimenta interposuit: plaustra cum pecunia publica erant, pretiosaque alia præda. Itaque, quum^x per saltum iret, Thracum decem haud amplius millia ex quatuor populis, Astii, et Cæni, et Maduateni, et Coreli^y, ad ipsas angustias viam circumsederunt. Opinio erat, non sine Philippi regis Macedonum^z fraude id factum. eum scisse, non alia, quam per Thraciam, redituros Romanos, et quantam pecuniam secum portarent. In primo agmine imperator erat, sollicitus propter iniquitatem locorum. Thraces nihil se moverunt, donec armati transirent. postquam primos superasse angustias viderunt, postremos nondum adpropinquantes, impedimenta et sarcinas invadunt. cæsisque custodibus, partim ea quæ in plaustis erant, diripere, partim sub oneribus jumenta abstrahere. Unde postquam clamor primum ad eos, qui, jam ingressi saltum, sequebantur, deinde etiam ad primum agmen est perlatus, utrimque in medium concurritur, et inordinatum simul pluribus^a locis prælium conseritur. Thraces præda ipsa inpeditos oneribus, et pterosque (ut ad rapiendum manus vacuas haberent) inermes, ad cædem præbet; Romanos iniquitas locorum, barbaris per calles notos obscurantibus^b, et latentibus interdum per cavas valles, prodebat. ipsa etiam onera plaustraque, ut fors tulit, his aut illis incommode objecta, pugnantibus inpedimento sunt: alibi prædo, alibi prædæ vindex cadit. Prout locus iniquus æquusve his aut illis, prout animus pugnantium est, prout numerus, (alii enim pluribus, quam ipsi erant, alii paucioribus, obcurrerant) varia pugnae fortuna est. multi utrimque cadunt. Jam nox adpetebat, quum prælio excedunt Thraces, non fuga vulnerum aut mortis, sed quia satis prædæ habebant.

XLI. Romanorum primum agmen extra saltum⁴⁰ circa

^x ita cum Bekk.

^y Cæletæ Gron. Crev.

^z Macedonum regis Bekk.

^a pluribus simul Ead.

^b incursantibus Gron. Crev.

40 Circa templum Bendidium] Bendis, ut Athenis vocabantur. Turnebus, l. XIV. Ad-
Hesychius, lingua Thracum Diana vers. c. 11.
ur: unde et Bendidia ejus feriæ

templum Bendidium castra loco aperto posuit: pars altera ad U. C. 564.
 custodiam inpedimentorum medio in saltu, duplici circum- A. C. 188.
 data vallo, mansit. Postero die, prius explorato saltu, quam
 moverent, primis se conjungunt. In eo prælio, quum et
 inpedimentorum pars et calonum, et milites aliquot, quum
 passim toto prope saltu pugnaretur, cecidissent, plurimum
 Q. Minucii Thermi morte damni est acceptum, fortis ac
 strenui viri. Eo die ad Hebrum flumen perventum est. inde
 Æniorum fines præter Apollinis, ^c Zerynthium ^e quem vocant
 incolæ, templum superant. Aliæ angustiae circa Tempyra
 excipiunt, (hoc loco nomen est) nec minus ^e confragosæ,
 quam priores: sed, quia nihil silvestre circa est, ne latebras
 quidem ad insidiandum præbent. Huc ad eandem spem Alterum
 prædæ Thrausi (gens et ipsa Thracum) convenere: sed, quia prælium.
 nudæ valles, procul ut conspicerentur angustias obsidentes,
 efficiebant, minus terroris tumultusque fuit apud Romanos.
 quippe etsi iniquo loco, prælio tamen justo, acie aperta, con-
 latis signis ^d dimicandum erat. Conferti subeuntes cum cla-
 more, inpetu facto, primum expulere loco hostes; deinde
 avertere. fuga inde cædesque, suis ipsos inpedientibus angus-
 tiis, fieri cœpta est. Romani victores ad vicum Maronitarum
 (Saren adp lant) posuerunt castra. postero die patenti itinere
 Priaticus campus eos excepit; triduumque ibi, frumentum
 accipientes, manserunt, partim ex agris Maronitarum, confe-
 rentibus ipsis, partim ex navibus suis, quæ cum omnis generis
 commeatu sequebantur. Ab stativis diei via Apolloniam fuit.
 hinc per Abderitarum agrum Neapolim perventum est. Hoc
 omne per Græcorum colonias pacatum iter fuit. reliquum
 inde per medios Thracas, dies noctesque, etsi non infestum,
 suspectum tamen, donec in Macedoniam pervenerunt. Miti-
 ores Thracas idem exercitus, quum a Scipione eadem via
 duceretur, habuerat, nullam ob aliam causam, quam quod
 prædæ minus, quod peteretur, fuerat. Quamquam tum quo-
 que Claudius auctor est, ad quindecim millia Thracum, præ-
 cedenti ad exploranda loca agmen Mutini Numidæ obcurrisse.
 quadringentos equites fuisse Numidas, paucos elephantos.
 Mutinis filium per medios hostes cum centum quinquaginta
 delectis equitibus perrupisse. eundem mox, quum jam,
 Mutines, in medio elephantis conlocatis, in cornua equitibus
 dispositis, manum cum hoste conseruisset, terrorem ab tergo
 præbuisse. atque inde turbatos equestri velut procella hostes
 ad peditum agmen non accessisse. Cn. Manlius per Mace-
 doniam in Thessaliam exercitum traduxit. inde per Epirum

^c Zerynthum Gron.^d signis collatis Bekk.

41 Zerynthium quem vocant incolæ] Zerynthium reposuimus ex MSS. Gelenii pro Zerynthum, quod præferunt Gronovianæ editiones. Zerynthius Apollo dicebatur a Zeryntho antro, et urbe cognomine. Ceterum vox quem

videtur hinc ableganda, quæ facile suppleri potest, et videtur huc, invito Livio, qui libenter genus hoc provocabuli supprimit, irrepsisse.

42 * Confragosæ] Asperæ ac difficiles ob inæqualia vallium colliumque.

U. C. 564. Apolloniam quum pervenisset, nondum adeo hiberno contempto
A. C. 188. mari, ut trajicere auderet, Apolloniæ hibernavit.

XLII. Exitu prope anni M. Valerius consul ex Liguribus ad magistratus subrogandos Romam venit, nulla memorabili in provincia re gesta^a, ut ea probabilis moræ causa esset, quod solito serius ad comitia venisset. Comitibus consulibus rogandis fuerunt ante diem duodecimum Kalendas Martias. creati M. Æmilius Lepidus, C. Flaminius. Postero die prætores facti Ap. Claudius Pulcher, Ser. Sulpicius Galba, Q. Terentius Culleo, ^a L. Terentius Massiliota^b, Q. Fulvius Flaccus, M. Furius Crassipes. Comitibus perfectis, quas provincias prætoribus esse placeret, retulit ad senatum consul. decreverunt duas Romæ, juris dicundi causa; duas extra Italiam, Siciliam et Sardiniam; duas in Italia, Tarentum et Galliam. et extemplo, priusquam inirent magistratum, sortiri jussi. Ser. Sulpicius urbanam, Q. Terentius peregrinam est sortitus. L. Terentius Siciliam, Q. Fulvius Sardiniam, Ap. Claudius Tarentum, M. Furius Galliam. Eo anno L. Minucius Myrtilus et L. Manlius, quod legatos Karthaginienses pulsasse dicebantur, jussu M. Claudii prætoris urbis per feciales traditi sunt legatis, et Karthaginem aucti. In Liguribus magni belli, et gliscentis in dies magis, fama erat. itaque consulibus novis, quo die de provinciis et de republica retulerunt, senatus utrisque^c Ligures provinciam decrevit. Huic senatusconsulto Lepidus consul intercedebat, *Indignum esse prædicans, consules ambos in valles Ligurum includi. M. Fulvium et Cn. Manlium biennium jam, alterum in Europa, alterum in Asia, velut pro Philippo atque Antiocho substitutos, regnare. Si exercitus in his terris esse placeat, consules iis potius, quam privatos, præesse oportere. Vagari eos cum belli terrore per nationes, quibus bellum indictum non sit, pacem pretio venditantes. Si eas provincias exercitibus obtinere opus esset; sicut M. Acilio L. Scipio consul, L. Scipioni^d M. Fulvius et Cn. Manlius successissent consules: ita Fulvio Manlioque C. Livium et M. Valerium consules debuisse succedere. nunc certe, perfecto Ætolico bello, recepta ab Antiocho Asia, devictis Gallis, aut consules ad exercitus consulares mitti, aut reportari*

Qui pulsant Pœnos legatos, traditi.
U. C. 565.
A. C. 187.
M. Æmilio,
C. Flamini
Coss.
Ligures
provincia
Coss.

^a gesta re Bekk.
Gron. Crev.

^b Massaliota Gron. Bekk. Massa Crev. ^c utrique
^d L. Scipio consul, L. Scipioni l. L. Scipioni consulibus Eæd.

43 L. Terentius Massa] Cognomen hujus prætoris legitur hoc loco in editis Massaliota: in Vict. codice Nasica. Reposuimus Massa, quomodo supra l. XXXI. c. 50, et infra l. XL. c. 35.

44 Sicut Man. Acilio, L. Scipioni consulibus M. Fulvius et Cn. Manlius successissent] Hæc non omnino accurata sunt. Neque enim collegæ fuerunt Man. Acilius et L. Scipio, quemadmodum M. Fulvius et Cn. Manlius; nec eodem anno imperium habuerunt, hic in Asia,

ille in Ætolia. Sed Man. Acilio L. Scipio, L. Scipioni Cn. Manlius successit, collega interim M. Fulvio bellum Ætolicum semestri spatio intermissum redintegrante. Ceterum hanc culpam librariorum esse, non Livii, ostendit Victorini codicis scriptura: Sicut M. Tullio L. Scipio consul, L. Scipioni M. Fulvius et M. Manlius successissent. Lege Man. Acilio pro M. Tullio, et Cn. Manlius pro M. Manlius: jam omnia sana sunt.

legiones inde, reddique tandem reipublicæ debere. Senatus, his U. C. 565.
 auditis, in sententia perseveravit, ut consulibus ambobus A. C. 187.
 Ligures provincia esset: Manlium Fulviumque decedere de
 provinciis, et exercitus inde deducere ac redire Romam,
 placuit.

XLIII. Inimicitiae inter M. Fulvium et M. Æmilium
 consulem erant: et super cetera Æmilius, serius biennio
 se consulem factum M. Fulvii opera, "ducebat". itaque ad
 invidiam ei faciendam legatos Ambracienses in senatum,
 "subornatos criminibus, introduxit. Qui sibi, *quam in pace* Fulvium
Ambraci-
enses
accusant.
essent, "imperataque a prioribus consulibus fecissent, et eadem
præstare obedienter M. Fulvio parati essent, bellum inlatum
questi, agros primum depopulatos, terrorem direptionis et cædis
urbi injectum, ut eo metu claudere cogerentur portas. obsessos
deinde et obpugnatos se, et "omnia exempla belli edita in se,
cædibus, incendiis, ruinis, direptione urbis: conjuges, liberos in
servitium abstractos: bona ademta, et, quod se ante omnia
moveat, templa tota urbe spoliata ornamentis. simulacra Deum,
Deos immo ipsos, convulsos ex sedibus suis, ablatos esse;
 "parietes postesque nudatos, quos adorent, ad quos precentur
 et supplicent, Ambraciensibus superesse". Hæc querentes,
 interrogando "criminose ex composito, consul ad plura,
 velut non sua sponte dicenda, eliciebat. Motis Patribus,
 alter consul C. Flaminius M. Fulvii causam excepit: qui,
veterem et obsoletam viam ^h *ingressos Ambracienses, dixit. "Sic* Defendit C.
Flaminius.
M. Marcellum a Syracusanis, sic Q. Fulvium a Campanis
accusatos. quin "eadem opera T. Quinctium a Philippo rege,
M. Acilium et L. Scipionem ab Antiocho, Cn. Manlium a
Gallis, ipsum M. ¹ *Fulvium ab Ætolis et Cephallenia populis*
accusari paterentur. Ambraciam obpugnatam et captam, et
signa inde ornamentaque ablata, et cetera facta, quæ captis

* dicebat Crev. ^f a del. Ead.
^h viam et obsoletam Bekk.

* non superesse Gron.
¹ M. del. Gron. Crev.

45 *Dicebat*] Sic Andreas et Vict. codex.
 Nec videmus cur Gronovianæ editiones id
 mutatum voluerint in *ducebat*.

46 * *Subornatos criminibus*] Clam instructos
 criminationibus.

47 *Imperataque prioribus consulibus fecis-*
sent] Sic supra, l. XXXV. c. 17, *Antiocho et*
Smyræ et Lampsacus imperata faciant. Vul-

gati habent a prioribus. Sed Andreas, et unus
 e MSS. Hearnii, et noster Victor. omittunt
 particulam a.

48 * *Omnia exempla belli edita in se*] Vld.
 not. ad XXIX. 27.

49 *Parietes postesque nudatos, quos adorent*
... Ambraciensibus superesse] Secuti sumus
 auctoritatem librorum, tum a Gelenio, tum a
 Gronovio, tum ab Hearnio inspectorum, qui
 sic habent, quomodo edi curavimus. Sensus

est, nihil aliud superesse Ambraciensibus,
 quod adorent, ad quod conversi precentur et
 supplicent, nisi parietes postesque nudatos,
 ablati a M. Fulvio deorum simulacris. In
 vulgatis legitur: *parietes postesque nudatos,*
 supple, esse. *Quos adorent, ad quos conversi*
precentur et supplicent, Ambraciensibus non
superesse.

50 * *Criminose*] Accusatorie; ita ut iis
 occasionem præberet novarum in Fulvium
 criminationum.

51 * *Sic M. Marcellum*] De his accusationi-
 bus Syracusanorum in Marcellum, Campano-
 rum in Q. Fulvium, egit Livius l. XXVI.
 c. 26, et seqq.

52 * *Eadem opera*] Uno tenore, pariter
 simulque.

U. C. 565. *urbibus soleant, negaturum aut me pro M. Fulvio, aut ipsum*
 A. C. 187. *M. Fulvium censetis, Patres conscripti? qui ob has res gestas triumphum a vobis postulaturus sit; Ambraciam captam, signaque, quæ ablata criminantur, et cetera spolia ejus urbis ante currum laturus, " et fixurus in postibus suis. Nihil est, quod se ab Ætolis separent. eadem Ambraciensium et Ætolorum causa est. Itaque collega meus vel in alia causa inimicitias exerceat, vel, si in hac utique mavult, retineat Ambracienses suos in adventum M. Fulvii. Ego nec de Ambraciensibus, nec de Ætolis decerni quidquam, absente M. Fulvio, patiar.*

XLIV. Quum Æmilius callidam malitiam inimici, velut omnibus notam, insimularet, et tempus eum morando extrac-
 turum diceret, ne consule inimico Romam veniret¹; certamine consulum biduum absumtum est. nec præsentem Flaminio decerni quidquam videbatur posse. Captata occasio est, quum æger forte Flaminius abesset; et, referente Æmilio, senatus-consultum factum est, *Ut Ambraciensibus omnes suæ res^k redderentur: in libertate essent, ac legibus suis uterentur: portoria, quæ vellent, terra marique caperent, dum eorum immunes Romani ac socii Latini nominis essent. Signa aliaque ornamenta, quæ quererentur ex ædibus sacris sublata esse, de iis, quum M. Fulvius Romam revertisset, placere ad collegium pontificum referri, et, quod ii censuissent, fieri.* Neque his contentus consul fuit, sed postea per infrequentiam adjecit senatus-consultum^l, *" Ambraciam non videri vi captam esse^m.* Supplicatio inde, ex decemvirorum decreto, pro valetudine populi fuit per triduum, quia gravis pestilentia urbem atque agros vastabat. Latinæ inde fuerunt. Quibus religionibus liberati consules, et delectu perfecto, (novis enim uterque maluit uti militibus) in provinciam profecti sunt: veteresque omnes dimiserunt. Post consulum profectionem Cn. Manlius pro-
 consul Romam venit, cui quum ab Ser. Sulpicio prætore senatus ad ædem Bellonæ datus esset, et ipse, commemoratis rebus ab se gestis, postulasset, ut ob eas Diis immortalibus honos haberetur, sibique triumphanti urbem invehì liceret; contradixerunt pars major decem legatorum, qui cum eo fuerant, et ante alios L. Furius Purpureo, et L. Æmilius Paullus.

XLV. Legatos sese Cn. Manlio datos pacis cum Antiocho faciendæ causa, *" fœderisque etⁿ legum, quæ cum L. Scipione inchoatæ fuissent, perficiendarum.* Cn. Manlium summa ope tetendisse, ut eam pacem turbaret, et Antiochum, si sui potestatem fecisset, insidiis exciperet: sed illum, cognita fraude consulis, quum sæpe conloquiis petitis captatus esset, non congressum

¹ rediret Gron. Crev.

^k suæ res omnes Bekk.

^l senatusconsulto Gron. Crev.

^m vi captam esse non videri Bekk.

ⁿ et del. Ead.

53 *Et fixurus in postibus suis*] Vid. not. 29, l. XXXIV. c. 44.
 ad l. X. c. 7.

55 *Fœderisque et legum*] Dele copulam et, quæ abest ab MSS. Thuanæo et Victor.

54 *Ambraciam non videri*] Vid. not. 48, ad

modo, sed conspectum etiam ejus vitasse. Cupientem transire U. C. 565.
 Taurum ægre omnium legatorum precibus, ne carminibus Sibyllæ A. C. 187.
 prædictam superantibus terminos fatales cladem experiri vellet,
 retentum. ^oadmovisse tamen exercitum, et prope ipsis jugis ⁶⁶ad
 divortia aquarum castra posuisse. Quam nullam ibi ^pcausam
 belli inveniret, quiescentibus regiis, circumegisse exercitum ad
 Gallogræcos: cui nationi non ex senatus auctoritate, non populi
 jussu, bellum inlatum. quod quem umquam de sua sententia
 facere ausum? Antiochi, Philippi, Hannibalis et Pænorum re-
 centissima bella esse. de omnibus his consultum senatum, popu-
 lum jussisse. sæpe legatos ante missos, res repetitas, postremo,
 qui bellum indicerent, missos. Quid eorum, Cn. Manli, factum
 est, ut istud publicum populi Romani bellum, et non tuum priva-
 tum latrocinium ducamus ^q? At eo ipso contentus fuisti; recto
 itinere duxisti exercitum ad eos, quos tibi hostes desumseras: an
 et per omnes amfractus viarum, quum ad bivia consisteres, ut,
 quo flexisset agmen Attalus Eumenis frater, eo ⁷consul merce-
 narius cum exercitu Romano sequereris, Pisidiæ, Lycaoniæque,
 et Phrygiæ recessus omnes atque angulos peragrasti, stipem a
 tyrannis castellanisque deviis colligens? Quid enim tibi ⁸cum
 Oroandis? quid cum aliis æque innoxiiis populis? Bellum autem
 ipsum, cujus nomine triumphum petis, quo modo gessisti? Loco
 æquo, tempore tuo pugnasti? Tu vero recte, ut Diis immortali-
 bus honos habeatur, postulas: primum, quod pro temeritate
 imperatoris, ⁹nullo jure gentium ^rbellum inferentis, pœnas luere
 exercitum noluerunt: deinde, quod belluas, non hostes, nobis
 objecerunt.

XLVI. ^oNolite ^snomen tantum existimare mixtum esse
 Gallogræcorum. multo ante et corpora et animi mixti ac vitati
 sunt. An, si illi Galli essent, cum quibus millies vario eventu
 in Italia pugnatum est, quantum in imperatore nostro fuit, nun-
 cius illinc redisset? Bis cum iis pugnatum est, bis loco iniquo
 subiit, in valle inferiore pedibus pene hostium aciem subjecit.
 ut ^tnon tela ex superiore loco mitterent, sed corpora sua nuda
 injicerent, obruere nos potuerunt ^u. Quid igitur incidit? Magna
 fortuna populi Romani est, magnum et terribile nomen. Re-
 centi ruina Hannibalis, Philippi, Antiochi, ⁶¹prope attoniti

^o retentum admoisse Bekk.

^p ibi nullam Ead.

^q dicamus Gron. Crev.

^r gentium jure Bekk.

^s Nolito Gron.

^t ut, si Gron. Crev.

^u potuerint Ead.

56 *Ad divortia aquarum*] Divortia aquarum, inquit Turnebus, l. XIV. Advers. c. 11, juga sunt, unde in diversa aquas et cœlestes et perennes divertunt.

57 *Consul mercenarius . . . stipem a tyrannis . . . colligens*] Non immerito objectam esse Manlio avaritiam docet Polybius uno verbulo, quod in Excerpt. Leg. 31, reperitur. Nam quum Isiondenses, de quibus Livius c. 15, supra, auxilium ejus adversus Telmissenses implorarent, ipse, inquit Polybius, hanc sibi

offerri a propitio Mercurio prædam putans, illico in Pamphyliam flexit iter.

58 *Cum Oroandis*] Vid. not. 27, ad c. 37, supra.

59 ^o *Nullo jure gentium*] Sine ulla ex iis belli causis quæ jure gentium legitimæ habentur.

60 *Nolite*] Mendum hic insederat Gronovianas editiones: nolito.

61 *Prope attoniti erant. Tanta corporum moles, fundis sagittisque . . . consternati sunt*]

U. C. 565. *erant, tantæ corporum moles. Fundis⁹ sagittisque in fugam*
 A. C. 187. *consternati sunt: gladius in acie cruentatus non est Gallico bello: "velut avium examina, ad crepitum primum missilium avolavere. At, Hercule, nos iidem, (admonente fortuna, quid, si hostem habuissemus, casurum fuisset) quum redeuntes in latrunculos Thracas incidissemus, cæsi, fugati, exuti impedimentis sumus. Q. Minucius Thermus, in quo haud paullo plus damni factum est, quam si Cn. Manlius, cujus temeritate ea clades inciderat, perisset, cum multis viris fortibus cecidit: "exercitus, spolia regis Antiochi referens, trifariam dissipatus, alibi primum, alibi postremum agmen, alibi impedimenta, inter vepres in latebris ferarum noctem unam delituit. Pro his triumphus petitur? Si nihil in Thracia cladis ignominiaque foret acceptum, de quibus hostibus triumphum peteres? de iis, ut opinor, quos tibi hostes senatus aut populus Romanus dedisset. Sic huic L. Scipioni, sic illi M'. Acilio de rege Antiocho, sic paullo ante T. Quinctio de rege Philippo, sic P. Africano de Hannibale, et Pœnis, et Syphace, triumphus datus. "et minima illa, quum jam senatus censuisset bellum, quæsitæ tamen sunt, quibus nunciandum esset: ipsis utique regibus nunciaretur; an satis esset, ad præsidium aliquod nunciari? "Vultis ergo hæc omnia pollui et confundi? tolli fecialia jura? nullos esse feciales? fiat (pace Deum dixerim) jactura religionis: oblivio Deorum capiat pectora vestra. Num senatum quoque de bello consuli non placet? non ad populum ferri, velint, jubeantne cum Gallis bellum geri? Modo certe consules Græciam atque Asiam volebant. tamen perseverantibus vobis, Ligures provinciam decernere, dicto audientes fuerunt. Merito ergo a vobis, prospere bello gesto, triumphum petent, quibus auctoribus gesserunt.*

Manlius se defendit.

XLVII. Talis oratio Furii et Æmilii fuit. Manlium in hunc maxime modum respondisse accepimus. *Tribuni plebis antea solebant triumphum postulantibus adversari, Patres conscripti. Quibus ego gratiam habeo, quod seu mihi, seu magnitudini rerum gestarum, hoc dederunt, ut non solum silentio*

⁹ erant. *Tantæ corporum moles fundis* Crev. Kreyss. Bekk.

Verbum *consternati sunt* refertur ad Gallos, qui hic designantur per hæc verba, *tantæ corporum moles*: prorsus quasi scripsisset Livius: Galli, tantæ corporum moles, consternati sunt. Porro male distinguitur hic locus in vulgatis: *prope attoniti erant, tantæ corporum moles. Fundis sagittisque . . .* Qui enim opponuntur stupor ille quo defixi steterunt, et corporum moles? At mirum est profecto vasti et proceri corporis homines fundis sagittisque in fugam consternatos esse.

62 *Velut avium examina*] Sigonius e libro suo affert *apium*: in Victorino legitur *apum*. Utrumlibet parum interest. Sed ad *apes* apissime referuntur et ipsa vox *examina*, et

crepitus ille quo fugantur.

63 *Exercitus . . . trifariam dissipatus . . . delituit*] Intellige nomen *exercitus* inniti verbo *delituit*, ita ut triplex hoc membrum, *alibi primum, alibi postremum agmen, alibi impedimenta*, connectendum sit his vocibus, *trifariam dissipatus*, tanquam iis explicandis appositum.

64 *Et minima illa . . . quæsitæ tamen sunt*] Consulti sunt feciales de his, quæ hand sane magni momenti esse videantur, nempe, utrum regibus ipsis nunciari oporteret, an etc. Id factum memoravit Livius quum in Philippo, l. XXXI. c. 8, tum in Antiocho, l. XXXVI. c. 3.

65 *Vultis ergo*] Thuan. *Velitis ergo*, quod

comprobarent honorem meum, ⁶⁶ sed referre etiam, si opus esset, U. C. 565.
 viderentur parati esse. Ex decem legatis, si Diis placet, quod A. C. 187.
 consilium^r dispensandæ cohonestandæque victoriæ imperatoribus
 majores dederunt nostri, adversarios habeo. L. Furius^s, L.
 Æmilius currum triumphalem me conscendere prohibent, coro-
 nam insignem capiti detrahunt; quos ego, si tribuni me trium-
 phare prohiberent, testes citaturus fui rerum a me gestarum.
 Nullius equidem invideo honori, Patres conscripti. Vos^u tribu-
 nos plebei nuper, viros fortes ac strenuos, impediētes Q. Fabii
 Labeonis triumphum, auctoritate vestra deterruistis. trium-
 phavit, quem non bellum injustum gessisse, sed hostem omnino
 non vidisse, inimici jactabant. Ego, qui cum centum millibus
 ferocissimorum hostium signis conlatis toties pugnavi, qui plus
 quadraginta millia hominum cepi aut occidi, qui bina castra
 eorum expugnavi, qui citra juga Tauri omnia pacatiora, quam
 terra Italia est, reliqui, non triumpho modo fraudor; sed caus-
 sam apud vos, Patres conscripti, accusantibus meis ipse legatis
 dico^t. Duplex eorum, ut animadvertistis, Patres conscripti,
 accusatio fuit. nam, nec gerendum mihi fuisse bellum cum
 Gallis, et gestum temere atque imprudenter, dixerunt. non erant
 Galli hostes, sed tu eos pacatos imperata facientes violasti. Non
 sum postulaturus a vobis, Patres conscripti, ut, quæ communiter
 de inmanitate gentis Gallorum, de infestissimo odio in nomen
 Romanum scitis, ea de illis quoque, qui Asiam incolunt, existi-
 metis^v Gallis. Remota^w universæ gentis infamia atque invidia,
 per se ipsos æstimate. Utinam rex Eumenes, utinam Asiæ civi-
 tates omnes adessent, et illos potius querentes, quam me accusan-
 tem, audiretis! Mittite, agedum, legatos circa omnes Asiæ
 urbes, et quærite, ultra^x graviori servitute, Antiocho ultra Tauri
 juga emoto, an Gallis subactis, liberati sint? quoties agri eorum
 vastati sint, quoties prædæ abactæ, referant: quum vix redi-
 mendi captivos copia esset, et mactatas humanas hostias inmo-
 latosque liberos suos audirent. Stipendium, scitote, pependisse
 socios vestros Gallis: et nunc, liberatos per vos regio imperio,
 fuisse pensuros, si a me foret cessatum.

^r concilium Gron.
 Bekk.

^s add. et Kreyss. Bekk.

^t legatis dico Gron. Kreyss.

^u qui terras has incolunt, existimetis.

Gallos remota etc. Gron. Crev.

^w utrum a Emd.

non temere fastidiendum. Sic l. V. c. 53,
Velitisne illos Romanos, vos Veientes esse?
 JAC. GRONOVIVS.

66 ^s Sed referre etiam] Jus referendi ad
 senatum, sive senatum consulendi de iis quæ
 viderentur ad rempublicam pertinere, habe-
 bant tribuni plebis.

67 Tribunos plebei impediētes Q.
 Fabii Labeonis triumphum] De hoc Fabio duo-
 bus tantummodo locis egit Livius, nempe c.
 ult. l. XXXVII. et c. 39 hujus libri, nec ullam
 hujus certaminis tribunorum adversus eum

mentionem fecit.

68 Gallos per seipsos æstimate] Recte
 observat Perizonius vocem Gallos hic suspec-
 tam esse debere locum accuratius inspicienti.
 Neque enim communiter de Gallis universis,
 sed de illis proprie qui Asiam incolebant, agi-
 tur. Videmur igitur legere debere, quomodo
 in Moguntina editione habetur, cui accedit
 unus e MSS. Hearnii: ea de illis quoque, qui
 terras has incolunt, existimetis Gallis. Remota
 universæ gentis infamia atque invidia, per se
 ipsos æstimate.

U. C. 565. XLVIII. Quo longius Antiochus emotus esset, hoc impotentius in Asia Galli dominarentur : et, quidquid est terrarum citra Tauri juga, Gallorum imperio, non vestro, adjecissetis. At enim sunt quidem ista vera. etiam^z ⁶⁹ Delphos, quondam commune^y humani generis oraculum, umbilicum orbis terrarum, Galli spoliaverunt : nec ideo populus Romanus his bellum indixit, aut intulit. Equidem aliquid interesse rebar inter id tempus, quo nondum in jure ac ditione vestra Græcia atque Asia erat, ad curandum animadvertendumque, quid in his terris fieret ; et hoc, quo finem imperii Romani Taurum montem statuistis, quo libertatem immunitatemve civitatibus datis, quo aliis fines adjicitis, alias agro multatis, aliis vectigal inponitis : regna augetis, minuitis, donatis, adimitis : curæ vestræ censetis esse, ut pacem terra marique habeant. ⁷⁰ An, nisi præsidia deduxisset Antiochus, quæ quieta in suis arcibus erant, non putaretis liberatam^m Asiam ? si Gallorum exercitus effusi vagarentur, rata dona vestra, quæ dedistis, regi Eumeni, rata libertas civitatibus esset ? Sed quid ego hæc ita argumentor ; tamquam non acceperim, sed fecerim hostes Gallos ? Te, L. Scipio, adpello, cujus ego mihi, succedens in vicem imperii tui, virtutem felicitatemque pariter non frustra ab Diis immortalibus precatus sum ; te, P. Scipio, qui legati jus, collegæ majestatem, et apud fratrem consulem, et apud exercitum habuisti ; sciatisme, in exercitu Antiochi Gallorum legiones fuisse ? videritis in acie eos, in cornu utroque (id enim roboris esse videbatur) locatos ? pugnaveritis, ut cum hostibus justis ? cecideritis ? spolia eorum retuleritis ? ⁷¹ Atqui cum Antiocho, ⁷² non cum Gallis, bellum et ^z senatus decreverat, et populus jusserat. sed simul, ut opinor, cum his decreverant jusserantque, qui ⁷³ intra ejus præsidia^a fuissent. ex quibus, præter Antiochum, cum quo pacem pepigerat Scipio, et cum quo nominatim fædus ut fieret, mandaveratis, omnes hostes erant, qui pro Antiocho arma adversus nos tulerunt. In qua caussa quum Galli ante omnes fuissent, et reguli quidam, et tyranni ; ego tamen et cum aliis, pro dignitate imperii vestri coactis

^z ista : verum etiam Bekk.

^z et L. his Gron.

^y Delphos quondam, commune Kreyss. Bekk.

^a præsidia ejus Bekk.

⁶⁹ * Delphos . . . umbilicum Orbis terrarum] Sic Græci quamplurimi, et post eos Latini. Vid. Cellar. Geogr. Ant. l. I. c. 4.

⁷⁰ An, nisi præsidia] Duo quæ sequuntur membra inter se ita connexa intelligi debent, ut unum ambo sensum efficiant. Qui non putaretis liberatam Asiam, nisi præsidia deduxisset Antiochus, an credetis ratam libertatem civitatibus futuram fuisse, si per eandem Asiam effusi Gallorum exercitus vagarentur ?

⁷¹ * Atqui cum Antiocho] Hæc dicuntur cum respectu ad ea quæ præcessere. Pugnavere Scipiones cum Gallis, ut cum hostibus justis, veris, legitimis, licet Antiocho, non

Gallis nominatim bellum indictum esset. Sed nimirum decretum senatus complectebatur eos quoque qui Antiochi sectam secuti essent, et intra ejus præsidia fuissent. Quum igitur Galli inter auxiliares Antiochi fuerint, legitimum cum iis bellum et Scipiones et ego gessimus.

⁷² Non cum Gallis bellum et senatus decreverat] Sic habere MS. Thuanæum testatur Jac. Gronovius. Accedit noster Vict. Vulgo : non cum Gallis bellum his senatus decreverat.

⁷³ Intra ejus præsidia] Editi ante Gronovium inter ejus præsidia. Sed vid. not. 40, ad c. 11 hujus libri.

⁷⁴ *luere peccata sua, pacem pepigi: et Gallorum animos, si pos-* U. C. 565.
sent mitigari a feritate insita, tentavi; et, postquam indomitos A. C. 187.
atque implacabiles cernebam, tum demum vi atque armis coër-
cendos ratus sum. Nunc, quoniam suscepti belli purgatum est
crimen, gesti reddenda est ratio. in quo confiderem equidem
causæ meæ, etiamsi non apud Romanum, sed apud Karthagi-
niensem senatum agerem; ubi in crucem tolli imperatores dicuntur,
si prospero eventu, pravo consilio rem gesserunt. Sed ego in ea
civitate, quæ ideo omnibus rebus incipiendis gerendisque Deos
adhibet, quia ⁷⁵ *nullius calumniæ subjicit ea, quæ Diis compro-*
baverunt, et in sollemnibus verbis habet, quum supplicationem
aut triumphum decernit; Quod bene ac feliciter rempublicam
administrarit; si nollem, si grave, ac superbum existimarem
virtute gloriari; pro felicitate mea exercitusque mei, quod
tantam nationem sine ulla militum jactura devicimus, postularem,
ut Diis immortalibus honos haberetur, et ipse triumphans in
Capitolium adscenderem, unde, votis rite nuncupatis, profectus
sum; negaretis hoc ⁷⁷ *mihi cum Diis immortalibus?*

XLIX. Iniquo enim loco dimicavi. Dic igitur, quo æquiore potuerim dimicare? Quam montem hostes cepissent, loco munito se tenerent, nempe eundum ad hostes erat, si vincere vellem. Quid? si urbem eo loco haberent, et mœnibus se tenerent? nempe obpugnandi erant. Quid? ad Thermopylas æquone loco M^p. Acilius cum rege Antiocho pugnavit? Quid? Philippum non eodem modo super Aoum amnem juga tenentem montium T. Quinctius dejecit? Equidem adhuc, qualem aut sibi fingant, aut vobis videri velint hostem fuisse, non invenio. Si degenerem et emollitum amœnitate Asiæ, quid periculi vel iniquo loco subeuntibus fuit? si timendum et feritate animorum, et robore corporum, ⁷⁸ *huicne* ^b *tantæ victoriæ triumphum negatis?* Cæca invidia est, Patres conscripti, nec quidquam aliud scit, quam ⁷⁹ *detrectare virtutes, conrumpere honores ac præmia earum.* mihi, quæso, ita ignoscatis, Patres conscripti, si longiorem orationem non cupiditas ⁸⁰ *gloriandi de me, sed necessaria crimi-* num defensio fecit. An etiam per Thraciam saltus patentes, qui angusti erant, et plana ex arduis, et culta ex silvestribus facere potui, et præstare, necubi notis sibi latebris delitescerent latrones Thraces, ne quid sarcinarum raperetur, ne quod jumen-

^b *huicne* Kreyss. Bekk.

74 * *Luere peccata sua*] Pecunia. Sic excusat et mitigat Manlius, suppresso etiam invidioso pecuniæ nomine, illam quæ ei objecta fuerat avaritiam, exactasque a tyrannis castellanisque ingentes auri et argenti summas.

75 * *Nullius calumniæ subjicit*] Nullius injustis et malitiosis cavillationibus deteri ainit.

76 *Pro felicitate mea*] Libenter et hic præfigeremus particulam si. Neque enim facile videtur posse suppleri.

77 *Mihi cum diis*] Si nihil hic vitii est, sensus erit: et mihi, et diis.

78 *Huicne*] Unus e MSS. Gronovianis et noster Vict. *huicne*.

79 *Detrectare virtutes*] Obtrectare virtutibus, debitam illis detrahare laudem: quemadmodum supra l. XXXIV. c. 15, *Cato, haud sane detrectator laudum suarum.*

80 *Gloriandi de me*] Duas ultimas voces addidit Gelenius, haud sane necessarias. Eas ignorat Vict. codex et unus e MSS. Hearnii.

U. C. 565. *tum ex tanto agmine abstraheretur, ne quis vulneraretur, ne ex*
 A. C. 187. *vulnere vir fortis ac strenuus Q. Minucius moreretur? "In*
hoc casu, quo infelicitur incidit, ut talem civem amitteremus,
hærent. Quod saltu iniquo, loco alieno, quum adortus hostis
nos esset, duæ simul acies primi et novissimi agminis hærentem
ad impedimenta nostra exercitum barbarorum circumvenerunt;
quod multa millia ipso die, plura multo post dies paucos cecide-
runt et ceperunt; hoc, si ipsi tacuerint, vos scituros, quum testis
orationis meæ totus exercitus sit, non credunt? Si gladium in
Asia non strinxissem, si hostem non vidissem; tamen proconsul^o
triumphum in Thracia duobus præliis merueram. Sed jam
dictum satis est. quin pro eo, quod pluribus verbis vos, quam
volui, fatigavi, veniam a vobis petitam inpetratamque velim,
Patres conscripti.

Triumphus
Manlio
decretus.

Scipio
Africanus
accusatur.

L. Plus crimina eo die, quam defensio, valuissent, ni alter-
 cationem in serum perduxissent^d. dimittitur senatus in ea
 opinione, ut negaturus triumphum fuisse videretur. Postero
 die et cognati amicique Cn. Manlii summis opibus adnisi
 sunt, et auctoritas seniorum valuit, negantium, exemplum
 proditum memoriæ esse, ut imperator, qui, perduellibus de-
 victis, confecta provincia, exercitum reportasset, sine curru et
 laurea privatus inhonoratusque, urbem iniret. hic pudor
 malignitatem vicit, triumphumque frequentes decreverunt.
 Obpressit deinde mentionem memoriamque omnem conten-
 tionis hujus majus et cum majore et clariore viro certamen
 ortum. P. Scipioni Africano (ut Valerius Antias auctor est)
 duo Q. Petillii diem dixerunt. id, prout cujusque ingenium
 erat, interpretabantur. Alii non tribunos plebis, sed univer-
 sam civitatem, quæ id pati posset, incusabant. *Duas maximas*
orbis terrarum urbes ingratas uno prope tempore in principes
inventas: Romam ingratiorem; si quidem victa Karthago vic-
tum Hannibalem in exsilium expulisset; Roma victrix victorem
Africanum expellat. Alii, Neminem unum civem tantum emi-
nere debere, ut legibus interrogari non possit: nihil tam æquandæ
libertatis esse, quam potentissimum quemque⁸² posse dicere caus-
sam. Quid autem tuto cuiquam, nedum summam rempublicam,
permitti, si ratio non sit reddenda? qui jus æquum pati non
possit, in eum vim haud injustam esse. Hæc agitata sermo-
nibus, donec dies dicendæ causæ venit. nec alius antea
quisquam, nec ille ipse Scipio consul censorve majore omnis
generis hominum frequentia, quam reus illo die, in forum est
deductus. Jussus dicere causam, sine ulla criminum men-
tione orationem adeo magnificam de rebus ab se gestis est

^o proconsul del. Gron. Crev.

^d produxissent Bekk.

81 *In hoc casu . . . hærent*] In hoc infor-
 tunio, cujus culpam casus sustinet, exagge-
 rando verbis hærent: in ea re multi sunt. At
 'ulo tacent ea quæ mihi in hoc ipso prælio

laudi dari debent. Frustra tamen, quum testis
 adsit omnis exercitus.

82 ^o *Posse dicere causam*] Posse accusari.

exorsus, ut satis constaret, neminem umquam neque melius, U. C. 565.
neque verius laudatum esse. Dicebantur enim ab eodem A. C. 187.
animo ingenioque, a quo gesta erant: et ⁸³ aurium fastidium
aberat, quia pro periculo, non in gloriam, referebantur.

LI. Tribuni plebis ⁸⁴ vetera luxuriæ crimina Syracusano-
rum hibernorum, et Locris Plemnianum tumultum, quum ad
fidem præsentium criminum retulissent; suspicionibus magis, <sup>Tribuno-
rum crimi-
nationes.</sup>
quam argumentis, pecuniæ captæ reum accusarunt. *Filium
captum sine pretio redditum, omnibusque aliis rebus Scipionem,
tamquam in ejus unius manu pax Romana bellumque esset, ab
Antiocho cultum. Dictatorem eum consuli, non legatum, in
provincia fuisse; nec ad aliam rem eo profectum, quam ut, id
quod Hispaniæ, Galliæ, Siciliæ, Africæ jampridem persuasum
esset, hoc Græciæ Asiæque et omnibus ad orientem ⁸⁵ versis
regibus gentibusque adpareret; unum hominem caput columenque
imperii Romani esse: sub umbra Scipionis civitatem dominam
orbis terrarum latere: nutum^f ejus pro decretis Patrum, pro
populi jussis esse.* ⁸⁶ infamia intactum invidia, qua possunt,
urgent. Orationibus in noctem perductis, ⁸⁷ prodicta dies
est. ubi ea venit, tribuni in Rostris prima luce consederunt.
Citatus reus magno agmine amicorum clientiumque per me-
diam concionem ad Rostra subiit: silentioque facto, *Hoc,* <sup>Scipionis ad
pop. oratio.</sup>
*inquit, die, tribuni plebis, vosque Quirites, cum Hannibale et
Karthaginiensibus signis conlatis, in Africa bene ac feliciter
pugnaui. Itaque, quum hodie litibus et jurgiis supersederi æquum
sit, ego hinc extemplo in Capitolium ad Jovem optimum maxi-
mum Junonemque et Minervam ceterosque Deos, qui Capitolio
atque arci præsident, salutandos ibo: hisque gratias agam, quod
mihi et hoc ipso die, et sæpe alias, egregie reipublicæ gerendæ
mentem facultatemque dederunt. Vestrum quoque quibus com-
modum est, ite mecum, Quirites, et orate Deos, ut mei similes
principes habeatis.* ⁸⁸ ita, si ⁸⁹ ab annis septemdecim ad senec-
tutem semper vos ætatem meam honoribus vestris anteistis, ego
vestros honores rebus gerendis præcessi. Ab Rostris in Capito-
lium adscendit. simul se universa concio avertit, et secuta <sup>Concio eum
in Capitol.
sequitur.</sup>

⁸³ *versus* Gron. Crev.

^f *nutus* Emd.

⁸³ *Aurium fastidium aberat*] Nec audi-
entium aures aspernabantur, gravabantur hanc
laudationem ab ipso Scipione sibi dictam.

⁸⁴ *Vetera . . . crimina*] De his crimina-
tionibus in Scipionem egit Livius, supra XXIX.
19, et seqq.

⁸⁵ *Versus regibus*] Testatur Hearnius MSS.
et ceteras editiones habere *versis*. Et con-
sentit noster Vict. Non sustinuimus tamen
mutare Gronovianarum editionum lectionem,
quæ nobis longe elegantior videtur.

⁸⁶ *Infamia intactum, invidia*] Quum non
possent infamiam ei verorum criminum implin-
gere, invidiam in eum concitant: quod ut pos-
sent viri magnitudo faciebat.

⁸⁷ *Prodicta dies est*] Vid. not. 57, ad III.
57.

⁸⁸ *Ita, si*] Quod quidem vos ita precari
debet, si . . . non aliter postulo ut id oretis
deos, quam si . . .

⁸⁹ *Ab annis septemdecim*] Ab anno ætatis
decimo septimo. Anno demum ætatis vigesimo
quarto missus in Hispaniam fuit Scipio. Sed
tribunus militum erat in pugna Cannensi, quo
tempore haud multum egressus erat annos
septemdecim: ac deinde etiam, antequam in
Hispaniam iret, ædilis curulis summa populi
voluntate, quum legitimam ætatem nondum
haberet, factus fuerat. Vid. supra XII. 53,
et XXV. 2.

U. C. 565. Scipionem est : adeo, ut postremo scribæ ⁹⁰ viatoresque tribunos relinquerent, nec cum iis, præter servilem comitatum et præconem, qui reum ex Rostris citabat, quisquam esset. Scipio non in Capitolio modo, sed per totam urbem omnia templa Deum cum populo Romano circumiit. Celebratior is prope dies favore hominum et æstimatione veræ magnitudinis ejus fuit, quam quo triumphans de Syphace rege et Karthaginiensibus urbem est invectus.

Scipio in
Literninum
concedit.

LII. Hic speciosus ultimus dies P. Scipioni inluxit. post quem quum invidiam et certamina cum tribunis prospiceret, die longiore prodita, in Literninum concessit; certo consilio, ne ad caussam dicendam adesset. Major animus et natura erat, ac majori fortunæ adsuetus, quam ut reus esse sciret, et submittere se in humilitatem caussam dicentium. Ubi dies venit, citarique absens est cœptus, L. Scipio morbum caussæ^f esse, cur abesset, excusabat. quam excusationem quum tribuni, qui diem dixerant, non acciperent, et ab eadem superbia non venire ad caussam dicendam arguerent, qua judicium et tribunos plebis et concionem reliquisset; et, quibus jus de se dicendæ sententiæ et libertatem ademisset, his comitatus, velut captos trahens, triumphum de populo Romano egisset, secessionemque eo die in Capitolium a tribunis plebis fecisset: *Habetis^g ergo temeritatis illius mercedem. quo duce et auctore nos reliquistis, ab eo ipsi relictis estis. et tantum animorum in dies nobis decrescit, ut, ad quem⁹¹ ante annos^h septemdecim, exercitum et classem habentem, tribunos plebis ædilemque mittere in Siciliamⁱ ausi sumus, qui prehenderent eum, et Romam reducerent, ad eum privatum ex villa sua extrahendum, ad caussam dicendam, mittere non audeamus?* Tribuni^k plebis, adpellati ab L. Scipione, ita decreverunt, *Si morbi causa excusaretur, sibi placere, accipi eam caussam, diemque a collegis prodici.* Tribunus plebis eo tempore Ti. Sempronius Gracchus erat, cui inimicitiae cum P. Scipione intercedebant. is, quum vetuisset nomen suum decreto collegarum adscribi, tristioreque omnes sententiam expectarent, ita decrevit: *Quum L. Scipio excuset morbum esse caussæ^l fratri, satis id sibi videri. Se P. Scipionem, priusquam Romam redisset, accusari non passurum. tum quoque, si se adpellet, auxilio ei futurum, ne caussam dicat. Ad id fastigium rebus gestis, honoribus populi Romani, P. Scipionem Deorum hominumque consensu pervenisse, ut sub Rostris reum stare, et præbere aures adolescentium conviciis, populo Romano magis deforme, quam ipsi, sit.*

Gracchi
decretum in
gratiam
Scipionis.

^f caussam Gron. Crev.

ⁱ in Siciliam mittere Crev.

Kreysa. audeamus—tribuni Bekk.

^g fecisset—habetis Bekk.

^k audeamus. Tribuni Crev.

^l caussam Gron. Crev.

^h annis Gron. Crev.

audeamus: tribuni

90 * *Viatores*] Vid. not. 21, ad II. 56.

91 *Ante annis septemdecim*] Magis placeret ante annos: quomodo MS. Moguntinus habet,

teste Hearnio. Sed Victor. pro tribus his vocibus, antea: recte.

LIII. "Adjecit decreto indignationem: *Sub pedibus vestris* U. C. 565. *stabit, tribuni, domitor ille Africae, Scipio? ideo quatuor nobi-* A. C. 187. *lissimos duces Pœnorum in Hispania, quatuor exercitus fudit fugavitque: ideo Syphacem cepit, Hannibalem devicit, Karthaginem vectigalem nobis fecit, Antiochum (recepit enim fratrem consortem hujus gloriæ L. Scipio) ultra Tauri juga emovit, ut duobus Petilliis subcumberet, vos de P. Africano palmam peteretis? Nullisne meritis suis, nullis vestris honoribus umquam in arcem tutam et velut sanctam clari viri pervenient: ubi, si non venerabilis, inviolata saltem senectus eorum considat? Movit et decretum, et adjecta oratio non ceteros modo, sed ipsos etiam accusatores: et deliberaturos se, quid sui juris et officii esset, dixerunt. Senatus deinde, consilio plebis dimisso, haberi est coeptus. ibi gratiæ ingentes ab universo ordine, præcipue a consularibus senioribusque, Ti. Graccho actæ sunt, quod rempublicam privatis simultatibus potiore habuisset: et Petillii vexati sunt probris, quod splendere aliena invidia voluissent, et spolia^m ex Africani triumpho peterent. Silentium deinde de Africano fuit. "vitam Lîterni egit sine desiderio urbis. Morientem rure eo ipso loco sepeliri se jussisse Africani ferunt, monumentumque ibi ædificari, ne funus sibi in ingrata patria fieret. Vir memorabilis: bellicis tamen, quam pacis, artibus memorabilior^m prima pars vitæ, quam postrema, fuit: quia in juvenia bella assidue gesta: cum senecta res quoque defloruere, nec præbita est materia ingenio. Quid ad primum consulatum secundus, etiamsi censuram adjicias? quid Asiatica legatio, et valetudine adversa inutilis, et filii casu deformata, et post reditum necessitate aut subeundi judicii, aut simul cum patria deserendi? Punici tamen belli perpetrati, quo nullum neque majus neque periculosius Romani gessere, unus præcipuam gloriam tulit.*

Africani
mors et
laudes.

LIV. Morte Africani crevere inimicorum animi. quorum princeps fuit M. Porcius Cato, qui vivo quoque eo adlatrare ejus magnitudinem solitus erat. hoc auctore existimantur Petillii et, vivo Africano, rem ingressi, et, mortuo, rogationem promulgasse. Fuit autem rogatio talis: "Velitis, jubeatis, quæratⁿur", quæ pecunia capta, ablata, coacta ab rege Antiocho

Rogatio de
pecunia
Antiochi.

^m bellicis tamen magis, quam pacis artibus. Memorab. Crev.

ⁿ quæratⁿur l. Quirites Bekk.

92 * Adjecit decreto indignationem] Decreto, quod modo memoratum est, adjecit orationem plenam indignationis.

93 * Ex Africani triumpho] Ex Scipione Africano triumphato.

94 Vitam Lîterni egit] De hac villa Scipionis operæ pretium est legere ep. 86 Senecæ.

95 Velitis, jubeatis, quæratⁿur, quæ pecunia] Nobis admodum suspecta est vox quæratⁿur. Has rogationum decretorumque formulas Romani incipere solent a pronomine, et integra est suisque numeris constans hæc oratio: veli-

tis, jubeatis, uti prætor urbanus ad senatum referat de ea pecunia, quæ capta ab Antiocho est, quod ejus, id est, de ea scilicet illius pecuniæ parte, quæ in publicum relata non est. De ea re dixit, non simpliciter de ea, quia vox pecunia nimio intervallo distat: et nota est formula omnium senatusconsultorum, de ea re ita censuerunt. Non absimiliter structas orationes vid. l. I. c. 32, et hoc ipso libro, c. 11. Igitur pro quæratⁿur hoc loco legendum putamus Quirites.

U. C. 566. *est, quique sub ejus imperio fuerunt; quod ejus in publicum*
 A. C. 187. *relatum non est, uti de ea re Ser. Sulpicius prætor urbanus ad*
senatum referat? quem eam rem velit senatus quærere de iis, qui
prætores nunc sunt? Huic rogationi primo Q. et L. Mummi
 intercedebant: senatum quærere de pecunia non relata in
 publicum, ita ut antea semper factum esset, æquum cense-
 bant. Petillii nobilitatem et regnum in senatu Scipionum
 accusabant. L. Furius Purpureo consularis, qui in decem
 legatis in Asia fuerat, latius rogandum censebat: non quæ ab
 Antiocho modo pecuniæ captæ forent, sed quæ ab aliis regibus
 gentibusque, Cn. Manlium inimicum incessens. Et L. Scipio,
 quem magis pro se, quam adversus legem, dicturum adpa-
 rebat, dissuasor processit. is post mortem P. Africani fratris,
 viri omnium fortissimi clarissimique, eam exortam rogationem
 est conquestus. *Parum enim fuisse, non laudari pro Rostris*
P. Africanum post mortem, nisi etiam accusaretur. Et Kar-
thaginienses exsilio Hannibalis contentos esse: populum Roma-
num ne morte quidem P. Scipionis exsatiari, nisi et ipsius fama
*sepulti laceretur, et frater insuper,*⁹⁶ *accessio invidiæ, mactetur.*
 M. Cato suasit rogationem, (exstat oratio ejus de pecunia
 regis Antiochi) et Mummi tribunos auctoritate deterruit, ne
 adversarentur rogationi. Remittentibus ergo his interces-
 sionem, omnes tribus, uti rogassent⁹⁷, jusserunt.

LV. Ser. Sulpicio deinde referente, quem rogatione Petillia
 quærere vellent, Q. Terentium Culleonem Patres jusserunt.
 Ad hunc prætorem, adeo amicum Cornelie familie, ut, qui
 Romæ mortuum elatumque P. Scipionem (est enim ea quoque
 fama) tradunt, pileatum, sicut in triumpho ierat, in funere
 quoque ante lectum isse, memoriæ prodiderint, et ad portam
 Capenam⁹⁷ mulsum prosecutis funus dedisse, quod ab eo inter
 alios captivos in Africa ex hostibus receptus esset: aut adeo
 inimicum eundem, ut propter insignem simultatem ab ea
 factione, quæ adversa Scipionibus erat, delectus sit potissimum
 ad quæstionem exercendam; ceterum ad hunc nimis æquum
 aut iniquum prætorem reus extemplo factus L. Scipio; simul
 et delata et recepta nomina legatorum ejus, A. et L. Hosti-
 liorum Catonum, et C. Furii Aculeonis quæstoris: et, ut omnia
 contacta societate peculatus viderentur, scribæ quoque duo et
 accensus. L. Hostilius, et scribæ, et accensus, priusquam de
 Scipione judicium fieret, absoluti sunt: Scipio, et A. Hosti-
 lius legatus, et C. Furius damnati: *Quo commodior pax Anti-*

Damnatur
 L. Scipio.

⁹⁶ rogasset Gron. Crev.

96 * *Accessio invidiæ*] Altera victima invi-
 diæ in P. Scipionem concitatæ; secundo loco
 objectus invidiæ, qua prior P. Scipio confla-
 grarat.

97 *Mulsum prosecutis funus dedisse*] Mul-
 sum est potio ex vino et melle temperata, quæ
 apud veteres erat in deliciis. Eo milites in

triumpho ab imperatore donabantur, ut pro-
 bat ex Plauto Turnebus *Advers.* L. XIV. c. 11.
 Ita eo exemplo et more tum Livius significat
 Culleonem in Africani funere, renovata tri-
 umphi ejus memoria, dedisse mulsum, aut
 triumphus imitatum liberalitatem et imaginem
 hoc fecisse.

ocho daretur, Scipionem "sex millia pondo auri, quadringenta U. C. 565. octoginta argenti plus accepisse, quam in ærarium retulerit: A. C. 187.

A. Hostilium "octoginta pondo auri, argenti quadringenta tria: Furium quæstorem 'auri pondo centum triginta, argenti ducenta°. Has ego summas auri et argenti relatas apud Antiatem inveni. in L. Scipione malim equidem librarii mendum, quam mendacium scriptoris, esse in summa auri atque argenti. Similius enim veri est, argenti, quam auri, majus pondus fuisse; et potius 'quadrages, quam 'ducenties quadrages litem æstimatam: eo magis, quod, 'tantæ summæ rationem etiam ab ipso P. Scipione requisitam esse in senatu, tradunt: librumque rationis ejus, quum Lucium fratrem adferre jussisset, inspectante senatu suis ipsum manibus concerpsisse: indignantem, quod, quum 'bis millies in ærarium intulisset, quadrages ratio ab se posceretur. ab eadem fiducia animi, quum quæstores pecuniam ex ærario contra legem promere non auderent, poposcisse claves, et se aperturum ærarium dixisse, 'qui, ut clauderetur, effecisset.

LVI. Multa alia, in Scipionis exitu maxime vitæ, dieque dicta, morte, funere, sepulcro in diversum trahunt: ut, cui

° auri centum triginta, argenti ducenta pondo Gron. Crev.

98 *Sex millia pondo auri]* Marcas 9375. *Quadringenta octoginta argenti.* Marcas 750.

99 *Octoginta pondo auri]* Marcas 125. *Argenti quadringenta tria.* Marcas 629, uncias 5, semunciam 1.

1 *Auri (pondo) centum triginta]* Marcas 203, unciam 1. *Argenti ducenta pondo.* Marcas 312, uncias 4.

2 *Quadrages]* Supple, centenis millibus sestertium. Scilicet hæc circiter summa efficeretur, si poneremus trajectas esse, in iis quæ Valerius de pecunia a Scipione exacta dixerat, numerorum notas, ita ut ille scripserit: *quadringenta octoginta pondo auri, sex millia argenti.* Nam libra argenti est quadringentorum sestertium, ut fuisse probat Gronovius, l. I. de Pec. Vetere. Unde sequitur sex millia pondo argenti efficere vices sestertium cum quadringentis sestertiorum millibus, sive sestertios 2,400,000. Jam vero quadringenta octoginta pondo auri, si statuatur auri ad argentum proportio decupla, æquiparantur libris argenti 4800, quæ efficiunt decies sestertium cum nongentis et viginti sestertiorum millibus. Verum 2,400,000 et 1,920,000 si addantur sibi invicem, exurgunt 4,320,000, sive quadrages sestertium cum trecentis et viginti sestertiorum millibus. Excurrentem autem illam trecentorum et viginti millium summam neglexit Livius, ut numerum suum rotundaret. Perizonius, Animadv. Hist. c. 10, ut propius absit ab quadrages sestertio, mavult suspicari eam Livii mentem fuisse, ut librarium Valerii Antiatis crediderit peccasse in ipsis numerorum notis,

veramque Valerii scripturam fuisse DC, sive, sexcenta pondo auri, CIO CIO CIO CIO et LXXX. id est, quatuor millia et octoginta argenti: quod revera auri argentique pondus efficit 4,032,000 sestertios. Ceterum quadrages sestertium efficit marcas argenti nostrates 15,625.

3 *Ducenties quadrages]* Supple itidem, centenis sestertium millibus. Sic æstimat Livius in Romana pecunia summam sex millium pondo auri, et quadringentorum octoginta argenti: quæ si accurate omnino æstimaretur, efficeret ducenties quadrages sestertium cum centum et nonaginta duobus millibus sestertiorum. Ducenties quadrages sestertium æquiparatur marcis argenti 93,750.

4 *Tantæ summæ]* Nempe quadrages sestertii.

5 *Bis millies]* Sestertios 200,000,000, id est, marcas argenti 781,250.

6 *Qui ut clauderetur effecisset]* Hoc dictum Scipionis aliquid obscuri habet. An ideo a se clausum esse ærarium dixit, quod in illud tantam pecuniam intulisset, ut jam opus non esset conferri a populo tributum, nec proinde ærarium ad tributum accipiendum aperiri? Sed id nusquam memoratum, et extincti tributi decus ad victoriam Pauli Æmilii de Perseo rege refertur. An ideo, quod perpetrato Punico bello finem attulerit sumptibus illis, quibus immensis exhaustum fuerat ærarium? Judicet lector, aut quid commodius ipse excogitet.

U. C. 565. famæ, quibus scriptis adsentiar, non habeam. Non de accusatore convenit: alii M. Nævium, alii Petillios diem dixisse scribunt: non de tempore, quo dicta dies sit: non de anno, quo mortuus sit: non ubi mortuus, aut elatus sit. Alii Romæ, alii Literni et mortuum, et sepultum: utrobique monumenta ostenduntur et statuæ. Nam et Literni monumentum monumentoque statua superinposita fuit, quam tempestate disjectam^o nuper vidimus ipsi. Et Romæ extra portam Capenam in Scipionum monumento tres statuæ sunt: quarum duæ P. et L. Scipionum dicuntur esse, tertia poëtæ Q. Ennii. Nec inter scriptores rerum discrepat solum, sed orationes quoque, si modo ipsorum sunt, quæ feruntur, P. Scipionis et Ti. Gracchi abhorrent inter se. Index orationis P. Scipionis nomen M. Nævii tribuni plebis habet: ipsa oratio sine nomine est accusatoris. ⁷nebulonem modo^p, modo nugatorem adpellat. Ne Gracchi quidem oratio aut Petilliorum, accusatorum Africani, aut diei dictæ Africano ullam mentionem habet. Alia tota serenda fabula est Gracchi orationi conveniens: et illi auctores sequendi sunt, qui, quum L. Scipio et accusatus, et damnatus sit pecuniæ captæ ab rege, legatum in Etruria fuisse Africanum tradunt. quo post famam de fratris casu adlatam, relicta legatione cucurrisse eum Romam; et, quum a porta recta ad forum se contulisset, quod in vincula duci fratrem dictum erat, repulisse a corpore ejus viatorem: et tribunis retinentibus, ⁸magis pie, quam civiliter, vim fecisse. Hinc⁹ enim ipse ^rGracchus quæritur, dissolutam esse a privato tribuniciam potestatem: et ad postremum, ⁹quum auxilium L. Scipioni pollicetur⁸, adjicit, tolerabilioris exempli esse, a tribuno plebis potius, quam a privato, victam videri et tribuniciam potestatem, et rempublicam esse. Sed ita hanc unam inpotentem ejus injuriam invidia onerat, ut, increpando quod degenerarit tantum a se ipse, cumulas ei veteres laudes moderationis et temperantiæ ¹⁰pro reprehensione præsentis reddat. Castigatum enim quondam ab eo populum, ait, quod eum perpetuum consulem et dictatorem vellet facere. prohibuisse statuas sibi in comitio, in Rostris, in curia, in Capitolio, in cella Jovis poni. prohibuisse, ne decerneretur, ut imago sua triumphali ornatu e templo Jovis optimi maximi exiret.

^o *dejectam* Bekk.

^p *modo* del. Ead.

⁹ *Hæc* Gron. Crev. Bekk.

^r *ipsa* Bekk.

⁸ *polliceretur* Gron. Crev.

⁷ *Nebulonem modo, modo nugatorem appellat*] Unum ex his modo relegant MSS. Thuan. et Vict. Et sic sæpe Livius in distributionibus, Lib. III. c. 37, *Virgis cædi, alii securi subjici*. L. V. c. 8, *Pauci reipublicæ; huic atque illi, ut quosque studium privatim aut gratia occupaverunt, adsunt*.

⁸ *Magis pie quam civiliter*] Ita ut pium fratrem ageret magis, quam civem legum ob-

servantem. Sic l. VII. c. 5, *Consilium . . . non civilis exempli*.

⁹ *Quum auxilium . . . polliceretur*] Melius *pollicetur*: quod habet Andreas et MS. Moguntinus.

¹⁰ *Pro reprehensione præsentis*] Ad pensandam hanc præsentem recentis facti reprehensionem.

LVII. Hæc, vel in laudatione posita, ingentem magnitudinem animi moderandis ¹¹ ad civilem habitum honoribus significarent, quæ exprobrando inimicus fatetur. Huic Graccho minorem ex duabus filiis (nam major P. Cornelio Nasicæ haud dubie a patre conlocata erat) nuptam fuisse convenit. Illud parum constat, utrum post mortem patris et desponsa sit, et nupserit; an veræ illæ opiniones sint, Gracchum, quum L. Scipio in vincula duceretur, nec quisquam collegarum auxilio esset, jurasse, *Sibi inimicitias cum Scipionibus, quæ fuissent, manere; nec se gratiæ quærendæ causa quidquam facere. sed in quem carcerem reges et imperatores hostium ducentem vidisset P. Africanum, in eum se fratrem ejus duci non passurum.* Senatum, eo die forte cœnantem in Capitolio¹, consurrexisse, et petisse, ut inter epulas Graccho filiam Africanus desponderet. quibus ita inter publicum sollemne sponsalibus rite factis, quum se domum recepisset, Scipionem Æmiliæ uxori dixisse, filiam se minorem despondisse. quum illa, muliebriter indignabunda, nihil de communi filia secum consultatum, adjecisset, non, si Ti. Graccho daret, expertem consilii debuisse matrem esse; lætum Scipionem tam concordi judicio², ipsi desponsam respondisse. hæc de tanto viro, quamquam et opinionibus, et monumentis literarum variarent, proponenda erant.

U. C. 565.
A. C. 187.

Graccho
nupta
Cornelia.

LVIII. Judiciis a Q. Terentio prætore perfectis, Hostilius et Furius damnati, prædes eodem die quæstoribus urbanis dederunt. Scipio, quum contenderet, omnem, quam accepisset, pecuniam in ærario esse, nec se quidquam publici habere, in vincula duci est cœptus. P. Scipio Nasicæ tribunos adpellavit; orationemque habuit plenam veris decoribus, non communiter modo Cornelie gentis, sed proprie familie suæ. *Parentes suos et P. Africani ac L. Scipionis, qui in carcerem duceretur, fuisse Cn. et P. Scipiones, clarissimos viros. Eos, quum per aliquot annos in terra Hispania, adversus multos Pœnorum Hispanorumque et duces et exercitus, nominis Romani famam auxissent, non bello solum, sed quod Romanæ temperantiæ fideique specimen illis gentibus dedissent, ad extremum ambo pro republica³ morte obcubuisse. quum illorum tueri gloriam posteris satis esset, P. Africanum tantum paternas superavisse laudes, ut fidem fecerit, non sanguine humano, sed stirpe divina satum se esse. L. Scipionem, de quo agatur, (ut, quæ in Hispania, quæ in Africa, quum legatus fratris esset, gessisset, prætereantur) consulem et ab senatu dignum visum, cui extra sortem Asia provincia et bellum cum Antiocho rege decerneretur; et a fratre, cui post duos consulatus censuramque et triumphum legatus in Asiam iret. Ibi, ne magnitudo et splendor legati*

L. Scipio in
carcerem
duci
jubetur.

Defenditur
a Nasicæ.

¹ in Capitolio cœnantem Bekk.

² add. ei Kreyss. Bekk.

³ republica l. populo Romano Gron. Crev.

¹¹ * Ad civilem habitum] Ad modum qui civem liberæ reipublicæ deceat, qui non officiat æqualitati civium inter se.

U. C. 365. *laudibus consulis obficeret, forte ita incidisse, ut, qua die ad*
 A. C. 187. *Magnesium signis conlatis L. Scipio Antiochum devicisset, æger*
P. Scipio Elææ dierum aliquot via abesset. Non fuisse minorem
eum exercitum, quam Hannibalis, cum quo in Africa esset pug-
natum. Hannibalem eundem fuisse inter multos alios regios
duces, qui imperator Punici belli fuerit. Et bellum quidem ita
gestum esse, ut ne fortunam quidem quisquam criminari possit.
*In pace crimen quæri. eam dici*¹²*venisse. Hic decem legatos*
simul argui, quorum ex consilio data pax esset. quin exstitisse
ex decem legatis, qui Cn. Manlium accusarent: tamen non modo
*ad criminis fidem, sed ne ad moram quidem triumphi*¹³*eam*^x*accusationem valuisse.*

LIX. At Hercule, in Scipione ipsas leges pacis, ut nimium adcommodatas Antiocho, suspectas esse. integrum enim ei regnum relictum: omnia possidere eum victum, quæ ante bellum ejus fuerint: auri et argenti quum vim magnam habuisset, nihil in publicum relatum, omne in privatum versum.¹⁴ An non præter omnium oculos tantum auri argentique in triumpho L. Scipionis, quantum non decem aliis triumphis, si omne in unum conferatur, sit latum? Nam quid de finibus regni dicam? Asiam omnem et proxima Europæ tenuisse Antiochum? Ea quanta regio orbis terrarum sit, a Tauro monte in Ægæum usque prominens mare, quot non urbes modo, sed gentes amplectatur, omnes scire. Hanc regionem,¹⁵ dierum plus triginta in longitudinem, decem inter duo maria in latitudinem patentem, usque ad Tauri montis juga Antiocho ademptam, expulso in ultimum angulum orbis terrarum. Quid, si gratuita pax esset, plus adimi ei potuisse? Philippo victo Macedoniam, Nabidi Lacedæmonem relictam. nec Quinctio crimen quæsitum: non enim habuisse eum Africanum fratrem; cujus quum gloria prodesse L. Scipioni debuisset, invidiam nocuisse. Tantum auri argentique judicatum esse in domum L. Scipionis inlatum, quantum, venditis omnibus bonis, redigi non posset. Id ubi ergo esse regium aurum? ubi tot hæreditates acceptas? In domo, quam sumtus non exhausserint, exstare debuisse novæ fortunæ cumulum. At enim, quod ex bonis redigi non possit, ex corpore et tergo per vexationem et contumelias L. Scipionis petitueros inimicos: ut in carcerem inter fures nocturnos et latrones, vir clarissimus includatur, et¹⁶ in robore et tenebris exspiret: deinde nudus ante carcerem projiciatur. Non id Cornelie magis familie, quam urbi Romanæ, fore erubescendum.

^x etiam Gron.

¹² *Venisse*] Venumdatam esse.

¹³ *Eam accusationem*] Gronovianæ editiones etiam accusationem: contra scriptorum et vett. editorum fidem.

¹⁴ *An non . . . tantum auri . . . sit latum*] Dele verbum *sit*, et supple *esse*. Sed et mallemus, si omnes . . . conferantur.

¹⁵ *Dierum plus triginta . . . patentem*] Sup-

ple, itinere. Quod sane durius videri non immerito possit.

¹⁶ *In robore*] Robur, inquit Festus, in carcere dicitur is locus, quo præcipitatur maleficorum genus, quod ante arcis robusteis includebatur. Nimirum olim soutes includebantur arcis e robore, sive ligno durissimo, factis.

LX. Adversus ea Terentius prætor rogationem Petilliam, U. C. 565. et senatusconsultum, et iudicium de L. Scipione factum reci- A. C. 187. tavit; se, ni referatur pecunia in publicum, quæ judicâta sit, nihil habere, quod faciat, nisi ut prehendi damnatum, et in vincula duci jubeat. Tribuni quum in consilium secessissent, paullo post C. Fannius ex sua collegarumque aliorum, præter Gracchum, sententia pronunciavit, *prætori non intercedere tribunos, quo minus sua potestate utatur*. Ti. Gracchus ita decrevit: *Quo minus ex bonis L. Scipionis, quod judicatum sit, redigatur, se non intercedere prætori*. L. Scipionem (qui regem opulentissimum orbis terrarum devicerit, imperium populi Romani propagaverit in ultimos terrarum fines, regem Eumenem, Rhodios, alias tot urbes Asiæ devinzerit populi Romani beneficiis, plurimos duces hostium in triumpho ductos carcere incluserit) non passurum ¹⁷ inter hostes populi Romani L. Scipionem ¹⁸ in carcere et in vinculis esse, mittique eum se jubere. Tanto adsensu auditum est decretum, adeo dimissum L. Scipionem læti homines viderunt, ut vix in eadem civitate videretur factum iudicium. ¹⁹ In bona deinde L. Scipionis possessum publice quæstores prætor misit. neque in iis non modo vestigium ullum comparuit pecuniæ regiæ, sed nequaquam tantum redactum est, quantæ summæ damnatus fuerat. Conlata pecunia a cognatis amicisque et clientibus est L. Scipioni; ut, si acciperet eam, locupletior aliquanto esset, quam ante calamitatem fuerat. Nihil accepit. quæ necessaria ad cultum erant, ²⁰ redempta ei a proximis cognatis sunt. Verteratque Scipionum invidia in prætorem, ²¹ et consilium ejus, et accusatores.

Gracchus
mitti eum
jubet.

¹⁷ L. Scipionem del. Crev. Kreyss. Bekk.

¹⁷ *Inter hostes populi Romani*] Post hæc verba a mala manu rursus insertum erat L. Scipionem: quod quum et sensus, et duo scripti, unus a Gronovio memoratus, alter Vict. noster, repudient, resecandum censuimus.

¹⁸ * *In bona*] Jussit prætor quæstores in bona L. Scipionis jus possessionis nomine populi Romani exercere.

¹⁹ * *Redempta*] Intelligendum est vendita

esse ea omnia quæ L. Scipionis erant, ut pecunia ex eis redacta in ærarium inferretur: ad illam autem venditionem accessisse proximos L. Scipionis cognatos, et ea quæ maxime necessarii usus erant redemisse, ac Scipioni reddidisse.

²⁰ *Et consilium ejus*] Et iudices qui cum eo L. Scipionem damnaverant.

EPITOME LIBRI XXXIX.

M. ÆMILIUS consul, *Liguribus* subactis, viam a *Placentia* usque *Ariminum* perductam *Flaminiae* junxit. Initia luxuriæ, introducta ab exercitu Asiatico, referuntur. *Ligures*, quicumque citra *Apenninum* erant, subacti sunt. *Bacchanalia* sacrum Græcum, et quidem nocturnum, scelerum omnium seminarium, quum ad ingentis turbæ conjurationem pervenisset, a consule investigatum, et multorum pœna sublatum est. A censoribus *L. Valerio Flacco* et ¹ *M. Porcio Catone*, et belli et pacis artibus maximo, motus est senatu *L. Quinctius Flamininus*, *T. Quinctii* frater, eo quod, quum *Galliam* provinciam consul obtinuerat, ² rogatus in convivio a *Philippo Pœno*, quem amabat, scorto nobili, *Gallum* quemdam sua manu occiderat: sive, ut quidam tradiderunt, unum ex damnatis securi percusserat, rogatus a meretrice *Placentina*, cujus amore deperibat. Exstat in eum *M. Catonis* oratio. *Scipio Literni* decessit. Et, tamquam jungente fortuna circa idem tempus duo funera maximorum virorum, *Hannibal*, a *Prusia Bithyniæ* rege, ad quem, victo *Antiocho*, confugerat, quum dederetur Romanis, qui ad exposcendum illum *T. Quinctium Flamininum* miserant, veneno sibi mortem conscivit. *Philopœmen* quoque, dux *Achæorum*, vir maximus, a *Messenis* interemtus veneno, quum ab iis bello captus esset. *Coloniæ* ³ *Potentia*, et *Pisaurum*, et *Mutina*, et *Parma* deductæ sunt. Præterea res adversus *Celtiberos* prospere gestas, et initia causasque belli *Macedonici* continet; cujus origo inde fluxit, quod *Philippus* ægre ferebat, regnum suum inminui a Romanis, et quod cogeretur, a *Thracibus* aliisque locis præsidia deducere.

¹ *M. Porcio Catone . . maximo*] Libri habebant *vir . . maximus*. Mutavit Sigonius, ut hæ laudes in Catonem, non in *L. Quinctium* caderent. Et quidem *Andreas* habet *maximo*, sed omittit rō viro.

² *Rogatus in convivio*] Duae postremas voces adjecimus, quas et Sigonius in veteribus libris, et Gronovius in tribus MSS. exstare testantur. Et consentit *Livius*, infra c. 42.

³ *Pollentia*] Sic habent olim editi. Sigonius

legi jusserat *Potentia*, quod nomen in suis libris reperiri affirmat: et assentitur quoque *Velleius* lib. I. ubi de coloniis agit. *Plinius* quoque *Potentia* urbis in *Piceno* mentionem facit, l. III. c. 13. Sed idem ibidem *Pollentinas* quoque appellat. Quum igitur in *Piceno* fuerint et *Potentia* et *Pollentia* urbes, nulla nobis esse ratio visa est, cur veterem hujus loci lectionem repudiaremus. *Campanus* tamen habet *Potentia*.

T. LIVII PATAVINI

LIBER XXXIX.

U. C. 565.
A. C. 187.
Ligures
hostes
perpetui
P. R.

DUM hæc (si modo hoc anno acta sunt) Romæ aguntur, consules ambo in Liguribus gerebant bellum. Is hostis velut natus ad continendam ¹inter magnorum intervalla bellorum Romanis militarem disciplinam erat: nec alia provincia militem magis ad virtutem acuebat. nam Asia, et amœnitate urbium, et copia terrestrium maritimarumque rerum, et molitia hostium regisque opibus, ditiores, quam fortiores, exercitus faciebat. præcipue sub imperio Cn. Manlii solute ac negligenter habiti sunt. itaque asperius paullo iter in Thracia, et exercitior hostis magna clade eos castigavit. In Liguribus omnia erant, quæ militem excitarent: loca montana et aspera, ²quæ et ipsis capere labor erat ³, et ex præoccupatis dejicere hostem: itinera ardua, angusta, infesta insidiis: hostis levis, et velox, et repentinus, qui nullum usquam tempus, nullum locum quietum aut securum esse sineret: obpugnatione necessaria munitorum castellorum, laboriosa simul periculosaque: inops regio, quæ parsimonia adstringeret milites, prædæ haud multum præberet. Itaque non lixa sequebatur, non jumentorum longus ordo agmen extendebat: nihil, præter arma et viros omnem spem in armis habentes, erat. Nec deerat umquam cum iis vel materia belli, vel caussa; ³ quia propter domesticam inopiam vicinos agros incursabant. nec tamen in discrimen summæ rerum pugnabatur.

³ est Gron. Crev.

¹ *Inter magnorum intervalla bellorum*] Aliquot scripti, inter quos Victorinus, *per* exhibent pro *inter*: quod admittendum videtur, ne male concurrant sibi mutuo hæc duæ voces *inter* . . . *intervalla*.

² *Quæ et ipsis capere labor est*] Lege cum Schelio: *quæ et ipsa capere labor erat*, vel potius, *labor esset*. *Ipsa*, id est, etiamsi nemo obstaret. *rô esset* firmant ea quæ sequuntur verba, subjunctivi omnia modi, *hostis* . . . *qui*

. . . *sineret*; *inops regio, quæ* . . . *adstringeret*.

³ ** Quia propter* . . . *nec tamen*] Hæc duo membra referenda sunt ad ea quæ præcessere, *vel materia belli, vel caussa*. Nunquam deerat causa belli, quia Ligures semper vicinos agros incursabant: nunquam deerat materia, quia non cum iis ita pugnabatur, ut decerneretur de summa rerum, ut tota natio jam ferre jugum subacta cervice cogeretur.

II. C. Flaminius consul, cum Friniatibus Liguribus in agro U. C. 565. eorum pluribus prœliis secundis factis, in deditionem gentem A. C. 187. accepit, et arma ademit: ea quia non sincera fide tradebant, Adversus eos consulum res gesta. quum castigarentur, relictis vicis, in montem Auginum confugerunt. confestim secutus est consul. Ceteri effusi rursus, et pars maxima inermes, per invia et rupes deruptas præcipientes fugerunt, qua sequi hostis non posset. ita trans Apenninum abierunt. qui castris se tenuerant, circumsessi expugnati sunt. Inde trans Apenninum ductæ legiones. ibi montis, quem ceperant, altitudine paullisper se tutati, mox in deditionem concesserunt. tum conquisita cum intentiore cura arma, et omnia adempta. Translatum deinde ad Apuanos Ligures bellum; qui in agrum Pisanum Bononiensemque ita incursaverant, ut coli non posset. His quoque perdomitis, consul pacem dedit finitimis. et, quia, a bello quietâ ut esset provincia, effecerat, ne in otio militem haberet, 'viam a Bononia perduxit Arretium. M. Æmilius alter consul agros Ligurum vicosque, qui in campis aut vallibus erant, ipsis montes duos Balistam^b Suismontiumque tenentibus, deussit depopulatusque est. deinde eos, qui in montibus erant, adortus, primo levibus prœliis fatigavit; postremo coactos in aciem descendere justo prœlio devicit: in quo et^c sedem Dianæ vovit. Subactis cis Apenninum omnibus, tum transmontanos adortus (in his et^d Friniates^d Ligures erant, quos non adierat C. Flaminius) omnes Æmilius subegit, armaque ademit, et de montibus in campos multitudinem deduxit. Pacatis Liguribus, in agrum Gallicum exercitum duxit; 'viamque ab Placentia, ut Flaminiae committeret, Ariminum perduxit. Prœlio ultimo, quo cum Liguribus signis conlatis confligit, sedem Junoni Reginæ vovit. Hæc in Liguribus eo anno gesta.

Cenomanis
arma
adempta et
reddita.

III. In Gallia M. Furius prætor insontibus Cenomanis, in

^b *Ballistam* Gron. Crev.

^c *et del. Emd.*

^d *Briniates* Gron.

⁴ *Viam a Bononia perduxit Arretium*] Ali-
ter Strabo, qui l. V. p. 317, vult hunc Flami-
niam munitivæ viam ab Roma per Etruriam
et Umbriam ad urbem Ariminum usque.
Nimirum ille credidit celebrem illam et a
multis memoratam Flaminiam viam, quæ re-
vera ab Roma ad Ariminum perducta fuerat,
munitam esse ab hoc consule C. Flaminio. At
illa opus est Flaminii censoris, illius ipsius qui
in pugna ad Trasymenum lacum periit, et est
hujusce Flaminii consulis pater. Id testantur
Cassiodorus et Festus. Vid. supra l. XX.
c. 58. Et firmitur ipse Livius, dum mentionem
facit, l. XXII. c. 11, multo ante hæc tempora,
Flaminiae viæ, et in ea urbis Ocrinuli, quæ
urbs in Itinerario quoque Antonini prima
occurrit in Flaminia via ab Roma Ariminum
euntibus.

⁵ *Friniates Ligures*] Vulgati olim habebant

Friniates. Sigonii vetus liber, ipso teste,
Friniates, quod ipse mutavit in *Briniates*: sed
nullo satis valido momento adductus. Intel-
ligi enim possunt ii Friniatium Ligurum, quos
Flaminius non adierat. Atque ideo nimirum
adjecit Livius omnes ab Æmilio subactos, quod
pars tantum eorum a Flaminio domita fuerat.

⁶ *Viamque ab Placentia, ut Flaminiae com-
mitteret, Ariminum perduxit*] Hæc est via
Æmilia, quæ etiam regioni nomen dedit.
Ceterum notandum est hic rursus dissentire
a Livio Strabonem, qui tradit Æmiliam muni-
tivæ viam ab Arimino Bononiam, atque inde
Aquileiam usque. Ut ut sit, hic Flaminia via
accipienda est ea quæ ab Roma Ariminum
ducebat, non ea quam collega hujus Æmili
Flaminius a Bononia Arretium perduxisse
modo memoratus est. * Vide l. XXII. c. 11.

U. C. 565. pace speciem belli quærens, ademerat arma. Id Cenomani con-
 A. C. 187. questi Romæ apud senatum, rejectique ad consulem Æmili-
 um; cui, ut cognosceret statueretque, senatus permiserat,
 magno certamine cum prætore habito, tenuerunt caussam.
 arma reddere^e Cenomanis, decedere provincia prætor jussus.
 Legatis deinde sociorum Latini nominis, qui toto undique ex
 Latio frequentes convenerant, senatus datus est. his queren-
 tibus, magnam multitudinem civium suorum Romam commi-
 grasse, et ibi censos esse, Q. Terentio Culleoni prætori nego-
 tium datum est, ut eos conquireret, et, quem C. Claudio,
 M. Livio censoribus, postve eos censores, ipsum parentemve
 ejus apud se censum esse, probassent socii, ut redire eo coge-
 ret, ubi censi essent. Hac conquisitione duodecim millia
 Latinorum domos redierunt, jam tum multitudine alieni-
 genarum urbem onerante.

Fulvius
 petit
 triumphum.

IV. Priusquam consules redirent Romam, M. Fulvius pro-
 consul ex Ætolia rediit. isque^f, ad ædem Apollinis in senatu
 quum de rebus in Ætolia Cephalleniaque ab se gestis disse-
 ruisset, petiit a Patribus, ut æquum censerent, ob rempub-
 licam bene ac feliciter gestam, et Diis immortalibus honorem
 haberi jubere, et sibi triumphum decernere. M. Aburius^g
 tribunus plebis, si quid de ea re ante M. Æmilii consulis
 adventum decerneretur, intercessurum se ostendit: *eum con-
 tradicere velle, proficiscentemque in provinciam ita sibi man-
 dasse, ut ea disceptatio integra in adventum suum servaretur.*
⁷ *Fulvium temporis jacturam facere. senatum etiam præsentem
 consule, quod vellet, decreturum.* M. Fulvius: *Si aut simultas
 M. Æmilii secum ignota hominibus esset, aut quam is eas ini-
 micitias inpotenti ac prope regia ira exerceret; tamen non fuisse
 ferendum, absentem consulem et Deorum immortalium honori
 obstare, et meritum debitumque triumphum morari: impera-
 torem, rebus egregie gestis, victoremque exercitum cum præda ac
 captivis^h ante portas stare, donec consuli, ob hoc ipsum moranti,
 redire Romam libitum esset. Verum enimvero, quum sint⁹
 nobilissimæ sibi cum consule inimiciæ, quid ab eo quemquam
 posse æqui expectare, qui per infrequentiam furtim¹⁰ senatus-
 consultum factum ad ærarium detulerit, Ambraciam^b non videri
 vi captam; quæ aggere ac vineis obpugnata sit; ubi, incensis*

^e reddita Gron. Crev. Bekk.

^f itaque Gron. Crev.

^g Aburius Gron.

^h detulerit. Ambraciam Ead.

⁷ *Fulvium temporis jacturam facere*] Id est, nullius rei, nisi temporis. Mox pro M. Fulvius, Muretus Tum Fulvius. GRONOVIVS.

⁸ *Ante portas stare*] Qui exacto magistratu triumphum petebat, ei non licebat intrare urbem, quia ingredienti portas statim minuebatur imperium, quod integrum servare debebat ad eam diem quo triumphaturus esset.

⁹ *Nobilissimæ . . inimiciæ*] Sic solet loqui

Livius, lib. XXVII. c. 35, *Inimicitias nobiles inter eos erant.* Et rursus l. XL. c. 45, *Inter hos viros nobiles inimicitias erant.*

¹⁰ *Senatusconsultum . . . ad ærarium detulerit*] Pridem ad ædem Cereris deferbantur senatusconsulta: cujus moris initium memoravit Livius l. III. c. 55. Postea ad ærarium illa deferri placuit: ac tum demum rata habebantur. De ipsa re, de qua queritur hic Fulvius, vid. supra XXXVIII. 44.

operibus, alia de integro facta sint; ubi¹ circa muros supra U. C. 565. subterque terram per dies quindecim pugnatum: ¹¹ ubi a prima A. C. 187. luce, quum jam transcendisset muros miles, usque ad noctem diu anceps praelium tenuerit; ubi plus tria millia hostium sint cæsa. Jam de Deorum immortalium templis, spoliatis in capta urbe, qualem calumniam ad pontifices adtulerit? Nisi Syracusarum ceterarumque captarum civitatum ornamentis urbem exornari fas fuerit, in Ambraciam unam captam non valuerit belli jus. Se et Patres conscriptos orare, et ¹² ab tribunis^k petere, ne se superbissimo inimico ludibrio esse sinant.

V. Undique omnes, alii deprecari tribunum, alii castigare. Ti. Gracchi collegæ plurimum oratio movit: *Ne suas quidem simultates pro magistratu exercere boni exempli esse: ¹³ alienarum vero simultatum tribunum plebis cognitorem fieri, turpe et indignum collegii ejus potestate et sacratis legibus esse. Suo quemque judicio et homines odisse aut diligere, et res probare aut improbare debere; non pendere ex alterius vultu ac nutu, nec alieni momentis animi circumagi, adstipularique irato consuli tribunum plebei: et, quid privatim M. Æmilius mandaverit, meminisse; tribunatum sibi a populo Romano mandatum oblivisci; et mandatum pro auxilio ac libertate privatorum, non pro consulari regno. Ne hoc quidem cernere eum, fore, ut memoriæ ac posteritati mandetur, ejusdem collegii alterum e duobus tribunis plebis suas inimicitias remisisse reipublicæ, alterum alienas et mandatas exercuisse.* His victus castigationibus tribunus, quum templo excessisset, referente Ser. Sulpicio prætore, triumphus M. Fulvio est decretus. Is quum gratias Patribus conscriptis egisset, adjecit; *Ludos magnos se Jovi optimo maximo eo die, quo Ambraciam cepisset, vovisse. in eam rem sibi ¹⁴ centum¹ pondo auri a civitatibus conlatum. Petere, ut ex ea pecunia, quam in triumpho latam in ærario positurus esset, id aurum secerni juberent.* Senatus pontificum collegium consuli jussit, num omne id aurum in ludos consumi necessum esset? Quum pontifices negassent, ad religionem pertinere, quanta impensa in ludos fieret; senatus Fulvio, quantum ^m inpenderet, permisit, dum ne summam ¹⁵ octoginta millium excederet. Triumphare mense Januario

Triumphus
decernitur
Fulvio.

¹ sit. ubi Gron.

^k tribuno Crev. Kreyss. Bekk.
^m ins. vellet Eæd.

¹ add. decem Gron. Crev.

¹¹ *Ubi a prima luce quum jam transcendisset muros miles]* Hæc viderentur denotare ultimum aliquod ad Ambraciam praelium, quo ad extremum urbs expugnata fuisset. Sed constat ex l. XXXVIII. c. 9, Ambracienses sese consuli, postquam aliquamdiu obsidionem tolerassent, dedidisse. Itaque intelligenda est hic aliqua pugna, qua pars murorum tantum capta sit, nec tamen penetratum sit in urbem.

¹² *Ab tribuno]* Vulgo *ab tribunis*. Sed id quod edidimus, vett. editorum est; quibus accedit unus e MSS. Gronovianis, et noster

Vict. Et vero unus e tribunis M. Aburius Fulvio negotium facessebat.

¹³ *Alienarum . . . simultatum cognitorem fieri]* Mandatas et delegatas exercere alienas simultates. *Cognitor est, auctore Festo, qui litem alterius suscipit coram eo, cui datus est: procurator autem absentis nomine auctor fit.* Sed apparet ex hoc loco cognitorem esse eum quoque qui absentis rem agit.

¹⁴ *Centum decem pondo auri]* Marcas nostrates 171, uncias 7.

¹⁵ *Octoginta millium]* Supple, æria. In his

U. C. 565. statuerat : sed quum audisset, consulem M.ª Æmilium, literis^o
 A. C. 187. Aburii^p tribuni plebis acceptis de remissa intercessione, ipsum
 ad inpediendum triumphum Romam venientem, ægrum in
 via substitisse, ne plus in triumpho certaminum, quam in
 bello, haberet, prætulit triumphi diem. triumphavit ante
 diem decimum Kalendas Januarias de Ætolis, et de Cephallenia.
¹⁶ Aureæ coronæ, centum duodecim pondo, ante currum
 latæ sunt : ¹⁷ argenti pondo millia octoginta tria : auri pondo
 ducenta quadraginta tria : ¹⁸ tetradrachmum Atticum^q centum
 octodecim millia : ¹⁹ Philippei nummi duodecim millia qua-
 dringenti viginti duo : signa ænea ducenta octoginta quinque :
 signa marmorea ducenta triginta : arma, tela, cetera spolia
 hostium, magnus numerus. ad hoc^r catapultæ, ballistæ, tor-
 menta omnis generis : duces, aut Ætoli et Cephallenes, aut
 regii ab Antiocho ibi relictis, ad septem et viginti. ²⁰ Multos
 eo die, priusquam in urbem inveheretur, in circo Flaminio
 tribunos, præfectos, equites, centuriones, Romanos sociosque,
 donis militaribus donavit. militibus ex præda²¹ vicos quinos
 denarios divisit, duplex centurioni, triplex equiti.

Comitia.

Manlii
triumphus
de Gallia.

VI. Jam consularium comitiorum adpetebat tempus ; qui-
 bus quia M. Æmilius, cujus sortis ea cura erat, obcurrere non
 potuit, C. Flaminus Romam venit. ab eo creati consules Sp.
 Postumius Albinus, Q. Marcius Philippus. Prætores inde
 facti T. Mænius, P. Cornelius Sulla, C. Calpurnius Piso,
 M. Licinius Lucullus, C. Aurelius Scaurus, L. Quinctius
 Crispinus. Extremo anni, magistratibus jam creatis, ante
 diem tertium Nonas Martias Cn. Manlius Vulso de Gallis,
 qui Asiam incolunt, triumphavit. serius ei triumphandi causa
 fuit, ne, Q. Terentio Culleone prætore, causam lege Petillia

^a M. del. Gron. Crev.^o add. M. Kreyss. Bekk.^p Abutii Gron.^q tetrachma Attica Bekk.^r hæc Gron. Crev.

enim numeris, quando nihil adjicitur, videmur
 annotasse intelligendos esse asses, non sester-
 tios. Nec offendere debet summæ exiguitas,
 quæ quadruplo etiam major est ea quæ M.
 Æmilio censori ad ludos itidem decernitur
 infra l. XL. c. 52. Octoginta millia æris
 gravis paria sunt marcis argenti nostratibus
 125.

[¹⁶ Aureæ coronæ centum, duodecim pondo]
 Horum verborum sensus nullus alius esse
 potest, nisi centum aureas coronas latas fuisse,
 quarum unaquæque librarum Romanarum
 duodecim pondo esset. Itaque pro *duodecim*
 legendum videtur esse *duodena*, ut numerus
partitive sumendus intelligatur. Centum autem
coronæ duodena pondo eadem forma dicuntur,
 qua l. III. c. 29, et l. IV. c. 20, supra, *coronam*
auream libram pondo : qua de locutione con-
 sule Gronovium, de Pec. Vet. l. I. c. 6. Cete-
 rum duodecim libræ Romanæ pares sunt mar-
 cis nostratibus decem et octo, uncis sex. Ita-
 que pondus universum illarum centum coro-

narum erit marcarum Parisiensium 1875.

[¹⁷ Argenti pondo millia octoginta tria]
 Marcæ nostrates 129,687, uncis 4. Auri
 pondo ducenta quadraginta tria. Marcæ 379,
 uncis 5, semuncia l.

[¹⁸ Tetradrachmum Atticum centum octo-
 decim millia] Marcæ argenti nostrates 7375.
 Ceterum Andreas hic quoque habet *tetrachma*
Attica : Vict. codex *tetragina*. Vid. not. 80,
 ad l. XXXVII. c. 58.

[¹⁹ Philippei nummi] Aurei, ut apparet ex
 l. XXXIV. c. 52. Porro nummi aurei 12,422
 pondere æquiparantur marcis nostratibus fere
 388.

[²⁰ Multos donis militaribus donavit]
 Et quidem ei M. Cato objecit, teste Gellio,
 l. V. c. 6, milites ab eo per ambitionem levis-
 simis de causis coronis donatos, v. g. quod
 vallum curassent, aut quod puteum strenue
 fodissent.

[²¹ Vicos quinos denarios] Amplius ternas
 uncias argenti nostrates.

diceret, et incendio alieni iudicii, quo L. Scipio damnatus U. C. 565. erat, conflagraret; eo infensioribus in se, quam in illum, judi- A. C. 187. cibus, quod disciplinam militarem, severe ab eo conservatam, successor ipse omni genere licentiæ conruperat¹. Neque ea sola infamiæ erant, quæ in provincia procul ab oculis facta narrabantur: sed ea² etiam magis, quæ in militibus ejus quotidie conspiciebantur. Luxuriæ enim peregrinæ origo ab exercitu Asiatico invecta in urbem est. ii primum³ lectos æratos, vestem stragulam pretiosam, ⁴ plagulas, et alia textilia, et, quæ tum magnificæ supellectilis habebantur, ⁵ monopodia et abacos Romam advexerunt. tunc psaltriæ ⁶ sambucistriæque, et convivalia ludionum oblectamenta addita epulis: epulæ quoque ipsæ et cura et sumtu majore adparari cœptæ: tum coquus, vilissimum antiquis mancipium et æstimatione et usu, in pretio esse; et, quod ministerium fuerat, ars haberi cœpta. vix tamen illa, quæ tum ⁷ conspiciebantur, semina erant futuræ luxuriæ.

Luxus inde Romam invectus.

VII. In triumpho tulit Cn. Manlius ⁸ coronas aureas, ducentas duodecim pondo: ⁹ argenti pondo ducenta viginti millia: auri pondo duo millia centum tres ¹⁰: ¹¹ tetradrachmum Atticum centum viginti septem millia: ¹² cistophorum ducenta quinquaginta: ¹³ Philippeorum aureorum nummorum sedecim millia trecentos viginti: et arma spoliaque multa Gallica, carpentis transvecta. duces hostium duo et quinquaginta ducti ante currum. militibus ¹⁴ quadragenos binos denarios divisit, duplex centurioni; et stipendium duplex in pedites dedit, triplex in equites. Multi omnium ordinum, donati

¹ successorem ipsum omni genere licentiæ corrupisse fama attulerat Kreyss. Bekk.

² ea del. Gron. Crev.

³ centum tres l. ducenta tria Emd.

⁴ tetrachmum Bekk.

²² Lectos æratos] Intellige lectos, in quibus epulaturi discumberent, ut patet ex Plinio, l. XXXIV. c. 3, qui de hoc ipso Manlio agens, dicit eum primum triclinia ærata Romam invexisse.

²³ Plagulas] Plagulae sunt vela et textilia, quibus lecticae et lecti intendebantur aut involvebantur. Nonius plagas interpretatur grandia lintea, et toral, et lecticariam sindonem, unde per diminutionem plagulae, inquit, dicuntur. Turn. l. I. Advers. c. 29.

²⁴ Monopodia] Mensas uno pede fultas.

²⁵ Sambucistriæ] Mulieres Sambucam pulsantes. Sambuca autem est musicum organum, triangulari forma, quod ex inæqualibus longitudine, sicut et crassitudine, nervis efficitur. Illud quidam putant idem esse cum eo, quod vocamus harpe.

²⁶ Conspectiebantur] Insignia et notabilia videbantur.

²⁷ Coronas aureas ducentas, duodecim pondo] Lege duodena pondo, ut supra c. 5. Pondus universarum illarum coronarum aequat marcas Parisienses 3750.

²⁸ Argenti pondo ducenta viginti millia]

Marcas nostrates 343,750. Auri pondo duo millia ducenta tria. Marcas nostrates 3442, semuncias 3.

²⁹ Tetradrachmum Atticum ducenta viginti septem millia] Marcas argenti 14,187, uncias 4. Ceterum hic quoque Andreas habet tetrachmum: Vict. liber tetraginm. Gronovius in nota ad hunc locum multis probat sic legendum esse, non tetradrachma Attica. Sed et in exemplaribus ante eum editis reperitur hæc lectio, quam ille plurimis verbis velut novam a se proditam asseruit. Nec tamen illa altera scriptura, quam damnat idem, caret exemplis. Vide supra l. XXXVII. c. 59, et l. XXXV. c. 20.

³⁰ Cistophorum ducenta quinquaginta] Supple millia. Denarios amplius 133,333. Marcas argenti nostrates plus 2073.

³¹ Philippeorum aureorum nummorum sedecim millia CCCXX] Pondus erit marcarum nostratium amplius 509.

³² Quadragenos binos denarios] Uncias argenti nostrates 5, cum duobus, ut vocant, grossia.

U. C. 565. A. C. 187. militaribus donis, currum secuti sunt. carminaque a militibus ea in imperatorem dicta, ut facile adpareret, in ducem indulgentem ³³ ambitiosumque ea dici; triumphum esse militari magis favore, quam populari, celebrem. Sed ad populi quoque gratiam conciliandam amici Manlii valuerunt. quibus adnitentibus senatusconsultum factum est, *Ut ex pecunia, quæ in triumpho translata esset, ³⁴ stipendium, conlatum a populo in publicum, quod ejus solutum antea non esset, solveretur.* Vicens quinos et semisses in millia æris quæstores urbani cum fide et cura solverunt. Per idem tempus tribuni militum duo ex duabus Hispaniis cum literis C. Atinii et L. Manlii, qui eas provincias obtinebant, venerunt. Ex iis literis cognitum est, Celtiberos Lusitanosque in armis esse, et sociorum agros populari. de ea re consultationem integram senatus ad novos magistratus rejecit. Ludis Romanis eo anno, quos P. Cornelius Cethegus, A. Postumius Albinus faciebant, ³⁵ malus in circo instabilis in signum Pollentiæ procidit, atque id dejecit. ea religione moti Patres, et diem unum adjiciendum ludorum celebritati censuerunt, et ³⁶ signa duo pro uno reponenda, et novum auratum faciendum. Et plebei ludii ab ædilibus C. Sempronio Blæso et M. Furio Lusco diem unum instaurati sunt.

U. C. 566. A. C. 186. Sp. Postumio, Q. Marcio Coss. VIII. Insequens annus Sp. Postumium Albinum et Q. Marcium Philippum consules ab exercitu bellorumque et provinciarum cura ad intestinæ conjurationis vindictam avertit. Prætores provincias sortiti sunt, T. Mænius urbanam, M. Licinius Lucullus inter cives et peregrinos, C. Aurelius Scaurus Sardiniam, P. Cornelius Sulla Siciliam, L. Quinctius Crispinus Hispaniam citeriorem, C. Calpurnius Piso Hispaniam

33 * *Ambitiosum*] Qui nimia facilitate gratiam apud milites captasset.

34 *Stipendium collatum a populo in publicum*] Quid significet hoc loco Livius, haud facile est statuere. Prima difficultas occurrit in voce *stipendium*, quæ nec pro militari stipendio accipi potest, de quo hic nullo modo agitur; neque pro tributo a civibus collato, (quamvis interdum hoc sensu sumatur, ut l. II. c. 9,) quandoquidem quæstores urbani mox dicuntur cum cura et fide solvisse pecuniam, nempe privatis ex ærario; si autem de tributo sermo esset, non privatis aliquid solvendum ex ærario fuisset, sed privati immunes faciendi a solvendo eo quod ærario deberent. Superest ergo ut hic sermo esse existimetur de pecunia a privatis collata ad juvandam ærarî inopiam. Sed nec nomen *stipendii* sic unquam acceptum esse novimus, et præterea post finitum bellum Punicum secundum nullo tali auxilio respublica eguisse memoratur; quæ autem pecuniæ per illud bellum a privatis collatæ erant, earum ultimam pensionem solutam esse narravit Livius, l. XXXIII. c. 42. Secundo quod dicuntur quæstores vicens quinos et semisses

in millia æris solvisse horum quidem verborum sic nude positorum sensus non obscurus est. Intelliguntur facile in singula assium millia vicens et quini asses cum semisse soluti esse a quæstoribus. Sed quænam sunt illa assium millia? quo nomine solvuntur vicens et quini asses cum semisse? An usurarum nomine? ut pro singulis assium millibus quæ a civibus collata forent, præter sortem etiam vicens et quini asses cum semisse usuris numerarentur. Ita interpretatur Glareanus: nos rem omnem in medio relinquimus.

35 *Malus in Circo instabilis in signum Pollentiæ procidit*] Intelligendum hoc est de signo dæ Pollentiæ, sive Potentiæ: utrumque enim nomen idem est. Malum autem, a quo dejectum Pollentiæ signum tradit Livius, unum ex illis fuisse arbitramur, quibus vela expansa suffulciuntur ad æris injurias arcendas, ut commodius spectatores ludos spectare possint. MARCELLUS DONATUS.

36 *Signa duo pro uno*] Vetus scilicet signum reponendum, adjuncto novo uno, quod quidem auratum fieri jubetur.

ulteriore. Consulibus ambobus quæstio de clandestinis U. C. 566.
 conjurationibus decreta est. Græcus ignobilis in Etruriam A. C. 186.
 primum venit nulla cum arte earum, quas multas ad animo- Bacchana-
 rum corporumque cultum nobis eruditissima omnium gens lia.
 invexit, sacrificulus et vates: nec is, qui aperta religione, pro-
 palam et quæstum et disciplinam profitendo, animos ³⁷ hor-
 rore⁷ imbueret, sed occultorum et nocturnorum⁸ antistes
 sacrorum. ³⁸ Initia erant, quæ primo paucis tradita sunt:
 deinde vulgari cœpta sunt^a per viros mulieresque. additæ
 voluptates religioni vini et epularum, quo plurium animi
 inlicerentur. ³⁹ Quum vinum animos, et nox et mixti feminis
 mares, ætatis teneræ majoribus, discrimen omne pudoris ex-
 stinxissent; corruptelæ primum omnis generis fieri cœptæ,
 quum ad id quisque, quo natura pronioris libidinis esset,
 paratam voluptatem haberet. Nec unum genus noxæ, stupra
 promiscua ingenuorum feminarumque, erant: sed falsi testes,
⁴⁰ falsa signa testimoniaque^b et ⁴¹ indicia ex eadem officina ex-
 ibant. Venena indidem intestinæque cædes: ita ut ne cor-
 pora quidem interdum ad sepulturam exstarent. Multa dolo,
 pleraque per vim audebantur. occulebat vim, quod præ ulula-
 tibus, tympanorumque et cymbalorum strepitu, nulla vox
 quiritantium inter stupra et cædes exaudiri poterat.

IX. Hujus mali labes ex Etruria Romam, velut conta-
 gione morbi, penetravit. primo urbis magnitudo capacior
 patientiorque talium malorum ea celavit: tandem indicium
 hoc maxime modo ad Postumium consulem pervenit.
 P. Æbutius, cujus pater publico equo stipendia fecerat, Innotescunt
 pupillus relictus, mortuis deinde tutoribus, sub tutela Du- P. Æbutii
 roniar matris et vitrici T. Sempronii Rutili educatus fuerat. opera.
 Et mater dedita viro erat: et vitricus, quia tutelam ita gesse-
 rat, ut rationem reddere non posset, aut tolli pupillum, aut
 obnoxium sibi vinculo aliquo fieri cupiebat. via una corrup-
 telæ Bacchanalia erant. Mater adolescentulum adpellat, *Se*
pro ægro eo vovisse, ubi primum convalesceret, Bacchis eum se
initiaturam. ⁴² *damnatam voti, Deum benignitate, exsolvere id*
velle. Decem dierum castimonia opus esse. decimo die cænatum,

⁷ errore Crev. Bekk.

^a sunt del. Emd.

⁸ et nocturnorum del. Gron. Crev.

^b testamentaque Kreyss. Bekk.

³⁷ *Errore*] Sic vett. editi et MS. Vict. me-
 lius, quam quod a Sigonio prolatum editores
 receperant, *horrore*.

³⁸ *Initia erant*] Intellige mysteria, quibus
 initiabantur: quemadmodum supra, l. XXXI.
 c. 14, per *Initiorum dies*.

³⁹ *Quum vinum animos et nox*] Haud dubie
 corrupta est vox *animos*. Gronovius emendat,
vinum, clamores, nox: Clericus, *vinum, amor,*
et nox.

⁴⁰ *Falsa . . . indicia*] Falsæ delationes, falsa
 crimina in insontes conjecta. Non absimilem

Catilinæ chorum tribuit Cicero, ex *indicibus*
atque sicariis, pro Mur. n. 49.

⁴¹ *Indicia*] Proba Sigonii emendatio. Ante,
judicia.

⁴² *Bacchis eum se initiaturam*] Quia primo
 id sacrarium feminarum fuit, nec vir quisquam
 eo admittebatur, propterea, quasi Baccharum
 sacrum esset, Bacchis initiari dixerunt, qui se
 sacro illi committeret. SIGONIUS.

⁴³ *Damnatam voti*] Vid. not. ad l. XXVII.
 c. 45.

U. C. 566. *deinde pure lautum in sacrarium deducturam.* Scortum nobile
 A. C. 186. libertina Hispala Fecenia, "non digna quæstu, cui ancillula
 Hispala "adsuerat^c, etiam postquam manumissa erat, eodem se genere
 Fecenia. tuebatur. Huic consuetudo juxta vicinitatem cum Æbutio
 fuit, minime adolescentis aut rei aut famæ damnosa: ultro
 enim amatus adpetitusque erat: et, maligne omnia præben-
 tibus suis, meretriculæ munificentia sustinebatur. Quin eo
 processerat consuetudine capta, ut post patroni mortem, quia
 in nullius manu erat, "tutore a tribunis et prætore petito,
 quum testamentum faceret, unum Æbutium institueret hæ-
 redem.

Æbutium
 initiari
 volentem
 deterret.

X. Hæc amoris pignora quum essent, nec quidquam
 secretum alter ab altero haberent, per jocum adolescens vetat
 eam mirari, si per aliquot noctes secubuisset. *Religionis se
 caussa, ut voto pro valetudine sua facto liberetur, Bacchis ini-
 tiari velle.* Id ubi mulier audivit, perturbata, *Dii meliora!*
 inquit: *mori et sibi et illi satius esse, quam id faceret;* "et in
 caput eorum detestari minas periculaque, qui id suasissent. Ad-
 miratus quum verba, tum perturbationem tantam adolescens,
Parcere execrationibus jubet. *matrem id sibi, adsentiente*
vitrico, imperasse. Vitricus ergo, inquit, *tuus (matrem enim*
insimulare forsitan fas non sit) pudicitiam, famam, spem, vitam-
que tuam perditum ire hoc facto properat. Eo magis mira-
 bundo, quærentique quid rei esset, pacem veniamque precata
 Deorum Dearumque, si coacta caritate ejus, silenda enunci-
 asset, ancillam se, ait, *dominæ comitem id sacrarium intrasse,*
liberam numquam eo accessisse. Scire corruptelarum omnis
 generis eam officinam esse: et jam biennio constare neminem
 initiatum ibi majorem annis viginti. *Ut quisque introductus sit,*
velut victimam tradi sacerdotibus. eos deducere in locum, qui
circumsonet ululatibus, cantuque symphoniæ, et cymbalorum et
tympanorum pulsu, ne vox quiritantis, quum per vim stuprum
inferatur, exaudiri possit. Orare deinde atque obsecrare, ut
 eam rem quocumque discuteret modo: nec se eo præcipitaret,
 ubi omnia infanda patienda primum, deinde facienda essent.
 neque ante dimisit eum, quam fidem dedit adolescens, ab his
 sacris se temperaturum.

Æbutius
 expellitur a
 matre.

XI. Postquam domum venit, et mater mentionem intulit,
 quid eo die, quid deinceps ceteris, quæ ad sacra pertinerent,
 faciendum esset; negat, eorum se quidquam facturum, nec
 initiari sibi in animo esse. Aderat sermoni vitricus. con-

^c assueverat Gron.

44 *Non digna quæstu*] Cujus liberalis in-
 doles digna erat, quam non deformaret mere-
 tricij quæstus turpitude.

45 *Assuerat*] Sic Gronoviani scripti et nos-
 ter Vict. Et id sæpe placuit Livio. Vulgo
assueverat.

46 *Tutore a tribunis et prætore petito*]

Feminæ enim nihil civilis negotii agere sine
 auctore poterant. Vid. supra, XXXIV. 2.

47 *Et in caput eorum detestari minas*] Et
 precibus obtestari deos cœpit, ut minas peri-
 culaque ex illo consilio impendentia in caput
 eorum verterent, qui talia suasissent.

festim mulier exclamat, *Hispalæ concubitu carere eum decem* U. C. 566. *noctes non posse, illius* ⁴⁸ *excetræ delinimentis et venenis imbu-* A. C. 186. *tum, nec parentis, nec vitrici* ^d, *nec Deorum verecundiam habere.* jurgantes hinc mater, hinc vitricus, cum quatuor eum servis domo exegerunt. Adolescens inde ad Æbutiam se amitam contulit: caussamque ei, cur esset a matre ejectus, narravit. deinde ex auctoritate ejus postero die ad consulem Postumium, arbitris remotis, rem detulit. Consul post diem tertium ad se jussum redire dimisit: ipse Sulpiciam, gravem feminam, socrum suam, percunctatus est, *ecquam anam Æbutiam ex Aventino nosset?* quum eam nosse, probam, et antiqui moris feminam, respondisset; opus esse sibi ea conventa dixit. mitteret nuncium ad eam, ut veniret. Æbutia adcita ad Sulpiciam venit. et consul paullo post, velut forte intervenisset, sermonem de Æbutio fratris ejus filio infert. Lacrimæ mulieri obortæ, et miserari casum adolescentis cœpit, qui spoliatus fortunis, a quibus minime oporteret, apud se tunc esset, ejectus a matre, quod probus adolescens (⁴⁹ Dii propitii essent) obscœnis, ut fama esset, sacris initiari nollet.

XII. Satis de Æbutio exploratum ratus consul, non vanum ^{Hispala} auctorem esse, dimissa Æbutia, socrum rogat, ut ^{vocatur a} *Hispalam,* ^{consule.} indidem ex Aventino libertinam, non ignotam viciniae, arcesceret ad sese. eam, quoque esse, quæ percunctari vellet. Ad cujus nuncium perturbata *Hispala,* quod ad tam nobilem et gravem feminam ignara caussæ arcesseretur: postquam lictores in vestibulo turbamque consularem et consulem ipsum conspexit, prope exanimata est. In interiorē partē aedium abductam socru adhibita consul, *Si vera dicere inducere in animum posset,* negat, *perturbari debere. fidem vel a Sulpicia, tali femina, vel ab se acciperet. expromeret sibi, quæ* ⁵⁰ *in luco Similiæ* ⁵¹ *Bacchanalibus in sacro nocturno solerent fieri.* Hoc ubi audivit, tantus pavor tremorque omnium membrorum mulierem cepit, ut diu hiscere non posset: tandem confirmata, *puellam admodum se ancillam initiatam cum domina,* ait. *aliquot annis, ex quo manumissa sit, nihil, quid ibi fiat, scire.* jam id ipsum consul laudare, *quum initiatam se non inficiaretur, sed et cetera eadem fide expromeret. neganti ultra quidquam scire* ⁵¹ *non eandem, dicere, si coarguatur ab alio, ac*

^d nec vitrici nec parentis Gron. Crev.

⁵⁰ Similæ Kreys. Bekk.

⁴⁸ *Excetræ*] Hydram Lernæam *excetram* appellatam fuisse probat Marcellus Donatus ex Plauto in *Persa*, Act. I. Sc. 1. Adde *Servium* ad VI. *Æn.* v. 287. Hic per contumeliam eo nomine designat Æbutii mater *Hispalam*.

⁴⁹ (*Dii propitii essent!*) obscœnis. . sacris] Mulier timide religiosa non audet Bacchi sacris obscœnitatis notam injungere, sine præfatione, qua deorum iram deprecetur. Ideo ante vocem obscœnis, præmittit illam precationem, *Dii propitii essent!*

⁵⁰ *In luco Similiæ*] Suspiciatur Gelenius Semelen Bacchi matrem detorta nonnihil voce ab indocto vulgo dictam esse *Similam*. At scholiastes Juvenalis ad secundam satyram, de his ipsis Bacchanalibus agens, appellat *Stimulæ deæ lucum*. *Stimulam* quoque deam nominat Augustinus, de Civ. Dei, l. IV. capp. 11 et 16. Itaque hic quoque idem *Stimulæ* nomen admittendum esse crediderimus.

⁵¹ ⁵¹ *Non eandem* . . . *veniam aut gratiam fore*] Non eadem facilitate impetraturam, ut aut venia concedatur sibi, ut etiam gratia

U. C. 566. *per se fatenti, veniam aut gratiam fore. eum sibi omnia exposu-*
 A. C. 186. *isse, qui ab illa audisset.*

Indicium
 Hispalæ.

XIII. Mulier, haud dubie, id quod erat, Æbutium indicem arcani rata esse, ad pedes Sulpiciæ procidit, et eam primo orare cœpit, *Ne mulieris libertinæ cum amatore sermonem in rem non seriam modo, sed capitalem etiam, verti vellet: se terrendi ejus causa, non quo sciret quidquam, ea locutam esse.* Hic Postumius accensus ira, *Tum quoque, ait, eam cum Æbutio se amatore cavillari credere, non in domo gravissimæ feminæ et cum consule loqui.* et Sulpicia adtollere paventem; simul illam adhortari, simul iram generi lenire. Tandem confirmata, multum incusata perfidia Æbutii, qui optimi in eo ipso meriti talem gratiam retulisset, *Magnum sibi metum Deorum, quorum occulta initia enunciaret, majorem multo, dixit, hominum esse, qui se indicem manibus suis discerpturi essent. itaque hoc se Sulpiciam, hoc consulem orare, ut se extra Italiam aliquo amandarent, ubi reliquum vitæ degere tuto posset. Bono animo esse jubere eam consul, et, sibi curæ fore, dicere, ut Romæ tuto habitaret.* Tum Hispala originem sacrorum expromit. *Primo sacrarium id feminarum fuisse, nec quemquam virum eo^o admitti solitum. Tres in anno statos dies habuisse, quibus interdum Bacchis initiarentur. Sacerdotes¹ in vicem matronas creari solitas. Pacullam Anniam[†] Campanam sacerdotem omnia, tamquam Deūm monitu, inmutasse. nam et viros eam primam suos filios initiasse, Minium et Herennium Cerrinios. et nocturnum sacrum ex diurno, et pro tribus in anno diebus quinos singulis mensibus dies initiorum fecisse. Ex quo in promiscuo sacra sint, et permixti viri feminis, et noctis licentia accesserit, nihil ibi facinoris, nihil flagitii prætermisum. plura virorum inter sese, quam feminarum, esse stupra. Si qui minus patientes dedecoris sint, et pigriores ad facinus, pro victimis immolari: nihil nefas ducere, hanc summam inter eos religionem esse. Viros, velut mente capta, cum jactatione fanatica corporis vaticinari; matronas Baccharum habitu crinibus sparsis[§] cum ardentibus facibus decurrere ad Tiberim, demissasque in aquam faces (quia⁵³ vivum sulphur cum calce insit) integra flamma efferre. Raptos a Diis homines dici, quos machinæ inligatos ex conspectu in abditos specus abripiant. eos esse, qui aut conjurare, aut sociari facinoribus, aut stuprum pati noluerint. Multitudinem ingentem, alterum jam prope populum esse: in his nobiles quosdam viros feminasque. Biennio proximo*

^o eo virum Bekk.

[†] Miniam Gron. Crev.

[§] passis Eæd.

habeatur. Nempe minis promissa miscens consul innuit fatenti non veniam modo paratam esse, sed etiam laudem atque mercedem.

52 *In vicem*] Per vices: in ordinem.

53 *Vivum sulphur*] Vivum sulphur, Plinio teste, l. XXXV. c. 15, est illud quod ignem

¹ est expertum, ἀπυρον Græcis vocatum.

Nam reliqua genera coctione parantur. Hoc glebosum et solidum effoditur, et avidissime flammam concipit. * Reperitur frequens ad radices montium ignivomorum, qualis est Vesuvius in Campania. † Turneb. l. I. Advers. c. 29.

institutum esse, ne quis major viginti annis initiaretur. captari U. C. 566.
ætates et erroris et stupri patientes. A. C. 186.

XIV. Peracto indicio, advoluta rursus genibus preces eadem, ut se ablegaret, repetivit. Consul rogat socrum, ut aliquam partem ædium vacuum faceret, quo Hispala immigraret. cœnaculum super ædes datum est, scalis ferentibus in publicum obseratis, aditu in ædes verso. Res omnes Feceniae extemplo translatae, et familia arcessita. et Æbutius migrare ad consulis clientem jussus. Ita quum indices ambo in potestate essent, rem ad senatum Postumius defert, omnibus^b ordine expositis, quæ delata primo, quæ deinde ab se inquisita forent. Patres¹ pavor ingens cepit, quum publico nomine, ne quid eæ conjurationes cœtusque nocturni fraudis occultæ aut periculi inportarent, “tum privatim suorum quisque vicem, ne quis adfinis ei noxæ esset. Censuit autem senatus, gratias consuli agendas, quod eam rem et cum singulari cura, et sine ullo tumultu investigasset. Quæstionem deinde de Bacchanalibus sacrisque nocturnis extra ordinem consulibus mandant: indicibus, Æbutio ac Feceniae, ne fraudi ea res sit, curare, “et alios indices præmiis^k invitare jubent. sacerdotes eorum sacrorum, seu viri seu feminae essent, non Romæ modo, sed per omnia fora et conciliabula conquiri, ut in consulum potestate essent. edici præterea in urbe Roma, et per totam Italiam edicta mitti, *Ne quis, qui Bacchis initiatus esset, coisse aut convenisse causa sacrorum velit, neu quid talis rei divinae fecisse.* “ante omnia, ut quæstio de his habeatur, qui coierint, conjuraverintve¹, quo stuprum flagitiumve inferretur. Hæc senatus decrevit. Consules ædilibus curulibus imperarunt, ut sacerdotes ejus sacri omnes conquirerent, comprehensosque libero conclavi ad quæstionem servarent; “ædiles plebis videre, ne qua sacra in operto fierent. “Triumviris capitalibus mandatum est, ut vigilias disponderent per urbem, servarentque, ne qui nocturni cœtus fierent; utque

Quæstio de
Bacchanali-
bus Coss.
mandatur.

^b defert. Omnibus Gron. Crev.
ac præmiis Crev.

¹ forent, Patres Emd. ^k et alios illicere
¹ coissent conjurassentve Gron. Crev.

54 *Tum privatim suorum quisque vicem]* Supple, metuere cœpit. Alioquin nullum esset verbum, ad quod referretur *rô quisque*. Vel lege *quemque*, ut regatur ab eo quod præcessit, *pavor . . . cepit*.

55 *Et alios illicere ac præmiis invitare]* Sic habere MSS. suos et vett. editos testatur Gronovius. Consentit noster Vict. nisi quod caret *rô ac*. Vulgo *et alios indices præmiis invitare*. Sed vox *indices* facile ex iis quæ præcedunt suppleri potest.

56 *Ante omnia, ut quæstio]* Hæc verba sunt senatusconsulti, non edicti: atque adeo diverso formarum typographicarum caractere, quod fecimus, edenda. Nec offendere debet ora-

tionis struendæ mutatio, quod cetera senatusconsulti capita per *infinita* efferuntur, hoc per particulam *ut*. Nihil enim crebrius apud Livium. Sic l. XXXV. c. 5, *Equites earum extra aciem . . . tribunos militum educere jussit. Inde . . . impetum ex operto facerent*. L. X. c. 43, *Legatum cum legione prima . . . ire adversus subsidium hostium jussit: quocumque in loco fuisset obvius, obsisteret ac moraretur, manumque . . . conferret*. Et alibi sæpissime.

57 *Ædiles plebis videre]* Supple ex sensu, jussi sunt.

58 * *Triumviris capitalibus]* Vid. not. 5, ad XXV. 1.

U. C. 508. ab incendiis caveretur, ^m "adjutores triumviris quinqueviri uti
A. C. 186. cis Tiberim suæ quisque regionis ædificiis præessent.

Oratio
Postumii
Cos. de
Baccha-
nalibus.

XV. Ad hæc officia dimissis magistratibus, consules in Rostra escenderunt; et, concione advocata, quum ^m "sollemne carmen precationis, quod præfari, priusquam populum adloquantur, magistratus solent, peregisset consul, ita cœpit: *Nulli umquam concioni, Quirites, nonⁿ solum apta, sed etiam necessaria, hæc sollemnis Deorum comprecatio fuit; quæ vos admoneret, hos esse Deos, quos colere, venerari, precarique majores vestri instituissent: non illos, qui pravis et externis religionibus captas mentes, velut furialibus stimulis, ad omne scelus et ad omnem libidinem agerent. Equidem, nec quid taceam, nec quatenus proloquar, invenio: si aliquid ignorabitis, ne locum negligentiae dem; si omnia nudavero, ne nimium terroris obfundam vobis, vereor. quidquid dixerò, minus, quam pro atrocitate et magnitudine rei, dictum scitote esse. ut ad cavendum satis sit, dabitur opera a nobis. Bacchanalia tota jam pridem Italia, et nunc per urbem etiam multis locis esse, non fama modo accepisse vos, sed crepitibus etiam ululatibusque nocturnis, qui personant tota urbe, certum habeo; ceterum, quæ ea res sit, ignorare. alios Deorum aliquem cultum, alios concessum ludum et lasciviam esse credere, et, quaecumque sit, ad paucos pertinere. Quod ad multitudinem eorum adtinet, si dixerò, multa millia hominum esse, illico necesse est, exterreamini; nisi adjunxero, qui qualesque sint. Primum igitur mulierum magna pars est, et is fons mali hujusce fuit: deinde simillimi feminis mares, stuprati et constupratores, ^o "fanatici vigiles; vino^o, strepitibus, clamoribusque nocturnis attoniti. Nullas adhuc vires conjuratio, ceterum incrementum ingens virium habet, quod in dies plures fiunt. Majores vestri, ne vos quidem, nisi ^m "quum aut, vexillo in arce posito, comitiorum*

^m quinqueviri, uti Gron.

ⁿ tam non Gron. Crev. Kreyss. Bekk.

^o fanatici, vigiles, vino Bekk.

59 *Adjutores triumviris quinqueviri uti cis Tiberim*] *Adjutores triumviris* idem plane est, atque *adjutori triumvros*, vel ut *adjuvarent triumvros*. Quod quidem non observaremus, nisi doctissimos viros hæc locutio morata esset, qui et inserti voluerunt vocem *dati*, sine ulla necessitate. Sed præterea rō uti sic positum nobis suspectum est. Victor. liber etiam præfert ut *hi*. Legendum putamus *uls* et *cis Tiberim*. Antiqui dicebant *uls* pro *ultra*, teste Festo. Et Varro, l. IV. de lingua Lat. dixit, plane quomodo hic volumus, et *uls* et *cis Tiberim*: ut hæc loquendi forma videatur usitata fuisse in formulis, ac per eam causam hic a Livio esse usurpata.

60 *Solenne carmen precationis*] Ejus carminis mentionem facit, et ex eo aliqua describit Tullius in principio orationis pro Muræna. In eo appellatos esse illos deos, qui maxime ab

Romanis colebantur, puta Jovem, Junonem, Minervam, etc. patet ex iis quæ sequuntur hic in oratione consulum.

61 *Fanatici vigiles*] Legimus, *fanatici, vigiliis, vino . . . attoniti*. ^o *Attonitis* autem expone de possessione mentis deturbatos, tanquam propiore fulmine adflatos.

62 *Quum . . . vexillo in arce posito comitiorum causa exercitus eductus esset*] Describuntur comitia centuriata. In iis dicebatur *exercitus* imperari, quia sub signis, et iis armis instructi, quæ cuique classi erant per Servium Tullium auctorem centuriarum assignata, conveniebant. *Eductus* dicitur exercitus, quia extra urbem in Campo Martio illa comitia habebantur. Quod ad vexillum attinet, rem hoc modo exponit Dio, l. XXXVII. *Quum olim assidui a finitimis populis terrores Romanam circumstarent, veriti Romani ne, dum ipsi*

caussa exercitus eductus esset, ⁶³ aut plebi concilium tribuni U. C. 586. edixissent, aut aliquis ex magistratibus ⁶⁴ ad concionem vocasset, A. C. 186. forte temere coire ⁶⁵ voluerunt ^P : et, ubicumque multitudo esset, ibi et legitimum rectorem multitudinis censebant debere esse. Quales primum nocturnos cætus, deinde promiscuos mulierum ac virorum, esse creditis? Si, quibus ætatibus initientur mares, sciatis, non misereat vos eorum solum, sed etiam pudeat. Hoc sacramento initiatos juvenes milites faciendos censetis, Quirites? iis ex obscæno sacrario eductis arma committenda? hi, cooperti stupris suis alienisque, pro pudicitia conjugum ac liberorum vestrorum ferro decernent?

XVI. Minus tamen esset, si flagitiis tantum effeminati forent, (ipsorum id magna ex parte dedecus erat) a facinoribus manus, mentem a fraudibus abstinuissent. Numquam tantum malum in republica fuit, nec ad plures, nec ad plura pertinens. quidquid his annis libidine, quidquid fraude, quidquid scelere peccatum est, ex illo uno sacrario scitote ortum esse. Necdum omnia, in quæ conjuraverunt, edita facinora habent. adhuc privatis noxiis, quia nondum ad rempublicam obprimendam satis virium est, conjuratio sese inopia tenet. crescit et serpit quotidie malum. ⁶⁶ jam majus est, quam ut capere id privata fortuna possit : ad summam rempublicam spectat. Nisi præcavetis, Quirites, jam hæc diurnæ, legitime ab consule vocatæ, par nocturna concio esse poterit. nunc illi vos singuli universos concionantes timent : jam, ubi vos dilapsi domos et in rura vestra eritis, illi coierint, consultabunt de sua salute simul ac vestra pernicie ; tum singulis vobis universi timendi erunt. Optare igitur unusquisque vestrum debet, ut bona mens suis omnibus fuerit. Si quem libido, si furor in illum gurgitem abripuit, illorum eum, cum quibus in omne flagitium et facinus conjuravit, non suum judicet esse. Ne quis etiam errore labatur, vestrum quoque non sum securus ⁹. nihil enim in speciem fallacius est quam prava religio. Ubi Deorum numen prætenditur sceleribus, subit animum timor, ne fraudibus humanis vindicandis divini juris aliquid inmixtum

^P noluerunt Gron.

⁹ labatur vestrum quoque, non sum securus Gron. Crev. Bekk.

comitia centuriata haberent, hostes ex improvviso urbem adorirentur, Janiculumque occuparent, statuerunt non omnes simul ire in suffragia : sed ita rem inter se partiti, ut, dum alii in suffragia irent, alii armati excubias agerent in Janiculo. Hunc igitur locum custodiebant, quamdiu comitia durarent : quum autem solvenda erant comitia, vexillum a Janiculo removebatur, custodesque discedebant. Non licebat autem, custodibus ab illa arce remotis, quidquam amplius agere. Ex his Dionis verbis patet arcem in hoc nostro Livii loco esse Janiculum.

⁶³ Aut plebi concilium] Proprie et signate. Is enim qui non universum populum, sed partem populi aliquam adesse jubet, non comitia, sed

concilium edicere debet. Tribuni autem neque advocant patricios, neque ad eos referre de ulla re possunt. A. Gell. l. XV. c. 27.

⁶⁴ Ad concionem vocasset] Aliud est, inquit idem Gellius, l. XIII. c. 15, cum populo agere, aliud concionem habere. Nam cum populo agere, est rogare quid populum, quod suffragiis suis jubeat, aut vetet ; concionem autem habere, est verba facere ad populum sine ulla rogatione.

⁶⁵ Voluerunt] Gronovianæ editiones noluerunt : manifesto mendo, quod redarguunt et vetustius cusi, et codex Vict.

⁶⁶ Jam majus est, quam ut capere id privata fortuna possit] Jam majus est, quam ut privatorum tantum fortunis convellendis ac labefactandis sese contineat.

U. C. 566. *violamus. Hac vos religione innumerabilia decreta pontificum,*
 A. C. 186. *senatusconsulta, aruspicum denique responsa liberant. Quoties*
hoc patrum avorumque ætate negotium est magistratibus datum,
ut sacra externa fieri vetarent, sacrificulos vatesque foro, circo,
urbe prohiberent, vaticinos libros conquirerent comburerentque,
omnem disciplinam sacrificandi, præterquam more Romano,
abolerent? Judicabant enim prudentissimi viri omnis divini
humanique juris, nihil æque dissolvendæ religionis esse, quam
ubi non patrio, sed externo ritu sacrificaretur. Hæc vobis
prædicenda ratus sum, ne qua superstitio agitare animos ves-
tros, quum ⁶⁷ *demolientes nos Bacchanalia discutientesque nefa-*
rios cœtus cerneretis. Omnia, Diis propitiis volentibusque, ea
faciemus: qui, quia suum numen sceleribus libidinibusque con-
taminari indigne ferebant, ex occultis ea tenebris in lucem ex-
traxerunt. nec patefieri, ut impunita essent, sed ut vindicarentur
et obprimerentur, voluerunt. Senatus quæstionem extra ordinem
de ea re mihi collegæque meo mandavit: nos, quæ ipsis nobis
agenda sunt, inpigre exsequemur. Vigiliarum nocturnarum
curam per urbem minoribus magistratibus mandavimus. Vos
quoque, æquum est, quæ vestra munia sunt, quo quisque loco
positus erit, quod imperabitur, inpigre præstare, et dare operam,
ne quid fraude noxiorum periculi aut tumultus oriat.

XVII. Recitari deinde senatusconsulta jusserunt, ⁶⁸ *indici-*
que præmium proposuerunt, si quis quem ad se deduxisset,
nomenve absentis detulisset. Qui ⁶⁹ *nominatus profugisset,*
diem certam se finituros; ad quam nisi citatus respondisset,
absens damnaretur. si quis eorum, qui tum extra terram Italiam
essent, nominaretur, ei laxiorem diem daturus, si venire ad
causam dicendam vellet. Edixerunt deinde, ne quis quid fugæ
caussa vendidisse, neve emissee vellet: ne quis reciperet, celaret,
ope ulla juvaret fugientes. Concione dimissa, terror magnus
urbe tota fuit: nec mœnibus se tantum urbis aut finibus
Romanis continuit; sed passim per totam Italiam, literis
hospitum de senatusconsulto, et concione, et edicto consulum
acceptis, trepidari cœptum est. Multi ea nocte, quæ diem
insecuta est, quo in concione res palam facta est, custodiis
circa portas positis, fugientes a triumviris comprehensi et
reducti sunt: multorum nomina delata. quidam ex iis viri
feminæque mortem sibi consciverunt. Conjurasse supra sep-
tem millia virorum ac mulierum dicebantur. capita autem
conjunctionis constabat esse, ⁶⁹ *M. et C. Atinios de plebe*

Capita
conjura-
tionis.

⁶⁸ *detulisset, qui Gron.*

⁶⁷ *Demolientes Bacchanalia]* Hic et
 infra aliquoties Bacchanalium nomine desig-
 nantur loca, quibus sacra illa nefaria celebra-
 bantur.

⁶⁸ *Indicique præmium proposuerunt, si quis]*
 Mutavimus interpunctionem, quæ vitiosa est
 'erisque libris. Si quis non est initium

novæ periodi, sed refertur ad ea quæ præ-
 cedunt. Promittunt præmium indici, si quis, id
 est, qui vel aliquem deduxisset ad consules, vel
 nomen absentis detulisset.

⁶⁹ *M. et C. Atinios]* Antea legebatur, *M. et*
L. Catinios. Corrigendum levem hunc erro-
 rem monstravere Sigonius et Gronovius.

Romana, et Faliscum L. Opiternium, et Minium Cerrinium U. C. 566. Campanum : ab his omnia facinora et flagitia orta : eos maxi- A. C. 186. mos sacerdotes conditoresque ejus sacri esse. Data opera est, ut primo quoque tempore comprehenderentur. Adducti ad consules, fassique de se, nullam moram judicio fecerunt.

XVIII. Ceterum tanta fuga ex urbe facta erat, ut, ⁷⁰ quia multis actiones et res peribant, cogerentur prætores T. Mænius et M. Licinius ⁷¹ per senatum res in diem trigesimum differre, donec quæstiones a consulibus perficerentur. Eadem solitudo, quia Romæ non respondebant, nec inveniebantur, quorum nomina delata erant, coëgit consules circa fora proficisci, ibique quærere et judicia exercere. Qui tantum initiati erant, et ex carmine sacro, præeunte verba sacerdote, preces fecerant, in quibus nefanda conjuratio in omne facinus ac libidinem continebatur, nec earum rerum ullam in quas jurejurando obligati erant, in se aut alios admiserant, eos in vinculis relinquebant : qui stupris aut cædibus violati erant, qui falsis testimoniis, signis adulterinis, subjectione testamentorum, fraudibus aliis contaminati, eos capitali poena adfiebant. Plures necati, quam in vincula coniecti sunt. magna vis in utraque caussa virorum mulierumque fuit. Mulieres damnatas cognatis, aut in quorum manu essent, tradebant, ut ipsi in privato animadverterent in eas. si nemo erat idoneus supplicii exactor, in publico animadvertebatur. Datum deinde consulibus negotium est, ut omnia Bacchanalia Romæ primum, deinde per totam Italiam, diruerent ; extra quam si qua ibi vetusta ara aut signum consecratum esset. in reliquum deinde ⁷² senatusconsulto cautum est, *Ne qua Bacchanalia Romæ, neve in Italia essent. si quis tale sacrum sollemne et necessarium duceret, nec sine religione et piaculo se id omittere posse, apud prætorem urbanum profiteretur, prætor senatum consuleret. si ei permissum esset, quum in senatu centum non minus essent, ita id sacrum faceret, dum ne plus quinque sacrificio interessent, neu qua pecunia communis, neu quis magister sacrorum, aut sacerdos esset.*

Conjurato-
rum poenæ.

Senatus-
consultum
de Baccha-
nalibus.

XIX. Aliud deinde huic conjunctum, referente Q. Marcio consule, senatusconsultum factum est, *Ut de iis, quos pro indicibus consules habuissent, integra res ad senatum referretur, quum Sp. Postumius, quæstionibus perfectis, Romam redisset.* Minium Cerrinium Campanum Ardeam in vincula mittendum

⁷⁰ *Quia multis actiones et res peribant*] Ex illis nempe qui fugerant multi erant, qui quum lites coram judicibus pendentes haberent, ob absentiam, tanquam deserto vadimonio, condemnabantur, ac proinde amittebant et jus persequendi in judicio quod sibi deberetur, et res ipsas de quibus lis foret.

⁷¹ • *Per senatum*] Ex auctoritate senatus. ⁷² *Senatusconsulto cautum est*] Integri senatusconsulti exemplum, ex ærea tabula, post tot secula superstite, dedit Jac. Gronovius in sua Ciceronis editione, Lugduni Batavorum, anno 1692. Commentario nuper illustravit doctus Italus.

U. C. 566. censuerunt, magistratibusque Ardeatium prædicendum, ⁷³ ut ^a
 A. C. 186. intentiore eum custodia adservarent; non solum ne effugeret,
 sed ne mortis consciscendæ locum haberet. Sp. Postumius
 Indicum aliquanto post Romam venit. eo referente, de P. Æbutii et
 præmia. Hispalæ Feceniae præmio, quod eorum opera indicata Bac-
 chanalia essent, senatusconsultum factum est, ⁷⁴ *Ut singulis*
his ⁷⁵ *centena millia æris quæstores urbani ex ærario darent.*
Utique consul cum tribunis plebis ageret, ut ad plebem primo
quoque tempore ferrent, ut P. Æbutio emerita stipendia essent,
ne invitus militaret, ⁷⁶ neve censor ei equum publicum adsignaret.
Utique Feceniae Hispalæ ⁷⁷ datio, diminutio, gentis enuptio, tutoris
optio item esset, quasi ei vir testamento dedisset. Utique ei
ingenue nubere liceret: neu quid ei, qui eam duxisset, ob id
fraudi ignominiaeve esset. Utique consules prætoresque, qui nunc
essent, quive postea futuri essent, curarent, ne quid ei mulieri
injuriae fieret, utique tuto esset. id senatum velle, et æquum cen-
sere, ut ita fieret. Ea omnia lata ad plebem, factaque sunt ex
 senatusconsulto; et de ceterorum indicum impunitate præ-
 miisque consulibus permissum est.
 Exercitus XX. Et jam Q. Marcius, quæstionibus suæ regionis per-
 consulares.

^a ut in int. Gron. Crev.

⁷³ *Ut in intentiore . . custodia]* Dele super-
 vacuam præpositionem.

⁷⁴ *Ut singulis his]* Magis placeret cum
 Gronovio legere: *ut singula his.*

⁷⁵ *Centena millia æris]* Id est, marcas
 argenti nostrates 156, cum unciiis 2.

⁷⁶ *Neve censor ei equum publicum assigna-*
ret] Mirum videri possit hoc dari Æbutio
 præmii loco, ne censor ei equum publicum
 assignaret, id est, eum in ordinem equestrem
 allegeret. Nihil aliud suspicari possumus,
 quam voluisse Patres, ne omnino Æbutio mili-
 tare invito necesse esset. Quia autem, quibus
 equus publicus assignatus erat, ii debebant sti-
 pendia facere, et equestrem militiam suscipere,
 hoc illi onus, splendidum licet, exemptum
 voluit senatus.

⁷⁷ *Datio, diminutio, gentis enuptio, tutoris*
optio] Hunc locum explicat Turn. l. XXX.
 Advers. c. 25, in hunc fere modum. Decerni-
 tur senatusconsulto, ut Hispalæ jus esset dandi
 et diminuendi, quod est, de suo peculio largi-
 endi, et diminuendarum fortunarum. Quod
 addit Livius datam ei gentis enuptionem, in-
 terpretatur Turnebus jus ei datum, ut aliis
 quam libertis sui patroni, aut gentis ex qua
 patronus erat, posset nubere. Gens enim
 libertorum, inquit Gronovius ad hunc locum,
 non erat alia quam patroni, a quo nomen acci-
 plebant, et ejusdem gentis novam familiam
 humiliorem ordiebantur. Denique quum datur
 ei tutoris optio, decernitur, ut tutorem sibi,
 quandoquidem sine auctore nihil agere apud

Romanos feminæ poterant, quem vellet lege-
 ret. Ex hac expositione, quam summa vi tue-
 tur Gronovius, sequeretur eam fuisse antiqui-
 tus libertorum conditionem, ut nihil de suis
 bonis detrahere possent, nisi ex auctoritate
 patroni, ut nulla possent jungere matrimonia,
 nisi cum libertis ejus gentis ex qua erat patro-
 nus. Utrumque probare aggreditur Gronovius,
 sed iis argumentis, quæ rem fortasse probabi-
 lem, non tamen omnino certam ac liquidam
 efficiunt. Rursus id turbat, quod Fecenia,
 mortuo patrono, jam tutorem a prætore et tri-
 bunis petierat, jam testamentum fecerat. Unde
 nihil ei juris videtur hic a senatu datum, quod
 non jam haberet, præter gentis enuptionem.
 Respondet Gronovius hanc fuisse mentem
 senatusconsulti, ut Fecenia ingenuis mulieri-
 bus exæquaretur, ac plane pro Ingenna habe-
 retur. Morte autem patroni etsi acquisita ipsi
 fuerant illa jura, non tamen abolita fuerat
 macula libertinæ conditionis. Ideo cautum est
 senatusconsulto, ut, quod ante jus acquisitum
 erat Hispalæ per mortem patroni, quum
 maneret libertini ordinis, id jam et competeret
 jure privilegii, quo ingenuis æquabatur, tan-
 quam mulieri quæ mortuo viro in nullius
 potestate esset. Hæc fere post Turnebum Gro-
 novius ad hujus loci explanationem affert:
 quæ, qualiacunque sunt, longe tamen sunt
 iis verisimiliora, quæ Marcellus Donatus et
 Gutherius ad interpretationem Livianorum
 verborum commenti sunt.

fectis, in Ligures provinciam proficisci parabat; tribus milli- U. C. 506.
bus peditum Romanorum, centum quinquaginta equitibus, et A. C. 186.
quinque millibus Latini nominis peditum, ducentis equitibus
in supplementum acceptis. Eadem provincia, idem numerus
peditum equitumque et collegæ decretus erat. Exercitus
acceperunt, quos priore anno C. Flaminius et M. Æmilius
consules habuerunt. duas præterea legiones novas ex sena-
tusconsulto scribere jussi sunt: et viginti millia peditum sociis
et nomini Latino imperarunt, et equites mille trecentos, ⁷⁸ et
tria millia peditum Romanorum, ducentos equites. totum
hunc exercitum, præter legiones, in supplementum Hispa-
niensis exercitus duci placebat. itaque consules dum ipsi
quæstionibus inpediebantur, T. Mænum delectui habendo
præfecerunt. Perfectis quæstionibus, prior Q. Marcius in Q. Marcius
Ligures Apuanos est profectus. Dum penitus ⁷⁹ in abditos^t a Liguribus
saltus, quæ latebræ receptaculaque semper illis fuerant, per- circum-
sequitur; in præoccupatis angustiis, loco iniquo est circum- ventus.
ventus. quatuor millia militum amissa; et legionis secundæ
signa tria, undecim vexilla sociûm Latini nominis in potes-
tatem hostium venerunt, et arma multa, quæ, quia inpedi-
mento fugientibus per silvestres semitas erant, passim jacta-
bantur. prius sequendi Ligures finem, quam fugæ Romani,
fecerunt. Consul, ubi primum ex hostium agro evasit, ne,
quantum deminutæ copiæ forent, adpareret, in locis pacatis
exercitum dimisit. Non tamen obliterare famam rei male
gestæ potuit. nam saltus, unde eum Ligures fugaverant, Saltus
Marcius est adpellatus. Marcius.

XXI. Sub hunc nuncium ex Ligustinis vulgatum literæ, Res in
ex Hispania mixtam gaudio tristitiam adferentes, recitatæ Hispania
sunt. C. Atinius, qui biennio ante prætor in eam pro- gestæ.
vinciam profectus erat, cum Lusitanis in agro Astensi signis
conlatis pugnavit. ad sex millia hostium sunt cæsa: ceteri
fusi, fugati, castrisque exuti. Ad oppidum deinde Astram
obpugnandum legiones ducit. id quoque haud multo majore
certamine cepit, quam castra: sed, dum incautius subit muros,
ictus ex vulnere post dies paucos moritur. Literis de morte
proprætoris recitatis, senatus censuit mittendum, qui ad Lunæ
portum C. Calpurnium prætorem consequeretur; nunciaret-
que, senatum æquum censere, ne sine imperio provincia esset,
maturare eum proficisci. Quarto die, qui missus erat, Lunam
venit. paucis ante diebus Calpurnius profectus erat. Et in
citeriore Hispania L. Manlius Acidinus, qui eodem tempore,
quo C. Atinius, in provinciam ierat, cum Celtiberis acie con-

^t *abditio* Gron.

⁷⁸ *Et tria millia peditum Romanorum, du-
centos equites*] Supple, scripserunt, quum de
Romanis agatur; non, imperarunt.

⁷⁹ *In abditos saltus*] Et hic quoque men-

dum insederat Gronovianas editiones, nempe
in *abditio*. Correximus ex aliis editionibus et
VI t. codice.

U. C. 566. flixit. incerta victoria discessum est, nisi quod Celtiberi castra
A. C. 186. inde nocte proxima moverunt: Romanis et suos sepeliendi,
et spolia legendi ex hostibus potestas facta est. Paucos post
dies, majore coacto exercitu^u, Celtiberi ad Calagurrim^x oppi-
dum ultro laccessiverunt prælio Romanos. Nihil traditur,
quæ caussa numero aucto infirmiores eos fecerit. superati
prælio sunt. ad duodecim millia hominum cæsa, plus duo
capta: et castris Romanus potitus. et, nisi successor adventu
suo inhibuisset inpetum victoris, subacti Celtiberi forent.
Novi prætores ambo exercitus in hiberna deduxerunt.

Galli in
Venetiam
transgressi.

XXII. Per eos dies, quibus hæc ex Hispania nunciata
sunt, ^u ludi Taurii^y per biduum facti religionis caussa. (^u per
dies^z) decem^a ^a adparatos deinde ludos M. Fulvius, quos
voverat Ætólico bello, fecit. Multi ^b artifices ex Græcia
venerunt^b honoris ejus caussa. Athletarum quoque certamen
tum primo Romanis spectaculo fuit, et venatio data leonum
et pantherarum; et prope hujus seculi copia ac varietate
ludicrum celebratum est. Novemdiale deinde sacrum tenuit,
quod in Piceno per triduum lapidibus pluerat, ignesque
coelestes multifariam orti adussisse complurium levi adflatu
vestimenta maxime dicebantur. Addita et unum diem sup-
plicatio est ex decreto pontificum, quod ædes Opis in Capi-
tolio de cælo tacta erat. hostiis majoribus consules procura-
runt, ^a urbemque lustraverunt. Sub idem tempus et ex Um-
bria nunciatum est, semimarem duodecim ferme annos natum
inventum. id prodigium abominantes, arceri Romano agro
necarique quamprimum jusserunt. Eodem anno Galli Trans-
alpini, transgressi in Venetiam sine populatione aut bello,
haud procul inde, ubi nunc Aquileia est, locum oppido con-
dendo ceperunt. Legatis Romanis, de ea re trans Alpes
missis, responsum est, *Neque profectos ex auctoritate gentis
eos, nec, quid in Italia facerent, se scire.* L. Scipio ludos eo
tempore, quos bello Antiochi vovisse sese dicebat, ex conlata
ad id pecunia ab regibus civitatibusque per dies decem fecit.
Legatum eum post damnationem et bona vendita missum in

^u coacto majore exercitu Gron. Crev.

^x Calagurim Kreyss. Bekk.

^y Taurilia Gron. Crev.

^z per dies, sublatis uncinis, velut ab emendatione

illæ voces non venissent, Eaed.

^a per dies decem del. Bekk.

^b venerant Gron. Crev.

80 *Ludi Taurilia*] Hi ludi, qui et *Taurii*
dicuntur, quomodo hic quoque Andreas habet,
et duo e MSS. Hearnii, instituti memorantur
a Festo diis Inferis ex hac causa. *Tarquinio
Superbo regnante, quum magna incidisset pesti-
lencia in mulieres gravidas, earum foetus infecti
sunt ex carne divendita populo taurorum immo-
latorum. Ob hoc ludi Taurii appellati sunt, et
fiunt in Circo Flaminio, ne intra muros evocen-
tur dii Inferi.* Addit autem Livius religionis
causa, ut distinguat horum ludorum solennem
statamque religionem a ludis votivis M. Fulvii,

de quibus mox dicturus est; qui quidem etsi
religionis quoque nomine, tamen multo magis
pompe et oblectationis causa edebantur.

81 *Per dies decem*] Adjecit Sigonius *rd per
dies* ex probabili conjectura.

82 *Apparatos . . . ludos*] Ludos apparate
magnificeque factos, ut loquitur Livius, l.
XXXI. c. 4.

83 *Artifices*] Vid. not. 2, ad l. V. c. 1,
supra.

84 *Urbemque lustraverunt*] Vid. not. ad l.
XLII. c. 20, infra.

Asiam, ad dirimenda inter Antiochum et Eumenem reges U. C. 566. certamina, Valerius Antias est auctor. tum conlatas ei pecu- A. C. 186. nias, congregatosque per Asiam artifices: et, quorum ludorum post bellum, in quo votos diceret, mentionem non fecisset, de iis post legationem demum in senatu actum.

XXIII. Quum jam in exitu annus esset, Q. Marcius absens magistratu abiturus erat. Sp. Postumius, quæstionibus cum summa fide curaue perfectis, comitia habuit. creati Comitia. sunt consules Ap. Claudius Pulcher, M. Sempronius Tuditanus. Postero die prætores facti P. Cornelius Cethegus, A. Postumius Albinus, C. Afranius Stello, C. Atilius Serranus, L. Postumius Tempsanus, " M. Claudius Marcellinus". Extremo anni, quia Sp. Postumius consul renunciaverat, peragrantem se propter quæstiones utrumque litus Italiæ desertas colonias, Sipontum supero, Buxentum infero mari, invenisse; triumviri ad colonos eo scribendos ex senatusconsulto ab T. Mænio prætore urbano creati sunt, L. Scribonius Libo, M. Tuccius, Cn. Bæbius Tamphilus. Cum Perseo rege et U. C. 567. Macedonibus bellum, quod iminebat, non unde plerique A. C. 185. opinantur, nec ab ipso Perseo causas cepit. inchoata initia Ap. a Philippo sunt: et is ipse, si diutius vixisset, id bellum Claudio, M. gessisset. Una eum res, quum victo leges inponerentur, Sempronio maxime angebat; quod, qui Macedonum ab se defecerant in Coss. bello, in eos jus sæviendi ademtum ei ab senatu erat: quum, Causas belli cum Perseo. quia rem integram Quinctius in conditionibus pacis distulerat, non desperasset inpetrari posse. Antiocho rege deinde bello superato ad Thermopylas, divisis partibus, quum per eosdem dies consul Acilius Heracleam, Philippus Lamiam obpugnasset; capta Heraclea, quia jussus abscedere a mœnibus Lamiae erat, " Romanisque oppidum deditum est, ægre eam rem tulerat. permulsit iram ejus consul, quod, ad Naupactum ipse festinans, quo se ex fuga Ætoli contulerant, Philippo permisit, ut Athamaniae et Amynandro bellum inferret; et urbes, quas Thessalis Ætoli ademerant, regno adjiceret. Haud magno certamine et Amynandrum Athamania expulerat, et urbes aliquot receperat. Demetriadem quoque, urbem validam et ad omnia opportunam, et Magnetum gentem suæ ditionis fecit. inde et in Thracia quasdam urbes, novæ atque insuetæ libertatis vitio, seditionibus principum turbatas, partibus quæ domestico certamine vincerentur, adjungendo sese^d, cepit.

^c *Marcellus Crev.*

^d *se Gron. Crev.*

85 *M. Claudius Marcellus*] Sic unus ex Hearnii codicibus, et nonnullæ editiones. Plerique et scripti et editi vitiant cognomen, et pro *Marcellus* exhibent *Marcellinus*. Sed *Marcellinus* est cognomen ejus qui e Marcellorum familia in aliam adoptatus foret. Itaque cum hoc cognomine deberet reperiri aliud gentile

nomen, quam *Claudius*, quod fuit Marcellorum.

86 " *Romanisque oppidum deditum est*] Ali- ter res narrata est supra, XXXVI. 25, et XXXVII. 4. Alios nimirum alibi auctores secutus est Livius.

U. C. 567.
A. C. 185.
Vires
conligit
Philippus.

Thessalo-
rum et
aliorum
querelæ de
Philippo.

Legati
Roma missi
disceptato-
res.

XXIV. His sedata in præsentia regis ira in Romanos est. numquam tamen remisit animum a colligendis in pace viribus, quibus, quandoque⁸⁷ data fortuna esset, ad bellum uteretur. Vectigalia regni⁸⁸ non fructibus tantum agrorum portoriisque maritimis auxit; sed metalla etiam et vetera intermissa reco- luit, et nova multis locis instituit. Ut vero antiquam multi- tudinem hominum, quæ belli cladibus amissa erat, restitueret; non sobolem tantum stirpis parabat, cogendis omnibus pro- creare atque educare liberos, sed Thracum etiam magnam multitudinem in Macedoniam traduxerat, quietusque ali- quamdiu a bellis, omni cura in augendas regni opes intentus fuerat. Rediere deinde causssæ, quæ de integro iram move- rent in Romanos. Thessalorum et Perrhæborum querelæ de urbibus suis ab eo possessis, et legatorum Eumenis regis de Thraciis oppidis per vim occupatis, traductaque in Mace- doniam multitudine, ita auditæ erant, ut eas non negligi satis adpareret. Maxime moverat senatum, quod jam Æni et Maroneæ adfectari possessionem audierant; minus Thessalos curabant. Athamanes quoque venerunt legati⁸⁹, non partis amissæ, non finium jacturam querentes, sed totam Athama- niam⁹⁰ sub jus iudiciumque regis venisse. Et Maronitarum exsules (erant pulsi, quia libertatis causam defendissent ab regio præsidio) ii non Maroneam modo, sed etiam Ænum in potestate nunciabant Philippi esse. Venerant et a Philippo legati ad purganda ea: qui nihil, nisi permissu Romanorum imperatorum, factum adfirmabant. *Civitates Thessalorum, et⁹¹ Perrhæborum, et Magnetum, et cum Amynandro Athamanum gentem, in eadem causa, qua Ætolos, fuisse. Antiocho rege pulso, occupatum obpugnandis Ætolicis urbibus consulem ad recipiendas eas civitates Philippum misisse. armis subactos parere.* Senatus, ne quid absente rege statueret, legatos ad eas controversias disceptandas misit, Q. Cæcilium Metel- lum, M. Bæbium Tamphilum, Ti. Sempronium. quorum sub adventum ad Thessalica Tempe omnibus iis civitati- bus, quibus cum rege disceptatio erat, concilium indictum est.

XXV. Ibi quum Romani legati disceptatorum loco, Thes- sali Perrhæbique et Athamanes haud dubii accusatores, Phi- lippus ad audienda crimina tamquam reus, consedis- sent; pro ingenio quisque eorum, qui principes legationum erant, et gratia cum Philippo aut odio, acerbius leniusve egerunt. In controversiam autem veniebant, Philippopolis, Tricca, Pha-

⁸⁷ *quandocunque* Gron. Crev.

⁸⁹ *legati venerunt* Eæd.

⁹¹ *et del.* Eæd.

⁸⁷ * *Non fructibus*] Non solum in eo quod spectat ad fructus agrorum et portoria mari- tima, ex quibus vel novos sibi redditus instituit, vel pristinos amplificavit.

⁸⁸ *Sub jus iudiciumque regis*] Similis lo-

cutio jam observata est supra l. XXXVI. c. 39.

⁸⁹ *Et Maronitarum exsules erant pulsi*] Lege omnino venerant, nempe Romam. Hoc postulat totus narrationis contextus.

loria, et ⁹⁰ Eurymenæ, et cetera circa eas oppida; utrum Thessalorum juris, quum vi ademptæ possessæque ab Ætolis forent, (nam Philippum Ætolis ademisse eas constabat) an Ætolica antiquitus ea oppida fuissent. *ita enim Acilium regi concessisse, si Ætolorum fuissent, et si voluntate, non si^h vi atque armis coacti, cum Ætolis essent.* Ejusdem formulæ disceptatio de Perrhæborum Magnetumque oppidis fuit. omnium enim jura possidendo per occasiones Ætoli miscuerant. Ad hæc, quæ disceptationis erant, querelæ Thessalorum adjectæ, *quod ea oppida, si jam redderentur sibi, spoliata ac deserta redditurus esset. nam, præter belli casibus amissos, quingentos principes juventutis in Macedoniam abduxisse, et opera eorum in servilibus abuti ministeriis: et, quæ reddiderit coactus Thessalis, inutilia ut redderet, curasse.* ⁹¹ *Thebas Phthias unum maritimum emporium fuisse, quondam Thessalis quæstuosum et frugiferum.* ⁹² *Ibi navibus onerariis comparatis, regem, quæ præter Thebas Demetriadem cursum dirigerent, negotiationem maritimam omnem eo avertisse. Jam ne a legatis quidem, qui jure gentium sancti sint, violandis abstinere. insidias positas euntibus ad T. Quinctium.* ⁹³ *Itaque ergo in tantum metum omnes Thessalos conjectos, ut non in civitatibus suis, non in communibus gentis conciliis, quisquam hiscere audeat. procul enim abesse libertatis auctores Romanos: lateri adhærere gravem dominum, prohibentem uti beneficiis populi Romani. Quid autem, si vox libera non sit, liberum esse? Nunc se fiducia et præsidio legatorum ingemiscere magis, quam loqui. nisi provideant aliquid Romani, quo et Græcis Macedoniam adcolentibus metus, et audacia Philippi minuatur, nequidquam et illum victum, et se liberatos esse. Ut* ⁹⁴ *equum tenacem, non parentem frenis asperioribus castigandum esse. Hæc acerbe postremi: quum priores leniter permulsissent iram ejus, petentes, Ut ignosceret pro libertate loquentibus; et ut, deposita domini acerbitate, advesceret socium atque amicum sese præstare; et imitaretur populum Romanum, qui caritate, quam metu, adjungere sibi socios mallet. Thessalis auditis, Perrhæbi Gonnocondylum,*

Audiunt querelas.

^h si del. Gron. Crev.

⁹⁰ *Eurymenæ, et cetera circa eas oppida]* *Eurymenæ* eadem fortasse urbs est, quæ Straboni, l. IX. p. 443, dicitur *Erymnæ*. Ceterum libenter resecta voce *eas* legeremus, et cetera circa oppida, per usitatam apud Livium ellipsin.

⁹¹ *Thebas Phthias]* Thebæ Phthiæ eadem est urbs quæ supra, hoc ipso capite, dicitur Philippopolis. Illam captam Philippus, et a magna parte incolarum desertam, (quod docet obiter Livius l. XXVIII. c. 7,) novis colonis frequentaverat, et de suo nomine Philippopolin dici jusserat. Sed nimirum Thessali, qui illam urbem hic sibi reddi postulant, vetus de industria usurpant nomen, spreto illo novo, quod

Philippus, adversus quem litigant, indiderat.

⁹² *Ibi navibus onerariis]* Sensus videtur esse, Philippum Thebis coëmissee onerarias naves, quibus negotiationem exercens ipse, et advectas ex aliis regionibus merces comportans Demetriadem, frequentaret illud emporium, et negotiationem eo modo a Thebis Demetriadem averteret.

⁹³ *Itaque ergo]* Vid. not. 76, ad l. 25.

⁹⁴ *Equum tenacem non parentem]* Lege cum Dujatio *sternacem*, id est, qui sessorem excutit sternitque. Hac voce usus est Virgilius, *Æn.* XII. v. 364. Videmur delere posse *rd non parentem*, quæ sapiunt glossema additum interpretandæ parum tritæ voci *sternacem*.

U. C. 567. quod Philippus Olympiadem adpellaverat, Perrhæbiæ fuisse, et
A. C. 185. ut sibi restitueretur, agebant. et de Malloea et Ericinio eadem
postulatio erat. Athamanes libertatem repetebant, et castella
Athenæum et Poetneum.

Respondet
Philippus.

XXVI. Philippus, ut accusatoris potius, quam rei, speciem haberet, et ipse a querelis orsus, *Menelaïdem in Dolopia, quæ regni sui fuisset, Thessalos vi atque armis expugnasse*, questus est: item *Petram in Pieria ab iisdem Thessalis Perrhæbisque captam. Xynias quidem, haud dubie Ætolicum oppidum, sibi eos contribuisse; et Paracheloïda, quæ sub Athamania esset, nullo jure* ⁹⁵ *Thessalorum formulæ factam. Nam quæ sibi crimina obijciantur, de insidiis legatorum, et maritimis portubus frequentatis aut desertis; alterum deridiculum esse, se reddere rationem, quos portus mercatores aut nautici petant; alterum mores suos respuere. Tot annos esse, per quos numquam cessaverint legati, nunc ad imperatores Romanos, nunc Romam ad senatum crimina de se deferre. quem umquam verbo violatum esse? Semel ad Quinctium euntibus insidias dici factas. sed, quid iis acciderit, non adjici.* ⁹⁶ *Quærentium, quod* ¹ *falso obijciant, quum veri nihil habeant, ea crimina esse. Insolenter et inmodice abuti Thessalos indulgentia populi Romani, velut ex diutina siti nimis avide meram haurientes libertatem. Itaque* ² *, servorum modo præter spem repente manumissorum,* ⁹⁷ *licentiam vocis et linguæ experiri, et jactare sese insectatione et convitiis dominorum. Elatus deinde ira adjecit,* ⁹⁸ *Nondum omnium dierum solem occidisce. Id minaciter dictum, non Thessali modo in sese, sed etiam Romani acceperunt. et quum fremitus post eam vocem ortus, et tandem sedatus esset, Perrhæborum inde Athamanumque legatis respondit, Eandem, de quibus illi agant, civitatum causam esse. consulem Acilium et Romanos sibi dedisse eas, quum hostium essent. Si suum munus, qui dedissent, adimere velint, scire se, cedendum esse: sed meliori ac fideliori amico, in gratiam levium et inutilium sociorum, injuriam eos esse facturos. Nec enim ullius rei minus diuturnam esse gratiam, quam libertatis: præsertim apud eos, qui male utendo eam corrupturi sint.*
Legatorum
judicium. Causa cognita, pronunciaverunt legati, *Placere, deduci præsidia Macedonum ex iis urbibus, et antiquis Macedonia terminis regnum finiri. De injuriis, quas ultro citroque inlatas querantur, quo modo inter eas gentes et Macedonas disceptetur,* ⁹⁹ *formulam juris exsequendi constituendam esse.*

¹ quid Gron.

² Ita Gron. Crev.

95 *Thessalorum formulæ factam*] Thessalis contributam. Sic l. XXXVIII. c. 9, *Urbem ne quam formulæ sui juris facerent.*

96 *Quærentium quod*] Libri fere habent *quid*: vitiose, ut observat Gronovius. *Quærentium* enim hic non est *interrogantium*, sed *conquirentium*. Quum igitur Vict. codex præferat *quod*, incunctanter recepimus.

97 * *Licentiam vocis et linguæ experiri*] Experimentum capere licentiæ sermonum, cujus novitas illis mire placeat.

98 *Nondum omnium dierum solem occidisce*] Quasi diceret: Ne nimium confiderent præsentis rerum statui: superesse et sibi et illis satis temporis, ut mutatas res videre possent.

99 * *Formulam juris exsequendi constituen-*

XXVII. Inde, graviter offenso rege, Thessalonicen ad cognoscendum de Thraciæ urbibus proficiscuntur. ibi legati Eumenis: *Si liberas esse Ænum et Maroneam velint Romani, nihil sui pudoris esse ultra dicere, ¹ quam ut admoneant, re¹, non verbo, eos liberos relinquant, nec suum munus intercipi ab alio patiantur. Sin autem minor cura sit civitatum in Thracia positarum, multo verius esse, quæ sub Antiocho fuerint, præmia belli Eumenem, quam Philippum, habere; vel pro patris Attali meritis bello, quod adversus Philippum ipsum gesserit populus Romanus: ² vel suis, quod ^m Antiochi bello terra marique laboribus ⁿ periculisque omnibus interfuerit. Habere eum præterea decem legatorum in eam rem ³ præjudicium; qui quum Chersonesum Lysimachiamque dederint, Maroneam quoque atque Ænum profecto dedisse, quæ ipsa propinquitate regionis velut adpendices majoris muneris essent. Nam Philippum quidem quo aut merito in populum Romanum, aut jure imperii, quum tam procul a finibus Macedoniæ absint, civitatibus his præsidia imposuisse? Vocari Maronitas juberent. ab iis certiora omnia de statu civitatum earum scituros. Legati Maronitarum vocati, Non uno loco tantum urbis præsidium regium esse, sicut in aliis civitatibus, dixerunt, sed pluribus simul, et plenam Macedonum Maroneam esse. itaque dominari adsentatores regios. his solis loqui et in senatu et in concionibus licere. eos omnes honores et capere ipsos, et dare aliis. Optimum quemque, quibus libertatis, quibus legum cura sit, aut exulare pulsos patria, aut inhonoratos et deterioribus obnoxios silere. De jure etiam finium pauca adjecerunt: ⁴ Q. Fabium Labeonem, quum in regione ea fuisset, direxisse finem Philippo veterem viam regiam, ⁵ quæ ad ^o Thraciæ Paroreiam subeat, nusquam ad mare declinantem. Philippum novam postea deflexisse viam, qua Maronitarum urbes agrosque amplectatur.*

U. C. 567.
A. C. 185.
Querelæ
legatorum
Eumenis de
Thraciæ
urbibus.

Maronita-
rum
querelæ.

XXVIII. Ad ea Philippus longe aliam, quam adversus Thessalos Perrhæbosque nuper, ingressus disserendi viam, Non cum

Responsio
Philippi.

¹ admoneat; re Gron.

^m qui Bekk.

ⁿ laboribusque Gron.

^o ad del. Crev.

dam esse] Constituendam esse formulam, ex qua Philippus et adversariæ civitates apud se, vel apud senatum, de injuriis mutuis disceptarent. Vid. not. 42, ad XL. 12.

¹ Quam ut admoneant] Ipsi qui loquuntur, Eumenis legati. Verba sequentia relinquant, patiantur, pertinent ad Romanos. Gronovianæ editiones admoneat: contra editorum omnium et scriptorum fidem, teste Hearnio. Repugnat et sensus, ex quo verbum referri debet ad legatos Eumenis, ac proinde pluralis esse numeri.

² Vel suis, quod] Lege cum Gronovio vel suis, qui.

³ Præjudicium] Vid. not. 80, ad III. 40.

⁴ Q. Fabium Labeonem] Hic est qui quin-

quennio ante classi præfuerat, et dicitur supra, l. XXXVII. c. 60, curavisse deducenda ab Æno et Maronea Antiochi præsidia.

⁵ Quæ Thraciæ Paroreiam subeat] Quæ sub finem Paroreiæ Thraciæ porrigatur. Adi Strabonem, l. VII. p. 326, et Plin. l. IV. c. 10. Paroreia est Græca vox, qua notatur regio adjacens montibus. Erasmus voculam ad ante Thraciæ, moniti a Gronovio, qui eam ab omnibus scriptis et editis, quos inspexit, abesse affirmat. Nec eam agnoscit Vict. codex. Mox sequitur nusquam ad mare declinantem: ubi pro ultima voce, quæ a Gelenio est, idem Gronovius testatur ubique legisse se ferentem. Favet ei hic quoque noster MS.

U. C. 567. *Maronitis, inquit, mihi aut cum Eumene disceptatio est ; ⁶ sed*
 A. C. 185. *jam ^p vobiscum, Romani ; a quibus nihil æqui me inpetrare jam*
diu animadverto. Civitates Macedonum, quæ a me inter indu-
cias defecerant, reddi mihi æquum censebam ; non quia magna
accessio ea regni futura esset, (sunt enim et parva oppida, et in
finibus extremis posita) sed quia multum ad reliquos Macedonas
continendos exemplum pertinebat. negatum est mihi. Bello
Ætolico Lamiam obpugnare jussus a consule M'. Acilio, quum
diu fatigatus ibi præliis operibusque essem, transcendentem me
jam muros a capta prope urbe revocavit consul, et abducere
copias inde coëgit. Ad hujus solatium injuriæ permissum est,
ut Thessaliæ Perrhæbiæque et Athamanum reciperem quædam
castella magis, quam urbes. ea quoque ipsa vos mihi, Q. Cæcili,
paucos ante dies ademistis. Pro non dubio paullo ante, si Diis
placet, legati Eumenis sumebant, quæ Antiochi fuerunt, Eume-
nen æquius esse, quam me, habere. id ego aliter longe judico
esse. Eumenes enim, non nisi vicissent Romani, sed nisi bellum
gessissent, manere in regno suo non potuit. Itaque ille vestrum
meritum habet, non vos illius : mei autem regni, tantum aberat,
ut ulla pars in discrimine fuerit, ut ⁷ tria millia talentum, et
quinguenta tectas naves, et omnes Græciæ civitates, quas antea
tenuissem, pollicentem ultro Antiochum in mercedem societatis
sim adspernatus. hostemque ei me esse prius etiam, quam
M'. Acilius exercitum in Græciam trajiceret, præ me tuli : et
cum eo consule belli partem, quamcumque mihi delegavit, gessi.
et insequenti consuli L. Scipioni, quum terra statuisset ducere
exercitum ad Hellespontum, non iter tantum per regnum nostrum
dedi, sed vias etiam munivi, pontes feci, commeatus præbui : nec
per Macedoniam tantum, sed per Thraciam etiam, ubi ⁹ inter
cetera ⁸ pax quoque præstanda a barbaris erat. Pro hoc studio
meo erga vos, ne dicam merito, utrum adjicere vos, Romani, ali-
quid, et amplificare et augere regnum meum munificentia vestra
oportebat, an, quæ haberem aut meo jure, aut beneficio vestro,
eripere ? id quod nunc facitis. Macedonum civitates, quas regni
mei fuisse fatemini, non restituuntur. Eumenes, tamquam ad
Antiochum, ad ^r spoliandum me venit, et, si Diis placet, decem
legatorum decretum calumniæ impudentissimæ prætendit ; quo
maxime et refelli et coargui potest. Disertissime enim planissi-
meque in eo scriptum est, Chersonesum et Lysimachiam Eumeni
dari. Ubi tandem Ænus, et Maronea, et Thraciæ civitates
adscriptæ sunt ? quod ab illis ne postulare quidem est ausus, id
apud vos, tamquam ab illis inpetraverit, obtinebit ? Quo in

^p etiam Gron.

⁹ ubi etiam Gron. Crev.

^r ad del. Eæd.

⁶ *Sed jam*] Sic membranæ Jac. Gronovio 281,250.
 inspectæ ; itemque MSS. Hearnii, et noster ⁸ *Pax præstanda a barbaris erat*
 Vict. et Andreæ editio. Vulgo *sed etiam* : Danda opera erat, ut pacem tutam, ut nul-
 minus apte. lam vim a barbaris transiens exercitus expe-

⁷ *Tria millia talentum*] Marcas argenti riretur.

numero me apud vos esse velitis, ⁹ refert. Si tamquam inimicum U. C. 567. et hostem insectari propositum est, pergite, ut cœpistis facere. A. C. 185. Sin aliquis respectus est mei, ut socii atque amici regis, deprecor, ne me tanta injuria dignum judicetis.

XXIX. Movit aliquantum oratio regis legatos. itaque medio responso rem suspenderunt: *Si decem legatorum decreto Legati medio responso rem suspendunt. Eumeni datæ civitates eæ essent, nihil se mutare. si Philippus bello cepisset eas, præmium victoriæ jure belli habiturum. si neutrum eorum foret, placere cognitionem senatui reservari: et,*

¹⁰ ut omnia in integro manerent, præsidia, quæ in iis urbibus sint, deduci. Hæ causæ maxime animum Philippi alienaverunt ab Romanis: ut non a Perseo filio ejus novis causis motum, sed ob has a patre bellum relictum filio videri possit. Romæ nulla belli Macedonici suspicio erat. L. Manlius pro-
Manlius ex Hispania ovans.
 consul ex Hispania redierat. cui postulanti ab senatu in æde Bellonæ triumphum rerum gestarum magnitudo inpetrabilem faciebat, exemplum obstabat; quod ita comparatum more majorum erat, ne quis, qui exercitum non deportasset, triumpharet, nisi perdomitam pacatamque provinciam tradidisset successori. medius tamen honos Manlio habitus, ut ovans urbem iniret. Tulit coronas aureas quinquaginta duas: ¹¹ auri præterea pondo centum triginta ¹² duo: argenti sedecim millia trecenta: et pronunciavit in senatu, ¹³ decem millia pondo argenti, et octoginta auri Q. Fabium quæstorem advehere. id quoque se in ærarium inlaturum. Magnus motus servilis eo anno in Apulia fuit. Tarentum provinciam L. Postumius prætor habebat. Is de pastorum conjuratione, qui vias latrociniiis pascuaque publica infesta habuerant, quæstionem severe exercuit. ad septem millia hominum condemnavit: multi ¹⁴ inde fugerunt, de multis sumtum est supplicium. Consules, diu retenti ad urbem delectibus, tandem in provincias profecti sunt.

XXX. Eodem anno in Hispania prætores C. Calpurnius et L. Quinctius, quum primo vere ex hibernis copias eductas in Bæturia junxissent, in Carpetaniam, ubi hostium castra erant, ¹⁵ progressi sunt, communi animo consilioque parati rem gerere. Haud procul Hippone et Toleto urbibus inter pabulatores pugna orta est. quibus dum utrimque subvenitur a castris, paullatim omnes copię in aciem eductæ sunt. in eo

⁹ viginti Gron. Crev.

⁹ Refert] Id agitur: id spectandum venit: in eo res vertitur.

¹⁰ * Ut omnia in integro manerent] Ut neutram in partem res inclinata videretur, sed plane inter utrosque suspensa.

¹¹ Auri pondo centum viginti duo] Marcas Parisienses 190, uncias 5. Argenti sedecim millia trecenta. Marcas 25,468, uncias 6.

¹² Decem millia pondo argenti] Marcas 15,625. Octoginta auri. Marcas 125.

¹³ Inde fugerunt] Vacat rò inde.

¹⁴ Progressi sunt, communi animo] Victorinus codex, ut et scripti veteresque editi Gronovio excussi, rotundiores orationem exhibet: progressi, communi animo consilioque rem gesserunt.

U. C. 567.
A. C. 185.
Romani
vincuntur.

tumultuario certamine et ¹⁵ loca sua et genus pugnae pro hoste fuere. duo exercitus Romani fusi atque in castra compulsi sunt. non institere percussis hostes. Praetores Romani, ne postero die castra obpugnarentur, silentio proximae noctis ¹⁶ tacito signo exercitum abduxerunt. Luce prima Hispaniae instructa ad vallum accesserunt, vacuaque praeter spem castra ingressi, quae derelicta inter nocturnam trepidationem erant, diripuerunt: regressique in sua castra, paucos dies quietis stativis manserunt. Romanorum sociorumque, in proelio fugaque, ad quinque millia occisa; quorum se spoliis hostes armarunt. inde ad Tagum flumen profecti sunt. Praetores interim Romani omne id tempus contrahendis ex civitatibus sociis Hispanorum auxiliis reficiendisque ab terrore adversae pugnae militum animis, consumserunt. ubi satis placuere vires, et jam miles quoque, ad delendam priorem ignominiam, hostem poscebat; duodecim millia passuum ab Tago flumine posuerunt castra. inde tertia vigilia sublati signis, quadrato agmine principio lucis ad Tagi ripam pervernerunt. Trans fluvium in colle hostium castra erant. exemplo, qua duobus locis vada nudabat amnis, dextera parte Calpurnius, laeva Quinctius exercitum traduxerunt; quieto hoste, dum miratur subitum adventum, consultatque, qui tumultum injicere trepidantibus in ipso transitu amnis potuisset. Interim Romani, impedimentis quoque omnibus traductis contractisque in unum locum, quia jam moveri videbant hostem, nec spatium erat castra communiendi, aciem instruxerunt. in medio locatae quinta Calpurnii legio et octava Quinctii. id robur toto exercitu erat. Campum apertum usque ad hostium castra habebant, liberum a metu insidiarum.

Acriter
iterum
pugnatur.

XXXI. Hispani, postquam in citeriore ripa duo Romanorum agmina conspexerunt, ut, priusquam se jungere atque instruere possent, occuparent eos, castris repente effusi cursu ad pugnam tendunt. Atrox in principio proelium fuit, et Hispanis recenti victoria ferocibus, et insueta ignominia milite Romano accenso. acerrime media acies, duae fortissimae legiones, dimicabant; quas quum aliter moveri loco non posse hostis cerneret, cuneo institit pugnare: et usque plures confertioresque, medios urgebant. Ibi postquam laborare aciem Calpurnius praetor vidit, T. Quinctilium Varum et ^t L. Juventium Thalnam legatos ad singulas legiones adhortandas propere mittit. Docere et monere jubet, *in illis spem omnem vincendi et retinendae Hispaniae esse. Si illi loco cedant, neminem ejus exercitus non modo Italiam, sed ne Tagi quidem ulte-*

^t et del. Gron. Crev.

15 * *Loca sua*] Loca sibi, id est, Hispanis opportuna.

16 *Tacito signo*] *Signum tacitum* intelligendum videtur, non vocale, quod tuba, aut clas-

sico, aut cornu dari solet: sed mutum clandestinumque, id est, per tesseram datum Silius, l. XV. v. 475, *tacitum dat tessera signum*. * De tessera vid. not. 61, ad VII. 35.

riorem ripam, unquam visurum. Ipse, cum equitibus duarum U. C. 567.
 legionum paullulum circumvectus, in cuneum hostium, qui A. C. 185.
 mediam urgebat aciem, ab latere incurrit. ¹⁷ Quinctius cum
 suis equitibus alterum hostium latus invadit: sed longe acrius
 Calpurniani equites pugnabant, et prætor ipse ante alios. nam
 et primus hostem percussit, et ita se inmiscuit mediis, ut vix,
 utrius partis esset, nosci posset. et equites prætoris eximia
 virtute, et equitum pedites accensi sunt. Pudor movit primos
 centuriones, qui inter tela hostium prætorem conspexerunt.
 Itaque urgere signiferos pro se quisque, jubere inferre signa,
 et confestim militem sequi. Renovatur ab omnibus clamor. Vincuntur
 inpetus fit velut ex superiore loco. Haud secus ergo, quam Hispani.
 torrentis modo, fundunt sternuntque percussos, ¹⁸ nec susti-
 nere ¹⁹ alii super alios inferentes sese possunt. Fugientes in
 castra equites persecuti sunt, et permixti turbæ hostium intra
 vallum penetraverunt. ubi ab relictis in præsidio castrorum
 prælium instauratum: coactique sunt Romani equites descen-
 dere ex equis. Dimicantibus iis, legio quinta supervenit:
 deinde, ut quæque potuerant, copiæ adfluebant. Cæduntur
 passim Hispani per tota castra; nec plus quam quatuor millia
 hominum effugerunt. inde tria millia fere, qui arma retinu-
 erant, montem propinquum ceperunt: mille semiermes max-
 ime per agros palati sunt. Supra triginta quinque millia hos-
 tium fuerant, ex quibus tam exigua pars pugnae superfuit.
 signa capta centum triginta tria. Romani sociique paullo
 plus sexcenti, et provincialium auxiliorum centum quinqu-
 aginta ferme ceciderunt. tribuni militum quinque amissi, et
 pauci equites Romani, ¹⁹ cruentæ maxime victoriæ speciem
 fecerunt. In castris hostium, quia ipsis spatium sua commu-
 niendi non fuerat, manserunt. Pro concione postero die lau-
 dati donatique a C. Calpurnio equites ²⁰ phaleris. pronuncia-
 vitque, eorum maxime opera hostes fusos, castra capta et
 expugnata esse. Quinctius alter prætor ²¹ suos equites ²² catel-
 lis ac fibulis donavit. donati et centuriones ex utriusque exer-
 citu permulti: maxime qui mediam aciem tenuerunt.

XXXII. Consules delectibus aliisque, quæ Romæ agenda Res in
 erant, peractis rebus, in Ligures provinciam exercitum dux- Liguria
 erunt. Sempronius, a Pisis profectus in Apuanos Ligures, gestæ.

¹⁸ *sustineri* Kreysa. Bekk.

¹⁷ *Quintius cum suis equitibus*] Quinam
 sunt illi equites proprii Quintii, quum duarum
 legionum equites Calpurnius duxisse in hos-
 tem supra dicatur? Alii non videntur intelligi
 posse quam equites socii: quos sibi nempe
 Quintius desumpserat, quum legionarios equi-
 tes ejus collega in hostes duceret. Optaremus,
 ut clarius mentem suam aperuisset Livius.

¹⁸ *Nec sustinere alii super alios*] Lege sine
 ulla dubitatione cum Perizonio: *nec sustineri*
 ... *possunt*, nempe Romani.

¹⁹ *Cruentæ*] Maxime fecerunt speciem
 cruentæ victoriæ, maxime in causa fuerunt cur
 victoria cruenta judicaretur. Etenim insignes
 viri amissi majus sunt quam pro numero
 damnum.

²⁰ *Phaleris*] Vid. not. 5, ad c. 46, l. IX.

²¹ *Suos equites*] Eos equites, quos in pugna
 circa se habuerat. Vid. not. 17, supra.

²² *Catellis*] Id est, catenulis, quæ essent
 pro quibusdam quasi torquibus.

U. C. 567. vastando agros, urendoque viços et castella eorum, aperuit
 A. C. 185. saltum usque ad fluvium Macram et Lunæ portum. Hostes
 montem, antiquam sedem majorum suorum, ceperunt: et
 inde, superata locorum iniquitate, prælio dejecti sunt. Et
 Ap. Claudius felicitatem virtutemque collegæ in Liguribus
 Ingaunis æquavit secundis aliquot præliis. sex præterea
 oppida eorum expugnavit: multa millia hominum in iis cepit:
 Comitia. belli auctores tres et quadraginta securi percussit. Jam comi-
 tiorum adpetebat tempus. prior tamen Claudius, quam Sem-
 pronius, cui sors comitia habendi obtigerat, Romam venit;
 quia P. Claudius frater ejus consulatum petebat. Compe-
 titores^x habebat patricos L. Æmilius, Q. Fabium^y, Ser.
 Sulpicius Galbam, veteres candidatos, et ab repulsis eo magis
 debitum quia primo negatus erat, honorem repetentes. etiam,
 quia plus quam unum ex patriciis creari non licebat, artior
 petitio quatuor petentibus erat. Plebei quoque gratiosi
 homines petebant, L. Porcius, Q. Terentius Culleo, Cn. Bæ-
 bius Tamphilus.^z et hi^z repulsi, in spem inpetrandi tandem
 aliquando honoris dilati. Claudius unus ex omnibus novus can-
 didatus erat. Opinione hominum²⁴ haud dubie destinabantur
 Q. Fabius Labeo et L. Porcius Licinus. sed Claudius consul
 sine lictoribus cum fratre toto foro volitando, clamitantibus^a
 adversariis et majore parte senatus, *meminisse eum debere*
prius, se consulem populi Romani, quam fratrem P. Claudii,
esse: quin ille, sedens pro tribunali, aut arbitrum, aut tacitum
spectatorem comitiorum se præberet; coërceri tamen ab effuso
 studio nequii. Magnis contentionibus tribunorum quoque
 plebei, qui aut contra consulem, aut pro studio ejus pugna-
 bant, comitia aliquoties turbata: donec pervicit Appius, ut,
 dejecto Fabio,²⁵ fratrem traheret. Creatus P. Claudius Pul-
 cher præter spem suam et ceterorum. locum suum tenuit
 L. Porcius Licinus, quia moderatis studiis, non²⁶ vi Clau-
 diana, inter plebeios certatum est. Prætorum inde comitia
 sunt habita. C. Decimius Flavius, P. Sempronius Longus,
 P. Cornelius Cethegus, Q. Nævius Matho, C. Sempronius
 Blæsus, A. Terentius Varro, prætores facti. Hæc eo anno,
 quo Ap. Claudius, M. Sempronius consules fuerunt, domi
 P. Claudio, militiæque gesta.
 L. Porcio
 Coss. XXXIII. Principio insequentis anni P. Claudius, L. Por-

^x , competitoresque Gron. Crev.^y add. Labeonem Emd.^z ii Gron.^a clamantibus Gron. Crev.

²³ *Et hi repulsi*] Vulgo et ii. Dedimus et hi, auctore Victor. codice. Sensus est: hi quoque, quod repulsam antea consulatum petentes tulerant, dilati erant et rejecti in spem inpetrandi tandem aliquando honoris. *Repulsos* absolute dici eos, qui, quum honorem aliquem a populo peterent, eum consequi non potuerant, constat ex Orat. Cic. de Har. Resp. n. 56.

²⁴ *Haud dubie*] Unus e MSS. Gronovianis, assentiente nostro Vict. *pro non dubie*. Unde legendum fortasse videatur *pro non dubiis*.

²⁵ *Fratrem traheret*] Fratrem ad consulatum per vim quodammodo proveheret.

²⁶ * *Vi Claudiana*] Violentia propria Claudiæ gentis, in qua velut hæreditaria erat imperiosa contumacia.

cuius consules, quum Q. Cæcilius, M. Bæbius, et Ti. Sempronius, qui ad disceptandum inter Philippum et Eumenem reges Thessalorumque civitates missi erant, legationem renunciassent^b, regum quoque eorum civitatumque legatos in senatum introduxerunt. Eadem utrimque iterata, quæ dicta apud legatos in Græcia erant. Aliam deinde legationem novam Patres, cujus princeps Ap. Claudius fuit, in Macedoniam et in Græciam decreverunt ad visendum, redditæne civitates^c Thessalis et Perrhæbis essent. Iisdem mandatum, ut ab Æno et Maronea præsidia deducerentur, maritimaque omnis Thraciæ ora a Philippo et Macedonibus liberaretur. Peloponnesum quoque adire jussi, unde prior legatio discesserat incertiore statu rerum, quam si non venissent. nam super cetera etiam^d sine responso dimissi, nec datum petentibus erat Achæorum concilium. De qua re querente graviter Q. Cæcilio, simul Lacedæmoniis deplorantibus, mœnia diruta, abductam plebem in Achaïam et venumdatam, ademptas, quibus ad eam diem civitas stetisset, Lycurgi leges, Achæi maxime concilii negati crimen excusabant, recitando legem, quæ, nisi belli pacisve causa, et quum legati ab senatu cum literis aut scriptis mandatis venirent, vetaret indici concilium. Ea ne postea excusatio esset, ostendit senatus, curæ iis esse debere, ut Romanis legatis semper adeundi concilium gentis potestas fieret; quemadmodum et illis, quoties vellent, senatus daretur.

Legati
missi in
Græciam.

XXXIV. Dimissis iis legationibus, Philippus, a suis certior factus, cedendum civitatibus, deducendaque præsidia esse, infensus omnibus, in Maronitas iram effundit. Onomasto, qui præerat maritimæ oræ, mandat, ut partis adversæ principes interficeret. Ille per Casandrum^d quemdam, unum ex regiis jam diu habitantem Maroneæ, nocte Thracibus intromissis, velut in bello capta urbe, cædem fecit. ²⁹ Id apud Romanos legatos querentes tam crudeliter adversus innoxios Maronitas, tam superbe adversus populum Romanum factum, ut, quibus libertatem restituendam senatus censuisset, ii pro hostibus trucidarentur, abnuebat, *quidquam eorum ad se, aut quemquam suorum pertinere. Seditio inter ipsos dimicatum, quum alii ad se, alii ad Eumenem civitatem traherent. id facile scituros esse. percunctarentur^e ipsos Maronitas*: haud dubius, percussis omnibus terrore tam recentis cædis, neminem hiscere

Maronitæ a
Philippo
crudeliter
trucidati.

^b anni P. Claudio, L. Porcio consulibus, Q. Cæcilius, M. Bæbius, et Ti. Sempronius, qui . . . renunciarunt etc. Gron. Crev. ^c Rhodiis et Thess. et P. Eud.

^d Casandrum Crev.

^e esse, si perc. Gron. Crev.

²⁷ Rhodiis et Thessalis] Cur hic Rhodii nominentur, parum liquet. Neque enim ulla eorum, in querelis populorum de Philippo memorandis, aut supra apud Livium, aut in Excerptis e Polybio legationibus exstat mentio. Et vero rã Rhodiis et non comparent in codice Vict.

²⁸ Sine responso dimissi] Fusius rem expo-

nit Polybius, Legat. 41, docetque Q. Cæcilium non sine responso dimissum ab Achæis, sed responsum ab Achæorum magistratibus accipere noluisse, indignatum quod sibi negatum fuisset concilium gentis.

²⁹ Id apud Romanos legatos querentes] Notabile hyperbaton. Apud Romanos legatos querentes id factum tam crudeliter . . .

U. C. 568.
A. C. 184.

adversus se ausurum. Negare Appius, *Rem evidentem pro dubia quærendam. si ab se culpam remove vellet, Onomastum et Casandrum, per quos acta res diceretur, mitteret Romam, ut eos senatus percunctari posset.* Primo adeo perturbavit ea vox regem, ut non color, non vultus ei constaret. deinde, conlecto tandem animo, *Casandrum, qui Maroneæ fuisset, si utique vellent, se missurum dixit. Ad Onomastum quidem quid eam rem pertinere, qui non modo Maroneæ, sed ne in regione quidem propinqua fuisset?* Et parcebat magis Onomasto, honoratiori amico, et eundem indicem haud paullo plus timebat; quia et ipse sermonem cum eo contulerat, et multorum talium ministrum et conscium habebat. Casander quoque, missis, qui per Epirum ad mare prosequerentur eum, ne qua indicium emanaret, ³⁰ veneno creditur sublatus.

Philippus
Demetrium
F. Romam
mittit.

XXXV. Et legati a Philippi conloquio ita digressi sunt, ut præ se ferrent, nihil eorum sibi placere: et Philippus, minime, quin rebellandum esset, dubius, quia tamen in maturæ ad id vires erant, ad moram interponendam Demetrium, minorem filium, mittere Romam, simul ad purganda crimina, simul ad deprecandam iram senatus, statuit: satis credens, ipsum etiam juvenem, quod Romæ obses specimen regiae indolis dedisset, aliquid momenti facturum. Interim per speciem auxilii Byzantiis ferendi, re ipsa ad terrorem regulis Thracum injiciendum, profectus, percussis iis uno prælio, et Amadoco duce capto, in Macedoniam rediit, missis ad adcolas Istri fluminis barbaros, ut in Italiam inrumperent, sollicitandos. Et in Peloponneso adventus Romanorum legatorum, qui ex Macedonia in Achaiam ire jussi erant, expectabatur: adversus quos ut præparata consilia haberent, Lycortas prætor concilium indixit. Ibi de Lacedæmoniis actum. *Ex hostibus eos accusatores factos: et periculum esse, ne victi magis timendi forent, quam bellantes fuissent. quippe in bello sociis Romanis Achæos usos: nunc eosdem Romanos æquiores Lacedæmoniis, quam Achæis, esse: ubi ³¹ Areus et Alcibiades, ambo exsules, suo beneficio restituti, legationem Romam adversus gentem Achæorum ita de ipsis meritam suscepissent, adeoque infesta oratione usi essent, ut patria pulsi, non restituti in eam, viderentur.* Clamor undique ortus, referret nominatim de iis. et, quum omnia ira, non consilio, gererentur, capitis damnati sunt. Paucos post dies Romani legati venerunt. his Clitore in Arcadia datum est concilium.

Concilium
Achæorum.

XXXVI. Priusquam agerent quidquam, terror Achæis injectus erat et cogitatio, quam non ex æquo disceptatio futura esset; quod Areum et Alcibiadem, capitis ab se in concilio proximo damnatos, cum legatis videbant, nec hiscere

³⁰ Veneno creditur sublatus] Id Polybius pro certo affirmat, Leg. 44.

³¹ Areus . . . et Alcibiades] Principes inter Lacedæmonios viri, pulsi olim patria a Nabide

tyranno, atque ab Achæis recepti, mox eorundem opera post interfectum Nabin in patriam restituti. Pausan. l. VII.

quisquam audebat. Appius ea, quæ apud senatum questi erant Lacedæmonii, displicere senatui ostendit: ³² *cædem primum ad conflictum*¹ *factam eorum, qui a Philopæmene ad causam dicendam evocati venissent: deinde, quum in homines ita sævitum esset, ne in ulla parte crudelitas eorum cessaret, muros dirutos urbis nobilissimæ esse, leges vetustissimas abrogatas, inclitamque per gentes Lycurgi disciplinam sublatam.* Hæc quum Appius dixisset, Lycortas, et quia prætor, et quia Philopæmenis, auctoris omnium, quæ Lacedæmone acta fuerant, factionis erat, ita respondit: *Difficilior nobis, Ap. Claudii, apud vos oratio est, quam Romæ nuper apud senatum fuit. Tunc enim Lacedæmoniis accusantibus respondendum erat: nunc a vobis ipsis accusati sumus, apud quos caussa dicenda est. quam iniquitatem conditionis subimus illa spe, judicis animo te auditurum esse, posita contentione, qua paullo ante egisti. Ego certe, quum ea, quæ et hic antea apud Q. Cæcilium, et postea Romæ questi sunt Lacedæmonii, a te paullo ante relata sint, non tibi, sed illis, me apud te respondere credam. Cædem obicitis eorum, qui a Philopæmene prætore evocati ad causam dicendam interfecti sunt. Hoc ego crimen non modo a vobis, Romani, sed ne apud vos quidem nobis obijciendum fuisse arbitror. Quid ita? quia in vestro fœdere erat, ut maritimis urbibus abstinerent Lacedæmonii. Quo tempore armis captis urbes, a quibus abstinere jussi erant, nocturno inpetu occupaverunt, si T. Quinctius, si exercitus Romanus, sicut antea, in Peloponneso fuisset, eo nimirum capti et obpressi confugissent. Quum vos procul essetis, quo alio, nisi ad nos socios vestros, quos antea Gythio opem ferentes, quos Lacedæmonem vobiscum simili de caussa obpugnantes viderant, confugerent? Pro vobis igitur justum piumque bellum suscepimus. Quod quum alii laudent, reprehendere ne Lacedæmonii quidem possint, Dii quoque ipsi comprobaverint, qui nobis victoriam dederunt; quonam modo ea, quæ belli jure acta sunt, in disceptationem veniunt? quorum tamen maxima pars² nihil pertinet ad nos. Nostrum est, quod evocavimus eos ad causam dicendam, qui ad arma multitudinem exciverant, qui expugnauerant maritima oppida, qui diripuerant, qui cædem principum fecerant. Quod vero illi, venientes in castra, interfecti sunt, vestrum est, Areu et Alcibiade, qui nunc nos, si Diis placet, accusatis, non nostrum. Exsules Lacedæmoniorum (quo in numero hi quoque duo fuerunt) et tunc nobiscum erant, et³, quod ³³ *domicilium*¹ *sibi delegerant maritima oppida, se**

U. C. 568.
A. C. 184.
Romanus
legatus
increpat
Achæos.

Respondet
Lycortas
Achæorum
Pr.

¹ *Compasium* Kreyss. Bekk.

² *pars maxima* Crev.

³ *et del.* Gron. Crev.

¹ *domicilio* Gron.

³² *Cædem primum ad conflictum factam eorum*] Locus corruptus. Gronovius suspicatur, *cædem primum contra fidem datam eorum*. Nobis verisimilius videtur in voce *conflictum* latere nomen loci, ad quem cædes illa facta sit. Huic loco *Compasium* fuisse nomen disci-

mus ex Polybio, Leg. 37. Legendum ergo putamus sine ulla dubitatione: *cædem primum ad Compasium factam eorum*.

³³ *Domicilium*] Hæc est vet. editorum lectio, quam a Gronovio testatam Clericus admisit. Vulgo *domicilio*.

U. C. 568. *petitos credentes, in eos, quorum opera patria extorres ne in*
 A. C. 184. *tuto quidem exilio posse consenescere se indignabantur, inpetum*
fecerunt. Lacedæmonii igitur Lacedæmonios, non Achæi, inter-
fecerunt. nec, jure an injuria cæsi sint, argumentari refert.

XXXVII. *At enim illa certe vestra sunt, Achæi, quod leges*
disciplinamque vetustissimam Lycurgi sustulistis, quod muros
diruistis. Quæ utraque ab iisdem objici qui possunt? quum
muri Lacedæmoniis non ab Lycurgo, sed paucos ante annos ad
dissolvendam Lycurgi disciplinam extructi sint. Tyranni enim
nuper eos, arcem et munimentum sibi, non civitati, paraverunt.
Et, si existat hodie ab inferis Lycurgus, gaudeat ruinis eorum,
et nunc se patriam et Spartam antiquam agnoscere dicat. Non
Philopæmenem exspectare, nec Achæos, sed vos ipsi, Lacedæ-
monii, vestris manibus amoliri et diruere omnia tyrannidis ves-
tigia debuistis. Vestræ enim illæ deformes veluti cicatrices ser-
*vitutis erant: et, quum sine muris*³⁴ *per octingentos prope annos*
*liberi, aliquando etiam principes Græciæ fuissetis,*³⁵ *muris, velut*
compedibus, circumdati vincti per centum annos servistis.
Quod ad leges ademptas adtinet, ego antiquas Lacedæmoniis leges
tyrannos ademisse arbitror; nos non suas ademisse, quas non
habebant, sed nostras leges dedisse; nec male consuluisse civi-
tati, quum concilii nostri eam fecerimus, et nobis miscuerimus,
ut corpus unum et concilium totius Peloponnesi esset. Tunc, ut^k
opinor, si aliis ipsi legibus viveremus, alias istis injunxissemus,
queri, se iniquo jure esse, et indignari possent. Scio ego, Ap.
Claudi, hanc orationem, qua sum adhuc usus, neque sociorum
apud socios, neque liberæ gentis esse: sed vere servorum^l *dis-*
*ceptantium apud dominos. Nam, si non vana illa*³⁶ *vox præ-*
conis fuit, qua liberos esse omnium primos Achæos jussistis, si
fædus ratum est, si societas et amicitia ex æquo observatur, cur
ego, quid, Capua capta, feceritis Romani, non quæro; vos ratio-
nem reposcitis, quid Achæi Lacedæmoniis bello victis fecerimus?
Interfecti aliqui sunt; finge, a nobis. Quid? vos senatores
Campanos securi non percussistis? Muros diruimus. vos non
muros tantum, sed urbem et agros ademistis. Specie, inquis,

^k ut del. Gron. Crev.

^l servorum verius Emd.

³⁴ *Per octingentos prope annos]* Numerus oratorie auctus. Siquidem a Lycurgo, quem hic respicit Livius, ad Cleomenem Leonidæ filium, qui primus tyrannus Lacedæmone fuisse dicitur supra, lib. XXXIV. c. 26, non effluxerant anni sexcenti et octoginta.

³⁵ *Muris velut compedibus circumdati vincti per centum annos servistis]* Duo hic affirmantur a Livio: unum, muros Lacedæmoniis ante centum annos extrui coeptos esse; alterum, Lacedæmonem per centum annos servisse, nimirum a tyrannis oppressam. Hoc postremum nullo pacto verum esse potest, quum inter initium regni Cleomenis et Nabidis mor-

tem soli intersint anni 46. Primum illud de muris firmatur auctoritate Pausaniæ et Justini, ut observavimus ad l. XXXIV. c. 38, supra. Sed qui id liceat dicere Livio non videmus, qui et loco modo memorato et hic in iis quæ proxime præcedunt scripsit muros Spartæ paucos ante annos, nuper, a tyrannis extructos esse.

³⁶ * *Vox præconis qua liberos esse omnium primos Achæos jussistis]* Achæi illa voce præconis omnino nominati non fuerunt. Non videmus quomodo Livium hic a lapsu memoriæ immunem defendamus.

æquam est fœdus: re apud Achæos ³⁷ *precaria libertas* ^m, *apud* U. C. 568. *Romanos etiam imperium est. Sentio, Appi, et, si non oportet,* A. C. 184. *non indignor; sed, oro vos, quantumlibet intersit inter Romanos et Achæos, modo ne in æquo hostes vestri nostrique apud vos sint, ac nos socii; immo ne meliore jure sint. Nam, ut in æquo essent, nos fecimus, quum leges iis nostras dedimus; quum, ut Achæi* ⁿ *concilii essent, effecimus. Parum est victis, quod victoribus satis est. plus postulant hostes, quam socii habent. Quæ jurejurando, quæ monumentis literarum in lapide insculptis in æternam memoriam sancta atque sacrata sunt, ea cum perjurio nostro tollere parant. Veremur quidem vos, Romani, et, si ita vultis, etiam timemus: sed plus et veremur et timemus Deos immortales. Cum adsensu maximæ partis est auditus, et locutum omnes pro majestate magistratus censebant: ut facile adpareret, molliter agendo dignitatem suam tenere Romanos non posse. Tum Appius, suadere se magnopere Achæis, dixit, ut, dum liceret voluntate sua facere,* ³⁸ *gratiam inirent, ne mori invitati et coacti facerent. Hæc vox audita quidem cum omnium gemitu est, sed metum injecit imperata recusandi. id modo petierunt, ut Romani, quæ viderentur, de Lacedæmoniis mutarent, nec Achæos religione obstringerent irrita ea, quæ jurejurando sanxissent, faciendi. damnatio tantum Arei et Alcibiadis, quæ nuper facta erat, sublata est.*

XXXVIII. Romæ principio ejus anni, quum de provinciis ^{Provinciæ.} consulum et prætorum actum esset, consulibus Ligures, quia bellum nusquam alibi erat, decreti. Prætores, C. Decimius Flavus urbanam, P. Cornelius Cethegus inter cives et peregrinos sortiti sunt; C. Sempronius Blæsus Siciliam, Q. Nævius Matho Sardiniam, et ut idem de veneficiis quæreretur, A. Terentius Varro Hispaniam citeriorem, P. Sempronius Longus Hispaniam ulteriorem. De iis duabus provinciis legati per id fere tempus, L. Juventius Thalna et T. Quinctilius Varus, venerunt. qui, quantum bellum jam profligatum in Hispania esset, senatu edocto, postularunt simul, ut pro rebus tam prospere gestis Diis immortalibus haberetur honos, et ut prætoribus exercitum deportare liceret. Supplicatio in biduum decreta est. De legionibus deportandis, quum de consulum prætorumque exercitibus ageretur, rem integram referri jussurunt. Paucos post dies ³⁹ *consulibus* ^o in Ligures binæ legiones, quas Ap. Claudius et M. Sempronius habuerant, decretæ sunt. De exercitibus Hispaniensibus magna contentio fuit inter

^m *æquam est fœdus apud Achæos, re precaria libertas:* Gron. Crev.

ⁿ *Achaici* Bekk.

^o *consulibus* Gron.

37 ^o *Precaria libertas*] Libertas, quæ non proprio jure, propriis viribus teneatur, sed quæ, velut ea quæ precibus impetrata sunt, pendeat ex alieno arbitrio.

38 ^o *Gratiam inirent*] Gratiam, tanquam voluntarie obsequuti, sibi pararent apud Ro-

manos.

39 *Consulibus*] Hic mendose legitur in Gronovianis editionibus *consulibus*. Aliæ editiones et Vict. MS. et sensus ipse stant pro ea lectione quam expressimus.

U. C. 568. novos prætores et amicos absentium, Calpurnii Quinctiique.
A. C. 184. Utraque caussa tribunos plebis, "utraque consules habebat.

"hi^p, se intercessuros senatusconsulto, si deportandos censerent exercitus, denuntiabant; illi, si hæc intercessio fieret, nullam rem aliam se decerni passuros. Victa postremo absentium gratia est, et senatusconsultum factum, *Ut prætores quatuor millia peditum Romanorum scriberent, quadringentos equites, et quinque millia sociorum peditum Latini nominis, quingentos equites, quos secum in Hispaniam portarent.* "quum eas legiones quatuor descripsissent, quod plus, quam quina millia peditum, trecenti equites, in singulis legionibus esset, dimitterent: eos primum, qui emerita stipendia haberent; deinde, ut cujusque fortissima opera Calpurnius et Quinctius in prælio usi essent.

Contentio-
nes de
prætura.

XXXIX. Hac sedata contentione, alia subinde C. Decimii prætoris morte exorta est. Cn. Sicinius et L. Pupius, qui ædiles proximo anno fuerant, et C. Valerius flamen Dialis et Q. Fulvius Flaccus (is, quia ædilis curulis designatus erat, sine toga candida, sed maxima ex omnibus contentione) petebant. "certamenque ei cum flamine erat. et postquam primo æquare, mox superare etiam est visus, pars tribunorum plebis negare, rationem ejus habendam esse, quod duos simul unus magistratus, præsertim curules, neque capere posset, nec^a gerere: pars legibus eum solvi æquum censere, ut, quem vellet, prætorem creandi populo potestas fieret. L. Porcius consul primo in ea sententia esse, "ne nomen ejus acciperet. deinde, ut ex auctoritate senatus idem faceret, convocatis Patribus, "referre se ad eos, dixit, *quod nec jure ullo, nec exemplo tolerabili liberæ civitati ædilis curulis designatus præturam peteret, sibi, nisi quid aliud iis videretur, in animo esse, e lege comitia habere.* Patres censuerunt, uti L. Porcius consul cum Q. Fulvio ageret, ne impedimento esset, quo minus comitia prætoris in locum C. Decimii subrogandi e lege habe-

P ii Gron.

^a neque Crev.

40 *Utraque consules*] Imo *consulem*.

41 *Hi se intercessuros*] Intellige eos qui favebant novis prætoribus, tum tribunos, tum alterum e consulibus. Vulgo editi habent *ii*. Reposuimus *hi* ex uno e MSS. Hearnii, et nostro Victorino: ut respondeat *quod illi* quod sequitur.

42 *Quum eas legiones quatuor descripsissent*] Recte observat Gronovius ex tantillo numero fieri nequivisse quatuor legiones. Ideo emendat: *quum eos in quatuor legiones, quæ jam tum erant in Hispania, descripsissent.* Eos autem intellige solos Romanos. Socii enim in legiones non describebantur. Ceterum circa hanc emendationem aliqua etiamnum difficultas remanet. Apparet enim ex c. 30, supra, et ex c. 36, l. XXXVIII. imo et ex omni retro hujus decados historia, duas tantum in Hispania legiones fuisse, non quatuor. Sed nimi-

rum hic res mutatur, et duæ legiones singulis in Hispania prætoribus decernuntur: idque et in sequentibus annis servatum esse constat ex capp. 32. 36. 40, et 49, l. XL.

43 * *Certamenque ei cum flamine erat*] Tota contentio versabatur inter eum et flaminem, reliquis duobus competitoribus a spe adipiscendi honoris statim dejectis.

44 *Ne nomen ejus acciperet*] Vid. not. 82, ad l. XXVI. c. 18.

45 *Referre se ad eos dixit, quod . . . ædilis curulis designatus præturam peteret*] Notanda locutio, *referre quod*, et annumeranda iis exemplis, quæ docti viri congesserunt ad probandum recte *quod* inter duo verba finita dici posse. Si cui tamen hoc displicuerit, poterit per levem mutationem legere: *Referre se de eo dixit quod*.

rentur. Agenti consuli ex senatusconsulto respondit Flaccus, *U. C. 568. nihil, quod se indignum esset, facturum.* Medio responso spem *A. C. 184.* "ad voluntatem interpretantibus fecerat, cessurum Patrum auctoritati esse. Comitiiis acrius etiam, quam ante, petebat, criminando, extorqueri sibi a consule et senatu populi Romani beneficium, et invidiam geminati honoris fieri; tamquam non adpareret, ubi designatus prætor esset, extemplo ædilitate se abdicaturum. Consul, quum et pertinaciam petentis crescere, et favorem populi magis magisque in eum inclinari cerneret, dimissis comitiis, senatum vocavit. censuerunt frequentes, *quoniam Flaccum auctoritas Patrum nihil movisset, "ad populum cum Flacco agendum.* Concione advocata, quum egisset consul; ne tum quidem de sententia motus, gratias populo Romano egit, *quod tanto studio, quotiescumque declarandæ voluntatis potestas facta esset, prætorem se voluisset facere. Ea sibi studia civium suorum destituere non in animo esse.* Hæc vero tam obstinata vox tantum ei favorem accendit, ut haud dubius prætor esset, si consul accipere nomen vellet. Ingens *Sublata S. certamen tribunis, et inter se ipsos, et cum consule, fuit: C. comitia.* donec senatus a consule est habitus, decretumque: *quoniam prætoris subrogandi comitia ne legibus fierent, pertinacia Q. Flacci et prava studia hominum impedirent, senatum censere, satis prætorum esse: P. Cornelius utramque in urbe jurisdictionem haberet, "Apollinique ludos faceret.*

XL. His comitiis prudentia et virtute senatus sublatis, alia *Contentiones de censura.* majoris certaminis, quo et majore de re, et inter plures potentioresque viros, sunt exorta. Censuram summa contentione petebant L. Valerius Flaccus, P. et L. Scipiones, Cn. Manlius Vulso, L. Furius Purpureo, patricii: plebei autem, M. Porcius Cato, M. Fulvius Nobilior, Ti. et M. Sempronii, Longus et Tuditanus. sed omnes patricos plebeiosque nobilissimarum familiarum M. Porcius longe anteibat. In hoc *M. Porcii Catonis laudes.* viro tanta vis animi ingeniique fuit, ut, quocumque loco natus esset, fortunam sibi ipse facturum fuisse videretur. Nulla ars, neque privatæ, neque publicæ rei gerendæ, ei defuit. Urbanas rusticasque res pariter callebat. Ad summos honores alios scientia juris, alios eloquentia, alios gloria militaris provexit. huic versatile ingenium sic pariter ad omnia fuit, ut natum ad id unum diceres, quodcumque ageret. In bello manu fortissimus, multisque insignibus clarus pugnans. idem, postquam ad magnos honores pervenit, summus imperator: idem in pace, si jus consuleres, peritissimus; si causa oranda esset, eloquentissimus. nec is tantum, cujus lingua vivo eo vigerit, monumentum eloquentiæ nullum exstet: vivit immo vigetque eloquentia ejus, sacrata scriptis omnis generis. Orationes et

46 *Ad voluntatem interpretantibus*] Iis qui Flaccum ut auctoritati senatus cederet.

id interpretarentur quod ipsi cuperent.

47 * *Ad populum cum Flacco agendum*] Ludos Apollinæ prætor urbanus faciebat. Vid. supra

Coram populo, in concione adhortandum esse l. XXVII. c. 23.

U. C. 568. pro se multæ, et pro aliis, et in alios. nam non solum accu-
 A. C. 184. sando, sed etiam causam dicendo, fatigavit inimicos. " Simul-
 tates nimio plures et exercuerunt eum, et ipse exercuit eas.
 nec facile dixeris, utrum magis presserit eum nobilitas, an ille
 agitaverit nobilitatem. Asperi procul dubio animi, et linguæ
 acerbæ, et inmodice liberæ fuit: sed invicti a cupiditatibus
 animi, et rigidæ innocentiae; contemtor gratiæ, divitiarum.
 In parsimonia, in patientia laboris, periculi^r, ferrei prope cor-
 poris animique; quem ne senectus quidem, quæ solvit omnia,
 fregerit. " Qui^s sextum et octogesimum annum agens^t caus-
 sam dixerit, ipse pro se oraverit, scripseritque: nonagesimo
 anno " Ser. Galbam ad populi adduxerit iudicium.

M. Porcius
 et L. Vale-
 rius
 censores.

XLI. Hunc, sicut omni vita, " tum petentem^t premebat
 nobilitas: coierantque (" præter L. Flaccum, qui collega in
 consulatu fuerat) candidati omnes ad dejiciendum honore eum;
 non solum ut ipsi potius adipiscerentur, nec quia indigna-
 bantur novum hominem censorem videre; sed etiam quod
 tristem censuram, periculosamque multorum famæ, et ab læso
 a plerisque, et lædendi cupido, expectabant. Etenim tum
 quoque minitabundus petebat, *refragari sibi, qui liberam et
 fortem censuram timerent*, criminando. et simul L. Valerio
 subfragabatur. *Illo uno collega castigare se nova flagitia, et
 priscos mores revocare^u posse.* His accensi homines, adversa
 nobilitate, non M. Porcium modo censorem fecerunt, sed etiam
 collegam ei L. Valerium Flaccum adjecerunt. Secundum
 comitia censorum consules prætoresque in provincias profecti
 sunt, præter Q. Nævium, quem quatuor non minus menses,
 priusquam in Sardiniam iret, quæstiones veneficii, quarum
 magnam partem extra urbem per municipia conciliabulaque
 habuit, quia ita aptius visum erat, tenuerunt. Si Antiati Va-
 lerio credere libet, ad duo hominum millia damnavit. " Et

^r periculique Gron. Crev.
^t prensantem Gron. Crev.

^s fregerit; qui Crev. Kreyss. Bekk.
^u revocare mores Kreyss. Bekk.

49 *Simultates nimio plures*] Inimici, quos
 permultos habuit, exercuerunt eum, et ipse eos
 vicissim exercuit ac fatigavit.

50 *Qui sextum et octogesimum annum agens*
 Ex Cic. in Dial. de Sen. n. 10, Cato natus
 erat anno ante quam Q. Fabius Maximus con-
 sul primum factus est. Unde, quum constet
 eum mortuum fuisse L. Marcio Censorino,
 M'. Manlio Coss. anno primo tertii Punici
 belli, sequeretur eum vixisse annos tantum
 quinque et octoginta. Sed nimirum Livius
 aliis auctoribus usus est. Nam et in iis quæ
 mox sequuntur, eum annum quo Cato Servium
 Galbam accusavit, qui ultimus ejus vitæ fuit,
 nonagesimum numerat Livius. Toto ergo
 quinquennio discrepat noster a Cicerone circa
 ætatem Catonis.

51 " *Causam dixerit, ipse pro se oraverit,
 scripseritque*] Reus factus, ipse pro se dixerit,

scriptamque, quam tum habuit apud iudices
 orationem, reliquerit.

52 *Ser. Galbam ad populi adduxerit iudi-
 cium*] De hoc iudicio, quo Galba absolutus
 est, * vide in primis Cic. I. de Orat. n. 227 et
 228.

53 *Tum prensantem*] Hoc Lipsio debetur,
 quum in scriptis quibusdam legeretur *præsen-
 tem*, in vulgatis *petentem*.

54 *Præter L. Flaccum, qui collega in consu-
 latu fuerat*] Is sane adversus Catonem coire
 cum ceteris non debebat. Docet enim Plutar-
 chus in Cat. Majore, circa initia, ab hoc L.
 Flacco Catonem primum in notitiam hominum
 productum esse, et ejus maxime opibus et
 gratia commendatum primos honores cepisse.

55 *Et L. Postumius prætor*] Anni prioris:
 ac fortasse ei imperium in hunc annum pro-
 rogatum fuerat. Quod si ita esset, prætor hic

L. Postumius prætor, cui Tarentum provincia evenerat, magnas pastorum conjurationes vindicavit, et reliquias Bacchanalium quæstiones cum omni exsecutus est cura. multos, qui aut citati non adfuerant, ^{U. C. 568.} ^{A. C. 184.} "aut vades deseruerant, in ea regione Italiæ latentes, partim noxios judicavit, partim comprehensos Romam ad senatum misit. in carcerem omnes" a P. Cornelio conjecti sunt.

XLII. In Hispania ulteriore, fractis proximo bello Lusitanis, quietæ res fuerunt. In citeriore A. Terentius in Suesetanis oppidum Corbionem vineis et operibus expugnavit, captivos vendidit: quæta deinde hiberna et citerior provincia habuit. Veteres prætores, C. Calpurnius Piso et L. Quinctius, Romam redierunt. utrique magno Patrum consensu triumphus est decretus. Prior C. Calpurnius de Lusitanis et Celtiberis triumphavit. coronas aureas tulit octoginta tres, et ^{Triumphus de Hispania.} "duodecim millia pondo argenti. Paucos post dies L. Quinctius Crispinus ex iisdem Lusitanis Celtiberisque triumphavit. tantumdem auri atque argenti in eo triumpho translatum. Censores, M. Porcius et L. Valerius, metu mixta expectatione, senatum legerunt: septem moverunt senatu. ex quibus unum insignem et nobilitate et honoribus, L. Quinctium Flamininum consularem. Patrum memoria institutum ^{L. Quinctius senatus motus.} fertur, ut censores motis senatu adscriberent notas. Catonis et aliæ quidem acerbæ orationes exstant in eos, quos aut senatorio loco movit, aut quibus equos ademit: longe gravissima in L. Quinctium oratio est, qua si accusator ante notam, non censor post notam, usus esset, retinere Quinctium in senatu ne frater quidem T. Quinctius, si tum censor esset, potuisset. Inter cetera objecit ei Philippum Poenum, carum ac nobile scortum, ab Roma in Galliam provinciam spe ingentium donorum perductum. eum puerum, per lasciviam quum cavillaretur, exprobrare consuli persæpe solitum, quod sub ipsum spectaculum gladiatorium abductus ab Roma esset, ut obsequium amatori vendicaret. Forte epulantibus iis, quum jam vino incaluissent, nunciatum in convivio esse, nobilem Boium cum liberis transfugam venisse; convenire consulem velle, ut ab eo fidem præsens acciperet. Introductum in tabernaculum per interpretem adloqui consulem cœpisse. Inter cujus sermonem Quinctius scorto, *Vis tu, inquit, quoniam gladiatorium spectaculum reliquisti, jam hunc Gallum morientem videre* ^x? Et quum is vixdum serio adnuisset, ad nutum scorti consulem stricto gladio, qui super caput pendebat, loquenti Gallo caput primum percussisse,

^x *aspicere* Gron. Crev.

diceretur qui proprætor erat, ex usitato apud Livium et ceteros more.

56 *Aut vades deseruerant*] Aut datis vadi-
bus, qui sponderent illos ad iudicii diem ad-
futuros, nihilominus iudicium deseruerant.

57 * *A. P. Cornelio*] Prætor, qui utram-
que in urbe jurisdictionem habebat.

58 *Duodecim millia pondo argenti*] Marcas
nostrates 18,750.

U. C. 568. deinde fugienti, fidemque populi Romani, atque eorum, qui
A. C. 184 aderant, inploranti, latus transfodisse.

XLIII. Valerius Antias, ut qui nec Catonis orationem legisset, et ⁵⁹ fabulæ tantum sine auctore editæ credidisset, aliud argumentum, simile tamen et libidine et crudelitate, peragit. Placentiæ famosam mulierem, cujus amore deperiret, in convivium arcessitam scribit. ibi jactantem sese scorto inter cetera retulisse, quam acriter quæstiones exercuisset, et quam multos capitis damnatos in vinculis haberet, quos securi percussurus esset. Tum illam infra eum adcubantem negasse, umquam vidisse ⁶⁰ quemquam securi ferientem, et pervelle id videre. Hic indulgentem amatorem, ⁶¹ unum ex illis miseris, adtrahi jussum, securi percussisse. Facinus, sive eo modo, quo censor objecit, sive, ut Valerius tradit, commissum est, sævum atque atrox: inter pocula atque epulas, ubi libare Diis dapes, ubi bene precari mos esset, ad spectaculum scorti procacis, in sinu consulis recubantis, macatam humanam victimam esse: et cruore mensam respersam. In extrema oratione Catonis conditio Quinctio fertur, ut, si id factum negaret, ceteraque, quæ objecisset, ⁶² sponsione defenderet sese: sin fateretur, ignominiane sua quemquam doliturum censeret, quum ipse, vino et Venere amens, sanguine hominis in convivio lusisset?

Severitas
in censu.

XLIV. In equitatu recognoscendo ⁶³ L. Scipioni Asiageni ademptus equus. ⁶⁴ in censibus quoque accipiendis tristis et aspera in omnes ordines censura fuit. Ornamenta et vestem muliebrem et vehicula, quæ pluris, quam quindecim millium æris, essent, ⁶⁵ in censum referre viatores jussit. item man-

⁷ juratores jussi Kreyss. juratos jussit Bekk.

⁵⁹ *Fabulæ . . . sine auctore editæ*] Eam tamen opinionem secutus Cicero est, Dial. de Sen. n. 42. Atque etiam Plutarchus in Flaminio verisimile esse putat Catonem voluisse rem atrociorum et invidiosiorum facere, dum transfugam Boium ab ipso L. Quintio interfectum dixit, non jussu ejus unum ex damnatis.

⁶⁰ *Quemquam securi ferientem*] Forte feriri. GRONOVIVS.

⁶¹ *Unum ex illis miseris*] Sic quidem Geleinius. Sed nostri omnes scripti cum prius editis *unum ex damnatis*. GRONOVIVS. Consentit Vict. codex.

⁶² ** Sponsione defenderet sese*] Defenderet sese, spondendo se certam pecuniæ summam daturum, si veritas criminum probaretur: atque ita rem judicio experiretur. † Vid. not. ad l. III. c. 23.

⁶³ *L. Scipioni Asiageni*] Hanc lectionem, quæ aliquot scriptorum est, pluribus adstruit Gronovius, l. IV. Observ. c. 25, et probat Ἀσιαγενῆ apud Græcos idem valuisse, quod apud Romanos *Asiaticum*. Hic igitur intellige

L. Scipionem, fratrem Africani. Ceterum observat Plutarchus inustam a Catone Scipioni Asiatico notam criminationibus in censorem ipsum ansam dedisse, visumque eum memoriæ Scipionis Africani insultare voluisse. Confer nostrum, l. XXXVIII. c. 54, supra.

⁶⁴ *In censibus . . . accipiendis*] In accipienda bonorum cujusque æstimatione, quam cives omnes deferre ad censores debebant.

⁶⁵ *In censum referre viatores jussit*] Gronovius l. IV. de Pec. Vet. c. 1, emendat: *in censum deferre juratos jussit*. Primo probat compluribus exemplis dici solitos *deferre in censum* eos qui profitebantur, *referre* censores accipientes censum. Inde sequitur viatoribus hic locum non esse, quorum non erat nec *referre in censum*, quod soli censores, aut scribæ ex eorum auctoritate faciebant, nec *deferre in censum*, nisi sua ipsorum bona, quemadmodum et ceteri cives facere cogebantur. Igitur reponit Gronovius *juratos*. Constat enim ex Dion. Halic. l. IV. cives omnes coactos esse jurare, se possessiones suas vere et bona fide æstimasse. Favet emendationi Gronovii unus ex Hearnii

cipia minora annis viginti, quæ post proximum lustrum decem U. C. 568. millibus æris, aut eo pluris, venissent, ⁶⁶ uti ea quoque decies ^a A. C. 184. tanto pluris, quam quanti essent, æstimarentur; et his rebus omnibus terni in millia æris adtribuerentur. aquam publicam omnem, in privatum ædificium aut agrum fluentem, ademerunt; et, quæ ⁶⁷ in loca publica inædificata inmolitave privati habebant, intra dies triginta demoliti sunt. Opera deinde facienda ex decreta in eam rem pecunia ^a, ⁶⁸ lacus sternendos lapide, detergendasque, qua opus esset, cloacas; in Aventino et in aliis partibus, qua nondum erant, faciendas locaverunt. Et separatim Flaccus ⁶⁹ molem ad Neptunias aquas, ut iter populo esset, et viam per Formianum montem. Cato atria duo, Mænium et Titium in lautumiis, et quatuor tabernas, in publicum emit; basilicamque ibi fecit, quæ Porcia adpellata est. Et vectigalia summis pretiis, ⁷⁰ ultro tributa infimis locaverunt. quas locationes quum senatus, precibus et lacrimis publicanorum victus, induci et de integro locari jussisset; censores, edicto submotis ab hasta, qui ludificati priorem locationem erant, omnia eadem paullum inminutis pretiis locaverunt. Nobilis censura fuit, simultatiumque plena; quæ M. Porcium (cui acerbitas ea adsignabatur) per omnem vitam exercuerunt. Eodem anno colonæ duæ, ⁷¹ Potentia ^b in Pice-

^a decem Gron. Crev.^a ex pecunia i. e. r. decr. Eæd.^b Pollentia Crev.

codd. in quo legitur *juratores*. Hoc ergo triste et asperum fuit in hac parte censuræ, quod, quum antea ornamenta, et vestis muliebris, et vehicula censui non adscriberentur, Cato jussit adscribi quæ pluris quam quindecim millium æris essent, et ternos in millia æris attribuit, id est, in singula æris millia ternos æris gravis, sive ternos veteri æstimatione asses, tributum nomine pendi voluit. Porro quindecim millia æris gravis paria æstimamus marcis argenti nostratibus 23, cum unciiis 3, semuncia 1.

⁶⁶ *Uti ea quoque decem tanto pluris*] Lege cum Sigonio et Gronovio, *decies tanto*. Causa erroris videtur ea fuisse, quod rō *decies* sola numerali nota X in libris designatum reperiatur, ut est in Victorino. Mancipia antiquitus adscribebantur censui. Sed hoc novum et sane grave, quod mancipia, quæ minora annis viginti emptæ essent decem millibus æris, aut eo pluris, decies tanto pluris æstimare censores, quam quanti emptæ essent, et ternos in millia æris pendi jusserunt. Itaque qui decem millibus hujus ætatis mancipium emisset, ei centum millibus a censoribus illud æstimabatur: ac proinde trecenos æris gravis dominus eo nomine pendere cogebatur. Censores jus habuisse æstimandi bona civium, quanti vellent, jam ostendit Livius, l. IV. c. 24. Hoc igitur modo Cato luxuriam castigare et coercere

aggressus est, ne quis quod fieri cœptum erat, in veste, et mundo muliebri, et vehiculis, tum servitiis teneris ac delicatis habendis comparandisque, civilem modum et frugalitatem egrederetur. Decem millia æris gravis sunt marcæ argenti Parisienses 15, uncie 5.

⁶⁷ *In loca publica inædificata inmolitave*] Ædificia privata in publicum procurrentia, qualia essent podia, *des balcons*. Ceterum, quod discrimen significationis inter voces *inædificata* et *inmolita* statuendum sit, haud sane liquet: nisi dicemus *inmolita* esse ea quæ cœpta strui, *inædificata* quæ plane exstructa erant. Sane verbi *moliri* ea vis est, ut primum rei initium designet. Virgil. *Æn.* VII. *Moliri jam tecta videt*.

⁶⁸ *Lacus*] Quos Galli appellamus *abreuvoirs*, *bassins*.

⁶⁹ *Molem ad Neptunias Aquas*] *Neptunias Aquas* Marc. Donatus nomen esse loci existimat, qui hodie dicitur *Nettuno*.

⁷⁰ *Ultro tributa*] Impensas et attributiones operum publicorum faciendorum, et sartorum tectorum præstandorum, mancipibus et redemptoribus certa mercede locatorum: quæ proinde e re ejus est qui locat quam minimo pretio locare.

⁷¹ *Pollentia*] Vid. not. 3 ad Epit. hujus libri.

U. C. 568. num, Pisaurum ⁷² in Gallicum agrum, deductæ sunt. Sena
A. C. 184. jugera in singulos data. diviserunt agrum, coloniasque deduxerunt iidem tresviri, Q. Fabius Labeo, et M. et Q. Fulvii, Flaccus et Nobilior. Consules ejus anni nec domi nec militiæ memorabile quidquam egerunt.

U. C. 569. XLV. In insequentem annum crearunt consules M. Claudium Marcellum, Q. Fabium Labeonem. M. Claudius, Q. Fabius Idibus Martiis, quo die consulatum inierunt, de provinciis suis prætorumque retulerunt. Prætores creati erant C. Valerius flamen Dialis, qui et priore anno petierat, et Sp. Postumius Albinus, et P. Cornelius Sisenna, L. Pupius, L.

Coss. Julius, Cn. Sicinius. Consulibus Ligures cum iisdem exercitibus, quos P. Claudius et L. Porcius habuerant, provincia decreta est. Hispaniæ extra sortem prioris anni prætoribus cum suis exercitibus servatæ. Prætores ita sortiri jussi, uti flameni Diali utique altera juris dicendi Romæ provincia esset. peregrinam est sortitus. Sisennæ Cornelio urbana, Sp. Postumio Sicilia, L. Pupio Apulia, L. Julio Gallia, Cn. Sicinio Sardinia evenit. L. Julius maturare est jussus. Galli Transalpini, per saltus ignotæ antea viæ (⁷³ ut ante dictum est) in Italiam transgressi, oppidum in agro, qui nunc est Aquileiensis^c, ædificabant. Id eos ut prohiberet, ⁷⁴ quod^d ejus sine bello posset, prætori mandatum est. si armis prohibendi essent, consules certiores faceret. ex his placere alterum adversus Gallos ducere legiones. Extremo prioris anni comitia habita erant in demortui Cn. Cornelii^e locum auguris subficiendi. Creatus Sp. Postumius Albinus.

XLVI. Hujus principio anni P. Licinius Crassus pontifex maximus mortuus est: in cujus locum M. Sempronius Tuditanus ⁷⁵ pontifex est cooptatus: pontifex maximus est creatus C. Servilius Geminus. P. Licinii funeris caussa ⁷⁶ visceratio data, et ⁷⁷ gladiatores centum viginti pugnaverunt, et ludi funebres per triduum facti, post ludos epulum. in quo, quum toto foro strata triclinia essent, tempestas, cum magnis procellis coorta, coëgit plerosque tabernacula statuere in foro. Eadem paullo post, quum undique disserenasset, sublata.

^c *Aquileiensis est Gron. Crev.*

^d *quoad Gron.*

^e *add. Lentuli Kreyss. Bekk.*

⁷² *In Gallicum agrum]* Intellige agrum inter Æsim et Rubiconem fluvios, qui quum olim Gallorum Senonum fuisset, postea iis expulsis, lege Flaminia populo viritim distributus, agri Gallici nomen a veteribus cultoribus retinuerat. Id probat Cellar. Geogr. Ant. l. II. c. 9. pagg. 645 et 739. * Vid. not. 62 ad XXIII. 14.

⁷³ * *Ut ante dictum est]* Supra c. 22.

⁷⁴ *Quod ejus]* Usitatus Latinis pleonasmus in voce ejus hic notandus occurrit. Vulgo

quoad ejus. Mutavimus ex scriptis Gronovianis, quibus accedit noster Vict.

⁷⁵ *Pontifex est cooptatus]* A collegio pontificum. *Pontifex maximus est creatus a populo,* tributis comitiis.

⁷⁶ *Visceratio]* Crudæ carnis distributio. Vid. not. 37 ad l. VIII. c. 22.

⁷⁷ *Gladiatores CXX.]* Lipsius Sat. l. I. c. 8, judicat hunc numerum esse grandiolem quam ut conveniat in hoc ævum, et rescribit LXX. Vid. infra l. XLI. c. ult.

⁷⁸ defunctosque vulgo ferebant, quod inter fatalia vates cecinissent, necesse esse tabernacula in foro statui. Hac religione levatis altera injecta, quod sanguine per biduum pluisset in area Vulcani: et per decemviros supplicatio indicta erat ejus prodigii expiandi causa. Priusquam consules in provincias proficiscerentur, legationes transmarinas in senatum introduxerunt. nec umquam ante tantum regionis ejus hominum Romæ fuerat. Nam ex quo fama per gentes, quæ Macedoniam adcolunt, vulgata est, crimina querimoniasque de Philippo non negligenter ab Romanis audiri, multis operæ pretium fuisse queri; pro se quæque civitates gentesque, singuli etiam privatim, (gravis enim adcola omnibus erat) Romam, aut ad spem levandæ injuriæ, aut ad defendendæ solatium, venerunt. Et ab Eumene rege legatio cum fratre ejus Athenæo venit ad querendum, simul quod non deducerentur ex Thracia præsidia, simul quod in Bithyniam Prusiæ bellum adversus Eumenem gerenti auxilia missa forent.

U. C. 569.
A. C. 183.

Querelæ de
Philippo.

Demetrius
patrem
defendit.

XLVII. Respondendum ad omnia juveni tum admodum Demetrio erat; quum haud facile esset, aut ea, quæ objicerentur, aut quæ adversus ea dicenda erant, memoria complecti. nec enim multa solum, sed etiam pleraque ⁷⁹ oppido quam parva erant: de controversia finium, de hominibus raptis pecoribusque abactis, de jure aut dicto ⁸⁰ per libidinem aut non dicto, de rebus per vim aut per gratiam judicatis. nihil horum neque Demetrium docere dilucide, nec se satis liquido discere ab eo senatus quum cerneret posse; simul et tirocinio, et perturbatione juvenis moveretur; quæri jussit ab eo, equem de his rebus commentarium a patre accepisset? Quum respondisset, *accepisse se*; nihil prius nec potius visum est, quam regis ipsius de singulis responsa accipere. Librum extemplo poposcerunt; deinde, ut ipse recitaret, permiserunt. Erant autem de rebus singulis in breve coactæ causæ: ut alia fecisse se secundum decreta legatorum doceret; alia non per se stetisse, quo minus faceret, sed per eos ipsos, qui accusarent. Interposuerat et querelas de iniquitate decretorum, et quam non ex æquo disceptatum apud Cæcilium foret, indigneque sibi, nec ullo suo merito, insultatum ab omnibus esset. Has notas irritati ejus animi conlegit senatus. ceterum alia excusanti juveni, alia ⁸¹ recipienti, futura ita, ut maxime vellet senatus, responderi placuit: *Nihil patrem ejus neque rectius, nec magis, quod ex voluntate senatus esset, fecisse, quam*

Responsum
senatus.

⁷⁸ Defunctosque vulgo ferebant] Andreas habet defunctosque fato vulgo ferebant: cui assentiuntur codd. Budei, qui etiam notat, Annot. prior. ad Pand. p. 575, horum verborum sensum esse; vulgo ita dictitatum, populum Romanum ejusmodi castrorum imagine quæ in foro fuerat, videri cum satis decidisse, quæ diram olim castrorum metationem in medio foro minitari credebantur. Defunctos

igitur fato, id est, solutos et exemptos, nec ultra illi fato obnoxios. HEARNIUS.

⁷⁹ Oppido quam parva] Admodum parva. Sic l. XXXVI. c. 25 supra, oppido quam breve intervallum.

⁸⁰ * Per libidinem] Sine ullo æquitatis legumve respectu, sed prout collibitum animo esset.

⁸¹ Recipienti] Promittenti.

U. C. 569. *quod, utcumque ea gesta essent, per Demetrium filium satisfieri*
 A. C. 183. *voluisset Romanis. Multa et dissimulare, et oblivisci, et pati*
præterita senatum posse, et credere etiam, Demetrio credendum
esse. Obsidem enim se animum ejus habere, etsi patri corpus
reddiderit: et scire, quantum salva in patrem pietate possit,
amicum eum populo Romano esse. Honorisque ejus causa mis-
suros in Macedoniam legatos, "ut, si quid minus factum sit,
quam debuerit, tum quoque sine piaculo rerum prætermissarum
fiat. Velle etiam sentire Philippum, "integra omnia sibi cum
populo Romano Demetrii filii beneficio esse.

Lacedæmo-
niorum
postulata.

XLVIII. Hæc, quæ augendæ amplitudinis ejus causa
 facta erant, extemplo in invidiam, mox etiam in perniciem
 adolescenti verterunt. Lacedæmonii deinde introducti sunt.
 multæ et parvæ disceptationes jactabantur: sed, quæ maxime
 rem continerent, erant; utrum restituerentur, quos Achæi
 damnaverant, nec ne; inique, an jure occidissent, quos occi-
 derant. "vertebatur et^f, utrum manerent in Achaïco concilio
 Lacedæmonii; an, ut ante fuerat, secretum ejus unius in
 Peloponneso civitatis jus esset. "Restitui, judicique facta
 tolli placuit: Lacedæmonem manere in Achaïco concilio:
 scribique id decretum, et consignari a Lacedæmoniis et
 Achæis. Legatus in Macedoniam Q. Marcius est missus:
 jussus idem in Peloponneso sociorum res adspicere. nam ibi
 quoque et ex veteribus discordiis residui motus erant, et Mes-
 sene desciverat a concilio Achaïco, cujus belli et causas^g et
 ordinem si expromere velim, inmemor sim propositi, quo sta-
 tui non ultra adtingere externa, nisi qua Romanis cohærerent^h
 rebus.

Philopœ-
men Pr.
Achæorum
captus a
Messeniis.

XLIX. Eventus memorabilis est, quod, quum bello supe-
 riores essent Achæi, Philopœmen prætor eorum capitur, ad
 præoccupandam Coronemⁱ [profectus,] quam^k hostes pete-
 bant, in valle iniqua cum equitibus paucis obpressus. Ipsum
 potuisse effugere Thracum Cretensiumque auxilio tradunt.
 sed pudor relinquendi equites, nobilissimos gentis, ab ipso
 nuper lectos, tenuit. quibus dum locum ad evadendas angus-
 tias cogendo ipse agmen præbet, sustinens inpetus hostium;
 prolapso equo, et suo ipse casu, et onere equi super eum
 ruentis, haud multum abfuit, quin exanimaretur, septuaginta
 annos jam natus, et diutino morbo, ex quo tum primum refi-

^f occiderant, vertebatur, et Gron.

ⁱ Coronem Gron.

^g causam Gron. Crev.

^h cohærent Eæd.

^k profectus, quam, sublati uncinis, Gron. Crev.

82 *Ut, si quid minus factum sit]* Ut, si quid
 secus factum sit, quam debuerit, tum quoque,
 id est, etiamsi res ita sit, tamen fiat id quod
 fieri debuerat, atque ita negotium componatur
 sine piaculo rerum prætermissarum, ita ut pec-
 catorum a rege nullum piaculum exigatur.
 Rei gravitatem verbis molliunt Romani, dum
 minus ... quam debuerit, dicunt, non male;
 rerum prætermissarum, non peccatorum.

83 ^a *Integra omnia sibi cum populo Romano*
 ... esse] Integram, illibatam sibi cum populo
 Romano remanere gratiam et amicitiam.

84 *Vertebatur et]* In controversiam etiam
 veniebat, utrum, &c. Totum hunc locum, revo-
 cata veterum editorum interpunctione, quæ in
 nuperis depravata est, clariorem reddidimus.

85 *Restitui]* Vel intellige, vel adde, dam-
 natos.

ciebatur, viribus admodum adtenuatis. jacentem hostes super- U. C. 569.
fusi obpresserunt: cognitumque primum a verecundia memo- A. C. 183.
riaque meritorum, haud secus quam ducem suum, adtollunt
reficiuntque, et ex valle devia in viam portant, vix sibimet ipsi
præ necopinato gaudio credentes; pars nuncios Messenen¹
præmittunt, debellatum esse, ⁸⁶ Philopœmenem captum^m
adduci. Primum adeo incredibilis visa res, ut non pro vano
modo, sed vix pro sano nuncius audiretur. deinde, ut super
alium alius idem omnes adfirmantes veniebant, tandem facta
fides; et, priusquam adpropinquare urbi satis scirent, ad
spectaculum omnes, simul liberi ac servi, pueri quoque cum
feminis, effunduntur. itaque clauserant portam turbæ, ⁸⁷ dum
pro se quisque, nisi ipse oculis suis credidisset, vix pro com-
perta tantam rem habiturus videretur. Ægre submoventes
obvios intrare portam, qui adducebant Philopœmenem, potu-
erunt, atque ⁿ turba conferta iter reliquum clauserat, et, quum
pars maxima exclusa a spectaculo esset, theatrum repente,
quod viæ propinquum erat, compleverunt, et, ut eo in con-
spectum populi adduceretur, una voce omnes exposcebant.
Magistratus et principes, veriti, ne quem motum misericordia
præsentis tanti viri faceret, quum alios verecundia pristinae
majestatis conlata præsentī fortunæ, alios recordatio ingentium
meritorum motura esset, procul in conspectu eum statuerunt.
deinde raptim ex oculis hominum abstraxerunt, prætore Dino-
crate dicente, esse, quæ pertinentia ad summam belli percunc-
tari eum magistratus vellent. ⁸⁸ Inde ^o abducto eo in curiam,
et senatu vocato, consultari cœptum.

L. Jam invesperascebat, et non modo cetera, sed ne in In sub-
proximam quidem noctem ubi satis tuto custodiretur, expe- terraneam
diebant. Obstupuerant ad magnitudinem pristinae ejus for- cellam
tunæ virtutisque: et neque ipsi domum recipere custodiendum demittitur.
audebant, nec cuiquam uni custodiam ejus satis credebant.
Admonent deinde quidam, esse thesaurum publicum sub terra,
saxo quadrato septum. eo vinctus demittitur, et ⁸⁹ saxum ingens,
quo operitur, machina superinpositum est. ita loco potius,
quam homini cuiquam, credendam custodiam rati, lucem inse-
quentem expectaverunt. Postero die ⁹⁰ multitudo quidem
integra, memor pristinorum ejus in civitatem meritorum, par-
cendum, ac per eum remedia quærenda esse præsentium

¹ *Messenem* Gron.^m *captum* del. Ead.ⁿ *æque* Bekk.^o *Inde* del. Ead.

⁸⁶ *Philopœmenem captum adduci*] Sic Oxo-
nienses Hearnii codd. sic et noster Vict. et
Andrææ editio. Gronovianæ editiones omit-
tunt *ro captum*.

⁸⁷ *Dum pro se quisque . . . videretur*] Magis
placeret, *videtur*: ac vix dubitamus sic scrip-
sisse Livium. Nisi loco *roū dum* legendum
est *quum*.

⁸⁸ *Inde abducto eo*] Testatur Gronovius
nullis in membranis neque vett. editis exstare

aut *inde*, aut *eo*. Vict. quoque liber duas illas
voces ignorat, quibus sane facile carere potest
oratio.

⁸⁹ *Saxum ingens, quo operitur*] Saxum in-
gens, quo tegitur thesaurus ille subterraneus,
superimpositum est ope machinæ ad magnas
ponderum moles tollendas aptæ.

⁹⁰ *Multitudo . . . integra*] Sanæ mentis,
non corrupta factionibus. Sic l. IX. c. 46,
integer populus, fautor et cultor honorum.

U. C. 569. A. C. 183. **malorum, censebant^p : defectionis auctores, quorum in manu respublica erat, in secreto consultantes, omnes ad necem ejus consentiebant: sed, utrum maturarent, an differrent, ambigebatur. Vicit pars avidior pœnæ, missusque, qui venenum ferret. Accepto poculo, nihil aliud locutum ferunt, quam quæsisse, si incolumis Lycortas (is alter imperator Achæorum erat) equitesque evasisent?** Postquam dictum est, *incolumes esse; Bene habet*, inquit; et, ^q poculo inpavide exhausto, haud ita multo post expiravit. Non ^a diuturnum mortis ejus gaudium auctoribus crudelitatis fuit. victa namque Messene bello exposcentibus Achæis noxios dedit, ossaque reddita Philopœmenis sunt: et ^r sepultus ab universo Achaïco est concilio, adeo omnibus humanis congestis honoribus, ut ne divinis quidem abstineretur. Ab scriptoribus rerum Græcis Latinisque tantum huic viro tribuitur, ut a quibusdam eorum, velut ad insignem notam hujus anni, memoriæ mandatum sit, tres claros imperatores eo anno decessisse, Philopœmenem, Hannibalem, P. Scipionem. adeo in æquo eum duarum potentissimarum gentium summis imperatoribus posuerunt.

Veneno
tollitur.

Tres
nobiles
Impp.
mortui.

Mors
Hannibalis.

LI. Ad Prusiam regem legatus T. Quinctius Flaminius venit, quem suspectum Romanis et ^r receptus post fugam Antiochi Hannibal, et bellum adversus Eumenem motum faciebat. ibi, ^a seu quia a Flaminino inter cetera objectum Prusiæ erat, hominem omnium, qui viverent, infestissimum populo Romano apud eum esse, qui patriæ suæ primum, deinde, fractis ejus opibus, Antiocho regi auctor belli adversus populum Romanum fuisset: seu quia ipse Prusias, ut gratificaretur præsentī Flaminino Romanisque, per se necandi aut tradendi ejus in potestatem consilium cepit; a primo conloquio Flaminini milites extemplo ad domum Hannibalis custodiendam missi sunt. Semper talem exitum vitæ suæ Hannibal prospexerat animo, et Romanorum inexpiabile odium in

^p censebat Crev.

^q Nec Gron. Crev.

^r est del. Eæd.

91 *Poculo inpavide exhausto*] Sigonii liber et noster Vict. *hausto*. Sic Sophonisba, supra l. XXX. c. 15, *poculum . . . inpavide hausit*. Sic in re multum dissimili Bitias apud Virgil. *Æneid.* l. I. v. 742, *impiger hausit Spumantem pateram*. Tamen tuetur vulgatum Cic. pro Cluent. n. 31, *Jam exhausto illo poculo mortis*. Et ipse Livius, hoc libro, c. seq. *poculum exhausit*. Itaque utrumlibet hic legas, vel *hausto*, vel *exhausto*, parvi refert.

92 *Sepultus ab universo concilio Achaïco*] Hujus funebri pompæ descriptionem pete ex Plut. in Philopœmene.

93 *Receptus post fugam Antiochi Annibal*] Corn. Nepos in Annibale, et Justinus l. XXXII. c. 4, docent Annibalem, Antiocho victo, veritum ne Romanis dederetur, in Cretam fugisse. Inde, quum se invidiæ objectum propter nimias opes videret, ad Prusiam contendisse, eique

in bello adversus Eumenem, utilem operam navasse.

94 *Seu quia a Flaminino*] Hic Dujatius adnotat Flamininum privatæ ultionis cupiditate accendi potuisse in Annibalem, cujus opera victus cæsusque pater C. Flaminius ad Trasymenum lacum esset. In eam nimirum opinionem illum induxerunt insignes celeberrimi Tragœdiarum scriptoris versus in Fabula quæ inscribitur Nicomedes: *Et si Flaminius en est le capitaine, Nous saurons lui trouver un lac de Trasymène*. Verum hic error est ex similitudine nominum ortus, qui tamen vitari facile poterat. Huic enim legato ad Prusiam, victori Philippi et Macedonum, nomen gentile erat *Quintius*, cognomen *Flaminius*: quum consuli victo ab Annibale ad Trasymenum lacum nomen gentile esset *Flaminius*.

se cernens, et fidei regum nihil sane confisus. ⁹⁵ Prusiæ vero U. C. 569. levitatem etiam expertus erat. Flaminini quoque adventum A. C. 183. velut fatalem sibi horruerat. Ad omnia undique infesta, ut iter semper aliquod præparatum fugæ haberet, ⁹⁶ septem exitus e domo fecerat; et ex iis ⁹⁷ quosdam occultos, ne custodia sepi-
rentur. Sed grave imperium regum nihil inexploratum, quod investigari volunt, efficit. totius circuitum domus ita custodiis complexi sunt, ut nemo inde elabi posset. Hannibal, postquam est nunciatum milites regios in vestibulo esse, postico, quod devium maxime atque occultissimi exitus erat, fugere conatus, ut id quoque obscursu militum obseptum sensit, et omnia circa clausa custodiis dispositis esse, venenum (quod multo ante præparatum ad tales habebat casus) poposcit. *Liberemus, inquit, diuturna cura populum Romanum, quando mortem ⁹⁸ senis expectare longum censeat. Nec magnam, nec memorabilem ex inermi proditoque Flamininus victoriam feret. mores quidem populi Romani quantum mutaverint, vel hic dies argumento erit. Horum patres Pyrrho regi, hosti armato, exercitum in Italia habenti, ut a veneno caveret, prædixerunt. hi legatum consularem, qui auctor esset Prusiæ per scelus occidendi hospitis, miserunt. Exsecratus deinde in caput regnumque Prusiæ, et hospitales Deos violatæ ab eo fidei testes invocans, poculum exhausit. Hic vitæ exitus fuit Hannibal.*

LII. Scipionem et Polybius, et ⁹⁹ Rutilius hoc anno mortuum scribunt. Ego neque his, ¹⁰⁰ neque Valerio assentior: Scipio Afric. quo anno mortuus. his, quod, censoribus M. Porcio, L. Valerio, principem senatus ipsum L. Valerium censorem lectum invenio; ¹ quum superioribus tribus lustris Africanus fuisset: quo vivo, nisi ut ille senatu moveretur, quam notam nemo memoriæ prodidit, alius princeps in locum ejus lectus non esset. ² Antiatem

⁹⁵ fecerat: ex his Crev.

⁹⁵ Prusiæ . . . levitatem] Hujus regis servilem plane indolem describit Livius, l. XLV. c. 44.

⁹⁶ Septem exitus . . . fecerat: ex his quosdam] Sic scripti Gronoviani, et noster Vict. vulgo . . . fecerat: et ex iis quosdam.

⁹⁷ * Senis] Tunc quintum et sexagesimum annum agebat Annibal. Vid. supra not. ad XXX. 28.

⁹⁸ * Rutilius] Hic ille est vir sanctissimis moribus, quem toties Cicero aliique miris prædicant laudibus. Romanam historiam Græce composuerat.

⁹⁹ Neque Valerio assentior] Non exprimit hoc loco Livius, quænam fuerit Valerii Antiatis sententia, quia nimirum eam supra retulit. Quidquid enim noster in fine l. XXXVIII. narravit de accusatione ac morte Africani, deque iis quæ deinceps secuta sunt, nititur auctoritate Valerii Antiatis, ut constat ex c. 50

libri modo memorati. Valerius igitur credidit Scipionem mortuum esse M. Æmilio, C. Flaminio consulibus: Polybius et Rutilius, quinquennio serius, hoc nempe anno. Neutris assentitur Livius.

¹ Quum superioribus tribus lustris] Olim legebatur duobus. Sigonius reposuit tribus ex auctoritate ipsius Livii, l. XXXIV. c. 44, et l. XXXVIII. c. 28.

² Antiatem auctorem refellit tribunus plebis M. Nævius] Opinionem Valerii Antiatis, qui Scipionem accusatum fuisse memoravit a duobus Petillius, quinto ante hunc anno, id refellit, quod index, sive, ut nunc loquimur, titulus orationis P. Scipionis nomen habet M. Nævii tribuni plebis. Ceterum mirum videri possit tantopere nunc credere Livium orationi illi P. Scipionis, quum l. XXXVIII. c. 56, dubitet, an illa revera ipsius sit.

U. C. 569. auctorem refellit tribunus plebis M. Nævius, adversus quem
 A. C. 183. oratio inscripta P. Africani est. Hic Nævius in magistratum
 libris est tribunus plebis, P. Claudio, L. Porcio consulibus :
 sed iniit tribunatum, Ap. Claudio, M. Sempronio consulibus,
³ ante diem quartum Idus Decembres. inde tres menses ad
 Idus Martias sunt; quibus P. Claudius, L. Porcius consu-
 latum inierunt. ⁴ Ita et vixisse in tribunatu Nævii vide-
 tur, diesque ei dici ab eo potuisse; decessisse autem ante
 L. Valerii et M. Porcii censuram. Trium clarissimorum suæ
 cujusque gentis virorum non magis tempore congruente com-
 parabilis mors videtur esse, quam quod nemo eorum satis
 dignum splendore vitæ exitum habuit. Jam primum omnes
 non in patrio solo mortui, nec sepulti sunt. veneno absumti
 Hannibal et Philopœmen; exsul Hannibal, proditus ab hos-
 pite; captus Philopœmen in carcere et in vinculis exspiravit.
 Scipio, etsi non exsul, neque damnatus, die tamen dicta, ad
 quam non adfuerat reus, absens citatus, voluntarium non sibi-
 met ipse solum, sed etiam funeri suo, exsilium indixit.

Demetrii
 reditus in
 Macedo-
 niam.

Inter eum
 et Persea
 discordiæ.
 Philippo
 quoque
 invisus
 Demetrius.

LIII. Dum ea in Peloponneso (a quibus divertit oratio)
 geruntur, reditus in Macedoniam Demetrii legatorumque
 aliter aliorum adfecerat animos. vulgus Macedonum, quos
 belli ab Romanis imminentis metus terruerat, Demetrium, ut
 pacis auctorem, cum ingenti favore conspiciebant: simul et
 spe haud dubia regnum ei post mortem patris destinabant.
*Nam, etsi ⁵ minor ætate, quam Perseus, esset, hunc tamen
 justa ⁶ matrefamiliæ^x, ⁷ illum pellice ortum esse: illum, ut ex
 vulgato corpore genitum, nullam certi patris notam habere;
 hunc insignem Philippi similitudinem præ se ferre. Ad hoc Ro-
 manos Demetrium in paterno solio locaturos; Persei nullam
 apud eos gratiam esse.* Hæc vulgo loquebantur. itaque et
 Persea cura angebat, ne parum pro se una ætas valeret, quum
 omnibus aliis rebus frater superior esset: et Philippus ipse,
 vix sui arbitrii fore, quem hæredem regni relinqueret, credens,

⁵ minore Gron.

^x matrefamilias Gron. Crev.

³ *Ante diem quartum Idus Decembres*] Eo
 enim die et primi tribuni plebis creati fuerant,
 et postea semper eorum successores magistratu-
 tum inierunt.

⁴ *Ita et vixisse in tribunatu Nævii videtur
 . . . decessisse autem ante L. Valerii et M. Por-
 cii censuram*] Non longe abit ab hac opinione
 Cicero, apud quem Cato in Dial. de Sen. n. 19
 de Scipione Africano dicit: *anno ante me cen-
 sorem mortuus est.*

⁵ *Minor ætate*] Sic loquuntur Latini, non
 minore ætate, quomodo habent Gronovianæ
 editiones. Et eas refellunt Oxonienses Hear-
 nii codd. et noster Vict. et Andrææ editio.

⁶ *Matrefamilias*] Scripti et vett. editi *matre-
 familiæ*. Et constat, modo hoc, modo illud
 maluisse veteres. GRONOVIVS. Assentitur

Vict. codex.

⁷ *Illum pellice ortum esse*] Quin et Plu-
 tarchus in Æmilio testis est hanc de Perseo
 fuisse opinionem, eum ne genitum quidem
 Philippo esse, sed subditum ab Philippi uxore;
 matremque ejus nominat Gnathæniæ, sartri-
 cem Argolicam. Et Perseus apud Livium
 ipsum XL. 9. sic de se loquitur: *me subditum
 et pellice genitum appellant.* Ex his colligitur
 Perseum a Philippo et uxore ejus, tanquam
 legitimum utriusque filium, agnitum et palam
 habitum esse, ac proinde pro legitimo sese ges-
 sisse: sed ortum ejus multis fuisse suspectum,
 variisque jactatum esse sermonibus, aliis a
 Philippo eum susceptum esse ex pellice dicen-
 tibus, aliis plane subditum per fraudem, nec
 quicquam pertinentem ad stirpem regiam.

sibi quoque graviolem esse, quam vellet, minorem filium cen- U. C. 569.
sebat. Obfendebatur interdum concursu Macedonum ad A. C. 183.
eum, et alteram jam se vivo regiam esse indignabatur. Et
ipse juvenis haud dubie inflator redierat, subnissus erga se
judiciis senatus, concessisque sibi, quæ patri negata essent: et
omnis mentio Romanorum, quantam dignitatem ei apud cete-
ros Macedonas, tantam invidiam, non apud fratrem modo, sed
etiam apud Patrem, conciliabat: utique postquam alii legati
Romani venerunt, et cogeatur decedere Thracia, præsidiaque
deducere, et alia, aut ex decreto priorum legatorum, aut ex
nova constitutione senatus, facere. ⁷ Sed omnia mœrens qui-
dem et gemens, (eo magis, quod filium frequentiore prope
cum illis, quam secum, cernebat) ⁸ obedienter⁹ tamen adversus
Romanos faciebat, ne quam movendi extemplo belli causam
præberet. Avertendos etiam animos a suspitione talium con-
siliis ratis, mediam in Thraciam exercitum in Odrysas, et
¹⁰ Dentheletos², et Bessos duxit. Philippopolin urbem, fuga
desertam oppidanorum, qui in proxima montium juga cum
famiis receperant sese, cepit: campestrisque barbaros, depo-
pulus agros eorum, in deditionem accepit. relicto inde ad
Philippopolin præsidio, quod haud multo post ab Odrysis expul-
sum est, oppidum in Deuriopo condere instituit. Pæoniæ ea
regio est prope Erigonum fluvium; qui, ex Illyrico per Pæo-
niam fluens, in Axium amnem editur. Haud procul Stobis,
vetere urbe, novam urbem Perseida, ut is filio majori habe-
retur honos, adpellari jussit.

LIV. Dum hæc in Macedonia geruntur, consules in pro-
vincias profecti. Marcellus nuncium præmisit ad L. Porcium
proconsulem, ut ad novum Gallorum oppidum legiones admo-
veret. Advenienti consuli Galli sese dediderunt. duodecim
millia armatorum erant. plerique arma ex agris rapta habe-
bant. ea ægre patientibus iis ademta, quæque alia aut popu-
lantes agros rapuerant, aut secum adtulerant. de his rebus
qui quererentur, legatos Romam miserunt. Introducti in
senatum a C. Valerio prætore exposuerunt, *Se, superante in
Gallia multitudine, inopia coactos agri et egestate, ad quærendam
sedem Alpes transgressos. quæ inculta per solitudines viderent,
ibi sine ullius injuria consedissee. Oppidum quoque ædificare
cœpisse: quod indicium esset, nec agro, nec urbi ulli vim adla-
turos venisse. Nuper M. Claudium ad se nuncium misisse,
bellum se cum iis, ni dederentur, gesturum. Se, certam, etsi*

In Venetia
Galli se
dedunt
consuli.

⁷ gemens; eo magis, quod filium frequentiore prope cum illis, quam secum cernebat. Obedienter, &c. Gron. ² Dentheletas Gron. Crev.

⁸ Sed omnia mœrens quidem et gemens] Totus hic locus in Gronovianis editionibus misere deformatus erat prava interpunctione. Eam ex vetustioribus emendavimus.

⁹ Obedienter . . . adversus Romanos] Obe-

dientem se præbens Romanorum imperia.

¹⁰ Dentheletas] Sic legi jussit Sigonius ex Strabone et ceteris Græcis scriptoribus. Olim libri hoc loco habebant Dentheletas.

U. C. 569. ¹¹ *non speciosam, pacem, quam incerta belli, præoptantes,* ¹² *dedidisse se prius in fidem, quam in potestatem, populi Romani.*
 A. C. 183. *Post paucos dies, jussos et agro et urbe decedere, sese tacitos abire, quo terrarum possent, in animo habuisse. arma deinde sibi, et postremo omnia alia, quæ ferrent agerentque^a, ademta. Orare se senatum populumque Romanum, ne in se innoxios deditos acerbius, quam in hostes, sævirent. Huic orationi senatus ita responderi jussit: Neque illos recte fecisse^b, quum in Italiam venerint^c, oppidumque in alieno agro, nullius Romani magistratus, qui ei provinciae præesset, permissu, ædificare conati sint: neque senatui placere, deditos spoliari. Itaque se cum iis¹³ legatos ad consulem^d missuros; qui, si redeant, unde venerint, omnia iis sua reddi jubeant; quique protinus eant trans Alpes, et denuncient Gallicis populis, multitudinem suam domi contineant. Alpes prope inexsuperabilem finem in medio esse. ¹⁴ *non utique iis melius fore, quam^e qui eas primi pervias fecissent.* Legati missi L. Furius Purpureo, Q. Minucius, ¹⁵ L. Manlius Acidinus. Galli, redditis omnibus, quæ sine cujusquam injuria habebant, Italia excesserunt.*

Aquileia
colonia.

LV. Legatis Romanis Transalpini populi benigne responderunt. seniores eorum nimiam lenitatem populi Romani castigarunt: *Quod eos homines, qui gentis injussu projecti occupare agrum imperii Romani, et in alieno solo ædificare oppidum¹⁶ conati sint^f, impunitos dimiserint. Debuisset gravem temeritatis mercedem statui. quod vero etiam sua reddiderint, vereri, ne tanta indulgentia plures ad talia audenda impellantur. Et exceperunt, et prosecuti cum donis legatos sunt. M. Claudius consul, Gallis ex provincia exactis, Istricum bellum moliri cœpit, literis ad senatum missis, ut sibi in Istriam traducere legiones liceret. Id senatui placuit. Illud agitabant, uti colonia Aquileia deduceretur. nec satis constabat, utrum*

^a agerentus Gron. Crev.

^d consules Gron.

^b gessisse Emd.

^e quam del. Crev.

^c venirent Emd.

^f L. I. P. Gron.

^g sunt Gron. Crev.

11 * *Non speciosam*] Parum honestam. Supra XXX. 30, *Tibi ampla ac speciosa danti est. pax.*

12 * *Dedidisse se prius in fidem, quam in potestatem populi Romani*] Ita sese dedidisse, ut potius fidei se Romanorum committerent, quam potestati subjicerent: ac proinde tractari debuisse ut supplices, qui fidem habuissent Romanis, non ut servos, in quos omnia licerent.

13 *Legatos ad consulem*] Sic legendum est, non *ad consules*. Unus M. Claudius consul in Galliam exercitum induxerat: alter consul Ligures provinciam habebat, ut patet ex c. 56, infra. Firmant hanc quam expressimus lectionem unus ex MSS. Hearnii, et Vict. liber. et Andreæ editio.

14 *Non utique iis melius fore, qui eas*] Malum habituros eos, qui primi postea Alpes

transissent. Verba sunt minantium. Sic L. III. c. 41, *Non erit melius, nisi de quo consulimus, vocem misisse. Pervias fecissent* interpretamur *transissent*. Sed ideo locutione paulo grandiore utitur Livius, qui prius Alpes vocaverat *prope inexsuperabilem finem*. Sigonius inseruerat de suo particulam *quam* ante *qui eas*. Atque eam omnes postea editiones admiserunt. Sed jam apparere putamus nihil illa opus esse.

15 *L. Manlius Acidinus*] Gronovianæ editiones cognomen huic legato addunt P. Nos sequimur codicem Vict. cui consentiunt vetustiores editi. Hic nempe est L. Manlius Acidinus, qui ovans ex Hispania urbem inisse memoratus est c. 29 hujus libri, et brevi futurus est consul, l. XL. c. 43.

16 *Conati sunt*] Lege *sint*, quod habet Andreas. * *Conati* autem intellige *ausi*.

Latinam, an civium Romanorum, deduci placeret. postremo U. C. 569.
 Latinam potius coloniam deducendam Patres censuerunt. A. C. 183.
 Triumviri creati sunt P. Scipio Nasica, C. Flaminius, L. Man-
 lius Acidinus. Eodem anno Mutina et Parma coloniae Roma- Mutina et
Parma
coloniae.
 norum civium sunt deductae. bina millia hominum in agro,
 qui proxime Boiorum, ¹⁷ ante Tuscorum fuerat, octona jugera
 Parmæ, quina Mutinæ acceperunt. Deduxerunt triumviri
 M. Æmilius Lepidus, T. Æbutius Carus, L. Quinctius Cris-
 pinus. Et Saturnia colonia civium Romanorum in agrum
 Caletranum est deducta. deduxerunt triumviri Q. Fabius
 Labeo, C. Afranius Stellio, Ti. Sempronius Gracchus. jugera
 in singulos data decem.

LVI. Eodem anno A. Terentius proconsul ^h haud procul Res in
Hispania
gestæ.
 flumine Ibero, in agro Ausetano, et prœlia secunda cum Cel-
 tiberis fecit, et oppida, quæ ibi communierant, aliquot expug-
 navit. Ulterior Hispania eo anno in pace fuit, quia et P. Sem-
 pronius proconsul ⁱ diutino morbo est implicatus, et, nullo
 lacescente, peropportune quieverunt Lusitani. Nec in Ligu-
 ribus memorabile quidquam a Q. Fabio consule gestum.
 M. Marcellus, ex Istria revocatus, exercitu dimisso, Romam
 comitiorum causa rediit. Creavit consules Cn. Bæbium Comitia.
 Tamphilum et L. Æmilium Paullum. cum M. Æmilio Lepido
 hic ædilis curulis fuerat: a quo consule quintus annus erat,
 quum is ipse Lepidus post duas repulsas consul factus esset.
 Prætores inde facti Q. Fulvius Flaccus, M. Valerius Lævinus,
¹⁸ P. Manlius iterum, M. Ogulnius Gallus, L. Cæcilius Denter,
 C. Terentius Istra. Supplicatio extremo anno fuit prodi-
 giorum causa; quod ¹⁹ sanguine per biduum pluisse in area
 Concordiæ satis credebant; nunciatumque erat, haud procul
 Sicilia insulam, quæ non ante fuerat, novam editam e mari
 esse. Hannibalem hoc anno Antias Valerius decessisse auc-
 tor est, legatis ad eam rem ad Prusiam missis, præter
 T. Quinctium Flamininum, (cujus in ea re celebre est nomen)
 L. Scipione Asiatico et P. Scipione Nasica.

^h *proprætor* Gron. Crev.

ⁱ *proprætor* Eæd.

¹⁷ *Ante Tuscorum*] Vid. supra V. 33.

¹⁸ *P. Manlius iterum*] Suspiscatur Sigonius
 in nota ad c. 16 l. seq. hunc Manlium esse
 eum, quem Plutarchus in Catone Manilium
 vocat, et ab eo censore senatu motum esse ait,
 quum jam consulatum adepturus videretur.
 Hanc enim secundam præturam petiisse videri

potest, ut locum senatorium reciperet: quod
 fecit postea P. Lentulus Sura, is qui prætor
 iterum, consule Cicerone, inter Catilinæ con-
 socios morte pœnas dedit.

¹⁹ *Sanguine . . . pluisse*] Vict. codex *sangui-*
nem: et sic editi ante Sigonium.

EPITOME LIBRI XL.

QUUM Philippus ¹ liberos eorum, quos occiderat, conquiri obsides jussisset, Theoxena, pro liberis suis et sororis admodum pueris verita regis libidinem, prolatis in mediam gladiis et poculo, in quo erat venenum, suasit iis, ut imminens ludibrium morte effugerent : quod quum persuasisset, ipsa se cum viro e navi in mare præcipitavit. Certamina inter Philippi Macedoniae regis liberos Persen et Demetrium referuntur : et ut fraude fratris sui Demetrius confictis criminibus, inter quæ accusatione parricidii et adfectati regni, primum petitus, ad ultimum, quoniam populi Romani amicus erat, veneno necatus est ; regnumque Macedoniae mortuo Philippo ad Persen devenit. Item res in Liguribus et in Hispania contra Celtiberos a compluribus feliciter gestas continet. Libri Numæ Pompilii in agro L. Petillii scribæ sub Janiculo a cultoribus agri, in arca lapidea clausi, et Græci et Latini, inventi sunt ; in quibus quum plura, quæ dissolvendarum religionum, prætor, ad quem delati erant, legisset, juravit senatui, contra rempublicam esse, ut legerentur servarenturque : et ex senatusconsulto in Comitio exusti sunt. Colonia Aquileia deducta est. Philippus, ægritudine animi confectus, quod Demetrium filium, falsis Persei alterius filii delationibus impulsus, veneno sustulisset, et de pœna Persei cogitavit, voluitque Antigonom potius amicum suum successorem regni sui relinquere. Sed in hac cogitatione morte raptus est. regnum Perseus cepit.

¹ Liberos eorum quos in vinculis nobilissimorum hominum habebat] Dubitamus an hæc verborum structura legitima sit. Legimus nobilissimos homines.

T. LIVII PATAVINI

LIBER XL.

U. C. 570. A. C. 182. Cn. Bæbio, L. Æmilio Coss. Provinciæ. **PRINCIPIO** insequentis anni consules prætoresque sortiti provincias sunt. consulibus, nulla, præter Ligures, quæ decerneretur, erat. Jurisdictio urbana M. Ogulnio Gallo, inter peregrinos M. Valerio evenit; Hispaniarum Q. Fulvio Flacco citerior, P. Manlio ulterior, L. Cæcilio Dentri Sicilia, C. Terentio Istræ Sardinia. Consules delectus habere jussi. Q. Fabius ex Liguribus scripserat, Apuanos ad rebellionem spectare; periculumque esse, ne inpetum in agrum Pisanum facerent. Et ex Hispaniis, citeriorem in armis esse, et cum Celtiberis bellari sciebant: in ulteriore, quia diu æger prætor esset, luxuria et otio solutam disciplinam militarem esse. Ob ea novos exercitus conscribi placuit: quatuor legiones in Ligures, uti singulæ quina millia et ducenos pedites, trecenos haberent equites: sociorum iisdem Latini nominis quindecim millia peditum addita, et octingenti equites. hi duo consulares exercitus essent. Scribere præterea jussi septem millia peditum sociorum ac Latini nominis, et quadringentos ^a equites; et mittere ad M. Marcellum in Galliam, cui ex consulatu prorogatum imperium erat. In Hispaniam etiam utramque quæ ducerentur, quatuor millia peditum civium Romanorum et ducenti equites, et sociorum septem millia peditum cum trecentis equitibus scribi jussa. et Q. Fabio Labeoni cum exercitu, quem habebat in Liguribus, prorogatum in annum imperium est.

Procella prodigiosa.

II. Ver procellosum eo anno fuit. pridie ¹ Parilia, medio ferme die, atrox cum vento tempestas coorta multis sacris profanisque locis stragem fecit: signa ænea in Capitolio de-

^a sexcentos Gron. Crev.

¹ Parilia] Festus erat dies, qui Parilia vel Palilia dicebatur: Palilia, a pastorum dea Pale; Parilia, quoniam pro partu pecoris eidem deæ sacra fiebant, teste Festo in voce

Pales. Celebrabantur hæc festa a. d. 11. Kal. Maias. Ritus ac cæremonias Paliliorum fuse describit Ovidius, l. IV. Pastorum. Hic erat dies natalis urbis Romæ.

jecit: forem ex aede Lunæ, quæ in Aventino est, raptam tulit, U. C. 570. et ² in posticis partibus ^b Cereris templi adfixit: signa alia in A. C. 182. circo maximo cum columnis, quibus superstabant, evertit: ³ fastigia aliquot templorum, a culminibus abrupta, foede dissipavit. Itaque in prodigium versa ea tempestas, procurari-que aruspices jusserunt. simul procuratum est, quod tripedem mulum Reate natum nunciatum erat, ⁴ et a Formiis aedem Apollinis ac Caietæ de cælo tactam. ob ea prodigia viginti hostiis majoribus sacrificatum est, et diem unum supplicatio fuit. Per eosdem dies ex literis A. Terentii proprætoris cognitum, P. Sempronium in ulteriore provincia, quum plus annum æger fuisset, mortuum esse. eo maturius in Hispaniam prætores jussi proficisci. Legationes transmarinæ ^c deinde ^e in senatum introductæ sunt. ⁶ Prima ⁶ Eumenis et Pharnacis regum, et ⁷ Rhodiorum querentium de Sinopensium clade. Philippi quoque legati, et Achæorum, et Lacedæmoniorum, sub idem tempus venerunt. ⁸ iis, prius Marcio audito, qui ad res Græciæ Macedoniæque visendas missus erat, responsa data sunt. Asiæ regibus ac Rhodiis responsum est, legatos ad eas res visendas missurum senatum.

Legationes
transmari-
næ.

III. De Philippo auxerat curam Marcius. nam ita fecisse

^b parietibus Gron. Crev.

^c deinde transmarinæ Bekk.

² *In posticis parietibus*] Aliquot scripti *partibus*: quod quidem magis placet Gronovio. Nobis utrumlibet parvo discrimine habetur. Tam enim videntur apte dici *postici parietes* domus vel ædis, quam *posticæ partes*.

³ *Fastigia aliquot templorum a culminibus abrupta*] Fastigium est illa pars tecti quæ in altitudinem extollitur triangulari fere forma. Vid. Martini Lexicon in voce *Fastigium*. Sola autem templorum tecta fastigata erant, quum ceterorum ædificiorum tecta plana essent. Inde *fastigium* recensetur inter honores divinos Cæsari decretos, Phil. II. n. 110. Vid. et Suet. in Cæs. c. 81, et ibi Casaubonum. *Culmen*, quod hic distinguitur a fastigio, nihil aliud esse potest, quam tecti pars inferior, quæ reliquum ædificium tegit, sed fastigio subjecta est.

⁴ *Et a Formiis aedem Apollinis ac Caietæ*] Particulam ac temere sustulerat Sigonius. Eam obsecuti Gronovio reposuimus: eo magis quod Vict. liber habet *et Caietæ*. Recte idem Gronovius ablegare videtur præpositionem *a*. Vult Livius aedem Apollinis, tum Formiis, tum Caietæ, de cælo tactam.

⁵ *Prima*] Lege sine ulla dubitatione *primæ*. Hoc et ratio ipsa probat, et alter infra locus plane geminus huic, c. 20, *Legationes deinde in senatum introduxerunt: regum primas Eumenis et Ariarathis*.

⁶ *Eumenis et Pharnacis regum*] Hi reges tunc bellum adversus sese mutuo gerebant, qua de re vide Polyb. in Excerpt. Leg. 55 et 59. Pharnaces rex erat Ponti, Mithridatis illius,

qui tamdiu Romana arma exercuit, avus, ut constat ex Justino, l. XXXVIII. c. 6.

⁷ *Rhodiorum querentium de Sinopensium clade*] Quamnam illa sit Sinopensium clades, nusquam docet Livius. Hæc ille vertit e Polybio, qui verbo rem tangit, Leg. 51. Sed Græcus scriptor fortasse in iis quæ interciderunt totum negotium explicarat. ⁸ Sinope a Pharnace, cujus modo in nota 6 mentio facta est, capta fuerat, eique et successoribus ejus servivit, donec Mithridatico bello a Lucullo caperetur. Rhodii illam antea tutati fuerant adversus Mithridatem hujus Pharnacis patrem: et nunc auxilium ei quod possunt ferunt, preces ad Romanos.

⁸ *Iis, prius Marcio audito . . . responsa data sunt*] Operæ pretium est cognoscere, quid responsum sit Achæis. Id docet Polybius, Leg. 51. Achæi tum gerentes bellum adversus Messenios, petebant a senatu, ut, si fieri posset, auxilia sibi ad hoc bellum ex foedere mitterent: sin minus, providerent certe, ne quis ex Italia arma frumentumve Messenen comportaret. At Patres offensi eo quod Achæi altiores spiritus gererent, nec pendere in omnibus ex ipsorum nutu vellent, et pleraque per se ipsi administrarent, responderunt, etiamsi Lacedæmonii, aut Argivi, aut Corinthii, ab iis se abjungerent, mirari Achæos non debere, si nihil ad se eam rem pertinere Patres ducerent. Quo responso velut signum defectionis sustulerant, ut, si quis vellet ab Achæorum concilio recedere, id sibi per Romanos licere sciret. Vid. infra, c. 20.

U. C. 570 eum, quæ senatui placuissent, fatebatur, ut facile adpareret,
 A. C. 182. non diutius, quam necesse esset, facturum. neque obscurum
 erat rebellaturum, omniaque, quæ tunc ageret diceretque, eo
 spectare. Jam primum omnem fere multitudinem civium ex
 maritimis civitatibus cum familiis suis in Emathiam, quæ
 nunc dicitur, quondam adpellata Pæonia est, traduxit: Thra-
 cibusque et aliis barbaris urbes tradidit habitandas, fidiora
 hæc genera hominum fore ratus in Romano bello. Ingentem
 ea res fremitum tota Macedonia fecit; relinquentesque penates
 suos cum conjugibus ac liberis pauci tacitum dolorem conti-
 nebant; execrationesque in agminibus proficiscentium in
 regem, vincente odio metum, exaudiebantur. His ferox ani-
 mus omnes homines, omnia loca temporaque suspecta habebat.
 Postremo negare propalam cœpit, satis tutum sibi quidquam
 esse, nisi liberos eorum, quos interfecisset, comprehensos in
 custodia haberet, et tempore alium alio tolleret.

Theoxenæ
 facinus.

IV. Eam crudelitatem, fœdam per se, fœdiorem unius
 domus clades fecit. Herodicum, principem Thessalorum multis
 ante annis occiderat: generos quoque ejus postea interfecit.
 in viduitate relictæ filiæ, singulos filios parvos habentes.
 Theoxena et Archo nomina mulieribus erant. Theoxena,
 multis petentibus, adspersa nuptias est. Archo Poridi cui-
 dam, longe principi 'gentis Æneatum, nupsit; et, apud eum
 plures enisa partus, parvis admodum relictis omnibus, deces-
 sit. Theoxena, ut in suis manibus liberi sororis educarentur,
 Poridi nupsit: et, tamquam omnes ipsa enisa foret, suum
 sororisque filios in eadem habebat cura. postquam regis edic-
 tum de comprehendendis liberis eorum, qui interfecti essent,
 accepit; ludibrio futuros, non regis modo, sed custodum etiam
 libidini, rata, ad rem atrocem animum adjecit; ausaque est
 dicere, se sua manu potius omnes interfecturam, quam in
 potestatem Philippi venirent. Poris, abominatus mentionem
 tam fœdi facinoris, Athenas deportaturum eos ad fidos hospi-
 tes dixit, comitemque ipsum fugæ futurum esse. Proficis-
 cuntur ab Thessalonica Æneam ad statum sacrificium, quod
 conditori Æneæ cum magna ceremonia quotannis faciunt.
 ibi die per sollemnes epulas consumto, navem præparatam a
 Poride, sopitis omnibus, de tertia vigilia conscendunt, tam-
 quam ¹⁰redituri in Thessalonicam: sed trajicere in Eubœam
 erat propositum. Ceterum in adversum ventum nequidquam
 eos tendentes prope terram lux obpressit: et regii, qui præ-
 erant custodiæ portus, lembum armatum ad pertrahendam eam
 navim miserunt, cum gravi edicto, ne reverterentur sine ea.
 Quum jam adpropinquabant, Poris quidem ad hortationem
 remigum nautarumque intentus erat; interdum manus ad

'9 *Gentis Æneatum*] Sic recte Sigonius, quum antea legeretur *Ænianum*. *Ænea*, sive *Ænia*, urbs fuit Macedoniæ, non longe ab Thessalonica, (vid. infra, l. XLIV. c. 10.)

quam ab Ænea conditam fama ferebat. Populi *Æneates* dicti.

¹⁰ *Redituri in Thessalonicam*] Dele præpo-
 sitionem. GRONOVIVS.

caelum tendens Deos, ut ferrent opem, orabat^c. ferox interim U. C. 570.
femina, ad multo ante praecogitatum revoluta facinus, venenum A. C. 182.
diluit, ferrumque promit: et, posito in conspectu poculo,
strictisque gladiis, *Mors*, inquit, *una vindicta est. Viæ ad*
mortem hæ sunt: qua quemque animus fert, effugite superbiam
regiam. Agite, juvenes mei, primum, qui majores estis, capite
ferrum; aut haurite poculum, si segnior mors juvat. Et hostes
aderant, et auctor mortis instabat. Alii alio leto absumti
semianimes e nave præcipitantur. ipsa deinde, virum comitem
mortis complexa, in mare sese deiecit. nave vacua dominis
regii potiti sunt.

V. Hujus atrocitas facinoris novam velut flammam regis
invidiæ adjecit, ut vulgo ipsum liberosque ejus exsecrarentur.
quæ diræ brevi ab omnibus Diis exauditæ, ut sæviret ipse in
suum sanguinem, effecerunt. Perseus enim, quum in dies Persei in
fratrem
consilia.
magis cerneret favorem dignitatemque Demetrii fratris apud
Macedonum multitudinem crescere, et gratiam apud Romanos,
sibi spem nullam regni superesse, nisi in scelere, ratus, ad id
unum omnes cogitationes intendit. ceterum quum se ne ad
id quidem, quod ¹¹ muliebri cogitabat animo, satis per se vali-
dum crederet, singulos amicorum patris tentare sermonibus
perplexis institit. et primo quidam ex his adspernantium tale
quidquam speciem præbuerunt, quia plus in Demetrio spei
ponebant. deinde, crescente in dies Philippi odio in Romanos,
cui Perseus indulgeret, Demetrius summa ope adversaretur,
prospicientes animo exitum incauti a fraude fraterna juvenis,
adjuvandum, quod futurum erat, rati, fovendamque spem
potentioris, Perseo se adjungunt. ¹² cetera in suum quæque
tempus agenda differunt. in præsentia placet, omni ope in
Romanos accendi regem, inpellicque ad consilia belli, ad quæ
jam sua sponte animum inclinasset. Simul, ut Demetrius Demetrius
fit suspec-
tus.
in dies suspectior esset, ex composito sermones ¹³ ad spretionem
Romanorum trahebant. ibi quum alii mores et instituta eorum,
alii res gestas, alii speciem ipsius urbis, nondum exornatæ
neque publicis neque privatis locis, alii singulos principum
eluderent; juvenis incautus, et amore nominis Romani, et cer-
tamine adversus fratrem, omnia tuendo suspectum se patri et
opportunum criminibus faciebat. Itaque expertem eum pater
omnium de rebus Romanis consiliorum habebat. totus in Per-
sea versus, cum eo cogitationes ejus rei dies ac noctes agitabat.
Redierant, quos forte miserat in Bastarnas ad arcessenda aux-
ilia, adduxerantque ^d inde nobiles juvenes, et regii quosdam

^c *tendens, opem ut Dii ferrent, orabat.* Gron. Crev.

^d *adduxeruntque* Gron.

11 * *Muliebri . . . animo*] Molli, timido, ignavo animo, qui non vera virtute, sed occultis dolis grassaretur.

12 * *Cetera*] Præter ea quæ mox memorantur in præsentia peragenda.

13 *Ad spretionem Romanorum*] *Spretio* per-rara vox est, quæque haud fortasse alibi facile reperitur. Si ea displicebit, lege cum Gro-novio *contemtionem*, aut *mentionem*.

U. C. 570. generis: quorum unus sororem suam in matrimonium Phi-
A. C. 182. lippi filio pollicebatur: erexeratque consociatio gentis ejus
animum regis. Tum Perseus, *Quid ista prosunt?* inquit.
nequaquam tantum in externis auxiliis est præsidi, ¹⁴ quantum
periculi^o fraude domestica. Proditorem nolo dicere, certe spe-
culatorem habemus in sinu: cujus, ex quo obses Romæ fuit,
corpus nobis reddiderunt Romani, animum ipsi habent. Omnium
pene Macedonum in eum ora conversa sunt: nec regem se alium
rentur habituros esse, ¹⁵ quam quem Romani dedissent. His per
se ægra mens senis stimulabatur. et animo magis, quam
vultu, ea crimina accipiebat.

Lustratio
exercitus
apud
Macedonas.

VI. Forte lustrandi exercitus venit tempus, cujus sollemne
est tale. ¹⁶ Caput mediæ canis præcisæ et prior pars ad dex-
teram, cum extis posterior ^f ad lævam viæ ponitur. inter hanc
divisam hostiam copię armatæ traducuntur. præferuntur
primo agmini arma insignia omnium ab ultima origine Mace-
doniæ regum: deinde rex ipse cum liberis sequitur: proxima
est regia cohors custodesque corporis; postremum agmen
Macedonum cetera multitudo claudit. Latera regis duo filii
juvenes cingebant, Perseus jam tricesimum annum agens,
Demetrius quinquennio minor; medio juventæ robore ille,
hic flore; fortunati patris matura soboles, si mens sana fuisset.
Mos erat, lustrationis sacro peracto, exercitum decurrere ^g, et
divisas bifariam duas acies concurrere ad simulacrum pugnæ.
Regii juvenes duces ei ludicro certamini dati. ceterum non
imago fuit pugnæ, sed, tamquam de regno dimicaretur, ita
concurrerunt, multaque vulnera sudibus facta; nec præter
ferrum quidquam defuit ad justam belli speciem. Pars ea,
quæ sub Demetrio erat, longe superior fuit. id ægre patiente
Perseo, lætari prudentes amici ejus, eamque rem ipsam dicere
præbituram caussam criminandi juvenis.

Ludicri
certaminis
victor
Demetrius.

VII. Convivium eo die sodalium, qui simul decurrerant,
uterque habuit, quum vocatus ad cœnam ab Demetrio Per-
seus negasset. Festo die invitatio benigna et hilaritas juve-
nalis ^h utrosque in vinum traxit. Commemoratio ibi certa-
minis ludicri et jocosa dicta in adversarios, ita ut ne ipsis
quidem ducibus abstineretur, jactabantur. Ad has exci-
piendas voces speculator ex convivis Persei missus, quum
incautior obversaretur, exceptus a juvenibus forte triclinio
egressis, male mulcatur. Hujus rei ignarus Demetrius, *quin*
comissatum, inquit, ad fratrem imus? et iram ejus, si qua ex
certamine residet, simplicitate et hilaritate nostra lenimus

Speculator
Persei apud
Demetri-
um.

^o ins. in Bekk.

^f ad dexteram cum extis, posterior, &c. Gron. Crev.

^g decurrere exercitum Bekk.

^h juvenilis Gron. Crev.

¹⁴ Quantum periculi fraude domestica] Ma-
gis placeret, in fraude.

¹⁵ Quam quem Romani dedissent] Melius,
dederint.

¹⁶ Caput mediæ canis præcisæ et prior pars]
Caput et anterior pars canis, quæ secta media

est.

Omnes se ire conclamarunt, præter eos, qui speculatoris ab se pulsati præsentem ultionem metuebant. quum eos quoque Demetrius traheret, ferrum veste abdiderunt, quo se tutari, si qua vis fieret, possent. Nihil occulti esse in intestina discordia potest. utraque domus speculatorum et proditorum plena erat. ¹⁷ Præcucurrit index ad Persea, ferro subcinctos nuncians cum Demetrio quatuor adolescentes venire. etsi caussa adparebat, (nam ab iis pulsatum convivam suum audierat) tamen, infamandæ rei caussa, januam obserari jubet: et ex parte superiore ædium, versisque in viam fenestris, commissatores, tamquam ad cædem suam venientes, aditu januæ arcet. Demetrius, per vinum, quod excluderetur, paullisper vociferatus, in convivium redit, totius rei ignarus.

Perseus
fratrem
aditu januæ
arcel.

VIII. Postero die Perseus, quam¹ primum conveniendi potestas patris fuit, regiam ingressus, perturbato vultu in conspectu patris tacitus procul constitit. ¹⁸ cui, quum pater, *Satin' salvæ?* et, *quænam ea mæstitia esset?* interrogaret eum, ¹⁹ *De lucro tibi, inquit, vivere me scito. jam non occultis a fratre petimur insidiis. Nocte cum armatis domum ad interficiendum me venit: clausisque foribus, parietum præsidio me a furore ejus sum tutatus.* Quum pavorem mixtum admiratione patri injecisset, *Atqui, si aures præbere potes, inquit, manifestam rem teneas, faciam. Enimvero se, Philippus dicere, auditurum,* vocarique extemplo Demetrium jussit: et seniores duos amicos², expertes¹ inter fratres certaminum, infrequentes jam in regia, Lysimachum et Onomastum arcessit, quos in consilio haberet. Dum veniunt amici, solus, filio procul stante, multa secum animo volutans, inambulavit. postquam venisse eos nunciatum est, secessit in partem interiorum cum duobus amicis, totidem custodibus corporis: filiis, ut ternos inermes secum introducerent, permisit. Ibi quum consedisset: *Sedeo,* inquit, *miserrimus pater, judex inter duos filios, accusatorem parricidii, et reum; aut conficti, aut admissi criminis labem apud meos inventurus. Jam pridem quidem hanc procellam imminentem timebam, quum vultus inter vos minime fraternos cernerem, quum voces quasdam exaudirem. sed interdum spes animum subibat, deflagrare iras vestras, purgari suspensiones posse. etiam hostes, armis positos, fœdus icisse, et privatas multorum simultates finitas. subituram vobis aliquando germanitatis*

Eum
accusat
apud
patrem.

Philippi
oratio.

¹ quum Gron. Crev. Kreyss. Bekk.

² amicos duos Bekk.

¹ add. juvenalium Kreyss. Bekk.

17 *Præcucurrit index . . . nuncians*] Postremam vocem adjecerunt ignari moris Livii. Eam delemus. Sufficit enim nomen *index*.

18 *Cui quum pater, Satin' salvæ? et . . . interrogaret eum*] Vox *eum* abest ab uno MS. Illam delet Gronovius, et pronomen *cui*, ut hæc nitidior sane lectio existat: . . . *tacitus procul constitit. Quum pater, Satin' salvæ? et, quænam ea mæstitia esset? interrogaret; De lucro.*

19 *De lucro tibi . . . vivere me scito*] Egregia Sigonii emendatio, quum in libris legeretur *de ludicro*, prorsus inepte. *De lucro vivere* est ipsam vitam in lucro ponere; sic vivere, ut omnis dies, omnis hora, propter imminens periculum, lucro deputetur. Sic Cicero, ad Fam. l. IX. ep. 17, *De lucro prope jam quadriennium vivimus, si aut hoc lucrum est, aut hæc vita, superstitem reipublica vivere.*

U. C. 570. *memoriam, puerilis quondam simplicitatis consuetudinisque inter*
 A. C. 182. *vos, meorum denique præceptorum; quæ, vereor, ne vana surdis*
auribus cecinerim. Quoties ego, audientibus vobis, detestatus
*exempla discordiarum fraternarum,*²⁰ *horrendos eventus eorum*
retuli, quibus se stirpemque suam, domos, regna, funditus ever-
tissent? Meliora quoque exempla parte altera posui; sociabilem
consortionem inter binos Lacedæmoniorum reges, salutarem per
multa secula ipsis patriæque. Eandem civitatem, postquam
mos sibi cuique rapiendi tyrannidem exortus sit, eversam. Jam
hos Eumenem Attalumque fratres, a quam exiguis rebus, prope
ut puderet regii nominis, mihi Antiocho, et cuilibet regum huius
*ætatis, nulla re magis, quam*²¹ *fraterna unanimitate, regnum*
æquasse. Ne Romanis quidem exemplis abstinui, quæ aut visa,
aut audita habebam: T. et L. Quinctiorum, qui bellum mecum
gesserunt, P. et L. Scipionum, qui Antiochum devicerunt; patris
patruique eorum, quorum perpetuam vitæ concordiam mors
quoque miscuit. Neque vos illorum scelus, similisque sceleri
eventus, detertere a vecordi discordia potuit: neque horum bona
mens, bona fortuna, ad sanitatem flectere. Vivo et spirante me,
hæreditatem meam ambo et spe et cupiditate improba crevistis.
Eo usque me vivere vultis, donec, alterius vestrum superstes,
haud ambiguum regem alterum mea morte faciam. Nec fratrem,
nec patrem potestis pati. nihil cari, nihil sancti est: in omnium
vicem regni unius insatiabilis amor successit. Agite, conscele-
rate aures paternas: decernite criminibus, mox ferro decreturi:
dicite palam, quidquid aut veri potestis, aut comminisci libet.
Reseratæ aures sunt, quæ posthac secretis alterius ab altero
criminibus claudentur. Hæc, furens ira, quum dixisset, lacri-
mæ omnibus obortæ, et diu mœstum silentium tenuit.

Persei
oratio.

IX. Tum Perseus: *Aperienda nimirum nocte janua fuit, et*
armati comissatores accipiendi, præbendumque ferro jugulum,
quando non creditur, nisi perpetratum, facinus; et eadem petitus
insidiis audio, quæ latro atque insidiator. Non nequidquam isti
*unum Demetrium filium te habere,*²² *me subditum et pellice geni-*
tum adpellant. nam, si gradum, si caritatem filii apud te habe-
rem, non in me, querentem deprehensas insidias, sed in eum, qui
fecisset, sævires: nec adeo tibi vilis vita esset nostra, ut nec præ-
terito periculo meo movereris, neque futuro, si insidiantibus sit
inpune. Itaque, si mori tacitum oportet, taceamus, precati tan-
tum Deos, ut a me cæptum scelus in me finem habeat, nec per
*meum latus tu petaris.*²³ *Sin autem (quod circumventis in soli-*

²⁰ *Horrendos eventus eorum]* Nempe fratrum: quæ vox latet quodammodo inclusa in *re* *fraternarum*. Quibus refertur ad *eventus*. Si quis tamen cum Tan. Fabro legere malit *qui* pro quibus, non magnopere repugnabimus.

²¹ *Fraterna unanimitate]* De laudata hac Eumenis, Attali, Athenæi, et Philetæri, fratrum concordia vid. nostrum infra, l. XLV. c. 19. Plutarchus, de Fraternali Amore, memorat

Apollonidem illorum matrem dicere solitam, non sibi tanto gaudio esse opes et diadema, quam quod videat filio suo natu maximo tres fratres latus cingere custodes ejus corporis; eum autem inter gladios fratrum secure versantem.

²² *Me subditum et pellice genitum]* Vid. not. 7, ad l. XXXIX. c. 53.

²³ *Sin autem . . . vocem mittere liceat; per*

tudine natura ipsa subjicit, ut hominum, quos numquam viderint, U. C. 570. fidem tamen implorent) mihi quoque, ferrum in me strictum cer- A. C. 182. nenti, vocem mittere liceat; per te, patriumque nomen, quod utri nostrum sanctius sit, jam pridem sentis, ita me audias, precor, tamquam si, voce et comploratione nocturna excitus, mihi quiritanti intervenisses, Demetrium cum armatis nocte intempesta in vestibulo meo deprehendisses. quod tum vociferarer in re presenti pavidus, hoc nunc postero die queror. Frater, non ²⁴ comis- santium in vicem jam diu vivimus inter nos. regnare utique vis: huic spei tuæ obstat ætas mea, obstat gentium jus, obstat vetustus Macedoniae mos, obstat vero etiam patris judicium. ²⁵ Hæc ^k tran- scendere, nisi per meum sanguinem, non potes. omnia moliris et tentas. adhuc seu cura mea, seu fortuna, restitit parricidio tuo. Hesterna^l die in lustratione, et decursu, et simulacro ludicro pugnae, funestum prope praelium fecisti: nec me aliud a morte vindicavit, quam quod me ac meos vinci passus sum. Ab hostili praelio, tamquam fraterno lusu, pertrahere me ad cœnam voluisti. Credis, me, pater, inter inermes convivas cœnaturum fuisse, ad quem armati commissatum venerunt? credis ²⁶ nihil a gladiis nocte periculum fuisse^m, quem sudibusⁿ, te inspectante, prope occiderunt? Quid hoc noctis, quid inimicus ad iratum, quid cum ferro subcinctis juvenibus venis? Convivam me tibi com- mittere ausus non sum; commissatorem te cum armatis venientem recipiam? Si aperta janua fuisset, funus meum parares hoc tempore, pater, quo querentem audis. Nihil ego, tamquam accu- sator, criminoſe^o nec dubia argumentis colligendo ago. Quid enim? negat se cum multitudine venisse ad januam meam? an ferro subcinctos secum fuisse? Quos nominavero, arcesse. possunt quidem omnia audere, qui hoc ausi sunt; non tamen audebunt negare. Si deprehensos intra limen meum cum ferro ad te deducerem^o, ²⁷ pro manifesto haberes; fatentes pro depre- hensis habe.

X. Exsecrare nunc cupiditatem regni, et ²⁸ furias fraternas

^k Huc Gron. Crev.
fuisse Emend.

^l Hesternò Kreyss. Bekk.
ⁿ rudibus Bekk.

^m periculi mihi
^o ins. rem Kreyss. Bekk.

te patriumque nomen] Lege cum Gronovio; sin autem . . . vocem mittere licet; per, te, patrium nomen . . . ita me audias, precor. Te precor per patrium nomen, ita me audias, tan- quam etc. Vid. supra, XXIX. 18. * Sic l. XXIII. c. 9, Per ego te, fili, quaecunque jura liberos jungat parentibus, precor.

²⁴ Commissantium in vicem] In vicem, in morem commissantium.

²⁵ Huc transcendere] Vict. liber hoc. Lege cum Gronovio hæc: eodem nempe modo quo infra c. 11, qui transcendere festinat ordinem ætatis.

²⁶ Nihil a gladiis noctis periculum fuisse] Emendat Jac. Gronovius: nihil . . . periculi mi, vel mihi fuisse. Recte. Nec enim tolerari potest nihil . . . periculum; et rō quem, quod

sequitur, postulat in iis quæ præcedunt, mi, vel mihi. In Vict. codice extat mihi, sed post verbum fuisse.

²⁷ Nec dubia argumentis colligendo] Nec inferendo ex argumentis per ratiocinationem tractatis dubia consecutaria. Non argumenta- tionibus, inquit Perseus, premo reum, quæ fere aliquid dubii relinquunt. Facta, quæ ipse non negat, arguo.

²⁸ Pro manifesto haberes] Potest intelligi hoc, quod præcessit. Fere tamen malim: pro manifestis haberes. Tacitus l. XI. Ann. c. 6, et ceteri, qui non judicium (quippe in manifestos) sed pœnam statui videbant. GRON.

²⁹ Furias fraternas] Furias ultrices frater- narum discordiarum.

U. C. 570. *concita. sed, ne sint cæcæ, pater, execrationes tuæ, discerne et*
 A. C. 182. *dispice insidiatorem et petitem insidiis.* ³⁰ *noxium huic esse*
caput P. Qui occisurus fratrem fuit, habeat etiam iratos ³¹ *pater-*
nos Deos : qui periturus fraterno scelere fuit, perfugium in patris
miser cordia et justitia habeat. Quo enim alio confugiam, cui
non sollemne lustrale exercitus tui, non decursus militum, non
domus, non epulæ, non nox, ad quietem data naturæ beneficio
mortalibus, tuta est ? Si iero ad fratrem invitatus, moriendum
est : si recepero intra januam commissatum fratrem, moriendum
est. nec eundo, nec manendo insidias evito. quo me conferam ?
Nihil præter Deos, pater, et te colui. non Romanos habeo, ad
quos confugiam. perisse expetunt, quia tuis injuriis doleo, quia
ademptas^q tot urbes, tot gentes, modo Thraciæ maritimam oram,
indignor. nec me, nec te incolumi, Macedoniam suam futuram
sperant. Si me scelus fratris, te senectus, absumserit, ³² *aut ne*
ea quidem expectata fuerit, regem regnumque Macedoniae sua
futura sciunt. Si quid extra Macedoniam tibi Romani reliquis-
sent, mihi quoque id relictum crederem receptaculum. At in
Macedonibus satis præsidii est. Vidisti hesterno die inpetum in
me militum. Quid illis defuit, nisi ferrum ? Quod illis defuit
interdium, convivæ fratris noctu sumserunt^r. Quid de magna
parte principum loquar, qui in Romanis spem omnem dignitatis
et fortunæ posuerunt, et in eo, qui omnia apud Romanos potest ?
neque, Hercule, istum mihi tantum fratri majori, sed prope est,
ut tibi quoque ipsi, regi et patri, præferant. Iste enim est, cujus
beneficio pœnam tibi senatus remisit, qui nunc te ab armis Ro-
manis protegit, qui tuam senectutem obligatam et obnoxiam ad-
olescentiæ suæ esse æquum censet. Pro isto Romani stant, pro
isto omnes urbes tuo imperio liberatæ, pro isto Macedones, qui
pace Romana gaudent. mihi præter te, pater, quid usquam aut
spei, aut præsidii est ?

XI. Quo spectare illas literas ad te nunc missas T. Quinctii credis, quibus, et bene te consuluisse rebus tuis, ait, quod Deme-
 trium Romam miseris, et hortatur, ut iterum, et cum pluribus
 legatis et primoribus^s Macedonum, remittas eum ? T. Quinctius
 nunc est auctor omnium rerum isti et magister. Eum sibi, te
 abdicato patre, in locum tuum substituit. illic ante omnia clan-
 destina concocta sunt consilia. Quærentur adiutores consiliis,
 quum te plures, et principes Macedonum, cum isto mittere jubet.

P noxium incesse caput Kreyss. Bekk.
 ademptas Crev. Kreyss. Bekk.
 quoque Eæd.

^q qui tibi ademptas Gron. quia tibi
^r assumserunt Gron. Crev.
^s add.

30 *Noxium huic esse caput*] Verba corrupta
 et mutila, quæ varii variis conjecturis vexant,
 trahunt. Nihil probabilius videtur, quam quod
 suspicatur Rubenius, *noxium incesse caput* :
 vel potius, ut simul sensus clarior fiat, simul
 verba propius ad veteris scripturæ vestigia
 accedant, *noxium his, nempe execrationibus,*
incesse caput.

31 *Paternos deos*] Adulatorie pro patrem.
 Et simul respicit ad deos exactores pietatis
 filiorum in parentes.

32 ^{*} *Aut ne ea quidem expectata fuerit*]
 Aut ne expectatum quidem fuerit donec
 senectute solvaris, sed mors tibi maturata ab
 avido regnandi filio fuerit.

Qui hinc ³³ integri et sinceri Romam eunt, Philippum regem se habere credentes, imbuti illinc et infecti Romanis delenimentis redeunt. Demetrius iis unus omnia est. eum jam regem, vivo patre, adpellant. Hæc si indignor, audiendum est statim, non ab aliis solum, sed etiam a te, pater, cupiditatis regni crimen. ³⁴ Ego vero, si in medio ponitur, non agnosco. quem enim suo loco moveo, ut ipse in ejus locum succedam? Unus ante me pater est: et, ut diu sit, Deos rogo. Superstes (³⁵ et ita sim, si merebor, ut ipse me esse velit) hæreditatem regni, si pater tradet, accipiam. Cupit regnum, et quidem scelerate cupit, qui transcendere festinat ordinem ætatis, naturæ, moris Macedonum, juris gentium. Obstat frater major, ad quem jure, voluntate etiam patris, regnum pertinet. Tollatur: non primus regnum fraterna cæde petiero. Pater senex, et filio solus orbatus, de se magis timebit, quam ut filii necem ulciscatur. Romani lætabuntur, probabunt, defendent factum. Hæ spes incertæ, pater, sed non inanes sunt. ita enim se res habet: periculum vitæ propellere a me potes, puniendo eos, qui ad me interficiendum ferrum sumserunt: si facinori eorum successerit, mortem meam idem tu persequi non poteris.

XII. Postquam dicendi finem Perseus fecit, conjecti eorum, qui aderant, oculi in Demetrium sunt, velut confestim responsurus esset. ³⁶ deinde diu fuit silentium¹, quum perfusum fletu adpareret omnibus loqui non posse. Tandem vicit dolorem ipsa necessitas, quum dicere juberent², atque ita orsus est: Omnia, quæ reorum antea fuerant auxilia, pater, præoccupavit accusator. ³⁷ Simulatis lacrimis in alterius perniciem veras meas lacrimas suspectas tibi fecit. ³⁸ quum ipse, ex quo ab Roma redii, per occulta cum suis conloquia dies noctesque insidiatur; ultro mihi non insidiatoris modo, sed latronis manifesti et percussoris, speciem induit. Periculo suo te exterret, ut innoxio fratri per eundem te maturet perniciem. perfugium sibi nusquam gentium esse ait, ut ego ne apud te quidem quidquam

Defensio
Demetrii.

¹ diu silentium fuit Gron. Crev.

² juberetur Crev.

³³ * Integri et sinceri] Pura mente, atque ab omni veneno pravorum consiliorum intacta.

³⁴ Ego vero, si in medio ponitur] Ego vero, si illa accusatio cupiditatis regni communis ambobus relinquitur, nisi illa in me nominatim confertur, eam in me cadere nego: nihil in ea quod ad me pertineat agnosco.

³⁵ * Et ita sim] Et ita demum, ea sola conditione ac lege opto ut superstes patri sim, si merebor, ut ipse me superstitem sibi esse velit.

³⁶ Deinde diu silentium fuit, quum perfusum fletu] Mutavimus interpunctionem, quæ in editis finiebat sensum post hæc verba silentium fuit. Ideo enim diu silentium fuit, quia apparebat omnibus Demetrium præpediente fletu loqui non posse, ac proinde expectandum, donec liberum ei vocis usum exarescen-

tes lacrymæ permitterent. In iis quæ sequuntur edi curavimus, quum dicere juberetur, quomodo habent duo MSS. Jac. Gronovio alter, alter Hearnio, inspecti. Vulgati, juberent. Vict. codex, juberet.

³⁷ * Simulatis lacrymis in alterius perniciem] Simulatis coactisque lacrymis, quas fudit non deprecandi periculi sui causa, quod nullum est, sed ut alteri, mihi scilicet, perniciem crearet.

³⁸ Quum ipse insidiatur, ultro mihi] Et hic aliter distinguimus, quam plerique editi notant. Hæ enim voces ultro mihi nobis necessario visæ sunt conjungendæ cum verbo induit. Qui insidiatur mihi, is ipse me insidiarum accusat. De vi et proprietate vocis ultro vid. not. 39, ad l. l. c. 5.

U. C. 570. *spei^u reliquæ habeam.* Circumventum, solum, inopem, ³⁹ *invidia*
 A. C. 182. *gratiæ externæ, quæ obest potius, quam prodest, onerat.* Jam
 illud quam accusatorie, quod noctis hujus crimen miscuit cum
 cetera insectatione vitæ meæ? ut et hoc, quod jam, quale sit,
 scies, suspectum alio vitæ nostræ tenore faceret: et illam vanam
 criminationem spei, voluntatis, consiliorum meorum nocturno hoc
 ficto et composito argumento fulciret. Simul et illud quæsivit,
 ut repentina et minime præparata accusatio videretur, quippe ex
 noctis hujus metu et tumultu repentino exorta. Oportuit autem,
 Perseu, si proditor ego patris regnique eram, si cum Romanis,
 si cum aliis inimicis patris inieram consilia, non expectatam
 fabulam noctis hujus esse, ⁴⁰ *sed proditionis meæ^x ante me accu-*
satum: si illa separata ab hac vana accusatio erat, invidiamque
 tuam adversus me magis, quam crimen meum indicatura, hodie
 quoque eam aut prætermitti, aut in aliud tempus differri: ut per-
 spiceretur, utrum ego tibi, an tu mihi, novo quidem et singulari
 genere odii, insidias fecisses. Ego tamen, quantum in hac subita
 perturbatione potero, separabo ea, quæ tu confudisti: et noctis
 hujus insidias, aut tuas, aut meas, detegam. Occidendi sui con-
 silium me inisse, videri vult: ut scilicet, majore fratre sublato,
 cujus jure gentium, more Macedonum, tuo etiam, ut ait, judicio
 regnum est futurum, ego minor in ejus, quem occidissem,
 succederem locum. Quid ergo illa sibi vult pars altera orationis,
 qua Romanos a me cultos ait, atque eorum fiducia in spem regni
 me venisse? nam si et in Romanis tantum momenti esse crede-
 bam, ut, quem vellent, inponerent Macedoniæ regem, et meæ tan-
 tum apud eos gratiæ confidebam, quid opus parricidio fuit? An,
 ut cruentum fraterna cæde diadema gererem? ut illis ipsis, apud
 quos aut vera, aut certe simulata, probitate partam gratiam
 habeo, si quam forte habeo, execrabilis et invisus essem? nisi
⁴¹ *T. Quinctium credis, cujus virtute et consiliis me nunc arguis*
regi, quum et ipse tali pietate vivat cum fratre, mihi fraternæ
cædis fuisse auctorem. Idem non Romanorum solum gratiam,
 sed Macedonum judicia, ac pene omnium Deorum hominumque
 consensum conlegit, per quæ omnia se mihi parem in certamine
 non futurum crediderit. idem; tamquam in aliis omnibus rebus
 inferior essem, ad sceleris spem ultimam confugisse me insinuat.
 Vis ⁴² *hanc formulam cognitionis esse, ut, uter timuerit, ne alter*

^u *spei quicquam Bekk.*

^x *meæ del. Ead.*

39 * *Invidia gratiæ externæ*] Invidia in me concitata ob gratiam quam habeo apud exteros: nempe Romanos, quorum nomen, invisum patri, suppressit.

40 *Sed proditionis meæ ante me accusatum*] Supervacaneum Gronovio videtur *ro meæ*. Illud vero cum sequenti voce *ante* abest a codice Vict. Hanc tamen certe retinendam crediderimus.

41 *T. Quinctium cujus virtute*] Vox *virtute* parum huic loco convenire videtur.

Melius profecto legeretur *auctoritate*. Perseus objecerat: *T. Quintius nunc est auctor omnium rerum isti et magister.*

42 *Hanc formulam cognitionis esse*] Locutio ex jure Romano petita. Prætor enim quum judices daret litigantibus, dabat et formulam ex qua res controversa disceptari et judicari deberet: atque ad eam formulam adstricti erant judices, nec aliter quam ex ea pronunciare poterant. Hic mos a regibus usque ductus erat, ut apparet ex formula cognitionis

dignior videretur regno, is consilium obprimendi fratris cepisse U. C. 570.
judicetur? A. C. 182.

XIII. *Exsequamur tamen* ⁴³ *quocumque modo conficti ordinem criminis. Pluribus modis se petitem criminatus est, et omnes insidiarum vias in unum diem contulit. Volui interdium post lustrationem, quum concurrimus, et quidem,* ⁴⁴ *si Diis placet, lustrationum die occidere: volui, quum ad cœnam invitavi, veneno scilicet tollere: volui, quum comissatum gladiis adcincti me secuti sunt, ferro interficere. Tempora quidem qualia sint ad parricidium electa, vides: lusus, convivii, comissationis.* ⁴⁵ *Quid? dies qualis?* ⁴⁶ *quo lustratus exercitus, quo inter divisam victimam, prælatis omnium, qui umquam fuere, Macedoniae regum armis regiis, duo soli tua tegentes latera, pater, prævecti sumus, et secutum est Macedonum agmen. Hoc ego, etiam si quid ante^a admissem piaculo dignum, lustratus et expiatus sacro, tum quum maxime in hostiam itineri nostro circumdatam intuens, parricidium, venena, gladios, in comissationem præparatos, volutabam in animo:* ⁴⁷ *ut quibus aliis deinde sacris contaminatam omni scelere mentem expiarem? Sed cæcus criminandi cupiditate animus, dum omnia suspecta efficere vult, aliud alio confundit. nam, si veneno te inter cœnam tollere volui, quid minus aptum fuit, quam pertinaci certamine et concursu iratum te efficere, ut merito, sicut fecisti, invitatus ad cœnam abnueres? Quum autem iratus negasses, utrum, ut placarem te, danda opera fuit, ut aliam quærerem occasionem, quoniam semel venenum paraveram? an ab illo consilio velut transiliendum ad aliud fuit, ut ferro te, et quidem eo die, per speciem comissationis, occiderem? Quo deinde modo, si te metu mortis credebam cœnam evitasse meam, non ab eodem metu comissationem quoque evitaturum existimabam?*

XIV. *Non est res, qua erubescam, pater, si die festo inter*

⁴⁷ cincti Bekk.

⁴⁵ *Quis dies? qualis?* Gron.

⁴⁶ antea Kreys. Bekk.

data duumviris a Tullo rege in causa Horatii, supra, l. I. c. 26. Vid. et Cic. l. II. in Verr. n. 31, et pro Roscio Com. n. 24, atque ibi Hotomanni notam. Demetrius igitur hoc loco quærit a fratre, num velit ex ea formula litem inter eos dijudicari, hanc legem utrique dici, ut is qui timuerit ne alter dignior regno videretur, consilium opprimendi fratris cepisse judicetur. Quod si admittatur a Perseo, non dubitat Demetrius, quin sua victoria sit, et crimen insidiarum vertatur in accusatorem.

⁴³ ^a *Quocumque modo conficti*] Quamvis tam parum probabiliter conficti, ut accusatio sibi ipsa non consentiat, et ad illam dissolvendam contentus esse possim eo quod mihi accusator ipse objicit.

⁴⁴ ^a *Si diis placet*] Utuntur Latini hac verborum formula, ut jam observavimus, in re indigna, atroci: quale esset facinus cædis patratæ lustrationum die, id est, die festo,

solenni, sacro.

⁴⁵ *Quid? dies qualis?*] Sic reposuimus, auctore Gelenio, qui illud procul dubio ex codice Moguntino deprompsit. Alludit Victorinus: *quidem dies qualis*. Vulgo, *quis dies? qualis?* quod quidem puerile est. Verum, quomodo legimus, recte procedit oratio. Sic enim argumentatur Demetrius. Lusus, convivium, comissatio, non ea sunt tempora, in quæ cogitati parricidii suspicio facile conferri possit. Quid? diei ipsius sanctitas nonne tam nefarium consilium respuit?

⁴⁶ *Ut quibus aliis*] Hoc facile intelligitur, si loco interrogationis subjeceris negationem, cujus hic illa vim habet. Ut nulla jam mihi superessent sacra, quibus contaminatam omni scelere mentem expiarem. Sic infra, l. XLIV. c. 39, *Sine ulla sede vagi dimicassetus: ut quo victores nos reciperemus?*

U. C. 570. *æquales largiore vino sum usus. tu quoque, velim, inquiras, qua*
 A. C. 182. *lætitia, quo lusu apud me celebratum hesternum convivium sit, illo etiam (pravo forsitan) gaudio provehente, quod in juvenali^a armorum certamine pars nostra non inferior fuerat. miseria hæc et metus crapulam facile excusserunt; quæ si non intervenissent, insidiatores nos sopiti jaceremus. Si domum tuam expugnaturus, capta domo, dominum interfecturus eram, non temperassem vino in unum diem? non milites abstinuisssem meos? Et, ne ego me solus nimia simplicitate tuear, ipse quoque minime malus ac suspicax frater, Nihil aliud scio, inquit, nihil arguo, nisi quod cum ferro commissatum venerunt. Si quæram, unde id ipsum scieris? necesse erit te fateri, aut speculatorum tuorum plenam domum fuisse meam, aut illos ita aperte sumsisse ferrum, ut omnes viderent. et, ne quid ipse aut prius inquisisse, aut nunc criminose argumentari videretur, te quærere ex iis, quos nominasset, jubebat, an ferrum habuissent? ut, tamquam in re dubia, quum id quæsissem, quod ipsi fatentur, pro convictis haberentur. Quin tu illud quæri jubes, num tui occidendi causa ferrum sumserint? num me auctore et sciente? Hoc enim videri vis, non illud, quod fatentur, et palam est,⁴⁷ et^b sui se tuendi causa sumsisse dicunt. Recte, an perperam fecerint, ipsi sui facti rationem reddent. Meam causam, quæ nihil eo facto contingitur, ne miscueris: aut explica, utrum aperte, an clam te adgressuri fuerimus. Si aperte, cur non omnes ferrum habuimus? cur nemo præter eos, qui tuum speculatorem pulsarunt? si clam, quis ordo consilii fuit? Convivio soluto, quum commissator ego discessissem, quatuor substitissent, ut sopitum te adgrederentur? quomodo fefellissent, et alieni, et mei, et maxime suspecti, quia paullo ante in rixa fuerant? quomodo autem, trucidato te, ipsi evasuri fuerint? quatuor gladiis domus tua capi et expugnari potuit?*

XV. *Quin tu, omissa ista nocturna fabula, ad id, quod doles, quod invidiam urit, reverteris? Cur usquam regni tui mentio fit, Demetri? cur dignior patris fortunæ successor quibusdam videris, quam ego? cur spem meam, quæ, si tu non esses, certa erat, dubiam et sollicitam facis? Hæc sentit Perseus, etsi non dicit: hæc istum inimicum, hæc accusatorem faciunt: hæc domum, hæc regnum tuum criminibus et suspicionibus replent. Ego autem, pater, quemadmodum nec nunc sperare regnum, nec ambigere umquam de eo forsitan debeam, quia minor sum, quia tu me majori cedere vis; sic illud nec debui facere, nec debeo,*

^a juvenili Gron. Crev.

^b est. Et Kreysa. Bekk.

47 *Et sui se tuendi causa sumptisse dicunt]* Lege cum Gronovio, deletis vocula et ac verbo dicunt, sui se tuendi causa sumpsisse. * Pendet nempe hoc membrum ab eo quod præcedit, illud quod fatentur et palam est, scilicet sumpsisse se quidem arma, sed sui tuendi causa.

Porro sui tuendi hic dictum est quemadmodum supra XXI. 41, vestri adhortandi. † Ea quæ resecantur, sunt procul dubio ab imperito aliquo emendatore, qui concinnam hanc brevitatem, Livio perquam familiarem, assequi intellectu non potuit.

⁴⁸ *ut indignus te patre, indignus omnibus videar. id enim vitiis U. C. 570. meis, non cedendo, cui jus fasque est, non modestia, consequar. A. C. 182. Romanos objicis mihi, et ea, quæ gloriæ esse debent, in crimen vertis. Ego, nec obses Romanis ut traderer, nec ut legatus mitterer Romam, petii. a te missus ire non recusavi. utroque tempore ita me gessi, ne tibi pudori, ne regno tuo, ne genti Macedonum essem. Itaque mihi cum Romanis amicitiae causa tu fuisti, pater. Quoad tecum illis pax manebit, mecum quoque gratia erit: si bellum esse cæperit, qui obses, qui legatus pro patre non inutilis fui, idem hostis illis acerrimus ero. Nec hodie, ut prosit mihi gratia Romanorum, postulo; ne obsit, tantum deprecor. nec in bello cæpit, nec ad bellum reservatur. Pacis pignus fui, ad pacem retinendam legatus missus sum. neutra res mihi nec gloriæ, nec crimini sit. Ego, si quid inpie in te, pater, si quid scelerate in fratrem admisi, nullam deprecor pœnam. si innocens sum, ne invidia conflagrem, quum crimine non possim, deprecor. Non hodie me primum frater accusat: sed hodie primum aperte, nullo meo in se merito. Si mihi pater succenseret, te majorem fratrem pro minore deprecari oportebat, te adolescentiæ, te errori veniam impetrare. ⁴⁹ in eo, ubi præsidium esse oportebat, ibi exitium est. ⁵⁰ E convivio et comissionibus^c prope semisomnus raptus sum ad causam parricidii dicendam. ⁵¹ sine advocatis, sine patronis, ipse pro me dicere cogor. ⁵² Si pro alio dicendum esset, tempus ad meditandum^d et componendam orationem sumsissem, ⁵³ quum quid aliud, quam ingenii fama, periclitarer? Ignarus, quid arcessitus essem, te iratum et jubentem dicere causam, fratrem accusantem audiui. Ille dum ante præparata, meditata in me oratione est usus: ego id tantum temporis quo accusatus sum, ad cognoscendum, quid ageretur, habui. Utrum momento illo horæ accusatorem audirem? an defensionem meditarer? Adtonitus repentino atque inopinato malo, vix, quid objiceretur, intelligere potui: nedum satis sciam, quo modo me tuear. Quid mihi spei esset, nisi patrem judicem haberem? apud quem etiamsi caritate a fratre majore*

^c comissionibus Crev. Kreyss. Bekk.^d meditandam Gron. Crev.

48 *Ut indignus te patre, indignus omnibus videar*] Hæc depravata sunt. Gronovius emendat: *indignus tibi, pater, nempe, regno*. Non alia fuit mens Livii. Demetrius dicit se fortasse de regno nunquam ambigere debere: at illud tamen facere non debere, ut eo indignus et patri, et ceteris omnibus videatur. *Id enim*, inquit, nimirum, ut indignus regno videar, *vitiis meis consequar, non cedendo, cui jus fasque est*, id est, fratri majori, non modestia ac moderatione animi.

49 *In eo ubi præsidium . . . ibi exitium est*] Hæ voces in eo nihil aliud videntur esse, quam glossema, quod ad explicandum rō ubi margini appositum in textum deinde irrepperit. Victor. codex omittit in.

50 *E convivio et comissionibus*] Sic Vict. codex et Andreas: melius quam, ut vulgo, *comissionibus*. Loquitur enim de comissione noctis præcedentis.

51 ^a *Sine advocatis, sine patronis*] *Advocatus* est is qui adest reo, et se ei favere præsens testatur. *Patronus*, qui pro reo dicit.

52 *Si pro alio dicendum esset*] Hæc magis decerent Romanum, aut Atheniensem civem, quam regis Macedonum filium. Neque enim hic mos fuit in regum aulis, ut eorum filii causas orarent.

53 ^a *Quum quid aliud*] Et tamen tunc, quodnam aliud periculum adirem, quam de ingenii fama?

U. C. 570. *vincor, misericordia certe reus vinci non debeo. Ego enim, ut*
 A. C. 182. *me mihi tibi que serves, precor: ille, ut me in securitatem suam*
occidas, postulat. Quid eum, quum regnum ei tradideris, fac-
turum credis in me^o esse, qui jam nunc sanguine meo sibi indul-
geri æquum censet?

Res in
Liguria
gestæ.

In Hispania.

XVI. Dicenti hæc lacrimæ simul spiritum et vocem intercluserunt. Philippus, submotis iis, paullisper conlocutus cum amicis, pronunciavit: *Non verbis se, nec unius horæ disceptatione, causam eorum dijudicaturum, sed inquirendo in utriusque vitam, mores; et dicta factaque in magnis parvisque rebus observando: ut omnibus adpareret, noctis proximæ crimen facile revictum; suspectam nimiam cum Romanis Demetrii gratiam esse. Hæc, vivo Philippo, velut semina jacta sunt Macedonici belli, quod maxime cum Perseo gerendum erat. Consules ambo in Ligures, quæ tum una consularis provincia erat, proficiscuntur. et, quia prospere ibi res gesserunt, supplicatio in unum diem decreta est. Ligurum duo millia fere ad extremum finem provinciæ Galliæ, ubi castra Marcellus habebat, venerunt, uti reciperentur, orantes. Marcellus, opperiri eodem loco Liguribus jussis, senatum per literas consuluit. Senatus rescribere M. Ogulnium prætorem Marcello jussit: *Verius fuisse, consules, quorum provincia esset, quam se, quid e republica esset, decernere; tum quoque non placere, si per deditionem Ligures recipiet, receptis¹ arma adimi: atque, eos² ad consulem³ mitti, senatum æquum censere.* Prætores eodem tempore, ⁴P. Manlius in ulteriorem Hispaniam, quam et priore prætura provinciam obtinuerat; Q. Fulvius Flaccus in citeriorem pervenit, exercitumque a Terentio accepit. ⁵nam ulterior morte P. Sempronii proconsulis⁶ sine imperio fuerat. Fulvium Flaccum oppidum Hispanum, Urbicum nomine, obpugnantem Celtiberi adorti sunt. Dura ibi prælia aliquot facta: multi Romani milites et vulnerati, et interfecti sunt. ⁷victi perseverantia Fulvii¹, quod nulla vi abstrahi ab obsidione potuit, Celtiberi, fessi præliis variis*

^o in me del. Gron. Crev.

¹ placere sibi, per d. L. recipi, et receptis etc.

Ææd. placere, si per d. L. recipiat, receptis etc. Kreyss. Bekk.

³ consules

Kreyss. Bekk.

² propratoris Gron. Crev.

¹ vicit p. Fulvius Ææd.

54 Tum quoque] Quamvis non senatus, sed consulum sententiam exquirere decuisset, se tamen dicturos quid sentiant, nempe, non placere, si per deditionem Ligures recipiet, receptis arma adimi. Ita enim legendum esse ex MSS. Gelenii putamus. Quæ hic dicuntur de non adimendis armis, videntur ea mente apposita, ut tacite exprobraretur id Marcello, quod priore anno consul fecerat, dum Gallis deditibus se arma ademerat. Vid. supra, l. XXXIX. c. 54.

55 Ad consulem] Lege cum Sigonio et Gronovio ad consules. Uterque enim consul in Liguria erat.

56 P. Manlius in ulteriorem Hispaniam, quam et priore prætura provinciam obtinuerat] Huic tamen in priore prætura citerior Hispania obtigisse memoratur a Livio, supra XXXIII. 43.

57 Nam ulterior] Ante hæc verba supple ex sensu: Ab nullo prætore P. Manlius exercitum accepit. Nam etc.

58 Vicit perseverantia Fulvius] Vict. et alii scripti habent victi perseverantia Fulvii. Ex utraque lectione aliquid tenendum, aliquid abjiciendum censuerimus, legendumque cum Gronovio vicit perseverantia Fulvii.

abscesserunt. urbs, amoto auxilio eorum, intra paucos dies U. C. 570. capta et direpta est: prædam militibus prætor concessit. A. C. 182. Fulvius, hoc oppido capto, P. Manlius, exercitu tantum in unum coacto, qui dissipatus fuerat, nulla alia memorabili gesta re, exercitus in hiberna deduxerunt. Hæc ea æstate in Hispania gesta. Terentius, qui ex ea provincia decesserat, ovans urbem iniit. translatum, "argenti pondo novem millia trecenta viginti: auri octoginta pondo, et "duæ coronæ aureæ pondo sexaginta septem.

XVII. Eodem anno inter populum Karthaginiensem et regem Masinissam in re præsentis disceptatores Romani de agro fuerunt. ceperat eum ab Karthaginiensibus, pater Masinissæ, Gala: Galam Syphax inde expulerat: postea, in gratiam soceri Hasdrubalis, Karthaginiensibus dono dederat. Karthaginienses eo anno Masinissa expulerat. Haud minore certamine animorum, quam quum ferro et acie dimicarunt, res acta apud Romanos. Karthaginienses, quod primo majorum suorum fuisset, deinde ab Syphace ad se pervenisset, repetebant. Masinissa, *paterni regni agrum se et recepisse, et habere "jure gentium, aiebat, et caussa, et possessione superiorem esse. nihil aliud se in ea disceptatione metuere, quam ne pudor Romanorum, dum vereantur, ne quid socio atque amico regi adversus communes suos atque illius hostes indulsisse videantur, damno sit.* Legati possessionis jus non mutarunt. causam integram Romam ad senatum rejecerunt. In Liguribus nihil postea gestum. recesserant primum in devios saltus: deinde, dimisso exercitu, passim in vicos castellaque sua dilapsi sunt. Consules quoque dimittere exercitum voluerunt, ac de ea re Patres consuluerunt. "Alterum ex his, dimisso exercitu, ad magistratus in annum creandos venire Romam jusserunt: alterum cum legionibus suis Pisis hiemare. Fama erat, Gallos Transalpinos juventutem armare: nec, in quam regionem Italiæ effusura se multitudo esset, sciebatur. ita inter se consules compararunt, ut Cn. Bæbius ad comitia iret, quia M. Bæbius frater ejus consulatum petebat.

XVIII. Comitia consulibus rogandis fuere. creati P. Cornelius Cethegus, M. Bæbius Tamphilus. Prætores inde facti, duo Q. Fabii, Maximus et Buteo, Ti.^k Claudius Nero, Q. Pe-

Contentio
Karthagini-
ensium cum
Masinissa.

U. C. 571.

A. C. 181.

P. Cornelio,

M. Bæbio

Coss.

^k C. Gron. Crev.

59 *Argenti pondo novem millia trecenta viginti*] Marcæ nostrates 14,562, cum unciiis 4. *Auri octoginta pondo.* Marcæ 125.

60 *Duas coronas aureas pondo sexaginta septem*] Sexaginta septem pondo efficiunt marcas nostrates 104, uncias 5, semunciam 1. Nimum profecto pondus, quod in duas coronas impendatur. Itaque vitiosa procul dubio hæc lectio est, a Gelenio inducta: et revocanda potius ea quam ille eliminavit: *auri octoginta et duo pondo, corona aurea sexaginta septem.* Pondus

coronarum non semper exprimit Livius, ut supra l. XXXIX. c. 29.

61 * *Jure gentium*] Jure apud omnes gentes recepto, ut eorum quæ possedit pater, filius hæres sit.

62 *Alterum ex his, dimisso exercitu*] Apparet ex c. 19, et c. 25, infra, neutrum e consulibus exercitum dimisisse. Mutatis nimirum temporibus mutata est et senatus et consulum voluntas.

- U. C. 571. A. C. 181. Provinciae. **tillius Spurius, M. Pinarius Posca, L. Duronius.** His, inito magistratu, provinciae ita sorte evenerunt. Ligures consulis; praetoribus, Q. Petillio urbana, Q. Fabio Maximo peregrina, Q. Fabio Buteoni Gallia, Ti. Claudio Neroni Sicilia, M. Pinario Sardinia, L. Duronio Apulia; et Istri adjecti, quod Tarentini Brundisinique nunciabant, maritimos agros infestos transmarinarum¹ navium latrociniis esse. eadem Massilienses de Ligurum navibus querebantur. Exercitus inde decreti: quatuor legiones consulibus, (quina millia duce nos Romanos pedites, trecenos haberent equites) et quindecim millia socium ac Latini nominis, "octingenti^m equites. In Hispaniis prorogatum veteribus praetoribus imperium est cum exercitibus, quos haberent. et in supplementum decreta tria millia civium Romanorum, ducenti equites: et socium Latini nominis sex millia peditum, trecenti equites. Nec rei navalis cura omissa. duumviros in eam rem consules creare jussi, per quos naves viginti deductae navalibus sociis civibus Romanis, qui servitutem servissent, complerentur; "ingenui tantum ut iis praessent. Inter duumviros ita divisa tuenda denis navibus maritima ora, ut "promontorium iis Minervae, velut cardo, in medio esset: alter inⁿ dextram partem usque ad Massiliam, laevam alter usque ad Barium tueretur.
- Prodigia. **XIX.** Prodigia multa foeda et Romae eo anno visa, et nuntiata peregre. In area Vulcani et Concordiae sanguinem pluit: et pontifices "hastas motas nunciavere, et Lanuvii simulacrum Junonis Sospitae lacrimasse. et pestilentia in agris, forisque, et conciliabulis, et in urbe tanta erat, "ut Libitina tunc vix sufficeret. His prodigiis cladibusque anxii Patres decreverunt, ut et consules, quibus Diis videretur, hostiis majoribus sacrificarent, et decemviri libros adirent. Eorum decreto supplicatio circa omnia pulvinaria Romae in diem

¹ *transmaritimarum* Gron.^m *octingentos* Gron. Crev.ⁿ *in* del. Kreyss. Bekk.

63 *Octingentos equites*] Nihil est a quo regatur vox *octingentos*, nisi verbum *haberent*, quod et cadet quoque in hoc membrum, *quindecim millia socium ac Latini nominis*. At quomodo dici possunt legiones habere pedites equitesque socios, quae e civibus tantum Romanis constabant? Lege omnino *octingenti*, et distingue hoc modo: *Exercitus . . . decreti: quatuor legiones consulibus, (quina millia duce nos Romanos pedites, trecenos haberent equites) et quindecim millia socium ac Latini nominis, octingenti equites*. Ceterum dubitari potest, utrum ille socialis exercitus partiendus fuerit inter consules, an cuique consuli attributus sit is numerus peditum equitumque sociorum, qui hic exprimitur. Quomodo structa est oratio, videremur priorem sententiam sequi debere. Ut enim quatuor legiones dividuntur inter consules, binae cuique pro more attributae, ita et dividendus videretur socialis exer-

citus. Sed contrarium evincitur, tum ex ipsa numeri ratione, tum ex eo quod supra l. XXXVII. c. 2, et l. XXXVIII. c. 25, quindecim millia sociorum peditum singulis consulibus assignantur.

64 *Ingenui tantum*] Ingenui sola ducum munia obirent. *Iis* potest referri vel ad naves, vel ad navales socios. De sociis navalibus vid. not. 27, ad l. XXI. c. 49.

65 " *Promontorium . . . Minervae*] In Campania.

66 *Hastas motas*] Sua sponte, ut supra aliquoties narratum est, l. XXI. c. 62, et l. XXIV. c. 10. Hastae autem de quibus hic agitur, videntur fuisse in aede Vulcani.

67 *Ut Libitina tunc vix sufficeret*] *Libitina* est dea, quae juribus Manium, sive religiosi illis officiis quibus mortui coluntur, praest. Hic sumitur pro Libitinaris, id est, iis qui funebribus ministeriis obeundis praerant.

unum indicta est. iisdem auctoribus et senatus censuit, et U. C. 571. consules edixerunt, ut per totam Italiam triduum supplicatio A. C. 181. et feriæ essent. Pestilentiae tanta vis erat, ut, quum propter defectionem Corsorum, bellumque ab Iliensibus concitatum in Sardinia, octo millia peditum ex sociis Latini nominis scribi placuisset, et trecentos equites, quos M. Pinarius prætor secum in Sardiniam trajiceret, tantum hominum demortuum esse, tantum ubique ægrorum consules renunciaverint, " ut is numerus effici militum non potuerit. quod deerat militum, sumere a Cn. Bæbio proconsule, qui Pisis hibernabat, jussus prætor, atque inde in Sardiniam trajicere. L. Duronio prætori, cui provincia Apulia evenerat, adjecta de Bacchanalibus quæstio est: cujus residua quædam velut semina ex prioribus malis jam priore anno adparuerant: sed magis inchoatæ apud " L. Pupium prætorem quæstiones erant, quam ad exitum ullum perductæ. id persecare novum prætorem, ne serperet iterum latius, Patres jusserunt. Et leges ° de ambitu consules ex auctoritate senatus ad populum tulerunt.

XX. Legationes deinde in senatum introduxerunt. Regum Legationes primas, Eumenis, et Ariarathis Cappadocis, et Pharnacis Pontici. nec ultra quidquam eis responsum est, quam missuros, qui de controversiis eorum cognoscerent, statuerentque. Lacedæmoniorum deinde exsulum et Achæorum legati introducti sunt. et spes data exsulis est, scripturum senatum Achæis, ut restituerentur. " Achæi de Messene recepta, compositisque ibi rebus, cum assensu Patrum exposuerunt. Et a Philippo rege Macedonum duo legati venerunt, Philocles et Apelles, nulla super re, quæ ab senatu petenda esset: speculatum magis inquisitumque missi " de iis, quorum Perseus Demetrium insimulasset sermonum, cum Romanis, maxime cum T. Quinctio, adversus fratrem de regno habitorem. Hos, tamquam medios, nec in alterius favorem inclinatos, miserat rex. erant autem et hi Persei fraudis in fratrem ministri et participes. Demetrius, " omnium, præterquam fraterni

° legem Bekk.

68 *Ut is numerus effici militum non potuerit. Quod deerat militum*] Postremam vocem e margine irrepassse crediderim. GRONOVIVS.

69 *L. Pupium prætorem*] Qui biennio ante prætor fuerat, ac proximo anno provinciam Apuliam imperio prorogato obtinuerat. Ei imperium prorogatum esse apparet tum ex iis quæ hic dicuntur, tum ex eo quod præcedente anno Apuliam nemo prætorum sortitus fuerat. Vid. c. 1, supra.

70 *Achæi de Messene recepta . . cum assensu Patrum exposuerunt*] Vid. not. 8, ad c. 2, supra, et confer ea, quæ illo loco ex Polybio retulimus, cum iis quæ hic narrantur: quibus et illud adjicere non inutile fuerit, priores Achæorum legatos, quorum mentio facta est anno præcedente, retentos esse ab Romanis

avide expectantibus, quem exitum bellum adversus Messenios habiturum esset: iisque, simul atque Romæ cognitum fuerit res ex sententia Achæis processisse, Patres significasse, sibi curæ fuisse, ne quisquam ex Italia arma aut frumentum Messenen importaret. Hæc Polyb. Leg. 51, et 53. Ex his apparet Romanis tunc in usu esse cœpisse artes prias illius simplicitatis parum memores.

71 *De iis quorum Perseus Demetrium insimulasset sermonum*] De iis sermonibus, quorum sermonum, etc.

72 *Omnium, præterquam fraterni sceleris . . . ignarus*] Vetus lectio erat, teste Gronovio, (et assentitur Victor. codex) *præterquam fraterno scelere*: quam idem hoc modo exponit; Demetrium omnium, quæ de se patrem, fratrem,

U. C. 571. sceleris, quod nuper eruperat, ignarus, primo neque magnam;
A. C. 181. neque nullam spem habebat, patrem sibi placari posse. minus
deinde in dies patris animo fidebat, quum obsideri aures a
fratre cerneret. Itaque, circumspiciens dicta factaque sua, ne
cujus suspiciones augeret, maxime ab omni mentione et con-
tagione Romanorum abstinebat; ut neque ⁷³ scribi sibi vellet,
quia hoc præcipue criminum genere exasperari animum sen-
tiebat.

Philippi
iter ad
Hæmum
montem.

XXI. Philippus, simul ne otio miles deterior fieret, simul
avertendæ suspicionis caussa quidquam a se agitari de Ro-
mano bello, Stobos Pæoniæ exercitu indicto, in Mædicam
ducere pergit. Cupido eum ceperat in verticem Hæmi montis
adscendendi, quia vulgatæ opinioni crediderat, Ponticum
simul et Hadriaticum mare, et Histrum amnem, et Alpes
conspici posse: subjecta oculis ea haud parvi sibi momenti
futura ad cogitationem Romani belli. Percunctatus regionis
peritos de adscensu Hæmi, quum satis inter omnes constaret,
viam exercitui nullam esse, paucis et expeditis ⁷⁴ perdifficil-
limum ^o aditum, ut sermone familiari minorem filium permul-
ceret, quem statuerat non ducere secum, primum quærit ab
eo, *Quum tanta difficultas itineris proponatur, utrum perseve-
randum sit in incepto, an abstinendum? Si pergat tamen ire,
non posse oblivisci se in talibus rebus* ⁷⁵ *Antigoni: qui, sæva
tempestate jactatus, quum in eadem nave secum suos omnes habu-
isset, præcepisse liberis diceretur, ut et ipsi meminissent, et ita
posteris proderent, ne quis cum tota gente simul in rebus dubiis
periclitari auderet. Memorem ergo se præcepti ejus, duos simul
filios non commissurum in aleam ejus, qui proponeretur, casus;
et, quoniam majorem filium secum duceret, minorem ad subsidia
spei et custodiam regni remissurum in Macedoniam esse.* Non
fallebat Demetrium, ablegari se, ne adesset consilio, quum in
conspectu locorum consultaret, qua ^p proxime itinera ad mare
Hadriaticum atque Italiam ducerent, quæque belli ratio esset
futura. sed non solum parendum patri tum, sed etiam adsen-
tiendum erat, ne invitum parere suspicionem faceret. Ut
tamen iter ei tutum in Macedoniam esset, Didas, ex præto-
ribus regiis unus, qui Pæoniæ præerat, jussus est prosequi
eum cum modico præsidio. Hunc quoque Perseus, sicut ple-
rosque patris amicorum, ex quo haud dubium cuiquam esse
cœperat, ad quem, ita inclinato regis animo, hæreditas regni

^o per difficillimum Gron. Crev.

^p quæ Eæd.

totam aulam agitare posset suspicari, inscium
fuisse, præterquam quantum ex scelere fra-
ternæ accusationis colligeret.

⁷³ * *Scribi*] Litteras a Romanis, quibus-
cum ei consuetudo erat.

⁷⁴ *Per difficillimum aditum*] Lege cum
Gronovio, *per difficillima*. * Sensus est, paucos
et expeditos eo accedere posse, sed per loca
difficillima.

⁷⁵ * *Antigoni*] Antigonum sic nude nomi-
natum intelligimus inclytum illum Alexandri
ducem qui maximam præter ceteros omnes
potentiam adeptus, in pugna ad Ipsum octo-
genarius cecidit; cujus posterī in Macedonia
regnarunt; quem hic proinde Philippus auc-
torem generis sui cum laude et veneratione
nominat.

pertineret, inter conjuratos in fratris perniciem habuit. in U. C. 571. præsentia dat ei mandata, ut per omne obsequium insinuaret A. C. 181. se in quam maxime familiarem usum, ut elicere omnia arcana, specularique abditos ejus sensus posset⁹. Ita digreditur Demetrius cum infestioribus, quam si solus iret, præsidiis.

XXII. Philippus, Mædicam primum, deinde solitudines interjacentes Mædicæ atque Hæmo transgressus, septimis demum castris ad radices montis pervenit. ibi unum moratus diem ad deligendos, quos duceret secum, ⁷⁶tertio die iter est ingressus. Modicus primo labor in imis collibus fuit. quantum in altitudinem egrediebantur, magis magisque silvestria et pleraque invia loca excipiebant. Pervenere deinde ⁷⁷in tam^r opacum iter, ut, præ densitate arborum inmissorumque aliorum in alios ramorum, perspicere cælum vix posset: ut vero jugis adpropinquabant, quod rarum in aliis locis esset, adeo omnia contacta nebula, ut haud secus quam nocturno itinere inpedirentur. tertio demum die ad verticem perventum. Nihil vulgatæ opinioni, degressi inde, detraxerunt: magis, credo, ne vanitas itineris ludibrio esset, quam quod diversa inter se maria, montesque, et amnes, ex uno loco conspici potuerint. Vexati omnes, et ante alios rex ipse, quo gravior ætate erat, difficultate viæ est. Duabus aris ibi Jovi et Soli sacratis quum inmolasset, qua triduo adscenderat, biduo est ⁷⁸degressus, frigora nocturna maxime metuens, quæ caniculæ ortu similia brumalibus erant. multis per eos dies difficultatibus conflictatus, nihilo lætiora in castris invenit: ubi summa penuria erat, ut in regione, quam ab omni parte solitudines clauderent. Itaque unum tantum moratus diem, quietis eorum causa, quos habuerat secum, itinere inde simili fugæ in Dentheletos^s transcurrit. Socii erant: sed propter inopiam haud secus quam hostium fines Macedones populati sunt. rapiendo enim passim villas primum, dein quosdam vicos etiam evastarunt, non sine magno pudore regis, quum sociorum voces, nequidquam Deos sociales nomenque suum inplorantes, audiret. Frumento inde sublato, in Mædicam regressus urbem, quam Petram adpellant, obpugnare est adortus. ipse a campestri aditu castra posuit. Perseum filium cum modica manu circummisit, ut a superioribus locis urbem adgrederetur. Oppidani, quum terror undique instaret, obsidibus datis, in præsentia dediderunt sese. iidem, postquam

⁹ possit Gron. Crev.

^r tam del. Gron.

^s Dentheletas Gron. Dantheletas Crev.

⁷⁶ Tertio die iter est ingressus] Tertio, postquam ad radices montis pervenerat, die. Primus numeratur is ipse dies quo perventum est ad montem. Secundus, is quo mansit eodem loco Philippus ad deligendos quos secum duceret. Tertio, iter inchoatur. Hæc ideo pluribus notavimus, quia Sigonius hunc locum mutare voluit, et legere *postero die*: in

quo adstipulatus est ei Dujatius.

⁷⁷ In tam opacum] Addidimus voculam *tam* ex auctoritate Vict. codicis, et MSS. Hearnio inspectorum, et Andreæ.

⁷⁸ Degressus] Solenne hic et pervulgatum mendum libros insederat, *digressus*. Correxit Sigonius.

U. C. 571. exercitus recessit, obliti obsidum, relictâ urbe, in loca munita
A. C. 181. et montes refugerunt. Philippus, omni genere laboris sine ullo effectu fatigatis militibus, et fraude prætoris Didæ auctis in filium suspicionibus, Macedoniam rediit.

XXIII. Missus hic comes, (ut ante dictum est) quum simplicitatem juvenis incauti, et suis haud inmerito succensentis, adsentando indignandoque et ipse vicem ejus, captaret, in omnia ultro suam obferens operam, fide data, arcana ejus elicit. Fugam ad Romanos Demetrius meditabatur. cui consilio adjutor Deûm beneficio oblatus videbatur Pæoniæ prætore, per cujus provinciam spem ceperat elabi tuto posse. Hoc consilium extemplo et fratri proditur, et, auctore eo, indicatur patri. Literæ primum ad obsidentem Petram adlatæ sunt. inde Herodorus^t (princeps hic amicorum Demetrii erat) in custodiam est conjectus, et Demetrius dissimulanter adservari jussus. Hæc super cetera tristem adventum in Macedoniam regi fecerunt. movebant eum et præsentia crimina: expectandos tamen, quos ad exploranda omnia Romam miserat, censebat. His anxius curis quum aliquot menses egisset, tandem legati, jam ante præmeditatis in Macedonia, quæ ab Roma renunciarent, venerunt. qui, super cetera scelera, falsas etiam literas, signo adulterino T. Quinctii signatas, reddiderunt regi. ⁷⁹ Deprecatio erat in literis, si quid adolescens, cupiditate regni prolapsus, secum egisset. *nihil eum adversus suorum quemquam facturum: neque eum sese esse, qui ullius impii consilii auctor futurus videri possit.* Hæ literæ fidem Persei criminibus fecerunt. Itaque Herodorus, extemplo diu excruciat, sine indicio rei ullius in tormentis moritur.

Demetrius
fugam ad
Romanos
meditatur.

Criminationes
Persei
in Demetrium.

XXIV. Demetrium iterum ad patrem acousavit Perseus. fuga per Pæoniam præparata arguebatur, et corrupti quidam, ut comites itineris essent; maxime falsæ literæ T. Quinctii urgebant. nihil tamen palam gravius pronunciatum de eo est, ut dolo potius interficeretur: nec id cura ipsius, sed ne poena ejus consilia adversus Romanos nudaret. Ab Thessalonice^u Demetriadem ipsi quum iter esset, ⁸⁰ Astræum^x Pæoniæ Demetrium mittit cum eodem comite Dida, ⁸¹ Perseum Amphipolim, ad obsides Thracum accipiendos. digredienti ab se Didæ mandata dedisse dicitur de filio occidendo. Sacrificium ab Dida seu institutum, seu simulatum est. ad quod

^t Herodotus Gron.

^u Thessalonica Gron. Crev.

^x Asterium Gron. Astræum Crev.

⁷⁹ Deprecatio erat in litteris] In his litteris precabatur T. Quintius regem, ut ignosceret Demetrio, si quid adolescens cupiditate regni prolapsus secum egisset de regno olim adipiscendo. Apposuimus distinctionem quæ finiret sensum post hæc verba *secum egisset*: quia nobis hoc modo concinnior fore oratio videbatur.

⁸⁰ Astræum Pæoniæ] Sic vett. editi: et

firmant scriptorum antiquorum testimonia. Vid. Clar. Harduin. ad Plin. l. IV. c. 10. Vict. codex, ut et scripti Sigoniani, *Astræum*: unde Sigonius legi jusserat *Asterium*. Sed Asterium Thessaliæ est, non Pæoniæ.

⁸¹ Perseum Amphipolim] Olim ad Philippopolim. Mutavit Sigonius ex Prisciani l. VII. ubi hæc Livii verba citantur. Modius quoque testatur in membranis suis legi *Amphipolim*.

celebrandum invitatus Demetrius ab Astræo Heracleam venit. U. C. 571.
 in ea cœna dicitur venenum datum, Poculo epoto, extemplo A. C. 181.
 sensit. et mox coortis doloribus, relicto convivio, quum in Demetrius
 cubiculum recepisset sese, crudelitatem patris conquerens, necatur.
 parricidium fratris, ac Didæ scelus ineusans, torquebatur.
 intromissi deinde Thyrsis quidam Stuberæus et Berceæus
 Alexander, injectis tapetibus in caput faucesque, spiritum
 intercluserunt. Ita innoxius adolescens, quum in eo ne sim-
 plici quidem genere mortis contenti inimici fuissent, inter-
 ficitur.

XXV. Dum hæc in Macedonia geruntur, L. Æmilius Res in
 Paullus, prorogato ex consulatu imperio, principio veris in Liguria
 Ligures Ingaunos exercitum introduxit. Ubi primum in hos- gesta.
 tium finibus castra posuit, legati ad eum, per speciem pacis
 petendæ, speculatum venerunt. negante Paulo, nisi cum
 deditis pacisci se pacem, non tam id recusabant, quam tempore
 opus esse aiebant¹, ut generi agresti hominum persuaderetur.
 ad hoc decem dierum induciæ quum darentur, petierunt deinde,
ne trans montes proximos castris pabulatum lignatumque milites
irent. cuncta ea loca suorum finium esse. Id ubi inpetravere,
 post eos ipsos montes, unde averterant hostem, exercitu omni
 coacto, repente multitudine ingenti castra Romanorum obpug-
 nare simul omnibus portis adgressi sunt. Summa vi² totum³ Obpugnan-
 diem obpugnarunt, ita ut ne efferendi quidem signa Romanis tur a
 spatium, nec ad explicandam aciem locus esset. Conferti in Liguribus
 portis, obstando magis, quam pugnando, castra tutabantur. Æmilii
 Sub occasum solis quum recessissent hostes, duos equites castra.
⁴ ad Cn. Bæbium proconsulem cum literis Pisas mittit, ut,
 obsesso sibi per inducias quamprimum subsidio veniret. Bæ-
 bius exercitum M. Pinario prætori, eunti in Sardiniam, tradi-
 derat. ceterum et senatum literis certiores fecit, obsideri a
 Liguribus L. Æmilium, et M. Claudio Marcello, cujus prox-
 ima inde provincia erat, scripsit, ut, si videretur ei, exercitum
 ex Gallia traduceret in Ligures, et L. Æmilium liberaret obsi-
 dione. Hæc sera futura auxilia erant. Ligures postero die
 ad castra redeunt. Æmilius, quum et venturos scisset, et
 educere in aciem potuisset, intra vallum suos tenuit, ut extra-
 heret rem in id tempus, quo Bæbius cum exercitu venire a
 Pisis posset.

XXVI. Romæ magnam trepidationem literæ Bæbii fece- Magna
 runt: eo maiorem, quod paucos post dies Marcellus, tradito Romæ
 exercitu Fabio, Romam quum venisset, spem ademît, eum, qui trepidatio.

¹ aiebant opus esse Bekk.

² add. unum Gron. Crev.

³ Totum unum diem] Dele vocem unum, quam ignorat unus e MSS. Hearnii. Vict. quoque codex tota die.

⁴ Ad Cn. Bæbium proconsulem] Certissima Sigonii emendatio, quam clare probant ea, quæ

memorata sunt supra c. 19, de Cn. Bæbio. Vulgo legebatur ad M. Bæbium consulem, qui revera consul est hoc anno, sed etiam tum Romæ erat, ut constat ex c. seq.

U. C. 571. in Gallia esset, exercitum in Ligures traduci posse, quia bellum cum Istris esset, prohibentibus coloniam Aquileiam deduci. eo profectum Fabium, neque inde regredi, bello inchoato, posse. Una, et ea ipsa tardior, quam tempus postulabat, subsidii spes erat, si consules maturassent in provinciam ire. id ut facerent, pro se quisque Patrum vociferari. Consules, nisi confecto delectu, negare se ituros, nec suam segnitiam, sed vim morbi, in causa esse, "quo serius perficeretur". non tamen potuerunt sustinere consensum senatus, quin paludati exirent, et militibus, quos conscriptos haberent, diem edicerent, quo Pisas convenirent. "permissum, ut, qua irent, "protinus subitarios milites scriberent, ducerentque secum. Et prætoribus, Q. Petillio et Q. Fabio, imperatum est, ut Petillius duas legiones civium Romanorum tumultuarias scriberet, et omnes minores quinquaginta annis sacramento rogarer: Fabio, ut sociis Latini nominis quindecim millia peditum, octingentos equites imperaret. Duumviri navales creati C. Matienus et C. Lucretius, "navesque iis ornatae sunt; Matienoque, cujus ^a ad Gallicum sinum provincia erat, imperatum est ^b, ut classem primo quoque tempore duceret in Ligurum oram, "si quo usui esse L. Æmilio atque ejus exercitui posset.

Æmilius
castris
erumpit.

XXVII. Æmilius, postquam nihil usquam auxilii ostendebatur, interceptos credens equites, non ultra differendum ratus, quin per se fortunam tentaret, priusquam hostes venirent, qui jam segnius socordiusque obpugnabant, ad quatuor portas exercitum instruxit, ut, signo dato, simul ex omnibus partibus eruptionem facerent. "Quatuor extraordinariis cohortibus duas adjunxit, præposito M. Valerio legato: erum-

^a proficiscerentur Gron.

^a ornatae sunt, cujusque Bekk.

^b est del. Gron. Crev.

84 Quo serius perficeretur] Gronovianae editiones habent *proficiscerentur*. Vetustiore lectionem expressimus, a Sigonio quoque testatam in not. ad c. proxime præcedens, ut aptiorem et elegantior. Nec vero legendum crediderimus cum eodem Gronovio *quod serius*. Nihil mutatione opus est. *Vim morbi in causa esse, quo serius*, id est, cur eo serius *perficeretur* delectus, quam alioquin fieri potuisset.

85 Permissum, ut] Omnes scripti et prisci editi omittunt *ut*, teste Gronovio: nec illud exstat in codice Vict.

86 "Protinus] Inter eundem. *Subitarios milites* interpretatur ipse Livius III. 4, *repentina auxilia*. Eodem fere modo exponimus *tumultuarias* de quibus mox agitur *legiones*, id est, legiones ob instantem tumultum raptim scriptas, non solito ordine aut cura, sed ex omni genere hominum nullo discrimine.

87 Navesque iis ornatae sunt: Matienoque, cujus ad Gallicum sinum provincia erat, imperatum] Omnis scripta lectio, *navesque iis*

ornatae sunt, cujusque ad Gallicum sinum provincia erat, imperatum: idque probum esse contendit Gronovius. *Cujusque* nempe erit pro *eique cujus*. Quod loquendi genus antiquum et doctum esse probat allatis e Plauto et Livio ipso exemplis. Vide ipsum. Vulgata lectio est a Gelenio; et, quia perspicuitate vincit, a nobis retenta est.

88 Si quo usui] Si posset L. Æmilio usui esse aliquo, vel ad aliquid.

89 Quatuor extraordinariis cohortibus duas adjunxit] De extraordinariis cohortibus vid. not. ad l. XXVII. c. 12, et observa insuper ex hoc loco discere nos posse, extraordinarios pedites ex unaquaque ala desumptos in duas cohortes divisos fuisse: quum duae alae dent in hoc exercitu quatuor cohortes extraordinarias. *Duas adjunxit*: intellige alares cohortes, et quidem sinistræ alae. Dextra enim ala, et quidquid est in legionibus, alibi occupatum erat, ut patet ex iis quæ infra narrantur. Ceterum recte observat Gronovius hiare inde-

pere ⁹⁰ extraordinaria porta jussit. ⁹¹ ad dexteram principalem U. C. 571.
 hastatos legionis primæ instruxit; principes ex eadem legione A. C. 181.
 in subsidiis posuit: M. Servilius et L. Sulpicius, tribuni militum, his præpositi. Tertia legio adversus principalem sinistram portam instructa est. id tantum mutatum; principes primi, et hastati in subsidiis locati: Sex. Julius Cæsar et L. Aurelius Cotta, tribuni militum, huic legioni præpositi sunt. Q. Fulvius Flaccus legatus cum dextera ala ⁹² ad quæstoriam portam positus: ⁹³ duæ cohortes et triarii duarum legionum in præsidio castrorum manere jussi. Omnes portas concionabundus ipse imperator circumiit; et, quibuscumque irritamentis, poterat, iras militum acuebat; nunc fraudem hostium incusans, qui, pace petita, induciis datis, per ipsum induciarum tempus contra jus gentium ad castra obpugnanda venissent; nunc, quantus pudor esset, edocens, ab Liguribus, latronibus verius, quam hostibus justis, Romanum exercitum obsideri. *Quo ore quisquam vestrum, si hinc alieno præsidio, non vestra virtute, evaseritis, obcurrat, non dico eis militibus, qui Hannibalem, qui Philippum, qui Antiochum, maximos nostræ ætatis reges ducesque, vicerunt; sed iis, qui hos ipsos Ligures aliquoties, pecorum modo fugientes, per saltus invios consecrati ceciderunt? Quod Hispani, quod Galli, quod Macedones Pœnive non audeant, Ligustinus hostis vallum Romanum subit, obsidet ultro, et obpugnat! quem, scrutantes antea devios saltus, abditum et latentem viæ inveniebamus. Ad hæc consentiens reddebatur militum ^c clamor, nullam militum culpam esse, quibus nemo ad erumpendum signum dedisset. Daret signum: intellecturum, eosdem, qui antea fuerint, et Romanos et Ligures esse.*

XXVIII. Bina cis montes castra Ligurum erant. ex iis, primis diebus, sole orto, pariter omnes compositi et instructi procedebant: tum, nisi exsatiati cibo vinoque, arma non capiebant. dispersi, inordinati exhibant; ut quibus ⁹⁴ pro spe certum esset, hostes extra vallum signa non elaturos. Adversus ita incompositos eos venientes, clamore pariter omnium, qui in castris erant, calonum quoque et lixarum, sublato, simul Vincuntur Ligures.
 omnibus portis Romani eruperunt. Liguribus adeo improvisa

^c militum del. Gron. Crev.

core orationem, meliusque structam fore, si legas: *Quatuor extraordinarias cohortes, duabus adjunctis, præposito M. Valerio legato, erumpere extraordinaria porta jussit.*

⁹⁰ *Extraordinaria porta*] Id est, porta prætoriana, quæ ideo *extraordinaria* quoque dicta est, quod juxta eam pedites equitesque extraordinarii tenderent.

⁹¹ *Ad dexteram principalem*] Vid. not. 15, ad l. III. c. 5.

⁹² *Ad quæstoriam portam*] Decumanam. Vid. not. 67, ad l. XXXIV. c. 47.

⁹³ *Duæ cohortes*] E sinistra ala. Hic remanet aliquis scrupulus, quod quatuor tantum cohortium sinistræ alæ mentionem facit in hac exercitus ordinatione Livius. At in ala, quæ idem fere erat apud socios, quod apud Romanos legio, decem cohortes erant, quemadmodum in legione. Hoc probatur ex Livio, qui l. X. c. 43, docet fuisse in exercitu consulari viginti alares cohortes: unde evidenter colligitur in decem cohortes alam divisam fuisse.

⁹⁴ *Pro spe certum esset*] Lege cum Mureto, *prope certum.*

U. C. 571. res fuit, ut perinde, ac si insidiis circumventi forent, trepidarent. Exiguum temporis aliqua forma pugnae fuit. fuga deinde effusa, et fugientium passim caedes erat. Equitibus dato signo, ut conscenderent equos, nec effugere quemquam sinerent, in castra omnes trepida fuga compulsi sunt: deinde ipsis exuti castris. Supra quindecim millia Ligurum eo die occisa, capta duo millia et quingenti. Triduo post Ligurum Ingaunorum omne nomen, obsidibus datis, "in ditionem" venit. gubernatores nautaeque conquisiti, "qui praedatores fuissent navibus, atque omnes in custodiam conjecti. Et a C. Matieno duumviro naves ejus generis in Ligustina ora triginta duae^a captae sunt. Haec qui nunciarent, literasque ad senatum ferrent, L. Aurelius Cotta, C. Sulpicius Gallus Romam missi; simulque peterent, ut L. Aemilio confecta provincia decedere, et deducere secum milites liceret, atque dimittere. Utrumque permissum ab senatu, et supplicatio ad omnia pulvinaria per triduum decreta: jussique praetores, Petillius urbanas dimittere legiones, Fabius sociis atque nomini Latino remittere delectum: et uti praetor urbanus consulibus scriberet, senatum aequum censere, subitarios milites, tumultus causa conscriptos, primo quoque tempore dimitti.

Graviscæ
colonia.

Libri
Numae
inventi.

XXIX. Colonia Graviscae eo anno deducta est in agrum Etruscum, de Tarquiniensibus quondam captum. Quina jugera agri data. tresviri deduxerunt, C. Calpurnius Piso, P. Claudius Pulcher, C. Terentius Istra. Siccitate et inopis frugum insignis annus fuit. Sex menses numquam pluisse, memoriae proditum est. "Eodem anno in agro L. Petillii scribae sub Janiculo, dum cultores agri altius moliuntur terram, duae lapideae arcæ, octonos ferme pedes longae, quaternos latae, inventae sunt, operculis plumbo devinctis. Literis La-

^a *deditionem* Gron. Crev.

^a *duae ac triginta* End.

95 *In deditionem venit*] Scripta lectio in *ditionem*. Moguntina editio, teste Gronovio, prima inexit id quod nunc vulgatum est. Recte sane. Etai enim illud alterum tolerari potest, vox *deditionem* sic convenit huc loco, ut nulla alia magia.

96 *Qui praedatores fuissent navibus*] Hic aliquod procul dubio vitium est. Fortasse dederat Livius: *qui in praedatoriis fuissent navibus*. Certe legendum esse *praedatoriis* probant verba sequentis periodi, *naves ejus generis*; quibus indicatur navium certi cujusdam generis prius mentionem factam fuisse.

97 *Eodem anno in agro L. Petillii*] Hoc loco apposuit Hearnius quaedam a Nardino, Rom. Vet. I. VII. c. 11, observata, ex quibus haec exscribere operae pretium esse duximus. Multa hic mihi dubia, inquit Nardinus, animum torquent. Ac primum, quo pacto tam praecleari carique regis monumentum per tot secula ita ignotum esse populo Romano potuerit, ut et

ipse situs ejus ignoratus sit. Adhuc, quo pacto intra paulo plus quingentorum annorum decursum corpus humanum ita consumi poterit, ut ne vestigium quidem ejus ossium, imo nec pulvis superfuerit. Item, quo pacto libri chartacei, tametsi omni cura custoditi, recenti specie esse potuerint. Ut et, unde chartae tunc usus, quam Plinius I. XIII. c. 11, post Alexandrum Magnum inventam in Aegypto dicit, annis plusquam trecentis post Numam: et, licet inventa jam tum et in usu fuerit, unde rudi illo et paupere seculo charta Romam ex Aegypto delata sit. Denique quomodo lingua Graeca tam familiaris tum temporis Latio fuerit. . . . Haec et plura alia forsitan me inducerent, ut fraudem atque imposturam hanc recentioris alicujus hominis fuisse suspicarer, nisi tam (graves et) antiquos scriptores nimis et inconsultae credulitatis damnare nefas existimarem.

tinis Græcisque utraque arca inscripta erat; in altera Numam U. C. 571. Pompilium, Pomponis filium, regem Romanorum, sepultum A. C. 181. esse; in altera libros Numæ Pompilii inesse. Eas arcas quum ex amicorum sententia dominus aperuisset, quæ titulum sepulti regis habuerat, inanis inventa, sine ullo vestigio corporis humani, aut ullius rei, per tabem tot annorum omnibus absumtis. in altera duo fasces, * candelis involuti, septenos habuere libros, non integros modo sed recentissima specie. Septem Latini de jure pontificio erant; septem Græci de disciplina sapientiæ, quæ illius ætatis esse potuit. Adjicit Antias Valerius, Pythagoricos fuisse, * vulgatæ opinioni, qua creditur Pythagoræ auditorem fuisse Numam, mendacio probabili adcommodata fide. Primo ab amicis, qui in re præsentibus fuerunt, libri lecti. mox pluribus legentibus quum vulgarentur, Q. Petillius prætor urbanus, studiosus legendi, eos libros a L. Petillio sumsit. et erat familiaris usus, ¹ quod scribam eum quæstor Q. Petillius in decuriam legerat. Lectis rerum summis, quum animadvertisset, pleraque dissolvendarum religionum esse, L. Petillio dixit, *Sese eos libros in ignem conjecturum esse. prius, quam id faceret, se ei permittere, uti, si quod seu jus, seu auxilium se habere ad eos libros repetendos existimaret, experiretur: id ² integra sua gratia eum facturum.* Scriba ³ tribunos plebis adit; ab tribunis ad senatum res est rejecta. Prætor se jusjurandum dare paratum esse aiebat, libros eos legi servarique non oportere. Senatus censuit, *Satis habendum, quod prætor jusjurandum polliceretur. libros primo quoque tempore in comitio cremandos esse. pretium pro libris, quantum Q. Petillio prætori majorique parti tribunorum plebis videretur, domino esse solvendum.* id scriba non accepit. libri in comitio, igne a ³ victimariis facto, in conspectu populi cremati sunt.

Comburentur.

XXX. Magnum bellum ea æstate coortum in Hispania citeriore. ad quinque et triginta millia hominum, quantum numquam ferme antea, Celtiberi comparaverant. Q. Fulvius Flaccus eam obtinebat provinciam. is, quia armare juventutem Celtiberos audierat, et ipse, quanta poterat, a sociis

Bellum in Hispania citeriore.

¹ ins. ad Gron. Crev.

98 *Candelis*] Punculis vel filis, pice aut cera illitis. Ceterum hoc idem de duabus illis Numæ arcis, dissentientes tamen in aliquibus, narrant Val. Max. l. I. c. I. Plin. XIII. 13. Plut. in Numæ.

99 *Vulgatæ opinioni*] Ad vulgatam opinionem, qua creditur Pythagoræ auditorem fuisse Numam, fidem accommodans per mendacium probabile. Fidem accommodare ad vulgatam opinionem, est inflectere et detorquere narrationis fidem ad opinionem vulgatam.

1 *Quod scribam eum quæstor Q. Petillius in decuriam legerat*] Quod Q. Petillius, quum quæstor esset, eum legerat scribam, et uni e

decuriis scribarum adscripserat. Hinc patet quæstoribus jus fuisse legendorum scribarum. Idem juris habuisse prætores et ædiles curules docet Cicero pro Cluent. n. 126. Porro scribarum ordo in decuriis distributus erat. Igitur quicumque legebatur scriba, in unam ex illis decuriis contributebatur.

2 *Integra sua gratia*] Ita ut ille eundem apud se gratiæ et amicitie gradum teneret.

3 *Victimariis*] Victimarii erant sacerdotum ministri, qui victimas ligabant, et cultrum, aquam, et molam salis parabant, ceteraque quæ sacris necessaria erant.

U. C. 571. auxilia contraxerat; sed nequaquam numero militum hostem
A. C. 181. æquabat. Principio veris exercitum in Carpetaniam duxit, et castra locavit ad oppidum Æburam, modico præsidio in urbe posito. Paucis post diebus Celtiberi, millia duo ferme inde, sub colle posuerunt castra. quos ubi adesse prætor Romanus sensit, M. Fulvium fratrem cum duabus turmis sociorum equitum ad castra hostium speculatum misit, quam proxime succedere ad vallum iussum, ut viseret, quanta essent; pugna abstineret, reciperetque sese, si hostium equitatum exeuntem vidisset. Ita, ut præceptum erat, fecit. Per dies aliquot nihil ultra motum, quam ut hæ duæ turmæ ostenderentur: dein subducerentur, ubi equitatus hostium castris procucurrissent⁵. Postremo^h Celtiberi, omnibus simul peditum equitumque copiis castris egressi, acie directa medio ferme spatio inter bina castra constiterunt. Campus erat planus omnis et aptus pugnae. ibi steterunt Hispani hostem expectantes. Romanus intra vallum suos continuit per quatrimum continuum: et illi eodem loco aciem instructam tenuerunt. Ab Romanis nihil motum. inde quievit in castris Celtiberi, quia pugnae copia non fiebat: equites tantum in stationem egrediebantur, ut parati essent, si quid ab hoste moveretur. pone castra utrique pabulatum et lignatum ibant, neutri alteros impediētes.

Vincuntur
Celtiberi.

XXXI. Prætor Romanus, ubi satis tot dierum quiete credidit spem factam hosti, nihil se priorem moturum, L. Acilium cum ala sinistra et sex millibus provincialium auxiliorum circumire montem jubet, qui ab tergo hostibus erat; inde, ubi clamorem audisset, decurrere ad castra eorum. nocte profecti sunt, ne possent conspici. Flaccus luce prima C. Scribonium, præfectum socium, ad vallum hostium⁴ cum equitibus extraordinariis sinistrae alae mittit. quos ubi et propius accedere, et plures, quam soliti erant, Celtiberi conspexerunt, omnis equitatus effunditur castris: simul et peditibus signum ad exeundum datur. Scribonius, uti præceptum erat, ubi primum⁵ fremitum equestrium¹ audivit, avertit equos, et castra repetit. eo effusius sequi hostes. primo equites, mox et peditum acies aderat, haud dubia spe, castra eo die se oppugnaturus⁶. quingentos passus, non plus, a vallo aberant. Itaque, ubi Flaccus¹ satis abstractos eos a præsidio castrorum suorum ratus est, intra vallum exercitu instructo, tribus partibus simul erumpit, clamore non tantum ad ardorem pugnae excitandum sublato, sed etiam ut, qui in montibus erant,

⁵ *procucurrisset* Gron. Crev.

⁶ *expugnaturus* Bekk.

^h *ins. et Ead.*

¹ *equestrem* Kreysa. Bekk.

¹ *itaque Flaccus ubi Ead.*

⁴ *Cum equitibus extraordinariis sinistra ala*] Vid. not. ad l. XXVII. c. 12.

⁵ *Fremitum equestrem*] Lege cum Gronovio *fremitum equestrem*: quemadmodum alibi *procella equestri*.

⁶ *Castra eo die se oppugnaturus*] Nihil mutandum. Hucusque pugnam tantum inter bina castra speraverant. ⁶ Nunc crescit illis audacia, et castra quoque Romana se oppugnaturus sperant.

exaudirent. nec morati sunt, quin decurrerent, sicut imperatum erat, ad castra: ubi quinque millium^m armatorum, non amplius, relictum erat praesidium. quos quum et paucitas sua, et multitudo hostium, et improvisa res terruisset, prope sine certamine capiuntur castra. castris, quæ pars maxime a pugnantibus conspici poterat, iniecit Acilius ignem.

XXXII. Postremi Celtiberorum, qui in acie erant, primi flammam conspexere. deinde per totam aciem vulgatum est, castra amissa esse, et tum cum maxime ardere. unde illis terror, inde Romanis animus crevit. jam clamor suorum vincientium accidebat, jam ardentia hostium castra adparebant. Celtiberi parumper incertis animis fluctuati sunt. ceterum, postquam receptus pulsus nullus erat, nec usquam, nisi in certamine, spes, pertinacius de integro capessunt pugnam. Acie media urgebantur acriter a quinta legione. adversus lævum cornu, in quo⁷ sui generis provincialia auxilia instruxisse Romanos cernebant, cum majore fiducia intulerunt signa. Jam prope erat, ut sinistrum cornu pelleretur Romanis, ni septima legio successisset. simul ab oppido Æbura, qui in praesidio relictis erant, in medio ardore pugnae advenerunt, et Acilius ab tergo erat. Diu in medio cæsi Celtiberi. qui supererant, in omnes passim partes capessunt fugam. Equites, bipartito in eos emissi, magnam cædem edidere. ad viginti tria millia hostium eo die cæsa: capta quatuor millia et septingentiⁿ, cum equis plus quingentis, et signa militaria octoginta^o octo. Magna victoria, non tamen incruenta fuit. Romani de duabus legionibus milites paullo plus ducenti, socium Latini nominis octingenti triginta, externorum auxiliarium duo millia ferme et quadringenti ceciderunt. Prætor in castra victorem exercitum reduxit. Acilius manere in castris ab se captis jussus. postero die spolia de hostibus lecta, et pro concione donati, quorum virtus insignis fuerat.

XXXIII. Sauciis deinde in oppidum Æburam devectis, per Carpetaniam ad Contrebiā ductæ legiones. ea urbs circumsessā, quum a Celtiberis auxilia arcessisset, morantibus iis, non quia ipsi cunctati sunt, sed quia profectos a^p domo inexplicabiles continuis imbribus viæ et inflati amnes tenebant, desperato auxilio suorum, in deditionem venit. Flaccus quoque, tempestatibus fœdis coactus, exercitum omnem in urbem introduxit. Celtiberi, qui a^q domo profecti erant, deditionis ignari, quum tandem, superatis, ubi primum remiserunt imbres, amnibus, Contrebiā venissent, postquam castra nulla extra mœnia viderunt, aut in alteram partem translata rati, aut recessisse hostes, per negligentiam effusi ad oppidum

Contrebia
capta.

^m quinque millium l. quingentorum Gron. Crev.

^o nonaginta Emd.

^p a del. Bekk.

ⁿ octingenti Emd.

^q a del. Gron. Crev. Bekk.

7 * Sui generis provincialia auxilia] Copias auxiliares in provincia collectas, ex eodem genere, ex quo ipsi erant, id est, Hispanos.

U. C. 671. accesserunt. In eos duabus portis Romani eruptionem fecerunt, et incompósitos adorti fuderunt. ⁸ Quæ res ad resistendum eos et ad capessendam pugnam inpediit, quod non uno agmine, nec ad signa frequentes veniebant, eadem magnæ parti ad fugam salutis fuit. Sparsi enim toto passim campo se diffuderunt: nec usquam confertos eos hostis circumvenit. tamen ad duodecim millia sunt cæsa: capta plus quinque millia hominum, equi quadringenti, signa militaria sexaginta duo. Qui palati e fuga domum se recipiebant, alterum agmen Celtiberorum venientium, deditionem Contrebiæ et suam cladem narrando, averterunt. extemplo in vicos castellaque sua omnes dilapsi. Flaccus, a Contrebia profectus, per Celtiberiam populabundus ducit legiones: ⁹ multa castella obpugnavit^o, donec maxima pars Celtiberorum in deditionem venit.

Aquileia
colonia.

Prima
aurata
statua.

Triumphus
L. Æmi ii
Paulli.

Pacem
petunt
Ligures.

XXXIV. Hæc in citeriore Hispania eo anno gesta. Et in ulteriore, Manlius prætor secunda aliquot prælia cum Lusitanis fecit. Aquileia colonia Latina eodem anno in agro Gallorum est deducta. tria millia peditum quinquagena jugera, centuriones centena, centena quadragena equites acceperunt. tresviri deduxerunt, P. Cornelius Scipio Nasica, C. Flaminius, L. Manlius Acidinus. Ædes duæ eo anno dedicatæ sunt: una Veneris Erycinæ ad portam Collinam: dedicavit L. Porcius L. F. Licinus duumvir. (vota erat ab consule L. Porcio, Ligustino bello.) altera, in foro olitorio, Pietatis. eam ædem dedicavit M⁹. Acilius Glabrio duumvir; statuamque auratam, ¹⁰ quæ prima omnium in Italia statua aurata est, patri Glabroni ¹¹ posuit. ¹² Is erat, qui ipse eam ædem voverat, quo die cum rege Antiocho ad Thermopylas depugnasset: locaveratque idem ex senatusconsulto. Per eosdem dies, quibus hæ ædes dedicatæ sunt, L. Æmilius Paullus proconsul ex Liguribus Ingaunis triumphavit. Transtulit coronas aureas quinque et viginti. nec præterea quidquam auri argentique in eo triumpho latum. captivi multi principes Ligurum ante currum ducti. ¹³ æris trecenos militibus divisit. Auxerunt ejus triumphi famam legati Ligurum, pacem perpetuam orantes: *ita in animum induxisse Ligurum gentem, nulla umquam arma, nisi*

^o expugnavit Bekk.

¹¹ patris Glabronis Ead.

8 * Quæ res . . . eadem] Eadem res magnæ parti salutis fuit, quæ impedimento fuerat ad pugnam, nempe quod non uno agmine veniebant, nec circa signa ex disciplina conglobati, sed disjecti dissipatique.

9 Multa castella oppugnavit] Nobis, ut et Gronovio, placeret magis expugnavit.

10 Quæ prima omnium . . . statua aurata est] Assentimur Gronovio legenti, quæ prima omnium statua aurata est. Statuere statuam frequenter dixere veteres. Cic. pro Sextio, n. 83, Non dubito, quin aliquando statua huic in

foro statueretur: et bis Phil. IX. n. 16, eadem locutione utitur. * et ipse Livius, XXIII. 19, Statua ejus indicio fuit, Præneste in foro statuta.

11 Is erat] Refer rō is ad patrem Glabronem, cui statua posita est, non ad filium, qui posuit. Quod et satis patet ex ipsis Livii verbis, et clare omnino exprimitur a Val. Max. l. II. c. 5.

12 Æris trecenos] Qui sequant uncias argenti nostrates ternas cum senis, ut vocant, grossis.

imperata a populo Romano, sumere. Responsum à Q. Fabio U. C. 571. prætore est Liguribus jussu senatus, *Orationem eam non novam* A. C. 181. *Liguribus esse: mens vero ut nova et orationi conveniens esset, ipsorum id plurimum referre.* Ad consules irent, et, quæ ab iis imperata essent, facerent. nulli alii, quam consulibus, senatum crediturum esse, ¹³ *sincera fide in pace Ligures esse.* Pax in Liguribus fuit. In Corsica pugnatum est cum Corsis. ad duo millia eorum M. Pinarius prætor in acie occidit. qua clade compulsi obsides dederunt, et ¹⁴ *ceræ centum millia pondo.* Inde in Sardiniam exercitus ductus, et cum Iliensibus, gente ne nunc quidem omni parte pacata, secunda prælia facta. ¹⁵ *Karthaginiensibus eodem anno centum obsides redditi,* ¹⁶ *pacemque cum^a iis populus Romanus, non ab se tantum, sed ab rege etiam Masinissa, præstitit:* ¹⁷ *qui tum^r præsidio armato agrum, qui in controversia erat, obtinebat.*

XXXV. Otiosam provinciam consules habuerunt. M. U. C. 572. Bæbius, comitiorum caussa Romam revocatus, consules creavit A. C. 180. A. Postumium Albinum Luscum et C. Calpurnium Pisonem. Prætores exinde facti Ti. Sempronius Gracchus, L. Postumius Albinus, P. Cornelius Mammula, Ti. Minucius Molliculus, A. Hostilius Mancinus, C. Mænius. ii omnes magistratum Idibus Martiis inierunt. Principio ejus anni, quo A. Postumius Albinus et C. Calpurnius Piso consules fuerunt, ab A. Postumio consule in senatum introducti, qui ex Hispania citeriore venerant a Q. Fulvio Flacco, L. Minucius legatus, et duo tribuni militum, T. Mænius et ¹⁸ *L. Terentius Massiliota^a.* Hi quum duo secunda prælia, deditionem Celtiberiæ, confectam provinciam nunciassent, nec stipendio, quod mitti soleret, nec frumento portato ad exercitum in eum annum opus esse, petierunt ab senatu primum, *ut ob res prospere gestas Ditis immortalibus honos haberetur.* deinde, *ut Q. Fulvio decedenti de provincia deportare inde exercitum, cujus forti opera et ipse et multi ante eum prætores usi essent, liceret.* *quod fieri, præterquam quod ita deberet,* ¹⁹ *etiam prope necessa-*

A. Postumio, C. Calpurnio Coss.

^a tum Kreyss. Bekk.

^r tum l. cum Crev. Kreyss. Bekk.

^a Massa Gron. Crev. Massaliota Bekk.

¹³ *Sincera fide in pace Ligures esse*] Totum hoc abjudicat Vict. codex: quod et facile intelligeretur, etiamsi abesset. Adde et incommodam iterationem verbi esse: *crediturum esse, sincera fide in pace Ligures esse.*

¹⁴ *Ceræ centum millia pondo*] Libras Parisienses 78,125.

¹⁵ *Karthaginiensibus . . . centum obsides redditi*] Vid. supra l. XXXII. c. 2.

¹⁶ *Pacemque cum iis populus Romanus non ab se tantum, sed ab rege etiam Masinissa præstitit*] Gronovius delet *cum*, et huic firmandæ emendationi affert exempla: e Livio quidem, l. IX. c. 20, *Pacis per omnem Apuliam præstanda populo Romano auctores: *XXXIX.*

¹⁸ *L. Terentius Massa*] Vict. codex, *Massaliota*. Vide not. 82 ad l. XXXI. c. 50, et not. 43 ad l. XXXVIII. c. 42.

¹⁷ *Qui cum præsidio*] Substituimus, auctore Vict. codice, præpositionem *cum*, pro eo quod in vulgatis legitur, *tum*.

¹⁹ *Etiam prope necessarium esset*] Lege cum Gronovio esse.

U. C. 572. *rium esset*^t. Ita enim obstinatos esse milites, ut non ultra retineri posse in provincia viderentur, injussuque abituri inde essent, si non dimitterentur: aut in perniciosam, si quis impense retineret, seditionem exarsuri. Consulibus ambobus provinciam Ligures esse senatus jussit. Prætores inde sortiti sunt. A. Hostilio urbana, Ti. Minucio peregrina obvenit, P. Cornelio Sicilia, C. Mænio Sardinia. Hispanias sortiti, L. Postumius ulteriorem, Ti. Sempronius citeriorem. Is quia successurus Q. Fulvio Flacco erat, ne vetere exercitu provincia spoliaretur, Quæro, inquit, de te, L. Minuci, quum confectam provinciam nuncies, existimesne, Celtiberos perpetuo in fide mansuros, ita ut sine exercitu ea provincia obtineri possit? Si neque de fide barbarorum quidquam recipere aut adfirmare nobis potes, et habendum illic utique exercitum censes; utrum tandem auctor senatui sis supplementum in Hispaniam mittendi, ut ii modo, quibus emerita stipendia sint, milites dimittantur, veteribus militibus tirones immisceantur? an, deductis de provincia veteribus legionibus, novas conscribendi et mittendi; quum²⁰ contemptum tirocinium etiam mitiores barbaros excitare ad rebellandum possit? Dictu, quam re, facilius sit, provinciam ingenio ferocem, rebellatricem, confecisse? Paucae civitates, ut quidem ego audio, quas vicina maxime hiberna premebant, in jus ditionemque venerunt; ultiores in armis sunt. quæ quum ita sint, ego jam hinc prædico, Patres conscripti, me exercitu eo, qui nunc est, rempublicam administraturum: si deducat secum Flaccus legiones, loca pacata me ad hibernacula lecturum²¹, neque novum militem ferocissimo hosti objecturum.

XXXVI. Legatus ad ea, quæ interrogatus erat, respondit: Neque se, neque quemquam alium divinare posse, quid in animo Celtiberi haberent, aut porro habituri essent. Itaque negare non posse, quin rectius sit, etiam ad pacatos barbaros, nondum satis adsuetos imperio, exercitum mitti. novo autem, an vetere exercitu opus sit, ejus esse dicere, qui scire possit, qua fide Celtiberi in pace mansuri sint; simul et qui illud exploratum habeat, quieturos milites, si diutius in provincia retineantur. Si ex eo, quod aut inter se loquantur, aut subclamationibus apud concionantem imperatorem significant, quid sentiant, conjectandum sit; palam vociferatos esse, aut imperatorem in provincia retenturos, aut cum eo in Italiam venturos esse. Disceptationem inter prætorem legatumque consulum relatio interrupit; qui²¹ suas ornari provincias, priusquam de prætoris exercitu ageretur, æquum censebant. Novus omnis exercitus consulibus est decretus; binæ legiones Romanæ cum suo equitatu, et sociûm

^t esse Kreyss. Bekk.

²¹ electurum Gron. Crev.

20 Contemptum tirocinium] Contemptus suis provinciis opus essent. Verbum ornari tironis exercitus. proprium est hac in re.

21 Suas ornari provincias] Decerni ea quæ

Latini nominis, ²² quantus semper numerus, quindecim millia U. C. 572. peditum et octingenti equites. cum hoc exercitu Apuanis A. C. 180. Liguribus ut bellum inferrent, mandatum est. P. Cornelio et M. Bæbio prorogatum imperium, jussique provincias obtinere, donec consules venissent. tum imperatum, ut, dimisso, quem haberent, exercitu, reverterentur Romam. De Ti. Sempronii deinde exercitu actum est. novam legionem ei quinque millium et ducentorum peditum cum equitibus quadringentis consules scribere jussi; et mille præterea peditum civium Romanorum, quinquaginta equites: et sociis e nomine Latino ^x imperare septem millia peditum, trecentos equites. cum hoc exercitu placuit ire in Hispaniam citeriorem Ti. Sempronium. ²³ Q. Fulvio permissum, ut, qui milites, ante Sp. Postumium ^y, Q. Marcium consules, cives Romani socii^{ve}, in Hispaniam transportati essent, et præterea, supplemento adducto, quot amplius duabus legionibus, quam decem millia, et quadringenti pedites, sexcenti equites essent; et socium Latini nominis duodecim millia^z, sexcenti equites, quorum forti opera duobus adversus Celtiberos præliis usus Q. Fulvius esset, eos, si videretur, secum deportaret. Et supplicationes decretæ, quod is prospere rempublicam gessisset: et ceteri prætores in provincias missi. Q. Fabio Buteoni prorogatum in Gallia imperium est. Octo legiones, præter exercitum veterem, qui in Liguribus in spe propinqua missionis erat, eo anno esse placuit. et ²⁴ is ipse exercitus ægre explebatur propter pestilentiam, Pestis in Italia. quæ jam tertium annum urbem Romanam atque Italiam vastabat.

XXXVII. Prætor Ti. Minucius, et haud ita multo post consul C. Calpurnius moritur, multique alii omnium ordinum Calpurnius Cos. moritur. inlustres viri: postremo prodigii loco ea clades haberi cœpta

^x et sociis nominis Latini Kreyss. Bekk.

^y add. et Gron. Crev.

^z add. pedites Crev.

²² *Quantus semper numerus*] Vult Lipsius l. II. de Milit. Rom. Dial. 7, hic legi, *quantus tum semper numerus*, quia nimirum ex Livio et Polybio constat, a sociis, ut plurimum, parem Romanis legionibus peditum numerum, duplicem equitum solere præberi. Sed illud *tum* etiamsi non exprimatur, facile ex ipsa re suppleri potest. Intellige igitur tantummodo hoc jam a multis annis servatum esse. Vid. supra c. 18.

²³ *Q. Fulvio permissum, ut*] Q. Fulvio permissum est, ut deportaret secum in Italiam eos milites, qui ante Sp. Postumium et Q. Marcium consules in Hispaniam transportati essent; et præterea, quanto numero, post supplementum adductum, duæ legiones excederent decem millia et quadringentos pedites, sexcentos equites, quanto item numero socialis exercitus superaturus esset duodecim millia peditum, sexcentos equites, eum numerum

peditum equitumque Q. Fulvius secum quoque deportaret, eos potissimum deligendo, quorum forti opera usus esset. Sex millia et ducentos pedites Romanos Ti. Sempronius in Hispaniam secum adducebat. Decem millia et quadringenti pedites Romani in Hispania remanere debebant. Ergo e veteri exercitu quatuor tantum millia et ducenti manebunt ad signa. Ceteri omnes dimittentur: sed eo ordine, ut primum dimittantur qui ante consulatum Postumii et Marcii in Hispaniam venerant, tum ii qui fortem operam reipublicæ in duobus adversus Celtiberos præliis navaverant. Idem dicas de equitibus Romanis, de peditibus equitibusque sociis. Ceterum post hæc verba, *socium Latini nominis duodecim millia*, addidimus vocem *pedites* ex uno Hearnii MS.

²⁴ *Is ipse exercitus*] Hæc verba refer ad octo legiones. Is ipse numerus legionum, etsi non magnus, ægre tamen explebatur.

U. C. 572. est. C. Servilius pontifex maximus piacula iræ Deūm con-
 A. C. 180. quirere jussus, decemviri libros inspicere, consul Apollini,
 Æsculapio, Saluti ²⁵ dona vovere, et dare signa inaurata; quæ
 vovit deditque. Decemviri supplicationem in biduum vale-
 tudinis caussa in urbe et per omnia fora conciliabulaque edix-
 erunt: majores duodecim annis, omnes coronati et lauream in
 manu tenentes, supplicaverunt. Fraudis quoque humanæ
 insinuaverat suspicio animis; et veneficii quæstio ex senatus-
 consulto, quod in urbe, propiusve urbem decem millibus
 passuum esset commissum, C. Claudio prætori, qui in locum
 Ti. Minucii erat subfectus; ultra decimum lapidem per fora
 conciliabulaque C. Mænio, priusquam in Sardiniam provin-
 ciam trajiceret, decreta. Suspecta consulis erat mors maxime.
 Privignus ei necatus a Quarta Hostilia uxore dicebatur. ut quidem filius
 subfectus. ejus Q. Fulvius Flaccus in locum vitrici consul est declaratus,
 aliquanto magis infamis mors Pisonis cœpit esse: et testes
 exsistebant, qui post declaratos consules Albinum et Pisonem,
 quibus comitiis Flaccus tulerat repulsam, et exprobratum ei
 a matre dicerent, quod jam ei tertium negatus consulatus
 petenti esset, et adjecisse, *pararet se ad petendum; intra duos
 menses effecturam, ut consul fieret.* Inter multa alia testi-
 monia, ad causam pertinentia, hæc quoque vox, nimis vero
 eventu comprobata, valuit, cur Hostilia damnaretur. Veris
 principio hujus, dum consules novos delectus Romæ tenet,
 mors deinde alterius, et creandi comitia consulis in locum
 ejus, omnia tardiora fecerunt: interim P. Cornelius et M.
 Bæbius, qui in consulatu nihil memorabile gesserant, in
 Apuanos Ligures exercitum induxerunt.

Uxor ejus
damnata.

Apuani in
Samnium
transducti.

XXXVIII. Ligures, qui ante adventum in provinciam con-
 sulum non exspectassent bellum, inprovviso obpressi, ad duo-
 decim millia hominum dediderunt se. Eos, consulto per
 literas prius senatu, deducere ex montibus in agros campestres
 procul ab domo, ne reditus spes esset, Cornelius et Bæbius
 statuerunt, nullum alium ante finem rati fore Ligustini belli.
 Ager publicus populi Romani erat in Samnitibus, ²⁶ qui
 Taurasinorum [fuerat. In eum quum] traducere^a Ligures
 Apuanos vellent, edixerunt, ²⁷ Ligures ab Anido montibus
 descendere^b cum liberis conjugibusque: sua omnia secum
 portarent. Ligures, sæpe per legatos deprecanti, ne penates,

^a Taurasinorum * * * traducere Gron. Bekk.

^b Ligures Apuani de montibus descenderent Kreyss. Bekk.

²⁵ Dona vovere et dare signa inaurata]
 Vovere et dare dona, nempe signa inaurata.

²⁶ Qui Taurasinorum [fuerat. In eum quum]
 traducere] Verba quæ uncis inclusa sunt, ex
 Sigonii conjectura sunt adjecta. De Taurasi-
 norum nomine dubitatur. In vet. edit. pro
 Taurasinorum legitur, teste Gronovio, Taura-
 ninorum. Tauraniæ oppidi mentionem facit
 Plinius, l. III. c. 5.

²⁷ Ligures ab Anido montibus descendere]
 Hunc extremum quadragesimum librum Sigo-
 nius et alii monent ex unico exemplari, quod
 in Germania foret, descriptum esse. Itaque
 mirandum non est, quod is pluribus in locis
 deformatus reperiatur. Velut hoc loco grave
 niendum est, quod feliciter purgare videtur
 Muretus: Ligures Apuani de montibus descen-
 derent. Verba sunt edicti consulum.

sedem, in qua geniti essent, sepulcra majorum, cogerentur U. C. 572. relinquare, arma, obsides pollicebantur. postquam nihil inpe- A. C. 180. trabant, neque vires ad bellandum erant, edicto paruerunt. Traducti sunt publico sumtu ad quadraginta millia liberorum capitum cum feminis puerisque. ²⁸ argenti data centum et quinquaginta millia ^c, ²⁹ unde, in novas ædes, compararent, quæ opus essent. agro dividendo dandoque iidem, qui traduxerant, Cornelius et Bæbius præpositi. postulantibus tamen ipsis, quinqueviri ab senatu dati, quorum ex consilio agerent. Transacta re, quum veterem exercitum Romam deduxissent, triumphus ab senatu est decretus. Hi omnium primi nullo bello gesto triumpharunt. ³⁰ tantum hostes ducti ante currum: quia, nec quid ^d ferretur, neque quid duceretur captum, neque quid militibus daretur, quidquam in triumphis eorum fuerat.

Triumphus
nullo bello
gesto.

XXXIX. Eodem anno in Hispania Fulvius Flaccus pro- Res Hispani-
consul ^e, quia successor in provinciam tardius veniebat, educto ^{niz}.
exercitu ex hibernis, ulteriorem Celtiberiæ agrum, unde ad
deditionem non venerant, institit vastare. qua re irritavit
magis, quam conterruit, animos barbarorum: et, clam com-
paratis copiis, saltum Manlianum, per quem transiturum
exercitum Romanum satis sciebant, obsederunt. In Hispaniam
ulteriorem eunti L. Postumio Albino collegæ Gracchus
mandaverat, ³¹ ut Q. Fulvium certiores faceret, Tarraconem
exercitum adduceret. *ibi* ³² *dimitti veteranos, supplementaque
distribuere, et ordinare omnem exercitum sese velle.* Dies quo-
que, et ea propinqua, edita Flacco est, qua successor esset
venturus. Hæc nova adlata res, omissis, quæ agere insti-
tuerat, Flaccum raptim deducere exercitum ex Celtiberia

Hispani
Flacco
insidiantur.

^c add. *sestertium* Gron. Crev.

^d quod hic et bis deinceps Kreyss. Bekk.

^e *proprætor* Gron. Crev.

²⁸ *Argenti data centum et quinquaginta millia*] Glareanus dubitanter: *adjiciendum puto, sestertium.* Hoc velut ex oraculo profectum arripuerunt editores omnes et in contextum inseruerunt, quum tamen nihil sit minus probabile. Primo enim non existimamus ex usu fuisse Latinorum ut quum per sestertios numerarent, apponerent vocem *argenti*, quæ quidem omnino supervacanea erat, quum nulli essent sestertii alii quam argentei. Secundo centum et quinquaginta millia sestertium æquant marcas argenti nostrates 586 fere: summa perridicule exigua, quæ in quadraginta hominum millia dividatur. Resecandum ergo duximus inconcinnum additamentum. Rursus si vel intelligamus vel adjiciamus *pondo*, inmane pondus argenti exsurget, marcas nostrates 234,375, præterquam quod verisimile non est argentum non signatum Liguribus datum esse. Suspiciamus potius per *ro argenti* hic indicari denarios, quemadmodum in compluribus aliis locis hæ voces, *argenti bigati* vel *quadrigati*, junctæ cum numero *millia*, exprimunt bigatos

vel quadrigatos denarios. Sed quum denarii 150,000 efficiant tantummodo pondus marcarum argenti Parisiensium fere 2344, facile crediderimus numerum hoc loco esse depravatam, et minorem eo quem Livius dederat.

²⁹ *Unde in novas ædes*] Imo *sedes*: qua voce continebuntur et domus et agri.

³⁰ *Tantum hostes ducti ante currum*] An il qui se dediderant, duodecim hominum millia? An legendum *obsides*? ut suspicatur Gronovius. Parum liquet: nec magni momenti res est. Mox pro ter repetito *quid*, vult idem Gronovius, non immerito, ter reponi *quod*.

³¹ *Ut Q. Fulvium certiores faceret, Tarraconem exercitum adduceret*] Sensus est, ut juberet Q. Fulvium adducere exercitum in urbem Tarraconem. Sed dubitamus an locutio satis congrua et ex usu bonæ Latinitatis habenda sit. Nullum certe aliud ejus exemplum novimus.

³² *Dimitti veteranos, supplementaque distribuere*] Fortasse *dimittere*. GRONOVIVS.

U. C. 572. quum coëgisset, barbari, caussæ ignari, suam defectionem et
 A. C. 180. clam comparata arma sensisse eum, et pertimuisse rati, eo
 ferocius saltum insederunt. Ubi eum saltum prima luce
 agmen Romanum intravit, repente ex duabus partibus simul
 exorti hostes Romanos invaserunt. Quod ubi vidit Flaccus,
 primos tumultus, in agmine per centuriones stare omnes, suo
 quemque loco, et arma expedire jubendo, sedavit: et, sarcinis
 jumentisque in unum locum coactis, copias omnes partim ipse,
 partim per legatos tribunosque militum, ut tempus, ut ¹ locus
 postulabat, sine ulla trepidatione instruxit: *"cum bis deditis
 rem esse admonens. Scelus et perfidiam illis, non virtutem, nec
 animum accessisse. Reditum ignobilem in patriam, clarum ac
 memorabilem eos sibi fecisse: cruentos ex recenti cæde hostium
 gladios, et manantia sanguine spolia, Romam ad triumphum
 delaturos.* Plura dici tempus non patiebatur. invehebant se
 hostes, et in partibus extremis jam pugnabatur. deinde acies
 concurrerunt.

XL. Atrox ubique prælium, sed varia fortuna erat. egregie
³³ legiones, nec segnius duæ alæ pugnabant; externa auxilia
 ab simili armatura, meliore aliquantum militum genere, urge-
 bantur, nec locum tueri poterant. Celtiberi, ubi ordinata
 acie et signis conlatis se non esse pares legionibus senserunt,
 cuneo inpressionem fecerunt. quo tantum valent genere
 pugnae, ut, quacumque parte ³⁵ perculere inpetu suo, sustineri
 nequeant. tunc quoque turbatae legiones sunt, prope inter-
 rupta acies. Quam trepidationem ubi Flaccus conspexit,
 equo advehitur ad legionarios equites: et, *Ecquid auxilii in
 vobis est? Actum jam de hoc exercitu erit?* quum undique
 adclamassent, *quin ederet, quid fieri velit; non segniter impe-
 rium exsecuturos. Duplicate turmas, inquit, duarum legionum
 equites, et ³⁶ permittite equos in cuneum hostium, quo nostros
 urgent. id cum majore vi equorum facietis, si effrenatos in eos
 equos inmittitis: quod sæpe Romanos equites cum magna laude
 fecisse sua, memoriæ proditum est.* Dicto paruerunt, detrac-
 tisque frenis bis ultro citroque cum magna strage hostium,
 infractis omnibus hastis, transcurrerunt. Dissipato cuneo, in
 Cæduntur. quo omnis spes fuerat, Celtiberi trepidare, et, prope omissa
 pugna, locum fugæ circumspicere. Et ³⁷ alarii equites, post-
 quam Romanorum equitum tam memorabile facinus videre,
 et ipsi, virtute eorum accensi, sine ullius imperio in pertur-

¹ et Gron. Crev.

³³ Cum bis deditis] Unius Celtiberorum
 deditionis supra fit mentio, c. 33. Quando
 altera facta sit, haud facile reperiens.

³⁴ Legiones . . . alæ . . . externa auxilia]
 Hic clare distinguuntur tria militum genera in
 exercitu Romano: legiones, e civibus Romanis;
 alæ, e sociis et nomine Latino constantes:
 externa auxilia sunt aliarum gentium, et hic

intelligi debent Hispani, quum dicantur simili
 armatura fuisse cum Celtiberis hostibus.

³⁵ Perculere impetu suo] Lege pertulere
 impetus suos.

³⁶ Permittite equos . . . id cum majore vi
 equorum] Tan. Faber delet vocem equorum.

³⁷ Alarii equites] Equites socii.

batos jam hostes equos inmittunt. Tunc vero Celtiberi omnes U. C. 572. in fugam effunduntur, et imperator Romanus, aversos hostes A. C. 180. contemplatus, ædem Fortunæ Equestri, Jovique optimo maximo ludos vovit. Cæduntur Celtiberi per totum saltum dissipati fuga. decem et septem millia hostium cæsa eo die traduntur: vivi capti plus quatuor^s millia, ducentis septuaginta septem cum signis militaribus, equis prope mille centum. Nullis castris eo die victor exercitus mansit. victoria non sine jactura militum fuit. quadringenti septuaginta duo milites Romani, sociûm ac Latini nominis mille decem et novem, cum his tria millia militum auxiliariorum perierunt. ita victor exercitus, renovata priore gloria, Tarraconem est perductus. Venienti Fulvio Ti. Sempronius prætor, qui biduo ante venerat, obviam processit: gratulatusque est, quod rempublicam egregie gessisset. cum summa concordia, quos dimitterent, quosque retinerent milites, composuerunt. Inde Fulvius, exauctoratis militibus in naves inpositis, Romam est profectus. Sempronius in Celtiberiam legiones duxit.

XLI. Consules ambo in Ligures exercitus induxerunt Res in
Liguria
gestæ. diversis partibus. Postumius prima et tertia legione Balistam Suismontiumque montes obsedit: et, premendo præsidiis angustos saltus eorum, commeatus interclusit, inopiaque omnium rerum eos perdomuit. Fulvius, secunda et quarta legione adortus a Pisis Apuanos Ligures, qui eorum circa Macram fluvium incolebant, in deditionem acceptos, ad septem millia hominum in naves ³⁸ inpositos, præter oram Etrusci maris Neapolim transmisit. inde in Samnium traducti, agerque his inter populares datus est. Montanorum Ligurum ab A. Postumio vineæ cæsæ, frumentaue deusta: donec cladibus omnibus belli coacti in deditionem venerunt, armaque traderunt. Navibus inde Postumius ad visendam oram Ingaurorum Intemeliorumque Ligurum processit. Priusquam hi consules venirent ad exercitum, qui Pisas ³⁹ indictus erat, præerant A. Postumius et ⁴⁰ frater Q. Fulvii M. Fulvius Nobilior. Secundæ legionis Fulvius tribunus militum erat. ⁴¹ is mensibus suis dimisit legionem, jurejurando adactis centurionibus, ⁴² æs in ærarium ad quæstores esse delaturos. Hoc ubi Pla-

^s tria Gron. Crev.

³⁸ *Inpositos*] Affirmat Sigonius in primo exemplari Germanico exstitisse *imposita*. Recte fecit quisquis mutavit.

³⁹ *Indictus erat*] Proba emendatio Sigonii, quum legeretur *inductus*. *Inducitur* exercitus in hostilem agrum: *indicitur*, quum ei dies et locus statuitur ad conveniendum.

⁴⁰ *Frater Q. Fulvii*] Hic M. Fulvius Nobilior frater germanus fuit illius Q. Fulvii Flacci, qui consul futurus est proximo anno, et quinquennio post censor, a quo et senatu motus est. Vid. infra not. 31 ad l. XLI. c. 27. Idem fra-

ter patruelis fuit Q. Fulvii Flacci, qui consul est hoc ipso anno.

⁴¹ *Is mensibus suis*] Docet Polybius l. VI. tribunos militum inter se comparare solitos, ut e sex tribunis, qui in quamque legionem erant, bini alterna vice semestris spatii menses duos imperarent. Quum igitur imperandi vices ad Fulvium pervenissent, is suis mensibus, id est, suo bimestri legionem dimisit. Hæc fere Turnebus l. XXX. Advers. c. 24.

⁴² *Æs in ærarium*] Intellige stipendium militare, quod jam a quæstoribus numeratum

U. C. 572. centiam (nam eo forte erat profectus) ⁴³ Aulo nunciatum est, cum equitibus expeditis secutus dimissos, quos eorum potuit adsequi, ⁴⁴ deduxit^b castigatos Pisas. de ceteris consulem certiore fecit. Eo referente, senatusconsultum factum est, ut M. Fulvius in Hispaniam relegaretur ultra novam Karthaginem. Literæque ei datæ sunt a consule ad P. Manlium in Hispaniam ulteriorem deferendæ. Milites jussi ad signa redire. causa ignominiae, uti semestre stipendium in eum annum esset ei legioni, decretum: qui miles ad exercitum non redisset, eum ipsum bonaque ejus vendere consul jussus.

Sacerdotes
mortui et
subfecti.

Contentio
de rege
sacrifico.

XLII. Eodem anno L. Duronius, qui prætor anno superiore ex Illyrico cum decem navibus Brundisium redierat, inde, in portu relictis navibus, quum venisset Romam, inter exponendas res, quas ibi gessisset, haud dubie in regem Illyriorum Gentium latrocinii omnis maritimi causam avertit. *ex regno ejus omnes naves esse, quæ superi maris oram depopulatæ essent. de his rebus se¹ legatos misisse, nec conveniendi regis potestatem factam.* Venerant Romam legati a Gentio, qui, *quo tempore Romani conveniendi regis causa venissent, agrum forte eum in ultimis partibus fuisse regni dicerent. Petere Gentium ab senatu, ne crederent confictis criminibus in se, quæ inimici detulissent.* Ad ea Duronius adjecit, multis civibus Romanis et sociis Latini nominis injurias factas in regno ejus; et cives Romanos dici Corcyrae retineri. Eos omnes Romam adduci placuit: C. Claudium prætorem cognoscere: neque ante Gentio regi legatisve ejus responsum reddi. Inter multos alios, quos pestilentia ejus anni absumsit, sacerdotes quoque aliquot mortui sunt. L. Valerius Flaccus pontifex mortuus est: in ejus locum subfectus est Q. Fabius Labeo. P. Manlius, qui nuper ex ulteriore Hispania redierat, ⁴⁵ triumvir epulo: Q. Fulvius M. F. in locum ejus triumvir cooptatus, tum ⁴⁶ prætextatus erat. De rege sacrifico subficiendo in locum Cn. Cornelii Dolabellæ contentio inter C. Servilium pontificem maximum fuit et L. Cornelium Dolabellam duumvirum navalem; quem, ut inauguraret, pontifex ⁴⁷ magistratu sese abdicare jubebat. recusantique id facere ob eam rem multa duumviro dicta a pontifice; deque ea, quum provocasset, certatum ad populum. quum plures jam ⁴⁸ tribus, intro vocatæ, dicto esse audientem pontifici duumvirum, juberent;

^b reduxit Bekk.

¹ se del. Gron. Crev.

jubet Fulvius in ærarium referri, tanquam nihil pertinens ad eos milites qui dimittebantur.

⁴³ *Aulo nunciatum est*] A. Postumio, qui tribunus militum cum M. Fulvio exercitui præerat. Olim hic edebatur *Fulvio nunciatum est*. At patet ex ipsa rei narratione, nec Fulvium tribunum militum, nec Fulvium consulem hic intelligi posse. Itaque recte emendavit Sigonius *Aulo*.

⁴⁴ *Deduxit . . . Pisas*] Lege cum Gronovio

reduxit.

⁴⁵ *Triumvir epulo*] Vid. not. 15 ad lib. XXXIII. c. 42 supra.

⁴⁶ *Prætextatus*] Puer etiamnum togam prætextam gerens.

⁴⁷ *Magistratu sese abdicare jubebat*] Quia nempe non licebat regem sacrorum ullum magistratum gerere.

⁴⁸ *Tribus intro vocatæ*] Vocatæ in ovile, ut ferrent suffragia.

multamque remitti, si magistratu se abdicasset; ⁴⁹ ultimum de u. c. 572. cœlo, quod comitia turbaret, intervenit. religio inde fuit pon- A. C. 180. tificibus inaugurandi Dolabellæ. P. Clœlium Siculum in- augurarunt, ⁵⁰ qui secundo loco inauguratus erat. Exitu anni et C. Servilius Geminus pontifex maximus decessit: idem decemvir sacrorum fuit. pontifex in locum ejus a collegio cooptatus est Q. Fulvius Flaccus: ⁵¹ at pontifex maximus M. Æmilius Lepidus, quum multi clari viri petissent: et decem- vir sacrorum Q. Marcius Philippus in ejusdem locum est cooptatus. Et augur Sp. Postumius Albinus decessit. in locum ejus ⁵² P. Scipionem, filium Africani, augures coopta- runt. Cumanis eo anno petentibus permissum, ut publice Latine loquerentur, et præconibus Latine vendendi jus esset.

XLIII. Pisanis agrum pollicentibus, quo Latina colonia deduceretur, gratiæ ab senatu actæ. triumviri creati ad eam rem Q. Fabius Buteo, M. et P. Popilii Lænates. A C. Mænio prætore (cui, provincia Sardinia quum evenisset, additum erat, ut quæreret de beneficiis longius ab urbe decem millibus pas- suum) literæ adlatæ, *Se jam tria millia hominum damnasse, et crescere sibi questionem indicia. aut eam sibi esse* ⁵³ *deserendam, aut provinciam dimittendam.* ⁵⁴ Q. Fulvius Flaccus ex His- pania rediit Romam cum magna fama gestarum rerum, qui, quum extra urbem triumphii causa esset, consul est creatus cum L. Manlio Acidino; et post paucos dies cum militibus, quos secum deduxerat, triumphans urbem est invectus. Tulit Q. Fulvii in triumpho coronas aureas centum viginti quatuor: præterea triumphus. ⁵⁵ auri pondo triginta unum; et ⁵⁶ signati Oscensis nummum

⁴⁹ *Ultimum de cœlo*] *Ultimum* hic intelli- gimus dictum per appositionem. *Intervenit de cœlo* tanquam *ultimum*, tanquam ultimus totius nego- tii finis, aliquid *quod comitia turbaret*. Eodem fere modo l. I. c. 47 exposuimus *ab stirpe ultima*, nempe, ab stirpe, tanquam ab aliquo principio ultimo, unde orsus Tarquinius totam deinde Ser. Tullii vitam exagitavit. Quod autem dicitur hic intervenisse de cœlo, id vel fulgur fuit, vel tonitru. Jove enim tonante, vel fulgurante, comitia haberi nefas erat. Ce- terum non aspernanda est Sigonii conjectura, loco *reū ultimum* emendantis *vitium*. Sic *vitio creati* magistratus sæpe dicuntur.

⁵⁰ *Qui secundo loco inauguratus erat*] Nihil hic reperit difficultatis Gronovius. *P. Clœlium Siculum inauguravit*, nempe regem sacrorum, *qui secundo loco inauguratus erat*, nempe pon- tifex. Sed cur secundi loci nomine designetur pontificatus, nec ille explicat, nec nos suspicari possumus. Satiùs fuerit dicere vel hæc verba vitiata esse, vel breviter atque adeo obscure hic indicari morem aliquem Romanorum nobis incognitum.

⁵¹ *At pontifex maximus*] Exemplar unicum habuit *ante pontificem maximam*. Sigonius emendavit, quomodo nuno legimus in vulgatis libris: sed parum feliciter. Pontifex enim

maximus non cooptabatur a collegio pontificum, sed a populo tributis comitiis creabatur. Om- nino hic interciderunt quædam voces: nec quidquam consultius fieri fortasse possit, quam si hic asteriscus apponatur.

⁵² *P. Scipionem filium Africani*] Hic Afri- canum minorem adoptavit. Eum ingenio valu- isse, corpore admodum imbecillum fuisse, docet Cicero in Bruto, n. 77, et in Catone, n. 35.

⁵³ *Deserendam*] Hoc debetur Sigonio. Codex Germanicus habuit *defendendam*.

⁵⁴ *Q. Fulvius Flaccus . . . consul est creatus cum L. Manlio Acidino*] Hos fratres germanos fuisse testantur et tabulæ Capitoliæ, et Vel- leius l. II. c. 8, qui et hoc ad suam ætatem unicum fuisse exemplum observat. L. Man- lius per adoptionem in Manliam gentem trans- ierat. Ambo orti erant ex illo Q. Fulvio, qui Capuam ceperat.

⁵⁵ *Auri pondo triginta unum*] Marcas nos- trates 48, uncias 3, semunciam 1.

⁵⁶ *Signati Oscensis nummum centum septua- ginta tria millia ducentos*] De Oscensi argento vid. not. 44 ad l. XXXIV. c. 10. Nummi, sive sestertii 178,200 æquiparantur marciis argenti 675.

U. C. 572. centum septuaginta tria millia ducentos. Militibus de præda
A. C. 180. ⁵⁷ quinquagenos denarios dedit, duplex centurionibus, triplex equiti, ⁵⁸ tantumdem sociis Latini nominis, et stipendium omnibus duplex.

Lex anna-
lia.

Prætores
quatuor.

U. C. 573.
A. C. 179.
Q. Fulvio,
L. Manlio
Coss.

Provinciæ.

XLIV. Eo anno rogatio primum lata est ⁵⁹ ab L. Villio tribuno plebis, ⁶⁰ quot annos nati quemque magistratum peterent caperentque. inde cognomen familiæ inditum, ut Annales adpellarentur. Prætores quatuor post multos annos ⁶¹ lege Bæbia creati, quæ alternis quaternos jubebat creari. hi facti, Cn. Cornelius Scipio, C. Valerius Lævinus, Q. et P. Mucii Q. F. Sævolæ. Q. Fulvio et L. Manlio consulibus eadem provincia, quæ superioribus, pari numero copię peditum, equitum, civium, sociorum decretæ. In Hispaniis duabus Ti. Sempronio et L. Postumio cum iisdem exercitibus, quos haberent, prorogatum imperium est. et in supplementum consules scribere jussi ad tria millia peditum Romanorum, trecentos equites; quinque millia sociorum Latini nominis, et quadringentos equites. P. Mucius Sævola urbanam sortitus provinciam est; et ut idem quæreretur de beneficiis in urbe, et propius urbem decem millia passuum: Cn. Cornelius Scipio peregrinam, Q. Mucius Sævola Siciliam, C. Valerius Lævinus Sardiniam. Q. Fulvius consul, *prius, quam ullam rem publicam ageret, liberare et se et rempublicam religione votis solvendis, dixit, velle. vovisse, quo die postremum cum Celtiberis pugnasset, ludos Jovi optimo maximo, et ædem Equestri Fortunæ sese facturum: in eam rem sibi pecuniam conlatam esse ab Hispanis.* Ludi decreti, et ut duumviri ad ædem locandam crearentur. de pecunia finitur, *Ne major caussa ludorum consumeretur, ⁶² quam quanta Fulvio Nobiliori, post Ætolicum bellum*

⁵⁷ Quinquagenos denarios] Uncias argenti 6, cum binis, ut vocant, grossis.

⁵⁸ Tantumdem sociis Latini nominis] Tantumdem peditibus, equitibus, centurionibus Latini nominis, quantum Romanis.

⁵⁹ Ab L. Villio] Nomen hujus tribuni deformatum antea legebatur, L. Julio. Emen-
davit Sigonius.

⁶⁰ Quot annos nati quemque magistratum peterent caperentque] Manutius, libro de legibus Romanis, censet Villium de curulibus tantummodo magistratibus sanxisse. Idem probat ex Cicerone aliisque, legitimum ædilitatis curulis annum fuisse, septimum et trigesimum; præturæ, quadragesimum; consulatus, tertium et quadragesimum. Quæsturam non licuisse capere ante annum ætatis septimum et vigesimum colligitur ex Polybio, qui l. VI. affirmat urbanum magistratum capiendi jus nemini fuisse, antequam dena stipendia emerita haberet. Auspicandæ autem militiæ annus legitimus fuit decimus septimus. Ceterum non ita accipienda sunt quæ hic tradit Livius, quasi tum primum de legitima magistratuum capiendorum ætate aliquid sancitum fuerit. Nam

supra l. XXV. c. 2, tribuni plebis obstitisse memorantur Scipioni ædilitatem petenti, quod nondum ad petendum legitima ætas esset. At rursus T. Quintius Flamininus, qui consulatum petiit nondum annos triginta natus, ut constat ex Plutarcho in ejus vita, tamen per leges capere hunc magistratum posse judicatur a senatu, supra l. XXXII. c. 7. Hæc inter se exempla si conferantur, non absurde fortasse poterimus suspicari ante legem Villiam sancitum tantummodo fuisse id quod ex Polybio retulimus, ne quis ullum magistratum caperet, antequam dena stipendia emerita haberet. Scipio enim, tum quum ei ædilitatem petenti obsistebatur, nondum per ætatem dena stipendia meruisse poterat; poterat Flamininus, tum quum consulatum petebat. Hoc si admittatur, apparebit proprie et accurate locutum esse Livium, dum dixit hoc primum anno rogationem latam esse, quot annos nati quemque magistratum peterent caperentque.

⁶¹ Lege Bæbia] Hujus legis nulla alia occurrit mentio.

⁶² Quam quanta Fulvio Nobiliori] Vid. supra l. XXXIX. c. 5.

ludos facienti, decreta esset: neve quid ad eos ludos arcesseret, U. C. 573. *cogeret, acciperet, faceret*, ⁶³ *adversus id senatusconsultum, quod* A. C. 179. *L. Æmilio, Cn. Bæbio consulibus de ludis factum esset.* Decreverat id senatus propter effusos sumtus, factos in ludos Ti. Sempronii ædilis, qui graves non modo Italiæ ac sociis Latini nominis, sed etiam provinciis externis fuerant.

XLV. Hiems eo anno nive sæva et omni tempestatum ^{Hiems} genere fuit: arbores, quæ obnoxiae frigoribus sunt, deusserat ^{sæva.} cunctas: et ea tum aliquanto, quam alias, longior fuit. itaque ⁶⁴ *Latinas mox subito coorta et intolerabilis tempestas in monte turbavit: instaurataeque sunt ex decreto pontificum.* Eadem tempestas et in Capitolio aliquot signa ⁶⁵ *constravit* ^k, fulminibusque complura loca deformavit; ædem Jovis Tarra- cinæ, ⁶⁶ *ædem Albam Capuæ, portamque Romanam: muri pinnæ aliquot locis decussæ erant.* Hæc inter prodigia nunciatum et ab Reate, tripedem natum mulum. Ob ea decem- viri, jussi adire libros edidere, quibus Diis et quot hostiis sacrificaretur: et ob fulminibus complura loca deformata ad ædem Jovis ut supplicatio diem unum esset. Ludi deinde votivi Q. Fulvii consulis per dies decem magno adparatu facti. Censorum inde comitia habita: creati M. Æmilius Lepidus ^{Censores.} pontifex maximus et M. Fulvius Nobilior, qui ex Ætolis triumphaverat. Inter hos viros nobiles inimicitiae erant, sæpe multis et ^l in senatu et ad populum ⁶⁷ *atrocibus celebratae certaminibus.* Comitibus confectis, ut traditum antiquitus est, censores in Campo ad aram Martis sellis curulibus consede- runt; quo repente principes senatorum cum agmine venerunt civitatis: inter quos Q. Cæcilius Metellus verba fecit.

XLVI. *Non obliti sumus, censores, vos paullo ante ab uni-* ^{Metelli} *verso populo Romano moribus nostris præpositos esse: et nos a* ^{oratio ad} *vobis et admoneri, et regi, non vos a nobis debere.* ^{Censores.} *indicandum tamen est, quid omnes bonos in vobis aut obfendat, aut certe mutatum malint. Singulos quum intuemur, M. Æmili, M. Fulvi, neminem hodie in civitate habemus, quem, si revocemur in suffragium, velimus vobis prælatum esse. ambo quum simul adspicimus, non possumus non vereri, ne male comparati sitis, nec tantum reipublicæ prosit, quod omnibus nobis egregie pla- cetis, quam, quod alter alteri displicetis, noceat. Inimicitias*

^k *prostravit* Kreyss. Bekk.

^l *et del.* Gron. Crev.

⁶³ *Adversus id senatusconsultum, quod*] De hoc senatusconsulto nihil suo loco dixit Livius. Optandum esset ut, quid eo decretum fuerit, accuratius explicasset. Nunc id tantummodo apparet, obviam ire voluisse Patres effusis ludorum sumptibus, qui jam graves esse sociis et provinciis incipiebant.

⁶⁴ *Latinas mox*] *Mox*, id est, paulo post hiemem exactam, *Latinas* serias . . . *tempestas in monte Albano turbavit.* Nisi forte legendum

est *nox subito coorta*, atris nimirum nubibus cælum obscurantibus.

⁶⁵ ** Constravit*] Magis placeret *prostravit*.

⁶⁶ *Ædem Albam Capuæ*] Hæc ædes supra jam nominata est a Livio, l. XXXII. c. 9.

⁶⁷ ** Portam Romanam*, quæ mox nominatur, intellige portam urbis Capuæ dictam *Romanam*.

⁶⁷ *Atrocibus celebratae certaminibus*] Con- jectura Sigonii Gronovio probata. Vetus exem- plar pro *atrocibus* habuit *civibus atrax*.

U. C. 573. *per annos multos vobis ipsis graves et atroces geritis : quæ periculum est, ne ex hac die nobis et reipublicæ, quam vobis graviores fiant. De quibus causis hoc timeamus, multa subcurrunt, quæ dicerentur; " nisi forte implacabiles vestræ iræ implicaverint^m animos vestros. Has ut hodie, ut in isto templo, finiatis similitates, quæsumus vos universi; et, quos conjunxit suffragiis suis populus Romanus, hac etiam reconciliatione gratiæ conjungi a nobis sinatis. Uno animo, uno consilio legatis senatum, equites recenseatis, agatis censum, lustrum condatis : quod in omnibus fere precationibus nuncupabitis verbis, Ut ea res mihi collegæque meo bene et feliciter eveniat, id ita ut vere, ut ex animo velitis evenire : efficiatisque, ut, quod Deos precati eritis, id vos velle etiam homines credamus. T. Tattius et Romulus, in cujus urbis medio foro acie hostes concurrerant, ibi concordēs regnarunt. Non modo similitates, sed bella quoque finiuntur. ex infestis hostibus plerumque socii fideles, interdum etiam cives fiunt. Albani, diruta Alba, Romam traducti sunt : Latini, Sabini in civitatem accepti. Vulgatum illud, quia verum erat, in proverbium venit : Amicitias immortales, inimicitias mortalesⁿ debere esse. Fremitus ortus cum adsensu, deinde universorum voces idem petentium, confusæ in unum, orationem interpellarunt. Inde Æmilius questus quum alia, tum bis a M. Fulvio se certo consulatu dejectum. Fulvius contra queri, se ab eo semper laccessitum, " et in probrum suum sponsionem factam. tamen ambo significare, si alter vellet, se in potestate tot principum civitatis futuros. Omnibus instantibus, qui aderant, dexteras fidemque dedere, mittere vere ac finire odium. Deinde, conlaudantibus cunctis, deducti sunt in Capitolium. Et cura super tali re principum, et facilitas censorum egregie comprobata ab senatu et laudata est. Censoribus deinde postulanti-
bus, ut pecuniæ summa sibi, qua in opera publica uterentur, adtribueretur, " vectigal annuum decretum est.*

Censores
positis odiis
in amicitiam rede-
unt.

Res in
Hispania
gestæ.

XLVII. Eodem anno in Hispania L. Postumius et Ti. Sempronius proprætores comparaverunt ita inter se, ut in Vaccæos^o per Lusitaniam iret Albinus, in Celtiberiam inde^p reverteretur^q; Gracchus, " si majus ibi bellum esset, in

^m implacabiles fueritis, implicaverint Kreyss. Bekk.

ⁿ mortales inimicitias Ead.

^o Vaccæos Gron.

^p inde in Celtiberiam Gron. Crev.

^q reverteretur.

Gracchus, quod majus ibi b. e. i. u. C. penetravit. Gron. reverteretur, si m. i. b. esset; Gracchus i. u. C. penetraret. Crev.

68 *Nisi forte implacabiles vestræ iræ*] Vetus exemplar habuit, *nisi forte implacabiles fueritis implicaverint*. Hæc pro desperatis relinquenda sunt potius, quam inanibus conjecturis sollicitanda.

69 *Et in probrum suum sponsionem factam*] Hoc oportuisset exponi clarius, si rem intelligi Livius voluisset. Discimus tantum ex his verbis sponsionem fecisse M. Æmilium, ni Fulvius aliquid indignum viro bono in se admisisset.

De sponsione vid. not. 4 supra ad l. III. c. 24.

70 *Vectigal annuum*] Fortasse vectigal ali-quod, quod in eam rem uno tantum anno penderetur. Quod ideo pluribus verbis non explicat Livius, quia res pervulgata erat et omnibus nota.

71 *Si majus ibi bellum esset*] Ab Gelenio fuerat, quod vulgati libri nunc habent: *Gracchus, quod majus ibi bellum esset, in ultima Celtiberia penetravit*. Emendavit Gronovius, quo-

ultima Celtiberiæ penetraret. Mundam urbem primum vi U. C. 573. cepit, nocte ex improviso adgressus. acceptis deinde obsidibus, A. C. 179. præsidioque inposito, ⁷² castella obpugnare, agros urere, donec ad prævalidam aliam urbem (Certimam adpellant Celtiberi) pervenit. ⁷³ ubi quum jam opera admoveret, veniunt legati ex oppido, quorum sermo antiquæ simplicitatis fuit, non dissimulantium bellaturos, si vires essent. Petierunt enim, ut sibi in castra Celtiberorum ire liceret ⁷⁴ ad auxilia accipienda¹. si non inpetrassent, tum ⁷⁵ separatim eos ab illis se consulturos. Permittente Graccho, ierunt, et post paucis diebus alios decem legatos secum adduxerunt. Meridianum tempus erat. nihil prius petierunt a prætore, quam ut bibere sibi juberet dari. Epotis primis poculis, iterum poposcerunt; magno risu circumstantium in tam rudibus et moris omnis ignaris ingeniis. Tum maximus natu ex iis, *Missi sumus, inquit, a gente nostra, qui sciscitaremur, qua tandem re fretus arma nobis inferres?* Ad hanc percuntationem Gracchus, *Exercitu se egregio fidentem venisse, respondit; quem si ipsi visere velint, quo certiora ad suos referant, potestatem se eis facturum esse:* tribunisque militum imperat, ut ornari omnes copias peditum equitumque, et decurrere jubeant armatas. Ab hoc spectaculo legati missi deterruerunt suos ab auxilio circumsessæ urbi ferendo. Oppidani, ⁷⁶ quum ignes nocte² turribus nequidquam (quod signum convenerat) sustulissent, destituti ab unica spe auxilii, in deditionem venerunt. ⁷⁷ sestertiū quater et vices ab iis est exactum, quadraginta nobilissimi equites: nec obsidum nomine, (nam militare jussi sunt) et tamen re ipsa, ut pignus fidei essent.

Simplicitas
Hispano-
rum.

XLVIII. Inde jam duxit ad Alcen urbem, ubi castra Celtiberorum erant, a quibus venerant nuper legati. eos quum per aliquot dies, armaturam levem inmittendo in stationes, lacesisset parvis proeliis, in dies majora certamina serebat, ut omnes extra munitiones eliceret. ubi, quod petebatur, sensit effectum, auxiliorum præfectis imperat, ut, contracto

Ad Alcen
vincuntur
Celtiberi.

¹ accienda Kreyss. Bekk.

² add. e Emd.

modo Clericum secuti edidimus, et aptiore sensu, et propius ad veterem lectionem, quæ talis est: *si Gracchus majus sibi bellum esset, in ultima Celtiberiæ penetraret.* * Ibi, nempe in Celtiberia.

⁷² *Castella obpugnare*] Et hic Gronovius legit *expugnare*.

⁷³ *Ubi quum jam opera admoveret*] Pro ubi libenter legeremus cui.

⁷⁴ *Ad auxilia accipienda*] Recte emendat Tan. Faber *accienda*. Nam mox sequitur, *si non inpetrassent*. Itaque opus est verbo, quod rem in dubio relinquat, quale est *accienda*.

⁷⁵ *Separatim eos ab illis se consulturos*] Hæc stare non possunt. Gronovius conjicit: *separatim oppidanos sibi consulturos*. Mitius

videretur delere vocem *eos*, et se mutare in *sibi*, ceteris intactis: *separatim ab illis sibi consulturos*.

⁷⁶ *Quum ignes nocte turribus . . . sustulissent*] Lege *nocte*, vel *noctu*, e *turribus*.

⁷⁷ *Sestertiū quater et vices*] Sic legi jusserunt Scaliger et Gronovius. Vid. Gron. l. II. de Pec. Vet. c. 4. Exemplar unicum habuit, *Nummum quater et vices est exactum*: quam loquendi formam ab omni et usu et analogia abhorre luculente probavit Gronovius in eodem illo doctissimo opere de Pecunia Vetere. Porro sestertiū quater et vices, sunt bis mille et quadringenta sestertia, sive, quod idem est, sestertii 2,400,000, libræ Romanæ pondo 6000, marcæ argenti nostrates 9375.

U. C. 573. certamine, tamquam multitudine superarentur, repente tergis
A. C. 179. datis, ad castra effuse fugerent. ipse intra vallum ad omnes
portas instruxit copias. Haud multum temporis intercessit,
quum ex composito refugientium suorum agmen, post effuse
sequentes barbaros conspexit. Instructam ad hoc ipsum intra
vallum habebat aciem. itaque tantum moratus, ut suos refu-
gere in castra libero introitu sineret, clamore sublato, simul
omnibus portis erupit. Non sustinere inpetum necopinatum
hostes. qui ad castra obpugnanda venerant, ne sua quidem
tueri potuerunt. nam extemplo fusi, fugati, mox intra vallum
pavescentes compulsi, postremo exuuntur castris. Eo die novem
millia hostium cæsa: capti vivi trecenti viginti, equi centum
duodecim, signa militaria triginta septem. de exercitu Romano
centum novem ceciderunt.

CIII. op-
pida recipit
Gracchus.

XLIX. Ab hoc prælio Gracchus duxit ad depopulandum^t
Celtiberiam legiones. et, quum ferret passim cuncta atque
ageret, populique alii voluntate, alii metu jugum acciperent,
centum tria oppida intra paucos dies in deditionem accepit:
præda potitus ingenti est. Convertit inde agmen retro, unde
venerat, ad Alcen, atque eam urbem obpugnare institit. Oppi-
dani primum inpetum hostium sustinuerunt: deinde, quum
jam non armis modo, sed etiam operibus obpugnarentur, diffusi
præsidio urbis, in arcem universi concesserunt. postremo et
inde, præmissis oratoribus, in ditionem se suaque omnia Ro-
manis permiserunt. Magna inde præda facta est. multi cap-
tivi nobiles in potestatem venerunt; inter quos et Thurri^u
filii duo et filia. Regulus hic earum gentium erat, longe
potentissimus omnium Hispanorum. Audita suorum clade,
missis, qui fidem venienti in castra ad Gracchum peterent,
venit. et primum⁷⁸ quæsit ab eo, *ne sibi liceret ac suis vivere?*
quum prætor *victurum* respondisset; quæsit iterum, *si cum*
Romanis militare liceret? id quoque Graccho permittente,
sequar, inquit, *vos adversus veteres socios meos, quoniam illos ad*
*me*⁷⁹ *propiunt suspicere*. Secutus est inde Romanos, fortique
ac fidei opera multis locis rem Romanam adjuvit.

L. Ergavia^x inde, nobilis et potens civitas, aliorum circa
populorum cladibus territa, portas aperuit Romanis. Eam
deditionem oppidorum haud cum fide factam, quidam auctores
sunt. e qua regione abduxisset legiones, extemplo inde rebel-
latum, magnoque eum postea prælio ad montem Chaunum^y
cum Celtiberis a prima luce ad sextam horam diei signis con-

^t *populandam* Gron. Crev.

^u *Turri Eæd.*

^x *Ergavica* Kreysa. Bekk.

^y *Caunum* Gron. Crev.

78 *Quæsit ab eo, ne sibi liceret*] Non im-
probabilis est Clerici conjectura: *quæsit, an*
sibi liceret.

79 *Propiunt suspicere*] Gronovius suspicatur,
piguit respicere: parum clare. Nobis satius

videtur in ejusmodi locis silere, quam incertis
admodum tentare conjecturas. * Sensus patet:
quoniam illos parum aut fidos, aut potentes
expertus sum.

latis pugnasse; multos utrimque cecidisse, ⁸⁰ nec aliud magnopere, ne victos crederes, fecisse Romanos^a, nisi quod postero die lacessierint prælio ⁸¹manentes intra vallum^a; spolia per totum diem legerint^b; tertio die prælio majore iterum pugnatum; et tum demum haud dubie victos Celtiberos, castraque eorum capta et direpta esse. Viginti duo millia hostium eo die esse cæsa, plus trecentos captos: parem fere equorum numerum; et signa militaria septuaginta duo. inde debellatum, ⁸²veramque pacem, non fluxa, ut ante, fide, Celtiberos fecisse. Eadem æstate et L. Postumium in Hispania ulteriore bis cum Vaccæis egregie pugnasse scribunt. ad triginta et quinque millia hostium^c occidisse, ⁸³et castra obpugnasse^d. ⁸⁴Propius vero est, serius in provinciam pervenisse, quam ut ea æstate potuerit res gerere.

LI. Censores ⁸⁵fideli concordia senatum legerunt. ⁸⁶princeps electus^e est ipse censor M. Æmilius Lepidus pontifex maximus: tres ejecti de senatu. retinuit quosdam Lepidus a collega præteritos. Opera ex pecunia adtributa divisaque inter se hæc confecerunt. Lepidus molem ad Tarracinam, ingratum opus, quod prædia habebat ibi, ⁸⁷privatamque publicæ rei impensam inposuerat^f. ⁸⁸Theatrum et proscenium ad Apol-

Censores
legunt
Senatum.

Opera
publica

^a magnopere victores fuisse Romanos, Gron.
lacessierint. Gron. Crev.

^b legisse Eæd.

^a manentes intra vallum prælio
^c hominum Eæd.

^d expugnasse Bekk.
insuerat Kreyss.

^e lectus Kreyss. Bekk.

^f insuerat Gron. Crev. Bekk.

80 * *Nec aliud magnopere, ne victos crederes, fecisse Romanos*] Nec aliud fere fecisse Romanos, unde appareat eos non fuisse victos. † Totus hic locus miserandum in modum luxatus et deformatus erat in Germanico exemplari. Sic nempe se habebat, teste Gronovio: *nec aliud magnopere verbice crederes fuisse Romanos, nisi qui postero die lacessierint manentes prælio spolia intra vallum per totum diem legisset*. Emendatio Gronovii, nobis, ut et Clerico, in contextum admittenda visa est, quum et sensum optimum efficiat, nec procul abludat a veteris scripturæ vestigiis.

81 *Manentes intra vallum*] Celtiberos prælio lacessierint Romani.

82 *Veramque pacem . . . Celtiberos fecisse*] Reposuit Sigonius *fecisse pro fuisse*.

83 *Et castra oppugnasse*] Lege cum Gronovio *expugnasse*.

84 *Propius vero est, serius in provinciam pervenisse*] Non intelligimus quomodo id a Livio dici potuerit, qui Postumium superiore anno venisse in Hispaniam memoravit supra c. 39, et hoc ipso anno non obscure indicat illum eodem tempore in Vaccæos profectum esse, quo Gracchus in ultima Celtiberiæ profectus est. Hoc et Glareanus observaverat. Ex ejusdem ad hunc locum nota apparet in iis quæ proxime præcedunt habuisse olim editos *bis cum Bracaris*, non, ut nunc legitur, *cum Vaccæis*.

Quod cur mutatum fuerit, certe aliqua ratio reddi debuerat ab emendatoribus. Nobis illa mutatio necessaria fuisse non videtur. Bracari sunt populi ad Durium amnem, qui a Plinio aliisque memorantur.

85 * *Fideli concordia*] Ea concordia, quæ probaret eos bona fide in gratiam rediisse.

86 *Princeps electus est*] Imo *lectus est*. Sic enim loqui solet Livius.

87 *Privatamque publicæ rei impensam insuerat*] Legit Gronovius *injunxerat*, quo verbo delectari Livium observat. Propius abesset a scripta lectione *imposuerat*. Sensus est: impensam, quæ cederet in privatum ejus commodum, a republica sustineri jussuerat.

88 *Theatrum et proscenium ad Apollinis*] Hoc non caret difficultate. Theatrum enim, quod poliendum albo locatur a censore, non videtur fuisse temporarium. At constat tunc temporis nullum fuisse theatrum Romæ stabile et mansurum: atque etiam admodum verisimile est tunc quoque populum ludos stantem spectavisse. Vid. Epitomen Liviani libri XLVIII. Val. Max. l. II. c. 4, et Tac. Annal. l. XIV. c. 20. * Itaque hoc theatrum, quod poliendum albo locatur a censoribus, (videtur temporarium fuisse,) et non ultra staturum, quam opus esset ad ludos edendos, quemadmodum et scena, l. XLl. c. 27, a censoribus locatur præbenda ædilibus atque prætoribus.

U. C. 573. ⁸⁸ linis, ⁸⁹ aedem Jovis in Capitolio, columnasque circa poliendas
 A. C. 179. albo locavit: et ab his columnis, quæ incommode obposita videbantur, signa amovit: clipeaque de columnis, et signa militaria adfixa omnis generis demisit. M. Fulvius plura et majoris locavit usus: portum et pilas pontis in Tiberim; quibus pilis fornices post aliquot annos P. Scipio Africanus et L. Mummius censores locaverunt inponendos. basilicam ⁹⁰ post argentarias novas et forum piscatorium, circumdatis tabernis, ⁹¹ quas vendidit in privatum; et forum, et porticum extra portam Trigeminam, et aliam post navalia, et ad fanum Herculis, et post Spei ad Tiberim aedem Apollinis Medici. ⁹² Habuere et in promiscuo præterea pecuniam. ex ea communiter locarunt aquam adducendam, ⁹³ fornicesque faciendos. Inpedimento operi fuit M. Licinius Crassus, qui per fundum suum duci non est passus. Portoria quoque et vectigalia iidem multa instituerunt. ⁹⁴ complura sacella publica, quæ fuerant ⁹⁵ occupata a privatis, publica sacraque ut essent ⁹⁶, paterentque populo, curarunt. ⁹⁷ Mutarunt suffragia: regionatimque generibus hominum, causisque, et quæstibus, tribus descripserunt.

LII. Et alter ex censoribus M. Æmilius petiit ab senatu, ut sibi dedicationis templorum Reginae Junonis et Dianæ, quæ bello Ligustino ante annis ¹ octo vovisset. pecunia ad ludos

⁸⁸ fuerant del. Gron.
 ut essent Crev.

⁸⁹ publicaque sacra ut essent Gron. publica rursus
¹ annos Kreyss. Bekk.

† Hunc nodum solvere non aggredimur. Ceterum observandum est theatrum duplici sensu sumi, vel pro universo edificio, quod ea contineret omnia quæ ad ludos pertinebant; quo sensu proscenium est pars theatri: vel pro illa parte in qua erant spectatores. Hoc posteriore sensu hic capi debet. Proscenium est, ut ipsum nomen indicat, spatium quod porrigitur ante scenam. In eo, vel inter illud et scenam, erigebatur pulpitum, quo prodibant actores, quum fabulas agerent. Qui plura de theatrorum forma scire cupiet, adeat librum Antiquitatis Schematibus illustratæ, tom. III. parte secunda, et commentarios Regiæ Inscriptionum Academiæ, tom. I. p. 138.

⁸⁹ *Ædem Jovis in Capitolio*] Locavit poliendam albo aedem Jovis in Capitolio, et columnas quæ circa aedem erant. Vox albo frustra sollicitatur a Pighio. Eodem enim modo scripsit Livius supra, l. IV. c. 25, *album in vestimentum addere*.

⁹⁰ *Post argentarias Novas et forum Piscatorium*] Sic et supra, l. XXVI. c. 27, conjunguntur argentariæ Novæ et forum Piscatorium, tanquam vicina loca. Prava interpunctione laborant hoc loco vulgati libri, qui distinctionem apponunt post vocem *Novas*: unde existimari posset hæc mens fuisse Livii ut diceret, forum Piscatorium locatum esse hoc anno a censore exstruendum: quod falsum esse arguitur ex

loco memorato l. XXVI. Circumdatis tabernas intellige illi basilicæ, quæ locatur ædificanda.

⁹¹ *Quas vendidit in privatum*] In usum privatorum.

⁹² *Habuere et in promiscuo præterea pecuniam*] Præter eam pecuniam, quam dividerant inter se, habuerunt quoque aliquam attributæ sibi pecuniæ partem in promiscuo, qua communiter uterentur. *Præterea* est ab Sigonio. Scriptus habuit *prætores*.

⁹³ *Fornicesque faciendos*] Aquæductus arcuato opere faciendos.

⁹⁴ *Complura sacella publica, quæ fuerant occupata a privatis*] Hic quoque depravatus erat codex unicus. Recepimus conjecturam Gronovii, quam Clericus jam admiserat. Vetust lectio est: *complura sacella publicaque sua occupata a privatis, publicaque sacra ut paterent essentque populo, curarunt*.

⁹⁵ *Mutarunt suffragia: regionatimque*] Quidquid in Livio reperitur de ratione tribuum et comitiorum, obscurum fere est ob nimiam brevitate. Hunc locum sic interpretamur, præeunte Turnebo, l. XXX. Advers. c. 24. Ante hos censores, omnes tribules in unaquaque tribu promiscue ac sine ulla distinctione ibant in suffragia, ita ut cum senatore eque, scriba, præco, suffragium ferrent. Hi censores tribus descripserunt generibus hominum, causis, et quæstibus: id est, quotquot in

decerneretur. ⁹⁶ Viginti millia æris decreverunt. dedicavit eas U. C. 573.
 ædes, utramque in circo Flaminio. ludosque scenicos triduum A. C. 179.
 post dedicationem templi Junonis, biduum post Dianæ, et singulos dies fecit in circo. Idem dedicavit ædem ⁹⁷ Larium Permarinam in Campo. voverat eam ⁹⁸ annis undecim ante L. Æmilius Regillus, navali proelio adversus præfectos regis Antiochi. Supra valvas templi tabula cum titulo hoc fixa est: ⁹⁹ *Duello magno regibus dirimendo* caput subigendis^k patranda pacis hæc pugna exeunti L. Æmilio M. Æmilii filio auspicio^l, imperio, felicitate ductuque ejus inter Ephesum, Samum, Chiumque, inspectante cos.^m ipso Antiocho, exercitu omni, equitatu, elephantisque, classis regis Antiochi antea sic victa, fusa, contusa, fugataque est, ibique eo die naves longæ cum omnibus sociis captæ LXII.ⁿ Ea pugna pugnata, rex Antiochus regnumque*^o. Ejus^o rei ergo ædem Laribus Permarinis vovit. Eodem exemplo tabula in æde Jovis in Capitolio supra valvas fixa est.*

LIII. Biduo, quo senatum legerunt censores, Q. Fulvius Res in Liguria gestæ.
 consul, profectus in Ligures, ¹ per invios montes vallesque saltus ^p cum exercitu transgressus, signis conlatis cum hoste pugnavit: neque tantum acie vicit: sed castra quoque eodem die cepit. tria millia ducenti hostium, omnisque ea regio Ligurum in deditionem venit. Consul deditos in campestres agros deduxit, præsidiaque montibus inposuit. ² Celeriter et

^k *duello magno dirimendo, regibus subigendis, caput* Kreyss. Bekk. ^l *filio* • •
auspicio Kreyss. ^m *consule* Crev. *eos* Kreyss. Bekk. ⁿ *XLII. Crev. quadraginta duas*
Kreyss. Bekk. ^o *regnumque ejus* • •. *Ejus etc.* Gron. Crev. ^p *saluosas* Kreyss.

unaquaque tribu senatorii ordinis erant, a ceteris separaverunt; tum, quotquot erant equites Romani; tum, qui scribæ, præcones, calcearii, lanii, cerdones, etc. forent: ex singulis generibus unum velut collegium efficientes, statuentesque quo ordine unumquodque horum velut collegiorum ire in suffragium deberet. Apposuit autem Livius vocem *regionalis*, ut indicaret in illa mutatione servatam tamen antiquam tribuum universarum descriptionem, in qua habita ratio fuerat regionum, sive urbis, sive agri. Itaque tribus distinguuntur a sese invicem regionibus, ex antiquo more: at portiones tribuum, novo hoc instituto, generibus hominum, causis, quæstibusque describuntur. *Causa* autem hic accipienda est pro statu.

⁹⁶ *Viginti millia æris*] In argento, marcas nostrates 31, uncias 2.

⁹⁷ *Larium Permarinam*] Hi sunt, ut vetus Lexicon interpretatur, teste Turnebo, l. XX. Advers. c. 35, Θεοὶ διαπόντιοι, id est, dii maris, vel transmarinorum itinerum præsides. Etenim *Lar* Etrusca vox est, et principem significat. Hinc *Lar* Porsena, *Lar* Tolumnius apud nostrum l. II. c. 9, et l. IV. c. 17. Lares ergo dicti varii variarum rerum antistites ac præsides dii. *Lar cælestis*, nempe Jupiter: *Lares viales*, id est, viarum præsides, apud

Græcos Mercurius, Romæ vero Hercules Sanctus. Sic igitur *Lares Permarini* hoc loco sunt dii navigationis præsides. Et hi sunt Neptunus, Thetis, Glaucus. Hæc fere ex Taubmanno Martinius, in voce *Lar*.

⁹⁸ *Annis undecim ante*] Olim hic legebatur *mendose annis quadraginta*. Error videtur Sigonio natus ex notis XI. et XL. Ille igitur reposuit *undecim*: in qua numerandi ratione non includitur annus extremus. Sic supra, hoc ipso capite dixit *ante annis octo*, quum tamen novem numerari deberent, nisi extremus annus negligeretur.

⁹⁹ *Duello magno*] Non necesse est monere totum hunc locum omnino depravatum esse. Tentet eum emendare, si quis aut rem prospere sibi posse succedere, aut operæ pretium esse duxerit. Gronovius eum repræsentavit qualis plane exstat in codice, nisi quod jussit post Sigonium legi, *Samum Chiumque pro Camuchumque*.

¹ *Per invios montes vallesque saltus . . . transgressus*] Hæc qui attente legerit, vix videtur dubitare posse, quin *in valles* occupaverit locum alicujus epitheti, quod Livius voci *saltus* apposuerat. Fortasse legendum: *per invios montes difficilesque saltus*.

² *Celeriter et ex provincia*] Hoc suspectum fuit Jac. Gronovio, qui perlevi mutatione locum

U. C. 573. ex provincia literæ Romam venerunt. supplicationes ob eas
A. C. 179. res gestas in triduum decretæ sunt. Prætores quadraginta
hostiis majoribus per supplicationes rem divinam fecerunt.
Ab altero consule L. Manlio nihil memoria dignum in Ligu-
ribus est gestum. Galli Transalpini, tria millia hominum, in
Italiam transgressi, neminem bello lacescentes, agrum a con-
sulibus⁹ et senatu petebant, ut pacati sub imperio populi
Romani essent. Eos senatus excedere Italia jussit, et con-
sulem Q. Fulvium quærere, et animadvertere in eos, qui prin-
cipes et auctores transcendendi Alpes fuissent.

Philippus
senio et
mœrore
confectus.

Antigonus,
unus ex
Philippi
amicis in-
corruptus.

LIV. Eodem anno Philippus rex Macedonum, senio et
mœrore consumtus post mortem filii, decessit. Demetriade
hibernabat, quum desiderio anxius filii, tum⁷ pœnitentia cru-
delitatis suæ. stimulabat animum et alter filius, haud dubie
et sua et aliorum opinione rex, conversique in eum omnium
oculi, et destituta senectus; aliis exspectantibus suam mortem,
⁴ aliis ne exspectantibus quidem. ⁵ Quo magis angebatur, et
cum eo Antigonus Echecratis filius, nomen patrui Antigoni
ferens, qui tutor Philippi fuerat, ⁶ regiae vir majestatis, ⁷ nobili
etiam pugna adversus Cleomenem Lacedæmonium clarus.
Tutorem eum Græci, ut cognomine a ceteris regibus distin-
guerent, adpellarunt. Hujus fratris filius Antigonus ex hono-
ratis Philippi amicis unus incorruptus permanserat: ⁸ eique
ea fides, nequaquam amicum Persea, inimicissimum fecerat.
is, prospiciens animo, quanto cum periculo suo hæreditas
regni ventura esset ad Persea, ut primum labare animum
regis, et ingemiscere interdum filii desiderio sensit; nunc præ-
bendo aures, nunc lacescendo etiam mentionem rei temere
actæ, sæpe querenti querens et ipse aderat. et, quum multa
adsoleat veritas præbere vestigia sui, omni ope adjuvabat, quo
maturius omnia emanarent. ⁹ Suspecti et ⁷ ministri facinoris,
Apelles maxime et Philocles, erant; qui Romam legati fuerant,

⁹ consule Gron. Crev.

⁷ ut Bekk.

emendare nititur: *Celeriter, ut ex provincia
litteræ Romam venerunt, supplicationes . . .* Sed
gravius profecto ulcus latet. *Celeriter* hic
omnino superfluum est, nec videtur a Livio
profectum esse.

³ *Pœnitentia crudelitatis suæ. Stimulabat
animum*] Habuit vetus lectio: *pœnitentia cru-
delitatis suæ, quæ stimulabat animum.* Vocem
quæ Sigonius assensus Florebello delevit:
Gruterus mutat in *quin*.

⁴ *Aliis ne exspectantibus quidem*] Sed
senem deserentibus, et juveni mox regnatura
unice dedita.

⁵ *Quo magis*] Atque eo magis angebatur:
atque inde crescebat illius dolor.

⁶ *Regiæ vir majestatis*] Hæc referenda sunt,
non ad Antigonum Echecratis filium, sed ad
Antigonum tutorem Philippi, qui revera rex
Macedonum fuerat. De eo vide not. 87 ad

l. XXXII. c. 22, supra. Ceterum vox *regiæ*
est a conjectura Sigonii, quum prius legeretur
regis.

⁷ *Nobili . . . pugna*] Eam describit Poly-
bius, l. II. versus finem; ⁸ ejusque obiter
mentionem fecit Livius supra XXXIV. 28.

⁸ *Eique ea fides, nequaquam amicum Persea*] Et ea fides illi inimicissimum fecerat Persea,
qui jam alias ob causas nequaquam amicus
erat. Gronovius scripsisse Livium existimat,
neque ante amicum Persea. Sed vulgata lectio
satis clara per se videtur.

⁹ *Suspecti et ministri facinoris*] Possis qui-
dem explicare hoc modo: suspicionibus quo-
que odorabatur Antigonus, quinam ministri
facinoris fuissent. Magis tamen placeret:
*suspecti ex ministris facinoris Apelles maxime
et Philocles erant.*

litterasque exitiales Demetrio sub nomine Flaminini adtu- U. C. 573.
lerant. A. C. 179.

LV. Falsas esse, et a scriba vitiatas, signumque adulterinum, vulgo in regia fremebant. Ceterum, quum suspecta magis, quam manifesta, esset res, forte ¹⁰ Xychus obvius fit Antigono, comprehensusque ab eo in regiam est perductus. relicto eo custodibus, Antigonus ad Philippum processit. *Multis, inquit, sermonibus intellexisse videor, magno te aestima-*

Innocentia
Demetrii
agnita.

turum, si scire vera omnia possis de filiis tuis; uter ab utro petitus fraude et insidiis esset. Homo unus omnium, qui nodum hujus erroris exsolvere possit, in potestate tua est Xychus. ¹¹ *forte vocatum* [†] *perductumque in regiam vocari juberet.* Adductus [‡] primo ita negare inconstanter, ut, parvo metu admoto, paratum indicem esse adpareret. conspectum tortoris verberumque non sustinuit: ordinemque omnem facinoris legatorum ministeriique sui exposuit. Extemplo missi, qui legatos comprehenderent, Philoclem, qui præsens erat, obpresserunt: Apelles, missus ad Chæream quemdam persequendum, indicio Xychi audito, in Italiam trajecit. De Philocle nihil certi vulgatum est. alii primo audaciter negantem, postquam in conspectum adductus sit Xychus, non ultra tetendisse; alii tormenta etiam inficiantem perpressum adfirmant. Philippo redintegratus est luctus geminatusque: et infelicitatem suam in liberis graviolem, ¹² *quod alter perisset* [¶], censebat.

LVI. Perseus, certior factus omnia detecta esse, potentior quidem erat, quam ut fugam necessariam duceret. tantum, ut procul abesset, curabat, interim velut ab incendio flagrantis iræ, dum Philippus viveret, se defensurus. qui, spe potiundi ad pœnam corporis ejus amissa, quod reliquum erat, id studere, ne super inpunitatem etiam præmio sceleris frueretur. Antigonom igitur adpellat; cui et palam facti parricidii gratia obnoxius erat, neque pudendum aut pœnitendum eum regem Macedonibus, propter recentem patrui Antigoni gloriam, fore censebat. *Quando in eam fortunam veni, inquit, Antigone, ut orbitas mihi, quam alii detestantur parentes, optabilis esse debeat; regnum, quod a patruo tuo forti, non solum fidei, tutela ejus custoditum et auctum etiam accepi, id tibi tradere in animo*

Antigono
regnum
relinquere
cupit
Philippus.

¹⁰ *oblatus* Kreyss. Bekk.

[†] *jube.* Et adductus Kreyss.

[¶] *superesset* Bekk.

¹⁰ *Xychus*] Quis ille sit, et cur planissime nosset ordinem insidiarum in Demetrium, debuerat Livius exponere. * Non inepte suspicari possumus hunc Xychum fuisse scribam illum, qui modo memoratus est litteras exitiales Demetrio ab Apelle et Philocle legatis sub nomine Flaminini allatas vitiasse. Eo ducunt hæc quæ mox sequentur verba: *ordinem . . . omnem facinoris legatorum ministeriique sui.*

¹¹ *Forte vocatum*] Lege cum Tanaquillo Fabio: *forte oblatus.* Gronovius quoque pro

juberet legi vult *jube.* Sed hæc emendatio necessaria non videtur. Mutatio enim orationis directæ in indirectam, quamvis non admodum frequens sit, non caret tamen exemplis. Vid. orationem Quintii ad Achæos, XXXV. 49.

¹² *Quod alter perisset*] Lege cum Mureto *superesset.* Nihil certius. Infra Philippus ad Antigonom: *Quoniam in eam fortunam veni . . . ut orbitas mihi . . . optabilis esse debeat.*

U. C. 573. *est. Te unum habeo, quem dignum regno judicem. si neminem*
 A. C. 179. *haberem, perire et exstingui id mallet, quam Perseo scelestæ*
fraudis præmium esse. Demetrium excitatum ab inferis resti-
tutumque credam mihi, si te, qui morti innocentis, qui meo infe-
lici errori unus inlacrimesti, in locum ejus substitutum relin-
quam. Ab hoc sermone omni genere honoris producere eum
 non destitit. quum in Thracia Perseus abesset, circumire
 Macedoniæ urbes, principibusque Antigonum commendare:
 et, si vita longior subpetisset, haud dubium fuit, quin eum
 in possessione regni relicturus fuerit. Ab Demetriade pro-
 fectus, Thessalonicae plurimum temporis moratus fuerat. inde
 quum Amphipolin venisset, gravi morbo est implicatus. sed
 animo tamen ægrum magis fuisse, quam corpore, constat:
 curisque et vigiliis (¹³ quum idemtidem species et umbræ inson-
 tis interemti filii ^a agitent) extinctum esse cum diris exse-
 crationibus alterius. Tamen ¹⁴ admoneri potuisset Anti-
 gonus, ¹⁵ si haud ^a statim palam facta esset mors regis. Medi-
 cus Calligenes, qui curationi præerat, non exspectata morte
 regis, a primis desperationis notis nuncios prædispositos, ita
 ut convenerat, misit ad Perseum; et mortem regis in adven-
 tum ejus omnes, qui extra regiam erant, celavit.

Moritur.

Perseus
regnum
invadit.

Bastarnæ
concitati a
Philippo in
Iardanos.

LVII. Obpressit igitur necopinantes ignarosque omnes Per-
 seus, et regnum scelere partum invasit. ¹⁶ Peroportuna mors
 Philippi fuit ad dilationem, et ad vires bello contrahendas.
 nam post paucis diebus gens Bastarnarum, diu sollicitata, ab
 suis sedibus magna peditum equitumque manu Istrum trajecit.
 inde prægressis, qui nunciarent regi, Antigono et Cottoni ^a
 (¹⁷ nobilis erat Bastarna; et Antigonus perinvitus cum ipso
 Cottone legatus ad concitandos Bastarnas missus) haud procul
 Amphipoli ¹⁸ fama ^b, inde certi nuncii obcurrerunt, mortuum

^a *Filii cum diris agitent* Gron. *Filii cum agitent* Crev. paullo post *diris*
 del. Gron. ^y *admoneri* Gron. Crev. ^a *haud* uncis incl. Bekk.

^a *prægressi, q. n. r. Antigonus et Cotto: nobilis e. Bastarna, e. A. p. c. i. C. l. a. c.*
B. missus. Gron. Crev. ^b *famæ incerti nuncii* Eæd.

13 *Quum idemtidem species et umbræ*
agitent, extinctum esse cum diris execrationi-
bus alterius] Sic edidit Clericus ex probabili
 conjectura Gronovii, qui nihil aliud mutavit
 hoc loco, nisi quod luxata et præpostere col-
 locata in Germanico exemplari verba in ordi-
 nem revocavit.

14 *Admoneri]* Ad spem regni.

15 *Si haud statim palam facta esset mors*
regis] Explicat Gruterus: si haud statim
 Perseus de morte regis certior factus esset.
 Sed hoc loquendi genus *palam facta*, videtur
 latius intelligendum, quam de uno Perseo.
 Quum igitur infra dicatur medicus mortem
 regis in adventum Persei omnes qui extra
 regiam erant celasse, et Antigonus perinvitus
 abfuisse; facile descendimus in Sigonii sen-
 tentiam, qui putat dedisse Livium: *Tamen*

admoneri potuisset Antigonus, si aut tum
adfuisset, aut statim palam facta esset mors
regis.

16 *Peroportuna mors Philippi fuit]* Per-
 opportune accidit Romanis, quos imparatos
 aggressus esset Philippus.

17 *Nobilis erat Bastarna, et Antigonus]*
 Reddit rationem cur Cotto et Antigonus missi
 sint ad nunciandum regi Bastarnarum adven-
 tum. Cotto nimirum nobilis erat Bastarna;
 Antigonus, legatus ipsius Philippi. Ceterum
 hic quoque locus corrupte legitur in unico
 exemplari: *nobilis erat Bastarna ea res Anti-*
gonus sæpe invitus cum ipso Cottone. Nos eum
 edidimus emendatum, partim ex Sigonii, par-
 tim ex Gronovii conjectura.

18 *Famæ incerti nuncii]* Mire placet Peri-
 zonii conjectura: *fama, dein certi nuncii.*

esse regem. quæ res omnem ordinem consilii turbavit. Compositum autem sic fuerat: transitum per Thraciam tutum et commeatus Bastarnis ¹⁹ ut Philippus præstaret^c. id ut facere posset, regionum principes donis coluerat, fide sua obligata, pacato agmine transituros Bastarnas. Dardanorum gentem delere propositum erat, inque eorum agro ²⁰ sedes fundare^d Bastarnis. duplex inde erat commodum futurum, si et Dardani, gens semper infestissima Macedoniæ, temporibusque iniquis regum imminens, tolleretur; et Bastarnæ, relictis in Dardania conjugibus liberisque, ad populandam Italiam possent mitti. *Per Scordiscos iter esse ad mare Hadriaticum Italiamque. alia via traduci exercitum non posse. facile Bastarnis Scordiscos iter daturus.* ²¹ nec enim aut lingua aut moribus æquales abhorre^e; et ipsos adjuncturos se, quum ad prædam opulentissimæ gentis ²² ire vidissent. Inde in omnem eventum ²³ consilia commodabantur^e. sive cæsi ab Romanis forent Bastarnæ, Dardanos tamen sublato, prædamque ex reliquiis Bastarnarum, et possessionem liberam Dardaniæ, solatio fore: sive prospere^f gessissent, Romanis aversis in Bastarnarum bellum, recuperaturum se in Græcia, quæ amisisset. Hæc Philippi consilia fuerant.

LVIII. Ingressi sunt pacato agmine, fide Cottonis et Antigonis. sed haud multo post famam mortis Philippi neque Thraces commercio faciles erant, neque Bastarnæ emto contenti esse poterant, aut in agmine contineri, ne decederent via. inde injuriæ ultro citroque fieri: quarum in dies incremento bellum exarsit. Postremo Thraces, quum vim ac multitudinem sustinere hostium non possent, relictis campestribus vicis, in montem ingentis altitudinis (Donucam vocant) concesserunt. ²⁴ Quo ubi ire Bastarnæ vellent, ²⁵ quali tempestate Gallos spoliantes Delphos fama est peremptos esse: talis tum Bastarnas, nequidquam ad juga montium adpropinquantes, obpressit. neque enim imbre tantum effuso, dein creberrima grandine obruti sunt, cum ingenti fragore cœli tonitribusque et fulguribus præstringentibus aciem oculorum; sed fulmina etiam sic undique micabant, ut peti viderentur corpora; nec solum milites, sed etiam principes, icti caderent. itaque, quum præcipiti fuga per rupes præaltas improvidi sternerentur ruerentque, instabant quidem percussis Thraces: sed ipsi

Thracibus infesti sunt.

^c daret Crev.

^d dare Gron.

^e accommodabantur Kreyss. Bekk.

^f add. rem Eæd.

¹⁹ Ut Philippus daret] Vulgo præstaret, contra scripti codicis et vett. editorum fidem, a Gronovio testatam.

²⁰ Sedes fundare] Exemplar unicum habuit se fundare. Inde effecta est vulgata lectio sedes dare. Gronovius utrumque jungendum censuit, ac legendum esse, sedes fundare.

²¹ Nec enim aut lingua, aut moribus æquales abhorre] Vox æquales aut tollenda videtur,

aut immutanda.

²² * Ire] Melius iri.

²³ Consilia commodabantur] Lege cum Sigonio, accommodabantur.

²⁴ Quo ubi ire] Recte Gronovius: quum subire.

²⁵ Quali tempestate Gallos] Hac de re vide Pausan. in Atticis, Justinum lib. XXIV. c. 8.

U. C. 573. Deos auctores fugæ esse, cœlumque in se ruere aiebant. Dis-
 A. C. 179. sipati procella, quum, tamquam ex naufragio, plerique semi-
 ermes in castra, unde profecti erant, redissent; consultari
 quid agerent, cœptum: inde orta dissensio; aliis redeundum,
 aliis penetrandum in Dardaniam consentibus. Triginta ferme
 millia hominum (Clondico duce profecti erant) pervenerunt.
 cetera multitudo retro, qua venerant^s, transdanubianam regi-
 onem repetiit. Perseus, potitus regno, interfici Antigonum
 iussit: et, dum firmaret res, legatos Romam ad amicitiam
 paternam renovandam, petendumque, ut rex ab senatu ad-
 pellaretur, misit. Hæc eo anno in Macedonia gesta.

Antigonus
interficitur.

Fulvii Coa.
triumphus.

LIX. Alter consulum Q. Fulvius ex Liguribus trium-
 phavit. quem triumphum magis gratiæ, quam rerum gestarum
 magnitudini, datum constabat. Armorum hostilium magnam
 vim transtulit; nullam pecuniam admodum. divisit tamen in
 singulos milites²⁶ tricenos^h æris, duplex centurionibus, triplex
 equiti. Nihil in eo triumpho magis insigne fuit, quam quod
 forte evenit, ut eodem die triumpharet, quo priore anno
 ex prætura triumphaverat. Secundum triumphum comitia
 edixit, quibus creati consules sunt M. Junius Brutus, A. Man-
 lius Vulso. ²⁷ Prætorum inde, tribus creatis, comitia tempestas
 diremit. postero die reliqui tres facti ante diem quartum Idus
 Martias, M. Titinius Curvus, Ti Claudius Nero, T. Fonteius
 Capito. Ludi Romani instaurati ab ædilibus curulibus Cn.
 Servilio Cæpione, Ap. Claudio Centhone, propter prodigia,
 quæ evenerant. Terra movit: in foris publicis, ubi lectister-
 nium erat, Deorum capita, quæ in lectis erant, averterunt se;
²⁸ lanaqueⁱ cum integumentis^k, quæ Jovi obposita^l fuit, deci-
 dit. de mensa oleas quoque prægustasse mures, in prodigium
 versum est. Ad ea expianda nihil ultra, quam ut ludi instau-
 rarentur, actum est.

Comitia.

Prodigia.

^s venerat Crev. Kreyss. Bekk.
^k intrimentis Bekk.

^h trecenos Kreyss. Bekk. ⁱ lanaque Eæd.
^l adposita Kreyss. Bekk.

²⁶ Tricenot æris] Sive ternos denarios, quales octo unciam argenti Paris. efficiunt. Si cui hoc nimis exiguum videbitur, legat, ut quidam habent editi, *trecenos*.

²⁷ Prætorum inde, tribus creatis] Videntur hic excidisse nomina trium illorum prætorum. Neque enim ulla ratio est, cur hos potius supersederit nominare Livius, quam eos qui postero die facti sunt.

²⁸ Lanaque cum integumentis] Monet Sigonius legendum esse ex Julio Obsequente,

lanaque cum integumentis, quæ Jovi erant apposita, decidit. Sed non ideo res fit multo clarior. Schefferus suspicatur *læna*, quo vestimento utebantur ituri ad cœnam e balneo. Nec caret ratione hæc emendatio, quum hic agatur de lectisternio, sive epulo præbito Jovi et aliis diis. Hinc fit quoque mentio olearum de mensa, Jovi scilicet apposita, a muribus prægustatarum. Quid sint *integumenta Jovi obposita* vel *apposita*, definire non possumus.

EPITOME LIBRI XLI.

IGNIS in æde Vestæ exstinctus est. Ti. Sempronius Gracchus proconsul Celtiberos victos in deditionem accepit, monumentumque operum suorum, Gracchurim oppidum in Hispania constituit. Et a Postumio Albino proconsule Vaccæi ac Lusitani subacti sunt. ¹uterque triumphavit. Antiochus, Antiochi filius, obses Romanis a patre datus, mortuo fratre Seleuco, qui patri defuncto successerat, in regnum Syriæ ab urbe dimissus. Lustrum a censoribus conditum est. censa sunt civium capita ducenta sexaginta tria millia ducenta nonaginta quatuor. ²Q. Voconius Saza tribunus plebis legem tulit, ne quis hæredem mulierem institueret. suasit legem M. Cato. exstat oratio ejus. Præterea res contra Ligures, Istros, Sardos, et Celtiberos, a compluribus ducibus prospere gestas, et initia belli Macedonici continet, quod Perseus, Philippi filius, moliebatur. miserat enim ad Karthaginienses legationem, et ab iis nocte audita erat: sed et alias Græciæ civitates sollicitabat. qui ³præter religionem, quod quam multa templa magnifica multis locis erexit, Athenis Jovis Olympii, ⁴et Antiochiæ Capitolini, vilissimum regem egit.

1 Uterque triumphavit] Antea legebatur de utrisque triumphavit: quo admissio, sileretur de triumpho Gracchi. Emendavit Sigonius ex vet. lib. et Livio infra, c. 7. Consentit Campanus.

2 Q. Voconius] Suum quoque huic tribuno restituit nomen Sigonius. Olim, Q. Voluminus.

3 Præter religionem, qua multa templa . . . vilissimum regem egit] Hic sequimur, post Clericum, Gronovii mentem. Antea enim hæc omnia ad totius epitomes finem attexebantur in hunc modum: *sed et alias Græciæ civitates*

(297)

sollicitabat: qui, præter religionem, quod quam multa templa magnifica multis locis erexit, Athenis, Jovis Olympii, et Antiochiæ, Capitolini, vilissimum regem egit. Itaque hæc ad Persen referebantur, quæ tamen constat ex Polybio et Diodoro ad Antiochum pertinere. Quum igitur manifestum vitium esset, Gronovio obsecuti sumus, qui reponendo in ordinem suum male trajectas voces cum levissimis mutationibus locum sanavit, aut certe ad historię veritatem revocavit.

4 Et Antiochiæ, Capitolini] Vocem ultimam adjecit Sigonius ex Livio, infra, c. 20.

T. LIVII PATAVINI

LIBER XLI.

* * * * *

U. C. 574.
A. C. 178.

Istricum
bellum.

¹ a patre in pace habitam armasse, eoque juventuti prædandi cupidæ pergratus esse dicebatur.

I. Consilium de Istrico bello quum haberet consul, alii gerendum extemplo, antequam contrahere copias hostes possent, alii consulendum prius senatum censebant. Vicit sententia, quæ diem non proferebat. Profectus ab Aquileia consul castra ad lacum Timavi posuit; (inminet mari is lacus) eodem decem navibus C. Furius duumvir navalis venit. Adversus Illyriorum classem creati duumviri navales erant, ² qui tuendam viginti navibus mari superiore Anconam ^a, velut ^b cardinem haberent: inde L. Cornelius dextra litora usque ad Tarentum, C. Furius læva usque ad Aquileiam tueretur. Eæ naves ad proximum portum in Istriæ fines cum onerariis et magno commeatu missæ: secutusque cum legionibus consul quinque ferme millia a mari posuit castra. In portu emporium brevi perfrequens factum, omniaque hinc in castra subportabantur. et, quo id tutius fieret, stationes ab omnibus castrorum partibus circumdatæ sunt: ^c in Istriamque suum ^c

^a qui tuenda viginti navibus maris superi oræ Anconam, omisso post Anconam commate, Kreyss. Bekk. ^b veluti Gron. Crev. ^c in Istriam versum Kreyss. Bekk.

1 *A patre in pace habitam*] Quinque horum librorum fragmenta quæ habemus, publici juris fecit Simon Grynæus in Helvetiis anno 1531 reperta apud monasterium Laurissenum, vulgo Lorssense, e regione Borbetomagi: nec alius postea erui potuit codex, quocum illa conferrentur. Ex unci igitur illius exemplaris fide descripti sunt hi libri.

2 *Qui tuendam viginti navibus mari superiore Anconam*] Hunc locum feliciter emendavit sive Florebellus, sive Muretus, hoc modo: qui

tuenda viginti navibus maris Superi oræ Anconam velut cardinem haberent. Sic l. XL. c. 18. *Inter duumviros ita divisa tuenda denis navibus maritima ora, ut promontorium iis Minervæ velut cardo in medio esset.*

3 *In Istriamque suum*] Rescribit Gronovius: *in Istriam versum stativum præsidium.* *Repentina cohors* videtur exponi debere cohors ex eo militum genere, qui *subitarii* passim a Livio nominantur. Sic infra c. 10, *repentinus et tumultuarius exercitus.*

præsidium stativum, repentina cohors Placentina obposita U. C. 574
inter mare et castra: et, ut idem aquatoribus ad fluvium esset A. C. 178
præsidium, M. Æbutius tribunus militum secundæ legionis
duos manipulos militum adjicere jussus est. T. et C. Ælii
tribuni militum legionem tertiam, quæ pabulatores et ligna-
tores tueretur, via, quæ Aquileiam fert, duxerant. Ab eadem
regione mille ferme passuum castra erant Gallorum: 'Cat-
melus^d pro regulo erat tribus haud^e amplius millibus arma-
torum.

II. Istri, ut primum ad lacum Timavi castra sunt Romana Istri tumul-
mota, ipsi post collem occulto loco consederunt; et inde tum creant
obliquis itineribus agmen sequebantur, in omnem occasionem in castris
intenti: nec quidquam eos, quæ terra marique agerentur, Romania.
fallebat. Postquam stationes invalidas esse pro castris, 'eorum
turba inermis^f frequens inter castra et mare mercantium, sine
ullo terrestri aut maritimo munimento, viderunt; duo simul
præsidia, Placentinæ cohortis, et manipulorum secundæ legi-
onis, adgrediuntur. Nebula matutina texerat inceptum: qua
dilabente ad primum teporem solis, 'perlucens jam aliquid,
incerta tamen, ut solet, lux, speciem omnium multiplicem
intuenti reddens, tum quoque frustrata Romanos, multo mayo-
rem iis, quam erat, hostium aciem ostendit. qua territi utri-
usque stationis milites ingenti tumultu quum in castra con-
fugissent, haud paullo ibi plus, quam quod secum ipsi adtule-
rant, terroris fecerunt. Nam neque dicere, quid fugissent,
nec percunctantibus reddere responsum poterant: et clamor
in portis (ut ubi nulla esset statio, quæ sustineret inpetum)
audiebatur: et concursatio in obscuro incidentium aliorum in
alios incertum fecerat, an hostis intra vallum esset. Una vox
audiebatur ad mare vocantium. Id forte temere ab uno excla- Fugiunt ad
matum totis passim personabat castris. Itaque primo, velut mare
jussi id facere, pauci armati, major pars inermes, ad mare Romani.
decurrunt: dein plures, postremo prope omnes, et ipse con-
sul; quum, frustra revocare fugientes conatus, nec imperio,
nec auctoritate, nec precibus ad extremum, valuisset. Unus
remansit M. Licinius Strabo, tribunus militum tertiæ legionis,
'cum tribus signis ab legione sua relictus. Hunc, in vacua
castra inpetu facto, Istri, quum alius armatus iis nemo obviam

^d Carmelus Gron. Crev.

^e aut Gron.

^f forum turba inermi Kreyss. Bekk.

4 Carmelus pro regulo erat] Hæc nobis sus-
pecta sunt. Possis tamen utcunque explicare:
Carmelus quidam loco reguli, qui ipse non
aderat, in iis castris erat cum tribus haud
amplius millibus armatorum. Haud amplius
legi jusserunt Florebellus et Gronovius pro
aut amplius.

5 Eorum turba inermis frequens] Egregie
Jos. Scaliger forum pro eorum. Totam perio-
dum sic format Gronovius: forum turba inermi

frequens inter castra et mare mercantium.
Forum intellige emporium illud, quod brevi
perfrequens factum fuisse dixit supra Livius.

6 Perlucens jam aliquid, incerta tamen, ut
solet, lux] Lux jam aliqua ex parte perrum-
pens obstantia, incerta tamen, ut solet esse,
quum nebulis dilabentibus oriri incipit.

7 Cum tribus signis] Cum tribus manipulis.
Vid. not. 2, ad l. XXXIII. c. 1.

U. C. 574. isset, in prætorio instruentem atque adhortantem suos obpres-
 A. C. 178. serunt. Proelium atrocius, quam pro paucitate resistentium,
 fuit: nec ante finitum est, quam tribunus militum, quique
 Istri epu- circa eum constiterant, interfecti sunt. Prætorio dejecto,
 lantur in direptis, quæ ibi fuerunt, *ad quæstorium forum quintanam-
 castris que hostes pervenerunt. Ibi, quum omnium rerum paratam
 Rom. expositamque copiam, et stratos lectos in quæstorio invenis-
 sent, regulus ad cubans epulari cœpit. mox idem ceteri omnes,
 armorum hostiumque obliti, faciunt: et, ut quibus insuetus
 liberalior victus esset, avidius vino ciboque corpora onerant.

Trepidatio
 Romano-
 rum.

III. Nequaquam eadem est tum rei forma apud Romanos:
 terra, mari trepidatur: nautici tabernacula detendunt, com-
 meatumque in litore expositum in naves rapiunt: milites in
 scaphas et mare territi ruunt: nautæ, metu ne compleantur
 navigia, alii turbæ obsistunt, alii ab litore naves in altum
 expellunt. inde certamen, mox etiam pugna cum vulneribus
 et cæde in vicem militum nautarumque oritur, donec jussu
 consulis procul a terra classis submota est. Secernere inde
 inermes ab armatis cœpit. vix mille ducenti ex tanta multi-
 tudine, qui arma haberent, perpauci equites, qui equos secum
 eduxissent, inventi sunt. cetera deformis turba, velut lixarum
 calonumque, præda vere futura, si belli hostes meminissent.

Redeunt ad
 castra reci-
 pienda.

* Tunc⁸ demum nuncius ad tertiam legionem revocandam, et
 Gallorum præsidium: et simul ex omnibus locis ad castra
 recipienda demendamque ignominiam rediri cœptum est. Tri-
 buni militum tertiæ legionis pabulum lignaque projicere jubent:
 centurionibus imperant, ut graviores ætate milites binos in ea
 jumenta, ex quibus onera dejecta erant, inponant: equites ut
 singulos e juvenibus pedites secum in equos tollant. *Egre-
 giam gloriam legionis fore, si castra, metu secundanorum amissa,
 sua virtute recipiant: et recipi facile esse, si in præda occupati
 barbari subito obprimantur: sicut ceperint, posse capi.* Summa

⁸ Tum Crev.

⁸ *Ad quæstorium forum Quintanamque*] Duo
 fuere in castris Romanis fora rerum venalium:
 alterum ad prætorium, sive tabernaculum
 ducis, de quo diserte Polybius, libro sexto:
 alterum ad quæstorium, sive tabernaculum
 quæstoris. Ceterum et quæstorium, et hoc
 proinde forum quæstoris olim versus portam
 Decumanam fuisse jam annotavimus ad l.
 XXXIV. c. 47. Situm erat nempe in media
 Quintana, quæ via transversa erat, secans
 longitudinem castrorum, parallela Principiis.
 Atque hinc forum ipsum quæstoris sæpissime
 Quintana dicebatur. Quintana dicta a quintis
 cohortibus juxta eam tendentibus. Apparet
 ex hoc Livii loco jam nunc mutatum fuisse
 situm quæstorii, ita ut illud tum esset, quo
 loco Polybius statuit, in fronte castrorum ad
 prætorii latus. Ideo hostes prætorio dejecto

ad quæstorium perveniunt. Quæstorio igitur
 translato in partem superam castrorum, simul
 et forum quæstoris eodem translato est. Quin
 et via proxima quæstorio Quintana quoque
 vocitata est a similitudine veræ Quintanæ, in
 qua olim quæstorium positum fuerat. Et hæc
 in loco quem explicamus intelligenda est
 Quintana, non illa altera vetus, quæ nimium
 longe abest a prætorio. Hæc ita explicare
 conamur, ut brevitati simul et claritati consu-
 lamus. Sed qui totam rem apertius perspi-
 cere volet, adeat Lips. l. V. de Mil. Rom.
 Dial. 3.

⁹ *Tum demum nuntius*] Supple *missus est*:
 et intellige Gallorum præsidium de quo hic
 agitur, cujusque mentio facta est supra c. l.
 stetisse a parte Romanorum.

militum alacritate adhortatio audita est. Ferunt citati signa, U. C. 574. nec signiferos armati morantur: priores tamen consul copiae- A. C. 178. que, quæ a mari reducebantur, ad vallum accesserunt. L. Atius, tribunus primus secundæ legionis, non hortabatur modo milites, sed docebat etiam, *Si victores Istri, quibus armis cepissent castra, iisdem capta retinere in animo haberent, primum exutum castris hostem ad mare persecuturos fuisse, deinde stationes certe pro vallo habituros. vino somnoque verisimile esse mersos jacere.*

IV. Sub hæc A. Bæculonium signiferum suum, notæ fortitudinis virum, inferre signum jussit. ¹⁰ Ille, si unum se sequerentur, quo celerius fieret, facturum ^h dixit: connisusque, quum trans vallum signum trajecisset, primus omnium portam intravit. Et parte alia T. et C. Ælii, tribuni militum tertiæ legionis, cum equitatu adveniunt. confestim, et quos binos ^{Recuperant castra.} oneraria in jumenta inposuerant, secuti, et consul cum toto agmine. At Istrorum pauci, qui modice vinosi erant, memores fuerunt fugæ; aliis somno mors continuata est: integraque sua omnia Romani, præterquam quod vini cibique absumtum erat, receperunt. Ægri quoque milites, qui in castris relictii fuerant, postquam intra vallum suos senserunt, armis arreptis, cædem ingentem fecerunt. Ante omnes insignis opera fuit C. Popillii ¹ equitis. Sabello cognomen erat. is, pede saucio relictus, longe plurimos ^k hostium occidit. Ad octo millia Istrorum sunt cæsa, captus nemo, quia ira et indignatio inmemores prædæ fecit. Rex tamen Istrorum, temulentus ex convivio, raptim a suis in equum inpositus, fugit. Ex victoribus ducenti triginta septem milites perierunt, plures in matutina fuga, quam in recipiendis castris.

V. Forte ita evenit, ut Cn. et L. Gavillii, ¹¹ novelli Aquileienses, cum commeatu venientes, ignari prope in capta castra ab Istris inciderent. Ii, quum Aquileiam, relictis impedimentis, ^{Terror Romæ.} refugissent, omnia terrore ac tumultu, non Aquileiæ modo, ¹² sed Romæ quoque post paucos dies, impleverunt: quo, non capta tantum castra ab hostibus, nec fuga, quæ vera ¹³ erant, sed perditas res deletumque exercitum omnem, adlatum est. Itaque, ¹⁴ quod in tumultu fieri solet, delectus extra ordinem, non in urbe tantum, sed tota Italia, indicti. Duæ legiones civium Romanorum conscriptæ, et decem millia peditum cum

^h jacturum Crev.¹ Popillii Gron. Crev.^k plurimum Emd.

¹⁰ Ille, si unum se sequerentur . . . jacturum dixit] Nihil apertius est, quam legi debere, non facturum, quomodo scriptus habuit, sed jacturum, quæ Gronovii emendatio est. Dicit igitur signifer, si ceteri unum se sequi vellent, non modo illaturum se, quod jubebatur, sed jacturum signum in castra, quo celerius res perageretur, accensis periculo ignominie, si signum amitteretur, militibus.

¹¹ Novelli Aquileienses] Qui erant e colonis

ante triennium Aquileiam deductis. Supra l. XL. c. 34.

¹² Sed Romæ quoque . . . impleverunt] Non quod Romam profecti sint hi Gavillii, sed quod rumor ab illis sparsus Aquileia Romam brevi perlatus fuerit. DUJATIU.¹³ Erant] Sic recte Gronovii edidit. Alii erat, teste Hearnio.¹⁴ Quod in tumultu fieri solet] Vid. not. 52, ad l. VII. c. 9, supra.

U. C. 574. equitibus quingentis sociis nominis Latini imperata. M.
 A. C. 178. Junius consul transire in Galliam et ab civitatibus provinciae
 ejus, quantum quæque posset, militum exigere jussus. Simul
 decretum, ut ¹⁵ Ti. Claudius prætor militibus legionis quartæ,
 et sociam Latini nominis quinque millibus, equitibus ducentis
 quinquaginta, Pisas ut convenirent, ediceret; eamque provin-
 ciam, dum consul inde abesset, tutaretur: M. Titinius prætor
 legionem primam, parem numerum sociorum peditum equi-
 tumque, Ariminum convenire juberet. Nero paludatus Pisas
 in provinciam est profectus. Titinius, C. Cassio tribuno mili-
 tum Ariminum, qui præesset legioni, misso, delectum Romæ
 habuit. M. Junius consul, ex Liguribus in provinciam Gal-
 liam transgressus, auxiliis protinus per civitates Galliae ¹⁶ mili-
 tibusque colonis¹ imperatis, Aquileiam pervenit. Ibi certior
 factus, exercitum incolumem esse, scriptis literis Romam, ne
 tumultuarentur, ipse, remissis auxiliis, quæ Gallis impera-
 verat, ad collegam est profectus. Romæ magna ex necopinato
 lætitia fuit: delectus omissus est: exauctorati, qui sacramento
 dixerant: et exercitus, qui Arimini pestilentia adfectus erat,
 domum dimissus. Istri magnis copiis quum castra haud
 procul consulis castris haberent, postquam alterum consulem
 cum exercitu novo advenisse audierunt, passim in civitates
 dilapsi sunt: consules Aquileiam in hiberna legiones redux-
 erunt.

VI. Sedato tandem Istrico tumultu, senatusconsultum fac-
 tum est, ut consules inter se compararent, uter eorum ad
 comitia habenda Romam rediret. Quum absentem Manlium
 tribuni plebis, ¹⁷ A. Licinius Nerva et C. Papirius Turdus, in
 concionibus lacerarent, rogationemque promulgarent, ne Man-
 lius post Idus Martias (prorogatae namque consulibus jam in
 annum provinciae erant) imperium retineret, uti causam ex-
 templo dicere, quum abisset magistratu, posset; huic roga-
 tioni Q. Ælius collega intercessit, magnisque contentionibus
 obtinuit, ne perferretur. Per eos dies Ti. Sempronius Grac-
 chus et L. Postumius Albinus ex Hispania Romam quum
 revertissent, senatus iis a M. Titinio prætore datus in æde
 Bellonæ ¹⁸ ad disserendas^m res, quas gessissent, postulandos-

¹ *coloniis* Kreysa. Bekk.

^m *edisserendas* Crev.

¹⁵ *Ti. Claudius prætor*] Ex hoc loco recte colligit Pighius hunc et M. Titinium, qui infra nominatur, juri in urbe dicundo præfuisse. Ceteri enim prætores tunc in provincias profecti esse debebant. Quum autem c. seq. M. Titinius dicatur senatum dedisse Sempronio et Postumio, quod munus est prætoris urbani absentibus consulibus, judicavit idem Pighius urbanam jurisdictionem Titinio obtigisse, Claudio Neroni inter cives et peregrinos.

¹⁶ *Militibusque colonis imperatis*] Non sine causa optaret Dujatius *coloniis*. Quum milites *coloniis* imperasset. Magis adhuc placeret, *per colonias*.

¹⁷ *A. Licinius Nerva*] Adjecit huic tribuno prænomen Sigonius.

¹⁸ *Ad edisserendas*] Vulgo *disserendas*. Correxerit Gronovius. Supra l. XXXIV. c. 52. *Senatus extra urbem Quintio ad res gestas edisserendas datus est*.

que honores meritos, ¹⁹ ut ^a Diis immortalibus haberetur honos. U. C. 574. Eodem tempore et ²⁰ in Sardinia magnum tumultum esse, A. C. 178. literis T. Æbutii prætoris cognitum est, quas filius ejus ad Sardinie tumultus. senatum adtulerat. Ilienses, adjunctis Balarorum auxiliis, pacatam provinciam invaserant: nec eis invalido exercitu, et magna parte pestilentia absumto, resisti poterat. Eadem et Sardorum legati nunciabant; orantes, ut urbibus saltem (jam enim agros deploratos esse) opem senatus ferret. Hæc legatio, totumque quod ad Sardiniam pertinebat, ad novos magistratus rejectum est. Æque miserabilis legatio Lyciorum, qui crudelitate Rhodiorum, quibus ab L. Cornelio Scipione adtributi querelæ. erant, querebantur: *Fuisse sub ditione Antiochi: eam regiam servitutem, conlatam cum præsentī statu, præclaram libertatem visam. non publico tantum se premi imperio, sed singulos* ²¹ *justum pati servitium.* ²² *juxta se conjuges liberosque vexari: in corpus, in tergum sæviri: famam, quod indignum sit, maculari dehonestarique: et palam res odiosas fieri,* ²³ *juris etiam usurpandi causa; ne pro dubio habeant, nihil inter se et argento parata mancipia interesse.* ²⁴ Motus his senatus, literas Lyciis ad Rhodios dedit: ²⁵ *nec Lycios Rhodiis, nec ullos alicuiquam^o, qui nati liberi sint, in servitutem dari placere. Lycios ita sub Rhodiorum simul imperio et tutela esse, ut in ditione populi Romani civitates sociæ sint.*

VII. Triumphi deinde ex Hispania duo continui acti. Prior Triumphi de Hispanis. Sempronius Gracchus de Celtiberis sociisque eorum; postero die L. Postumius de Lusitanis aliisque ejusdem regionis Hispanis triumphavit. ²⁶ quadraginta millia pondo argenti Ti. Gracchus transtulit, viginti millia Albinus. Militibus ²⁷ denarios quinos vicanos, duplex centurioni, triplex equiti ambo diviserunt: sociis tantumdem, quantum Romanis. Per eosdem

^a et ut Crev.

^o alii cuiquam Kreyss. Bekk.

¹⁹ *Et ut Diis immortalibus]* Adjecimus voculam *et*, auctore itidem Gronovio. Et sic solet Livius. Supra L. XXVIII. c. 9. *In senatu quum more omnium imperatorum, expositis rebus ab se gestis, postulassent . . . ut et Diis immortalibus haberetur honos, et ipsis triumphantibus urbem inire liceret.* Et alibi passim.

²⁰ *In Sardinia magnum tumultum esse, literis T. Æbutii prætoris]* Hic habemus et nomen et provinciam unius e prætoribus hujus anni, cujus mentio interciderat cum iis quæ ex initio hujus libri deperdita sunt.

²¹ *Justum . . . servitium]* Veram ac plenam servitutem. Sic alibi apud nostrum, *ab justo exercitu, et duæ legiones cum suo justo equitatu.*

²² *Juxta se conjuges]* Sese pariter conjugesque ac liberos vexari. Ante Sigonium legebatur, procul dubio mendose, *justos conjuges.*

²³ *Juris etiam usurpandi causa]* Non fructus alicujus aut emolumenti spe, sed plane ut dominos sese probarent.

²⁴ *Motus his senatus]* Sic recte Sigonius, quum legeretur *motus is.*

²⁵ *Nec Lycios Rhodiis]* Polybius Excerpt. Legat. 60, tradit hoc decretum multis nequam placuisse: propterea quod Romani viderentur id agere, ut committerent inter se Rhodios Lyciosque, ad exhauriendos apparatus et thesauros Rhodiorum, quorum cum Perseo amicitia suspecta jam iis erat. Et re quidem vera idem auctor est, Legat. 61, Lycios, qui jam victi acquieverant Rhodiorum imperiis, audito Romanorum responso rursus tumultuari cœpisse.

²⁶ *Quadraginta millia pondo argenti]* Marcas nostrates 62,500. *Viginti millia.* Marcas 31,250.

²⁷ *Denarios quinos vicanos]* Amplius ternas uncias argenti nostrateas.

U. C. 574. forte dies M. Junius consul ex Istria comitiorum causa Ro-
 A. C. 178. mam venit. Eum quum in senatu fatigassent interrogatio-
 nibus tribuni plebis Papirius et Licinius de his, quæ in Istria
 essent acta, in concionem quoque produxerunt. Ad quæ
 quum consul, *se dies non plus undecim in ea provincia fuisse,*
responderet; quæ se absente acta essent, se quoque, ut illos,
fama comperta habere; exsequebantur deinde quærentes, Quid
ita non potius A. Manlius Romam venisset, ut rationem redderet
populo Romano, cur ex Gallia provincia, quam sortitus esset, in
Istriam transisset? ²⁸quando id bellum senatus decrevisset, quando
id bellum ^ppopulus Romanus jussisset? At, Hercule, privato
quidem consilio bellum susceptum esse, sed gestum prudenter
fortiterque. Immo, utrum susceptum sit nequius, an inconsul-
tius gestum, dici non posse. Stationes duas necopinantes ab
Istris obpressas, castra Romana capta, ²⁹quod peditum, quod
equitum in castris fuerit. ceteros inermes ³⁰fusosque, ante omnes
consulem ipsum, ad mare ac naves fugisse. Privatum rationem
redditurum earum rerum esse, quoniam consul noluisse.

Comitia. VIII. Comititia deinde habita. consules creati, C. Claudius
 Pulcher, Ti. Sempronius Gracchus: et postero die prætores
 facti, P. Ælius Tubero iterum, C. Quinctius Flamininus, C.
 Numisius, ³¹C. ^qMummius, Cn. Cornelius Scipio, C. ^rVale-
 rius Lævinus. Tuberoni urbana jurisdictio, Quinctio per-
 egrina evenit, Numisio Sicilia, Mummiio Sardinia: sed ea
 Provinciam. propter belli magnitudinem provincia consularis facta. Grac-
 chus eam sortitur, Istriam Claudius; Scipio et Lævinus Gal-
 liam, in duas divisam provincias, sortiti sunt. Idibus Martiis,
 U. C. 575. quo die Sempronius Claudiusque consulatum inierunt, mentio
 A. C. 177. tantum de provinciis Sardinia Istriaque ³²et utriusque hos-
 C. Claudio, Ti. Sempro-
 nio Coss. tibus fuit, qui in his provinciis bellum concivissent ³³. Postero
 die ³³legati Sardorum, qui ad novos magistratus dilati erant,

^p quando id bellum uncis incl. Bekk.
^r C. l. P. Gron. Crev.

^q C. l. L. Crev. Kreyss. Bekk.
³² concivissent Emd.

²⁸ Quando id bellum senatus decrevisset, quando id bellum populus] Male profecto itera-
 tur id bellum. Tolle ingratam repetitionem,
 auctore Gronovio.

²⁹ Quod peditum, quod equitum in castris
 fuerit] Videtur adjici debere, *cæsum*. Nemo
 enim captus in castris esse dicitur supra c. 2.
 Sed M. Licinius Strabo cum trium signorum
 militibus cæsus. Nisi forte hic intelligendi
 sunt ægri relictæ in castris, quorum mentio fit
 c. 4.

³⁰ Fusosque] Sparsos, nullo ordine dila-
 bentes. Sic L. II. c. 54. *Sicut acies funditur*
duce occiso. Et Cicero pro Sextio, n. 91, *fusi*
per agros ac dispersi.

³¹ L. Mummius] Prænomen aberat in prima
 editione. Vulgo nunc legitur C. Mummius.
 Sed vocatur L. infra c. 9, et supra l. XXXVIII.
 c. 54, mentio fit L. Mummii tribuni plebis,

qui idem videtur esse cum hoc prætore.

³² Et utriusque hostibus . . . qui in his pro-
 vinciiis bellum concivissent] Hoc totum, qui in
 his provinciis bellum concivissent, non videtur
 esse Livii: cui suffecerat utriusque hostibus,
 id est, hostibus qui in utraque provincia
 erant.

³³ Legati Sardorum . . . et L. Minucius
 Thermus . . . in senatum venit] Gronovius
 mallet venerunt. Sed nihil videtur esse mu-
 tatione opus. Verbum refertur ad eum qui
 ultimo nominatus est, et intelligendum relin-
 quitur in primo membro. Sic Horatius, *Quem*
juvat clamor, galeasque leves: et rursus: Sic
te Diva potens Cypri, sic fratres Helenæ,
lucida sidera, ventorumque regat pater. Com-
 plura similia ex Horatio exempla collegit
 Bentleius in not. ad Hor. Od. I. 24.

L. ^t Minucius Thermus, qui legatus Manlii consulis in Istria U. C. 575. fuerat, in senatum venit. Ab his edoctus est senatus, quan- A. C. 177. tum belli eæ provinciae haberent. Moverunt senatum et legationes socium nominis Latini, quæ et censores et priores consules ^u "fatigaverunt", tandem in senatum introductæ. Latinorum querelæ. Summa querelarum erat, *Cives suos Romæ censos plerosque Romam commigrasse. Quod si permittatur, perpaucis lustris futurum, ut deserta oppida, deserti agri, nullum militem dare possent.* Fregellas quoque millia quatuor familiarum transisse ab se, Samnites Pelignique querebantur: neque eo minus ^{ss} aut hos aut illos ^x in delectum militum dare. Genera autem fraudis duo mutandæ viritim civitatis inducta erant. Lex ^{ss} sociis ac nominis Latini, qui stirpem ex sese domi relinquerent, dabat, ut cives Romani fierent. ea lege male utendo, alii sociis, alii populo Romano injuriam faciebant. Nam et, ne stirpem domi relinquerent, liberos suos quibusquibus Romanis in eam conditionem, ut manumitterentur, mancipio dabant, libertinique cives essent; ^{ss} et quibus stirpes ^y deesset, quam relinquerent, ut ^z cives Romani fiebant. Postea, his quoque imaginibus juris spretis, promiscue sine lege, sine stirpe, in civitatem Romanam per migrationem et censum transibant. *Hæc ne postea fierent, petebant legati, et ut redire in civitates juberent socios; deinde ut lege caverent, ^{ss} ne quis quem civitatis mutandæ causa suum faceret, neve alienaret: et, si quis ita civis Romanus factus esset ^{ss} * *. Hæc ^a inpetrata ab senatu.*

^t et L. Crev. Kreyss. Bekk.

plus Gron.

^y stirps Ead.

^u fatigaverant Crev. Bekk.

^z ut l. ii Ead.

^x illos

^a factus esset, [civis

ne esset.] Hæc Crev. Kreyss. Bekk.

34 *Fatigaverant*] Sic legendum censuit Gronovius. Vulgo *fatigaverunt*.

35 *Aut hos, aut illos*] Aut Samnites, aut Pelignos.

36 ^o *Sociis ac nominis Latini*] Sic infra c. 9, *Qui socii ac nominis Latini*. Nimirum supplendum est *populis* vel *populi*, prout ratio structuræ postulat.

37 *Et quibus stirpes deesset . . . ut cives Romani fiebant*] Primo reposuimus *stirpes*, quomodo fuisse in membranis testatur Gronovius: et sic quoque primos editos habuisse monet Hearnus. Sane non video, inquit Gronovius, cur non æque antiquitus *stirpes* dici potuerit, cur non usurpari a Livio, quam *plebes*. Recentiores editi habent *stirpes*. Deinde Sigonius legi jubet *ii cives*. Sed majus hic videtur esse vulnus, quam ut tam leniter curari possit. Itaque quamvis aliquot editi emendationem Sigonii receperint, veterem scripturam revocavimus, ne hic locus specie sanitatis imponeret. Perspicuum est deesse aliquid. Duo enim genera fraudis supra explicanda proponuntur, alterum quo sociis, alterum quo populo Romano fieret injuria. In priore hujus periodi membro prius fraudis genus et injuriam sociis factam intelligimus.

Hic igitur exposuerat procul dubio Livius et alterum quoddam genus fraudis ab iis inductum quibus stirps deesset, et injuriam factam populo Romano. Suspiciamus fraudem in eo positam fuisse, quod, quibus stirps deesset, illos adoptarent quosdam cives suos, quos fortasse postea emancipatos domi relinquerent, ut ipsi, quasi stirpem relinquentes in patria sua, cives Romani fierent. Hac re fiebat populo quoque Romano injuria, in quem inquilini nullo jure et adversus legis mentem sese immiscebant. Itaque crediderimus nullum vitium inesse in vocula *ut*, Liviumque scripsisse *ut cives Romani fierent* . . . Reliqua explere sine libris non possumus.

38 *Ne quis quem . . . suum faceret, neve alienaret*] Prior pars est, ut recte observat Gronovius, contra accipientem mancipio, posterior contra dantem. Ille enim recte dicitur *suum facere* eum quem mancipio accipit; hic *alienare* eum quem tradit. Ceterum, si ea conjectura quam superiore nota exposuimus vana non est, videtur et hic excidisse aliquod hujus legis caput, nimirum contra fraudulentas illas adoptiones.

39 *Civis ne esset*] Hoc adjectum est ex mente Sigonii, ut expleretur sensus: nisi

U. C. 575. IX. Provinciæ deinde, quæ in bello erant, Sardinia atque
 A. C. 177. Istria decretæ. In Sardiniam duæ legiones scribi jussæ;
 Exercitus. quina millia in singulas et duceni pedites, treceni equites; et
 duodecim millia peditum sociorum ac Latini nominis, et sex-
 centi equites, et decem quinqueres naves, ⁴⁰ si deducere
 ex navalibus vellet. Tantumdem peditum equitumque in
 Istriam, quantum in Sardiniam, decretum. Et legionem
 unam cum equitibus trecentis, et quinque millia peditum so-
 ciorum, et ducentos quinquaginta ⁴¹ mittere equites in Hispan-
 iam consules ad M. Titinium jussi. Priusquam consules
 provincias sortirentur, prodigia nunciata sunt. Lapidem in
 Prodigia. agro Crustumino in lacum Martis de cælo cecidisse. ⁴² Pue-
 rum trunci corporis in agro Romano natum, et quadrupedem
 anguem visum: et Capuæ multa in foro ædificia de cælo
 tacta: et Puteolis duas naves fulminis ictu concrematas esse.
 Inter hæc, quæ nunciabantur, lupo etiam Romæ interdiu
 agitato, quum Collina porta intrasset, per Esquilinam magno
 consecrantium tumultu evasit. Eorum prodigiorum causa
 consules majores hostias immolarunt, et diem unum circa
 omnia pulvinaria supplicatio fuit. Sacrificiis rite perfectis,
 provincias sortiti sunt: Claudio Istria, Sempronio Sardinia
 obvenit. ⁴³ Legem dein de ^b sociis C. Claudius tulit ^c senatus-
 consulto, et edixit: *qui socii ac nominis Latini, ipsi majoresve*
eorum, M. Claudio, T. Quinctio censoribus, postque ea, apud
socios nominis Latini censi essent, ut omnes in suam quisque
civitatem ante Kalendas Novembres ^d redirent. Quæstio, qui
 ita non redissent, L. Mummius prætori decreta est. ad legem
 et edictum consulis senatusconsultum adjectum est: ⁴⁴ *ut*

Lex de
 Latinis.

^b deinde conjunctim Gron.

^c add. ex Kreyss. Bekk.

^d Novembris Crev.

quod, quum ille scribi voluerit, civis non esset, malimus sequi Dujatium, qui observat formulam in sanctionibus hujusmodi receptam exigere potius ne, quam non.

40 *Si deducere ex navalibus vellet*] Quenam illa dubitatio est? aut cur nollet consul naves e navalibus deducere? Gronovius legit, *quas deduceret ex quibus navalibus vellet.*

41 *Mittere . . . in Hispaniam . . . ad M. Titinium*] Ex hoc loco collegit Pighius fuisse superiore anno, præter M. Titinium prætorem urbis, etiam alterum M. Titinium prætorem, cui Hispaniam ceteriorem obtigisse apparet ex c. 26, infra.

42 *Puerum trunci corporis*] Brachisne carentem, an capite? Vox enim *trunci* ambigua est.

43 *Legem dein de sociis C. Claudius tulit senatusconsulto*] *Dein de* divisim edi jussimus, quomodo habet prima editio, teste Hearnio. Sed et lege cum Gronovio ex *senatusconsulto*. Sic enim solet Livius.

44 *Ut dictator, consul*] Vulgo hic legitur,

Ut dictator . . . prætor qui nunc esset apud forum, quem manumitteretur. Nos repræsentamus veterem hujus loci lectionem, qualem Lambecius, citante Hearnio, exhibet Comm. de Biblioth. Vindob. l. II. c. 8, p. 495, depromptam ex unico codice, qui hodie in Bibliotheca Cæsarea asservatur. Id solum mutavimus, quod pro *qui nunc esset* edidimus *qui tunc esset* ex mente Gronovii, et inseruimus voculam *qui* ante *manumitteretur*. Nam ceteræ mutationes et leviusculæ sunt, et evidenti de causa jam olim factæ a Simone Grynaeo, ab omnibusque deinceps editoribus approbatæ: *manumitteret* pro *manumittere*, *mutanda* pro *mutanda*, *juraret* pro *jurare*, etc. Hujus igitur senatusconsulti hunc esse sensum credimus, ut qui manumitteretur, vel in libertatem vindicaretur apud aliquem magistratum, puta dictatorem, vel consulem, vel censorem, vel interregem, vel prætorem, qui tunc esset, id est, qui munere dictatorio, vel consulari, etc. fungeretur eo tempore quo perageretur manumissio, ut is, inquam, qui manumitteretur,

dictator, consul, interrex, censor, prætor, qui nunc^e esset, apud U. C. 575. eorum^f quem^g manumitteretur, in libertatem vindicaretur, ut A. C. 177. jusjurandum daret, qui eum manumitteret, civitatis mutandæ causa manu non mittere: qui id non juraret, eum manumittendum non censuerunt. ⁴³ Hæc in posterum causa jurisque dictio C. Claudio consuli decreta est.

X. Dum hæc Romæ geruntur, M. Junius et A. Manlius, ^{Res in Istria gestæ a Romanis.} qui priore anno consules fuerant, quum Aquileiæ hibernas-
sent, principio veris in fines Istrorum exercitum introduxe-
runt: ubi quum effuse popularentur, dolor magis et indignatio
diripi res suas cernentes Istros, quam certa spes, satis sibi
virium adversus duos exercitus, excivit. concursu ex omnibus
populis juventutis facto, repentinus et tumultuarius exercitus
acrius primo inpetu, quam perseverantius, pugnavit. Ad qua-
tuor millia eorum in acie cæsa: ceteri, omisso bello, in civitates
passim diffugerunt. inde legatos primum ad pacem petendam
in castra Romana, deinde obsides imperatos, miserunt. Hæc
quum Romæ cognita literis proconsulum essent, C. Claudius
consul, veritus, ne forte ea res provinciam exercitumque sibi
adimeret, non votis nuncupatis, ⁴⁴ non paludatus, sine lictoribus,
uno omnium certiore facto collega, nocte profectus,
præceps in provinciam abiit: ubi inconsultius, quam venerat,
se gessit. nam, quum concione advocata fugam e castris A.
Manlii adversis auribus militum (quippe qui primi ipsi fugis-
sent) jactasset, ingessissetque probra M. Junio, quod se dede-
coris socium collegæ fecisset, ad extremum utrumque decedere
provincia jussit. ⁴⁵ Quod quum milites^h consulis imperio

^e tunc Crev. Kreyss. Bekk.
Crev. quem qui Kreyss. Bekk.

^f forum * * Gron. ^g quem [qui]
^h quum illi tum Kreyss. Bekk.

jusjurandum daret, non eam esse mentem manumittentis, ut ipse, id est, is qui manumittebatur, civitatem mutaret. *Apud eorum quem* idem est atque *apud eorum aliquem*, nempe apud aliquem eorum magistratum qui initio nominati sunt. *Qui tunc esset* omnino legendum putamus. Hujus enim S. C. vis non in præsentem modo annum, sed et in futuros pertinebat. Præterea nullus erat Romæ, tunc quum S. C. illud daretur, nec dictator, nec interrex, neque etiam, ut videtur, censor. Denique id moram facere non debet, quod ab eo qui manumittitur, jusjurandum exigitur de mente et consilio manumittentis. Nam primo ita se rem habuisse invicte probant ea quæ proxime sequuntur verba: *qui id non juraret, eum manumittendum non censuerunt.* Jam vero, quum illa fraus, quæ hoc S. C. cavetur, in manumissi præcipue commodum cederet, ille habebatur totius rei caput: atque ideo ab eo jusjurandum exigitur.

⁴⁶ *Hæc . . . causa jurisque dictio*] Testatur Lambecius, Commentar. de Biblioth. Vindob. l. II. c. 8, unicum exemplar habere: *hæc . . .*

causa jussique edicto C. Claudii cons. Claudio decreta est. Emendavit Grynæus quomodo nunc legimus.

⁴⁶ *Non paludatus, sine lictoribus*] Vetus lectio erat, *non paludatis lictoribus.* Sed paludamentum chlamys imperatoria est, quam proficiscentes ad bellum duces ipsi, non utique lictores, gerebant. Supra, II. 49, *Consul paludatus egrediens.* et l. XXI. c. 63, de Flaminio, *Ne paludatus . . . cum lictoribus ad provinciam iret.* et l. XXXI. c. 14, *Tum P. Sulpicius . . . paludatus cum lictoribus profectus ab urbe, Brundisium venit.* Ex his, et multis aliis veterum locis recte colligit Gronovius hic mendosum esse unicum exemplar: atque adeo sic legi jussit quomodo edidimus, et idem mendum infra bis hoc eodem capite correxit.

⁴⁷ *Quod quum milites*] Recte videtur observare idem Gronovius nihil hic negotii fuisse militibus, nec fuisse causam cur illi pro Junio et Manlio, qui decedere provincia jubebantur, responderent. Displicet etiam rō quod. Itaque legi jubet: *quumque illi*, nempe Junius et Manlius, *se consulis imperio dicto audientes*

U. C. 575. dicto audientes futuros esse^h dicerent, quum is more majorum,
A. C. 177. secundum vota in Capitolio nuncupata, cum lictoribus, palu-
datus profectus ab urbe esset; furens ira, "vocatū, qui pro
quæstore Manlii erat, catenas poposcit, vinctos se Junium
Manliumque minitans Romam missurum. Ab eo quoque
spretum consulis imperium est: et circumfusus exercitus,
favens imperatorum causssæ, et consuli infestus, animos ad
non parendum addebat. Postremo fatigatus consul et con-
tumeliis singulorum, et multitudinis (nam insuper inridebant)
ludibriis, nave eadem, qua venerat, Aquileiam rediit. Inde
collegæ scripsit, ut militum novorum ei parti, quæ scripta in
Istriam provinciam esset, ediceret, Aquileiam ut conveniret;
ne quid se Romæ teneret, quo minus, votis nuncupatis, palu-
datus ab urbe exiret. Hæc collegæ obsequenter facta, brevis-
que dies ad conveniendum edicta est. Claudius prope conse-
cutus est literas suas. Concione adveniens de Manlio et
Junio habita, non ultra triduum moratus Romæ, paludatus,
cum lictoribus, votisque in Capitolio nuncupatis, in provin-
ciam, "æque ac prius, præcipiti celeritate abit.

Nesattium
Claudius
Cos. obsi-
det.

Furor oppi-
danorum.

Istria
pacata.

XI. Paucis ante diebus Junius Manliusque oppidum "Ne-
sattium¹, quo se principes Istrorum et regulus ipse Æpulo
receperat, summa vi obpugnarunt^k. Eo Claudius duabus legi-
onibus novis adductis, vetere exercitu cum suis ducibus
dimisso, ipse oppidum circumscedit, et vineis obpugnare in-
tendit: amnemque præterfluentem mœnia, qui et impedimento
obpugnantibus erat, et aquationem Istris præbebat, multorum
dierum opere exceptum novo alveo avertit. Ea res barbaros
miraculo terruit abscissæ^l aquæ: et ne tum quidem memores
pacis, in cædem conjugum ac liberorum versi; etiam, ut spec-
taculo hostibus tam foedum facinus esset, palam in muris
trucidatos præcipitabant. Inter simul complorationem femi-
narum puerorumque, simul nefandam cædem, milites, trans-
gressi murum, oppidum intrarunt. cujus capti tumultum ut
ex pavido clamore fugientium accepit rex, trajecit ferro pectus,
ne vivus caperetur: ceteri capti, aut occisi. Duo deinde
oppida, Mutila et Faveria, vi capta et deleta. Præda, ut in
gente inopi, spe major fuit, et omnis militibus concessa est.
Quinque millia capitum sexcenta triginta duo sub corona
venierunt. auctores belli virgis cæsi, et securi percussi. Istria
tota trium oppidorum excidio et morte regis pacata est: om-

^h sese Gron. Crev.
Kreysa. Bekk.

¹ Nesartium Gron. Crev. maj. Nesactium Crev. min.
^k oppugnant Bekk. ^l abscissæ Gron. Crev.

futuros esse dice-ent. Vetus enim exemplar
habuit *esse*, non *sese*.

48 *Vocatū qui pro quæstore Manlii erat,*
catenas poposcit] Vocavit eum qui pro quæstore
Manlii erat, et illum catenas poposcit. Qui
Manlii consulis quæstor fuerat, ejusdem pro-
consulis pro quæstore erat.

49 *Æque ac prius*] Hoc substitutum est,
auctore Florebello, pro mendosa vet. codicis
scriptura *æque amplius*.

50 *Nesartium*] Plerique editi habent *Nesat-*
tium. Cellar. l. II. Geogr. Ant. c. 9, conten-
dit ex Plinio et Ptolemæo nomen hujus urbis
fuisse *Nesactium*.

nesque undique populi, obsidibus datis, in ditionem venerunt. U. C. 575. Sub Istrici finem belli apud Ligures concilia de bello haberi A. C. 177. coepta.

XII. Ti. Claudius proconsul, qui praetor priore anno fuerat, cum praesidio legionis unius Pisis praerat. cujus literis senatus certior factus, eas ipsas literas ad C. Claudium (nam alter consul jam in Sardiniam trajecerat) deferendas censet: et adjicit decretum; *quoniam Istria provincia confecta esset, si ei videretur, exercitum traduceret in Ligures*. Simul ex literis consulis, quas de rebus in Istria gestis scripserat, in biduum ^{Res in Sardinia gestae.} supplicatio decreta. Et ab altero consule Ti. Sempronio in Sardinia prospere res gestae^m. Exercitum in agrum Sardorum Iliensium induxit. Balarorum magna auxilia Iliensibus venerant. Cum utraque gente signis conlatis confligit. fusi fugatique hostes, castrisque exuti: duodecim millia armatorum caesa. Postero die arma lecta conjici in acervum jussit consul, sacrumque id Vulcano cremavit. Victorem exercitum in hiberna sociarum urbium reduxit. Et C. Claudius, literis Ti. Claudii et senatusconsulto accepto, ex Istria legiones in Ligures transduxit. Ad Scultennam flumen in campos progressi castra habebant hostes. Ibi cum his acie dimicatum. ^{Ligures victi a Claudio Coa.} quindecim millia caesa; ¹ plus septingenti aut ² in proelio, aut in castris (nam ea quoque expugnata sunt) capti: et signa militaria unum et quinquaginta capta. Ligures, reliquiae caedis, in montes refugerunt passim: populantique campestres agros consuli nulla usquam adparuerunt arma. Claudius, duarum gentium uno anno victor, duabus, quod raro alius, in consulatu pacatis provinciis Romam revertit.

XIII. Prodigia eo anno nunciata. in Crustumino ³ avem ^{Prodigia.} sangualem (quam vocant) ⁴ sacrum lapidem rostro cecidisse. ⁵ Bovem in Campania locutum^o. Vaccam aeneam Syracusis ab agresti tauro, qui pecore aberrasset, initam, ac semine adpersam. In Crustumino diem unum in ipso loco supplicatio fuit: et in Campania bos alenda publice data: Syracusanumque prodigium expiatum, editis ab aruspibus Diis, quibus supplicaretur. Pontifex eo anno mortuus est M. Claudius Marcellus, qui consul censorque fuerat. in ejus locum subfectus est pontifex filius ejus M. Marcellus. et ^{Luna colo-} ⁶ Lunam colonia^p eodem anno duo millia civium Romanorum.

^m res gesta Kreysa. Bekk.

^o locutam Crev. Kreysa. Bekk.

² aut del. Gron. Crev.

^p Lucam coloniam Gron. Crev.

51 Plus septingenti] Sic legi jussit Gronovius ex Livii more, non septingentis.

52 Avem sangualem] Scribitur quoque sangualis. De ea Plinius mentionem facit l. X. c. 7. Vid. et Festum. Nomine tantum nobis nota est.

53 Sacrum lapidem] Aliquem ex iis lapidibus, quos terminandis agris fixos consecrabant, ornabant floribus, olivo ungebant, etc. De

religione et cultu dei Terminii, sive hujusmodi lapidum, vid. Plut. in Numa.

54 Bovem in Campania locutam] Vulgo locutum. Sed Jac. Gronovius maluit locutam, propterea quod mox sequitur Bos alenda publice data.

55 Lucam] Hic Gronovianae editiones habent Lunam: mendose. Vetustiores praeferrunt Lucam, et consentit Velleius, l. I. c. 15.

U. C. 575. A. C. 177. **Claudii triumphus.** **L. Egilius, Cn. Sicinius.** quinquagena et singula jugera et semisses agri in singulos dati sunt. de Ligure captus is ager erat. Etruscorum ante, quam Ligurum, fuerat. C. Claudius consul ad urbem venit: cui, quum in senatu de rebus in Istria Liguribusque prospere gestis disseruisset, postulanti triumphus est decretus. triumphavit in magistratu de duabus simul gentibus. Tulit in eo triumpho ⁵⁶ denariûm trecenta septem millia, et ⁵⁷ victoriâtûm octoginta quinque millia septingentos duos ⁵⁸. militibus in singulos ⁵⁹ quini deni denarii dati: duplex centurioni, triplex equiti. Sociis dimidio minus, quam civibus, datum. itaque taciti, ut iratos esse sentires, secuti sunt currum.

Ligures
rebellant.

Comitia.

U. C. 576.
A. C. 176.
Cn. Cornelio, Q.
Petillio
Coss.

XIV. Dum is triumphus de Liguribus agebatur, Ligures, postquam senserunt, non consularem tantum exercitum Romanum ⁶⁰ abductum, sed legionem ab Ti. Claudio Pisis dimissam, soluti metu, clam exercitu indicto, per transversos limites superatis montibus, in campos degressi, agrum Mutinensem populating, repentino inpetu coloniam ipsam ceperunt. Id ubi Romam adlatum est, senatus C. Claudium consulem comitia primo quoque tempore habere jussit, creatisque in annum magistratibus in provinciam redire, et coloniam ex hostibus eripere. Ita, uti censuit senatus, comitia habita. Consules creati, Cn. Cornelius Scipio Hispallus, Q. Petillius Spurius. Prætores inde facti, M. Popillius Lænas, P. Licinius Crassus, M. Cornelius Scipio, L. Papirius Maso, M. Aburius, L. Aquillius Gallus. C. Claudio consuli prorogatum in annum imperium, et Gallia provincia: et, ne Istri quoque ⁶¹ idem, quod et Ligures, facerent, socios nominis Latini in Istriam mitteret, quos triumphicaussa de provincia deduxisset. Cn. Cornelio et Q. Petillio consulibus, quo die magistratum inierunt, inmolantibus Jovi singulis bubus, uti solet, in ea hostia, qua Q. Petillius sacrificavit, in jocinore caput non inventum. id quum ad senatum retulisset, bove perlitare jussus. De provinciis deinde consultus senatus Pisas et Ligures provincias consulibus decrevit. Cui Pisæ provincia obvenisset, quum magistratum creandum tempus esset, ad comitia reverti jussit. additum decreto, ut ⁶² binas legiones novas scriberent, et trecenos ⁶³ equites; et

⁵⁶ duo Crev.

⁵⁸ quoque del. Kreyss.

⁶³ trecentos Gron. Crev.

⁵⁶ Denariûm trecenta septem millia] Marcas argenti nostrates 4796, uncias 7.

⁵⁷ Victoriâtûm octoginta quinque millia septingentos duo] Qui nunc Victoriatus appellatur, inquit Plinius, l. XXXIII. c. 3, lege Clodia percussus est. Antea enim hic nummus ex Illyrico advectus, mercis loco habebatur. Est autem signatus victoria, et inde nomen. Eum Volusius Mæcianus docet tantum valuisse, quantum prius quinaris. Si igitur ad hanc rationem Victoriati 85,702 æstimentur, efficiuntur denarii 42,851, marcas nostrates paulo

plus 669, uncias 4.

⁵⁸ Quinideni denarii] Minus uncias argenti nostrates binæ.

⁵⁹ Abductum] Olim legebatur adductum. Correxerit Gronovius.

⁶⁰ Binas legiones novas . . . et trecenos equites] Vix dubitari potest, quin hic exciderit aliquid. Expresserat nempe Livius pro more suo, quantum peditum, quantum equitum legiones novæ quæ scribebantur habere deberent. Peditum numerus intercidit. Si id sequamur quod plerumque his temporibus

dena millia peditum sociis nominique Latino, et sexcenos^t U. C. 576. imperarent equites. Ti. Claudio prorogatum est imperium in A. C. 176. id tempus, quo in provinciam consul venisset.

XV. Dum de his rebus in senatu agitur, Cn. Cornelius, evocatus a viatore, quum templo egressus esset, paullo post rediit confuso vultu, et exposuit Patribus conscriptis, ⁶¹ bovis sescenaris^u, quem inmolavisset, ⁶² jecur defluxisse^x. id se victimario nuncianti parum credentem, ipsum aquam effundi ex olla, ubi exta coquerentur, jussisse: et vidisse ceteram integram partem extorum, jecur omne inenarrabiliter^y absumptum. Territis eo prodigio Patribus, et alter consul curam adjecit: qui se, quod caput jocinori defuisset, tribus bubus perlitasse negavit. Senatus majoribus hostiis usque ad litationem sacrificari jussit. Ceteris Diis perlitatum ferunt; Saluti Petillium perlitasse negant. Inde consules prætoresque provincias sorte^z titi. ⁶³ Pisæ Cn. Cornelio, Ligures Petillio obvenerunt. Prætores, L. Papirius Maso urbanam, M. Aburius inter peregrinos, sortiti sunt. M. Cornelius Scipio Maluginensis Hispaniam ulteriorem, L. Aquillius Gallus Siciliam habuit. Duo deprecati sunt, ne in provincias irent: M. Popillius in Sardiniam. *Gracchum eam provinciam pacare, ⁶⁴ et ⁶⁵ T. Æbutium prætorem adiutorem ab senatu datum esse. Interrumpi tenorem rerum, in quibus peragendis continuatio ipsa efficacissima esset, minime convenire. Inter traditionem imperii novitatemque successoris, quæ noscendis prius, quam agendis, rebus imbuenda sit, sæpe bene gerendæ rei occasiones intercidere.* Probata Popillii excusatio est. P. Licinius Crassus sacrificiis se inpediri sollemnibus excusabat, ne in provinciam iret. Citerior Hispania obvenerat. Ceterum aut ire jussus, aut jurare pro concione, sollemni sacrificio se prohiberi. id ubi in P. Licinio ita statutum est, et ab se uti jusjurandum acciperent, M. Cornelius postulavit, ne in Hispaniam ulteriorem iret. Prætores ambo in eadem verba ⁶⁶ jurejurarunt^a. ⁶⁷ M. Titinius et T. Fonteius

^t sexcentos Gron. Crev.

^y inerrabili labe Emd.

^u sexcenarii Kreyss. Bekk.

^x defluxisse Emd.

^z pacare: ei Kreyss. pacare; ei Bekk.

^a jurarunt Kreyss. Bekk.

factitatum est, videmur legere debere: *Binas legiones novas scriberent; quina millia in singulas et ducenos pedites, trecenos equites.* Vid. supra c. 9, et l. XL. c. 18.

⁶¹ *Bovis sescenaris*] Hujus vocis omnino ignoratur sensus. Suspiciatur Gutherius vel eam derivari a *scena*, quam Festus docet esse aut securim, aut dolabram pontificalem, ita ut *sescenaris* bos dictus sit, bos eo cultri genere immolatus: vel legendum esse *sagenaris*, id est, saginati.

⁶² *Jecur defluxisse*] Perizonius legi jubet *defluxisse*. *Defluere* enim est delabi. At hic jecur colliquefactum erat, et, ut mox dicitur, *inenarrabiliter absumptum*.

⁶³ *Pisæ Cn. Cornelio, Ligures Petillio*] Vel

utrique addendum prænomen videtur, vel utrique detrahendum.

⁶⁴ *Et T. Æbutium*] Recte suspicatur Gronovius pro *et* legendum esse *ei*.

⁶⁵ *Jurejurarunt*] Verbum rarum admodum, et cujus haud aliud fortasse exemplum exstet. Ac dubitari sane potest, an ex hoc uno loco deformati miserum in modum libri hoc verbum alias incognitum in linguam Latinam facile admittendum sit.

⁶⁶ *M. Titinius et T. Fonteius . . . manere . . . in Hispania jussi*] Hinc apparet T. Fontelo, qui tertio ante anno prætor fuit, Hispaniam jam tunc obtigisse, et quidem ulteriorem, quum collega ejus M. Titinius citeriorem obtinuerit, ut constat ex c. 26, infra.

U. C. 576. proconsules manere cum eodem imperii jure in Hispania jussi :
A. C. 176. et ut in supplementum his tria millia civium Romanorum cum
equitibus ducentis, quinque millia socium Latini nominis et
trecenti equites mitterentur.

Cornelii
Cosa mors.

Prodigia.

XVI. Latinae feriae fuere ante diem tertium Nonas Maii^b, in quibus, quia in una hostia magistratus Lanuvinus precatus non erat, *populo Romano Quiritium*, religioni fuit. Id quum ad senatum relatum esset, senatusque ad pontificum collegium rejecisset; pontificibus, quia non recte factae Latinae essent, instauratis Latinis, placuit Lanuvinos, quorum opera instauratae essent, hostias praebere. Accesserat ad religionem, quod Cn. Cornelius consul, ex monte Albano rediens, concidit: et, parte membrorum captus, ad Aquas Cumanas profectus ingravescente morbo, Cumis decessit. Sed inde mortuus Romam adlatus, et funere magnifico elatus sepultusque est. Pontifex idem fuerat. Consul Q. Petillius, quum primum per auspicia posset, collegae subrogando comitia habere jussus, et Latinas edicere. comitia⁶⁷ in ante diem tertium Nonas Sextiles, Latinas in ante diem tertium Idus Sextiles edixit. Plenis religionum animis, prodigia insuper nunciata: Tusculi facem in caelo visam, Gabiis aedem Apollinis et privata aedificia complura, Graviscis murum portamque de caelo tacta. Ea patres procurari, uti pontifices censuissent, jusserunt. Dum consules primum religiones, deinde alterum alterius mors, et comitia, et Latinarum instauraciones^c inpediunt, interim C. Claudius exercitum ad Mutinam, quam Ligures priore anno ceperant, admovit. ⁶⁸ Ante triduum, quam oppugnare coeperat, receptam ex hostibus colonis restituit. Octo millia ibi Ligurum intra muros caesa; literaeque Romam extemplo scriptae, quibus non modo rem exponeret, sed etiam gloriaretur, sua virtute ac felicitate neminem jam cis Alpes hostem populi Romani: ⁶⁹ agrique aliquantum captum, qui multis millibus hominum dividi viritim posset.

Sardinia
pacata.

XVII. Et Ti. Sempronius eodem tempore in Sardinia multis secundis proeliis Sardos perdomuit. quindecim millia hostium sunt caesa. Omnes Sardorum populi, qui defecerant, in ditionem redacti. stipendiariis veteribus duplex vectigal imperatum, exactumque: ceteri frumentum contulerunt. Pacata provincia, obsidibusque ex tota insula ducentis triginta accep-

^b *Maias* Kreyss. Bekk.

^c *instauratio* Eaed.

⁶⁷ *In ante diem tertium Nonas . . . in ante diem tertium Idus*] Perierat utrobique vocula *ante*. Eam restituit Sigonius ex solenni Livii et ceterorum loquendi more.

⁶⁸ *Ante triduum, quam oppugnare coeperat, receptam*] Si haec sana sunt, sensus est: Quum recepisset eam, antequam triduum elapsum esset, ex quo oppugnare coeperat. Sed plerumque longe aliam vim habet haec formula

loquendi, et, si solito more exponeretur, sensus esset coloniam triduo ante receptam, quam oppugnari coepta esset. Quod quum absurdum sit, non immerito Perizonius emendat: *intra triduum*.

⁶⁹ *Agrique aliquantum*] Hic perspicuum est *aliquantum* idem esse quod *multum*, quum ager ille bello captus multis millibus hominum dividi viritim posse dicatur.

tis, legati Romam, qui ea nunciarent, missi; quique ab senatu U. C. 576. peterent, ut ob eas res, ductu auspicioque Ti. Sempronii A. C. 176. prospere gestas, Diis immortalibus honos haberetur, ipsique decedenti de provincia exercitum secum deportare liceret. Senatus, in æde Apollinis legatorum verbis auditis, supplicationem in biduum decrevit, et quadraginta majoribus hostiis consules sacrificare jussit: Ti. Sempronium proconsulem exercitumque eo anno in provincia manere. Comititia deinde consulis unius subrogandi, ⁷⁰ quæ in ante diem tertium Nonas Sextiles edicta erant, eo ipso die sunt confecta. Q. Petillius ^{Cos. sub-} consul collegam, qui extemplo magistratum occiperet, creavit ^{rogatus.} C. Valerium Lævinum. ⁷¹ Is, jam diu cupidus provinciæ, quum opportunæ cupiditati ejus literæ adlatæ essent, Ligures rebellasse, Nonis Sextilibus ⁷² paludatus, literis auditis, tumultus ejus caussa legionem tertiam ad C. Claudium proconsulem in Galliam proficisci jussit; et duumviros navales cum classe Pisas ire, qui Ligurum oram, maritimum quoque terrorem admoventes, circumvectarentur. Eodem et Q. Petillius consul ad conveniendum exercitui diem edixerat. Et C. Claudius proconsul, audita rebellione Ligurum, præter eas copias, quas secum Parmæ habebat, subitariis conlectis militibus, exercitum ad fines Ligurum admovit.

XVIII. Hostes sub adventum C. Claudii, a quo duce se ^{Res in Li-} meminérant nuper ad Scultennam flumen victos fugatosque, ^{guria gestæ.} locorum magis præsidio adversus infeliciter expertam vim, quam armis, se defensuri, duos montes Letum et Balistam ceperunt, ⁷³ muroque insuper amplexi. Tardius ex agris demigrantes obpressi ad mille et quingentos ^d perierunt. Ceteri montibus se tenebant, et, ne in metu quidem feritatis ingentæ obliti, sæviunt in prædam, quæ Mutinæ parta erat. captivos cum fœda laceratione interficiunt: pecora in fanis trucidant verius passim, quam rite sacrificant. Satiati cæde

^d quingenti Kreysa. Bekk.

⁷⁰ *Quæ in ante diem*] Vocula in abest a vetustioribus editis. Eam quisquis reposuit, non sine causa fecit.

⁷¹ *Is jamdiu cupidus provinciæ*] Ordo et structura verborum declarat hæc intelligi de Valerio consule: quod itidem probant ea quæ sequuntur; *eodem et Q. Petillius consul ad conveniendum exercitui diem edixerat.* At quomodo novellus ille consul, ante biduum creatus, potest dici jamdiu cupidus provinciæ? Nisi si forte, quum eo loco natus esset, eos honores gessisset, ut sibi posset prope certa spe consulatum despondere, significaverat jam antequam consul fieret, se cupidum esse provinciæ.

⁷² *Paludatus, litteris auditis*] Hæc videntur narrari, tanquam argumenta illius cupiditatis, quam in consule notavit Livius. Ex tota enim superiorum temporum historia colligi potest

consules non ante paludamenta in urbe sumpsisse, quam ad bellum proficiscerentur. At hic aliquanto antequam exeat in provinciam, paludatum sese ostentat, paludatus audit litteras, quas nimirum vel in concione, vel in senatu recitari jusserat. Hæc omnia eo spectabant, ut rem in majus augeret, ac, quemadmodum in tumultu civitatem saga sumere mos erat, sic ipse consul quum paludatus in urbe versaretur, impendentis alicujus periculi speciem ingereret animis.

⁷³ *Muroque insuper amplexi. Tardius ex agris demigrantes*] Apposuimus post verbum *amplexi* eam distinctionem, qua sensus finiretur. Itaque hoc modo interpretamur; Montes Letum et Balistam ceperunt, ac muro insuper amplexi sunt. Qui eorum tardius demigrare, obpressi sunt a Claudio. Ceteri montes tenebant.

U. C. 576. animantium, quæ inanima erant, ⁷⁴ parietibus adfligunt^e, ⁷⁵ vasa
 A. C. 176. omnis generis usui magis, quam ornamento in speciem, facta.
 Q. Petillius consul, ne absente se debellaretur, literas ad
 C. Claudium misit, ut cum exercitu ad se in Galliam veniret:
 campis Macris se eum expectaturum. Literis acceptis,
 Claudius ex Liguribus castra movit, exercitumque ad campos
 Macros consuli tradidit. Eodem paucis post diebus C. Vale-
 rius consul alter venit. Ibi, divisis copiis, priusquam digre-
 derentur, communiter ambo exercitus lustraverunt. tum
 sortiti, quia non ab eadem utrumque parte adgredi hostem
 placebat, regiones quas peterent. Valerium auspicio sor-
 titum constat^f, quod in templo fuisset: in Petillio id vitio
 factum, postea augures responderunt; ⁷⁶ quod extra templum
 sortem in sitellam in templum latam foris ipse posuerit.
 Profecti inde in diversas regiones. Petillius adversus Balistæ
 et Leti jugum, quod eos montes perpetuo dorso inter se jungit,
 castra habuit. Ibi adhortantem eum pro concione milites,
 inmemorem ambiguitatis verbi, ominatum ferunt, *se eo die*
Letum capturum esse. Duabus simul partibus subire in adver-
 sos montes cœpit. Ea pars, in qua ipse erat, inpigre subce-
 debat. Alteram hostes quum propulissent, ut restitueret rem
 inclinatam, consul equo advectus, suos quidem a fuga revo-
 cavit: ipse, dum incautius ante signa obversatur, missili
 trajectus cecidit. Nec hostes ducem occisum senserunt; et
 suorum pauci, qui viderant, haud negliger, ut qui in eo
 victoriam verti scirent, corpus occultavere. Alia multitudo
 peditum equitumque, deturbatis hostibus, montes sine duce
 cepere. Ad quinque millia Ligurum occisa: ex Romano
 exercitu duo et quinquaginta ceciderunt. Super tam eviden-
 tem tristis ominis eventum, etiam ex pullario auditum est,
 vitium in auspicio fuisse; nec id consulem ignorasse. C.
 Valerius, audita

Petillius
 Cos. occi-
 sus.

* * *

⁷⁷ periti religionum jurisque publici, quando duo ⁷⁸ ordinarii

^e affigunt Gron.

^f constabat Gron. Crev. Kreyss. Bekk.

74 *Parietibus affigunt*] In parietes impin-
 gunt. Gronovianæ editiones habent *affigunt*:
 mendose.

75 *Vasa . . . usui magis quam ornamento in*
speciem facta] Tolle vocem *ornamento*, quæ
 videtur e margine, ubi addita erat interpre-
 tandis sequentibus verbis *in speciem*, in textum
 irrepsisse. *Vasa in speciem facta* sunt vasa
 quæ ad speciem et dignitatem, ad decorem
 aspectus comparantur.

76 *Quod extra templum sortem*] Hæc admo-
 dum intricata sunt, et habent aliquid procul
 dubio aut vitiatum, aut certe luxatum. Atta-
 men, donec melius quid afferatur, videmur,
 utcumque explicare posse in hunc modum:

quod ipse extra templum posuerit sortem in
 sitellam, quæ quidem sitella postea *foris*, id est,
 ex loco qui extra templum esset, in templum
 lata est. *Foris* aliquando denotat terminum
 unde aliquid proficiscitur aut sumitur. Sic
foris sumere, foris petere. Ceterum *templum*
 hic intelligendum est locus auguriis conse-
 cratus.

77 *Periti religionum*] Hanc periodum apud
 Priscianum l. XVIII. repertam suo loco Sigo-
 nius inseruit.

78 *Ordinarii consules*] *Ordinarii* consules
 sunt ii qui primis comitiis electi sunt. Iis
 opponuntur consules *suffecti*.

consules ejus anni, alter morbo, alter ferro periisset, subfectum consulem negabant recte^g comitia habere posse. U. C. 576.
A. C. 176.

* * *

deduxit.

XIX. Cis Apenninum Garuli, et Lopicini, et Hercates^h; trans Apenninum Briniates fuerant. ⁷⁹ interⁱ Audenam amnem P. Mucius cum iis, qui Lunam Pisasque depopulati erant, bellum gessit: omnibusque in ditionem redactis arma ademit. Ob eas res, in Gallia Liguribusque gestas duorum consulum ductu auspicioque, senatus in triduum supplicationes decrevit, et quadraginta hostiis sacrificari jussit. Et tumultus quidem Gallicus et Ligustinus, qui principio ejus anni exortus fuerat, haud magno conatu brevi obpressus erat. Belli Macedonici subibat jam cura, miscente Perseo inter Dardanos Bastarnasque certamina: et legati, qui missi ad res visendas in Macedoniam erant, jam reverterant Romam, renunciaverantque, bellum in Dardania esse. Simul venerant et ab rege Perseo oratores, ⁸⁰ qui purgarent, nec adcitōs ab eo Bastarnas, nec auctore eo quidquam facere. Senatus nec liberavit ejus culpæ regem, neque arguit: moneri eum tantummodo jussit, ut etiam atque etiam curaret, ⁸¹ ut sanctum haberet fœdus, quod ei cum Romanis esse videri posset^k. Dardani, quum Bastarnas non modo non excedere finibus suis, quod speraverant, sed graviores fieri in dies cernerent, subnisos Thracum adcolarum et Scordischorum auxiliis, audendum aliquid vel temere rati, omnes undique armati ad oppidum, quod proximum castris Bastarnarum erat, conveniunt^l. Hiems erat, et id anni tempus elegerant, ut Thraces Scordiscique in fines suos abirent. quod ubi ita factum, et solos jam esse Bastarnas audierunt, bifariam dividunt copias: pars, ut recto itinere ad lacesendum ex aperto iret; pars, devio saltu circumducta, ab tergo adgrederetur. Ceterum, priusquam circumire castra hostium possent, pugnatum est; victique Dardani compelluntur in urbem, quæ fere duodecim millia ab castris Bastarnarum aberat. Victores confestim circumsidunt urbem, haud dubie postero die aut metu dedituris se hostibus, aut vi expugnaturi. Interim Dardanorum altera manus, quæ circumducta

Bellum
inter Dar-
danos et
Bastarnas.

U. C. 577.
A. C. 175.

Dardano-
rum urbs
obsessa.

^g recte del. Gron. Crev. ^h Hergates Bekk. ⁱ intra Kreys. Bekk.
^k ut sanctum habere fœdus, quod ei cum Romanis esset, videri posset Eæd. ^l con-
venerunt Gron. Crev.

⁷⁹ Inter Audenam amnem] Nullus est horum verborum sensus. Lege omnino intra, ut dicatur Mucius non ultra Audenam amnem, ac proinde Apenninum, bellum gessisse. At vero Æmilius Gallicum tumultum compresserat, et in Liguria ipsa ad utrumque Apennini latus arma circumtulit.

⁸⁰ Qui purgarent, nec accitos] Qui ad

purgandum et liberandum eum a suspitione belli, dicerent et probare intenderent, nec accitos.

⁸¹ Ut sanctum haberet fœdus] Hunc locum feliciter emendat Jac. Gronovius: ut sanctum habere fœdus, quod ei cum Romanis esset, videri posset.

U. C. 577. erat, ignara cladis suorum, castra Bastarnarum sine praesidio
A. C. 175. relicta

* * *

Antiochi
munificen-
tia.

Ludi.

XX. *** more, sella eburnea posita, jus dicebat, disceptabatque controversias minimarum rerum. "adeoque nulli fortunæ adhaerebat animus, per omnia genera vitæ errans, uti nec sibi, nec aliis, quinam homo esset, satis constaret. Non adloqui amicos, "vix notis familiariter adridere; munificentia inæquali sese aliosque ludificari: quibusdam honoratis magnoque aestimantibus se puerilia, "ut escæ aut lusus, munera dare; alios nihil expectantes ditare. Itaque nescire, quid sibi vellet, quibusdam videri. quidam "ludere eum simpliciter, quidam haud dubie insanire aiebant. In duabus tamen magnis honestisque rebus vere regius erat animus, in urbium donis, et Deorum cultu. Megalopolitanis in Arcadia murum se circumdaturum urbi est pollicitus, majoremque partem pecuniæ dedit. Tegeæ theatrum magnificum e marmore facere instituit. "Cyzici in Prytaneum, (id est penetrale urbis, ubi publice, quibus is honos datus est, vescuntur) vasa aurea mensæ unius posuit. Rhodiis, "ut nihil unum insigne, ita omnis generis, ut quæque usus eorum postulaverunt, dona dedit. Magnificentiae vero in Deos vel Jovis Olympii templum Athenis, unum in terris inchoatum pro magnitudine Dei, potest testis esse. "Sed et Delon aris insignibus statuarumque copia exornavit: et Antiochiæ Jovis Capitolini magnificum templum, non laqueatum auro tantum, sed parietibus totis lamina inauratum, et alia multa in aliis locis pollicitus, quia perbreve tempus regni ejus fuit, non perfecit. Spectaculorum quoque omnis generis magnificentia superiores reges vicit; "reliquorum sui moris, et copia Græcorum artificum.

82 *Adeoque nulli fortunæ*] Lege cum Rubenio, *nulli formæ*. Sic apud Tac. l. I. Ann. c. 74, *Qui formam vitæ inuit, quam etc.*

83 *Vix notis*] Conjunge *ro vix* cum *notis*. *Vix noti* opponuntur *amicis*.

84 *Ut escæ aut lusus*] Polybius nominat talos et dactylos palmarum.

85 *Ludere . . . simpliciter*] Ludere per jocosam et nugacem simplicitatem.

86 *Cyzici in Prytaneum*] Prytanei Syracusani meminit Cic. in Verr. l. IV. n. 119. Nempe, ut notat ad hunc Ciceronis locum Grævius, nulla urbs Græca fuit, quæ non suum Prytaneum haberet. Prytanea autem erant Vestæ sacra: cujus in honorem perpetuus ibi ignis fovebatur. Vid. Casaub. Animadv. in Athen. l. XV. c. 19, et Ezech. Spanhemii Dissert. de Vesta et Prytanibus. Quia igitur Prytanea Vestæ sacra erant, cujus sedes penetrale erat urbis Romæ, ideo Livius Prytaneum Latine interpretatur *penetrals urbis*. Quod adji-

cit, publice ibi vesci, sive publico sumptu ali solitos, quibus is honos datus est, id de Athenis notissimum est omnibus. Sed et in aliis quoque Græcis urbibus eundem morem servatum esse, hic locus testimonio est.

87 *Ut*] Particula *ut* adjecta est ex Freinshemii et Gronovii sententia.

88 *Sed et Delon aris insignibus*] Hic olim legebatur *Delon maris*. Correxere Vossius et Gronovius. Quæ emendatio si vera est, hic Livius paulum discessit a Polybio, qui loquitur tantummodo de statu is circa Deli aram ab Antiocho posita.

89 *Reliquorum sui moris*] Vox *reliquorum* pendet a præcedenti nomine *spectaculorum*. Dicit Livius ab Antiocho superatos esse superiores reges magnificentia spectaculorum omnis generis, ex quibus cetera moris Græci erant, et cum copia Græcorum artificum; unum Romanæ consuetudinis, nempe gladiatorium munus: quod quidem primo majore cum terrore . . .

Gladiatorum munus Romanæ consuetudinis primo majore U. C. 577. cum terrore hominum, insuetorum ad tale spectaculum, quam A. C. 175. voluptate, dedit: deinde sæpius dando, et ⁹⁰ modo vulneribus tenuis, modo sine missione etiam, et familiare oculis gratumque id spectaculum fecit, et armorum studium plerisque juvenum accendit. Itaque, qui primo ab Roma magnis præmiis¹ paratos gladiatores arcessere solitus erat, jam suo

* * *

XXI. *** pio inter peregrinos. M. Atilio prætori provincia Sardinia obvenerat: sed cum legione nova, quam consules conscripserant, quinque millibus peditum trecentis equitibus, in Corsicam jussus est transire. dum is ibi bellum gereret, ⁹¹ Cornelio prorogatum imperium, uti ^m obtineret Sardiniam. Cn. Servilio Cæpioni in Hispaniam ulteriorem, et U. C. 578. P. Furio Philo in citeriorem tria millia peditum Romanorum, A. C. 174. equites centum quinquaginta, et socium Latini nominis quinque millia peditum, trecenti equites: Sicilia L. Claudio sine supplemento decreta. Duas præterea legiones consules scribere jussi, cum ⁿ justo numero peditum equitumque, et decem millia peditum sociis imperare, et sexcentos equites. Delectus consulibus eo difficilior erat, quod pestilentia, quæ priore anno Pestilentia. in boves ingruerat, ^o eo verteret^o in hominum morbos. qui inciderant, haud facile septimum diem superabant: qui superaverant^p, longinquo, maxime quartanæ, implicabantur morbo. Servitia maxime moriebantur. eorum strages per omnes vias insepultorum erat. Ne liberorum quidem funeribus ⁹³ Libitina subficiebat. Cadavera, intacta a canibus ac vulturibus, tabes absumebat: satisque constabat, nec illo, nec priore anno, in tanta strage boum hominumque vulturium usquam visum. Sacerdotes publici ea pestilentia mortui sunt, Cn. Servilius Cæpio pontifex, pater prætoris, et ⁹⁴ Ti. Sempronius Ti. F.⁹ Longus decemvir sacrorum, et P. Ælius Pætus augur, et Ti. Sempronius Gracchus, et C. Mamilius Vitulus curio maximus, et M. Sempronius Tuditanus pontifex.

¹ *pretiis* Kreysa. Bekk.
^o *verterat* Gron. Crev.

^m *ut* Gron. Crev.
^p *superabant* Eæd.

ⁿ *cum* uncis incl. Bekk.
⁹ *Ti. F. l. C. F.* Gron.

Artifices hic intelligendi sunt, ut supra l. V. c. l. ii quorum opera ludi peraguntur, puta histriones, saltatores, tibicines, &c.

⁹⁰ *Modo vulneribus tenuis, modo sine missione etiam*] Modo ita ut vulnerarentur tantum gladiatores, non interficerentur; modo ad necem usque. *Missio* erat gratia deserendi pugnam, quæ dabatur aliquando victis gladiatoribus. Quum autem placeret, ut eousque pugnaretur donec alteruter occumberet, dicebatur pugna *sine missione*. Sic Flor. l. III. c. 20 de Spartaci militibus: *dignam viris obiere mortem: et, quod sub gladiatore duce oportuit,*

sine missione pugnatum est. Vide plura apud Lips. Saturn. II. 21.

⁹¹ *Cornelio prorogatum imperium*] Hinc apparet Cornelium superiore anno prætorem fuisse.

⁹² *Eo*] Anno.

⁹³ *Libitina*] Vid. not. 67 ad l. XL. c. 19.

⁹⁴ *Ti. Sempronius Ti. F. Longus*] Hæc est vetus scriptura, quam male mutaverat Siginus, legique jusserat *Ti. Sempronius C. F.* Vid. supra l. XXVII. c. 6.

U. C. 578. ⁹⁵ pontifices subfecti sunt, C. Sulpicius Galba ***^r in locum
A. C. 174 Tuditani. Augures subfecti sunt, in Gracchi locum T. Veturius Gracchus Sempronianus, in P. Ælii Q. Ælius Pætus. Decemvir sacrorum C. Sempronius Longus, curio maximus C. Scribonius Curio subficitur. Quum pestilentiae finis non fieret, senatus decrevit, uti decemviri libros Sibyllinos adirent. Ex decreto eorum diem unum supplicatio fuit et, ⁹⁶ Q. Martio Philippo verba præeunte, populus in foro votum concepit: *Si morbus pestilentiaque ex agro Romano emota esset, biduum*
Prodigia. *ferias ac supplicationem se habiturum.* In Veienti agro biceps natus puer, et Sinuessæ unimanus, et Auximi⁹⁷ puella cum dentibus; et arcus interdiu sereno cœlo super ædem Saturni in foro Romano intentus, et tres simul soles effulserunt: et ⁹⁸ faces eadem nocte plures per cœlum lapsæ sunt in Lanuvino: Cæritesque anguem in oppido suo jubatum, aureis maculis sparsum, adparuisse adfirmabant. et, in agro Campano bovem locutum esse, satis constabat.

XXII. Legati ⁹⁹ Nonis Juniis^t ex Africa redierunt, qui, convento prius Masinissa rege, Karthaginem ierant: ceterum certius aliquanto, quæ Karthagine acta essent, ab rege rescierant, quam ab ipsis Karthaginiensibus. compertum tamen adfirmaverunt, legatos ab rege Perseo venisse, iisque noctu senatum in æde Æsculapii datum esse. ab Karthagine legatos in Macedoniam missos, et rex adfirmaverat, et ipsi parum constanter negaverant. In Macedoniam quoque mittendos legatos senatus censuit. tres missi sunt, C. Lælius, M. Valerius Messalla, Sex. Digitius. Perseus per id tempus, quia quidam Dolopum non parebant, et, de quibus ambigebatur rebus, disceptationem ab rege ad Romanos revocabant, cum exercitu profectus, sub jus iudiciumque suum totam coëgit gentem. Inde, per Cætæos montes transgressus, religionibus quibusdam animo objectis, oraculum aditurus Delphos ascendit^u. Quum in media repente Græcia adparuisset, magnum non finitimis modo urbibus terrorem præbuit, sed in Asiam quoque ad regem Eumenem nuncius tumultus ejus venit^x. Triduum, non plus, Delphis moratus, per ⁹⁹ Phthiotidem Achaiam, Thessaliamque, sine damno injuriaque agrorum, per quos iter fecit, in regnum rediit. Nec earum tantum civitatum, per quas iturus erat, satis habuit animos

^r abest signum lacunæ Gron. Crev.

^u ascendit Kreyss. Bekk.

^t Oximi Ead.

^t Junii Ead.

^x nuncios tumultuosos misit Ead.

⁹⁵ Pontifices suffecti sunt C. Sulpicius Galba in locum Tuditani] Hic excidit nomen ejus qui in locum Cæpionis pontifex suffectus est.

⁹⁶ Q. Marcio Philippo] Decemviro sacrorum. Vid. supra l. XL. c. 42.

⁹⁷ Faces . . . lapsæ sunt in Lanuvino. Cæritesque] Priscianus l. IV. citat hunc locum sic: Lanuvini Cæritesque anguem jubatum. Itaque

legendum est hoc modo: lapsæ sunt. Lanuvini Cæritesque. SIGONIA. Faces sunt stellæ facem ducentes.

⁹⁸ Nonis Junii] Sic reposuit Sigonius, quum prius legeretur Julii. Nimirum Julii mensis nomen nondum in usu erat.

⁹⁹ Phthiotidem Achaiam] Vid. not. 63 ad l. XXXIII. c. 32.

sibi conciliare : ¹ aut ² legatos, aut literas dimisit, petens, *ne* ^{U. C. 578.}
diutius simultatum, quæ cum patre suo fuissent, meminissent. ^{A. C. 174.}
nec enim tam atroces fuisse eas, ut non cum ipso potuerint, ac
debuerint, finire. Secum quidem omnia illis integra esse ad
instituendam fideliter amicitiam. Cum Achæorum maxime
gente reconciliandæ gratiæ viam quærebat.

XXIII. Hæc una ex omni Græcia gens, et Atheniensium ^{Achæorum}
civitas, eo processerat irarum, ut finibus interdiceret Mace- ^{animos sibi}
donibus. Itaque servitiis ex Achaia fugientibus receptaculum ^{reconciliare}
Macedonia erat : quia, quum finibus suis interdixissent, intrare ^{tentat.}
regni terminos ipsi non audebant. Id quum Perseus animad-
vertisset, comprehensis omnibus, literas ***. ceterum ², ne
similis fuga servorum postea fieret, cogitandum et illis esse.
Recitatis his literis per Xenarchum prætorem, qui privatæ
gratiæ aditum apud regem quærebat, et plerisque moderate
et benigne scriptas esse consentibus literas, atque his maxime,
qui præter spem recepturi essent amissa mancipia ; ³ Calli- ^{Callicratis}
crates ex iis, qui in eo verti salutem gentis crederent, si cum ^{adversus}
Romanis inviolatum foedus servaretur, *Parva, inquit, aut medi-* ^{regem}
ocris res, Achæi, quibusdam videtur agi ; ego ⁴ maxime gravissi- ^{oratio.}
mam omnium non agique tantum ⁵ arbitror, sed quodam modo
actam esse. Nam qui regibus Macedonum, Macedonibusque
ipsis, finibus interdixissemus, ⁶ manereque id decretum, ⁷ scilicet,
ne legatos, ne nuncios admitteremus regum, per quos aliquorum
ex nobis animi sollicitarentur ; ii concionantem quodam modo
absentem audimus regem, et, si Diis placet, orationem ejus pro-
bamus. Et, quam feræ bestię cibum ad fraudem suam positum
plerumque adspernentur et refugiant, nos cæci, specie parvi bene-
ficii, inescamus : et, servulorum minimi pretii recipiendorum spe,
nostram ipsorum libertatem subrui et tentari patimur. Quis
enim non videt, ⁸ viam regiæ societatis quæri, qua Romanum
foedus, quo nostra omnia continentur, violetur ? Nisi hoc

¹ *sed aut Gron.* ² *literæ * * * ceterum Kreyss. litteras [ad Achæos misit,*
quibus se servos eorum, qui transfugerant, benigne remittere illis scripsit.] ceterum
Crev. ³ *ego maximam omniumque gravissimam non agi tantum Kreyss. ego*
maximam et gravissimam omnium non agi tantum Bekk.

¹ *Aut legatos, aut litteras]* Adjecerat Sigo-
nius de suo *sed* ante prius illud *aut*. Videntur
placula deesse. Dederat fortasse Livius : *sed*
circa omnes Græciæ civitates, aut legatos . . .

² *Callicrates, ex iis qui in eo verti]* Calli-
crates non tam honorifice tractatur a Polybio,
qui eum traducit tanquam proditorem publicæ
Achæorum libertatis, et insignem ejus perfidi-
diam notat, Legat. 58.

³ *Maxime gravissimam omnium, non agique*
tantum] Emendat Gronovius : *maximam et gra-*
vissimam omnium, neque agi tantum. Quod con-
cinnius est et magis ex solito loquendi more.

⁴ *Manereque id decretum]* Hoc vel vitiatum,
vel mancum, vel superfluum est. ⁵ Resecto
hoc membro, sua orationi integritas constat,

sua sententiæ perspicuitas. [†] Corrigit Grono-
vius : *Nam quum regibus Macedonum Mace-*
donibusque ipsis, finibus interdixissemus, mane-
retque id decretum . . . hic concionantem. Sed
vix dubitari potest, quin totius hujus periodi
structura, qualis vulgo exhibetur, et duo illa
membra sibi mutuo respondentia, *qui regibus*
Macedonum . . . ii concionantem, a Livii manu
sint.

⁵ *Scilicet, ne legatos]* Hic non referuntur
ipsa decreti verba, sed mens explicatur. Regi-
bus Macedonum, inquit, Macedonibusque ipsis,
finibus nostris interdixeramus, id scilicet præ-
caventes, ne legatos, ne nuncios . . .

⁶ *Viam regiæ societatis quæri]* Magis pla-
ceret societati.

U. C. 578. *dubium alicui est, bellandum Romanis cum Perseo esse, et, quod*
 A. C. 174. *vivo Philippo expectatum, morte ejus interpellatum est, id post*
mortem Philippi futurum. Duos, ut scitis, habuit filios Philip-
pus, Demetrium et Persea. Genere materno, virtute, ingenio,
favore Macedonum, longe præstitit Demetrius. Sed quia in
Romanos odii regnum posuerat præmium, Demetrium nullo alio
crimine, quam Romanæ amicitiae initæ, occidit: ⁷ Persea, quem
populus Romanus prius pænæ, quam regni, hæredem futurum
sciebat ^b, regem fecit. Itaque quid hic post mortem patris egit
aliud, quam bellum paravit? Bastarnas primum ad terrorem
omnium ^c in Dardaniam inmisit: qui si sedem eam tenuissent,
graviores eos adcolas Græcia habuisset, quam Asia Gallos
habeat. Ea spe depulsus, non tamen belli consilia omisit: immo,
si vera ^d volumus dicere, jam inchoavit bellum. Dolopiam armis
subegit, ^e nec provinciis de controversis ad disceptationem popu-
lum Romanum ^f adivit ^g. inde, transgressus Ætam, ut repente in
medio umbilico Græciæ conspiceretur, Delphos adscendit ^h? Hæc
usurpatio itineris insoliti quo vobis spectare videtur? Thessa-
liam deinde peragravit. quod sine ullius eorum, quos oderat,
noxia ⁱ, hoc magis tentationem metuo. Inde literas ad nos cum
muneris specie misit, et cogitare jubet, quo modo in reliquum hoc
munere non egeamus; hoc est, ut decretum, quo arcentur Pello-
ponneso Macedones, tollamus; rursus legatos regios, et hospitia
cum principibus, et mox Macedonum exercitus, ipsum quoque a
Delphis (quantum enim interluit ^j fretum?) trajicientem in
Peloponnesum videamus, ^k inmisceamur Macedonibus armantibus
se adversus Romanos. Ego nihil novi censeo decernendum, ser-
vandaque omnia integra, ^l donec ad certum dirigatur ^m, vanusne
hic timor noster, an verus fuerit. Si pax inviolata inter Mace-
donas Romanosque manebit, nobis quoque amicitia et com-
mercium sit: nunc de eo cogitare periculosum et inmatuum
videtur.

Arco Calli-
crati
respondet.

XXIV. Post hunc Arco ^k, frater Xenarchi prætoris, ita
 disseruit: *Difficilem orationem Callicrates, et mihi, et omnibus,*
qui ab eo dissentimus, fecit: agendo enim Romanæ societatis
causam ipse, tentarique et obpugnari dicendo, quam nemo

^b quem hostem populo Romano prius pene, quam regni hæredem futurum sciebat
 Kreysa. Bekk. ^c vere Ead. ^d populi Romani Gron. ^e nec
 provocantes de controversiis ad disceptationem populi Romani adivit Crev. Kreysa.
 Bekk. ^f escendit Kreysa. Bekk. ^g noxa Kreysa. ^h interfuit Ead.
ⁱ redigatur Crev. Kreysa. Bekk. ^k Archo Kreysa. Bekk.

⁷ *Persea, quem populus Romanus prius pænæ]*
Lege vel cum Gronovio, quem in populum Ro-
manum prius odii, quam regni hæredem futurum
sciebat: vel cum Rubenio, quem belli in popu-
lum Romanum prius pene, quam regni.

⁸ *In Dardaniam inmisit]* Hic admisimus,
 auctore Gronovio, particulam in, quam ora-
 tionis Latine ratio postulabat.

⁹ *Nec provocantes]* Supple, Dolopas. Vulgo
 hic habetur nec provinciis. Probabilem Gro-

novii conjecturam in textum recepit Clericus,
 nec nos exturbare sustinuiamus.

¹⁰ *Inmisceamur]* Sic dedit Sigonius pro
 immisecmur.

¹¹ *Donec ad certum redigatur]* Donec cer-
 tum fiat, donec certo sciatur. Sic l. XLIV.
 c. 15, *Et, si id ante dubium fuisset, legatorum*
... verba ad certum redegissem. Ceterum lege-
batur hic ad certum dirigatur. Correxerit Gro-
novius.

neque tentat, neque obpugnat, effecit, ut, qui ab se dissentiret, U. C. 578.
 adversus Romanos dicere videretur. Ac primum omnium, tam- A. C. 174.
 quam non hic nobiscum fuisset, sed aut ex curia populi Romani
 veniret, aut regum arcanis interesset, omnia scit et nunciat, quæ
 occulte facta sunt. ¹² Divinat etiam, quæ futura fuerant¹, si
 Philippus vixisset: quid ita Perseus regni hæres sit, quid parent
 Macedones, quid cogitent Romani. Nos autem, qui, nec ob
 quam causam, nec quemadmodum perierit Demetrius, scimus;
 nec quid Philippus, si vixisset, facturum fuerat^m, ad hæc, quæ
 palam geruntur, consilia nostra adcommodare oportet. ¹³ Ac
 scimus, Persea, regno accepto, ad legatos Romanos venisse, ac
 regem Persea a populo Romano adpellatumⁿ: audimus, legatos
 Romanos venisse ad regem, et eos benigne exceptos^o. Hæc
 omnia pacis equidem signa esse judico, non belli: nec Romanos
 offendi posse, si, ut bellum gerentes eos secuti sumus, nunc quoque
 pacis auctores sequamur. cur quidem nos inexpiabile omnium
 soli bellum adversus regnum Macedonum geramus, non video.
 Opportuni propinquitate ipsa Macedoniae sumus; an^p infirmis-
 simi omnium, tamquam, quos nuper subiecit, Dolopes? ¹⁴ immo
 contra ea, vel viribus nostris, Deum benignitate, vel regionis
 intervallo tuti. ¹⁵ Sed sumus^q æque subjecti ac Thessali Ætoli-
 que; nihilo plus fidei auctoritatisque habemus adversus Romanos,
 qui semper socii atque amici fuimus, quam Ætoli, qui paullo
 ante hostes fuerunt. Quod^r Ætolis, quod Thessalis, quod Epi-
 rotis, omni denique Græciæ cum Macedonibus juris est, idem et
 nobis sit. cur execrabilis ista nobis solis velut desertio^s juris
 humani est? Fecerit aliquid Philippus, cur adversus eum
 armatum et bellum gerentem hoc decerneremus: quid Perseus,
 novus rex, omnis injuriæ insons, suo beneficio paternas simul-

¹ fuerint Bekk. ^m fuerit Gron. Crev. Bekk. ⁿ regno accepto, legatos Romam
 misisse, ac regem a populo Romano adpellatum Kreyss. Bekk. ^o acceptos
 Gron. Crev. ^p sumus? an Crev. Kreyss. Bekk. ^q simus Kreyss. Bekk.
^r fuerunt? Quod Emend. ^s desertio Kreyss.

¹² Divinat etiam quæ futura fuerant] Hoc
 mutat Gronovius, tanquam grammaticæ legibus
 absonum, jubetque reponi fuerint. Sed sex-
 centis in locis quum Livii, tum probatissimorum
 scriptorum, reperire facile est simillium locu-
 tionum exempla. Vid. Novam Methodum
 linguæ Latinæ.

¹³ Ac scimus Persea . . . ad legatos Romanos
 venisse, ac regem Persea] Nemo est quin videat
 tollendum esse secundum illud Persea, tam
 inutiliter et odiose repetitum. Admodum
 etiam verisimile est, ea quæ præcedunt vitiata
 esse. Nusquam enim memoratum est, ut
 observat Gronovius, Persea statim regno ac-
 cepto ad legatos Romanos venisse, sed legatos
 Romam misisse. Et causam errori præbere
 fortasse potuerint hæc verba membri sequentis:
 audimus legatos Romanos venisse. Itaque recte
 videtur hunc locum emendare Gronovius hoc
 modo: Ac scimus Persea, regno accepto, legatos

Romam misisse, ac regem a populo Romano
 appellatum.

¹⁴ Imo contra ea] Voculam ea ejicit Grono-
 vius. Sed si illa non exprimatur, debet intelligi.
 Quid igitur necesse est eam deleri, si quando
 exprimitur? Nec videmus, cur non tam dica-
 mus contra ea, quam præterea, aut postea. Et
 alibi usurpavit Livius, ut l. III. c. 60, et l. XXI.
 c. 20. ^o Fortasse legendum est contra eam,
 nempe contra Macedoniam, quæ paulo ante
 nominata est, vel intelligendum contra ea peri-
 cula.

¹⁵ Sed sumus æque subjecti ac Thessali
 Ætoli] Patet ex iis quæ sequuntur, legi
 debere Epirotæque. Ceterum hæc ita intelli-
 genda sunt, ut ea Arco sibi ipse objiciat, ac
 dum objicit refellat. Subjecti idem est ac
 supra opportuni. Nisi forte legendum est
 potius suspecti.

U. C. 578. *tates obliterans, meruit? cur soli omnium hostes ei sumus?*
 A. C. 174. *Quamquam et illud dicere poteram, tanta priorum Macedoniae regum merita erga nos fuisse, ut Philippi unius injurias, si quæ forte fuerunt, * utique^u post mortem. Quum classis Romana Cenchreis staret, consul cum exercitu Elatiæ esset, triduum in concilio fuimus^z, consultantes, utrum Romanos, an Philipppum, sequeremur. ¹⁶ Nonnihil^y metus præsens ab Romanis sententias nostras inclinarit: fuit certe tamen aliquid, quod tam longam deliberationem fecerat^z: id quod erat vetusta conjunctio cum Macedonibus, vetera et magna in nos regum merita. Valeant et nunc eadem illa, non ut præcipue amici, sed ne præcipue inimici simus. Ne id, quod non agitur, Callicrates, simulaverimus. nemo novæ societatis aut novi fœderis, quo nos temere inligemus, conscribendi est auctor: sed commercium tantum juris præbendi repetendique sit, ne interdictione finium nostrorum et nos quoque^a regno arceamus, ne servis nostris aliquo fugere liceat. Quid hoc adversus Romana fœdera est? Quid rem parvam et apertam, magnam et suspectam facimus? Quid vanos tumultus ciemus? Quid ut ipsi locum adsentandi Romanis habeamus, suspectos alios¹⁷ ac^b invisos efficimus? Si bellum erit, ne Perseus quidem dubitat, quin Romanos secuturi simus. in pace etiam, si non odia finiuntur, intermittantur. Quum iidem huic orationi, ¹⁸ qui literis regis assentierant^c, assentirentur, indignatione principum, quod, quam rem ne legatione quidem dignam judicasset Perseus, literis paucorum versuum¹⁹ impetraret, decretum differtur. Legati²⁰ deinde postea missi ab rege, quum Megalopoli concilium esset; dataque opera est ab iis, qui offensionem apud Romanos timebant, ne admitterentur.*

Nihil novi
statuunt
Achæi.

Ætolorum
discordiæ.

XXV. Per hæc tempora Ætolorum in semet ipsos versus furor mutuis cædibus ad internecionem adducturus videbatur gentem. Fessi deinde et Romam utraque pars miserunt legatos, et inter se ipsi de reconcilianda concordia agebant: ²¹ quæ novo facinore discussa res veteres etiam iras excitavit. Exsulibus Hypatæis, qui factionis Proxeni erant, quum reditus in patriam promissus esset, fidesque data per principem

^t obliterans, meruit cur soli omnium hostes ei simus? Bekk.

[oblivisci deberemus] utique Crev.

Bekk.

^y nihil Eæd.

et nos Bekk.

^b et Kreyss. Bekk.

adsensi erant Kreyss. Bekk.

^u fuerunt,

^z triduum nos in concilio fuisse Kreyss.

^a faceret Gron. Crev.

^a nostros quoque

^c assentierant del. Crev.

16 Nonnihil metus præsens ab Romanis] Imo nihil, ut recte monet Perizonius. Arco vult intelligi Romanorum metum, quorum classis Cenchreis, exercitus terrestris Elatiæ erat, dum deliberarent Achæi, in causa fuisse, cur ad illos inclinarent consultantium animi. Sed demus, inquit, nihil tunc valuisse metum illum. Certe aliquid tamen fuit, quod tam longam deliberationem faceret. De beneficiis Macedonum regum in Achæos vid. Polyb. l. II. et Plut. in Arato.

17 Ac invisos] Lege et invisos.

18 Qui litteris regis assentirentur] Vetus scriptura, qui litteris regis assentierant, assentirentur. Gronovius tolli jussit verbum assentierant, quod sane a Livio esse non videtur.

19 Impetraret] Et hic Gronovius reposuit impetraret pro imperaret.

20 Deinde postea] Alterutrum vacat.

21 Quæ . . . discussa res] Delemus postremam vocem. Etenim ex præcedentibus facile intelligitur concordia.

civitatis Eupolemum, octoginta inlustres homines, quibus U. C. 578. redeuntibus inter ceteram multitudinem Eupolemus etiam^c A. C. 174. obvius exierat, ²² quum salutatione benigne excepti essent, dextræque datæ, ingredientiæ portam, fidem datam Deosque testes nequidquam invocantes, interfecti sunt. Inde gravius de integro bellum exarsit. C. Valerius Lævinus, et Ap. Claudius Pulcher, et C. Memmius, et M. Popillius, et L. Canuleius missi ab senatu venerant. Apud eos quum Delphis utriusque partis legati magno certamine agerent, Proxenus maxime, quum caussa, tum eloquentia, præstare visus est; qui paucos post dies ab Orthobula uxore veneno est sublatus: ²³ damnataque eo crimine, in exsilium abiit. Idem furor et Cretenses lacerabat. adventu deinde Q. Minucii legati, qui cum decem navibus missus ad sedanda eorum certamina erat, in spem pacis venerant. ²⁴ ceterum induciæ et antea^d sex mensium fuerunt: inde multo gravius bellum exarsit. Lycii quoque per idem tempus ab Rhodiis bello vexabantur. Sed externorum inter se bella, quo quæque modo gesta sunt, persequi non operæ est ²⁵ satis superque oneris sustinenti res a populo Romano gestas scribere.

Cretensium
dissidia.

XXVI. Celtiberi in Hispania, qui bello domiti se Ti. Graccho dediderant, pacati manserant M. Titinio prætore obtinente provinciam. rebellarunt ²⁶ sub adventum Ap. Claudii, orsique bellum sunt ab repentina obpugnatione castrorum Romanorum. Prima lux ferme erat, quum vigiles in vallo, quique in portarum stationibus erant, quum vidissent procul venientem hostem, ad arma conclamaverunt. Ap. Claudius, signo proposito pugnae, ac^e paucis adhortatus milites, tribus simul portis eduxit. Obsistentibus ad exitum Celtiberis, primo par utrumque^f praelium fuit, quia propter angustias non omnes in faucibus pugnare poterant Romani: ²⁷ urgentes deinde alii alios secuti^g evaserunt extra vallum, ut pandere aciem, ²⁸ et exæquari cornibus hostibus, quibus circumibantur, possent. ita repente eruperunt^h, ut sustinere inpetum eorum Celtiberi nequirent. Ante horam secundam pulsi sunt: ad quindecim

Celtiberorum
rebel-
lio.

^c etiam del. Gron. Crev. ^d induciæ tantum Kreyss. Bekk. ^e ac del. Eæd.
^f utrimque Gron. Crev. Kreyss. Bekk. ^g sicubi Kreyss. ^h ubi Bekk.
^h intruperunt Kreyss. Bekk.

²² Quum salutatione benigne excepti essent] Malleus benigna.

²³ Damnataque eo crimine] Lege cum Perizonio, damnata quæ. Vid. not. 89 ad l. IV. c. 17 supra.

²⁴ Ceterum induciæ et antea sex mensium fuerunt] Lege cum Gronovio, ceterum inducias tantum sex mensium fecerunt.

²⁵ Satis superque oneris sustinenti res a populo Romano gestas scribere] Delendum videtur verbum scribere, quod et otiosum est, et deformat orationem. Dicit Livius se satis superque oneris ferre, nempe, res a populo

Romano gestas.

²⁶ Sub adventum Ap. Claudii] Hinc discimus Ap. Claudium fuisse prætorem superiore anno, et citeriorem Hispaniam obtinuisse.

²⁷ Urgentes deinde alii alios secuti] Nemini non apparebit vocem secuti hic ita positam esse, ut impediatur potius sensum, quam adjuvet. Non dubitamus, quin rescribendum sit, urgentes deinde alii alios scutis.

²⁸ Et exæquari cornibus hostibus, quibus] Reponit Gronovius, et exæquari cornibus hostium, a quibus.

U. C. 578. millia cæsa aut capta: signa ademta duo et triginta.
A. C. 174. Castra etiam eo die expugnata, debellatumque. nam, qui superfuere prælio, in oppida sua dilapsi sunt. quieti deinde paruerunt imperio.

Censores. XXVII. Censores eo anno creati Q. Fulvius Flaccus et A. Postumius Albinus legerunt senatum: princeps lectus M. Æmilius Lepidus pontifex maximus. De senatu novem ejecerunt. insignes notæ fuerunt M. Cornelii Maluginensis, ²⁹ qui biennio ante prætor in Hispania fuerat; et ³⁰ L. Cornelii Scipionis prætoris, cujus tum inter cives et peregrinos jurisdictio erat; et ³¹ Cn. Fulvii, qui frater germanus, ³² et, ut Valerius Antias tradit, consors etiam censoris erat. ³³ Consules, votis etiam ¹ in Capitolio nuncupatis, in provincias profecti sunt. ³⁴ Ex iis M. Æmilio senatus negotium dedit, ut Patavinorum in Venetia seditionem comprimeret, quos certamine factionum ad intestinum bellum exarsisse, ³⁵ et ³⁶ ipsorum legati adtulerant. Legati, qui in Ætoliæ ad similes motus comprimendos ierant, renunciarunt, coërceri rabiem gentis non posse. Patavinis saluti fuit adventus consulis: neque aliud, quod ageret in provincia, quum habuisset, Romam rediit. Censores operæ. vias sternendas silice in urbe, ³⁶ glarea extra urbem substru-

¹ etiam del. Kreyss. Bekk.

³⁶ et del. Eæd.

²⁹ *Qui biennio ante prætor in Hispania fuerat*] Hic prætor in Hispaniam ire noluerat, ut constat ex c. 15 supra. Ergo aut delendæ sunt voces *in Hispania*, aut lapsus est memoria Livius.

³⁰ *L. Cornelii Scipionis prætoris*] Testatur Valer. Max. l. III. c. 5, ejus propinquos dedisse operam, ne aut sellam ponere, aut jus dicere auderet. Id fortasse ut perficere possent, notandum eum a censoribus curaverant. Quamvis enim hujus notæ vi præturam non amitteret, alienum tamen erat a dignitate populi Romani, hominem a censoribus notatum jus dicere, et statuere de fortunis civium.

³¹ *Cn. Fulvii, qui frater germanus . . . censoris*] Huic Fulvio prænomen assignabatur in veteri codice *Lucius*. At Velleius l. I. c. 10, eum vocat *Cnæum*: eique potius assentiendum Sigonius existimat. Ceterum is, sive L. sive Cn. Fulvius, idem est, qui supra l. XL. c. 41, vocatur M. Fulvius Nobilior, et dicitur legionem in qua tribunus militum erat, dimisisse. Quod autem in priore illo libri XL. loco vocatur M. Fulvius Nobilior, hic autem Cn. Fulvius, id ex eo oriri Sigonius existimat, quod a M. Fulvio Nobiliore adoptatus esset. Itaque *Cn. Fulvius Flaccus* primum est ejus nomen: *M. Fulvius Nobilior* nomen est illud quod a patre adoptivo sibi adsciverat.

³² *Et . . . consors*] Eodem vocabulo utitur Velleius hac ipsa de re agens. Cicero quoque, l. III. in Verr. n. 57, *Sostratum et Numenium et Nymphodorum, tres fratres consortes* appellat.

Ad eum Ciceronis locum in editione Grævii apposita est hæc Salmasii ex Plinianis Exercitationibus nota. *Consortes* dicebantur cohæredes quamdiu hæreditas divisa non erat. Glossæ: *consortes, κοινόβιοι, σύγκληροι*. Inde et *consortium* societas et communio cohæredum. Contra *dissortes*, postquam diviserant. Glossæ: *dissortes, διακληρωθέντες*.

³³ *Consules votis etiam*] Tollenda videtur particula *etiam*, quæ hic nullum habet sensum, et facile immigrare potuit ex iis quæ præcedunt, *consors etiam censoris*.

³⁴ *Ex iis M. Æmilio*] Mendum est in nomine consulia. Non enim hoc anno, sed superiore, M. Æmilius consul fuit.

³⁵ *Et ipsorum legati*] Vel delenda est particula *et*, vel excidit prius orationis membrum.

³⁶ *Glarea . . . substernendas, marginandasque*] Vocis *substernendas* hæc profecto vis est, ut lapidibus, quibus sternebantur viæ, solum e terra lapidosa substerneretur, cui solidius ac firmitus lapides inhærent. Ac rem ita se habere asserit oculatus testis, Cl. auctor Antiquitatis Schematibus illustratæ, qui Appiæ viæ partem aliquam etiamnum integram inspexit diligentius et exploravit. Eum vid. tom. V. parte II. *Marginandas* recte Dujatius exponit marginibus lapideis muniendas. Margines illi, inquit Raph. Fabrettus in Apolog. ad Grunnovium, *firmissima ad viarum latera crassorum lapidum serie, duplici etiam, triplicique alicubi, ut observavimus, vias ipsas continebant*.

endas¹ marginandasque primi omnium locaverunt, pontesque U. C. 578.
 multis locis faciendos: et² scenam ædilibus prætoribusque A. C. 174.
 præbendam: et carceres in circo, et³ ova ad notas curriculis
 numerandis,³ et⁴ dam, et metas trans⁴ et caveas ferreas pe⁴
 intromitterentur⁴ ferreis⁴ in monte Albano consulibus, et
 clivum Capitolinum silice sternendum curaverunt, et⁵ porti-
 cum ab æde Saturni in Capitolium ad senaculum, ac super id
 curiam. Et extra portam Trigeminam emporium lapide
 straverunt, stipitibusque sepserunt: et porticum Æmiliam
 reficiendam curarunt: gradibusque adscensum ab Tiberi in
 emporium fecerunt. et extra eandem portam in Aventinum
 porticum silice straverunt,⁶ et eo publico ab æde Veneris
 fecerunt. Idem Calatiæ et Auximi muros faciendos locave-
 runt: venditisque ibi publicis locis, pecuniam, quæ redacta
 erat, tabernis utrique foro circumdandis consumserunt. et alter
 ex iis Fulvius Flaccus (nam Postumius nihil, nisi senatus
 Romani populive jussu, se locaturum⁷ ipsorum⁸ pecunia⁹)
 Jovis⁹ ædem Pisauri, et Fundis,¹⁰ et Pollentiæ¹⁰ etiam aquam
 adducendam, et Pisauri viam silice sternendam,¹¹ et Sinu-
 essam a ga¹¹ aviariæ. In his et clo¹¹ um circumducend¹¹
 et forum porticibus tabernisque claudendum, et¹² Janos tres

¹ *substernendas* Gron. Crev. ⁷ *locaturum* . . . *ipsarum* Bekk. ⁸ *ipsorum*
pecunia [dicebat]) Jovis Crev. *pecunia* Jovis Bekk. ¹⁰ *Pollentiæ* Kreys. Bekk.

37 * *Scenam*] Vid. not. 88 ad XL. 51.

38 *Ova ad notas curriculis numerandis*] Prius
 legebatur *numerandas*: male. Mendosam
 quoque esse vocem *notas* judicat Fulv. Ursinus,
 ac reponit probabili conjectura *metas*. Ova
 enim illa, e ligno fabricata, imponebantur
 columnis, aliquando binis, aliquando quaternis,
 ad metas Circi statutis. Tot illa erant numero,
 quot curricula erant peragenda: septena pro-
 inde, ut plurimum, pro septeno curriculorum
 numero, qui solennis maxime erat. Primo
 curriculo peracto, unum ovum e medio tolle-
 batur, secundo curriculo alterum, et sic de
 reliquis. Hæc fere Salmasius.

39 *Et * dam, et metas trans **] Hæc explet
 utcunque Marcellus Donatus, legitque *et rhe-*
dam, et metas transitus. Nobis consultius vide-
 tur locum intactum relinquere, quam male
 curatum exhibere. Idem et in iis quæ sequun-
 tur judicat legendum esse, *et caveas ferreas*,
per quas intromitterentur feræ. Sat feliciter.
 In Circensibus enim ludis non solum cursu
 certabatur, sed et ferarum inter se, aut cum
 bestiariis pugnae edebantur.

40 *In monte Albano consulibus*] Hic per-
 apicuum est aliquid deesse.

41 *Porticum ab æde Saturni in Capitolium*
ad senaculum, ac super id curiam] Fortasse
 legendum *in Capitolio*. Fuit enim Saturni
 ædes in clivo Capitolino. Itaque porticus illa
 intelligetur porrecta *ab æde Saturni* in clivo

Capitolino *ad senaculum, atque ad curiam* quæ
 est *super id senaculum*. Possis et cum Justo
 Rycquio, libro de Capit. c. 34, legere *et sena-*
culum: ut sensus sit porticum ab æde Saturni
 in Capitolium, id est, in templum Jovis Capi-
 tolini, porrectam, et senaculum, et curiam,
 locata esse a censoribus lapide silice sternenda.
 Porro *senaculum*, sive *senatulum*, hoc enim
 quoque modo scribitur, est, teste Festo, locus
 in quo *senatus haberi* solet, sive potius, in quo
solebant magistratus duntaxat cum senioribus
deliberare. Curiam de qua hic agitur, idem
 Rycquius existimat fuisse curiam Kalabram,
 de qua vid. Macrob. Saturn. l. I. c. 15.

42 *Et eo publico ab æde Veneris*] Suspica-
 tur Gronovius, *et basilicam ad ædem Veneris*.

43 *Ipsorum pecunia dicebat*] Verbum adjec-
 tum est ex mente Sigonii.

44 *Et Pollentiæ, etiam aquam adducendam*]
 Vel lege, *et Pollentiam aquam adducendam*:
 vel in voce *etiam* latebit nomen alicujus alte-
 rius urbis, in quam Fulvius aquam duendam
 locaverit.

45 *Et Sinuessam*] Emendat Marcellus Do-
 natus, *et Sinuessæ glarea*: supple, viam ster-
 nendam. In iis quæ sequuntur legendum
 putat Sigonius, *et cloacam in fluvium circum-*
ducendam.

46 *Janos tres*] Hi Jani erant transitiones
 perviæ. Vid. not. 78 ad l. II. c. 49.

U. C. 578. faciendos. Hæc ab uno censore opera locata, cum magna
A. C. 174. gratia colonorum. Moribus quoque regendis diligens et
severa censura fuit. multis equi ademti.

XXVIII. Exitu prope anni diem unum supplicatio fuit ob
res prospere gestas in Hispania ductu auspicioque Ap. Claudii
proconsulis: et majoribus hostiis viginti sacrificatum. et alte-
rum diem supplicatio ⁴⁷ ad Cereris, Liberi, Liberæque fuit,
quod ex Sabinis terræ motus ingens cum multis ædificiorum
ruinis nunciatus erat. Quum Ap. Claudius ex Hispania
Romam redisset, decrevit senatus, ut ovans urbem iniret.
Comitia. Jam consularia comitia adpetebant; quibus, magna conten-
tione habitis propter multitudinem petentium, creati L. Pos-
tumius Albinus et M. Popillius Lænas. Prætores inde facti,
⁴⁸ N. Fabius Buteo, M. Matienus, C. Cicereius, M. Furius
Crassipes iterum, A. Atilius Serranus iterum, C. Cluvius
Saxula iterum. Comitibus perfectis, Ap. Claudius Centho, ex
Celtiberis ovans quum in urbem iniret, ⁴⁹ decem millia pondo
argenti, quinque millia auri in ærarium tulit. Flamen Dialis
inauguratus est Cn. Cornelius. Eodem anno tabula in ædem ^P
Matris Matutæ cum indice hoc posita est: *Ti. Sempronii
Gracchi consulis imperio auspicioque legio exercitusque populi
Romani Sardiniam subegit. in ea provincia hostium cæsa aut
capta supra octoginta millia. Republica felicissime gesta,
atque liberatis vectigalibus * restitutis^q, exercitum saluum
atque incolumem plenissimum præda domum reportavit. iterum
triumphans in urbem Romam rediit. Cujus rei ergo hanc tabu-
lam donum Jovi dedit. Sardiniae insulæ forma erat, atque in
ea simulacra pugnarum picta. Munera gladiatorum eo anno
aliquot parva alia data; unum ante cetera insigne fuit T. Fla-
minini, quod mortis caussa patris sui, ⁵¹ cum visceratione epu-
loque et ludis scenicis, quatrimum dedit. ⁵² magni tamen*

Tabula in
æde Matris
Matutæ a
Graccho
posita.

^P æde Gron. Crev.

^q vectigalibus [et reipublicæ] restitutis Crev.

⁴⁷ Ad Cereris, Liberi, Liberæque] Ædem.
Vid. not. 46 ad l. III. c. 55.

⁴⁸ Numerius Fabius] Vulgo Cn. Fabius.
Mutavit Sigonius.

⁴⁹ Decem millia pondo argenti] Marcas nos-
trates 15.625. Quinque millia auri. Marcas
7812. uncias 4.

⁵⁰ Atque liberatis vectigalibus, et reipublicæ
restitutis] Liberata vectigalia interpretatur
Gronovius salva reddita populo Romano, quæ
defectores averterant. Hæ voces, et reipublicæ,
debentur Sigonio. Gronovius conjicit, sociis-
que restitutis.

⁵¹ Cum visceratione] Vid. not. 37 ad
l. VIII. c. 22.

⁵² Magni tamen muneris] In illo munere,
quod magnum illis temporibus judicatum est,
tantummodo quatuor et septuaginta homines
per triduum pugnarunt. Intelligit Livius hoc

munus magnum illo ævo visum esse, sed nihil
ad sui temporis profusam magnificentiam, sive
potius vesaniam.

⁵³ Quatuor et septuaginta homines pugnarint]
Hic mutilum esse librum credimus. Namque
ex epitome hujus libri apparet Livium in eo
legis Voconiae mentionem fecisse. At Cicero,
l. I. in Verrem, n. 107, docet Voconium sanz-
isse de iis qui post A. Postumium, Q. Fulvium
censores censi essent, ita ut hi censores in lege
diserte nominati fuisse videantur. Jam vero
iidem hi censores creati memorantur hujus
libri c. 27, a quo nulla jam occurrit lacuna.
Sequitur ergo, ut in fine libri de lege Voconia
egerit Livius. At enim Cic. l. de Senect. n. 14,
dicit legem Voconiam latam esse Cæpione et
Philippo II. consulibus, qui quinto post hunc
anno consules futuri sunt. Sed primo non
admodum mirandum est duos scriptores aliquot

muneris ea summa fuit, ut per triduum ^{us} quatuor et septua- U. C. 578.
ginta homines pugnarent. A. C. 174.

* * *

annis inter se de eadem re discrepare. Deinde etiam videmur suspicari posse, ideo dissentire Livium et Ciceronem circa annum legis Voconis, quia circa ætatem Catonis dissenserint, et Livius eum quinque annis seniore faciat, quam Cicero, ut observavimus supra ad l. XXXIX. c. 40. Cicero enim loco modo memorato scribit Catonem annos natum quinque et sexaginta legem Voconiam suasisse, qui Catonis vitæ annus, eo modo quo numerat Cicero,

incidit revera in consulatum Cæpionis et Philippi. At vero ex Livii sententia sexagesimus quintus vitæ Catonis annus retrahi debet in quinque ante annos, ac proinde incidisse in consulatum Sp. Postumii, et Q. Mucii, qui est hic ipse annus in quo desinit hic liber. Itaque credimus nihil jam superesse, cur quisquam dubitet inserendum hoc loco fuisse supplementum de lege Voconia : quod fecimus.

EPITOME LIBRI XLII.

Q. FULVIUS Flaccus censor templum Junonis Laciniae tegulis marmoreis spoliavit, ut ædem, quam dedicabat, tegeret. tegulae ex senatusconsulto reportatae. **Eumenes**, Asiae rex, in senatu de **Perseo**, Macedoniae rege, questus est: cujus injuriæ in populum Romanum referuntur. ob quas bello ei indicto, **P. Licinius Crassus** consul, ¹ cui id mandatum erat, in Macedoniam transiit, levibusque expeditionibus, equestribus præliis, in Thessalia cum **Perseo** parum felici eventu pugnavit. Inter Masinissam et Carthaginienses de agro ² fuit arbiter ad disceptandum a senatu datus. Legati missi ad civitates socias et reges ³ rogandos, ut in fide permanerent, dubitantibus Rhodiis. Lustrum a censoribus conditum est. Censa sunt civium capita ⁴ ducenta quinquaginta septem millia ducenta triginta unum. Res præterea adversus Corsos et Ligures prospere gestas continet.

¹ Cui id mandatum erat] Sic habere tres membranas testatur Gronovius, nisi quod addidit ipse voculam id. Admisit emendationem Gronovii Clericus. Vulgo: cui Macedonia decreta erat.

² Fuit dies ad disceptandum a senatu datus] Gronovius ex uno MS. affert, fuit arbiter . . . datus. Sed nulla apud Livium fit arbitri mentio. Infra c. 24, jubetur Masinissa legatos quamprimum ad senatum mittere, et denunciare Carthaginiensibus, ut ad disceptandum veniant. Hoc voluit auctor epitomes, etsi

minus accurate locutus esse videtur. Non enim fuit dies certus a senatu datus, quo sisterent se legati Carthaginiensium et Masinissæ: sed quamprimum, nulla definita die, Masinissa jussus est legatos mittere.

³ Rogandos, ut in fide permanerent] Vulgo, an in fide: quod procul dubio vitiosum erat. Ut reperit in uno MS. Gronovius. Adstipulantur Andreas, Campanus, Sigonius, et unus ex MSS. Hearnii.

⁴ CCLVII. millia, CCXXXI.] Livius aliter infra c. 10, nempe CCLXIX. millia, et XV.

T. LIVII PATAVINI

LIBER XLII.

U. C. 579.
A. C. 173.
L. Postu-
mio, M.
Popillio
Coss.
Provinciae.

Magistra-
tum Rom.
prisca
modestia.

L. POSTUMIUS Albinus, M. POPILLIUS Lænas quum omnium primum de provinciis exercitibusque ad senatum retulissent, Ligures utrique decreti sunt: ut novas ambo, quibus eam provinciam obtinerent, legiones, (binæ singulis decretæ) et socium Latini nominis dena millia peditum et sexcenos^a equites, et supplementum Hispaniæ tria millia peditum Romanorum scriberent, et ducentos equites. Ad hoc mille et quingenti pedites Romani cum centum equitibus scribi jussi; cum quibus prætor, cui Sardinia obtigisset, in Corsicam transgressus bellum gereret; interim M. Atilius, vetus prætor, provinciam obtineret Sardiniam. Prætores deinde provincias sortiti sunt, A. Atilius Serranus urbanam, C. Cluvius Saxula inter cives et peregrinos, N. Fabius Buteo Hispaniam citeriorem, M. Matienus ulteriorem, M. Furius Crassipes Siciliam, C. Cicereius Sardiniam. Priusquam magistratus profisciscerentur, senatui placuit, L. Postumium consulem ad agrum publicum a privato terminandum in Campaniam ire; cujus ingentem modum possidere privatos, paullatim proferendo fines, constabat. Hic, iratus Prænестinis, quod, cum eo privatus sacrificii in templo Fortunæ faciundi causa profectus esset, nihil in se honorifice, neque publice, neque privatim, factum a Prænестinis esset, priusquam ab Roma profiscisceretur, literas Præneste misit, ut sibi magistratus obviam exiret, locum publice pararet, ubi diverteretur^b, jumentaque, quum exiret inde, præsto essent. Ante hunc consulem, nemo umquam sociis in ulla re oneri aut sumtui fuit. ideo magistratus mulis tabernaculisque et omni alio instrumento militari ornabantur, ne quid tale imperarent sociis. privata hospitia habebant; ea benigne comiterque colebant: domusque eorum

^a sexcentos Gron. Crev.

^b diverteretur Kreyss. Bekk.

Romæ hospitibus patebant, apud quos ipsis diverti^c mos U. C. 579. esset. Legati, qui repente aliquo mitterentur, singula jumenta A. C. 173. per oppida, iter qua faciundum^d erat, imperabant: aliam inpensam socii in magistratus Romanos non faciebant. ¹ Injuria consulis, etiamsi justa, non tamen in magistratu exercenda, et silentium, nimis aut modestum, aut timidum, Prænestinorum jus, velut probato exemplo, magistratibus fecit graviorum in dies talis generis imperiorum.

II. Principio hujus anni legati, qui in Ætoliā et Macedoniam missi erant, renunciarunt, *sibi conveniendi regis Persei, quum alii abesse eum, alii ægrum esse, falso utrumque, fingerent, potestatem non factam. Facile tamen adparuisse sibi, bellum parari, nec ultra ad arma ire dilaturum. Item in Ætolia seditionem gliscere in dies, neque discordiarum principes auctoritate sua coërceri potuisse.* Quum bellum Macedonicum in expectatione esset, priusquam id susciperetur, prodigia expiari, ² pacemque Deūm peti precationibus, quæ editæ^e ex fatalibus libris essent, placuit. Lanuvii classis magnæ species in cœlo visæ dicebantur^f; et Priverni lana pulla terra enata; et in Veienti ³ apud Rementem lapidatum; Pomptinum omne velut nubibus locustarum coopertum esse; in Gallico agro, qua induceretur aratrum, sub existentibus glebis pisces emersisse. Ob hæc prodigia libri fatales inspecti, editumque ab decemviris est, et quibus Diis, quibusque hostiis sacrificaretur, et ut supplicatio prodigiis expiandis fieret: altera, quæ priore anno valetudinis populi causa vota esset, ea uti feriæque essent. itaque sacrificatum est, ut decemviri scriptum ediderunt.

III. Eodem anno ædis^g Junonis Laciniæ detecta. Q. Fulvius Flaccus censor ædem Fortunæ Equestris, quam in Hispania prætor bello Celtiberico voverat, faciebat eniso studio, ne ullum Romæ amplius aut magnificentius templum esset. Magnum ornamentum se templo ratus adjecturum, si tegulæ marmoreæ essent, profectus in Bruttios, ædem Junonis Laciniæ ad partem dimidiam detegit. id satis fore ratus ad tegendum, quod ædificaretur. Naves paratæ fuerunt, quæ tollerent atque asportarent, auctoritate censoria sociis deterritis id sacrilegium prohibere. Postquam censor rediit, tegulæ, expositæ de navibus, ad templum portabantur. quamquam, unde essent, silebatur, non tamen celari potuit. Fremitus igitur in

Legati ex Macedonia et Ætolia reduces.

Prodigia expiata.

Ædes Fortunæ Equestris.

Tegulæ marmoreæ ex æde Junonis Laciniæ detractæ.

^c *deverti* Kreyss. Bekk.

^d *faciendum* Crev.

^e *qui editi* Kreyss. Bekk.

^f *visa dicebatur* Bekk.

^g *ædes* Gron. Crev.

¹ *Injuria consulis, etiamsi justa*] Manifestum mendum. Quid est enim *injuria justa*? Emendant ira: bono sensu.

² *Pacemque deūm peti precationibus, quæ editæ*] Hæc lectio sana est, nec debuit sollicitari a Gronovio. Non modo enim edebant ex libris decemviri, quibus diis supplicandum

esset, sed et quo ritu, qua forma precationum utendum. *Ita sacrificatum est*, inquit Livius infra, ut decemviri scriptum ediderunt.

³ *Apud Rementem*] Nomen loci incognitum: pro quo suspicatur Cluverius legi posse *Cremetam*.

U. C. 579. curia ortus est: ex omnibus partibus postulabatur, ut consules eam rem ad senatum referrent. Ut vero arcessitus in curiam censor venit, multo infestius singuli universique praesentem lacerare: *Templum augustissimum regionis ejus, quod non Pyrrhus, non Hannibal violassent, violare parum habuisse, nisi detexisset fœde, ac prope diruisset. Detractum culmen templo, nudatum tectum patere imbribus putrefaciendum. censorem, moribus regendis creatum, cui ⁴ sarta tecta exigere sacris publicis, et loca tuenda, more majorum traditum esset; eum per sociorum urbes diruentem templa, nudantemque tecta ædium sacrarum, vagari: et, quod, si in privatis sociorum ædificiis faceret, indignum videri posset, ⁵ id Deum immortalium templa demolientem facere: et ⁶ obstringere religione populum Romanum, ruinis templorum templa ædificantem: tamquam non iidem ubique Dii immortales sint, sed spoliis aliorum alii colendi exornandique.* Quum, priusquam referretur, adpareret, quid sentirent Patres, relatione facta, in unam omnes sententiam ierunt, ut hæc tegulæ reportandæ in templum locarentur, piaculariaque Junoni fierent. Quæ ad religionem pertinent, cum cura facta: tegulas relictas in area templi, quia rependarum nemo artifex inire rationem potuerit, ⁷ redemptores nunciarunt.

Relatæ jussu senatus.

IV. Ex prætoribus, qui in provincias ierant, N. Fabius Massiliæ moritur, quum in citeriorem Hispaniam iret. Itaque, quum id nunciatum a Massiliensibus legatis esset, senatus decrevit, ut P. Furius et Cn. Servilius, quibus succedebatur, inter se sortirentur, uter citeriorem Hispaniam prorogato imperio obtineret. ⁸ Sors opportuna fuit; P.^a Furius idem, cujus ea provincia fuerat, remaneret. Eodem anno, quum agri Ligustini et Gallici, quod bello captum erat, aliquantum vacaret, senatusconsultum factum, ut is ager viritim divideretur. Decemviros in eam rem ex senatusconsulto creavit A. Atilius prætor urbanus, M. Æmilius Lepidum, C. Cassium, T. Æbutium Carum, C. Tremellium, P. Cornelium Cethegum, Q. et L. Appuleios, M. Cæcilium, C. Salonium, C. Munatium. ⁹ Diviserunt dena jugera in singulos, sociis nominis Latini terna. Per idem tempus, quo hæc agebantur, legati ex Ætolia Romam venerunt de discordiis seditioni-

^b fuit, ut P. Kreyss. Bekk.

⁴ *Sarta tecta*] Vid. not. ad XXIX. 37.

⁵ *Id deum immortalium templa demolientem facere*] Vox *demolientem* non exstat in prima editione, teste Hearnio. Sane magis placeret, *id in deum immortalium templis facere*.

⁶ *Obstringere religione populum Romanum*] Subjicere populum Romanum poenæ violatarum religionum.

⁷ *Redemptores*] Ii qui tegulas reportandas conduxerant.

⁸ *Sors opportuna fuit: P. Furius*] Videtur

legendum . . *fuit, ut P. Furius*: quod Pithæus apud Hearnium monet. *Sors opportuna fuit*, dum ita rem transegit, *ut P. Furius idem, cujus ea provincia fuerat, remaneret*.

⁹ *Diviserunt dena jugera in singulos*] Qui cives Romani essent. Ceterum vix est, ut non hic exciderit aliquid. Debuit enim profecto Livius docere, quantus numerus civium Latinarumque in eorum agrorum possessionem missus sit. Nec facile nobis persuademus id ab eo prætermissum.

busque suis, et Thessali legati, nunciantes, quæ in Macedonia U. C. 579.
gererentur. A. C. 173.

V. Perseus, jam bellum vivo patre cogitatum in animo Perseus animos Græcorum sibi conciliat. volvens, omnes, non gentes modo Græciæ, sed civitates etiam, legationibus mittendis, pollicendo plura, quam præstando, sibi conciliabat. Erant tamen magna ex parte hominum ad favorem ejus inclinati animi, et aliquanto quam in Eumenem propensiores: quum Eumenis beneficiis muneribusque omnes Græciæ civitates et plerique principum obligati essent: et ita se in regno suo gereret, ut, quæ sub ditione ejus, urbes¹ nullius liberæ civitatis fortunam secum mutatam vellent. contra Persea fama erat post patris mortem uxorem manu sua occidisse: Apellem, ministrum quondam fraudis in fratre tollendo, atque ob id requisitum a Philippo ad supplicium, exulantem, arcessitum post patris mortem ingentibus promissis ad præmia tantæ perpetratæ rei clam interfecisse. intestinis¹⁰ externisque præterea multis cædibus infamem, nec ullo commendabilem merito, præferebant vulgo civitates tam pio erga propinquos, tam justo in cives, tam munifico erga omnes homines regi, seu fama et majestate Macedonum regum præoccupati ad spernendam^k originem novi regni; seu mutationis rerum cupidi; seu quia eum objectum esse Romanis volebant. Erant autem non Ætoli modo in seditionibus, propter ingentem vim æris alieni, sed Thessali etiam: ¹¹ ea¹ contagione, velut tabes, in Perrhæbiam quoque id pervaserat malum. ¹² Quum Thessalos in armis esse nunciatum est, Ap. Claudium legatum ad eas res adspiciendas componendasque senatus misit. Qui, utriusque partis principibus castigatis, quum injusto fœnore gravatum æs alienum, ipsis magna ex parte concedentibus, qui onerarent, levasset, justi crediti solutionem¹³ in *^m annorum pensiones distribuit. Per eundem Appium eodemque modo compositæ in Perrhæbia res. Ætolorum causas Marcellus Delphis per idem tempus hostilibus actas animis, ¹⁴ quasⁿ intestino gesserant bello, cognovit. Quum certatum utrimque temeritate atque audacia cerneret, decreto quidem suo neutram partem aut levare, aut onerare

¹ add. *essent* Gron. Crev.

^k *spernendum* Kreyss.

¹ ex Kreyss. et Bekk.

^m asteriscus abest a Gron. et Crev.

ⁿ quos Kreyss.

10 * *Externisque præterea*] Harum externarum cædium enumerationem habes infra in oratione Eumenis, n. 13.

11 *Ea contagione*] Lege cum Gronovio, et contagione.

12 *Quum Thessalos in armis esse nunciatum est*] Idem recte monet reponi debere, *Quum ... nunciatum esset*.

13 *In annorum pensiones*] Videtur intercidisse numerus annorum.

14 *Quas intestino gesserant bello*] Suspici licet rō gesserant addidisse aliquem supplendæ

sententiæ, quum jam corrupte legeretur *quas*: scripsisse autem Livium *quasi intestino bello*. Non enim bellum fuit, sed factionum rabies. GRONOVIVS. * Inelegans et obscurum additamentum, quod suspicamur assutum ab imperito librario, ad interpretandum membrum præcedens *hostilibus actas animis*. Sensus est: causas eo ardore odiorum actas, quo si non cives, sed hostes inter se decertarent. Nihil ultra adjici opus est: et sublato illo quod nobis parum placet additamento, integra et clara est oratio.

U. C. 579. voluit : communiter ab utrisque petiit, abstinerent bello, et
A. C. 173. oblivione praeiteritorum discordias finirent. Hujus reconcilia-
tionis inter ipsos fides obsidibus ultro citroque datis firmata
est. Corinthum^o, ut ibi deponerentur obsides, convenitur^p.

Legati in
Macedoni-
am et
Ægyptum.

Legati ab
Antiocho
Romam
veniunt.

VI. A Delphis et Ætolicis concilio¹⁵ Marcellus in Pelo-
ponnesum trajecit, quo Achæis edixerat conventum. Ubi,
conlaudata gente, quod constanter vetus decretum de arcendis
aditu finium regibus Macedonum tenuissent, insigne adversus
Persea, odium Romanorum fecit : quod ut maturius erumperet,
Eumenes rex, commentarium ferens secum, quod de adpara-
tibus belli omnia inquirens fecerat, Romam venit. Per idem
tempus quinque legati ad regem missi, qui res in Macedonia
adspicerent. Alexandriam iidem ad Ptolemæum renovandæ
amicitiæ causa proficisci jussi. Legati erant hi, C. Valerius,
Cn. Lutatius Cerco, Q. Bæbius Sulca, M. Cornelius Mam-
mula, M. Cæcilius Denter. Et ab Antiocho rege sub idem
tempus legati venerunt : quorum princeps Apollonius, in
senatum introductus, multis justisque causis regem excu-
savit, *Quod stipendium serius quoad diem præstaret. id se omne
adverxisse, ne cuius, nisi temporis, gratia regi fieret. Donum
præterea adferre, ¹⁶vasa aurea quingentum pondo. Petere
regem, ut, quæ cum patre suo societas atque amicitia fuisset, ea
secum renovaretur ; imperaretque sibi populus Romanus, quæ
bono fidelique socio regi essent imperanda. se nullo usquam ces-
saturum officio. Ea merita in se senatus fuisse, quum Romæ esset,
eam comitatem juventutis, ut pro rege, non pro obside, omnibus
ordinibus fuerit.* Legatis benigne responsum, et societatem
renovare cum Antiocho, quæ cum patre ejus fuerat, A. Ati-
lius prætor urbanus jussus. Quæstores urbani stipendium,
vasa aurea censores acceperunt : eisque negotium datum est,
ut ponerent ea, in quibus templis videretur : ¹⁷legatoque
¹⁸centum millium æris munus missum, et ¹⁹ædes liberæ hos-
pitio datæ, sumtusque decretus, donec in Italia esset. ²⁰Le-
gati, qui in Syria fuerant, renunciaverunt, in maximo eum
honore apud regem esse, amicissimumque populo Romano.

VII. In provinciis eo anno hæc. C. Cicereius prætor in
Corsica signis conlatis pugnavit : septem millia Corsorum
Corsi victi. cæsa ; capti amplius mille et septingenti. Voverat in ea
pugna prætor ædem ²¹Junoni monetæ. Pax deinde data

^o Corinthus Kreyss. Bekk.

^p convenit Eæd.

¹⁵ Marcellus in Peloponnesum trajecit, quo]
Videtur excidisse nomen ejus urbis, ubi illud
concilium Achæorum habitum est.

¹⁶ Vasa aurea quingentum pondo] Livius
procul dubio numerum vasorum apposuerat,
quem librariorum incuria perire passa est.
Ceterum quingenta pondo auri sunt marcæ
auri nostrates 781, uncia 2.

¹⁷ Legatoque] Principi legationis Apol-
lonio.

¹⁸ Centum millium æris] Quæ redeunt ad
marcas argenti nostrates 156, uncias 2.

¹⁹ Ædes liberæ] Vid. not. ad XXX. 17.

²⁰ Legati qui in Syria fuerant, renunciave-
runt] Magis placeret renunciaverant. * Hic
enim redditur ratio, cur tam honorifice tracta-
tus sit ille Antiochi legatus.

²¹ Junoni] Sic legi jussit Sigonius pro
Junonis.

petentibus Corsis, et exacta ceræ ²² ducena millia pondo. Ex U. C. 579.
 Corsica subacta Cicereius in Sardiniam transmisit. Et in A. C. 173.
 Liguribus in agro Statiellati ⁹ pugnatum ad oppidum Carys-
 tum. Eo se magnus exercitus Ligurum contulerat. Primo sub adventum M. Popillii consulis moenibus sese continebant: ^{Ligures quoque victi.}
 deinde, postquam oppidum obpugnaturum Romanum cerne-
 bant, progressi ante portas, aciem struxerunt: nec consul (ut
 qui id ipsum obpugnatione comminanda quæsisset) moram
 certamini fecit. Pugnatum est amplius tres horas, ita ut
 neutro inclinaret spes. Quod ubi consul vidit, nulla parte
 moveri Ligurum signa, imperat equitibus, ut equos conscen-
 dant, ac tribus simul partibus in hostes, quanto maximo pos-
 sent tumultu, incurrant. Pars magna equitum mediam tra-
 jecit aciem, et ad terga pugnantium pervasit. Inde terror
 injectus Liguribus. diversi in omnes partes fugerunt. per-
 pauci retro in oppidum, quia inde se maxime objecerat eques.
 et pugna tam pervicax multos absumserat Ligurum, et in
 fuga passim cæsi sunt. Decem millia hominum cæsa tra-
 duntur; amplius septingenti passim capti: signa militaria
 relata octoginta duo. Nec incruenta victoria fuit. amplius
 tria millia militum amissa; quum, cedentibus neutris, ex
 parte utraque primores caderent.

VIII. Post hanc pugnam ex diversa fuga in unum conlecti
 Ligures, quum majorem multo partem civium amissam, quam
 superesse, cernerent, (²³ nec enim plus decem millia hominum
 erant) dediderunt sese; nihil quidem illi pacti. speraverant ^{Dedunt se.}
 tamen, non atrocius, quam superiores imperatores, consulem
 in se sæviturum. At ille arma omnibus ademit, oppidum
 diruit, ipsos bonaque eorum vendidit: literasque senatui de ^{Venduntur.}
 rebus ab se gestis misit. Quas quum A. Atilius prætor in
 curia recitasset, (nam consul alter Postumius, agris recog-
 noscendis in Campania occupatus, aberat) atrox res visa sena-
 tui: *Statiellates* ¹, qui uni ex Ligurum gente non tulissent arma
 adversus Romanos, tum quoque obpugnatos, non ultro inferentes
 bellum; deditos in fidem populi Romani omni ultimæ crudeli-
 tatis exemplo laceratos ac deletos esse: tot millia capitum innoxio-
 rum, fidem inplorantia populi Romani, ne quis unquam se
 postea dedere auderet, pessimo exemplo venisse: et distractos
 passim ²⁴ justis quondam hostibus populi Romani pacatis servire.
 Quas ob res placere senatui, M. Popillium consulem Ligures, ^{Redimi}
 pretio emtoribus reddito, ipsos restituere in libertatem; bonaque ^{jubentur.}

⁹ Statiellati Bekk.¹ Statiellates Ead.

²² Ducena millia pondo] Mallemus ducenta.
 Libræ Romanæ 200,000 æquiparantur libris
 Parisiensibus 156,250.

²³ Nec enim plus decem millia hominum
 erant] Vel hic numerus justo major est, vel
 numerus cæsorum in pugna de qua modo men-
 tio facta est, justo minor. Dicuntur enim Sta-

tiellates in illis quæ proxime præcedunt majorem
 multo civium partem amisisse, quam quæ
 superesset.

²⁴ Justis . . . hostibus] Qui vere et plane
 hostes fuerant: vel, quibuscum justum pium-
 que bellum gestum esset.

U. C. 579. *ut iis, quidquid ejus recuperari^p possit, reddantur curare.*
 A. C. 173. ²⁵ *Arma primo^q quoque tempore fieri in ea gente. consulem^r de provincia decedere, quum^s deditos in sedem suam Ligures restituisset. Claram victoriam^u vincendo oppugnantes^t, non sæviendo in adflictos, fieri.*

Consulis
contumacia.

IX. Consul, qua ferocia animi usus erat in Liguribus, eamdem ad non parendum senatui habuit. Legionibus extemplo Pisas in hibernacula missis, iratus Patribus, infestus²⁷ prætori, Romam rediit: senatuque extemplo ad ædem Bellonæ vocato, multis verbis invectus est in prætorem: *qui, quum ob rem bello^u bene gestam, uti Diis immortalibus honos haberetur, referre ad senatum debuisset, adversus se pro hostibus senatusconsultum fecisset, quo victoriam suam ad Ligures transferret, dedique iis prope consulem prætor juberet. Itaque multam ei se dicere: a Patribus postulare, ut senatusconsultum in se factum tolli juberent: supplicationemque,²⁸ quam absentes ex literis, de bene gesta republica missis, decernere debuerint, præsentibus honoris Deorum primum causa, deinde et sui aliquo tandem² respectu, decernerent.* Nihilo lenioribus, quam absens, senatorum aliquot orationibus increpitus, neutra inpetrata re, in provinciam rediit⁷. Alter consul Postumius, consumpta æstate in recognoscendis agris, ne visa quidem provincia sua, comitiorum causa Romam rediit. ²⁹ consules C. Popillium Lænatem, P. Ælium Ligurem creavit. Prætores exinde² facti C. Licinius Crassus, M. Junius Pennus, Sp. Lucretius, Sp. Cluvius, Cn. Sicinius, C. Memmius iterum.

Comitia.

X. Eo anno lustrum conditum est. Censores erant Q. Fulvius Flaccus, ³⁰ A. Postumius Albinus. Postumius condidit. Censa sunt civium Romanorum capita ducenta sexaginta novem millia et quindecim. Minor aliquanto numerus, quia L. Postumius consul pro concione edixerat, qui socium Latini

^p *recuperari* Kreyss. Bekk.
^r *consulem* Kreyss. Bekk.
^u *bello rem bene* Gron. Crev.
^s *deinde* Emd.

^q *primo* del. Bekk.
² *quam* Emd.
² *tamen* Kreyss. Bekk.
² *A. l. L.* Gron.

^r *fieri; nec ante*
^t *oppugnantes* Bekk.
⁷ *rediit* Gron. Crev.

²⁵ *Arma primo quoque tempore fieri]* Addidit Sigonius vocem *primo*. Ceterum ideo jubet senatus arma fieri in ea gente, ut rescindat id quod fecerat consul, qui arma Statiellatibus ademerat, ac nova fabricari procul dubio vetuerat.

²⁶ *Vincendo oppugnantes]* Recte Clericus: *vincendo pugnantes*.

²⁷ *Prætori]* Legebatur *prætoribus*. Emen-
davit Sigonius.

²⁸ *Quam absentes]* Gronovius mutat, *quam absenti sibi*. Sed debuerat ergo corrigere et *rō præsentibus*, quod sequitur. Sane tam aberat senatus a Popillio, quam Popillius ab senatu. Et sic loquuntur Latini. Cic. in Bruto, n. 11. *Vos vero et præsentem me cura levatis, et absenti magna solatia dedistis*.

²⁹ *Consules C. Popillium Lænatem, P. Ælium Ligurem creavit]* Hi ambo primi de plebe consules fuisse in Fastis Capitolinis notantur: atque id miratur a Livio prætermisum esse Pighius. Sed hi quidem ambo primi de plebe consules magistratum gesserunt, at non primi creati sunt. Anno enim quarto secundi Punici belli Marcellus Sempronio Graccho collega datus fuerat: sed vitio creatus magistratum abdicavit. Atque illo loco diligenter annotatum a Livio est, tum primum duos consules plebeios factos esse. Vid. supra l. XXIII. c. 31.

³⁰ *A. Postumius]* Hactenus L. Postumius. Debuerant editores parere Sigonio prænomen hujus censoris corrigenti ex Livio, l. XLI. c. 27, et Fastis Capitolinis.

nominis ex edicto C. Claudii consulis redire in civitates suas U. C. 579.
debuissent, ne quis eorum Romæ, sed^b omnes in suis civita- A. C. 173.
tibus censerentur. Concors et e republica censura fuit. om-
nes, quos senatu moverunt, quibusque equos ademerunt, æra-
rios fecerunt, et tribu moverunt: ¹¹ neque ab altero notatum
alter probavit. Fulvius ædem Fortunæ Equestris, quam pro-
consul in Hispania, dimicans cum Celtiberorum legionibus,
voverat, annos sex post, quam voverat, dedicavit: et scenicos
ludos per quatrimum, unum diem in circo fecit. L. Corne-
lius Lentulus, decemvir sacrorum, eo anno mortuus est. in
locum ejus subfectus A. Postumius Albinus. Locustarum Locustæ in
tantæ nubes a mari vento repente in Apuliam inlatæ sunt, ut Apulia.
examinibus suis agros late operirent. ad quam pestem fru-
gum tollendam ¹² Cn.^o Sicinius prætor designatus, cum
imperio in Apuliam missus, ingenti agmine hominum ad col-
ligendas eas coacto, aliquantum temporis absumsit. Princi- U. C. 580.
pium insequentis anni, quo C. Popillius et P. Ælius fuerunt A. C. 172.
consules, residuas contentiones ex priore anno habuit. Patres C. Popillio,
referri de Liguribus, renovarique senatusconsultum volebant, P. Ælio
et consul Ælius referebat. Popillius et collegam et senatum Coss.
pro fratre deprecabatur; præ se ferens, si qui^d decernerent, Contentio-
intercessurum, collegam deterruit. Patres, eo magis utrique nes de
pariter consulum infensi, in cœpto^e perstabant. Itaque, Liguribus.
quum de provinciis ageretur, et Macedonia, jam imminente
Persei bello, peteretur, Ligures ambobus consulibus decer-
nuntur^f. Macedoniam decreturos negant, ni de M. Popillio
referretur. Postulantibus deinde, ut novos exercitus scribere,
aut supplementum veteribus liceret, utrumque negatum est.
Prætoribus quoque in Hispaniam supplementum petentibus
negatum: M. Junio in citeriorem, Sp. Lucretio in ulteriorem.
C. Licinius Crassus urbanam jurisdictionem, Cn. Sicinius
inter peregrinos erat sortitus, C. Memmius Siciliam, Sp. Clu-
vius Sardiniam. Consules, ob ea irati senatui, Latinis feriis
in primam quamque diem indictis, in provinciam abituros
esse^g denunciarunt; nec quidquam reipublicæ acturos, præ-
terquam quod ad provinciarum administrationem adtineret.

XI. Attalum, regis Eumenis fratrem, legatum venisse
Romam, Valerius Antias his consulibus scribit, ad deferenda
de Perseo crimina, indicandosque adparatus belli. Plurium
annales, et quibus credidisse malis, ipsum Eumenem venisse
tradunt. Eumenes igitur, ut Romam venit, exceptus cum Eumenes
tanto honore, quantum non meritis tantum ejus, sed beneficiis Romam
etiam suis, ingentia quæ in eum congesta erant, existimaret venit.
deberi populus Romanus, in senatum est introductus. Caus-

^b et Kreyss.^c Cn. l. C. Gron.^d quid Gron. Crev. Kreyss. Bekk.^e in incepto Kreyss. Bekk.^f decernunt Bekk.^g esse l. de Gron. Crev.

³¹ Neque ab altero notatum alter probavit]
Sigonius inseruit vocem *alter*, quæ necessaria
erat.

³² Cn. Sicinius] Editi habent C. Sicinius.
Sed quum et supra et infra vocetur Cn. præno-
men ei suum hoc quoque loco restituimus.

U. C. 580. *sam veniendi sibi Romam fuisse, dixit, præter cupiditatem*
 A. C. 172. *visendi Deos hominesque, quorum beneficio in ea fortuna esset,*
supra quam ³³ *ne optare quidem auderet, etiam ut coram moneret*
 Perseum *senatum, ut Persei conatis obviam iret. Orsus inde a Philippi*
 suspectum *consiliis, necem Demetrii filii retulit, adversantis Romano*
 facit *bello; Bastarnarum gentem excitam sedibus suis, quorum auxi-*
 Romanis. *liis fretus in Italiam transiret. Hæc cum volutantem in animo,*
obpressum fato, regnum ei reliquisset, quem infestissimum esse
sensisset Romanis. itaque Persea, hæreditarium a patre relictum
bellum, et simul cum imperio traditum, ³⁴ *jamjam primum alere*
ac fovere omnibus consiliis. Florere præterea juventute, quam
stirpem longa pax ediderit, florere opibus regni, florere etiam ætate.
Quæ quum corporis robore ac viribus vigeat, animum esse inve-
teratum diutina arte atque usu belli. Jam ³⁵ *inde a puero, patris*
contubernio, Romanis ^h *quoque bellis, non finitimis tantum, adsue-*
tum, missum a patre in expeditiones multas variasque. Jam ex
quo ipse accepisset regnum, multa, quæ non vi, non dolo, Phi-
lippus, omnia expertus, potuisset moliri, admirando rerum suc-
cessu tenuisse. Accessisse ad vires eam, quæ longo tempore,
multis magnisque meritis pareretur ¹, *auctoritatem.*

XII. Nam apud Græciæ atque Asiæ civitates vereri majes-
 tatem ejus omnes. nec, pro quibus meritis, pro qua munificentia
 tantum ei tribuatur, cernere: nec dicere pro certo posse, utrum
 felicitate id quadam ejus accadat, an, quod ipse vereatur dicere,
 invidia adversus Romanos favorem illi conciliet. Inter ipsos
 quoque reges ingentem auctoritate; ³⁶ Seleuci filiam duxisse eum,
 non petentem, sed petitem ultro; sororem dedisse Prusiæ ³⁷ pre-
 canti ac ^k oranti: celebratas esse utrasque nuptias gratulatione
 donisque innumerabilium legationum, et ³⁸ velut auspiciis nobi-
 lissimis populis deductas esse. Bæotorum gentem, captatam
 Philippo, numquam ad scribendum amicitiae fœdus adduci potu-
 isse: tribus nunc locis cum Perseo fœdus incisum literis esse:
 uno Thebis, altero ³⁹ ad Delum, augustissimo et celeberrimo in
 templo, tertio Delphis. in Achaïco concilio vero, nisi discussa
 res per paucos Romanum imperium intentantes esset, eo rem
 prope adductam, ut aditus et ¹ in Achaiam daretur. ³⁹ At, Her-

³³ belli jam Gron. Crev.
¹ pararetur Gron. Crev.

^h contubernio. Romanis Crev.
^k atque Kreys. Bekk. ¹ ei Bekk.

³³ Ne optare quidem] Adde quicquam.

³⁴ Jamjam primum] Hoc corruptum est. Corrigit Gronovius tanquam primum: id est, tanquam aliquid primum ac præcipuum, quod potissimum spectaret. Sed durius videtur hoc loquendi genus, quam pro Liviana elegantia.

³⁵ Seleuci filiam] Laodicen, quæ deducta ad eum fuerat a Rhodiis, ut testatur Polyb. Legat. 60. Unde infra dicit Eumenes nuptias illas auspiciis nobilissimis populis celebratas et deductas esse.

³⁶ Precanti ac oranti] Lege et oranti.

Neque enim apud optimos illos Latinitatis auctores vocula ac ponitur ante vocalem.

³⁷ Velut auspiciis] Vox propria in negotio nuptiali. Etenim auspices nuptiis apud Romanos interponebantur, qui auguribus exquirerent utrum volentibus propitiisque diis nuptiæ fierent. † Vid. Valer. Max. l. II. c. 1.

³⁸ Ad Delum] Olim ad Sidenum. Correxerit Sigonius.

³⁹ At Hercule suos honores partim desertos partim sublato esse] Sed ii haud ita multo post restituti sunt, nisi qui ali-

cule, suos honores, cuius merita in eam gentem privatim, an publice, sint maiora, vix dici posset, partim desertos per incultum ac negligentiam, partim hostiliter sublato esse. Jam, Ætolos, quem ignorare, in seditionibus suis non ab Romanis, sed a Perseo præsidium petiisse? His eum fultum societatibus atque amicitiiis eos domesticos adparatus belli habere, ut externis non egeat; triginta millia peditum, quinque millia equitum: in decem annos⁴⁰ frumentum præparare, ut abstinere et suo et hostium agro frumentandi causa possit. Jam pecuniam tantam habere, ut⁴¹ decem millibus mercenariorum militum, præter Macedonum copias, stipendium in totidem annos præparatum habeat: præter annum, quod ex metallis regis capiat, vectigal. Arma⁴² vel tribus tantis exercitibus in armamentaria conguessisse. ⁴³ Juventutem, ut jam Macedonia deficiat, velut ex perenni fonte unde hauriat, Thraciam subjectam esse.

XIII. Reliquum orationis adhortatio fuit. *Non ego hæc, inquit, incertis jactata rumoribus, et cupidius credita, quia vera esse de inimico crimina volebam, adfero ad vos, Patres conscripti; sed comperta et explorata, haud secus quam si speculator missus a vobis subjecta oculis referrem. Neque, relicto regno meo, quod amplum et egregium vos fecistis, mare tantum trajecissem, ut vana ad vos adferendo fidem abrogarem mihi. Cernebam nobilissimas Asiæ et Græciæ civitates, in dies magis denudantes judicia sua, mox, si permetteretur, eo processuras, unde receptum ad poenitendum non haberent. Cernebam Persea, non continentem se Macedoniae regno, alia armis occupantem, alia, quæ vi subigi non possunt, favore ac benevolentia complectentem. Videbam, quam impar esset sors, ⁴⁴ quum ille vobis bellum^m, vos ei securam pacem præstaretis; quamquam mihi quidem non parare, sed gerere pene bellum videbatur. ⁴⁵ Abrupolim, socium atque amicum vestrum, regno expulit. Artetarumⁿ*

Hortatur
ad bellum
contra
Persea.

^m bellum [pararet], vos Crev. bellum pararet, vos Kreyss. Bekk.
ⁿ Arthetuum Eæd.

quid habebant, quod aut parum decorum esset Achæorum communi, aut legibus repugnaret. Rem narrat Polybius, qui etiam, ut id fieret, multum adjuvit. Eum vide Legat. 74.

40 *Frumentum præparare*] An non potius, præparatum? Supple ex præcedentibus habere: quemadmodum paulo infra, stipendium præparatum habeat: et c. 52, Perseus ipse dicit *se et pecuniam, et frumentum . . in decem annos sponuisse.*

41 *Decem millibus*] Sic dedimus, auctore Gronovio. Prius *decem millia.*

42 *Vel tribus tantis*] Tribus etiam exercitibus tam numerosis, quam ille est quem jam collectum habet Perseus. Ceterum *ro tantis* debetur Sigonio, quum prius legeretur *tantum.*

43 *Juventutem, ut jam Macedonia*] Etiam si Macedonia milites jam suppeditare non posset, Thraciam vicinam ei et ad manum esse,

unde, tanquam ex perenni fonte, hauriat militarem juventutem.

44 *Quum ille vobis bellum pararet*] Verbum *pararet* adjecit Gronovio auctore Clericus. Nec dubitabit, quin Livius ita scripserit, qui ea legerit quæ sequuntur: *quamquam mihi quidem non parare, sed gerere pene bellum videbatur.* Est enim correctio, tanquam minus quam res est dixisset. Oportuit igitur etiam eum dixisse quod corrigit.

45 *Abrupolim socium*] Quæ hic et infra c. 40 indicantur de Abrupoli, de Artetaro, de Everca, et Callicrito, fusius memoraverat procul dubio Livius in iis quæ exciderunt de libro XLI. Illo enim libro initia continebantur belli Macedonici, ut constat ex epitome. Abrupolim Sapsensium regem (Sapaica Thraciæ regio est) fuisse, e Pausaniæ corrupto licet textu eruitur, in Achaic s, sive libro VII.

U. C. 580. *Illyrium, quia scripta ab eo quædam vobis comperit, socium item*
 A. C. 172. *atque amicum vestrum, interfecit. "Eversam^o et Callicritum*
Thebanos, principes civitatis, quia liberius adversus eum in con-
cilio Bæotorum locuti fuerant, delaturosque ad vos, quæ age-
rentur, professi erant, tollendos curavit. Auxilium Byzantiis
adversus fœdus tulit," Dolopie bella intulit, Thessaliam et Dori-
dem cum exercitu pervasit, ut in bello intestino deterioris partis
auxilio meliorem adfligeret. Confudit et miscuit omnia in The-
salia Perrhæbiaque spe novarum tabularum, ut manu debitorum
obnoxia sibi optimates obprimeret. Hæc quam vobis quies-
centibus et patientibus fecerit, et concessam sibi Græciam esse a
vobis videat; pro certo habet, neminem sibi, antequam in Italiam
trajecerit, armatum obcursurum. Hoc quam vobis tutum aut
honestum sit, vos videritis: ego certe mihi turpe esse duxi, prius
Persea ad bellum inferendum, quam me socium ad prædicendum,
ut caveretis, venire in Italiam. Functus necessario mihi officio,
et quodam modo liberata atque exonerata fide mea, quid ultra
facere possum, quam uti Deos Deasque precer, ut vos et vestre
reipublicæ, et nobis sociis atque amicis, qui ex vobis pendemus,
consulatis?

Miro silen-
tio clausa
curia.

Legati Per-
sei.

Rhodii
frustra
Eumenem
adculant.

XIV. Hæc oratio movit Patres conscriptos. ceterum in præsentia nihil, præterquam fuisse in curia regem, scire quisquam potuit: eo silentio clausa curia erat. bello denique perfecto, quæque dicta ab rege, quæque responsa essent, emanavere. Persei deinde regis legatis post paucos dies senatus datus est. Ceterum, præoccupatis non auribus magis, quam animis, ab Eumene rege, omnis et defensio et deprecatio legatorum respuebatur: et exasperavit animos ⁴⁶ ferocia animi^p Harpali, qui princeps legationis erat. Is, *velle quidem et laborare*, dixit, *regem, ut purganti, se nihil hostile dixisse aut fecisse, fides habeatur: ceterum, si pervicacius causam belli queri videat, forti animo defensurum se. Martem communem esse, et eventum incertum belli.* Omnibus civitatibus Græciæ atque Asiæ curæ erat, quid Persei legati, quid Eumenes in senatu egisset: et propter adventum ejus, quem moturum aliquid rebantur, miserant pleræque civitates, alia in speciem præferentes, legatos. ⁴⁹ et legatio Rhodiorum erat, ac Satyrus princeps, haud dubius, quin Eumenes civitatem quoque suam Persei criminibus junxisset. Itaque omni modo per patronos hospitesque disceptandi cum rege locum in senatu quærebat. Quod quum ^q contigisset, libertate intemperantius^r invectus

^o *Eversam* Crev.

^q add. non Kreyss. Bekk.

^p *ferocia nimia Harpali* Kreyss. *ferocia Harpali* Bekk.

^r *intemperanti* Bekk.

46 *Eversam*] Ita legendum censet Henr. Valesius, non *Eversam*: quia illud Græcum nomen est, hoc non item.

47 *Dolopie bella intulit*] Lege cum Gronovio bellum.

48 *Ferocia animi Harpali*] Bene videtur

inversis litteris emendare Gronovius: *ferocia nimia Harpali*.

49 *Et legatio Rhodiorum erat*] Gronovius putat excidisse aliquid, quale foret, *Inter ceteras et legatio*.

in regem, quod Lyciorum gentem adversus Rhodios concitasset, graviorque Asiae esset, quam Antiochus fuisset: popularem quidem ac gratam populis Asiae (nam eo quoque jam favor Persei venerat) orationem habuit: ceterum invisam senatui, inutilemque sibi et civitati suae. Eumeni vero conspiratio adversus eum favorem apud Romanos fecit. ita omnes ei honores habiti, donaque quam amplissima data, cum sella curuli atque eburneo scipione.

XV. Legationibus dimissis, quum Harpalus, ⁵⁰ quanta eximia ⁵¹ celeritate poterat, regressus in Macedoniam, nunciasset regi, nondum quidem parantes bellum reliquisse se Romanos, sed ita infestos, ut facile adpareret, non dilaturos; et ipse, praeterquam quod et ita credebat futurum, jam etiam volebat, ⁵² in flore virium se credens esse. Eumeni ante omnes infestus erat: a cujus sanguine ordiens bellum, Evandrum Cretensem, ducem auxiliorum, et Macedonas tres, aduetos ministeriis talium facinorum, ad caedem regis subornat: literasque eis dat ad Praxo hospitam, principem auctoritate et opibus Delphorum. Satis constabat, Eumenem, ut sacrificaret Apollini, Delphos adscensurum ⁵³. ⁵⁴ Progressi cum Evandro insidiatores, nihil aliud ad peragendum inceptum, quam loci opportunitatem, omnia circumeuntes, quaerebant. Adscendentibus ⁵⁵ ad templum a Cirrha, priusquam perveniretur ad frequentia aedificiis loca, maceria erat ab laeva semitae paullum exstans ⁵⁶ a fundamento, qua singuli transirent; dextra pars labe terrae in aliquantum altitudinis diruta ⁵⁷ erat. post maceriam se abderunt, gradibus adstructis, ut ex ea, velut e muro, tela in praetereuntem conjicerent. ⁵⁸ Primo a mari circumfusa turba amicorum ac satellitum procedebat: deinde extenuabant paulatim angustiae agmen. Ubi ad eum locum ventum est, qua singulis eundum erat, primus semitam ingressus Pantaleon Aetoliae princeps, cum quo institutus regi sermo erat. Tum insidiatores exorti saxa duo ingentia devolvunt: quorum altero caput ictum est regi, altero ⁵⁹ humerus sopitus. ⁶⁰ ex semita proclivi in declive multis super prolapsam jam saxis congestis ⁶¹, et ceteri quidem etiam amicorum et satellitum,

In Eumenem percussores mittit Perseus.

Adscendentem Delphos lapidibus obruunt.

⁵⁰ maxima Kreys. Bekk. ⁵¹ escensurum Ead. ⁵² Progressi Crev. Kreys. Bekk. ⁵³ escendentibus Kreys. Bekk. ⁵⁴ exstantis Kreys. ⁵⁵ derupta Kreys. Bekk. ⁵⁶ humerus; sopitusque ex semita proclivi ruit in declive, multis super prolapsam jam saxis congestis Ead.

⁵⁰ Quanta eximia] Legit idem Gronovius, quanta maxima.

⁵¹ In flore virium se credens esse] Credens sibi vires, id est, copias, apparatus, opes, omnia denique ad bellum fortiter feliciterque gerendum adjumenta, esse in ipso flore, in ipso integri roboris vigore: ac proinde iis jam uti tempus esse.

⁵² Progressi] Sequimur emendationem Gronovii. Vulgo progressi.

⁵³ Primo a mari] Primo dum procedebant

a mari, quod Cirrham alluit, ascensuri Delphos. Cirrha portus Delphorum est. Itidem Plutarchus hanc ipsam rem narrans in libro de Fraterno Amore, scribit insidias Eumeni positas quum iret πρὸς τὸν θεὸν ἀπὸ θαλάσσης. Frustra ergo Gronovius hunc Livii locum suspectum habet, censetque legendum primo agmine. Nihil mutandum.

⁵⁴ Humerus sopitus] Humerus ita elisus, ut motum sensumque amitteret.

⁵⁵ Ex semita proclivi in declive] Possumus

U. C. 580. postquam cadentem videre, diffugiunt: Pantaleon constanter
A. C. 172. inpavidus mansit ad protegendum regem.

Sopitus
vulnere
tollitur.

Convales-
cit.

Index
sceleris
Romam
adducitur.

Perseus per
veneficia
grassari
conatur in
Rom.

XVI. Latrones, quum brevi circumitu maceris decurrere ad conficiendum saucium possent, velut perfecta re, in jugum Parnasi^b refugerunt eo cursu, ut, quum unus non facile sequendo per invia atque ardua moraretur fugam eorum, ne^c comprehenso indicium emanaret, occiderint comitem. Ad corpus regis primo amici, deinde satellites ac servi concurrerunt, tollentes sopitum vulnere ac nihil sentientem. Vivere tamen ex calore et spiritu remanente in prae cordiis senserunt; victurum exigua ac prope nulla spes erat. Quidam ex satellitibus, secuti latronum vestigia, quum usque ad jugum Parnasi, nequidquam fatigati, pervenissent, re infecta redierunt. Aggressi facinus Macedones, ut inconsulte, ita audacter, coeptum nec consulte et timide reliquerunt. Compotem jam sui regem amici postero die deferunt ad navem: inde Corinthum: a^d Corintho, per Isthmi jugum navibus traductis, Aeginam trajiciunt. Ibi adeo secreta ejus curatio fuit, admittentibus neminem, ut fama mortuum in Asiam perferret. Attalus quoque celerius, quam dignum concordia fraterna erat, credidit. nam et cum uxore fratris, et praefecto arcis, tamquam jam haud dubius regni haeres, est locutus. Quae postea non fefellere Eumenem: et, quamquam dissimulare et tacite habere id patique statuerat, tamen in primo congressu non temperavit, quin uxoris petendae praematuram festinationem fratri objiceret. Romam quoque fama de morte Eumenis perlata est.

XVII. Sub idem tempus C. Valerius ex Graecia, qui legatus ad visendum statum regionis ejus speculandaque consilia Persei regis missus erat, rediit; congruentiaque omnia criminibus ab Eumene adlatis referebat. simul et adduxerat secum Praxo a Delphis, cujus domus receptaculum latronum fuerat, et L. Rammium Brundisium, qui talis indicii delator erat. Princeps Brundisii Rammius fuit; hospitio quoque et duces Romanos omnes, et legatos exterarum quoque gentium insignes, praecipue regios, accipiebat. ex eo notitia ei cum absente Perseo fuerat: literisque spem amicitiae interioris magnaeque inde fortunae facientibus, ad regem profectus, brevi perfamiliaris haberi, trahique, magis quam vellet, in arcanos sermones est coeptus. Promissis enim ingentibus praemiis petere institit ab eo rex, *Quoniam duces omnes legatique Romani hospitio ejus uti adsuessent, quibus eorum ipse scripsisset, ut venenum dandum curaret. cujus scire se comparisonem plurimum difficultatis et periculi habere, pluribus consciis comparari. eventu praeterea incerto esse,* "ut aut satis efficacia ad rem peragendam, aut

^b Parnassi Gron. Crev.

^c add. ex Kreyss. Bekk.

^d ab Emd.

quidem explicare: multis super Eumenem prolapsus jam congestis in declive saxis ex semita proclivi. Tamen hic redundare credi-

derimus vel proclivi, vel in declive.

56 *Ut aut satis efficacia ad rem peragendam, aut tuta ad rem colendam dentur*] Ingrata est

tuta ad rem celandam dentur. Se daturum, quod nec in dando, U. C. 580. nec datum, ullo signo deprendi posset. Rammius, veritus ne, A. C. 172. si abnuisset, primus ipse veneni experimentum esset, facturum pollicitus proficiscitur. nec Brundisium ante redire, quam convento C. Valerio legato, qui circa Chalcidem esse dicebatur, voluit. Ad eum primum indicio delato, jussu ejus Romam simul venit. Introductus in curiam, quæ acta erant, exposuit.

XVIII. Hæc ad ea, quæ ab Eumene delata erant, accedere, quo maturius hostis Perseus judicaretur: quippe quem non justum modo adparare bellum regio animo, sed per omnia clandestina grassari scelera latrociniorum ac veneficiorum cernebant. Belli administratio ad novos consules rejecta est: in præsentia tamen Cn. Sicinium prætorem, cujus inter cives et peregrinos jurisdictio erat, scribere milites placuit; qui, Brundisium ducti, primo quoque tempore Apolloniam in Epirum trajicerentur ad occupandas maritimas urbes, ubi consul, cui provincia Macedonia obvenisset, classem adpellere tuto, et copias per commodum exponere posset. Eumenes, aliquamdiu Æginæ retentus periculosa et difficili curatione, quum primum tuto potuit, profectus Pergamum, præter pristinum odium recenti etiam scelere Persei stimulante, summa vi parabat bellum. Legati eo ab Roma, gratulantes quod e tanto periculo evasisset, venerunt. Quum Macedonicum bellum in annum dilatum esset, ceteris prætoribus jam in provincias profectis, M. Junius et Sp. Lucretius, quibus Hispaniæ provinciæ obvenerant, fatigato sæpe idem petendo senatu^e, tandem pervicerunt, ut supplementum sibi ad exercitum daretur tria millia peditum, ⁵⁷centum et quinquaginta equites in Romanas legiones: in socialem exercitum quinque millia peditum, ⁵⁸et trecentos^f equites, imperare sociis jussi. Hoc copiarum in Hispanias cum prætoribus novis portatum est.

Paratur bellum in Persea.

Eumenes redit Pergamum.

XIX. Eodem anno, quia per recognitionem Postumii consulis magna pars agri Campani, quem privati sine discrimine passim possederant, recuperata in publicum erat, M. Lucretius tribunus plebis promulgavit, ut agrum Campanum censores fruendum locarent: quod factum tot annis post captam Capuam non fuerat, ⁵⁹ut in vacuo vagaretur cupiditas privatorum. Quum in expectatione senatus esset, bello etsi non indicto, tamen jam decreto, qui regum suam, Persei qui secu-

^e *fatigantes sæpe idem petendo senatum* Kreyss. Bekk.

^f *trecenti* Gron.

repetitio vocis *rem*. Eam delet Gronovius in posteriore membro. Idem mallet quoque, nec sine causa, *efficax, tutum, detur*.

⁵⁷ *Centum et quinquaginta equites*] Vel supple, vel adde scribere.

⁵⁸ *Et trecentos equites imperare sociis jussi*]

Hinc sustulimus manifestum solæcismum, qui plerasque nuperarum editionum incederat, *trecenti*.

⁵⁹ *• Ut in vacuo*] Ita ut cupiditas privatorum, nullo retardata freno, invaderet agros vacuos et nulli colono attributos.

U. C. 580. A. C. 172. Ariarathis filius Romæ. turi amicitiam essent, ⁶⁰ legati Ariarathis, puerum filium regis secum adducentes, Romam venerunt. quorum oratio fuit, *regem educandum filium Romam misisse, ut jam inde a puero adsucesceret moribus Romanis hominibusque. Petere, ut cum non sub hospitum modo privatorum custodia, sed publicæ etiam curæ ac velut tutelæ vellent esse.* Ea regis legatio grata senatui fuit. Decreverunt, ut Cn. Sicinius prætor ædes instructas locaret, ⁶¹ ubi ⁶² filius regis comitesque ejus habitare possent. Et Thracum legatis, apud se disceptantibus, et societatem amicitiamque petentibus, et, quod petebant, datum est, et munera ⁶³ binum millium æris summæ in singulos missa. Hos utique populos, quod ab tergo Macedonia Thracia esset, adsumptos in societatem gaudebant. Sed ut in Asia quoque et insulis explorata omnia essent, Ti. Claudium Neronem, M. Decimium legatos miserunt. adire eos Cretam et Rhodum jusserunt, simul renovare amicitiam, simul speculari, num sollicitati animi sociorum ab rege Perseo essent.

Prodigia. XX. In suspensa civitate ad expectationem novi belli, nocturna tempestate ⁶⁴ columna rostrata in Capitolio ⁶⁵ bello Punico¹ consulis, cui collega Ser. Fulvius fuit, tota ad imum fulmine discussa est. Ea res, prodigii loco habita, ad senatum relata est. Patres ad aruspices referre, et decemviros adire libros jusserunt. Decemviri, ⁶⁶ lustrandum oppidum, ⁶⁷ sup-

⁶⁰ ut Gron. ⁶¹ nota lacunæ abest: Gron. Crev. ⁶² — Punico priore posita a M. Emilio consule, cui etc. Gron. Uncinis inclusa priore— Emilio refert Crev.

⁶⁰ Legati Ariarathis, puerum filium regis secum adducentes] Hic puer non erat genuinus regis filius, sed illi subditus ab Antiochide uxore, diu sterili: quæ postea quum filium peperisset, rem totam viro aperuit: atque ille, ne hic subdititius legitimo hæredi negotium olim facesseret, eum procul ab Cappadocia amandabat. Hæc infra narrata fusius reperiuntur l. XLVII. c. 14, ex Diodori l. XXXI. deprompta.

⁶¹ Ubi] Hic quoque peccant recentiores editi, habentque ut pro ubi, quod exstat in antiquioribus.

⁶² Binum millium æris] Marcarum argenti Paris. 3, uncie 1.

⁶³ Columna rostrata in Capitolio, bello Punico [priore posita a M. Emilio] Quinque ultimæ voces adjectæ sunt a Sigonio. Ceterum hujus columnæ rostratæ nulla alia exstat memoria. Triumphasse illos consules de Pœnis et Cosurensibus Fasti Capitolini testes sunt. Vid. supra l. XVIII. c. 41. Rostrata est rostris navium exornata.

⁶⁴ Lustrandum oppidum] Sacrificium peragendum esse, in quo oppidum circuiret et ambiret victima. Lustratio, vel lustrum commune erat nomen omnium sacrificiorum, in quibus hostia circumducebatur. Si circum urbem,

dicebatur peculiari nomine *amburbium*; si circum agros, *amburvalia*; si circum exercitum, *lustrum* appellationem retinebat. *Amburbium* describitur a Lucano, l. I. v. 592 et seq. *Amburvalia* a Virgilio, l. I. Georg. v. 345 et seq. Vid. et Festum in voce *Amburbiales*, et Servium ad Eclog. III. v. 77. Ceterum hic illud notandum occurrit, quod quum sermo de Roma sit, *oppidi* nomen usurpatur. Id mirum primo adpectu videri debet iis qui norunt hanc esse pervulgatam scriptorum Romanorum consuetudinem, ut Romam *urbis kar' ἱεροχῆρ* nomine insigniant, *oppida* soleant dicere minores urbes. Sed nimirum hoc loco et aliis similibus non tota Roma *oppidi* nomine intelligenda est, sed certa quædam ejus regio: ut Parisiis duas urbis partes, alteram nominamus *la Cité*, alteram *la Ville*. Joa. Scaliger in conjectaneis ulterius rem exsequitur, et oppidi nomine designatam esse putat Romam illam quadratam, a Romulo primum conditam.

⁶⁵ Supplicationem obsecrationemque] Supplicatio erat, ut facile quivis annotare potuit ex sexcentis Livii locis, quum populus templa circumibat, et, cæsis victimis, vel gratulabatur de prosperis, vel mala deprecabatur. Obsecratio fiebat in foro, nec videtur aliud fuisse, nisi

plicationem obsecrationemque habendam, victimis majoribus U. C. 580. sacrificandum et in Capitolio Romæ, et in Campania ad Mi- A. C. 172. nervæ promentorium, renunciarunt: ludos per decem dies Jovi optimo maximo primo quoque die faciendos. Ea omnia cum cura facta. Aruspices, in bonum versurum id prodigium, prolationemque finium et interitum perduellium portendi, responderunt; quod ex hostibus spolia fuissent ea rostra, quæ tempestas disjecisset. Accesserunt, "quæ cumularent religiones animis. Saturniæ, nunciatum erat, sanguine per tri- duum in oppido pluisse; Calatiæ asinum tripedem natum, et taurum cum quinque vaccis uno ictu fulminis exanimatos. Auximi terra pluisse. Horum quoque prodigiorum causa res divinæ factæ, et supplicatio unum diem feriæque habitæ.

XXI. Consules ad id tempus in provincias^k non exierant, quia neque, uti de M. Popillio referrent, senatui obsequerantur, et, nihil aliud decernere prius, statutum Patribus erat. Aucta etiam invidia est Popillii literis ejus, quibus iterum cum Statiellatibus^l Liguribus proconsul^m pugnas se scripsit, ac se decemⁿ millia eorum occidisse. propter cujus injuriam belli ceteri quoque Ligurum populi ad arma ierunt. Tum vero non absens modo Popillius, qui deditis contra jus ac fas bellum intulisset, et pacatos ad rebellium incitasset, sed consules, quod non exirent in provinciam, in senatu increpiti. hoc consensu Patrum accensi M. Marcius Sermo et Q. Marcius Scylla, tribuni plebis, et consulibus multam se dicturos, nisi in provinciam exirent, denunciarunt; et rogationem, quam de Liguribus deditis promulgare in animo haberent, in senatu recitarunt. Sanciebatur, "ut qui ex Statiellisⁿ deditis in libertatem restitutus^o ante Kalendas Sextiles primas non esset, cujus dolo malo is in servitutem venisset, ut juratus senatus decerneret, qui eam rem quæreret animadverteretque. Ex auctoritate deinde senatus eam rogationem promulgarunt. Priusquam proficiscerentur consules, C. Cicereio prætori prioris anni ad ædem Bel- lonæ senatus datus est. Is, expositis, quas in Corsica res ges- sisset, postulatoque frustra triumpho, in monte Albano, quod jam in morem venerat, ut sine publica auctoritate fieret, trium-

Res in
Liguria
gestæ.

Rogatio de
Statiellati-
bus.

Cicereius
de Corsis
triumphat
in monte
Albano.

^k provinciam Kreyss. Bekk.

^l Statellis Bekk.

^m sedecim Ead.

ⁿ Statellis Ead.

precatio quædam, quam e Rostris sacerdos publicus perageret. Vid. supra nostrum, l. IV. c. 21, et Sueton. in Claudio, c. 22.

66 * Quæ cumularent religiones animis] Quæ magis ac magis animos implerent religionibus, novisque iræ divinæ timoribus.

67 Pugnas se scripsit, ac se decem millia] Forte sedecim millia. Ingrata enim auribus accidit repetitio vculæ se tam propinquis in locis. PERIZONIUS.

68 Ut qui ex Statiellis . . . ut juratus senatus] Geminatorem particulæ ut in ejusmodi formulis jam aliquoties annotavimus, et obser-

vabit infra diligens lector, capp. 22, 28, et 30.

* Sensus hujus rogationis, qui paulo impeditior videri potest, perspicuus fiet revocanti in ordinem trajecta, ex more his in formulis usitato, orationis membra. Ut juratus senatus decerneret, qui inquireret animadverteretque in eum, cujus dolo malo in servitutem venundatus esset, quicumque ex Statiellis non restitutus foret in libertatem ante Kalendas Sextiles.

69 Ante Kalendas Sextiles primas] Ante Kalendas Sextiles proxime secuturas. Vid. not. 59, ad l. XXIII. c. 32.

U. C. 580. phavit. Rogationem Marciam de Liguribus magno consensu
A. C. 172. plebes scivit jussitque. ex eo plebiscito C. Licinius prætor
consuluit senatum, quem quærere ea^m rogatione vellet. Patres
ipsum eum quærere jusserunt.

XXII. Tum demum consules in provinciam profecti sunt,
ⁿ exercitumque a M. Popillio ceperuntⁿ. Neque tamen M.
Popillius reverti Romam audebat, ne causam diceret, adverso
senatu, infestiore populo, apud prætorem, qui de quæstione in
se posita senatum consulisset. Huic detrectationi ejus tri-
buni plebis, alterius rogationis denunciatione, obcurrerunt:
ut, si non ante Idus Novembres^o in urbem Romam introisset,
de absente eo C. Licinius statueret ac judicaret. Hoc tractus
vinculo quum redisset, ⁷¹ ingenti cum invidia in senatum venit.
Ibi quum laceratus jurgiis multorum esset, senatusconsultum
factum est, ut, qui Ligurum post Q. Fulvium, L. Manlium
consules hostes non fuissent, ut eos C. Licinius, Cn. Sicinius
prætores in libertatem restituendos curarent, agrumque iis
trans Padum consul C. Popillius daret. Multa millia homi-
num hoc senatusconsulto restituta in libertatem, transduc-
tisque^p Padum ager est adsignatus. M. Popillius rogatione
Marcia bis apud C. Licinium causam dixit: tertio prætor,
gratia consulis absentis et Popilliae familiae precibus victus,
Idibus Martiis adesse reum jussit, quo die novi magistratus
inituri erant honorem; ne diceret jus, qui privatus futurus
esset. Ita rogatio de Liguribus arte fallaci elusa est.

De Masi-
nissa
Karthagini-
ensium
querelæ in
senatu.

XXIII. Legati Karthaginienses eo tempore Romæ erant,
et Gulussa filius Masinissæ: inter eos magnæ contentiones
in senatu fuere. Karthaginienses querebantur, *præter agrum,
de quo ante legati ab Roma, ⁷² qui in re præsentī cognoscerent,
missi essent, amplius septuaginta oppida castellaque agri Kar-
thaginiensis biennio proximo Masinissam vi atque armis posse-
disse. Id illi, ⁷³ cui nihil pensi sit, facile esse. Karthaginienses
fœdere inligatos silere. Prohiberi enim extra fines efferre arma.
Quamquam sciant, in suis finibus, si inde Numidas pellerent, se
gesturos bellum; illo haud ambiguo capite fœderis deterri, quo
diserte vetentur cum sociis populi Romani bellum gerere. Sed
jam ultra superbiam crudelitatemque et avaritiam ejus non pati
posse Karthaginienses. missos esse^q, qui orarent senatum, ut
trium harum rerum unam ab se inpetrari sinerent: ut vel ex*

^m ea l. ex Gron. Crev.
^o Novembris Gron. Crev.

ⁿ acceperunt Kreysa. Bekk.
^p traductisque Crev. ^q esse Bekk.

70 *Exercitumque a M. Popillio ceperunt*] Lege cum Gronovio acceperunt. Sic enim solet loqui Livius.

71 *ⁿ Ingenti cum invidia*] Magna invidia oneratus, mirum in modum omnibus invisus.

72 *Qui in re præsentī*] Adjecit Sigonius particulam in, quæ necessaria erat. Hæc est enim quasi solennis quædam loquendi forma, qua usus quoque est Livius bis, de his ipsis inter

Masinissam et Carthaginienses controversiis agens, supra l. XL. c. 17, et l. XXXIV. c. 62.

73 *ⁿ Cui nihil pensi sit*] Qui pro arbitrio ac libidine omnia agat, nihil expendens, nullius aut legis aut juris rationem habens. Supra XXVI. 15, *Quis neque quid facerent, neque quid dicerent, quidquam unquam pensi fuisset.*

*æquo apud socium populum, quid cujusque esset, disceptarent: U. C. 580. vel permitterent Karthaginiensibus, ut adversus injusta arma pio A. C. 172. justoque se tutarentur bello: vel ad extremum, si gratia plus, quam veritas, apud eos valeret, semel statuerent, quid donatum ex alieno Masinissæ vellent. Modestius certe daturos eos, et scituros, quid dedissent: ipsum nullum, præterquam suæ libidinis arbitrio, finem facturum. Horum si nihil inpetrarent, et aliquod suum post datam a P. Scipione pacem delictum esset, ipsi potius animadverterent in se. Tutam servitutem se sub dominis Romanis, quam libertatem expositam ad injurias Masinissæ, malle. Perire namque semel ipsis satius esse, quam sub acerbissimi carnificis arbitrio spiritum ducere. Sub hæc dicta lacrimantes procubuerunt; stratique humi, non sibi magis misericordiam, ⁷⁴ quam regi *¹.*

XXIV. Interrogari Gulussam placuit, quid ad ea responderet, aut, si prius mallet, expromeret, super qua re Romam venisset. Gulussa, *Neque sibi facile esse, dixit, de iis rebus agere, de quibus nihil mandati a patre haberet: neque patri facile fuisse mandare, quum Karthaginienses, nec de qua re acturi essent, nec omnino ituros se Romam, indicaverint. In æde Æsculapii clandestinum eos per aliquot noctes consilium principum habuisse, ⁷⁵ unde præterea² legatos occultis cum mandatis Romam mitti. Eam causam fuisse patri mittendi se Romam, ⁷⁶ qui deprecaretur senatum, ne quid communibus inimicis criminantibus se crederent, quem ob nullam aliam causam, nisi propter constantem fidem erga populum Romanum, odissent. His utrimque auditis, senatus, de postulatis Karthaginiensium consultus, ⁷⁷ respondere ita jussit: Gulussam placere extemplo in Numidiam proficisci, et nunciare patri, ut de iis, de quibus Karthaginienses querantur, legatos quamprimum ad senatum mittat; denunciaretque Karthaginiensibus, ut ad disceptandum veniant. Si aliquid possent Masinissæ honoris causa, et fecisse et facturos esse. ⁷⁸ Jus gratiæ non dare. Agrum, qua cujusque sit, possideri velle: nec novos statuere fines, sed veteres observari³, in animo habere. Karthaginiensibus victis se et urbes, et agros concessisse; non ut in pace eriperent per injuriam, quæ jure belli non ademissent. Ita regulus Karthaginiensesque dimissi. Munera ex instituto data utrisque, aliaque hospitalia comiter conservata.*

XXV. Sub idem tempus Cn. Servilius Cæpio, Ap. Claudius Centho, T. Annius Luscus legati, ad res repetendas in

¹ [invidiam concitarunt. Deinde] ins. Crev. ² habuisse, unde *** præterea Bekk.
³ observare Ead.

⁷⁴ *Quam regi* [invidiam concitarunt. Deinde] Tres ultimas voces adjecit ex Sigonii mente Clericus.

⁷⁵ *Unde præterea*] Locus mancus, a solo tamen Clerico observatus. Ea videtur mens fuisse Livii, ut Gulussam faceret dicentem, nihil patrem suum ex iis quæ acta fuerint in illo consilio scisse, præterquam legatos Romam

mitti. Verba assequi non possumus sine libris.

⁷⁶ *Qui deprecaretur senatum*] Sic jussit legi Sigonius pro deprecarentur.

⁷⁷ *Respondere*] Vel lege responderi, vel adde prætorem.

⁷⁸ *Jus gratiæ non dare*] Se jus non violare in gratiam personarum; se ex jure, non ex gratia, statuere ac judicare.

Gulussa
defendit
patrem.

Senatus
responsum.

U. C. 580.
A. C. 172.
Legati ad
res repeten-
das in Ma-
cedoniam
missi rede-
unt.

Macedoniam renunciandamque amicitiam ⁷⁹ regi missi, redierunt: qui jam sua sponte infestum Persi senatum insuper accenderunt, relatis ordine, quæ vidissent, quæque audissent. *Vidisse se per omnes urbes Macedonum summa vi parari bellum. Quum ad regem pervenissent, per multos dies conveniendi ejus potestatem non factam: postremo, quum desperato jam conloquio profecti essent, tum demum se ex itinere revocatos, et ad eum introductos esse. Suæ orationis summam fuisse; fœdus, cum Philippo ictum, cum ipso eo post mortem patris renovatum: in quo diserte prohiberi eum, extra fines arma efferre; prohiberi, socios populi Romani lacerare bello. Exposita deinde ab se ordine, quæ ipsi nuper in senatu Eumenem vera omnia et comperta referentem audissent. Samothracæ [†] præterea per multos dies occultum consilium cum legationibus civitatum Asiæ regem habuisse. Pro his injuriis satisfieri, senatum æquum censere, reddique sibi res sociisque suis, quas contra jus fœderis habeat. Regem ad ea primo accensum ira inclementer locutum, avaritiam superbiamque Romanis objicientem frequenter: quod alii super alios legati venirent speculari ^u dicta factaque sua, quod se ad nutum imperiumque eorum omnia dicere ac facere æquum censerent. Postremo, multum ac diu vociferatum, reverti postero die jussisse. scriptum se responsum dare velle. Tum ita sibi scriptum traditum esse: Fœdus, cum patre ictum, ad se nihil pertinere. Id se renovari, non quia probaret, sed quia in nova possessione regni patienda omnia essent, passum. Si novum fœdus ^x secum facere vellent, convenire prius de conditionibus debere: et, si in animum inducerent, ut ex æquo fœdus fieret, et se visurum, quid sibi faciundum esset, et illos credere reipublicæ consulturos. Atque ita se proripuisse, et submoveri e regia omnes cœptos. Tum se amicitiam et societatem renunciasse. qua voce eum accensum restitisse, atque voce clara denunciasset sibi, ut triduo regni sui decederent finibus. Ita se profectos: nec sibi, ^u aut venientibus, aut manentibus, quidquam hospitaliter aut benigne factum. Thessali deinde Ætolique legati auditi. Senatui, ut scirent quam primum, quibus ducibus usura respublica esset, literas mitti consulibus placuit, ut, uter eorum ^u posset, Romam ad magistratus creandos veniret.*

Gentius ab
Issensibus
Romæ insi-
mulatur.

XXVI. Nihil magnopere, quod memorari adtineat, rei publicæ eo anno consules gesserant. magis e republica visum erat, comprimi ac sedari exasperatos Ligures. Quum Macedonicum bellum expectaretur, Gentium quoque Illyriorum regem suspectum Issenses legati fecerunt: simul questi, fines

[†] Samothraciæ Gron. Crev.

^u specularum Kreyss. Bekk.

^x Novum fœdus si Emd.

79 Regi] Olim regis. Emendavit Sigonius.

80 Aut venientibus, aut manentibus] Hanc lectionem induxit Sigonius Florebello obsecu-

tus. Vetus codex habuit, aut venientibus, aut manentibus.

81 Posset] Hoc a Gronovio est. Prius esset.

suos secundo populatum, simul nunciantes, *uno animo vivere* U. C. 580.
Macedonum atque Illyriorum regem: communi consilio parare A. C. 172.
Romanis bellum: et specie legatorum Illyrios speculatores Romæ
esse, Perse⁷ auctore missos, ut, quid ageretur, scirent. Illyrii
vocati in senatum. qui quum legatos se esse missos ab rege
dicerent ad purganda crimina, si qua de rege Issenses
deferrent; quæsitum, ecquid ita non adissent magistrat-
tum, ut ex instituto loca, lautia, acciperent? sciretur deni-
que venisse eos, et super qua re venissent? Hæsitantibus
in responso, ut curia excederent, dictum. Responsum tam-
quam legatis, "ut qui adire senatum non postulassent, dari
non placuit: mittendosque ad regem legatos censuerunt, qui
nunciarent, "qui² socii quererentur apud senatum, exustum a
rege agrum. non æquum eum facere, qui ab sociis suis non
abstineret injuriam. In hanc legationem, missi, A. Terentius
Varro, C. Plætorius, C. Cicereius. Ex Asia, qui circa socios
reges missi erant, legati redierunt³, qui renunciarunt, "Eu-
menem in ea, Antiochum in Syria, Ptolemæum in Alexandria
sese convenisse. Omnes sollicitatos legationibus Persei, sed
egregie in fide permanere, pollicitosque omnia, quæ populus Ro-
manus imperasset, præstatu-
ros. et civitates socias adisse: cete-
ras satis fidas; solos Rhodios fluctuantes et imbutos Persei con-
siliis invenisse. Venerant Rhodii legati ad purganda ea, quæ
vulgo jactari de civitate sciebant: ceterum senatum iis dari,
quum novi consules magistratum inissent, placuit.

Legati ex
Asia re-
duces.

XXVII. Belli adparatum non differendum censuerunt. C.
Licinio prætori negotium datur, ut ex veteribus quinquere-
mibus, in navalibus Romæ subductis, quæ possent usui esse,
reficeret, pararetque naves quinquaginta. Si quid ad eum
numerum explendum deesset, C. Memmio collegæ in Siciliam
scriberet, ut eas, quæ in Sicilia naves essent, reficeret atque
expediret, ut Brundisium primo quoque tempore mitti possent.
Socios navales libertini ordinis in viginti et quinque naves ex
civibus Romanis C. Licinius prætor scribere jussus: in quin-
que et viginti parem numerum Cn. Sicinius sociis imperaret:
idem prætor peditum octo millia, quadringentos equites a
sociis Latini nominis exigeret. Hunc militem qui Brundisii
acciperet, atque in Macedoniam mitteret, A. Atilius Serranus,
qui priore anno prætor fuerat, deligitur: "Cn. Sicinius prætor
qui^b exercitum paratum ad trajiciendum haberet, C. Popillio
consuli ex auctoritate senatus C. Licinius prætor scribit, ut

Adparatus
in Persea.

⁷ Perseo Crev.

² quod Crev. Bekk.

³ redierunt legati Kreyss. Bekk.

^b quo Crev. Bekk. ut Kreyss.

82 Ut qui adire senatum] Malle-
mus iis qui.

non cessavi neque cesso.

83 Quod socii quererentur] Hic bene
correxerit Gronovius veterem lectionem,
qui socii. Quod intelligi debet,
quantum attineret ad id quod:
ut apud Cicer. ep. 5, l. III. ad
Quintum, Quod quæris, quid de
illis libris egerim, quos, quum
essem in Cumano, scribere institui,

84 Eumenem in ea] In Asia.

85 Cn. Sicinius prætor quo exercitum] Ut
Cn. Sicinius prætor paratum exercitum
haberet, etc. Male antea legebatur,
qui exercitum. Gronovius mutavit.

U. C. 580. et legionem secundam, quæ maxime veterana in Liguribus
A. C. 172. erat, " et socios^c Latini nominis quatuor millia peditum,
ducentos equites Idibus Februarii^d Brundisii adesse juberet.
Hac classe et hoc exercitu Cn. Sicinius provinciam Macedo-
niam obtinere, donec successor veniret, jussus, prorogato in
annum imperio. Ea omnia, quæ senatus censuit, inpigre facta
sunt. Duodequadragenta quinqueres ex navalibus deductæ :
qui deduceret eas Brundisium, L. Porcius Licinus præpo-
situs : duodecim ex Sicilia missæ. Ad frumentum classi exer-
cituque coëmendum in Apuliam Calabriamque tres legati
missi, Sex. Digitius, T. Juventius, M. Cæcilius. Ad omnia
præparata Cn. Sicinius prætor, paludatus ex urbe profectus,
Brundisium venit.

XXVIII. Exitu prope anni C. Popillius consul Romam
rediit aliquanto serius, quam senatus censuerat : " cui primo
quoque tempore magistratus creari^e, quum tantum bellum
inmineret, jussum erat^f. Itaque non secundis auribus Pa-
trum auditus est consul, quum in æde Bellonæ de rebus in
Liguribus gestis dissereret. subclamationes frequentes erant,
interrogationesque, cur scelere fratris obpressos Ligures in
Comitia. libertatem non restituisset? Comitia consularia, in quam
edicta erant diem, ante diem duodecimum Kalendas Martias
sunt habita. Creati consules, P. Licinius Crassus, C. Cas-
sius Longinus. Postero die prætores facti, C. Sulpicius
Galba, L. Furius Philus, L. Canuleius Dives, C. Lucretius
Gallus, C. Caninius Rebilus, L. Villius Annalis. His præ-
toribus provinciæ decretæ: duæ jure Romæ dicendo, Hispania,
et Sicilia, et Sardinia : ut uni sors integra esset, quo senatus
censuisset. Consulibus designatis imperavit senatus, ut, qua
Vota a Pop. die magistratum inissent, hostiis majoribus rite mactatis, pre-
suscepta. carentur, ut, quod bellum populus Romanus in animo haberet
gerere, ut id prosperum eveniret. Eodem die " decrevit sena-
tus, " C. Popillius consul ludos per dies decem Jovi optimo
maximo voveret, donaque circa omnia pulvinaria dari, si res-
publica decem annos in eodem statu fuisset. Ita ut censu-
erant, in Capitolio vovit consul ludos fieri, donariaque dari,
quanta ex pecunia decresset senatus, quum centum et quin-

^c sociam Gron.^d Februariis Bekk.^e creare Gron. Crev.^f immineret reipublicæ, visum erat Kreyss. immineret, e re publica visum erat Bekk.
^g ina. ut Crev.

86 *Et socios Latini nominis quatuor millia peditum*] Hæc est vetus lectio. Gronovius legi jussit *sociam*. Sed nihil videtur mutatione opus esse. Hoc membrum, *quatuor millia peditum*, intelligi debet per appositionem junctum primo illi, *socios Latini nominis*. Similia exempla superius jam observata sunt.

87 *Cui . . . jussum erat*] Vix nobis persuademus sic locutos esse aurei illius ævi scrip- tores. Lege quem . . . *jussum erat*, vel qui

jussus erat. Vide tamen Sanctii Minervam, l. II. c. 4, et ibi Perizonium, qui ambo probare nituntur Latine dici *jubeo tibi*. Ceterum, quis pronomen cui longius abest a nomine *consul*, interjecta etiam mentione *senatus*, magis pla- ceret illud pronomen referri ad senatum, et legi: *cui primo quoque tempore magistratus creari . . . visum erat*.

88 *Decrevit senatus, ut C. Popillius*] Ad- jecimus voculam *ut* ex vetustis editionibus.

quaginta non minus adessent. praeunte verba Lepido ponti- U. C. 580.
fice maximo, id votum susceptum est. Eo anno sacerdotes A. C. 172.
publici mortui, L. Æmilius Papus decemvir sacrorum, et
Q. Fulvius Flaccus pontifex, qui priore anno fuerat censor.
Hic foeda morte periit. Ex duobus filiis ejus, qui tum in
Illyrico militabant, nunciatum alterum decessisse, alterum
gravi et periculoso morbo ægrum esse. Obruit animum simul
luctus metusque: mane ingressi cubiculum servi laqueo Fulvius la-
dependentem invenere. Erat opinio, post censuram minus queo gulam
compotem fuisse sui: vulgo Junonis Laciniæ iram ob spolia sibi frangit.
tum templum alienasse mentem ferebant. Subfectus in Æmilii
locum decemvir M. Valerius Messalla: in Fulvii ⁹⁰ pontifex
Cn. Domitius Ahenobarbus, oppido adolescens sacerdos ^h
lectus.

XXIX. P. Licinio, C. Cassio consulibus, non urbs tantum U. C. 581.
Roma, nec terra Italia, sed omnes reges civitatesque, quæ in A. C. 171.
Europa, quæque in Asia erant, converterant animos in curam P. Licinio,
Macedonici ac Romani belli. Eumenem quum vetus odium C. Cassio
stimulabat, tum recens ira, quod scelere ejus prope ut victima Coss.
mactatus Delphis esset. Prusias, Bithyniæ rex, statuerat Exponitur
abstinere armis, eventumque exspectare. nam neque pro quis esset
Romanis se æquum censere ¹ adversus fratrem uxoris arma regum ani-
ferre; et apud Persea victorem veniam per sororem inpetra- mus erga
bilem fore. Ariarathes, Cappadocum rex, præterquam quod Romanos et
Romanis suo nomine auxilia pollicitus erat, ⁹⁰ ex quo est junc- Persea.
tus Eumeni adfinitate, in omnia belli pacisque se consociaverat
consilia. Antiochus iminebat quidem Ægypti regno, et
⁹¹ pueritiam regis, et inertiam tutorum spernens; et ambi-
gendo de Cœle Syria ^k caussam belli se habiturum existimabat,
gesturumque sine ullo impedimento, occupatis Romanis in
Macedonico bello, id bellum: tamen omnia et per suos legatos
senatui, et ipse legatis eorum eximie pollicitus erat. Ptole-
mæus propter ætatem alieni etiam tum arbitrii erat. tutores
et bellum adversus Antiochum parabant, quo vindicarent
⁹² Cœlen Syriam ¹, et Romanis omnia pollicebantur ad Mace-
donicum bellum. Masinissa et frumento juvabat Romanos,
et auxilia cum elephantis Misagenemque filium mittere ad
bellum parabat. consilia autem in omnem fortunam ita dis-
posita habebat: si penes Romanos victoria esset, suas quoque

^h add. est Kreyss. Bekk.^k Cœlesyria Gron. Crev.¹ neque Romanos posse æquum censere Eæd.¹ Cœlesyriam Gron. Cœlensyriam Crev.

⁸⁹ Pontifex . . . oppido adolescens sacerdos] Manifestum est vacare rō sacerdos, ac proinde delendum esse.

⁹⁰ Ex quo est junctus Eumeni affinitate] Eumenes uxorem duxerat Ariarathis filiam, ut colligitur ex l. XXXVIII. c. 39, supra. Ei nomen fuisse *Stratonicen* docet Plutarchus in lib. de Frat. Amore. Ceterum mallems ex quo

erat junctus.

⁹¹ Pueritiam regis] Is erat Ptolemæus Philometor, filius Ptolemæi Epiphanis, de quo mentio facta est l. XXXI. c. 2, et alibi sæpius.

⁹² Cœlensyriam] Sic edendum censuit Gronovius, quum in scripto legatur *Cœlensyriam*. *Græce κοίλην Συρίαν*. Vulgati *Cœlesyriam*.

U. C. 581. in eodem statu mansuras res¹, neque ultra quidquam movendum: non enim passuros Romanos, vim Karthaginiensibus adferri. Si fractæ essent opes Romanorum, quæ tum protegerent Karthaginienses, suam omnem Africam fore. Gentius, rex Illyriorum, fecerat potius, cur suspectus esset Romanis, quam satis statuerat, utram foveret partem; inpetuque magis, quam consilio, his aut illis se adjuncturus videbatur. Cotys Thrax, Odrysarum rex, evidenter Macedonum partis erat.

Quis liberarum civitatum.

XXX. Hæc sententia regibus quum esset de bello, in liberis gentibus populisque² plebs ubique³ omnis ferme, ut solet, ⁴deterioribus erat ob regem⁵ Macedonasque inclinata; principum diversa cerneret studia. pars ita in Romanos effusi erant, ut auctoritatem inmodico favore conrumperent: pauci ex iis justitia imperii Romani capti; plures ita, si præcipuam operam navassent, potentes sese in civitatibus suis futuros rati. pars altera regis adulationis erat, quos æs alienum et desperatio rerum suarum, eodem manente statu, præcipites ad novanda omnia agebat; quosdam ventosum ingenium, quia ⁶Perseus magis auræ popularis erat. tertia pars, optima eadem et prudentissima, si utique optio domini potioris daretur, sub Romanis, quam sub rege, malebat esse. ⁷si liberum inde arbitrium fortunæ esset, neutram partem volebant potentior altera obpressa fieri; sed, inlibatis potius viribus utriusque partis, ⁸pacem ex eo⁹ manere. ita inter utrosque optimam conditionem civitatum fore; protegente altero semper inopem ab alterius injuria. Hæc sentientes, certamina fautorum utriusque partis taciti ex tuto spectabant. ¹⁰Con-

¹ add. esse Kreyss. Bekk.

² utique Gron. Crev.

³ ferme, ⁴ ut

solet, deterioribus, erat ad regem Kreyss. ferme, ut solet, deterioribus, erat ad regem Bekk.

⁹ ex æquo Bekk.

93 *Plebs utique omnis*] Quædam editiones habent *ubique*. Sed melius videtur *utique*. *Plebs utique omnis*, id est, plebs quidem certe omnis: ut opponatur principibus, de quibus mox agitur.

94 *Deterioribus erat ob regem . . . inclinata*] Minime dubium esse potest, quin mendum sit in vocula *ob*, atque ejus loco legendum sit *ad*. Superest major difficultas, de voce *deterioribus* quid statuendum sit. Gronovius putat intelligi *studiis*, quæ vox reperitur in sequente membro: *principum diversa cerneret studia*. Sed, ut nihil dicamus de asperitate trajectionis, aliquid certe pingue et redundans redoleret hæc oratio, *deterioribus studiis erat ad regem inclinata*. Nobis verisimilius videtur excidisse hic verbum aliquod, quale esset *favens*: *plebs . . . ut solet, deterioribus favens, erat ad regem . . . inclinata*. Id suadet locus plane geminus, c. 63, infra: *pravo studio, quo etiam in certaminibus ludicris vulgus utitur, deteriori atque infirmiori favendi*.

95 *Perseus magis auræ popularis erat*] Horum verborum duplex potest esse sensus: nempe, Perseus se magis dabat auræ populari, magis captabat favorem multitudinis: vel, Perseus gratior erat in vulgus. Quemadmodum utraque res natura conjuncta est, ita et utramque hic interpretationem jungas licet.

96 *Si liberum inde*] Displicet *ut inde*. Mallemus *sibi*.

97 *Pacem ex eo manere*] Placet Gronovii conjectura, *ex æquo*.

98 *Consules . . . quum . . . immolassent, inde . . . ominati*] Viderentur hæc omnia structa elegantius, et aptius inter se coherentia, si hunc in modum ordinarentur: *Consules . . . quum circa omnia fana . . . majoribus hostiis immolassent, aruspices ita responderunt*, si quid rei novæ inciperetur, id maturandum esse: victoriam, triumphum, prorogationem (seu potius, propagationem) imperii portendi. *Inde preces suas acceptas ab diis immortalibus ominati* (consules) *senatui rite sacrificatum, pre-*

sules, quo die magistratum inierunt, ex senatusconsulto quum U. C. 581. circa omnia fana, in quibus lectisternium majorem partem A. C. 171. anni esse solet, majoribus hostiis inmolassent, inde preces suas acceptas ab Diis immortalibus ominati, senatui, rite sacrificatum, precationemque de bello factam, renunciarunt. Aruspices ita responderunt, *si quid rei novæ inciperetur, id maturandum esse. victoriam, triumphum, "prorogationem" imperii portendi.* Patres, *quod faustum felixque populo Romano esset,* S. C. de bello in Persea. *centuriatis comitiis primo quoque die ferre ad populum consules, jusserunt, ut, quod Perseus, Philippi filius, Macedonum rex, adversus fœdus cum patre Philippo ictum, et secum post mortem ejus renovatum, sociis populi Romani arma intulisset, agros vastasset, urbesque occupasset; quodque belli parandi adversus populum Romanum consilia inisset^q, arma, milites, classem ejus rei causa comparasset; ut, nisi de iis rebus satisfacisset, bellum cum eo iniretur.* Hæc rogatio ad populum lata est.

XXXI. Senatusconsultum inde factum est, *Ut consules inter se provincias Italiam et Macedoniam compararent, sortirenturve. Cui Macedonia obvenisset, ut is regem Persea, quique ejus sectam secuti essent, nisi populo Romano satisfacissent, bello persequeretur.* Legiones quatuor novas scribi placuit, binas singulis consulibus. ¹ Id præcipue^r provinciæ Macedoniæ datum, quod, quum alterius consulis legionibus ² quina millia et duceni equites^s ex vetere instituto darentur in singulas legiones, in Macedoniam sena millia peditum scribi jussa; equites treceni æqualiter in singulas legiones. et in sociali exercitu consuli alteri auctus numerus: sexdecim millia peditum, octingentos equites (præter eos, quos Cn. Sicinius duxisset, sexcentos equites) in Macedoniam trajiceret. Italiæ satis visa duodecim millia sociorum peditum, sexcenti equites. Illud quoque præcipuum datum sorti Macedoniæ, ut centuriones militesque veteres scriberet, quos vellet, consul usque ad quinquaginta annos. In tribunis militum novatum eo anno propter Macedonicum bellum, quod consules ex senatusconsulto ad populum tulerunt, ne tribuni militum eo anno suffragiis crearentur, sed consulum prætorumque in iis faciendis judicium arbitriumque esset. Inter

Exercitua.

Legiones Macedonicæ auctiores.

Tribuni Mil. a Cons. lecti.

^p propagationem Kreyss. Bekk.^q intulisset Gron. Crev.^r præcipui Bekk.^s pedites Kreyss. Bekk.

cationemque de bello factam renunciarunt. Patres, quod faustum, etc.

⁹⁹ Prorogationem imperii] Prorogatio imperii non dicitur, ut recte observat Perizonius, Animadv. Histor. c. 6, nisi quum iis qui cum imperio in provinciam missi sunt, finito imperii dati anno, jus imperii in longius tempus extenditur. Itaque ille existimat hic legendum, *propagationem imperii.*

¹ Id præcipue . . . datum] Mallemus id præcipui. Sic infra: *Illud quoque præcipuum datum sorti Macedonia.*

² Quina millia et duceni equites] Lege sine ulla dubitatione cum Perizonio, *quina millia et duceni pedites.* Hoc enim erat vetus institutum: hic velut solennis illis temporibus peditum numerus in legione. Vid. not. 60, ad l. XLI. c. 14. Invicte probant hanc emendationem ea quæ sequuntur de equitibus: *equites treceni æqualiter in singulas legiones scribi jussi:* id est, de equitum numero nullum fuit discrimen inter legiones Macedonicas et eas quæ in Italia manere debebant: æqualiter in omnes treceni equites scripti.

U. C. 581.
A. C. 171.
Prætorum
provinciæ.

prætores ita partita imperia. prætorem, cujus sors fuisset, ut iret, quo senatus censuisset, Brundisium ad classem ire placuit; utque ibi recognosceret^a socios navales, dimissisque, si qui parum idonei essent, supplementum legeret^r ex libertinis, et daret^s operam, ut duæ partes civium Romanorum, tertia sociorum esset. Commeatus classi legionibusque ut ex Sicilia Sardiniaque subveherentur, prætoribus, qui eas provincias sortiti essent, mandari placuit, ut alteras decumas Siculis Sardisque imperarent, utque id frumentum ad exercitum in Macedoniam portaretur. Siciliam C. Caninius Rebilus est sortitus, L. Furius Philus Sardiniam, L. Canuleius Hispaniam, C. Sulpicius Galba urbanam jurisdictionem, L. Villius Annalis inter peregrinos. C. Lucretio Gallo, quo senatus censuisset, sors evenit^t.

XXXII. Inter consules magis cavillatio, quam magna contentio, de provincia fuit. Cassius, *'sine sorte se Macedoniam obpugnaturum'*^u, dicebat, *nec posse collegam, salvo jurejurando, secum sortiri.* *'Prætorem eum, ne in provinciam iret, in concione jurasse, se stato loco statisque diebus sacrificia habere, quæ, absente se, recte fieri non possent: quæ non magis consule, quam prætore, absente recte fieri possent.* *'Si senatus, non^x quid vellet in consulatu potius, quam quid in prætura juraverit P. Licinius, animadvertendum esse censeat, se tamen futurum in senatus potestate.* Consulti Patres, cui consulatum populus Romanus non negasset, ab se provinciam negari, superbum rati, sortiri consules jusserunt. P. Licinio Macedonia, C. Cassio Italia obvenit. Legiones inde sortiti sunt. prima et tertia in Macedoniam trajicerentur, secunda et quarta ut in Italia remanerent. Delectus consules multo intentiorem, quam alias, curam habebant. Licinius veteres quoque scribebat milites centurionesque: et multi voluntate nomina dabant, quia locupletes videbant, qui priore Macedonico bello, aut adversus Antiochum in Asia, stipendia fecerant. Quum tribuni militum²³ centuriones, sed primum quemque, citarent, tres et viginti centuriones, qui primos pilos duxerant, citati tribunos plebis adpellarunt. Duo ex collegio, M. Fulvius Nobilior et M. Claudius Marcellus, ad consules rejiciebant: *'Eorum cog-*

Sortiuntur
Cosa.

Delectus
Intentior
cura.

23 centu-
riones citati
a tribunis
mil. adpel-
lant tribu-
nos pl.

^a atque ibi recognoscere Bekk.

^t obvenit Kreyss. Bekk.

^r legere Ead.

^s dare Ead.

^u optaturum Crev. Kreyss. Bekk.

^x si senatus [non] quid Bekk.

3 *Sine sorte se Macedoniam optaturum*] Mendosa erat vetus scriptura, *oppugnaturum*. Rubenius substituit *optaturum*, probabili conjectura. Itaque id in contextum admisimus, ut et Clericus fecerat.

4 *Prætorem eum, ne in provinciam iret*] Hoc memoravit Livius supra, XLI. 15.

5 *Si senatus, non quid vellet*] Dele cum Gronovio particulam negantem, quæ sensum verturbat. Hæc enim mens est Cassii, ut dicat, si senatus jubeat secum sortiri Licinium, et ei

gratificans, attendat potius quid velit in consulatu, quam quid juraverit in prætura, se quamvis parum id æquum sibi videatur, tamen senatui obtemperaturum.

6 *Centuriones, sed primum quemque*] Vocula *sed* omnino hic supervacua est; ac videtur nobis prodere aliquod hoc loco mendum. Libenter legeremus: *Centuriones, vetustissimum quemque.*

7 *Eorum cognitionem esse debere*] De postulatis centurionum cognoscere et statuere debere eos quibus . . .

nitioem esse debere, quibus delectus, quibusque bellum mandatum esset. ceteri, cognituros se, de quo adpellati essent, aiebant; et, si injuria fieret, auxilium civibus luros. U. C. 581. A. C. 171.

XXXIII. Ad subsellia tribunorum res agebatur. eo M. Popillius consularis, advocatus, centuriones, et consul venerunt. Consule⁷ inde postulanti, ut in concione ea res ageretur, populus in concionem advocatus. Pro centurionibus M. Popillius, qui biennio ante consul fuerat, ita verba fecit: *Militares homines et ⁸ stipendia justa, et corpora, et ætate, et assiduis laboribus, confecta habere: nihil recusare tamen, quo minus operam ⁹ reipublicæ dent. id tantum deprecari, ne inferiores iis ordines, quam quos, quum militassent, habuissent, adtribuerentur.* P. Licinius consul¹⁰ senatusconsulta² recitari jussit: primum, quod bellum senatus Perseo jussisset: deinde, quod¹¹ veteres centuriones quam plurimum ad id bellum scribi censuisset, nec ulli, qui non major annis quinquaginta esset, vacationem militiæ esse. Deprecatus est deinde, *ne novo bello, tam propinquo Italiæ, adversus regem potentissimum, aut tribunos militum, delectum habentes, impedirent; aut prohiberent consulem, quem cuique ordinem adsignari e republica esset, eum adsignare. Si quid in ea re dubium esset, ad senatum rejicerent.*

XXXIV. Postquam consul, quæ voluerat, dixit, Sp. Ligustinus ex eo numero, qui tribunos plebis adpellaverant, a consule et ab tribunis petiit, ut sibi paucis ad populum agere liceret. Permissu omnium ita locutus fertur. *Sp. Ligustinus tribus Crustuminae ex Sabinis sum oriundus, Quirites. Pater mihi jugerum agri reliquit et parvum tugurium, in quo natus educatusque sum: hodieque ibi habito.*¹² *Quum primum in ætatem veni, pater mihi uxorem fratris sui filiam dedit: quæ secum nihil adtulit, præter libertatem pudicitiamque, et cum his fœcunditatem, quanta vel in diti domo satis esset. Sex filii nobis, duæ filiæ sunt: utræque jam nuptæ. Filii quatuor togas viriles habent, duo prætextati sunt. Miles sum factus, P. Sulpicio, C. Aurelio consulibus. In eo exercitu, qui in Macedoniam*

Sp. Ligustini oratio ad populum.

⁷ Consuli Gron. Crev.

² senatusconsultum Eæd.

⁸ *Stipendia justa*] Justum ac legitimum stipendiorum numerum.

⁹ *Reipublicæ*] Hoc debetur Sigonio, quum prius legeretur *populo Romano*. Nempe ille putat traiectione litterarum peccatum esse a librariis, qui scripserint *P. R. pro R. P.*

¹⁰ *Senatusconsultum recitari jussit: primum, quod bellum senatus . . . deinde, quod*] Hæc si integra sunt, sic videntur exponenda: *senatusconsultum recitari jussit*, cujus hoc erat primum caput, *quod bellum senatus Perseo jussisset*: alterum deinde illud, *quod*, etc. Sed magis placeret: *Senatusconsulta recitari jussit: primum, quo senatus bellum Perseo jussisset: deinde, quo . . . censuisset.* Deinde etiam mal-

lemus bellum cum Perseo: quia ita locutus est Livius, l. XXXI. c. 8, et l. XXXVI. c. 2. Denique nobis suspectum est verbum *jussisset*: quia *jubere* populi est, senatus *decernere, censere*. Infra, c. 36, quum jam bellum regi eorum . . . et senatus decreisset, et populus jussisset.

¹¹ *Veteres centuriones quam plurimum*] Lego cum Gronovio, *quam plurimos*.

¹² *Quum primum in ætatem veni*] De eo dicitur qui adolevit juvenisque est: quod adolescentia et pubertas prima ætas videatur esse, perinde quasi in ætatibus pueritia non sit habenda. Hinc *ab incunte ætate* est a principio adolescentiæ. TURNEBUS.

U. C. 581. *est transportatus, biennium miles gregarius fui adversus Phi-*
 A. C. 171. *lippum regem : tertio anno virtutis causa* ¹³ *mihi T. Quinctius*
Flaminius decimum ordinem hastatum adsignavit. Devicto
Philippo Macedonibusque, quum in Italiam ¹⁴ *portati* ^a *ac dimissi*
essemus, continuo miles voluntarius cum M. Porcio consule in
Hispaniam sum profectus. Neminem omnium imperatorum, qui
vivant, acriorem virtutis spectatorem ac judicem fuisse sciunt,
qui et illum et alios duces longa militia experti sunt. hic me
imperator dignum judicavit, cui ¹⁵ *primum hastatum prioris cen-*
turiæ adsignaret. Tertio iterum voluntarius miles factus sum
in eum exercitum, qui adversus Ætolos et Antiochum regem est
missus. ¹⁶ *a M. Acilio* ¹⁷ *mihi primus princeps prioris centuriæ*
est adsignatus. Expulso rege Antiocho, subactis Ætolis, repor-
tati sumus in Italiam : ¹⁸ *et deinceps bis, quæ annua merebant*
legiones, stipendia feci. Bis deinde in Hispania militavi, semel
Q. Fulvio Flacco, iterum Ti. Sempronio Graccho prætore.
A Flacco inter ceteros, quos virtutis causa secum ex provincia
ad triumphum deducebat, deductus sum. a Ti. Graccho rogatus,
in provinciam ii. Quater intra paucos annos primum pilum
duxi : quater et tricies virtutis causa donatus ab imperatoribus
sum : sex civicas coronas accepi. viginti duo stipendia annua in
exercitu emerita habeo, et major annis sum quinquaginta. Quod
si mihi nec stipendia omnia emerita essent, necdum ætas vaca-
tionem daret, tamen, quum quatuor milites pro me uno vobis
dare, P. Licini, possem, æquum erat me dimitti. Sed hæc pro
causa mea dicta accipiat velim : ipse me, quoad quisquam, qui
exercitus scribit, idoneum militem judicabit, numquam sum ex-
cusaturus. ¹⁹ *Ordinem* ^b *quo me dignum judicent tribuni militum,*
ipsorum est potestatis : ne quis me virtute in exercitu præstel,
dabo operam ; ²⁰ *ut semper ita fecisse me et imperatores mei,*
et, qui una stipendia fecerunt, testes sunt. Vos quoque æquum
est, commilitones, etsi adpellationis vobis usurpatis jus, quum

^a *reportati* Kreysa. Bekk.

^b *ordine* Eæd.

¹³ *Mihi . . . decimum ordinem Hastatum assignavit]* Me jussit esse centurionem decimi ordinis Hastatorum.

¹⁴ *Portati]* Lege *reportati*, ut infra in hac ipsa oratione.

¹⁵ *Primum Hastatum prioris centuriæ]* Hastatorum, Principum, et Triariorum corpora in decem singula manipulos distributa erant : unusquisque manipulus in duos ordines, vel duas centurias. Dicit igitur Ligustinus se factum esse centurionem prioris centuriæ in primo Hastatorum manipulo.

¹⁶ *A M. Acilio]* Sic recte Sigonius. Ante *a M. Cælio*.

¹⁷ *Mihi primus Princeps prioris centuriæ est assignatus]* Factus sum centurio prioris centuriæ in primo manipulo Principum. De his gradibus Romanæ militiæ vide fusius disserentem Lipsium l. II. de Mil. Rom. Dial. 8.

¹⁸ *Et deinceps bis, quæ annua]* Nullus nobis

sensus videtur ex his verbis erui posse, de quibus tamen interpretes plerique siluerunt. Solus, quem viderimus, Dujatius interpretationem afferre conatus est, sed parum felicem. Existimat enim Ligustinum dicere, se pro sedecim annis militiæ, quos leges expleri juberent, duos ac triginta implevisse. At primo non sedecim, sed viginti annua stipendia merere debebant Romani pedites : qua de re vid. Lips. l. I. de Mil. Rom. Dial. 2. Deinde Ligustinus ipse infra dicit se *duo tantum et viginti stipendia annua emerita* habere, non duo et triginta. Nos nihil habemus plane, quod de hoc loco dicere possimus.

¹⁹ *Ordinem quo me dignum judicent . . . ipsorum est potestatis]* Supple, definire, statuere. Legit Gronovius *ordine quo*.

²⁰ *Ut semper ita fecisse me]* Redundat plane vocola ita.

adolescentes nihil adversus magistratum senatusque auctoritatem usquam feceritis, nunc quoque in potestate senatus ac consulum esse, et omnia honesta loca ducere, quibus rempublicam defensuri sitis. U. C. 581. A. C. 171.

XXXV. Hæc ubi dixit, conlaudatum multis verbis consul ex concione in senatum duxit. Ibi quoque ei ex auctoritate senatus gratiæ actæ, tribunique militares in legione prima primum pilum virtutis caussa ei adsignarunt. ceteri centuriones, omissa adpellatione, ad delectum obedienter responderunt. Quo maturius in provincias magistratus proficiscentur, Latinæ Kalendis Juniis fuere: eoque sollemni perfecto, C. Lucretius prætor, omnibus, quæ ad classem opus erant, præmissis, Brundisium est profectus. Præter eos exercitus, quos consules comparabant, C. Sulpicio Galbæ prætori negotium datum, ut quatuor legiones scriberet urbanas justo numero peditum equitumque; ²¹ iisque quatuor tribunos militum ex senatu legeret, qui præessent: sociis Latini nominis imperaret quindecim millia peditum, mille et ducentos equites. Is exercitus uti paratus esset, quo senatus censuisset. P. Licinio consuli ad exercitum civilem socialemque petenti addita auxilia, Ligurum ²² duo millia, Cretenses sagittarii, (incertus numerus, ²³ quantum rogati auxilia ^c Cretenses misissent) Numidæ item equites elephantique. In eam rem legati ad Masinissam Karthaginiensesque missi, L. Postumius Albinus, Q. Terentius Culleo, C. Aburius. In Cretam item legatos tres ire placuit, A. Postumium Albinum, ²⁴ C. Decimium, A. Licinium Nervam. Parent centuriones Coa.

XXXVI. Per idem tempus legati ab rege Perseo venerunt. eos ²⁵ in oppidum intromitti non placuit, quum jam bellum regi eorum et Macedonibus et senatus decresset, et populus jussisset. ²⁶ In ædem Bellonæ in senatum introducti ita verba fecerunt: *Mirari Persea regem, quid in Macedoniam exercitus transportati essent. Si inpetrari a senatu posset, ut ii revocentur, regem de injuriis, si quas sociis factas quererentur, arbitratu senatus satisfacturum esse.* Sp. Carvilius, ad eam ipsam rem ex Græcia remissus ab Cn. Sicinio, in senatu erat. is Perrhæbiam expugnatam armis, Thessaliæ aliquot urbes captas, cetera, quæ aut ageret, aut pararet rex, quum argueret, Legati a Perseo.

^c auxilia del. Crev.

²¹ *Iisque quatuor tribunos militum ex senatu legeret, qui præessent*] Hoc notandum. Nam ex more solito tribuni alternis imperitabant, ut observatum est ad L. XL. c. 41. Sed his, qui ex senatu leguntur, datur nimirum ob ampliorem dignitatis gradum extraordinaria potestas. Nisi forte mendum est in numero, legendumque quatuor et viginti tribunos. ²² Sex enim tribuni creabantur in singulas legiones.

²² *Duo millia*] Olim legebatur insulse mille millia. Correxerit Sigonius. Error nempe natus

erat ex numerorum notis MM.

²³ *Quantum rogati Cretenses misissent*] Vulgo *rogati auxilia*. Expunxit superfluum vocem Gronovio auctore Clericus.

²⁴ *C. Decimium*] C. Decimius infra XLIII. 11, fit prætor. Inde sumpsit hoc nomen Sigonius, quum prius hic legeretur C. Decium.

²⁵ *In oppidum*] Vid. not. 64 ad c. 20 supra.

²⁶ *In ædem Bellonæ*] Scribit Gronovius in æde: et saepe sic solet Livius.

U. C. 581. respondere ad ea legati jussi. Postquam hæsitabant, negantes
 A. C. 171. sibi ultra quidquam mandatum esse, jussi renunciare regi,
*Consulem P. Licinium brevi cum exercitu futurum in Macedonia
 esse. ad eum, si satisfacere in animo esset, mitteret legatos. Ro-
 mam quod præterea mitteret, non esse: "neminem eorum per
 Italiam ire liciturum.* Ita dimissis, P. Licinio consuli manda-
 tum, intra undecimum diem juberet eos Italia excedere, et
 Sp. Carvilius mitteret, qui, donec navem conscendissent, cus-
 todiret. Hæc Romæ acta, nondum profectis in provinciam
 consulibus. Jam Cn. Sicinius, qui, priusquam magistratu
 abiret, Brundisium ad classem et ad exercitum præmissus
 erat, trajectis in Epirum quinque millibus peditum, trecentis
 equitibus, ad Nymphæum in agro Apolloniati castra habebat.
 Inde tribunos cum duobus millibus militum ad occupanda
 Dassaretiorum et Illyriorum castella, ipsis arcessentibus præ-
 sidia, ut tutiores a finitimorum inpetu Macedonum essent,
 misit.

Legati in
 Græciam,
 et in Illyri-
 cum.

Achæorum
 querelæ.

XXXVII. Paucis post diebus Q. Marcius, A. Atilius, et
 P. et Ser. Cornelii Lentuli, et L. Decimius, legati in Græciam
 missi, Corcyram peditum mille secum advexerunt: ibi inter
 se et regiones, quas obirent, et milites diviserunt. Decimius
 missus est ad Gentium, regem Illyriorum, quem, si aliquem
 respectum amicitiae eum habere cerneret, tentare, aut etiam ad
 belli societatem perlicere^d jussus. Lentuli in Cephalleniam
 missi, ut in Peloponnesum trajicerent, oramque maris, in occi-
 dentem versi, ante hiemem circumirent. Marcio et Atilio
 Epirus, Ætolia, et Thessalia circumeundæ adsignantur. Inde
 Bœotiam atque Eubœam adspicere jussi; tum in Pelopon-
 nesum trajicere. ibi congressuros se cum Lentulis consti-
 tuunt. Priusquam digrederentur a Corcyra, literæ a Perseo
 adlatæ sunt, quibus quærebat, quæ causa Romanis aut in
 Græciam trajiciendi copias, aut urbes occupandi, esset? Cui
 rescribi nihil^e placuit; nuncio ipsius, qui literas adtulerat,
 dici, *præsidii causa ipsarum urbium Romanos facere.* Lentuli,
 circumeuntes Peloponnesi oppida, quum sine discrimine
 omnes civitates adhortarentur, ut, quo animo, qua fide adju-
 vissent Romanos, Philippi primum, deinde Antiochi bello,
 eodem adversus Persea juvarent, fremitum in concionibus
 audiebant: Achæis indignantibus, eodem se loco esse, (qui
 omnia a principiis Macedonici belli præstitissent Romanis, et
 Macedonum Philippi bello hostes fuissent) quo Messenii
 atque Elii, qui pro Antiocho hoste arma adversus populum

^d pellicere Crev.

^e non Kreys. Bekk.

27 *Neminem eorum per Italiam ire liciturum*] Fore ut neminem eorum liceat ire per Italiam. Hoc sine causa suspectum fuit Gronovio. *Lici-
 turum* est vox proba, qua usus est Livius supra
 l. XXXII. c. 21, ut observat Jac. Gronovius:

usus est et Cicero l. II. ad Att. Ep. 1. Nec
 necesse est mutare *neminem* in *nemini*. Tam
 enim dicitur *licet me hoc facere*, quam *licet
 mihi*. Vid. Novam Method. linguæ Latinæ.

Romanum tulissent; ac, nuper in Achaïcum contributi concilium, velut præmium belli se victoribus Achæis tradi quere-
rentur. U. C. 581. A. C. 171.

XXXVIII. Marcius et Atilius ²⁸ ad Gitanas, Epiri oppidum decem millia ab ¹ mari, quum adscenderent ², concilio Epirotarum habito, cum magno omnium adsensu auditi sunt: et quadringentos juventutis eorum in Orestas, ut præsidio essent ²⁹ liberatis ab se Macedonibus, miserunt. Inde in Ætoliâ progressi, ac paucos ibi morati dies, dum in prætoris mortui locum alius subficeretur, et ³⁰ Lycisco prætore facto, quem Romanorum favere rebus satis compertum erat, transierunt in Thessaliâ. Eo legati Acarnanum, et Bœotorum exsules venerunt. Acarnanes nunciare jussi, *Quæ Philippi primum, Antiochi deinde bello, decepti ³¹ pollicitationibus regis ^h, adversus populum Romanum commisissent, ea corrigendi occasionem illis oblatam. Si male meriti clementiam populi Romani experti essent, bene merendo liberalitatem experirentur.* Bœotis exprobratum, societatem eos cum Perseo junxisse. iis, quum culpam in Ismeniam, principem alterius partis, conferrent, ³² et quasdam civitates dissentientes in causam deductas, *adpariturum id esse, Marcius respondit: singulis enim civitatibus de se ipsis consulendi potestatem facturos.* Thessalorum Larissæ fuit concilium. ibi et Thessalis benigna materia gratias agendi Romanis pro libertatis munere fuit; et legatis, quod, et Philippi prius et post Antiochi bello, enise adjuti a gente Thessalorum essent. hac mutua commemoratione meritorum accensi animi multitudinis ad omnia decernenda, quæ Romani vellent. Secundum hoc concilium legati a Perseo rege venerunt, privati maxime hospitii fiducia, quod ei paternum cum Marcio erat. Ab hujus necessitudinis commemoratione orsi, petierunt legati, in colloquium veniendi regi potestatem faceret. Marcius, *Et se ita a patre suo accepisse, dixit, amicitiam hospitiumque cum Philippo fuisse. minime inmemorem necessitudinis ejus legationem eam suscepisse. Conloquium, si satis commode valeret, non fuisse ¹ dilaturum: nunc,*

Legati a
Perseo ad
Marcium.

¹ a Kreyss. Bekk.

² ascenderent Eæd.

^h regis Eæd.

¹ add. se Eæd.

²⁸ *Ad Gitanas*] Nomen incognitum. Pro his duabus vocibus legendum censet Jac. Gronovius *Ægilipa*, oppidum memoratum Straboni et Stephano ex Homero. Sed de mendo constare non potest, nisi constet nos omnia scire debere.

²⁹ *Liberatis ab se Macedonibus*] Videtur rō ab se referri debere ad Epirotas, quamvis nulla hujus rei prius facta fuerit mentio. Sed Marcius qui tantummodo a Corcyra in Epirum venerat, nullos potuerat liberare Macedonas, quum ne Macedoniam quidem attigisset. For- san aliquod mendum latet.

³⁰ *Lycisco prætore*] MS. exemplar habuit Pr. unde quidam fecere *præfecto*, ut in nonnullis editionibus legitur. Sed patet ex iis verbis quæ præcedunt legendum esse *prætores*, quod Sigonius voluerat.

³¹ *Pollicitationibus regis*] At duo reges nominati sunt, Philippus et Antiochus. Lege ergo *regis*.

³² *Et quasdam civitates*] Et dicerent quasdam civitates, quæ dissentirent, ab Ismenia et Persei fautoribus deductas esse in illam causam, coactas esse illam partem sequi.

U. C. 581. *ubi primum posset, ad Peneum flumen, qua transitus ab Homolio*^k
 A. C. 171. *Dium esset, præmissis, qui nunciarent regi, venturos.*

Conloqui-
um inter
regem et
legatos
Rom.

XXXIX. Et tum quidem ab Dio Perseus in interiora regni recipit^l se, levi aura spei objecta, quod Marcius ipsius causa suscepisse se legationem dixisset. Post dies paucos ad constitutum locum venerunt. Magnus comitatus fuit regius, quum amicorum, tum satellitum turba stipante. Non minore agmine legati venerunt, et ab Larissa multis prosequentibus, et legationibus civitatum, quæ convenerant Larissam, et renunciare domum certa, quæ audissent, volebant. Inerat cura insita mortalibus videndi congregientes nobilem regem, et populi principis terrarum omnium legatos. Postquam in conspectu steterunt, dirimente amne, paullisper internunciando cunctatio fuit, utri transgrederentur. aliquid illi regiæ majestati, aliquid hi populi Romani nomini, quum præsertim Perseus petisset conloquium, existimabant deberi. Joco etiam Marcius cunctantes movit. *Minor, inquit, ad majorem, et* (³³ quod Philippo ipsi cognomen erat) *filius ad patrem transeat.* Facile persuasum id regi est. Aliud deinde ambigebatur, cum quam multis transiret. Rex, cum omni comitatu transire, æquum censebat: legati vel cum tribus venire jubebant, vel, si tantum agmen traduceret, obsides daret, nihil fraudis fore in conloquio. Hippian et Pantauchum, quos et legatos miserat, principes amicorum, obsides dedit. Nec tam in pignus fidei obsides desiderati erant, quam ut adpareret sociis, nequaquam ex dignitate pari congredi regem cum legatis. Salutatio non tamquam hostium, sed hospitalis ac benigna fuit; positisque sedibus consederunt.

Marcii ora-
tio.

XL. Quum paullisper silentium fuisset: *Expectari, nos, inquit Marcius, arbitror, ut respondeamus literis tuis, quas Corcyram misisti; in quibus quæris, quid ita legati cum militibus venerimus, et præsidia in singulas urbes dimittamus? Ad hanc interrogationem tuam et non respondere vereor, ne superbum sit, et vera respondere, ne nimis acerbum audienti tibi videatur. Sed quum aut verbis castigandus, aut armis sit, qui fœdus rumpit; sicut bellum adversus te alii, quam mihi, mandatum malim, ita orationis acerbicatem adversus hospitem,*³⁴ *ut-cumque est, subibo:* ³⁵ *sicut medici, quum salutis causa tristiora remedia adhibent. Ex quo regnum adeptus es, unam rem te, quæ facienda fuerit, senatus fecisse censet; quod legatos Romam ad renovandum * * * judicat potius^m, quam, quum renovatum*

^k Omolio Gron. Crev.

^l recepit Eæd.

^m ad renovandum [fœdus miseris; quod ipsum tamen tibi non fuisse renovandum] judicat potius Crev.

³³ * Quod Philippo ipsi cognomen erat] Quia Marcio cognomen erat Philippus, quod patri Persei nomen fuerat.

³⁴ Utcumque est] Supple, res. Quantumvis grave sit acerbicatem orationis adversus hospi-

tem expromere. Magis placeret tamen, quæcumque est.

³⁵ Sicut medici, quum] Potest abesse vocula quum sine sensus dispendio.

esset, violandum. Abrupolim, socium atque amicum populi U. C. 581.
Romani, regno expulisti. Artetariⁿ interfectores, ut cæde (ne A. C. 171.
quid ultra dicam) lætatum adpareret, recepisti, qui omnium
Illyriorum fidissimum Romano nomini regulum occiderant. Per
Thessaliam et Maliensem agrum cum exercitu contra fœdus
Delphos isti: Byzantiis item contra fœdus misisti auxilia. Cum
Bæotis, sociis nostris, ^o secretam tibi ipsi societatem, quam non
licebat, jurejurando pepigisti. Thebanos legatos, Eversam^o, et
Callicritum, venientes a nobis, quærere malo, quis interfecerit,
quam arguere. In Ætolia bellum intestinum et cædes principum
per quos, nisi per tuos, factæ videri possunt? Dolopes a te ipso
evastati sunt. Eumenes rex, ab Roma quum in regnum rediret,
prope ut victima Delphis in sacrato loco ante aras mactatus,
quem insimulet, piget referre. Quæ hospes Brundisinus occulta
facinora indicet, certum habeo, et scripta tibi omnia ab Roma esse,
et legatos tuos renunciasse. Hæc ne dicerentur a me, uno modo
vitare potuisti, non quærendo, quam ob causam exercitus in
Macedoniam trajicerentur, aut præsidia in sociorum urbes mit-
teremus. Quærenti tibi superbius tacuissemus, quam vera re-
spondimus. Equidem pro paterno nostro hospitio faveo orationi
tuæ, et opto, ut aliquam mihi materiam^p præbeas agenda tuæ
apud senatum causæ.

XLI. Ad ea rex: Bonam causam, si apud iudices æquos Perseus se
ageretur, apud eosdem et accusatores et iudices agam. Eorum purgat.
autem, quæ objecta sunt mihi, partim ea sunt, quibus nescio an
gloriarī debeam; partim, quæ fateri non erubescam; partim,
quæ verbo objecta verbo negare sit. Quid enim, si legibus ves-
tris hodie reus sim, aut index Brundisinus, aut Eumenes mihi
objiciat, ut accusare potius vere, quam conviciari, videantur?
Scilicet, nec Eumenes, quum tam multis gravis publice ac pri-
vatim sit, alium, quam me, inimicum habuit: neque ego potiore
quemquam ad ministeria facinorum, quam Rammium, (quem
neque umquam ante videram, nec eram postea visurus) invenire
potui. Et Thebanorum, quos naufragio perisse constat, et Arte-
tari cædis mihi reddenda ratio est. in qua tamen nihil ultra
objicitur, quam interfectores ejus in regno exsulasse meo. Cujus
conditionis iniquitatem ita non sum recusaturus, si vos quoque
accipitis, ut, quicumque exsules in Italiam aut Romam se con-
tulerunt, his facinorum, propter quæ damnati sunt, auctores vos
fuisse fateamini. Si hoc et vos recusabitis, et omnes aliæ
gentes, ego quoque inter ceteros ero. Et, Hercule, quid adinet
cuiquam exsilium patere, si nusquam exsuli futurus locus est?
Ego tamen istos, ut primum in Macedonia esse, admonitus a
vobis, comperi, requisitos abire ex regno jussi, et in perpetuum
interdixi finibus meis. Et hæc quidem mihi, tamquam causam

ⁿ Arthetauri et sic infra Kreyss. Bekk.^o Evercam Crev.^p materiam Kreyss. Bekk.

U. C. 581. *dicenti reo, objecta sunt: illa, tamquam regi, et quæ de fœdere,*
 A. C. 171. *quod mihi est vobiscum, disceptationem habeant. Nam, si est in fœdere ita scriptum, ut ne, si bellum quidem quis inferat, tueri me regnumque meum liceat, mihi fatendum est, quod me armis adversus Abrupolim, socium populi Romani, defenderim, fœdus violatum esse. Sin autem hoc et ex fœdere licuit, et jure gentium ita comparatum est, ut arma armis propulsentur, quid tandem me facere decuit, quum Abrupolis fines mei regni usque ad Amphipolim pervastasset, multa libera capita, magnam vim Mancipiorum, multa millia pecorum abegisset? Quiescerem et paterer, donec Pellam et in regiam meam armatus pervenisset? At enim bello quidem justo sum persecutus; sed vinci non oportuit eum, neque ea, quæ victis accidunt, pati: quorum casum quum ego subierim, qui sum armis lacessitus, quid^q potest queri sibi accidisse, qui causa belli fuit? Non sum eodem modo defensurus, Romani, quod Dolopas armis coërcuerim: quia, ³⁷ etsi non merito eorum, jure feci meo; quum mei regni, meæ ditionis essent, vestro decreto patri attributi meo. Nec, si causa reddenda sit, non vobis, nec fœderatis, sed iis, qui ne in servos quidem sæva atque injusta imperia probant, plus æquo et bono sævisse in eos videri possum. quippe Euphranorem, præfectum a me inpositum, ita occiderunt, ut mors pœnarum ejus levissima fuerit.*

XLII. *At, quum processissem inde ad visendas Larissam, et Antrona, et ³⁸ Pylleon^r, quo in propinquo multo ante^s debita vota persolverem, Delphos sacrificandi causa adscendi^t. Et hic^u, criminis augendi causa, cum exercitu me fuisse^x adjicitur. Scilicet, ut, quod nunc vos facere queror, urbes occuparem, arcibus inponerem præsidia. Vocate in concilium Græciæ civitates, per quas iter feci; queratur unusquibet militis mei injuriam; non recusabo, quin, simulato sacrificio, aliud petisse videar. Ætolis et Byzantiis præsidia misimus, et cum Bæotis amicitiam fecimus. Hæc, qualiacumque sunt, per legatos meos non solum indicata, sed etiam excusata sunt sæpe in senatu vestro: ubi aliquos ego disceptatores, non tam æquos, quam te, Q. Marci, paternum amicum et hospitem, habebam. Sed nondum Romam accusator Eumenes venerat; qui calumniando omnia detorquendoque suspecta et invisa efficeret, et persuadere vobis conaretur, non posse Græciam in libertate esse, et vestro munere frui, quoad regnum Macedoniæ incolume esset. Circumagetur hic orbis: erit mox, qui arguat, nequidquam Anti-*

^q qui Gron. Crev.

^r Pteleum Kreyss. Pteleon Bekk.

^s multos annos Kreyss. Bekk.

^t ascendi Emsd.

^u his Kreyss.

^x isse Kreyss. Bekk.

37 ^q *Etsi non merito eorum*] Etiam si concederem illos non meruisse ea quæ passi sunt.

38 *Pylleon*] Legit Turnebus *Pteleon* ex Homeri Catalogo, Ἀρχίαλον τ' Ἀντρωνα, ἰδὲ

Πτελεὸν λεχέποιον. Infra quoque, c. 67 hujus libri, Antron et Pteleon ut vicinæ urbes conjunguntur. Itaque certa constat huic emendationi auctoritas.

ochum ³⁹ *ultra juga Tauri remotum* ¹: *graviolem multo Asia*, U. C. 581.
quam Antiochus fuerit, Eumenem esse: nec conquiescere socios A. C. 171.
vestros posse, quoad regia Pergami sit. eam arcem supra capita
finitimarum civitatum inpositam. Ego hæc, Q. Marci et A.
Atili, quæ aut a vobis objecta, aut purgata a me sunt, talia esse
scio, ut aures, ut animi audientium sint: nec tam referre, quid
ego, aut qua mente fecerim, quam quomodo id vos factum acci-
piatis. Consciuss mihi sum, nihil me scientem deliquisse: et,
si quid fecerim imprudentia lapsus, corrigi me et emendari
castigatione hac posse. Nihil certe insanabile, nec quod bello
et armis persequendum esse censeatis, commisi: at² frustra
clementiæ gravitatisque vestræ fama vulgata per gentes est, si
talibus de causis, quæ vix querela et expostulatione dignæ
sunt, arma capitis, et regibus sociis bella infertis.

XLIII. Hæc dicenti tum adsensus^a Marcius auctor fuit
mittendi Romam legati^b, quum experienda omnia ad ulti-
mum, nec prætermittendum^c spem ullam censuisset. Reliqua
consultatio erat, quonam modo tutum iter legatis esset. ad id
quum necessaria petitio induciarum videretur, cuperetque
Marcius, neque aliud conloquio petisset, gravate et ⁴⁰ in mag-
nam gratiam petentis concessit. nihil enim satis paratum ad Inducias.
bellum in præsentia habebant Romani, non exercitum, non
ducem: quum Perseus (ni spes vana pacis obcæcasset con-
silia) omnia præparata atque instructa haberet, et suo maxime
tempore atque alieno hostibus incipere bellum posset. Ab
hoc conloquio, fide induciarum interposita, ⁴¹ legati Romani in
Bœotiam comparati sunt. Ibi jam motus cœperat esse, disce- Bœotias
dentibus a societate communis concilii Bœotorum quibusdam motus.
populis, ex quo renunciatum erat, respondiisse legatos, adpa-
riturum, quibus populis proprie societatem cum rege jungi
displicuisset. Primi a Chæronea legati, deinde a Thebis, in
ipso itinere obcurrerunt, adfirmantes non interfuisse se, quo
societas ea decreta esset, concilio: quis^d, legati, nullo in præ-
sentia responso dato, Chalcidem se sequi jusserunt. Thebis
magna contentio orta erat ex alio certamine. Comitibus præ-
toribus Bœotorum victa pars, injuriam persequens, coacta mul-
titudine decretum fecit Thebis, ne Bœotarchæ urbibus reci-
perentur. Exsules Thespias universi concesserunt: inde
(recepti enim sine cunctatione erant) Thebas, jam mutatis
animis, revocati decretum faciunt, ut duodecim, qui privati

¹ *emotum* Kreyss. Bekk.

² *aut* Gron. Crev. Kreyss. Bekk.

^a *cum adsensu* Kreyss.
Crev. Kreyss. Bekk.

^b *legatos* Kreyss. Bekk.
^d *quos* Kreyss. Bekk.

^c *prætermittendam* Gron.

³⁹ *Ultra juga Tauri remotum*] Magis Livi-
anum foret *emotum*, quod annotavit Gronovius
ad c. 50 hujus libri. Vid. supra l. XXXVII.
c. 53, et l. XXXVIII. e. 53, et aliquot aliis in
locis.

⁴⁰ *In magnam gratiam petentis*] Ita ut rex,

qui petebat inducias, magnam gratiam pro iis
concessis debere videretur.

⁴¹ *Legati Romani in Bœotiam comparati*
sunt] Vitium esse videtur in verbo *comparati*.
Legit Gronovius *conversi*.

U. C. 581. cœtum et concilium habuissent, exsilio multarentur. Novus
A. C. 171. deinde prætor (Ismenias is erat, vir nobilis ac potens) capitalis pœnæ absentes eos decreto damnat. Chalcidem fugerant: inde ad Romanos Larissam profecti, "causam cum Perseo societatis in Ismeniam contulerant. "Ex contentione ortum certamen. utriusque tamen partis legati ad Romanos venerunt, et exsules accusatoresque Ismeniae, et Ismenias ipse.

XLIV. Chalcidem ut ventum est, aliarum civitatum principes, id quod maxime gratum erat Romanis, suo quique proprio decreto Persei societatem adspernati, Romanis se adjugebant: Ismenias gentem Bœotorum in fidem Romanorum permitti æquum censebat. inde certamine orto, nisi in tribunal legatorum perfugisset, haud multum abfuit, quin ab exsulibus fautoribusque eorum interficeretur. Thebæ quoque ipsæ, quod Bœotiae caput est, in magno tumultu erant, aliis ad regem trahentibus civitatem, aliis ad Romanos. et turba Coronæorum^e Haliartiorumque convenerat ad defendendum decretum regiae societatis. sed constantia principum, docentium cladibus Philippi Antiochique, quanta esset vis et fortuna imperii Romani, victa eadem multitudo et, ut tolleretur regia societas, decrevit, et eos, qui auctores paciscendæ amicitiae fuerant, ad satisfaciendum legatis Chalcidem misit, fideique legatorum commendari civitatem jussit. Thebanos Marcius et Atilius læti audierunt, "auctoresque et his^f separatim singulis fuerunt ad renovandam amicitiam mittendi Romam legatos. Ante omnia exsules restitui jusserunt, et "auctores regiae societatis decreto suo damnarunt. Ita, quod maxime volebant, discusso Bœotico concilio, Peloponnesum proficiscuntur, Ser. Cornelio Chalcidem arcessito. Argis præbitum est iis concilium: ubi nihil aliud a gente Achæorum petierunt, quam ut mille milites darent. id præsidium ad Chalcidem tuendam, dum Romanus exercitus in Græciam trajiceretur, missum est. Marcius et Atilius, peractis, quæ agenda in Græcia erant, principio hiemis Romam redierunt.

Bœoticum
concilium
discussum.

Legati
Rom. in
Asiæ in-
sulas.

XLV. Inde legatio sub idem tempus in Asiam^g circum insulas missa. tres erant legati, Ti. Claudius, P. Postumius, M. Junius. ii circumeuntes hortabantur socios ad suscipi-

^e Coronæorum Crev.

^f add. et Kreyss. Bekk.

^g add. et Eæd.

42 *Causam cum Perseo societatis*] Videtur hic excidisse aliquod verbum, quale esset *initæ*. Sic enim rotundior foret oratio: *causam initæ cum Perseo societatis*.

43 *Ex contentione ortum certamen*] Hæc alio caractere edenda curavimus, tanquam dicta ab exsulibus Bœotis. Ii nempe significant ex contentione quæ fuerat inter ipsos et Ismeniam de societate cum Perseo, ortum certamen, quod eo eruperat, ut ipsis in exilium abire necesse

foret.

44 *Auctoresque et his separatim singulis*] Recte Gronovius, *auctoresque et his*, nempe Thebanis, *et separatim singulis* Bœotiae civitatibus. Id et postulat sensus, et firmat Polybii auctoritas, Legat. 73.

45 *Auctores regiae societatis decreto suo damnarunt*] Ismenias cum Niceta quodam in carcerem coniecti, non multo post mortem sibi consciverunt. Testis est Polybius ibidem.

endum adversus Persea pro Romanis bellum : et, quo quæque U. C. 581.
 opulentior civitas erat, eo adcuratius agebant, quia minores A. C. 171.
 secuturæ majorum auctoritatem erant. Rhodii maximi ad
 omnia momenti habebantur, quia non favere tantum, sed adju-
 vare etiam viribus suis bellum poterant, quadraginta navibus
 auctore "Hegesilocho comparatis"^h. qui, quum in summo
 magistratu esset, (Prytanin ipsi vocant) multis rationibusⁱ
 pervicerat Rhodios, ut, omissa quam sæpe vanam experti
 essent, regum fovendorum spe, Romanam societatem (unam
 tum in terris vel viribus, vel fide stabilem) retinerent. *Bellum
 imminere cum Perseo : desideraturos Romanos eundem navalem
 adparatum, quem nuper Antiochi, quem Philippi ante bello vidis-
 sent. trepidaturos tum repente paranda classe, quum mittenda
 esset ; nisi reficere naves, nisi instruere navalibus sociis cœpis-
 sent. Id eo magis enise faciendum*^k *esse, ut crimina delata ab
 Eumene fide rerum refellerent.* His incitati, quadraginta
 navium classem instructam ornatamque legatis Romanis adve-
 nientibus, ut non expectatam adhortationem esse adpareret,
 ostenderunt. Et hæc legatio magnum ad conciliandos animos
 civitatum Asiæ momentum fuit. Decimius unus sine ullo
 effectum, captarum etiam pecuniarum ab regibus Illyriorum
 suspicione infamis, Romam rediit.

XLVI. Perseus, quum a^l conloquio Romanorum in Mace- Persens
 doniam recepisset sese, legatos Romam de inchoatis cum legatos
 Marcio conditionibus pacis misit : "et Byzantium et Rhodum Byzantium
 literas legatis ferendas dedit. In literis eadem sententia ad et Rhodum
 omnes erat : *conlocutum se cum Romanorum legatis.* quæ
 audisset, quæque dixisset, ita disposita, ut superior fuisse in
 disceptatione videri posset. Apud Rhodios legati addiderunt,
*Confidere pacem futuram. auctoribus enim Marcio atque Atilio,
 missos Romam legatos. Si pergerent Romani contra fœdus
 movere bellum, tum omni gratia, omni ope enitendum fore Rho-
 diis, ut reconcilient pacem. Si nihil deprecando proficiant, id
 agendum, ne omnium rerum jus ac potestas ad unum populum
 perveniat. Quum ceterorum id interesse, tum præcipue Rhodi-
 orum* "qui plus inter alias civitates dignitate atque opibus

^h *præparatis* Kreyss. Bekk.ⁱ *orationibus* Emd.^k *faciendum* Emd.^l *ab* Emd.

46 *Hegesilocho*] Hic olim legebatur *Hegesilo*. Apud Polyb. vero, Legat. 64, vocabatur hic idem Rhodiorum magistratus Γησιλοχος. Fulvius Ursinus alterum ex altero correxit, ut hic haberetur *Hegesilocho*, apud Polybium Ἡγησιλοχος.

47 *Et Byzantium, et Rhodum*] Hic aliquid videtur vel corruptum esse, vel excidisse. Hoc probant primo ea quæ sequuntur : *In litteris eadem sententia ad omnes erat.* Vox enim omnes latius aliquid sonat, quam ut de duabus tantum civitatibus, Byzantio et Rhodo, dici

potuerit. Deinde vero Polybius, ex quo hæc omnia descripta sunt, significat, Legat. 65, plures fuisse populos, ad quos hæ litteræ missæ fuerint. Postquam enim exposuit, quid illæ litteræ continerent, subjungit : *Circa alias quidem civitates per tabellarios duntaxat litteras illas misit : Rhodum vero etiam legatos cum litteris.* Itaque hic Livii locus culpa librariorum deformatus profecto est, et ejus sententia ex Polybio refigenda.

48 *Qui plus . . . excellent*] Si hoc modo legatur, vacat *plus*. Lege *quo plus*. Poly-

U. C. 581. *excellant : quæ serva atque obnoxia fore, si nullus alio sit, quam*
 A. C. 171. *ad Romanos, respectus.* Magis et literæ et verba legatorum
 benigne sunt audita, quam momentum ad mutandos animos
 habuerunt: potentior esse partis melioris auctoritas coeperat.
 Responsum ex decreto est: *Optare pacem Rhodios. si bellum*
esset, ne quid ab Rhodiis speraret aut peteret res, quod veterem
amicitiam, multis magnisque meritis pace belloque partam, dis-
jungeret^m sibi ab Romanis. ^a Ab Rhodo redeuntes, Bæotiae
 quoque civitates, et Thebas, et Coronæam, et Haliartum, ad-
 ierunt: quibus expressum invitis existimabatur, ut, relicta
 regia societate, Romanis adjungerentur. Thebani nihil moti
 sunt: quamquam nonnihil, et damnatis principibus, et resti-
 tutis exsulibus, succensebant Romanis. Coronæi et Haliartii,
 favore quodam insito in reges, legatos in Macedoniam mise-
 runt, præsidium petentes, quo se adversus inpotentem super-
 biam Thebanorum tueri possint. Cui legationi responsum ab
 rege estⁿ, *præsidium se propter inducias cum Romanis factas*
mittere non posse: tamen suadere, ita a^o Thebanorum injuriis,
qua possent, ut se vindicarent, ne Romanis præberent causam in
se sæviendi.

Marcus
 legationem
 renunciat.

Senibus in-
 probatus.

XLVII. Marcus et Atilius Romam quum venissent, lega-
 tionem in Capitolio ita renunciarunt, ut nulla re magis gloria-
 rentur, quam decepto per inducias et spem pacis rege. *Adeo*
enim adparatibus belli fuisse instructum, ipsis nulla parata re,
ut omnia opportuna loca præoccupari ante ab eo potuerint, quam
exercitus in Græciam trajiceretur. Spatio autem induciarum
sumto, venturum illum nihilo paratiorem; Romanos omnibus
instructiores rebus cœpturos bellum. Bæotorum quoque se con-
cilium arte distraxisse, ne conjungi amplius ullo consensu Mace-
donibus possent. Hæc, ut summa ratione acta, magna pars
 senatus adprobabat: veteres et moris antiqui memores nega-
 bant, *se in ea legatione Romanas agnoscere artes. Non per*
insidias et nocturna prælia, nec simulatam fugam improvisosque
ad incautum hostem reditus, nec ut astu magis, quam vera vir-
tute, gloriarentur, bella majores gessisse. ⁿ *indicere prius, quam*
gerere, solitos bella, denunciare etiam; interdum locum finire^p,
in quo dimicaturi essent. Eadem fide indicatum Pyrrho regi
medicum, vitæ ejus insidiantem: eadem^o Faliscis vinctum tra-

^m *dijungeret* Gron. Bekk.

ⁿ *est del.* Crev.

^o *ab* Kreysa. Bekk.

^p *bella; denunciare etiam interdum pugnam, et locum finire* Kreysa. *bella; denun-*
tiare etiam interdum, finire Bekk.

bis, ὅσῳ πλεῖον ὀρέγονται τῆς ἰσχυρίας
 καὶ παύρησίας, καὶ διατελοῦσι προστατούντες
 οὐ μόνον τῆς αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν ἄλλων
 Ἑλλήνων ἐλευθερίας.

49 *Ab Rhodo redeuntes, Bæotiae quoque civi-*
 tates] Polybius diversos legatos Rhodum et in
 Bæotiam missos esse clare docet Legat. 65 et
 66. Quod ideo observamus, quia ceteroquin
 eum in hac omni narratione sequitur et ex-

scribit noster.

50 *Indicere ... solitos bella, denunciare etiam]*
 Bellum indicebatur senatus decreto ac populi
 jussu: tum denunciabatur vel ipsi utique regi
 aut populo cui indictum fuerat, vel saltem ad
 proximum in finibus præsidium. Vid. supra,
 l. XXXI. c. 8.

51 *Faliscis vinctum traditum proditorem libe-*
 rorum regis] Sigonius existimat alios hic auc-

ditum proditorem liberorum regis. Hæc Romana esse, non U. C. 581. versutiarum Punicarum, neque calliditatis Græcæ: apud quos A. C. 171. fallere hostem, quam vi superare, gloriosius fuerit. Interdum in præsens tempus plus profici dolo, quam virtute: sed ejus demum animum in perpetuum vinci, cui confessio expressa sit, se neque arte, neque casu, sed conlatis cominus viribus, justo ac pio bello esse superatum. Hæc seniores, quibus nova hæc^a minus placebat sapientia. vicit tamen ea pars senatus, cui potior utilis, quam honesti, cura erat, ut comprobaretur prior legatio Marcii, et eodem rursus in Græciam cum quinque-remibus remitteretur, jubereturque cetera, uti e republica maxime visum esset, agere. A. quoque Atilium miserunt ad occupandam Larissam in Thessalia, timentes, ne, si induciarum dies exisset, Perseus, præsidio eo^r misso, caput Thessaliæ in potestate haberet. Duo millia peditum Atilius ab Cn. Sicinio accipere ad eam rem agendam jussus. et P. Lentulo, qui ex Achaia redierat, trecenti^s milites Italici generis dati, ut^u Thebis daret operam, ut in potestate Bœotia esset.

In Græciam remittitur.

XLVIII. His præparatis, quamquam ad bellum consilia erant destinata, senatum tamen præberi legatis placuit. Eadem fere, quæ in colloquio ab rege dicta erant, relata ab legatis. Insidiarum Eumeni factarum crimen, et maxima cura, et minime tamen probabiliter, (manifesta enim res erat) defensum. Cetera deprecatio erat: sed non eis animis audiebantur, qui aut doceri, aut flecti possent. Denunciatum, extemplo mœnibus urbis Romæ, Italia intra trigesimum diem excederent. P. Licinio deinde consuli, cui Macedonia provincia obvenerat, denunciatum, ut exercitui diem primam quamque diceret ad conveniendum. C. Lucretius prætor, cui classis provincia erat, cum quadraginta quinquere-^mibus ab urbe profectus: nam ex relictis navibus alias in alium usum retineri ad urbem placuit. Præmissus a prætore est frater Lucretius^t cum quinquere-^me una: jussusque, ab sociis ex fœdere acceptis navibus, ad Cephalleniam classi obcurrere. ab Rheginis triremi una, ab Locris duabus, ab Uritibus quatuor, præter oram Italiæ supervectus Calabriae extremum promontorium in Ionio mari, Dyrrhachium trajicit. Ibi decem ipsorum Dyrrhachinorum, duodecim Issæorum, quinquaginta

Legati Persei auditi.

Excedere Italia jussi.

Lucretius Pr. in Græciam navigat.

^a ea Bekk.

^r eo del. Gron. Crev.

^s trecenti Emd.

^t M. Lucretius Crev. Kreyss. Bekk.

tores secutum esse Livium, quam quos secutus est in ipsa re narranda, supra l. V. c. 27. Gronovius legi posse putat *proditorem liberorum magistrum*.

52 *Et eodem rursus in Græciam*] Tolle duas postremas voces, manifestum glossema, interpretando rē eodem inepte additum. Idem plane vitium irrepserat supra l. XXXVII. c. 19, eodem *Adramyttium*, ubi itidem nomen urbis tollendum esse monuimus. Hic videtur præ-

terea excidiisse numerus quinquere-^mium.

53 * *Thebis*] Thebis manens, Thebas tenens.

54 * *Relata*] Iterata.

55 *Frater M. Lucretius*] In vulgatis hic prætoris frater caret prænominē. Restitutum ei est hoc loco ex auctoritate Gronovii, qui observavit eum appellari M. Lucretium, infra c. 56.

U. C. 581. quatuor Gentii regis lembos nactus, simulans se credere, eos
 A. C. 171. in usum Romanorum comparatos esse, omnibus abductis, die tertio Corcyram, inde protinus in Cephalleniam trajicit. C. Lucretius prætor ab Neapoli profectus, superato freto, die quinto in Cephalleniam transmisit. Ibi stetit classis, simul opperiens, ut terrestres copię trajicerentur, simul, ut onerarię, ex agmine suo per altum dissipatę, consequerentur.

Licinius
 Coa. profi-
 ciscitur in
 Macedo-
 niam.

XLIX. Per hos forte dies P. Licinius consul, votis in Capitolio nuncupatis, paludatus ab urbe profectus est. Semper quidem ea res cum magna dignitate ac majestate geritur: præcipue tamen convertit oculos animosque, quum ad magnum nobilemque, aut virtute aut fortuna, hostem, euntem consulem prosequuntur. Contrahit enim non "officii modo cura, sed etiam studium spectaculi, ut videant ducem suum, cujus imperio consilioque "summam rempublicam tuendam permiserunt. Subit deinde cogitatio animum, qui belli casus, quam incertus fortunę eventus, communisque Mars belli sit: adversa, secunda, quęque inscitia et temeritate ducum clades sæpe acciderint; quę contra bona prudentia et virtus adtulerit. Quem scire mortalium, utrius mentis, utrius fortunę consulem ad bellum mittant? triumphantemne mox cum exercitu victore scandentem^t Capitolium ad eosdem Deos, a quibus proficiscatur, visuri; an hostibus eam præbituri lætitiā sint? Persi autem regi, adversus quem ibatur, famam et bello clara Macedonum gens, et Philippus pater, inter multa prospere gesta Romano etiam nobilitatus bello, præbebat; tum ipsius Persei numquam, ex quo regnum accepisset, desitum belli expectatione celebrari nomen. cum his cogitationibus omnium ordinum homines proficiscentem consulem prosecuti sunt. Duo consulares tribuni militum cum eo missi, C. Claudius, Q. Mucius; et tres inlustres juvenes, P. Lentulus, et duo Manlii Acidini. alter "M. Manlii, alter L. Manlii filius erat. Cum iis consul Brundisium ad exercitum, atque inde, cum omnibus copiis transvectus, ad Nymphæum in Apolloniati agro posuit castra.

Perseus
 consilium
 habet.

L. Paucos ante dies Perseus, postquam legati, ab Roma regressi, præciderant spem pacis, consilium habuit. Ibi "aliquamdiu diversis sententiis certatum est. Erant, quibus vel stipendium pendendum, si injungeretur, vel agri parte cedendum, si multarent; quidquid denique aliud pacis causa patendum esset, non recusandum videretur, nec committendum, ut in aleam tanti casus se regnumque daret. *Si possessio haud*

^t add. in Kreyss. Bekk.

56 *Officii*] Privati: * ut cuique cum eo qui proficiscitur privatim aut amicitia, aut cognatio, aut alia aliqua necessitudo est.

57 *Summam rempublicam*] Et hic, quemadmodum supra c. 33, inversę erant literę P. R. pro R. P.

58 *M. Manlii*] Atqui supra, l. VI. c. 20, memoravit Livius gentis Manlii decreto cautum esse, ne quis deinde *M. Manlius* vocaretur. Itaque hic vitium est in prænominē.

59 *Aliquamdiu diversis*] Sic recte Sigonius pro *aliquam diversis*.

ambigua regni maneret, multa diem tempusque adferre posse, U. C. 581.
quibus non amissa modo recuperare^u, sed timendus ultro iis A. C. 171.

esse, quos nunc timeret, posset. Ceterum multo major pars ferocioris sententiæ erat: Quidquid cessisset, cum eo simul regno protinus cedendum esse, adfirmabant. Neque enim Romanos pecunia aut agro egere: sed hoc scire, quam omnia humana, tum maxima quæque et regna et imperia sub casibus multis esse.

*⁶⁰ Karthaginiensium opes fregisse sese, et cervicibus eorum præpotentem finitimum regem inposuisse: Antiochum progeniemque ejus ⁶¹ ultra juga Tauri remotum^z. Unum esse Macedoniae regnum, et regione propinquum, et quod, ⁶² sicubi populo Romano^y sua fortuna labet, antiquos animos regibus suis videatur posse facere. Dum integræ res ⁶³ * * apud^z animum suum Persea debere, utrum, singula concedendo, nudatus ad extremum opibus extorrisque regno, Samothraciam aliamve quam insulam petere ab Romanis, ubi privatus superstes regno suo in contemptu atque inopia consenescat, malit: an, armatus vindex fortunæ dignitatisque suæ, ita ut^a viro forti dignum sit, patiatur, quodcumque casus belli tulerit; aut victor liberet orbem terrarum ab imperio Romano. Non esse admirabilius Romanos Græcia pelli, quam Hannibalem Italia pulsum esse. neque, Hercule, videre, quî conveniat, fratri, adfectanti per injuriam regnum, summa vi restitisse; alienigenis bene parto eo cedere. ⁶⁴ Postremo ita bello et pace quæri, ut inter omnes conveniat, nec turpius quidquam esse, quam sine certamine cessisse regno; nec præclarius quidquam, quam pro dignitate ac majestate omnem fortunam expertum esse.*

LI. Pellæ, in vetere regia Macedonum, hoc consilium erat. Geramus ergo, inquit, *Diis bene juvantibus, quando ita videtur, bellum*: literisque circa præfectos dimissis, Citium (Macedoniæ oppidum est) copias omnes contrahit. ipse centum hostiis sacrificio regaliter ⁶⁵ Minervæ, quam vocant Alcidem, confecto^b, cum purpuratorum et satellitum manu profectus Citium est. eo jam omnes Macedonum externorumque auxi-

^u recipere Kreyss. Bekk. ^z emotum Emd.

^z res [sint, cogitare] apud Crev. res del. Bekk.

ut Bekk.

^b Alcimedon, facto Kreyss. Bekk.

^y populus Romanus Gron. Crev.

^a suæ, aut, ut Kreyss. suæ,

⁶⁰ *Carthaginiensium opes fregisse*] Vox sese redundat, et videtur nata esse ex vitiosa repetitione ultimarum litterarum verbi præcedentis.

⁶¹ *Ultra juga Tauri remotum*] Hic quoque, ut c. 42 supra, magis placeret emotum.

⁶² *Sicubi populus Romanus sua fortuna labet*] Recte videtur emendare Clericus, *Sicubi populo Romano sua fortuna labet*. Atque id quidem eo facilius admitti debet, quod P. R. aut additis pauculis litteris Pop. Rom. scribere vulgo solebant.

⁶³ *Sint, cogitare*] Has duas voces adjicit Sigonius explendo sensui.

⁶⁴ *Postremo ita bello et pace quæri*] Locus corruptus: cujus sensum ægre, verba nullo-

modo assequi nos posse speramus. Ceterum ex particulis ita . . . ut videtur inferri posse, aliquid priore membro dictum fuisse, quod aliquatenus adversaretur iis quæ in secundo membro dicuntur: prorsus quasi priori membro præfixum esset *quodammodo*, alteri tamen. Itaque suspicamur hanc fuisse Livii mentem, ut significare voluerit, ita potiore esse bello pacem, ut tamen inter omnes conveniat, etc.

⁶⁵ *Minervæ, quam vocant Alcidem*] Probabilis videtur Turnebi conjectura, qui legit *Alcidemum*, id est, populi robur. In hanc mentem eum deduxerunt alia quædam Minervæ cognomina huic affinia, ut *Λαόσαγ*, populi salus, *Ἀλκιμάχη*, fortiter pugnans.

U. C. 581.
A. C. 171.
Copias Per-
sei.

liorum convenerant copiae. Castra ante urbem ponit, omnesque armatos ⁶⁶ in campo struxit. ⁶⁷ Summa omnium quadraginta^c millia armata fuere: quorum pars ferme dimidia phalangitæ erant. ⁶⁸ Hippias Berœæus præerat. Delecta deinde et viribus et robore ætatis, ex omni cætratorum numero, duo erant agemata: hanc^d ipsi legionem vocabant. Præfectos habebant Leonatum^e et Thrasippum ⁶⁹ Eulyestas. Ceterorum cætratorum, trium ferme millium hominum, dux erat Antiphilus Edessæus. Pæones, et ex ⁷⁰ Parorea et Parstrymonia (sunt autem ea loca subjecta Thraciæ) et Agrianes, admixtis etiam ⁷¹ Thracibus incolis, trium millium ferme et ipsi expleverunt numerum. Armaverat contraxeratque eos Didas Pæon, qui adolescentem Demetrium occiderat. Et armatorum duo millia Gallorum erant, præfecto Asclepiodoto. Ab Heraclea ex Sintiis tria millia Thracum liberorum suum ducem habebant. Cretensium par pene numerus suos duces sequebatur: Susum Phalararneum et Syllum Gnoesium. Et Leonides Lacedæmonius quingentis ex Græcia, mixto generi hominum, præerat. Regii is generis ferebatur; exsul, damnatus frequenti concilio Achæorum, literis ad Persea deprensus. Ætolorum et Bœotorum, qui non explebant plus quam quingentorum omnes numerum, Lyco Achæus præfectus erat. Ex his mixtis tot populorum, tot gentium auxiliis, duodecim millia armatorum ferme efficiebantur. Equitum ex tota Macedonia contraxerat tria millia. Venerat eodem Cotys, Seuthæ filius, rex gentis Odrysarum, cum mille delectis equitibus, pari ferme peditum numero. Summa^f totius exercitus triginta novem millia peditum erant, quatuor equitum. Satis constabat, ⁷² secundum eum exercitum, quem Magnus Alexander in Asiam trajecit, numquam ullius Macedonum regis copias tantas fuisse.

LII. Sextus et vicesimus annus agebatur, ex quo petenti

^c add. tria Kreyss. Bekk.

^e Leonatum Eæd.

^d duo millia erant: agema hanc Eæd.

^f ita summa Eæd.

66 *In campo struxit*] Melius videretur Gronovio *instruxit*.

67 *Summa omnium*] Vel hic intelligendi sunt soli pedites, vel numerus male conceptus est, legendumque *quadraginta tria millia*. Vid. hoc ipso capite versus finem.

68 *Hippias Berœæus*] Olim *Beræus*: ut et infra legebatur *Antiphilus Edissæus* pro *Edessæus*. Utrumque nomen correxit idem Siginus.

69 *Eulyestas*] Turnebus, *Elymiotas*. Forte *Lycestas*. GRONOVIVS.

70 *Parorea*] Hoc nomen ex vi vocabuli exprimit regionem montibus propinquam. *Parstrymonia* regio est ad Strymonem.

71 *Thracibus incolis*] Thracibus qui in Agrianum regionem transierant, ibique habitabant.

72 *Secundum eum exercitum quem Magnus Alexander*] Ita loquitur Livius, quasi Alexandri exercitus Persei copias vel superasset numero, vel certe æquasset. Constat tamen ex scriptorum omnium consensu, ipsum illum exercitum Orbis domitorem minus militum habuisse, quam quot secum Perseus ducebat. Plutarcho auctore in Alexandro, copiarum ejus numerum qui maximum edidit, tradunt fuisse quatuor et triginta millium peditum, equitum quatuor. Justinus, l. XI. c. 6, triginta duo ei peditum millia tribuit, quatuor millia et quingentos equites: quam sententiam videtur ipse secutus esse Livius, l. IX. c. 19. Vid. et Freinshem. qui ex priscis monumentis rem diligenter exsequitur, Suppl. in Curtium, l. II. c. 3.

Philippo data pax erat: per id omne tempus quieta Macedonia et progeniem ediderat, cujus magna pars matura militiæ esset, et levibus bellis Thracum adcolarum, quæ exercerent magis, quam fatigarent, sub assidua tamen militia fuerat: et diu meditatam Philippo primo, deinde et Persi, Romanum bellum, omnia ut instructa parataque essent, effecerat. Mota parumper acies, (⁷³ non justo decursu tamen) ne stetisse tantum in armis viderentur: armatosque, sicut erant, ad concionem vocavit. Ipse constitit in tribunali, circa se habens filios duos: quorum major Philippus, natura frater, adoptione filius; minor, quem Alexandrum vocabant, naturalis erat. Cohortatus est milites ad bellum: ⁷⁴ injuriam populi Romani in patrem seque commemoravit: *Illum, omnibus indignitatibus compulsum ad rebellandum, inter adparatum belli fato obpressum: ad se simul legatos, simul milites ad occupandas Græciæ urbes missos. Fallaci deinde conloquio per speciem reconciliandæ pacis extractam hiemem, ut tempus ad comparandum haberent. Consulem nunc venire cum duabus legionibus Romanis, quæ ⁷⁵ ** trecentos⁸ equites habeant, et pari ferme numero sociorum peditum equitumque. Eo ut accedant regum auxilia Eumenis et Masinissæ, non plus septem millia peditum, duo equitum futura. Auditis hostium copiis, respicerent suum ipsi exercitum; quantum numero, quantum genere militum præstarent tironibus, raptim ad id bellum conscriptis, ipsi, a pueris eruditi artibus militiæ, tot subacti atque durati bellis. Auxilia Romanis Lydos, et Phrygas, et Numidas esse: sibi Thracas, Gallosque, ferocissimas gentium. Arma illos habere ea, quæ sibi quisque paraverit pauper miles: Macedonas prompta ex regio adparatu, per tot annos patris sui cura et impensa facta. Commeatum illis quum procul, tum omnibus sub casibus maritimis fore: se et pecuniam et frumentum, præter redditus metallorum, in decem annos seposuisse. Omnia, quæ Deorum indulgentia, quæ regia cura præparanda fuerant⁹, plena cumulatæque habere Macedonas. animum habendum esse, quem habuerint majores eorum; qui, Europa omni domita, transgressi in Asiam, incognitum famæ aperuerint armis orbem terrarum: nec ante vincere desierint, quam ⁷⁶ Rubro mari inclusis, quod vincerent, defuerit. At, Hercule, nunc non de ultimis Indiæ oris, sed de ipsius Macedoniae posses-*

Oratio Persei ad milites.

⁸ quæ [singula sena millia peditum et] trecentos Crev.

⁹ fuerint Bekk.

⁷³ Non justo decursu tamen, ne stetisse tantum] Transponit Muretus: non justo decursu tamen; tantum, ne stetisse in armis viderentur. GRONOVIVS. * Non decurrerunt plane: id tantum edidere motus, quod necesse erat ut non stetisse in armis omnino quieti viderentur.

⁷⁴ Injuriam populi Romani] Magis placeret injurias. Libro II. c. 38, Veteres populi Romani injurias, cladesque gentis Polscorum.

⁷⁵ Singula sena millia peditum et trecentos equites] Quinque primas voces inseruit Cleri-

cus ex mente Gronovii. Manifestum erat aliquid hoc loco deesse. Cur enim Perseus de solis equitibus mentionem faceret? Trecentos reposuit Sigonius pro tricenos.

⁷⁶ Rubro mari] Id est, Indico. Veteres Rubri maris nomine non intelligebant solummodo Arabicum sinum, cui nunc soli hæc appellatio remansit, sed et Persicum sinum, teste Plinio, l. VI. c. 24, atque etiam Indicum mare: ut patet ex hoc loco, et ex Curtio l. VIII. c. 9, in descriptione Indiæ.

A. C. 581. *sione certamen fortunam indixisse. Cum patre suo gerentes*
 U. C. 171. *bellum Romanos "speciosum Græciæ liberandæ tulisse titulum.*
nunc propalam Macedoniam in servitutem petere, ne rex vicinus
imperio sit Romano, ne gens bello nobilis arma habeat. Hæc
enim tradenda superbis dominis esse cum rege regnoque, si
absistere bello, et facere imperata velint.

Macedoniæ
civitates
pecuniam
obferunt.

It in Thes-
saliæ.

LIII. Quum per omnem orationem satis frequenti adsensu subclamatum esset; tum vero ea vociferatio, simul indignantium minitantiumque, partim jubentium bonum animum habere regem, exorta est, ut finem dicendi faceret. "tantum jussis ad iter parare¹, (jam enim dici, movere castra ab Nymphæo Romanos) concione dimissa, ad audiendas legationes civitatum Macedoniæ se contulit. venerat autem ad pecunias, pro facultatibus quæque suis, et frumentum pollicendum ad bellum. Omnibus gratiæ actæ, remissum omnibus; satis regio adparatus ad ea dictum subficere: vehicula tantum imperata, ut tormenta, telorumque missilium ingentem vim præparatam, bellicumque aliud instrumentum veherent. Profectus inde toto exercitu, Eordæam^k petens, ad Begorritem, quem vocant, lacum pōitis castris, postero die in Elimeam ad Haliacmona fluvium processit. Deinde saltu angusto superatis montibus, quos Cambunios vocant, descendit⁷⁹ ad (Tripolim vocant) Azorum, "Pythium, et Dolichen incolentes. Hæc tria oppida paullisper cunctata, quia obsides Larissæis dederant, victa tamen præsentī metu, in deditionem concesserunt. Benigne his adpellatis, haud dubius Perrhæbos quoque idem facturos, "urbem, nihil cunctatis, qui incolebant, primo adventu recipit. "Cyretias oppugnare coactus¹, primo etiam die acri concursu ad portas armatorum est repulsus: postero die omnibus copiis adortus, "in deditionem omnes ante noctem accepit.

LIV. Mylæ, proximum oppidum, ita munitum, ut inexsuperabilis munimenti spes incolas ferociiores faceret, non portas claudere regi satis habuerunt, sed "probris quoque

¹ parari Gron. Crev.

^k Eordeam Eæd.

¹ conatus Gron.

77 Speciosum . . . tulisse titulum] Gronovius legit prætulisse.

78 Tantum jussis ad iter parari] Sigonius emendavit, quum prius legeretur parare.

79 "Ad (Tripolim vocant) Azorum . . . incolentes] Ad incolentes Azorum, Pythium, et Dolichen, quam quidem regionem Tripolim vocant. Tripolis vox Græca est, indicans regiunculam tribus oppidis habitatam.

80 Pythium] Vulgo Pythoum. Mutavit Sigonius ex Plutarcho in Paulo, et Stephano.

81 Urbem, nihil cunctatis] Patet excidisse nomen urbis.

82 Cyretias oppugnare coactus] Sic habuit vetus exemplar. Sigonius jussit legi conatus, quæ infelix emendatio plerosque editos occu-

pavit. Perspicuum tamen est primo nihil minus convenire huic loco, quam verbum conatus. Non enim Cyretias Perseus oppugnare conatus est, sed et oppugnavit revera, et cepit. Deinde non minus clarum est, verbum coactus hic apprime quadrare. Urbem in Perrhæbis Perseus primo adventu receperat. At non eadem facilitate Cyretiis potitus est. Eas oppugnare est coactus, atque etiam primo die repulsus est.

83 In deditionem omnes ante noctem accepit] Vox omnes nullum hic locum habet: ac facile crediderimus eam male natam esse ex propinqua voce omnibus, quæ reperitur in præcedenti membro.

84 Probris . . . jaculati sunt] Gronovius

in ipsum Macedonasque procacibus jaculati sunt. quæ res, U. C. : 81. A. C. 171. quum infestiores hostem ad obpugnandum fecisset, ipsos desperatione veniæ ad tuendos sese acrius accendit. Itaque per triduum ingentibus utrimque animis et obpugnatae sunt, et defensæ. Multitudo Macedonum ad subeundum in vicem praelium haud difficulter succedebat: oppidanos, diem, noctem eosdem tuentes moenia, non vulnera modo, sed etiam vigiliæ et continens labor conficiebat. quarto die quum et scalæ undique ad muros erigerentur, et porta vi majore obpugnaretur; oppidani depulsi muris ad portam tuendam concurrunt eruptionemque repentinam in hostes faciunt. quæ quum iræ magis inconsultæ, quam veræ fiduciæ virium esset, pauci et fessi ab integris pulsi terga dederunt; fugientesque per patentem portam hostes acceperunt. Ita capta urbs ac direpta est. libera quoque corpora, quæ cædibus superfuerunt, venundata. Diruto magna ex parte et incenso oppido profectus, ad Phalannam castra movit: inde postero die Gyrtonem pervenit. Quo quum T. Minucium Rufum et Hippiam, Thessalorum prætorem, cum præsidio intrasse accepisset, ne tentata quidem obpugnatione, prætergressus, "Elatiam et Gonnum, percussis inopinato adventu oppidanis, recepit. Utraque oppida in faucibus sunt, quæ Tempe adeunt^m; magis Gonnus. itaque et firmiore id præsidio tutum equitum peditumque, ad hoc fossa triplici ac vallo munitum, reliquit. Ipse, ad Sycurium progressus, opperiri ibi hostium adventum statuit: simul et frumentari passim exercitum jubet in subjecto hostium agro. namque Sycurium est sub radicibus Ossæ montis. qua in meridiem vergit, subjectos habet Thessaliæ campos: ab tergo Macedoniam atque Magnesiam. Ad has opportunitates accedit summa salubritas et copia, pluribus circumjectis fontibus, perennium aquarum.

LV. Consul Romanus, per eosdem dies Thessaliam cum Coa. ad re- exercitu petens, iter expeditum primo per Epirum habuit: gem vadit. deinde, postquam in Athamaniam est transgressus, asperi ac prope invii soli, cum ingenti difficultate parvis itineribus ægre Gomphos pervenit: cui si, vexatis hominibus equisque, tiro-nem exercitum ducenti acie instructa et loco suo et tempore obstitisset rex, ne Romani quidem abnuunt, magna sua cum clade fuisse pugnatu-
Postquam Gomphos sine certamine ventum est, præter gaudium periculosi saltus superati, contemptus quoque hostium, adeo ignorantium opportunitates suas, accessit. Sacrificio rite perfecto, consul, et frumento dato militibus, paucos ad requiem jumentorum hominumque mora-

^m qua Tempe adeunt Kreyss. qua Tempe adeuntur Bekk.

observat usitatius dici *jaculari aliquid*, vel si utique *probris* retineatur, *joculati*.
pro scopo, ut *Dextera sacras jaculatus arces*; 85 *Elatiam et Gonnum*] Sua his urbibus
vel pro telo, ut *jaculatus puppibus ignes*. Ita- restituit nomina Sigonius. Prius legebatur
que legit vel *probra . . . jaculati sunt*, vel, *Velatias et Connum*.

U. C. 581. tus dies, quum audiret vagari Macedonas effusos per Thes-
 A. C. 171. saliam, vastarique sociorum agros, satis jam reffectum militem
 ad Larissam ducit. Inde, quum tria millia ferme abesset a
 Tripoli, (Sceamⁿ vocant) super Peneum amnem posuit castra.
 Eumenis Per idem tempus Eumenes ad Chalcidem navibus accessit
 adventus. cum Attalo atque Athenæo fratribus, Philetæro fratre relicto
 Pergami ad tutelam regni. inde cum Attalo et quatuor mil-
 libus peditum, mille equitum, ad consulem venit. Chalcide
 relicta duo millia peditum, quibus Athenæus præpositus. Et
 Alia auxi- alia eodem auxilia Romanis ex omnibus undique Græciæ
 lia. populis convenerunt, quorum pleraque (adeo parva erant) in
 oblivionem adducta. Apolloniatae trecentos equites, centum
 pedites miserunt. Ætolorum^a alæ unius instar, quantum in^o
 tota gente equitum erat, venerant: et^p Thessalorum omnis
 equitatus separatus^p erat. non plus quam trecenti erant
 equites in castris Romanis. Achæi juventutis suæ, Cretico
 maxime armatu, ad mille dederunt.

Lucretius
 Pr. in
 Bœotia.

LVI. Sub idem tempus et C. Lucretius prætor, qui navi-
 bus præerat ad Cephalleniam, M. Lucretio fratre cum classe^a
 super Maleam Chalcidem jusso petere, ipse triremem con-
 scendit, sinum Corinthium petens ad præoccupandas in Bœotia
 res. tardior ei navigatio propter infirmitatem corporis fuit.
 M. Lucretius, Chalcidem adveniens, quum a P. Lentulo Ha-
 liartum obpugnari audisset, nuncium, prætoris verbis, qui
 abscedere eum inde juberet, misit. Bœotorum juventute,
 quæ pars cum Romanis stabat, eam rem adgressus legatus, a
 mœnibus abscessit. Hæc soluta obsidio locum alteri novæ
 obsidioni dedit. namque extemplo M. Lucretius cum exercitu
 navali, decem millibus armatorum, ad hoc duobus millibus
 regionum, qui sub Athenæo erant, Haliartum circumscdit:
 parantibusque jam obpugnare, supervenit a Creüsa prætor.
 Ad idem fere tempus et ab sociis naves Chalcidem conven-
 runt: duæ Punicæ quinqueremes, duæ ab Heraclea ex Ponto
 triremes, quatuor Chalcedone, totidem Samo, tum quinque
 Rhodiæ quadriremes. Prætor^q, quia nusquam erat maritimum
 bellum, remisit sociis. et Q. Marcius Chalcidem navibus
 venit, Alope capta, Larissa, quæ Cremaste dicitur, obpugnata.
 Quum hic status in Bœotia esset, Perseus, quum ad Sycurium
 (sicut ante dictum est) stativa haberet, frumento undique
 circa ex agris convecto, ad vastandum agrum Pheræorum
 misit: ratus ad juvandas sociorum urbes longius ab^r castris

ⁿ Sceam Kreyss. Bekk.

^o ab Eæd.

^p speratus Bekk.

^q has prætor Kreyss. Bekk.

^r a Eæd.

86 * *Alæ unius instar*] Ex vi verborum, imago ac species unius alæ: id est, una prope-
 modum ala. *Ala* apud Romanos trecento-
 rum ferme equitum erat.

87 *Thessalorum omnis equitatus separatus erat*] Huc illuc sparsus: quia nempe, quum

in Thessalia bellum gereretur, per omnem
 regionem distribuerant sese, ut varias ejus
 partes adversus præsentem hostem tuerentur.

88 * *Super Maleam*] Superando Maleam
 promontorium.

abstractos deprehendi Romanos posse. Quos quum eo tumultu U. C. 581. nihil motos animadvertisset, ⁸⁸prædam quidem, præterquam A. C. 171. hominum, (pecora autem maxime omnis generis fuere) divisit ad epulandum militibus.

LVII. Sub idem deinde tempus consilium et consul et rex ^{Perseus in Romanos ducit.} habuerunt, unde bellum ordirentur. ⁸⁹Regis creverunt ^{*} animi vastatione concessa sibi ab hoste Pheræi agri. itaque eundem inde ad castra, nec dandum ultra spatium cunctandi, censebat. Et Romani censebant, cunctationem suam infamem apud socios esse, maximopere indigne ferentes, non latam Pheræis opem. Consultantibus, quid agerent, (aderant autem Eumenes et Attalus in consilio) trepidus nuncius adfert, hostem magno agmine adesse. Consilio dimisso, signum extemplo datur, ut arma capiant. Interim placet, ex regiis auxiliis centum equites et parem numerum jaculatorum peditum exire. ⁹¹Perseus hora ferme diei quarta, quum paullo plus mille passus abesset a castris Romanis, consistere signa peditum jussit. ⁹²prægressus ipse cum equitibus ac levi armatura, et Cotys cum eo ducesque aliorum auxiliorum præcesserunt. Minus quingentos passus ab castris aberant, quum in conspectu fuere hostium equites: duæ alæ erant magna ex parte Gallorum, (Cassignatus præerat) et levis armaturæ centum fere et quinquaginta Mysi aut Cretenses. Constitit rex, incertus quantum esset hostium. Duas inde ex agmine turmas Thracum, duas Macedonum, cum binis Cretensium cohortibus et Thracum, misit. Prælium, quum pares numero ^{Equestre prælium.} essent, neque ab hac aut illa parte nova auxilia subvenirent, incerta victoria finitum est. Eumenis ferme triginta interfecti; inter quos Cassignatus dux Gallorum cecidit. et tunc quidem Perseus ad Sycurium copias reduxit. postero die circa eandem horam in eundem locum rex copias admovit, plaustriis cum aqua sequentibus. nam duodecim millium passuum via omnis sine aqua, et plurimi pulveris erat: adfectosque siti, si ⁹³primo in conspectu dimicassent, pugnatuos fuisse adparebat. Quum Romani quiescent, stationibus etiam intra vallum reductis, regii quoque in castra redeunt. Hoc per aliquot dies fecerunt, sperantes fore, ut Romani equites abeuntium novissimum agmen adgrederentur. inde certamine orto, quum longius a castris eos eliciissent, facile, ubiubi

^{*} creverant Bekk.

⁸⁸ *Prædam quidem*] Vacat particula *quidem*. Gronovius suspicatur legendum, *præda quod erat*.

⁹⁰ *Regis creverunt animi*] Magis placeret, *Regi creverant animi*.

⁹¹ *Perseus hora ferme diei quarta*] Adjecit Sigonius vocem *hora*, quæ commode abesse non poterat.

⁹² *Prægressus ipse . . . et Cotys cum eo du-*

cesque . . . præcesserunt] Manifestum est vacare ultimam vocem.

⁹³ *Primo in conspectu*] Statim atque hostis conspectus erat. Ad pugnam die proxime præcedenti affecti siti venissent, si statim atque conspexerant hostem dimicassent. Ceterum non explicat Livius, cur aut unde sitim, intervallo facto, levarint.

U. C. 581. essent, se, qui equitatu et levi armatura plus possent, conver-
A. C. 171. suros aciem.

Perseus
equitatum
omnem ad
castra hos-
tium ducit.

Consulis
acies.

LVIII. Postquam inceptum non succedebat, castra propius hostem movit rex, et a quinque millibus passuum communiit. inde, luce prima in eodem, quo solebat, loco peditum acie instructa, equitatum omnem levemque armaturam ad castra hostium ducit. Visus et plurium¹ et propior solito pulvis trepidationem in castris Romanis fecit. Et primo vix creditum nuncianti est, quia prioribus continuis diebus nunquam ante horam quartam hostis adparuerat. tum solis ortus erat. Deinde ut plurium clamore et cursu a portis dubitatio exemta est, tumultus ingens oboritur. tribuni, praefectique, et centuriones in praetorium; miles ad sua quisque tentoria discurrit. Minus quingentos passus a vallo instruxerat Perseus suos circa tumulum, quem Callicinum vocant. Laevo cornu Cotys rex praerat cum omnibus suae gentis: equitum ordines levis armatura interposita distinguebat. In dextro cornu Macedones erant equites: intermixti turmis eorum Cretenses. "Huic armaturae Milo" Berceæus, equitibus et summæ partis ejus Meno Antigoniensis praerat. "Proximi cornibus constiterant regii equites, et mixtum genus, delecta plurium gentium auxilia: "Patrocles Antigoniensis hic² et Pæoniæ praefectus Didas erant praepositi. Medius omnium rex erat. circa eum "agema, quod vocant, equitumque "sacræ alæ. Ante se statuit funditores jaculatoresque: quadringentorum manus utraque numerum expleverat³. Ionem Thessalonicensem et Timanora Dolopem iis praefecit. sic regii constiterant. "Consul, intra vallum peditum acie instructa, et ipse equitatum omnem cum levi armatura misit⁴. pro vallo instructi sunt. Dextro cornu praepositus C. Licinius Crassus, consulis frater, cum omni Italico equitatu, velitibus intermixtis: sinistro M. Valerius Lævinus sociorum ex Græcis populis equites habebat, ⁵ ejusdem gentis levem armaturam. Mediam autem aciem⁶ cum delectis equitibus extraordinariis

¹ plurimus Kreyss. Bekk.

² Medon Emd.

³ hic Crev. Bekk.

⁴ explebat Kreyss. Bekk.

⁵ emisit Gron. Crev. Bekk.

⁶ add. et Kreyss. Bekk.

94 *Huic armaturæ*] Milo, sive Midon, sic enim olim hic legebatur, praerat levi armaturæ Cretensium. Equitibus praerat Meno Antigoniensis, et insuper summam imperii in hac parte, id est, in dextro cornu, habebat.

95 * *Proximi cornibus*] Intellige hos locatos fuisse inter cornua et mediam aciem, in qua rex erat.

96 *Patrocles Antigoniensis hic*] Sic jussit legi Gronovius. Vulgo *hic*.

97 *Agema*] Sic vocavit Livius, l. XXXVII. c. 40, alam mille equitum: supra c. 51, pedestrem manum, cetratorum nempe legionem. Suidæ *agema* est agmen antecedens regem, e

selectis equitibus et peditibus. * Hic potius equites intelligendi videntur. Pugna enim de qua agitur, plane equestris fuit; nec pedites habuit, nisi leviter armatos.

98 *Sacræ alæ*] Vid. not. 28, ad c. 66, infra.

99 *Consul intra vallum*] Olim *proconsul*. Correxerit Sigonius.

1 *Cum delectis equitibus extraordinariis*] Qui sint equites *extraordinarii*, explicavimus ad l. XXVII. c. 12. Ceterum vox *delectis* hic suspecta nobis est. Neque enim *extraordinarii* equites tam multi erant, ut pars eorum sufficeret ad tuendam mediam aciem. Itaque vox *delectis* videtur eradenda esse, tanquam ap-

tenebat Q. Mucius. ducenti equites Galli ante signa horum U. C. 581. instructi, et de auxiliis Eumenis Cyrtiorum gentis trecenti. A. C. 171. Thessali quadringenti equites parvo intervallo ^a super lævum cornu locati. Eumenes rex Attalusque cum omni manu sua ab tergo inter postremam aciem ac vallum steterunt.

LIX. In hunc modum maxime instructæ acies, par ferme utrimque numerus equitum ac levis armaturæ, concurrunt, a funditoribus jaculatoribusque, qui præcesserunt, prælio orto. Primi omnium Thraces, haud secus quam diu claustris re- Prælium. tentæ feræ, concitati ^b cum ingenti clamore in dextrum cornu, Italicos equites, incurrerunt; ut usu belli et ingenio inpavida gens turbaretur. gladiis ^c hastas petere pedites, nunc ^d succidere crura equis, nunc ilia subfodere. ^e Perseus, in mediam invectus aciem, Græcos primo inpetu avertit: quibus quum ^f gravis ab tergo instaret hostis; Thessalorum equitatus, qui a lævo cornu brevi spatio disjunctus in subsidiis fuerat extra concursum, primo spectator certaminis, deinde, inclinata re, maximo usui fuit. Cedentes enim sensim integris ordinibus, postquam se Eumenis auxiliis adjunxerunt, et cum eo tutum inter ordines suos receptum sociis fuga dissipatis dabant, et, quum minus conferti hostes instarent, progredi etiam ausi, multos fugientium obvios exceperunt. Nec ^g regii, sparsi jam ipsi passim sequendo, cum ordinatis et certo ^h incedentibus gradu manus conserere audebant. ⁱ Quum, victor equestri Rex equestri prælio victor. prælio rex parvo momento si adjuvisset, debellatum esset, opportune ^j adhortanti supervenit phalanx, quam sua sponte, ne audaci cœpto ^k deessent, Hippias et Leonatus ^l raptim

^b ira concitati Kreyss. ita concitati Bekk. Bekk.

^d pedites, ^e nunc Eæd.

parvo momento si adjuvisset, debellatum esse, opportune Eæd.

^c turbarentur. ^f gladiis Kreyss.

^g quum victor equestri prælio rex,

^l Leonnatus Eæd.

posita ab aliquo, qui exponere voluerit sensum vocis *extraordinariis*. Nisi forte legendum est, cum *delectis equitibus et extraordinariis*. Docet enim Polybius, l. VI. morem fuisse, ut ex equitibus extraordinariis rursum aliqui deligerentur, quos vocat ipse *ἐπιλέκτων ἀπολέκτους*, ex *extraordinariis delectos*, qui semper in castris, in agmine, consulibus præsto essent. Hos igitur poterimus hic intelligere, si adjiciamus particulam *et*: sicque et mitior, et fortasse verior erit emendatio.

2 ^a *Super lævum cornu*] Ultra lævum cornu, in subsidiis: quod disertis verbis exprimitur in ipsius pugnae narratione.

3 ^a *Perseus in mediam invectus aciem, Græcos . . . avertit*] Græci non tenebant mediam consulis aciem, sed lævum cornu. Itaque, si nihil hic peccavit librariorum incuria, necesse est ut Perseus intelligatur, post tentatam mediam hostium aciem, invectus esse in lævum cornu.

4 *Gravis*] Sic edidere Gronovii. Quædam aliæ editiones *gravius*: minus concinne. Idem

mendum irrepserat supra l. XXVII. c. 4, atque inde sublatum est, auctoribus scriptis.

5 *Regii, sparsi jam ipsi*] Macedones, qui et ipsi, dum sequuntur fugientes, ordines solverant. Nihil in hunc locum, utpote clari admodum sensus, annotassemus, nisi Dujatius *regios* intellexisset Eumenis milites.

6 *Incedentibus*] Primum exemplar habuit *incidentibus*. Emendavit Sigonius.

7 *Quum, victor equestri prælio rex . . . si adjuvisset, debellatum esset*] Potest quidem exponi: Quum debellatum esset, si rex, qui victor jam equestri prælio erat, parvo momento adjuvisset. Malleamus tamen cum Sigonio et Gronovio legere: *debellaturus esset*.

8 *Adhortanti*] Si adhortabatur suos Perseus ad peragendam victoriam, cur igitur tam bona occasione segniter usus est? An legemus, *adhuc stanti*, necdum receptui canere jubenti? quod paulo post fecit.

9 *Deessent*] Sic maluit Sigonius. Vetus exemplar *deesset*. Sed parum interest.

U. C. 581. adduxerant, postquam prospere pugnassee equitem acceperunt.
 A. C. 171. Fluctuante rege inter spem metumque tantæ rei conandæ, Cretensis Evander, quo ministro Delphis ad insidias Eumenis regis usus erat, postquam ¹⁰ agmen impeditum⁸ venientium sub signis vidit, ad regem adcurrit, et monere institit, *ne elatus felicitate summam rerum temere in non necessariam aleam daret. Si contentus bene re gesta quiesset eo die, vel pacis honestæ conditionem habiturum, vel plurimos belli socios, qui fortunam sequerentur, si bellare mallet.* In hoc consilium pronior erat animus regis. Itaque, conlaudato Evandro, signa referri, peditumque agmen redire in castra jubet; equitibus receptui canere.

Receptui
canit.

Cos. trans
Peneum
castra
transfert.

LX. Cecidere eo die ab Romanis ducenti equites, duo millia, haud minus, peditum; capti ferme ducenti^h equites. ex regiis autem viginti equites quadraginta pedites interfecti. Postquam redire in castra victores, omnes quidem læti, ante alios Thracum insolens lætitia eminebat: cum cantu enim ¹¹ superfixa capita hostium portantes redierunt. Apud Romanos non mœstitia tantum ex male gesta re, sed pavor etiam erat, ne extemplo castra hostis adgrederetur. Eumenes suadere, ut trans Peneum transferret castra; ut pro munimento amnem haberet, dum perculsi milites animos colligerent. Consul moveri flagitio timoris fatendi: victus tamen ratione, silentio noctis transductis copiis, castra in ulteriore ripa communit. Rex, postero die ad laccessendos prælio hostes progressus, postquam trans amnem in tuto posita castra animadvertit, fatebatur quidem peccatum, quod pridie non institisset victis; sed aliquanto majorem culpam esse, quod nocte foret cessatum. nam, ut neminem alium suorum moveret, levi armatura inmissa, trepidantium in transitu fluminis hostium deleri magna ex parte copias potuisse. Romanis quidem præsens pavor demtus erat, in tuto castra habentibus: damnum inter cetera præcipue famæ movebat. et in consilio apud consulem pro se quisque in Ætolos conferebant causam; *ab iis fugæ terrorisque principium ortum. secutos pavorem Ætolorum et ceteros socios Græcorum populorum.* Quinque principes Ætolorum primi¹ terga vertentes conspecti dicebantur. Thessali^k pro concione laudati, ducesque eorum etiam virtutis causa donati.

Perseus
suos donat.

LXI. Ad regem spolia cæsorū hostium referebantur. dona^l ex his, aliis arma insignia, aliis equos, quibusdam cap-

⁸ agmen peditum Kreyss. Bekk.

^h capti sexcenti ferme Eæd.

¹ Ætolorum, qui primi Eæd.

^k dicebantur, Romam missi. Thessali Eæd.

^l donat Kreyss.

¹⁰ Agmen impeditum] Observat Perizonius phalangem nullo modo impeditam dici potuisse, quæ supra c. 58 dicitur stetisse instructa eo loco quo solebat, parata ad pugnam, ut ex tota narratione patuit. Itaque legit agmen peditum.

Paulo post de eadem phalange: peditumque agmen redire in castra jubet.

¹¹ Superfixa capita] Videtur excidisse hastis, aut aliud teli nomen. GRONOVIVS.

tivos dono dabat. scuta erant supra mille quingenta^m; loricae thoracesque¹² mille amplius summam explebant; galearum gladiatorumque et missilium omnis generis major aliquanto numerus. Hæc, per se ampla, pleraqueⁿ multiplicata verbis regis, quæ ad concionem vocato exercitu habuit. *Præjudicatum eventum belli habetis. Meliorem partem hostium, equitatum Romanum, quo invictos se esse gloriabantur, fudistis. Equites enim illis principes juventutis, equites seminarium senatus: inde lectos in Patrum numerum consules, inde imperatores creant. horum spolia paullo ante divisimus inter vos. Nec minorem de legionibus peditum victoriam habetis. quæ, nocturna fuga vobis subtractæ, naufragorum trepidatione passim nantium flumen compleverunt. Sed facilius nobis sequentibus victos Peneum superare erit, quam illis trepidantibus fuit; transgressique extemplo castra obpugnabimus, quæ hodie cepissemus, ni fugissent. Aut, si acie decernere volent, eundem pugna pedestris eventum expectate, qui equitum in certamine fuerit. Et qui vicerant alacres, spolia cæsorum hostium humeris gerentes, ante ora^o sua audivere, ex eo, quod acciderat, spem futuri præcipientes: et pedites, aliena gloria accensi, præcipue qui Macedonum phalangis erant, sibi quoque et navandæ regi operæ, et similem gloriam ex hoste pariendi, occasionem optabant. Concione dimissa, postero die profectus inde¹⁴ ad Mopsium^p posuit castra. tumulus hic inter Tempe et Larissam medius est.*

LXII. Romani, non abscedentes ab ripa Penei, transtulerunt in locum tutiorem castra. Eo Misagenes Numida venit cum mille equitibus, pari peditum numero, ad hoc elephantis duobus et viginti. Per eos dies consilium habenti regi¹⁵ de summa^q, quum jam consedisset ferocia ab re bene gesta, ausi sunt quidam amicorum consilium dare, ut secunda fortuna¹⁶ in conditione^r honestæ pacis uteretur potius, quam, spe vana evectus, in casum inrevocabilem se daret. *Modum inponere secundis rebus, nec nimis credere serenitati præsentis fortunæ, prudentis hominis et merito felicitis esse. Mitteret ad consulem, qui fœdus in easdem leges renovarent, quibus Philippus pater ejus pacem a^s T. Quinctio victore accepisset. Neque finiri bellum magnificentius, quam a^t tam memorabili pugna; neque spem firmiorem pacis perpetuæ dari, quam quæ perculsos*

^m quingena Gron.ⁿ pleraque uncis incl. Bekk.^o an *** ora Bekk.^p Mopselum, et sic semper, Kreyss. Bekk.^q de summa belli Eæd.^r conditionem Eæd.^s ab Eæd.^t ab Eæd.

¹² *Mille amplius summam*] Non intelligimus, cur Gronovius voluerit reponi *millenum*. Optime enim procedere videtur hæc oratio: Loricae thoracesque explebant summam mille thoracum loricarumque, et amplius.

¹³ *Ante ora sua*] Lege cum Gronovio . . . gerentes, facinora, vel decora sua audivere.

¹⁴ *Ad Mopsium*] Correctio Sigonii, Stephano

auctore nixa. Prius ad Mopselum.

¹⁵ * *De summa*] De universo bello. Videtur excidisse vel *re*, vel *rerum*.

¹⁶ *In conditione*] Recte hic quoque Gronovius: *in conditionem honestæ pacis*: * ut honestæ pacis conditio impetraretur.

¹⁷ *Neque finiri bellum magnificentius*] Omnino hic desideramus posse.

U. C. 581. *adverso praelio Romanos molliores factura sit ad paciscendum.*
 A. C. 171. *Quod si Romani tum quoque insita pertinacia æqua adsperserentur, Deos hominesque et moderationis Persei, et illorum per-*
vicacis superbiam, futuros testes. Numquam ab talibus con-
siliis abhorrebat regis animus. itaque plurimum adsensu com-
probata est sententia. Legati, ad consulem missi, adhibito
 Perseus pa- *frequenti consilio, auditi sunt. Pacem petere^u, vectigal,*
 cem petit. *quantum Philippus pactus esset, ¹⁸ daturum Persea Romanis*
pollicentes. urbibus, agris, locisque, quibus Philippus cessisset,
¹⁹ cessurum primum. hæc legati. Submotis his, quum con-
sultarent, Romana constantia vicit in consilio. Ita tum mos
 Frustra. *erat, in adversis vultum secundæ fortunæ gerere, moderari*
animos in secundis. Responderi placuit, Ita pacem dari, si
de summa rerum liberum senatui permittat rex de se deque
universa Macedonia statuendi jus. Hæc quum renunciassent
legati, miraculo ignavis moris pertinacia Romanorum esse; et
plerique vetare, amplius mentionem pacis facere. ultro mox
quæsitu-ros, quod oblatum fastidiant. Perseus hanc ipsam
superbiam, quippe ex fiducia virium esse, timere: et, sum-
mam pecuniæ augens, si pretio pacem emere posset, non
destitit animum consulis tentare. Postquam nihil ex eo,
quod primo responderat, mutabat, desperata pace, ad Sycu-
rium, unde profectus erat, rediit, belli casum de integro
tentaturus.

LXIII. Fama equestris pugnae, vulgata per Græciam, nudavit voluntates hominum. non enim solum, qui partis
 Græci fa- *Macedonum erant, sed plerique, ingentibus Romanorum obli-*
 vent Per- *gati beneficiis, ²⁰ quidam vim superbiamque experti, læti eam*
 seo. *famam acceperere: non ob aliam causam, quam pravo studio,*
quo etiam in certaminibus ludicris vulgus utitur, ²¹ deteriori
atque infirmiori favendo. Eodem tempore in Bœotia summa
 Haliarti *vi Haliartum Lucretius prætor obpugnarat^z: et, quamquam*
 obpugnatio. *nec habebant externa auxilia obsessi, præter Coronæorum*
juniores, qui prima obsidione mœnia intraverant, neque spera-
bant, tamen ipsi animis magis, quam viribus, resistebant. nam
et eruptiones in opera crebro faciebant: et arietem admotum,
libramento plumbi gravatum, ad terram urgebant: ²² et, si

^u petiere Bekk.^z obpugnabat Kreyss. Bekk.

18 *Daturum Persea Romanis pollicentes*] Ultimū verbum videtur esse a mala manu, quæ Livio succurrere voluerit, ne nimirum hiaret oratio. Innumerabilia in loca, talia adminicula infulserat correctorum ignorantia. Vid. supra l. XXX. c. 7, et l. XXXVI. c. 7. Hoc quoque eliminemus licet.

19 *Cessurum primum*] Bene Gronovius: *cessurum et ipsum.*

20 *Quidam vim superbiamque experti*] Recte Gronovius existimat excidisse, *Macedonum:*

vel, si malueris, *Persei, aut regis.* Hic enim Livius loquitur de iis quos Perseo fuisse mirum videri debeat. Nec vero ille in Romanos tam asperis verbis uteretur.

21 *Deteriori atque infirmiori favendo*] Scribe *favendi.* Adhæret enim hoc verbum *re* studio. GRONOVIVS.

22 *Et, si qua declinarent, qui agebant, ictum*] Et, si qua declinarent ictum molis illius plumbæ, qui agebant arietem, ac proinde aliquam muri partem prouerent . . .

qua declinarent, qui agebant, ictum, pro diruto muro novum U. C. 581. tumultuario opere, raptim ²³ ex ipsa ruinæ ⁷ strage congestis A. C. 171. saxis, exstruebant. Quum operibus obpugnatio lentior esset, scalas per manipulos dividi prætor jussit, ut corona undique moenia adgressurus; eo magis subfecturam ad id multitudinem ratus, quod, qua parte palus urbem cingit, nec adtinebat obpugnari, nec poterat. Ipse ab ea parte, qua duæ turres, quodque inter eas muri prorutum fuerat, duo millia militum delectorum admovit; ut eodem tempore, quo ipse transcendere ruinas conaretur, concursu adversus se oppidanorum facto, scalis vacua defensoribus moenia capi parte aliqua possent. Haud segniter oppidani vim ejus arcere parant. nam super stratum ruinis locum, fascibus aridis sarmentorum injectis, stantes cum ardentibus facibus accensuros ea se sæpe minabantur, ut, incendio ²⁴ intersepti ab hoste, spatium ad objiciendum interiorem murum haberent. Quod inceptum eorum fors inpediit. nam tantus repente effusus est imber, ut nec accendi facile pateretur, et exstingueret accensa. Itaque et transitus per distracta fumantia virgulta patuit; et, in unius loci præsidium omnibus versis, moenia quoque pluribus simul partibus scalis capiuntur. In primo tumultu captæ urbis seniores impubesque ²⁵, quos casus obvios obtulit, passim cæsi: armati in arcem confugerunt: et postero die, quum spei nihil superesset, deditione facta, sub corona venierunt. Fuerunt autem duo millia ferme et quingenti: ornamenta urbis statuæ et tabulæ pictæ, et quidquid pretiosæ prædæ fuit, ad naves delatum: urbs diruta a fundamentis. ²⁶ Inde Thebas ductus exercitus: quibus sine certamine receptis, urbem tradidit exsulibus, et qui Romanorum partis erant: adversæ factionis hominum, fautorumque regis ac Macedonum ²⁶ familias sub corona vendidit. his gestis in Bœotia, ad mare ac naves rediit.

LXIV. Quum hæc in Bœotia gererentur, Perseus ad Sycu- Perseus frustra castra Romana incendere vult.
rium stativa dierum aliquot habuit. Ubi quum audisset, raptim Romanos circa ex agris demessum frumentum conveyere, deinde ante sua quemque tentoria spicas fascibus ^a decantem, quo purius frumentum tereret, ingentes acervos per tota castra stramentorum fecisse: ratus incendio opportuna esse, faces, tædamque, et malleolos stuppæ inlitos pice parari

⁷ ruinæ del. Gron.

^a impuberesque Gron. Crev.

^a falcibus Eæd.

²³ *Ex ipsa ruinæ strage*] Gronovianæ editiones omittunt vocem *ruinæ*, quæ exstat in prima omnium editione, et apud Sigonium, teste Hearnio.

²⁴ *Intersepti*] Conjectura Florebelli a Sigonio adoptata. Prius *intercepti*.

²⁵ *Inde Thebas ductus exercitus*] Atqui supra c. 44, Thebani memorantur decrevisse, ut tolleretur regia societas, et fidei legatorum Ro-

manorum civitatem commendavisse: et c. 46, tentati a Perseo, nihil moti sunt. Vel igitur hic alicujus alterius civitatis nomen posuerat Livius, vel aliquid omisit de Thebanis, unde nosse possemus, cur adversus eos Romanus exercitus ducatur.

²⁶ *Familias*] Servos et bona. Vid. not. 45 ad l. III. c. 55, supra.

U. C. 581. jubet: atque ita media nocte profectus, ut prima luce adgres-
 A. C. 171. sus falleret. Nequidquam. primæ stationes obpressæ tumultu
 ac terrore suo ceteros exciverunt^b: signumque datum est
 arma extemplo capiendi; simulque in vallo, ad portas, miles
 instructus erat, et intentus propugnationi castrorum. Per-
 seus et extemplo circumegit aciem, et prima impedimenta ire,
 deinde peditum signa ferri jussit. ipse cum equitatu et levi
 armatura substitit ad agmen cogendum; ratus, id quod acci-
 dit, insecuturos ad extrema ab tergo carpenda hostes. Breve
 certamen levis armaturæ maxime cum procursatoribus fuit.
 equites peditesque sine tumultu in castra redierunt. Demes-
 sis circa segetibus, Romani ad Cranonium^c intactum agrum
 castra movent. Ibi quum securi, et propter castrorum lon-
 ginitatem, et viæ inopis aquarum difficultatem, quæ inter Sy-
 curium et Cranona^d est, stativa haberent; repente prima luce
 in imminentibus tumulis equitatus regius cum levi armatura
 visus ingentem tumultum fecit. Pridie per meridiem profecti
 ab Sycurio erant: peditum agmen sub lucem^e reliquerant in
 proxima planitie. Stetit paullisper in tumulis, elici posse
 ratus ad equestre certamen Romanos: qui postquam nihil
 movebant, equitem mittit, qui pedites referre ad Sycurium
 signa juberet; ipse mox insecutus. Romani equites, modico
 intervallo sequentes, sicubi sparsos ac dissipatos invadere
 possent, postquam confertos abire, signa atque ordines ser-
 vantes, viderunt, et ipsi in castra redeunt.

LXV. Inde, obfensus longinquitate itineris, rex ad Mop-
 sium castra movit; et Romani, demessis Cranonis segetibus,
 in Phalannæum agrum transeunt. Ibi quum ex transfuga
 cognosset rex, sine ullo armato præsidio passim vagantes per
 agros Romanos metere, cum mille equitibus, duobus millibus
 Thracum et Cretensium profectus, quum, quantum adcelerare
 poterat, effuso agmine issent^f, improviso adgressus est Ro-
 manos. juncta vehicula, pleraque onusta, mille admodum
 capiuntur, sexcenti ferme homines. Prædam custodiendam
 ducendamque in castra trecentis Cretensium dedit. ipse, revo-
 cato ab effusa cæde equite et reliquis peditum, ducit ad proxi-
 mum præsidium, ratus haud magno certamine obprimi posse.
 L. Pompeius tribunus militum præerat, qui perculsos milites
 repentino hostium adventu in propinquum tumulum recepit,
 loci se præsidio, quia numero et viribus inpar erat, defensu-
 rus. Ibi quum in orbem milites coëgisset, ut densatis scutis
 ab jactu^g sagittarum et jaculorum sese tuerentur, Perseus,
 circumdato armatis tumulo, alios adscensum undique tentare
 jubet, et cominus prælium conserere, alios eminus tela inge-
 rere. Anceps Romanos terror circumstabat: nam neque

^b excitaverunt Kreyss. Bekk.

^c Crannonium Gron. Crev.

^d Crannona et infra Crannonis Eæd.

^e sub luce Kreyss. Bekk.

^f issent Eæd.

^g iclu Eæd.

conferti pugnare propter eos, qui adscendere in tumulum U. C. 581. conabantur, poterant: et, ubi ordines procursando solvissent, A. C. 171. patebant jaculis sagittisque^h. Maxime²⁷ cestrosphendonis vul- Cestro- nerabantur. hoc illo bello novum genus teli inventum est. sphendonæ descriptio. Bipalme spiculum hastili semicubitali infixum erat, crassitudine digiti: huic ad libramen pinnæ tresⁱ, velut sagittis solent, circumdabantur: funda media duo funalia imparia habebat^k. cum majori sinu libratum funditor habena rotaret, excussum, velut glans, emicabat. Quum et hoc, et alio omni genere telorum, pars vulnerata militum esset, nec facile jam arma fessi sustinerent, instare rex, ut dederent se, fidem dare, præmia interdum polliceri: nec cujusquam ad deditionem flectebatur animus; quum ex insperato jam obstinatis mori spes adfulsit. Nam quum ex frumentatoribus refugientes quidam in castra nunciassent consuli, circumsideri præsidium; motus periculo tot civium (nam octingenti ferme, et omnes Romani erant) cum equitatu ac levi armatura (accesserant nova auxilia, Numidæ pedites equitesque et elephantii) castris egreditur: et tribunis militum imperat, ut legionum signa sequantur. Ipse, velitibus ad firmanda levium armorum auxilia adjectis, ad tumulum præcedit. consulis latera tegunt Eumenes, Attalus, et Misagenes, regulus Numidarum.

LXVI. Quum in conspectu prima signa suorum circumsessis fuerunt, Romanis quidem ab ultima desperatione recreatus est animus: Perseus, cui primum omnium fuerat, ut, contentus fortuito successu, captis aliquot frumentatoribus

^h sagittisque Kreyss. Bekk.

ⁱ huic abiegnæ breves pinnæ tres Emd.

^k habebant Gron.

27 Cestrosphendonis] Hujus teli descriptio quæ sequitur, aliquid habet obscuri: sed multam ei lucem afferunt Græca Polybii verba, ex quibus Livius eam expressit. Illa leguntur apud Suidam, et referuntur a Lipsio, l. IV. Poliorcet. dial. 3, qui ea vertit hoc modo: *Cestrus. Novum hoc inventum bello Persico. Ipsum spiculum bipalme fuit, tubulum habens æqualem mucroni. Huic hastile ligneum insertum erat, longitudine spithamæ mensuram æquans, crassitie, digiti. In hujus medium tres pinnulæ e ligno infigebantur, plane breves. Hoc in funda, quæ duo funalia imparia habebat, in medio utrorumque, amento leviter, et ita ut facile solvi posset, ligatum, imponebatur. Tum igitur in circumactione fundæ intentis funalibus manebat. Quum vero alterum solveretur in emissione, excidens amento suo, velut glans e funda, ferebatur, et cum impetu incidens, quidquid incurrisset valde lædebat. Ad rei totius plenioris expositionem, multa addit Lipsius: ex quibus pauca mutuabimur, plurimis omissis. Ait Livius cestrosphendonem hoc telum dictum: recte. Etsi in Suida pars una vocis modo est, cestrus. Atque solitaria ea duntaxat veruculum et breve telum notat. Compositio Liviana mix-*

tum hoc complectitur, et *telum e funda missum. Bipalme spiculum*, id est, semipedale. Sed in Græco hoc distinctius additur, ipsum mucronem palmi fuisse: auliscum, sive tubulum, item palmi. *Hastile semicubitale*: Polybio σπιθαμῶν. Spithama enim est dimidia pars cubiti, dodrans pedis. Adduntur pinnæ tres, quas Græcus monet e ligno fuisse. *Funda media* est ipsum fundæ medium: latius illud, cui telum sedet. Funalia duo imparia videntur ex Polybio intelligenda, non duo ex utraque parte; sed utrimque unum, alterum brevius. In hanc mentem nos ducunt hæc Polybii verba: *quum alterum e funalibus solveretur in emissione*: quæ videntur indicare, duo omnino fuisse funalia, quorum alterum solveretur, altero retento. Cur autem unum brevius fuerit altero, non satis perspicuum nobis est: nisi forte illud quod remanere debebat in manu funditoris, ideo longius erat, ut certius teneri posset. *Majore sinu* interpretatur Lipsius, majore quam vulgatæ fundæ habere solent. Postremo notandum est id quod a Polybio diserte expressum Livius omisit, de amento, quo telum utiliter illigabatur, ne caderet in rotatu, tum ut vehementius emitterentur.

U. C. 581. occisisque, non tereret tempus in obsidione praesidii; secundum,
 A. C. 171. ea quoque tentata utcumque, quum sciret nihil roboris secum
 esse, dum liceret intacto, abire; et ipse hostium adventum,
 elatus successu, mansit, et, qui phalangem arcesserent, pro-
 pere misit. qua et serius, quam res postulabat, et raptim
 acta, turbati cursu adversus instructos et praeparatos erant
 adventuri. Consul anteveniens extemplo praelium conseruit.
 Primo resistere Macedones; deinde, ut nulla re pares erant,
 amissis trecentis ¹ peditibus, viginti quatuor primoribus equi-
 tum ²⁸ ex ala, quam Sacram vocant, inter quos Antimachus
 etiam praefectus alae cecidit, abire conantur. Ceterum iter
 prope ipso praelio tumultuosius fuit. Phalanx, abs trepido
 nuncio adcita, quum raptim duceretur, primo in angustiis
 captivorum agmini oblata vehiculisque frumento onustis:
²⁹ iis caesis, ³⁰ ingens ³¹ ibi vexatio partis utriusque fuit, nullo
 expectante, utcumque ⁿ explicaretur agmen, sed armatis
 detrudentibus per praecipua impedimenta, (neque enim aliter via
 aperiri poterat) jumentis, quum stimularentur, in turba saevi-
 entibus. Vix ab incondito agmine captivorum expedierant
 sese, quum regio agmini percussisque equitibus obcurrunt.
 Ibi vero clamor jubentium referre signa ruinae quoque ^o prope
 similem trepidationem fecit: ut, si hostes, introire angustias
 ausi, longius insecuti essent, magna clades accipi potuerit.
 Consul, recepto ex tumulo praesidio, contentus modico suc-
 cessu, in castra copias reduxit. Sunt, qui eo die magno
 praelio pugnatum auctores sint. octo millia hostium caesa, in
 his Sopatrum et Antipatrum regios duces: vivos captos cir-
 citer duo millia octingentos, signa militaria capta viginti
 septem. Nec incruentam victoriam fuisse: supra quatuor
 millia et trecentos de exercitu consulis cecidisse: signa
³¹ sinistrae alae quinque amissa.

Perseus in
 Macedo-
 niam redit.

LXVII. Hic dies et Romanis refecit animos, et Persea per-
 culit, ut, dies paucos ad Mopsium moratus, sepulturae maxime
 militum amissorum cura, praesidio satis valido ad Gonnum
 relicto, in Macedoniam reciperet copias. Timotheum quem-
 dam ex regiis praefectis cum modica manu relinquit ad Philam,
 jussum Magnetas et propinquos tentare. Quum Pellam
 venisset, exercitu in hiberna dimisso, ipse cum Cotye Thessa-
 lonicam est profectus. Eo fama adfertur, Atlesbim regulum

¹ trecentis Gron.

^m onustis haesit. ingens Bekk.

ⁿ ut utcumque Kreyss. dum utcumque Bekk.

^o quoque uncis incl. Bekk.

²⁸ Ex ala, quam Sacram vocant] Jam men-
 tio facta est Sacrarum alarum supra c. 58,
 rursusque fiet infra l. XLIV. c. 42. Suspi-
 camur illas equitum alas circa ipsum regem soli-
 tas esse pugnare, ei tuendo speciatim addictas,
 unde et ipsis fortasse Sacrarum nomen indi-
 tum. Nec aliam esse ducimus regiam alam,
 memoratam Livio l. XXXVII. c. 40.

²⁹ Iis caesis] Si hoc referas ad vehicula,

ineptum est; si ad captivos, parum verisimile.
 Aliquid mendi latere videtur.

³⁰ Ingens ibi vexatio partis utriusque] Tum
 phalangis, tum Cretensium, qui deducebant
 captivos et praedam. In iis quae sequuntur
 particula dum ex Gronovii mente adjecta est.

³¹ Sinistrae alae] Sinistri sociorum peditum
 corporis.

Thracum, et Corragum Eumenis præfectum, in Cotyis fines U. C. 581. inpetum fecisse: et regionem, Marenen quam vocant, cepisse. A. C. 171. Itaque, dimittendum Cotyn ad sua tuenda ratus, magnis proficiscentem donis prosequitur. ³²ducenta talenta, semestre stipendium, equitatui numerat, ³³quum primo annum dare constituisset. Consul, postquam profectum Persea audivit, ad Gonnum castra movet, si potiri oppido posset. Ante ipsa Tempe in faucibus situm, Macedoniæ claustra tutissima præbet, et in Thessaliam opportunum Macedonibus decursum. Quum et loco et præsidio valido ³⁴inexpugnabilis res esset, abstitit incepto. In Perrhæbiam flexis itineribus, Malloea primo inpetu capta ac direpta, Tripoli aliaque Perrhæbia recepta, Larissam rediit. inde Eumene atque Attalo domum remissis, Misagenem Numidasque in hiberna in proximis Thessalis ^purbibus distribuit. et partem exercitus ita per totam Thessaliam divisit, ut et hiberna commoda omnes haberent, et præsidio urbibus essent. Q. Mucium legatum cum duobus millibus ad obtinendam Ambraciam misit. Græcarum civitatum socios omnes præter Achæos dimisit. cum exercitus parte profectus in Achaïam Phthiotim, Pteleum desertum fuga oppidanorum diruit a fundamentis, Antrona voluntate colentium recepit. Ad Larissam deinde exercitum admovit. urbs deserta erat; in arcem omnis multitudo concesserat: eam obpugnare adgreditur. Primi omnium Macedones, regium præsidium, metu excesserant. a quibus relictī oppidani in deditionem extemplo veniunt. Dubitari inde, utrum Demetrias prius adgredienda foret, an in Bœotia ³⁵adspiciendæ ^q res. Thebani, vexantibus eos Coronæis, in Bœotiam arcessebant. ad horum preces, quia hibernis aptior regio, quam Magnesia erat, in Bœotiam duxit.

Cos. in
hiberna se
confert.

^p *Thessalia* Gron. Crev.

^q *adipiscendæ* Eæd.

³² *Ducenta talenta*] *Marcas* argenti nostrates 18,750.

³³ *Quum primo annum dare constituisset*] Semestre tantum stipendium numeravit, quamvis primo pollicitus esset solidum iis totius anni stipendium persolutum iri. Hac re notatur Persei avaritia.

³⁴ *Inexpugnabilis res*] *Lege* cum Gronovio *urbs*.

³⁵ *Adipiscendæ res*] *Displicet* rō *adipiscendæ*. An *adspiciendæ*? quemadmodum supra c. 37. *Inde Bœotiam atque Eubœam adspicere jussi*.

EPITOME LIBRI XLIII.

PRÆTORES aliquot, eo quod avare et crudeliter provincias administrassent, damnati sunt. **P. Licinius Crassus** proconsul complures in Græcia urbes expugnavit, et crudeliter diripuit. ob id captivi, qui ab eo sub corona venierant, ex senatusconsulto postea restituti sunt. Item a præfectis ¹ classium Romanarum multa inpotenter in socios facta. Res præterea a **Perseo** rege in Thracia prospere gestas continet, ² victis Dardanis et Illyrico, cujus rex erat **Gentius**. **Motus**, qui in Hispania ab **Olonico** factus erat, ipso interemto consedit. **M. Æmilius Lepidus** a censoribus princeps in senatu lectus.

¹ *Classium Romanarum*] Sic Andreas, Sigonius, alique: melius quam quomodo Gronovianæ editiones habent, *Romanorum*.

² *Victis Dardanis, et Illyrico, cujus rex erat Gentius*] Hæc parum accurata sunt, sive in librariis culpa, sive in ipso epitomarum auctore

resideat. Aliquot Illyriorum oppida cepit Perseus, ut memoratur infra capp. 18, 19, et 20. At non vicit Illyricum; multo minus eam Illyrici partem cujus rex erat Gentius, quem in societatem belli perlicere summopere studebat.

T. LIVII PATAVINI

LIBER XLIII.

U. C. 581.
A. C. 171.
Gesta in
Illyrico.

Cassii Coe.
res gestæ.

EADEM æstate, qua in Thessalia ¹ equestri pugna vicere Romani, ² legatus, in Illyricum a consule missus, opulenta duo oppida vi atque armis coëgit in deditionem: omniaque iis sua concessit, ut opinione clementiæ eos, qui Carnuntem munitam urbem incolebant, adliceret. postquam nec, ut dederent se, compellere, neque capere obsidendo poterat; ne duabus obpugnationibus nequidquam fatigatus miles esset, ³ quas prius intactas urbes reliquerat, diripuit. Alter consul C. Cassius nec in Gallia, quam sortitus erat, memorabile quidquam gessit: et per Illyricum ducere legiones in Macedoniam vano incepto est conatus. Ingressum hoc iter consulem senatus ex Aquileiensiū legatis cognovit: qui, querentes coloniam suam novam et infirmam, necdum satis munitam, inter infestas nationes Istrorum et Illyriorum esse, quum peterent, ut senatus curæ haberet, quomodo ea colonia muniretur, interrogati, vellentne eam rem C. Cassio consuli mandari? responderunt, Cassium, Aquileiam indicto exercitu, profectum per Illyricum in Macedoniam esse. Ea res primo incredibilis visa: et pro se quisque credere, Carnis forsitan aut Istris bellum inlatum. Tum Aquileienses, nihil se ultra scire, nec audere adfirmare, quam triginta dierum frumentum militi datum; et duces, qui ex Italia itinera in Macedoniam nossent, conquisitos abductosque. Enimvero senatus indignari, tantum consulem ausum, ut suam provinciam relinqueret, in alienam transiret; exer-

¹ *Equestri pugna vicere Romani*] Victi fuerant Romani eo prælio quod describitur c. 59 libri præcedentis: superiores fuere eo quod refertur c. 66. Itaque legit Gronovius: *equestri pugna primum victi, deinde vicere Romani*. Sed quum prior pugna major multo clariorque fuerit, quam posterior, credimus Livium potius scripsisse, *equestri pugna victi fuere Romani*.

² *Legatus in Illyricum . . . missus*] Excidit nomen legati. Non absurde suspicatur Sigonius Q. Mucium fuisse, de quo paulo ante mentio facta est extremo libro XLII.

³ *Quas prius intactas urbes*] Olim, *quam prius intactam urbem*. Sigonius mutavit, quia duo oppida capta fuerant.

citum novo periculoso itinere inter exteras gentes duceret, U. C. 581. viam tot nationibus in Italiam aperiret. Decernunt frequentes, A. C. 171. ut C. Sulpicius prætor tres ex senatu nominet legatos, qui eo die proficiscantur ex urbe; et quantum adcelerare possent, Cassium consulem, ubicumque sit, persequantur; nuncient, ne bellum cum ulla gente moveat, nisi cum qua senatus gerendum censuerat^a. 'Legati hi profecti, M. Cornelius Cethegus, M. Fulvius, P. Marcius Rex. Metus de consule atque exercitu distulit eo tempore muniendæ Aquileiæ curam.

II. Hispaniæ deinde utriusque legati aliquot populorum in senatum introducti. Ii, de magistratum Romanorum avaritia superbiaque conquesti, nisi genibus ab senatu petierunt, ne se socios foedius spoliari vexarique, quam hostes, patiantur. Quum et alia indigna quererentur, manifestum autem esset, pecunias captas; L. Canuleio prætori, qui Hispaniam sortitus erat, negotium datum est, ut in singulos, a quibus Hispani pecunias peterent^b, quinos 'recuperatores ex ordine senatorio daret, patronosque, quos vellent, sumendi potestatem faceret. Vocatis in curiam legatis recitatum est senatusconsultum, jussique nominare patronos: quatuor nominaverunt, M. Porcium Catonem, P. Cornelium Cn. F. Scipionem, ^c L. Æmilium L. F. Paullum, C. Sulpicium Gallum. ' Cum M. Titinio primum, qui prætor A. Manlio, M. Junio consulibus in citeriore Hispania fuerat, recuperatores sumserunt. Bis ampliatus, tertio absolutus est reus. Dissensio inter duarum provinciarum legatos est orta: citerioris Hispaniæ populi M. Catonem et Scipionem; ulterioris L. Paullum et Gallum Sulpicium patronos sumserunt. Ad recuperatores adducti a citerioribus populis P. Furius Philus, ab ulterioribus M. Matienus. Ille Sp. Postumio, Q. Mucio consulibus triennio ante, hic biennio prius, L. Postumio, M. Popillio consulibus, prætor fuerat. Gravissimis criminibus accusati ambo ampliati: quum dicenda de integro caussa esset, excusati exsilii caussa solum vertisse. Furius Præneste, Matienus Tibur exsulatum abierunt. Fama erat, prohiberi a patronis nobiles ac potentes compellare; auxitque eam suspicionem Canuleius prætor, quod, omissa ea re, delectum habere instituit. dein repente in provinciam abiit, ne plures ab Hispanis vexarentur. Ita, præteritis silentio oblitteratis, in futurum consultum^c ab senatu Hispanis, quod inpetrarunt, 'ne frumenti aestimationem

Hispano-
rum quere-
læ de Mag.
Rom.

^a censuerit Bekk.

^b repeterent Kreyss. Bekk.

^c add. tamen Eæd.

4 *Legati hi profecti*] Sic edidit Gronovii. Prius *legati ii*; unde Sigonius efficiebat *legati III. id est tres*.

5 *Recuperatores*] Vid. not. 52, ad l. XXVI. c. 48.

6 *L. Æmilium, L. F.*] Vetustiores editiones, et indices ex iis confecti, præferunt *M. F.*

7 *Cum M. Titinio . . . recuperatores sumserunt*] Recuperatores sibi dari postularunt, qui inter se et M. Titinium disceptarent; M. Titinio litem intenderunt apud recuperatores.

8 *Ne frumenti aestimationem*] Duo videntur hic distingui frumenti genera, aestimatum et emptum, de quibus fuse disserit Cic. in Verr.

U. C. 581. magistratus Romanus haberet; neve cogeret vicesimas ven-
A. C. 171. dere Hispanos, quanti ipse vellet; et ne præfecti in oppida sua ad pecunias cogendas inponerentur.

Carteia
colonia.

Gulussa et
legati Kar-
thaginien-
ses Romæ.

III. Et alia novi generis hominum ex Hispania legatio venit. ex militibus Romanis et ex Hispanis mulieribus, cum quibus connubium non esset, natos se memorantes, supra quatuor millia hominum, orabant, ut sibi oppidum, in quo habitarent, daretur. Senatus decrevit, *uti nomina sua apud L. Camuleium profiterentur: eorumque si quos manumisisset, eos Carteiam ad oceanum deduci placere.* ¹⁰ *Qui Carteiensium domi manere vellent, potestatem fore, uti numero colonorum essent, agro adsignato.* ¹¹ *Latinam eam coloniam fuisse^d, libertinorumque adpellari.* Eodem tempore ex Africa et Gulussa, Masinissæ regis filius^e, legatus patris, et Karthaginienses venerunt. Gulussa prior in senatum introductus, et, quæ missa erant ad bellum Macedonicum a patre suo, exposuit; et, si qua præterea vellent imperare, præstaturum ¹² merito populi Romani est pollicitus: et monuit Patres conscriptos, ut a fraude Karthaginiensium caverent. *classis eos magnæ parandæ consilium cepisse; specie pro Romanis, et adversus Macedonas: ubi ea parata instructaque esset, ipsorum fore potestatis, quem hostem aut socium habeant^f.*

* * * * *

U. C. 582. IV. *** tantum^g pavorem ingressi castra, ostentantes ca-
A. C. 170. pita, fecerunt, ut, si admotus extemplo exercitus foret, capi castra potuerint. Tum quoque fuga ingens facta est: et erant, qui legatos mittendos ad pacem precibus petendam

^d esse Kreyss. Bekk.

^e Gulussa regulus, Masinissæ filius Eæd.

^f habeant.

Hanc injec Kreyss. habeant. hanc injectis Bekk.

^g * * * tis tantum Kreyss.

¹ III. Primo quidem magistratibus Romanis frumentum in cellam, id est, in domesticum usum, a provincialibus sumere licebat. Ii igitur pro frumento pecuniam sibi numerari jubebant, prædabanturque in eo quod frumentum grandi pretio aestimarent. Unde videntur hic Hispani impetravisse, ut magistratus Romani frumentum ipsum accipere cogerentur, non frumenti aestimationem, id est, pro frumento pecuniam: vel, si quis malit, ne liceret magistratibus Romanis pretium imponere frumento illi quod in cellam sumere poterant, sed, si vellent sibi pro frumento dari pecuniam, aestimatione communi et publica uterentur. Alterum frumenti genus est, emptum. Jubebantur nimirum provinciales certam quamdam frumenti sui partem vendere Romanis. In eam rem magistratus pecuniam e publico accipiebant. Sed ut ex ea aliquid in suum quæstum averterent, vilissimo pretio taxabant frumentum illud quod emere debebant. Hispani igitur, qui vicesimas frumenti sui vendere debebant Romanis, hoc impetrant, ne illas vendere coge-

rentur, quanti vellet magistratus Romanus.

⁹ *Eorumque si quos manumisisset*] Ex his verbis, et appellatione coloniae infra, cui nomen imponitur, *Libertinorum colonia*, inferri debet hos servos fuisse, ac proinde natos ex ancillis. Qui enim non ex legitimo matrimonio nascitur, matrem sequitur ex communi gentium jure. Vid. l. I. Institut. Justiniani, tit. 4. Ac proinde hi hybridæ si nati essent ex liberis mulieribus, liberi et ipsi fuissent, nec proinde manumissione opus habuissent.

¹⁰ *Qui Carteiensium domi manere vellent*] Simile decretum memoravit Livius de Antiatribus, l. VIII. c. 14.

¹¹ *Latinam eam coloniam fuisse*] Lege cum Gronovio esse. Hoc enim ipso tempore illa colonia deducitur.

¹² *Merito populi Romani*] Ut postularent merita populi Romani in Masinissam. Eodem modo locutus est Livius supra XXVIII. 9. *Se vero ea quæ postularent decernere, Patres, merito deorum primum, dein secundum deos, consulum, responderunt.*

censerent: civitatesque complures, eo nuncio audito, in deditionem venerunt. quibus purgantibus sese, culpamque in duorum amentiam conferentibus, qui se ultro ad poenam ipsi obtulissent, quum veniam dedisset praetor; profectus exemplo ad alias civitates, omnibus imperata facientibus, quieto exercitu pacatum agrum, qui paullo ante ingenti tumultu arserat, peragravit. Hæc lenitas praetoris, qua sine sanguine ferocissimam gentem domuerat, eo gratior plebi Patribusque fuit, quo crudelius avariusque in Græcia bellatum, et ab consule Licinio et ab Lucretio praetore, erat. Lucretium tribuni plebis absentem concionibus assiduis lacerabant, quum reipublicæ caussa abesse excusaretur: sed tum adeo vicina etiam inexplorata erant, ut is eo tempore in agro suo Antiati esset, aquamque ex manubiis Antium ex flumine Loracinæ duceret. Id opus ¹³ centum triginta millibus æris locasse dicitur. tabulis quoque pictis ex præda fanum Æsculapii exornavit. Invidiam infamiamque ab Lucretio averterunt ¹⁴ in Hortensium successorem ejus Abderitæ legati, flentes ante curiam, querentesque, *oppidum suum ab Hortensio expugnatum ac direptum esse. Caussam excidii fuisse urbi, quod, quum ¹⁵ centum millia denariûm et ¹⁶ tritici quinquaginta millia modium imperaret, ¹⁷ spatium petierunt^b, quo de ea re et ad Hostilium consulem, et Romam mitterent legatos. Vixdum ad consulem se pervenisse, et audisse oppidum expugnatum, principes securi percussos, sub corona ceteros venisse.* ¹⁸ Indigna¹ senatui visa: decreveruntque eadem de Abderitis, quæ de Coronæis decreverant priore anno; eademque pro concione edicere ¹⁹ Q. Mænium prætorem jusserunt. Et legati duo, C. Sempronius Blæsus, Sex. Julius Cæsar, ad restituendos in libertatem Abderitas missi. Iisdem mandatum, ut et Hostilio consuli et Hortensio prætori nunciarent, senatum Abderitis injustum bellum inlatum, conquirique omnes, qui in servitute sint, et restitui in libertatem, æquum censere.

V. Eodem tempore de C. Cassio, qui consul priore anno fuerat, tum tribunus militum in Macedonia cum A. Hostilio erat, querelæ ad senatum delatæ sunt, et legati regis Gallorum Cincibili venerunt. Frater ejus verba in senatu fecit, questus, Alpinorum populorum agros sociorum suorum depopulatum

U. C. 582.
A. C. 170.

In Lucretium inve-
hantur Tr.
Pl.

Abderitarum quere-
læ de Hor-
tensio.

Querelæ de
Cassio.

^b petierint Kreyss. Bekk.

¹ add. res Emd.

¹³ Centum triginta millibus æris] Assibus 130,000, id est, marcis argenti nostratibus circiter 127.

¹⁴ In Hortensium successorem] Hinc apparet Hortensium hoc anno prætorem fuisse, et classem cum ora Græciæ maritima sortitum esse.

¹⁵ Centum millia denariûm] Marcas argenti 1562, uncias 4.

¹⁶ Tritici quinquaginta millia modium] Modios Parisienses fere 38,542.

¹⁷ Spatium petierunt] Mallet Gronovius petierint.

¹⁸ Indigna senatui visa] Lege cum eodem vel Indigna res senatui visa; vel, Indigna ea senatui visa.

¹⁹ Q. Mænium prætorem] Hic habemus alterius adhuc prætoris nomen: cui jurisdictionem obtigisse patet ex eo quod nunc quoque in urbe sit; peregrinam, ex eo quod collega ejus M. Retius, infra c. 11, ea agat quæ ad prætoris urbani officium pertinebant.

U. C. 562. C. Cassium esse, et inde multa millia hominum in servitutem
 A. C. 170. abripuisse. Sub id^k tempus Carnorum Istrorumque et Iapy-
 dum legati venerunt: *Duces sibi ab consule Cassio primum
 imperatos, qui in Macedoniam ducenti exercitum iter monstra-
 rent: pacatum ab se, tamquam ad aliud bellum gerendum, abisse:
 inde ex medio regressum itinere hostiliter peragrasse fines suos:
 passim rapinasque et incendia facta: nec se ad id locorum scire,
 propter quam causam consuli pro hostibus fuerint.* Et regulo
 Gallorum absenti, et his populis responsum est, *Senatum ea,
 quæ facta querantur, neque scisse futura, neque si sint facta,
 probare. Sed indicta causa damnari absentem consularem
 virum, injurium esse, quum is reipublicæ causa absit.* Ubi ex
 Macedonia redisset C. Cassius, tum, si coram eum arguere vel-
 lent, cognita re senatum daturum operam, uti satisfiat. Nec
 responderi tantum iis gentibus, sed legatos mitti, duos ad
 regulum trans Alpes, tres circa eos populos placuit, qui indi-
 carent, quæ Patrum sententia esset. Munera mitti legatis ex
²⁰ binis millibus æris censuerunt. duobus fratribus regulis
 hæc præcipua, torques duo ²¹ ex quinque pondo auri facti, et
²² vasa argentea quinque ex viginti pondo, et duo equi phale-
 rati cum agasonibus, et equestria arma ac sagula; et comi-
 tibus eorum vestimenta liberis servisque. Hæc missa: illa
 petentibus data, ut denorum equorum iis commercium esset,
 educendique ex Italia potestas fieret. legati cum Gallis missi
 trans Alpes, C. Lælius, M. Æmilius Lepidus: ad ceteros
 populos C. Sicinius, P. Cornelius Blasio, T. Memmius.

Templum
 Urbis
 Romæ.

VI. Multarum simul Græciæ Asiæque civitatum legati
 Romam convenerunt. Primi Athenienses introducti: ii, se,
*quod navium habuerint militumque, P. Licinio consuli et C.
 Lucretio prætori misisse exposuerunt, quibus eos non usos
²³ frumenti sibi centum millia imperasse: quod, quamquam steri-
 lem terram arent, ipsosque etiam agrestes peregrino frumento
 alerent, tamen, ne deessent officio, confecisse; et alia, quæ impe-
 rarentur, præstare paratos esse.* Milesii, nihil præstitisse
 memorantes, si quid imperare ad bellum senatus vellet, præ-
 stare se paratos esse, polliciti sunt. Alabandenses templum
 Urbis Romæ se fecisse commemoraverunt, ludosque anniver-
 sarios ei Divæ instituisse: et ²⁴ coronam auream quinqu-
 aginta pondo, quam in Capitolio ponerent, donum Jovi optimo
 maximo, adtulisse, et scuta equestria trecenta; ea, cui jussis-
 sent, tradituros. Donum ut in Capitolio ponere, et sacrificare

^k idem Kreysa. Bekk.

²⁰ *Binis millibus æris*] Marcis argenti nos-
 tratibus 3, uncia 1.

²¹ *Ex quinque pondo auri*] Septem marcis
 nostratibus, uncias 6, semuncia 1.

²² *Vasa argentea quinque ex viginti pondo*]

Ex marcis nostratibus 31, uncias 2.

²³ *Frumenti centum millia*] Supple,
 modium. Modios Parisienses fere 77,084.

²⁴ *Coronam auream quinquaginta pondo*]
 Marcarum nostratium 78, uncias 1.

liceret, petebant. ²⁵ Hoc¹ Lampsaceni, ²⁶ octoginta pondo U. C. 582.
 coronam adferentes, petebant, commemorantes, *Discessisse se* A. C. 170.
a Perseo, postquam Romanus exercitus in Macedoniam venisset,
quum sub ditione Persei, et ante Philippi fuissent. Pro eo, et
quod imperatoribus Romanis omnia præstitissent, id se tantum
orare, ut in amicitiam populi Romani reciperentur: et, si pax
cum Perseo fieret, exciperentur, ²⁷ ne in regiam potestatem reci-
perentur^m. Ceteris legatis comiter responsum; Lampsacenos
 in sociorum formulam referre Q. Mænius prætor jussus.
 munera omnibus in singulos binum millium æris data. Ala-
 bandenses scuta reportare ad A. Hostilium consulem in Mace-
 doniam jussi. Et ex Africa legati ²⁸ simul Karthaginiensium,
²⁹ tritici decies centum millia et ³⁰ hordei quingenta indicantes
 se ad mare devecta habere, ut, quo senatus censuisset, depor-
 tarent. *Id munus officiumque suum scire minus esse, quam pro*
meritis populi Romani et voluntate sua: ³¹ sed sæpe alias, bonis
in rebus utriusque populi, se gratorum fideliumque socium mune-
ribus functos esse. Item Masinissæ legati, tritici eandem
 summam polliciti, et mille et ducentos equites, duodecim
 elephantos: et, si quid aliud opus esset, utiⁿ imperaret sena-
 tus: æque propenso animo, ac^o quæ ipse ultro pollicitus sit,
 præstaturum esse. Gratia et Karthaginiensibus et regi actæ;
 rogatique, ut ea, quæ pollicerentur, ad Hostilium consulem in
 Macedoniam deportarent. Legatis in singulos binum millium
 æris munera missa.

VII. Cretensium legatis, commemorantibus, se, quantum
 sibi imperatum a P. Licinio consule esset sagittariorum, in
 Macedoniam misisse, quum interrogati non inficiarentur, *apud*
Persea majorem numerum sagittariorum, quam apud Romanos,
militare, responsum est: *Si Cretenses bene ac gnaviter desti-*
narent potiore populi Romani, quam regis Persei, amicitiam
habere, senatum quoque Romanum iis, tamquam certis sociis,
responsum daturum esse. Interea nunciarent suis, placere
senatui, dare operam Cretenses, ut, quos milites ³² intra^p præ-

¹ add. et Kreyss. Bekk.^m reciderent Eæd.ⁿ ut Gron. Crev.^o et Kreyss. Bekk.^p inter Gron.

²⁵ Hoc Lampsaceni] Recte Gronovius: Hoc
 et Lampsaceni.

²⁶ Octoginta pondo] Marcarum Parisiensium
 125.

²⁷ Ne in regiam potestatem reciperentur]
 Lege cum Gronovio reciderent.

²⁸ Simul] Superflua vocula, vel quæ potius
 indicet pluscula excidisse. Fortassis: *legati*
simul Carthaginiensium et Masinissæ venerunt:
Carthaginiensium, tritici etc.

²⁹ Tritici decies centum millia] Nempe mo-
 dium. Modios nostrates paulo plus 770,833.
Hordei quingenta millia modium. Modios
 nostrates plus 385,416.

³⁰ Hordei quingenta] Conjectura Sigonii.

Vetus exemplar habuit *quingenta*.

³¹ Sed sæpe alias] Hæc sane parum cohæ-
 rent cum iis quæ præcedunt. Tamen possumus
 ita accipere, ut Carthaginienses mediocritati
 munerum suorum ideo nunc ignoscendum cen-
 seant, quod sæpe alias, quum bonæ essent res
 utriusque populi, fidelium sociorum officium
 alacrius impleverint: nunc quum solliciti age-
 rent ob hærentem lateri Masinissam, nihil am-
 plius sese posse præstare.

³² Intra præsidia regis] Sic prima editio,
 teste Hearnio, melius quam, ut recentiores,
inter præsidia. Vid. not. 40 ad l. XXXVIII.
 c. 11.

U. C. 582. *sidia regis Persei haberent, eos primo quoque tempore domum*
 A. C. 170. *revocarent.* Cretensibus cum hoc responso dimissis, Chalci-
 Chalciden- denses vocati; ²³ quorum legatio ipso introitu, ob id quod
 ses legati. Mictio ²⁴ princeps eorum pedibus captus lectica est introlatus,
 ultimæ necessitatis extemplo visa res: ²⁵ in qua ita adfecto
 Querelæ de aut data petenti non esset. Quum sibi nihil vivi reliquum,
 Mag. Rom. præterquam linguam ad deplorandas patriæ suæ calamitates,
 præfatus esset, exposuit civitatis primum suæ benefacta et
 vetera, et ea, quæ Persei bello præstitissent ducibus exerciti-
 busque Romanis: tum quæ primo C. Lucretius in populares
 suos prætor Romanus superbe, avare, crudeliter fecisset:
 deinde quæ tum cum maxime L. Hortensius faceret. Quemad-
 modum omnia sibi, etiam iis, quæ patiantur, tristiora, patienda
 esse ducant potius, quam se dedant Persi. *Quod²⁶ ad Lucre-*
tium Hortensiumque adtineret, scire, tutius fuisse claudere portas,
quam in urbem eos accipere. ²⁷ *Qui²⁸ exclusissent eos, Ema-*
thiam, Amphipolim, Maroneam, Ænum, incolumes esse: apud
se templa omnibus ornamentis compilata; ²⁹ spoliataque sacri-
legiis³⁰ C. Lucretium navibus Antium devexisse, libera corpora in
servitutem abrepta, fortunas sociorum populi Romani direptas
esse, et quotidie diripi. Nam, ex instituto C. Lucretii, Horten-
sium quoque in tectis hieme pariter atque æstate navales socios
habere, et domos suas plenas turba nautica esse; versari inter
se³¹, conjuges, liberosque suos, ³² quibus nihil neque dicere pensi³³,
neque facere.

VIII. Arcessere in senatum Lucretium placuit, ut discep-
 taret coram, purgaretque sese. Ceterum multo plura præsens
 audivit, quam in absentem jacta erant; et graviores poten-
 tioresque accessere accusatores duo tribuni plebis, M³⁴.³⁵ Juven-
 tius Thalna et Cn. Aufidius. Ii non in senatu modo eum
 lacerarunt, sed in concionem etiam pertracto, multis objectis
 probris, diem dixerunt. Senatus jussu Chalcidensibus Q.
 Mænius prætor respondit: *Quæ bene meritos sese, et ante, et*
in eo bello, quod geratur, de populo Romano dicant, ea et scire

Senatus
responsum.

²³ Miction Gron. Crev. Micythion Bekk.

Kreyss. Bekk.

²⁴ Quæ Gron.

²⁵ se uncis incl. Bekk.

²⁶ add. sit Kreyss. Bekk.

²⁷ quam fide decedant; sic, quod

²⁸ spoliataque sacrilegii Crev. Kreyss. Bekk.

²⁹ M³⁴. l. M. Crev.

³³ Quorum legatio ipso introitu . . . ultima
necessitatis extemplo visa res] Hæc nobis pingue
quiddam et inelegans redolent. Libenter lege-
remus, deleta voce legatio: Quorum ipso in-
troitu . . . ultima necessitatis extemplo visa res:
ita ut rō quorum penderet ab his verbis ipso
introitu.

³⁴ * In qua] Quoniam ita affectus tamque
male se habens, aut ipse petendam non existi-
masset a civibus suis, aut petens non impetras-
set, excusatione valetudinis, veniam hujus tam
longi tamque laboriosi Chalcide Romam iti-
neris.

³⁵ Qui exclusissent eos] Hæc est vetus lec-
tio. Sigonius legi jussit quæ, propterea quod
nomina urbium sequantur. Sed novum non
est urbes poni pro civibus.

³⁶ Spoliataque sacrilegii] Hanc Gronovii
emendationem admisit in textum Clericus.
Vulgo spoliataque sacrilegiis.

³⁷ Quibus nihil neque dicere pensi, neque
facere] Lege cum Sigonio, quibus nihil neque
dicere pensi sit, neque facere: quemadmodum
supra l. XLII. c. 23, Id illi, cui nihil pensi sit,
facile esse.

vera eos referre senatum, et, perinde ac debeant, grata esse. U. C. 582. *Quæ facta a C. Lucretio, fierique ab L. Hortensio prætoribus* A. C. 170. *Romanis querantur; ea neque facta, neque fieri voluntate senatus, quem non posse existimare? qui sciat, bellum Persi, et ante Philippo patri ejus, intulisse populum Romanum pro libertate Græciæ: "non ut ea a magistratibus sociis atque amicis" paterentur. Literas se ad L. Hortensium prætorem duros esse; quæ Chalcidenses querantur acta, ea senatui non placere: si qui in servitutem liberi venissent, ut eos conquirendos primo quoque tempore, restituendosque in libertatem curaret: sociorum navalium neminem, "præter magistros, in hospitia deduci æquum censere.* Hæc Hortensio jussu senatus scripta. Munera binum millium æris legatis missa, et vehicula Mictioni "publice locata, quæ eum Brundisium commode perverherent. C. Lucretium, ubi dies, quæ dicta erat, venit, tribuni ad populum accusarunt, multamque "decies centum millium æris dixerunt. Comitibus habitis, omnes quinque et triginta tribus eum condemnarunt.

Lucretius
damnatur.

IX. In Liguribus eo anno nihil memorabile gestum. nam nec hostes moverunt arma, neque consul in agrum eorum legiones induxit: et, satis explorata pace ejus anni, "milites duarum legionum Romanarum intra dies sexaginta, quam in provinciam venit, dimisit. sociorum nominis Latini exercitu mature in hiberna Lunam et Pisas deducto, ipse cum equitibus Galliæ provinciæ pleraque oppida adiit. Nusquam alibi, quam in Macedonia, bellum erat: suspectum tamen et Gentium Illyriorum regem habebant. itaque et octo naves ornatas a Brundisio senatus censuit mittendas ad C. Furium legatum Issam, qui cum præsidio duarum Issensium navium insulæ præerat. duo millia militum in eas naves sunt inposita, quæ Q. Mænius* prætor ex senatusconsulto in ea parte Italiæ, quæ objecta Illyrico est, conscripsit: et consul Hostilius Ap. Claudium in Illyricum cum quatuor millibus peditum misit, ut adcolas Illyrici "tutarentur^b. qui, non contentus iis, quas adduxerat, copiis, auxilia ab sociis conrogando, ad octo millia hominum vario genere armavit: peragrataque omni ea regione, ad Lychnidum Dassaretiorum consedit.

In Liguria
nihil ges-
tum.

Res in Illy-
rico gestæ.

X. Haud procul inde Uscana oppidum finium "plerumque

* socii atque amici Kreyss. Bekk.

* M. Racius Emd.

^b tutaretur Emd.

38 *Non ut ea*] Non ut Græci talia paterentur a magistratibus sociis atque amicis, qualia Chalcidenses ab Lucretio et Hortensio passi fuerant. Gronovius vult legi *socii atque amici*: quod fortasse elegantius videri possit.

39 *Præter magistros*] Videntur hi magistri sociorum navalium iidem esse, qui interdum, ut supra l. XXIX. c. 25, *navium magistri* dicuntur: et dignitate gubernatoribus superiores erant, ut colligitur ex l. XLV. c. 42, infra.

40 * *Publice locata*] Publica populi Romani impensa præbita, certo pretio redemptoribus conducto.

41 *Decies centum millium æris*] Marcarum argenti Parisiensium 1562, unciarum 4.

42 *Milites . . dimisit*] Hoc debetur Sigonio. Prius divisit.

43 *Tutarentur*] Magis placeret *tutaretur*; nempe Ap. Claudius.

44 * *Plerumque*] Hoc oppidum in finibus Macedoniae et Illyrici positum, modo hujus,

U. C. 582. Persei erat. decem millia civium habebat, et modicum, cus-
 A. C. 170. todiae caussa, Cretensium praesidium. Inde nuncii ad Clau-
 Ap. Clau- dium occulti veniebant: *Si propius copias admovisset, paratos*
 Uscanensi- fore, qui proderent urbem. *Et operae pretium esse, non se*
 bus caesus. *amicosque tantum, sed etiam milites praeda expleturum.* Spes cupiditati admota ita obcaecavit animum, ut nec ex iis, qui venerunt^c, quemquam retineret; nec obsides, pignus futuros furto et fraude^d agenda rei, posceret; nec mitteret exploratum; nec fidem acciperet. die tantum statuta profectus a Lychnido, duodecim millia ab urbe, ad quam tendebat, posuit castra. Quarta inde vigilia signa movit, mille ferme ad praesidium castrorum relictis: incompositi, longo agmine effusi, infrequentes, quum nocturnus error dissiparet, ad urbem pervenerunt. Crevit negligentia, postquam neminem armatum in muris viderunt. Ceterum, ubi primum sub jactu^e teli fuerunt, duabus simul portis erumpitur; et ad clamorem erumpentium ingens strepitus e muris ortus ululantium mulierum cum crepitu undique aëris: et incondita multitudo, turba inmixta servili, variis vocibus personabat. Hic tam multiplex undique objectus terror effecit, ne sustinere primam procellam eruptionis Romani possent. Itaque fugientes plures, quam pugnantes, interemti sunt: vix duo millia hominum cum ipso legato in castra perfugerunt. Quo longius iter in castra erat, eo plures fessos consecrandi hostibus copia fuit. Ne moratus quidem in castris Appius, ut suos dissipatos fuga colligeret, (quæ res palatis per agros saluti fuisset) ad Lychnidum protinus reliquias cladis reduxit.

XI. Hæc et alia, haud prospere in Macedonia gesta, ex Sex. Digitio tribuno militum, qui sacrificii caussa Romam venerat, sunt audita. Propter quæ veriti Patres, ne quæ^f major ignominia acciperetur, legatos in Macedoniam, M. Fulvium Flaccum, et M. Caninium Rebilum, miserunt, qui compta, quæ agerentur, referrent: et^g ut A. Hostilius consul comitia consulibus subrogandis ita ediceret, uti mense Januario comitia haberi possent, et ut primo quoque tempore in urbem rediret. Interim^h M. Ræcio^g prætori mandatum, ut edicto senatores omnes ex tota Italia (nisi qui reipublicæ caussa abessent) Romam revocaret. Qui Romæ essent, ne quis ultra mille passuum ab Roma abesset^h. Ea, uti senatus cen-

^c venerant Gron. Crev. Bekk.

^d futuros afore fraudem Bekk.

^e ictu Kreysa. Bekk.

^f qua Eæd.

^g Ræcio Gron. Retio Crev.

^h abessent Gron.

modo illius ditionis fuerat; sed, ut plurimum, Macedonicæ.

45 *Ut A. Hostilius . . . comitia . . . ita ediceret, uti mense Januario comitia haberi possent]* Vacat posterius illud comitia, ut observat recte Gronovius.

46 *M. Retio prætori mandatum]* Ergo M.

Retius prætor urbanus hoc anno fuit. Editi hactenus habent *Retio*. Pighius per diphthongum effert hoc nomen, *Ræcius*. Nobis consultius visum est eam sequi scripturam, quam reperimus l. XXVII. Livii, c. 36, ubi *M. Retius*, fortasse hujus prætoris pater, sic nominatur et scribitur.

suit, sunt facta. Comititia consularia ⁴⁷ ante diem quintum U. C. 582.
Kalendas Septembres¹ fuere. Creati consules sunt Q. Mar- A. C. 170.
cius Philippus iterum et Cn. Servilius Cæpio. post diem Comititia.
tertium prætores sunt facti C. Decimius, M. Claudius Mar-
cellus, C. Sulpicius Gallus, C. Marcius Figulus, Ser. Corne-
lius Lentulus, P. Fonteius Capito. Designatis prætoribus
præter duas urbanas, quatuor provinciæ sunt decretæ; His-
pania, et Sardinia, et Sicilia, et classis. Legati ex Macedonia, Status re-
exacto admodum mense Februario, redierunt. . Hi, quas res rum in
ea æstate prospere gessisset rex Perseus, referebant, quan- Macedonia.
tusque timor socios populi Romani cepisset, tot urbibus in
potestatem regis redactis. *Exercitum consulis infrequentem
commeatibus vulgo datis* ⁴⁸ *per ambitionem esse: culpam ejus rei
consulem in tribunos militum, contra illos in consulem conferre.
Ignominiam, Claudii temeritate acceptam,* ⁴⁹ *elevare eos Patres
acceperunt, qui perpaucos Italici generis, et magna ex parte
tumultuario delectu conscriptos ibi milites amissos referebant.*
Consules designati, ubi primum magistratum inissent, de
Macedonia referre ad senatum jussi: destinataeque provinciæ
iis sunt Italia et Macedonia. Hoc anno intercalatum est:
⁵⁰ tertio die post Terminalia Kalendæ intercalares fuere. Sa-
cerdotes intra eum annum mortui, ⁵¹ L. Flamininus * * ponti-
fices^k duo decesserunt, L. Furius Philus et C. Livius Sali-
nator. in locum Furii T. Manlium Torquatum, in Livii M.
Servilium pontifices legerunt.

XII. Principio insequentis anni quum consules novi Q. U. C. 583.
Marcus et Cn. Servilius de provinciis retulissent, primo quo A. C. 169.
que tempore aut comparare eos inter se Italiam et Macedo- Q. Marcio
Exercitus.
II. Cn. Ser-
vilio Coss.

¹ *Februarias* Kreysa. Bekk.

^k *Flamininus* [augur]: pontifices Crev.

⁴⁷ *Ante diem quintum Kalendas Septembres*] Lege omnino cum Pighio *Kalendas Februarias*.
Supra enim dicitur A. Hostilio imperatum, *ita
comitia consulibus subrogandis ediceret, uti mense
Januario haberi possent*: et infra, post consu-
lum prætorumque comitia, legati ex Macedonia
exacto admodum mense Februario rediisse me-
morantur.

⁴⁸ * *Per ambitionem*] Per pravam indul-
gentiam, captandæ militum gratiæ causa.

⁴⁹ *Elevare eos Patres acceperunt*] Duo pos-
trema verba dele cum Freinshemio et Grono-
vio. Sed nihil aliud novandum. Dicunt legati
magnam esse cladem eam quæ Ap. Claudii
temeritate accepta fuerat: eosque qui refere-
bant perpaucos Italici generis in ea amissos,
elevare ac minuire contra rei veritatem illius
cladis ignominiam.

⁵⁰ *Tertio die post Terminalia Kalendæ In-
tercalares fuere*] *Terminalia*, festus dies dei
Termini, de quo vid. not. 12 ad l. I. c. 55,
celebrabantur septimo Kal. Martias. *Kalendæ
Intercalares* sunt Kalendæ mensis Intercalaris,
de quo egimus ad l. I. c. 19. Ceterum hic

aliqua est difficultas. Etenim intercalatum
esse semper postridie Terminalia colligi videtur
ex Varrone, l. V. de Lingua Lat. et ex Macro-
bio, l. I. Sat. c. 13. Itaque Puteaneus existimat,
libro de Bissexto, c. 2, legendum hic esse *pos-
tridie Terminalia*. Sed si hic status et solen-
nis fuit dies Kalendis Intercalaribus, ita ut
nulla unquam ea in re varietas fuerit, quid
attinebat id a Livio notari? Dodwellus Dis-
sert. X. de Cyclis Rom. Sect. 19 et seq. suspi-
catur, præeunte aliquatenus Macrobio, diem
unum a Pontificibus per hunc annum exemptum
fuisse, qui dies nunc redditur, ut plenum sit
annui orbis spatium, et interponitur inter Ter-
minalia, et Kalendas Intercalares. Quia autem
id non semper accidebat, imo hic præter soli-
tum intercalandi morem fiebat, ideo notatur a
Livio.

⁵¹ *L. Flamininus augur*] Adiecit Sigonius
nomen sacerdotii, quo præditum fuisse Flami-
ninum existimat. Nempe l. XXV. c. 2, L. Fla-
minius sit augur in locum P. Furii Philii. Sed
deest etiam nunc hoc loco nomen ejus qui in
Flaminini locum suffectus est.

U. C. 583. niam, aut sortiri placuit: priusquam id sors cerneret, in
 A. C. 169. incertum, ne quid gratia momenti faceret, in utramque pro-
 vinciam, quod res desideraret supplementi, decerni. In Mace-
 doniam peditum Romanorum sex millia, sociorum nominis
 Latini sex millia: equites Romanos ducentos quinquaginta,
 socios trecentos. Veteres milites dimitti, ita ut in singulas
 Romanas legiones ne plus sena millia peditum, treceni¹ equites
 essent. Alteri consuli nullus certus finitus numerus civium
 Romanorum, quem in supplementum legeret. id modo fini-
 tum, ut duas legiones scriberet, quæ quina millia peditum et
 ducenos haberent, equites trecenos. "Latinorum^m major,
 quam collegæ, decretus numerus: peditum decem millia et
 sexcenti equites. quatuor præterea legiones scribi jussæ,
 quæ, si quo opus esset, educerentur. "Tribunos hisⁿ, non
 permissum, ut consules facerent: populus creavit. Sociis
 nominis Latini sexdecim millia peditum, et mille equites im-
 perati. Hunc exercitum parari tantum placuit, ut exiret, si
 quo res posceret. Macedonia maxime curam præbebat. in
 classem mille socii navales cives Romani libertini ordinis, ex
 Italia*° scribi jussi; totidem ut ex Sicilia scriberentur: et,
 cui ea provincia evenisset, mandatum, ut eos in Macedoniam,
 ubicumque classis esset, deportandos curaret. In Hispaniam
 tria millia peditum Romanorum in supplementum, trecenti
 equites decreti. Finitus ibi quoque in legiones militum nu-
 merus, peditum quina millia, treceni et triceni^p equites. Et
 sociis imperare prætor, cui Hispania obvenisset, jussus qua-
 tuor millia peditum, et trecentos equites.

XIII. Non sum nescius, ab eadem negligentia, qua nihil
 Deos portendere vulgo nunc credant, "neque nunciari" ad-
 modum nulla^q prodigia in publicum, neque in annales referri.
 ceterum et mihi, vetustas res scribenti, nescio quo pacto,
 "antiquus fit animus;" et quædam religio tenet, quæ illi

¹ trecenti Gron. ^m Peditum Latinorum Ead. ⁿ iis Crev. ^o ordinis
 ex Italia scribi jussi Gron. Crev. ordinis, ex Italia quingenti scribi jussi Kreyss.
^p millia, trecenti et triginta Gron. Crev. millia duceni, et treceni Kreyss. Bekk.
^q ulla Crev.

52 *Latinorum major*] Olim peditum Latino-
 rum. Gronovius deleri jussit vocem peditum,
 quæ male huc ex subsequente versu immi-
 grarat.

53 *Tribunos iis*] Malleamus *his*. Sensus est:
 in has quatuor legiones non a consulibus tri-
 buni, sed a populo dati sunt. Nempe initio
 belli Macedonici, tertio ante hunc anno, per-
 missum fuerat consulibus prætoribusque, ut eo
 anno tribunos militum facerent. Vid. l. XLII.
 c. 31. Id et duobus annis qui secuti sunt,
 videtur esse servatum, nisi quod in hisce qua-
 tuor legionibus, de quibus modo actum est, jus
 suum populus usurpare voluit, et tribunos mi-
 litum suffragiis creare.

54 *Neque nunciari admodum ulla prodigia*]
 Sic edidit obsecutus Gronovio Clericus. Vul-
 gati habent manifestum mendum, *nulla*.

55 * *Admodum*] Fere.

56 *Antiquus fit animus*] Quædam editiones
 sit. Sed vetustiores, et ea quoque quæ ab
 Hearnio adornata est, id habent quod edidi-
 mus.

57 *Et quædam religio tenet . . . pro dignis
 habere*] Videtur legendum esse potius *indignis*.
 Religioni enim ea habere dicimur, quæ aver-
 samur, quæ facere aut fieri nolumus, non ea
 quæ præoptamus. Sic l. V. c. 23, *Jovis Solis-
 que equis æquiparari dictatorem in religionem
 etiam trahebant*. Et Ter. Heaut. II. l. 16, *reli-*

prudentissimi viri publice suscipienda censuerint, ea pro U. C. 583. dignis^r habere, quæ in meos annales referam. Anagnia duo A. C. 169. prodigia eo anno sunt nunciata; facem in cœlo conspectam, Prodigia. et bovem feminam locutam publice ali. Minturnis quoque per eos dies^u cœli ardentis species adfulserat. Reate imbri lapidavit. Cum in arce Apollo triduum ac tres noctes lacrimavit. in urbe Romana duo æditi nunciarunt, alter, in æde Fortunæ anguem jubatum a compluribus visum esse: alter, in æde^u Primigeniæ Fortunæ, quæ in colle est, duo diversa prodigia; palmam in area enatam, et sanguine interdiu pluisse. Duo non suscepta prodigia sunt, alterum quod in privato loco factum esset, palmam enatam^o inpluvio suo T. Marcius Figulus nunciabat: alterum, quod in loco peregrino, Fregellis in domo L. Atrei hasta, quam filio militi emerat, interdiu plus duas horas arsisse, ita ut nihil ejus ambureret ignis, dicebatur. Publicorum prodigiorum caussa^u libri a decemviris aditi; quadraginta majoribus hostiis quibus Diis consules sacrificarent, et addiderunt^t, uti^u supplicatio fieret, cunctique magistratus circa omnia pulvinaria victimis majoribus sacrificarent, populusque coronatus esset. Omnia, uti decemviri^o præierunt, facta.

XIV. Censoribus deinde creandis comitia edicta sunt. pe- Censores. tierunt censuram principes civitatis, C. Valerius Lævinus, L. Postumius Albinus, P. Mucius Scævola, M. Junius Brutus, C. Claudius Pulcher, Ti. Sempronius Gracchus. Hos duos censores creavit populus Romanus. Quum delectus Delectus a habendi major, quam alias, propter Macedonicum bellum cura prætoribus habitus. esset, consules plebem apud senatum accusabant, quod et juniores non responderent. Adversus quos^u C. Sulpicius et M. Claudius tribuni^x plebis causam egerunt. *Non consulibus, sed ambitiosis consulibus, delectum difficilem esse.* ^u *neminem*

^r indignis Kreyss. Bekk.
et Eæd.

^o add. in Eæd.

^t sacrificarent, ediderunt,

^u ut Bekk.

^x prætores Kreyss. Bekk.

gio est dicere. * Si quis tamen vulgatam lectionem tueri velit, habet quo nitatur exemplum e l. X. Liviano, c. 27. Vid. ibi not. 55.

58 Cœli ardentis species affulserat] Gronovius mallet effulserat, ut l. XLI. c. 21, Tres simul soles effulserunt.

59 Primigenia] Olim Primigenæ. Correxerit Gronovius.

60 Libri a decemviris aditi et addiderunt] Locus fractus, quem hoc modo restituit Gronovius: *Libris decemviri aditis, quadraginta majoribus hostiis quibus diis consules sacrificarent, ediderunt, et uti.* Verbum *ediderunt* hac in re solenne est, nec potest dubitari quin ita Livius scripserit. Cetera etsi haud dubie mentem Livii exprimunt, nec possunt longe abire ab ejus scriptura, habent tamen aliquid densius quodammodo et quasi confertius, quam solet Livius.

61 * Præierunt] Vid. not. 8 ad IV. 21.

62 Quod et juniores] Superest rō et, aut plura desunt.

63 C. Sulpicius et M. Claudius tribuni] Imo prætores. Ii et supra, c. 11, memorantur inter prætores hujus anni; et hic, ideo quia prætores sunt, postulant ut delectus cura mandetur prætoribus; et, perfecto a prætoribus delectu, jubentur c. 15, ex his quas scripissent legionibus, quas videretur, consuli dare. Scripta haud dubie fuit vox *prætores* per duas litteras *PR.* unde librarii pro solita oscitantia, maxime quia sequebatur continuo vox *plebis*, fecerunt *TR.* id est, *tribuni*. Hæc fere Perizonius.

64 Neminem invitum militem ab iis fieri] Sic probant Sulpicius et Marcellus ambitiosos esse consules, qui metu offensionum neminem militare invitum cogerent.

U. C. 583. *invitum militem ab iis fieri.* " *Id ita ut^y esse scirent et Patres*
 A. C. 169. *conscripti, prætore, " quibus et vis imperii minor et auctoritas*
esset, delectum, si ita senatui videretur, perfecturos esse. Id
 prætorebus " magna Patrum * non^z sine sugillatione consu-
 lum, mandatum est. Censores, ut eam rem adjuvarent, ita in
 concione edixerunt, *Legem censui censendo dicturos esse, ut,*
" præter commune omnium civium iusjurandum, hæc adjurarent :
Tu minor annis sex et quadraginta es, tuque ex edicto C. Clau-
dii, Ti. Sempronii censorum ad delectum prodito^a ; et, quoties-
cumque delectus erit, " quem hic censores magistratum habebunt^b,
si miles factus non eris, in delectu^c prodibis. Item, quia fama
 erat, multos ex Macedonicis legionibus, incertis commeatibus
 per ambitionem imperatorum ab exercitu abesse, edixerunt de
 militibus, P. Ælio, C. Popillio consulibus, postve eos consules
 in Macedoniam scriptis, *Ut, qui eorum in Italia essent, intra*
dies triginta, censi prius apud sese, in provinciam redirent. qui
in patris aut avi potestate essent, eorum nomina ad se ederentur.
Missorum quoque causas sese cognituros esse : et, quorum ante
emerita stipendia⁷⁰ gratiosa missio sibi visa esset, eos milites
fieri jussuros. Hoc edicto literisque censorum per fora et
 conciliabula dimissis, tanta multitudo juniorum Romam con-
 venit, ut gravis urbi turba insolita esset.

Provincia-
rum sorti-
tio.

XV. Præter delectum eorum, quos in supplementum mitti
 oportebat, quatuor a C. Sulpicio prætore scriptæ legiones
 sunt, intraque undecim dies delectus est perfectus. Consules
 deinde sortiti provincias sunt. nam prætores propter juris-
 dictionem maturius sortiti erant. Urbana C. Sulpicio, per-
 egrina C. Decimio obtigerat, Hispaniam M. Claudius Mar-
 cellus, Siciliam Ser. Cornelius Lentulus, Sardiniam P. Fon-
 teius Capito, classem C. Marcius Figulus erat sortitus. Con-
 sulum Cn. Servilio Italia, Q. Marcio Macedonia obvenit.
 Latinisque actis, Marcius extemplo est profectus. Cæpione
 deinde referente ad senatum, quas ex novis legionibus duas
 legiones secum in Galliam duceret, decrevere Patres, ut
 C. Sulpicius, M. Claudius prætores ex his, quas scripsissent,
 legionibus, quas videretur, consuli darent. " *Indigne pati-*
ente^d prætorum arbitrio consulem subjectum, dimisso senatu,

^y ut ita Kreyss. Bekk. ^z Patrum [consensione], non Crev. ^a prodibis Kreyss. Bekk.
^b his censoribus magistratus habebunt Crev. Kreyss. Bekk. ^c delectum Kreyss. Bekk.
^d patiens Crev. Kreyss. Bekk.

65 * *Id ita ut esse*] Ut Patres Conscripti quoque scirent id ita esse.

66 *Quibus et vis imperii minor et auctoritas esset*] Quorum et minor potestas, et minor dignatio esset. In imperio est vis cogendi: auctoritas venerationem conciliat. Supra, l. I. c. 7, *Evander tum ea . . . auctoritate magis quam imperio regebat loca.*

67 *Magna Patrum consensione*] Ultimam vocem adjecit Sigonius, ut mancum locum ex-
 pleret.

68 *Præter commune . . . iusjurandum*] Vid. not. 14 ad l. I. c. 42.

69 *Quem his censoribus magistratus habebunt*] Sic emendavit Gronovius. Vetus lectio om-
 nino corrupta erat, *quem hic censores magistra-*
tum habebunt.

70 * *Gratiosa*] Gratias data, non juri.

71 *Indigne patiens*] Et hoc a Gronovio est. Vulgo *patiens*, quæ vox solæcam efficiebat orationem.

ad tribunal prætorum stans postulavit, ex senatusconsulto U. C. 583. destinarent sibi duas legiones. ⁷² prætores consuli^o in eligendo A. C. 169. arbitrium fecerunt. Senatum deinde censores legerunt: Censura. M. Æmilius Lepidus princeps ab tertiis jam censoribus lectus. Septem e senatu ejecti sunt. In censu accipiendo populi milites ex Macedonico exercitu, qui quam multi abessent ab signis, census docuit, in provinciam cogeant: ⁷³ causas stipendiis^f missorum cognoscebant: et, cujus nondum justa missio visa esset, ita iuramentum adigebant: ⁷⁴ *Ex tui animi sententia, tu ex edicto C. Claudii, Ti. Sempronii censorum in provinciam Macedoniam redibis, quod sine dolo malo facere poteris?*

XVI. In equitibus recensendis tristis admodum eorum atque aspera censura fuit: multis equos ademerunt. ⁷⁵ in ea re^g quum equestrem ordinem obfendissent, ⁷⁶ flammam invidiæ adjecere edicto, quo edixerunt, *Ne quis eorum, qui Q. Fulvio, A. Postumio censoribus publica vectigalia aut* ⁷⁷ *ultra tributa conduxissent, ad hastam suam accederet, sociusve aut ad finis ejus conductionis esset.* Sæpe id querendo veteres publicani quum inpetrare nequissent ab senatu, ut modum potestati censoriæ inponerent, tandem tribunum plebis P. Rutilium, ex rei privatæ contentione iratum censoribus, patronum causæ nacti sunt. ⁷⁸ Clientem libertinum parietem in Sacra via adversus ⁷⁹ ædes publicas ⁸⁰ demoliri jusserant^h, quod publico inædificatus esset. adpellati a privato tribuni. quum præter Rutilium nemo intercederet, censores ⁸¹ ad pignora capienda miserunt, multamque pro concione privato dixerunt. ⁸² Hincⁱ contentione orta, quum veteres publicani se ad tribunum contulissent, rogatio repente sub unius tribuni nomine promulgatur: *Quæ publica vectigalia, ultra^k tributa C. Claudius et Ti. Sempronius locassent, ea rata locatio ne esset. de^l integro locarentur, et ut omnibus redimendi et conducendi promiscue jus*

^o consulis Kreyss. Bekk. ^f add. [nondum emeritis] Crev. ^g re del. Gron.
^h jusserunt Ead. ⁱ Hic Ead. ^k vectigalia aut ultra Kreyss. Bekk.
^l ab Ead.

⁷² *Prætores consuli . . . arbitrium fecerunt*] Lege omnino, ut Gronovius jubet, consulis. Sic enim amat loqui Livius. Supra l. XXVII. c. 8, *Senatus populi potestatem fecit.*

⁷³ *Causas stipendiis* [nondum emeritis] missorum] Sic videtur legi debere. Supra, c. 14, *et quorum ante emerita stipendia gratiosa missio sibi visa esset.*

⁷⁴ *Ex tui animi sententia*] Vero et ex animo promittis te etc. Vid. not. 66 ad l. XXII. c. 53.

⁷⁵ *In ea re*] Adjecimus vocem *re*, qua carent Gronovianæ editiones, ex auctoritate primæ editionis, quam secutus est quoque Sigonius.

⁷⁶ *Flammam invidiæ adjecere edicto*] Odium in se equestri ordinis magis inflammavere. Videlicet publicani ex equestri ordine erant.

VOL. III.

⁷⁷ *Ultra tributa*] Vid. not. 70 ad l. XXXIX. c. 44.

⁷⁸ *Ad hastam suam*] Ad locationem suam. Vid. not. 86 ad XXIV. 18.

⁷⁹ *Clientem libertinum*] Merito judicat Gronovius legendum esse *Hujus*, nempe Rutilii, clientem; vel *Clientem ejus*.

⁸⁰ *Ædes publicas*] Haud satis liquet, quid fuerint ædes illæ publicæ. An quales sunt apud nos *Maisons*, ou *Hotels de Ville*?

⁸¹ *Demoliri jusserant*] Sic prima editio, teste Hearnio. Recentiores *jusserunt*, minus commode.

⁸² *Ad pignora capienda*] Vid. not. 70 ad l. III. c. 38, supra.

⁸³ *Hinc contentione orta*] Mendose in recentioribus editis legitur *hic*.

U. C. 583.
A. C. 169.

Tr. Pl.
diem iis
dicit.

Absolvun-
tur.

esset. Diem "ad ejus rogationem concilio tribunus plebis dixit. qui postquam venit, ut censores ad dissuadendum processerunt, Graccho dicente, silentium fuit. quum Claudio obstreperetur, audientiam facere praconem jussit. "Eo facto, advocatam a se concionem tribunus questus, et in ordinem se coactum, ex Capitolio, ubi erat concilium, abiit. Postero die ingentes tumultus ciere. "Ti. Gracchi primum bona consecravit, quod in multa pignoribusque ejus, qui tribunum adpellasset, intercessioni non parendo, "se in ordinem coegisset. C. Claudio diem dixit, quod concionem ab se avocasset, et "utrique censori perduellionem se judicare pronunciavit, diemque comitiis a C. Sulpicio praetore urbano petiit. Non recusantibus censoribus, qui minus^m primo quoque tempore iudicium de se populus faceret, in ante dies octavum et septimum Kalendas Octobres comitiis perduellionis dicta dies. Censores extemplo in atrium Libertatis adscenderunt^a: et, ibi signatis tabellis publicis, clausoque tabulario, et dimissis "servis publicis, negarunt, se prius quidquam publici negotii gesturos, quam iudicium populi de se factum esset. Prior Claudius causam dixit: et, quum "ex duodecim centuriis equitum octo censorem condemnassent, multaeque aliae primae classis, extemplo principes civitatis in conspectu populi, annulis aureis positis, vestem mutarunt, ut supplices plebem circumirent. Maxime tamen sententiam vertisse dicitur Ti. Gracchus, quod, quum clamor undique plebis esset, periculum Graccho non esse, conceptis verbis juravit, si collega damnatus esset, non expectato de se iudicio, comitem exilii ejus futurum. Adeo tamen ad extremum spei venit reus, ut octo

^m quo minus Gron. Crev. Bekk.

^a ascenderunt Kreysa. Bekk.

84 *Ad ejus rogationem*] Sic dixit Livius *ad ejus rogationis rogationem*, quomodo dixisset *ad eam rogationem rogandam*. *Rogatio* est quidquid ad populum fertur. *Promulgabatur* rogatio, quum in publico scripta proponeretur per trinundinum inspicienda et versanda ab iis quibuscunque collibuisse. *Rogabatur* tum, quum de ea populus in suffragium mittebatur.

85 *Eo facto advocatam a se concionem*] Nimirum tribunus habebat illam concionem et concilio praerat, non censores. Quum igitur pro potestate jussisset Claudius praconem audientiam facere, videbatur avocasse concionem a tribuno, id est, concionis moderamen abstulisse a tribuno et sibi vindicasse.

86 *Ti. Gracchi . . . bona consecravit*] Bonorum Q. Metelli, Cn. Lentuli, etc. hoc modo a tribunis plebis consecratorum mentionem facit Cic. pro Domo, n. 123 et seqq. Ea consecratio fiebat in concione, certo quodam verborum carmine, foculo posito, et adhibito tibicine. Ejus hanc vim esse volebat is qui bona alicujus consecraverat, ut bona illa alicui deo, puta Cereri, jam sacra essent, ac proinde nullum ad

profanum usum verti possent, inque ea jus omne amitteret is qui illa antea possederat. Sed ad irritum cadebant illae minae, et scenicae illae theatralesque bonorum consecrationes fraudi non erant possessoribus. Haec omnia docet Cicero loco memorato.

87 " *Se in ordinem coegisset*] Jus magistratus sui infregisset, ac secum velut cum privato egisset. Vid. not. 52 ad III. 35.

88 *Utrique censori perduellionem se judicare*] Se judicare utrumque censorem perduellionis crimine teneri. Sed hoc iudicium ratum esse non poterat, nisi populus suffragiis suis illud firmasset. Eodem fere modo multa dicebatur a magistratu, sed jubebatur a populo. Recens exemplum habes in Lucretio, supra c. 8. De *perduellione* vid. not. 85 ad l. I. c. 26.

89 *Servis publicis*] Servi publici sunt ii qui, etsi nullius privati, at populi servi sunt. Tales servi ad tabularii ministeria praesto erant censoribus.

90 *Ex duodecim centuriis equitum*] Imo octodecim. Tot enim instituit Ser. Tullius. Vid. supra l. I. c. 43.

centuriæ ad damnationem defuerint. Absoluto Claudio, tribunus plebis negavit se Gracchum morari. U. C. 583.
A. C. 169.

XVII. Eo anno, postulantibus Aquileiensium legatis, ⁹¹ ut numerum colonorum augeret^o, mille et quingentæ familiæ ex senatusconsulto scriptæ, triumvirique, qui eas deducerent, missi sunt, T. Annius Luscus, P. Decius Subulo, M. Cornelius Cethegus. Eodem anno C. Popillius et Cn. Octavius legati, qui in Græciam missi erant, senatusconsultum, Thebis primum recitatum, per omnes Peloponnesi urbes circumtulerunt, *Ne quis ullam rem in bellum magistratibus Romanis conferret, præterquam quod senatus censuisset.* Hoc fiduciam in posterum quoque præbuerat, levatos se oneribusque ^p inpen- sisque, quibus, alia aliis imperantibus, exhauriebantur. ⁹² Achaico concilio Argis^a agitato, ⁹³ benigne locuti auditique, ⁹⁴ egregia spe futuri status fidissima gente relictæ, in Ætoliæ trajecerunt. Ibi nondum quidem seditio erat, sed ⁹⁵ omnia suspecta, criminumque inter ipsos plena. ob quæ obsidibus postulatis, neque exitu rei inposito, in Acarnaniam inde profecti legati sunt. ⁹⁶ Thyrii concilium legatis Acarnanes dederunt. Ibi quoque inter factiones erat certamen: quidam principum postulare, ut præsidia in urbes suas inducerentur adversus amentiam eorum, ⁹⁷ qui ad Macedonas gentem trahebant: pars recusare, ne, ⁹⁸ quod bello captis et hostibus mos esset, id pacatæ et sociæ civitates ignominia acciperent. Justa deprecatio hæc visa. Larissam ad Hostilium proconsulem (ab eo enim missi erant) legati redierunt. Octavium retinuit secum. Popillium cum mille ferme militibus in hiberna Ambraciam misit.

Legati
Rom. in
Græcia.

XVIII. Perseus, principio hiemis egredi Macedonia finibus non ausus, ne qua in regnum vacuum inrumperent Romani, sub tempus brumæ, quum inexsuperabiles ab Thessalia montes nivis altitudo facit, occasionem esse ratus frangendi finitimorum spes animosque, ne quid, averso se in Ro-

Persei ex-
peditio in
Illyricum.

^o ut numerus colonorum augeretur Kreyss. Bekk.
^a Ægii Kreyss.

^p oneribus Gron. Crev.

⁹¹ *Ut numerum colonorum augeret*] Lege, ut numerus colonorum augeretur: vel in iis quæ præcedunt, postulantibus a senatu Aquileiensium legatis.

⁹² *Achaico concilio Argis*] Reponendum est Ægii, ex Polyb. Legat. 74.

⁹³ *Benigne locuti*] Sed magis ut servirent temporibus, quam ex animo. Etenim dicebantur, inquit Polybius, accusaturi Lycortam, et Archonem, et Polybium, tanquam alienos a populi Romani rebus. Id tamen facere non sunt ausi, quod nullam causam satis probabilem haberent, cur eos reos agerent.

⁹⁴ *Egregia spe*] Id est, in egregia spe futuri status. Ceterum, si hoc durius videtur, lege cum Mureto: *Egregia spe . . . fidissima genti*

relictæ.

⁹⁵ *Omnia suspecta criminumque inter ipsos plena*] Rem fusius exponit Polybius, docetque criminationes illas inde ortas esse, quod hi ceteros contenderent haud sincera fide cum Romanis sentire: illi accusatores suos calumniis in se grassari dicerent, quo potentioribus adlarentur.

⁹⁶ *Thyrti*] Nomen hujus urbis varie scribitur, Tyrrheum, Thyreum, Thurium, Thyrium. Vide Cellar. Geogr. Ant. II. 13.

⁹⁷ *Qui ad Macedonas gentem trahebant*] Emendatio Gronovii. Olim ad Macedonicam.

⁹⁸ *Quod bello captis et hostibus mos esset*] Potius, quod bello captos et hostes mos esset, ut intelligatur accipere ignominia. GRONOVIVS.

U. C. 583. manum bellum, periculi subesset, quum a Thracia pacem
 A. C. 160. Cotys, ab Epiro Cephalus repentina defectione a¹ Romanis
¹ præstarent, Dardanos recens domuisset bello², solum infes-
 tum esse Macedoniae latus, quod ab Illyrico pateret, cernens,
 neque ipsis quietis Illyriis, et ³ aditum præbentibus Romanis,
 si domuisset proximos Illyriorum, Gentium quoque regem
 jam diu dubium in societatem perlici posse, cum decem milli-
 bus peditum, quorum pars phalangitæ erant, et duobus milli-
 bus levium armatorum⁴, et quingentis equitibus profectus,
 Stuberam venit. Inde frumento complurium dierum sumto,
 jussuque adparatu oppugnandarum urbium sequi, tertio die
⁵ ad Uscanam (⁶ Penestianæ terræ ea maxima urbs est) posuit
 castra: prius tamen, quam vim admoveret, missis, qui tenta-
 rent nunc præfectorum præsidii, nunc oppidanorum animos.
 erat autem ibi cum juventute Illyriorum Romanum præsi-
 dium. Postquam nihil pacati referebant, obpugnare est
 adortus, et corona eam capere conatus est. quum sine inter-
 missione interdiu noctuque alii aliis succedentes, ⁷ pars scalas
 muris, ignem portis inferrent, sustinebant tamen eam tempe-
 statem propugnatores urbis; quia spes erat, neque hiemis vim
 diutius pati Macedonas in aperto posse, nec ab Romano bello
 tantum regi laxamenti fore, ut posset morari. Ceterum, post-
 quam vineas agi, turresque excitari viderunt, victa pertinacia
 est. nam, præterquam quod adversus vim pares non erant, ne
 frumenti quidem aut ullius alterius rei copia intus erat, ut in
 necopinata obsidione. Itaque quum spei nihil ad resistendum
 esset, C. Carvilius Spoletinus et C. Afranius a præsidio Ro-
 mano missi, qui a Perseo peterent, primo, ut armatos suaque
 secum ferentes abire sineret; dein, si id minus inpetrarent,
 vitæ tantum libertatisque fidem acciperent. Promissum id
 benignius est ab rege, quam præstitum. exire enim sua secum
 efferentibus jussis ⁸ primum arma ademit. his urbe egressis,
 et Illyriorum cohors, (quingenti erant) et Uscanenses se
 urbemque dediderunt.

XIX. Perseus, præsidio Uscanæ inposito, multitudinem

¹ ab Kreyss. Bekk.

² bellum Eæd.

³ armorum Eæd.

1 *Præstarent*] Sic vetustiores editi: et recte quidem. Pertinet enim hoc verbum ad Cotyn simul et Cephalum. Gronovianæ editiones mendose habent *præstaret*.

2 *Aditum præbentibus Romanis*] Quum Illyrii præberent aditum Romanis. Magis placeret quod Gronovius subjicit, *Romano*.

3 *Ad Uscanam . . . posuit castra*] Urbs illa, c. 10 supra, frustra tentatur ab Ap. Claudio, et in potestate Persei remanet. Quum hic igitur a Perseo oppugnetur, intelligendum est illam hoc temporis spatio in potestatem Romanorum venisse.

4 *Penestianæ terræ ea maxima urbs est*] Sic

edidit Sigonius, et post eum Hearnius, ut et placuit Gronovio. Alii *maxime*.

5 *Pars scalas muris, ignem portis*] Magis placeret cum eodem Gronovio legere: *scalas muris, pars ignem portis inferrent*. In priore enim potius, quam in posteriore membro omittere solet Livius vocem qua partitio significatur. *Virgis cædi, alii securi subjici*. l. III. c. 37.

6 *Primum arma ademit*] Perspicuum est hic alterum orationis membrum excidisse, quod respondeat *quod primum*. Ex iis quæ sequuntur apparet retentos esse a rege Romanos. Id hoc loco significaret Livius.

omnem deditorum, quæ prope numero exercitum æquabat, U. C. 583. Stuberam abducit. Ibi ⁷ Romanis, (quatuor millia autem A. C. 169. hominum erant) præter principes, in custodiam civitatum divisus, Uscanensibus Illyriisque venditis, in Penestiam exercitum reducit ad Oæneum oppidum in potestatem redigendum. et alioqui opportune situm, et transitus ea est in Labeates, ubi Gentius regnabat. Prætereunti frequens castellum, Draudacum nomine, peritorum quidam regionis ejus, *nihil Oæneo capto opus esse, ait, nisi in potestate et Draudacum sit.* ⁸ *opportunius etiam* ⁹ *ad omnia positum esse.* Admoto exercitu omnes extemplo dediderunt sese. Qua spe celeriore deditione erectus, postquam animadvertit, quantus agminis sui terror esset, undecim alia castella eodem metu in potestatem redigit. ad perpauca vi opus fuit, cetera voluntate dedita: et in his recepti mille et quingenti dispositi per præsidia milites Romani. Magno usui Carvilius Spoletinus erat in conloquiis, dicendo, nihil in ipsos sævitum. Ad Oæneum perventum est, quod sine justa obpugnatione capi non poterat; et majore aliquanto, quam cetera, juventute, et validum oppidum mœnibus erat. et hinc amnis Artatus nomine, hinc mons præaltus et aditu difficilis cingebat. hæc spem ad resistendum oppidanis dabant. Perseus, circumvallato oppido, aggerem a parte superiore ducere instituit, cujus altitudine muros superaret. quod opus dum perficitur, crebris interim præliis, quibus per excursiones et mœnia sua oppidani tutabantur, et opera hostium inpediebant, magna eorum multitudo variis casibus absumpta est: et, qui supererant, labore diurno nocturnoque et vulneribus inutiles erant. Ubi primum agger injunctus muro est, et cohors regia, quos Nicatoras adpellant, transcendit, et scalis multis simul partibus inpetus in urbem est factus. puberes omnes interfecti sunt: conjuges liberosque eorum in custodiam dedit: prædæ alia militum cessere. Stuberam inde victor revertens ad Gentium legatos, Pleuratum ^{Legatos ad Gentium Perseus mittit.} Illyrium, exsulantem apud se, et ¹⁰ Aputeum ¹¹ Macedonem a Berœa, mittit. Iis mandat, ut exponerent æstatis ejus hœmisque acta sua adversus Romanos Dardanosque. adjicerent recentia in Illyrico hibernæ expeditionis opera. ¹² hortarentur Gentium in amicitiam secum et cum Macedonibus jungendam.

XX. Hi, transgressi jugum Scordi montis, per Illyrici solitudines, quas de industria populando Macedones fecerant, ne

⁷ enim Gron.

⁸ Adæum Kreysa. Bekk.

⁷ Romanis . . . præter principes, in custodiam civitatum divisus] Principes nempe secum habuit, ut colligitur ex iis quæ dicuntur infra de Carvilio. Ceteros custodiendos per civitates divisit.

⁸ Opportunius etiam] Reposuimus veterem primæ editionis et Sigonii lectionem, ab Hearnio

testatam. Gronovianæ editiones, opportunius enim.

⁹ Aputeum] Is Adæus a Polybio vocatur, Legat. 76.

¹⁰ Hortarentur Gentium in amicitiam . . . jungendam] Magis placeret ad amicitiam.

U. C. 583.
A. C. 169.
Gentius
pecuniam
poscit.

transitus faciles Dardanis in Illyricum aut Macedoniam essent, Scodram labore ingenti tandem pervenerunt. Lissi rex Gentius erat. eo adciti legati, mandata exponentes, benigne auditi sunt: qui responsum sine effectu tulerunt: *Voluntatem sibi non deesse ad bellandum cum Romanis: ceterum ad conandum id, quod velit, pecuniam maxime deesse.* Hæc Stuberam retulere regi, tum maxime captivos ex Illyrico vendenti. Extemplo iidem legati, addito Glaucia ex numero custodum corporis, remittuntur sine mentione pecuniæ, qua una barbarus inops impelli ad bellum poterat. Ancyram inde populatus Perseus, in Penestas rursum exercitum reducit: firmatisque Uscanæ, et circa eam per omnia castella, quæ receperat, præsiidiis, in Macedoniam sese recipit.

Res gestæ a
Rom. in
Illyrico.

XXI. L. Coelius, legatus Romanus, præerat Illyrico: qui, moveri non ausus, quum in iis locis rex esset, post profectionem demum ejus conatus in Penestis Uscanam recipere, a præsidio, quod ibi Macedonum erat, cum multis vulneribus repulsus, Lychnidum copias reduxit. Inde post dies paucos M. Trebellium Fregellanum cum satis valida manu in Penestas misit ad obsides ab his urbibus, quæ in amicitia cum fide permanserant, accipiendos. Procedere etiam in Parthinos (ii quoque obsides dare pepigerant) jussit: ab utraque gente¹¹ sine tumultu exigi. Penestarum obsides Apolloniam, Parthinorum¹² Dyrrachium (tum Epidamni magis celebre nomen Græcis erat) missi. Ap. Claudius, acceptam in Illyrico ignominiam corrigere cupiens, Phanotem¹³ Epiri castellum adortus obpugnare, et auxilia Athamanum Thesprotorumque, præter Romanum exercitum, ad sex millia hominum secum adduxit: neque operæ pretium fecit, Cleua, qui relictus a Perseo erat, cum valido præsidio defendente. Et Perseus,¹⁴ in¹⁵ Elimeam profectus, et circa eam exercitu lustrato, ad Stratum, vocantibus Epirotis, ducit. Stratus validissima tum urbs Ætoliæ erat. sita est super Ambracium sinum, prope amnem Acheloum¹⁶. Cum decem millibus peditum eo profectus est et equitibus trecentis: quos pauciores propter angustias viarum et asperitatem duxit. Tertio die quum pervenisset ad Citium montem, vix transgressus propter altitudinem nivis, locum quoque

Perseus ad
Stratum it.

¹³ Phanoten Crev. Kreysa. Phanotam Bekk.

¹⁵ in del. Kreysa. Bekk.

¹⁶ Inachum et sic infra Bæd.

¹¹ Sine tumultu exigi] Placet conjectura Gronovii, exacti.

¹² Dyrrachium (tum Epidamni magis celebre nomen] Duplici nomine urbs illa Dyrrachium et Epidamnus vocabatur. Magis celebre tum erat apud Græcos Epidamni nomen.

¹³ In Elymæam profectus, et circa eam exercitu lustrato] Quod hic dicitur de exercitu circa Elymæam lustrato melius conveniret urbi, quam regioni. Et revera in Elymiotide

regione urbs est Elyma, sive Elymæa. Itaque legendum est sine præpositione, Elymæam profectus, vel ad Elymæam profectus.

¹⁴ Ad Stratum, vocantibus Epirotis] Ex iis quæ sequuntur, videtur legendum esse potius Ætoliæ. Namque Stratus urbs Ætoliæ est: traditur per Archidamum principem Ætolorum: denique rex ubi ad Stratum accessit, exspectat effusos omnibus portis Ætolos in fidem suam venturos.

castris ægre invenit. Profectus inde, magis quia manere non U. C. 583.
 poterat, quam quod tolerabilis aut via aut tempestas esset, A. C. 169.
 cum ingenti vexatione, præcipue jumentorum, altero die ad
 templum Jovis, quem Nicæum vocant^b, posuit castra. Ad
 Arachthum inde flumen, itinere ingenti emenso, retentus alti-
 tudine amnis, ¹⁵ mansit^c. Quo spatio temporis ponte perfecto,
 traductis copiis diei progressus iter, ¹⁶ obvium^d Archidamum
 principem Ætolorum, per quem ei Stratus tradebatur, habuit.

XXII. Eo die ad finem agri Ætoli castra posita. Inde
 altero die ad Stratum perventum: ubi, prope Acheloum am-
 nem castris positis, quum exspectaret, effusos omnibus portis
 Ætolos in fidem suam venturos, clausas portas, atque ipsa ea
 nocte, qua venerat, receptum Romanum præsidium cum C. Stratum
intran-
Romani.
 Popillio legato invenit. Principes, qui præsentis Archidami
 auctoritate compulsi regem arcessierant, obviam egresso Archi-
 damo segniores facti, locum adversæ factioni dederant ad
 Popillium cum mille peditibus ab Ambracia arcessendum. In
 tempore et Dinarchus, præfectus equitum gentis Ætolorum,
 cum sexcentis peditibus et equitibus centum venit. Satis
 constabat, eum, tamquam ad Persea tendentem, Stratum ve-
 nisse: mutato deinde cum fortuna animo, Romanis se, adversus
 quos venerat, junxisse. Nec Popillius securior, quam debebat
 esse, inter tam mobilia ingenia erat. claves portarum custo-
 diamque murorum suæ extemplo potestatis fecit: Dinarchum
 Ætolosque cum juventute Strationum in arcem per præsidii
 speciem amovit. Perseus, ab imminentibus superiori parti
 urbis tumultis tentatis colloquiis, quum obstinatos atque etiam
 telis procul arcentes videret, quinque millia passuum ab urbe
 trans Petitarum amnem posuit castra. Ibi consilio^e advocato, Regreditur
Perseus.
 quum Archidamus ¹⁷ Epirotarumque transfugæ retinerent,
 Macedonum principes non pugnandum cum infesto tempore
 anni censerent, nullis præparatis com meatibus; quum inopiam
 prius obsidentes, quam obsessi, sensuri essent, ¹⁸ maxime quod
 hostium haud procul inde hiberna erant; territus in Aperan-
 tiam castra movit. Aperantii eum, propter Archidami magnam
 in ea gente gratiam auctoritatemque, consensu omnium acce-
 perunt: is ipse cum octingentorum militum præsidio his est
 præpositus.

XXIII. ¹⁹ Rex cum^f minore vexatione jumentorum homi-

^b Nicæum quem vocant Kreyss. Bekk. ^c annis * * * mansit Bekk. ^d obviam Gron.
^e concilio Crev. ^f rex non minore Gron. Crev. rex cum non minore Kreyss. Bekk.

¹⁵ Mansit. Quo spatio temporis] Profecto hic aliquid deest. Ut enim hæc structa sunt, necesse est omnino ut Livius indicaverit, quodnam fuerit illud spatium temporis, quo mansit rex ad Arachthum.

¹⁶ Obvium Archidamum habuit] Sic habet, Hearnio teste, prima editio; melius quam, ut vulgata nunc, obviam.

¹⁷ Epirotarumque transfugæ] Il procul du-

bio erant ex factione Cephali, de quo supra c. 18, et ideo dicuntur transfugæ, quia quum primo ab Romanis stetissent, ab iis postea defecerant. Nisi forte hic quoque legendum est Ætolorum.

¹⁸ Maxime quod] Eo maxime territus, quod hostium haud procul inde hiberna erant.

¹⁹ Rex non minore vexatione] Olim cum mi-

U. C. 583. numque, quam venerat, in Macedoniam rediit. Appium
 A. C. 169. tamen ²⁰ ab obsidione Phanotis^f fama ducentis ad Stratum
 Persei submovit. Clevas, cum præsidio inpigrorum juvenum
 insecutus, sub radicibus prope inviis montium ad mille homi-
 num ex agmine inpedito occidit, ad ducentos cepit. Appius,
 superatis angustiis, in campo, quem Elæona^g vocant, stativa
 dierum paucorum habuit. Interim Clevas, adsumto ²¹ Philo-
 strato, qui Epirotarum gentem habebat, in agrum Antigonen-
 sem transcendit. Macedones ad depopulationem profecti;
 Philostratus cum cohorte sua in insidiis loco obscuro consedit.
 in palatos populatores quum erupissent ab Antigonea armati,
 fugientes eos persequentes effusius in vallem insessam ab
 hostibus præcipitant. ibi ad mille occisis, centum ferme captis,
 ubique prospere gesta re, prope stativa Appii castra movent,
 ne qua vis sociis suis ab Romano exercitu inferri possit.
 Appius, nequidquam in his locis terens tempus, dimissis
 Chaonumque, et si qui alii Epirotæ erant, præsidiis, cum
 Italicis militibus in Illyricum regressus, per Parthinorum
 socias urbes in hiberna militibus dimissis, ipse Romam sacri-
 ficii caussa rediit. Perseus ex Penestarum gente mille pedites,
 ducentos equites revocatos, Cassandriam^h, præsidio ut essent,
 misit. Ab Gentio eadem adferentes redierunt. nec deinde
 alios atque alios mittendo tentare eum destitit, quum adpa-
 reret, quantum in eo præsidiū esset; nec tamen inpetrare ab
 animo posset, ²² ut inpensam in rem maximi ad omnia mo-
 menti faceret * * * *ⁱ.

^f *Phanotes* Kreyss. Bekk.^g *Eleona* Gron. Crev. *Melena* Kreyss. Bekk.^h *Cassandream* Eæd.ⁱ *faceret.* Eæd.

nore. Emendavit Gronovius ex Freinshemii
 sententia.

20 *Ab obsidione Phanotis*] Scribe *Phanotes*.
 Est enim Φανόρη. GRONOVIVS.

21 *Philostrato, qui Epirotarum gentem habebat*] Hoc obscurum est; et auget mendi sus-
 picionem id quod sequitur: *Philostratus cum*
cohorte sua. An enim Epirotarum gens con-
 tribui poterat in unam cohortem? Legere
 possumus hic *Epirotarum transfugas*, si recte
 illi nominati sunt c. præcedenti.

22 *Ut inpensam in rem maximi ad omnia*
momenti faceret] Hic asteriscum apposuerat
 Sigonius, quod ea quæ de Olonico Hispano in
 epitome hujus libri traduntur, ad Clondicum
 Bastarnarum ducem a Livio nominatum l. XL

c. 58, retulerit: quem in Pæonia fecisse aliquem
 motum existimavit, et ibi interemptum esse.
 Ea igitur quæ ad illum Clondicum spectarent,
 hic excidisse putavit. Sed quum multo pro-
 babilior sit, ut supra annotavimus, de Olonico
 conjectura Gronovii, qui illum eundem esse
 cum Flori Salondico arbitratus est, nulla satis
 idonea ratione videtur motus esse Sigonius, ut
 mutilum hic esse librum arbitraretur. Duja-
 tius Sigonii auctoritate motus credidit et ipse
 hic aliquid intercidissee, inseruitque hoc loco
 rogationem a Voconio promulgatam et perlatam
 de coërcendis mulierum hereditatibus. Sed de
 lege Voconia egerat Livius l. XLI. ut apparet
 ex epitome illius libri. Credimus igitur nihil
 ex fine hujus libri XLIII. periisse.

EPITOME LIBRI XLIV.

Q. MARCIUS Philippus per invios saltus penetravit in Macedoniam, compluresque urbes occupavit. Rhodii misere legatos Romam, ¹minantes, se Perseo auxilio futuros, nisi populus Romanus cum eo pacem atque amicitiam jungeret. indigne id latum. Quum id bellum L. Æmilio Paulo, sequentis anni consuli iterum, mandatum esset, ²Paullus, in concione precatus, ut, quidquid diri populo Romano inmineret, in domum suam converteretur, et in Macedoniam profectus, vicit Persen, totamque Macedoniam in potestatem redegit. Antequam confligeret, ³C. Sulpicius Gallus tribunus militum prædixit exercitui, ne miraretur, quod luna nocte proxima defectura esset. Gentius quoque rex Illyriorum, quum rebellasset, ab Anicio prætore victus, venit in deditionem, ⁴et cum uxore, et liberis, et propinquis, Romam missus est. Alexandria legati a Cleopatra et Ptolemæo regibus venerunt, querentes de Antiocho rege Syriae, quod his bellum inferret. Perses, sollicitatis in auxilium Eumene rege Pergami, et Gentio rege Illyriorum, quia his pecuniam, quam promiserat, non dabat, ⁵ab iis relictus est.

¹ *Minantes se Perseo auxilio futuros, nisi pop. Rom. cum eo pacem atque amicitiam jungeret*] Hæc est unius codicis a Gronovio inspecti scriptura; quæ quum expeditissima sit, Clericus eam in editione sua repræsentavit, quod ejus exemplo nos itidem hic facimus. In vulgata lectione aliquid erat vitii: *minantes, ut Perseo essent auxilio, nisi populus Romanus . . . conjungeret.*

² *Paullus in concione precatus, ut*] Hanc precationem fecit Paullus, non antequam proficisceretur ad bellum, sed devicto Perseo, quum jam secundo cursu Italiam tenuisset. Vid. infra l. XLV. c. 41, et Val. Max. l. V. c. 10. Itaque hic fallitur auctor epitomes. Ceterum in hac periodo formanda secuti sumus auctoritatem trium membranarum a Gronovio lauda-

tarum, quibus assentitur Campanus, nisi quod supra domum suam, quemadmodum vulgati, præfert. Vulgo *precatus est, et supra domum suam, et vicit Perseum.*

³ *C. Sulpicius Gallus tribunus militum*] Nihil horum comparebat in libris: sed ea inseruit ex historiarum fide Sigonius. Non enim Paullus, sed Sulpicius ille Gallus hunc Lunæ defectum prædixisse memoratur tum Livio ipsi infra, c. 37, tum Val. Max. l. VIII. c. 11.

⁴ *Et cum uxore*] Deest copulativa in Gronovianis editionibus, operarum, ut videtur, incuria.

⁵ *Ab eis relictus est*] Ab Eumene scilicet, et Gentio. De Eumene nulla est difficultas. De Gentio vid. not. 38 ad c. 26 hujus libri.

T. LIVII PATAVINI

LIBER XLIV.

U. C. 583. A. C. 169. **PRINCIPIO** veris, quod hiemem eam, qua hæc gesta sunt, insecutum est, ab Roma profectus Q. Marcius Philippus consul ¹ cum quinque millibus (² quod in supplementum legionum secum trajecturus erat) Brundisium pervenit. M. Popillius consularis ³ et alii pari nobilitate adolescentes tribuni militum in Macedonicas legiones consulem secuti sunt. Per eos dies et C. Marcius Figulus prætor, cui classis provincia evenerat, Brundisium venit: et simul ex Italia profecti, Corcyram altero die, tertio Actium Acarnaniæ portum tenuerunt. Inde cōsul, ad Ambraciam egressus, itinere terrestri petit Thessaliam. Prætor, superato Leucata, Corinthium sinum invectus, et Creüsæ relictis navibus, terra et ipse per mediam Bœotiam diei unius expedito itinere Chalcidem ⁴ ad classem contendit. Castra eo tempore A. Hostilius in Thessalia circa Palæpharsalum habebat; sicut nulla re bellica memorabili gesta, ita ⁵ ad cunctam militarem disciplinam ab effusa licentia formato milite, et sociis cum fide cultis, et ab omni genere injuriæ defensis. Audito successoris adventu, quum arma, viros, equos cum cura ⁶ inspexisset, ornato exercitu obviam venienti consuli processit. Et primus eorum congressus ex dignitate ipsorum ac Romani nominis, ⁷ et in rebus deinde gerendis ⁸.

Marcus
C. et
Marcus
prætor tra-
jiciunt in
Græciam.

⁴ *Bœotiam (diei unius expeditio iter est) Chalcidem* Kreyss. Bekk.

¹ *Cum quinque millibus]* Deest profecto hic aliquid. Numerus enim absolute et per se, non adjecta re quæ numeretur, stare in oratione non potest. Sed et numerus ipse hoc loco videtur vitiatus esse, quum supra l. XLIII. c. 12, decreverit senatus in supplementum Macedonici exercitus *peditum Romanorum sex millia, sociorum nominis Latini sex millia: equites Romanos ducentos quinquaginta, socios trecentos.*

² *Quod in supplementum]* Dele cum Gronovio *voculam in*, et lege *quod supplementum.*

³ *Et alii pari nobilitate adolescentes]* *Et alii pari nobilitate*, sed non pari ætate, quippe *adolescentes*, quum M. Popillius consularis esset, ac proinde maturæ jam ætatis.

⁴ *Ad cunctam militarem disciplinam]* Ad cunctas militaris disciplinæ partes.

⁵ *Inspexisset]* Conjectura Manutii. Codex habuit *inexisset.*

⁶ *Et in rebus deinde gerendis]* Hunc locum sic explet Sigonius: *et in rebus deinde gerendis summe utilis Philippo consuli fuit. Proconsul enim ad exercitum conversus, eum ad rem fortiter gerendam hortatus est, eoque consuli tradito*

Proconsul enim ad exercitum **. Paucis post diebus consul U. C. 583. concionem apud milites habuit. orsus a ⁷ parricidio Persei A. C. 169. perpetrato in fratrem, cogitato in parentem, ⁸ adjecit, *post scelere partum regnum, veneficia, cædes, latrocinio nefando petitem Eumenem, injurias in populum Romanum, direptiones sociarum urbium contra fœdus, ea omnia quam Diis quoque invisa essent, sensurum in exitu rerum suarum. Favere enim pietati fideique Deos, per quæ populus Romanus ad tantum fastigii venerit.* Vires deinde populi Romani, jam terrarum orbem complectentis, cum viribus Macedoniæ, exercitus cum exercitibus comparavit. *Quanto majores Philippi Antiochique opes non majoribus copiis fractas esse?*

II. Hujus generis adhortatione accensis militum animis, consultare de summa gerendi belli cœpit. Eo et C. Marcius prætor a Chalcide, classe accepta, venit. Placuit, non ultro morando in Thessalia tempus terere, sed movere extemplo ^b castra, atque pergere inde in Macedoniam: et prætorem dare operam, ut eodem tempore classis quoque invehatur hostium litoribus. Prætor dimisso, consul, ⁹ menstruum jusso milite secum ferre, profectus decimo post die, quam exercitum acceperat, castra movit: et, unius diei progressus iter, convocatis itinerum ducibus, ¹⁰ quum, exponerent in consilio, jussisset, qua quisque ducturus esset; submotis iis, ¹¹ quam potissimum peteret, retulit ad consilium. Aliis per Pythium placebat via: aliis per Cambunios montes, qua priore anno duxerat Hostilius consul: aliis præter Ascuridem paludem. Restabat ¹² aliquantum viæ communis: itaque in id tempus, quo prope divortium itinerum castra posituri erant, deliberatio ejus rei differtur. in Perrhæbiam inde ducit, et inter Azorum et Doli-chen stativa habuit ad consulendum rursus, quam potissimum capesseret viam. Per eosdem dies Perseus, quum adpropinquare hostem sciret, quod iter petiturus esset ignarus, omnes saltus insidere præsidiis statuit. In jugum Cambuniorum

Coa. in Macedoniam contendit.

Perseus aditus occupat.

^b extemplo del. Crev.

Romam reversus est. Sed quis dixerit eum summe utilem duci fuisse in rebus gerendis, qui tantummodo hortatus milites ad rem fortiter gerendam statim abierit? Omittimus elegantiam dictionis, et geminatas odiose voces. Nobis non libet hæliolari in re omnino obscura. Mens Livii ex reliquiis ejus non satis apparet, ut eam expiscari posse videamur; nec alii auctores adjuvant. Locum ergo mutilum relinquimus.

⁷ *Parricidio . . . cogitato in parentem*] Nihil ea de re antea memoravit Livius.

⁸ *Adjecit, post scelere partum regnum, veneficia*] Adjecit consul veneficia, cædes, aliaque facinora consecuta scelere partum a Perseo regnum. Vulgo aliter distinguitur hic locus: *adjecit post, scelere partum regnum, veneficia.*

Nostra interpunctio elegantiores efficit sensum.

⁹ *Menstruum*] Cibariorum quantum in mensem satis esset.

¹⁰ *Quum exponerent in consilio, jussisset*] Merito Gronovius legi jubet *exponere*. Intellege eos, id est, duces itinerum.

¹¹ *Quam potissimum peteret*] Sigonius suspicatur excidisse *viam*. Gronovius existimat Livium voluisse illam vocem huc intelligendo referri ex sequentibus, *aliis per Pythium placebat via*. Malumus illam repetere ex præcedentibus, *qua, nempe via, quisque ducturus esset*.

¹² *Aliquantum viæ communis*] Aliquantum viæ, quæ pariter ad Pythium, ad Cambunios montes, ad Ascuridem paludem duceret.

U. C. 583. A. C. 169. montium (Volustana ipsi vocant) ¹³ decem millia levis armaturæ juvenum cum duce Asclepiodoto mittit: ad castellum, quod super Ascuridem paludem erat, (Lapathus vocatur locus) Hippas tenere saltum cum duodecim millium Macedonum præsidio jussus. Ipse cum reliquis copiis primo circa Dium stativa habuit. deinde, adeo ut obtorpuisse inops consilii videretur, cum equitibus expeditis ¹⁴ litore nunc Heracleum, nunc Philan percurrerebat, eodem inde cursu Dium repetens.

Macedoniam ingreditur Marcius.

III. Interim consuli sententia stetit eo saltu ducere, ¹⁵ ubi propter Octolophum diximus regis castra *. Præmitti tamen quatuor millia armatorum ad loca opportuna præoccupanda placuit: quibus præpositi sunt M. Claudius, Q. Marcius consulis filius. confestim et universæ copię sequebantur. Ceterum adeo ardua et aspera et confragosa via fuit, ut præmissi expediti biduo quindecim millium passuum ægre itinere confecto castra posuerint: ¹⁶ turrim Eudieru, quem cepere, locum adpellant. Inde postero die septem millia progressi, tumulo ¹⁷ haud procul hostium castris capto, nuncium ad consulem remittunt: *perventum ad hostem esse, loco se tuto et ad omnia opportuno consedissee; ut, quantum extendere iter posset, consequeretur.* Sollicito consuli, et propter itineris difficultatem, quod ingressus erat, et eorum vicem, quos paucos inter media præsidia hostium præmiserat, nuncius ad Ascuridem paludem obcurrit. Addita igitur et ipsi fiducia est, conjunctisque copiis, castra tumulo, qui tenebatur, qua aptissimum ad loci naturam erat, sunt adclinata. Non hostium modo castra, quæ paullo plus mille passuum aberant, sed omnis regio ad Dium et Philan, oraque maris, late patente ex tam alto jugo prospectu, oculis subjicitur. Quæ res accendit militi animos, postquam summam belli, ac regias omnes copias, terramque hostilem tam e propinquo conspexerunt. Itaque quum alacres, protinus duceret ad castra hostium, consulem hortarentur; dies unus fessis labore viæ ad quietem datus est. tertio

13 *Decem millia levis armaturæ juvenum*] Dele otiosam vocem *juvenum*. Nisi forte illius loco fuit nomen gentis, quæcunque tandem illa sit: ut in altero præsidio, quocum mox Hippas dicitur jussus tenere saltum ad Lapathunta, diserte exprimitur illud fuisse *duodecim millium Macedonum*.

14 *Littore*] Magis placeret *per littora*, ut infra c. 4, *Sed quum ad Dium per littora cum equitibus vagaretur rex.* Libenter quoque pro *percurrerebat* legeremus *currebat*.

15 *Ubi propter Octolophum diximus regis castra*] Subjicit Sigonius *Philippi fuisse*, et lectorem remittit ad l. XXXI. ubi revera reperitur pugna equestris ad Octolophum inter Philippum regem. et Sulpicium consulem Romanum. Sed si quis totam narrationem rerum a Sulpicio adversus Philippum gestarum sedulo expendit, facile animadvertet Octolophum

libro XXXI. memoratum ad occiduum Macedoniæ latus situm fuisse, ac longe abfuisse ab Heracleo, et Phila, et Dio, quæ prima Macedoniæ oppida hic Marcio e jugis degresso occurrunt. Vel igitur duplex locus fuit qui Octolophi nomen haberet, alter in Dassaretiis, alter in finibus Perrhæbiæ; vel hic mendum agnoscendum est. Quæ desunt, explere non tentamus. Tamen regem, cujus hic mentio fit, potius Persea fuisse credimus, quam Philippum.

16 *Turrim Eudieru*] Si nihil est in hoc nomine vitii, intellige Græcum esse vocabulum in patrio casu, *εὐδιερὺ*. *Διερὺς* humidus. Itaque turris *εὐδιερὺ* dicta fuerit ab amœnitate et bonitate aquarum.

17 *Haud procul hostium castris*] Castra illa hostium intellige præsidium Macedonum, cui præerat Hippas, ut patet ex c. seq.

die, parte copiarum ad præsidium castrorum relictæ, consul ad hostem ducit. U. C. 583.
A. C. 169.

IV. Hippias nuper ad tuendum saltum ab rege missus erat: qui, ex quo castra Romana in tumulo conspexit, præparatis ad certamen animis suorum, venienti agmini consulis obvius fuit: et Romani expediti ad pugnam exierant, et hostes. levis armatura erat, promptissimum genus ad lacessendum certamen. Congressi igitur extemplo, tela conjecerunt. multa utrimque vulnera temerario incursu et accepta, et inlata: pauci utriusque partis ceciderunt. Irritatis in posterum diem animis, majoribus copiis atque infestius concursum ab illis, si loci satis ad explicandam aciem fuisset: jugum montis, in angustum dorsum cuneatum, vix ¹⁸ ternis ordinibus armatorum in fronte patuit. Itaque, paucis pugnantibus, cetera multitudo, præcipue qui gravium armorum erant, spectatores pugnae stabant. levis armatura etiam per amfractus jugi procurrere, et ab lateribus cum levi armatura ¹⁹ conserere, per iniqua atque æqua loca pugnam petere. ac, pluribus ea die vulneratis, quam interfectis, prælium nocte diremtum est. Tertio die egere consilio Romanus imperator: nam neque manere in jugo inopi, neque regredi sine flagitio, atque etiam periculo; ²⁰ sed cedenti ex superioribus locis instare hostis poterat ^b: nec aliud restabat, quam audacter commissum pertinaci audacia, quæ prudens interdum in exitu est, corrigere. Ventum quidem erat eo, ut, si hostem similem antiquis Macedonum regibus habuisset consul, magna clades accipi potuerit. sed, quum ad Dium per litora cum equitibus vagaretur rex, et ab duodecim millibus prope clamorem et strepitum pugnantium audiret, nec auxit copias integros fessis submittendo, neque ipse, quod plurimum intererat, certamini adfuit: quum Romanus imperator, major sexaginta annis, et prægravis corpore, omnia militaria munera ipse inpigre obiret. Egregie ad ultimum in audacter commisso perseveravit: et, Popillio relicto in custodia jugi, per invia transgressus, præmissis, qui repurgarent iter, Attalum et Misagenem, cum suæ gentis utrumque auxiliariis, præsidio esse saltum aperientibus jubet. ipse, equites impedimenta præ se habens, cum legionibus agmen cogit.

V. Inenarrabilis labor descendentibus cum ruina jumentorum sarcinarumque. Progressis vixdum quatuor millia passuum nihil optabilius esse, quam redire, qua venerant, si pos-

*Difficultas
itinerum.*

^b periculo, si cedenti ex superioribus locis instaret hostis, poterat Kreyss. Bekk.

18 * Ternis ordinibus . . . in fronte] Ordines hic intelligendi videntur introrsum porrecti, ita ut terni homines in fronte essent, quos sequebatur a tergo longus ordo suorum. Hinc paucitas pugnantium, mox a Livio notata.

19 Conserere] Manum, vel pugnam. Alter-

utra vox profecto excidit.

20 Sed cedenti . . . instare hostis poterat] Emendat Gronovius: Nam neque manere in jugo inopi, neque regredi sine flagitio, atque etiam periculo, si cedenti ex superioribus locis instaret hostis, poterat.

U. C. 583. A. C. 169. sent. Hostilem prope tumultum agmini elephantum præbebant: qui, ubi ad invia venerant, dejectis rectoribus, cum horrendo stridore pavorem ingentem, equis maxime, incutiebant, donec traducendi eos ratio inita est. Per proclive, ²¹ sumto fastigio, longi duo validi asseres ex inferiore parte in terra defigebantur, distantes inter se paullo plus, quam quanta belluæ latitudo est. in eos transversim incumbentes tigni^c, ad tricenos longi pedes, ut pons esset, injungebantur: humusque insuper injiciebatur. modico deinde infra intervallo similis alter pons: dein^d tertius, et plures ex ordine, qua rupes ²² abscissæ erant, fiebant. Solido procedebat elephas^e in pontem: cujus priusquam in extremum procederet, ²³ subcisis asseribus conlapsus pons, usque alterius initium pontis, prolabi eum leniter cogebat. alii elephantum pedibus insistentes, alii clunibus subsidentes, prolabebantur. ubi planities altera pontis excepisset eos, rursus simili ruina inferioris pontis deferrebantur, donec ad æquiorum vallem perventum est. ²⁴ Paulo plus septem millia^f die Romani processerunt; minimum pedibus itineris confectum. plerumque provolventes se simul cum armis aliisque oneribus, cum omni genere vexationis, processerunt: adeo ut ne dux quidem et auctor itineris inficiaretur, parva manu deleri omnem exercitum potuisse. Nocte ad modicam planiciem pervenerunt: neque, an infestus is locus esset, septus^g undique, circumspiciendi spatium fuit. vix tandem ex insperato stabilem ad insistendum nactis locum postero quoque die in tam cava valle opperiri Popillium, ac relictas cum eo copias, necesse fuit: quos et ipsos, quum ab nulla parte hostis terruisset, locorum asperitas hostiliter vexavit. Tertio die conjunctis copiis eunt per saltum, quem incolæ Callipeucen adpellant. ²⁵ quarto inde die per æque invia sed adsuetudine peritius, et meliore cum spe, quod nec hostis ²⁶ umquam^h adparebat, et mari adpropinquabant, ²⁷ degressiⁱ

^c in eos, transversim incumbentes tigno Kreyss. Bekk.

^d dein l. inde Gron.

Crev. ^e elephantus Kreyss. Bekk.

^f add. eo Bekk.

^g esset

septis Ead.

^h usquam Crev.

ⁱ digressi Gron. Crev.

21 *Sumpto fastigio*] Longi duo asseres inter se adversa modica inclinatione demissi secundum superiorem partem, in terra ex inferiore parte defigebantur. Hic *fastigium* intelligitur *clivus*, propterea quod si quid in clivum devexum est, idem et in fastigium contrario sensu assurgit: eadem fere ratione, qua *altum* et *profundum* promiscue usurpantur. Itaque illi asseres intelligendi sunt triquetra fere forma fuisse, ita ut e tribus lateribus unum per proclive porrigeretur et acclinaretur secundum montem; alterum, nempe superius, modice inclinatum esset et leni fastigio devexum; tertium denique e terra, in qua ex inferiore parte defigebatur, assurgeret in rectum.

22 *Abscisæ*] Ex *abs* et *cado* fit verbum *abscido*, *abscondi*, *abscisum*. Martialis, l. III.

epigr. 66, *Abscidit vultus ensis uterque sacros*. *Abscindo* diversum est verbum, licet ejusdem fere sensus. Atque hujus quidem participium *abscissus* frequentius nunc occurrit in editis. At observat Gronovius fere ubique in optimis et antiquissimis codicibus legi *abscisus*.

23 *Subcisis asseribus*] Sive asserum fulcris.

24 *Paulo plus septem millia die*] Per diem, et opponitur *nocte*, quod sequitur paulo post. Itaque nihil opus est hic inserere *eo* ante vocem *die*, quod voluerat Gronovius.

25 *Quarto inde die*] Olim legebatur *tertio*, manifesto errore, quem sustulit Sigonius.

26 *Usquam*] Olim *unquam*. Mutavit Sigonius.

27 *Digressi*] Lege cum Sigonio, *degressi*.

in campos, inter ²⁸ Heracleum et Libethrum posuerunt castra U. C. 583. peditum: quorum pars major tumulos tenebat. ii vallem, A. C. 169. ²⁹ campi quoque partem ^k, ubi eques tenderet, amplectebantur.

VI. Lavanti regi dicitur nunciatum, hostes adesse. quo Persei nuncio quum pavidus exsiluisset ³⁰ e solio, ³¹ victum se sine pavor proelio clamitans proripuit; et subinde per alia atque alia^l pavida consilia et imperia trepidans, ³² duobus ex amicis Pellam, alterum Asclepiodotum, ubi pecunia deposita erat, ex praesidiis revocat^m; omnesque aditus aperit bello. Ipse, ab Dio ³³ auratis statuīs omnibus raptimⁿ, ne praeda hosti essent, in classem congestis, ocius demigrare^o Pydnam cogit: et, quæ et incredibilis stupor. temeritas consulis videri potuisset, quod eo processisset, unde invito hoste regredi nequiret, eam ³⁴ non inconsultam audaciam fecit. Duos enim saltus, per quos inde evadere possent, habebant Romani: unum per Tempe in Thessaliam, alterum in Macedoniam præter Dium; quæ utraque regiis tenebantur praesidiis. Itaque si dux intrepidus decem dies primam speciem adpropinquantis terroris sustinuisset, ³⁵ neque receptus Romanis per Tempe in Thessaliam, neque commeatibus pervehendis eo patuisset iter. Sunt enim Tempe saltus, etiamsi non bello fiat infestus, transitu difficilis. nam ³⁶ præter angustias per quinque millia, qua exiguum jumento onusto iter est, rupes utrimque ita abscisæ sunt, ut despici vix sine vertigine quadam simul oculorum animique possit. terret et sonitus et altitudo per mediam vallem fluentis Penei amnis. Hic locus, tam suapte natura infestus, per quatuor distantia loca ³⁷ præ-

^k ibi vallo campi quoque partem Kreyss. Bekk.

^l alia aliaque Eæd.

^m duos ex amicis, Pellam alterum, ubi pecunia deposita erat, alterum usque ad Parthum, ex praesidiis revocat Kreyss. duos ex amicis Pellam, alterum usque ad pathum
^o pecunia deposita erat ^o ex praesidiis revocat Bekk. ⁿ raptis Kreyss. Bekk.
^o essent, incolas ejus loci demigrare Kreyss. essent, incolas ejus loci demigrasse Bekk.

²⁸ Heracleum] Sic dedit Gronovius. Ante Heracetum: corrupte.

²⁹ Campi quoque] Gronovius legi jubet campique.

³⁰ E solio] Solium est pars balnei, in qua quis sedens lavatur.

³¹ Victum se . . . clamitans, proripuit] Bis intelligendum rō se, quamvis semel exprimitur. Clamitans se victum esse, se proripuit.

³² Duobus ex amicis Pellam] Hic aliqua desunt, quæ ex c. 10 infra, et ex Diodoro in Excerpt. Vales. suppleri possunt in hunc fere modum. Duobus ex amicis, Niciam proficisci jussit Pellam, ubi pecunia deposita erat, et, quidquid ejus ibi nancisceretur, in mare dejicere: alterum, Andronicum misit Thessalonicam, ut navalia incenderet. Simul Hippiam et Asclepiodotum ex praesidiis revocat. In eo tamen discrepat Diodorus a Livio, quod pro urbe Pella nominat Phacum.

³³ Auratis statuīs] Intellige insignem illam

turmam, Lysippi opus: id est, statuas equestres viginti quinque, quas Alexander fieri jussarat totidem fortissimorum virorum in pugna ad Granicum occisorum.

³⁴ Non inconsultam audaciam] Hoc debetur Sigonio. Antea, non consultam.

³⁵ Neque receptus Romanis per Tempe in Thessaliam] Quatuor postremae voces videntur huc immigrasse ex quarto ante versu. Certe iis nihil hic est opus.

³⁶ Præter angustias] Præterquam quod angusta via est per quinque millia, adeo ut exiguum onusto jumento iter sit, utrimque . . . Parum videntur convenire huic descriptioni ea quæ Plinius l. IV. c. 8, de eodem loco habet. Tempe, inquit, quinque millium passuum longitudine, et ferme sesquijugeri latitudine, ultra visum hominis attollentibus se dextra lævaque leniter convexis jugis.

³⁷ Praesidiis regiis] Malleus cum Gronovio regiis. Sic enim solet Livius.

U. C. 583. sidiis regis^p fuit insessus. unum in primo aditu ad Gonnum
 A. C. 169. erat: ³⁸alterum^q Condylon castello inexpugnabili: tertium
 circa Lapathunta, quem Characa adpellant: quartum viæ ipsi,
 qua et media et angustissima vallis est, inpositum, quam vel
 decem armatis tueri facile est. Intercluso per Tempe simul
 aditu commeatibus, simul reditu, ipsi montes, per quos descen-
 derant, repetendi erant. ³⁹quod ut furto fefellerant, ita pro-
 palam, tenentibus superiora cacumina hostibus, non poterant:
 et experta difficultas spem omnem incidisset. Supererat nihil
 aliud in temere commisso, quam in Macedoniam ad Dium per
 medios evadere hostes: quod, nisi Dii mentem regi ade-
 missent, ipsum^r ingentis difficultatis erat. Nam quum Olympi
 radices montis paullo plus quam mille passuum ad mare relin-
 quant spatium, cujus dimidium loci occupat ostium late re-
 stagnans Baphyri amnis, ⁴⁰partem planitiæ aut Jovis templum
 aut oppidum tenet; reliquum perexiguum fossa modica vallo-
 que claudi poterat, et saxorum ad manum silvestrisque mate-
 riæ tantum erat, ut vel murus objici, turresque excitari potu-
 erint. Quorum nihil quum dispexisset cæcata mens subito
 terrore, ⁴¹nudatis omnibus præsiidiis, patefactisque bello, ad
 Pydnam refugit.

Cos. Dium
 pervenit.

VII. Consul, plurimum et præsiidii et spei cernens in stul-
 titia et segnitie^s hostis, remisso nuncio ad Sp. Lucretium Laris-
 sam, ut castella, relictæ ab hoste, circa Tempe occuparet, præ-
 misso Popillio ad explorandos transitus circa Dium, postquam
 patere omnia in omnes partes animadvertit, secundis castris
 pervenit ad Dium: metarique ⁴²sub ipso templo, ne quid
 sacro in loco violaretur, jussit. Ipse, urbem ingressus, sicut
 non magnam, ita exornatam ⁴³publicis locis et ⁴⁴multitu-
 dine statuarum, munitamque egregie, vix satis credere, in
 tantis rebus sine caussa relictis non aliquem subesse
 dolum. Unum diem ad exploranda circa omnia moratus,
 castra movet: satisque credens, paratam^t frumenti copiam
 fore, eo die ad amnem nomine Mityn processit. Postero die
 progressus, Agassam^u urbem, tradentibus sese ipsis, recepit:

^p regis Kreysa. Bekk. ^q add. ad Eæd. ^r et ipsum Eæd.
^s segnitia Bekk. ^t credens, in Pieria Kreysa. Bekk. ^u Agassas Kreysa.

38 *Alterum Condylon*] Idem Gronovius le-
 gendum existimat *alterum*, nempe præsidium,
ad Condylon. *Castello* intellige *cum castello*,
 vel *in castello*.

39 *Quod ut furto fefellerant*] Quod ut fece-
 rant fallentes furto Persea Macedonasque, ita
 propalam facere non poterant, si tenuissent
 cacumen hostes. Transcenderant quidem illos
 saltus, quia fefellerant hostem: at idem facere
 non poterant palam et aperta vi, si hostis
 obstitisset.

40 *Partem planitiæ*] Revocavit primæ edi-
 tionis scripturam Gronovius. Vulgatæ habent

planitie.

41 *Nudatis omnibus præsiidiis*] Nudatis præ-
 sidio omnibus locis.

42 *Sub ipso templo*] Templum Jovis intel-
 lige, cujus sub finem c. præcedentis mentio
 facta est.

43 *Publicis locis*] Qualia sunt fora, porti-
 cus, basilicæ.

44 *Multitudine statuarum*] Vid. not. 33, ad
 c. proxime præcedens: ^s et intellige, præter
 illam amicorum turmam, quam Perseus in clas-
 sem congesserat, aliarum quoque statuarum
 non mediocrem numerum in urbe Dio fuisse.

et, ut reliquorum Macedonum animos sibi conciliaret, obsidi- U. C. 583.
bus contentus, sine præsidio relinquere se eis urbem, inmu- A. C. 169.
nesque ac suis legibus victuros, est pollicitus. Progressus
inde diei iter, ad Ascordum flumen posuit castra: et, ⁴⁵ quan-
tum procederet longius a Thessalia, eo majorem rerum omnium
inopiam sentiens, regressus ad Dium est; dubitatione omni- Inopia
bus exempta, quid intercluso ab Thessalia patiendum fuisset, laborat.
cui procul inde abscedere tutum non esset. Perseus, con-
tractis in unum omnibus copiis ducibusque, increpare præfec-
tos præsidiorum, ante omnes Asclepiodotum atque Hippiam:
ab his dicere claustra Macedoniae tradita Romanis esse: cujus
culpæ reus nemo justius, quam ipse, fuisset. Consuli post-
quam ex alto conspecta classis spem fecit, cum commeatu
naves venire, (ingens enim caritas annonæ ac prope inopia
erat) ab invectis jam portum audit, onerarias naves Magnesiæ
relictas esse. Incerto inde, quidnam agendum foret, (adeo sine
ulla ope hostis quæ adgravaret, cum ipsa difficultate rerum
pugnandum erat) peropportune literæ a Sp. Lucretio adlatæ
sunt; castella se, quæ super Tempe essent et circa Philan ^u,
tenere omnia, frumentique in iis et aliarum in usum rerum
copiam invenisse.

VIII. His magnopere lætus consul ab Dio ad Philan ducit, Dium relin-
simul ut præsidium ejus firmaret, simul ut militi frumentum, quit.
cujus tarda subvectio erat, divideret. Ea profectio famam
haudquaquam secundam habuit. nam alii, metu recessisse
eum ab hoste, ferebant, quia ⁴⁶ manenti imperatori ^x prælio
dimicandum foret: alii ⁴⁷ ignarum, belli quæ in dies fortuna
novaret; ut qui, obferentibus ^y sese rebus, omisisset e ^z mani-
bus ea, quæ mox repeti non possent. Simul enim cessit pos-
sessione Dii, excitavit hostem, ut nunc ^a tandem sentiret, recu-
peranda esse, quæ prius culpa amissa forent. Audita enim Perseus
profectione consulis, regressus Dium, quæ disjecta ac vastata Dium redit.
ab Romanis erant, reficit: pinnas mœnium decussas reponit,
ab omni parte muros firmat: deinde quinque millia passuum
ab urbe citra ripam Enipei amnis castra ponit; amnem ipsum,
transitu perdifficilem, pro munimento habiturus. Fluit ex
valle Olympi montis, æstate exiguus, hibernis idem incitatus
pluviis: ⁴⁸ et supra rupes ingentes gurgitibus ^b facit, et intra

^u Philam hic et capite sequenti Gron. Crev. Kreysa.
Kreysa. Bekk. ^y novaret, ultro obferentibus Emd.

^a tunc Gron. Crev. Kreysa. Bekk.

^x manenti in Pleria

^z emisisse de Emd.

^b gurgites Kreysa. Bekk.

⁴⁵ Quantum procederet longius] Muretus et Gronovius reponunt quanto. Sed quid vetat dici quantum longius quemadmodum apud Plautum quam magis intendas vincula? Nimirum quantum regitur a præpositione secundum intellecta.

⁴⁶ Manenti imperatori] Vox imperatori omnino otiosa est.

⁴⁷ Ignarum belli quæ] Magis placeret, mu-
VOL. III.

tato duarum vocum ordine, ignarum, quæ belli in dies fortuna novaret. Aut certe sic exponendus locus, quasi hoc ordine collocatæ voces essent: qua de forma loquendi vid. not. 89 ad l. IV. c. 17, supra.

⁴⁸ Et supra rupes ingentes gurgitibus] Emenda ex Gronovii mente: Et supra rupes, ingentes gurgites facit, et infra, prorutam in mare evoluendo terram, præaltas voragines.

U. C. 583. prorupta, in mare^c evolvendo terram, præaltas voragines,
A. C. 169. cavatoque medio alveo ripas utrimque præcipites. Hoc flumine
Perseus "septum iter hostis credens, extrahere reliquum tem-
pus ejus ætatis in animo habebat. Inter hæc consul a Phila
Popillium cum duobus millibus armatorum Heracleum mittit.
abest a Phila quinque millia ferme passuum, media regione
inter Dium Tempeque, in rupe amni imminente positum.

Heracleum
obpugna-
tum.

IX. Popillius, priusquam armatos muris admoveret, misit,
qui magistratibus principibusque suaderent, fidem clemen-
tiamque Romanorum, quam vim, experiri mallent. nihil ea
consilia moverunt, quia ignes ad Enipeum ex regis castris
adparebant. Tum terra marique (et classis adpulsa ab litore
stabat) simul armis, simul operibus machinisque, obpugnari
coepti. Juvenes etiam quidam Romani, ludicro circensi ad
usum belli verso, partem humillimam muri ceperunt. Mos
erat tum, nondum hac effusione inducta "bestiis omnium
gentium circum complendi, varia spectaculorum conquirere
genera: "nec^d, semel quadrigis, semel desultore misso, vix
unius horæ tempus utrumque curriculum complebat. Inter
cetera sexageni ferme juvenes, interdum plures, "adparitori-
bus ludi^e armati inducebantur. horum inductio "in^f parte
simulacrum decurrentis exercitus erat; ex parte "elegantioris
exercitii^g, quam militaris artis, propiorque gladiatorum armo-
rum usum. "Quum alios decursus edidissent motus, qua-
drato agmine facto, scutis super capita densatis, stantibus
primis, secundis submissioribus, tertiis magis et quartis, pos-

^c et infra, prorutam in mare Kreyss. Bekk.

^d nam Emd.

^e plures ab apparitoribus ludi Gron. plures adparitoribus ludis Kreyss. Bekk.

^f in l. ex Bekk.

^g exercitii del. Kreyss. Bekk.

Nempe intelligendum est rupibus in ipso alveo
enatis cursum amnis impediri. Supra eas rupes
tardatæ earum objectu aquæ ingentes gurgites
faciunt. Infra easdem rupes vis aquarum per
se ipsa proruit terram, et alveum magis ac
magis cavat.

49 *Septum iter hostis*] Melius *hosti*.

50 *Bestiis omnium gentium*] Vult Fulvius
Ursinus *omnium generum*. Potest tamen vulgata
lectio retineri, ut recte monet Dujatius. Sensus
est: bestiis ex toto terrarum Orbe conquisitis.
Nota est hæc Romanorum insania, tum ex
multis aliis testimoniis, tum ex litteris Cœlii ad
Ciceronem, l. VIII. Ep. Cic. ad Fam. • For-
tasse erunt quibus placeat magis legere *bestiis
omnium generum*.

51 *Nec semel quadrigis*] Gronovius scriben-
dum existimat, et *semel quadrigis*: ut voluerit
Livius, non ita multiplicatos esse olim, ut ævo
suo, quadrigarum et desultorum missus; atque
adeo, ut muneris tempus produceretur, conqui-
sita esse varia spectaculorum genera. Grono-
vianæ emendationi præivere Onufrius Panvi-
nius, et Jul. Cæsar Bullingerus: quorum alter,
l. I. de Ludis Circensibus, c. 9, alter libro de

Circo ludisque Circensibus, c. 50, hunc Livii
locum allegantes, habent, *Nam semel quadrigis*:
sive ex conjectura corrigerent locum, sive in
suis Livii exemplaribus sic legerent. Qui sint
desultores, docet ipse aliud agendo Livius,
l. XXIII. c. 29. *Numidæ . . . quibus desul-
torum in modum binos trahentibus equos inter
acerrimam sæpe pugnam in recentem equum ex
fesso armatis transsultare mos erat*. Denique
hoc eodem loco Gronovius reposuit ex antiquis
editis *utrumque curriculum*, quum recentiores
mendose ha beant *utrumque circulum*. *Curri-
culum* hic idem valet ac *cursus*.

52 *Apparitoribus ludi*] Sic legebatur in
veteribus editis, teste Gronovio. Nuperi adje-
cerunt *ab ante apparitoribus*. Multum blandi-
tur Mureti conjectura: *interdum plures appa-
ratoribus ludis*.

53 *In parte . . . ex parte*] Hæc sic dicta
sunt, quomodo si iteraretur *partim*.

54 *Elegantioris exercitii, quam militaris
artis*] Expunge cum Gronovio vocem *artis*.

55 *Quum alios decursus edidissent motus*] Malit Dujatius *decursu*: et merito quidem.

tremis etiam genu nisis, fastigatam ^h, sicut tecta ædificiorum U. C. 583. sunt, testudinem faciebant. Hinc quinquaginta ferme pedum A. C. 169. spatio distantes duo armati procurrebant, comminatique inter se, ab ima in summam testudinem per densata scuta quum evasissent, nunc velut propugnantes per oras extremæ testudinis, nunc in media inter se concurrentes, haud secus quam stabili solo persultabant. Huic testudini simillima parti muri admota, quum armati superstantes subissent, propugnatoribus muri fastigio altitudinis æquabantur: depulsisque iis, in urbem ⁶⁶ duorum signorum milites transcenderunt. Id tantum dissimile fuit, quod, et in fronte extrema, et ex lateribus, soli non habebant super capita elata scuta, ne nudarent corpora; ⁶⁷ sed prætectæ ¹ pugnantium more. ita nec ipsos tela ex muro missa subeuntes læserunt, et testudini injecta imbris in modum lubrico fastigio innoxia ad imum labebantur. Et consul, capto jam Heracleo, castra eo promovit; tamquam Dium, atque, inde submoto rege, in Pieriam etiam progressurus. Sed, hiberna jam præparans, vias commeatibus subvehendis ex Thessalia muniri jubet, et eligi horreis opportuna loca, tectaque ædificari, ubi diversari ^k portantes commeatus possent.

X. Perseus, tandem ⁶⁸ a pavore eo, quo adtonitus fuerat, recepto animo, malle, imperiis suis non obtemperatum esse, quum trepidans gazam in mare dejici Pellæ, Thessalonicae navalia jusserat incendi. Andronicus, Thessalonicam missus, traxerat tempus, ⁶⁹ id ipsum quod accidit, pœnitentiæ relinquens locum. incautior Nicias Pellæ projiciendo ⁶⁰ pecuniæ partem, quod fuerat nactus: sed ⁶¹ in rem ¹ emendabilem visus lapsus esse, quod per urinatores omne ferme extractum est. tantusque pudor regi pavoris ejus fuit, ut urinatores clam interfici jusserit; deinde Andronicum quoque et Nician, ne quis tam dementis imperii conscius existeret. Inter hæc C. Marcius, cum classe ab Heracleo Thessalonicam profectus, et agrum pluribus locis, expositis per litora armatis, late vastavit, et procurentes ab urbe, secundis aliquot præliis, trepidos intra mœnia compulit. jamque ipsi urbi terribilis erat, ⁶² quum, dispositis omnis generis tormentis, non vagi modo

Pudet Persea pavoris sui.

Variae urbes a Rom. frustra tentatæ.

^h fastigiatam Crev.

¹ prætectæ Kreyss. Bekk.
¹ in errorem Emd.

^k diversari Emd.

⁶⁶ Duorum signorum] Duorum manipulorum. Vid. not. 2, ad l. XXXIII. c. 1.

⁶⁷ Sed prætectæ] Reponit Lipsius prætectæ. Refertur enim ad acuta.

⁶⁸ A pavore . . . recepto animo, malle] Adjecit Sigonius voculam a, et legi jussit malle pro mallet.

⁶⁹ Id ipsum quod accidit, pœnitentiæ relinquens locum] Scabra Gronovio videtur hæc oratio, non nobis. * Nulla hic erit difficultas, si in interpretando membrorum ordinem inverteris. † Pœnitentiæ relinquens locum, id ipsum

quod accidit, id est, quod quidem ipsum accidit, nempe ut regem pœniteret.

⁶⁰ Pecuniæ partem, quod fuerat nactus] Et hunc locum Gronovius post Freinshemium conjecturis sollicitat. Nobis nihil videtur esse vitii. Pecuniæ partem, scilicet id quod fuerat nactus.

⁶¹ In rem emendabilem . . . lapsus esse] Potest tolerari vulgatum. Magis tamen placeret, quod subjicit Gronovius, in errorem . . . emendabilem.

⁶² Quum dispositis omnis generis tormentis] Ab iis qui in urbe erant. * Tota periodus

U. C. 583. circa muros, temere adpropinquantes, sed etiam qui in navi-
 A. C. 169. bus erant, saxis tormento emicantibus ⁶³ percutiebantur. Re-
 vocatis igitur in naves militibus, omisssaque Thessalonicae
 obpugnatione, Aeniam^m inde petunt. quindecim millia pas-
 suum ea urbs abest, adversus Pydnam posita, fertili agro.
 Pervastatis finibus ejus, legentes oram, Antigoneam perve-
 niunt. ibi, egressi in terram, primo et vastarunt agros passim,
 et aliquantum praedae contulerunt ad naves. dein palatos eos
 adorti Macedones, mixti pedites equitesque, fugientes effuse
 ad mare persecuti, quingentos ferme occiderunt, et non minus
 ceperunt. Nec aliud, quam ultima necessitas, quum recipere
 se tuto ad naves prohiberentur, animos militum Romanorum,
 simul desperatione alia salutis, simul indignitate, irritavit.
 Redintegrata in litore pugna est. adjuvare et ⁿ, qui in navibus
 erant. Ibi Macedonum ducenti ferme caesi; par numerus
 captus. Ab Antigonea classis profecta, ad agrum Pallenensem
 excensionem ad populandum fecit. Finium is ager Cassan-
 drensium erat, longe fertilissimus omnis orae, quam praeter-
 vecti fuerant. Ibi Eumenes rex, viginti tectis navibus ab
 Elea profectus, obvius fuit: et quinque missae a Prusia rege
 tectae naves.

XI. Hac virium accessione animus crevit praetori, ut Cas-
 sandream obpugnaret. ⁶⁴ Conditam est a Cassandro rege in
 ipsis faucibus, quae Pellenensem agrum ceterae Macedoniae
 jungunt, hinc Toronaico, hinc Macedonico septa mari. Emi-
 net namque in altum lingua, in qua sita est: ⁶⁵ nec minus,
 quam in altum magnitudine ^o Atho mons, excurrit, obversa in
 regionem Magnesia duobus imparibus promontoriis; quorum
 majori Posideum est nomen, minori Canastraeum. Divisis ^p
 partibus obpugnare adorti: Romanus ad Clitas, quas vocant,
 munimenta, ⁶⁶ cervis etiam objectis, ut viam intercluderet, a
 Macedonico ad Toronaicum mare perducit. ab altera parte
⁶⁷ euripus est: inde Eumenes obpugnabat. Romanis in fossa
 complenda, quam nuper objecerat Perseus, plurimum erat
 laboris. Ibi quaerenti praetori, quia nusquam cumuli adpare-

^m Aeneam Kreyss. Bekk.

ⁿ et del. Eæd.

^o quam inclitus magni-
^p diversis Kreyss. Bekk.

habere videtur aliquid obscuri propter nimiam
 brevitate. Sensus est: jamque ipsi urbi ter-
 ribilis erat, quum subito conversa est rerum
 facies, dispositis super urbis muros tormentis,
 quibus Romani, et in agris, et in ipsis quoque
 navibus percutiebantur. Itaque absistere in-
 cepto coacti sunt.

⁶³ Percutiebantur] Lege percuterentur.

⁶⁴ Conditam est a Cassandro rege] Olim Po-
 tidæa, teste Plinio, l. IV. c. 10. Illam deinde
 vel auxerat, vel instauraverat Cassander, et de
 suo nomine Cassandream dixerat.

⁶⁵ Nec minus quam in altum magnitudine
 Atho mons excurrit] Prolixa et verbosa oratio,

et quæ sapiat sarcinatoris manum. * Reseca
 vocem magnitudine, et, levi traiectione verbo-
 rum, emenda: nec minus in altum quam Atho
 mons excurrit.

⁶⁶ Cervis etiam objectis] Cervi erant ramosi
 trunci arborum, quos in terram ante fossam
 vallumque depangere et varie serere solebant,
 ad obstruendum aut impediendum iter. Nomen
 habuerunt a similitudine cornuum cervi. Plura
 de iis vide apud Lips. l. II. Poliorcet. Dial. 2.

⁶⁷ Euripus] Intelligenda videtur fossa ali-
 qua manu facta, quæ maris aquas acciperet.
 Nam tales fossæ euripi apud antiquos nomina-
 bantur.

bant, quo regeſta e fossa terra foret, ⁶⁸ monstrati sunt fornices: U. C. 583. *non ad eandem crassitudinem, qua veterem murum, sed simplici* A. C. 169. *laterum ordine, structos esse.* Consilium igitur cepit, trans-fosso pariete iter in urbem patefacere. fallere autem ita se posse, si, muros a parte alia scalis adortus, tumultu injecto, ⁶⁹ in custodiam ejus loci propugnatores urbis avertisset. Erant in præsidio Cassandreæ, præter non contemnendam juven-tutem oppidanorum, octingenti Agrianes, ⁷⁰ et duo millia Pe-nestarum Illyriorum, ⁷¹ a Pleurato inde missi, bellicosum utrumque genus. His tuentibus muros, quum subire Romani summa vi niterentur, momento temporis parietes fornicum perfossi urbem patefecerunt. ⁷² quod si, qui irrupere ^q, armati fuissent, extemplo cepissent. Hoc ubi perfectum esse opus militibus nunciatum est, clamorem alacres gaudio repente tollunt, aliis parte alia in urbem inrupturis.

XII. Hostes primum admiratio cepit, quidnam sibi repen-tinus clamor vellet. postquam patere urbem accepere præfecti præsidiî Pytho et Philippus, ⁷³ pro eo, qui occupasset adgredi, opus factum esse rati, cum valida manu Agrianum Illyrio-rumque erumpunt: Romanosque, qui alii aliunde coibant convocabanturque, ut signa in urbem inferrent, incompósitos atque inordinatos fugant, persequunturque ad fossam: in quam compulsos ruina cumulant. sexcenti ferme ibi interfecti, omnesque prope, qui inter murum fossamque deprehensi ^r

^q *irrumperent* Kreyss. Bekk.

^r *depreſsi* Emsd.

⁶⁸ *Monstrati sunt fornices*] Gronovius re-ponit *monstratum est*, atque etiam hanc emen-dationem Clericus in contextum admiserat. Sed videtur antiqua lectio stare posse. Nimi-rum in iis quæ sequuntur, *ra structos esse* pendent a verbo *dicebant, dictum est*, intellecto, ex solenni more Livii. Ceterum totius loci, qui ob nimiam brevitateſ sane perspicuus non est, hic fortasse sensus esse possit. Quærebat prætor, quo regeſta e fossa terra esset. Mon-strati sunt fornices, dictumque illos structos esse e terra quam e fossa egeſſerant, in lateres cocta. Quod ut probarent ii qui prætoſem tota de re commoneſaciebant, observabant illos fornices aliter structos esse ac veterem murum urbis, nec proinde eodem tempore. Fossa autem, ut supra annotatum est, nuper objecta fuerat a Perseo. Quum igitur fossa esset re-cens facta, fornices item recens structi, hoc argumento aliquatenus dicta firmabant. Præ-tori e re natum est consilium, ut fornicum parietes simplici laterum ordine structos, quod facile factum erat, transfoderet, atque id sibi iter in urbem patefaceret. Restaret explican-dum, ubi et quem ad usum structi illi fornices et qui eorum pariete perfosso in urbem pateret via. Hæc non facile expeditur. Tantum observabimus fossam tunc completam non fuisse a Romanis. Itaque locus ubi perfossi sunt

fornices, debuit esse citra fossam, si Romanos respicias. In ejusmodi locis non possumus non multum desiderare Polybium, qui ut mili-taris vir, et locorum peritus, et accuratissimus scriptor, omnia, ni fallit animus, diligentius exposuerat.

⁶⁹ *In custodiam ejus loci*] Quem scalis ad-oriretur.

⁷⁰ *Et duo millia Penestarum*] Sic dedit Si-gonius, quum inveniret *M millia*: unde ille effecit *MM. sive duo millia*. Tamen l. XLIII. c. 23, dicitur *Perseus ex Penestarum gente mille pedites, ducentos equites . . . Cassandriam, præ-sidio ut essent, misisse*.

⁷¹ *A Pleurato inde missi*] Pro *inde*, quod procul dubio vitiosum est, lege vel *deinde*, vel cum Gronovio *eodem*.

⁷² *Quod si, qui irrupere*] Nulli irrupere, ut constat ex c. seq. Neque inermes id facere fuissent ausi, tanto vitæ periculo. Legit ergo Perizonius, *quod si, qui irrumperent, armati fuissent*: hoc sensu, si præsto fuissent armati, qui irrumperent in urbem. Nobis probabilius videtur quod Dujatius suggerit, *qui perfodere*, vel *qui perrupere*, nempe parietem.

⁷³ *Pro eo*] Antes *Proco*. Emendavit Frein-shemius, adstipulante Gronovio. Rati opus factum a Romanis ei utile futurum, qui primus aggredi maturasset.

U. C. 583. erant, vulnerantur. Ita suo ipse conatu perculsus prætor,
A. C. 100. segnior ad alia factus consilia erat: et ne Eumeni quidem, simul a mari, simul a terra adgredienti, quidquam satis procedebat. Placuit igitur utrique, custodiis firmatis, ne quod præsidium ex Macedonia intromitti posset, quoniam vis aperta non processisset, operibus mœnia obpugnare. Hæc parantibus his, decem regii lembi, ab Thessalonica cum delectis Gallorum auxiliaribus missi, quum in salo stantes hostium naves conspexissent; ipsi, obscura nocte, simplici ordine, quam poterant proxime litus tenentes, intrarunt urbem. Hujus novi præsidii fama absistere obpugnatione simul Romanos regemque coëgit. circumvecti promontorium, ad Toronen classem adpulerunt. Eam quoque obpugnare adorti, ubi valida defendi manu animadverterunt, irrito incepto Demetriadem petunt. Ibi quum adpropinquantes repleta mœnia armatis vidissent, prætervecti ad Iolcon classem adpulerunt; inde, agro vastato, Demetriadem quoque adgressuri.

XIII. Inter hæc et consul, ne segnis sederet tantum in agro hostico, M. Popillium cum quinque millibus militum ad Melibœam urbem obpugnandam mittit. Sita est in radicibus Ossæ montis, qua parte in Thessaliam vergit, opportune imminens super Demetriadem. Primus adventus hostium perculit incolas loci: conlectis deinde ex necopinato pavore animis, discurrunt armati ad portas ac mœnia, qua suspecti aditus erant: spemque extemplo inciderunt, capi primo inpetu posse. Obsidio igitur parabatur, et opera obpugnationum fieri cœpta. Perseus, quum audisset, simul Melibœam a consulis exercitu obpugnari, simul classem Iolci stare, ut inde Demetriadem adgrederetur, Euphranorem quemdam ex ducibus cum delectis duobus millibus Melibœam mittit. eidem imperatum, ut, si a Melibœa submovisset Romanos, Demetriadem prius occulto itinere intraret, quam ab Iolco ad urbem castra moverent Romani. Et ab obpugnatoribus Melibœæ, quum in superioribus locis repente adparuisset, cum trepidatione multa relictæ opera sunt, ignisque injectus. ita a Melibœa abscessum est. Euphranor, soluta unius urbis obsidione, Demetriadem extemplo ducit. nec tum mœnia modo, sed agros etiam ⁷⁴ confiderunt se a populationibus tueri posse: et eruptiones in vagos populatores non sine vulneribus hostium factæ sunt. Circumvecti tamen mœnia sunt prætor et rex, situm urbis contemplantes, si qua parte tentare aut opere aut vi possent. Fama fuit, per ⁷⁵ Cydantem * Cretensem et Antimachum, qui Demetriadi præerat, tractatas inter Eumenem et Persea conditiones amicitiae. ab Demetriade certe abscessum est. Eumenes ad consulem navigat: gratulatus, quod prospere Mace-

* *Cydum* Crev.

74 * *Confiderunt*] *Observa parum omnino usitatum verbum, pro confisi sunt.*

75 *Cydam*] *Sic Sigonius. Antea Cydantem.*

doniam intrasset, Pergamum in regnum abit^t. Marcius U. C. 583.
Figulus prætor, parte classis in hiberna Sciathum missa, cum A. C. 169.
reliquis navibus ⁷⁶ Oreum Bœotiae petit^u, eam urbem aptissi-
mam ratus, unde exercitibus, qui in Macedonia, quique in
Thessalia erant, mitti commeatus possent. De Eumene rege
longe diversa tradunt. Si Valerio Antiati credas, nec classe
adjutum ab eo prætorem esse, quum sæpe eum literis arces-
sisset, tradit, ⁷⁷ nec cum gratia ab consule profectum in Asiam,
indignatum, quod, ut iisdem castris tenderet, permissum non
fuerit. ne ut equites quidem Gallos, quos secum adduxerat,
relinqueret, inpetrari ab eo potuisse. Attalum fratrem ejus
et remansisse apud consulem, et sinceram ejus fidem æquali
tenore egregiamque operam in eo bello fuisse.

XIV. Dum bellum in Macedonia geritur, legati Transalpini
ab regulo Gallorum (Balanos ipsius traditur nomen; gentis,
ex qua fuerit, non traditur) Romam venerunt, pollicentes ad
Macedonicum bellum auxilia. Gratiae ab senatu actæ, mune-
raque missa, torquis aureus ⁷⁸ duo pondo, et pateræ aureæ
quatuor pondo, equus phaleratus, armaque equestria. Secun-
dum Gallos Pamphyli^x legati coronam auream, ⁷⁹ ex viginti
millibus Philippeorum factam, in curiam intulerunt: petenti-
busque iis, ut id donum in cella Jovis optimi maximi ponere,
et sacrificare in Capitolio liceret, permissum. benigneque
amicitiam renovare volentibus legatis responsum, et ⁸⁰ binum
millium æris singulis missum munus. Tum ab rege Prusia, Prusiae et
et paullo post ab Rhodiis, de eadem re longe aliter disserentes Rhodiorum
legati auditi sunt. utraque legatio de pace reconcilianda cum
rege Perseo egit. Prusiae preces magis, quam postulatio,
fuere, profitentis, *et ad id tempus se cum Romanis stetisse, et,
quoad bellum foret, staturum. Ceterum quum ad se a Perseo
legati venissent de finiendo cum Romanis bello, et iis pollicitum
deprecatorem apud senatum futurum; ⁸¹ petere, si possent indu-*

^t abiit Gron. Crev.
Kreys. Bekk.

^u Oreum Bæotia petiit Emd. Oreum Eubææ petit
^x Pamphylii Kreys.

⁷⁶ Oreum Bæotia] Oreum urbs est Eubææ
insulæ, non Bæotia. Lege ergo Oreum Eubææ.
Neque enim vitium est in nomine urbis, quum
infra c. 30, Octavius prætor, qui Marcio suc-
cessit, dicatur isse Oreum ad classem.

⁷⁷ * Nec cum gratia ab consule profectum]
Neque ita profectum ab consule, ut integra
esset inter illos gratia et amicitia, sed cum
mutua offensione.

⁷⁸ Duo pondo] Qui tres marcas nostrates,
unciam unam pondo haberet. Quatuor pondo.
Sex marcas, uncias duas.

⁷⁹ Ex viginti millibus Philippeorum] Aure-
orum: qui quum singuli pares essent didrach-
mo, sequitur viginti millia nummorum Philip-
peorum redire ad 400 libras Romanas pondo,
marcas nostrates 625. Immane profecto pon-
dus, etiamsi detrahatur manus pretium. Sed

corona illa dicanda erat Jovi, et stabili sede in
Capitolio collocanda.

⁸⁰ Binum millium æris] Marcarum argenti
3, uncia 1.

⁸¹ Petere, si possent] Lege cum Gronovio
et petere, quod respondeat iis quæ præcedunt,
et pollicitum. Ultima hujus periodi sic ab eo
formantur: *se quoque in gratia reconciliatæ
pacis uti ponerent*: id est, darent sibi locum
ineundæ gratiæ apud Persea, tamquam pacis
reconciliatori. Hujus locutionis, *ponere in
gratiam*, vel *in gratia*, exempla ex epistolis
Ciceronis hic allegat Gronovius. Unum affe-
remus e lib. V. ad Att. ep. 11, *Apud Patronem
te in maxima gratia posui*. Feci, ut magnam
tibi gratiam haberet Patro, ostendendo ei, te,
quod desiderat, id mihi vehementer commen-
dasse.

U. C. 583. *cere in animum, ut finiant iram, se quoque in gratia reconciliatæ*
 A. C. 169. *pacis posse uti*^γ. hæc regii legati. Rhodii, superbe comme-
 moratis erga populum Romanum beneficiis, et pene victoriæ,
 utique de Antiocho rege, maiore parte " ad se vindicata, ad-
 Rhodiorum *jecerunt: Quum pax inter Macedonas Romanosque esset, sibi*
 superba *amicitiam cum rege Perseo cæptam. eam se invitos, nullo ejus*
 oratio. *in se merito, quoniam ita Romanis visum sit in societatem se*
belli trahere, interrupisse. Tertium se annum multa ejus incom-
moda belli sentire. mari intercluso, inopia insulam premi, amis-
sis " *maritimis vectigalibus atque com meatibus. Quum id ultra*
pati non possent, legatos alios ad Persea in Macedoniam misisse,
qui ei denunciarent, Rhodiis placere, pacem eum componere cum
Romanis: se Romam eadem nunciatum missos. Per quos stetis-
set, quo minus belli finis fieret, adversus eos quid sibi faciendum
esset, Rhodios consideraturos esse. Ne nunc quidem hæc sine
indignatione legi audirive posse, certum habeo. inde exis-
timari potest, qui habitus animorum audientibus ea Patribus
fuerit.

Castigatio
 ferociæ
 Rhodio-
 rum.

XV. Claudius, nihil responsum, auctor est: tantum sena-
 tusconsultum recitatum, quo Caras et Lycios liberos esse
 juberet populus Romanus, literasque extemplo ad utramque
 gentem * " scirent " indicatum mitti. Qua audita re, principem
 legationis, cujus magniloquentiam vix curia paullo ante cepe-
 rat, conruisse. Alii responsum esse tradunt, *Populum Roma-*
num et principio hujus belli haud vanis auctoribus compertum
habuisse, Rhodios cum Perseo rege adversus rempublicam suam
occulta consilia inisse: et, si id ante dubium fuisset, legatorum
paullo ante verba ad certum rede gisse: et plerumque ipsam se
fraudem, etiamsi initio cautior fuerit, detegere. Rhodios " *nun-*
cio " *in orbe terrarum arbitria belli pacisque agere: " Deorum*^b
nutu arma sumtuos positurosque Romanos esse. jam non Deos
foederum testes, sed Rhodios habituros. " Itane tandem iis

^γ *pacis ponerent* Kreyss. Bekk.
gentem scirent Bekk.

^{*} *gentem, scirent* Crev.
^a *nunc* Kreyss. Bekk.

gentem scirent Kreyss.
^b *Rhodiorum* Emd.

82 *Ad se vindicata*] Olim a se. Emendavit Sigonius.

83 * *Maritimis vectigalibus atque com meatibus*] Maritima vectigalia sunt portoria, et aliæ mercedes quæ in publicum redigebantur ex mercibus importatis in insulam. Maritimi com meatus, quæcunque mari invehuntur ad usum commoditatemque vitæ.

84 *Scirent indicatum*] Hæc corrupta esse cuivis apparet. Sigonius legendum putat ut *scirent*: id est, ut Rhodii scirent rem indica- tam esse Lyciis et Caribus. Sed hoc nobis frigidum et obscurum videtur. Magis inclinat sententia ut credamus *rd scirent indicatum* ab aliquo emendatore esse, qui depravatam aliqua- tenus veterem scripturam nactus magis fœda- verit; Liviumque scripsisse: *Litterasque ex- templo ad utramque gentem et senatusconsultum*

mitti. Nempe mos est sæpe testatus Livio, ut litteræ alicujus magistratus cum senatuscon- sulto mittantur. Sic l. XXVI. c. 15, *litteras a Calpurnio prætore Pulvio et senatusconsultum tradidit*.

85 *Nuncio*] Uno nuncio per Orbem terra- rum misso. Sic Cic. pro Lege Manil. n. 11, *tot civium Romanorum millibus uno nuncio atque uno tempore necatis*.

86 *Deorum nutu*] Magis placeret eorum, nempe Rhodiorum: siquidem in duobus ora- tionis membris, præcedenti et sequenti, amara punguntur ironia Rhodii, quæ perit, si legimus *deorum*; retinetur, si reponimus eorum. Nisi melius est legere *Rhodiorum*. In ipsa enim repetitione inest aliquid irrisionis.

87 *Itane tandem*] Hunc locum sic legere et interpungere placeret: *Itane tandem? Ni*

pareatur, exercitusque de Macedonia deportentur? Visuros U. C. 583.
esse^c, quid sibi faciendum sit. Quid Rhodii visuri sint, ipsos A. C. 160.
scire. Populum certe Romanum, devicto Perseo, quod prope
diem sperent fore, visurum, ut pro meritis cujusque in eo bello
civitatis gratiam dignam referat. Munus tamen legatis in sin-
gulos binum millium æris missum est: quod ii non acceperunt.

XVI. Literæ deinde recitatæ Q. Marcii consulis sunt, *Quem-* Marcii
admodum, saltu superato, in Macedoniam transisset: ^{ss} ibi et ^d litteræ.
ex aliis locis ⁹⁰ commeatus a prætore prospectos in hiemem habere,
et ab Epirotis ⁹⁰ viginti millia modium tritici, decem hordei
sumsisse: ut ⁹¹ pro eo^c frumento ⁹² pecunia Romæ legatis eorum
curaretur. Vestimenta militibus ab Roma mittenda esse: equis
ducentis ferme opus esse, maxime Numidis: nec sibi in his locis
ullam copiam esse. Senatusconsultum, ut ea omnia ex literis
consulis fierent, factum est. C. Sulpicius prætor sex millia
togarum, triginta tunicarum, et equos deportanda in Mace-
doniam, præbendaque arbitrato consulis locavit, et legatis
Epirotarum pecuniam pro frumento solvit; et Onesimum, Onesimi
Pythonis filium, nobilem Macedonem, in senatum introduxit. Macedonis
Is ⁹³ pacis semper auctor regi fuerat, monueratque, sicut pater præmia.
ejus Philippus institutum usque ad ultimum vitæ diem ser-
vabat, ⁹⁴ quotidie bis in die^f foederis icti cum Romanis per-
legendi; ut eum morem, si non semper, crebro tamen usur-
paret. Postquam deterrire eum a bello nequirit, primo sub-
trahere sese per alias atque alias causas, ne interesset iis,
quæ non probabat, cœpit: postremo, quum suspectum se
esse cerneret, et proditiōis interdum crimine insimulari, ad
Romanos transfugit: magno^g usui consuli fuit. Ea intro-
ductus in curiam quum memorasset, senatus in formulam
sociorum eum referri jussit: locum, lautia præberi: agri
Tarentini, qui publicus populi Romani esset, ducenta jugera
dari, et ædes Tarenti emi: uti ea curaret, C. Decimio prætori
mandatum. Censores censum Idibus Decembribus, severius Censua.
quam ante, habuerunt: multis equi adempti, inter quos P.

^c *itane tandem? Ni pareatur iis, exercitusque de Macedonia deportentur, visuros*
esse Kreysa. Bekk. ^d *et ibi et Gron.* ^e *eo del. Ead.* ^f *bis*
indicem Kreysa. ^g *transfugit, et magno Ead.*

pareatur, exercitusque de Macedonia deportentur,
visuros esse quid sibi faciendum sit? Hæc
ultima verba ex oratione Rhodiorum desumpta,
hic per irrisiōem repetuntur.

88 *Ibi et ex aliis locis]* Vulgo *et ibi et ex*
aliis, contra primæ editionis fidem, teste Hear-

nio.
 89 *Commeatus a prætore prospectos]* Hoc
 debetur Sigonio. Prius *commeatus rempubli-*
cam prospectos. Nimirum, ut idem observat,
 sæpe et facile librarii decepti sunt in his voci-

bus, *P. R.* et *R. P.* et *PR.* *Populus Romanus,*
Res Publica, Prætor.

90 *Viginti millia modium]* Modios Parisi-

enses plus 15,416. *Decem millia, 7708.*

91 *Pro eo frumento]* Addidimus ex vetus-
 tioribus editis vocem *eo*, quæ respicit triticum
 et hordeum memorata in iis quæ proxime præ-

cedunt.
 92 *Pecunia . . . curaretur]* Solveretur. *Curare pecuniam, curare nummos*, sæpe occurrit in
 epistolis Ciceronis: puta l. II. ad Q. Fratr.
 ep. 4. l. VII. ad Att. ep. 3, et alibi sæpius.

93 *Pacis semper auctor regi]* Male olim
 legebatur *regis*. Emendavit Sigonius.

94 *Quotidie bis in die]* Vel *quotidie vacat,*
 vel *in die*.

U. C. 583. Rutilio, qui tribunus plebis eos violenter ⁹⁵ accusarat; tribu
A. C. 169. quoque is motus, ⁹⁶ et ærarius factus. Ad opera publica
facienda quum eis dimidium ex vectigalibus ejus anni adtri-
butum ex senatusconsulto a quæstoribus esset; Ti. Sempro-
nius ex ea pecunia, quæ ipsi adtributa erat, ædes P. Africani
⁹⁷ pone Veteres ad Vortumni signum, ⁹⁸ lanienasque et tabernas
conjunctas in publicum emit, ⁹⁹ basilicamque faciendam cura-
vit, quæ postea Sempronia adpellata est.

XVII. Jam in exitu annus erat, et propter Macedonici
maxime belli curam in sermonibus homines habebant, quos in
annum consules ad finiendum tandem id bellum crearent.
itaque senatusconsultum factum est, ut Cn. Servilius primo
quoque tempore ad comitia habenda veniret. Senatuscon-
sultum ¹ Sulpicius prætor ad consulem ^{*} post ^h paucos dies
recitavit, quibus ante diem ^{**} in urbem venturum ¹. Et
consul maturavit, et comitia eo die, qui dictus erat, sunt per-
fecta. Consules creati L. Æmilius Paullus iterum, ² septimo ³
decimo anno postquam primo consul fuerat, et C. Licinius
Crassus. Prætores postero die facti Cn. Bæbius Tamphilus,
L. Anicius Gallus, Cn. Octavius, P. Fonteius Balbus, M.
Æbutius Elva, C. Papirius Carbo. Omnia ut maturius ageren-
tur, belli Macedonici stimulabat cura. itaque designatos
extemplo sortiri placuit provincias; ut, utri Macedonia con-
suli, ³ cuique prætori classis venisset, sciretur: ut jam inde
cogitarent pararentque, quæ bello usui forent, senatumque
consulerent, si qua re consulto opus esset. *Latinas, ubi magi-
stratum inissent, quod per religiones posset, primo quoque tem-
pore fieri placere; neque consulem, cui eundem in Macedoniam
esset, teneri.* His decretis, consulibus Italia et Macedonia,
prætoribus, præter duas jurisdictiones in urbe, classis, et
Hispania, et Sicilia, et Sardinia provinciæ nominatæ sunt.
Consulum, Æmilio Macedonia, Licinio Italia evenit. Præ-
tores, Cn. Bæbius urbanam, L. Anicius peregrinam, et si
quo senatus censuisset, Cn. Octavius classem, P. Fonteius
Hispaniam, M. Æbutius Siciliam, C. Papirius Sardiniam est
sortitus.

Comitia.

Belli Mace-
donici ad-
paratus.

XVIII. Extemplo adparuit omnibus, non segniter id bel-

^h ad consulem [misit, et receptas litteras] post Crev.
se] in urbem venturum Ead.

¹ diem [significabat
^h quarto Kreyss. Bekk.

⁹⁵ Accusarat] Libri ante Sigonium habe-
bant accusaret: mendose.

⁹⁶ Et ærarius] Hoc a Fulvio Ursino est.
Prius ut operarius.

⁹⁷ Pone veteres] Vel excidit nomen, quod
jungatur rē veteres, vel ut in illis locorum ap-
pellationibus fieri solet, brevitatis causa ex
usu communi supprimebatur. Illud supplere
non nostrum est.

⁹⁸ Lanienas] Sic Turnebus jussit legi. An-
tea luncas.

⁹⁹ Basilicam] Vid. not. 44 ad l. XXVI.
c. 27.

¹ Sulpicius prætor ad consulem misit] Hic
locus suppletus est ex Gronovii mente: tantum,
dies quo se in urbem venturum scribebat con-
sul, certo definiri non potuit.

² Septimodecimo anno] Imo decimo quarto,
vel, si ambo extremi anni numerentur, decimo
quinto.

³ Cuique prætori classis venisset] Lege eve-
nisset, vel obvenisset. Sic enim ubique Livius.

lum L.¹ Æmiliū gesturū; præterquam quod alius vir erat, U. C. 583. etiam quod dies noctesque intentus ea sola, quæ ad id bellum A. C. 169. pertinerent, animo agitabat. Jam omnium primum a senatu petit^m, ut legatos in Macedoniam mitterent ad exercitus visendos classemque, et comperta referenda, quid aut terrestribus aut navalibus copiis ⁴opus esset: præterea ut explorarent copias regias, quantum possent, quaque provincia nostra, qua hostium foret: utrum intra saltus castra Romani haberent, an jam omnes angustiae exsuperatae, et in æqua loca pervenissent: qui fideles nobis socii, qui dubii suspensæque ex fortuna fidei, qui certi hostes viderentur: quanti præparati commeatus, et unde terrestri itinere, unde navibus subportarentur: ⁵quid ea æstate terra marique rerum gestarum esset: ex his bene cognitæ certa in futurum consilia capi posse ratus. Senatus Cn. Servilio consuli negotium dedit, ut is in Macedoniam, quos L. Æmilio videretur, legaret. Legati biduo post profecti, Cn. Domitius Ahenobarbus, A. Licinius Nerva, L. Bæbius. Bis in exitu anni ejus lapidatum esse nunciatum est; in Romano agro, ⁶simul in Veientibus. novemdialeⁿ sacrum factum est. Sacerdotes eo anno mortui sunt, P. Quinctilius Varus, flamen Martialis; et M. Claudius Marcellus decemvir: in cujus locum Cn. Octavius subfectus. Et jam magnificentia crescente notatum est, ludis circensibus P. Cornelii Scipionis Nasicae et P. Lentuli ædiliū curulium sexaginta tres ⁷Africanas, et quadraginta ursos et elephantos ⁸luisse.

Ludorum
circensium
magnificen-
tia.

XIX. L. Æmilio Paulo, C. Licinio consulibus, Idibus U. C. 584. Martiis principio insequentis anni, quum in expectatione A. C. 168. Patres fuissent, maxime quidnam consul de Macedonia, cujus L. Æmilio II. C. Licinio ea provincia esset, referret; *nihil se habere, Paullus, quod referret, quum nondum legati redissent*, dixit. Ceterum Brundisii legatos jam esse, bis ex cursu ⁹Dyrrachium ejectos^o. Cognitis mox, quæ nosci prius in rem esset, relaturum: id fore intra perpaucos dies. Et, ne quid profectionem suam teneret, ¹⁰pridie Idus Aprilis^p Latinis esse constitutam diem. Sacrificio rite perfecto, se et Cn. Octavium, simul senatus censuisset, exituros esse. C. Licinio collegæ suo fore curæ, se absente, ut, si qua parari mittive ad id bellum opus sit, parentur mittanturque.

¹ L. del. Gron.

^m petiit Kreysa. Bekk.

ⁿ Veienti. bis novemdiale Emd.

^o rejectos Emd.

^p Apriles Emd.

⁴ Opus esset] Olim opus est. Mutavit Jure Sigonius.

⁵ Quid . . . rerum gestarum esset] Emendat Gronovius gestum.

⁶ Simul in Veientibus] Felliciter emendat Jac. Gronovius, simul in Veienti. Bis novemdiale sacrum. Toties enim novemdiale sacrum fiebat, quoties lapidibus pluisse visum erat. Vid. l. XXVII. c. 37.

⁷ Africanas] Pantheras, ut patet ex Plinio, l. VIII. c. 17.

⁸ Luisse] In ludis exhibitos esse. Intelligenda videtur venatio facta in Circo, vel pugna bestiarum inter se.

⁹ Dyrrachium ejectos] Ejici verbum est naufragorum. Ejectum littore, egentem. Vid. not. 70 ad l. XXIII. c. 34. Magis placet cum Gronovio legere rejectos.

¹⁰ Pridie Idus Aprilis] Lege ex c. 22 infra, et ex fragmento tabularum diurnarum, seu, ut censent alii, librorum linteorum, quod Pighius vulgavit, pridie Kalendas Apriles, sive Aprilis.

U. C. 584.
A. C. 168.
Alexandri-
ni legati.

Ad Antio-
chum et
Ptolemæ-
um mittun-
tur legati.

Legatorum
ex Macedo-
nia redu-
cum oratio.

Interea legationes exterarum nationum audiri posse. ¹¹ Sacrificio rite perfecto ⁹, primi Alexandrini, legati ¹² ab Ptolemæo et Cleopatra regibus, vocati sunt. Sordidati, barba et capillo promisso, cum ramis oleæ ingressi curiam, procubuerunt: et oratio, quam habitus, fuit miserabilior. Antiochus Syriæ rex, qui obses Romæ fuerat, per honestam speciem majoris Ptolemæi reducendi in regnum, bellum cum minore fratre ejus, qui tum Alexandriam tenebat, gerens, et ad Pelusium navali prælio victor fuerat, et, tumultuario opere ponte per Nilum facto, transgressus cum exercitu, obsidione ipsam Alexandriam terrebatur: nec procul abesse, quin potiretur regno opulentissimo, videbatur. Ea legati querentes orabant senatum, ut opem regno regibusque amicis imperio ferrent ¹. *Ea merita populi Romani in Antiochum, eam apud omnes reges gentesque auctoritatem esse, ut, si legatos misissent, qui denunciarent, non placere senatui, sociis regibus bellum fieri, extemplo abscessurus a mœnibus Alexandriæ, abducturusque exercitum in Syriam esset. Quod si cunctentur facere, brevi extorres regno Ptolemæum et Cleopatram Romam venturos, cum pudore quodam populi Romani, quod nullam opem in ultimo discrimine fortunarum tulissent.* Moti Patres precibus Alexandrinorum, extemplo ¹³ C. Popillium Lænatem, et ¹⁴ C. Decimium et C. Hostilium legatos, ad finiendum inter reges bellum, miserunt. Prius Antiochum, dein Ptolemæum adire jussi, et nunciare, ni absistatur bello, per utrum stetisset, eum non pro amico, nec pro socio habituros esse.

XX. His intra triduum simul cum legatis Alexandrinis profectis, legati ex Macedonia ¹⁵ Quinquatribus ultimis adeo exspectati venerunt, uti ¹⁶, nisi vesper esset, extemplo senatum vocaturi consules fuerint. Postero die senatus fuit; legatique auditi sunt. Ii nunciant, *Majore periculo, quam emolumento, exercitum per invios saltus in Macedoniam inductum. Pieriam, quo processisset, regem tenere: castra castris prope ita conlata esse, ut flumine Enipeo interjecto arceantur. neque regem pugnandi potestatem facere, nec nostris vim ad cogendum esse. Hiemem etiam asperam rebus gerendis intervenisse, in otio militem ali, nec plus quam sex * * ¹⁷ frumentum habere. Macedonum*

⁹ sacrificio rite perfecto del. Kreyss. Bekk.

¹ ferret Gron. Crev.

¹² et del. Crev.

¹³ ut Kreyss. Bekk.

¹⁴ pro asteriscis dierum exhibent

Gron. Crev. et prior quidem uncinis non inclusum.

¹¹ Sacrificio rite perfecto, primi] Vix dubium videtur esse, tres primas voces ex quinto ante versu huc immigravisse. Nihil iis hoc loco opus est.

¹² Ab Ptolemæo] Ptolemæo Epiphani duo filii fuere, Ptolemæus Philometor, qui sororem Cleopatram in matrimonio habuerat, et Ptolemæus Evergetes, sive Physcon, qui tum pulso fratre Alexandriam tenebat cum Cleopatra, quam Philometori ademerat. Ab his, nempe Ptolemæo minore et Cleopatra, venerat legatio

de qua hic agit Livius.

¹³ C. Popillium Lænatem, C. Decimium, et C. Hostilium] Sic voluit Sigonius. Olim editi habebant, et C. Decimium, C. Hostilium. Vulgati nunc geminant et.

¹⁴ Quinquatribus ultimis] Ultimo die Quinquatruum. Vid. not. 49 ad l. XXX. c. 36. De Quinquatribus egimus ad l. XXVI. c. 27.

¹⁵ Quo processisset] Romanus exercitus. Ceterum hic habes emendationem Gronovianam. Prisci editi processit.

dici triginta millia armatorum esse. Si Ap. Claudio circa U. C. 584.
Lychnidum satis validus exercitus foret, potuisse ancipiti bello A. C. 168.

¹⁶ *distinere* ² *regem: nunc et Appium, et quod cum eo præsidi*
sit, in summo periculo esse, nisi propere aut justus exercitus eo
mittatur, aut illi inde deducantur. Ad classem se ex ³ *castris*
profectos, sociorum navalium partem morbo audisse absumtam;
partem, maxime qui ex Sicilia fuerint, domos suas abisse, et
homines navibus deesse. qui sint, neque stipendium accepisse,
neque vestimenta habere. Eumenem classemque ejus, tamquam
vento adlatas naves, sine caussa et venisse, et abisse: nec animum
ejus regis constare satis visum. Sicut omnia de Eumene dubia,
¹⁷ *Attali egregie constantem fidem nunciabant.*

XXI. Legatis auditis, tunc de bello referre sese L. Æmilius S. C. de
belli adpa-
ratu.
dixit. Senatus decrevit, ut in ¹⁸ *octo legiones parem numerum*
tribunorum consules et populus crearent: creari autem neminem
eo anno placere, nisi qui honorem gessisset. Tum ex omnibus
tribunis militum uti L. Æmilius in duas legiones in Macedo-
niam, quos eorum velit, eligat, et ut, sollemni Latinarum per-
fecto, L. Æmilius consul, Cn. Octavius prætor, cui classis obti-
gisset, in provinciam proficiscantur. Additus est his tertius
L. Anicius prætor, cujus inter peregrinos jurisdictio erat. eum
in provinciam Illyricum circa Lychnidum Ap. Claudio suc-
cedere placuit. Delectus cura C. Licinio consuli inposita. is
septem millia civium Romanorum et equites ducentos scribere
jussus; et sociis nominis Latini septem millia peditum impe-
rare, quadringentos equites; et ¹⁹ *Cn. Servilio Galliam obti-*
nenti provinciam literas mittere, ut sexcentos equites conscri-
beret. Hunc exercitum ad collegam primo quoque tempore
mittere in Macedoniam jussus. neque in ea provincia plus
quam duas legiones esse; eas repleri, ut sena millia peditum,
trecenos haberent equites. ceteros equites peditesque in præ-
sidiis disponi. qui eorum idonei ad militandum non essent,
dimitti. Decem præterea millia peditum imperata sociis, et
octingenti equites. Id præsidii additum Anicio, præter duas
legiones, ²⁰ *quas portare in Macedoniam est jussus, quina*
millia peditum et ducenos habentes, trecenos equites: et in
classem quinque millia navalium socium sunt scripta. Lici-
nus consul duabus legionibus obtinere provinciam jussus: eo
addere sociorum decem millia peditum, et sexcentos equites.

XXII. Senatusconsultis perfectis, L. Æmilius consul e L. Æmili
curia in concionem processit, orationemque talem habuit. Cos. oratio.

² *distineri* Crev. Bekk.

³ *e* Kreyss. Bekk.

¹⁶ *Distineri*] Vulgo *distinere*. Mutavit Gronovius.

¹⁷ *Attali*] Scribe cum eodem Gronovio, ita *Attali*.

¹⁸ *Octo legiones*] In ea quæ sequitur legi-
onum descriptione sex tantum enumerantur.
Sed præterea duæ credi possunt urbanæ fuisse.

Vid. not. 20 ad XXXIII. 25.

¹⁹ *Cn. Servilio*] Prioris anni consuli, qui,
ut ex hoc loco discimus, prorogato ex consu-
latu imperio Galliam obtinebat.

²⁰ *Quas portare in Macedoniam est jussus*] Imo in *Illyricum*. Hæc enim Anicio provincia obtigerat.

U. C. 584. Animadvertisse videor, Quirites, majorem mihi, sortito Macedo-
 A. C. 168. niam provinciam, gratulationem factam, quam quam aut consul
 essem consalutatus, aut quo die magistratum inissem: neque id
 ob aliam causam, quam quia bello in Macedonia, quod diu tra-
 hitur, existimastis dignum majestate populi Romani exitum per
 me inponi posse. Deos quoque huic favisse sorti spero, eodem-
 que in rebus gerendis adfuturos esse. Hæc partim ²¹ opinari,
 partim sperare possum. Illud adfirmare pro certo habeo audeo-
 que, me omni ope adnissurum esse, ne frustra vos hanc spem de
 me conceperitis. Quæ ad bellum opus sunt, et senatus decrevit,
 et (quoniam extemplo proficisci placet, neque ego in mora sum)
 C. Licinius collega, vir egregius, æque enise parabit, ac si ipse
 id bellum gesturus esset. Vos, quæ scripsero senatui, aut vobis,
 credite. rumores credulitate vestra ne alatis, quorum auctor
 nemo exstabit. Nam nunc quidem, quod vulgo fieri, hoc præci-
 pue bello, animadverti, nemo tam famæ contemptor est, cujus non
 debilitari animus possit. In omnibus circulis, atque etiam (si Diis
 placet) in conviviiis sunt, qui exercitus in Macedoniam ducant;
 ubi castra locanda sint, sciant; quæ loca præsidiis occupanda;
 quando, aut quo saltu intranda Macedonia; ubi horrea ponenda;
 qua terra, mari subvehantur commeatus; quando cum hoste
 manus conserendæ; quando quiescendum sit. Nec, quid melius
 faciendum sit ^a, modo statuunt, sed, quidquid aliter, quam ipsi
 censuere, factum est, consulem veluti dicta die accusant. Hæc
 magna impedimenta res gerentibus sunt. nec ^b enim omnes tam
 firmi et constantis animi contra adversum rumorem esse possunt,
 quam Fabius fuit: qui suum imperium minui ²² per vanitatem
 populi maluit, quam secunda fama male rem ^b gerere. Non sum
 is, qui non existimem admonendos duces esse: immo eum, qui de
 sua unius sententia omnia gerat, superbum judico magis, quam
 sapientem. Quid ergo est? Primum a prudentibus, et proprie
 rei militaris peritis, et usu doctis, monendi imperatores sunt:
 deinde ab his, qui intersunt gerendis ^c loco ^c, qui hostem, qui tem-
 porum opportunitatem vident, qui in eodem velut navigio parti-
 cipes sunt periculi. Itaque si quis est, qui, quod e republica sit,
 suadere se mihi in eo bello, quod gesturus sum, confidat ^d; ne
 deneget operam reipublicæ, et in Macedoniam mecum veniat.
 nave, equo, tabernaculo, viatico etiam a me: juvabitur. Si quem id
 facere piget, et otium urbanum militiæ laboribus præoptat, e terra
 ne gubernaverit. Sermonum satis ipsa præbet urbs. loquacitatem
 suam contineat: nos castrensibus consiliis contentos futuros esse
 sciat. Ab hac concione, Latinis, quæ pridie Kalendas Apriles ^e

^a quando quiesse sit melius. Nec, quid faciendum sit Kreys. Bekk.

^a neque Eæd.

^b rempublicam Eæd.

^c gerendis ^e loca Gron. gerendis

[rebus, qui] loca Crev.

^d add. is Kreys. Bekk.

^e Aprilis Gron. Crev.

21 * Opinari] Parum proprium hoc loco
 verbum. Legimus ominari. Sensus est. Hæc
 ita futura spondere mihi possum, partim ex
 ominibus, quibus propitia nobis deorum vo-

luntas declaratur; partim ex spe, quam sub-
 jicit ratio haud fallax.

22 Per vanitatem populi] Per inconsultam
 populi levitatem.

fuerunt, ²³ in monte sacrificio rite perpetrato, protinus inde et U. C. 584. consul et prætor Cn. Octavius in Macedoniam profecti sunt. A. C. 168. Traditum est memoriæ, majore, quam solita, frequentia prosequentium consulem celebratum; ac prope certa spe ominatos esse homines, ²⁴ finem esse Macedonico bello, maturumque reditum cum egregio triumpho consulis fore.

XXIII. Dum hæc in Italia geruntur, Perseus, quod jam ^{Persei} inchoatum perficere, quia inpena pecuniæ facienda erat, non ^{adparatus.} inducebat in animum, ut Gentium Illyriorum regem sibi adjungeret; hoc, postquam intrasse saltum Romanos, et adesse discrimen ultimum belli animadvertit, non ultra differendum ratus; quum per Hippium legatum ²⁵ trecenta argenti talenta pactus esset, ita ut obsides ultro citroque darentur, Pantauchum misit, ex fidissimis amicis, ad ea perficienda. Medeone^f Labeatidis terræ Pantauchus regi Illyrio obcurrit: ^{Fœdus facit} ibi et jusjurandum ab rege et obsides accepit. missus et a ^{cum Gen-} Gentio est legatus, nomine Olympio, qui jusjurandum a Per- ^{tio.} seo obsidesque exigeret. ²⁶ Cum eodem ad pecuniam accipiendam missi sunt, et, auctore Pantaucho, qui Rhodum legati cum Macedonibus irent, Parmenio et Morcus destinantur. quibus ita mandatum, uti^g, jurejurando, obsidibusque, et pecunia accepta, tum demum Rhodum profiscerentur: *duorum simul regum nomine incitari Rhodios ad bellum Romanum posse. adjunctam civitatem, penes quam unam tum rei navalis gloria esset, nec terra nec mari spem relicturam Romanis.* Venientibus Illyriis Perseus, ab Enipeo amni ex castris cum omni equitatu profectus, ad Dium obcurrit. Ibi ea, quæ convenerunt^h circumfuso agmine equitum facta; quos adesse foederi sancitæ cum Gentio societatis volebat rex, aliquantum eam rem ratus animorum iis adjecturam. et obsides in conspectu omnium dati acceptique: et, Pellam ad thesauros regiones ^{Legati Per-} missis, qui pecuniam acciperent, qui Rhodum irent cum Illy- ^{sei et} ^{Gentii ad} ^{Rhodios.}

^f Metsons Kreyss. Bekk.^g ut Emd.^h convenerant Gron. Crev.

²³ In monte] Albano. Ibi enim Latinarum feriarum sacrum peragi mos erat.

²⁴ Finem esse Macedonico bello] Lege finem adesse. Sic l. II. c. 9, *Adesse finem regnis.*

²⁵ Trecenta argenti talenta] Marcas argenti nostrates 28,125. .

²⁶ Cum eodem ad pecuniam] Hæc sic intel- lige ex Polyb. Legat. 85. Cum eodem missi sunt alii, qui pecuniam a Perseo acciperent, alii, suadente Pantaucho, qui Rhodum legati cum Macedonibus irent. Quæ sequuntur sic struimus, mutato tantum ordine, intactis ipsis vocibus . . . cum Macedonibus irent: *duorum simul regum nomine incitari Rhodios ad bellum Romanum posse. Adjunctam civitatem, penes quam unam tum rei navalis gloria esset, nec terra nec mari spem relicturam Romanis. Parmenio et Morcus destinantur: quibus ita man-*

datum, uti jurejurando, obsidibusque, et pecunia accepta, tum demum Rhodum profiscerentur. Venientibus Illyriis, etc. Hunc ordinem ut vulgato anteponamus duo suadent: primum, quod in his *duorum simul regum, etc.* videmur agnoscere verba Pantauchi impellentis Gentium ad mittendos Rhodum legatos, jactantisque commoda ex societate cum Rhodiis ventura. Alterum, quod, ut hæc vulgo collocata sunt, verbum *destinantur* redundat; in ordine quem struimus, idem omnino necessarium est. Sed dubitationem omnem eximit Polybius, qui loco jam allato eum plane ordinem repræsentat, quem hic restitutum volumus. Et hinc auctoritas accedit similibus mutationibus, quas in quibusdam aliis locis tentavimus, puta l. XXVII. c. 2, ubi vid. not. 6, quæ et alia similia indicat exempla.

U. C. 584. riis legatis, Thessalonicæ conscendere jussi. Ibi Metrodorus
A. C. 168. erat, qui nuper ab Rhodo venerat: auctoribusque Dinone et
Polyarato, principibus civitatis ejus, adfirmabat, Rhodios para-
tos ad bellum esse. ²⁷ is princeps junctæ cum Illyriis lega-
tionis datus est.

Perseus
Eumenem
et Antio-
chum sol-
licitat.

XXIV. Eodem tempore ad Eumenem et ad Antiochum communia mandata, quæ subjicere conditio rerum poterat. *Natura inimica inter se esse liberam civitatem et regem. Singulos populum Romanum adgredi, et, quod indignius sit, regum viribus reges obpugnare. Attalo adjutore, patrem suum obpressum. Eumene adjuvante, et quadam ex parte etiam Philippo patre suo, Antiochum obpugnatum. in se nunc et Eumenem et Prusiam armatos esse. Si Macedoniæ regnum sublatum foret, proximam Asiam esse; quam jam ex parte, sub specie liberandarum civitatum, suam fecerint: deinde Syriam. Jam Prusiam Eumeni honore præferri, jam Antiochum victorem ²⁸ præmio belli ab Ægypto arceri. ²⁹ Hæc cogitantem providere jubebat, ut aut ad pacem secum faciendam compelleret Romanos, aut perseverantes in bello injusto communes duceret omnium regum hostes. Ad Antiochum aperta mandata erant, ad Eumenem per speciem captivorum redimendorum missus legatus erat: verum occultiora quædam agebantur, quæ in præsentia invisum quidem et suspectum Romanis Eumenem falsis gravioribus *. Proditor¹ enim ac prope hostis habitus, dum inter se duo reges captantes fraude et avaritia certant. Cydas erat Cretensis, ex intimis Eumenis: hic prius ad Amphipolim cum Chimaro quodam populari suo, militante apud Persea, inde postea ad Demetriadem, semel cum Menecrate quodam, iterum ³⁰ cum Antimacho, regiis ducibus, sub ipsis mœnibus urbis conlocutus fuerat. Eropon^k quoque, qui tum missus est, duabus ad eundem Eumenem jam ante legationibus functus erat. Quæ colloquia occulta et legationes ³¹ infames quidem erant: sed, quid actum esset, quidve inter reges convenisset, ignorabatur.*

Quid actum
fuerit inter
Persea et
Eumenem.

Res autem ita sese¹ habuit.

XXV. Eumenes neque favit victoriæ Persei, ³² neque bello eum invadere animo habuit: ³³ non tam quia paternæ inter eos

¹ gravioribus [criminihus onerabant.] Proditor Crev. ^k Cryphon Ead. Hero-
phon Kreysa. Hierophon Bekk. ¹ se Gron. Crev.

²⁷ Is princeps . . . legationis datus] Malle-
mus legationi.

²⁸ Præmio belli, ab Ægypto arceri] Tolle
cum Gronovio præpositionem: præmio belli,
id est, Ægypto.

²⁹ Hæc cogitantem] Sive Eumenem, sive
Antiochum. Etenim ubi supra dicuntur com-
munia mandata, intelligi debent eadem, sed
seorsum ad Eumenem, seorsum ad Antiochum,
mandata.

³⁰ Cum Antimacho] Olim Antiocho. Emen-
davit Gronovius ex c. 13 supra. Idem infra
legi jussit Cryphon ex Polyb. Legat. 85. Vulgo

Eropon.

³¹ * Infames erant] Infamiæ Eumeni
apud Romanos erant; suspectum prodicionis
Eumenem faciebant.

³² Neque bello eum invadere animo habuit]
Sigonius reposuerat in animo. Sed nihil est
præpositione opus, ut observat Gronovius. Sic
Auctor de Bello Hisp. in litteris Pompeii: co-
hortes animo habeo ad vos mittere. Vid. et not.
81 ad XXXI. 18.

³³ * Non tam quia] Hic aliquid impediti
est et obscuri. Ea fuisse videtur mens Livii,
ut diceret, Eumenem magis æmulatione quam

inimicitiae erant, quam ipsorum odiis inter se accensae. Non U. C. 584. ea^m regum aemulatio, ut aequo animo Persea tantas adipisciⁿ A. C. 168. opes, tantamque gloriam, quanta Romanis victis eum manebat, Eumenes visurus fuerit. Cernebat et Persea, jam inde ab initio belli, omni modo spem pacis tentasse, et in dies magis, quo propior admoveretur terror, nihil neque agere aliud, neque cogitare. Romanos quoque, quia traheretur diutius spe ipsorum bellum, et ipsos duces, et senatum non abhorre a fini-endo tam incommodo ac difficili bello. Hac utriusque partis voluntate explorata, quod fieri etiam sua sponte taedio validioris, metu infirmioris credebat posse, in eo suam operam venditare concilianda gratia magis cupiit. Nam, modo ne juvaret bello Romanos terra marique, modo pacis patrandae cum Romanis paciscebatur mercedem: ³⁴ ne bello interesset, mille^o et quingenta^p talenta. in utroque^q non fidem modo se, sed obsides quoque, dare paratum esse, ostendebat. Perseus ad rem inchoandam promptissimus erat, cogente metu, et de obsidibus accipiendis sine dilatione agebat, conveneratque, ut accepti Cretam mitterentur. Ubi ad pecuniae mentionem ventum erat, ibi haesitabat: ³⁵ et utique alteram in tanti nominis regibus turpem ac sordidam, et danti, et magis accipienti, mercedem esse. Malebat in spem Romanae pacis non recusare inpensam, sed eam pecuniam perfecta re daturum; interea Samothracae in templo depositurum. Ea insula quum ipsius ditionis esset, videre Eumenes nihil interesse, ³⁶ an Pellae pecunia esset: id agere, ut partem aliquam praesentem ferret. Ita, nequidquam inter se captati, nihil praeter infamiam movere.

XXVI. Nec haec tantum Perseo^r per avaritiam est dimissa Persei avaritia. ³⁷ quum pecuniam tutam et pacem habere per Eumenem, quae vel parte regni redimenda esset, ac receptus protrahere inimicum mercede onustum, et hostes merito ei Romanos pos-

^m accensa non ea Bekk.
^p quingena Gron.

ⁿ adipisci Kreysa. Bekk.
^q utrumque Bekk.

^o interesset * mille Ead.
^r Persei Ead.

odio inimicitiarum eo adductum esse, ut minime faveret victoriae Persei. In hanc sententiam sic formare Livianae orationis contextum possumus: non tam quia paterna inter eos inimicitiae erant, et ipsorum odiis inter se accensa, quam quod non ea regum aemulatio, ut . . .

³⁴ Ne bello interesset, mille et quingenta talenta. In utroque] Hic aliquid deesse ipsa res clamat. Quid exciderit, discimus ex Appiano in excerptis de Bello Macedonico. Sic enim habet Graecus scriptor. Τάλαντα δ' ἦτοι (Εὐμενῆς) τῆς μὲν διαλύσειως, χίλια καὶ πεντακόσια, τῆς δὲ ἡσυχίας χίλια. Hunc sensum procul dubio expresserat Livius: verba sic formamus. Ne bello interesset, mille: ut pacem conciliaret, mille et quingenta talenta. Mille

talenta sunt marcae argenti nostrates 93,750. Mille et quingenta, marcae 140,625. In iis quoque quae sequuntur, lege: In utrumque. Haec omnia debentur Gronovio.

³⁵ Et utique alteram] Et ex duabus illis rebus, unius quidem certe, nempe ne bello interesset Eumenes, mercedem turpem ac sordidam esse.

³⁶ Ad Pellam] Nonne melius videatur? ibi an Pellae.

³⁷ Quum pecuniam tutam] Emendat Gronovius: quum pecunia tantula aut pacem habere per Eumenem, quae vel parte regni redimenda esset, aut deceptus protrahere inimicum posset. Protrahere intellige indicare. Sic infra, l. XLV. c. 5, Suberat et ille metus, ne damnatus auctorem se nefandi facinoris protraheret.

U. C. 584. set facere : sed etiam ⁹ ³⁸ Gentii regis parata societas, et tum
 A. C. 168. Gallorum, effusorum per Illyricum, ³⁹ ingens agmen ¹ oblatum
 Gallorum avaritia dimissum est. Veniebant decem millia equitum, par
 auxilia numerus ⁴⁰ peditum, et ipsorum jungentium cursum equis, et
 recusat. in vicem prolapsorum equitum vacuos capientium ad pugnam
 equos. Hi pacti erant, eques ⁴¹ denos præsentis aureos, pedes
 quinos, mille dux eorum. Venientibus his Perseus ab Enipeo
 ex castris profectus obviam cum dimidia copiarum parte
 denunciare per vicos urbesque, quæ viæ propinquæ sunt,
 coepit, ut commeatus expedirent, frumenti, vini, pecorum ut
 copia esset. ipse equos, phalerasque, et sagula, donum princi-
 pibus ferre, et parum auri, quod inter paucos divideret, multi-
 tudinem credens trahi spe posse. Ad ⁴² Almanam urbem per-
 venit, et in ripa fluminis Axii posuit castra. circa ⁴³ Desuda-
 bam in Mædica exercitus Gallorum consederat, mercedem
 pactam opperiens. Eo mittit Antigonum, ex purpuratis
 unum, qui juberet, multitudinem Gallorum ad Bylazora (Pæ-
 oniae is locus est) castra movere, principes ad se venire fre-
 quentes. ⁴⁴ septuaginta quinque millia ab Axio flumine et
 castris regis aberant. Hæc mandata ad eos quum pertulisset
 Antigonus, adjecissetque, per viam quanta omnium præparata
 cura regis copia multitudini foret, quibusque muneribus prin-
 cipes advenientes, vestis, argenti, equorumque excepturus rex
 esset, de his quidem se coram cognituros respondent. illud,
 quod præsens pepigissent, interrogant, ⁴⁵ ecquid aurum, quod
 in singulos pedites equitesque dividendum esset, secum addux-
 isset? Quum ad id nihil responderetur, Clondicus regulus

⁹ sed jam ante Kreyss. sed et ante Bekk.

¹ agmen uncis incl. Crev.

⁵ advenisset Bekk.

38 *Gentii regis parata societas*] Hic intelli-
 gendum est ἀπὸ τοῦ κοινού avaritia dimissa
 est. Rursus c. seq. Perseus dicitur Gentium
 regem sibi alienavisse. Quod quidem non caret
 difficultate. Bellavit enim, et quidem magno
 suo malo, Gentius adversus Romanos. Sed
 nimirum bellum illud gessit, non in gratiam
 Persei, non tanquam Persei socius atque ami-
 cus, sed quia aliter facere non potuit, post-
 quam legatos Romanorum in vincula con-
 jecerat.

39 *Ingens agmen oblatum*] Vox *agmen* inserta
 est, postulante sensu.

40 *Peditum . . . jungentium cursum equis*]
 Cæsar l. I. de Bello Gallico rem fusius explicat.
 De Germanis loquitur: *Equitum millia erant
 sex: totidem numero pedites velocissimi et for-
 tissimi, quos ex omni copia singuli singulos suæ
 salutis causa delegerant. Cum his in præliis
 versantur: ad hos se equites recipiunt: hi, si
 quid erat durius, concurrebant; si qui, graviore
 vulnere accepto, equo deciderant, circumstabant.
 Si quo erat longius prodeundum, aut celerius
 recipiendum, tanta erat horum exercitatione*

*celeritas, ut jussu equorum sublevati cursum
 adæquarent.*

41 *Denos . . . aureos*] Binas uncias nostra-
 tes cum dimidia. *Quinos.* Singulas uncias cum
 quarta unciae parte. *Mille.* Marcas nostra-
 tes 31, uncias 2.

42 *Almanam*] Jubet legi Turnebus *Albanam*,
 et intelligi eam urbem quæ a Ptolemæo vocatur
Albanopolis in finibus Macedoniæ. Ortelius
 non probat hanc Turnebi conjecturam, rescri-
 bitque *Almonem*, oppidum Thessaliæ Plinio
 memoratum l. IV. c. 8. Utrique huic emen-
 dationi parum videtur convenire cum locorum
 situ et Axio flumine.

43 *Desudabam*] Hoc nomen non immerito
 suspectum est Jac. Gronovio, qui mutat illud in
Æsimam: quæ urbs etsi Edonis vulgo attri-
 buit, nihil tamen vetat eam aliquando habi-
 tam fuisse finium Mædicæ, quæ Edonis vicina
 est.

44 *Septuaginta quinque millia*] Leucas nos-
 trates 25.

45 *Ecquid aurum . . . adduxisset*] Magis
 placeret, quod Gronovius subjicit, *advenisset*.

eorum, *Abi, renuncia ergo, inquit, regi, " nisi aurum obsidesque* U. C. 584. *accepissent, nusquam inde Gallos longius vestigium moturos.* A. C. 168. Hæc relata regi quum essent, advocato consilio, quum, quid omnes suasuri essent, adpareret, ipse, pecuniæ, quam regni, melior custos, institit de perfidia et feritate Gallorum disse-rere. *Multorum jam ante cladibus expertum, periculosum esse, tantam multitudinem in Macedoniam accipere, ne graviores eos socios habeant, quam hostes Romanos. Quinque millia equitum sat^t esse, quibus et uti ad bellum possent, et quorum multitu-dinem ipsi non timeant.*

XXVII. " Adparebat in omnibus^a, mercedem multitudinis timere, nec quidquam aliud: sed, quum suadere consulenti nemo auderet, remittitur Antigonus, qui nunciaret, quinque millium equitum opera tantum uti regem: contemnere^x mul-titudinem aliam. Quod ubi audivere barbari, ceterorum qui-dem fremitus fuit, indignantium se frustra excitos sedibus suis: Clondicus rursus interrogat, ecquid ipsis quinque milli-bus, quod convenisset, numeraret? Quum adversus id quo-que misceri ambages cerneret, inviolato fallaci nuncio, (quod vix speraverat ipse posse contingere) retro ad Istrum, perpo-pulati Thraciam, qua vicina erat viæ, redierunt. Quæ manus, quieto sedente rege ad Enipeum, adversus Romanos " Perrhæ-biæ saltum in Thessaliam traducta, non agros tantum nudare populando potuit, ne quos inde Romani commeatus expecta- rent, sed ipsas excindere urbes, tenente ad Enipeum Perseo Romanos, ne urbibus sociis opitulari possent. Ipsis quoque Romanis de se cogitandum fuisset: quando neque manere, amissa Thessalia, unde exercitus alebatur, potuissent, neque progredi, quum ex adverso castra Macedonum * * *. qui^y ea pependerant spe, haud mediocriter debilitavit. Eadem ava-ritia Gentium regem sibi alienavit. nam, quum " trecenta Gentium in fraudem inpellit. talenta Pellæ missis a Gentio numerasset, signare eos pecuniam passus. Inde^z decem talenta " ad Pantauchum missa, eaque præsentia dari regi jussit: reliquam pecuniam, signatam Illy-rorum signo, portantibus suis præcipit, parvis itineribus vehe-

^t satis Kreyss. Bekk.

^a adparebat inde omnibus Kreyss. apparebat

omnibus Bekk.

^x regem: non tenere Kreyss. Bekk.

^y Macedonum

[essent. Tanta occasione e manibus amissa Perseus Romanorum animos confirmavit, Macedonum] qui Crev. ^z passus est. Inde Gron. passus, inde Crev. Bekk.

46 *Nisi aurum . . . accepissent*] Lege cum eodem Gronovio acceperint.

47 *Apparebat in omnibus*] Dele sine ulla dubitatione præpositionem. Apparebat omni-bus iis qui in consilio erant, simulatum esse illum timorem, quem jactitabat Perseus: nec quidquam aliud eum a multitudine timere, quam magnitudinem pecuniæ, quæ in ejus mul-titudinis stipendium eroganda esset.

48 *Perrhæbiæ saltum traducta*] Grn-terus legendum existimat per *Perrhæbiæ*. Sed

nihil mutandum. Sic dixit Livius *traducta Perrhæbiæ saltum*, ut l. XXI. c. 23, *Iberum copias trajecit*. Regitur nempe nomen a præ-positione quæ verbo adjuncta est.

49 *Trecenta talenta*] Marcas argenti nostra-tes 28,125. Decem. Marcas 937, uncias 4.

50 *Ad Pantauchum missa*] Lege cum Gro-novio, *misit*. In iis quæ præcedunt, vulgati nunc habent *passus est*, sed invitis veteribus editionibus, quæ habent tantummodo *passus*, teste eodem Gronovio.

U. C. 584. A. C. 168. rent. dein, quum ad finem Macedoniæ ventum esset, subsisterent ibi, ac nuncios ab se opperirentur. Gentius, exigua parte pecuniæ accepta, quum assidue^a Pantaucho ad laces- sendos hostili facto Romanos stimularetur, M. Perpernam et L. Petillium legatos, qui tum forte ad eum venerant, in cus- todiam conjecit. Hoc audito, Perseus, contraxisse eum neces- sitates ratus ad bellum utique cum Romanis, ad revocandum, ⁵¹ qui pecuniam portabat, misit: velut nihil aliud agens, quam ut, quanta maxima posset, præda ex^b victo Romanis reserva- retur. Et ab Eumene Eropon^c, ignotis, quæ occulte acta erant, redit. De captivis actum esse et ipsi evulgaverant, et Eumenes consulem, vitandæ^d suspicionis causa, certiore fecit.

Classis
Persei.

XXVIII. Perseus, post reditum ab Eumene Eropon^c spe dejectus, Antenorem et Callippum præfectos classis cum qua- draginta lembis (adjectæ ad hunc numerum quinque pristæ erant) Tenedum mittit; ⁵² ut inde sparsæ^e per Cycladas insu- las naves, Macedoniam cum frumento petentes, tutarentur. Cassandreæ deductæ naves in portus primum, qui sub Atho monte sunt, inde Tenedum placido mari quum trajecissent, stantes in portu Rhodias apertas naves Eudamumque præfec- tum earum, ⁵³ inviolatas^f, atque etiam benigne adpellatos dimiserunt. Cognito deinde, ⁵⁴ in latere altero quinquaginta onerarias suarum, stantibus in ostio portus Eumenis rostratis, quibus Damius præerat, inclusas esse; ⁵⁵ circumvecti^g pro- pere, ac submotis terrore hostium navibus, onerarias, datis, qui prosequerentur, decem lembis, in Macedoniam mittunt: ita ut ⁵⁶ in tutum prosecuti redirent Tenedum. Nono post die ad classem, jam ad Sigeum stantem, redierunt. Inde Subota (insula est interjecta Elææ^h et Atho) trajiciunt. Forte postero die, quam Subota classis tenuit, quinque et triginta naves, quas hippagogos vocant, ab Elæa profectæ cum equi- tibus Gallis equisque, Phanas promontorium Chiorum pete- bant, unde transmittere in Macedoniam possent. Attalo ab Eumene mittebantur. Has naves per altum ferri quum ex specula signum datum Antenori esset, profectus a Subotis, inter Erythrarum promontorium Chiumque, qua artissimum

^a add. a Gron. Crev. Bekk.
Kreyss. Hierophon Bekk.
Hierophontis Bekk.
^h circumvectis Crev.

^b add. se Kreyss. Bekk.
^d evitanda Gron.
^e sparsas Kreyss.
^h Eleæ Gron.

^c Hierophon
^e Hierophontis Kreyss.
^g inviolatos Kreyss. Bekk.

⁵¹ Qui pecuniam portabat] Corrigunt Dujatius et Jac. Gronovius portabant, propterea quod præcedit portantibus suis. Sed hic potest intel- ligi dux eorum, qui pecuniam portabant.

⁵² Ut inde sparsæ] Videtur melius futurum sparsi, ut referatur ad præfectos classemque potius quam ad pristæ.

⁵³ Inviolatas, atque etiam benigne appella- tos] Lege inviolatos, nempe Eudamum ceteros-

que Rhodios qui erant in navibus.

⁵⁴ In latere altero] Insulæ Tenedi.

⁵⁵ Circumvectis] Aliæ editiones habent cir- cumvectus, aliæ circumvectos. Sed cuius patet legendum esse: circumvecti præfecti classis Macedonicæ, ac submotis terrore ipso, quem advenientes injecerunt, hostium navibus.

⁵⁶ In tutum] Olim totum. Emendavit Sigo- nius.

fretum est, iis obcurrit. Nihil minus credere præfecti Eumenis, quam Macedonum classem in illo vagari mari: nunc Romanos esse, nunc Attalum, aut remissos aliquos ab Attalo ex castris Romanis Pergamum petere. Sed quum jam adpropinquantium forma lemborum haud dubia esset, et concitatio remorum, directæque in se proræ, hostes adpropinquare aperuissent; tunc injecta trepidatio est, quum resistendi spes nulla esset, inhabilique navium genere, et Gallis vix quietem ferentibus in mari. Pars eorum, qui propiores continenti litori erant, in Erythræam^k enarunt: pars, velis datis, ad Chium naves ejecere relictisque equis, effusa fuga urbem petebant. Sed, propius urbem lembi accessuque commodiore quum exposuissent armatos, partim in via fugientes Gallos adepti Macedones ceciderunt, partim ante portam exclusos. clausurant enim Chii portam, ignari, qui fugerent, aut sequerentur. Octingenti ferme Gallorum occisi, ducenti vivi capti: equi, pars in mari, fractis navibus, absumti; partim nervos subciderunt in litore Macedones. viginti eximiae equos formæ cum captivis eosdem decem lembos, quos ante miserat, Antenor devehere Thessalonicam jussit, et primo quoque tempore ad classem reverti: Phanis se eos expectaturum. Triduum ferme classis ad urbem stetit. Phanas inde progressi sunt, et, spe celerius reversis decem lembis, evecti Ægeo^l mari Delum trajecerunt.

XXIX. Dum hæc geruntur, legati Romani, C. Popillius, et^m C. Decimius, et C. Hostilius, a Chalcide profecti, tribus quinquereuib^{us} Delum quum venissent, lembos ibi Macedonum quadraginta, et quinque regis Eumenis quinquereimes invenerunt. Sanctitas templi insulæque inviolatos præstabat omnes. Itaque permixti Romanique et Macedones et Eumenis navales socii in templo, inducias religione loci præbente, versabantur. Antenor, Persei præfectus, quum aliquas⁶⁰ alto præferri onerarias naves ex speculis significatum foret, parte lemborum ipse insequens, parte per Cycladas disposita, præterquam si quæ Macedoniam peterent, omnes aut subprimebat, aut spoliabat naves. quibus poteratⁿ, Popillius aut Eumenis naves succurrebat^o: sed vecti nocte binis aut ternis plerumque lembis Macedones fallebant. Per id fere tempus legati

Legati Rom.
in insula
Delo.

^k Erythreæm Gron. Crev.

^l Ægeo Kreyss. Bekk.

^m et del. Crev.

ⁿ poterant Kreyss. Bekk.

^o succurrebant Emd.

57 Hostes adpropinquare aperuissent] Conjectura Turnebi. Prius legebatur apparuisset. Quod si quis retinere velit, legat et concitatione remorum, directisque in se proris hostes adpropinquare apparuisset.

58 Continenti littori] Sic Horatius: Parum locuples continens ripa.

59 Nervos succiderunt] Intelligimus nervos poplitum, ut supra jam exposuimus l. XXXVII. c. 42.

60 Alto præferri] Prætervehi. Sic l. XXVIII. c. 30, Unius prælata impetu lateris alterius remos deterisit.

61 Quibus poterat, Popillius, aut Eumenis naves, succurrebat] Lege cum Gronovio poterant et succurrebant.

62 Sed vecti nocte] Sed Macedones nocte paucis lembis vecti, sive fortasse evecti, fallebant Popillium et Eumenis naves, sicque nullo obstante onerarias hostiles impugnabant.

U. C. 584. Macedones Illyriique simul Rhodum venerunt, quibus aucto-
 A. C. 168. ritatem addidit non lemborum modo adventus, passim per
 Cycladas atque Ægæum^p vagantium mare, sed etiam con-
 junctio ipsa regum Persei Gentiique, et fama cum magno
 numero peditum equitumque venientium Gallorum. Et jam
 quum accessissent animi Dinoni ac Polyarato, qui Persei par-
 tium erant, non benigne modo responsum regibus est, sed
 palam pronunciatum, *bello finem se auctoritate sua inposituros
 esse. itaque ipsi quoque reges æquos adhiberent animos ad pacem
 accipiendam.*

Gentii ge-
 nus et facta.

XXX. " Jam veris principium erat, novique duces in pro-
 vinciam venerant; consul Æmilius in Macedoniam, Octavius
 Oreum ad classem, Anicius in Illyricum, cui bellandum adver-
 sus Gentium. Patre Pleurato rege Illyriorum et matre Eury-
 dica genitus fratres duos, Platorem utroque parente, Caravan-
 tium matre eadem natum, habuit. Hoc propter ignobilitatem
 paternam minus suspecto, Platorem occidit et duos amicos
 ejus, Ettritum^q et Epicadum^r, inpigros viros, quo tutius reg-
 naret. Fama fuit, Honuni Dardanorum principis filiam Etu-
 tam pacto fratri eum invidisse, tamquam his nuptiis adjun-
 genti sibi Dardanorum gentem. et similis^a id vero fecit
 ducta ea virgo, Platore interfecto. Graves deinde, demto
 fratris metu, popularibus esse cœpit: et violentiam insitam
 ingenio intemperantia vini accendebat. Ceterum, sicut ante
 dictum est, ad Romanum incitatus bellum, Lissum omnes
 copias contraxit. quindecim millia armatorum fuerunt. Inde,
 fratre in " Caviorum gentem, vi aut terrore subigendam, cum
 mille peditibus et quinquaginta equitibus misso, ipse ad Bas-
 saniam urbem quinque millia ab Lisso ducit. Socii erant
 Romanorum. itaque per missos^t nuncios prius tentati obsi-
 dionem pati, quam dedere sese, maluerunt. Caravantium in
 Caviis " Durnium oppidum advenientem benigne accepit:

^p Ægeum Gron. Crev.

^q Ettritum Eæd.

^r Picadum Bekk.

^a simillimum Kreyss. Bekk.

^t præmissos Eæd.

63 *Jam veris principium erat*] Initio mensis
 Aprilis profectus erat Æmilius: supra c. 22.
 Quomodo igitur veris principio in provinciam
 venit? inquit Gronovius. Veris enim initium
 sumebant veteres a die 7, vel 8, vel 9 Februarii.
 Nimirum hic annus et præcedentes aliquot
 valde luxati fuerant a Romanis pontificibus, ut
 constat ex solis defectu, de quo mentio fit infra
 c. 37. Ille enim refertur a Livio in a. d. III.
 Nonas Septembres, quum revera contigerit
 die 21 Junii anni Juliani, ut asserit peritis-
 simus Astronomus Ismael Bullialdus in epistola
 ad Gronovium ipsum, quæ ad calcem tertii
 tomii Liviani in editione Gronoviana habetur.
 Itaque quum numerabant hoc anno Romani
 initium mensis Aprilis, mensem Januarium
 numerare debuissent. Dodwellus, Dissert. X.
 de Cyclis Rom. Sect. 12, non tantum fuisse

errorem existimat, eumque diem quem hoc
 anno Romani primum Aprilis numerabant,
 fuisse revera 21 Februarii Juliani. Itaque
 c. 37 hujus libri mendum in Livii contextum
 irrepsisse putat, et pro *Nonas Septembres* legen-
 dum esse *Nonas Sextiles*. Ut ut sit, intelli-
 gitur quomodo Æmilius Kalendis Aprilibus pro-
 fectus, principio tamen veris in provinciam
 venerit. Ex Bullialdi sententia, ipso ineunte
 vere, ut tum numerabant, in provinciam vene-
 rit; ex Dodwelli, initio secundi mensis verni.

64 *Caviorum*] Hoc nomen corruptum esse
 censet Turnebus, ac legi jubet *Cerauniorum*, vel
Caulicorum. Sed non ideo fortasse mendum
 statim agnoscendum est, si quid occurrit quod
 ignoretur.

65 *Durnium*] Hoc quoque nomen incogni-
 tum est Geographis. Sigonius perlevi muta-

Caravantis altera urbs exclusit. et, quum agros eorum effuse vastaret, aliquot palati milites agrestium concursu interfecti sunt. Jam et Ap. Claudius, adsumtis ad eum exercitum, quem habebat, ^{U. C. 584.} "Bullinorum", et Apolloniatium, et Dyrrachinorum auxiliis profectus ex hibernis, ^{A. C. 168.} "circa Genusuum" amnem castra habebat; audito foedere inter Persea et Gentium, et legatorum violatorum injuria accensus, bellum haud dubie adversus eum gesturus. Anicius prætor, eo tempore Apolloniæ auditis, quæ in Illyrico gererentur, præmissisque ad Appium literis, ut se ad Genusuum opperiretur, triduo et ipse in castra venit: et "ad ea, quæ habebat, auxilia adsumtis" Parthinorum juventutis ^{res gestæ.} duobus millibus peditum et equitibus ducentis, (peditibus Epicadus, equitibus Algalsus ^{Anicii Pr.} præerat) parabat ducere in Illyricum, maxime ut Bassanitas solveret obsidione. tenuit inpetum ejus fama lemborum vastantium maritimam oram. Octoginta erant lembi, auctore Pantaucho missi a Gentio ad Dyrrachinorum et Apolloniatium agros populandos. Tum classis ad

* * * * *

to eo, tradiderunt se.

XXXI. Deinceps et urbes regionis ejus idem faciebant, adjuvante inclinationem animorum clementia in omnes et justitia prætoris Romani. Ad Scodram inde ventum est, id quod belli caput fuerat^b; non eo solum, quod Gentius eam sibi ceperat velut regni totius arcem, sed etiam quod Labeatium gentis munitissima longe est et difficilis aditu. Duo cingunt eam flumina, Clausala latere urbis, quod in orientem patet, præfluens, Barbana^c ab regione occidentis, ex Labeatide palude oriens. hi duo amnes confluentes incidunt Oriundi flumini; quod, ortum ⁶⁸ ex monte Scodro^d, multis et aliis auctum aquis, mari Hadriatico infertur. Mons Scodrus^e, longe altissimus regionis ejus, ab oriente Dardaniam subjectam habet, a meridie Macedoniam, ab occasu Illyricum. Quamquam munitum situ naturali oppidum erat, gensque id tota Illyriorum et rex ipse tuebatur, tamen prætor Romanus, quia prima successe-
rant prospere, fortunam totius rei principia secuturam esse ratus, et repentinum valiturum terrorem, instructo exercitu

^a *Bullinorum* Gron. Crev. maj.

^y *adsumtis* uncis incl. Crev.

^a *Algalsus* Gron. Crev.
infra Eæd.

^d *Scordo* Eæd.

^x *Genusum* hic et paullo post Kreyss. Bekk.

^z *auxilia Parthinorum junctis* Kreyss. Bekk.

^b *erat* Kreyss. Bekk.

^c *Barbanna* hic et

^e *Scordus* Eæd.

tionem legit *Burnium*, Ptolemæo et Plinio ducibus, qui oppidi *Burni* et *Burnistarum* populorum mentionem faciunt.

⁶⁶ *Bullinorum*] Sic dedit idem Sigonius pro *Bullianorum*.

⁶⁷ *Circa Genusuum amnem*] Cæsar l. III. de Bello Civili, et Lucanus, l. V. v. 462, *Genusum* vocant.

⁶⁸ *Ad ea quæ habebat auxilia assumptis Parthinorum juventutis*] Vox *assumptis* adjecta est a Sigonio. Gronovius potius existimat legendum, *ad ea quæ habebat auxilia, Parthinorum junctis duobus millibus peditum*.

⁶⁹ *Ex monte Scodro*] Hic mons supra l. XLIII. c. 20, *Scordus* vocatur.

U. C. 584. ad mœnia succedit. Quod si clausis portis muros portarumque
 A. C. 168. turres, dispositis armatis, defendissent, vano cum incepto
 mœnibus pepulissent Romanos. nunc, porta egressi, proelium
 loco æquo majore animo commiserunt, quam sustinuerunt.
 Pulsi enim et fuga conglobati, quum ducenti amplius in ipsis
 faucibus portæ cecidissent, tantum intulerunt terrorem, ut
 oratores extemplo ad prætorem mitteret Gentius Teuticum et
 Bellum, principes gentis, per quos inducias peteret, ut delibe-
 rare de statu rerum suarum posset. Triduo in hoc dato,
 quum castra Romana quingentos ferme passus ab urbe abes-
 sent, navem conscendit, et flumine Barbana navigat in lacum
 Labeatum, velut secretum locum petens ad consultandum;
 sed, ut adparuit, falsa spe excitus, Caravantium fratrem,
 "multis millibus armatorum actis" ex ea regione, in quam
 missus erat, adventare. qui postquam evanuit rumor, tertio
 post die navem eandem secundo amni Scodram demisit: præ-
 missisque nunciis, ut sibi adpellandi prætoris potestas fieret,
 Gentius se copia facta, in castra venit. Et principium orationis ab accu-
 satione stultitiæ orsus suæ, postremo ad preces lacrimasque
 dedit. effusus, genibus prætoris accidens in potestatem sese dedit.
 Primo, bonum animum habere jussus, ad cœnam etiam invi-
 tatus, in urbem ad suos rediit, et cum prætore eo die honori-
 fice est epulatus: deinde in custodiam C. Cassio tribuno mili-
 tum traditus, "vix gladiatorio accepto decem talentis ab rege
 rex, ut in eam fortunam recideret.

XXXII. Anicius, Scodra recepta, nihil prius, quam requi-
 sitos Petillium Perpernamque legatos ad se duci, jussit. quibus
 splendore suo restituto, Perpernam extemplo mittit ad compre-
 hendendos amicos cognatosque regis: qui, Medeonem¹, Labe-
 atium gentis urbem, profectus, "Etlevam uxorem cum filiis
 duobus, "Scerdilædo² Pleuratoque, et Caravantium fratrem
 Scodram in castra adduxit. Anicius, bello Illyrio "intra tri-
 ginta dies perfecto, nuncium victoriæ Perpernam Romam
 misit: et post dies paucos Gentium regem ipsum cum parente,
 conjuge, ac³ liberis, ac fratre, aliisque principibus Illyriorum.

¹ *Medeonem* Kreyss. Bekk.

² *Scerdileto* Gron. Crev.

³ *ac del.* Eæd.

70 *Multis millibus armatorum actis*] Magis
 placeret cum Gronovio legere *coactis*.

71 *Ex ea regione in quam missus erat*] Hæc
 non videntur intelligenda esse de expeditione
 Caravanti in Caviis, de qua c. præc. egit
 Livius. Designatur potius amica aliqua Gentii
 regio, in quam Caravantiis, a Caviis vel rever-
 sus, vel revocatus, missus esset a fratre ut
 copias contraheret. Id fortasse clarius memo-
 raverat Livius in iis quæ interciderunt.

72 *Vix gladiatorio accepto*] Acceptis decem
 talentis, quæ pecuniæ summa vix tanta est,
 quanta dari solet iis qui operam suam arenæ
 locant. Decem talenta sunt marces argenti

nostrates 937, uncie 4.

73 *Etlevam uxorem*] Supra c. 30 dicitur
 Gentius uxorem duxisse Etutam Honuni Dar-
 danorum principis filiam. Sed fortasse idem
 est nomen *Etuta* et *Etleva*: fortasse alterutro
 in loco vitium est. Nihil quoque vetat cre-
 dere Etutam aut mortuam, aut repudiatam
 fuisse.

74 *Scerdileto*] Liber habuit *Scerditia*. Sigo-
 nius mutavit, quia *Scerdiletus* nomen est Illy-
 riis regulis familiare, ut apparet ex superioribus
 libris.

75 *Intra triginta dies*] Appianus in Illyricis
 habet solummodo *viginti*.

Hoc unum bellum prius perpetratum, quam cœptum, Romæ U. C. 584. auditum est. Quibus diebus hæc agebantur, Perseus quoque A. C. 168. in magno terrore erat, propter adventum simul Æmilii novi Perseus in magno terrore est. consulis, quem cum ingentibus minis adventare audiebat, simul Octavii prætoris. ⁷⁶ Nec minus terroris a classe Romana et periculo maritimæ oræ habebat. Thessaloniciæ Eumenes et Athenagoras præerant cum parvo præsidio duorum millium cætratorum. Eo et Androblem præfectum mittit, jussum sub ipsis navalibus castra habere. Æniam ¹ mille equites cum Antigono misit ad tutandam maritimam oram: ut, quocumque litore adplicuisse naves hostium audissent, extemplo ferrent agrestibus opem. quinque millia Macedonum missa ad præsidium ⁷⁷ Pythii et Petræ, quibus præpositi erant Histæus, et Theogenes, et Milo ². His profectis, ripam munire Enipei fluminis adgressus est, quia sicco alveo transiri poterat. ⁷⁸ Huic ut omnis multitudo vacaret, feminæ, ex propinquis urbibus coactæ, cibaria ³ in castra adferebant: miles jussus ex propinquis silvis ⁴

Ripam Enipei munit.

* * * *

XXXIII. * * * ⁷⁹ postremo sequi se ⁸⁰ utrarios ad mare, quod minus trecentos passus aberat, jussit, et in litore alios ⁸¹ Inventa alibi modicis intervallis fodere. montes ingentis altitudinis ⁸² aqua. spem faciebant, eo magis quia nullos apertos evergerent rivos, occultos continere latices, quorum venæ in mare permanentes ⁸³ undæ miscerentur. Vix deducta ⁸⁴ summa arena erat, quum scaturigines turbidæ primo et tenues emicare, dein liquidam multamque fundere aquam, velut Deûm dono, cœperunt. Aliquantum ea quoque res duci famæ et auctoritatis apud milites adjecit. Jussis deinde militibus expedire arma, ipse cum tribunis ⁸⁵ primisque ordinibus vadit ad contemplandos transitus; qua descensus facilis armatis, qua in ulteriorem ripam minime iniquus adscensus esset. His satis exploratis, illa quoque primum, ut ordine ac sine tumultu omnia in agmine ad nutum imperiumque ducis fierent, providit. Ubi omnibus simul pronunciaretur, ⁸⁶ quod fieret, neque omnes exaudirent; incerto imperio accepto, alios ⁸⁷ ab se adji-

¹ Æneam Kreyss. Bekk.
cocta cibaria Bekk.

² Medon Kreyss. Midon Bekk.

³ urbibus

⁴ add. benigne Kreyss. Bekk.

⁵ add. conferre Eæd.

⁶ diducta Eæd.

⁷⁶ Nec minus terroris] Non hæc ita accipienda sunt, quasi tertius quidam terror, præter Æmilii Octaviique adventum, Perseum sollicitare diceretur. Comparat Livius maritimum terrestremque terrores inter se.

⁷⁷ Pythii] Olim Pythoi. Correxerit Sigonius, ut supra l. XLII. c. 53.

⁷⁸ Huic ut omnis multitudo] Manifestum est aliquid deesse. Lege cum Mureto: huic operi ut omnis multitudo.

⁷⁹ Utrarios] Vox rarissima. Intelligendi

procul dubio sunt ii qui utribus aquam in castra deferre solebant.

⁸⁰ Undæ miscerentur] Si sana hæc sunt, vox undæ, sic nude posita, accipienda est pro undis marinis.

⁸¹ Primis . . . ordinibus] Primorum ordinum centurionibus. Vid. supra l. XXX. c. 4.

⁸² Quod fieret] Sensus videtur exigere, quid fieri deberet.

⁸³ Ab se adjicientes] Adjicientes aliquid ex suo ad ea quæ audierunt.

U. C. 584. cientes, plus eo, quod imperatum sit, alios minus facere. clamo-
 A. C. 168. res deinde dissonos oriri omnibus locis, et prius hostes,
 quam ipsos, quid paretur, scire. Placere igitur, tribunum
 militum "primo pilo legionis" secretum edere imperium:
 illum, et dein singulos, proximo cuique in ordine centurioni
 dicere, quid opus facto sit; sive a primis signis ad novissimum
 agmen, sive ab extremis ad primos perferendum imperium sit.
 Vigiliæ. Vigiles etiam novo more scutum in vigiliam ferre vetuit: non
 enim in pugnam vigilem ire, ut armis utatur, sed ad vigilan-
 dum, ut, quum senserit hostium adventum, recipiat se, exci-
 tetque ad arma alios. "Scuto præ se erecto stare galeatos:
 deinde^p ubi fessi sint, innisos pilo, capite super marginem
 scuti posito, sopitos stare: ut fulgentibus armis procul^q con-
 spici ab hoste possint, ipsi nihil provideant. Stationum quo-
 que morem mutavit. armati omnes, et frenatis equis equites,
 diem totum perstabant. id quum æstivis diebus, urente assi-
 duo sole, fieret, tot horarum æstu et languore ipsos equosque
 fessos integri sæpe adorti hostes, vel pauci plures vexabant.
 itaque ex matutina statione ad meridiem decedi, et in post-
 meridianam succedere alios jussit: ita numquam fatigatos
 recens hostis adgredi poterat.

XXXIV. Hæc quum ita fieri placere, concione advocata,
 pronunciasset, adjecit urbanæ concioni convenientem ora-
 tionem. *Unum imperatorem in exercitu providere et consulere,
 quid agendum sit, debere, nunc per se, nunc cum iis, quos advo-
 caverit^r in consilium. qui non sint advocati, eos nec palam, nec
 secreto jactare consilia sua. Militem hæc tria curare debere,
 corpus ut quam validissimum et perniciosissimum habeat, arma
 apta, "cibum paratum ad subita imperia: cetera scire de se
 Diis immortalibus et imperatori suo curæ esse. in quo exercitu
 "milites, consul, et imperator^r rumoribus vulgi circumagatur,
 ibi nihil salutare esse. Se, quod sit officium imperatoris, provi-
 surum, ut bene gerendæ rei occasionem eis præbeat. illos nihil,
 quod^s futurum sit, quærere: ubi datum signum sit, tum mili-
 tarem operam navare.* Ab his præceptis concionem dimisit;
 vulgo etiam veteranis fatentibus, se illo primum die, tamquam
 tirones, quid agendum esset in re militari, didicisse. Non
 sermonibus tantum his, cum quanto adsensu audissent verba

Oratio
 Æmilii ad
 milites.

^p dein Gron. Crev.

^r milites consultant, imperator Eæd.

^q advocavit Kreyss. Bekk.

^s quid Eæd.

84 *Primopilo*] Vid. not. 45 ad l. II. c. 27.

85 ^a *Secretum*] Soli primopilo, seorsum a
 ceteris.

86 *Scuto præ se erecto*] Hæc sunt incommoda
 quæ sequuntur ex illo more quem hactenus
 tenuerant, ut scutum et cetera arma in vigiliam
 ferrent.

87 *Conspici . . . possint, ipsi nihil provideant*] Secuti sumus emendationem Gronovii, quum
 prius legeretur *possit et provident*.

88 *Cibum paratum*] Nihil hic mutandum
 est. Observari potuit in superioribus libris
 aliquoties militibus Romanis imperatum, ut
 cibaria cocta in certum dierum numerum habe-
 rent: ut l. III. c. 27, et alibi sæpius.

89 *Milites consul et imperator*] Hunc locum
 egregie emendat doctissimus idem et ingenio-
 sissimus Perizonius. *In quo exercitu milites
 consulant, vel miles consulat, imperator rumori-
 bus vulgi circumagatur, ibi nihil salutare esse.*

consulis, ostenderunt; sed rerum præsens effectus erat. Ne-
minem totis mox castris quietum videres: acuere alii gladios: alii
alii galeas ⁹⁰ bucculasque, scuta alii loricasque tergere ⁹¹: alii
aptare corpori arma, experiri que sub his membrorum agilita-
tem: quater alii pila, alii micare gladiis, ⁹² mucronemque
intueri: ut facile quis cerneret, ubi primum conserendi manum
cum hoste data occasio esset, aut victoria egregia, aut morte
memorabili ⁹³ inituros ⁹⁴ bellum. Perseus quoque quum,
adventu consulis simul et veris principio, strepere omnia
moverique apud hostes, velut novo bello, cerneret, mota a
Phila castra in adversa ripa posita, nunc ad contemplanda
opera sua circumire ducem, haud dubie transitus specu-
lantem,

* * * * *

norum esse.

XXXV. Quæ res Romanis auxit animos, Macedonibus
regique eorum haud mediocrem adtulit terrorem. Et primo
subprimere in occulto famam ejus rei est conatus, missis, qui
Pantauchum inde venientem adpropinquare castris vetarent.
⁹⁵ sed jam et pueri quidam visi ab suis erant inter obsides Illy-
rios ducti: et, ⁹⁶ quo quæque accuratius curantur ⁹⁷, eo facilius
loquacitate regionum ministrorum emanant. Sub idem tem-
pus Rhodii legati in castra venerunt cum iisdem de pace man-
datis, quæ Romæ ingentem iram Patrum excitavere. Multo
iniquioribus animis a castrensi consilio auditi sunt. Itaque
quum alii ⁹⁸ præcipites sine responso ⁹⁹ agendos ¹⁰⁰ castris, pro-
nunciavit, post diem quintumdecimum se responsum datu-
rum. Interim, ut adpareret, quantum pacificantium Rhodio-
rum auctoritas valuisset, consultare de ratione belli gerendi
cœpit. Placebat quibusdam, ¹⁰¹ et maxime majoribus natu, per
Enipei ripam munitionesque vim facere, *confertis et vim faci-*
entibus resistere Macedonas non posse: ex tot castellis aliquanto

Consilia de bello.

⁹⁰ scuta alii, alii loricas tergere Kreyss. Bekk.

⁹² inituros Eæd.

⁹⁴ celantur Eæd.

⁹⁷ sine responso [censerent] agendos Crev.

90 *Bucculas*] Laminas flexiles, quæ penden-
tes e casside, buccas tegebant. Neque enim, ut
observat Lips. l. III. de Milit. Rom. Dial. 5,
clausæ erant et vultui appressæ antiquorum
galeæ. His tantum bucculis genæ tegebantur.

91 *Mucronemque intueri*] Videtur aliquod
latere vitium in verbo *intueri*.

92 *Inituros bellum*] Muretus legendum exis-
timat *inituros*. Neutrum verbum hic satis
congruit.

93 *Sed jam et pueri quidam*] Nihil intrica-
tum est in verbis: sed res ipsa parum clara.
Si *obsides Illyrios* intelligas obsides a Perseo
regi Gentio datos, et a Pantaucho subductos ne
in Romanorum manus inciderent, poteris sic
exponere: Pueri quidam Macedones traditi
inter ceteros obsides Gentio, et reducti in
Macedoniam a Pantaucho, visi a suis erant,

eosque edocuerant, quid in Illyrico gestum
esset.

94 *Quo quæque accuratius curantur*] Admo-
dum probabilis est Gronovii conjectura, *celan-*
tur.

95 *Præcipites sine responso censerent agendos*
castris] Vox *censerent* adjecta est a Gronovio,
qui nihil præterea aliud excidisse putat. Dubi-
tamus tamen, an hoc modo locus persanatus
sit. Non immerito videtur Sigonius suspicari
deesse membrum orationis, quod respondeat
quæ alii.

96 *Et maxime majoribus natu*] Existimamus
Livium potius scripsisse *minoribus natu*. Per-
vidum enim illud consilium faciendæ sibi viæ
per ripam Enipei munitionesque magis sapit
juvenilem ardorem, quam senilem prudentiam.

U. C. 584. *altioribus ac munitioribus, quæ validis præsi-
A. C. 168. diis incedissent, priore anno dejectos.* aliis placebat, Octavium cum classe Thessalonicam petere, et populatione maritimæ oræ distringere copias regias: ut, altero ab tergo se ostendente bello, circumactus ad interiorē partem regni tuendam, nudare aliqua parte transitus Enipei cogeretur. ⁹⁷ Ipsi natura et operibus inexcuperabilis ripa videbatur: et, præterquam quod tormenta ubique disposita essent, missilibus etiam melius et certiore ictu hostes uti audierat. Alio spectabat mens tota ducis: dimissoque consilio Perrhæbos mercatores, Schoenum ^a et Menophilum, notæ et fidei jam sibi et prudentiæ homines, arcessitos secreto percunctatur, quales ad Perrhæbiam transitus sint. Quum loca non iniqua esse dicerent, ⁹⁸ præsi- diis autem regis ^a obsideri, spem cepit, si nocte improviso valida manu adgressus necopinantes esset, dejici præsidia posse. *Jacula enim et sagittas et cetera missilia in tenebris, ubi, quid petatur, procul ^b provideri nequeat, inutilia esse. gladio cominus geri rem in permixta turba, quo miles Romanus vincat.* His ducibus usus, prætorem Octavium arcessitum, exposito, quid pararet, Heracleum cum classe petere jubet, et mille hominibus decem dierum cocta cibaria habere. Ipse P. Scipionem Nasicam, ⁹⁹ Q. Fabium Maximum filium suum cum quinque delectis millibus Heracleum mittit, velut classem consensuros ad maritimam oram interioris Macedoniæ, quod in consilio agitatum erat, vastandam. Secreto indicatum, cibaria his præparata ad classem esse, ne quid eos moraretur. Inde jussi duces itineris ita dividere viam, ut quarta vigilia tertio die ¹ Pythium adoriri possent. Ipse postero die, ut distineret ^c regem ab circumspectu rerum aliarum, prima luce medio in alveo cum stationibus hostium prælium commisit. pugnatumque utrimque est levi armatura: nec gravioribus armis in tam inæquali alveo pugnari poterat. Descensus ripæ utriusque in alveum trecentorum ferme passuum erat: medium spatium torrentis, alibi aliter cavati, paullo plus quam mille passus patebat. Ibi in medio, spectantibus utrimque ex vallo castrorum hinc rege, hinc consule cum suis legionibus, pugnatum est. Missilibus procul regia auxilia melius pugnabant; cominus stabiliior et tutior, ² aut parma, aut scuto Ligustino, Romanus erat. Meridie fere receptui cani suis consul jussit. ita eo die diremtum prælium est, haud paucis utrimque inter-

^a *Canum* Kreyss. Bekk.^a *regis* Eæd.^b *procul* del. Crev.^c *detineret* Kreyss. Bekk.⁹⁷ *Ipsi*] Æmilio.⁹⁸ *Præsi- diis autem regis*] Malleus *regis*: ut jam alibi annotavimus.⁹⁹ *Q. Fabium Maximum filium suum*] Nempe is adoptatus fuerat a Q. Fabio Maximo, atque adeo nomina patris sui adoptivi gerebat.¹ *Pythium*] Templum Apollinis Pythii, et

castellum in summo Olympi jugo positum. Vid. Plut. in Æmilio.

² *Aut parma aut scuto Ligustino*] Hic nempe pugnabant velites Romani, qui parmam habebant; et Ligures, qui scutum, sed leve et ex more suæ gentis. Testis est Plutarchus in exercitu Æmilii fuisse aliquem numerum Ligurum.

fectis. Sole orto postero die, irritatis certamine animis, etiam U. C. 584.
acrius concursus est: sed Romani, non ab his tantum, cum A. C. 168.
quibus contractum certamen erat, sed multo magis ab ea mul-
titudine, quæ disposita in turribus stabat, omni genere missi-
lium telorum ac saxis maxime vulnerabantur. Ubi propius
ripam hostium subissent, tormentis missa etiam ad ultimos
perveniebant. Multo pluribus eo die amissis, consul paullo
serius recepit suos. Tertio die proelio abstinuit, degressus ad
imam partem castrorum, veluti ³ per devexum in mare bra-
chium transitum tentaturus. Perseus, quod in oculis erat,

* * * * *

XXXVI. *** anni post circumactum solstitium erat: hora ^{Æmilii} diei jam ad meridiem vergebat: iter multo pulvere et incale- cunctatio.
scente sole factum erat. lassitudo et sitis jam sentiebatur, et,
meridie instante, magis ⁴ accessurum utrumque adparebat.
Statuit sic adfectos recenti atque integro hosti non objicere.
Sed tantus ardor in animis ad dimicandum utrimque erat, ut
consuli non minore arte ad suos eludendos, quam ad hostes,
opus esset. Nondum omnibus instructis, instabat tribunis
militum, ut maturarent instruere: circumibat ipse ordines,
animos militum hortando in pugnam accendebat. Ibi primo
alacres signum poscebant. deinde, quantum increaseret æstus,
et vultus minus vigentes et voces segniores erant, et quidam
incumbentes scutis, nisque pilis stabant. Tum jam aperte
⁵ primis ordinibus imperat, metarentur frontem castrorum, et
impedimenta constituerent. Quod ubi fieri milites sensere,
alii gaudere palam, quod fessos viæ labore flagrantissimo æstu
non coëgisset pugnare. legati circa imperatorem ducesque
externi erant, inter quos et Attalus, ⁶ omnes adprobantes,
quum pugnaturum consulem credebant: ⁷ neque enim ne his ^d
cunctationem aperuerat suam. tunc mutatione consilii subita
quum alii silerent, Nasica unus ex omnibus ausus est monere ^{Nasicae}
consulem, ⁸ *Ne hostem quidem ludificatos priores imperatores,* conloquium
cum Paulo.

^d add. quidem Kreyss. Bekk.

^e ne hostem, ludificatum Emd.

³ *Per devexum in mare brachium*] An fos-
sam vallumque a Perseo ducta versus mare, ac
proinde a ceteris munimentis longius remota?
an brachium fluminis Enipei in mare devexo
alveo fluens? Si hoc posteriore sensu capias,
indicaverit Livius hic scindere se flumen, atque
adeo, ut fere sit, minus altum et transitu facilius
esse.

⁴ *Accessurum utrumque*] Lassitudinem et
sitim. Hic generis mutatio offendit Grono-
vium. Sed eodem plane modo noster supra
l. XXX. c. 30, *Tuam et adolescentiam, et per-
petuam felicitatem, ferociora utraque, quam
quietis opus est consiliis, metuo.*

⁵ [•] *Primis ordinibus*] Primorum ordinum
centurionibus. Testatur Polybius l. VI. lectos
centuriones cum tribuno militum castrorum

metationis apud Romanos curam habuisse.

⁶ *Omnes approbantes*] Omnes pugnare cupi-
entes, ac proinde, quum pugnaturum consulem
credebant, approbantes hoc ejus consilium.

⁷ *Neque enim ne his*] Videtur revocanda huc
particula *quidem*, quæ infra alieno loco habetur,
ne hostem quidem. Legimus ergo: *neque enim
ne his quidem cunctationem aperuerat suam*.
Duplicata hoc loco negatio nihil molestum
habet, si struas hoc modo: *neque enim cuncta-
tionem aperuerat suam ulli, ne his quidem*.

⁸ *Ne hostem quidem*] Particulam *quidem*
rejecimus in superiora, ut in præcedente nota
diximus. Cetera Gronovio auctore sic refin-
gimus: *Ne hostem, ludificatum priores impera-
tores, fugiendo certamen, manibus emitteret*.

U. C. 584. *fugiendo certamen, manibus emittere*¹. Vereri, ne² nocte abeat,
A. C. 168. *sequendus maximo labore ac periculo in intima Macedonia;*
*exercitusque*³, sicut prioribus ducibus, per calles saltusque Mace-
donicorum montium vagando circumagatur. Se magnopere sua-
dere, dum in campo patenti hostem habeat, adgrediatur, nec ob-
latam occasionem vincendi amittat. Consul, nihil offensus
libera admonitione tam clari adolescentis, Et ego, inquit, ani-
mum istum habui, Nasica, quem tu nunc habes: et, quem ego
nunc habeo, tu habebis. Multis belli casibus didici, quando pug-
nandum, quando abstinendum pugna sit. ⁹ Non operæ sit stanti
nunc in acie docere, quibus de causis hodie quiesse melius sit.
rationes alias reposcito: nunc auctoritate veteris imperatoris
contentus eris. Conticuit adolescens; haud dubie videre ali-
qua impedimenta pugnae consulem, quæ sibi non adparerent.

Eclipsis
Lunæ præ-
dicta a Sul-
picio.

XXXVII. Paullus, postquam metata castra impedimenta que
conlocata animadvertit, ex postrema acie triarios primos sub-
ducit: deinde principes, stantibus in prima acie hastatis, si
quid hostis moveret: postremo hastatos, ab dextro primum
cornu singulorum paullatim signorum milites subtrahens.
Ita pedites, equitibus cum levi armatura ante aciem hosti
obpositis, sine tumultu abducti: nec ante, quam prima frons
valli ac fossa perducta est, ex statione equites revocati sunt.
Rex quoque, quum sine detrectatione paratus pugnare eo die
fuisset, contentus, quod per hostem moram fuisse pugnae sci-
rent, et ipse in castra copias reduxit. Castris permunitis,
C. Sulpicius Gallus tribunus militum secundæ legionis, qui
prætor superiore anno fuerat, consulis permissu ad concionem
militibus vocatis pronunciavit, nocte proxima, ne quis id pro
portento acciperet, ab hora secunda usque ad quartam horam
noctis lunam defecturam esse. Id, quia naturali ordine statis
temporibus fiat, et sciri ante et prædici posse. Itaque quem-
admodum, ¹⁰ quia certi solis lunæque et ortus et occasus sint,
nunc pleno orbe, ¹¹ nunc senescente¹ exiguo cornu fulgere lunam
non mirarentur; ita ne obscurari quidem, quum condatur umbra
terræ, trahere in prodigium debere. ¹² Nocte, quam pridie
Nonas Septembres insecuta est dies, edita hora luna quum
defecisset, Romanis militibus Galli sapientia prope divina

¹ emitteret Kreyss. Bekk.

² ne l. si Kreyss.

³ Macedonia sit; cæsusque Rad.

¹ senescentem Kreyss. Bekk.

⁹ Non operæ sit] Vid. not. 70 ad l. I. c. 24.

¹⁰ * Quia certi Solis Lunæque et ortus et occasus sint] Hæc nobis male cohærere videntur cum iis quæ sequuntur. Non enim ideo variant Lunæ phases, quia ejus et Solis certi sunt ortus et occasus. Melius hæc rejicerentur in anteriora, ut sic procederet Galli argumetatio. Quemadmodum Lunæ Solisque ortus et occasus, quia sunt certi, et sciri ante et prædici possunt, ita et defectus Lunæ, qui itidem naturali ordine statis temporibus fiunt. Si conjectura nostra bona est, totus locus sic formari

poterit: Id quia naturali ordine statis tempori-
bus fiat, ut certi Solis Lunæque et ortus et occa-
sus sunt, et sciri ante et prædici posse. Itaque
quemadmodum nunc pleno orbe . . .

¹¹ Nunc senescente] Lege cum Florebello et Gronovio senescentem.

¹² * Nocte quam pridie Nonas Septembres] Hic Lunæ defectus, ex Astronomorum rationi-
bus, incidit in diem 21 Junii Juliani. Atque
id perbene congruit cum Solstitiali tempore,
testato supra a Livio. † Vid. not. 63 ad c. 30
supra.

videri: Macedonas, ut triste prodigium, occasum regni per- U. C. 584.
niciemque gentis portendens, movit: nec aliter vates. clamor A. C. 168.
ululatusque in castris Macedonum fuit, donec luna in suam
lucem emersit. ¹³ Postero die tantus^k utrique ardor exercitui
ad concurrendum fuerat, ut et^l regem et consulem suorum
quidam, quod sine proelio discessum esset, accusarent.
Regi^m prompta defensio erat, non eo solum, quod hostis prior,
aperte pugnam detrectans, in castra copias reduxisset; sed
etiam, quod eo loco signa constituisset, quo phalanx, quam
inutilem vel mediocris iniquitas loci efficeret, promoveri non
posset. Consul ¹⁴ ad id, quod pridie prætermisisset pugnandi
occasionem videbatur, et locum dedisse hosti, si nocte abire
vellet, tunc quoque per speciem inmolandi terere videbatur
tempus, quum luce prima signum propositum pugnae ad ex-
eundum in aciem fuisset. Tertia demum hora, sacrificio rite
perpetrato, ad consilium vocavit; atque ibi, quod rei geren-
dae tempus esset, loquendo et intempestive consultando vide-
batur quibusdam extrahere. post sermones tamen consul ora-
tionem habuit.

XXXVIII. *P. Nasica, egregius adolescens, ex omnibus unus, quibus hesternoⁿ die pugnari placuit, denudavit mihi suum consilium: idem postea, ita ut transisse in sententiam meam videri posset, tacuit. Quibusdam aliis absentem carpere imperatorem, quam praesentem monere, melius visum est. Et tibi, P. Nasica, et quicumque idem, quod tu, occultius senserunt, non gravabor reddere dilatae pugnae rationem. Nam tantum abest, ut me hesternae quietis poeniteat, ut servatum a me exercitum eo consilio credam. in qua me opinione esse ne quis sine causa vestrum credat, recognoscat, agetum, mecum, si videtur, quam multa pro hoste et adversus nos fuerint. Jam omnium primum, ¹⁵ quantum numero nos praestent, neminem vestrum nec ante ignorasse, et hesterno die ¹⁶ implicatam^o intuentes aciem animadvertisse, certum habeo. Ex hac nostra paucitate quarta pars militum praesidio impedimentis relictæ erat: nec ignavissimum quemque relinqui ad custodiam sarcinarum scitis. Sed fuerimus omnes. parvum hoc tandem esse credimus, quod ex his castris, in quibus hac nocte mansimus, exituri in aciem hodierno aut summum crastino die, si ita videbitur, Diis bene juvantibus, sumus? Nihilne interest, utrum militem, quem neque viae labor hodie, neque operis fatigaverit, requietum, integrum in tentorio suo arma capere*

Æmiliï ora-
tio de pug-
na dilata.

^k postero die (tantus Kreyss.
ⁿ hesterna Gron.

^l et del. Gron.

^m accusarent) regi Kreyss.

^o explicatam Kreyss. Bekk.

¹³ * Postero die] Refer hæc verba ad verbum accusarent.

¹⁴ Ad id quod] Præterquam quod. Sic locutus est Livius et l. III. c. 62.

¹⁵ Quantum numero nos præsent] Perseus supra l. XLII. c. 51, dicitur habuisse undequadragesima peditum millia, quatuor equitum.

Consuli ex legionibus Romanis et exercitu sociali erant duodetriginta millia peditum, equitum duo, ut colligitur ex c. 31 l. XLII. et c. 21 hujus libri. Huc adde non magna sane Attali et Misagenis auxilia.

¹⁶ Implicatam intuentes aciem] Recte emendat Gronovius explicatam.

U. C. 584. jubeas, atque ¹⁷ in aciem plenum virium, vigentem et corpore et
A. C. 168. animo educas? an longo itinere fatigatum, et onere ^P fessum,
madentem sudore, ¹⁸ ardentibus ^Q siti faucibus, ore atque oculis
repletis pulvere, ¹⁹ torrentem ^r meridiano sole, hosti objicias re-
centi, ²⁰ quieto ², qui nulla re ante consumtas vires ad prælium
adferat? Quis, pro Deum fidem! ita comparatus, vel iners
atque inbellis, fortissimum virum non vicerit? Quid? quod
hostes per summum otium instruxerant aciem, reparaverant
animos, stabant compositi suis quisque ordinibus? nobis tunc
repente trepidandum in acie instruenda erat, et incompositis
concurrendum?

XXXIX. ²¹ At, Hercule, aciem quidem inconditam inordina-
tamque habuissemus: castra munita, provisam aquationem, tutum
ad eam iter præsidii inpositis, explorata circa omnia; an nihil
nostri habentes præter nudum campum, in quo pugnaremus?
Majores vestri castra munita portum ad omnes casus exercitus
ducebant esse: unde ad pugnam exirent, quo jactati tempestate
pugnæ receptum haberent. ideo, quum munimentis ea ²² sepi-
sent ^t, præsidio quoque valido firmabant; quod, qui castris exu-
tus erat, etiamsi pugnando acie vicisset, pro victo haberetur.
castra sunt victori receptaculum, victo perfugium. Quam multi
exercitus, quibus minus prospera pugnæ fortuna fuit, intra
vallum compulsi, tempore suo, interdum momento post, eruptione
facta, victorem hostem pepulerunt? patria altera est militaris
hæc sedes, vallumque pro mœnibus, et tentorium suum cuique
militi domus ac penates sunt. Sine ulla sede vagi dimicasse-
mus, ²³ ut quo victores nos reciperemus? His difficultatibus et
inpedimentis pugnæ illud obponitur: Quid si hostis hac inter-
posita nocte abisset, quantum rursus sequendo eo penitus in ulti-
mam Macedoniam exhausti laboris erat? Ego autem,
neque mansurum eum, neque in aciem copias educturum fuisse,
certum habeo, si cedere hinc statuisset. quanto enim facilius abire
fuit, quum procul abessemus, quam nunc, quum in cervicibus
sumus? Nec falleret nos, nec interdum nec nocte abeundo. Quid
autem est nobis optatius, quam ut, quorum castra, præalta flu-

^P opere Kreys. Bekk.

^Q ardentibus Bekk.

^r torrente Ead.

² requieto Kreys. Bekk.

^t sepiissent Ead.

17 In aciem . . . educas] Correctio Sigonii. Antea in acie.

18 Ardentibus siti faucibus] Vide an malis ardentibus.

19 Torrentem meridiano sole] Legi jubet Perizonius torrente. Potest tamen defendi vulgata lectio Virgiliano hoc versu, *Per pice torrentes atraque voragine ripas*. Nam ibi Servius, *Æn. l. IX. v. 105, torrentes interpretatur ardentes*.

20 Quieto] Gronovius existimat hic quoque scripsisse Livium *requieto*. Est enim, inquit, aliud *quietus*, aliud *requietus*. Ad illud sufficit præsens quies: hoc competit illis qui ali-

quamdum quiete usi sunt.

21 At hercule aciem] Objicit sibi Æmilius: At hercule aciem quidem inordinatam atque incompositam habuissemus, sed cetera egregie parata, id est, castra munita, provisam aquationem . . . Tum respondet: itane parati concurrissemus, an potius nihil nostri habentes, præter nudum campum, in quo pugnaremus?

22 Sepiissent] Legit Gronovius *sepiissent*. Sed Grammatici a *sepio* deducunt *sepi* et *sepsi*.

23 Ut quo victores nos] Sic supra l. XL. c. 13, ut quibus aliis deinde sacris contaminatam omni scelere mentem expiarem?

minis ripa tuta, vallo insuper septa ac crebris turribus, obpugnare adorti sumus, eos, relictis munimentis, agmine effuso abeuntes, in patentibus campis ab tergo adoriamur? Hæ dilatae pugnae ex hesterno die in hodiernum causae fuerunt. Pugnare enim et ipsi mihi placet; et ideo, quia per Enipeum amnem septa ad hostem via erat, alio saltu, dejectis hostium praesidiis, novum iter aperui; neque prius, quam debellavero, absistam.

XL. Post hanc orationem silentium fuit, partim traductis in sententiam ejus, partim verentibus nequidquam offendere in eo, quod, utcumque praetermissum, revocari non posset. ²⁴ Ac ne illo ipso quidem die, aut consule, aut rege, (rege ^u, quod nec fessos, ut pridie, ex via, neque trepidantes in acie instruenda et vixdum compositos adgressurus erat; consule ^z, quod in novis castris non ligna, non pabulum convectum erat, ad quæ petenda ex propinquis agris magna pars militum e castris exierat) neutro ^y imperatorum volente, Fortuna, quæ plus consiliis humanis pollet, contraxit certamen. Flumen erat haud magnum propius hostium castris, ex quo et Macedones et Romani aquabantur, praesidiis ex utraque ripa positis, ut id facere tuto possent. Duæ cohortes a parte Romanorum erant, Marrucina et Peligna; duæ turmae Samnitium equitum, quibus praeerat M. Sergius Silus legatus: et aliud pro castris stativum erat praesidium sub C. Cluvio legato, tres cohortes, Firmana, Vestina, Cremonensis; duæ turmae equitum, Placentina et Aesernina. Quum otium ad flumen esset, neutris lacescentibus, ²⁵ hora circiter quarta ^a jumentum, e manibus curantium elapsum, in ulteriorem ripam effugit. quod quum per aquam, ferme genu tenus altam, tres milites sequerentur, Thraces duo id jumentum ^a ex medio alveo in suam ripam trahentes ^b; altero eorum occiso, receptoque eo jumento, ad stationem suorum se recipiebant. Octingentorum Thracum praesidium in hostium ripa erat, ex his pauci primo, ægre passi popularem in suo conspectu cæsum, ad persequendos

Certamen
casu con-
trahitur.

^u aut consule, aut rege, [rege] quod nec fessos Crev. aut consuli aut regi ***
quod nec fessos Bekk. ^z consuli Bekk. ^y exierat. neutro Ead.
² nona Kreysa. Bekk. ^a id jumentum uncis incl. Bekk. ^b traherent
Kreysa. Bekk.

²⁴ Ac ne illo ipso quidem die aut consule, aut rege, [rege] Posterius illud rege adjecit Gronovius. Sensus clarus est: Ac ne illo ipso quidem die aut consule, aut rege . . . volente, Fortuna contraxit certamen. Media parenthesis exponit, cur neuter imperatorum vellet pugnari. Tantum observabit lector, ob longiorem parenthesin, quæ dividebat nimium rã consule aut rege ab volente, coactum esse Livium inserere neutro imperatorum. Exempla similia habes l. V. c. 24. XXXVIII. 55, etc.

²⁵ Hora circiter quarta] Hunc locum sic et emendat et explicat Gronovius: Hora circiter nona jumentum e manibus curantium hominum de parte Romana elapsum in ulteriorem ripam effugit,

id est, fugere inceperat. Quod quum per aquam ferme genu tenus altam tres milites Romani sequerentur, Thraces duo Macedonicorum auxiliorum ex medio alveo in suam ripam traherent; altero eorum, id est, Thracum, occiso, receptoque eo jumento, ad stationem suorum tres illi Romani milites se recipiebant. Legendum putat hora nona, propterea quod supra dictum est diem extraxisse in consilio consulem, et Plutarchus diserte scribit pugnam cæptam esse ὥρας ἑννάρης. Confusas scilicet notas fuisse IV. et IX. Voces id jumentum ablegat, tanquam scholium inutile. Denique corrigit traherent, quia, si legatur trahentes, sua non potest orationi constare integritas.

U. C. 584. interfectores fluvium transgressi sunt: dein plures, postremo
A. C. 168. omnes, et cum præsidio,

* * * * *

prælium ducit.

XLI. Movebat imperii majestas, gloria viri, ante omnia ætas, quod major sexaginta annis juvenum munia in parte præcipua laboris periculique capessebat. Intervallum, quod ²⁶inter cætratos et phalanges² erat, inplevit legio, atque aciem hostium interrupit. A tergo cætratis erat, frontem adversus clipeatos habebat: aglaspides³ adpellabantur. Secundam legionem L. Albinus consularis ducere adversus leucaspidem phalangem jussus: ea media acies hostium fuit. ²⁷In dextrum cornu, unde circa fluvium commissum prælium erat, elephantes inducti, ²⁸et ala sociorum^b: et hinc primum fuga Macedonum est orta. ²⁹Nam sicut pleraque nova commenta mortalium in verbis vim habent, ³⁰experiendo, quum agi, non, quemadmodum agantur, edisseri, oportet, sine ullo effectū evanescunt; ita tum elephanti in acie ³¹nomen tantum sine usu fuerunt. Elephantorum inpetum subsecuti sunt socii nominis Latini, pepuleruntque lævum cornu. In medio secunda legio inmissa dissipavit phalangem. neque ulla evidentior caussa victoriæ fuit, quam quod multa passim prælia erant, quæ fluctuantem turbarunt primo, deinde disjecerunt phalangem: cujus confertæ et intentis horrentis hastis intolerabiles vires sunt. Si carptim adgrediendo circumagere ³²immobilem longitudine et gravitate hastam cogas, confusa strue implicantur: si vero aut^c ab latere, aut ab tergo aliquid tumultus increpuit, ruinæ modo turbantur. sicut tum adversus catervatim incurrentes Romanos, et interrupta multifariam

Fugantur
Macedones.

² phalangem Gron.
alas sociorum Eæd.

³ chalcaspides Kreyss. Bekk.
^c aut del. Gron. Crev.

^b elephantos inducit et

²⁶ *Inter cætratos et phalanges*] Hæc est primæ editionis et Sigoniarum lectio: proba illa quidem, quum duæ * erant, ut supra memoravimus, in exercitu Persei phalanges; quæ et mox a Livio appellantur, Aglaspides nimirum et Leucaspides. † Gronovii edidit *phalangem*.

²⁷ *In dextrum cornu . . . elephantes inducti*] Elephantes inducti in eam partem qua dextrum erat cornu Romanorum.

²⁸ *Et ala sociorum*] Utra? Dum enim fuere, ut jam aliquoties monuimus, dextra et sinistra. Alterutra vox videtur hic excidisse.

²⁹ *Nam sicut pleraque*] Ut pleraque nova inventa mortalium vim habere videntur, quamdiu verbis tantummodo jactantur; sed ubi ad rem ventum, quum oportet agi, non edisseri solum quomodo iis inventis utamur, sine ullo effectū evanescunt . . . Ceterum tota hæc periodus quid sibi velit hoc loco, parum videmus. Nam neque elephantorum usus in præliis novum tunc commentum mortalium haberi pot-

erat: nec videntur nomen sine usu fuisse in hac pugna. Imo contrarium satis indicatur proxime sequentibus verbis: *Elephantorum inpetum subsecuti sunt socii nominis Latini*. Non ægre nobis persuaderi pateremur illam periodum ex alio aliquo loco huc temere immigrasse. Certe si eam tollas, nihil desiderabis.

³⁰ *Experiendo*] Unicus codex habuit *explenda*. Emendavit Turnebus.

³¹ *Nomen tantum sine usu fuerunt*] Legebatur in exemplari *fuerant*. Mutavit Sigonius: utrum recte, an perperam, non decernimus, quum totus hic locus, ut diximus in not. 29, nobis videatur alienus ab ea in quam insertus est narratio.

³² *Immobilem . . . hastam*] Hastam, quæ ob longitudinem et gravitatem facile moveri nequit. Hoc ideo notamus, quia Gronovius legendum esse censet *hastas*, ut *ro immobilem* referatur ad phalangem. Nos nihil mutamus.

acie, obviam ire cogeantur: et Romani, quacumque data U. C. 584.
 intervalla essent, insinuabant ordines suos. Qui, si universa A. C. 168.
 acie in frontem adversus instructam phalangem concurrissent,
 quod Pelignis, principio pugnae incaute congressis adversus
 cætratos, evenit, induissent se hastis, nec confertam aciem
 sustinuissent.

XLII. Ceterum sicut peditum passim cædes fiebant, nisi Equitatus
 qui abjectis armis fugerunt; sic equitatus prope integer pugna integer
 excessit. Princeps fugæ rex ipse erat. jam a Pydna³³ cum fugit.
 sacris alis equitum Pellam petebat: ³⁴ confestim Costocus^d
 sequebatur Odrysarumque equitatus. ceteræ quoque Mace-
 donum alæ integris abibant ordinibus; quia interjecta peditum
 acies, cujus cædes victores tenebant^e, inmemores fecerat
 sequendi equites. Diu phalanx a fronte, a lateribus, ab tergo
 cæsa est: postremo, qui ex hostium manibus elapsi erant,
 inermes ad mare fugientes, quidam aquam etiam ingressi,
 manus ad eos, qui in classe erant, tendentes, suppliciter vitam
 orabant: et quum scaphas concurrere undique ab navibus cer-
 nerent, ad excipiendos sese venire rati, ut caperent potius,
 quam occiderent, longius in aquam, quidam etiam natantes,
 progressi sunt. Sed quum hostiliter e scaphis cæderentur,
 retro, qui poterant, nando repetentes terram, in aliam foediorum
 pestem incidebant. elephantum enim, ab rectoribus ad litus acti,
 exeuntes obterebant elidebantque. Facile conveniebat, Ro-
 manis numquam una acie tantum Macedonum interfectum.
 Cæsa enim ad viginti millia hominum sunt: ad sex millia, 20,000 cæ-
 qui Pydnam ex acie perfugerant, vivi in potestatem pervene- si: 11,000
 runt: et vagi e^f fuga quinque millia hominum capta. Ex capti.
 victoribus ceciderunt non plus centum, et eorum multo major
 pars Peligni. vulnerati aliquanto plures sunt. Quod si matu-
 rius pugnari cœptum esset, ut satis diei victoribus ad perse-
 quendum superesset, deletæ omnes copiae forent: nunc inmi-
 nens nox et fugientes texit, et Romanis pigritiem ad sequen-
 dum locis ignotis fecit.

XLIII. Perseus ad Pieriam silvam via militari, frequenti Regis fuga.
 agmine equitum et regio comitatu, fugit. Simul in silvam
 ventum est, ubi plures diversæ semitæ erant, et nox adpro-
 pinquabat: cum perpaucis maxime fidis via divertit^g.
 Equites, sine duce relictis, alii alia in civitates suas dilapsi
 sunt: perpauci inde Pellam celerius, quam ipse Perseus, quia
³⁵ recta expedita via ierant, pervenerunt. Rex ad mediam

^d confestim eos Cotys Kreyss. Bekk.

^e tenebat Crev. Bekk.

^f ex Kreyss. Bekk.

^g devertit Gron. Crev. Kreyss. Bekk.

³³ Cum Sacris alis] Vid. not. 28 ad l. XLII.
 c. 66, supra.

³⁴ Confestim Costocus sequebatur] Emendat
 Jac. Gronovius, confestim eos Cotys sequebatur.
 Firmant hanc conjecturam quæ sequuntur,
 Odrysarumque equitatus. Nam Cotys rex

Odrysarum fuit, ut constat ex c. 61, l. XLII.
 supra.

³⁵ Recta expedita via] Lege potius cum
 Gronovio, recta et expedita via: et expeditam
 viam intellige non arboribus et fruticetis impe-
 ditam.

U. C. 584. ferme noctem terrore et variis difficultatibus viæ vexatus est.
A. C. 168. In regia^h Perseo, qui Pellæ præerat, Euctus regiique pueri præsto erant. contra ea amicorum, qui, alii alio casu servati, ex prælio Pellam venerant, quum sæpe arcessiti essent, nemo ad eum venit. tres erant tantum cum eo fugæ comites, Evander Cretensis, ³⁶Neoⁱ Bœotius, et Archidamus Ætolus. cum iis, jam metuens, ne, qui venire ad se abnuerent, majus aliquid mox auderent, quarta vigilia profugit. Secuti eum sunt admodum quingenti Cretenses. petebat Amphipolim: sed nocte a Pella exierat, properans ante lucem Axium amnem trajicere, eum finem sequendi, propter difficultatem transitus, fore ratus Romanis.

Anxietas
Cœ. de filio
suo Sci-
pione.

XLIV. Consulem, quum se in castra victor recepisset, ne sincero gaudio frueretur, cura de minore filio stimulabat. P. Scipio is erat, Africanus et ipse postea, deleta Karthagine, adpellatus, naturalis consulis Paulli, adoptione Africani nepos. Is, septimumdecimum tunc annum agens, quod ipsum curam augebat, dum effuse sequitur hostes, in partem aliam turba ablatum erat: et, serius quum redisset, tunc demum, recepto sospite filio, victoriæ tantæ gaudium consul sensit. Amphipolim quum jam fama pugnae pervenisset, concursusque matronarum in templum ³⁷Dianæ, quam Tauropolon vocant, ad opem exposcendam fieret; Diodorus, qui præerat urbi, metuens, ne Thraces, quorum duo millia in præsidio erant, urbem in tumultu diriperent, ab subornato ab se per fallaciam in tabellarii speciem literas in foro medio accepit. Scriptum in iis erat, *ad Emathiam classem Romanam adpulsam esse, agrosque circa vexari. orare præfectos Emathiae, ut præsidium adversus populos mittat.* His lectis, hortatur Thracas, *ut ad tuendam Emathiae oram proficiscantur. magnam eos cædem prædamque, palatis passim per agros Romanis, facturos. Simul elevat famam adversæ pugnae: quæ si vera foret, alium super alium recentes ex fuga venturos fuisse.* Per hanc causam Thracibus ablegatis, simul transgressos eos Strymonem vidit, portas clausit.

Perseus ca-
duceatores
mittit ad
Cœ.

XLV. Tertio die Perseus, quam pugnatum erat, Amphipolim venit. inde oratores cum caduceo ad Paillum misit. Interim Hippas, et Milo^k, et Pantauchus, principes amicorum regis, Berceam^l, quo ex acie confugerant, ipsi ad consulem profecti, Romanis^m dedunt: ³⁸hoc idem et aliæ deinceps metu percussæⁿ parabant facere. Consul, nunciis victoriæ

^h regiam Bekk.

ⁱ Neon Gron. Crev.

^k Medon Kreyss. Miden Bekk.

^l Beræa Kreyss. Bekk.

^m add. æ Emd.

ⁿ alii deinceps metu percussi Emd.

³⁶ Neon Bœotius] Sic edidit Sigonius ex Plutarcho, pro Bœotius.

³⁷ Dianæ quam Tauropolon vocant] Dianæ hoc cognomen additum volunt, vel quod apud Tauros Scythiæ populum colatur, vel quod

gregibus præsit, vel quod eadem sit cum luna, quam tauris vehi fingunt poëtæ.

³⁸ Hoc idem et aliæ deinceps metu percussæ] Vel intercidit vox civitates; vel legendum est alii deinceps metu percussi. GRONOVIVS.

Q. Fabio filio et L. Lentulo et Q. Metello cum literis Romam missis, spolia jacentis hostium exercitus peditibus concessit; equitibus prædam circumjecti agri, dum ne amplius duabus noctibus a° castris abessent. Ipse propius mare ad Pydnam castra movit. Beroëa primum, deinde Thessalonica, et Pella, et deinceps omnis ferme Macedonia intra biduum dedita. Pydnæi, qui proximi erant, nondum miserant legatos: multitudo incondita plurium simul gentium, turbaque, quæ ex acie fuga in unum compulsæ erat, consilium et consensum civitatis inpediebat: nec clausæ modo portæ, sed etiam inædificatæ erant. Missi Milo^p et Pantauchus sub muros ad conloquium Solonis, ^q qui præsidio erat: per eum emittitur militaris turba. oppidum deditum militibus datur diripiendum. Perseus, ^r una tantum spe Bisaltarum auxilii tentata, ad quos nequidquam miserat legatos, in concionem processit, Philippum secum filium habens: ut et ipsos Amphipolitanos, et equitum peditumque, qui aut semper secuti, aut fuga eodem delati erant, adhortando ^s animos confirmaret. Sed aliquoties^t dicere incipientem quum lacrimæ præpedissent; quia ipse dicere nequirit, Evandro Cretensi editis, quæ agi cum multitudine vellet, ^u de templo descendit. Multitudo, sicut ad conspectum regis fletumque tam miserabilem et ipsa ingemuerat lacrimaveratque, ita Evandri orationem adspernabatur: et quidam ausi sunt media ex concione subclamare, *Abite hinc, ne, qui pauci supersumus, propter vos pereamus.* Horum ferocia vocem Evandri clausit. ^u Rex in domum se recepit, pecuniaque et auro argentoque in lembos, qui in Strymone stabant, delatis, et ipse ad flumen descendit. Thraces, navibus se committere non ausi, domos dilapsi, et aliæ militaris generis turbæ: Cretenses spem pecuniæ secuti. et, quoniam in dividendo plus obfensionum, quam gratiæ, erat, ^u quinquaginta talenta iis posita sunt in ripa diripienda. Ab hac direptione quum per tumultum naves conscenderent, lembum unum in ostio amnis multitudine gravatum merserunt. Galepsum eo die, postero Samothracam, quam petebant, perveniunt: ad ^u duo millia talentum pervecta eo dicuntur.

Tota Macedonia dedita.

Persei miseranda sors.

Amphipoli abit.

Samothracam pervenit.

XLVI. Paullus, per omnes deditas civitates dimissis qui

° ab Kreyss. Bekk.

p Medon Kreyss. Midon Bekk.

q præerat Kreyss. Bekk.

r tentati Crev.

s confirmarent Gron.

t aliquotiens Ead.

u inde Kreyss. Bekk.

39 Qui præsidio erat] Magis placeret præerat, quod monet Gronovius.

40 Una tantum spe Bisaltarum auxilii tentati] Lege cum eodem Gronovio tentata.

41 Animos confirmaret] Gronovianæ editiones, confirmarent. Correximus ex vetustioribus.

42 De templo descendit] De loco unde populum alloqui mos erat. Loquitur more Romano Livius. Notum est Rostra templum fuisse, id

est, locum auguriis consecratum. Vid. supra l. VIII. c. 14.

43 Rex in domum] Gaudet Livius præfigere prepositiones iis nominibus quæ ex vulgatiore usu eas repudiant. Exempla passim occurrunt.

44 Quinquaginta talenta] Marcæ argenti nostrates 4687, uncie 4.

45 Duo millia talentum] Marcæ sunt argenti 187,500.

U. C. 584. præessent, ne qua injuria in nova pace victis fieret, retentisque
 A. C. 168. apud se caduceatoribus regis, P. Nasicam, ignarus fugæ regis, Amphipolim misit cum modica peditum equitumque manu: simul ut Sinticen evastaret, et ⁴⁶ ad omnes conatus regis ² impedimento esset. Inter hæc Melibœa a Cn. Octavio capitur diripiturque: ad Æginium, ad quod obpugnandum Cn. Anicius legatus missus erat, ducenti, eruptione ex oppido facta, amissi sunt, ignaris Æginiensibus debellatum esse. Consul, a Pydna profectus, cum toto exercitu die altero Pellam pervenit: et, quum castra mille passus inde posuisset, per aliquot dies ibi stativa habuit, situm urbis undique adspiciens; quam non sine caussa delectam esse regiam advertit. Sita est in tumulo, vergente in occidentem hibernum. cingunt paludes inexcuperabilis altitudinis æstate et hieme, quas restagnantes faciunt lacus. In ipsa palude, qua proxima urbi est, ⁴⁷ velut insula eminet, aggeri operis ingentis inposita: ⁴⁸ qui et murum sustineat, et humore circumfusæ paludis nihil lædatur. Muro urbis conjuncta procul videtur. divisa est ⁴⁹ intermurali amni, et eadem ponte juncta: ut nec, obpugnante externo, ⁵⁰ aditum ab ulla parte habeat; nec, si quem ibi rex includat, ullum nisi per facillimæ custodiæ pontem effugium. Et gaza regia in eo loco erat: sed tum nihil præter ⁵¹ trecenta talenta, quæ missa Gentio regi, deinde retenta fuerant, inventum est. Per quos dies ad Pellam stativa fuerunt, legationes frequentes, quæ ad gratulandum convenerant, maxime ex Thesalia, auditæ sunt. Nuncio deinde accepto, Persea Samothracam trajecisse, profectus a Pella consul quartis castris Amphipolim pervenit. Effusa omnis obviam ⁵² turba cuivis indicio erat, ⁵³ non bono ac justo rege orba ³

Deinde
Amphipolim.

* * * * *

² regi Gron. Crev.

⁵² obviam Crev. Kreysa. Bekk.

³ ob ra Gron.

46 *Ad omnes conatus regi impedimento esset*] In vetustioribus quibusdam editionibus legitur *regis*. Sed ea lectio quam Gronovianæ expressere, nobis elegantior videtur.

47 *Velut insula eminet*] Inserit Gronovius vocem *arx* hoc modo: *velut insula eminet (arx) aggeri operis ingentis inposita*. Atque hoc quidem clarius est. dubitamus tamen, an ita dederit Livius. *Insula* intelligitur interdum corpus quoddam ædificiorum inter se coherentium, a reliquis ædificiis divisum per vicos quibus undique cingitur. Quidni igitur hoc fere sensu noster hic *insulam* sumpserit, quum præsertim doceat se de ædificio loqui, non de nudo solo, dum adjicit *insulam* aggeri inpositam esset? Judicet lector.

48 *Qui et murum sustineat*] *Qui* agger et murum arcis, sive insulæ eo modo sumptæ quo

exposuimus, *sustineat, et humore circumfusæ paludis nihil lædatur*. Ceterum non facile intelligimus, qui minus agger læderetur ab aqua, quam saxea murorum moles. Videretur potius dicendum aggere illo et sustineri murum, et defendi ne humore circumfusæ paludis lædatur. Ad eum sensum optaremus ut facile refingi possent Livii verba.

49 *Intermurali*] Vox rarissima: cujus sensus esse videtur, inter duplicem murum fluente, murum urbis et murum arcis.

50 *Aditum . . . habeat*] Ullum habeat locum per quem adiri possit.

51 *Trecenta talenta*] *Marcas* argenti 28,125.

52 *Non bono ac justo rege orbatos*] *Lacernæ* hujus loci reliquæ offerunt *ob ra*. Inde per *trajectionem* duarum litterarum effecimus *orba-tos*.

EPITOME LIBRI XLV.

PERSEUS ab **Æmilio Paulo** in **Samothrace** captus est. Quum **Antiochus**, **Syriæ** rex, **Ptolemæum** et **Cleopatram**, **Ægypti** reges, obsideret, et missis ad eum a senatu legatis, qui juberent, ab obsidione socii regis absisteret, editisque mandatis consideraturum se ille, quid faciendum esset, respondisset; unus ex legatis **Popillius** virga regem circumscripsit: 'jussitque, antequam circulo excederet, responsum daret. qua asperitate effecit, ut **Antiochus** bellum omitteret. Legationes gratulantium populorum ac regum in senatum admissæ. **Rhodiorum**, quia eo bello contra populum Romanum faverant, exclusa. postero die, quum de eo quæreretur, ut iis bellum indiceretur, causam in senatu patriæ suæ legati egerunt. nec tamquam hostes, nec tamquam socii dimissi. ² **Macedonia** in provinciæ formam redacta est. **Æmilius Paullus**, repugnantibus militibus ejus propter minorem prædam, et contradicente **Ser. Sulpicio Galba**, triumphavit: et **Persen** cum tribus filiis ante currum duxit. cujus triumphi lætitia ne solida ei contingeret, duorum filiorum funeribus insignita est: quorum alterius mors patris triumphum præcessit, alterius secuta est. Lustrum conditum est a censoribus. Censa sunt civium capita trecenta duodecim millia, octingenta quinque. **Prusias**, **Bithyniæ** rex, **Romam**, ut senatui gratularetur ob victoriam ex **Macedonia** partam, venit; et **Nicomedem** filium senatui commendavit. Rex, plenus adulationis, libertum se populi Romani dicebat.

¹ *Jussitque . . . responsum daret*] Malleamus cum Gronovio dare.

² *Macedonia in provinciæ formam redacta*] Non tunc, sed post devictum **Pseudophilippum**. **GRONOVIVS**. Quæ in provinciæ formam redactæ erant regiones, in eas magistratus Ro-
(455)

manus quotannis cum imperio mittebatur, qui eas regeret. At nihil tale a **Paullo** de **Macedonia** decretum est. Infra c. 29, liberi jubentur esse **Macedones**, utentes legibus suis, creantes annuos magistratus.

T. LIVII PATAVINI

LIBER XLV.

U. C. 584. A. C. 168. Fama de victoria Macedonica. VICTORIÆ nuncii, Q. Fabius et L. Lentulus et Q. Metellus, quanta potuit adhiberi festinatio, celeriter Romam quum venissent, præcerptam^a tamen ejus rei lætitiā invenerunt. Quarto post die, quam cum rege est pugnatum, quum in circo ludi fierent, murmur repente populi tota spectacula pervasit: *pugnatum in Macedonia, et devictum regem esse*. Dein fremitus increbruit^b: postremo clamor plaususque, velut certo nuncio victoriæ adlato, est exortus. Mirari magistratus, et quærere auctorem repentinæ lætitiæ: qui postquam nullus erat, ¹ evanuit quidem tamquam incertæ rei gaudium; omen tamen lætum insidebat animis. Quod postquam veris nunciis Fabii Lentulique et Metelli adventu firmatum est, quum victoria ipsa, tum augurio animorum suorum, lætabantur. Et aliter traditur^c circensis turbæ non minus similis veri lætitiæ. ² Ante diem^d decimum Kalendas Octobres, ludorum Romanorum secundo die, C. Licinio consuli, ad quadrigas mittendas ³ escendenti, tabellarius, qui se ex Macedonia venire diceret, ⁴ laureatas^e literas dicitur: quadrigis missis, consul currum conscendit: et, quum per circum reveheretur ⁴ ad foros publicos,

^a præceptam Kreyss. Bekk. ^b increbuit Gron. Crev. increvit Kreyss. Bekk.
^c editur Kreyss. Bekk. ^d add. quintum Emd. ^e diceret [reddidisse] laureatas Crev. diceret, laureatas Bekk.

¹ *Evanuit . . tamquam incertæ rei gaudium*] Sic recte Sigonius. Vetus codex habuit *tamquam certæ*.

² *Ante diem decimum Kal. Octobres*] Imo decimum quintum. Is enim tertius decimus dies erat ab eo quo in Macedonia pugnatum est, ut infra observatur. At pridie Nonas Septembres pugnatum fuerat: (supra, l. XLIV. c. 37.) Tertius decimus autem dies a pridie Nonas Septembres erat tunc a. d. XV. Kal. Octobres. Mensis enim September viginti et

novem dierum erat ex ordinatione Numæ, quam tunc sequebantur Romani.

³ *Escendenti*] In currum, ut nempe e foris publicis, ubi sedebat, ad carceres iret, atque inde signum quadrigis daret. Ceterum unicum exemplar præferebat *exsendenti*, unde primum est efficere *escendenti*, quod placuit Turnebo et Gronovio.

⁴ *Ad foros publicos*] Vid. not. 91 ad l. XXIX. c. 37.

laureatas tabellas populo ostendit. Quibus conspectis, repente U. C. 584.
inmemor spectaculi populus in medium decurrit. eo senatum A. C. 168.
consul vocavit, recitatisque tabellis, ex auctoritate Patrum
pro foris publicis denunciavit populo: *L. Æmiliū collegam
signis conlatis cum rege Perseo pugnasse. Macedonum exer-
citum cæsum fustumque. Regem cum paucis fugisse. civitates
omnes Macedoniae in ditionem populi Romani venisse.* His
auditis, clamor cum ingenti plausu ortus: ludis relictis, domus^f
magna pars hominum ad conjuges liberosque lætum nuncium
portabant. Tertius decimus dies erat ab eo, quo in Mace-
donia pugnatum est.

II. Postero die senatus in curia habitus, supplicationesque
decretæ, et senatusconsultum factum est, ut consul, ^g quos,
præter milites sociosque navales, conjuratos haberet, dimit-
teret. de militibus sociisque navalibus dimittendis referretur,
quum legati ab L. Æmilio consule, a quibus præmissus tabel-
larius esset,*^h. Ante diem sextum Kalendas Octobres^h, hora
fere secunda, legati ⁱ urbem ingressi sunt, ingentemⁱ secum Legati
obcurrentium, quacumque ibant, prosequentiumque trahentes Æmilii.
turbam, in forum ad tribunal perrexerunt. Senatus forte in
curia erat: eo legatos consul introduxit. Ibi tantum temporis
^j retenti, dum exponerent, *quantæ regiæ copiæ peditum equi-
tumque fuissent, quot millia ex his cæsa, quot capta forent;
quam paucorum militum jactura tanta hostium strages facta;
quam cum paucis rex fugisset: existimari Samothraciam peti-
turum, paratam classem ad persequendum esse: neque terra,
neque mari elabi posse:* eadem hæc paullo post in concionem
traducti exposuerunt: renovataque lætitia, quum consul edix-
isset, *ut omnes ædes sacræ aperirentur,* pro se quisque ex con- Supplica-
cione ad gratias agendas ire^k Diis; ingentique turba, non tiones.
viro-
rum modo, sed etiam feminarum,^l conferta tota urbe De-
orum immortalium templa. Senatus, revocatus in curiam,

^f domos Gron. Crev. ^g tabellarius esset [venissent.] Crev. ^h Octobris
Gron. Crev. ⁱ ingressi sunt, et ingentem Kreyss. ingressi [sunt], ingentem
Bekk. ^k iere Kreyss.

^l Quos, præter milites . . conjuratos haberet] Conjuratos videmur intelligere debere eos qui illud tantum jusjurandum dederant, de quo Livius mentionem fecit l. XXII. c. 38, his verbis: *ipsi inter se equites . . . pedites conjura-
bant sese fugæ atque formidinis ergo non abitu-
ros, neque ex ordine recessuros,* etc. Illi, quum hic distinguantur a militibus, existimandi sunt nondum adacti fuisse solenni illo militiæ sacra-
mento, *jussu consulum conventuros, neque in-
jussu abituros:* quo qui obligati erant, ii de-
mum justii milites censebantur. Itaque infra
hoc ipso capite dimissi dicuntur post adventum
legatorum, quotquot in consulis verba jurave-
rant, id est, ii a quibus solenne sacramentum
militiæ exactum fuerat, sive milites. Apparet
quidem ex memorato supra Livii loco milites,

quum illud alterum jusjurandum sua voluntate
jurarent, id tantum fecisse postquam essent in
decurias aut centurias distributi, ac proinde
post solenne sacramentum, ut colligi potest ex
Polybii libro VI. Sed suspicari possumus,
imo debemus ex hoc loco, ordinem mutatum
esse postquam illo jurejurando a tribunis adigi
coëpti sunt, et eos qui lecti a tribunis in legi-
onem erant, statim illud jusjurandum dedisse,
unde dicerentur conjurati.

^h Urbem ingressi sunt . . ad tribunal per-
rexerunt] Dele verbum sunt.

^j Retenti . . . exposuerunt] In hoc demum
verbo, post interposita legatorum dicta in se-
natu, quiescit oratio.

^k Conferta . . . deorum immortalium templa]
Supple erant.

U. C. 584. supplicationes, ob rem egregie gestam ab L. Æmilio consule,
A. C. 168. in quinque dies circa omnia pulvinaria decrevit, hostiisque majoribus sacrificari jussit. Naves, quæ in Tiberi paratæ instructæque stabant, ut, si rex posset resistere, in Macedoniam mitterentur, subduci, et in navalibus conlocari: socios navales, dato annuo stipendio, dimitti, et cum his omnes, qui in consulis verba juraverant: et quod militum Corcyrae, Brundisii, ad mare superum, aut in agro Larinati esset, (omnibus his locis dispositus exercitus fuerat, cum quo, si res posceret, C. Licinius collegæ ferret opem) hos omnes milites dimitti placuit. ⁹ Supplicatio pro concione populi ^k indicta est, ¹⁰ ex ante diem quintum Idus Octobres cum eo die in quinque dies.

Legati
Rhodii
ludibrio
habiti.

III. Ex Illyrico duo legati, C. Licinus Nerva et P. Decius, nunciarunt, *exercitum Illyriorum cæsum: Gentium regem captum, in ditione populi Romani et Illyricum esse.* Ob eas res, gestas ductu auspicioque L. Anicii prætoris, senatus in tri-duum supplicationes decrevit, ¹¹ ut Latinæ edictæ a consule sunt in ante quartum et tertium et pridie Idus Novembres. ¹² Tradidere quidam, legatos Rhodios, ¹³ nondum missos ^l, post victoriam nunciatam, velut ad ludibrium stolidæ superbiæ, in senatum vocatos esse. Ibi Agesipolim ^m principem eorum ita locutum: *Missos esse legatos ab Rhodiis ad pacem inter Romanos et Persea faciendam; quod id bellum grave atque incommodum Græciæ omni, sumtuosum ac damnosum ipsis Romanis esset. Fortunam perbene fecisse, quando, finito aliter bello, gratulandi sibi de victoria egregia Romanis opportunitatem dedisset.* Hæc ab Rhodio dicta. Responsum ab senatu esse, ¹⁴ *Rhodios nec utilitatum ⁿ Græciæ, neque cura impensarum populi Romani, sed pro Perseo legationem eam misisse. Nam, si ea fuisset cura, quæ simularetur, tum mittendos legatos fuisse, quum Perseus, ^o in Thessaliam exercitu inducto, per biennium Græcas urbes, alias obsideret, alias denunciatione armorum terret. Tum nullam pacis ab Rhodiis mentionem factam. ¹⁵ Postquam superatos saltus transgressosque in Macedoniam Romanos audirent ^p, et inclusum teneri Persea, tunc Rhodios legationem*

^k populo Kreyss. Bekk.
ⁿ utilitatum Gron. Crev.

^l dimissos Bekk.
^o Thessalia Gron.

^m Agesipolim Kreyss. Bekk.
^p audierint Kreyss. Bekk.

⁹ Supplicatio pro concione populi] Scribe populo: ut is casus regatur a verbo *indicta est*, non a nomine concio. Ita enim dicebant simpliciter pro concione. Sic l. VII. c. 10, Dictator . . . miris pro concione eam pugnam laudibus tulit.

¹⁰ Ex ante diem quintum] Vetus lectio fuit ex ante ad quintum. Correxerit Sigonius.

¹¹ Ut Latinæ edictæ . . . sunt] Vel dele duas priores voces, vel earum loco lege cum Jac. Gronovio et statim.

¹² Tradidere quidam] Polybium intelligit:

quem vid. legat. 88.

¹³ Nondum missos] Lege cum Gronovio nondum admissos.

¹⁴ Rhodios nec utilitatum Græciæ, neque cura impensarum] Præpostera collocatio verborum. Magis placeret nec utilitatum Græciæ, neque impensarum populi Romani cura.

¹⁵ In Thessaliam] In Gronovianis editionibus mendose legitur in Thessalia.

¹⁶ Postquam . . . audirent] Recte monet Gronovius legendum audierint.

misisse, non ad ullam aliam rem, quam ad Persea ex imminente periculo eripiendum. cum hoc responso legatos dimissos. U. C. 584.
A. C. 168.

IV. Per eosdem dies et M. Marcellus, ex provincia Hispania decedens, Marcolica nobili urbe capta, ¹⁷ decem pondo auri, et argenti ¹⁸ ad summam sestertii decies in ærarium retulit. Paullus Æmilius consul, quum castra, ut supra dictum est, ad Siras terræ Odomanticæ haberet, ¹⁹ quum literas ab rege Perseo per ignobiles tres legatos cerneret, et ipse inlacrimasse dicitur sorti humanæ: quod, qui paullo ante, non contentus regno Macedoniæ, Dardanos Illyriosque obpugnasset, ²⁰ Bastarnarum excivisset auxilia, is tum, amisso exercitu, extorris regno, in parvam insulam compulsus, supplex, fani religionem, non viribus suis, tutus esset. Sed postquam, ²¹ *Regem Persea consuli Paulo salutem*, legit; miserationem omnem stultitia ignorantis fortunam suam exemit. Itaque quamquam in reliqua parte literarum minime regiæ preces erant, tamen sine responso ac sine literis ea legatio dimissa est. Sensit Perseus, cujus nominis obliviscendum victo esset: itaque alteræ literæ cum privati nominis titulo missæ, et petiere, et inpetravere, ut aliqui ad eum mitterentur, cum quibus loqui de statu et conditione suæ fortunæ posset. Missi sunt tres legati, P. Lentulus, A. Postumius Albinus, A. Antonius. Nihil ea legatione perfectum est, Perseo regium nomen omni vi amplectente, Paulo, ut se suaque omnia in fidem et clementiam populi Romani permitteret, contendente ⁹.

V. Dum hæc aguntur, classis Cn. Octavii Samothracam est adpulsa. Is quoque, præsentī admoto terrore, modo minis, modo spe perlicere, ut se traderet, quum conaretur; adjuvit in hoc eum res, seu casu contracta, seu consilio. L. Atilius inlustris adolescens, quum in concione esse populum Samothracum animum advertisset, a magistratibus petiit, ut sibi paucis adloquendi populi potestatem facerent. Permisso, *Utrum nos, hospites Samothraces, vere accepimus, an falso,* ²² *sacram hanc insulam, et augusti totam atque inviolati soli esse?* Quum creditæ sanctitati adsentirentur omnes, *Cur igitur, inquit,* ²³ *pollutam homicida sanguine regis Eumenis vio-*

Persei literæ ad Æmilium.

Classis Romana ad Samothracam adpulsa.

⁹ tendente Kreyss. Bekk.

¹⁷ *Decem pondo auri*] Marcas nostrates 15, uncias 5.

¹⁸ *Ad summam sestertii decies*] Ad mille sestertia, seu, quod idem est, sestertios decies centies millenos: id est, marcas nostrates argenti 3006, uncias 2. Ceterum hic prima editio habet *sestertium*. Mutavit Gronovius.

¹⁹ *Quum litteras ab rege Perseo*] Subjicit Muretus *missas*: quæ vox necessaria videtur, vel *allatas*.

²⁰ *Bastarnarum excivisset auxilia*] Prima editio *civisset*: vulgatæ *scripsisset*. Gronovius edidit *excivisset*: quod perplacet.

²¹ *Regem Persea consuli Paulo salutem*]

Supple *dicere*. Ceterum melius videretur ipsa salutatoria epistolæ verba referri: *Rex Perseus consuli Paulo salutem*.

²² *Sacram hanc insulam*] De diis Samothracum et eorum religionibus egerunt multi, sed vix quidquam clari aut certi attulerunt. * Hoc constat, illas religiones pro sanctissimis toto orbe habitas esse. † Vid. Diodor. l. V. Strab. l. X. Dion. Halic. l. I.

²³ *Pollutam homicida sanguine regis Eumenis violavit*] Lege cum Gronovio sine ulla cunctatione *pollutus*. Dure enim admodum diceretur homicida violare ejus quem interfecit sanguine, locum in quem confugit.

U. C. 584. *lavit ? et¹, ²⁴ quum omnis præfatio sacrorum eos, quibus non sint*
 A. C. 168. *puræ manus, sacris arceat, vos penetralia vestra contaminari*

Evander
Cretensis
evocatur ad
causam di-
cendam a
Samothra-
cibus.

cruento latronis corpore sinetis ? Nobilis fama erat, apud omnes Græciæ civitates, Eumenis regis per Evandrum Delphis prope perpetrata cædes. Itaque, præterquam quod in potestate Romanorum sese insulamque totam et templum cernebant esse, ne inmerito quidem ea sibi exprobrari rati, Theondam, qui summus magistratus apud eos erat, (regem ipsi adpellant) ad Persea mittunt, qui nunciaret, *Argui cædis Evandrum Cretensem. esse autem judicia apud sese more majorum comparata de iis, qui incestas manus intulisse intra terminos sacros templi dicantur. Si consideret Evander, innoxium se rei capitalis argui, veniret ad causam dicendam : si committere se iudicio non auderet, liberaret religione templum, ac sibimet ipse consulere.* Perseus, evocato³ Evandro, *iudicium subeundi nullo pacto auctor esse : nec causa, nec gratia parem fore.* Suberat et ille metus, ne damnatus auctorem se nefandi facinoris²⁵ protraheret. *“reliqui quid esset²⁶, nisi ut fortiter mori-
atur ?* Nihil palam abnuere Evander : sed quum, veneno se malle mori, quam ferro, dixisset ; occulte fugam parabat. quod quum renunciatum regi esset, metuens, ne, tamquam a se subtracto pœnæ reo, iram Samothracum in se converteret, interfici Evandrum jussit. Qua perpetrata temere cæde, subiit extemplo animum, in se nimirum receptam labem, quæ Evandri fuisset : ab illo Delphis vulneratum Eumenem, ab se Samothracæ Evandrum occisum. ita duo sanctissima in terris templa, se uno auctore, sanguine humano violata. Hujus rei crimen, corrupto pecunia Theonda, avertitur, ut renunciaret populo, Evandrum sibi ipsum mortem conscisse²⁷.

Occiditur a
Perseo.

Persei
amici trans-
fugiunt.

Rex fugam
molitur.

VI. Ceterum tanto facinore in unicum relictum amicum, ab ipso per tot casus expertum, proditumque, quia non prodiderat, omnium ab se abalienavit animos. Pro se quisque transire ad Romanos : fugæque consilium capere solum prope relictum coëgerunt : Oroandemque Cretensem, cui nota Thraciæ ora erat, quia mercaturas in ea regione fecerat, adpellat, ut se sublatum in lembum ad Cotym deveheret. Demetrium est portus in promontorio quodam Samothracæ : ibi lembus stabat. Sub occasum solis deferuntur, quæ ad usum necessaria erant : deferitur et pecunia, quanta clam deferri poterat. Rex ipse nocte media, cum tribus consciis fugæ, per posticum

¹ *pollui eam homicida* * sanguine regis Eumenis violavit, et Kreyss. *pollui eam homicida* * * * sanguine regis Eumenis violavit ? et Bekk. ³ *evocato* Bekk.
² *esse* Kreyss. Bekk. ²⁷ *conscivisse* Gron. Crev.

24 *Quum omnis præfatio sacrorum*] Quum verba solennia, quibus utuntur sacerdotes antequam sacra peragantur, arceant sacris eos quibus puræ non sint manus. Intelligit illud solenne carmen, et notum omnibus, quo sacris arcebantur non ii tantum qui aliquo scelere

manus polluisent, sed profani omnes, id est, ii qui sacris initiati non erant.

25 *Protraheret*] Indicaret. Vid. supra l. XLIV. c. 26.

26 *Reliqui quid esset*] Imo esse, ut monet Gronovius.

ædium in propinquum cubiculo hortum, atque inde, maceriam U. C. 584.
 ægre transgressus, ad mare pervenit. Oroandes jam tum, A. C. 168.
²⁷ dum ^x pecunia deferretur, primis ^y tenebris solverat navem,
 ac per altum Cretam petebat. Postquam in portu navis non
 inventa est, vagatus Perseus aliquamdiu in litore, postremo
 timens lucem jam adpropinquantem, in hospitium redire non
 ausus, in latere templi prope angulum obscurum delituit.
 Pueri regii apud Macedonas vocabantur principum liberi, ad
 ministerium electi regis: ea cohors, persecuta ^z regem fugien-
 tem, ne tum quidem abscedebat, donec jussu Cn. Octavii pro-
 nunciatum est per præconem, *Regios pueros Macedonasque* Regii pueri
alios, qui Samothracæ essent, si transirent ad Romanos, inco- transeunt
lunitatem, libertatemque et sua omnia servaturos, quæ aut secum ad Roma-
haberent, aut in Macedonia reliquissent. Ad hanc vocem nos.
 transitio omnium facta est, nominaque dabant ad C. Postu-
 mium tribunum militum. Liberos quoque parvos regios Ion
 Thessalonicensis Octavio tradidit: nec quisquam, præter Phi-
 lippum, maximum natu e filiis, cum rege relictus. Tum sese Tradit se
 filiumque Octavio tradidit; fortunam Deosque, ²⁸ quorum in rex.
 templo erant ^a, nulla ope supplicem juvantes, accusans. In
 prætoriam navem inponi jussus: eodem et pecunia, quæ
 superfuit, delata est: extemploque classis Amphipolim repe-
 tit. Inde Octavius regem in castra ad consulem misit, præ-
 missis literis, ut in potestate eum esse et adduci sciret.

VII. Secundam eam Paullus, sicut erat, victoriam ratus, Adducitur
 victimas cecidit eo nuncio; et, consilio advocato, literas præ- ad Æmi-
 toris quum recitasset, Q. Ælium Tuberonem obviam regi lium.
 misit: ceteros manere in prætorio frequentes jussit. Non
 alias ad ullum spectaculum tanta multitudo obcurrit. Patrum
 ætate Syphax rex captus in castra Romana adductus erat:
 præterquam quod nec sua, nec gentis fama comparandus,
²⁹ tunc quoque ^b accessio Punici belli fuerat, sicut Gentius
 Macedonici. Perseus caput belli erat: nec ipsius tantum,
³⁰ patris ^c avique, quos sanguine ac genere contingebat, fama
 conspectum eum efficiebat, sed effulgebant Philippus ac Mag-
 nus Alexander, qui summum imperium in orbe terrarum
 Macedonum fecerant. ³¹ Pullo amictus illo Perseus ingressus

^x quum Kreyss. ^y deferretur * * *, primis Bekk. ^z prosecuta
 Gron. Crev. ^a quorum templum erat Kreyss. Bekk. ^b quoque del. Eæd.
^c tantum patris Eæd.

²⁷ Dum pecunia deferretur] Imo, postquam pecunia delata est. ^a Ipso temporis puncto, quo delatam ad se pecuniam acceperat.

²⁸ Quorum in templo erant] Vetus codex caruit præpositione. Unde legendum putat Gronovius, quorum templum erat.

²⁹ Tunc quoque accessio Punici belli fuerat] Recte delet Gronovius verbum fuerat, tamquam otiosum indocti interpretis additamentum.

³⁰ Patris avique, quos sanguine ac genere

contingebat] Mirum vero, si cognatione attin- geret patrem et avum. Videtur aliquid inter- cidisse. Legi possit, Patris avique, et ceterorum regum quos sanguine ac genere contingebat.

³¹ Pullo amictus illo Perseus] Depravatum hunc locum varii variis conjecturis tentarunt. Nihil probabilius, quam quod suggerit Grono- vius, qui vocem illo corruptam esse putat ex alio, et præterea male trajectam fuisse in vetero exemplari. Legit ergo: Pullo amictus Perseus

U. C. 584. est castra, ³² nullo suorum alio comite, qui socius calamitatis
A. C. 168. miserabiliorem eum faceret. progredi præ turba obcurrentium
ad spectaculum non poterat, ³³ donec consul lictores misisset,
qui submovendo^d iter ad prætorium facerent. Consurrexit
consul, et, jussis sedere aliis, progressusque paulum, intro-
eunti regi dextram porrexit. submittentemque se ad pedes
sustulit: nec adtingere genua passus, introductum in taber-
naculum adversus advocatos in consilium considerare jussit.

Cos. eum
adloquitur.

VIII. Prima percontatio fuit, *qua subactus injuria contra
populum Romanum bellum tam infesto animo suscepisset; quo se
regnumque suum ad ultimum discrimen adduceret?* Quum,
responsum expectantibus cunctis, terram intuens, diu tacitus
fleret, rursum consul: *Si juvenis regnum accepisses, minus
equidem mirarer, ignorasse te, quam gravis aut amicus, aut ini-
micus esset populus Romanus. nunc vero, quum et bello patris
tui, quod nobiscum gessit, interfuisses, et pacis postea, quam cum
summa fide adversus eum coluimus, meminisses, quod consilium,
quorum et vim bello, et fidem in pace expertus esses, cum iis tibi
bellum esse, quam pacem, malle?* Nec interrogatus, nec accu-
satus quum responderet; *Utrumque tamen hæc, sive errore
humano, seu casu, seu necessitate inciderunt, bonum animum
habe: multorum regum, populorum casibus cognita populi Ro-
mani clementia non modo spem tibi, sed ³⁴ prope certam fiduciam
salutis, præbet.* Hæc Græco sermone Perseo: Latine deinde
suis, *Exemplum insigne cernitis, inquit, mutationis rerum huma-
narum. Vobis hoc præcipue dico, juvenes. ideo in secundis
rebus nihil in quemquam superbe ac violenter consulere decet,
nec præsentem credere fortunæ; quum, quid vesper ferat, incertum
sit. Is demum vir erit, cujus animum nec ^e prospera flatu suo
efferet, nec adversa infringet.* Consilio dimisso, tuendi cura
regis Q. Ælio mandatur. Eo die et invitatus ad consulem
Perseus, et alius omnis ei honos habitus est, qui haberi in tali
fortuna poterat.

Regni
Macedonici
finis.

IX. Exercitus deinde in hiberna dimissus est. maximam
partem copiarum Amphipolis, reliquas propinquæ urbes acce-
perunt. Hic finis belli, quum quadriennium continuum bel-
latum esset, inter Romanos ac Persea fuit: idemque finis

^d donec a consule lictores missi essent, qui submoto Kreyss. Bekk.

^e neque Eæd.

ingressus est castra; filio, nullo suorum alio
comite.

32 Nullo suorum alio comite, qui socius cala-
mitatis] Nimirum solus cum filio minorem
misericordiam fletumque movebat videntibus,
quam si grex circa eum plangeret amicorum,
luctumque incenderet: quod ipsi contigit postea,
quum in triumpho Æmilii duceretur. Hoc
ideo notavimus, quia Dujatius hunc locum sa-
num non esse suspicatus est.

33 Donec consul lictores misisset] Gronovio

magis placet misit.

34 Prope certam fiduciam salutis] Hæc
jactat consul verba tenus, ne non misero aliquid
tamen vel vani solatii præbeat. Qualem enim
salutem Romani præstiterunt Perseo? quo
ultra eorum superbia et crudelitas excedere
poterat, quam ut traducerent eum per civium
ora, ac deinde in custodiam conjicerent? Si
hanc Paulli orationem Livius finxit, sane desi-
derare videmur scriptoris judicium: si Paullus
vere habuit, consulis fidem.

incliti ³⁶ per Europæ plerumque atque Asiam omnem regni. U. C. 584.
³⁶ Vicesimum ab Carano, qui primus regnavit, Persea nume- A. C. 168.
 rabant. Perseus, Q. Fulvio, L. Manlio consulibus, regnum
 accepit: a senatu rex est adpellatus, M. Junio, A. Manlio
 consulibus: regnavit undecim annos. Macedonum obscura
 admodum fama usque ad Philippum Amyntæ filium fuit: inde
 ac per eum crescere quum cœpisset, Europæ se tamen finibus
 continuit, Græciam omnem et ^f partem Thraciæ atque Illyrici
 amplexa. Superfudit deinde se in Asiam: et tredecim annis,
 quibus Alexander regnavit, primum omnia, qua Persarum
 prope immenso spatio imperium fuerat, suæ ditionis fecit.
 Arabas hinc Indiamque, ³⁷ qua terrarum ultimus finis ^g Rubrum
 mare amplectitur, peragravit. tum maximum in terris Mace-
 donum regnum nomenque; inde morte Alexandri distractum
 in multa regna, dum ad se quisque opes rapiunt, ³⁸ lacerantes ^h
 viribus: a summo culmine fortunæ ad ultimum finem centum
 quinquaginta annos stetit.

X. Victoriæ Romanæ fama quum pervasisset in Asiam,
 Antenor, qui cum classe lemborum ad Phanas stabat, Cassan-
 driam ⁱ inde trajecit. C. Popillius, qui ad Delum præsidio
 navibus Macedoniam petentibus erat, postquam debellatum
 in Macedonia, et statione submotos hostium lembos audivit,
 dimissis et ipse Atticis navibus, ad susceptam legationem
 peragendam navigare Ægyptum pergit: ut prius obcurrere
 Antiocho posset, quam ad Alexandræ mœnia accederet.
 Quum præterveherentur Asiam legati, et Loryma venissent,
 qui portus viginti paullo amplius millia ab Rhodo abest, ex
 adverso urbi ipsi positus; principes Rhodiorum obcurrunt
 (jam enim eo quoque victoriæ fama perlata erat) orantes, *ut*
Rhodum deveherentur. pertinere id ad famam salutemque civi-
tatis, noscere ipsos omnia, quæ acta essent, agerenturque Rhodi,
et comperta per se, non vulgata fama, Romam referre. Diu
 negantes perpulerunt, ut moram navigationis brevem pro
 salute sociæ urbis paterentur. Postquam Rhodum ventum
 est, in concionem quoque eos iidem precibus pertraxerunt.
 Adventus legatorum auxit potius timorem civitati, quam
 minuit: omnia enim Popillius, quæ singuli universique eo
 bello hostiliter dixerant, fecerantque, retulit. et, vir asper
 ingenio, augebat atrocitatem eorum, quæ dicerentur, vultu
 truci et accusatoria voce: ut, quum propriæ simultatis nulla

Rhodum
 invitantur
 legati Ro-
 manorum
 ad Antio-
 chum.

Popillii
 asperitas.

^f et l. ac Gron. Crev. ^g ultimos fines Kreyss. Bekk. ^h lacerantes suis
 viribus Kreyss. laceratis viribus Bekk. ⁱ Cassandream Kreyss. Bekk.

³⁵ Per Europæ plerumque] Per majorem
 Europæ partem. Plerumque Europæ dixit
 Livius, ut Sallustius in Jugurtha plerumque
 noctis. SIGONIUS.

³⁶ Vicesimum ab Carano] Numerus haud
 dubie mendosus. Justinus, l. XXXIII. c. 2,
 triginta Macedoniæ reges numerat: Eusebius
 in Chronico, novem et triginta.

³⁷ Qua terrarum ultimus finis] Imo, ut recte
 vidit Gronovius, qua terrarum ultimos fines
 Rubrum mare amplectitur. Rubri maris no-
 mine intelligi a Livio mare Indicum jam mo-
 nuimus ad l. XLII. c. 52.

³⁸ Lacerantes viribus] Lege cum Gronovio,
 laceratis viribus.

U. C. 584.
A. C. 168.
Decimii
moderatio.

Damnati
qui Perseo
faverant.

Res
Ægypti.

caussa cum civitate esset, ex unius senatoris Romani acerbitate, qualis in se universi senatus animus esset, conjectarent. C. Decimii moderatio oratio fuit, qui, in plerisque eorum, quæ commemorata a Popillio essent, culpam non penes populum, sed penes paucos concitatores vulgi esse, dixit. eos, venalem linguam habentes, decreta plena regie adsentationis fecisse: et eas legationes misisse, quarum Rhodios semper non minus puderet, quam pœniteret. Quæ omnia, ^k si tamen^k populo foret, in capita noxiorum versura. Cum magno adsensu auditus est, non magis eo, quod multitudinis noxam elevabat^l, quam quod culpam in auctores verterat. Itaque quum principes eorum Romanis responderent, nequaquam tamen^m tam grata oratio eorum fuit, qui, quæ Popillius objecerat, diluere utcumque conati sunt; quam eorum, qui Decimio in auctoribus ad piaculum noxæ objiciendis adsensi sunt. Decretum igitur ex templo, ut, qui pro Perseo adversus Romanos dixisse quid, aut fecisse, convincerentur, capitis condemnarentur. Excesserunt urbe ⁴⁰ sub adventu Romanorum quidam, alii mortem sibi consciverunt. Legati, non ultra quam quinque dies Rhodi morati, Alexandreamⁿ proficiscuntur. Nec eo segnius judicia ex decreto coram his facto Rhodi exercebantur: quam perseverantiam in exsequenda re Decimii lenitas^o.

XI. Quum hæc gererentur, Antiochus frustra tentatis mœnibus Alexandræ^p abscesserat: ceteraque Ægypto potitus, relicto Memphi majore Ptolemæo, cui regnum quæri suis viribus simulabat, ut victorem mox adgrederetur, in Syriam exercitum abduxit. Nec hujus voluntatis ejus ignarus Ptolemæus, dum conterritum obsidionis metu minorem fratrem haberet, posse se recipi Alexandræ^q, et sorore adjuvante, et non repugnantibus fratris amicis, ratus; primum ad sororem, deinde ad fratrem amicosque ejus, non prius destitit mittere, quam pacem cum iis confirmaret. Suspectum Antiochum effecerat, quod, cetera Ægypto sibi tradita, Pelusii validum ⁴¹ relictum erat præsidium. adparebat, claustra Ægypti teneri, ⁴² ut, quum vellet^r, rursus exercitum induceret: bello intestino cum fratre eum exitum fore, ut victor, fessus certamine, nequaquam par Antiocho futurus esset. Hæc, prudenter animadversa a majore, cum adsensu minor frater, quique cum eo erant, acceperunt: soror plurimum adjuvit, non consilio modo, sed etiam precibus. Itaque, consentientibus cunctis pace

^k si ea mens Kreyss. Bekk.

del. Emd.

^p Alexandriæ Gron. Crev.

^r velit Emd.

^l multitudinem noxam levabat Emd.

ⁿ Alexandriam Gron. Crev.

Alexandrea Bekk.

^o lenitas [ultra accenderat] Crev.

^q Alexandriæ Gron. Crev.

³⁹ Si tamen populo foret] Probabilis est conjectura Jac. Gronovii: se ea mens populo (Rhodio) foret. Qualem nempe descriperat Decimius, dum ipso excusat.

⁴⁰ Sub adventu] Sic et Florus, l. III. c. 6,

sub ipso hostis recessu.

⁴¹ Relictum erat præsidium] Commodius reliquerat. GRONOVIVS.

⁴² Ut, quum vellet, rursus exercitum induceret] Legit Gronovius, quum vellet.

facta, Alexandream recipitur, ne multitudine quidem adver- U. C. 584.
sante: quæ in bello, non per obsidionem modo, sed etiam A. C. 168.
postquam a mœnibus abscessum est, quia nihil ex Ægypto
subvehebatur, omnium rerum adtenuata inopia erat. His
quum lætari Antiochum conveniens esset, si reducendi ejus
caussa exercitum Ægyptum induxisset, quo specioso titulo ad
omnes Asiæ et Græciæ civitates, legationibus recipiendis lite-
risque dimittendis, usus erat, adeo est obfensus, ut multo
acrius infestiusque adversus duos, quam ante adversus unum,
pararet bellum. Cyprum extemplo classem misit: ipse, primo
vere cum exercitu Ægyptum petens, in Cœlen Syriam pro-
cessit. Circa Rhinocolura Ptolemæi legatis agentibus gratias,
quod per eum regnum patrium recepisset, petentibusque, ut
suum munus tueretur, et diceret potius, quid fieri vellet,
quam, hostis ex socio factus, vi atque armis ageret, respondit;
*Non aliter neque classem revocaturum, neque exercitum reduc-
turum, nisi sibi et tota Cypro, et Pelusio, agroque, qui circa
Pelusiacum ostium Nili esset, cederet*^a: diemque præstituit,
intra quam⁴³ de conditionibus peractis responsum acciperet.

XII. Postquam dies data induciis præterit, * "navigan-
tibus" ostio Nili ad Pelusium, per^u deserta Arabiæ * ad^x
Memphim incolebant, et ab ceteris Ægyptiis, partim volun-
tate, partim metu, ad Alexandream modicis itineribus descen-
dit. "Ad Leusinem" transgresso flumen, qui locus quatuor
millia ab Alexandria abest, legati Romani occurrerunt. quos
quum advenientes salutasset, dextramque Popillio porrigeret;
tabellas ei Popillius scriptum^z habentes tradit, atque omnium
primum id legere jubet: "quibus perlectis, quum se conside-
raturum, adhibitis amicis, quid faciendum sibi esset, dixisset;
Popillius, pro cetera asperitate animi, virga, quam in manu
gerebat, circumscripsit regem: ac, *Priusquam hoc circulo ex-
cedas*, inquit, *redde responsum, senatui quod referam*. Obstu-
pefactus tam violento imperio parumper quum hæsitasset,
Faciam, inquit, *quod censet senatus*. Tum demum Popillius
dextram regi, tamquam socio atque amico, porrexit. Die
deinde finita quum excessisset Ægypto Antiochus, legati, con-

Obcurrunt
Antiocho
legati Rom.

Popillius
virga cir-
cumscribit
regem.

^a cederetur Bekk. ^t præterit, [præfectis maritimarum virum, quæ terres-
trem exercitum comitabantur,] navigantibus Crev. ^u [ipse] per Ead.
^x Arabiæ [ingressus Ægyptum, receptusque ab iis qui] ad Ead. ^y Eleusinem
Kreysa. Bekk. ^z senatusconsultum Ead.

⁴³ De conditionibus peractis] Vox peractis
videtur esse mendosa. Fortasse scripserat
Livius delatis.

⁴⁴ Navigantibus ostio Nili] Præter classem
Syriacam, quæ Cyprum supra missa dicitur, et
infra a legatis Romanis dimissa e Cypro memo-
ratur, suspicamur Antiochum apud se retinuisse
aliquas maritimas copias, ut simul terra, simul
mari Ægyptum aggrederetur. Eæ hic navigasse
intelligentur per ostium Nili ad Pelusium, dum

ipse Antiochus terrestri exercitu per deserta
Arabiæ Ægyptum petit.

⁴⁵ Ad Leusinem] Emenda cum Turnebo
et Valesio ad Eleusinem. Eleusis vicus fuit ad
fossam Canopicam, cujus mentionem faciunt
Suidas in voce Κολλίμαχος, et Strabo, l. XVII.
et Athenæus, l. XIII.

⁴⁶ Quibus perlectis] Hoc debetur Sigonio.
Antea perfectis.

U. C. 584. cordia etiam auctoritate sua inter fratres firmata, " inter quos
A. C. 168. vixdum convenerat, pars Cyprum navigant': et inde, quæ
jam vicerat prælio Ægyptias naves, classem Antiochi dimit-
tunt. Clara ea per gentes legatio fuit, quod haud dubie
adempta Antiocho Ægyptus habenti jam, redditumque patrium
Licinii Cos. regnum stirpi Ptolemæi fuerat. Consulum ejus anni, sicut
res gestæ. alterius clarus consulatus insigni victoria, ita alterius obscura
fama, quia materiam res gerendi non habuit. Jam primum
quum legionibus ad conveniendum diem dixit, non auspicato
" templum intravit. vitio diem dictam esse augures, quum
ad eos relatum est, decreverunt. Profectus in Galliam circa
Macros campos ad montes Siciminam et Papinum stativa
habuit: deinde circa eadem loca cum sociis nominis Latini
hibernabat: legiones Romanæ, quod vitio dies exercitui ad
conveniendum dicta erat, Romæ manserant. Et prætores,
præter C. Papirium Carbonem, cui Sardinia evenerat, in pro-
vincias iere. eum^a jus dicere Romæ (" nam eam quoque
sortem habebat) inter cives et peregrinos Patres censuerant.

XIII. " Et^a Popillius et ea legatio, quæ missa ad Antiochum
erat, Romam rediit; retulit, controversias inter reges sub-
latas esse, exercitumque ex Ægypto in Syriam reductum.
Legati Antiochi. Post ipsorum regum legati venerunt: Antiochi legati, refe-
rentes, *Omni victoria potiozem pacem regi, quæ senatui pla-*
cuisset, visam: eumque haud secus, quam Deorum imperio,
*legatorum Romanorum*⁵¹ *jussis*^b *paruisse.* Gratulati deinde
victoriam sunt, " *ad*^c *quam summa ope, si quid imperatum*
Ptolemæi. *foret, adfuturum*^d *regem fuisse.* " Ptolemæi legati, communi

^a convenerat pax, Cyprum navigant Kreyss. Bekk.

^a Et l. Ut Gron.

^b jussu Gron.

^d adjuturum Emd.

^a add. tum Kreyss.

^c ad del. Kreyss. Bekk.

47 *Inter quos vixdum convenerat, pars Cyprum navigant*] Feliciter corrigit hunc locum Perizonius in hunc modum: *inter quos vixdum convenerat pax, Cyprum navigant.* Hujus emendationis necessitas probatur tum ex eo quod non memoret Livius, quid effecerit pars altera legationis, quæ tamen universa trium hominum erat, tum ex eo quod Polybius, legat. 92, iisdem hominibus, nempe τοῖς περὶ Ποπίλλιον, adscribat ea omnia quæ sive in Ægypto, sive in Cypro gesta sunt. Jam vero ut ostendat quam facilis lapsus fuerit librariis, idem Perizonius observat sæpe in antiquis monumentis scriptum reperiri *pax*.

48 *Templum intravit*] Templum hic intelligimus locum auguriis consecratum, unde diem dici ad conveniendum exercitui mos esset, ut scilicet initia rei gerendæ sub deorum numine sumerentur.

49 *Nam eam quoque sortem habebat*] Nimirum intelligendum est, misso adversus Gentium Anicio, cujus ea sors fuerat, ad Carbonem sortem ejus translatam fuisse.

50 *Et Popillius, et ea legatio*] Legit Grono-

vius, ut *Popillius*. Nobis magis placeret delere in iis quæ sequuntur verbum *rediit*, quod plane superfluum est. Quid enim desideres in hac oratione? *Et Popillius, et ea legatio quæ missa ad Antiochum erat, Romam retulit, controversias inter reges sublatas esse.* Primum illud *Et* non respondet sequenti, sed connectit hanc periodum cum præcedente. *Popillius et ea legatio sunt* οἱ περὶ Ποπίλλιον, ipso annotante Gronovio: quemadmodum l. III. c. 26, *Virginus et tribuni*; et l. XXX. c. 12, *misso Syphace et captivis*.

51 *Jussis paruisse*] Sic prima editio et Sigonius. Gronovianæ editiones, *jussu*: mendose.

52 *Ad quam summa ope*] Bene adjecit Sigonius *summa*.

53 *Ptolemæi legati*] Ptolemæi minoris. Is enim solus auxilium imploraverat Romanorum, et propter eum missa legatio a Romanis fuerat. Vid. supra l. XLIV. c. 19. Ideo in iis quæ sequuntur scribit Livius *communi nomine regis et Cleopatæ*, non *regum*: et rursus infra, *Regibus Ægypti Ptolemæo Cleopatæque*, non *Ptolemæis*. Itaque nihil hic mutandum.

nomine regis et Cleopatrarum, gratias egerunt, *Plus eos senatui* U. C. 584.
populoque Romano, quam parentibus suis, plus, quam Diis in- A. C. 168.
mortalibus, debere: per quos obsidione miserrima liberati essent,
regnum patrum prope amissum recepissent. Responsum ab
 senatu est: *Antiochum recte atque ordine fecisse, quod legatis*
paruisset, gratumque id esse senatui populoque Romano. Regi-
 bus Aegypti Ptolemæo Cleopatrarumque: *si quid per se boni com-*
modique evenisset, id magnopere senatum lætari: daturumque
operam, ut regni sui maximum semper præsidium positum esse
in fide populi Romani ducant. Munera legatis ut ex instituto
 mittenda curaret, C. Papirio prætori mandatum. ⁵⁴ *Litteræ*
deinde Macedonia^o adlatæ, quæ victoriæ lætitiæ geminarent:
Persea regem in potestatem consulis venisse. Dimissis legatis,
 disceptatum inter Pisanos Lunensesque legatos: Pisanis que-
 rentibus, agro se a colonis Romanis pelli; Lunensibus adfir-
 mantibus, eum, de quo agatur, a¹ triumviris agrum sibi
 adsignatum esse. Senatus, qui de finibus cognoscerent sta-
 tuerentque, quinqueviros misit, Q. Fabium Buteonem, P.
 Cornelium Blasionem, T.^s Sempronium Muscam, L. Nævium
 Balbum, C. Appuleium Saturninum. Et ab Eumene et ab
 Attalo et ab Athenæo fratribus, communis legatio de victoria
 gratulatum venit. Et Masgabæ, regis Masinissæ filio, Pute-
 olis navem^h egresso, præsto fuit, obviam missus cum pecunia,
 L. Manlius quæstor, qui Romam eum publico sumtu perdu-
 ceret. Advenienti extemplo senatus datus est. Is adolescens
 ita locutus est, ut, quæ rebus grata erant, gratiora verbis
 faceret. Commemoravit, *quot pedites equitesque, quot elephan-*
tos, quantum frumenti eo quadriennio⁵⁵ pater suus in Macedo-
niam misisset¹. Sed duas res ei rubori fuisse: unam, quod
 rogasset eum per legatos senatus, quæ ad bellum opus essent, et
 non imperasset: alteram, quod pecuniam ei pro frumento misis-
 set. Masinissam meminisse, regnum a populo Romano partum
 auctumque et multiplicatum habere: usu regni contentum scire,
 dominium et jus eorum, qui dederint, esse. Sumere itaque
 eosdem, non se rogare, æquum esse, ⁵⁶ *neque emere ea, ex fruc-*
tibus agri ab se dati quæ ibi proveniant. Id Masinissæ satis
 esse, et fore, quod populo Romano superesset. Cum iis mandatis
 a patre profectum postea consecutos equites, qui devictam Mace-

Masgaba
Masinissæ
F.

⁵⁴ *deinde e Macedonia* Kreyss. Bekk.

^h *nave* Kreyss. Bekk.

¹ *ab Eud.*

⁵ *Ti. Crev.*

¹ *misit* Crev.

54 *Litteræ deinde Macedonia allatæ*] Vide-
 tur excidisse vocula *e*, ut scripserit Livius,
Litteræ deinde e Macedonia. Gronovius fir-
 mare nititur vulgatam scripturam exemplo con-
 simili e Justin. l. XII. c. 1. Sed in illo Justinii
 loco variant et scripti et editi: nec ullum
 proinde ex eo argumentum peti potest.

55 *Pater suus . . . misit*] Lege cum Gro-
 novio *misisset.*

56 *Neque emere ea ex fructibus agri ab se*
dati, quæ ibi proveniant] Inficeta verborum.
Ea quæ ibi proveniunt nihil aliud sonant, quam
fructus agri. Deleamus ergo illas voces, tan-
 quam nugatorium interpretamentum ab osci-
 tante librario temere additum. Fortasse dede-
 rat Livius: *nec quicquam emere ex fructibus*
agri ab se dati. Id Masinissæ satis esse et
fore . . .

U. C. 584. *doniam nunciarent, "gratulatumque senatui juberent indicare,*
 A. C. 168. *tantæ eam rem lætitiæ patri suo esse, ut Romam venire vellet, Jovique optimo maximo in Capitolio sacrificare, et grates agere: id, nisi molestum sit, ut ei permittatur, ab senatu petere.*

XIV. Responsum regulo est: *Facere patrem ejus Masinissam, quod virum gratum bonumque facere deceat, ut pretium honoremque " debito beneficio addat. Et populum Romanum ab eo, bello Punico, forti fidelique opera adjutum; et illum, favente populo Romano, regnum adeptum; " æquitate sua postea trium regum bellis deinceps omnibus^k functum officiis. Victoria vero populi Romani lætari eum regem mirum non esse, qui sortem omnem fortunæ regniq[ue] sui cum rebus^l Romanis immiscuisset. Grates Diis pro populi Romani victoria apud suos penates ageret; Romæ filium pro eo acturum. Gratulatum quoque satis suo ac patris nomine esse. Ipsum relinquere regnum, et Africa excedere, præterquam quod illi inutile esset, non esse e republica populi Romani, senatum censere. Petenti Masgabæ, ut " Hanno Hamilcaris filius obses^m in locum *ⁿ exigeret. Munera ex senatusconsulto emere regulo quæstor jussus ex⁶¹ centum pondo argenti, et prosequi eum Puteolos, omnemque sumtum, quoad in Italia esset, præbere, et duas naves conducere, quibus " ipse comitesque regis in Africam deherentur: et comitibus omnibus, liberis servisque, vestimenta data. Haud ita multo post de altero Masinissæ filio Misa-*

Misagenes
 alter filius
 Masinissæ.

^k add. cum Kreysa. Bekk.

^l rebus del. Gron. Crev.

^m hospes Crev.

ⁿ signum lacunæ deest Ead.

57 *Gratulatumque senatui juberent indicare]* Et juberent se, postquam gratulatus esset senatui, indicare.

58 *Debito beneficio]* Beneficio in se Romanorum, quod ipsi debebatur ob constantem in rempublicam fidem. Elevat comiter suum beneficium senatus, fatendo debitum fuisse Masinissæ, quidquid illi præstitum a populo Romano fuerat. Gronovius suspectum habuit hunc locum, legique posse censuit, *ut pretium honoremque verborum beneficio addat.* Quæ conjectura primo blanditur. Sed tamen is dicitur honorem verborum beneficio addere, qui beneficio a se collato verba addit honorifica. At hic non agitur de beneficio Masinissæ in Romanos, sed Romanorum in Masinissam. Neque enim credimus fastum Romanæ magnitudinis sivilisse eos agnoscere beneficium in se a rege quamvis potentissimo collatum: et præterea in iis quæ præcedunt dicitur Masinissa *id facere quod virum gratum deceat.* Viri autem grati est extollere beneficium acceptum, non a se datum.

59 *Æquitate sua]* Hæc nobis non sapiunt Livii manum. *Æquitati* non est hic locus. Inclinat animus, ut credamus scripsisse nostrum: *et illum favente populo Romano regnum adeptum, ac virtute sua. Postea trium regum*

bellis, etc. Sic fere in oratione Rhodiorum infra c. 23, *Si quæ vestra nunc est fortuna deûm benignitate, ac virtute vestra.* Et sæpe alias. Præterea hæc nobis consentanea videntur reliquæ orationi, quæ tota in eo est, ut cum Masinissæ gratulatione et modestia certet comitate et laudibus.

60 *Hanno Amilcaris filius hospes in locum exigeret]* Nemo non videt mutilum esse hunc locum. Sigonius pro *hospes* legit *obses*. Cetera hoc modo supplet: *Petenti Masgabæ, ut Hanno Amilcaris filius obses* [alterius cujusdam] *in locum* [Romanis a Pœnis mitteretur, respondit senatus haud æquum videri, ut obsides a Carthaginensibus arbitrio Masinissæ] *exigeret.* Sed quum nihil omnino afferat Sigonius, quo hæc conjectura nitatur, nec ullo modo probabilius sit hæc voluisse Livium, quam quidlibet aliud, quod cuivis in mentem venire posset, religioni duximus incertum prorsus additamentum in contextum admittere: locumque mancum relinquere maluimus.

61 *Centum pondo argenti]* Marcis nostratibus 156, unciiis 2.

62 *Ipsæ comitesque regis]* Lege cum Gronovio *comitesque ejus.* Etiam si enim Masgaba, ut Masinissæ regis filius, rex et ipse dici potuisset, at vox ipse postulat ejus.

gene literæ adlatæ sunt, *missum eum ab L. Paulo post de-* U. C. 584.
victum Persea in Africam cum equitibus suis; navigantem, A. C. 168.
dispersa classe in Hadriatico mari, Brundisium tribus navibus
ægrum delatum. Ad eum cum iisdem muneribus, quæ data
 Romæ fratri ejus erant, L. Stertinius quæstor Brundisium
 missus: jussusque curare, ut ædes hospi-

* * * * *

XV. *** in quatuor urbanas tribus descripti erant liber-
 tini, præter eos, " quibus filius quinquenni major ex sena-
 tusconsulto esset°. Eos, ubi proximo lustro censi essent,
 " censeri jusserunt: et eos, qui prædium prædiave rustica
 pluris " sestertiûm triginta millium haberent, " censendi jus
 factum est. Hoc quum ita servatum esset, negabat Claudius,
suffragii lationem injussu populi censorem cuicumque homini,
nedum ordini universo, adimere posse. Neque enim, si tribu
movere posset, quod sit nihil aliud, quam mutare jubere tribum,
ideo omnibus quinque et triginta tribubus emovere posse; id est,
civitatem libertatemque eripere; non, ubi censeatur, finire, sed
censu excludere. Hæc inter ipsos disceptata: postremo eo
 descensum est, ut ex quatuor urbanis tribubus unam palam In Esquili-
 in atrio Libertatis sortirentur, in quam omnes, qui servitutem nam tri-
 servissent, conjicerent. Esquilinæ^p sors exiit: in ea Ti. bum con-
 Gracchus pronunciavit, libertinos omnes censeri placere. tincti liber-
 Magno ea res honori censoribus apud senatum fuit. gratiæ tini.
 actæ et Sempronio, qui in bene cœpto perseverasset; et
 Claudio, qui non impedisset. Plures, quam a^q superioribus, Censura se-
 et " senatu emoti^r sunt, et equos vendere jussi. omnes iidem vere gesta.

° *ex se natus esset* Kreyss. Bekk. ^p *Æsquilinæ* Gron. ^q *ab* Kreyss. Bekk.
^r *moti* Bekk.

63 *Quibus filius quinquenni major ex S. C. esset*] Inapte hic inseruntur hæ voces *ex senatusconsulto*. Vel rejice eas in anteriora, *ex senatusconsulto descripti erant libertini*; vel iis quæ sequuntur adjuuge, *censeri ex senatusconsulto jusserunt*.

64 *Censeri jusserunt*] Hæc et ea quæ sequuntur intelligimus de censoribus C. Flaminio et L. Æmilio, non de censoribus, qui hoc anno in magistratu erant: duabus maxime adducti rationibus: una, quod omnes omnino libertini in tribum Esquilinam a Graccho coniecti videntur. Perpende verba Liviana, *in quam omnes qui servitutem servissent, conjicerent*: et rursus: *in ea Ti. Gracchus pronunciavit libertinos omnes censeri placere*. Deinde hæ locutiones *jus factum est*, et *hoc quum ita servatum esset*, non videntur accipi posse de decreto quod modo latum esset, sed de more jam per aliquantum temporis servato.

65 *Sestertiûm triginta millium*] Marcarum argenti nostratum 117, semunciarum 3.

66 *Censendi jus factum est*] Credimus hic aliquid excidisse, et sensum vix aliter constare

posse, quam si legamus, *in tribubus rusticis censendi jus factum est*. Nam L. Æmilio, C. Flaminio censoribus, non agebatur utrum censerentur libertini, sed ubi censerentur. Bene autem ii in tribus rusticis admittuntur, qui prædia rustica haberent. Potest venire in mentem, non contemnendas fuisse divitias illis temporibus sestertiûm triginta millia in prædiis rusticis, quum aliquot annis post Cn. Scipionis filiæ dos e publico constituta sit, teste Valer. Max. l. IV. c. 4, quadraginta millium æris gravis, id est, sedecim millium sestertiûm. Sed facile respondebimus hanc ipsam fuisse censorum mentem, ut in tribus rusticis non admitterentur, nisi ditissimi quique ex libertinis. Porro quidquid hic afferimus, id non pro certo affirmare in animo est, sed, in rebus perobscuris, tanquam non omnino improbabile lectori expendendum permittere.

67 *Senatu emoti sunt*] Magis placeret *senatu moti sunt*. Sic enim solet loqui Livius. Ceterum hæc jam memoraverat Livius, l. XLIII. cap. 15 et 16. Sed hic supplet ea quæ illic omiserat.

U. C. 584. ab utroque et ⁶⁸ tribu remoti^r, et ærarii facti: neque ullius, A. C. 168. quem alter notaret, ab altero levata ignominia. Petentibus, ut ex instituto ad sarta tecta exigenda, et ad opera, quæ locassent, probanda, ⁶⁹ anni et bimensis^s tempus prorogaretur, Cn. Tremellius tribunus, quia lectus non erat in senatum, intercessit. Eodem anno C. Cicereius ædem^t in monte Albano dedicavit quinquennio post, quam vovit. Flamen Martialis inauguratus est eo anno L. Postumius Albinus.

U. C. 585. XVI. Q. Ælio, M. Junio consulibus de provinciis referen- A. C. 167. tibus, censuere Patres, duas provincias Hispaniam rursus Q. Ælio, M. fieri, quæ una per bellum Macedonicum fuerat: et Macedo- Junio Coss. niam Illyricumque eosdem, L. Paullum et L. Anicium, obti- Provinciæ. nere, donec de sententia legatorum et res bello turbatas, ⁷⁰ et statum alium ejus regni formando composuissent^u. Consu- libus Pisæ et Gallia decretæ ⁷¹ cum binis legionibus^x peditum, et equitum quadringentenis^y. Prætorum sortes fuere, Q. Cassii urbana, M. ^z Juventii Thalnæ inter peregrinos, Ti. Claudii Neronis Sicilia, Cn. Fulvii Hispania citerior, C. Licinii Nervæ ulterior. A. Manlio Torquato Sardinia obve- nerat. nequirit ire in provinciam, ad res capitales quærendas Prodigia. ex senatusconsulto retentus. De prodigiis deinde nunciatis senatus est consultus. Ædes Deorum^a Penatium in Velia de cælo tacta erat: et in oppido Minervio duæ portæ et muri aliquantum. Anagninæ terra pluerat: et Lanuvii fax in cælo visa erat; et ⁷² Calatiæ in publico agro M. Valerius civis

^r moti Bekk.

^s anni et sex mensium Kreyss. anni et sex mensum Bekk.

^t add. Monetæ Kreyss. Bekk.

^u res et bello turbatas, et in statum alium ex

regno formandas composuissent Eæd.

^x add. quinum millium Eæd.

^y quadrin-

genorum Eæd.

^z M. I. Manii Gron. Crev.

M'. Kreyss. Bekk.

^a Deum Eæd.

68 Tribu remoti] Solennis et propria locutio est tribu moti.

69 Anni et bimensis] Hoc nobis valde suspectum est. Primo enim dubitamus an bimensis vox proba sit, cujus nullum aliud exemplum reperimus. Deinde illud spatium anni et duorum mensium nec cum legitimo censuræ spatio congruit, nec videmus ad quid referri possit. Credimus Livium dedisse anni et VI. mensium: quod quum hoc modo scriptum esset, primo littera V in B ob affinitatem soni mutata est: unde aliquis librarius quum reperiret bimensium, existimavit se facturum esse operæ pretium, si corrigeret bimensis. Igitur quum censores intra anni et sex mensium spatium, quo censura finiebatur, non potuissent et sarta tecta exigere, et opera quæ locassent probare, postulabant, ut exacto magistratu prorogaretur sibi tempus, non quo totam censuræ vim tenerent, sed cum potestate essent ad hæc quæ supererant perficienda.

70 Et statum alium ejus regni] Lege cum Sigonio utriusque regni.

71 Cum binis legionibus peditum et equitum quadringentenis] Hæc mutila esse cuius attendenti patet. Desideratur enim numerus

peditum. Præterea multo usitatius est dicere quadringenos quam quadringentos. Equitum quadringenis quoque pro equitibus quadringenis non placet. Denique numerus ipse quadringenorum equitum in singulas legiones nimio major videtur, quum Macedonicæ legiones, quæ sena millia peditum habebant, trecenos tantummodo haberent equites, ut constat ex l. XLIV. c. 21, supra. Totus igitur hic locus sic fortasse emendandus est: cum binis legionibus quina millia peditum et ducenos habentibus, equites trecenos. Eodem plane modo, quo ibidem l. XLIV. c. 21, Duas legiones... quina millia peditum et ducenos habentes, trecenos equites. Idem numerus notatur tanquam vetere instituto assignatus legionibus, supra l. XLII. c. 31.

72 Calatiæ in publico agro M. Valerius civis Romanus nunciabat e foco suo] Calatia erat urbs Campaniæ, cujus ager, quemadmodum et Capuæ, publicus factus fuerat populi Romani. Is igitur ager fruendus locabatur colonis a censoribus. M. Valerius de quo hic agitur, unus videlicet erat ex iis qui aliquam partem hujus publici agri conduxerant.

Romanus nunciabat e^b foco suo sanguinem per triduum et U. C. 585.
 duas noctes manasse. Ob id maxime decemviri libros adire A. C. 167.
 jussi, supplicationem in diem unum populo edixerunt, et
 quinquaginta capris in foro sacrificaverunt. et aliorum pro-
 digiorum caussa diem alterum supplicatio circa omnia pul-
 vinaria fuit, et hostiis majoribus sacrificatum est, et ⁷³ urbs
 lustrata. Inde, quod ad honorem Deum immortalium perti-
 neret, decrevit senatus, *Ut, quoniam perduelles superati, Per-
 seus et Gentius reges cum Macedonia atque Illyrico in potestate
 populi Romani essent, ut, quanta dona, Ap. Claudio, M. Sem-
 pronio consulibus, ob devictum Antiochum regem data ad omnia
 pulvinaria essent, tanta Q. Cassius et M'. Juventius prætores
 curarent danda.*

XVII. Legatos deinde, quorum de sententia imperatores
 L. Paullus, L. Anicius componerent res, decreverunt ⁷⁴ decem
 in Macedoniam, quinque in Illyricum. In Macedoniam sunt Legati in
 hi nominati, A. Postumius Luscus, C. Claudius, ambo cen- Macedoni-
 sorii, C. Licinius Crassus, collega in consulatu Paulli; tum am et Illy-
 prorogato imperio provinciam Galliam habebat. His^c consu- ricum.
 laribus addidere Cn. Domitium Ahenobarbum^d, Ser. Corne-
 lium Sullam, L. Junium, C. Antistium Labeonem, T. Numi-
 sium Tarquiniensem, A. Terentium Varronem. In Illyricum
 autem hi nominati, P. Ælius Ligus consularis, C. Cicereius,
 et Cn. Bæbius Tamphilus, (hic priore anno, Cicereius multis
 ante annis prætor fuerat) P. Terentius Tusciveicanus^e, P.
 Manilius. Moniti deinde consules a Patribus, ut, quoniam
 alterum ex his succedere C. Licinio, qui legatus nominatus
 erat, in Galliam oporteret, primo quoque tempore provincias
 aut compararent inter se, aut sortirentur, sortiti sunt. M.
 Junio Pisæ obvenerunt, (quem prius, quam in provinciam
 iret, legationes, quæ undique Romam gratulatum convene-
 runt^f, introducere in senatum placuit) Q. Ælio Gallia. Cete-
 rum quamquam tales viri mitterentur, quorum de consilio
 sperari posset, imperatores nihil indignum nec clementia nec
 gravitate populi Romani decreturos esse, tamen in senatu
 quoque agitata est summa consiliorum, ut inchoata omnia
 legati ab domo ferre ad imperatores possent.

XVIII. *Omniū primum liberos esse placebat Macedonas S. C. de
 atque Illyrios, ut omnibus gentibus adpareret, arma populi Ro- Macedonia.
 mani non liberis servitutem, sed contra servientibus libertatem
 adferre; ut et in libertate gentes quæ essent, tutam eam sibi
 perpetuamque ⁷⁵ sub tutela populi Romani^g esse, et, quæ sub regi-*

^b ex Kreyss. Bekk.
 Kreyss. Bekk.

^c iis Bekk.

^f convenerant Bekk.

^d Ahenobarbum Gron.

^e Tuscivicanus

^g [populi Romani] Crev.

⁷³ *Urbs lustrata*] Amburbiali sacro, de quo
 supra l. XXI. c. 62, et l. XLII. c. 20. Vid.
 ibi nott.

⁷⁴ *Decem in Macedoniam*] At novem tan-
 tum nominantur. Intercidit unum nomen,

quod Jac. Gronovius suspicatur esse Q. Marcii
 Philippi.

⁷⁵ *Sub tutela (populi Romani) esse*] Adjecit
 merito Sigonius has voces populi Romani.

U. C. 585. *bus viverent, et in præsens tempus mitiores eos justioresque*
 A. C. 167. *respectu populi Romani habere se, et, si quando bellum cum*
populo Romano regibus fuisset suis, exitum ejus victoriam Ro-
manis, sibi libertatem adlaturum crederent. ⁷⁶ *Metalli quoque*
Macedonici, quod ingens vectigal erat, locationesque prædiorum
rusticorum tolli placebat. nam neque sine publicano exerceri
posse; et, ubi publicanus est, ⁷⁷ *ibi aut jus publicum vanum, aut*
libertatem sociis nullam esse. Ne ipsos quidem Macedonas
⁷⁸ *idem exercere posse. ubi in medio præda administrantibus*
esset, ibi numquam causas seditionum et certaminis defore.
⁷⁹ *Commune concilium* ^h *gentis esset, ne improbum vulgus a* ¹ *senatu*
aliquando libertatem salubri moderatione datam ad licentiam
pestilentem traheret. In quatuor regiones describi Macedoniam,
ut suam quæque concilium haberet, placuit; et ⁸⁰ *dimidium*
tributi, quam quod regibus ferre soliti erant, populo Romano
pendere. Similia his et in Illyricum mandata. cetera ipsis
imperatoribus legatisque relictæ, in quibus præsens tractatio
rerum certiora subjectura erat consilia.

Attalus
Romæ.

XIX. Inter multas regum gentiumque et populorum lega-
 tiones Attalus, frater regis Eumenis, maxime convertit in se
 omnium oculos animosque. exceptus enim est ab his, qui
 simul eo bello militaverunt ^k, haud paullo benignius, quam si
 ipse rex Eumenes venisset. Adduxerant eum duæ in speciem
 honestæ res: una, gratulatio, conveniens in ea victoria, quam
 ipse adjuvisset: altera, querimonia Gallici tumultus, ⁸¹ *Adver-*
tæque gladiis regnum in dubium adductum esse ¹. Suberat
 et secreta spes honorum præmiorumque ab senatu, quæ vix
 salva pietate ⁸² *ejus* ^m *contingere poterant. erant enim quidam*
Romanorum quoque non boni auctores, qui spe cupiditatem
ejus elicerent: Eam opinionem de Attalo et Eumene Romæ esse,
tamquam de altero Romanis certo amico, altero nec Romanis, nec
Persi fido socio. Itaque vix statui posse, utrum, quæ pro se, an,
quæ contra fratrem petiturus esset, ab senatu magis inpetra-
bilia forent: adeo universos omnia et huic tribuere, ⁸³ *et illi vero*

⁸ *esset* Kreyss. Bekk.
^k *militaverant* Bekk.
esset Kreyss. Bekk.

^h *consilium* Crev.
¹ *acceptæque cladis, qua regnum in dubium adductum*
^m *ei* Bekk.

¹ *ab* Kreyss. Bekk.

⁷⁶ *Metalli quoque Macedonici*] Dubium esse
 potest, utrum hæc verba referenda sint ad *vec-*
tigal, an ad *locationes*. Posterius magis placet.
 Quid sint hoc loco *locationes prædiorum rusti-*
corum, haud facile definire possumus. Fortasse
 hoc intelligendum est de prædiis, quæ proprium
 essent regum Macedonicorum patrimonium,
 quod vocamus apud nos *le domaine*: quæ quum
 locarentur a regibus, a Romanis vel venduntur,
 vel donantur.

⁷⁷ *Ibi aut jus publicum vanum*] Ubi publi-
 canus est, alterutrum accidere necesse est.
 Aut remissius agere publicani jubebuntur: tunc
 jus publicum vanum erit, id est, ex jure illo
 publico, vel metalli, vel portorii, nihil aut per-

paululum pecuniæ recipietur. Aut publicanus
 rigide et destricte aget: tunc libertas sociis
 nulla erit.

⁷⁸ *Idem exercere*] Mallemus *id exer-*
cere.

⁷⁹ *Commune consilium gentis esset*] Imo, ut
 recte observat Sigonius, et res ipsa clamat,
commune consilium gentis nullum esse.

⁸⁰ *Dimidium tributi quam quod*] Ocius dele-
 cum Gronovio *quod quam*. Exempla similia re-
 peries infra capp. 26 et 29.

⁸¹ *Advertæque gladiis*] Hæc pro desperatis
 habemus.

⁸² *Ejus*] Magis placeret *ei contingere*.

⁸³ *Et illi vero negare*] Emphasin agnoscimus

negare. Eorum hominum (ut res docuit) Attalus erat, qui, quantum spes spondisset, cuperent, ni unius amici prudens monitio velut ^a frenos animo ejus, gestienti secundis rebus, inposuisset. Stratius cum eo fuit medicus, ad id ipsum a non securo Eumene Romam missus, speculator rerum, quæ a fratre agerentur, monitorque fidus, si decedi fide vidisset. Is, ad occupatas jam aures sollicitatumque jam ^o animum quum venisset, adgressus ^u tempestivis temporibus rem prope prolapsam restituit, *aliis alia regna crevisse rebus*, dicendo: *regnum eorum novum, nullis vetustis fundatum opibus, fraterna stare concordia: quod unus nomen regum et præcipuum capitis insigne gerat, omnes fratres regnent.* Attalum vero, quia ætate proximus ^p, quis non pro rege habeat? neque eo solum, quia tantas præsentis ejus opes cernat, sed quod haud ambiguum prope diem regnaturum eum infirmitate ætateque Eumenis esset, nullam stirpem liberam habentis: (necdum enim agnoverat ^u eum, qui postea regnavit.) ^u Quid attineret ^a vim adferre rei, sua sponte mox ad eum adventuræ? Accessisse etiam novam tempestatem regno tumultus Gallici, cui vix consensu et concordia regum resisti queat. Si vero ad externum bellum domestica seditio adjiciatur, sisti non posse; ^u nec aliud eum, quam, ne frater in regno moriatur, sibi ipsi spem propinquam regni erepturum. Si utraque gloriosa res esset, et servasse fratri regnum et eripuisse; servati tamen regni, quæ juncta pietati sit, potior rem laudem fuisse. Sed enimvero quum detestabilis altera res et proxima parricidio sit, quid ad deliberationem dubii superesse? Utrum enim partem regni petiturum esse, an totum erepturum? si partem; ambo infirmos, distractis viribus, et omnibus injuriis ^a obnoxios fore: si totum; privaturne ergo majorem fratrem, an exulem illa ætate, illa corporis infirmitate, ^u an ⁱ ultimum mori jussurum? Egregium enim (ut fabulis traditus inpiorum fratrum eventus taceatur) Persei exitum videri, qui ex fraterna cæde raptum diadema in templo Samothracum, velut præsentibus Diis exigentibus pœnas, ad pedes victoris hostis prostratus posuerit. Eos ipsos, qui, non illi amici, sed

Castigantur
a Stratio.

^a veluti Kreyss. Bekk.

^o jam uncis incl. Bekk.

^p add. sit Kreyss. Bekk.

^u attinere Eæd.

ⁱ ad eum mox venturæ Eæd.

^a add. probrisque Eæd.

ⁱ ad Eæd.

in particula vero. Itaque nihil mutandum censemus.

84 *Tempestivis temporibus*] Lege cum Gronovio, *tempestivis sermonibus*.

85 *Eum qui postea regnavit*] Attalum Philometora, qui regnavit post hunc Attalum patrum suum, et hærede populo Romano decessit.

86 *Quid attineret vim afferre*] Admittimus emendationem Gronovii: *quid attinere vim afferri*.

87 *Nec aliud eum quam*] Recte censet Dujatius hic nulla mutatione opus esse. Sufficit

ex more Livii supplere effecturum. Nec aliud eum effecturum, quam sibi ipsi spem propinquam regni erepturum, ne frater in regno moriatur, id est, dum vetat ne frater in regno moriatur. Ne frater in regno moriatur, hoc assequetur ipse, ut sibi spem propinquam regni eripiat. Ceterum ingeniosa tamen est Gronovii emendatio: *Nec aliud eum fratri, quam ne in regno moriatur, sibi ipsi spem propinquam regni erepturum*.

88 *An ultimum*] Ultimum hic interpretamur ad ultimum, denique. Particulam *an*, quam mutat Gronovius in *ad*, retinendam esse existimamus, ut tertium hoc sit divisionis membrum.

U. C. 585. *Eumeni infesti, stimulent eum, pietatem constantiamque laudaturos, si fidem ad ultimum fratri prætstitisset.*

Stratio obtemperat Attalus.

Rhodiorum legati.

Male excepti.

XX. Hæc plus valere in Attali animo. Itaque introductus in senatum, gratulatus victoriam^a, et sua merita eo bello fratrisque, si qua erant, et Gallorum defectionem, quæ nuper ingenti motu facta erat, exposuit. Petiit, ut legatos mitteret ad eos, quorum auctoritate ab armis avocarentur. His pro regni utilitate editis mandatis, Ænum sibi et Maroneam petiit. Ita destituta eorum spe, qui, fratre accusato, partitionem regni petiturum crediderant, ⁸⁹curiam^x excessit. ⁹⁰Ut^y raro alias quisquam, rex aut privatus, tanto favore tantoque omnium adsensu est auditus; omnibus honoribus muneribusque, et præsens est cultus, et proficiscentem prosecuti sunt. Inter multas Asiæ Græciæque legationes Rhodiorum maxime legati civitatem converterunt. nam quum primo in veste candida visi essent, quod^z gratulantes decebat, et, si sordidam vestem habuissent, lugentium Persei casum præbere speciem poterant; postquam consulti ab M. Junio consule Patres, stantibus in comitio legatis, an locum, lautia, senatumque darent, nullum hospitale jus in iis servandum censuerunt; egressus e curia consul, quum Rhodii, gratulatum se de victoria purgatumque civitatis crimina dicentes venisse, petissent, ut senatus sibi daretur, pronunciat: *Sociis et amicis et alia comiter atque hospitaliter præstare Romanos, et senatum dare consuesse: Rhodios non ita meritos eo bello, ut* ⁹¹*amicorum sociorum^a numero habendi sint.* His auditis, prostraverunt se omnes humi, consulemque et cunctos, qui aderant, orantes, ne nova falsaque crimina plus obesse Rhodiis æquum censerent, quam antiqua merita, quorum ipsi testes essent. Ex templo, veste sordida sumta, domos principum cum precibus ac lacrimis circumibant, orantes, ut prius cognoscerent causam, quam ⁹²condemnarentur^b.

XXI. M'. Juventius Thalna prætor, cujus inter cives et peregrinos jurisdictio erat, populum adversus Rhodios inci-

^a add. est Kreyss.
Kreyss. Bekk.

^x curia Gron.
^a sociorumque Eæd.

^y ut del. Bekk.

^z add. et

^b condemnarent Eæd.

⁸⁹ Curiam excessit] Vulgo curia. At prima editio habet quomodo edidimus, teste Gronovio. Et sic sæpe Livius.

⁹⁰ Ut raro alias] Recte idem Gronovius delet voculam ut. Ceterum hic operæ pretium est supplere ea ex Polybio quæ Livius, quum cetera ex eo exscriberet, omisit, seu quia falsa putabat, seu quia Romanis parum decora, nimium indulgens cæco in patriam amori, noluit historiæ suæ inserere. Tradit ergo Polybius, legat. 93, Ænum et Maroneam primo concessas esse Attalo, et decretam legationem ad Gallos, et omnibus honoribus muneribusque eum magnifice cultum esse, quia sperabant Patres iterum illum aditurum ad eos, postulaturumque ut regnum

Eumenis secum divideretur. Quæ ubi spes eos frustrata est, tum vero eos, quum etiamnum esset in Italia Attalus, liberas esse jussisse Ænum et Maroneam urbes, promissionis factæ Attalo oblitos. Præterea misisse quidem legationem ad Gallos. Sed quomodo de ea loquitur Græcus scriptor, quamvis rem clare non explicet, satis indicat ea mandata legatis data, ex quibus potius confirmarentur Gallorum animi ad bellum, quam Eumeni et Attalo conciliarentur. Idem suspicari possumus ex ipso Livio infra c. 34.

⁹¹ Amicorum sociorum] Lege cum Gronovio sociorumve.

⁹² Condemnarentur] Melius condemnarent.

tabat : rogationemque promulgaverat, *Ut Rhodiis bellum indiceretur : et ex magistratibus ejus anni deligerent, qui ad id bellum cum classe mitteretur*, se eum sperans futurum esse. Huic actioni M. Antonius et M. Pomponius tribuni plebis adversabantur. Sed et prætor novo maloque exemplo rem ingressus erat, quod, ante non consulto senatu, non consulis certioribus factis, de sua unius sententia rogationem ferret, *Vellent, juberentne, Rhodiis bellum indici?* quum antea semper prius senatus de bello consultus esset, deinde^c ad populum latum ; ⁹³ et tribuni plebis, quum ita traditum esset, ne quis prius intercederet legi, quam privatis suadendi dissuadendique legem potestas facta esset ; eoque persæpe evenisset, ut^d, qui non professi essent se intercessuros, animadversis vitiis legis ⁹⁴ ex ratione^e dissuadentium, intercederent ; et, qui ad intercedendum venissent, desisterent, victi auctoritatibus suadentium legem. Tum inter prætorem tribunosque omnia intempestive agendi certamen erat. Tribuni festinationem prætoris ante tempus intercedendo,

U. C. 585.

A. C. 167.

Thalæ
rogatio contra Rhodios.

* * * *

in adventum im-^f

* * * *

XXII. * * * ^g peccaverimusne, adhuc dubium est : pœnas, ignominias omnes jam patimur. Antea, Karthaginiensibus victis, Philippo, Antiocho superatis, quum Romam venissemus, ex publico hospitio in curiam gratulatum vobis, Patres conscripti, ex curia in Capitolium ad Deos vestros ⁹⁵ dona ferentes^h ; nunc ex sordido deversorioⁱ, vix mercede recepti, ac prope hostium more extra urbem manere jussi, in hoc squalore venimus in curiam Romanam Rhodii, quos provinciis nuper Lycia atque Caria, quos præmiis atque honoribus amplissimis donastis. Et Macedonas Illyriosque liberos esse (ut audimus) jubetis, quum servierint, antequam vobiscum bellarent : (nec cujusquam fortunæ invidemus, immo agnoscimus clementiam populi Romani) Rhodios, qui nihil aliud quam quieverunt hoc bello, hostes ex sociis facturi estis ? Certe quidem vos estis Romani, qui ideo felicia bella vestra esse, quia justa sint, præ vobis fertis, nec tam exitu eorum, ⁹⁶ quod vincatis, quam principiis, quod non sine causa suscipiatis, gloriamini. Messana in Sicilia obpug-

Oratio Rhodiorum in senatu.

^c add. ex auctoritate Patrum Kreyss. Bekk.^d ut et, qui Eæd.^e oratione Eæd.^f intercedendo in adventum imperatoris sine

lacunæ significatione Gron.

^g * * * est, peccaverimusne Kreyss. Bekk.^h add. veniebamur Gron. [deducebamur] Crev.ⁱ diversorio Gron. Crev.

93 *Et tribuni plebis*] Supple, novo maloque exemplo adversabantur huic actioni.

a nobis adjecta est. Sigonius voluerat *veniebamur* : minus aut proprie, aut eleganter.

94 *Ex ratione dissuadentium*] Gronovius emendat ex oratione.

96 *Quod vincatis*] Hoc debetur Gronovio. Antea *quod vindicatis*.

95 *Dona ferentes deducebamur*] Ultima vox

U. C. 585. nata Karthaginienses, Athenæ obpugnatae et Græcia in servi-
 A. C. 167. tutem petita, et adjutus Hannibal pecunia, auxiliis, Philippum
 hostem fecerunt. Antiochus ipse, ultro ab Ætolis hostibus
 vestris arcessitus, ex Asia classe in Græciam trajecit; Deme-
 triade, et Chalcide, et saltu Thermopylarum occupato, de pos-
 sessione imperii vos dejicere conatus. Cum Perseo socii vestri
 obpugnati, alii interfecti reguli principesque gentium aut popu-
 lorum, causa belli vobis fuere. Quem tandem titulum nostra
 calamitas habitura est, si perituri sumus? Nondum segrego
 civitatis causam a Polyarato et Dinone, civibus nostris, et iis,
 quos, ut traderemus vobis, adduximus. Si omnes Rhodii æque
 noxii essemus, quod nostrum in hoc bello crimen esset? Persei
 partibus favimus; et, quemadmodum Antiochi Philippique bello
 pro vobis adversus reges, sic nunc pro rege adversus vos stetimus.
 Quemadmodum soleamus socios juvare, et quam impigre capes-
 sere bella, C. Livium, L. Æmilium Regillum interrogate, qui
 classibus vestris in Asia præfuerunt. Numquam vestrae naves
 pugnare sine nobis. nostra classe pugnâvimus semel ad
 Samum, iterum in Pamphylia adversus Hannibalem impera-
 torem. quæ victoria nobis eo gloriosior est, quod, quum ad
 Samum magnam partem navium adversa pugna et egregiam
 juventutem amissemus, ne tanta quidem clade territi, iterum
 ausi sumus regiæ classi ex Syria venienti obviam ire. Hæc non
 gloriandi causa retuli, (neque enim ea nunc nostra est fortuna)
 sed ut admonerem, quemadmodum adjuvare socios solerent
 Rhodii.

XXIII. Præmia, Philippo et Antiocho devictis, amplissima
 accepimus a vobis. Si, quæ vestra nunc est fortuna Deum be-
 nignitate et virtute vestra, ea Persei fuisset, et præmia vetitum
 ad victorem regem venissemus in Macedoniam, quid tandem
 diceremus? Pecuniane a nobis adjutum, an frumento? auxiliis
 terrestribus, an navalibus? quod præsidium tenuisse nos? ubi
 pugnasse aut sub illius ducibus, aut per nos ipsos? Si quæreret,
 ubi miles noster, ubi navis intra præsidia sua fuisset; quid re-
 sponderemus? Causam fortasse diceremus apud victorem, quem-
 admodum apud vos dicimus. Hoc enim legatos utroque de
 pace mittendo consecuti sumus, " ut ne ab utraque^k parte gratiam
 iniremus; ab altera etiam crimen et periculum esset. Quan-
 quam Perseus vere objiceret, id quod vos non potestis, Patres
 conscripti, nos principio belli misisse ad vos legatos, qui pollice-
 rentur vobis, quæ ad bellum opus essent; " navalibus^l, armis,
 juventute nostra, sicut prioribus bellis, ad omnia paratos fore.
 Ne præstaremus, per vos stetit, qui de quacumque causa tum
 adspernati nostra auxilia estis. Neque fecimus igitur quidquam

^k ab utra quidem Bekk.

^l navibus Ead.

97 Ut ne ab utraque parte] Lege cum Gronovio ut ab neutra parte.

98 Navalibus armis] Hic rursus emendat Gronovius, navibus, armis.

tamquam hostes, neque bonorum sociorum defuimus officio; sed a vobis prohibiti præstare fuimus. Quid igitur? nihilne factum neque dictum est in civitate vestra, Rhodii, quod nolletis, quo merito offenderetur populus Romanus? Hinc^m jam non, quod factum est, defensurus sum, (non adeo insanio) sed publicam causam a privatorum culpa segregaturus. Nulla enim est civitas, quæ non et improbos cives aliquando, et inperitam multitudinem semper habeat. Etiam apud vos fuisse audiui, qui adsentando multitudini grassarentur: et secessisse aliquando a vobis plebem, nec in potestate vestra rempublicam fuisse. Si hoc in hac tam bene morata civitate accidere potuit, mirari quisquam potest, aliquos fuisse apud nos, qui, regis amicitiam petentes, plebem nostram consiliis depravarent? qui tamen nihil ultra valuerunt, quam ut in officio cessaremus. Nonⁿ præteribo id, quod gravissimum est in hoc bello crimen civitatis nostræ. Legatos eodem tempore et ad vos, et ad Persea de pace misimus: quod infelix consilium furiosus (ut postea audivimus) orator stultissimum fecit: quem sic locutum constat, tamquam C. Popillius legatus Romanus, quem ad submovendos a bello Antiochum et Ptolemæum reges misistis, loqueretur. Sed tamen ea, sive superbia sive stultitia adpellanda est, eadem, quæ apud vos, et apud Persea fuit. Tam civitatum, quam singulorum hominum mores sunt: gentes quoque aliæ iracundæ, aliæ audaces, quædam timidæ: in vinum, in Venerem proniores aliæ sunt. Atheniensium populum fama est celerem et supra vires audacem esse ad conandum: Lacedæmoniorum cunctatorem, et vix in ea, quibus fidit, ingredientem. Non negaverim, et totam Asiæ regionem inaniora parere ingenia, et nostrorum tumidiorem sermonem esse, quod excellere inter finitimas civitates videamur; et id ipsum non tam viribus nostris, quam vestris honoribus ac judiciis. Satis quidem et tunc in præsentia castigata illa legatio erat, cum tam tristi responso vestro dimissa. si tum parum ignominie pensum est, hæc certe tam miserabilis ac supplex legatio etiam insolentioris, quam illa fuit, legationis satis magnum piaculum esset. Superbiam, verborum præsertim, iracundi oderunt, prudentes inrident; utique si inferioris adversus superiorem est: capitali pœna nemo umquam dignam iudicavit. Id enimvero periculum erat, ne Romanos Rhodii contemnerent. Etiam Deos aliqui verbis ferocioribus increpant, nec ob id quemquam fulmine ictum audimus^o.

XXIV. *Quid igitur superat, quod purgemus, si nec factum hostile ullum nostrum est, et verba tumidiora legati offensionem aurium, non perniciem civitatis, meruerunt^p?⁹⁹ Voluntatis*

^m hic Kreyss. Bekk.

ⁿ add. utique Kreyss.

^o audivimus Gron. Crev.

^p offensione aurium non perniciem civitatis meruerunt Kreyss. Bekk.

⁹⁹ *Voluntatis nostræ tacite*] Amplectimur verunt nullum suum factum hostile esse; dicta sine ulla dubitatione emendationem Perizonii: superba, sed contemnenda. Superest expensæ voluntatis nostræ tacitæ. Rhodii modo probanda tacita voluntas. Nec causa erat, ut recte

U. C. 585. *nostræ tacitæ¹ velut litem æstimari vestris inter vos sermonibus audio, Patres conscripti: fuisse nos regi, et illum vincere maluisse; ideo bello persequendos esse credunt. Alii vestrum, voluisse quidem nos hoc, non tamen ob id bello persequendos esse: neque moribus, neque legibus ullius civitatis ita comparatum esse, ut, si quis² vellet inimicum perire, ³ si nihil fecerit, quo id fiat, capitis damnetur. His, qui nos pœna, non crimine, liberant, gratiam quidem habemus: ipsi nobis hanc dicimus legem; si omnes volumus, quod arguimur, non distinguimus voluntatem a facto: omnes plectamur. Si alii principum nostrorum vobis, alii regi faverunt; non postulo, ut propter nos, qui partium vestrarum fuimus, regis fautores salvi sint: illud deprecor, ne nos propter illos pereamus. Non estis vos illis infestiores, quam civitas ipsa; ⁴ et hoc qui⁵ sciebant, plerique eorum aut profugerunt, aut mortem sibi consciverunt. alii, damnati a nobis, in potestate vestra erunt, Patres conscripti. Ceteri Rhodii, sicut gratiam nullam meriti hoc bello, ita ne pœnam quidem sumus. Priorum nostrorum benefactorum cumulus hoc, quod nunc cessatum in officio est, expleat. Cum tribus regibus gessistis bella per hos annos. ne plus obsit nobis, quod uno bello cessavimus, ⁶ quam quod duobus bellis pro vobis pugnavimus. Philippum, Antiochum, Persea, tamquam tres sententias, ponite. duæ nos absolvunt: ⁷ una⁸ dubia est, ut gravior sit. ⁹ Illi de nobis si judicarent, damnati essemus. vos judicate¹⁰, Patres conscripti, sit Rhodus in terris, an funditus deleatur. Non enim de bello deliberatis, Patres conscripti, quod inferre potestis, gerere non potestis; quum nemo Rhodiorum arma adversus vos laturus sit. Si perseverabitis in ira, tempus a vobis petemus, quo hanc funestam legationem domum referamus: omnia libera capita, quidquid Rhodiorum virorum, feminarum est, cum omni pecunia nostra naves conscendemus; ac, relictis penatibus publicis privatisque, Romam veniemus: et, omni auro et argento, quidquid publici, quidquid privati est, in comitio, in vestibulo curiæ vestræ, cumulado, corpora nostra conjugumque ac*

¹ tacite Gron. Crev.² qui Kreyss. Bekk.³ quia Bekk.⁴ add. autem Ead.⁵ judicatis Ead.

observat Perizonius, senatoribus Romanis, cur tacita continerent ea quæ de Rhodiis sentiebant. *Voluntatis æstimare litem* est expendere quam mulctam pœnamve voluntas mala mereatur.

1 *Si nihil fecerit*] Vetus exemplar habuit, teste Gronovio, *ut si nihil fecerit*. Deleverunt rō ut editores, tanquam supervacuum. At Gronovius etiam scripsisse Livium credit, *ut is si nihil fecerit*. Vid. supra l. XXII. c. 11, et l. XXXVI. c. 3.

2 *Et hoc qui sciebant*] Legit Perizonius, et *hoc quia sciebant*.

3 *Quam quod*] Lege *quam prosit quod*.

4 *Una dubia est, ut gravior sit*] Hunc locum

mendi arguit Gronovius: sed immerito. *Una sententia*, inquit Rhodii, *ut gravior sit*, id est, etiamsi severior, durior sit, *dubia est*. Si quis, inquit, benigne de nobis judicare vellet, etiam in bello adversus Persea nos aliqua in parte socialibus officiis non defuisse existimaret, quum nostram Romanis operam initio hujus belli polliciti fuimus. Sed si severius ac gravior rem æstimare velit; nihil amplius facere poterit, quam ut de nostra erga Romanos fide dubitet. Dubia erit ejus sententia: non absolvit nos quidem, sed nec damnabit.

5 • *Illi*] Philippus, Antiochus, atque etiam Perseus.

*liberorum vestrae potestati permittemus, hic passuri, quodcumque U. C. 585.
 patiendum erit. procul ab oculis nostris urbs nostra diripiatur, A. C. 167.
 incendatur. Hostes Rhodios esse, Romani judicare possunt: est
 tamen et nostrum aliquod de nobis iudicium, quo numquam
 judicabimus nos vestros hostes: nec quidquam hostile, etiam si
 omnia patiemur, faciemus.*

XXV. 'Secundum talem orationem universi rursus pro-
 ciderunt, ramosque oleae supplices jactantes, tandem excitati,
 curia excesserunt. Tunc sententiae interrogari coeptae. In-
 festissimi Rhodiis erant, qui consules praetoresve aut legati
 gesserant in Macedonia bellum. Plurimum causam eorum
 adjuvit M. Porcius Cato; qui, asper ingenio, tum lenem
 mitemque senatorem egit. 'Non inseram simulacrum viri
 copiosi, quae dixerit, referendo: 'ipsius oratio scripta exstat,
 Originum quinto libro inclusa. Rhodiis responsum ita red- Rhodiis
 ditum est, ut nec hostes fierent, nec socii permanerent. 'Phi- anceps
 locrates et Astymedes principes legationis erant. Partem responsum
 cum Philocrate renunciare Rhodum legationem placuit, par- datum.
 tem cum Astymede Romae subsistere², 'quae agerentur,
 sciret, certioresque suos faceret⁷. In praesentia deducere
 ante certam diem ex Lycia Cariaque¹² jusserunt praefectos.
 Haec Rhodum nunciata, quae per se tristia fuissent, quia
 majoris mali levatus erat timor, quum bellum timuissent, in
 gaudium renunciata verterunt. Itaque extemplo coronam Rhodii so-
 'viginti millium aureorum decreverunt: 'Theodotum¹⁴, prae- cietatem a
 fectum classis, in eam legationem miserunt. Societatem ab Rom. pe-
 Romanis ita volebant peti, ut nullum de ea re scitum¹⁵ populi tunt.
 fieret, aut literis mandaretur: 'quod, nisi impetrarent, major
 repulsis¹⁶ ignominia esset. Praefecti classis id unius erat jus,
 ut agere de ea re sine rogatione ulla perlata posset. nam ita

¹ quod Kreyss. Bekk.

quae Kreyss. subsistere, qui quae Bekk.

rent Bekk.

² subsistere, [ut] quae Crev. subsistere, quae,

⁷ scirent certioresque suos face-

¹² Theodotum Kreyss. Bekk.

¹⁶ major a repulsa Emd.

6 Quo nunquam judicabimus] Nescimus unde invectum fuerit illud quo. Veteres editi habent quod, quomodo legit et ipse Gronovius, ut ex ejus nota apparet. Reponit ille qui: atque id melius videtur.

7 Secundum talem orationem] Longe diversam habuit orationem Astymedes, quam edidisse eum in vulgus tradit Polybius, legat. 93, qui et hoc gravissime reprehendit, quod Rhodius orator ita suos liberare culpa conaretur, ut Græcos ceteros accusaret.

8 Non inseram] Non inseram hoc loco imaginem adumbratam eloquentiae Catonis, scribendo orationem tanquam ab illo habitam.

9 Ipsius oratio scripta exstat] Ejus orationis multa capita refert, et defendit adversus Tironem A. Gellius, l. VII. c. 3.

10 Philocrates et Astymedes principes legationis] Duplicem legationem a Rhodiis missam esse docet Polybius ibid. quarum alterius Phi-

locrates, alterius Astymedes princeps erat.

11 Ut quae agerentur sciret] Particulam ut addidit Clericus. Gronovius legit: qui quae agerentur scirent, certioresque suos facerent. Elige utrum malis.

12 Jusserunt] Patres Romani.

13 Viginti millium aureorum] Polybius habet tantummodo decem. Viginti millia aureorum æquiparantur pondere marcis nostratibus 625. Ejusdem pretii et ponderis coronam obtulisse legati Pamphylii memorantur, supra l. XLIV. c. 14.

14 Theodotum] Theodotum vocat Polybius.

15 Populi] Rhodii.

16 Quod, nisi impetrarent] Quia, si non impetrarent, postquam populus et universa civitas id postulandum decreasset, major ignominia futura erat repulsis, quam si praefectus classis id quasi suo nomine petere videretur.

U. C. 585. per tot annos in amicitia fuerant, ut sociali foedere se cum
 A. C. 167. Romanis non inligarent ob nullam aliam causam, quam ne
 spem regibus abscinderet auxilii sui, si cui^b opus esset, neu
 sibi ipsis fructus ex benignitate et fortuna eorum percipiendi.
 Tunc utique petenda societas videbatur; non quæ tutiores
 eos ab aliis faceret, (nec enim timebant quemquam, præter
 Romanos) sed quæ ipsis Romanis minus suspectos. Sub idem
 fere tempus et Caunii descivere ab his, et Mylasenses Euro-
 mensium oppida occuparunt. Non ita fracti animi civitatis
 erant, ut non sentirent, si Lycia et Caria ademtæ ab Romanis
 forent, cetera aut se ipsa per defectionem liberarent, aut a
 finitimis occuparentur, includi se insulæ parvæ et sterilis agri
 litoribus, quæ nequaquam alere tantæ urbis populum posset.
 missa igitur juventute, propere et Caunios, quamquam Ciby-
 ratarum adsciverant auxilia, coëgerunt imperio parere; et
 Mylasenses^c Alabandenosque^d, qui, Euromensium provincia
 adempta, ad ipsos conjuncto exercitu venerunt, circa Ortho-
 siam acie vicerunt.

Anicii res
 gestæ in
 Epiro.

XXVI. Dum hæc ibi, alia in Macedonia, alia Romæ gerun-
 tur; interim in Illyrico L. Anicius, rege Gentio, sicut ante
 dictum est, in potestatem redacto, Scodraë, quæ regia fuerat,
 præsidio inposito Gabinium præfecit, Rhizoni et ¹⁷ Olcinio^e
 urbibus opportunis C. Licinium. Præpositis his Illyrico, cum
 reliquo exercitu in Epirum est profectus. ubi prima Phanota
 ei dedita, tota multitudine cum infulis obviam effusa. hic^f
 præsidio inposito, in Molossidem transgressus: cujus omnibus
 oppidis, præter Passaronem, et Tecmonem, et Phylacen, et
 Horreum, receptis, primum ad Passaronem ducit. Antinous
 et Theodotus principes ejus civitatis erant, insignes et favore
 Persei, et odio adversus Romanos: iidem universæ genti auc-
 tores desciscendi ab Romanis. Hi conscientia privatæ noxæ,
 quia ipsis nulla spes veniæ erat, ut communi ruina patriæ ob-
 primerentur, clauserunt portas, multitudinem, ut mortem ser-
 vituti præponerent, hortantes. Nemo adversus præpotentes
 viros hiscere audebat. Tandem Theodotus quidam, nobilis et
 ipse adolescens, quum major a Romanis metus timorem a
 principibus suis vicisset, *Quæ vos rabies, inquit, agitat, qui
 duorum hominum noxæ¹⁸ civitatis^g accessionem facitis? Equi-
 dem pro patria qui letum obpetissent, sæpe fando audiui: qui
 patriam pro se perire æquum censerent, hi primi inventi sunt.
 Quin aperimus portas, et imperium accipimus, quod orbis terra-*

^b quid Kreyss. quo Bekk.
 Bekk. ^e Olzinio Gron.

^c Mylassenses Gron. Crev.
^f hinc Kreyss. Bekk.

^d Alabandensesque
^g civitatem Eæd.

¹⁷ Olcinio] Hæc est vera hujus nominis
 scriptura, quam exhibet prima editio, et reti-
 nuit quoque Sigonius. Alii editi Olzinio. Sed
 bis infra incolæ ejus oppidi nominantur Olcint-
 atæ: et eodem modo a Ptolemæo ipsam urbem
 nominari observat Cellarius, 'Ολκίνιον.

¹⁸ Civitatis accessionem facitis] Longe ele-
 gantius est, quod suggerit Gronovius, civita-
 tem: nec dubitamus sic dedisse Livium. Sen-
 sus est: qui vultis civitatem sequi fortunam duo-
 rum noxiorum capitum.

rum accepit? Hæc dicentem quum multitudo sequeretur, U. C. 585. Antinous et Theodotus in primam stationem hostium inrupe- A. C. 167. runt^a, atque ibi, obferentes se ipsi vulneribus, interfecti. urbs dedita est Romanis. Simili pertinacia¹⁹ Cephalī principis clausum Tecmonem, ipso interfecto, per deditionem recepit. Nec Philace, nec Horreum, obpugnationem tulerunt. Pacata Epiro, divisisque in hiberna copiis per opportunas urbes, regressus ipse in Illyricum, Scodraë, quo quinque legati ab Roma venerant, evocatis ex tota provincia principibus, conventum habuit. Ibi pro tribunali pronunciavit de sententia consilii: *Senatum populumque Romanum Illyrios esse liberos jubere. præsidia ex omnibus oppidis, arcibus, et castellis sese deducturum. Non solum liberos, sed etiam immunes fore Issenses, et Taulantios, Dassaretiorum²⁰ Pirustas, Rhizonitas¹, Olciniatas, quod, incolumi Gentio, ad Romanos defecissent. Daorseis quoque immunitatem dare; quod, relicto Caravantio, cum armis ad Romanos transissent. Scodrensibus, et Dassarensibus, et²¹ Selepitānis, ceterisque Illyriis, vectigal dimidium ejus^k, quod regi²² pendissent¹. Inde in tres partes Illyricum divisit. unam eam fecit, quæ supra dicta est; alteram Labeatas omnes; tertiam²⁴ Agravonitas^m, et Rhizonitas, et Olciniatas, adcolasque eorum. hac formula dicta in Illyrico, ipse in Epiri Passaronem in hiberna rediit.*

Decretum
de Illyriis.

XXVII. Dum hæc in Illyrico geruntur, Paullus ante adventum decem legatorum Q. Maximum filium, jam ab Roma regressum, ad Æginium et Agassas diripiendas mittit: Agassas, quod, quum Marcio consuli tradidissent urbem, petita ultro societate Romana, defecerant rursus ad Persea: Æginiensium novum crimen erat. famæ de victoria Romanorum fidem non habentes, in quosdam militum, urbem ingressos, hostiliter sævierant. Ad Æniorum quoque hostiliterⁿ urbem diripiendam L. Postumium misit, quod pertinacius, quam finitimæ civitates, in armis fuerant. Autumnī fere tempus erat; cujus temporis initio circumeundam Græciam, visendaque, ²⁵ quæ

Macedoniæ
tres urbes
direptæ a
Rom.

Paullus
Græciam
peragrat.

^a *eruperunt* Bekk.

¹ *pendissent* Emd.

¹ *Rizonitas* Gron.

^m *Agranonitas* Bekk.

^k *add. inpositum* Kreyss. Bekk.

ⁿ *hostiliter* del. Kreyss. Bekk.

¹⁹ *Cephalī principis*] Sic nomen hujus insignis viri edunt et Polybius in Excerpt. de Virt. et Vit. l. XXVII. et ipse Livius supra l. XLIII. c. 18. Vulgati hic habent *Cephalonis*.

²⁰ *Pirustas*] Sic legi jussit Sigonius ex Ptolemæo et Strabone. Antea *Tirustas*.

²¹ *Selepitānis*] Dujatius suspicatur hoc nomen corruptum esse ex *Separis*, *Epetitinis*, qui apud Plinium appellantur l. III. c. 22. Sed fortasse non est quod miremur ignotum nobis populi nomen occurrere: nec quidquid ignoramus, statim pro suspecto habendum est.

²² *Pendissent*] Usitatius foret *pendissent*. Vid. tamen de hoc verbo Nov. Method. Ling. Lat.

²³ *Unam eam fecit, quæ supra dicta est*] Ubinam? Vel hic aliqua interciderunt, vel rem non parum sane fastidiosam indiligentius transcurrit Livius. Ut ut sit, certe haud facile definiri potest ex antecedentibus, quos populos habuerit prima hæc Illyrici pars.

²⁴ *Agravonitas*] Fortasse *Ascrivionitas*. Ascrivium urbs est Dalmatim, memorata Plinio et Ptolemæo. DUJATIUS. Sed ab *Ascrivio* urbe non bene formaretur nomen gentilitium *Ascrivionitas*. Liceat aliqua ignorare.

²⁵ *Quæ magis auribus accepta sunt, quam oculis noscuntur*] Quæ vulgo plerique auribus accipere satis habent, nec curant etiam noscere oculis.

U. C. 585. nobilitata fama magis^m auribus accepta sunt, quam oculis
 A. C. 167. noscuntur, ut statuit, præposito castris C. Sulpicio Gallo, profectus cum haud magno comitatu, tegentibus latera Scipione filio et Athenæo Eumenis regis fratre, per Thessaliam Delphos petit, inclitum oraculum: ubi, sacrificio Apollini facto, inchoatas in vestibulo columnas, quibus inposituri statuas regis Persei fuerant, suis statuis victor destinavit. Lebadia quoque templum²⁶ Jovis Trophonii adiit. ibi²⁷ quum vidisset os specus, per quod oraculo utentes sciscitatum Deos descendunt, sacrificio Jovi Hercynnæque²⁸ facto, quorum ibi templum est, Chalcidem ad spectaculum²⁹ Euripi³⁰ ævoque ante insula³¹, ponte continenti junctæ, descendit. A Chalcide Aulidem³² trajicit, trium millium spatio distantem, portum inclitum statione quondam mille navium Agamemnoniæ classis, Dianæque templum³³, ubi navibus cursum ad Trojam, filia victima aris admota, rex ille regum petiit. Inde Oropum Atticæ ventum est; ³⁴ubi pro Deo vates Amphilocho³⁵ colitur, templumque vetustum est, fontibus rivisque circa amœnum. Athenas inde, ³⁶plenas quidem et ipsas vetustate famæ, multa tamen visenda habentes: arcem, ³⁷portus, muros Piræeum urbi jungentes, ³⁸navalia magnorum imperatorum, simulacra Deorum hominumque, omni genere et materiæ et artium insignia.

XXVIII. Sacrificio Minervæ præsidi arcis in urbe facto profectus, Corinthum altero die pervenit. urbs erat tunc præclara ³⁹ante excidium. arx quoque et Isthmus præbuere spectaculum: ⁴⁰arx inter omnia⁴¹ in inmanem altitudinem edita, scatens fontibus: Isthmus duo maria, ab occasu et ortu solis finitima, artis faucibus dirimens. Sicyonem inde et Argos nobiles urbes adit: inde haud parem opibus Epidaurum, sed inclitam Æsculapii nobili templo; quod, quinque millibus

^m *majora* Kreyss. Bekk.

^p *abest nota lacuna* Crev.

^r *add. rate* Emd.

Amphiaras Bekk.

ⁿ *ubi* Emd.

^q *Euripi Eubææque insula* Kreyss. Bekk.

^o *temple* Emd.

^u *intra mœnia* Kreyss. Bekk.

^o *Hercynæque* Kreyss.

^t *vates antiquus* Kreyss.

vates

²⁶ *Jovis Trophonii*] De Trophonii oraculo, et Hercynna, quæ infra nominatur, vid. Pausaniam in Boeotia. Ibi fuisse descriptum reperies et locum ipsum, et ritum consulendi oraculi. Ceterum male hic olim legebatur *Trophonis*. Correxerunt Sigonius.

²⁷ *Euripi ævoque ante insula*] Lege *Euripi Eubææque insula*: quod dudum monuerunt Sigonius et Gronovius.

²⁸ *Ubi pro deo vates Amphilocho colitur*] Non sine causa existimat Dujatius Livium hoc loco *Amphilocho* dixisse pro *Amphiarao*. Vid. Pausaniam in Atticis.

²⁹ *Plenas quidem et ipsas vetustate famæ, multa tamen*] Plenas quidem monumentis vetustatis, quæ nihil aliud insigne habeant, quam quod representant heroicorum temporum memoriam; multa tamen habentes, quæ per se ipsa, et ob structuræ magnificentiam, aut excel-

lentiam artificii, visenda sint.

³⁰ *Portus*] In Piræeo solo tres erant portus. Præterea et duos alios ad Munychiam et ad Phalerum portus habebant Athenienses. Vid. Pausan. Att. initio.

³¹ *Navalia magnorum imperatorum*] Navalia non sunt imperatorum, sed populi. Videtur excidisse aliqua vox, puta *monumenta*, aut alia non absurdum sensus. Sic igitur legendum et distinguendum erit: *navalia, magnorum imperatorum monumenta, simulacra deorum hominumque*.

³² *Ante excidium*] Corinthus excisa a Mummio est, altero et vicesimo post hunc anno.

³³ *Arx inter omnia*] Felicissime Gronovius, *arx intra mœnia*. Docet enim Strabo l. VIII. p. 379, Acrocorinthum communi cum urbe muro cinctam fuisse.

passuum ab urbe distans, nunc vestigiis revulsorum donorum, U. C. 585. tum donis dives erat, quæ remediorum salutarium ægri mer- A. C. 167. cedem sacraverant Deo. Inde Lacedæmonem adit, non operum magnificentia, sed disciplina institutisque memorabilem²: unde per Megalopolim Olympiam adscendit³. Ubi et alia quidem spectanda visa, et, Jovem velut præsentem intuens, ⁴motus animo est. Itaque, haud secus quam si in Capitolio inmolaturus esset, sacrificium amplius solito adparari jussit. Ita peragrata Græcia, ut nihil eorum, quæ quisque Persei bello ⁵privatim aut ⁶publice sensisset, inquireret, ne cujus metu sollicitaret animos sociorum, ⁷Demetriadem quum revertit⁸, in itinere sordidata turba Ætolorum obcurrit; mirantique et percunctanti, quid esset, defertur, quingentos quinquaginta principes ab Lycisco et Tisippo, circum sesso senatu per milites Romanos, missos a Bæbio præside⁹, interfectos; alios in exilium actos esse: bonaque eorum, qui interfecti essent, et exsulum ¹⁰possidere, qui arguebant. Jussis Amphipolim¹¹ adesse, ipse, convento Cn. Octavio Demetriade, postquam fama accidit, trajecisse jam mare decem legatos, omnibus aliis omissis, ¹²Apolloniam ad eos pergit. quo quum Perseus obviam Amphipoli nimis soluta¹³ custodia processisset, (id diei iter est) ipsum quidem benigne adlocutus est: ceterum, postquam in castra ad Amphipolim venit, graviter increpuisse traditur C. Sulpicium: primum, quod Persea tam procul a se vagari per provinciam ¹⁴passus esset¹⁵: deinde, quod adeo indulgisset militibus, ut nudare tegulis muros urbis ad tegenda hibernacula sua pateretur. referrique tegulas et resarciri tecta, sicut fuerant, jussit. Et Persea quidem cum majore filio Philippo, traditos A. Postumio, in custodiam misit: filiam cum minore filio, a Samothrace aditos Amphipolim, omni liberali cultu habuit.

Redit Paulus in Macedoniam.

XXIX. Ipse, ubi dies venit, quo ¹⁶adesse Amphipoli denos principes civitatum jusserat, literasque omnes, quæ ubique depositæ essent, et pecuniam regiam conferri, cum decem legatis, circumfusa omni multitudine Macedonum, in tribunali consedit. Adsuetis regio imperio tamen novum formam terribilem præbuit tribunal, ¹⁷submotor¹⁸ aditus, præco, adscen-

Amphipoli res Macedoniae componit.

² add. ac Pallantium Kreyss. Bekk.

⁴ revertitur Kreyss. Bekk.

¹¹ Amphipoli Eæd.

¹³ add. curis Eæd.

³ ascendit Eæd.

⁶ ac Gron. Crev.

⁹ a Bæbio præfecto præsidii Eæd.

¹⁵ est Crev.

¹⁸ submoto Kreyss. Bekk.

34 *Motus animo est*] Plutarchus refert memorabile Æmilli dictum: Phidias solus, inquit, effinxisse videtur eum Jovem quem cecinit Homerus.

35 *Privatim ac publice*] Magis placeret aut publice, quomodo legitur in prima editione, teste Hearnio.

36 *Demetriadem quum revertit*] Malit Gronovius revertisset.

37 *Possidere, qui arguebant*] Eos qui argu-

ebant, sive accusatores.

38 *Apolloniam*] Intellige Apolloniam Chalcidicam, sitam inter Chabrium et Strymona fluvios.

39 *Passus est*] Lege cum Gronovio esset.

40 *Adesse Amphipoli ... jusserat*] Imo Amphipolim: ut supra jussis Amphipolim adesse.

41 *Summotor aditus*] Lictor qui summove- ret obvios, nec adire ad proconsulem sineret.

U. C. 585. A. C. 167. **Decretum de Macedonibus.** sus, insueta omnia oculis auribusque; ⁴² quæ vel socios, nedum hostes victos, terrere possent. Silentio per præconem facto, Paullus Latine, quæ senatui, quæ sibi ex consilii sententia visa essent, pronunciavit: ea Cn. Octavius prætor (nam et ipse aderat) interpretata sermone Græco referebat. *Omnia primum liberos esse jubere Macedonas, habentes urbes easdem agrosque, utentes legibus suis, annuos creantes magistratus: tributum dimidium ejus, quod pependissent regibus, pendere populo Romano. Deinde in quatuor regiones dividi Macedoniam. unam fore et primam partem, quod agri inter Strymonem et Nessum amnem sit: ⁴³ accessurum huic parti trans Nessum, ad orientem versum, qua Perseus tenuisset vicos, castella, oppida, præter Ænum, et Maroneam, et Abdera; trans Strymonem autem vergentia ad occasum, Bisalticam omnem cum Heraclea, quam Sinticen adpellant. Secundam fore regionem, quam ab ortu Strymo amplecteretur amnis, præter Sinticen Heracleam et Bisaltas: ab occasu qua Axius terminaret fluvius, additis ⁴⁴ Pæonibus, qui prope Axium flumen ad regionem orientis colerent. Tertia pars facta, quam Axius ab oriente, Peneus amnis ab occasu, cingunt: ad septentrionem Bora mons objicitur. adjecta huic parti regio Pæoniæ, qua ab occasu præter Axium amnem porrigitur: Edessa quoque et Bercea eodem concesserunt. Quarta regio trans Boram montem, una parte confinis Illyrico, altera Epiro. Capita regionum, ubi concilia fierent, primæ regionis Amphipolim, secundæ Thessalonicen, tertiæ Pellam, quartæ Pelagoniam fecit. Eo concilia ⁴⁵ suæ^f cujusque regionis indici, pecuniam conferri, ibi magistratus creari jussit. Pronunciavit deinde, ⁴⁶ neque connubium, neque commercium agrorum ædificiorumque inter se placere cuiquam extra fines regionis suæ esse. Metalla quoque auri atque argenti non exerceri: ferri et æris permitti. vectigal exercentibus dimidium ejus inpositum, quod pependissent regi. Et sale invecto uti vetuit. Dardanis repetentibus Pæoniam, quod et sua fuisset, et continens esset finibus suis, omnibus dare libertatem pronunciavit, qui sub regno Persei fuissent. Post non inpetratam Pæoniam, ⁴⁷ salis commercium*

^f sua Bekk.

⁴² Quæ vel socios, nedum hostes victos, terrere possent] Si hæc sana sunt, habes exemplum particulæ nedum sumptæ pro non solum: quod vulgo negant rectum esse Grammatici. Sed et ipse Cicero eodem sensu illam usurpavit, l. X. ad Att. ep. 16, Tu quoniam quartana cares, et nedum morbum removisti, sed etiam gravedinem. Sic enim plurimos scriptos habere testantur omnes fere interpretes. Et rursus Balbus et Oppius in ep. ad Cic. lib. IX. ad Att. Nedum hominum humilium, ut nos sumus, sed etiam amplissimorum virorum consilia ex eventu, non ex voluntate, a plerisque probari solent. Itaque non plane fortasse assentendum est hac in re communi Grammaticorum

opinion.

⁴³ Accessurum huic parti trans Nessum, ad Orientem versum] Supple ex præcedentibus agrum, sive quod agri sit. * Sed melius omnino legeretur versus.

⁴⁴ Pæonibus] Hic mendum vulgatissimum insederat antiquum codicem. Legebatur nimirum Pæoniæ. Correxerunt Gronovius.

⁴⁵ Suæ cujusque regionis] Potius sua, inquit Gronovius. Vid. supra l. III. c. 22, et l. XXV. c. 17.

⁴⁶ Neque connubium, neque commercium] Jam olim similis lex a Romanis dicta Latinis et Hernicis, VIII. 14. IX. 43.

⁴⁷ Salis commercium dedit] Permisit Dar-

dedit: tertiæ regioni imperavit, ut Stobos Pæoniæ devehe- U. C. 585.
rent, pretiumque statuit. Navalem materiam et ipsos cædere, A. C. 167.
et alios pati vetuit. Regionibus, quæ adfines barbaris essent,
(excepta autem tertia, omnes erant) permisit, ut præsidia
armata in finibus extremis haberent.

XXX. Hæc, pronunciata primo die conventus varie adfe-
cerunt animos. Libertas præter spem data adrexit, et^s leva-
tum annum vectigal. Regionatim commerciis^h interruptis
“ ita videri lacerata, tamquam animalia in artus, alterum alte-
rius indigentes, distracta: adeo, quanta Macedonia esset,
quam^q divisui facilis, “ et aⁱ se ipsa quæque contempta^k pars
esset, Macedones quoque ignorabant. Pars prima Bisaltas Partes Ma-
habet, fortissimos viros, (“ trans Nessum amnem incolunt et cedoniæ
circa Strymonem) et multas frugum proprietates, et metalla, quatuor.
et opportunitatem Amphipolis: quæ objecta claudit omnes ab
oriens sole in Macedoniam aditus. Secunda pars celeberrimas
urbes, Thessalonicens et Cassandriam^l, habet; ad hoc
Pallenen, fertilem ac frugiferam terram: maritimas quoque
opportunitates ei præbent portus ad Toronen ac montem
Atho, (“ Æneæ vocant hunc) alii ad insulam Eubœam, alii ad
Hellespontum opportune versi. Tertia regio nobiles urbes,
Edessam et Berœam et Pellam, habet, et Vettiorum bellicosam
gentem: incolas quoque permultos Gallos et Illyrios, inpigros
cultores. Quartam regionem Eordæi et Lyncestæ et Pela-
gones incolunt: juncta his Atintania, et “ Stymphalis, et Eli-
miotis. frigida hæc omnis, duraque cultu, et aspera plaga
est: cultorum quoque ingenia terræ similia habet. ferociores
eos et adcolæ barbari faciunt; nunc bello exercentes, nunc in
pace miscentes ritus suos. Divisæ itaque Macedoniae partium
usibus separatis, “ quanta^m universos teneatⁿ Macedonas, for-
mula dicta, “ quum leges quoque se daturum ostendisset.

^s et del. Gron. ^h commercia Kreyss. commercio Bekk. ⁱ facilis, et ut Kreyss.
facilis, ut Bekk. ^k contenta Kreyss. Bekk. ^l Cassandream Emed.
^m quæ antea Bekk. ⁿ tenuit Ead.

danis salem ex Macedonia mercari: quem ut
facilius Dardani habere possent, imperavit
tertiæ regioni, ubi nimirum maxima salis copia
erat, ut Stobos deveherent, quod oppidum
haud procul aberat a Dardanorum finibus.

48 *Ita videri lacerata*] Nihil est ad quod
referri possit *re lacerata*. Lege omnino *lace-*
rati, nempe ipsi Macedones.

49 *Divisui facilis*] Fortasse scripsit Livius
divisui. Sed tamen tam videtur dici posse regio
divisui facilis, quam *cibus facillimus ad conco-*
quendum, quomodo locutus est Cicero, l. II. de
Fin. c. 20.

50 *Et a se ipsa quæque contempta pars*] *Dubitari non potest, quin Livius scripserit, et*
se ipsa quæque contenta pars esset: id est, quam
sibi ipsa quæque pars sufficeret.

51 *Trans Nessum amnem incolunt*] Imo *citra*

Nessum, si reliquam Macedoniam respicias, et
Romam quoque, ubi Livius scribebat.

52 *Æneæ vocant hunc*] *Hunc*, id est, portum
ad montem Atho, *vocant Æneæ portum*.

53 *Stymphalis*] Probat Cellar. Geograph.
Ant. l. II. c. 13, legendum esse *Stymphæis*, vel
Stymphæa; cujus incolæ *Stymphæi*, qui iidem
a Strabone *Τυμφαῖοι* appellantur.

54 *Quanta universos teneat Macedonas*] Hoc
corruptum est. Emendat Sigonius: *quæ uni-*
versos teneret Macedonas formula dicta: * id
est, forma quædam regiminis præscripta fuit,
quam non hæc aut illa pars Macedoniae, sed
universi Macedones sequi juberentur.

55 * *Quum leges quoque*] Atque etiam se
leges iis daturum promisit Æmilius: quod et
revera exsecutus esse memoratur, infra c. 32.

U. C. 585.
A. C. 167.
Judicium
de Ætolia.

Assentato-
rum Ro-
manæ
potentiæ
superbia.

Inquisitio-
nes in eos,
qui fave-
rant Perseo.

XXXI. Ætoli deinde citati: in qua cognitione magis, utra pars Romanis, utra regi favisset, quesitum est, quam utri fecissent injuriam, aut acceperant. Noxa liberati interfectores: exilium pulsas æque ratum fuit, ac mors interfectis. A. Bæbius unus est damnatus, quod milites Romanos præbuisset ad ministerium cædis. Hic eventus Ætolorum causæ in omnibus Græciæ gentibus populisque eorum, qui partis Romanorum fuerant, inflavit ad intolerabilem superbiam animos; et obnoxios pedibus eorum subjecit, quos aliqua parte suspicio favoris in regem contigerat. Tria genera principum in civitatibus erant; duo, quæ adulando aut Romanorum imperium, aut amicitiam regum, sibi privatim opes obpressis faciebant civitatibus: medium unum, utrique generi adversum, libertatem et leges tuebatur. His ut major apud suos caritas, ita minor apud^o externos gratia erat. Secundis rebus elati Romanorum partis ejus fautores, soli tum in magistratibus, soli in legationibus erant. Hi quum frequentes et ex Peloponneso, et ex Bœotia, et ex aliis Græciæ conciliis adessent, inplevere aures decem legatorum: *Non eos tantum, qui se propalam⁶⁶ per vanitatem jactassent, tamquam hospites et amicos Persei, sed multo plures alios ex occulto fuisse. reliquos per speciem tuendæ libertatis in conciliis adversus Romanos omnia instruxisse. nec aliter eas mansuras in fide gentes, nisi, fractis animis partium, aleretur confirmareturque auctoritas eorum,* *qui nihil præter imperium Romanorum spectarent⁶⁷.* Ab his editis nominibus, evocati *litteris imperatoris ex Ætolia, Acarnaniaque, et Epiro, et Bœotia, qui Romam ad causam dicendam sequerentur: in Achaiam ex decem legatorum numero profecti duo, C. Claudius, et Cn. Domitius, ut ipsi edicto evocarent. Id duabus de causis factum: una, quod fiduciæ plus animorumque esse Achæis ad non parendum credebant, et forsitan etiam in periculo fore Callicratem et ceteros criminum auctores delatoresque: altera, cur præsentibus evocarent, causa erat, quod ex aliis gentibus principum litteras deprehensas⁶⁸ in commentariis regis habebant: in Achæis cæcum erat crimen, nullis eorum litteris inventis. Ætolis dimissis, Acarnanum citata gens: in his nihil novatum, nisi quod Leucas exempta est Acarnanum concilio. Quærendo deinde latius, qui publice aut privatim partium regis fuissent, in Asiam quoque cognitionem extendere: et ad Antissam in Lesbo insula diruendam, traducendos Methymnam Antissæos, Labeonem miserunt; quod Antenorem, regium præfectum, quo*

^o ad Kreyss. Bekk.

^p expectarent Crev.

^q deprehensas Kreyss. Bekk.

56 * *Per vanitatem*] Per inconsultam levitatem.

57 *Qui nihil præter imperium Romanorum expectarent*] Lege cum Gronovio *spectarent*.

58 *Litteris imperatoris*] Has litteras invitatus

dedit Æmilius, ut discimus ex Polybio, Legat. 94, qui testatur ei nullo modo placuisse calumnias illas assentatorum Romanæ potentiæ, idque eum rebus ipsis satis significasse affirmat. Vid. et nostrum supra c. 28.

tempore cum lembis circa Lesbum est vagatus, portu receptum U. C. 585. commeatibus juvissent. Duo securi percussi viri insignes; A. C. 167. Andronicus Andronici filius Ætolus, quod, patrem secutus, arma contra populum Romanum tulisset: et Neo Thebanus, ⁵⁹ quo auctore societatem cum Perseo junxerant.

XXXII. His rerum externarum cognitionibus interpositis, Macedonum rursus advocatum concilium: pronunciatum, ⁶⁰ *Quod ad statum Macedoniae pertinebat, senatores, quos Syndros vocant, legendos esse, quorum consilio respublica administraretur.* Nomina deinde sunt recitata principum Macedonum, quos cum liberis, majoribus quam quindecim annos natis, præcedere in Italiam placeret. Id, prima specie sævum, mox adparuit multitudini Macedonum pro libertate sua esse factum. nominati sunt enim regis amici purpuratique, duces exercituum, præfecti navium aut præsidiorum; servire regi humiliter, aliis superbe imperare adsueta: prædivites alii, alii, quos fortuna non æquarent, his sumtibus pares: regius omnibus victus vestitusque: nulli civilis animus, neque legum neque libertatis æquæ patiens. Omnes igitur, qui in aliquibus ministeriis regiis, etiam qui in minimis legationibus fuerant, jussi Macedonia excedere, atque in Italiam ire: qui non paruisset imperio, mors denunciata. Leges Macedoniae ^{Leges datæ.} dedit cum tanta cura, ut non hostibus victis, sed sociis bene meritis, dare videretur: et quas ne usus quidem longo tempore (qui unus est legum conrector) experiendo argueret. Ab seriis rebus ludicrum, quod ex multo ante præparato, et in Asiæ civitates, et ad reges missis, qui denunciarent, et quum circumiret ipse Græciæ civitates, indixerat principibus, magno adparatu Amphipoli fecit. Nam et ⁶¹ artificum omnis generis, qui ludicram artem faciebant, ex toto orbe terrarum multitudo, et athletarum, et nobilium equorum convenit: et legationes cum victimis, et quidquid aliud Deorum hominumque caussa fieri magnis ludis in Græcia solet. Ita factum est, ut non magnificentiam tantum, sed prudentiam in dandis spectaculis, ad quæ rudes tum Romani erant, admirarentur. Epulæ quoque legationibus paratæ et opulentia et cura eadem. Vulgo dictum ipsius ferebant, et convivium instruere, et ludos parare ejusdem esse, qui vincere bello sciret.

XXXIII. Edito ludicro omnis generis, clipeisque æreis in naves inpositis, cetera omnis generis arma, cumulata in ingentem acervum, precatus Martem, Minervam, ⁶² Luamque matrem, et ceteros Deos, quibus spolia hostium dicare jus

⁵⁹ Quo auctore societatem cum Perseo junxerant] Quinam? Excidit nomen, vel Thebanorum, vel Bæotorum. De Bæotis in universum ut accipiamus, magis inclinatur animus, ob ea quæ habet Livius supra l. XLII. capp. 42 et 43. Adde et Polyb. Legat. 63.

⁶⁰ Quod ad statum Macedoniae pertinebat]

Lege pertineat: siquidem hæc sunt verba legatorum Romanorum.

⁶¹ Artificum] Vid. not. 2 ad l. V. c. 1.

⁶² Luamque matrem] Sic recte Turnebus, quum prius legeretur Lunam. Vid. not. 2 ad l. VIII. c. 1.

U. C. 585. A. C. 167. Munificen-
tia Paulli. fasque est, ipse imperator, face subdita, succendit. deinde circumstantes tribuni militum pro se quisque ignes coniecerunt. Notata est in illo conventu Europæ Asiæque, undique partim ad gratulationem, partim ad spectaculum contracta multitudine, tantis navalibus terrestribusque exercitibus, ea copia rerum, "ea vilitas annonæ; ut et privatis, et civitatibus, et gentibus, dona data pleraque ejus generis sint ab imperatore, non in usum modo præsentem, sed etiam quod domos aveherent. Spectaculo fuit ei, quæ venerat, turbæ non scenicum magis ludicrum, non certamina hominum, aut curricula equorum, quam præda Macedonica omnis, ut viseretur, exposita statuarum, tabularumque, textilium, et vasorum ex auro et argento et ære et ebore "factorum ingenti cura in ea regia: ut non in præsentem modo speciem, qualibus referta regia Alexandriæ" erat, sed in perpetuum usum fierent. Hæc, in classem inposita, devehenda Romam Cn. Octavio data. Paulus, benigne legatis dimissis, transgressus Strymonem, mille passuum ab Amphipoli castra posuit: inde profectus, Pellam quinto die pervenit. Prætergressus urbem, ad Spelæum (quod vocant) biduum moratus, P. Nasicam, et Q. Maximum filium cum parte copiarum ad depopulandos Illyrios, qui Persea juverant bello, misit, jussos ad Oricum sibi obcurrere: ipse, Epirum petens, quintisdecimis castris Passaronem pervenit.

Epiri præda
data exer-
citu.

XXXIV. Haud procul inde Anicii castra aberant. ad quem literis missis, ne quid ad ea, quæ fierent, moveretur; *senatum prædam Epiri civitatum, quæ ad Persea defecissent, exercitui dedisse*, submissis centurionibus in singulas urbes, qui se dicerent ad præsidia deducenda venisse, ut liberi Epirotæ, sicut Macedones, essent, denos principes ex singulis evocavit civitatibus: quibus, quum denunciasset, ut aurum atque argentum in publicum proferretur, per omnes civitates cohortes dimisit. ante in ultiores, quam in propiores, profecti, ut uno die in omnes perveniretur. Edita tribunis centurionibusque erant, quæ agerentur: mane omne aurum argentumque conlatum: hora quarta signum ad diripiendas urbes datum est militibus: tantaque præda fuit, ut in equitem "quadringeni denarii, peditibus duceni dividerentur, centum quinquaginta millia capitum humanorum abducerentur. Muri deinde direptarum urbium diruti sunt: ea fuere oppida circa septuaginta. Vendita præda omnium, de ea summa militi numeratum est. Paullus ad mare Oricum descendit, nequaquam, ut ratus erat, expletis militum animis: qui, tamquam nullum in Macedonia gessissent bellum, expertes regiæ prædæ

" *Alexandros Bekk.*

63 *Ea vilitas annonæ*] Hoc debetur Sigonio. Prius ea utilitas.

64 *Factorum ingenti cura in ea regia*] Quæ vasa facta erant ingenti cura in regia Pellæ.

* Huic opponitur mox, in illis quæ sequuntur, regia Alexandriæ.

65 *Quadringeni denarii*] Marcæ argenti nostrates sex, unciam 2. Duceni. Marcæ 3, uncia 1.

esse indignabantur. Orici quum missas cum Scipione Nasica U. C. 585. Maximoque filio copias invenisset, exercitu in naves inposito, A. C. 167. in Italiam trajecit. Et post paucos dies Anicius, conventu Paullus in reliquorum Epirotarum Acarnanumque acto, jussisque in Ita- Italiam tra- liam sequi principibus, quorum cognitionem causssæ reser- jicit, ut et varat, et ipse, navibus exspectatis, quibus usus Macedonicus Anicius. exercitus erat, in Italiam trajecit. Quum hæc in Macedonia Epiroque gesta sunt, legati, qui cum Attalo ad finiendum bellum inter Gallos et regem Eumenem missi erant, in Asiam pervenerunt. Induciis per hiemem factis, et Galli domos⁶⁶ abierant^r, et rex in hiberna concesserat Pergamum, gravique morbo æger fuerat. ⁶⁷ Ver primum ex domo excivit: jamque Synnada pervenerant, quum Eumenes ad Sardes undique exercitum contraxerat. Ibi et Romani Solovettium ducem Gallorum Synnadis adlocuti, et Attalus cum eis profectus; sed castra Gallorum intrare eum non placuit, ne animi ex disceptatione irritarentur. P. Licinius cum regulo Gallorum est locutus, ⁶⁸ retulitque, ferociorem eum deprecando factum. ut mirum videri posset, inter tam^s opulentos reges, Antiochum Ptolemæumque, tantum legatorum Romanorum verba valuisse, ut extemplo pacem facerent; apud Gallos nullius momenti fuisse.

XXXV. Romam primum reges captivi, Perseus et Gentius, in custodiam cum liberis abducti; dein turba alia captivorum: tum quibus Macedonum denunciatum erat, ut Romam venirent, principumque Græciæ. nam hi quoque non solum præsentibus exciti erant, sed etiam, si qui apud reges esse dicebantur, literis arcessiti sunt. Paullus ipse post dies paucos regia nave ingentis magnitudinis, quam sexdecim versus remorum agebant, ornata Macedonicis spoliis, non insignium tantum armorum, sed etiam regionum textilium, adverso Tiberi ad urbem est subvectus, completis ripis obviam effusa multitudine. Paucos post dies Anicius et Octavius classe sua advecti. Tribus iis omnibus decretus est ab senatu triumphus: mandatumque Q. Cassio prætori, cum tribunis plebis ex auctoritate Patrum ageret, rogationem^t ad plebem ferrent, ut iis, quo die urbem triumphantes inveharentur, imperium esset. Intacta invidia media sunt: ad summa ferme tendit. nec de Anicii, nec de Octavii triumpho dubitatum est: Paul-
lum, cui ipsi quoque se comparare erubuissent, obtrectatio carpsit. Antiqua disciplina milites habuerat; de præda parcius, quam speraverant ex tantis regiis opibus, dederat nihil

Paullus Ro-
mam appel-
lit, dein
Anicius, et
Octavius.

Triumphus
iis decretus
a senatu.

Trium-
phum Paul-
lo milites
abrogare
volunt.

^r abierunt Gron. ^s tam del. Gron. Crev. ^t cum tribunis plebis
ageret, ex auctoritate Patrum rogationem Kreyss. Bekk.

⁶⁶ Abierant] Sic bene prima editio et Sigonius. In Gronovianis editionibus legitur abierunt.

⁶⁷ Ver primum ex domo excivit] Satis intel-

ligitur hæc dici de Gallia. Res tamen clarior esset, si eorum nomen diserte exprimeretur.

⁶⁸ Retulitque ferociorem] Vid. quam annotavimus supra ad c. 20.

U. C. 585. relicturis ^t, (si aviditati indulgeretur) quod in aerarium deferret.
 A. C. 167. Totus Macedonicus exercitus imperatori erat negligenter adfuturus comitiis ferendae legis. Sed eos Ser. Sulpicius Galba, qui tribunus militum secundae legionis in Macedonia fuerat, privatim imperatori inimicus, prensando ipse, et per suae legionis milites sollicitando, stimulaverat, ut frequentes ad suffragium adessent: *Imperiosum ducem et "malignum antiquando rogationem, quae de triumpho ejus ferretur, ulciscerentur. plebem urbanam secuturam esse militum judicia. Pecuniam illum dare non potuisse, "militem" honorem dare posse? ne^x speraret ibi fructum gratiae, ubi non meruisset.*

Ser. Galba
dissuadet
legem de
triumpho
Paulli.

XXXVI. His^y incitatis, quum in Capitolio rogationem eam Ti. Sempronius tribunus plebis ferret, ⁷¹ et privatis^z lege dicendi locus esset, nec^a ad suadendum, ut in re minime dubia, quisquam^b procederet; Ser. Galba repente processit, et a tribuno^c postulavit, *Ut, quoniam hora jam octava diei esset, nec satis temporis ad demonstrandum haberet, cur L. Aemilium non juberent triumphare, in posterum diem differrent, et mane eam rem agerent. Integro sibi die ad causam eam orandam opus esse. Quum tribunus dicere eo die, si quid vellet, juberet, in noctem rem dicendo extraxit, referendo admonendoque, Exacta acerbæ munia militiæ; plus laboris, plus periculi, quam desiderasset res, injunctum; contra in præmiis, in honoribus, omnia artata. militiamque, ⁷² si talibus succedat ducibus, horridiorem asperioemque bellantibus; eandem victoribus inopem atque inhonoratam futuram. Macedonas in meliore fortuna, quam milites Romanos, esse. Si frequentes postero die ad legem antiquandam adessent, intellecturos potentes viros, non omnia in ducis, aliquid et in militum manu esse. His vocibus incitati, postero die milites tanta frequentia Capitolium compleverunt, ut aditus nulli præterea ad suffragium ferendum esset. Intro vocatae primæ tribus quum antiquarent, concursus in Capitolium principum civitatis factus est, Indignum facinus esse, clamitantium, L. Paulum, tanti belli victorem*

^t dederat; nihil relicturus Gron. Crev.

^z posse! ne Kreyss. posse. ne Bekk.

^a [nec] ad Crev. sed ad Kreyss.

^c tribunis Kreyss. Bekk.

^u potuisse? Militem Kreyss. Bekk.

^y iis Bekk. ^z add. de Kreyss. Bekk.

^b dubia, haud quisquam Kreyss.

69 *Malignum*] Nimis parcum.

70 *Militem honorem dare posse*] De hoc loco variant admodum doctissimorum quoque interpretum sententiæ. Nobis nihil melius videtur, quam quod Sigonio placuit: *militem honorem dare non posse*. Intellige autem non posse militem, quia non vult; quemadmodum imperatorem arguit Galba jactasse non posse se pecuniam dare, quum revera nollet.

71 *Et privatis lege dicendi locus esset, nec ad suadendum*] Particula nec merito addita a Sigonio est. Recte quoque Gronovius monet legendum, *et privatis de lege dicendi locus esset*, id

est, suadendi dissuadendive legem. Denique quum vetus exemplar habuerit, *ut in re minime dubia si quisquam*, idem Gronovius suspicatur, *ut in re minime dubiosa, quisquam*: et firmat conjecturam suam auctoritate Gellii, qui voce *dubiosus* usus est non semel. At nos illa auctoritas non frangit, nec facile ex sequiore ævo ductam vocem in Livium admittimus.

72 *Si talibus succedat ducibus*] Si hæc sana sunt, sensus erit: si talibus ducibus res prospere succedant, si tales duces honore et præmiis augeantur.

despoliari^d *triumpho*. *obnoxios imperatores tradi licentiæ atque* U. C. 585.
avaritiæ militari:⁷³ *in uno nimis se per ambitionem peccare*^e. A. C. 167.
Quid, si domini milites imperatoribus inponantur? In Galbam
 pro se quisque probra ingerere. Tandem, hoc tumultu sedato,
 M. Servilius, qui consul et magister equitum fuerat, ut de
 integro eam rem agerent, ab tribunis petere, dicendique sibi
 ad populum potestatem facerent. Tribuni, quum ad delibe-
 randum secessissent, victi auctoritatibus principum, de integro
 agere cœperunt, revocatuosque se easdem tribus renuncia-
 runt^f, si M. Servilius alique privati, qui dicere vellent, dix-
 issent.

XXXVII. Tum Servilius: *Quantus imperator L. Æmilius* Servilii ora-
fuerit, Quirites, si ex alia re nulla æstimari possit, vel hoc satis tio pro tri-
erat, quod, quum tam seditiosos et leves milites, tam nobilem, umpho.
tam temerarium, tam eloquentem ad instigandam multitudinem
inimicum in castris haberet, nullam in exercitu seditionem habuit.
Eadem severitas imperii, quam nunc oderunt, tunc eos continuit.
Itaque, antiqua disciplina habiti,^g *neque*^h *fecerunt.* Ser. qui-
dem Galba, si in L. Paulo accusando tirocinium ponere, et
documentum eloquentiæ dare voluit, non triumphum impedire
debit, quem, si nihil aliud, senatus justum esse judicaverat: sed
75 postero die, quam triumphatum est^h, *privatum eum*ⁱ *visurus*
esset, nomen deferret, et legibus interrogaret^k; *aut serius paullo,*
quam primum magistratus ipse cepisset, diem diceret^l, *inimi-*
cum ad populum accusaret^m. Ita et pretium recte facti trium-
 phum haberet L. Paullus pro egregie bello gesto; et pœnam, si
 quid et vetere gloria sua et nova indignum fecisset. Sed videlicet,
⁷⁶ *cui crimen nullum, nullum*ⁿ *probrum dicere poterat, ejus obtrec-*
tare laudes voluit. Diem integrum hesterno die ad accusandum
L. Paullum petiit: quatuor horas, quantum supererat diei,
dicendo absumsit. Quis umquam tam nocens reus fuit, cujus
vitia vitæ tot horis expromi non possent? Quid interim objecit,
quod L. Paullus, si causam dicat, negatum velit? Duas mihi
aliquis conciones parumper faciat: unam militum Macedonico-
*rum; puram alteram, integrioris judicii*⁷⁷ *et a favore et odio,*
universo judicante populo Romano. Apud concionem togatam

^d *despoliari* Gron. Crev. ^e *militari*: nunc nimis sæpe per ambitionem
 peccari Kreyss. Bekk. ^f *pronunciarunt* Bekk. ^g *habiti*, ^h *neque*
 Kreyss. Bekk. ⁱ *esset* Bekk. ^j *cum* l. *cum* Gron. Crev. ^k *deferre et*
 legibus interrogare Bekk. ^l *dicere* Ead. ^m *accusare* Ead. ⁿ *[nullum]* Crev.

73 *In uno nimis se per ambitionem peccare*] Amplectimur emendationem Gronovii: *ultra nimis sæpe per ambitionem peccari*. *Ultra*, id est, etiam quum nihil cogat. *Ambitionem* intellige, ut sæpe alias, pravam et intempestivam gratiæ vulgi captationem.

74 *Neque fecerunt*] Rescribit Alb. Rubenius, assentiente Gronovio, tunc *quieverunt*: quæ conjectura eo probabilior est, quod præcedit vox *habiti*, cujus duæ ultimæ litteræ poterunt absorbere duas a quibus incipit tunc.

75 *Postero die quam triumphatum est, privatum quam visurus esset*] Reposuit Sigonius cum pro *cum*. Sed et muta cum Gronovio est in *et*: *postero die quam triumphatum, et privatum quam visurus esset*.

76 *Cui crimen nullum, nullum probrum dicere poterat*] Nullum semel tantum in vetusto codice erat. Geminavit Sigonius. Sed et malle-
 mus cujus nullum crimen.

77 *Et a favore et odio*] Legimus *et a favore et ab odio*.

U. C. 585. *et urbanam prius* ⁷⁸ *reus* ^k *agatur*. Quid apud Quirites Romanos,
 A. C. 167. *Ser. Galba, diceret?* ⁷⁹ *illa enim tibi tota abscisa oratio esset:*
"in statione severius et intentius institisti; vigiliæ acerbius et
"diligentius circumitæ sunt; " *operis plus, quam antea, fecisti,*
"quam ipse imperator et exactor circumires ¹ *; eodem die et iter*
"fecisti, et in aciem ex itinere duxisti ^m *. Ne victorem quidem*
"te adquiescere passus est: statim ad persequendos hostes duxit.
"Quum te præda partienda locupletem facere posset, pecuniam
"regiam translaturus in triumpho est, et in ærarium laturus."
Hæc sicut ad militum animos stimulandos aliquem aculeum
habent, qui parum licentiæ, parum avaritiæ suæ inservitum cen-
sent; ita apud populum Romanum nihil valuissent: qui, ut
vetera atque audita a parentibus suis non repetat, quæ ambi-
tione imperatorum clades acceptæ sint, quæ severitate imperii
victoriæ partæ, proximo certe Punico bello, quid inter M. Minu-
cium magistrum equitum et Q. Fabium Maximum dictatorem
interfuerit, meminit. ⁸¹ *Itaque accusatorem id scire potuisse, et*
supervacaneam defensionem Paulli fuisse. Transeat ad alte-
ram concionem: nec Quirites vos, sed milites videor adpellaturus,
si nomen hoc saltem ruborem incutere, et verecundiam aliquam
imperatoris violandi adferre possit.

XXXVIII. Equidem ipse aliter adfectus animo sum, qui
 apud exercitum mihi loqui videar, quam paullo ante eram, quum
 ad plebem urbanam spectabat oratio. ⁸² *Quid etiam dicitis,*
milites? Aliquis est Romæ, præter Persea, qui triumphari de
Macedonibus nolit? et eum non iisdem manibus discerpitis, qui-
bus Macedonas vicistis? Vincere vos prohibuisset, si potuisset,
qui triumphantes urbem inire prohibet. Erratis, milites, si
triumphum imperatoris tantum, et non militum quoque et uni-
versi populi Romani, esse decus censetis. ⁸³ *Non unius hoc*
Paulli. Multi etiam, qui ab senatu non inpetrarunt triumphum,
in monte Albano triumpharunt. Nemo L. Paullo magis eripere
decus perfecti belli Macedonici potest, quam C. Lutatius primi
Punici belli, quam P. Cornelio secundi, " *quam illis, qui post*

^k res Bekk.

¹ circumiret Kreysa. Bekk.

^m ductus es Emd.

78 *Reus agatur*] Haud videmus, cur hoc displicuerit Mureto, qui dubitante quidem, sed tamen subjicit, *res agatur*. Sic agit hoc loco Servilius, quasi Paullus a Galba accusaretur ad populum.

79 • *Illæ enim*] Pronomen *illa* intelligi debet de iis quæ sequuntur. Sensus est: jam nihil omnino diceret ex iis quæ mox memoraturus sum: frustra in eum hæc jaceret: in statione severius et diligentius institit, etc.

80 *Operis plus, quam antea, fecisti, quum ipse imperator . . . circumires*] Toto hoc in loco aliquid vitiatum est. Quæ enim in secunda persona dicuntur, alia ad imperatorem spectant, alia ad militem. Libentius mutaremus verba ad imperatorem pertinentia, legeremusque:

institit, circumiret, ductus es.

81 *Itaque accusatorem*] Hic aliquid est quod offendat. Legit Gronovius: *itaque et accusator id scire potuisset, et supervacaneæ Paulli defensio fuisset*. Nos aliquid Livio dignius desideramus.

82 *Quid etiam dicitis*] Lege cum Mureto, *quid enim*.

83 *Non unius hoc Paulli. Multi etiam . . . in monte Albano triumpharunt*] Hæc manca esse cuivis patet. Credimus aliqua excidisse, et asteriscum apponendum esse post nomen *Paulli*.

84 *Quam decora cuique sua illis qui ante postea eos triumphaverunt*] Hunc locum in vetere exemplari mutilum, utcumque expletum

eos triumphaverunt^a. Nec L. Paulum minorem aut majorem U. C. 585. imperatorem triumphus faciet. militum magis in hoc universique A. C. 167. populi Romani fama agitur. primum^b ne invidia et ingrati animi adversus clarissimum quemque civem opinionem habeat, et imitari in hoc populum Atheniensem, lacerantem invidia principes suos, videatur. Satis peccatum in Camillo a majoribus vestris est, quem tamen ante receptam per eum a Gallis urbem violarunt: satis insuper a vobis in P. Africano. Linterni domicilium et sedem fuisse domitoris Africae! ^c Linterni sepulcrum ostendi! Erubescamus, gloria si par illis viris L. Paulus, injuria vestra exæquetur. Hæc igitur primum infamia deleatur, fœda apud alias gentes, damnosa apud nostros. Quis enim aut Africani, aut Paulli, similis esse in ingrata et inimica bonis civitate velit? Si infamia nulla esset, et de gloria tantum ageretur, qui tandem triumphus non communem nominis Romani gloriam habet? Tot de Gallis triumphi, tot de Hispanis, tot de Pœnis, ipsorum tantum imperatorum, an populi Romani, dicuntur? Quemadmodum non de Pyrrho modo, nec de Hannibale, sed de Epirotis Karthaginensibusque triumphi acti sunt; sic non M'. Curius tantum, nec P. Cornelius, sed Romani triumpharunt. Militum quidem propria est causa; qui et ipsi laureati, et quisque donis, quibus donati sunt, insignes, ^d triumphum nomine cient, suasque et imperatoris laudes canentes per urbem incedunt. Si quando non deportati ex provincia milites ad triumphum sint, fremunt: et tamen tum quoque se absentes, quod suis manibus parta victoria sit, triumphare credunt. Si quis vos interroget, milites, ad quam rem in Italiam deportati, et non statim, confecta provincia, dimissi sitis? quid Romam frequentes sub signis veneritis, quid moremini hic, et non diversi domos quisque abeatis vestras? quid aliud respondeatis, quam vos triumphantes videri velle? ^e Vos certe victores conspici velle debebatis.

XXXIX. Triumphatum nuper de Philippo, patre hujus, et

^a quam [decora cuique sua] illis qui [ante postve eos] triumphaverunt. Crev. quam illis qui * * * triumphaverunt Bekk.

habes ex Gronovii fere sententia. Vetus scriptura nihil aliud habuit, nisi quam illis qui triumphaverunt.

85 Ne invidia et ingrati animi] Malleamus invidi.

86 Linterni sepulcrum ostendi! Erubescamus, gloria si par] Hæc parum sana esse monet Gronovius, et in emendando multum audet. Sic enim hæc omnia refingit: satis insuper nos in P. Africano, Linterni domicilium et sedem fuisse domitoris Africae, Linterni sepulcrum ostendi, erubescimus. Gloriam par illis viris L. Paulus, injuria etiam vestra exæquabitur? Nobis hæc emendatio minime blanditur. Malumus locum intactum relinquere. Tantummodo notam admirationis addidimus, ut hic esse sensus intelligatur: Quam pudendum

nobis est, Linterni domicilium et sedem fuisse domitoris Africae! Linterni sepulcrum ostendi! Non raro per vehementem affectum supprimitur integrum orationis membrum. Virgil. Æn. l. I. Mene Iliacis occumbere campis Non potuisse!

87 Triumphum nomine cient] Inclamantes sæpius, Io triumphæ. Horatius, Od. 2. l. IV. Io triumphæ, Non semel dicemus, Io triumphæ, Civitas omnis.

88 Vos certe victores conspici velle debebatis] Insulsa et ingrata repetitio. Non possumus credere hæc sic a Livio, sine ulla necessitate, sine ullo lepore, inculcata esse. Vel totum hoc deleri oportet, vel alio rejici. Sed quonam apte transferri possit, non satis certo reperimus.

U. C. 585. *de Antiocho est. ambo regnabant, quam de his triumphatum est.*
 A. C. 167. *De Perseo capto, in urbem cum liberis abducto, non triumphabitur? Quod si^a in curru scandentes Capitolium, auratos purpuratosque, ex inferiore loco L. Paulus in turba togatorum unus privatus interroget: L. Anici, Cn. Octavi, utrum vos digniores triumpho esse, an me, censetis? currum ei cessuri, et præ pudore videntur insignia ipsi sua tradituri. Et vos Gentium, quam Persea, duci in triumphum^o mavultis, Quirites, et de accessione potius belli, quam de bello, triumphari? Et legiones ex Illyrico laureatæ urbem inibunt, et navales socii? Macedonicae legiones, suo abrogato, triumphos alienos spectabunt?⁹⁰ Quid deinde tam opimæ prædæ^p, tam opulentæ victoriæ spoliis fiet? Quonam abdentur illa tot millia armorum, detracta corporibus hostium? an in Macedoniam remittentur? Quo signa aurea, marmorea, eburnea, tabulae pictæ, textilia, tantum argenti cælati, tantum auri, tanta pecunia regia? An noctu, tamquam furtiva, in ærarium deportabuntur? Quid illud^q spectaculum maximum, nobilissimus opulentissimusque rex captus, ubi victori populo ostendetur? Quos Syphax rex captus, accessio Punici belli, concursus fecerit, plerique meminimus. Perseus rex captus, Philippus et Alexander filii regis, tanta nomina, subtrahentur civitatis oculis? Ipsum L. Paullum, bis consulem, domitorem Græciæ, omnium oculi conspicere urbem curru ingredientem avent. Ad hoc fecimus consulem, ut bellum,⁹² per quadriennium ingenti etiam pudore nostro tractum, perficeret. cui sortito provinciam, cui proficiscenti præsagentibus animis victoriam triumphumque destinavimus, ei victori triumphum negaturi? et quidem non homines tantum, sed Deos etiam suo honore fraudaturi? Diis quoque enim, non solum⁹³ hominibus, debetur. Utrum majores^r vestri omnium magnarum rerum et principia exorsi ab Diis sunt, ⁹⁴ et finem eum statuerunt? Consul^s, proficiscens, prætorve, ⁹⁵ paludatis lictoribus^t, in provinciam et ad bellum, vota in Capitolio nuncupat: victor, perpetrato eodem, in Capitolio triumphans ad eosdem Deos, quibus vota nuncupavit, merita dona populi Romani traducit^u. pars non minima triumphi est victimæ præcedentes; ut adpareat, Diis grates agentem imperatorem ob rempublicam bene gestam redire. Omnes illas victimas, ⁹⁶ quas traducendas in triumpho vindicavit, alias alio*

^a triumphabitur? • • • quodsi Bekk. ^o triumpho Kreyss. Bekk. ^p tam
 opima præda Bekk. ^q quid? illud Kreyss. Bekk. ^r debetur triumphus.
 Majores Emd. ^s et finem statuerunt. Consul Emd. ^t paludatus
 cum lictoribus Emd. ^u transvehit Emd.

89 Quid deinde tam opimæ prædæ, tam opulenta victoriæ spoliis fiet? Merito rescribit Gronovius tam opima præda: quomodo et dedit Sigonius in editione tertia, teste Hearnio.

90 Per quadriennium] Imo per triennium. Vid. not. 7 ad c. 41, infra.

91 Hominibus debetur. Utrum majores] Scribe cum Gronovio: Diis quoque enim, non solum hominibus debetur triumphus. Majores

vestri.

92 Et finem eum statuerunt] Nempe deos.

93 Paludatis lictoribus] Emendat Gronovius, paludatus cum lictoribus. Vid. not. 46 ad l. XLI. c. 10.

94 Quas traducendas in triumpho vindicavit] Vitium manifestum. Gronovius legendum putat, quas traducendas in triumpho locavit: satis belle, si modo intelligatur Paullus victimas non

cædente, mactate. illas quidem^a epulas senatus, quæ nec privato loco, nec publico profano, sed in Capitolio eduntur, utrum^b hominum voluptatis causa, an Deorum hominumque, auctore^c Ser. Galba, turbaturi estis? L. Pauli triumpho portæ claudentur? Rex Macedonum Perseus cum liberis et turba alia captivorum, spolia Macedonum, citra flumen relinquentur? L. Paullus privatus, tamquam rure rediens, a porta domum ibit. Et^d tu, centurio, miles, quid de imperatore Paulo senatus decrevit^e potius, quam quid Ser. Galba fabuletur, audi: et hoc dicere me potius, quam illum, audi. Ille nihil, præterquam loqui, et^f ipsum maledice ac maligne, didicit: ego ter et vices cum hoste per provocationem pugnavi: ex omnibus, cum quibus manum conserui, spolia retuli. insigne corpus honestis cicatricibus, omnibus adverso corpore exceptis, habeo. Nudasse deinde se dicitur, et, quo quæque bello vulnera accepta essent, retulisse. quæ dum ostentat, adaperitis forte, quæ velanda erant, tumor inguinum proximis risum movit. Tum, Hoc quoque, quod ridetis, inquit, in equo dies noctesque persedendo habeo: nec magis me ejus, quam cicatricum harum, pudet pœnitetque; quando numquam mihi impedimento ad rempublicam bene gerendam domi militiæque fuit. Ego hoc ferro sæpe vexatum corpus vetus miles adolescentibus militibus ostendi. Galba nitens et integrum denudet. Revocate, si videtur, tribuni, ad suffragium tribus; ego ad vos, milites,

Servilius
nudat cor-
pus et vul-
nera osten-
tat.

* * * * *

XL. Summam omnis captivi auri argentique translati⁹⁷ sestertiū millies ducenties fuisse, Valerius Antias tradit: ⁹⁸quæ haud dubie major aliquanto summa ⁹⁹ex numero plaustorum

^a mactabitis? Quid, illas Kreysa. Bekk.
^b ibit? Et Emd. ^c decrevit Gron. Crev.

^d hominumque? auctore Emd.
^e add. id Kreysa. Bekk.

modo traducendas in triumpho, sed et præbendas locasse.

95 *Utrum hominum voluptatis causa, an deorum hominumque*] Non hæc sincera nobis videntur. Fortasse legere possimus: *non hominum voluptatis causa, sed deorum honoris.*

96 *Et tu, centurio, miles*] Lege cum Gronovio: *At tu, centurio, miles, quid senatus decrevit . . . audi.* In iis quæ sequuntur, *et hoc dicere me potius quam illum audi*, facile patemur recidi hæc verba, *hoc dicere*, tamquam nec satis clara, et inutilia.

97 *Sestertiū millies ducenties*] Id est, sestertios 120,000,000, libras argenti pondo Romanas 300,000, marcas nostrates 468,750.

98 *Quæ haud dubie major aliquanto summa*] Lege cum Gronovio *qua*. Ceterum quod hic observat Livius, summam a Valerio Antiate notatam minorem justo esse, id adstruitur ex ceteris quoque scriptoribus. Ex Plutarcho, ut videre licet in iis quæ ex illo desumpta inseruimus supplementi loco, solum aurum argen-

tumque signatum ab illa summa non multum abit. Velleius l. I. scribit Æmilium bis millies centies ærario intulisse. Plinius l. XXXIII. c. 3, bis millies trecenties. Sic enim legendum esse contendit Clar. Harduinus. Et sane maximam fuisse illam pecuniam necesse est, quæ populo Romano finem attulerit tributorum, ut habet Cic. l. II. de Off. n. 76, cui adstipulantur Plinius loco memorato, et Plutarchus in Paulo. Cave tamen mutes in Livio notam numeri, quod voluit Gronovius. Ideo enim carpit Valerium noster, quia numerum parum accurate notatum iudicavit.

99 *Ex numero plaustorum*] Non est verisimile plaustis aurum argentumque transvectum: nec ita Plutarchus, qui et signatos nummos, et omnia aurea argenteaque vasa ab hominibus gestata esse memorat. Ergo libenter cum Perizonio reponeremus *Philippeorum*; vel, quomodo magis placet Jac. Gronovio, *ph. aureorum*, qua ex scriptura facile vulgata manare potuit. Certe frequens usus Philippeorum

U. C. 585. ponderibusque auri, argenti, generatim ab ipso scriptis, effici-
 A. C. 167. tur. Alterum tantum aut in bellum proximum absumtum,
 aut in fuga, quum Samothracen peteret, dissipatum tradunt:
 eoque id mirabilius erat, quod tantum pecuniæ intra triginta
 annos post bellum Philippi cum Romanis, partim ex fructu
 metallorum, partim ex vectigalibus aliis, coacervatum fuerat.
 Itaque admodum inops pecuniæ Philippus, Perseus contra
 prædives, bellare cum Romanis cœpit. ¹ Ipse postremo Paullus
 in curru magnam, quum dignitate alia corporis, tum senecta
 ipsa, majestatem præ se ferens: post currum inter alios inlus-
 tres viros filii duo, Q. Maximus ² et P. Scipio: deinde equites
 turmatim, et cohortes peditum suis quæque ordinibus. Pediti
 in singulos ³ dati ^b centeni, duplex centurioni, triplex equiti.
 tantum pediti daturum fuisse credunt, et pro rata aliis, si aut
 non refragati honori ejus fuissent, aut benigne, hac ipsa
 summa nunciata ^c, adclamassent. Sed non Perseus tantum
 per illos dies documentum humanorum casuum fuit, in catenis
 ante currum victoris ducis per urbem hostium ductus; sed
 etiam victor Paullus, auro purpuraque fulgens. Nam duobus
 e filiis, quos, duobus datis in adoptionem, solos nominis,
 sacrorum, familiæque hæredes retinuerat domi, minor, ferme
 duodecim annos natus, quinque diebus ante triumphum,
 major, quatuordecim annorum, triduo post triumphum deces-
 sit: quos prætextatos curru vehi cum patre, sibi ipsos similes
 prædestinantes triumphos, oportuerat. Paucis post diebus,
 data a M. Antonio tribuno plebis concione, quum de suis
 rebus gestis more ceterorum imperatorum disseruisset, memo-
 rabilis ejus oratio et digna Romano principe fuit.

Paullus in
curru.

Paullus
duos filios
amittit.

Oratio
Æmili ad
populum.

XLI. *Quamquam et quam feliciter rempublicam administra-
 verim, ⁴ et quod^d duo fulmina domum meam per hos dies percu-
 lerint, non ignorare vos, Quirites, arbitror, quum spectaculo*

^b add. denarii Kreyss. Bekk.

^c pronunciata Eæd.

^d quæ Bekk.

apud Græcas et Asiaticas nationes; frequens
 item eorum mentio in triumphis quos Romani
 ex illis gentibus egerunt. Vid. supra XXXIV.
 52. XXXVII. 59. XXXIX. 5. etc.

¹ *Ipse postremo Paullus*] Fortasse quis cre-
 diderit nos nimia emendandi prurigne labo-
 rare. Sed tamen credimus hic ordinem narra-
 tionis a librariis corruptum esse. Secundo
 enim die translatum fuerat aurum et argentum.
 Tertio Perseus et captivi ante currum victoris
 ducti sunt. Igitur verisimile non est, Livium
 post mentionem Persei factam, antequam de
 Paulo qui proxime sequebatur diceret, reli-
 quisse descriptionem incedentis pompæ, ut de
 summa auri argentique captivi, quod pridie
 translatum fuerat, de divitiis Persei dissereret,
 ac tum denique ad Paullum reverteretur. Si
 quid hic videmus, tota hæc periodus, *Ipse post-
 remo Paullus*, usque ad hæc verba *et cohortes
 peditum suis quæque ordinibus*, præcedere debet.

Subjungenda postea rã *Summam omnis captivi
 auri argenti . . . bellare cum Romanis cœpit*.
 Unde transiliemus ad hæc verba *Pediti in sin-
 gulos*.

² *Et P. Scipio*] Prænomen adjecit Sigo-
 nius.

³ *Dati centeni*] Deest vox *denarii*. Cen-
 teni denarii sunt uncie nostrates duodecim
 cum semuncia. In iis quæ sequuntur, assen-
 timur Gronovio et Mureto reponentibus, *alte-
 rum tantum pediti daturum fuisse credunt, et
 pro rata aliis*: id est, ducenos pediti, quadrin-
 genos centurioni, sexcentenos equiti. Cum iis-
 dem quoque legimus *hac ipsa summa pronun-
 ciata*. Cicero pro Cluent. n. 78, *suppressam
 esse ab eo pecuniam, quam pro reo pronun-
 ciasset*.

⁴ *Et quod duo fulmina*] Merito emendat
 Gronovius, et quæ duo fulmina.

vobis nunc triumphus meus, nunc funera liberorum meorum U. C. 585.
 fuerint; tamen paucis, quaeso, sinatis me cum publica felicitate A. C. 167.
 comparare eo, quo debeo, animo privatam meam fortunam. Pro-
 fectus ex Italia, classem a Brundisio sole orto solvi; nona diei
 hora cum omnibus meis navibus Corcyram tenui. Inde quinto
 die Delphis Apollini pro me, exercitibusque, et classibus ⁵ lustra ⁶
 sacrificavi. A Delphis quinto die in castra perveni: ubi exer-
 citu accepto, mutatis quibusdam, quæ magna impedimenta victo-
 riæ erant, progressus ⁷, quia inexpugnabilia castra hostium erant,
 neque cogi pugnare poterat rex, inter præsidia ejus ⁸ saltum ad
 Petram evasi, et, ad pugnam rege coacto, acie vici: Macedo-
 niam in potestatem populi Romani redegei, et, quod bellum ⁹ per
 quadriennium quatuor ante me consules ita gesserunt, ut semper
 successoribus traderent gravius, id ego quindecim diebus perfeci.
 Aliarum deinde secundarum rerum velut proventus secutus. civi-
 tates omnes Macedoniae se dediderunt; gaza regia in potestatem
 venit; rex ipse, tradentibus prope ipsis Diis, in templo Samo-
 thracum cum liberis est captus. Mihi quoque ipsi nimia jam
 fortuna mea videri, eoque suspecta esse. Maris pericula timere
 cæpi, in tanta pecunia regia in Italiam trajicienda, et victore
 exercitu transportando. Postquam omnia secundo navium cursu
 in Italiam pervenerunt, neque erat, quod ultra precarer, illud
 optavi, ut, quum ex summo retro volvi fortuna consuesset, muta-
 tionem ejus domus mea potius, quam respublica, sentiret. Itaque
¹⁰ defunctam esse fortunam publicam mea tam insigni calamitate
 spero; quod triumphus meus, velut ad ludibrium casuum huma-
 norum, duobus funeribus liberorum meorum est interpositus. Et,
 quum ego et Perseus nunc nobilia maxime sortis mortalium
 exempla spectemur, ille, qui ante se captivos captivus ipse duci
 liberos vidit, incolumes tamen eos habet: ego, qui de illo trium-
 phavi, ab alterius funere filii ¹¹ curru in * * * ex Capitolio prope ¹²

⁵ lustrandis Kreys. lustris Bekk.

¹ add. inde Kreys. Bekk.

⁸ curru ex Capitolio ad alterum prope etc. Gron. curru in [Capitolium] ex Capitolio
 [ad alterum] prope etc. Crev. curru in [Capitolium, ad alterum] ex Capitolio prope
 Kreys. curru * * * ex Capitolio prope Bekk.

⁵ Lustra sacrificavi] Annotat Sigonius nus-
 quam legi apud scriptores antiquos lustra sacri-
 ficare. Præterea non potuisse Æmiliam lus-
 trare Delphis exercitum, quem nondum acce-
 perat. Itaque legit: pro me, exercitibusque et
 classibus vestris sacrificavi.

⁶ Saltum ad Petram] Locus vocatur Py-
 thium, supra l. XLIV. c. 35. Plut. in Æmilio,
 ubi saltum hunc superatum narrat, utrumque
 nomen conjungit, τὴν (εἰσβολὴν) παρὰ τὸ Πύ-
 θιον καὶ τὴν Πέτραν.

⁷ Per quadriennium quatuor ante me con-
 sules] Mirum videri debet, et supra c. 39, et
 hic rursus perperam numerari annos quibus
 bellum adversus Persea gestum est. Constat
 enim, ut quod maxime, ex præcedentibus libris,
 tres tantum consules ante Æmiliam Paullum

per triennium hoc bellum administrasse, nempe
 P. Licinium Crassum, A. Hostilium Mancinum,
 Q. Marcium Philippum. Credere vix aude-
 mus hunc errorem esse a Livio. Incusemus
 igitur corruptoris pervicaciam.

⁸ Defunctam esse fortunam publicam] Li-
 beram et immunem factam esse fortunam pub-
 licam ab omni malorum metu ac periculo, per
 meam calamitatem: in meam scilicet domum
 verso quidquid calamitatis, in compensationem
 nimis lætarum rerum, impendere Reipublicæ
 poterat.

⁹ Curru in Capitolium, ex Capitolio ad alte-
 rum prope jam expirantem] Unicum exemplar
 habuit curru ex Capitolio prope jam expi-
 rantem. Correxerit et supplevit Ursinus.

U. C. 585. *jam expirantem veni: neque ex tanta stirpe liberum superest,*
 A. C. 167. *qui L. Æmilii Paulli nomen ferat. Duos enim, tamquam ex magna progenie liberorum in adoptionem datos, Cornelia et Fabia gens habent; Paulli in domo, præter se^h, nemo superest. Sed hanc cladem domus meæ vestra felicitas et secunda fortuna publica consolatur.*

Triumphus
 navalis Cn.
 Octavii.

Perseus Al-
 bam mis-
 sua.

XLII. Hæc, tanto dicta animo, magis confudere audientium animos, quam si miserabiliter orbitatem suam deflendo locutus esset. Cn. Octavius Kalendis Decembribus de rege Perseo navalem triumphum egit. Is triumphus sine captivis fuit, sine spoliis. Dedit sociis navalibus in singulos ¹⁰ denarios septuagenos quinos; gubernatoribus, qui in navibus fuerant, duplex; ¹¹ magistris navium quadruplex. Senatus deinde habitus est. Patres censuerunt, ut Q. Cassius Persea regem cum Alexandro filio Albam in custodiam duceret; comites, pecuniam, argentum, instrumentum quod haberet. Bitis¹, regis Thracum filius, cum obsidibus in custodiam Carseolos est missus. Ceteros captivos, qui in triumpho ducti erant, in carcerem condi placuit. Paucos post dies, quam hæc acta, legati ab Cotye rege Thracum venerunt, pecuniam ad redimendum filium aliosque obsides adportantes. Eis, in senatum introductis, et ¹² id ipsum argumenti prætendentibus orationis^k, non sua voluntate Cotyn bello juvisse Persea, quod obsides dare coactus esset, orantibusque, ut eos pretio, quantum ipsi statuissent Patres, redimi paterentur, responsum ex auctoritate senatus est: *Populum Romanum meminisse amicitiae, quæ cum Cotye, majoribusque ejus et gente Thracum fuisset. Obsides datos crimen, non criminis defensionem, esse: quum Thracum genti ne quietus quidem Perseus, nedum bello Romano occupatus, timendus fuerit. Ceterum, etsi Cotys Persei gratiam prætulisset amicitiae populi Romani, magis, quid se dignum esset, quam quid merito ejus fieri posset, æstimaturum: filium atque obsides ei remissurum. Beneficia gratuita esse populi Romani: pretium eorum malle relinquere in accipientium animis, quam præsens exigere.* Legati^l nominati, T. Quinctius Flamininus, C. Licinius Nerva, M. Caninius Rebilus, qui obsides in Thraciam reducerent: et Thracibus munera data in singulos ¹³ binum millium æris. Bitis, cum ceteris obsidibus a^m Carseolis arcessitus, ad patrem cum legatis missus. Naves regiæ, captæ de Macedonibus ¹⁴ inusitatæⁿ ante magnitudinis, in campo Martio subductæ sunt.

^h senem Kreyss. Bekk.

¹ Bithys hic et infra Eæd.

^k orationi Bekk.

^l add. tres Kreyss. Bekk.

^m ab Eæd.

ⁿ inusitata Eæd.

¹⁰ Denarios septuagenos quinos] Uncias argenti 9, grossos, ut vocant, 3.

¹¹ Magistris navium] Vid. not. 39 ad l. XLIII. c. 8.

¹² Id ipsum argumenti prætendentibus orationis] Lege cum Gronovio orationi. Quum dicerent Cotyn non sua voluntate juvisse Per-

sea, idipsum argumenti prætendebant orationi, sive eo ipso argumento fidem facere conabantur orationi suæ, quod obsides dare coactus esset.

¹³ Binum millium æris] Marcarum argenti nostratum 3, uncie 1.

¹⁴ Inusitata ante magnitudinis] Sive vulga-

XLIII. Hærente adhuc, non in animis modo, sed pene in oculis, memoria Macedonici triumphi, L. Anicius ¹⁵ Quirinalibus triumphavit de rege Gentio Illyriisque. Similia omnia magis visa hominibus, quam paria. minor ipse imperator, et nobilitate Anicius cum Æmilio, et jure imperii prætor cum consule conlatus: non Gentius Perseo, non Illyrii Macedonibus, non spolia spoliis, ¹⁶ non pecunia pecuniæ, non dona donis comparari poterant. Itaque sicut præfulgebat huic triumphus recens; ita adparebat ipsum per se intuentibus nequaquam esse contemnendum. Perdomuerat intra paucos dies, terra marique ferocem, locisque munitis ^o fretam, gentem Illyriorum: regem regięque omnes stirpis ceperat: ¹⁷ transtulit in triumphum ^p multa militaria signa, spoliaque alia, et supellectilem regiam: ¹⁸ auri pondo ^q viginti et septem, argenti decem et novem pondo: ¹⁹ denarium ^r tria millia, et ²⁰ centum viginti millia Illyrii ^s argenti. Ante currum ducti Gentius rex cum conjuge et liberis, et Caravantius frater regis, et aliquot nobiles Illyrii. De præda militibus in singulos ²¹ quadragenos quinos denarios, duplex centurioni, triplex equiti, sociis nominis Latini quantum civibus, et sociis navalibus dedit quantum militibus. Lætior hunc triumphum est secutus miles, multisque dux ipse carminibus celebratus. ²² sestertium ducenties ex ea præda redactum esse, auctor est Antias, præter aurum argentumque, quod in ærarium sit latum: quod quia unde redigi potuerit, non adparebat, auctorem pro re posui. Rex Gentius cum liberis, et conjuge, et fratre Spoletium in custodiam ex senatusconsulto ductus, ceteri captivi Romæ in carcerem conjecti: recusantibusque custodiam Spoletinis, ²³ Igiturvium ^t reges traducti. Reliquum ex Illyrico prædæ ducenti viginti lembi erant; de Gentio cum suis Spoletium missus, Iguvium.

^o locis munimentisque Kreyss. Bekk.

del. Gron. Crev. ^r add. decem et Kreyss.

^t Iguvium Kreyss. Bekk.

^p triumpho Eæd.

decem Bekk.

^q pondo

^s Illyrici Bekk.

tam lectionem sequare, sive cum Gronovio emendes *invisitatus*, utique intelligendum est, Romanis. Nam notæ sunt, nec ignorare eas potuit Livius, Hieronis ^o navis quæ viginti ordinibus remorum ageretur, Ptolemæi Philadelphii duæ, quæ triginta remorum ordinibus, Philopatoris, quæ quadraginta: de quibus Athenæus l. V.

¹⁵ Quirinalibus] Quirinalia celebrabantur Februario mense, a. d. XIII. Kal. Martias, in honorem Quirini, seu Romuli. Vid. Festum in voce Quirinalia, et Ovid. l. II. Fast.

¹⁶ Non pecunia pecuniæ] Emendatio Sigonii. Vetus lectio fuit: non pecunia Macedonica.

¹⁷ Transtulit in triumphum] Lege cum Gronovio in triumpho: sic enim semper Livius, et Grammaticæ ratio postulat.

¹⁸ Auri viginti et septem . . . pondo] Marcas nostrates 42, semuncias 3. Argenti decem et

novem. Marcas 29, uncias 5, semunciam 1. Merito observat Gronovius hanc summam perexiguam esse, et aliquid fortasse vitii esse in numeris.

¹⁹ Denarium tria millia] Marcas argenti 46, uncias 7.

²⁰ Centum viginti millia Illyrii argenti] Non abs re suspicatur Dujatius hic designari Victoriatos, quos ex Illyrico primum advectos esse memorat Plinius, l. XXXIII. c. 3. Victoriatus autem erat quinarius, sive dimidia pars denarii. Itaque centum viginti millia Victoriatorum efficiunt marcas argenti 937, uncias 4.

²¹ Quadragenos quinos denarios] Uncias argenti 5, grossos, ut vocant, 5.

²² Sestertium ducenties] Libras argenti Romanas 50,000, marcas Parisienses 78,125.

²³ Igiturvium] Recte Sigonius et Turnebus Iguvium. Reges intellige Gentium cum uxore et omni stirpe.

U. C. 585. tio rege captos eos Corcyraeis^t, et Apolloniatis, et Dyrrachinis Q. Cassius ex senatusconsulto tribuit.
A. C. 167.

XLIV. Consules eo anno, agro tantum Ligurum populo, ²⁴ quum hostes exercitus numquam eduxissent, nulla re memorabili gesta, Romam ad magistratus subrogandos redierunt; et primo comitiali die consules crearunt M. Claudium Marcellum, C. Sulpicium Gallum. Deinde praetores postero die L. Julium²⁵, L. Appuleium Saturninum, A. Licinium Nervam, P. Rutilium Calvum, P. Quinctilium Varum, M. Fonteium. His praetoribus duae urbanae provinciae sunt decretae, duae Hispaniae, Sicilia ac²⁶ Sardinia. Intercalatum eo anno: postridie Terminalia²⁷ intercalares fuerunt. Augur eo anno mortuus est C. Claudius: in ejus locum augures legerunt T. Quinctium Flamininum. et flamen Quirinalis mortuus²⁸ Q. Fabius Pictor. Eo anno rex Prusias venit Romam cum filio Nicomede. Is, magno comitatu urbem ingressus, ad forum a porta tribunalque Q. Cassii praetoris perrexit: concursuque undique facto, *Deos, qui urbem Romam incolerent, senatumque et populum Romanum salutatum se, dixit, venisse: et gratulatum, quod Persea Gentiumque reges vicissent; Macedonibusque et Illyriis in ditionem redactis, auxissent imperium.* Quum praetor senatum ei, si velit, eo die daturum dixisset; biduum petiit, quo templa Deum urbemque et hospites amicosque viseret. Datus, qui circumduceret eum, L. Cornelius Scipio quaestor; qui et Capuam ei obviam missus fuerat: et aedes, quae ipsum comitesque ejus benigne reciperent, conductae. Tertio post die senatum adit²⁹; gratulatus victoriam est; merita sua in eo bello commemoravit; petiit, *Ut votum sibi solvere, Romae in Capitolio decem majores hostias, et Praeneste unam Fortunae, liceret. ea vota pro victoria populi Romani esse. Et ut societas secum renovaretur; agerque sibi, de rege Antiocho captus, quem nulli datum a populo Romano Galli possiderent, daretur.* Filium postremo Nicomedem senatui commendavit. Omnium, qui in Macedonia imperatores fuerant, favore est adjutus. Itaque cetera, quae petebat, concessa: de agro responsum est, *Legatos ad rem inspiciendam missuros. Si³⁰ ager populi Romani fuisset, nec cuiquam datus esset, dignissimum eo dono Prusiam habituros esse. Si autem Antiochi non fuisset, eo ne populi quidem Romani factum adparere: aut, si datus Gallis esset, ignoscere Prusiam debere, si ex nullius injuria quidquam ei datum vellet populus Romanus.* ³¹ Ne quod³² detur quidem,

^t Corcyreis Gron. Crev.
²⁷ add. Kalendae Kreyss. Bekk.

²⁵ Julium l. Livium Eaed. ²⁶ et Eaed.
²⁸ adiit Eaed. ²⁹ add. is Eaed. ³⁰ cui Eaed.

²⁴ Quum hostes exercitus numquam eduxissent] Magis placeret nusquam.

²⁵ Intercalares] Vel excidit, vel intelligenda est vox Kalendae. Vid. supra l. XLIII. c. 11.

²⁶ Q. Fabius Pictor] Huic praenomen daba-

tur in vetere exemplari M. Mutavit Sigonius ex l. XXXVII. c. 47.

²⁷ Ne quod detur quidem] Fortasse, inquit Muretus, quod, id est, cui. Sed obsoleta voce usum esse Livium non facile credimus. Reponamus cui.

gratum esse donum posse, quod eum, qui det, ubi vellet, ablatum esse sciat. Facile Nicomedis commendationem accipere. U. C. 585. A. C. 167.

*Quanta cura regum amicorum liberos tueatur populus Romanus, documento Ptolemæum Ægypti regem esse. Cum hoc responso Prusias est dimissus. ²⁸ Munera ei ex *^c sestertiis iussa dari, et vasorum argenteorum ²⁹ pondo quinquaginta. et filio regis Nicomedi ex ea summa munera dari censuerunt, ex qua Masgabæ filio regis Masinissæ data essent: et ut victimæ aliaque, quæ ad sacrificium pertinerent, seu Romæ, seu Præneste inmolare vellet, regi ex publico, sicut magistratibus Romanis, præberentur: et ut ex classe, quæ Brundisii esset, naves longæ viginti adsignarentur, quibus uteretur, donec ³⁰ ad classem, dono datam ei, rex pervenisset. L. Cornelius Scipio ne ab eo abscederet, sumtumque ipsi et comitibus præberet, donec navem ³¹ conscendisset^d. ³² Mire lætum et^e ea benignitate in se populi Romani regem fuisse, ferunt: ³³ munera sibi ipsum emisse^f; filium jussisse donum populi Romani accipere. Hæc de Prusia nostri scriptores. ³⁴ Polybius, eum regem indignum ^{Prusias vilitas.} majestate nominis tanti, tradit; pileatum, capite raso, ³⁵ obviam ire legatis solitum, libertumque se populi Romani ferre; et ideo insignia ordinis ejus gerere. Romæ quoque, quum veniret in curiam, submisisse se, et osculo limen curiæ contigisse: et *Deos servatores suos* senatum adpellasse, aliamque orationem, non tam honorificam audientibus, quam sibi deformem, habuisse. Moratus circa urbem triginta haud amplius dies in regnum est ³⁶ profectus^g.*

^c asteriscum ponit post *sestertiis* Gron. Nota lacunæ nulla est in Crev.

^d *conscendissent* Gron. ^e *et del.* Kreyss. Bekk. ^f *sibi ipsi emi non sisse* Emd.

^g *profectus, actum in Asia bellum* * * * Kreyss. *profectus, actumque in Asia bellum* Bekk.

²⁸ *Munera ei ex sestertiis iussa dari*] Excidit numerus sestertiorum.

²⁹ *Pondo quinquaginta*] Marcæ nostrates 78, uncia 1.

³⁰ *Ad classem dono datam ei*] Discimus ex hoc loco, si modo sanus est, datam esse a Romanis Prusiæ regi classem, ex navibus nimirum Perseo ereptis.

³¹ *Conscendisset*] Nempe Prusias. Gronovianæ editiones habent *conscendissent*, contra primæ editionis fidem.

³² *Mire lætum et ea benignitate . . . regem*] Manutius mutat particulam *et* in *ex*. Nos eam omnino suppressam maluerimus.

³³ *Munera sibi ipsum emisse*] Lege cum Gronovio *renuisse*.

³⁴ *Polybius eum regem*] Eum vid. Legat. 97.

³⁵ ^e *Obviam ire legatis solitum*] Hæc intelligenda sunt de legatis olim ad eum missis, non

de eo tempore quo ipse Romam venit. Ideo dicitur Prusias *solitus* obviam ire legatis: quod verbi quadrare non potest in unum aliquod factum, sed plura denotat. Nec vero legati ad Prusiam venientem Romam missi sunt, sed L. Cornelius Scipio quæstor, ut supra memoratum est.

³⁶ *Profectus*] Lambecius, citante Hearnio, observat in Biblioth. Vindobon. l. II. p. 947, post vocem *profectus* sequi in unico exemplari *actumque*, aliosque etiam duos versus olim fuisse, qui nunc prorsus evanuerunt, nec ulla ratione ex eorum vestigiis certi quidquam posse colligi. Totum denique illud volumen claudi monet subscriptione hac, quæ ob vetustatem pene oculos fugit:

TITI LIVI
AB URBE CONDITA
LIB. XLV. EXP.
INC. LIB. XLVI. FELICITER.

EPITOMÆ LIBRORUM

DEPERDITORUM.

XLVI.

EUMENES rex Romam venit: qui, quia Macedonico bello medium egerat, ne aut hostis judicatus videretur, si exclusus esset, aut liberatus crimine, si admitteretur; in commune lex lata est, ne cui regi Romam venire liceret. Claudius Marcellus consul Alpinos Gallos, C. Sulpicius Gallus consul Ligures subegit. Legati Prusiæ regis conquesti sunt de Eumene, quod fines suos popularetur: dixeruntque, eum conspirasse cum Antiocho contra populum Romanum. Societas cum Rhodiis deprecantibus iuncta est. Lustrum a censoribus conditum est. Censa sunt civium capita trecenta viginti septem millia viginti duo. Princeps senatus lectus M. Æmilius Lepidus. ¹ Ptolemæus Ægypti rex, pulsus regno a minore fratre, missis ad eum legatis, restitutus est. Ariarathe Cappadociæ rege mortuo, filius ejus Ariarathes regnum accepit, et amicitiam cum populo Romano per legatos renovavit. Res præterea adversus Ligures, et Corsos, et Lusitanos, vario eventu gestas, et motus Syriæ, mortuo Antiocho, qui filium Antiochum puerum admodum reliquerat, continet. Hunc Antiochum puerum ² cum Lysia tutore Demetrius, Seleuci filius, qui Romæ obses fuerat, ³ clam, quia non dimittebatur a Romanis, interemit; et ipse in regnum receptus. L. Æmilio Paullo, qui Persen vicerat, mortuo, tanta ejus abstinentia fuit, ut, quum ex Hispania et ex Macedonia immensas opes retulisset, vix ex auctione ejus redactum sit, unde uxori ejus dos solveretur. Pomptinæ paludes a Cornelio Cethego consule, cui ea provincia evenerat, siccatae, agerque ex iis factus.

¹ Ptolemæus rex Ægypti, pulsus regno a minore fratre] Sic tres Gronovii MSS. et Campanus. Vulgo Ptolemæus Ægyptiorum rex, a minore fratre e regno pulsus. Sed τὸ Ægyptiorum nimis emphatice dictum videtur, nec satis ex more solito loquendi. Vocula e plane redundat.

² Cum Lysia tutore] Addidit Sigonius vocem ejus, quam deinde receperunt editores. Sed illa facile intelligitur: quumque nec apud Andream, nec apud Campanum, nec in libris ab Hearnio inspectis exstet, delenda visa est.

³ Clam, quia non dimittebatur a Romanis] Adde hic elapsus.

XLVII.

Cn. Tremellio tribuno plebis multa dicta est, quod cum M. Æmilio Lepido pontifice maximo injuriose contenderat : ' sacrorumque, quam magistratum, jus potentius fuit. Lex de ambitu lata. Lustrum a censoribus conditum est. Censa sunt civium capita trecenta triginta octo millia, trecenta quatuordecim. Princeps senatus lectus Æmilius Lepidus. Inter Ptolemæos fratres, qui dissidebant, fœdus ictum, ut alter in Ægypto, alter Cyrenis regnaret. Ariarathes, Cappadociæ rex, consilio Demetrii, regis Syriæ, et viribus pulsus regno, a senatu restitutus est. Missi a senatu, qui inter Masinissam et Karthaginienses de agro judicarent. C. Marcius consul adversus Dalmatas parum prospere primum, postea feliciter pugnavit ; cum quibus bello conflagendi causa fuit, quod Illyrios, populi Romani socios vastaverant ; eandemque gentem Cornelius Nasica consul domuit. Q. Opimius consul Transalpinos Ligures, qui Massiliensium oppida, Antipolim et Nicæam, vastabant, subegit. Præterea res in Hispania a compluribus parum prospere gestas continet. ' Consules anno quingentesimo nonagesimo octavo ab urbe condita magistratum, peractis comitiis, insequentisque anni consulibus creatis, inire cœperunt. Mutandi comitia causa fuit, quod Hispani rebellabant. Legati, ad disceptandum inter Masinissam et Karthaginienses missi, renunciaverunt, vim navalis materiæ se Karthagine deprehendisse. Aliquot prætores, a provinciis avaritiæ nomine accusati, damnati sunt.

XLVIII.

Lustrum a censoribus conditum est. Censa sunt civium capita trecenta viginti quatuor millia. Semina tertii belli Punici referuntur. Quum in finibus Karthaginiensium ingens Numidarum exercitus, duce ' Ariobarzane, Syphacis nepote, diceretur esse, M. Porcius Cato suavit, ut Karthaginiensibus, quum Ariobarzanem, specie contra Masinissam regem, sed re vera contra Romanos, adcitum in finibus haberent, bellum indiceretur. Contradicente P. Cornelio Nasica, placuit, legatos mitti Karthaginem, qui specularentur, quid ageretur. Castigato senatu

4 *Sacrorumque magistratum jus potentius fuit*] Observat Gronovius, nusquam pontificatum dici magistratum sacrum. Itaque quum vett. editiones et aliquot scripti præferant *Sacrorum quoque magistratum*, emendat ille *Sacrorumque quam magistratum jus potentius fuit* : atque ita edendum curavit. Nobis probabilis licet conjectura non ideo tamen in contextum admittenda visa est.

5 *Consules anno 598 ab u. c. magistratum, peractis comitiis, insequentisque anni consulibus creatis, inire cœperunt*] Illum annum numeramus quingentesimum nonagesimum nonum ab u. c. Cetera quæ hic leguntur partim obscura, partim etiam falsa sunt. Vid. infra c. 36.

6 *Archobarzane duce*] Aliquot MSS. a Gronovio inspecti habent *Ariobarzane*.

Karthaginiensium, quod contra fœdus et exercitum et navales materias haberent, pacem inter eos et Masinissam facere voluerunt, Masinissa agro, de quo lis erat, cedente. sed Gisgo, Hamilcaris filius, homo seditiosus, qui tunc in magistratu erat, quum senatus pariturum se iudicio legatis dixisset, ita bellum adversus Romanos suadendo concitavit, ut legatos, quo minus violarentur, fuga explicuerit. Id nunciantes, infestum jam senatum Karthaginiensibus, infestiores fecerunt. M. Porcius Cato filii, in prætura mortui, funus tenuissimo, ut valuit, (nam pauper erat) sumtu fecit. Andriscus, qui se Persei filium, regis quondam Macedoniae, ingenti adseveratione mentiretur, Romam missus. M. Æmilius Lepidus, qui princeps senatus⁷ ab sextis jam censoribus erat lectus, antequam exspiraret, præcepit filiis, lecto se strato sine linteis, sine purpura efferrent; in reliquum funus⁸ ne plus, quam æris denos, consumerent: imaginum specie, non sumtibus, nobilitari magnorum virorum funera solere. De veneficiis quæsitum. Publicia et Licinia, nobiles feminae, quæ¹⁰ viros suos consulares necasse insimulabantur, cognita causa, ¹¹ quum prætori pro se vades dedissent, cognatorum decreto necatæ sunt. ¹² Gulussa, Masinissæ filius, denunciavit, Karthagine delectus agi, classem comparari, et haud dubium bellum strui. Quum Cato suaderet, ut iis bellum indiceretur, P. Cornelio Nasica dicente, nihil temere faciundum, placuit, decem mitti legatos exploratum. L. Licinius Lucullus, A. Postumius Albinus consules, quum delectum severe agerent, nec quemquam gratia dimitterent, ab tribunis plebis, qui pro amicis suis vacationem impetrare non poterant, in carcerem coniecti sunt. Quum Hispaniense bellum, parum prospere aliquoties gestum, ita confudisset civitatem Romanam, ut ne ii quidem invenirentur, qui aut tribunatum exciperent, aut legati ire vellent, P. Cornelius Æmilianus processit, et excepturum se militiæ genus, quodcumque imperatum esset, professus est. quo exemplo omnes ad studium militandi concitavit. ¹³ L. Lucullus consul, qui M. Clau-

7 *Nam pauper erat*] Haud ita Plutarchus, qui Catonem colligendæ pecuniæ studiosissimum fuisse affirmat, nec male ei rem cassissee. Eum vide in Cat. Maj.

8 *Ab sextis jam censoribus*] Addidit Sigonius particulam *ab*: non sine causa, ut putamus.

9 *Ne plus quam æris denos*] Summa ridicule exigua. Deni enim æris, etiamsi grave æs intelligatur, sequant denarium unum, sive unum argenti grossum. Unus MS. teste Gronovio habet *æris decus*, unde facillimum est id efficere quod Pithæus, memorante Hearnio, conjecerat, *æris decies*: nisi quod tunc summa non contemnenda exsurgit. Decies enim centena assium millia, etiamsi intelligantur vulgares tum asses, qui senideni in denarium contribuebantur, sequant denarios 62,500, marcas argenti nostrates 976, uncias 4, semunciam 1. Imitemur cautam Freinsheimii modestiam, qui hoc

libro, c. 10, nihil definiens, modicam pecuniam, in funus suum consumi jussisse Lepidum dicit.

10 *Viros suos consulares*] Addidit Gronovius e tribus MSS. vocem *consulares*. Sane alter ex iis L. Postumius consulatum gesserat. Sed Claudium Asellum fuisse consulem non exstat memoria. Vid. c. 10 hujus libri.

11 *Quum prætori prædes vadesque dedissent*] Observat Gronovius nihil hic prædibus opus esse. Prædes enim in lite nummaria, vades in re capitali dabantur. Itaque ex variis depravatarum in MSS. lectionum vestigiis varias emendationes tentat: quarum hæc maxime perspicui sensus esse nobis videtur: *quum a prætore dis dicta vades dedissent*. Sed illa longius abit a MSS.

12 *Gulussa . . . denunciavit, Carthagine delectus agi*] Melius Pithæus apud Hearnium *nunciavit*.

13 *L. Lucullus consul*, (Claudius Marcellus,

dio Marcello successerat, quum lacescere omnes Celtiberiæ populi viderentur, Vaccæos, et Cantabros, et alias adhuc incognitas nationes in Hispania subegit. Ibi P. Cornelius Scipio Africanus Æmilianus, L. Paulli filius, Africani nepos, sed adoptivus, provocatorem barbarum tribunus militum occidit: et ¹⁴ in oppugnatione Intercatiæ urbis, majus etiam periculum adiit. nam murum primus transcendit. Ser. Sulpicius Galba prætor male adversus Lusitanos pugnavit. Quum legati ex Africa cum oratoribus Karthaginiensium, et Gubussa Masinissæ filio, redissent, dicerentque, et exercitum se et classem Karthagine deprehendisse, ¹⁵ perrogari sententias placuit. Catone et aliis principibus senatui suadentibus, ut in Africam confestim transportaretur exercitus, quod P. Cornelius Nasica dicebat, nondum sibi justam causam belli videri, ¹⁶ placuit, ut bello abstinerent, si Karthaginienses classem exussissent, et exercitum dimisissent: sin minus, proximi consules de Punico bello referrent. Quam locatum a censoribus theatrum exstrueretur; P. Cornelio Nasica auctore, tamquam inutile et nociturum publicis moribus, ex senatusconsulto destructum est, populusque aliquamdiu stans ludos spectavit. Karthaginienses quum adversus fœdus bellum Masinissæ intulissent, victi ab eo, ¹⁷ annos habente nonaginta duos, et sine pulpamine mandere et gustare panem tantum solito, insuper ¹⁸ Romanum bellum meruerunt.

cui successerat] Longe aliter hanc periodum formavit Gronovius, partim ex duobus MSS. partim ex conjectura. Sic ille edidit: *L. Lucullus consul, cum Claudio Marcello, cui successerat, quum lacescere omnes Celtiberiæ populi viderentur, Vaccæos, etc.* sed hæc parum sane placent: et hoc orationis membrum, quum lacescere omnes Celtiberiæ populi viderentur, impediti, et obscuri, et mutili sensus esse videtur. Nos representamus vett. editorum et plerorumque MSS. lectionem, nisi quod admoniti a Sigonio, rō cui male collocatum in suum, ut putamus, ordinem revocavimus. Habent enim antiqui editi, *L. Lucullus consul, cui Claudius Marcellus successerat*, quod est contra historiam fidem, quum Marcello Lucullus successerit. Sensus clarus est quomodo legimus: Quum Claudius Marcellus Luculli decessor omnes Celtiberiæ populos pacasse videretur, Lucullus in ignotas adhuc regiones penetravit, et deficiente in Celtiberis belli materia, Vaccæos, Cantabros subegit.

¹⁴ In oppugnatione Intercatiæ] Vett. editi et plerique scripti habent in expugnatione. Quis mutaverit, incertum. Ceterum quum Intercatia non expugnata fuerit, sed per deditionem venerit in Romanorum potestatem, (vid. c. 23 hujus libri) rō oppugnatione, quod in Gronovianis editionibus reperimus, loco movendum esse non visum est. Intercatiæ est ab felici Sigonii conjectura, quum prius legeretur *captæ*; in quibusdam autem scriptis *interceptæ*.

¹⁵ Perrogari sententias placuit] Et hunc quoque locum Sigonius levi emendatione adjuvit. Scripti et vett. editi, *prorogari sententiam placuit*.

¹⁶ Placuit, ut bello abstineretur] Vulgati, *ut bello desisteretur*, quod minus proprium est; nondum etenim bellum cœptum erat. Apud Andream et in uno e MSS. Hearnii exstat rō *abstineretur*: aliquot scripti habent *abstinerent*.

¹⁷ Annos habente nonaginta duos] Legendum potius videtur *duodenonaginta*, quomodo Freinshemius habet c. 32 hujus libri. Etenim Polyb. apud Valesium tradit Masinissam, quum decessit, annos tantum nonaginta natum fuisse: consentitque Epitome libri Liviani L. in qua *Masinissa major nonaginta annis decessisse* memoratur. Hæc enim loquendi forma satis indicat non multum excessisse eum annos nonaginta. Si autem tunc quum Carthaginienses devicit duos et nonaginta habuisset, mortuus fuisset major annis quatuor et nonaginta. Ceterum sic quoque Masinissa multo nunc provector annis erit, quam esse debuit si staretur illi quæ de ejus ætate leguntur in Livio, lib. XXIV. c. 49. Ibi enim dicitur septem et decem annos natus, anno u. c. 539. Unde sequeretur eum tunc quum pugnam illam cum Carthaginiensibus pugnavit de qua agit hæc epitome, anno nimirum u. c. 602, annum ætatis tantummodo primum et octogesimum egisse. Nisi si quis error irrepsit in notas numerorum apud Livium.

¹⁸ Romanum bellum meruerunt] Hic auctor

XLIX.

Tertii Punici belli initium ¹⁹ *altero et sexcentesimo anno ab urbe condita, intra quintum annum, quam erat ceptum, consummati. Inter M. Porcium Catonem et Scipionem Nasicam, quorum alter sapientissimus vir in civitate habebatur,* ²⁰ *alter etiam vir optimus a senatu judicatus erat, diversis certatum sententiis est; Catone suadente bellum, et ut tolleretur delereturque Karthago;* ²¹ *Nasica dissuadente. Placuit tamen, quod contra foedus naves haberent, quod exercitum extra fines duxissent, quod socio populi Romani et amico Masinissae arma intulissent, quod filium ejus Gulussam, qui cum legatis Romanis erat, in oppidum non recepissent, bellum iis indici. Priusquam ullae copiae in naves inponerentur, Uticenses legati Romam venerunt, se suaque omnia dedentes. Ea legatio, veluti omen, grata Patribus, acerba Karthaginiensibus fuit. Diti patri ludi* ²² *ad Terentum, ex praecepto librorum Sibyllinorum, facti:* ²³ *qui anno centesimo, primo Punico bello, quingentesimo et altero anno ab urbe condita, facti erant. Legati triginta Romam venerunt, per quos se Karthaginienses dedebant. Catonis sententia pervicit, ut in decreto perstaretur, et ut consules quam primum ad bellum proficiscerentur. Qui ubi in Africam transierunt, acceptis, quos imperaverant, trecentis obsidibus, et* ²⁴ *armis, omnibusque instrumentis bellicis, si qua Karthagine erant; tunc, quam ex auctoritate Patrum juberent, ut in alium locum, dum a mari decem millia passuum,* ²⁵ *ne minus, remotum,* ²⁶ *oppidum facerent, indignitate rei ad bellandum Karthaginienses compulerunt. Obsideri obpugnarique cepta est Karthago ab L. Marcio, M'.*

est Pithœi codex, et, memorante Hearnio, addit: *Motus præterea Syriae, et bella inter reges gesta referuntur: inter quos motus Demetrius Syriæ rex occisus erat.*

¹⁹ *Altero et sexcentesimo anno ab u. c.]* Repetit initium tertii Punici belli auctor hujus epitomes ab consulatu T. Quintii, et M'. Acilii, ut patet ex eo quod bellum hoc intra quintum annum consummatum fuisse dicat. Finitum est autem Cn. Cornelio, L. Mummio Coas. qui quinto abhinc anno magistratum gesturi sunt. Porro *sexcentesimus alter* intelligi debet, ut probavimus in nota ad Liv. l. III. c. 33, *sexcentesimus primus*. Hunc tamen annum, quo T. Quintius et M'. Acilius consules sunt, numeramus sexcentesimum secundum, ne a Dodwelli rationibus, quem sequimur in chronologia ducem, discrepemus.

²⁰ *Alter etiam vir optimus a senatu judicatus erat]* Imo hic Scipio Nasica, Corculum dictus, bis consul, et pontifex maximus ejus qui ab senatu vir optimus judicatus erat, filius fuit. Id constat ex omni horum temporum historia. Nec audiendus Auctor de Vir. illust. qui con-

sentiens huic epitomæ ex duobus unum facit.

²¹ *Nasica dissuadente: placuit tamen]* Distingue et scribe, *Nasica dissuadente. Placuit tandem.* GRONOVIVS.

²² *Ad Terentum]* Olim ad Tarentum. Correxerit Sigonius ex Festo, et Val. Max. l. II. c. 4.

²³ *Qui anno centesimo, primo bello Punico]* Hic multum variant scripti et editi. Gronovius legit proxime ad MSS. suorum fidem, vel qui anno centesimo ante, vel qui ante annum centesimum, primo Punico bello.

²⁴ *Armis, omnibusque instrumentis belli]* Hæc est veterum editorum lectio et aliquot scriptorum. Campanus pro *belli* habet *bellicis*, quod potest admitti. Vulgati: *armis omnibus instrumentisque belli*.

²⁵ *Ne minus]* Sic conjecerat Gronovius, quomodo plane Pithœus annotavit in variantibus lectionibus ad hunc locum, teste Hearnio. Vulgo nec minus: quod præ illo altero sordere debet cuivis bono Latinitatis aestimatori.

²⁶ *Oppidum facerent]* Recte videtur emendare Gronovius transferrent.

Manilio consulibus. In qua obpugnatione quam neglectos ab una parte muros duo tribuni temere²⁷ cum cohortibus suis intrupissent, et ab oppidanis graviter caderentur, a Scipione Africano expliciti sunt : per quem et castellum Romanorum, ²⁸ quod nocte expugnabant, paucis equitibus juvantibus, liberatum est : castrorumque, quæ Karthaginienses, omnibus copiis ab urbe pariter egressi, obpugnabant, liberatorum is ipse præcipuam gloriam tulit. Præterea, quum ab irrita obpugnatione Karthaginis consul (alter enim Romam ad comitia ierat) exercitum duceret adversus Hasdrubalem, qui ²⁹ cum altera manu iniquum saltum insederat, suavit primo consuli, ne tam iniquo loco confligeret. victus deinde complurium, qui et prudentiæ ejus et virtuti invidabant, sententiis, et ipse saltum ingressus est. quumque, sicut prædixerat, fusus fugatusque esset Romanus exercitus, et duæ cohortes ab hoste obsiderentur, cum exiguis equitum turmis in saltum reversus, liberavit eas, et incolumes reduxit. Quam virtutem ejus et Cato, vir promptioris ad vituperandum linguæ, in senatu sic prosecutus est, ut diceret, ³⁰ reliquos, qui in Africa militarent, umbras militare, Scipionem vigere ; ³¹ et populus Romanus eo favore complexus, ut comitiis plurimæ eum tribus ³² consulem scriberent, quum hoc per ætatem non liceret. Quum L. Scribonius tribunus plebis rogationem promulgasset, ut Lusitani, ³³ qui, in fidem populi Romani dediti, a Ser. Galba ³⁴ in Galliam venissent, in libertatem restituerentur, M. Cato acerrime suavit. exstat oratio in Annalibus ejus inclusa. Q. Fulvius Nobilior, ³⁵ et sæpe ab eo in senatu laceratus, respondit pro Galba. ipse quoque Galba, quum se damnari videret, complexus duos filios prætextatos, ³⁶ et Sulpicii Galli filium, cujus tutor erat, ita miserabiliter pro se locutus est, ut rogatio antiquaretur. exstant tres orationes ejus : ³⁷ duæ adversus Libonem tribunum plebis rogationemque ejus, habitæ de Lusitanis : una contra

²⁷ Cum cohortibus] Pithæus apud Hearnium et Campanus addunt suis.

²⁸ Quod nocte expugnabant] Id est, expugnaturi videbantur ; parum aberat, quin expugnarent. Exprimimus hic Andræ, Campani, et MSS. codicum Gronovii lectionem. Vulgo oppugnabant.

²⁹ Cum altera manu] Pithæus apud Hearnium, cum ampla manu : quod amplectendum videtur.

³⁰ Reliquos . . . umbras militare] Versus Homericus, Od. X. v. 495, Ολοζ πίπνυται. τοι δὲ σκιάι ἀίσσουσιν. Ideo censet Gronovius legendum umbras volitare : hoc enim est ἀίσσειν.

³¹ Et populus Romanus eo favore illum complexus est] Retinuimus rō est, quod etsi abest a quibusdam scriptis Gronovio inspectis, necessarium tamen videtur ad fulciendam orationem.

³² Consulem scriberent] Suspiscatur Gronovius consulem juberent. Etenim rō scriberent

non potest intelligi nisi de suffragiis per tabellam latia. Tunc autem pronuntiabantur suffragia, non scribebantur. Nondum enim lex ulla tabellaria erat.

³³ Qui in fidem populi Romani dediti] Sic vet. lib. habere testatur Sigonius : sic habet et Campanus, nisi quod edidit in fide. Haud videmus igitur cur omnes editi recentiores dederint populo Romano : quæ loquendi forma minus usitata est.

³⁴ In Gallia venissent] Venumdati essent. Sigonius legi jussit in Gallia. Olim in Galliam.

³⁵ Et sæpe ab eo] Vellemus, et ipse sæpe ab eo in senatu laceratus.

³⁶ Et Sulpicii Galli filium] Sic Campanus : et eodem alludunt duo MSS. Gronovii. Vulgo et filium Caii Sulpicii.

³⁷ Duæ adversus Libonem . . . rogationemque ejus habitæ de Lusitanis] Gronovius edidit habitam. Sed quis unquam dixit habere rogationem ? Retinuimus habitæ, quod exstat in vet. editis, et referri debet ad orationes.

L. Cornelium Cethegum, in qua Lusitanos propter sese castra habentes cæsos fatetur, quod compertum habuerit, equo atque homine suo ritu immolatis, per speciem pacis adoriri exercitum suum in animo habuisse. Andriscus quidam, ultimæ sortis homo, Persei regis se filium ferens, et mutato nomine Philippus vocatus, quum ab urbe Romana, quo illum Demetrius Syriæ rex ob hoc ipsum mendacium miserat, clam profugisset, multis ad falsam ejus fabulam, velut ad veram, coeuntibus, contracto exercitu, totam Macedoniam aut voluntate incolentium, aut armis occupavit. Fabulam autem talem finxerat. Ex pellice se et Perseo rege ortum, traditum educandum ³⁸ Cretensi cuidam esse, ut in belli casus, quod ille cum Romanis gereret, aliquod velut semen regiae stirpis exstaret. Perseo demortuo, Adramyttei se educatum usque ad duodecimum annum ætatis, patrem eum esse credentem, a quo educaretur, ignarum generis fuisse sui. adfecto deinde eo, quum prope ad vitæ finem ultimum esset, ³⁹ detectam tandem ibi originem suam, falsæque matri libellum datum, signo Persei regis signatum, quem sibi traderet, quum ad puberem ætatem venisset: obtestationesque ultimas adjectas, ut res in occulto ad id tempus servaretur. pubescenti libellum traditum: in quo relictis sibi duo thesauri a patre dicerentur. tum scientem mulierem subditum se esse, veram stirpem ignoranti edidisse genus: atque obtestatam, ut prius, quam manaret ad Eumenem res, Perseo inimicum, excederet iis locis, ne interficeretur. eo se exterritum, simul sperantem aliquod a Demetrio auxilium, in Syriam se contulisse: atque ibi primum, quis esset, palam expromere ausum.

L.

Thessalia, quum et illam invadere armis atque occupare Pseudophilippus vellet, per legatos Romanorum auxiliis Achæorum defensa est. Prusias rex Bithyniæ, ⁴⁰ omniumque humillimorum vitiorum, a Nicomede filio, adjuvante Attalo rege Pergami, occisus est. Habebat alium filium, qui, pro superiore ordine dentium, enatum habuisse unum os continens dicitur. Quum legatos ad pacem inter Nicomedem et Prusiam faciendam Romani misissent, et unus ex iis multis cicatricibus sparsum caput haberet, alter pedibus æger esset, tertius ingenio socors haberetur; dixit Cato, eam legationem nec caput, nec pedes, nec cor habere. In Syria, quæ eo tempore ⁴¹ ex stirpe generis

³⁸ Cretensi] Haud scimus a quo sit orta hæc lectio. Vett. editi Cirthesæ. Sigonius ex vet. lib. et Pithæus apud Hearnium Cretæ æ.

³⁹ Detectam sibi tandem originem suam] Quidam editi ante Sigonium carebant r̄q̄ sibi, ut et unus MS. Gronovii. Et vero ex iis quæ sequuntur patet Andriscum non dixisse tunc sibi, sed falsæ matri detectam originem suam,

quæ ei, quum ad puberem ætatem venisset, mysterium illud enuntiaret. Itaque libenter legeremus hic cum Gronovio: *detectam tandem originem suam falsæ matri, et libellum datum.*

⁴⁰ Omniumque humillimorum vitiorum] Et vir omnibus humillimis vitiis deformis.

⁴¹ Ex stirpe generis Persei regis Macedonum] Hic agitur de Bala Alexandro, quem nemo ex

Persei, regis Macedonum, inertia socordiaque similem Prusiæ regem habebat, jacente eo " in ganea et lustris, Ammonius regnabat ; per quem et amici omnes regis, et Laodice regina, et Antigonus, Demetrii filius, occisi. Masinissa, Numidiæ rex, major nonaginta annis decessit, vir insignis. Inter cetera opera juvenilia, quæ ad ultimum edidit, adeo, etiam versus in senectam, vixit, ut post sextum et octogesimum annum filium genuerit. Inter tres liberos ejus, maximum natu Micipsam, Gulussam, Mastanabalem, qui etiam Græcis literis eruditus erat, P. Scipio Æmilianus (quum commune eis pater regnum reliquisset, et dividere eos arbitro Scipione jussisset) partes administrandi regni divisit. Item " Phamææ Himilconi, præfecto equitum Karthaginensium, viro forti, et cujus præcipua opera Pæni utebantur, persuasit, ut ad Romanos cum equitatu suo transiret. Ex tribus legatis, qui ad Masinissam missi fuerant, " Claudius Marcellus, coorta tempestate, fluctibus obrutus est. Karthaginenses Hasdrubalem, Masinissæ nepotem, quem prætorem habebant, prodicionis suspectum, in curia occiderunt : quæ suspicio inde emanavit, quod propinquus esset Gulussæ, Romanorum auxilia juvantis. P. Scipio Æmilianus, quum ædilitatem peteret, consul a populo dictus, quoniam per annos consulem fieri non licebat, cum magno certamine suffragantis plebis, et repugnantibus aliquamdiu Patribus, legibus solutus, et consul creatus est. " M. Manilius aliquot urbes circumpositas Karthagini expugnavit. Pseudophilippus in Macedonia, cæso cum exercitu P. Juventio prætore, a Q. Cæcilio victus captusque est, et recepta Macedonia.

LI.

" Karthago, in circuitu millia viginti tria passuum patens, magno labore obsessa, et per partes capta est ; primum a Mancino legato, deinde a Scipione consule, cui extra sortem provincia Africa data erat. Karthaginenses, portu novo (quia vetus obstructus a Scipione erat) facto, et contracta clam exigu

stirpe Persei fuisse memoravit. Delrius apud Hearnium legit e MS. *stirpe generis parem Macedonum regi, inertia socordiaque similem Prusiæ*. Quæ lectio amplectenda videtur. Regem Macedonum hic intellige Pseudophilippum, qui tum in Macedonia regnabat, et incerti obscurique generis erat itidem ut Alexander.

42 *In ganeo*] Unus e MSS. Gronovii habet *in granea* : unde ille legendum existimat *in ganea*, quod plane exstat apud Andream. Sed parum interest.

43 *Phamææ Himilconis*] Sigonius legi jussit ex Appiano *Phamææ*, quum libri haberent *Phanis*. Sed ex eodem Appiano reponendum esset *Himilconi*. Hunc enim præfectum equitatus Carthaginensium vocat ille scriptor *Himil-*

conem, cognomine Phamæam.

44 *Claudius Marcellus*] Pithœus apud Hearnium, *M. Claudius*.

45 *M. Manilius*] Hoc debetur Sigonio. Libri omnes mendose, *M. Æmilius*.

46 *Carthago in circuitu viginti tria millia passuum patens*] Recentiores editi et plerique MSS. habent *passus*. Sed melius visum est *passuum*, quod in antiquis editis exstat. Ceterum Freinshemius l. XLIX. c. 38, Strabone auctore, scripsit peninsulam in qua sita Carthago erat, quinque et quadraginta millia passuum habuisse, totamque muro circumdatam fuisse. Sed intelligendum est urbem ipsam non tantum patuisse, suæque peculiaris mœnia habuisse, præter hunc murum, qui totam peninsulam ambiebat.

tempore ampla classe, infeliciter navali praelio pugnauerunt. Hasdrubalis quoque ducis eorum castra, ad Nepherim oppidum loco difficili sita, cum exercitu deleta sunt a Scipione; qui tandem urbem expugnavit septingentesimo anno, quam erat condita. spoliis major pars Siculis, quibus ablata erant, reddita. Ultimo urbis excidio, quum se Hasdrubal Scipioni dedidisset, uxor ejus, quæ paucis ante diebus de marito inpetrare non potuerat, ut ad victorem transfugerent, in medium se flagrantis urbis incendium, duobus cum liberis, ex arce præcipitavit. Scipio exemplo patris sui naturalis Æmiliæ Paulli, qui Macedoniam vicerat, ludos fecit, transfugasque ac fugitivos bestiis objecit. Belli Achaici semina referuntur hæc: quod legati populi Romani ab Achaicis pulsati sint Corinthi, missi, ut eas civitates, quæ sub ditione Philippi fuerant, ab Achaico concilio secernerent.

LII.

Cum Achæis, qui in auxilio Bæotos et Chalcidenses habebant Q. Cæcilius Metellus ⁴⁷ *ad Thermopylas bello confligit: quibus victis, dux eorum Critolaus veneno sibi mortem conscivit. in cuius locum Diaeus, Achaici motus primus auctor, ab Achæis dux creatus, ad Isthmon a L. Mummius consule victus est. qui, omni Achaia in deditionem accepta, Corinthon ex senatusconsulto diruit, quia ibi legati Romani violati erant. Thebæ quoque et Chalcis, quæ auxilio fuerant, dirutæ. Ipse L. Mummius* ⁴⁸ *abstinentissimum virum egit. nec quidquam ex iis opibus ornamentisque, quæ prædives Corinthos habuit, in domum ejus pervenit. Q. Cæcilius Metellus de Andrisco triumphavit; P. Cornelius Scipio Africanus Æmilianus de Karthagine et de Hasdrubale. Viriathus in Hispania primum ex pastore venator, ex venatore latro, mox justi quoque exercitus dux factus, totam Lusitaniam occupavit;* ⁴⁹ *M. Vetilius prætorem, fuso ejus exercitu, cepit: post quem C. Plautius prætor nihilo felicius rem gessit: tantumque terroris is hostis intulit, ut adversus eum consulari opus esset et duce, et exercitu. Præterea motus Syriæ, et bella inter reges gesta referuntur. Alexander, homo ignotus et incertæ stirpis, occiso (sicut ante dictum est) Demetrio rege, in Syria regnabat. hunc Demetrius, Demetrii filius, qui a patre quondam ob incertos belli casus ablegatus Gnidon fuerat, contempta socordia inertiaque ejus, adjuvante Ptolemæo Ægypti rege, cujus filiam Cleopatram in matrimonium acceperat, bello interemit. Ptolemæus, in caput graviter vulneratus, inter curationem, dum ossa medici terebrare contendunt, expiravit: atque*

⁴⁷ *Ad Thermopylas bello confligit]* Sic veteres editi et MSS. aliquot a Gronovio inspecti: licet ipse vocem bello in sua editione omiserit.

⁴⁸ *Abstinentissimum virum egit]* Campanus, Andreas, et plerique codices tum Gronovii,

tum Hearnii, habent abstinentissimum se virum egit.

⁴⁹ *C. Vetilius]* Sic nominat hunc prætorem Appianus in Ibericis, et post eum Freinshemius, infra c. 25 et seqq. Vulgo hic, *M. Vitilium*.

in locum ejus frater minor Ptolemæus, qui Cyrenis regnabat, successit. Demetrius ob crudelitatem, quam per tormenta in suos exercebat, " a Diodoto quodam, uno ex subjectis, qui Alexandri filio, bimulo admodum, regnum adserebat, bello superatus, Seleuciam confugit. L. Mummius de Achæis triumphavit. signa ærea, marmoreaque, et tabulas pictas in triumpho tulit.

LIII.

Ap. Claudius consul Salassos, gentem Alpinam, domuit. Alter Pseudophilippus in Macedonia a L. Tremellio quæstore cum exercitu cæsus est. Q. Cæcilius Metellus proconsul Celtiberos cecidit. A Q. Fabio proconsule pars magna Lusitaniæ, expugnatæ aliquot urbibus, recepta est. C. Julius senator Græce res Romanas scribit.

LIV.

Q. Pompeius consul in Hispania " Terrestinos subegit. cum eisdem et Numantinis " pacem ab infirmitate fecit. Lustrum a censoribus conditum est. Censa civium capita trecenta viginti octo millia, quadringenta quadraginta duo. Quum Macedonum legati conquestum de D. Junio Silano prætore venissent, quod acceptis pecuniis provinciam spoliasset et senatus de querelis eorum vellet cognoscere; T. Manlius Torquatus, pater Silani, petiit, inpetravitque, ut sibi cognitio mandaretur: et, domi causa cognita, filium condemnavit, abdicavitque; ac ne funeri quidem ejus (quum suspendio vitam finisset) interfuit; sedensque domi potestatem consultantibus ex instituto fecit. Q. Fabius proconsul rebus in Hispania prospere gestis labem inposuit, pace cum Viriatho æquis conditionibus facta. Viriathus a proditoribus, consilio Servilii Cæpionis, interfectus est, et ab exercitu suo multum comploratus, ac nobiliter sepultus; vir durque magnus, et per quatuordecim annos, quibus cum Romanis bellum gessit, frequentius superior.

LV.

P. Cornelio Nasica, cui cognomen Serapion fuit ab inidente Curiatio tribuno plebis inpositum, et D. Junio Bruto consulibus

50 *A Diodoto quodam, uno ex subjectis]* Hoc nec satis Latine, nec proprie dictum est. Suspiciamus uno ex purpuratis. Frequens occurrit purpuratorum mentio in regum Macedonicorum aulis.

51 *Terrestinos]* Sic scribunt hoc nomen veteres editiones: nuperæ *Therrestinos*. Sed *Terminus*, *Termantia*, quæ duo ejusdem urbis nomina videntur apud Appianum in Ibericis,

Termes apud Plinium et alios, quæ eadem urbs est ac *Terminus* Appiani, sine aspiratione scribuntur.

52 *Pacem ab infirmitate fecit]* Sive hoc modo legas, sive, ut olim, ob infirmitatem, utrumque nugatorium merito videtur Gronovio: qui suspicatur, pacem a populo Romano infirmatam fecit; vel, pacem, improbane populo Romano, fecit.

delectum habentibus, in conspectu tironum res saluberrimi exempli facta est: nam C. Matienus accusatus est apud tribunos plebis, quod exercitum in Hispania deseruisset: damnatusque, sub furca diu virgis cæsus est, et sestertio nummo venit. Tribuni plebis, quia non inpetrarent, ut sibi denos, quos vellent, milites eximere liceret, consules in carcerem duci jusserunt. Junius Brutus consul in Hispania iis, qui sub Viriatho militaverant, agros et oppidum dedit, quod Valentia vocatum est. M. Popillius a Numantinis, " cum quibus pacem factam senatus irritam fieri censuerat, cum exercitu fusus fugatusque est. C. Hostilio Mancino consule sacrificante, pulli ex cavea evolaverunt. conscendenti deinde navim, ut in Hispaniam proficisceretur, accidit vox, Mane, Mancine: quæ auspicia tristia fuisse, eventu probatum est. Victus enim a Numantinis et castris exutus, quum spes nulla servandi exercitus esset, pacem cum eis fecit ignominiosam, quam ratam esse senatus vetuit. Triginta millia Romanorum a Numantinorum millibus quatuor victa erant. D. Junius Lusitaniam, triginta urbium expugnationibus, usque " ad occasum et oceanum perdomuit: et, quum " fluvium Oblivionem transire nollent milites, ereptum signifero signum ipse transtulit, et sic, ut transgrederentur, persuasit. Alexandri filius, rex Syriæ, decem annos admodum habens, a Diodoto, qui Tryphon cognominabatur, tutore suo, per fraudem occisus est; corruptis medicis, qui, eum calculi dolore consumi ad populum mentiti, dum secant, occiderunt.

LVI.

D. Junius Brutus in Hispania ulteriore feliciter adversus Gallæcos pugnavit. dissimili eventu M. Æmilius Lepidus proconsul adversus Vaccæos rem gessit, clademque similem Numantinae passus est. Ad exsolvendum Numantini fœderis religione populum, Mancinus, quum hujus rei auctor fuisset, deditus Numantinis, non est receptus. Lustrum a censoribus conditum est. " Censa sunt civium capita trecenta viginti tria millia. Fulvius Flaccus consul Vardæos in Illyrico subegit. M. Cosconius prætor in Thracia cum Scordiscis prospere pugnavit. Quum bellum Numantinum vitio ducum non sine pudore publico duraret, delatus est ultro Scipioni Africano a senatu populoque Romano consulatus: quem quum illi capere " ob legem, quæ vetabat,

53 Cum quibus pacem factam senatus irritam fieri censuerat] Sigonius immisit rō fieri: quod tamen abesse maluerimus, et revera ignorant Andreas et Campanus.

54 Ad Occasum et Oceanum] Andreas, Campanus, Hearnii codices, Sigonius omittunt rō Occasum et.

55 Fluvium Oblivionem] Legendum Oblivionis. Nam is fluvius, non Oblivio, sed Obliv-

vionis nominabatur. Is. Casaubonus ad Strab. l. III. p. 153.

56 Censa sunt] Sic plerique scripti et vett. editi. In vulgatis deest sunt. Sed et in numero civium censorum variant libri. Verum operæ pretium non videtur in his minutis tricis immorari.

57 Ob legem quæ vetabat quemquam iterum consulem fieri] Olim legebatur quemquam intra

quemquam iterum consulem fieri, non liceret, sicuti priori consulatu, legibus solutus est. Bellum servile, in Sicilia ortum, quum obprimi a prætoribus non potuisset, C. Fulvio consuli mandatum est. hujus belli initium fuit unus servus, natione Syrus; qui, contracta agrestium servorum manu, et solutis ergastulis, justus exercitus numerum inplevit. Cleon quoque, alter servus, ad septuaginta millia servorum contraxit; et, copiis junctis, "contra populum Romanum exercitumque ejus bellum sæpe gesserunt.

LVII.

Scipio Africanus Numantium obsedit, et corruptum licentia luxuriæque exercitum ad severissimam militiæ disciplinam revocavit. omnia deliciarum instrumenta recidit; duo millia scortorum a castris ejecit; militem quotidie in opere habuit, et triginta dierum frumentum "ad septenos vallos ferre cogebat. ægre propter onus incedenti dicebat, Quum gladio te vallare scieris, vallum ferre desinito. "Alii, scutum parvum habiliter ferenti, scutum amplius justo ferre jussit: "neque id se reprehendere, quando melius scuto, quam gladio, uteretur. Quem militem extra ordinem deprehendit, si Romanus esset, vitibus; si extraneus, "fustibus cecidit. Jumenta omnia, ne exonerarent militem, vendidit. Sæpe adversus eruptiones hostium feliciter pugnavit. Vaccæi obsessi, liberis conjugibusque trucidatis, ipsi se interemerunt. Scipio amplissima munera, missa sibi ab Antiocho rege Syriæ, quum celare aliis imperatoribus regum munera mos esset, pro tribunali accepturum se esse dixit, omniaque ea referre quæstorem in publicas tabulas jussit: ex iis se

decem annos iterum consulem. Trigam hanc verborum, intra decem annos, omitti jussit Sigonius, auctore vetere libro, cui adstipulatur Pithæus apud Hearnium, et Campanus. Sane decennalis intervalli mentio nihil huc attinet, quum inter utrumque Scipionis Æmiliani consulatum toti duodecim anni effluerint. Legem quæ vetabat quemquam bis consulem fieri, Pighius existimat latam esse primo anno tertii Punici belli. Certe Festus in voce *Pavimenta* refert verba quædam ex oratione M. Catonis, Ne quis consul bis fieret. Eandem orationem laudat quoque Priscianus. Hæc fere Sigonius in nota ad hunc locum. Vid. et Pighium ad annum 603.

58 *Contra populum Romanum exercitumque ejus*] Brevius et aptius duo scripti Grutero inspecti, Pithæus apud Hearnium, et Campanus, *adversus exercitum Romanum*.

59 *Ad septenos vallos*] Super, vel præter septenos vallos. Sigonius legi jusserat *ac*. Sed veterem lectionem ex suis libris Gronovius asseruit.

60 *Alii scutum parvum habiliter ferenti*]

Hæc lectio a Grutero prodita est. Nobis satis placeret ea quam monstrat apud Hearnium Pithæus; *alii scutum parum habiliter ferenti*. Nec nos offendit apud hunc epitomatores *alii . . . jussit*: quam locutionem Sanctius in Minerva l. II. c. 4, et ibi Perizonius summa vi tumentur, et Latinam esse contendunt. Quod etiamsi iis non concedatur in aurei ævi scriptoribus, apud posteriorem certe ætatem invaluisse negari non potest.

61 *Neque id se reprehendere*] Suspiciatur non immerito Gronovius aliquid hic excidisse, quod esset affine ei narratiunculæ quam ex Frontino habet Freinshemius infra c. 6, de milite ornatum elegantius scutum habente: quod se non reprehendere Scipio dixerit, quoniam ille melius scuto quam gladio uteretur.

62 *Virgis cecidit*] Virgæ enim inhonestius supplicium, et ideo a civium tergo remotum. Gronovius ex quibusdam libris edidit *fustibus cecidit*. Sed *fustuarium*, militare supplicium, usitatum fuit etiam in cives, etiam Ciceronis ævo, ut patet ex Phil. III. c. 6.

viris fortibus dona daturum. Quum undique Numantiam obsidione clausisset, et obsessos fame videret urgueri; hostes, qui pabulatum exierant, vetuit occidi; quod diceret, velocius eos absumturos, frumenti quod haberent, si plures fuissent.

LVIII.

Ti. Sempronius Gracchus tribunus plebis, quum legem agrariam ferret adversus voluntatem senatus et equestris ordinis, ne quis ex publico agro plus, quam " quingenta jugera, possideret, in eum furorem exarsit, ut M. Octavio collegæ, causam diversæ partis defendenti, potestatem lege lata abrogaret: " seque, et Gracchum fratrem, et Ap. Claudium socerum, triumviros ad dividendum agrum crearet. Promulgavit et aliam legem agrariam, " qua sibi latius agrum patefaceret, ut iidem triumviri judicarent, qua publicus ager, qua privatus esset. deinde, quum minus agri esset, quam quod dividi posset sine offensa etiam plebis, (quoniam eos ad cupiditatem " amplum modum sperandi incitaverat) legem se promulgaturum ostendit, ut iis, qui Sempronia lege agrum accipere deberent, pecunia, quæ regis Attali fuisset, divideretur. Hæredem autem populum Romanum reliquerat Attalus, rex Pergami, Eumenis filius. " Tot indignitatibus commotus graviter senatus, ante omnes " T. Annius consularis, qui, quum in senatu in Gracchum perorasset, raptus ab eo ad populum, delatusque plebi, rursus in eum pro rostris concionatus est. Quum iterum tribunus plebis creari vellet Gracchus, auctore P. Cornelio Nasica, in Capitolio ab optimatibus occisus est, ictus primum fragmentis subselliorum, et inter alios, qui in eadem seditione occisi erant, insepultus in flumen projectus. Res præterea in Sicilia vario eventu adversus fugitivos gestas continet.

LIX.

Numantini, fame coacti, ipsi se per vicem tradentes trucidaverunt. Captam urbem Scipio Africanus delevit, et de ea triumphavit.

63 *Quingenta jugera*] Certe emendatio Sigonii, nixa Plutarcho et Appiano. Nec dubium est quin Gracchus revocare voluerit legem Liciniam de modo agrorum, de qua Liv. agit libro VI. extremo: quæ quidem lex illum ipsum numerum quingentorum jugerum præfiniebat. Plerique libri, tum scripti, tum editi, habebant *decem jugera*: Campanus *centum*: Pithæus apud Hearnium *mille*.

64 *Seque et fratrem Caium*] Sic legi jussit Sigonius ex vet. lib. melius, ut nobis videtur, quam *seque et Gracchum fratrem*, quamvis pleraque librorum manus hoc præferat.

65 *Qua sibi latius agrum patefaceret*] Hæc

nobis paulo suspectiora sunt. Vid. infra c. 31, quem sensum ex iis exsculpere conetur Freinshemius.

66 *Amplum modum*] Amplum agri modum. Hæc vera est lectio, quam exhibent Andreas, Campanus, et scripti Gronovio inspecti. Quidam libri habent *ampla modo*.

67 *Tot indignitatibus*] Sic edidit Gronovius ex scriptis et vet. edit. quibus succinit Campanus. Quidam *indignationibus*.

68 *P. Mucius consul*] Libri omnes hic sunt mendosi. Plerique habent *C. Antonius*, alii *T. Annius*. Verum nomen consulis reposuit Sigonius.

vit, quartodecimo anno post Karthaginem deletam. P. Rupilius consul in Sicilia cum fugitivis debellavit. Aristonicus, regis Eumenis filius, Asiam occupavit; quum, testamento Attali regis legata populo Romano, libera esse deberet. Adversus eum P. Licinius Crassus consul, quum idem pontifex maximus esset, (quod numquam antea factum erat) extra Italiam profectus, prælio victus et occisus est. M. Perperna consul victum Aristonicum in deditionem accepit. Q. Pompeius et Q. Metellus, tunc primum uterque ex plebe facti censores, lustrum condiderunt. Censa sunt civium capita trecenta septemdecim millia, octingenta viginti tria, præter pupillos et viduas. Q. Metellus censor censuit, ut omnes cogerentur ducere uxores, liberorum creandorum causa, exstat oratio ejus, quam Augustus Cæsar, quum de maritandis ordinibus ageret,⁶⁰ velut in hæc tempora scriptam in senatu recitavit. C. Atinius Labeo tribunus plebis Q. Metellum censorem, a quo in senatu legendo præteritus erat, de saxo dejici jussit: quod ne fieret, ceteri tribuni plebis auxilio fuerunt. Quum Carbo tribunus plebis rogationem tulisset,⁷⁰ ut eundem tribunum plebis, quoties vellet, creare liceret; rogationem ejus P. Africanus gravissima oratione dissuasit; in qua dixit, Ti. Gracchum jure cæsum videri.⁷¹ Gracchus contra suasit rogationem:⁷² sed Scipio tenuit. Bella inter Antiochum Syriæ, et Phraatem Parthorum regem gesta, nec magis quietæ res Ægypti referuntur. Ptolemæus, Euergetes cognominatus, ob nimiam crudelitatem suis invisus, incensa a populo regia, clam⁷³ Cyprum profugit. et, quum sorori ejus Cleopatæ, quam (filia ejus virgine per vim compressa, atque in matrimonium ducta) repudiaverat, regnum a populo datum esset, infensus filium, quem ex illa habebat, Cypri occidit, caputque ejus et manus, et pedes matri misit. Seditiones a triumviris Fulvio Flacco, et C. Graccho, et C. Papirio Carbone, agro dividendo creatis, excitatæ: quibus quum P. Scipio Africanus adversaretur: fortisque ac validus de die domum se recepisset, mortuus in cubiculo inventus est. Suspecta fuit, tamquam ei venenum dedisset, Sempronia uxor, hinc maxime, quod soror esset Gracchorum; cum quibus similtas Africano fuerat. de morte tamen ejus nulla quæstio acta. Eo defuncto, seditiones triumvirales acrius exarserunt. C. Sempronius consul contra Japydas primo rem male gessit: mox victoria cladem acceptam emendavit virtute D. Junii Bruti, ejus, qui Lusitaniam subegerat.

60 *Velut in hæc tempora scriptam*] Ante Sigonium editi, velut eo tempore. Ille correxit ex vet. lib. cui adstipulatur Campanus. Recte in hæc tempora. Habetur enim ratio personæ Livii, qui Augusto æqualis fuit.

70 *Ut eundem tribunum plebis, quoties vellet, creari liceret*] Emendat Gronovius: ut eundem tribunum plebi, quoties vellet, creare liceret. Sane, ut vulgo legitur, rō vellet non potest referri nisi ad tribunum, quod absurdum est.

Creare habet Campanus.

71 *Gracchus contra*] Videtur excidiasse prænomen: C. Gracchus contra. GRONOVIVS.

72 *Sed Scipio tenuit*] Hoc quis dederit, incertum. Sed Andreas, Campanus, MSS. Hearnii, censuit. Vulgatæ lectionis sensus commodus est: tenuit propositum, vicit.

73 *Cyprum profugit*] Sic edidit Gronovius ex membranis. Vulgo in Cyprum. Campanus quoque emittit præpositionem.

LX.

L. Aurelius consul ⁷⁴ *rebellantes Sardos subegit.* ⁷⁵ *M. Fulvius Flaccus primus Transalpinos Ligures bello domuit, missus in auxilium Massiliensibus adversus Salluvios Gallos, qui fines Massiliensium populabantur. L. Opimius prætor Fregellanos qui defecerant, in deditionem accepit, Fregellas diruit. Pestilentia in Africa ab ingenti locustarum multitudine, et deinde necatarum strage, fuisse traditur. Lustrum a censoribus conditum est. Censa sunt civium capita trecenta nonaginta millia septingenta triginta sex. C. Gracchus, Tiberii frater, tribunus plebis, eloquentior quam frater, perniciosas aliquot leges tulit: inter quas frumentariam, ut* ⁷⁶ *semisse et triente frumentum plebi daretur: alteram legem agrariam, quam et frater ejus tulerat: tertiam, qua equestrem ordinem, tunc cum senatu consentientem, conrumperet:* ⁷⁷ *ut sexcenti ex equitibus in curiam sublegerentur: et quia illis temporibus trecenti tantum senatores erant, sexcenti equites trecentis senatoribus admiscerentur: id est, ut equester ordo bis tantum virium in senatu haberet. et, continuato in alterum annum tribunatu, legibus agrariis latis effecit, ut complures coloniae in Italia deducerentur, et una in solo diruta Karthaginis; quo, ipse triumvir creatus, coloniam deduxit. Præterea res a Q. Metello consule adversus Baliares gestas continet: quas Græci Gymnesias adpellant, quia æstatem nudi exigant:* ⁷⁸ *Baliares a teli missu adpellati, aut a Baleo, Herculis comite, ibi relicto tunc, quum Hercules ad Geryonem navigaret. Motus quoque Syriae referuntur, in quibus Cleopatra Demetrium virum suum et Seleucum filium, indignata quod, occiso patre ejus a se, injussu suo diadema sumsisset, interemit.*

LXI.

C. Sextius proconsul, victa Salluviorum gente, coloniam Aquas Sextias condidit, ⁷⁹ *ob aquarum copiam e calidis frigidisque fon-*

⁷⁴ *Rebellantes Sardos]* Hanc scripturam, quam Gronovius a Pighii conjectura profectam ait, tnetur Pithæus quoque apud Hearnium. Plerique MSS. *bellantes*.

⁷⁵ *M. Fulvius Flaccus primus omnium Transalpinos Ligures bello domuit]* At in Epit. XLVII. Q. Opimius consul Transalpinos Ligures . . . *subegisse* dicitur. Majus autem est *subegisse*, quam domuisse. Hæc observat Perizonius Animadv. Hist. c. 8. Legamus igitur hoc loco *Transalpinos Gallos*.

⁷⁶ *Semisse et triente]* Id est, dextante, sive decem assis partibus, quales duodecim totum assem æquant.

⁷⁷ *Ut sexcenti ex equitibus]* Rualdus, Anim-

adv. 26, in Plut. multis probat hoc tulisse C. Gracchum, ut judicia ab senatoribus ad Equites transferrentur: cetera quæ hic narrantur, vana et futilia esse. Non absurda Freinsheimii conjectura est, infra c. 66, hoc tentasse vel certe cogitasse Gracchum, quod narrat auctor epitomes, sed perficere non potuisse, atque adeo ad transferenda ad solos Equites judicia animum adjecisse.

⁷⁸ *Baliares a teli missu]* Nempe a verbo Græco βάλλειν.

⁷⁹ *Ob aquarum copiam]* Magis placeret cum Gronovio legere: *ab aquarum copia* . . . *atque a nomine suo ita appellatas.*

tibus, atque a nomine suo ita adpellatas. Cn. Domitius proconsul adversus Allobrogas ad oppidum Vindalium feliciter pugnavit. Quibus bellum inferendi causa fuit, quod Teutomatium, Saluviorum regem, fugientem recepissent, et omni ope juvissent; quodque Æduorum agros, sociorum populi Romani, vastassent. C. Gracchus, seditioso tribunatu facto, quum Aventinum quoque armata multitudine occupasset, a L. Opimio consule, ex senatusconsulto vocato ad arma populo, pulsus et occisus est; et cum eo Fulvius Flaccus consularis, socius ejusdem furoris. Q. Fabius Maximus consul, Paulli nepos, adversus Allobrogas et Bituitum, Arvernorum regem, feliciter pugnavit. Ex Bituiti exercitu cæsa millia hominum centum viginti. Ipse, quum ad satisfaciendum senatui Romam profectus esset, "Albam custodiendus datus est, quia contra pacem videbatur, ut in Galliam remitteretur. Decretum quoque est, ut Congentiatus, filius ejus, comprehensus Romam mitteretur. Allobroges in deditionem accepti. L. Opimius, accusatus apud populum a Q. Decio tribuno plebis, quod indemnatos cives in carcerem conjecisset, absolutus est.

LXII.

Q. Marcius consul "Stænos, gentem Alpinam, expugnavit. Micipsa, Numidarum rex, mortuus regnum tribus filiis reliquit, Adherbali, Hiempsali, et Jugurthæ fratris filio, quem adoptaverat. L. Cæcilius Metellus Dalmatas subegit. Jugurtha Hiempsalem fratrem bello petiit, quem victum occidit: Adherbalem regno expulit: "is a senatu restitutus est. L. Cæcilius Metellus, Cn. Domitius Ahenobarbus, censores, duos et triginta senatu moverunt. Præterea motus Syriæ regum continet.

LXIII.

Cato Porcius consul in Thracia male adversus Scordiscos pugnavit. Lustrum a censoribus conditum est. Censa sunt civium capita trecenta nonaginta quatuor millia, trecenta triginta sex. Æmilia, Licinia, Marcia, virgines Vestales, incesti damnatae sunt: idque incestum quemadmodum et commissum, et deprehensum, et vindicatum sit, refertur. Cimbri, gens vaga, populabundi in Illyricum venerunt: ab iis Papirius Carbo consul cum exercitu fusus est. Livius Drusus consul adversus Scordiscos, gentem a Gallis oriundam, in Thracia feliciter pugnavit.

80 *Albam custodiendus datus est*] Sic duo e MSS. Gronovii et Pithæus apud Hearnium. Atque id elegantius nobis visum est, quam quod vulgati præferunt, *Albæ*.

81 *Stænos*] Sic scribitur hoc nomen apud Strabonem, l. IV. p. 204, et apud Plinium,

l. III. c. 20. Pighius legi jubet *Stænos* ex marmoribus Capitolinis.

82 *Is a senatu restitutus est*] Sic edidit Gronovius ex aliquot MSS. quibus assentitur Campanus. Vulgo qui a senatu.

LXIV.

Adherbal, bello petitus a Jugurtha, et in oppido Cirta obsesus, contra denunciationem senatus ab eo occisus est. Ob hoc ipsi Jugurthæ bellum indictum: idque Calpurnius Bestia consul gerere jussus, pacem cum Jugurtha injussu populi et senatus fecit. Jugurtha, fide publica evocatus ad indicandos auctores consiliorum suorum, quod multos pecunia in senatu corrupisse dicebatur, Romam venit: et, propter cædem, admissam in regulum quemdam, nomine Massivam, "qui regnum ejus populo Romano invisi adfectabat, Romæ interfectum, quum periclitaretur, caussam capitis dicere jussus, clam profugit, et, cedens urbe, fertur dixisse: O urbem venalem, et cito perituram, si emptorem invenerit! A. Postumius legatus "infeliciter prælio adversus Jugurtham gesto pacem quoque adjecit ignominiosam, quam non esse servandam senatus censuit.

LXV.

Q. Cæcilius Metellus consul duobus præliis Jugurtham fudit, totamque Numidiam vastavit. M. Junius Silanus consul adversus Cimbros infeliciter pugnavit. legatis Cimbrorum "sedem et agros, in quibus consisterent, postulantes senatus negavit. M. Minucius proconsul adversus Thracas prospere pugnavit. L. Cassius consul a Tigurinis Gallis, pago Helvetiorum, qui a civitate secesserant, in finibus Allobrogum cum exercitu cæsus est. milites, qui ex ea clade superaverunt, obsidibus datis, et dimidia rerum omnium parte, ut incolumes dimitterentur, cum hostibus pacti sunt.

LXVI.

Jugurtha, pulsus a C. Mario Numidia, auxilio Bocchi, Maurorum regis, adjutus est: et, cæsis prælio Bocchi quoque copiis, nolente Boccho bellum infeliciter susceptum diutius sustinere, vinctus ab eo et Mario traditus est: in qua re præcipua opera L. Cornelii Sullæ, quæstoris Marii, fuit.

LXVII.

M. Aurelius Scaurus, legatus consulis, a Cimbris fuso exer-

83 Qui regnum ejus . . . appetebat] Aliquot MSS. Gronovio inspecti, et Pithæus apud Hearnium pro *appetebat* substituunt *adfectabat*: quod verbum magis proprium videtur.

84 Infeliciter prælio . . . gesto pacem quoque adjecit] Sic legi jussit Sigonius, cui assentitur

Pithæus. Plerique libri inter *ra gesto* et *pacem* inserunt verbum *confixit*, quod plane otiosum est.

85 Sedem et agros in quibus considerent] Aliquot MSS. tum Hearnii, tum Gronovii, Andreas, Campanus, in quibus consisterent.

citu, captus est : et, quum, " in consilium ab iis evocatus, detereret eos, ne Alpes transirent Italiam petaturi, eo quod diceret, Romanos vinci non posse, " a Boiorige rege, feroci juvene, occisus est. Ab iisdem hostibus Cn. Manlius consul et Q. Servilius Cæpio proconsul, victi prælio castrisque binis exuti sunt. militum millia octoginta occisa. calonum et lizarum quadraginta. " Secundum populi Romani jussionem, Cæpionis, cujus temeritate clades accepta erat, damnati bona publicata sunt, primi post regem Tarquinium; imperiumque ei abrogatum. In triumpho C. Marii ductus ante currum ejus Jugurtha cum duobus filiis, et in carcere necatus est. Marius triumphali veste in senatum venit, quod nemo ante eum fecerat : eique propter Cimbrici belli metum continuatus per complures annos magistratus est. Secundo et tertio absens consul creatus, quartum consulatum dissimulanter captans consecutus est. Cn. Domitius pontifex maximus populi suffragio creatus est. Cimbri, vastatis omnibus, quæ inter Rhodanum et Pyrenæum sunt, per saltum in Hispaniam transgressi, ibique multa loca populati, a Celtiberis fugati sunt : reversique in Galliam, " bellicosus se Teutonis junxerunt.

LXVIII.

M. Antonius prætor in Ciliciam maritimos prædones persecutus est. C. Marius consul summa vi obpugnata a Teutonis et Ambronibus castra defendit. duobus deinde præliis circa Aquas Sextias eos hostes delevit, in quibus cæsa traduntur hostium ducenta millia, capta nonaginta. Marius absens quintum consul creatus est. triumphum oblatum, donec et Cimbrosceretur, distulit. Cimbri, repulso ab Alpibus fugatoque Q. Catulo proconsule, qui fauces Alpium obsederat, et ad flumen Athesim castellum editum insederat, reliqueratque, " quum, virtute sua

86 *In consilium . . . evocatus]* Multo melius Pithæus apud Hearnium, *advocatus*.

87 *A Boiorige]* Conjectura Freinsheimii a Gronovio probata. Prius legebatur: *a Bolo rege*. Edidimus *feroci*, quemadmodum Campanus et Andreas, et libri Hearnii habent, non *feroce*, ut nunc vulgo editi.

88 *Secundum populi Romani jussionem]* Hæc non immerito inepta Gronovio visa sunt. Ille ex MSS. vestigiis legit: *Octoginta millia militum occisa, calonum ac lizarum quadraginta, secundum Arausionem. Cæpionis*, etc. Sane in illa regione res gesta est: et favet Pithæus quoque apud Hearnium, *secundum aprausionem*.

89 *Bellicosus se Teutonis junxerunt]* *Bellicosus* hic frigidum est, ut et *belli causa*, quod substituit Schefferus. Libri et vett. edd. fere *imbellicosus*. Gronovius conjicit, *Ambronibus se*

et Teutonis *conjunxerunt*. Certe in Epit. sequenti Ambrones et Teutoni simul castra Marii oppugnasse memorantur.

90 *Quum virtute sua expliciti]* Vett. editiones et plerique MSS. *explicata*. Mutavit Sigonius, et intelligit Cimbrosc obsidione quasi Catuli liberatos. Verum Cimbri tum victores non explicabantur periculo, sed ultro periculum ac terrorem Romanis inferebant. Membranz quædam Gronovio inspectæ longe aliam lectionem exhibent: *Cimbri, repulso ab Alpibus fugatoque Q. Catulo proconsule, qui fauces Alpium obsidebat, flumen Athesim transgressi castellum editum, quod insederat, ut reliquerat, effecerunt. quem tamen virtute sua explicita fugientem proconsulem exercitumque consecutus est. In Italiam quum deinde trajecissent, junctis ejusdem Catuli copiis*, etc. Hæc, inquit Gronovius, videntur meliora vulgatis, modo

expliciti, fugientem proconsulem exercitumque consecuti, in Italiam trajecissent, junctis ejusdem Catuli et C. Marii exercitibus, praelio victi sunt ab eis: in quo caesa traduntur hostium centum quadraginta millia, capta sexaginta. ⁹¹ Marius, totius civitatis consensu exceptus, pro duobus triumphis, qui obferebantur, uno contentus fuit. Primores civitatis, qui aliquamdiu ut novo homini, ad tantos honores evecto, inviderant, conservatam ab eo rempublicam fatebantur. Publicius Malleolus, matre occisa, primus insutus culeo, in mare praecipitatus est. Ancilia cum strepitu mota esse, antequam Cimbricum bellum consummaretur, referuntur. Bella praeterea inter Syriae reges gesta continet.

LXIX.

L. Appuleius Saturninus, adjuvante C. Mario, et per milites occiso A. Nonio competitore, tribunus plebis per vim creatus, non minus violenter tribunatum, quam petierat, gessit; et, quum legem agrariam per vim tulisset, Metello Numidico, ⁹² eo quod in eam non juraverat, diem dixit: qui quum a bonis civibus defenderetur, ne caussa certaminum esset, in exsilium voluntarium Rhodum profectus est: ⁹³ ibique legendo et audiendis magnis viris avocabatur. Profecto C. Marius, seditionis auctor, qui sextum consulatum per tribus sparsa pecunia emerat, aqua et igni interdixit. Idem Appuleius Saturninus tribunus plebis C. Memmium ⁹⁴ candidatum consulatus, quem maxime adversarium actionibus suis timebat, occidit. quibus rebus concitato senatu, (in cujus causam et C. Marius, homo varii et mutabilis ingenii consiliique semper secundum fortunam, transierat, quum eum tueri minime posset) obpressus armis cum Glaucia praetore, et aliis ejusdem furoris sociis, ⁹⁵ bello quodam interfectus est. Q. Caelius Metellus ab exsilio, ingenti totius civitatis favore, reductus est. M'. Aquilius proconsul in Sicilia bellum servile excitatum confecit.

scribas relinqueret, et illa, quem tamen, sic corrigas et suppleas: qui tamen in castello fuerunt, virtute sua expliciti fugientem proconsulem exercitumque consecuti sunt. Digna memoria virtus, de qua vid. c. 50 hujus libri.

91 *Marius totius civitatis consensu exceptus*] Videtur hic aliquid desiderari, quale esset summo cum honore, vel ingenti gratulatione.

92 *Eo quod in eam non juraverat*] MSS. Gronovii, qui in eam non juraverat: elegantius.

93 *Ibique legendo et audiendis magnis viris vacabat*] Plerique MSS. et vett. editi habent vel advocabat, vel advocabatur. Unde Gronovius edendum credidit advocabatur. Verbum proprium, inquit, de iis qui aut a sensu rerum adversarum, aut gravantibus alioqui negotiis

animum avertunt, eique levando dant operam. Utatur, qui voluerit. Nobis videtur simplicius vacabat, quod vulgati tenent.

94 *Candidatum consulatus*] Ante Sigonium vulgati adjiciebant *petitorem*: quam vocem ille ex vet. libro, cui Campanus assentitur, delevit, sed tamen revocandam esse Gronovius existimavit. Nobis nihil necesse visum est otiosum nomen inculcare.

95 *A Rabirio quodam*] Conjectura Sigonii. Libri, et vett. editi, *bello quodam*. Freinsheimius, *telo quodam*. Cicero pro Rabirio, c. 11, *Scavae Servo Q. Crotonis, qui occidit L. Saturninum, libertas data est*. Unde posses legere, *Scava quodam*, vel *a Servo quodam*. GRONOVIVS.

LXX.

Quum *M. Aquilius* de pecuniis repetundis causam diceret, ipse iudices rogare noluit. *M. Antonius*, qui pro eo perorabat, tunicam a pectore ejus discidit, ut honestas cicatrices ostenderet; quibus conspectis, indubitanter absolutus est. *Cicero* ejus rei solus auctor. *T. Didius* proconsul adversus Celtiberos feliciter pugnavit. *Ptolemæus*, Cyrenarum rex, cui cognomentum *Apioni* fuit, mortuus hæredem populum Romanum reliquit, et ejus regni civitates senatus liberas esse jussit. *Ariobarzanes* in regnum Cappadociæ a *L. Cornelio Sulla* reductus est. *Parthorum* legati, a rege *Arsace* missi, venerunt ad *Sullam*, "ut amicitiam populi Romani peterent. *P. Rutilius*, vir summæ innocentiae, quoniam legatus " *Q. Mucii* proconsulis a publicanorum injuriis Asiam defenderat, invisus equestri ordini, penes quem judicia erant, repetundarum damnatus, in exilium missus est. " *C. Sentius* prætor contra *Thracas* infeliciter pugnavit. Senatus, quam impotentiam equestris ordinis in judiciis exercendis ferre nollet, omni vi niti cæpit, ut ad se judicia transferrentur, sustinente causam ejus *M. Livio Druso* tribuno plebis: qui, ut vires sibi acquireret, perniciose spe largitionum plebem concitavit. Præterea motus Syriæ regum continet.

LXXI.

M. Livius Drusus, tribunus plebis, ut majoribus viribus senatus causam susceptam tueretur, socios et Italicos populos " spe civitatis Romanæ sollicitavit: iisque adjuvantibus, per vim legibus agrariis frumentariisque latis, judiciariam quoque pertulit; ut æqua parte judicia penes senatum et equestrem ordinem essent. Quum deinde promissa sociis civitas præstari non posset, irati Italici defectionem agitare cæperunt. ' Eorum coitus, conjurationesque, et orationes in conciliis principum referuntur. propter quæ *Livius Drusus*, invisus etiam senatui factus, velut socialis belli auctor, incertum a quo, domi occisus est.

96 *Ut amicitiam populi Romani peterent*] Andreas, Campanus, et Hearnii codex, a populo Romano.

97 *Q. Mucii proconsulis*] Conjectura Sigonii, testimonio Asconii nixa. Vid. et infra capp. 10 et 11 hujus libri. Antea legebatur hoc loco, *C. Marci*.

98 *C. Geminius prætor*] Sic Andreas et turba editorum ante Sigonium. Ille reposuit *C. Sentius*: et ei Gronovius assensus est. Sed quum

hæc emendatio haud satis cum historia quadrare videatur, ut probabimus in not. ad c. 17 hujus libri, revocavimus eam lectionem quam Sigonius mutaverat: eo quidem magis, quod Freinshemius illam agnoscit c. 56.

99 *Spe civitatis Romanæ sollicitavit*] Haud fortasse spernendum quod habet Campanus, is *spem civitatis*.

1 *Coitus*] Magis placeret *coitiones*: quæ vox in hujusmodi rebus valde propria est.

LXXII.

Italici populi defecerunt, Picentes, Vestini, Marsi, Peligni, Marrucini, Samnites, Lucani, initio belli a Picentibus moto. Q. Servilius proconsul in oppido Asculo cum omnibus civibus Romanis, qui in eo oppido erant, occisus est. saga populus sumsit. Ser. Galba, a Lucanis comprehensus, unius feminae opera, ad quam devertebatur, captivitate exemptus est. Æsernia et Alba coloniae ab Italicis obsessae sunt. Auxilia deinde Latini nominis externarumque gentium missa populo Romano, et expeditiones invicem expugnationesque urbium referuntur.

LXXIII.

L. Julius Cæsar consul male adversus Samnites pugnavit. Nola colonia in potestatem Samnitium venit cum L. Postumio prætore, qui ab iis interfectus est. Complures populi ad hostes defecerunt. Quum P. Rutilius consul male adversus hostes Marsos pugnasset, et in prælio cecidisset, C. Marius, legatus ejus, meliore eventu cum hostibus conflixit. Ser. Sulpicius Pelignos prælio fudit. Q. Cæpio, legatus Rutilii, quum obsessus prospere in hostes erupisset, et ob eum successum æquatum ei cum C. Mario esset imperium, temerarius factus, et circumventus insidiis, fuso exercitu cecidit. L. Julius Cæsar consul feliciter adversus Samnites pugnavit. ob eam victoriam Romæ saga posita sunt. et, ut varia belli fortuna esset, Æsernia colonia cum M. Marcello in potestatem Samnitium venit. Sed C. Marius prælio Marsos fudit, ¹ Herio Asinio, prætore Marrucinorum, occiso. C. Cæcilius in Gallia Transalpina Salluvios rebellantes vicit.

LXXIV.

Cn. Pompeius Picentes prælio fudit, et obsedit : propter quam victoriam Romæ prætextæ et alia magistratum insignia sumta sunt. C. Marius cum Marsis dubio eventu pugnavit. Libertini tum primum militare cæperunt. A. Plotius legatus Umbros, ² L. Porcius prætor Marsos, quum uterque populus defecisset, prælio vicerunt. Nicomedes in Bithyniæ, Ariobarzanes in Cappadociæ regna reducti sunt. Cn. Pompeius consul Marsos acie

² *Herio Asinio*] Sic edi jussit hoc nomen Gronovius ex Velleio et Appiano. Antea, *Hirno*, vel *Hirnio Asinio*.

³ *L. Porcius prætor Marsos*] Ea quæ sequuntur, quum uterque populus defecisset, probant in voce *Marsos* hic esse mendum. Non

enim tum primum deficere cæperunt Marsi : sed omnium primi rebellionis signum sustulerant. Lege ex Floro et Orosio *Etruscos*, quos Appianus auctor est, non initio belli, sed suscepto et gesto magna ex parte bello, defecisse.

vicit. Quum ære alieno obpressa esset civitas, ⁴ *A. Sempronius Asellio* prætor, quoniam secundum debitores jus dicebat, ab iis, qui fœnerabantur, in foro occisus est. Præterea incursiones *Thracum* in *Macedoniam* populationesque continet.

LXXV.

A. Postumius Albinus legatus, quum classi præesset, infamis crimine proditoris, ab exercitu suo interfectus est. *L. Cornelius Sulla* legatus *Samnites* prælio vicit, et bina castra eorum expugnavit. *Cn. Pompeius Vestinos* in deditionem accepit. *L. Porcius consul*, rebus prospere gestis, fusisque aliquoties *Marsis*, dum castra eorum expugnat, cecidit. ea res hostibus victoriam ejus prælii dedit. *Cosconius* et *Luceius Samnites* acie vicerunt, *Marium Egnatium*, nobilissimum hostium ducem, occiderunt, compluraque eorum oppida in deditionem acceperunt. *L. Sulla Hirpinos* domuit, *Samnites* multis præliis fudit, aliquot populos recepit: quantisque raro quisquam alius ante consulatum rebus gestis, ad petitionem consulatus *Romam* est profectus.

LXXVI.

A. Gabinius legatus, rebus adversus *Lucanos* prospere gestis, et plurimis oppidis expugnatis, in obsidione castrorum hostilium cecidit. *Sulpicius* legatus *Marrucinos* cecidit, totamque eam regionem recepit. *Cn. Pompeius proconsul Vestinos* et *Pelignos* in deditionem accepit. *Marsi* quoque, a *L. Murena*, et ⁵ *Cæcilio Pinna* legatis aliquot præliis fracti, pacem petierunt. *Asculum* a *Cn. Pompeio* captum est, cæsis et a *Mam. Emilio* legato *Italicis*. *Silo Pompædus*, dux *Marsorum*, ⁶ auctor hujus rei, in prælio cecidit. *Ariobarzanes Cappadociæ*, *Nicomedes Bithyniæ* regno a *Mithridate Ponti* rege pulsus est. Præterea incursiones *Thracum* in *Macedoniam* populationesque continet.

LXXVII.

Quum *P. Sulpicius tribunus plebis*, auctore *C. Mario*, perniciosas leges promulgasset, ut exsules revocarentur, et novi cives libertinique distribuerentur in tribus, et ut *Marius* adversus *Mithridatem Ponti* regem dux crearetur, et adversantibus consulibus *Q. Pompeio* et *L. Sullæ* vim intulisset, ⁷ occiso *Q. Pom-*

⁴ *A. Sempronius Asellio*] Magna pars librorum, *Asellus*. Sigonius emendavit ex Appiano, Valerio Maximo, etc. Campanus veram lectionem hic servat, *Asellio*.

⁵ *Cæcilio Pio*] Sic edidit Sigonius; quam lectionem firmat Gronovius ex Velleio, l. II. c. 15.

Libri habent *Cæcilio Pinna*. Vid. infra, c. 2.

⁶ Auctor hujus rei] Imo hujus belli.

⁷ Occiso *Q. Pompeio*] Sic dedit ex conjectura Sigonius, quum prius-legeretur occisusque *Pompeio*. Assentitur Sigonio Pithæus apud Hearnium

peio consulis filio, genero Sullæ; L. Sulla consui cum exercitu in urbem venit, et adversus factionem Sulpicii et Marii in ipsa urbe pugnavit, eamque expulit. ⁸ ex qua duodecim a senatu hostes, inter quos ⁹ C. Marius pater et filius, judicati sunt. P. Sulpicius, quum in quadam villa lateret, indicio servi sui re-tractus et occisus est. servus, ¹⁰ ut præmium promissum indici haberet, ¹¹ manumissus, et ob scelus proditi domini de saxo de-jectus est. C. Marius filius in Africam trajecit. C. Marius pater, quum in paludibus Minturnensium lateret, extractus est ab oppidanis: et, quum missus ad occidendum eum servus, natione Gallus, majestate tanti viri perterritus recessisset, ¹² inpositus publice in navim delatus est in Africam. L. Sulla civitatis statum ordinavit: exinde colonias deduxit. Q. Pompeius consul, ad accipiendum a Cn. Pompeio proconsule exercitum profectus, consilio ejus occisus est. Mithridates, Ponti rex, Bithynia et Cappadocia occupatis, et pulso Aquillio legato, Phrygiam, pro- vinciam populi Romani, cum ingenti exercitu intravit.

LXXVIII.

Mithridates Asiam occupavit: Q. Oppium proconsulem, item Aquillium legatum, in vincula conjecit: jussuque ejus, quidquid civium Romanorum in Asia fuit, uno die trucidatum est. Urbem Rhodum, quæ sola in fide permanserat, obpugnavit, et aliquot præliis navalibus victus recessit. Archelaus, præfectus regis, in Græciam cum exercitu venit; Athenas occupavit. Præterea ¹³ trepidationem urbium insularumque, aliis ad Mithridatem, aliis ad populum Romanum civitates suas trahentibus, continet.

LXXIX.

L. Cornelius Cinna, quum perniciosas leges ¹⁴ per vim atque arma ferret, pulsus urbe a Cn. Octavio collega, ¹⁵ cum sex tribunis plebis: imperioque ei abrogato, corruptum Ap. Claudii exercitum

8 Ex qua] Hoc quoque debetur Sigonio. Firmant Pithæus apud Hearnium, et Campanus. Reliqui, ex quo.

9 C. Marius pater et filius] Magis placeret Gronovio, Caii Marii pater et filius.

10 Ut præmium promissum indici] Ita Gronovius. Sigonius ex vetere libro, promissum indicii. Reliqui, promissi indicii.

11 Manumissus est, et . . . de saxo dejectus est] Alterutrum ex illis est vacat. Prius ignorant duo e MSS. Gronovii et Pithæus apud Hearnium: posterius, Campanus.

12 Impositus publicæ navi] Non minus placeret publice in navim, quomodo Pithæus et Sigonius apud Hearnium volunt: a quibus non longe abit Andreas, qui exhibet publice in navi.

13 Trepidationem] Unus e MSS. Gronovii cum Campano, trepidationes.

14 Per vim atque arma] Dux postremæ voces adjunctæ sunt a Sigonio, ex vet., ut ipse ait, lib. Sed earum hic nullus est usus: nec eas agnoscunt Campanus, Andreas, et magna pars librorum.

15 Cum sex tribunis plebis] Hoc quoque a Sigonio est, cui assentitur apud Hearnium Pithæus. Antea, cum Sextio tribuno plebis. Campanus, cum Sexto Publico tribuno plebis. Non tam constat nobis, quomodo legendum sit, quam Sigonianam lectionem vitiosam esse. Appianus enim libro primo Civil. testis est majorem partem tribunorum plebis cum Octavio sensisse.

in potestatem suam redegit, et bellum urbi intulit, arcessito C. Mario ex Africa cum aliis exsulibus: in quo bello duo fratres, alter ex Pompeii exercitu, alter ex Cinnae, ignorantes concurrerunt: et, quum victor spoliaret occisum, agnito fratre, ingenti lamentatione edita, rogo ei exstructo, ipse supra rogam se transfodit, et eodem igni consumtus est. ¹⁶ Et quum obprimi inter initia potuissent, Cn. Pompeii fraude, qui, utramque partem fovendo, vires Cinnae dedit, nec nisi profligatis optimatum rebus auxilium tulit, et consulis segnitie confirmati Cinna et Marius quatuor exercitibus, ¹⁷ ex quibus duo Q. Sertorio et Carboni dati sunt, urbem circumsederunt. Ostiam coloniam Marius expugnavit, et crudeliter diripuit.

LXXX.

Italicis populis a senatu civitas data est. Samnites, qui soli arma retinebant, Cinnae et Mario se conjunxerunt. ab iis Plautius cum exercitu cæsus est. Cinna et Marius cum Carbone et Sertorio Janiculum occupaverunt, et fugati ab Octavio consule recesserunt. Marius Antium, et Ariciam, et Lanuvium colonias devastavit. Quum nulla spes esset optimatibus resistendi propter segnitiam et perfidiam et ducum et militum, qui corrupti aut pugnare nolebant, aut ad diversas partes transibant, Cinna et Marius in urbem recepti sunt: qui, velut captam, eam cædibus et rapinis vastarunt, Cn. Octavio consule occiso, et omnibus adversæ partis nobilibus trucidatis, inter quos M. Antonio eloquentissimo viro, ¹⁸ L. et C. Cæsare, quorum capita in rostris posita sunt. Crassus filius ab equitibus Fimbriæ occisus. pater Crassus, ne quid indignum virtute sua pateretur, gladio se transfixit. Et citra ulla comitia consules in sequentem annum se ipsos renunciaverunt: eodemque die, quo magistratum inierant, Marius Sex. Licinium senatorem de saxo dejici jussit; editisque multis sceleribus, Idibus Januariis decessit: vir, cujus si examinentur cum virtutibus vitia, haud facile sit dictu, utrum bello melior, an pace perniciosior fuerit. adeo, quam rempublicam armatus servavit, eam primo togatus omni genere fraudis, postremo armis hostiliter evertit.

LXXXI.

L. Sulla Athenas, quas Archelaus, præfectus Mithridatis, occuparat, circumsegit, et cum magno labore expugnavit. urbi libertatem, et civibus, quæ habuerant, reddidit. Magnesia, quæ

¹⁶ Et quum obprimi inter initia potuissent] Sic dedimus auctore uno ex MSS. Gronovii, ut referatur verbum ad id quod sequitur, confirmati Cinna et Marius. Vulgo potuisset.

¹⁷ Quorum duo] Complures MSS. et Campanus, ex quibus duo.

¹⁸ L. et C. Cæsare] Lege cum Gronovio, L. et C. Cæsaribus.

sola in Asia civitas in fide manserat, summa virtute adversus Mithridatem defensa est. Præterea Thracum in Macedonia continet gesta.

LXXXII.

Sulla copias regis, quæ, Macedonia occupata, in Thessaliam venerant, prælio vicit, cæsis hostium centum millibus, et castris quoque expugnatis. Renovato deinde bello, iterum exercitum regis fudit ac delevit. Archelaus cum classe regia Sullæ se tradidit. L. Valerius Flaccus consul, collega Cinnæ, missus ut Sullæ succederet, propter avaritiam invisus exercitui suo, a C. Fimbria legato ipsius, ultimæ audaciæ homine, occisus est, et imperium ad Fimbriam translatum. Præterea expugnatae in Asia urbes a Mithridate, et crudeliter direpta provincia, incursionisque Thracum in Macedoniam, referuntur.

LXXXIII.

C. Fimbria in Asia, fuis prælio aliquot præfectis Mithridatis, urbem Pergamum cepit, obsessumque regem, non multum abfuit, quin caperet. Urbem Ilion, quæ se potestati Sullæ reservabat, expugnavit ac delevit, et magnam partem Asiæ recepit. Sulla multis præliis Thrakas cecidit. Quum L. Cinna et Cn. Papirius Carbo, ab se ipsis consules per biennium creati, bellum contra Sullam pararent, effectum est per L. Valerium Flaccum principem senatus, qui orationem in senatu habuit, et per eos, qui concordiae studebant, ut legati ad Sullam de pace mitterentur. Cinna ab exercitu suo, quem invitum cogebat naves conscendere, et adversus Sullam proficisci, interfectus est. Consulatum Carbo solus gessit. Sulla, quum in Asiam trajecisset, pacem cum Mithridate fecit; ¹⁹ ita ut is cederet provinciis Asia, Bithynia, Cappadocia. Fimbria, desertus ab exercitu, qui ad Sullam transierat, ipse se percussit: inpetravitque de servo suo, præbens cervicem, ut se occideret.

LXXXIV.

Sulla legatis, qui a senatu missi erant, futurum se in potestate senatus respondit, si cives, qui pulsati a Cinna ad se confugerant, restituerentur. quæ conditio quam justa senatui videretur, per Carbonem factionemque ejus, cui bellum videbatur utilius, ne

¹⁹ Ita ut is cederet Asia, Bithynia, Cappadocia] Omnes libri et veteres editi ante rō Asia habent provinciis: qua in voce aliquid vitii est, quum Bithynia et Cappadocia non essent tunc

provinciæ Romanæ, sed regna. Legamus cum Sigonio in Commentar. in Fastos ad annum 669, ita ut is cederet provincia Asia, Bithynia, Cappadocia:

conveniret, effectum est. Idem Carbo, quum ab omnibus oppidis Italiae coloniisque obsides exigere vellet, ut fidem eorum contra Sullam obligaret, consensu senatus prohibitus est. ²⁰ Novis civibus senatusconsulto suffragium datum est. Q. Metellus Pius, qui partes optimatum secutus erat, quum in Africa bellum moliretur, a C. Fabio prætore pulsus est: senatusque consultum per factionem Carbonis et Marianarum partium factum est, ut omnes ubique exercitus dimitterentur. Libertini in quinque et triginta tribus distributi sunt. Præterea belli adparatum, quod contra Sullam excitabatur, continet.

LXXXV.

Sulla in Italiam cum exercitu trajecit, ²¹ missisque legatis, qui de pace agerent, a consule C. Norbano violatis, eundem Norbanum prælio vicit. Et quum L. Scipionis alterius consulis, cum quo per omnia id egerat, ut pacem jungeret, nec potuerat, castra obpugnaturus esset, universus exercitus consulis, sollicitatus per emissos a Sulla milites, signa ad Sullam transtulit. Scipio, quum occidi posset, dimissus est. Cn. Pompeius, Cn. F. ejus, qui Asculum ceperat, conscripto voluntariorum exercitu, cum tribus legionibus ad Sullam venerat; ad quem se nobilitas omnis conferebat, ita ut deserta urbe ad castra veniretur. Præterea expeditiones per totam Italiam utriusque partis ducum referuntur.

LXXXVI.

Quum C. Marius, C. Marii filius, consul ante annos viginti per vim creatus esset, C. Fabius in Africa propter crudelitatem et avaritiam in prætorio suo vivus exustus est. L. Philippus legatus Sullæ Sardiniam, Q. Antonio prætore pulso et occiso, occupavit. Sulla cum Italicis populis, ne timeretur ab iis, velut erepturus civitatem ²² et suffragii jus nuper datum, fœdus percussit. Idemque, ex fiducia jam certæ victoriæ, litigatores, a quibus adibatur, vadimonia Romam differre jussit, quum a parte diversa urbs adhuc teneretur. L. Damasippus prætor, ex voluntate C. Marii consulis quum senatum contraxisset, omnem, quæ

²⁰ *Novis civibus senatusconsulto suffragium datum est]* Hic profecto aliquid peccavit vel librariorum manus, vel ipse epitomes auctor. Italis enim cum civitate jus quoque suffragii datum esse constat. Sed fortasse hujus senatusconsulti hæc mens fuerat, ut quod a tribuno plebis Sulpicio institutum, mox a Sulla rescissum fuerat, renovaretur et confirmaretur, nempe, ut novi cives in quinque et triginta tribus distribuerentur.

²¹ *Missisque legatis, qui de pace agerent, a consule C. Norbano violatis]* Sustulimus, auc-

tore Campano, particulam et ante a consule. Sensus quippe est: legatis qui a Sylla missi erant, a consule violatis. Aliam hic et majoris momenti emendationem fecit Sigonius. Plerique editi et libri habebant a cons. Cn. Carbone et C. Norbano: quod contra historię fidem erat. Neque enim Carbo hoc anno consul fuit. Certissimam Sigonii conjecturam firmant Pithæus apud Hearnium, et Campanus, qui habet a consule Cn. Norbano.

²² *Et suffragii jus nuper datum]* Vid. not. 20 ad epit. LXXXIV. supra.

in urbe erat, nobilitatem trucidavit. ex cujus numero Q. Mucius Scaevola pontifex maximus fugiens in vestibulo ædis Vestæ occisus est. Præterea bellum a L. Murena adversus Mithridatem in Asia renovatum continet.

LXXXVII.

Sulla C. Marium, exercitu ejus fuso delectoque ad Sacriportum, in oppido Præneste obsedit. urbem Romam ex inimicorum manibus recepit. Marium erumpere tentantem repulit. Præterea res a legatis ejus, eadem ubique fortuna partium, gestas continet.

LXXXVIII.

Sulla Carbonem²³ exercitu ejus fuso ad Clusium, ad Faventiam Fidentiamque cæso, Italia expulit: cum Samnitibus, qui soli ex Italicis populis nondum arma posuerant, juxta urbem Romanam ante portam Collinam debellavit: recuperataque republica, pulcherrimam victoriam crudelitate, quanta in nullo hominum fuit, inquinavit. Octo millia²⁴ deditorum²⁵ in villa publica trucidavit: tabulam proscriptionis posuit: urbem ac totam Italiam cædibus replevit: inter quas omnes Prænestinos inermes concidi jussit: Marium, senatorii ordinis virum, cruribus brachiisque fractis, auribus præsectis, et effossis oculis, necavit. C. Marius, Præneste obsessus²⁶ a Lucretio Ofella, Sullanarum partium viro, quum per cuniculum captaret evadere, septus ab exercitu,²⁷ mortem sibi conscivit. id est, in ipso cuniculo, quum sentiret se evadere non posse, cum Pontio Telesino, fugæ comite, stricto utrimque gladio, concurrat: quem quum occidisset, ipse saucius inpetravat a servo, ut se occideret.

LXXXIX.

²⁸ M. Brutus a Cn. Papirio Carbone, qui Cossuram adpulerat, missus nave piscatoria Lilybeum, ut exploraret, an ibi Pompeius esset, et ²⁹ circumventus a navibus, quas Pompeius miserat, ³⁰ in

²³ *Exercitu ejus fuso ad Clusium]* Inseruit Gronovius ex aliquot MSS. *ro fuso.*

²⁴ *Deditorum]* Magis placeret cum Pithæo apud Hearnium legere *dedititiorum.*

²⁵ *In villa publica]* Egregia Sigonii correctio, nixa auctoribus Augustino de Civ. Dei, III. 28, et Val. Max. IX. 2. Antea in *via.*

²⁶ *A Lucretio Ofella]* Sic plane Campanus, et apud Hearnium Pithæus. Reliqui *Asella.*

²⁷ *Mortem sibi conscivit: id est]* Gronovius duas ultimas voces adjecit ex quibusdam scriptis. Nos libenter assentiremur Sigonio hæc omnia delenti, ita ut legatur: *septus ab exer-*

citu, in ipso cuniculo.

²⁸ *L. Brutus]* Sic olim legebatur. Sigonius dedit *M. Brutus*, eique obsecuti sunt editores. Sed hunc Brutum credimus cum Pighio non alium esse, quam L. Brutum Damasippum prætorem hujus anni, qui Carboni conjunctus memoratur libro sup. capp. 3 et 4.

²⁹ *Circumventus a navibus]* Vocula *a* in Gronovianis editionibus male omissa fuerat: sed in vetustioribus omnibus reperitur.

³⁰ *In se mucrone verso . . . incubuit]* Magis placeret cum Gronovio legere *mucroni.*

se mucrone verso, ad transtrum navis obnixus corporis pondere, incubuit. Cn. Pompeius, in Siciliam cum imperio a senatu missus, Cn. Carbonem, qui flens muliebriter mortem tulit, captum occidit. ³¹ *Sulla, dictator factus, quod nemo umquam fecerat, cum fascibus viginti quatuor processit.* ³² *Rebus novis reipublicæ statum confirmavit, tribunorum plebis potestatem minuit, et omne jus legum ferendarum ademit. Pontificum augurumque collegium ampliavit, ut essent quindecim; senatum ex equestri ordine supplevit: proscriptorum liberis jus petendorum honorum eripuit, et bona eorum vendidit;* ³³ *ex quibus plurima primo rapuit.* ³⁴ *redactum est sestertium ter millies quingenties. Q. Lucretium Ofellam, consulatum adversus voluntatem suam petere ausum, jussit occidi in foro: et, quum hoc indigne ferret populus Romanus, concione advocata, se jussisse dixit. Cn. Pompeius in Africa Cn. Domitium proscriptum et Hiarbam, regem Numidiæ, bellum molientes, victos occidit; et, quatuor et viginti annos natus, adhuc eques Romanus, quod nulli contigerat, ex Africa triumphavit.* ³⁵ *Cn. Norbanus consularis proscriptus, in urbe Rhodo quum comprehenderetur, ipse se occidit. Mutilus, unus ex proscriptis, clam capite adoperto* ³⁶ *ad posticas ædes Bastiæ uxoris quum accessisset, admissus non est, quia illum proscriptum diceret, itaque se transfodit, et sanguine suo fores uxoris respersit.* ³⁷ *Sulla Nolam in Samnio recepit.* ³⁸ *quadraginta septem legiones in agros captos deduxit, et eos iis divisit. Volaterras, quod oppidum adhuc in armis erat, obsessum, in deditionem accepit. Mitylenæ quoque in Asia, quæ sola urbs post victum Mithridatem arma retinebat, expugnata dirutæque sunt.*

XC.

Sulla decessit, honosque ei a senatu habitus est, ut in campo Martio sepeliretur. M. Æmilius Lepidus, quum acta Sullæ tentaret rescindere, bellum excitavit: et a Q. Catulo collega Italia pulsus est: et in Sardinia, frustra bellum molitus, periit. M. Brutus, qui Cisalpinam Galliam obtinebat, a Cn. Pompeio occisus

31 *Sulla . . . quod nemo unquam fecerat, cum fascibus viginti quatuor processit]* Solitum hoc dictatoribus, ut testantur Plut. in Fabio, Polyb. l. III. c. 87. Itaque vel erravit epitomes auctor, vel aliquod hic vitium est.

32 *Rebus novis reipublicæ statum confirmavit]* Sine ulla dubitatione assentimur Gronovio emendenti *legibus novis*.

33 *Ex quibus plurima primo rapuit]* Offendit rō primo. Nec opitulatur Gronovius, dum ex aliquot codd. affert *plurima præmia*, interpretaturque *prædas*. Fortasse aliquid intercidit, ut Sulla dictus fuerit plurima primo rapuisse, deinde cetera in publicum redegissee.

34 *Redactum est sestertium ter millies quingenties]* Marcæ argenti 1,367,187, uncie 4.

35 *C. Norbanus]* Vulgo Cn. Sed ex Fastis Capitolinis, reliquisque omnibus veterum monumentis, C. reponendum esse Sigonius monet, cui assentitur apud Hearnium Pithæus.

36 *Ad posticas ædes]* Ante Sigonium legabatur *ad posticum ædis*. Ille in vet. lib. reperit *ad posticias ædes*. Nec aliter Pithæus. Notum est *ædem* non dici de privata et profana domo.

37 *Sulla Nolam in Samnio]* Non tam in Samnio, quam a Samnitibus qui invaserant. Supra Epit. l. LXXIII. GRONOVIVS.

38 *Quadraginta septem legiones]* Imo *tres et viginti*, si Appiano fides: et hoc verisimilius per se videtur.

est. ³⁹ Q. Sertorius proscriptus in ulteriore Hispania ingens bellum excitavit. ⁴⁰ L. Manlius proconsul et ⁴¹ M. Domitius legatus ⁴² ab Herculeio quæstore prælio victi sunt. Præterea res a P. Servilio proconsule adversus Cilicas gestas continet.

XCI.

Cn. Pompeius, ⁴³ quum adhuc eques esset, cum imperio consulari adversus Sertorium missus est. Sertorius aliquot urbes expugnavit, plurimasque civitates in potestatem suam redegit. Ap. Claudius proconsul Thracas pluribus præliis vicit. Q. Metellus proconsul L. Herculeium, quæstorem Sertorii, cum exercitu cecidit.

XCII.

Cn. Pompeius dubio eventu cum Sertorio pugnavit, ita ut singula ex utraque parte cornua vicerint. Q. Metellus Sertorium et Perpernam cum duobus exercitibus prælio fudit : cujus victoriae partem cupiens ferre Pompeius parum prospere pugnavit. ⁴⁴ Obsessus deinde Cluniæ Sertorius, adsiduis eruptionibus non leviora damna obsidentibus intulit. Præterea ab Curione proconsule in Thracia res gestas adversus Dardanos, et Q. Sertorii multa crudelia in suos facta continet ; qui plurimos ex amicis et secum proscriptis, crimine proditoris insimulatos, occidit.

XCIII.

P. Servilius proconsul in Cilicia Isauros domuit, et aliquot urbes piratarum expugnavit. Nicomedes, Bithyniæ rex, moriens populum Romanum fecit hæredem, regnumque ejus in provinciæ formam redactum est. Mithridates, fœdere cum Sertorio icto, bellum populo Romano intulit. Adparatus deinde regiarum copiarum pedestrium navaliumque : et, occupata Bithynia, M. Aurelius Cotta consul ad Chalcedonem prælio a rege victus est. ⁴⁵ resque a Pompeio et Metello adversus Sertorium gestas con-

³⁹ Q. Sertorius] Unus e MSS. Gronovii ante hæc verba inserit : Q. Sertorii viri bellicosissimi gesta referuntur : itidemque alius, nisi quod bellacissimi habet pro bellicosissimi.

⁴⁰ L. Manlius] Sic scribendum esse hoc nomen monuit Sigonius ex Oroasio et Eutropio. Vulgo hic L. Manlius.

⁴¹ M. Domitius] Imo L. Domitius, ex Plut. et Eutropio.

⁴² Ab Herculeio] Alias Hirtuleio.

⁴³ Quum adhuc equester esset] Sic dedit Sigonius ex quibusdam veteribus libris, quum prius editi haberent quæstor esset. Idem op-

time probat Pompeium tunc temporis quæstorem non fuisse, imo nunquam hunc magistratum gessisse. Sed dubitamus an equester pro equite dici possit : cujus rei nullum nobis suppetit exemplum. Itaque mallems legere : quum adhuc eques Rom. esset.

⁴⁴ Obsessus . . . Cluniæ] Ante Gronovium editi habebant Calagurii. Mutavit ille, et e vestigiis MSS. eruit nomen Cluniæ.

⁴⁵ Resque a Pompeio et Metello adversus Sertorium gestas continet] Hic habemus emendationem Sigonii, qui priorum editionum omnino vitiosam lectionem ex vet. lib. correxit,

tinēt; qui omnibus belli militiæque artibus par fuit. quos etiam, ab obsidione Calagurris oppidi depulsos, coëgit diversas regiones petere, Metellum ulteriorem Hispaniam, Pompeium Galliam.

XCIV.

“ L. Licinius Lucullus consul adversus Mithridatem equestribus præliis feliciter pugnavit, et expeditiones aliquot prosperas fecit, poscentesque pugnam milites a seditione inhibuit. Deiotarus, Gallogræciæ tetrarches, “ præfectos Mithridatis, bellum in Phrygia moventes, cecidit. Præterea res a Cn. Pompeio in Hispania contra Sertorium prospere gestas continet.

XCV.

C. Curio proconsul Dardanos in Thracia domuit. Quatuor et septuaginta gladiatores Capuæ ex ludo Lentuli profugerunt: et, “ congregata servitiorum ergastulorumque multitudine, Crixo et Spartaco ducibus bello excitato, Claudium Pulchrum legatum et “ P. Varenum prætorem prælio vicerunt. L. Lucullus proconsul ad Cyzicum urbem exercitum Mithridatis fame ferroque delevit; pulsumque Bithynia regem, variis belli ac naufragiorum casibus fractum, coëgit in Pontum profugere.

XCVI.

Q. Arrius prætor Crixum, fugitivorum ducem, cum viginti millibus hominum cecidit. “ Cn. Lentulus consul male adversus Spartacum pugnavit. Ab eodem L. Gellius consul et Q. Arrius prætor acie victi sunt. Sertorius “ a M'. Antonio, et M. Perperna, et aliis conjuratis in convivio interfectus est, octavo ducatus sui anno: magnus dux, et adversus duos imperatores, Pompeium et Metellum, sæpe par, “ vel frequentius victor: ad ultimum desertus et proditus. “ Imperium partium ad Marcum

adjiciens ex conjectura duas postremas voces.

46 *L. Licinius Lucullus*] Nomen et prænomen Luculli, et infra prænomen Pompeii ex MSS. suis addenda duxit Gronovius.

47 *Præfectos Mithridatis*] Hoc debetur Sigonio. Antea *præfectus*, contra historiæ fidem.

48 *Congregata servitiorum ergastulorumque multitudine*] Sic edidit Gronovius ex suis MSS. Vulgo *servorum ergastulorumque*. Sed non spernendum id fortasse, quod, teste Sigonio, Claudius Puteanus in MSS. legisse se affirmat: *servorum ex ergastulis*.

49 *P. Varenum*] Sigonius ex Appiano et Frontino legendum putat *P. Varinium*.

50 *Cn. Lentulus*] Suum huic consuli præ-

nomen restituit Sigonius, ex consensu auctorum omnium. Antea *C. Lentulus*.

51 *A Manio Antonio*] Vid. not. 53, infra.

52 *Vel frequentius superior*] Olim, ut frequentius. Sigonius ex vet. lib. dedit *vel*. Mallemus et.

53 *Imperium . . . ad Marcum translatum est*] Ante Sigonium editi habebant *ad Marium*: quod erat contra historiæ fidem, ex qua constat, Sertorio occiso, Perpernam imperium invasisse. Bene ergo Sigonius ex vetere libro emendavit *ad Marcum*. At inde sequitur vitiose quoque olim cusos habuisse a *M. Antonio*. Si enim Antonio et Perpernae idem prænomen *Marcus* fuisset, non constaret hoc loco ad utrum

translatum est: quem Cn. Pompeius victum captumque interfecit, ac recepit Hispanias decimo fere anno, quam cœptum erat bellum. C. Cassius proconsul et Cn. Manlius prætor male adversus Spartacum pugnaverunt: idque bellum M. Crasso prætori mandatum est.

XCVII.

M. Crassus prætor primum cum parte fugitivorum, quæ ex Gallis Germanisque constabat, feliciter pugnavit, cæsis hostium triginta quinque millibus, et duce eorum "Granico. "Cum Spartaco deinde bellavit, cæsis cum ipso millibus sexaginta. M. Antonius prætor bellum adversus Cretenses, parum prospere susceptum, morte sua finivit. M. Lucullus proconsul Thracas subegit. L. Lucullus in Ponto adversus Mithridatem feliciter pugnavit, cæsis hostium "amplius quam sexaginta millibus. "M. Crassus et Cn. Pompeius consules facti (sed Pompeius, antequam quæsturam gereret, ex equite Romano) tribunitiam potestatem restituerunt. Judicia quoque "per L. Aurelium Cottam prætorem ad equites Romanos translata sunt. Mithridates, desperatione rerum suarum coactus, ad Tigranem Armeniæ regem confugit.

XCVIII.

Machares, filius Mithridatis, Bospori rex, ab L. Lucullo in amicitiam receptus est. Cn. Lentulus et L. Gellius censores asperam censuram egerunt, quatuor et sexaginta senatu motis: a quibus, lustro condito, censa sunt civium capita quadringenta quinquaginta millia. L. Metellus prætor "in Sicilia adversus piratas prospere rem gessit. Templum Jovis in Capitolio, quod incendio consumptum ac resectum erat, a Q. Catulo dedicatum est. L. Lucullus in Armenia Mithridatem et Tigranem, et ingentes utriusque regis copias, pluribus præliis fudit. Q. Me-

eorum imperium devenisset. Ideo Sigonius edi jussit a Manio Antonio.

54 *Granico*] In quibusdam Gronovii MSS. legitur *Ganico*. Plutarchus *Cannicium* vocat, Frontinus *Gannichum*.

55 *Cum Spartaco dein debellavit*] Sic legendum esse ipsa res monstrat, nulla prorsus mutatione, quum vulgo editi habeant *deinde bellavit*.

56 *Amplius quam*] Unus e Gronovii MSS. non agnoscit ultimam vocem, quæ nec necessaria est.

57 *M. Crassus et Cn. Pompeius consules facti* (*Pompeius*) Vetus lectio erat, *consules facti sunt sicut Pompeius*, vel *facti sic Pompeius*. Unde Sigonius mancā esse orationem existimaverat,

legendumque: *consules facti, ut Crassus ex prætura, sic Pompeius*. Gronovius delendum potius aliquid, quam infulciendum judicavit, formavitque hanc lectionem quam secuti sumus.

58 *Per L. Aurelium Cottam*] Prænomen hujus prætoris ex Asconio mutavit Sigonius, quum olim hic legeretur *per M. Aurelium*. Ceterum lex ab eo lata de judiciis minus accurate ab epitomes concinnatore exhibetur. Ea enim communicabat judicia inter tres ordines, senatum, equites, et tribunos ærarios. Vid. infra c. 38 hujus libri.

59 *In Sicilia*] Hoc debetur Sigonio, quum prius legeretur *in Cilicia*. Hanc emendationem veram esse facile intelliget lector ex c. 29 hujus libri.

tellus proconsul, bello sibi adversus Cretenses mandato, Cydoniam urbem obsedit. C. Triarius, legatus Luculli, adversus Mithridatem parum prospere pugnavit. Lucillum, ne persequeretur Mithridatem ac Tigranem, summamque victoriæ inponeret, seditio militum tenuit, quia sequi volebant : id est, quia ⁶⁰ legiones Valerianæ, inpleta a se stipendia dicentes, Lucillum reliquerunt.

XCIX.

Q. Metellus proconsul Gnosson, et Lyctum, et Cydoniam, et alias plurimas urbes expugnavit. L. Roscius tribunus plebis legem tulit, ut equitibus Romanis in theatro quatuordecim gradus proximi adsignarentur. Cn. Pompeius, lege ad populum lata, persequi piratas jussus, qui commercium annonæ intercluserant, intra quadragesimum diem toto mari eos expulit ; belloque cum iis in Cilicia confecto, acceptis in deditionem piratis agros et urbes dedit. Præterea res gestas a Q. Metello adversus Cretenses continet : et epistolas Metelli et Cn. Pompeii in vicem missas. Queritur Metellus, ⁶¹ gloriam sibi rerum gestarum a Pompeio præripi, qui in Cretam miserit legatum suum ad accipiendas urbium deditiones. Pompeius rationem reddit, hoc se facere debuisse.

C.

C. Manilius tribunus plebis magna indignatione nobilitatis legem tulit, ut Pompeio Mithridaticum bellum mandaretur. ⁶² Concio ejus bona. Q. Metellus, perdomitis Cretensibus, liberæ in id tempus insulæ leges dedit. Cn. Pompeius, ad gerendum bellum adversus Mithridatem profectus, cum rege Parthorum Phraate amicitiam renovavit, equestri prælio Mithridatem vicit. Præterea bellum inter Phraatem Parthorum regem, et Tigranem Armeniorum, ac deinde inter Tigranem filium patremque gestum, continet.

CI.

Cn. Pompeius Mithridatem, nocturno prælio victum, coëgit Bosporon profugere. Tigranem in deditionem accepit, eique, ademptis Syria, Phœnice, Cilicia, regnum Armeniæ restituit.

⁶⁰ *Legiones Valerianæ, quæ]* Sic habuit vetus liber Sigonii, atque hæc lectio expeditissima est. Gronoviana et Dujatiana editiones carent *τῇ* quæ.

⁶¹ *Gloriam rerum ab se gestarum a Pompeio præteriri]* Vulgo hic legitur *a Pompeio sublatam præteriri*. Sed testatur Gronovius penultimam vocem abesse ab aliquot MSS. Itaque eam ut supervacuum et inelegantem resecui-

mus. Manifestum est mendum in verbo præteriri. Pro eo idem Gronovius subjicit *intercipi*. Sed quum duo codices habeant *gloriam sibi rerum*, totus hic locus videtur potius sic formandus : *gloriam sibi rerum gestarum a Pompeio præripi*.

⁶² *Concio ejus bona]* Hic suspicamur aliquid esse vitii. Sed parvi res est.

Conjuratio eorum, qui in petitione consulatus ambitus damnati erant, facta de interficiendis consulibus, obpressa est. Cn. Pompeius, quum Mithridatem persequeretur, in ultimas ignotasque gentes penetravit. Iberos Albanosque, qui transitum non dabant, prælio vicit. Præterea fugam Mithridatis per Colchos, Heniochosque, et res ab eo in Bosporo gestas continet.

CII.

Cn. Pompeius in provinciæ formam Pontum redegit. Pharnaces, filius Mithridatis, bellum patri intulit. Ab eo Mithridates, obsessus in regia, quum veneno sumto parum profecisset ad mortem, a milite Gallo, nomine ⁶³ Bitæto, a quo, ut adjuvaret se, petierat, interfectus est. Cn. Pompeius Judæos subegit: fanum eorum in Hierosolyma, inviolatum ad id tempus, cepit. L. Catilina, bis repulsam in petitione consulatus passus, cum Lentulo prætore, et Cethego, et pluribus aliis, conjuravit de cæde consulum et senatus, incendiis urbis, et opprimenda republica; exercitu quoque in Etruria comparato. Ea conjuratio industria M. Tullii Ciceronis eruta est. Catilina urbe pulso, de reliquis conjuratis supplicium sumtum est.

CIII.

Catilina a C. Antonio proconsule cum exercitu cæsus est. P. Clodius accusatus, "quod in habitu muliebri in sacrarium, in quod virum intrare nefas est, intrasset, et uxorem ⁶⁴ maximi pontificis stuprasset, absolutus est. ⁶⁵ C. Pontinius prætor Allobrogas, qui rebellaverant, ad Solonem domuit. P. Clodius ad plebem transiit. C. Cæsar Lusitanos subegit: eoque consulatus candidato, et captante rempublicam invadere, conspiratio inter tres principes civitatis facta est, Cn. Pompeium, M. Crassum, C. Cæsarem. Leges agrariæ a Cæsare consule cum magna contentione, invito senatu, et altero consule M. Bibulo, latæ sunt. C. Antonius proconsul in Thracia parum prospere rem gessit. M. Cicero, lege a P. Clodio tribuno plebis lata, quod indemnatos cives necavisset, in exilium missus est. Cæsar, in provinciam Galliam profectus, Helvetios, vagam gentem, domuit: quæ,

⁶³ Bituito] Ante Sigonium hic legebatur Bithoco. Ille edi jussit Bitæto, quia apud Appianum vocatur hic Gallus Bithocog. Sed Gallicum nomen est Bituitus, quomodo Freinshemius expressit, infra c. 55.

⁶⁴ Quod . . . intrasset: quumque uxorem] Hæc verborum structura non immerito displicuit Gronovio: qui proinde, quum reperiret in quibusdam MSS. Quod . . . cum intrasset et uxorem, copulativam tollit; ita ut legi debeat: Quod . . . quum intrasset, uxorem maximi ponti-

ficis stupravisset.

⁶⁵ Maximi pontificis] Hoc debetur Sigonio. Antea Metelli pontificis. Sed omnis historia testatur ad Cæsaris uxorem Pompeiam totum hoc negotium attinuisse.

⁶⁶ C. Pontinius] Varie hoc nomen scribitur, Pontinus, Pontinius, Pomptinus. At in prænomine nulla dubitatio est. Ubique apud Ciceronem, apud Sallustium C. vocatur, non Cn. quomodo hactenus hoc loco legebatur.

sedem quærens, ⁶⁷ per provinciam Cæsaris Narbonem iter facere volebat. Præterea situm Galliarum continet. ⁶⁸ Pompeius de liberis Mithridatis, Tigrane, et Tigranis filio, triumphavit: Magnusque a tota concione consalutatus est.

CIV.

Prima pars libri situm Germaniæ moresque continet. C. Cæsar, quum adversus Germanos, qui Ariovisto duce in Galliam transcenderant, exercitum duceret, rogatus ab Æduis et Sequanis, quorum ager possidebatur, trepidationem militum, propter metum novorum hostium ortam, adlocutione exercitus inhibuit, et victos prælio Germanos Gallia expulit. M. Cicero, Pompeio inter alios orante, et ⁶⁹ T. Annio Milone tribuno plebis agente, ingenti gaudio senatus ac totius Italiæ, ab exilio reductus est. Cn. Pompeio per quinquennium annonæ cura mandata est. Cæsar Ambianos, Suessiones, Veromanduos, Atrebates, Belgarum populos, quorum ingens multitudo erat, prælio victos in deditionem accepit: ac deinde ⁷⁰ contra Nervios unius civitatis cum magno discrimine pugnavit, eamque gentem delevit; quæ bellum gessit, donec ex sexaginta millibus armatorum ⁷¹ trecenti superessent: ex sexcentis senatoribus tres tantum evaderent. Lege lata de redigenda in provinciæ formam Cypro, et publicanda pecunia regia, ⁷² M. Catoni administratio ejus rei mandata est. Ptolemæus, Ægypti rex, ob injurias, quas patiebatur a suis, regno pulsus, Romam venit. C. Cæsar Venetos, gentem oceano junctam, navali prælio vicit. Præterea res a legatis ejus eadem fortuna gestas continet.

CV.

Quum ⁷³ C. Catonis tribuni plebis intercessionibus comitia tollerentur, senatus vestem mutavit. M. Cato in petitione præturæ, prælato Vatinio, repulsam tulit. idem, quum legem inpe-

67 *Per provinciam Cæsaris Narbonem iter facere]* Gronovius pro *Narbonem* legi jubet *Narbonensem*.

68 *Pompeius de liberis Mithridatis]* Sigonius multis disputat, hæc suo loco posita non esse, propterea quod constat Pompeium Pisone et Messala Coss. triumphasse, antequam cum Cæsare et Crasso societatem iniret, tertio anno ante Pisonis et Gabinii consulatum et exilium Ciceronis, et Cæsaris in Galliam adventum. Jam vero Gronovius in historia quoque vitium esse observat. Cur enim de liberis potius Mithridatis, quam de Mithridate ipso triumphasse Pompeius dicitur? Triumphavit Pompeius de Mithridate et Tigrane regibus, ductis ante currum liberis Mithridatis, et Tigranis filio

Tigrane.

69 *T. Annio Milone tribuno plebis agente]* Ultimam vocem adjecit ex conjectura Sigonius. Pompeius, qui erat privatus, orabat: Milo tribunus plebis, agere debuit, ut revera fecit, non orare tantum.

70 *Contra Nervios, unam harum civitatum]* Magis arridet, quod subjicit Gronovius, *unam horum, nempe Belgarum, civitatem*.

71 *Trecenti superessent]* Quingentos Cæsar superfuisse scribit.

72 *M. Catoni]* Male plerique editi, *C. Catoni*.

73 *C. Catonis]* Proba Sigonii emendatio. Antea, *M. Catonis*.

diret, qua ⁷⁴ provinciae consulibus in quinquennium, Pompeio Hispaniae, Crasso Syria et Parthicum bellum, Caesari Gallia et Germania dabantur, a C. Trebonio tribuno plebis, legis auctore in vincula ductus est. A. Gabinius proconsul Ptolemæum reduxit in regnum Aegypti, ejecto Archelao, quem sibi regem adsciverant. Caesar, ⁷⁵ victis Germanis in Gallia caesisque, Rhenum transcendit, et proximam partem Germaniae domuit: ac deinde oceano in Britanniam, primo parum prospere tempestatibus adversis, trajecit; ⁷⁶ iterum parum felicius: magnaeque multitudine hostium caesa, aliquam partem insulae in potestatem redegit.

CVI.

Julia Caesaris filia, Pompeii uxor, decessit: honosque ei a populo habitus est, ut in campo Martio sepeliretur. Gallorum aliquot populi, ⁷⁷ Ambiorige duce Eburonum, defecerunt: a quibus Cotta et ⁷⁸ Titurius, legati Caesaris, circumventi insidiis, cum exercitu, cui praeerant, caesi sunt. et quum aliarum quoque legionum castra oppugnata magno labore defensa essent, ⁷⁹ interque eos, qui in Nerviiis praeerat, Q. Cicero, ab ipso Caesare hostes praelio fusi sunt. M. Crassus, bellum Parthis inlaturus, Euphratem fluvium transiit, victusque praelio, in quo et filius ejus cecidit, quum reliquias exercitus in collem recepisset, evocatus in colloquium ab hostibus, velut de pace acturis, quorum dux erat Surenas, comprehensus, et, ne quid vivus pateretur, repugnans interfectus est.

CVII.

C. Caesar, Treviris in Gallia victis, iterum in Germaniam transiit: nulloque ibi hoste invento, reversus in Galliam, Eburones et alias civitates, quae conspiraverant, vicit, et Ambiorigem in fuga persecutus est. P. Clodii, a T. Annio Milone, candidato consulatus, Appia via ad Bovillas occisi, corpus plebs in curia cremavit. Quum seditiones inter candidatos consulatus Hypsaem, Scipionem, et Milonem essent, qui armis ac vi contende-

74 Provinciae consulibus] Idem Sigonius recte pro consulares reposuit consulibus.

75 Victis Germanis et in Gallia caesis] Magis placet unius MS. a Gronovio inspecti scriptura: victis Germanis in Gallia caesisque.

76 Iterum parum felicius] Dele rō parum ex superiore versiculo inculcatum. GRONOVIVS.

77 Ambiorige duce Eburonum] Hic aliquid deesse manifestum est. Gronovius reponit, Ambiorige duce, rege Eburonum.

78 Titurius] Hoc debetur Sigonio. Vetus-
tius cusi habebant, T. Aurunculeius: Sigonii
codices, T. Veturius. Verum nomen ille revo-

cavit ex Caesare.

79 Interque eos, qui in Nerviiis praeerat, Q. Cicero] Primo, nihil est in iis quae praecedunt, quo referatur rō eos. Itaque lege cum Gronovio vel superius aliorum quoque legatorum pro aliarum quoque legionum, vel hic interque ea quibus . . . praeerat Q. Cicero. Secundo, quum in plerisque editis legeretur qui in Treviris praeerat, edi jussimus in Nerviiis, obsecuti Jac. Gronovio, qui ita habuisse antiquitus cusos docet: et de ipsa re constat ex Caesaris ipsius Comment. l. V.

bant; ad comprimendas eas ⁸⁰ Cn. Pompeius legatus a senatu consul tertium factus est, absens et solus, quod nulli alii umquam contigit. Quæstione decreta de morte P. Clodii, Milo iudicio damnatus in exilium actus est. ⁸¹ Lex lata est, ut ratio absentis Cæsaris in petitione consulatus haberetur, invito et contradicente M. Catone. Præterea res gestas a C. Cæsare adversus Gallos, qui prope universi, Vercingentorige Arverno duce, defecerunt, et laboriosas obsidiones urbium continet: inter quas Avarici Biturigum, et Gergoviæ Arvernorum.

CVIII.

C. Cæsar Gallos ad Alesiam vicit, omnesque Galliæ civitates, quæ in armis fuerant, in deditionem accepit. C. Cassius, quæstor M. Crassi, Parthos, qui in Syriam transcenderant, cecidit. In petitione consulatus M. Cato repulsam tulit, creatis consulibus Ser. Sulpicio, M. Marcello. C. Cæsar Bellovacos cum aliis Gallorum populis domuit. Præterea contentiones inter consules de successore C. Cæsari mittendo, agente in senatu M. Marcello consule, ut Cæsar ad petitionem consulatus veniret, quum is lege lata ⁸² in id tempus consulatus provincias obtinere deberet, resque a M. Bibulo in Syria gestas continet.

CIX.

Causæ civilium armorum et initia referuntur, contentionesque de successore C. Cæsari mittendo, quum se dimissurum exercitus negaret, ⁸³ nisi a Pompeio dimitterentur. Et C. Curionis tribuni plebis ⁸⁴ primum adversus Cæsarem, dein pro Cæsare actiones continet. Quum senatusconsultum factum esset, ut successor Cæsari mitteretur, M. Antonio et Q. Cassio tribunis plebis, quoniam intercessionibus id senatusconsultum inpediebant, urbe pulsus, mandatum est a senatu consulibus et Cn. Pompeio, ut viderent, ne quid respublica detrimenti caperet. C. Cæsar, bello inimicos persecuturus, cum exercitu in Italiam venit: Corfinium cum L. Domitio et ⁸⁵ L. Lentulo cepit, eosque dimisit. Cn. Pompeium ceterosque partium ejus Italia expulit.

80 Cn. Pompeius legatus a senatu] Vitium esse in voce legatus, manifestum est. Suspiratur Gronovius, rogatus.

81 Lex lata est] Hoc debetur Sigonio, qui reposuit verbum in hac re proprium lata, pro dicta, vel data, quomodo libri sive editi, sive scripti habebant.

82 In id tempus consulatus] Merito delet rō id Gronovius.

83 Nisi a Pompeio] Melius: nisi et a Pom-

pelo. GRONOVIVS.

84 Primum adversus Cæsarem, dein pro Cæsare actiones] Hanc lectionem Sigonius concinnavit ad historiarum fidem. Ipse inveniebat in libris: Primum adversum Cæsarem de populo Romano Cæsare actiones.

85 P. Lentulo] Male vulgatæ editiones L. Lentulo. Is enim est P. Lentulus Spinther, qui consul Ciceronem in patriam restituerat. Vid. infra c. 65.

CX.

C. Cæsar Massiliam, quæ portas ipsi clauserat, obsedit: et, relictis in obsidione urbis ejus legatis, C. Trebonio et D. Bruto, profectus in Hispaniam, L. Afranium et M. Petreium, legatos Cn. Pompeii, cum septem legionibus ad Ilerdam in deditionem accepit, omnesque incolumes dimisit, Varrone quoque legato Pompeii cum exercitu in potestatem suam redacto. Gaditanis civitatem dedit. Massilienses, duobus navalibus præliis victi, post longam obsidionem potestati Cæsaris se permiserunt. C. Antonius, legatus Cæsaris, male contra Pompeianos in Illyrico rebus gestis, captus est. In quo bello Opitergini Transpadani, Cæsaris auxiliares, rate sua ab hostilibus navibus clausa, potius, quam in potestatem hostium venirent, inter se concurrentes obcubuerunt. C. Curio, legatus Cæsaris in Africa, quum prospere⁸⁶ adversus Varum, Pompeianarum partium ducem, pugnasset, a Juba rege Mauritaniæ cum exercitu cæsus est. C. Cæsar in Græciam trajecit.

CXI.

⁸⁷ *M. Cælius Rufus prætor, quum seditiones in urbe concitaret, novarum tabularum spe plebe sollicitata, abrogato magistratu pulsus urbe, Miloni exsuli, qui fugitivorum exercitum contraxerat, se conjunxit. uterque, quum bellum molirentur, interfecti sunt. Cleopatra, Ægypti regina, a Ptolemæo fratre regno pulsa est. Propter⁸⁸ Q. Cassii prætoris avaritiam crudelitatemque Cordubenses in Hispania⁸⁹ cum duabus Varianis legionibus a partibus Cæsaris desciverunt. Cn. Pompeius, ad Dyrrachium obsessus a Cæsare, et, præsidiis ejus cum magna clade diversæ partis expugnatis, obsidione liberatus, translato in Thesaliæ bello, apud Pharsaliæ acie victus est. Cicero in castris remansit, vir nihil minus quam ad bella natus; omnibusque adversarum partium, qui se potestati victoris permiserunt, Cæsar ignovit.*

CXII.

Trepidatio victarum partium in diversas orbis terrarum partes et fuga referuntur. Cn. Pompeius, quum Ægyptum

⁸⁶ *Adversus Varum*] Olim Varronem. Correxerit Sigonius.

⁸⁷ *M. Cælius Rufus*] Verum huic prætori nomen restituit Sigonius, quum ante eum corrupte legeretur *M. Cæcilius*. Is est Cælius orator, cujus exstant ad Ciceronem epistolæ, qui ab eodem Cicerone defensus est luculenta

oratione; quem omnis horum temporum historia describit acrem, inquietum, novarum rerum cupidum.

⁸⁸ *Q. Cassii*] Et hoc debetur Sigonio. Olim *Q. Catuli*.

⁸⁹ *Cum duabus Varianis legionibus*] Jac. Gronovius recte monet legendum *Varronianis*,

petisset, jussu Ptolemæi regis pupilli, auctore Theodoto præceptore, cujus magna apud regem auctoritas erat, et Pothino, occisus est ab Achilla, cui id facinus erat delegatum, in navicula, antequam in terram exiret. Cornelia uxor et Sex. Pompeius filius Cypron refugerunt. Cæsar, post tertium diem insecutus, quum ei Theodotus caput Pompeii et annulum obtulisset, ⁹⁰ et infensus est, et inlacrimavit. sine periculo Alexandriam tumultuantem intravit. Cæsar, dictator creatus, Cleopatram in regnum Ægypti reduxit, et inferentem bellum iisdem auctoribus Ptolemæum, quibus Pompeium interjecerat, cum magno suo discrimine vicit. Ptolemæus dum fugit, in Nilo navicula subsedit. Præterea laboriosum M. Catonis in Africa per deserta cum legionibus iter, et bellum a Cn. Domitio contra Pharnacem ⁹¹ parum prospere gestum continet.

CXIII.

Confirmatis in Africa Pompeianis partibus, imperium earum P. Scipioni delatum est; Catone, cui ex æquo deferebatur imperium, cedente. Et quum de diruenda urbe Utica propter favorem civitatis ejus in Cæsarem deliberaretur, idque ne fieret, M. Cato tenuisset, Juba suadente, ut dirueretur; tutela ejus et custodia mandata est Catoni. ⁹² Cn. Pompeius Magni filius in Hispania, contractis viribus, quarum ducatum nec Afranius, nec Petreius excipere volebant, bellum adversus Cæsarem renovavit. Pharnaces, Mithridatis filius, rex Ponti, sine ulla belli mora victus est. Quum seditiones Romæ a P. Dolabella tribuno plebis, legem ferente de novis tabulis, excitatæ essent, et ex ea causa plebs tumultuaretur, inductis a M. Antonio magistro equitum in urbem militibus, octingenti e plebe cæsi sunt. Cæsar veteranis cum seditione missionem postulantibus dedit: et, quum in Africam trajecisset, contra copias Jubæ regis cum discrimine magno pugnavit.

CXIV.

Bellum in Syria Cæcilius Bassus, eques Romanus Pompeianarum partium excitavit, relicto a legione Sex. Cæsare, quæ ad

id est, legionibus iis quæ sub M. Varrone militaverant. Vid. supra CX. 36, et Auct. de B. Alexandrino capp. 53, 57, 58.

⁹⁰ *Et infensus est, et illacrymavit, sine periculo]* Lege cum Gronovio, *et offensus est, et illacrymavit; nec sine periculo.*

⁹¹ *Parum prospere]* Vocem *parum* adjecit Sigonius ex historiarum fide. Vid. finem hujus libri.

⁹² *Cn. Pompeius Magni filius]* Sigonius ex veteribus, ut ait, libris legi jusserat, *Inde Pompeius.* Sed rō inde hic supervacuum est. Præterea quum duo filii Pompeii essent, qui prænominibus distinguebantur, verisimile admodum est auctorem epitomes, ei de quo agebat suum prænomen addidisse. Atque illud clare expressum reperitur in uno e codd. a Gronovio inspectis. Itaque admisimus.

Bassum transierat, ⁹³ occisoque eo. Cæsar ⁹⁴ Scipionem præto-rem, Afranium, Jubamque vicit ad Thapsum, castris eorum expugnatis. Cato, audita re, quum se percussisset Uticæ, et, interveniente filio, curaretur, inter ipsam curationem rescisso vulnere exspiravit, anno ætatis quadragesimo nono. Petreius Jubam seque interfecit. P. Scipio in nave circumventus honestæ morti ⁹⁵ vocem quoque adjecit: quærentibus enim imperatorem hostibus dixit, Imperator bene se habet. Faustus et Afranius occisi. Catonis filio venia data. Brutus, legatus Cæsaris, in Gallia Bellovacos rebellantes prælio vicit.

CXV.

Cæsar quatuor triumphos duxit; ex Gallia, ex Ægypto, ex Ponto, ex Africa. Epulum et omnis generis spectacula dedit. M. Marcello consulari, senatu rogante, reditum concessit. ⁹⁶ Qui Marcellus beneficio ejus frui non potuit, a ⁹⁷ Cn. Magio Cilone cliente suo Athenis occisus. Recensum egit, quo censa sunt civium capita centum quinquaginta millia. Profectusque in Hispaniam adversus Cn. Pompeium, multis utrimque expeditionibus factis, et aliquot urbibus expugnatis, summam victoriam cum magno discrimine ad Mundam urbem consecutus est. Pompeius Sextus effugit.

CXVI.

C. Cæsar ex Hispania quintum triumphum egit. Et, quum plurimi maximique honores ei a senatu decreti essent, inter quos ut Pater Patriæ adpellaretur, et sacrosanctus, ac dictator in perpetuum esset, invidiæ causam adversus eum præstitere, quod senatui deferenti hos honores, quum ante ædem Veneris Genitricis sederet, non adsurrexit: et quod a M. Antonio consule collega suo, inter Lupercos currente, diadema capiti suo inpositum in sella reposuit: et quod Epidio Marullo et Cæsetio Flavo tribunis plebis invidiam ei tamquam regnum adfectanti moventibus, potestas abrogata est. Ex iis causis conspiratione in eum facta, (cujus capita fuerunt M. Brutus, et C. Cassius,

93 Occisoque eo] Hic τελείαν στιγμήν apponimus, obsecuti Sigonio et Jac. Perizonio. Hic quidem etiam deleri jubet vocem eo, nec sine causa. Agitur enim de Sexto Cæsare, qui relictus a legione occisus est.

94 Scipionem prætorem] Lege cum Gronovio vel Scipionem proconsulem, vel Scipionem, Petreium.

95 Vocem quoque] Hic inserit Gronovius parem, vel memorabilem.

96 Qui Marcellus beneficio ejus] Gronovius

quum repererit in uno MS. Qui beneficio ejus Marcellus, rescribit, Quo beneficio ejus Marcellus: recte.

97 P. Magio] Sigonius jussit legi Cn. Magio, causamque addidit, quod nempe sic ille intersector Marcelli nominaretur in epistola Servii ad Ciceronem. Sed eæ Ciceronis editiones quas vidimus, atque in iis Græviana, habent P. Magio, quomodo hic ante Sigonii emendationem legebatur.

et ex Cæsaris partibus D. Brutus et C. Trebonius) in Pompeii curia occisus est viginti tribus vulneribus, occupatumque ab intersectoribus ejus Capitolium. Oblivione deinde cædis ejus a senatu decreta, obsidibus Antonii et Lepidi liberis acceptis, conjurati a Capitolio descenderunt. Testamento Cæsaris hæres ex parte dimidia institutus C. Octavius sororis nepos, et in nomen adoptatus est. Cæsaris corpus, quum in campum Martium ferretur, a plebe ante rostra crematum est. Dictaturæ honos in perpetuum sublatus est. C. Amatius, humillimæ sortis homo, qui se C. Marii filium ferebat, quum apud credulam plebem seditiones moveret, necatus est.

CXVII.

C. Octavius Romam ex Epiro venit, (eo enim illum Cæsar præmiserat, bellum in Macedonia gesturus) ominibusque prosperis exceptus etiam nomen Cæsaris sumsit. In confusione rerum ac tumultu ⁹⁸ Lepidus pontificatum maximum interceptit. Sed M. Antonius consul, quum inpotenter dominaretur, legemque de permutatione provinciarum per vim tulisset, et Cæsarem quoque, petentem, ut sibi adversus percussores avunculi adesset, magnis injuriis adfecisset: Cæsar, et sibi, et reipublicæ vires adversus eum paraturus, deductos in colonias veteranos excitavit. Legiones quoque quarta et Martia ⁹⁹ signa ab Antonio ad Cæsarem tulerunt. ¹ Deinde et complures sævitia M. Antonii, passim in castris suis trucidati, quia et suspecti erant, ad Cæsarem desciverunt. D. Brutus, ut petenti Cisalpinam Galliam Antonio obsisteret, Mutinam cum exercitu occupavit. Præterea discursus utriusque partis virorum ad accipiendas provincias, adparatusque belli continet.

CXVIII.

M. Brutus in Græcia, sub prætextu reipublicæ et suscepti contra M. Antonium belli, exercitum, cui Vatinius præerat, cum provincia in potestatem suam redegit. C. Cæsari, ² qui primus reipublicæ arma sumserat, ³ proprætoris imperium a

⁹⁸ *Lepidus pontificatum maximum interceptit]* Hoc loco habemus conjecturam Sigonii, qui ex historię veritate veterem lectionem vitiosissimam emendavit. Legebatur nempe; *Lepidum pontificem maximum interemit.*

⁹⁹ *Signa ab Antonio ad Cæsarem tulerunt]* Legendum existimamus *transtulerunt.*

¹ *Deinde et complures]* Totam hanc perlocutionem refingit Gronovius in hunc modum: *Deinde et complures sævitia, sive ob sævitiam M. Antonii, passim in castris suis trucidantis qui suspecti erant, ad Cæsarem desciverunt.*

² *Qui primus reipublicæ arma sumpterat]* Lege cum Gronovio qui *privatus pro reipublica arma sumpterat.* Passim a Cicerone, Velleio, Tacito, et ceteris scriptoribus, hoc sedulo notatur, Octavium privato consilio arma cepisse, privatis armis defendisse rempublicam.

³ *Proprætoris imperium]* Hæc certissima est Sigonii conjectura. Vid. infra, c. 10. Antes pro populo Romano imperium. Nimirum, ut sæpe factum est, litteræ PR. scribarum ignorantia vel incuria abierunt in has voces *populo Romano.*

senatu datum est cum consularibus ornamentis; adjectumque, ut senator esset. M. Antonius D. Brutum Mutinæ obsedit. missique ad eum a senatu legati de pace parum ad eam componendam valuerunt. Populus Romanus saga sumsit. M. Brutus in Epiro C. Antonium prætorem cum exercitu potestati suæ subjecit.

CXIX.

C. Trebonius in Asia fraude P. Dolabellæ occisus est. Ob id facinus Dolabella hostis a senatu judicatus est. Quum Pansa consul male adversus Antonium pugnasset, A. Hirtius consul cum exercitu superveniens, fuis M. Antonii copiis, fortunam utriusque partis æquavit. Victus deinde ab Hirtio et Cæsare Antonius in Galliam confugit, et M. Lepidum cum legionibus, quæ sub ipso erant, sibi junxit: hostisque a senatu cum omnibus, qui intra præsidia ejus essent, judicatus est. A. Hirtius, qui post victoriam in ipsis hostium castris ceciderat, et C. Pansa, e vulnere, quod in adverso prælio exceperat, defunctus, in campo Martio sepulti sunt. Adversus C. Cæsarem, qui solus e tribus ducibus supererat, parum gratus senatus fuit: qui, D. Bruto, obsidione Mutinensi a Cæsare liberato, honore triumphii decreto, Cæsaris militumque ejus mentionem non satis gratam habuit: ob quæ C. Cæsar, reconciliata per M. Lepidum cum M. Antonio gratia, Romam cum exercitu venit, et, percussis adventu ejus iis, qui in eum iniqui erant, ⁴ quum annos novemdecim haberet, consul creatus est.

CXX.

Cæsar consul legem tulit de quæstione habenda in eos, quorum opera pater occisus esset: postulatique ea lege M. Brutus, C. Cassius, D. Brutus, absentes damnati sunt. Quum M. Antonio vires Asinius quoque Pollio et Munatius Plancus, cum exercitibus suis adjuncti, ampliassent, et D. Brutus, cui senatus, ut persequeretur Antonium, mandaverat, relictus a legionibus suis, profugisset; jussu Antonii, in cujus potestatem venerat, a Capeno Sequano interfectus est. C. Cæsar pacem cum Antonio et Lepido fecit: ita ut tresviri reipublicæ constituendæ per quinquennium essent ipse, et Lepidus, et Antonius; et ut suos quisque inimicos proscriberent. in qua proscriptione plurimi equites Romani, centum triginta senatorum nomina fuerunt, et inter eos L. Pauli fratris M. Lepidi, et L. Cæsaris Antonii avunculi, et M. Ciceronis. hujus, occisi a Popillio legionario milite, quum haberet annos sexaginta tres, caput quoque cum dextra manu in

⁴ Quum annos novemdecim haberet] Vld. infra, cap. ult. hujus libri.

rostris positum est. Præterea res a M. Bruto in Græcia gestas continet.

CXXI.

C. Cassius, cui mandatum a senatu erat, ut Dolabellam hostem judicatum bello persequeretur, auctoritate reipublicæ adjutus, Syriam cum tribus exercitibus, qui in eadem provincia erant, in potestatem suam redegit. Dolabellam, in urbe Laodicea obsessum, mori coëgit. M. quoque Bruti jussu C. Antonius captus, occisus est.

CXXII.

M. Brutus adversus Thracas parum prospere rem gessit; omnibusque transmarinis provinciis exercitibusque in potestatem ejus et C. Cassii redactis, coierunt Smyrnæ uterque ad ordinanda belli futuri consilia. M. Messallæ Poplicolam fratrem ⁵ victum communi consilio condonaverunt.

CXXIII.

Sex. Pompeius, Magni filius, lectis ex Epiro proscriptis ac fugitivis, cum exercitu diu, sine ulla loci cujusquam possessione, prædatus in mari, Messanam oppidum in Sicilia primum, deinde totam provinciam occupavit: occisoque A. Pompeio Bithynico prætore, Q. Salvidienum legatum Cæsaris navali prælio vicit. Cæsar et Antonius cum exercitibus in Græciam trajecerunt, bellum contra Brutum et Cassium gesturi. Q. Cornificius in Africa ⁶ T. Sextium, Cassianarum partium ducem, prælio vicit.

CXXIV.

C. Cæsar et Antonius apud Philippos vario eventu adversus Brutum et Cassium pugnaverunt, ⁷ ita ut dextra utriusque cornua vincerent, et castra quoque utrimque ab iis, qui vicerant, expugnarentur. Sed inæqualem fortunam partium mors Cassii fecit: qui, quum in eo cornu fuisset, quod pulsum erat, totum exercitum fusum ratus, mortem sibi conscivit. Altero deinde prælio victus M. Brutus et ipse vitam finivit, exorato Stratone

⁵ *Victum*] Sic dedit Sigonius, quum prius editi haberent *unctum*. Neutrum placet Gronovio, qui legi jubet *insidiarum convictum*. Vid. c. 1 et 7 hujus libri.

⁶ *T. Sextium, Cassianarum partium ducem*] Lege cum Henr. Valesio, *Cæsarianarum par-*

tium. Ratio patebit ex ipsa historia, infra, c. ult.

⁷ *Ita ut dextra utriusque cornua*] Vel utriusque aciei, vel utrorumque, vel utrimque. GRONOVIVS.

fugæ comite, ut sibi gladium adigeret, annorum circiter quadraginta, inter quos Q. Hortensius occisus est.

CXXV.

⁹ *C. Cæsar, relicto Antonio, transmarinæ provinciæ ex parte imperium ei cessit: reversus in Italiam veteranis agros divisit. Seditiones exercitus sui, quas corrupti a Fulvia, M. Antonii uxore, milites adversus imperatorem suum concitaverant, cum gravi periculo inhibuit. L. Antonius consul, M. Antonii frater, eadem Fulvia consiliante, bellum Cæsari intulit; receptis in partes suas populis, quorum agri veteranis adsignati erant, et M. Lepido, qui custodiæ urbis cum exercitu præerat, fuso, hostiliter in urbem inrupit.*

CXXVI.

C. Cæsar, quum esset annorum viginti trium, obsessum in oppido Perusia L. Antonium conatumque aliquoties erumpere, et repulsum, fame coëgit in deditionem venire; ipsique et omnibus militibus ejus ignovit. Perusiam diruit. redactisque in potestatem suam omnibus diversæ partis exercitibus, bellum citra ullum sanguinem confecit.

CXXVII.

Parthi, Labieno, qui Pompeianarum partium fuerat, duce, in Syriam inruperunt: victoque Decidio Saxe, M. Antonii legato, totam eam provinciam occupaverunt. M. Antonius, quum ad bellum contra Cæsarem gerendum incitaretur, uxore Fulvia dimissa, ne concordiae ducum obstaret, pace facta cum Cæsare, sororem ejus Octaviam in matrimonium duxit. Q. Salvidienum, consilia nefaria contra Cæsarem molitum, indicio suo protraxit,

⁸ *Annorum circiter quadraginta. Inter quos]* Locum hunc mutilum esse perspicue patet. Sigonius eum supplere conatus est, jussitque legi: *Romanorum principum circiter quadraginta idem fecerunt. Inter quos.* Atque hanc emendationem Dujatius et Clericus receperunt. Sed primo nimia licentia est tot voces ex mera conjectura in contextum immittere. Tum numerus quadraginta principum Romanorum, qui tum interierint, apud nullum vetustum scriptorem reperitur; multo minus, qui idem fecerint quod Brutus, id est, qui sese a suis confodi voluerint: quod quidem etiam falsum putamus. Denique, quum Hortensius jussu Antonii occisus sit, non potest in eorum numerum referri, qui idem fecerint quod Brutus. Repræsentamus

ergo hic eam lectionem, quam in vet. lib. Sigonius se invenisse testatur, et expressit in sua editione Gronovius: satiusque nobis visum est mancam et hiulcam orationem exhibere, quam eam quæ specie falsæ sanitatis imponeret. Vetustiores editiones habent: *annorum erat ætatis circiter quadraginta.*

⁹ *C. Cæsar, relicto Antonio, transmarinæ provinciæ ex parte imperium ei cessit]* Hæc mendosa esse perspicuum est. Gronovius ex variis membranis inter se collatis, conjectura quoque nonnihil adjuvante, emendat: *C. Cæsar, relicto trans mare Antonio, (quæ provinciæ ex parte, mallems ex partitione imperii, in potestatem ejus cesserant) reversus in Italiam.*

isque damnatus mortem sibi conscivit. *P. Ventidius, Antonii legatus, Parthos, prælio victos, Syria expulit, Labieno eorum duce occiso. Quum vicinus Italiæ hostis Sex. Pompeius Siciliam teneret, et commercium annonæ impediret, cum eo postulatam pacem Cæsar et Antonius fecerunt, ita ut Siciliam provinciam haberet. Præterea motus Africæ ¹⁰ et bella ibi gesta continet.*

CXXVIII.

Quum Sex. Pompeius rursus latrociniiis mare infestum redderet, nec pacem, quam acceperat, præstaret, Cæsar, necessario adversus eum bello suscepto, duobus navalibus præliis dubio eventu pugnavit. P. Ventidius, legatus M. Antonii, Parthos in Syria prælio vicit, regemque eorum occidit. Judæi quoque a legatis Antonii subacti sunt. Præterea belli Siculi adparatum continet.

CXXIX.

Adversus Sex. Pompeium vario eventu navalibus præliis pugnatum est: ita ut ex duabus Cæsaris classibus altera, cui Agrippa præerat, vinceret; altera, quam Cæsar duxerat, deleta, expositi in terram milites in magno periculo essent. Victus deinde Pompeius in Siciliam profugit. M. Lepidus, qui ex Africa velut ad societatem belli, contra Sex. Pompeium a Cæsare gerendi, trajecerat, quum bellum Cæsari quoque inferret, relictus ab exercitu, abrogato triumviratus honore, vitam inpetravit. M. Agrippa navali corona a Cæsare donatus est; qui honos nulli ante eum habitus erat.

CXXX.

M. Antonius, ¹¹ dum cum Cleopatra luxuriatur, tarde Mediam ingressus, bellum cum legionibus octodecim et sexdecim millibus equitum Parthis intulit: et quum, duabus legionibus amissis, nulla re prospere cedente, retro rediret, insecutis subinde Parthis, et ingenti trepidatione, et magno totius exercitus periculo, in Armeniam reversus est, viginti et uno diebus ¹² trecenta millia fuga emensus. circa octo millia hominum tempestatibus amisit. tempestates quoque infestas, super tam infelicitè susceptum Parthicum bellum, culpa sua passus est; quia hiemare in Armenia nolebat, dum ad Cleopatram festinat.

¹⁰ *Et bella ibi gesta]* Addidimus voculam ibi, quam in vet. cod. exstare Sigonius testatur.

¹¹ *Dum cum Cleopatra luxuriaretur]* Scribit

Gronovius luxuriatur, ex duobus MSS.

¹² *Trecenta millia]* Centum leucas nostrates.

CXXXI.

Sex. Pompeius, quum in fidem M. Antonii veniret, bellum adversus eum in Asia moliens, obpressus a legatis ejus, occisus est. Cæsar seditionem veteranorum, cum magna pernicie motam, inhibuit: Japydas, et Dalmatas, et Pannonios subegit. Antonius Artavasdem, Armeniæ regem, fide data perductum, in vincula conjici jussit, regnumque Armeniæ filio suo, ex Cleopatra nato, dedit; quam uxoris loco, jam pridem captus amore ejus, habere cœperat.

CXXXII.

Cæsar in Illyrico Dalmatas domuit. Quum M. Antonius ob amorem Cleopatæ, ex qua duos filios habebat, Philadelphum et Alexandrum, neque in urbem venire vellet, neque, finito triumviratus tempore, imperium deponere, bellumque moliretur, quod urbi et Italiæ inferret, ingentibus tam navalibus quam terrestribus copiis ob hoc contractis, remissoque Octaviæ sorori Cæsaris repudiio, Cæsar in Epirum cum exercitu trajecit. Pugnae deinde navales et prælia equestria secunda Cæsaris referuntur.

CXXXIII.

M. Antonius ad Actium classe victus, Alexandriam profugit; obsessusque a Cæsare, in ultima rerum desperatione, præcipue occisæ Cleopatæ falso rumore impulsus, se ipse interfecit. Cæsar, Alexandria in potestatem redacta, Cleopatra, ne in arbitrium victoris veniret, voluntaria morte defuncta, in urbem reversus, tres triumphos egit: unum ex Illyrico, alterum ex Actiaca victoria, ¹³ tertium de Cleopatra, inposito fine civilibus bellis ¹⁴ altero et vicesimo anno. M. Lepidus, Lepidi, qui triumvir fuerat, filius, conjuratione contra Cæsarem facta, bellum moliens, obpressus et occisus est.

CXXXIV.

Cæsar, rebus compositis, et omnibus provinciis in certam for-

¹³ *Tertium de Cleopatra]* Sic legi jussit Sigonius, non *ex Cleopatra*, quoniam cum nominibus hominum propriis verbum *triumphare* postulat præpositionem *de*, non *ex*.

¹⁴ *Altero et vicesimo anno]* Hic quoque habemus emendationem Sigonii, nixam quum auctoritate veterum librorum, tum subducta

temporum ratione. A Lentulo quippe et Marcello Coss. quibus primum civilia mota sunt arma, alter et vicesimus annus est is quo Actiacum triumphum egit Cæsar Octavianus, se V. et Sex. Apuleio, Coss. Ante Sigonium legebatur *altero et trigesimo*.

*nam redactis, Augustus quoque cognominatus est: ¹⁵ et mensis Sextilis in honorem ejus adpellatus est. Quum ille conventum Narbone ageret, census a tribus Galliis, quas Cæsar pater vice-
rat, actus. Bellum adversus Bastarnas, et Mæsos, et alias
gentes, a M. Crasso gestum, refertur.*

CXXXV.

*Bellum a M. Crasso adversus Thracas, et a Cæsare adversus
Hispanos gestum refertur: et Salassi, gens Alpina, perdomiti.*

CXXXVI.

*¹⁶ Rhætia a Ti. Nerone et Druso, Cæsaris privignis, domita.
Agrippa, Cæsaris gener, mortuus; et a Druso census actus est.*

CXXXVII.

*Civitates Germaniæ, cis Rhenum et trans Rhenum positæ,
obpugnantur a Druso; et tumultus, qui ob censum exortus in
Gallia erat, compositus; ara Cæsari ad confluentem Araris et
Rhodani dedicata, sacerdote creato C. Julio ¹⁷ Vercundari Dubio
Æduo.*

CXXXVIII.

*Thraces domiti ¹⁸ a L. Pisone; item Cherusci, Tencleri, Chatti,
aliæque Germanorum trans Rhenum gentes subactæ a Druso
referuntur. Octavia, soror Augusti, defuncta, antea amisso
filio Marcello: cujus monumenta sunt theatrum et porticus,
nomine ejus dedicata.*

CXXXIX.

Bellum adversus Transrhenanas gentes a Druso gestum refer-

¹⁵ *Et mensis Sextilis]* Lege cum Gronovio,
ut et mensis Sextilis.

¹⁶ *Rhætia]* Variis, nec spernendis argu-
mentis probare nititur Sigonius in nota ad hanc
epitomen, desiderari duos libros ante hunc, qui
expleant numerum 142 librorum, quot a Livio
Petrarcha scriptos esse ait. Nimirum aliquot
eventa horum annorum sane nobilia et memo-
rabilia, ludi seculares, Janus clausus, tribunitia
potestas ab Augusto accepta, quæ scriptor
harum epitomarum minime prætermis-
sa existimandus est, quum hic nusquam indi-
centur, inde oritur non vana suspicio inter-

cidisse epitomas quæ illorum mentionem face-
rent. Et a Salassis perdomitis, quæ postrema
sunt epitomes 135 verba, ad Rhætiam a Tibe-
rio subactam, quod intervallum est undecim
annorum, transiluisse hunc epitomarum scrip-
torem, parum verisimile est.

¹⁷ *Vercundaridubio]* Nomen hoc aliter aliis
in codicibus habetur. Quænam vera sit lectio,
nec facile est decernere, nec inquirere operæ
pretium est.

¹⁸ *A L. Pisone]* Ante Sigonium legebatur
a L. Scipione. Correxerit ille ex Dione, Velleio,
Tacito.

tur. in quo inter primores pugnaverunt ¹⁹ *Senectius et Anectius tribuni, ex civitate Nerviorum. Dalmatas et Pannonios Nero, frater Drusi, subegit.* ²⁰ *Pax cum Parthis facta est, signis a rege eorum, quæ sub Crasso, et postea sub Antonio capta erant, redditis.*

CXL.

Bellum adversus Germanorum trans Rhenum civitates, gestum a Druso, refertur. Ipse ex fractura, equo super crus ejus lapsus, tricesimo die, quam id acciderat, mortuus est. Corpus a Nerone fratre, qui nuncio valetudinis evocatus, raptim adcurrerat, Romam pervectum, et ²¹ *in C. Julii tumulo conditum. Laudatus est a Cæsare Augusto vitrico, et supremis ejus plures honores additi.*

¹⁹ *Senectius et Anectius]* In his nominibus variare codices suos observat Gronovius: sed res est parvi momenti.

²⁰ *Pax cum Parthis facta est]* Sero hæc memorantur, totis decem annis prius gesta.

Vid. supra, CXXXVI. ²². Itaque videntur retrahenda in epitomen libri CXXXVI. quæ hic alieno loco leguntur.

²¹ *In C. Julii tumulo]* Vel lege, vel intellige Augusti. Vid. infra, c. 7.

INDEX

IN

TITI LIVII HISTORIARUM

LIBROS.

ABACI cum aliis luxus instrumentis primum
Romam advecti, 39, 6.

Abba, urbs Africæ, 30, 7.

Abassus, oppidum, 38, 15.

Abdera, oppidum, 45, 29.

Abderitæ queruntur apud senatum de crudelitate Hortensii, et in integrum restituntur, 43, 6.

Abderitarum ager, 38, 41.

Abelox, nobilis Sagunti Hispanus, obsides Hispanorum Sagunto eductos tradit Romanis, 22, 22.

Aborigines junguntur fœdere Trojanis, 1, 1. petuntur bello, ducemque Latinum amittunt, 2.

Abrupolis regno expulsus a Perseo, 42, 13. 40.

C. Aburius, legatus ad Masinissam et Carthaginienses, 42, 35.

M. Aburius, tribunus plebis, moram affert M. Fulvio triumphum petenti, 39, 4. prætor, 41, 18. jurisdictionem inter peregrinos sortitur, 19.

Abydus, Hellesponti urbs, 32, 33. 33, 30. 38. oppugnata a Philippo, 31, 14 et 16. Abydeni in rabiem versi, sese per omnes vias leti interficiunt, 17, 18. Abydus oppugnata a Romanis, 37, 9 et 12. relinquitur obsidio, 12.

Academia, gymnasium Athenis, 31, 24.

Acanthus urbs vi capitur, ac diripitur, 31, 45.

Acarnanes diremti ab Ætolis, 26, 24. ab Ætoliis victi Philippum adversus eos arcessunt, 25. conjurant, se nisi victores ex acie non redituros, *ibid.* fœderi, cum Romanis inito, ab Philippo Macedoniæ rege adscribuntur, 29, 12.

ob duos juvenes, in Cereris Initiis ab Atheniensibus interfectos, Atticam depopulantur auxilio Macedonum, 31, 14.

eorum concilium Leucadem indicitur, 33, 16. respuunt societatem Romanam, *ibid.* in deditionem populi Romani veniunt, 17.

tentantur ab Antiocho, 36, 11 et 12.

Acarnanum factiones, 43, 19.

eorum concilio Leucas eximitur, 45, 31.

Acarnania inter Ætoliam atque Epirum posita, 33, 17.

Acarnanum portus, 28, 7.

Accensi, 1, 43. 8, 8.

Accua oppidum, vi captum, 24, 20.

Vibius Accusæus, *vid.* Vibius.

Acerræ direptæ et incensæ a Pœnis, 23, 17. restituntur, 27, 3.

Acerranis civitas sine suffragio data, 8, 17.

Achaia, 25, 15. 31, 26.

Achæi auxilium impetrant a Philippo contra Machanidam et Ætolos, 27, 29. Philippo ad Dymas occurrunt, 31. cum Ætolis Eleisque ad Messenen prospere pugnant, 32.

Achæorum concilium Ægii, 28, 7 et 8.

et Argis, ubi de bello consultant adversus Nabin, 31, 25.

Achæi pepigerunt, se quotannis juraturos in verba Philippi, 32, 5. iis quædam urbes redduntur, *ibid.* eos a societate Philippi abducere conatur T. Quinctius consul, 19. post longam et ancipitem deliberationem Romanis se adjungunt, 20 et seqq.

proelio fundunt Androthenem, 33, 14. omnem eorum oram vastant copiæ Philippi, *ibid.* iis suæ redduntur urbes, 34.

et Acrocorinthus traditur, 34, 50.

bellum adversus Nabin decernunt, 35, 25. eos tentat Antiochus, 47.

INDEX IN T. LIVII

- obsident Messenen in Peloponneso, 36, 31. tradunt Zacynthum Romania, 32.
depopulantur oram maritimam Ætolorum, 37, 4. mittunt auxilium Attalo Pergami obsessio, 20. Seleucum ex agro Pergameno castra movere cogunt, 21.
decernunt bellum in Lacedæmonios, 38, 32. eosque Achaico concilio contribuant, 34.
Achæos sibi reconciliare studet Perseus, 41, 23. Macedonibus interdixerant finibus suis, *ibid.*
Achæi funditores, 38, 29.
Achæi Phthiotæ liberi esse jubentur, 33, 32. *vid. et* 36, 15.
Achæorum portus, 37, 9.
Acharræ, oppidum, 32, 13.
Achelous, amnis, 43, 21 *et* 22.
Acheron, fluvius, 8, 24.
Acherusia aqua, *ibid.*
Achilles, Epit. 112.
Achivi, 1, 1.
Achradina, 24, 21. 25, 24. circumsidetur a Marcello, 25, 26. deditur Romanis, 31.
Aciei Romanæ descriptio, 8, 8. ejus cum phalange Macedonica collatio, 9, 19.
Acies quomodo structa apud Romanos et Latinos, 8, 8.
Acies Romanæ, 21, 55. 22, 45. 27, 14. 30, 8 *et* 33. 33, 8. 37, 39. 42, 58.
— Annibalica, 21, 55. 22, 4 *et* 46. 30, 33 *et* 35.
— Antiochi, 37, 40.
— Asdrubalia, 23, 29. 27, 48.
— Gallorum, 38, 26.
— Hispanorum, 29, 2.
— Macedonum, 33, 18.
— Persei, 42, 58. 44, 40.
— Punica, 28, 14.
— Rhodiorum, 33, 18.
Aciliani libri Græci, 35, 14. in Latinum versi a Claudio, 25, 39.
C. Acilius, tribunus plebis, 32, 29.
L. Acilius, 40, 31.
M'. Acilius legatus ad Ptolemæum, 27, 4. in sententiam ejus senatusconsultum fit, 25.
M'. Acilius Glabrio, tribunus plebis, 30, 40.
Decemvir sacrorum, 31, 50.
Ædilis plebis, 33, 25.
Prætor, 33, 24. sortitur jurisdictionem inter cives et peregrinos, 26. servos vincit in Etruria, 36.
ambit consulatum, 35, 10.
Consul creatur, 35, 24. sortitus Græciam, ludos magnos Jovi vovet, 36, 1 *et* 2. paludatus urbe egreditur, 3. in Thessalia capit Limnæum et Pellinæum urbes, 14. proficiscitur ad Thermopylas, 16. ejus ad milites oratio, 17. instruit aciem, 18. cædit Antiochum, 19. expugnat Heracleam, 22. 23. 24. ab eo pacem petunt Ætoli, 27, 28. obsidet Naupactum, et Herculi sacrificium facit, 30.
corona cingit Lamiam, 37, 4. eam capit, 5. triumphat de Antiocho et Ætolis, 46. petit censuram, sed, accusatus a duobus tribunis plebis, petitione desistit, 57.
M'. Acilius Glabrio duumvir Pietatis ædem dedicat, 40, 34. statuam auratam, omnium in Italia primam, ponit patri Glabrioni, *ibid.*
Q. Acilius, triumvir coloniz deducendæ, 21, 25.
Acilla, *it.* Acholla, 33, 48.
Acræ, 24, 36.
Acræphia, oppidum, 33, 29.
Acræus Jupiter, 38, 2. Acræa Juno, 32, 23.
Acrillæ urbs, 24, 35.
Acrocorinthus, 33, 31. 34, 49. 50.
Actium prom. 41, 1. Epit. 133.
Actor tragicus, 24, 24.
Actores fabellarum Atellanarum, *vid.* Atellanæ.
M. Acutius, tribunus plebis, 5, 10.
Addicti, *vid.* Æs alienum, et Nexi.
Adherbalis cum Lælio pugna in freto Gadi-tano, 28, 30. *vid. et* Epit. 62. 63. 64.
Adoreus, mons, 38, 18.
Adramytteum, urbs, 37, 19. 21. Epit. 49.
Adria, 24, 10. Tuscorum colonia, 5, 33.
Adriani, 34, 45. ob servatam fidem a Romanis laudantur, 27, 10.
Adrianus ager, 22, 9.
Adriaticum mare, 5, 33. 10, 6. 40, 21. 44, 31. 45, 14.
Adriaticus sinus, 1, 1. 10, 2.
Adrumetum, 30, 29.
Adverta, 45, 19.
Adulterii pœna pecuniaria, 10, 31.
Æbura, oppidum, 40, 30.
Æbutia, anus honesta ex Aventino, 39, 11.
L. Æbutius consul moritur, 3, 6.
M. Æbutius, tribunus militum secundæ legionis, 41, 5.
M. Æbutius Elva, triumvir creatus ad coloniam Ardeam deducendam, 4, 11.
creatur prætor, 44, 17. sortitur Siciliam, *ibid.*
Postumus Æbutius Cornicen, consul, 4, 11.
Postumus Æbutius Elva, magister equitum, 4, 21.
P. Æbutius, 39, 9. cum pupillum Bacchis initiari vult mater, *ibid.* rem aperit consuli, 11. ei præmia dantur a senatu ob detecta Bacchanalia, 19.
T. Æbutius, consul, 2, 19. magister equitum, *ibid.*
T. Æbutius Carus, triumvir coloniz deducendæ, 39, 57. prætor, 41, 2. de tumultu Sardiniz senatui scribit, 10. decemvir agris dividundis, 42, 4.
Æcæ, urbs Apulorum, oppugnata, 24, 20.
Ædes Æsculapii Carthaginæ, 41, 27.
— Alba, Capuæ, 32, 9. 40, 45.
— Apollinis, 3, 63. 4, 29. 7, 20. 27, 37. 34, 43. 37, 58. 39, 4. 41, 21.
— Bellonæ, 26, 21. 28, 9. 30, 22. 31, 47. 33, 24. 41, 10.

HISTORIARUM LIBROS.

Ædes Castoris, 2, 20. 42. 8, 11.
 — **Cereris**, 3, 55. 28, 11. 41, 33.
 — **Cloacinæ**, 3, 48.
 — **Concordiæ**, 9, 46. 22, 33. 26, 28.
 — **Deorum Penatium**, 45, 16.
 — **Dianæ**, 39, 2.
 — **Fauni**, 33, 42. 34, 53.
 — **Feroniæ**, 33, 26.
 — **Fortunæ**, 23, 19. 25, 7. 27, 11. 23, 33, 27. 43, 15.
 — **Fortis Fortunæ**, 10, 46. 27, 11.
 — **Fortunæ Equestris**, 40, 40. 42, 3.
 — **Fortunæ Primigeniæ**, 29, 36. 34, 53. 43, 15.
 — **Herculia**, 21, 62. 32, 1. 9. 38, 35.
 — **Herculis rotunda**, 10, 23.
 — **Honoris**, 27, 25.
 — **Jovis Ariciæ**, 24, 44. **Cære**, 27, 23. **Cumia**, *ibid.* **Formiis**, 32, 1. **Lanuvii**, 32, 9. **Minturnis**, 27, 39. 36, 37. **Ostia**, 32, 1. **Satrici**, 28, 11. **Tarracinæ**, 28, 11. 40, 45.
 — **Jovis Acræi**, 38, 2.
 — **Jovis Capitolini**, 1, 55. 2, 8. 4, 20. 27, 4. 32, 1. 35, 41. 41, 25 *et* 32.
 — **Jovis Feretrii**, 1, 10. 33. 4, 20.
 — **Jovis Optimi Maximi**, 7, 3. 36, 35.
 — **Jovis Statoris**, 1, 12. 27, 37.
 — **Jovis Vicilini**, 24, 44.
 — **Junonis**, 5, 21. 10, 2. 21, 62.
 — **Junonis Lacinæ**, 28, 46. 42, 2. 3.
 — **Junonis Monetæ**, 7, 28. 42, 7.
 — **Junonis Reginæ**, 27, 37. 39, 2.
 — **Junonis Sospitæ**, 8, 14. 32, 30. 34, 53.
 — **Juventatis**, 36, 36.
 — **Larium Permarinûm**, 40, 52.
 — **Liberi et Liberæ**, 3, 55. 41, 33.
 — **Libertatis**, 24, 16. *vid.* **Libertas**.
 — **Lunæ**, 40, 2.
 — **Martis**, 6, 5. 7, 23. 10, 23. 27, 23. 35, 9. 38, 28.
 — **Matris Magnæ**, 29, 37. 36, 36.
 — **Matris Matutæ**, 5, 19. 7, 27. 25, 7. 28, 11. 33, 27. 41, 33.
 — **Mentis**, 22, 10. 23, 31.
 — **Mercurii**, 2, 21. 27.
 — **Minervæ**, 35, 36.
 — **Monetæ**, 4, 7. 20. 6. 20. 33, 26.
 — **Opis**, 39, 22.
 — **Quirini**, 4, 21. 8, 20. 10, 46. 28, 11.
 — **Salutis**, 9, 43. 10, 1. 28, 11.
 — **Sanci**, 32, 1.
 — **Saturni**, 2, 21. 22, 1. 41, 26 *et* 32.
 — **Spei**, 21, 62. 25, 7. 40, 51.
 — **Summani**, 32, 29.
 — **Telluris**, 2, 41.
 — **Veneris**, 10, 31. 29, 37. 41, 32.
 — **Veneris Erycinæ**, 22, 10. 23, 31. 30, 39. 40, 34.
 — **Vestæ**, 26, 27. 28, 11.
 — **Victoriæ**, 10, 33. 29, 14.
 — **Virtutis**, 27, 25. 29, 11.
 — **Vulcani**, 32, 29.
Ædes Cassii publice dirutæ, 2, 41. *item* **Sp. Mælii**, 4, 16. *et* **Vitruvii**, 8, 20.

Ædicula Victoris Virginis, 35, 9.
Ædiles plebei, 3, 6. **Ædilibus** qui nocuisset, ejus caput Jovi sacrum, 55. **senatusconsulta** in ædem Cereris ad eos deferri jubentur, *ibid.* eos **leges Decemvirales** in æs incisas in publico proposuisse, sunt qui scribant, 57. **lis negotium datum**, ut animadvertent, ne qui, nisi Romani, **Dii colerentur**, 4, 30. **instaurant ludos plebeios**, 38, 10. *vid.* **Ludi**. **Ædilis plebei esse non potest**, cujus pater, qui curuli sella sederit, vivit, 27, 21. 30, 19.
Ædiles ex Patribus, sive curules, 6, 42. 7, 1. per **quatrimum ludos scenicos faciunt**, 24, 43. **instaurant ludos Romanos**, 27, 6. 28, 10.
Ædiles unde initium sumserint fori ornandi, 9, 40.
 — dicunt **plerisque diem**, quia plus, quam **lege finitum erat**, agri possiderent, 10, 13. diem dicunt **pecuariis**, 33, 42. 35, 10.
Ædiles incusantur ab senatu, quod non prohiberent **novos ritus sacrificandi precandique Deos**, 25, 1.
Ædilitii scribæ et viatores, 30, 39.
Æditui sedes sacras omnes tota urbe aperire jubentur, 30, 17.
Ædvi, pop. Galliæ, 5, 34. **Epit.** 61. 104.
Ægæum mare, 44, 28. 29.
Ægates, insulæ, 21, 10. 49. 22, 54. 23, 13. 30, 32.
Ægeleos, urbs, opprimitur ab **Attalo**, 31, 64.
Ægimurus, insula, 29, 27. **sinum Carthaginiensem claudit**, 30, 24.
Ægina, insula, 27, 30. 33. 28, 5. 7. 31, 14. 33, 30. 36, 42.
Æginienses, 44, 46. 45, 27.
Æginium, oppidum, 32, 15. 36, 13. 44, 46. **diripitur a Romanis**, 45, 27.
Ægium, 38, 29. **ibi Achæorum concilium**, 28, 7. 35, 48. 39, 35.
Ægyptus, 8, 24.
 — **Ægypto imminent Philippus Macedoniæ, et Antiochus Syriæ, reges**, 31, 14.
 — **Ægypti reges Romanis gratulantur**, 37, 3.
 — **Ægypto excedere jubent Antiochum Epiphanem Romani**, 45, 12.
C. Ælius, tribunus militum **tertiæ legionis**, 41, 5 *et* 8.
C. Ælius Pætus, consul, 40, 27.
L. Ælius Pætus, ædilis plebeius, ludos facit ex **multatitia pecunia**, 10, 23.
P. Ælius, inter **primos quæstores de plebe creatos**, 4, 54.
P. Ælius, legatus ad **Antiochum**, 34, 59.
P. Ælius, triumvir **colonis deducendæ**, 41, 17.
P. Ælius Ligus, prætor, 41, 2. **consul**, 42, 9. 10. **legatus in Illyricum**, 45, 17.
P. Ælius Pætus, consul, 8, 15.
P. Ælius Pætus, magister equitum, **vicio creatus**, **abit magistratu**, 9, 7. **augur**, 10, 9.
P. Ælius Pætus, augur, 27, 36. **moritur pestilentia**, 41, 26.
P. Ælius Pætus, ædilis plebis, creatur prætor,

INDEX IN T. LIVII

- 29, 38. sortitur jurisdictionem urbanam, 30, 1. magister equitum, 39. consul, 40. decemvir agro dividundo, 31, 4. triumvir rebus coloniae Narniensis ordinandis, 32, 2. censor, 7.
- P. Aelius Tubero, aedilis plebis vitio creatus, abdicat se magistratu, 30, 39. praetor creatus sortitur Siciliam, 40. legatus in Asiam, 37, 55. praetor iterum sortitur jurisdictionem urbanam, 41, 12.
- Q. Aelius, tribunus plebis, 41, 10.
- Q. Aelius Paetus, augur, 22, 35.
- Q. Aelius Paetus, pontifex, cadit in proelio Cannensi, 23, 21.
- Q. Aelius Paetus, in locum P. Aelii Paeti, sufficitur augur, 41, 26. praetor, 43, 4. consul, 45, 14. sortitur Galliam provinciam, 17.
- Q. Aelius Tubero, tribunus plebis, fert ad plebem de duabus coloniis Latinis deducendis, 34, 53. triumvir, 35, 9.
- Q. Aelius Tubero, obviam mittitur Perseo, 45, 7. cura tuendi regis ei mandatur, 8.
- Q. Aelius Tubero, annalium scriptor, 4, 23. 10, 9.
- Sex. Aelius Paetus, aedilis curulis, 31, 50. triumvir rebus coloniae Narniensis ordinandis, 32, 2. consul, 7. in Capitolio senatum habet, 8. proficiscitur in Galliam, 9. nihil memorabile gerit, 26. censor, 34, 44. 35, 9.
- T. Aelius, tribunus militum tertiae legionis, 41, 5 et 8.
- Aemilia porticus refecta, 41, 32.
- Aemilia tribus, 38, 36.
- Aemilia, uxor P. Scipionis Afric. 38, 57.
- Aemilia, virgo Vestalis, Epit. 63.
- C. Aemilius, tribunus militum consulari potestate, 5, 26. contra Aequos rem gerit, 28. tribunus militum consulari potestate iterum, Volsinienses vincit, 32.
- L. Aemilius, consul, vincit Aequos et Volscos, 2, 42. iterum consul, Veientes pacem petere supplices cogit, 49. tertium consul, 54.
- L. Aemilius, tribunus militum consulari potestate, 6, 1. iterum, 5. tertium, 21. quartum, 22. quintum, 32. fundit Volscos et Latinos, *ibid.*
- L. Aemilius, interrex, 7, 17.
- L. Aemilius, quartus decimus interrex, 8, 23.
- L. Aemilius, legatus, Carthaginem mittitur, 21, 18.
- L. Aemilius Mamercinus, consul, 7, 1. secundum consul, 3. magister equitum, 21.
- L. Aemilius Mamercinus, magister equitum, 7, 39. consul, 8, 1. dictator, 16. consul secundum, 20. dictator iterum, 9, 21.
- L. Aemilius Papus, consul, 20, 36. triumvir mensarius, 23, 21.
- L. Aemilius Papus, praetor creatus, sortitur Siciliam, 28, 38.
- L. Aemilius Papus, decemvir sacrorum, moritur, 42, 28.
- L. Aemilius Paullus, consul, 20, 59. triumphat, 63. accusatur, et ambustus vix evadit, *ibid.* consul iterum, 22, 35. occiditur in pugna Cannensi, 49. fuerat pontifex, 23, 21.
- L. Aemilius Paullus, triumvir coloniae deducendae, 34, 45.
- Aedilis, ex pecunia damnatorum pecuniariorum clypea inaurata in fastigio aedis Jovis posuit, 35, 10. praetor, 24. sortitur Hispaniam ulteriorem, 36, 2.
- Proconsul, caeditur a Lusitanis, 37, 46. Lusitanos fundit, 57.
- vetus candidatus, et saepe repulsam passus, 39, 32. consul, 56.
- in Ligures Ingaunos exercitum ducit, 40, 25. oppugnatur ab Ingaunis, *ibid.* erumpit castris, 27. vincit Ingaunos Ligures, 28. deque iis triumphat, 34. nominatur patronus ab Hispanis ulterioribus, 43, 2.
- Consul iterum, sortitur Macedoniam, 44, 17. ejus, antequam in Macedoniam iret, ad populum oratio, 22. multa ab eo institutorum militarium in melius mutata, 33. ejus oratio ad milites, 34. per Perrhaebiam it ad hostes, 35. ejus prudens ad Nasicam oratio, 36. instructo exercitu munit castra, 37. ejus de pugna dilata oratio, 38. vincit Macedonas, 41.
- acceptis a Perseo literis, illacrimatur sorti humanae, 45, 4. ad eum adducitur Perseus, 7. benigne excipit Perseum, eumque tacentem alloquitur, 8. peragrat Graeciam, 27. Amphipoli componit res Macedoniae, 29. succendit arma hostium, 33. trajicit in Italiam, 34. triumphus, ei decretus a senatu, impeditur a Ser. Sulpicio Galba, tribuno militum, 35, 36. triumphat de Perseo, 39, 40. amittit duos filios, *ibid.* ejus de sua fortuna oratio, 41. abstinens, Epit. 46.
- L. Aemilius Paullus, legatus in decem ad res Asiae disceptandas componendasque, 37, 53. resistit Cn. Manlio, triumphum petenti, 38, 44 et seqq.
- L. Aemilius Regillus, praetor, 36, 45. ei evenit navalis provincia, 37, 2. 4. 14. ad eum caduceatores ab Antiocho missi, qui de pace agerent, 18. habet consilium, 19. invadit agros Teiorum, 28. contendit ad hostem, 29. vincit classem Antiochi, 30. oppugnat Phocaeam, 32. ejus triumphus navalis, 58.
- L. Aemilius Scaurus Hellespontum mittitur, 37, 31.
- Mam. Aemilius, tribunus militum consulari potestate, 4, 16. dictator dicitur, 17. Veientes et Fidenates proelio vincit, 18, 19. triumphans urbem ingreditur, 20. iterum dictator, 23. quinquennalem censuram redigit ad anni unius et sex mensium spatium, 24. a censoribus tribu movetur, *ibid.* dictator creatur, paulo ante motus tribu. 31. ejus oratio ad populum, 32. ejus ad milites adhortatio, 33. Fidenas capit, et triumphat, 34.
- Mam. Aemilius, consul, 4, 53.
- M'. Aemilius Mamercinus, tribunus consula-

HISTORIARUM LIBROS.

ria, 4, 61. iterum, 5, 1. tertium, 10.
M. Æmilius, tribunus militum consulari potestate, 5, 32.
M. Æmilius, consul, 10, 1. in fugam vertit Græcos, cum Cleonymo in Italiam classe advectos, 2.
M. Æmilius, prætor Siciliæ, 21, 49.
M. Æmilius, prætor urbanus, 22, 9. 33. 27, 33.
M. Æmilius, frater L. Æmilii Regilli prætoris, decedit, 37, 22.
M. Æmilii Lepidi, bis consulis atque auguris, tres filii, L. M. et Q. ludos funebres patri, et gladiatorum paria duo et viginti per triduum in foro dant, 23, 30.
M. Æmilius, M. Lepidi filius, tribunus militum, 37, 43.
M. Æmilius Lepidus, ædilis curulis, 24, 43. prætor, sortitur jurisdictionem inter cives et peregrinos, *ibid.* decemvir sacrorum, 26, 23.
M. Æmilius Lepidus, legatus ad Ptolemæum, 31, 2. ferociter cum Philippo agit, 18. pontifex, 32, 7. ædilis, 35, 10. prætor, 24. sortitur Siciliam, 36, 2. consul, 38, 42. et quidem post duas repulsas, 39, 56. 40, 46. quum ædem Dianæ vovisset, devincit Ligures, 39, 2. viam ab Placentia Ariminum perducit, *ibid.* triumvir coloniae deducendæ, 55. pontifex maximus, 40, 42. censor, 45. in gratiam reconciliari se cum collega M. Fulvio patitur, 46. princeps senatus legitur, 51. consul iterum, 41, 22. lectus secundo princeps senatus, 32. lectus tertio, 43, 15. lectus sextum, Epit. 48. ante mortem quæ filiis præceperit, *ibid.*
M. Æmilius Lepidus acta Sullæ tentat rescindere, Epit. 90.
M. Æmilius Numida, decemvir sacrorum, moritur, 26, 23.
M. Æmilius Papus, dictator, 9, 7.
M. Æmilius Papus, maximus curio, moritur, 27, 6.
M. Æmilius Paullus, magister equitum, male rem gerit, 10, 3.
M. Æmilius Regillus consul dicitur a prærogativa centuria, 24, 7. irritum eventum, 8 et 9. flamen Quirinalis, 8. flamen Martialis, moritur, 29, 11.
Q. Æmilius Barbula, consul creatus, 9, 20. 21. secundum consul, 30.
Q. Æmilius Cerretanus, consul, 8, 37. *vid.* Q. Aulius Cerretanus.
Ti. Æmilius, consul, 2, 61. ejus res gestæ in Sabinis, 62. consul iterum, dandi agri plebi auctor, 3, 1.
Ti. Æmilius, quinquevir mensarius, 7, 21. prætor, 8, 2.
Ti. Æmilius Mamercinus, consul, ejusque cum senatu rixæ, 8, 12.
Æmus, mons, 40, 21. ex eo monte creditum vulgo fuit, Ponticum simul et Adriaticum mare, et Istrum amnem, et Alpes conspici

posse, *ibid.* eum conscendit Philippus, et degressus nihil vulgatæ opinioni detrahit, 22.

Ænaria, insula, 8, 22.

Ænea, oppidum, 40, 4. eadem **Ænia**, 44, 10. 32. **Æneates**, 40, 4. statum **Æneæ** sacrificium, quod conditori **Æneæ** quotannis fit, *ibid.*

Ænea in Capitolio limina, *vid.* Capitolium.

Ænea signa Deorum, *vid.* Signum.

Ænei orbes, positi in sacello Sanci, 8, 20.

Æneæ portus ad montem Atho, 45, 30.

Æneas, Anchisæ et Veneris filius, 1, 1. profugus venit in Macedoniam, Siciliam, et Italiam, ubi Lavinium condit, *ibid.* ut animos Aboriginum sibi conciliaret, Latinos utramque gentem appellat, 2. ejus mors, *ibid.*

Æneas Silvius, rex tertius Albæ, 1, 3.

Ænei, *vid.* **Ænus**.

Ænesidemus Dymæus, præfectus præsidii Achæorum Argis, 32, 25.

Ænia, *vid.* **Ænea**.

Ænianum sinus, 28, 5.

Ænus, oppidum Thraciæ, proditione capitur a Philippo, 31, 16. **Æno** præsidium Antiochi deducitur, 37, 60. controversiæ cum Philippo de **Æni** possessione, 39, 24. 27. 28. **Ænum** sibi petit Attalus, 45, 20.

Ænei, 31, 31. **Ænii**, 37, 33. 38, 41. 45, 27.

Æolis, 33, 38. 37, 8. 12. 18. 25. 35. 38, 16.

Æpulo, Istrorum regulus, ne vivus capiatur a Romanis, pectus ferro trajicit, 41, 15.

Æqui, sive **Æquicolæ**, gens antiqua, 1, 32. ab **Æquicolis** jus, quo res repetuntur, Ancus Marcius descripsit, *ibid.* Latinum agrum invadunt, 2, 30. vincuntur, 31. seditio inter **Æquos** et **Volcos**, et atrox prælium, 40. Romanos bello petunt, 43. oppugnant Ortonam, *ibid.* vexant Latinos incursionibus, 48, 53. 58. vincuntur, 60.

bello petiti, a Q. Servilio vincuntur, 3, 2. depopulantur agrum Romanum, et cæduntur, 3. obidentes Furium consulem in castris, a T. Quintio cæduntur, 5. **Æqui** et **Volsci** denuo **Hernicorum** et **Romanorum** agros depopulantur, 6. vincuntur a **Lucretio** consule, 8. rebellant, 10. arcem **Tusculanam** capiunt, et cæduntur, 23. pacem petunt, et impetrant, 24. denuo bellum movent, 25. obsident **Minucium** consulem in castris, 26. adversus eos L. **Quintius Cincinnatus** dictator dicitur, *ibid.* circumvallantur, et sub jugum mittuntur, 28. denuo Romanos bello lacesunt, 30. vincuntur, 31. bellum instaurant, 38. fundunt **Romanum** exercitum, 42. a **Valerio** consule vincuntur, 60, 61. iterum Romanis bellum inferunt, 66. vincuntur, 70.

rursum rebellantes vincuntur, 4, 26 et seqq. impetrant inducias annorum octo, 30. **Æqui** et **Lavicani** **Tusculanum** agrum depopulantur, 45. vincuntur, 47. coloniam

INDEX IN T. LIVII

- Alexandri Magni rerum gestarum aetas**, 8, 3. ei parem destinant L. Papirium Cursorem, 9, 16. ejus collatio cum Romanis ducibus, 17. ejus vitia, 18. Fortunae Alexandri collatio cum populi Romani fortuna, *ibid.* collatio copiarum ejus cum Romanis copiis, 19. regnavit tredecim annis, 45, 9.
- Alexander**, Epiri rex, in Italiam classem appellit, 8, 3. adversus eum, exarsionem facientem, pugnant Samnites et Lucani, 17. pacem facit cum Romanis, *ibid.* ejus fata, res gestae, et mors, 24. ejus uxor Cleopatra, soror Olympias; quarum altera mater Alexandri Magni, soror altera fuit, *ibid.*
- Alexander**, magister equitum apud Epirotas, 32, 10.
- Alexander**, princeps Aetolorum, ejusque oratio in Philippum, 32, 33. Romanos insinulat fraudis, 34, 23.
- Alexander Megalopolitanus**, se oriundum a Magno Alexandro fert, 35, 47.
- Alexander Acarnan**, 35, 18. ejus oratio, *ibid.* moritur, 36, 20.
- Alexander Beroeaeus** suffocat Demetrium, Philippi filium, 40, 24.
- Alexander**, filius Persel, 42, 52. ducitur ante curram Aemilii triumphantis, 45, 39. Albam in custodiam mittitur cum patre, 42.
- Alexander**, Aegypti rex, *vid.* Ptolemaeus.
- Alexandria in Aegypto condita**, 8, 24. frustra tentatur ab Antiocho, 45, 11.
- Alexandria Troas**, 35, 42. 37, 35.
- Alexandrini legati queruntur de Antiocho**, 44, 19.
- Algidum**, 3, 2. 21, 62. 26, 9.
- Algidus**, mons, 3, 23. 25. 27. 29. 30. 4, 26.
- Alimne**, urbs, 38, 14.
- Aliphera**, urbs, 28, 8. 32, 5. eam Philippus restituit Megalopolitis, 28, 8.
- Allia**, fluvius, 5, 37. 6, 28. 22, 50. 59.
- Alliensis clades**, 5, 38. 22, 50.
- Alliensis dies**, 6, 1. *vid.* Dies.
- L. Allienus**, sedilis plebis, diem dicit Veturio, 3, 31.
- Allifae**, oppidum, 8, 25. 9, 42. 22, 18. Allifae de Samnitibus a C. Marcio Rutilo consule vi captae, 9, 38.
- Allifanus ager**, 22, 13. 17. 26, 9.
- Allobroges**, gens nulla Gallica opibus aut fama inferior, 21, 31. *vid.* et Epit. 103.
- Allucius**, princeps Celtiberorum, 26, 50. sponsam pudice servatam a Scipione recipit, *ibid.*
- Almana**, urbs, 44, 26.
- Alope**, oppidum, 42, 56.
- Alopeconnesum oppidum recipit Philippus**, 31, 16.
- Alorcus Hispanus**, se pacis Annibalem inter et Saguntinos interpretem fore, pollicetur, 21, 12. ejus oratio ad Saguntinos, 13.
- Alpes**, 1, 1. Taurino saltu a Gallis primum transitae, 5, 34. ab Annibale quintodecimo die superatae, 21, 38. hieme clausae, 27, 36.
- prope inexsuperabilis finis inter Italiam et Galliam, 39, 54.
- Alpinae gentes**, maxime Raeti, e Tuscis originem ducunt, 5, 33. recipiunt Asdrubalem, et sequuntur ad bellum, 27, 39. *vid.* Epit. 63.
- Alsiensis populus sacrosanctam vacationem habere se frustra jactat**, 27, 38.
- Altinius**, *vid.* Darius Altinius.
- Altum castrum**, *vid.* Castrum.
- Alyattos**, 38, 18.
- Amadocus**, dux Thracum, capitur a Philippo, 39, 35.
- Amarynthidis Dianae sacrum anniversarium Eretriae**, 35, 38.
- C. Amatius**, Epit. 116.
- Ambarri**, populus Gallicus, 5, 34.
- Ambigatus**, rex Celtarum, exonerat praegravante turba regnum, 5, 34.
- Ambiorix**, dux Eburonum, Epit. 106. 107.
- Ambitus**, deque eo leges latae, 40, 19. *vid.* Lex.
- Ambracia**, urbs, 38, 3. 42, 67. 43, 22. 44, 1. ejus situs, 4. oppugnatur a Romanis, 5. se dedit, 9.
- Ambracienses accusant M. Fulvium consulem**, 38, 43. senatusconsultum in gratiam Ambraciensium, 44.
- Ambracius sinus**, 32, 14. 38, 4.
- Ambrones**, pop. Epit. 68.
- Ambrysus**, urbs, 32, 18.
- Ambustus**, *vid.* Fabius Ambustus.
- Ameriola**, urbs a Tarquinio Prisco capta, 1, 38.
- Amiculum purpureum dono missum reginae Aegypti Cleopatrae**, 27, 4.
- Amilcarem**, agitantem in animo bellum adversus Romanos, mors opprimit, 21, 1. 2 et 5. ad Castrum Altum in Hispania, 24, 41.
- Amilcar**, Gisgonis filius, praefectus praesidii in insula Melita, captus, 21, 51.
- Amilcar**, Bomilcaris filius, 23, 49.
- Amilcar Poenus**, dux Gallorum, invadit Placentiam, 31, 10. exsilio mulctatur a Carthaginensibus, et bona ejus publicantur, 19. cadit in proelio ad Cremonam, 21. alii captum in proelio ad Mincium amnem tradunt, 32, 30. et ante curram triumphantis consulis ductum fuisse, 33, 23.
- Amiternini pollicentur Scipioni milites**, 28, 45.
- Amiterninus ager**, 21, 62.
- Amiternium**, oppidum, 10, 39. 26, 11. 36, 37. capitur de Samnitibus, 10, 39.
- Ammonius regnat in Syria**, Epit. 50.
- Amphilochia**, regio, 38, 3. olim Aetolorum fuerat, *ibid.* et 32, 34.
- Amphilochi** oppugnantur a Perseo, Philippi filio, 38, 5. 8.
- Amphilochus vates Oropi colitur pro Deo**, 45, 27.
- Amphipolis**, urbs, 40, 24. 56. 43, 7. 44, 24. 43. 44 etc. 45, 6. 9. 28.

HISTORIARUM LIBROS.

Amphissa, urbs, 37, 5.
 Ampliati rei, 4, 44. 43, 2.
 Amulius pellit Numitorem fratrem majorem, et, ut spem partus Rheæ Silviae adimeret, eam Vestalem legit, 1, 3. Amulio Remus captus traditur, 5. Amulius obtruncatur, et Numitor restituitur, *ibid.* et 6.
 Amusius, princeps Ausetanorum, ad Asdrubalem profugit, 21, 61.
 Amyclæ, 34, 28.
 Amynander, Athamanum rex, 27, 30. 29, 12. venit in castra Romanorum, iisque auxilia promittit, 31, 28.
 Phecam oppidum capit, et Gomphos, atque Thessaliam populatur, 32, 14.
 cum Athamanum peditum ducentis et mille se jungit Quintio consuli, 33, 3. tenet castella, quæ per belli tempus Philippo ademerat, 34.
 eum tentat Antiochus, 35, 47.
 Antiocho se conjungit, 36, 9. cum Athamanum juventute occupat Pellinæum, 10. cum conjuge ac liberis Ambraciam se confert, 14. eum sibi ab Ætolis dedit petit M'.
 Acilius Glabrio, consul, 28. Zacyntho donatur a Philippo rege Macedonum, 31.
 pellit Macedones ex Athamania, 38, 1. mittit legatos Romam, et ad Scipiones in Asiam, 3. venit in castra Romanorum, et efficit, ut Ambracia se dedat Romanis, 9.
 Anabura, 38, 15.
 Anagnia, 45, 16.
 Anagninis civitas sine latione suffragii data, 9, 43.
 Anagninum compitum, 27, 4.
 Anagninus ager, 26, 9.
 Anapus, fluvius, 24, 36.
 Ancilia cœlo demissa, 1, 20. *vid.* 5, 52. dies, quibus moventur Ancilia, religiosi exercitui ad iter faciendum, 37, 33.
 Ancilla indicat Q. Fabio Maximo, ædili curuli, veneficia matronarum, 8, 18.
 Ancona, 41, 5.
 Ancus Marcius rex creatur, ejusque res gestæ, 1, 32. 33. moritur, postquam regnavit annos quatuor et viginti, 35. ejus filii conspirant contra Tarquinium Priscum, 40.
 Ancyra, urbs nobilis, 38, 24.
 Andania, parvum oppidum, 36, 31.
 Andranodorus, gener Hieronis, tutor Hieronymi, regum Syracusanorum, 24, 4. post cædem Hieronymi, insulam et arcem Syracusis occupat, 21. ad eum missi legati a Syracusano populo, 22. cedit tempori, *ibid.* ejus oratio ad Syracusanos, *ibid.* creatur prætor, 23. occiditur, 24.
 Andriscus, Pseudophilippus, Epit. 48. 49. 52.
 Androcles, princeps Acarnanum, 33, 16.
 Androcles, præfectus Persei, 44, 32.
 Androgynus, Sinuessæ natus, 27, 11.
 Androgynus vivus in arcam conditus, et in mare projectus, 27, 37.
 Andronicus, Andronici filius, Ætolus, quod

arma contra Romanos tulisset, securi percutitur, 45, 31.
 Andronicus Macedo, 37, 13.
 Andronicus a Perseo interficitur, 44, 10. *vid.* Perseus.
 Androsthenes, dux præsidii Macedonici, Corinthum defendit adversus Romanos et Achæos, 32, 23. cæditur ad Corinthum, 33, 14. ejus imprudentia, 15.
 Andrus, insula, 31, 15. 36, 20. capta a Romanis, 31, 45.
 Anectius, Epit. 139.
 Anemurium, promontorium Ciliciæ, 33, 20.
 Angeæ, oppidum, 32, 13.
 Angues, prælati in bello a sacerdotibus Tarquiniensibus, terrent milites Romanos, 7, 17.
 — duo, sacrificio perpetrato, ad exta ex occulto allapsi, edere jecur, conspectique repente abierunt, 25, 16. *vid.* Prodigium.
 Anguis specie consuetudinem cum Olympiade, et cum matre Scipionis Africani habere creditus Jupiter, 26, 19.
 L. Anicius Gallus creatur prætor, 44, 17. sortitur jurisdictionem peregrinam, *ibid.* in Illyricum, adversus Gentium, proficiscitur, 30. vincit Illyrios, 31. ei se dedit Gentius, *ibid.* ob ejus res gestas supplicationes in triduum decretæ, 45, 3. Epirum pacat, 26. Illyrici res constituit, *ibid.* triumphat de Gentio, 43.
 Cn. Anicius, legatus Æmilii Paulli, 44, 46.
 Anidus, mons, 40, 38.
 Aniensis tribus addita ceteris, 10, 9.
 Aniensis centuria, 24, 7.
 Anio, fluvius, 1, 27. 36. 4, 17. 6, 42. 26, 10. pons in Anienem, 7, 9.
 Anitorgis, urbs, 25, 32.
 Annales citati, 2, 54. 3, 8. 4, 34. 7, 9. 18, 42. 8, 18. 23. 30. 9, 15. 42. 21, 25. 22, 31. 23, 6. 47. 42, 11.
 — Aciliani, 25, 39.
 — Magistratum, 9, 18.
 Annalium veterum confusio, 9, 15.
 — exempla exoleta, 27, 8.
 — incertitudo, 9, 44. 45. 10, 2. 17.
 — varietas, 10, 30. 22, 31. 25, 39. 26, 16. 49. 27, 7.
 Annalis, cognomen Villiorum, ex eo ortum, quod L. Villius, tribunus plebis, primus legem annariam tulit, 40, 44.
 Annibal, annos ferme novem natus, hostem se populi Romani fore jurejurando adstringit, 21, 1. imperator in locum Asdrubalis succedit, 3. ejus dotes et ingenium, 4. res ejus gestæ adversus varios Hispaniæ populos, 5. Saguntum oppugnat, 6. vulneratur, 7. non admittit legatos Romanorum, 8. centum quinquaginta millia habuit in armis, *ibid.* dedendum eum Romanis censet Hanno, 10. Annibal Saguntum capit, 14. ejus apparatus ad bellum, 21. transit Iberum, et Pyrenæum saltum superat, 23. sibi

INDEX IN T. LIVII

conciliat Gallos, 24. trajicit Rhodanum, 27. hortatur milites, 30. petit Galliae mediterranea, 31. transit Alpes, 32. ingreditur Italiam, 38. Taurinorum urbem expugnat, 39. Annibali quantae copiae fuerint in Italiam transgresso, *ibid.* rebus prius, mox verbis milites hortatur, 42 *et seqq.* promittit suis praemia, 45. vincit Romanos ad Ticinum, 46. mox ad Trebiam, 54 *et seqq.* saucius excedit pugna ad Emporium prope Placentiam, 57. pugnaturus cum Sempronio, 59.

altero oculo capitur, 22, 2. vincit Romanos ad Trasimenum lacum, 4 *et seqq.* Italiae agros devastat, 9. ex Hirpinis in Samnium transit, ducemque itineris virgis caesum in crucem tollit, 13. duo millia ferme boum accensis cornibus in montes concitat, 16. ejus dolus ad augendam dictatoris invidiam, 23. ad certamen prolicit magistrum equitum, 28. ejus de Q. Fabii Maximi virtute testimonium, 30. exercitus omnium rerum penuria laborat, 40. relictis castris, fugam simulat, 41. ejus insidiae detectae, 42. ejus inopia et anxietas, 43. ad Cannas castra ponit, *ibid.* aciem instruit, 46. vincit Romanos magna clade, 49. sed uti victoria nescit, 51.

vesci docuit corporibus humanis, 23, 5. Capuam venit, 7. apud Minios Celeres diversatur, 8. ejus in senatu Campano oratio, 10. in agrum Nolanum traducit exercitum, 14. Nuceriam in deditionem accipit, 15. ad Nolam vincitur a Marcello, 16. Acerras diripit, et Casilinum oppugnat, 17. 18. ejus exercitum Campanae deliciae enervant, *ibid.* ex hibernis redit, Casilinum oppugnaturus, 19. ejus ad Philippum legati intercipiuntur, 34. Campanis opem laturus ad Hamas pervenit, 36. ab obaidione Cumarum discedit, 37. cum exercitu Nolam oppugnaturus accedit, 43. Nolam oppugnat, 44. ejus equites mille ducenti septuaginta duo ad Marcellum transfugiunt, 46.

Puteolos frustra tentat, 24, 13. Tarentum per prodicionem capit, 25, 8. 9. 10. consilium ejus de Tarentina classe in apertum mare emittenda, 11. Cn. Fulvium praetorem vincit ad Herdoneam, 21.

in Campaniam contendit, 26, 5. oppugnandae Romae consilium capit, 7. tria millia passuum ab Roma castra locat, 10. irritum incepto discedit, 11.

Cn. Fulvium proconsulem cum exercitu fundit, 27, 1. ejus de M. Marcello iudicium, 14. de Fabio, 16. Metapontum se recipit, *ibid.* Lacinium copias admovet, 25. Marcelli corpus sepelit, 28. ejus annulo uti conatus ad decipiendos Salapitanos, suamet ipse fraude capitur, *ibid.* viso capite Asdrubalis, se Carthaginis fortunam agnoscere dicit, 51. omnia auxilia in extremum Italiae angulum Bruttios contrahit, *ibid.*

(10)

adversis, quam secundis rebus, mirabilior, 28. 12. ad Junonis Lacinae templum aetatem agit, 46. aram ibi dedicat cum ingenti rerum ab se gestarum titulo, *ibid.*

Locros tendit, 29, 7. adverso praelio percussus Crotonem exercitum abducit, 36.

ex Italia revocatur, 30, 9. 19. frendens ac gemens eam relinquit, 20. ejus cum Scipione colloquium, 29 *et seqq.* suos ad pugnam hortatur et instruit, 32. victus Adrumetum profugit, 35. spem salutis alibi non esse, quam in pace impetranda, fatetur, *ibid.* Gisgonem, ad dissuadendam pacem procedentem, ex superiore loco detrahit, 37. Pœnos in curia fientes ridet, et increpat, 44.

nuncios et literas ad Antiochum misisse insimulatur, 33, 45. praetor iudicum potentiam, gravem libertati, minuit, 46. vectigalium publicorum rationes cum fide et prudentia administrat, et corrigit, *ibid.* *et* 47. Romani Carthagine Annibalem accusant, *ibid.* aufugit ad regem Antiochum, 48. 49. quem ad bellum concitat, 34, 60. concitare conatur Pœnos, 61.

ejus cum P. Villio et P. Scipione Africano colloquium, 35, 14. propter colloquia cum Villio suspectus, se apud Antiochum oratione purgat, 19.

ejus de bello Romano oratio, 36, 7. eum, ut vatem omnium quae evenerant, admiratur Antiochus, 15.

praeficitur classi, 37, 23. fugatur a Rhodiis, 24.

profugit ad Prusiam; ejus mora, 39, 51.

L. Annius, praetor Latinorum, Romam evocatus, 8, 3. ejus in concilio Latinorum oratio, 4. in senatu Romano postulat, ut consul alter et senatorum pars dimidia e Latio sumantur, 5. labitur et ita impingitur saxo, ut sopiatur, 6.

T. Annius, triumvir coloniae deducendae, ob Boiorum rebellionem Mutinam confugit, 21, 25.

T. Annius Luscus, praetor, 41, 22. legatus ad res repetendas in Macedoniam missus, 42, 25. triumvir colonis Aquileiam deducendis, 43, 19.

T. Annius Milo, Epit. 104. 107.

Annonae habita cura Romae, 2, 9. 10, 11.

Annonae caritas, atque inde turbae, 2, 34. 4, 12.

Annonae vilitas, 31, 50. tanta, ut mercator pro vectura nautis reliquerit frumentum, 30, 38.

Annuli gemmati Sabinia, 1, 11.

— aurei quare et quando Romae positi, 9, 7. 46.

— occisorum ad Cannas Romanorum detracti, modium expleant, 23, 12.

Annulo Marcelli potitur Annibal, eoque frustra ad fraudem abuti conatur, 27, 28.

Annus a Numa Pompilio ad cursum Lunae in

HISTORIARUM LIBROS.

duodecim menses descriptus, 1, 19.
Anni consularis principium Kalendæ Sextiles, 3, 6. Idus Maiæ, 3, 36. 38. Idus Decembres, 4, 37. 5, 9. Kalendæ Octobres, 5, 9. Kalendæ Quintiles, 5, 32. 8, 20. Idus Martiæ, 22, 1.
Annorum indices, clavi, apud Volsinios, 7, 3. *vid. Clavus.*
Anquisitum capitis, 2, 52. 26, 3. pecuniæ, *ibid.*
Anseres, Junoni sacri, Capitolii servatores, 5, 47.
Antemnates Romam ad ludos proficiscuntur, 1, 9. bellum parant ob raptum filiarum, 10. palantes in agris opprimuntur, 11.
Antenor Trojanus cum multitudine Henetum venit in sinum Adriaticum, 1, 1.
Antenor, præfectus classis Macedonicæ, 44. 28. 45, 10. 31.
Antefixa fictilia Deorum Romanorum, 34, 4.
Antepilani in militia, 8, 8.
Antesignani legionum, 2, 20. 7, 33. 22, 5. 27, 18.
Antias Valerius, vid. Valerius.
Antiates, vid. Antium.
Anticyra oppugnata et capta traditur Ætolis, 26, 26. *vid. et* 28, 8. *et* 32, 18.
Antigonensis, 42, 58. 43, 25.
Antigonia Epiri, 32, 5. 43, 25.
Antigonia Macedoniæ, 44, 10.
Antigoni apophthegma, 4, 21.
Antigonus, Echecratis filius, 40, 54. Philippum edocet ordinem omnem insidiarum Persei in Demetrium, 55. eum sibi destinat successorem Philippus, 56. legatus missus ad concitandos Bastarnas, 57. eum interficit Perseus, 58.
Antigonus, purpuratus Persei, 44, 26. mittitur Æniam cum mille equitibus, 32.
Antimachus, præfectus alæ sacræ, in acie cadit, 42, 66.
Antimachus, præfectus Demetriadis, 44, 13. 24.
Antinous, princeps civitatis Passaronis, desciscit a Romanis, et interficitur, 45, 26.
Antiochia, 33, 19. 41. 38, 13. templum Jovis Capitolini magnificum Antiochiæ, 41, 25.
Antiochus Magnus, rex Syriæ, fœdus icit cum Philippo, 31, 14. bellum transitumque in Europam molitur, 33, 13. omnes civitates Ptolemæi in Cœle Syria in suam potestatem redigit, 19. legati Rhodiorum ad eum, 20. et Romanorum, 35. hibernat Ephesi; ejus res gestæ in Asia, 38. Cornelius legatus missus ab senatu ad dirimenda inter Antiochum et Ptolemæum certamina, 39. regis responsum, 40. redit in Asiam Antiochus, patiturque naufragium, 41. ab eo bellum imminere Romanis, decem legati nunciant, 44. ad eum fugit Annibal, 49. molitur bellum adversus Romanos, 35, 13. ejus cum Villio legato disceptatio, 15. trajicit Hellespontum, 23. venit Demetriadem, arcessitus ab Ætolis, 43. ejus in con-

cilio Ætolorum oratio, 44. Imperator appellatur ab Ætolis, 45. tentat Romanorum socios, 47. ei portas aperiunt Chalcidenses; Salganeam et castellum ad Euripum capit, 51.

adjungit sibi Bœotos, 36, 6. Annibalis orationi non credit, 7, 8. legit ossa Macedonum ad Cynoscephalas, 8. Thessalorum legati ad eum, 9. capit Pheras et Scotussam, *ibid.* arte Ap. Claudii deterretur ab obsidenda Larissa, 10. ducit virginem Chalcidensem; ejus exercitus luxuria corrumpitur, 11. Medione exceptus, Thyrio exclusus, redit in Eubœam, 12. it in Ætoliâ, dein in saltum Thermopylarum, 15. cœditur ab M'. Acilio Glabrione, consule, 19. ejus statua in templo Minervæ Itoniæ, 20. trajicit in Asiam, 21. ejus securitas, 41. monetur ab Annibale, *ibid.*

reparat classem, et exercitum comparat, 37, 8. agit de pace, quæ ei negatur, 19. plures urbes capit, 21. Prusiam, Bithyniæ regem, frustra concitare conatur ad bellum, 25. oppugnat Colophonem, 26. ejus classis vincitur ab Æmilio, 30. deserit Lysimachiam, et contrahit copias, 31. legatos ad Scipionem mittit de pace, 34. filius Africani captivus apud Antiochum, *ibid.* remittit filium Africani, 37. retrocedit, et castra munit, *ibid.* ejus acies, 39. 40. vincitur, et castra amittit, 43. fugit in Lydiam, 44. mittit ad Scipionem legatos ad pacem petendam, 45. quam impetrat, 55.

fœderis cum Antiocho leges, 38, 38.

Antiochus, filius Antiochi Magni, 35, 13. moritur, 15.

Antiochus Epiphanes, filius Antiochi Magni, regnum Syriæ occupat, 41, 24. mores ejus absurdi, 24 *et* 25.

Legatos Romam mittit, 42, 6. stipendium præstat, et vasa aurea quingentum pondo donat Romanis, *ibid.* cum eo societas renovata, *ibid.*

eum sollicitat Perseus, 44, 19.

Ptolemæis infert bellum, et frustra tentat moenia Alexandriæ, 45, 11. virga circumscribitur a C. Popillio, 12. legatos mittit Romam, 13.

Antipater, Antiochi fratris filius, legatus mittitur ad Scipionem, 37, 45. cum eo ictum fœdus in Capitolio, 55.

Antipater, dux Persei, in proelio occisus, 42, 66.

Antipatria urbs capitur a Romanis, 31, 27.

Antiphilus, prætor Bœotorum, 33, 1.

Antiphilus Edessæus, dux cetratorum Persei, 42, 51.

Antipolis, oppidum, Epit. 47.

Antissa, urbs in insula Lesbo, 45, 31.

Antissæi traducti Methymnam, *ibid.*

C. Antistius Labeo, legatus in Macedoniam, 45, 17.

L. Antistius, tribunus plebis, absens creatus, 4, 42.

INDEX IN T. LIVII

- L. Antistius**, tribunus militum consulari potestate, 6, 30.
- M. Antistius**, legatus, 21, 63. tribunus plebis, 26, 33.
- Sex. Antistius**, legatus, 27, 36.
- Antium**, 2, 33. urbs opulentissima, 63. deditur Romanis, 65. urbs valida, 6, 9.
- Antium colonia** deducitur, 3, 1. **Antium colonia suspecta**, 4 eo nova colonia missa, 8, 14.
- Antiates bellum** inferunt Romanis, 6, 6. vincuntur, 8. dedunt se Romanis, 33. **Satricum** coloniam deducunt, 7, 27. duce **Antiatii** populo, **Volscorum** exercitus consedit ad **Satricum**, 8, 1. in agrum **Ostiensensem** excursions faciant, 12. naves **Antiatium** abactæ, earumque rostris suggestum in foro adornatum, 14.
- Antiatibus** dati ad jura statuenda ipsius coloniae patroni, 9, 20.
- Antiatibus** populi vacatio observatur, 27, 38. eisdem negatur vacatio rei navalis, 36, 3.
- Sp. Antius**, legatus Romanus, jussu **Tolumnii** interficitur; ei statua publice in **Rostris** posita, 4, 17.
- A. Antonius**, legatus ad **Perseum**, 45, 4.
- C. Antonius**, *vid.* **Epit.** 103. 110.
- L. Antonius** cos. **M. Antonii** frater, **Epit.** 125. 126.
- M. Antonius**, magister equitum vitio creatus, abdicat se magistratu, 8, 17.
- M. Antonius**, tribunus plebis, adversatur rogationi **Thalæ** prætoris, 45, 21.
- M. Antonii**, viri eloquentissimi, caput in rostris ponitur, **Epit.** 80.
- M. Antonius** prætor moritur, **Epit.** 97.
- M. Antonius**, **Epit.** 124. 125. se ipse interimit, **Epit.** 133.
- Q. Antonius Merenda**, tribunus militum consulari potestate, 4, 42.
- Q. Antonius** pulsus et occisus ab **L. Philippo**, **Sullæ** legato, **Epit.** 86.
- T. Antonius Merenda**, decemvir, 3, 35.
- Antron**, oppidum, 42, 42 et 67.
- Anxur**, oppidum **Volscorum**, postea **Tarracinae**, 4, 59. vi captum et direptum, *ibid.* neglectum **Anxuri** præsidium, proditis portarum custodibus, opprimitur, 5, 8. **Anxur** recipitur, 13. **Volsci** obsident præsidium ad **Anxur**, 16. **Anxur** trecenti in coloniam missi, bina agri jugera accipientes, 8, 21.
- Anxuratis** populi vacatio non observatur, 27, 38.
- Aous**, amnis, 32, 5. 10 et 13. 33, 4. 38, 49.
- Apamea** urbs, 35, 15. 37, 18 et 44. haud procul veteribus **Celænis**, 38, 13.
- Apamea**, soror **Seleuci** regis, 38, 13.
- Apamia**, filia **Alexandri Megalopolitani**, 35, 47.
- Apelaurus**, **Stymphaliæ** terræ locus, 33, 14.
- Apelles**, legatus **Philippi** Romam, 40, 20. clam interficitur a **Perseo**, 42, 5.
- Apenninus**, mons, 5, 33. 10, 27. 21, 58. 22, 1. 36, 15. 39, 2.
- Aperantia**, regio, recipitur a **Philippo**, 36, 33. in potestatem **Ætolorum** venit, 38, 2. recipitur a **Perseo** rege, 43, 24.
- Aperantii**, 43, 24.
- Apex dialis**, 6, 41.
- Aphrodisias**, castellum **Ciliciæ**, 33, 20.
- Aphrodisias**, oppidum **Cariæ**, 37, 21.
- Apocleti**, sanctius **Ætolorum** consilium, 35, 34 et 46. 36, 28.
- Apodeotæ**, 32, 34.
- Apollo**, 1, 56.
- Apollo Pythius**, 23, 11. 29, 10. consulitur, *ibid.* et 5, 15. 1, 56. decima prædæ pars ei datur, 5, 23. et cratera aurea **Delphos** portata, 25.
- **Zerinthius**, et ejus templum, 38, 41.
- Apollinis** promontorium, 30, 24.
- Apollinis** ædes in pratis **Flaminiis**, 3, 63. in ejus æde senatus datus, 34, 43. 39, 4 et 58. 41. 21. fanum augustum et oraculum ad **Hieran Comen**, 38, 12 et 13. ager sacer redimitur **Sicyone** ab **Attalo**, 32, 40. ædes **Caietæ**, 40. 2. **Formiis**, *ibid.* **Gabiis**, 41, 16. **Velitris**, 32, 1.
- Apollinis Medici** ædes, 40, 51.
- Apollini** ædes vota, 4, 25. 5, 13. dedicata, 4, 29. *vid.* et 7, 20. lectisternium habitum, 5, 13. 22, 10. sacrum factum bove aurato et capris duabus albis auratis, 25, 12. dona vota, 40, 37. **Delphis** sacrificat **Antiochus**, 36, 11.
- Apollinaris** circus in pratis **Flaminiis**, 3, 63.
- Apollinares** ludi, eorumque origo, 25, 12. eos populus spectat coronatus, *ibid.* decernit senatus, ut voveantur in perpetuum, 26, 23. voveantur, 27, 11 et 23. quotannis facti a prætoribus urbana, *ibid.* extra portam **Collinam** ad ædem **Erycinæ Veneris** quare parati, 30, 38.
- Apollodorum**, auctorem defectionis ab Romanis, **Athenienses** in exilium ejiciunt, 35, 50.
- Apollonia**, 28, 8. 42. 18. 44, 30. **Apolloniam** tentat **Philippus**, 24, 40.
- Apollonia** **Macedoniæ**, 45. 28.
- Apolloniatas** aggreditur **Philippus**, 26, 25. 29, 12. **Apolloniatæ** trecenti jungunt se **Quintio**, 33, 3. auxiliantur Romanis adversus **Gentium**, 44, 30. donantur lembis de **Gentio** captis, 45, 43.
- Apollonides**, principum unus apud **Syracusanos**, 24, 28. salutaris ejus oratio, *ibid.*
- Apollonius**, purpuratus sub **Antiocho Magno**, 37, 23.
- Apollonius**, **Antiochi Epiphanis** legatus, 42, 6.
- Aporidos** Come, vicus, 38, 15.
- Apparitores** regii, 1, 40.
- ad pignora capienda dimissi, 3, 38.
- Appia** via, 7, 39. 22, 1 et 15. munita, 9, 29.
- Appiæ** municipia, 26, 8.
- Appiolæ**, oppidum **Latinum** vi captum, 1, 35.
- Appius Claudius**, *vid.* **Claudius**.

HISTORIARUM LIBROS.

- C.** Appuleius Saturninus, 45, 13.
L. Appuleius, tribunus plebis, diem dicit M. Furio Camillo, 5, 32.
L. Appuleius, decemvir agro dividendo, 42, 4. creatur prætor, 45, 44.
Q. Appuleius Pansa, consul, 10, 5 et 6. frustra obsidet Nequinum oppidum, 9.
Q. Appuleius, decemvir agro dividendo, 42, 4.
C. Apronius, tribunus plebis, 3, 54.
Apsus, flumen, 31, 27.
Apuani Ligures domantur a C. Flaminio consule, 39, 2. circumveniunt Q. Marcium consulem, 20. ad rebellionem spectant, 40, 1. opprimuntur et traducuntur in Samnium, 38.
Apuli, populi, foedus faciunt cum Romania, 8, 25. deficiunt et vastantur, 37. iis pax datur, 9, 20. cæduntur a P. Decio, 10, 15. deficiunt ad Pœnos, 22, 61.
Apulia, 6, 42. 7, 26. 9, 2 et 12. 22, 9. 25, 20.
Apuliæ saltus, 9, 17. 24, 20.
L. Apustius, legatus, 28, 38.
L. Apustius, legatus P. Sulpicii consulis, populatur extrema Macedoniæ, et Antipatriam aliaque oppida capit, 31, 27. legatus L. Cornelii Scipionis, consulis, 37, 4. tumultuario prælio cadit, 16.
L. Apustius Fullo, ædilis plebis, 31, 4. prætor, 33, 24. sortitur urbanam jurisdictionem, 26. coloniæ Latinæ in Thurinum agrum deducendæ triumvir, 34, 53. 35, 9.
Aqua in urbem ducta, 9, 29.
— Ferentina, 1, 51.
Aqua in urbem ducenda locatur: sed impedimento est operi M. Licinius Crassus, 40, 51.
Aquæ Calidæ prope Carthaginem, 30, 24.
— Cumanæ, 41, 20.
— Neptuniæ, 39, 44.
— Sinuessanæ, 22, 13.
Aquæ Sextiæ, Epit. 61. 68.
Aquarum calidarum fontes Thermopylis, 36, 16.
Aquila aufert pileum Lucumoni, et rursus capiti ejus reponit, 1, 34.
Pontius Aquila, *vid.* Pontius.
Aquileia colonia Latina deducta, 39, 55 et 40, 34. prope eum locum, ubi oppidum nuper a Gallis conditum fuerat, 39, 22. 45 et 54. novis colonis augetur, 43, 19.
Aquillii fratres conjurant adversus rempublicam, 2, 4.
C. Aquillius, consul, Hernicos devincit, 2, 40.
L. Aquillius Corvus, tribunus militum consulari potestate, 6, 4.
L. Aquillius Gallus, prætor, 41, 8.
M. Aquillius procos. bellum servile in Sicilia conficit, Epit. 69. repetundarum reus absolvitur, Epit. 70.
P. Aquillius in Etruriam ad coëmendum frumentum missus, 27, 3.
Aquilones, venti, 36, 43.
Aquilonia, 10, 38. capta a Romanis, 41. a militibus direpta et incensa, 44.
- Aquinas** ager, 26, 9.
Aquitania, Pyrenæis montibus subjecta, 21, 23.
Ara in jussu senatus, aut tribunorum plebei majoris partis, vetatur dedicari, 9, 46.
— Concordiæ, 24, 22.
— Jovis Elicii, in Aventino a Numa Pompilio dedicata, 1, 20. 40, 22.
— in Junonis Laciniæ templi vestibulo, cujus cinis nullo umquam movetur vento, 24, 3.
— in Junonis Laciniæ templo ab Annibale condita et dedicata, 28, 46.
— Martis in Campo, 35, 10. 40, 45. ad eam sellis curulibus sedent censores, *ibid.*
— Maxima ab Evandro Herculi dicata, 1, 7. 9, 29.
— Neptuni in Circo Flaminio, 28, 11.
— Pudicitiae, 10, 23.
Ara Solis, 40, 22.
Arabes sagittarii gladios habent tenues, longos quaterna cubita, 37, 40.
Arabiae desertæ, 45, 12.
Arachthus, fluvius Epiri, 43, 23.
Aradii, populi, 35, 48.
Arar, 21, 31. Epit. 137.
Arato, Achæorum principi, uxorem adimit Philippus, 27, 31.
Arbacala urbs, vi capta, 21, 5.
Arbor felix, 5, 24.
Arbor infelix, 1, 26.
Arborum præcisarum ruina obrutus exercitus Romanus, 23, 24.
Arcadia, 1, 5.
Arcadum concilium, 32, 5.
Arcæ duæ lapideæ sub Janiculo inventæ, in quibus libri Numæ Pompilii, 40, 29.
Archelaus, princeps Acarnanum, 33, 16.
Archelaus, præfectus Mithridatis, Epit. 81. 82.
Archelaus, Ægypti regno ejectus, Epit. 105.
Archidamus, dux Ætolorum, cogit Philippum obsidionem Thaumacorum urbis solvere, 32, 4. legatus mittitur ad Achæorum concilium, 35, 48. ejus insolentia, *ibid.*
Archidamus, princeps Ætolorum, Perseo se adjungit, 43, 23 et 24. cum eo fugit, 44, 43.
Archimedes, spectator cœli et siderum unicus, maritimam oppugnationem Romanorum eludit, 24, 34. intentus formis, quas in pulvere descripserat, interficitur, 25, 31. ejus sepulturæ cura habita a Marcello, *ibid.*
Archippus, dux Argivus, expellit præsidium Nabidis ex urbe Argis, 34, 40.
Archo, Poridi Æneatum principi nupta, 40, 4.
Arco, frater Xenarchi, Achæorum prætoris, ejusque contra Callicratem oratio, 41, 29.
Ardea a Tarquinio Superbo obsessa, 1, 57. inter Ardeates et Aricinos judex sumtus populus Romanus agrum, de quo ambigebatur, sibi adjudicat, 3, 71 et 72. ob eam injuriam Ardeates desciscunt, 4, 1. foedus

INDEX IN T. LIVII

- cum iis renovatur, 7. Ardeæ turbatæ seditione res auxilio Romanorum componuntur, 9 et 10. colonia Ardeam deducta, ager interceptus ad Ardeates redit, 11. eos ad opprimendos Gallos hortatur, et ducit Camillus, 5, 43 et 44. *vid. et* 21, 7. 27, 9. 29, 15.
- Ardoneæ, 24, 20. *vid. et* Herdonea.
- Arduus, filius Antiochi, 33, 19.
- Ardyæi, Illyria gens, dedunt se Romanis, 20, 28. *vid. et* 27, 30.
- Area Vulcani, *vid.* Vulcanus.
- Arei, inter auxilia Rhodiorum, 33, 18.
- Arenæ Linterni, 22, 16.
- C. et L. Arennii, tribuni plebis, 27, 6.
- L. Arennius, præfectus sociûm, capitur a Numidis, 27, 26. 27.
- Aretho, amnis navigabilis, prope Ambraciam, 38, 3. 4.
- Arethusa, fons, 25, 30.
- Areus, exsul Lacedæmonius, 39, 35.
- Argei, loca sacris faciendis, 1, 21.
- Argens, oppidum, 32, 14.
- Argentanum oppidum, deficit a Pœnis ad Romanos, 30, 19.
- Argentum nondum signatum, 4. 60.
- bigatum, 33, 23. 37. 36, 21.
- factum et infectum, 34, 52. 36, 40.
- mulctaticium, ex quo signa ænea ad Cereris data, 27, 6. *vid. et* 30, 39.
- Argentum Oscense, 34, 10.
- Argentum in ærarium latum, 28, 38. 30, 45.
- Argenti ad aurum proportio ut 1 ad 10. 38, 11.
- Argenti fodinæ in Hispania, 28, 3.
- Argentariæ in urbe Roma, 9, 40. 26, 27. 40, 51.
- Argentariæ et ferrariæ in Hispania a Catone consule institutæ, 34, 21.
- Argestæus campus, 27, 33.
- Argi nobilitati morte Pyrrhi, 31, 7. concilium Achæorum Argis, 31, 25. Argi produntur Philocli, 32, 25. Argi a Philippo traduntur Nabidi, 38. spoliuntur ab uxore Nabidis, 40. Argi duas arces habent, 34, 25. Argis celebrata Nemea, 41. iis restituitur libertas, *ibid.*
- Argivi oriundos ab se Macedonum reges credunt, 32, 22. abeunt ex concilio Achæorum, *ibid.* primo comitiorum die solent prætores pronunciare Jovem, Apollinem, Herculem, 25. Argivorum campus, 34, 25.
- Argiletum, 1, 19.
- Argithea, caput Athamanis; inde expelluntur Macedones, 38, 1.
- Argos Amphilochicum, 38, 10.
- Argyraspides, 37, 40.
- Ariarathes, Cappadociæ rex, 37, 31. 38, 26. a consule veniam petit, quod Antiochum auxilio juvisset, 37. ei ducenta talenta imperantur, *ibid.* despondet filiam suam Eumeni, recipiturque in amicitiam Romanorum, 39. ejus legati Romæ, 40, 20. filium Romam mittit educandum, 42, 19.
- Aricia, 1, 50. 2, 14. 24, 44. eam oppugnat Aruns, Porsenæ filius, 2, 14. Aricini vincunt Etruscos, *ibid.* urbs Mario devastatur, Epit. 80.
- Aricini et Ardeates de ambiguo agro certant, et turpe populi Romani de eo iudicium, 3, 71. 72. Aricinis civitas data, 8, 14.
- Aries, ejusque in oppugnandis urbibus usus, 21, 12. 31, 46. 32, 23. 38, 5.
- Arietum ictus excipiuntur laqueis, 36, 23.
- Ariminum, 21, 51. 24, 44. 31, 10. 20. ab Placentia Ariminum viam perduxit M. Æmilius consul, 39, 2. Arimini nomine provincia Gallia indicatur, 28, 38.
- Ariminenses ob servatam fidem a Romanis laudati, 27, 10.
- Ariobarzanes, rex Cappadociæ, Epit. 70, 76.
- Ariovistus, dux Germanorum, Epit. 104.
- Aristæus, prætor Achæorum, 32, 19. ejusque ad Achæos oratio, 20, 21. comitatur Quintium in colloquio cum rege Philippo, 33. suadet Bœotis, ut se Romanis adjungant, 33, 2. castigat Ætolorum vaniloquentiam, 34, 24. occurrit Quintio consuli cum decem millibus Achæorum, et equitibus mille, 25.
- Aristo, actor tragicus, 24, 24.
- Aristo Tyrius mittitur ab Annibale Carthaginem, ad concitandum Pœnos ad bellum, 34, 61. deprehenditur, et aufugit, *ibid.*
- Aristodemus, tyrannus, retinet naves Romanorum pro bonis Tarquiniorum, 2, 34.
- Aristomachus, princeps plebis, Crotone ad Annibalem transfugit, eique urbem prodit, 24, 2. 3.
- Aristonicus, Eumenis fil. Epit. 59.
- Aristoteles, præfectus regis Antiochi Chalcide, 36, 21.
- Arma quinque classibus varia imperata, 1, 43.
- Arma de publico data, 3, 15.
- Arma et tela Romæ in muros congesta, 10, 4.
- Arma templis detracta, 22, 57. 24, 21.
- Arma hostium, Marti, Minervæ, et Luvæ mari dicata, face subdita imperator succendit, 45, 33. *vid. et* 8, 1 et 30. 38, 23. 41, 16.
- Arma Samnitium militum auro et argento cælata, 9, 40. 10, 18.
- Armamentarium Chalcidis, 31, 23.
- Armatura levis, promptissimum genus ad lacesendum certamen, 44, 4.
- Armenes, Nabidis filius, ante currum triumphalem T. Quintii ductus, 34, 52.
- Armes, Pœnus, 26, 49.
- Armillæ aureæ, 1, 11.
- Armillæ, dona militaria, 10, 44.
- Armilustrum, 27, 37.
- Arnus, fluvius, 22, 2.
- Arpi, 9, 13. 22, 9. 12. 24, 3. 25, 15. Arpos proditum se Romanis promittit Altinius, 24, 45. aggreditur et capit Q. Fabius consul, 46 et 47.
- Arpinates Romanis favent, 9, 13. iis data civitas, 10, 1. et latio suffragii, 38, 36.
- Arpini, 24, 47. 34, 45.
- Arpinum receptum a Samnitibus, 9, 44.

HISTORIARUM LIBROS.

Arretium, urbs e præcipuis Etruriæ, 9, 37. 22, 2 et 3. 28, 46. 31, 21. laborat seditionibus, 10, 3. ab Arretio legati, pacem fœdusque ab Romanis petentes, impetrant inducias triginta annorum, 37. Arretium obsidetur a Gallis Senonibus, 11, 30. *in supplementis.* a Bononia Arretium viam perducit C. Flaminius, 39, 2.

Arretini, 9, 32. meditantur defectionem; sed metu advenientis Marcelli consulis quiescunt, 27, 21. coguntur dare obsides, 24. triginta millia scutorum, et alia pollicentur Scipioni, 28, 45.

Q. Arrius, prætor, Epit. 96.

Arsia silva, 2, 7.

Artatus, amnis in Penestia, 43, 21.

Artavasdes, Armeniæ rex, Epit. 131.

Artena, capta et diruta a Romanis, 4, 61.

Artes militares non eadem et imperatoriæ, 25, 19.

Artium Græcarum opera mirandi initium apud Romanos, 25, 40.

Artetarus, Illyrius, interfectus a Perseo, 42, 13. *vid. et* 40.

Artifices scenici, 5, 1. 25, 40.

Arverni Galliæ populi, 5, 34. recipiunt Asdrubalem, 27, 39.

Arvina, *vid.* Cornelius.

ex Arundinibus textæ casæ, 35, 27.

Aruns, Lucumonis frater, moritur, 1, 34. ejus filius Egerius, *vid.* Egerius.

Aruns Tarquinius, *vid.* Tarquinius.

Aruns, Porsenæ filius, 2, 14.

Aruns Clusinus, Gallis dux et auctor est oppugnandi Clusium, 5, 33.

Aruspex Etruscus, abductus a Romano milite, adhibetur ad Deos rite placandos, 5, 15. 17.

Aruspices ex Etruria acciti, 27, 37. a Ti. Sempronio consulti, 25, 16. ex eorum responso supplicatio indicta, 32, 1.

Arx Albana, 7, 24.

— Artenæ, 4, 61.

— Carventana, 4, 53.

— Corinthi, 45, 28.

— Fregellana, 9, 28.

— Romana, a Tito Tatio, Sabinorum rege, occupata dolo, 1, 11.

— Tarentina, oppugnata ab Annibale, 25, 11. *vid.* Tarentus.

— Veientana, capta cuniculo, 5, 21.

Ascanius, Æneæ filius, sive ex Lavinia, sive ex Creüsa natus, Albam Longam condit, 1, 1 et 3.

Asclepiodotus, præfectus armatorum Gallorum in exercitu Persei, 42, 51. *vid. etiam* 44, 2.

Ascordus, fluvius, 44, 7.

Ascuris, palus, 44, 2 et 3.

Asdrubal, gener et successor Amilcaris, 21, 2. a barbaro quodam palam occiditur, 21, 2.

Asdrubal, frater Annibalis, tuendam suscipit Hispaniam, 21, 22. fidelium populi Romani sociorum agros vastat, 61. classem

auget, 22, 1. in Lusitaniam concedit, 22, 21. jubetur in Italiam exercitum ducere, 23, 27. vincitur a Scipionibus, 29. ingentes copias Hispanorum fundit, 24, 41. delet exercitus ducesque Romanos in Hispania, 25, 32. 36. ludit Neronem, 26, 17. vincitur a Scipione, 27, 18. 19. transgreditur in Galliam, 36. transit Alpes, 39. obsidet Placentiam, et abscedit, 43. mira ejus prudentia et solertia, 47. vincitur ad Metaurum, 48, 49. pugnans egregie, cadit, *ibid.* ejus caput projectum ante stationes Annibalis, 51.

Asdrubal Calvus in Sardiniam missus, 23, 32 et 34. vincitur et capitur, 40, 41.

Asdrubal, Gisgonis filius, tertius Carthaginensium dux in Hispania, 24, 41. ad Oceanum Gadesque concedit, 28, 1. cum Magone bellum instaurat, 12. a Scipione fugatur, et cæditur, 15, 16. fugit Gades, *ibid.* in Africam, 17. Asdrubal et Scipio eodem tecto recipiuntur, unaque cœnant, 18. Asdrubalis de Scipione judicium, *ibid.* ejus filiam ducit Syphax, 29, 23. ejusdem et Syphacis ingentes copias adversus Scipionem, 35. eorum fuga, 30, 5. 6.

Asdrubal Hædus, pacis auctor Carthaginensibus, 30, 42. ejus acutum responsum, *ibid.* Annibalis risum in publico fletu increpat, 44.

L. Asellio, *vid.* Sempronius.

Asena, urbs in Hispania, 23, 27.

Asia imbellis, 9, 19. amœnitate urbium et copia terrestrium maritimarumque rerum, ditiores, quam fortiores, facit exercitus, 39, 1. Asia tota inania parit ingenia, 45, 23. in Asiam transgrediuntur Romani, 37, 33. civitates multæ se dedunt L. Scipioni consuli, et legatos mittunt Romam, 45.

Asiam Galli vectigalem faciunt, 38, 16.

Asiatici, mitissimum genus hominum, 38, 17.

Asiatici Græci levissima sunt genera hominum, et servituti nata, 36, 17.

Asiaticus exercitus invehit luxum Romam, 39, 6.

Asiaticus cognominatur L. Scipio, 37, 58. idem et Asiagenes, 39, 44.

Asnaus, mons, 32, 5.

Asopus, fluvius, 36, 22.

Aspendii, Pamphylæ populi, 37, 23. 38, 15.

Asta, oppidum Hispaniæ, capitur a Romanis, 39, 21.

Astensis ager, 39, 21.

Astapa, urbs, 28, 22.

Astapenses in obsidione urbis se suosque interficere statuunt, 28, 22. trucidant sese in urbe, et cum armis injiciunt se medio incendio, *ibid.*

Astii, Thraciæ populi, 38, 40.

Astræum, urbs Pæoniæ, 40, 24.

Astragos, castellum agri Stratonicensis, 33, 18.

Astronomiæ peritia utilis in bello, 44, 37.

Astura, fluvius, 8, 13.

INDEX IN T. LIVII

- Astymedes legatus Rhodiorum, 45, 25.**
Asyla apud Græcos, 35, 51.
Asylum, a Romulo institutum, 1, 8.
Atalanta, insula, 35, 37.
Atella deficit ad Pœnos, 22, 61. in deditionem accipitur a Romanis, 26, 16.
 de Atellanis iudicium senatus, 26, 34.
Atellani Calatiam migrare jubentur, 27, 3.
Atellanæ fabellæ, 7, 2. earum actores nec tribu moventur, et stipendia faciunt, *ibid.*
A. Aterio consuli, ut magistratu abiit, dies dicta, 3, 31. creatur tribunus plebis, 65.
Aternum, oppidum expugnatum a prætore Sempronio Tuditano, 24, 47.
Athacus, urbs, 31, 34.
Athamanes, 27, 30. 29, 12. 31, 28. inferunt cum Ætolis bellum Philippo, qui eos cædit, 31, 41. fugiunt in Ætoliam, 42. populantur Thessaliam, 32, 14. in jus ditionemque Philippi concedunt, 36, 14. expellunt Macedonas, 38, 1 et 2. libertatem repetunt a legatis Romanis, 39, 24. 25. *vid.* Amy-nander.
Athanagia, Ilergetum caput, 21, 61. deditur Cn. Scipioni, 62.
Athenas missi legati, qui Solonis leges, aliarumque Græciæ civitatum instituta et jura describerent, 3, 31.
Athenienses mittunt legatos ad dirimendum bellum, Philippum inter et Ætolos, 27, 30. una navali pugna florentem rempublicam suam in perpetuum adfixerunt, 28, 41. a Romanis adscripti foederi, cum Philippo inito, 29, 12. implorant auxilium a Romanis, 31, 5. causa belli inter Athenienses et Philippum, 14. Philippus adversus Athenas ducit exercitum, 24. omnia vastat, *ibid.* et 26. omnes Philippi statuæ Athenis delentur, 44.
Athenas visit L. Æmilius Paullus, 45, 27.
 Athenarum arcis præses Minerva, 28.
Athenis templum Jovis Olympii, 41, 25.
Athenis oratio plurimum pollet, favore multitudinis, 31, 24.
Athenienses literis verbisque solis valent, 31, 44. celeres sunt, et supra vires audaces, 45, 23.
Athenæum, castellum, 38, 1. 39, 25.
Athenæus, frater Eumenis et Attali, auxilio est Romanis, 38, 12. 13. 42, 55. Æmilium Paullum Delphos comitatur, 45, 27.
Athenagoras, præfectus Philippi, 31, 27. 35. adoritur Dardanos, 43. in Chaoniam ad occupandas fauces mittitur, 32, 5. repellit Romanos, 33, 7.
Athenagoras, dux Persei, præest Thessaloniæ, 44, 32.
Athletarum certamen primum Romæ, 39, 22. *vid.* et 45, 32.
Atho, mons, 44, 11. 28. 45, 30.
A. Atilius Serranus, prætor, 35, 10. præfici-tur classi, 20. mittitur contra Nabidem, 22. prætor iterum, 41, 33. legatus in Græciam, 42, 37. renunciat in senatu legationem,
 47. consul, 43, 4.
C. Atilius, prætor, auxilium fert L. Manlio prætori, 21, 26. vota suscipere jubetur, 62. pontifex, candidatus consulatus, 22, 35.
C. Atilius, duumvir, dedicat ædem Concordiæ, 23, 21.
C. Atilius Serranus, ædilis curulis, 34, 54. prætor, 39, 23.
L. Atilius, inter primos tribunos militum consulari potestate, 4, 7.
L. Atilius, tribunus militum consulari potestate, 5, 13.
L. Atilius, tribunus plebis, 9, 30.
L. Atilius, quæstor, in prælio ad Cannas cæsus, 22, 49.
L. Atilius, tribunus plebis, 26, 33.
L. Atilius, prætor, 32, 27. sortitur Sardiniam, 28.
L. Atilius, præfectus præsidii Locris, 24, 1. elabatur cum præsidio, *ibid.*
L. Atilius, illustris adolescens, et ejus ad Samothracas oratio, 45, 5.
M. Atilius Regulus, consul, in Sidicinos exercitum ducit, 8, 16.
M. Atilius Regulus, consul, 10, 32. ejus res gestæ, *ibid.* et 33, 35 et 36. ei negatur triumphus, *ibid.*
M. Atilius Regulus, consul iterum, suffectus C. Flamini, 22, 25. artibus Fabii ipse et collega bellum gerit, 32. triumvir mensarius, 23, 21. censor, 24, 11. censuræ ejus acta, 18. mortuo collega, se abdicat, 43.
M. Atilius, duumvir, dedicat ædem Concordiæ, 23, 21.
M. Atilius, prætor, 24, 43. sortitur jurisdictionem urbanam, et simul accipit sortem peregrinam, 44. novis religionibus liberat populum, 25, 1. legatus Q. Fulvii in obsidione Capuæ, 26, 6 et 33. legatus ad Ptolemæum, 27, 4.
M. Atilius Serranus, triumvir coloniarum deducendæ, 37, 46. prætor, sortitur Sardiniam, 41, 26.
Atina, urbs, capitur a Romanis, 9, 28.
Atinatium ager, 10, 39.
C. Atinius, tribunus militum quartæ legionis, signum ademptum signifero jacet in hostes, 34, 46.
C. Atinius, creatus prætor, sortitur Hispaniam ulteriorem, 38, 35. *vid.* et 39, 7. prospere pugnat cum Lusitanis, et Astam oppidum capit, 39, 21. ex vulnere moritur, *ibid.*
C. Atinius Labeo, tribunus plebis, 23, 22 et 25. prætor, 42. sortitur jurisdictionem peregrinam, 43.
C. Atinius Labeo, prætor, 36, 45. sortitur Siciliam, 37, 2.
M. Atinius, Thuriis præfectus, 25, 15.
M. Atinius, præfectus socium, occiditur a Boiis, 34, 47.
M. et C. Atinii, capita conjurationis, et Bacchanalium auctores, 39, 17. puniuntur, 18.
Ti. Atinii somnium, 2, 36.

HISTORLARUM LIBROS.

- Atintania, 27, 30. 29, 12. 45, 30.
L. Atius, tribunus primus secundæ legionis, 41, 7.
Atlesbis, regulus Thracum, impetum facit in Cotyis, Odrysarum regis, fines, 42, 67.
Atratinus, *vid.* Sempronius.
Atrax, oppidum, decem ferme millia ab Larissa, obsidetur a Romanis, 32, 15. qui re infecta abeunt, 17 et 18. *vid.* et 33, 4. 36, 10 et 13.
L. Atreus, 43, 13.
Atrium Libertatis, 25, 7. reficitur, et amplificatur, 34, 44. in eo tabularium censorum, 43, 18. *vid.* et 45, 15.
 — **Mænium** in Lautumiis, 39, 44.
 — **publicum** in Capitolio, 24, 10.
 — **regium**, incendio consumtum, 26, 27. re-
 fectum, 27, 11.
 — **Titium** in Lautumiis, 39, 44.
C. Atrius UMBER, seditionis Sucronensis princeps, securi percutitur, 28, 24 et 29.
Atta Clausus, *vid.* Ap. Claudius.
Attalus, rex Asiæ, 26, 24. Æginam venit, 27, 30. et ibi hibernat, 33. capit et diripit Opuntiorum urbem, 28, 7. opprimitur ferme a Philippo, *ibid.* omissis rebus Romanis in Asiam trajicit, 7. Romanos legatos Pessinuntem deducit, sacrumque iis lapidem tradit, 29, 11. a Romanis adscribitur fœderi, cum Philippo inito, 12. venit Piræeum renovandæ cum Atheniensibus societatis causa, 31, 14. adloquitur populum scripto, 15. honores ei ab Atheniensibus decreti, *ibid.* cum Romanis Oreum oppugnat, et capit, 46. opprimit Ægeleon, *ibid.* ejus legati monent senatum, fines regni sui vastari ab Antiocho, 32, 8. coronam auream 246 pondo in Capitolio ponendam curat, 27. Attali et Quintii consulis colloquium cum Nabide, 39 et 40. in concilio Bœotorum primus verba facit, et loquens concidit, 33, 2. Pergamum advectus, moritur: ejus laudes, 21. primus Asiam incolentium abnuat stipendium dare Gallis, 38, 16.
Attalus, Eumenis frater, nunciat senatui, Antiochum cum exercitu Hellespontum trajecisse, 35, 23. rem Romanam adjuvat in pugna cum Antiocho, 37, 43. arcessit eum a Pergamo Manlius consul, ad capebundum secum bellum Gallicum, 38, 12. celerius, quam dignum concordia fraterna erat, credit Eumenem mortuum, 42, 16. fidum se socium præbet Romanis in bello adversus Persen, 42, 55. 58. 65 et 44, 13. Romam venit, 45, 19. a Stratio medico prudenter admonetur, *ibid.* hæredem pop. Rom. relinquit, Epit. 58.
Attalis, tribus Athenis, 31, 15.
Attanes, Turdetanorum regulus, transfugit a Pœnis ad Romanos, 28, 15.
Attica terra, 28, 8. 31, 14. devastatur, *ibid.* marmoris copia, et ingeniis artificum eximie ornata, 31, 26.
Attus Navius, angur, cotem novacula discidit, 1, 36.
Atys, rex Albæ, 1, 3.
Avaricum, urbs, Epit. 107.
Auctores si Patres fierent, ita demum ratum erat id, quod populus decrevisset, 1, 17. *vid.* Senatus.
Auctoritas senatus, *vid.* Senatus.
Audena, amnis, 41, 23.
Aventinus, rex Albæ, fulmine ictus, 1, 3.
Aventinus, mons, 1, 6. urbi additus, et datus Latinis, 33. cœtus nocturnos facit plebs in Aventino monte, 2, 28. eum insedit exercitus Romanus, relictis castris, 3, 50. in eo signum æneum Junoni dedicant matronæ, 21, 72.
Averni lacus, 24, 12.
Avis sangualis, 41, 13.
Aves æstivæ, 5, 6.
Aves non addicunt Fabio auspicanti, 27, 16.
Avibus admittentibus, signum pugnæ datum, 4, 18. *vid.* Auspicium.
Aufidena vi capta, 10, 12.
Cn. Aufidius, tribunus plebis, accusat C. Lucretium, prætorem, ad populum, 43, 10.
Aufidus, amnis, 22, 44.
Auginus, mons: in eum confugiunt Friniates Ligures, 39, 2.
Augur consulit Deos de Numa, 1, 18.
Augures a Numa instituti, id est, in collegium contributi, 4, 4. de religione, quæ morabatur dictatoris creationem, consuluntur, 31. vitiosum dictatorem esse pronunciant, 8, 23. tres initio fuere, 10, 6. quinque de plebe creati, 10, 9. solvunt tributum, 33, 42.
Augurii capiendi ritus, 1, 18.
Augurium ex corvi occentu, 10, 40.
Auguriis ex Atti Navii facto magnus accedit honor, 1, 36.
Augusti imperatoris tempore Janus clausus fuit, 1, 19. Augustus templorum omnium conditor fuit, aut restitutor, 4, 20. ejus ductu et auspicio perdomita est Hispania, 28, 12. *vid.* Octavius.
Aulerci, populi, 5, 34.
Aulis, oppidum, 35, 37 et 50. 45, 27.
M. Aulius, præfectus socium, 27, 26. occiditur, 27.
Q. Aulius Cerretanus, consul creatus, 8, 37. secundum consul, 9, 15. cum Ferentanis uno prælio debellat, 16. magister equitum occidit imperatorem Samnitium, et obtruncatur, 9, 22.
C. Aurelius legatus Marcelli, 23, 16.
C. Aurelius Cotta, prætor, 30, 26. sortitur jurisdictionem urbanam, 27. consul, 31, 4. Italiam provinciam obtinet, 6. *vid.* et 47.
C. Aurelius Scaurus, prætor, 39, 6. sortitur Sardiniam, 8.
L. Aurelius quæstor urbanus, cum sacerdotibus de tributo solvendo certat, 33, 42.
L. Aurelius Cotta, tribunus militum, 40, 27.
M. Aurelius Cotta, 23, 30. præpositus Puteo-

INDEX IN T. LIVII

lis, 25, 22. decemvir sacris faciendis, 29, 37. legatus mittitur ad Philippum, 30, 26. socios populi Romani tuetur armis, 42. *vid. et 31, 3 et 5.* moritur, 31, 50.

M. Aurelius Cotta, legatus L. Scipionis, cum Antiochi legatis venit Romam, 37, 52. exponit, quæ acta sint in Asia, *ibid.*

Aurinx urbs Hispaniæ, 24, 42. *eadem fortasse quæ Oringis, vid. Oringis.*

Aurum, argentum, et æs signatum, in publicum confertur, 26, 36.

— a sociis oblatum, non receptum a Romanis, 22, 32 et 36. 30, 21.

Aurum Vicesimarium, servatum ad ultimos casus in sanctiore ærario, 27, 10.

Auri mille pondo pretium populi Romani factum, 5, 48. aurum, quod Gallis ereptum erat, sub Jovis sella poni iussum, 50.

Auri ex Gallicis spoliis magnum pondus, saxo quadrato septum, in Capitolio sacrat C. Sulpicius, dictator, 7, 15. proportio ad argentum, 38, 11.

Auri et argenti metalla interdicta Macedonibus, 45, 29.

Auro et argento cælata scuta, 9, 40. aurata, 10, 29. signa aurata, 33, 27. Aurata statua prima omnium in Italia statuta, 40, 34.

Aureus baculus, corneo inclusus, offertur a Bruto Apollini, 1, 56.

Auræ patere ad Cereris positæ, 10, 23. pelvis aurea ad Junonis, 27, 33. quadrigæ auræ in Capitolio positæ, 29, 38. coronæ auræ, *vid. Corona.*

Aurunca, *vid. Suessa.*

Aurunci bellant adversus Romanos, 2, 16. 17 et 26. et 7, 28. in deditionem accipiuntur, eosque defendi senatus jubet, 8, 15.

C. Aurunculeius, prætor, 27, 6. sortitur Sardiniam, 7.

C. Aurunculeius, tribunus militum tertie legionis, 27, 41.

L. Aurunculeius, prætor, 36, 45. sortitur jurisdictionem urbanam, 37, 2. legatus, 37, 55.

Ausetani, populi, subiguntur ab Annibale, 21, 23. deduntur Romanis, 61. eos ad bellum contra Romanos concitat Indibilis, 29, 2. vincuntur, 3. *vid. et 34, 20.*

Ausetanus ager, 39, 56.

Ausona, urbs Ausonum, 9, 25.

Ausones uno prælio vincuntur a Romanis, 8, 16. veniunt in potestatem Romanorum, 9, 25. Ausonum gens deleta, *ibid.*

Auspicato omnia gerunt Romani, 1, 36. 6, 41.

Auspicium mentitus pullarius, 10, 40.

Auspicia neglecta, 21, 63.

Auspicia nemo habet plebeius, 4, 6.

— more majorum penes Patres, 6, 41.

— incerta, 8, 30. ad auspiciū repetendum redit Romam dictator, *ibid.*

Axius, fluvius, 39, 54. 44, 26 et 43. 45, 29.

Axylos terra, 38, 18.

Azorus, oppidum, venit in deditionem Persei, 42, 53. *vid. et 44, 2.*

B.

Babylonia, 38, 17.

Bacchanalium initia ex Etruria, 39, 8. nefaria in iis stupra, aliaque scelera, *ibid.* eorum indicium deferretur ad Postumium consulem, 11. quæstio de Bacchanalibus mandatur consulibus, 14. Postumius invehitur in Bacchanalia, 15. Bacchanalia diruuntur, eorumque auctores puniuntur, 17 et 18. senatusconsultum de Bacchanalibus, 18.

Baccharum habitu matronæ, crinibus passis, cum ardentibus facibus, ad Tiberim decurrunt, demissasque in aquam faces integra flamma efferunt, 39, 13.

Bachium, insula, 37, 21.

Baculus sine nodo aduncus, Lituus dictus, 1, 18.

Badius Campanus provocat Crispinum hospitem ad singulare certamen, et vulneratus aufugit ad suos, 25, 18.

A. Bæbius, quod milites Romanos præbisset ad ministerium cædis Ætolis, damnatur, 45, 28 et 31.

Cn. Bæbius Tamphilus, tribunus plebis, diem dicit M. Livio et C. Claudio censoribus, 29, 37. designatur prætor, quum ædilis plebeius esset, 31, 49 et 50. sortitur Ariminum, 32, 1. prætor, temere ingressus Gallorum Insubrium fines, clade afficitur, 7. a consule L. Lentulo probis increpitus, provincia excedere jubetur, *ibid.* triumvir colonie deducendæ, 39, 22. consul, 56.

Cn. Bæbius Tamphilus, prætor, sortitur jurisdictionem urbanam, 44, 17. legatus in Illyricum, 45, 17.

L. Bæbius, legatus in Macedoniam, 44, 18.

L. Bæbius Dives, creatur prætor, 37, 47. sortitur Hispaniam ulteriorem, 50. cum, proficiscentem in provinciam, circumveniunt Ligures, 57. sine lictoribus perfugit Massiliam, ubi intra triduum exspirat, *ibid.*

M. Bæbius, legatus, 30, 25.

M. Bæbius Tamphilus, triumvir colonie deducendæ, 34, 45. prætor, 35, 10. ex Brutiis ad Tarentum et Brundisium legiones promovere jubetur, 23. jubetur transire in Epirum, 24. proprætor, 36, 8. in Thessalia quasdam urbes capit, 13. præest parti castrorum in obsidione Heracleæ, 22. ad disceptandum inter Philippum et Eumenem legatus mittitur, 39, 24. legationem renunciat, 33. creatur consul, 40, 18. ei prorogatum imperium, 36. exercitum in Apuanos Ligures inducit, 38. nullo bello gesto, triumphat, *ibid.*

Q. Bæbius Tamphilus, legatus ad Annibalem missus, 21, 6. iterum ad Carthaginienses, 18.

Q. Bæbius Herennius, tribunus plebis, criminatur senatum et augures, 22, 34. ejus oratio in nobiles, *ibid.*

HISTORLARUM LIBROS.

Q. Bæbius, tribunus plebis, 31, 6.
 Q. Bæbius Sulca, legatus, 42, 6.
 Bæcula, urbs Hispaniæ, 27, 18. 28, 13.
 A. Bæculonius, signifer notæ fortitudinis, 41, 8.
 Bætica, 28, 2.
 Bætis, fluvius, 28, 16. incolæ amnem hunc Certim appellant, 22.
 Bagrada, fluvius, 30, 25. ad eum pugna Reguli cum serpente, Erit. 18.
 Balanos, regulus Gallorum, Romanis auxilia pollicetur ad bellum Macedonicum, 44, 14.
 Balari, Sardinia: populi, 41, 10. cæduntur a Romanis, 16.
 Balbus mons herbidus aquosusque, 29, 31.
 Baleares, insulae duæ, major et minor, 28, 37. *vid. et* 22, 20. 23, 40. unde appellati, Erit. 60.
 Baleares peritissimi funditores, 21, 21. 55. 22, 37. 28, 37.
 Balearica funda, 38, 29.
 Balista, mons Liguriæ, 39, 2. 40, 41. 41, 22.
 Ballistis et scorpionibus instructæ naves Tarentinorum, 21, 11. 24, 4.
 Balneis inclusos Romanos Campani fervore et æstu suffocant, 23, 7.
 Bantia, 27, 25.
 L. Bantius Nolanus, juvenis acer, propensus in Annibalem, Romanis a Marcello conciliatur, 23, 15.
 Baphyrus, amnis, 44, 6.
 Barbam omnibus olim Romanis promittere mos fuit, 5, 41.
 Barbam et capillum promittere, pars et signum doloris, 6, 16. 27, 34. 44, 29.
 Barbana, fluvius, 44, 31.
 Cornelius Barbatus, *vid.* Cornelius.
 T. Quintius Barbatus, *vid.* Quintius.
 Barboethenes, mons, 35, 27 *et* 30.
 Barcina familia, 23, 13.
 Barcina factio, 21, 2 *et* 9. *vid. et* 30, 7 *et* 42.
 Barcinorum in bello præstantia, 28, 12.
 Bardo, urbs Hispaniæ, 33, 21.
 Bargulum, 29, 12.
 Bargusios, Hispaniæ populos contra Pœnos sollicitant legati Romani, 21, 19. subiguntur ab Annibale, 23.
 Bargylia, oppidum, 32, 33. 33, 18. 30. 35 *et* 39.
 Bargyliaticus sinus, 37, 17.
 Barium, oppidum, 40, 18.
 Basilica post argentarias novas, 40, 51.
 — Porcia, 39, 44.
 — Sempronia, 44, 16.
 Bassania, urbs, 44, 30.
 Bassanitiæ, 44, 30.
 Bassus, *vid.* Cæcilius.
 Bastarnæ, 40, 5. a Philippo evocati, 57. tempestate opprimuntur, 58. vincunt Dardanos, 41, 23. absorbentur Istro, *ibid.*
 Bato, Longari filius, deficit ad Romanos, 31, 28.
 Begorritis, lacus, 42, 53.
 Belbinates ager, 38, 34.

Belgæ pop. Erit. 104.
 Belligeni, per quem ad transitionem Mericus Hispanus illectus erat, quadringenta agri jugera decreta, 26, 21.
 Bellona Dea, 8, 9. Victrix, 10, 19. Bellonæ in medio pugna: discrimine templum vovet Ap. Claudius, *ibid.*
 — in ejus æde senatus datus, 26, 21. 28, 9 *et* 38. 30, 21 *et* 40. 31, 47. 33, 22 *et* 24. 39, 29. 42, 21.
 Bellovaci victi, Erit. 108. 114.
 Bellovesus, filius sororis Ambigati, Celtarum regis, 5, 34. ejus expeditiones, *ibid.* favet Cenomanis, Alpes transcendentibus, 35.
 Belli indicendi ritus, 1, 32. *vid. et* 31, 8 *et* 36, 3. bellicæ cærimoniarum ab Anco instituta, 1, 32. de bello semper prius relatum ad Patres, quam rogatio ad populum ferretur, 45, 21.
 Bellus, legatus Gentii, 44, 31.
 Bendidium, templum, 38, 41.
 Beneventum urbs, olim appellata Maleventum, 9, 27. *vid. et* 24, 16. 25, 13. Beneventum colonia deducta, 15, 8.
 Beneventani a Romanis laudati, 27, 10.
 Beneventanus ager, 22, 13. 25, 17.
 Bergistanorum civitas a Catone subacta, 34, 16 *et* 17.
 Bercea deditur Romanis, 44, 45. *vid. et* 45, 29.
 Berceæus, 23, 39. 42, 51 *et* 58.
 Besasides, imperator Hispanus, 33, 44.
 Besidia, oppidum Bruttiorum, a Pœnis deficit ad Romanos, 30, 19.
 Bessi, populus Thraciæ, 39, 53.
 Bestia, *vid.* Calpurnius.
 Beturia, 39, 30.
 Beudos vetus, 38, 15.
 Bevus, flumen, 31, 33.
 Bianor, princeps Acarnanum, 33, 16.
 L. Bibulus, M. Bibulus, *vid.* Calpurnius, *vid. et* Erit. 103. 108.
 Bigatum argentum, 33, 23.
 Bigati quingenti et equus eximius strenuo militi dantur honoris ergo, 23, 15.
 Bigerra, urbs, 24, 41.
 Bilistages, regulus Ilergetum, auxilium petit a Romanis, 34, 11.
 Bisaltæ, populi, 44, 45. trans Nessum amnem incolunt, et circa Strymonem, 45, 30. viri fortissimi, *ibid.*
 Bitætus vel Bithocus miles, Erit. 102.
 Bithynia, 27, 30. 42, 29. *vid.* Attalus, Nicomedes, Prusias.
 Bitis, Cotyis regis Thracum filius, ductus in triumpho ante currum Æmilii Pauli, 45, 39. remissus ad patrem, 42.
 Bituitus, Avernorum rex, Erit. 61.
 Bituriges, populi summam imperii Gallorum tenuerunt, 5, 34. *vid.* Erit. 107.
 Blandæ, urbs in Lucanis, 24, 20.
 Blasius, Salapiæ princeps, favet Romanis, Dasiumque, Annibali faventem, appellat de prodicione, 26, 38. Salapiam tradit Marcello, *ibid.*

INDEX IN T. LIVII

- Blosii fratres**, apud Campanos conjurantes adversus Romanos, opprimuntur, 27, 3.
- Boarium forum**, *vid.* Forum.
- Bocchar**, rex Maurorum, 29, 30.
- Bocchar**, ex praefectis regis vir acer et impiger, mittitur a Syphace contra Masinissam, 29, 32.
- Bocchus**, Epit. 66.
- Bœbe**, palus, 31, 41.
- Bœbeia**, 27, 32.
- Bœotia**, 27, 30. 28, 8. 33, 1.
- Bœotiae motus**, 42, 43.
- Bœoti adscripti** a Philippo foederi, cum Romanis inito, 29, 12. jungunt societatem cum Romania, 33, 2. efferati odio in Romanos, per latrocinia multos interficiunt, 29. mulctantur a T. Quintio, *ibid.* eos sibi adjungit Antiochus, 36, 6. eorum concilium discussum a Romanis legatis, 42, 44.
- Bœotius**, 44, 43.
- Bœotarchæ**, 33, 27. 42, 43.
- Boii**, Gallicus populus, Etruscos et Umbros agro pellunt, 5, 35. in Italia rebellant, 21, 25. Boiorum agrum invadit C. Oppius, quem cædunt, 31, 2. duce Amilcare Pœno, invadunt Placentiam, 10. jungunt se Insubribus et Cenomanis, 32, 30. eorum agros urunt consules, *ibid.* et 31. cædunt Romanos, 33, 36. eorum agros populantur Romani, 37. vincuntur, ita ut vix nuncius cladis relictus sit, *ibid.* cæduntur a L. Valerio, 34, 22 et 46. oppugnant castra Romana, *ibid.* ingressi repelluntur, 47. in eorum agrum exercitum inducit L. Cornelius Merula consul, 35, 4. Boii vincuntur, 5. se dedunt Romanis, 40. pugna magna vincuntur a P. Cornelio Scipione, 36, 38. datis obsidibus, mulctantur agri parte fere dimidia, 39.
- Boiorum mos** ex calva hostilis capitis pocula faciendi, 23, 24.
- Boiorix**, regulus Boiorum, 34, 46. *vid.* et Epit. 67.
- Bolæ**, *vid.* Volæ.
- Bomilcar**, 21, 27.
- Bomilcar**, praefectus classis Carthaginiensis, Locros accedit, 23, 41. magnum portum Syracusarum cum classe ingreditur, 24, 36. *vid.* et 25, 25 et 27.
- Bona post domini supplicium** publicata, 4, 15.
- Bona ejus**, cujus caput sacrum esset, et ipsa quoque Cereri sacrata, 3, 55. *vid.* et 2, 8 et 41.
- Bona sequentia domini** deditionem, 8, 39. 9, 2.
- Bonis vendendis**, cur bona Porsenae regis vendi dicerentur, 2, 14.
- Bononia**, Latina colonia, 3, 57. a Bononia viam perduxit Arretium Flaminius consul, 39, 2.
- Bononiensis ager** vastatur ab Apuanis Liguribus, 39, 2.
- Bora**, mons, 45, 29.
- Boreas**, ventus, 31, 45.
- Bos insignis magnitudinis**, in Sabinis nata, immolatur Dianæ, 1, 45.
- eximius immolatur Marti, 7, 37.
- Bovis sescenaris**, quem consul immolaverat, jecur defluxit, 41, 15.
- Bove aurato** Apollini sacrum factum, 25, 12.
- femina aurata Latonæ sacrum factum, *ibid.*
- Boves trecenti** voventur Jovi, 22, 10.
- albi voventur multis Divis, *ibid.*
- feminae duae albæ immolantur Junoni Reginae, 27, 37.
- Bobus centum**, in Hispania votis, Jovi sacrificat Scipio, 28, 38.
- Bove aurato** donatur L. Minucius, praefectus annonæ, 4, 16.
- Bobus decem** donatur M. Valerius Corvus, 7, 26.
- centum, eximioque uno albo opimo, auratis cornibus, donatur P. Decius, 7, 37.
- triginta donatur Lælius, 26, 48.
- Boves Herculis a Caco** abducti, 1, 7.
- Boum cornibus** praeligati ab Annibale virgarum fascēs accenduntur, 22, 16 et 17.
- Boum finis** uritur pro lignis, 38, 18.
- Boves Lucæ**, *vid.* Elephantī.
- Bostar**, praefectus Sagunti, 22, 22.
- Bostar**, legatus Pœnorum ad Philippum, 23, 34.
- Capus praest praesidio Punico, 26, 5 et 12.
- Bottia**, 26, 25.
- Bovianum**, oppidum, 9, 28. 25, 13. caput Pentrorum Samnitium, 9, 31. capitur a Romanis, *ibid.* *vid.* et 9, 44. 10, 12.
- Bovillæ**, 10, 47. Epit. 107.
- Brachyllas Bœotarcha** occisus, 33, 27 et 28. memoratur etiam 35, 47. 36, 6.
- Brancus**, Allobrogum regulus, contendit cum fratre de regno, 21, 31. ei imperium restituit Annibal, *ibid.*
- Brennus**, regulus Gallorum, 5, 38. inter Brennum et Q. Sulpicium colloquium, 5, 48.
- Brennus**, Gallorum dux, 38, 16.
- Briniates**, populi, 39, 2. 41, 23.
- Brixia**, urbs, 5, 35. caput Cenomanorum gentis, 32, 30.
- Brixiani Galli** auxilio sunt Romanis, 21, 25.
- Brundisium**, oppidum, colonia deducta, 31, 13. 34, 52. 42, 17 et 18. 45, 14.
- Brundusini** a Romanis laudati, 27, 10.
- Brundusinus portus**, 23, 33.
- Bruttiae legiones** fusæ ab Alexandro Epirensi, 8, 24.
- Bruttii populi** omnes deficiunt ad Pœnos, 22, 61. apud Bruttios res gestæ Pœnorum, 24, 1. Bruttii capiunt Crotonem, excepta arce, 2. Bruttii, extremus Italiae angulus, 27, 51. per latrocinia militiam exercere solent, 28, 12. 29, 6. conjurationes in Brutiis adversus rempublicam, 32, 1.
- Bruttiorum ager**, 25, 1. 26, 12. 27, 41. in Bruttios colonia deducta, 34, 53.

HISTORIARUM LIBROS.

Brutus, vid. Junius.

Brutulus Papius, nobilis et potens Samnia, induciarum ruptor, 8, 39. jussus dedi Romanis, sibi ipse mortem consciscit, *ibid.*

Bryanium, 31, 39.

Bubulcus, vid. Junius.

Bucculæ, 44, 34.

Budares, imperator Hispanus, capitur a Romanis, 33, 44.

Bullini, populi, auxiliantur Romanis adversus Gentium, 44, 30.

Bullinus sive Byllinus ager, 36, 7.

Bulla, 26, 36.

Busa, mulier Apula, juvat Canusii fugientes Romanos frumento, veste, viatico, 22, 52. ei ab senatu honores habiti, *ibid.*

Busta Gallica, 5, 48. 22, 14.

Butrotus, amnis, 29, 7.

Buxentum, 32. 29. eo colonia deducta, 34, 45. *vid. et* 39, 23.

Bylazora, Pæoniæ locus, 44, 26.

Byrsa, arx Carthaginis, 34, 62.

Byzantium tenent Galli, 38, 16.

Byzantii, 32, 33.

C.

Cacus aversos boves Herculis caudis in speculancam trahit, et ab illo occiditur, 1, 7.

Cadavera in peste per vias Romæ jacentia, 41, 26.

Caddusii, populi, 35, 48.

Caduceator ab Asdrubale ad Neronem missus, 26, 17. a Philippo ad Romanos, 31, 38. 32, 33. 11. ab Antiocho ad Scipionem, 37, 45.

Caduceum præferentes dedunt se Privernates, 8, 20.

Cæcilius Bassus, Epit. 114.

Cæcilius Pinna, Epit. 76.

A. Cæcilius, ædilis plebis, 38, 35.

L. Cæcilius Denter, prætor creatur, 39, 56. sortitur Siciliam, 40, 1.

L. Cæcilius Metellus, auctor deserendæ Italiæ post Cannensem cladem, 22, 53. quæstor, notatur a censoribus, 24, 18. tribunus plebis, 43.

L. Cæcilius Metellus Dalmatas subigit, Epit. 62.

M. Cæcilius præfuit legionibus in exercitu L. Furii adversus Gallos, 31, 21.

M. Cæcilius, decemvir agro dividundo, 42, 4. legatus ad frumentum coëmendum in Apuliam mittitur, 27.

M. Cæcilius Denter, legatus in Macedoniam et ad Ptolemæum Ægypti regem, 42, 6.

M. Cæcilius Metellus, ædilis plebis, 27, 36. prætor urbanus, 28, 10. ad Attalum legatus, 29, 11.

Q. Cæcilius, tribunus plebis, 4, 16.

Q. Cæcilius Metellus, pontifex, 23, 21. ædilis plebeius, 27, 21. ædilis curulis, 36. legatus,

51. et 28, 9. magister equitum, 10. consul, *ibid.* proconsul, 45. dictator, 29, 11. decemvir agro dividundo, 31, 4. adversatur L. Cornelio consuli, triumphum petenti, 35, 8. ad disceptandum inter Philippum et Eumenem legatus missus, 39, 24. renunciat legationem, 33. ejus ad censores oratio, 40, 46.

Q. Cæcilius Metellus, nuncius victoriæ de Perseo, mittitur Romam, 44, 45. *vid. et* Epit. 50. 53. 65.

T. Cæcilius, inter primos tribunos militum consulari potestate, 4, 7. sed lege T. *Clasilius.*

Cædicius, centurio, 5, 45 et 46.

L. Cædicius, tribunus plebis, diem dicit Sp. Servilio, 2, 52.

M. Cædicius audit silentio noctis vocem clariorem humana de adventu Gallorum, 5, 32.

Cælius, *vid.* Cælius.

Cæni, Thraciæ populi, 38, 40.

Cæninenses Romam ad ludos proficiunt, 1, 9. bellum parant ob raptum filiarum, 10. vincuntur, *ibid.*

Cænomani, *vid.* Cenomani.

Cæpio, *vid.* Servilius.

Cære oppidum, 1, 2. sacrarium populi Romani ac diversorium sacerdotum, 5, 40 et 50. 7, 20.

Cærites, populi, 5, 50. cum iis hospitium publice factum, *ibid.* iis bellum indictum, 7, 19. eorum legati deprecantur bellum, 20. impetrant pacem, *ibid.* Scipionem juvant in ornanda classe, 28, 45.

Cærimoniæ cultu Roma crevit, 6, 41. neglectus Reipublicæ noxius, 22, 9.

Cæsar, *vid.* Julius.

L. Cæsar, Epit. 80. 120.

Sextus Cæsar, Epit. 114.

Cæso, *vid.* Duilius, Fabius, Quintus.

Cætrati, *vid.* Cetrati.

Caicus, amnis, 37, 18.

Calabria, 23, 34. 42, 48.

Calagurris, oppidum Celtiberorum, 39, 21. Epit. 93.

Calathana, vicus, 32, 13.

Calatia, 9, 2 et 28. 23, 14. 42, 20. 45, 16. expugnatur a Samnitibus, 9, 43. Calatiam migrare jubentur Atellani, 27, 3. Calatiam muros reficiunt censores, 41, 32.

Calatini deficiunt ad Pœnos, 22, 61. dedunt se Romanis, 26, 16.

Calatinus ager, 22, 13.

Novius Calavius Campanus, 9, 26.

Ofilius Calavius Campanus, 9, 7.

Ovius Calavius Campanus, 9, 26.

Pac. Calavius senatum Campanum sibi et plebi obnoxium facit, 23, 2 et 3. filium Perollam absterret ab occidendo Annibale, 9.

Calavium fraude incendium Romæ ortum, 26, 27.

Calendis Quintilibus magistratum occipiunt

INDEX IN T. LIVII

- tribuni militum consulari potestate, 5, 31.
vid. et 8, 20.
 dies a. d. 15. Calendas Sextiles, duplici clade insignis, 6, 1.
 Calendis Octobribus magistratus initus, 5, 9.
 Calendæ intercalares, 43, 13.
 Caleni, populi, 10, 20.
 Calenus ager, 10, 20. 22, 13.
 Cale, urbs, 8, 16. 22, 15. 23, 31. 24, 45. 26, 9. 15 *et* 16. 27, 9. capitur a Romanis, 8, 16. eo deducitur colonia, *ibid. vid. et* 27, 9. de Calibus, quod pecuniam militesque Romanis negarant, senatusconsultum, 29, 15.
 Calestranus ager, 39, 35.
 Calidæ aquæ, locus, 30, 24.
 Caligo tam densa, ut neque signiferi viam, nec signa milites cernerent, 33, 7.
 Callicinus tumulus, 42, 58.
 Callicrates, 45, 31. ejus contra Perseum oratio, 41, 28.
 Callicritus Thebanus, civitatis princeps, interfectus a Perseo, 42, 13 *et* 40.
 Callicula, mons, 22, 15 *et* 16.
 Callidromon, cacumen montis Cætæ, 36, 15 *et* 16.
 Callisæ, oppidum, 8, 25.
 Calligenes, medicus Philippi, 40, 56.
 Callipeuce, saltus, 44, 5.
 Callipolis Chersonesi, 31, 16.
 Callipolis Ætolis, 36, 30.
 Callippus, præfectus classis Macedonicæ, 44, 28.
 Callithera, oppidum, 32, 13.
 Calor, fluvius, 24, 14. 25, 17.
 Calpurnius Bestia coa. Epit. 64.
 C. Calpurnius, 22, 61.
 C. Calpurnius Piso prætor creatur, 25, 41. prætor urbanus, 26, 10. 15 *et* 21. prorogato imperio, mittitur in Etruriam, 28. Capuæ et exercitui præficitur, 27, 6. iterum præficitur Etruriæ, 7. proprætor ad senatum de Etruriæ defectione scribit, 21.
 C. Calpurnius Piso creatur prætor, 39, 6. sortitur Hispaniam ulteriorem, 8 *et* 21. ejus in Hispania res gestæ, 30 *et* 31. de Lusitanis et Celtiberis triumphat, 42. creatur triumvir colonis deducendæ, 40, 29. consul, 35. moritur, 37. ejus mors suspecta, *ibid.*
 L. Calpurnius, legatus Romanus ad concilium Achæorum, 32, 19.
 M. Calpurnius Flamma, 22, 60.
 Calva, *vid.* Boii.
 Calycadnus, promontorium, 38, 38.
 Calydon, 36, 11.
 Cambunii, montes, 42, 53. 44, 2.
 Cameli, quos dromadas vocant, ante equitatum Antiochi, 37, 40.
 Cameria a Tarquinio Prisco capta, 1, 38.
 Camerinus, *vid.* Sulpicius.
 Camera, *vid.* Clusium.
 Camertes Umbri, 9, 36. 28, 45.
 Camillus, *vid.* Furius.
 Camœnarum lucus, 1, 21.
 Campana legio, pœnas dat, 28, 28.
 Campania, 2, 52. provincia evenit C. Marcio Rutilo, 7, 38.
 Campani, juncti Sidicinis, compelluntur a Samnitibus intra mœnia sua, 7, 29. iis petentibus auxilium a Romanis negatur, *ibid. et* 30 *et* 31. se dedunt Romanis, *ibid. et* 8, 11. mulctantur agro, *ibid.* iis civitas sine suffragio data, 14. Campani senatus obsequium in plebem, et plebis licentia, 23, 2 *et* 4. mittunt legatos ad Varronem consulem, *ibid.* ad eos oratio consulis, 5. deficiunt ad Annibalem, 7. suffocant Romanos in balneis, *ibid.* vocant Annibalem, 25, 15. obsessi a Romanis, sunt equestribus præliis victores, 26, 4. deliberant de deditioe, 13. Vibio Virio suadente, septem et viginti senatores venenum sumunt, *ibid. et* 14. urbe dedita, senatus Campani supplicium, 15 *et* 16. multitudo venundatur, *ibid.* Campanorum querelæ de Fulvio, et super ea re senatusconsulta, 33 *et* 34. Campanorum conjuratio indicata, 27, 3. agri Campani pars vendi a quæstoribus jubetur, 28, 46. agrum Campanum censores fruendum locant, 42, 19. *vid.* Capua.
 Campani petunt, ut sibi cives Romanas ducere uxores liceat, 38, 36.
 Campi Argivorum, 34, 25.
 — Fenectani, 8, 12.
 — Macri, 41, 22.
 — Magni, 30, 8.
 — Stellates, 9, 44.
 — Thessalis, 31, 41. 42, 54.
 — Veteres, 25, 16.
 Campus Ægestæus, 27, 33.
 — Diomedis Argivi, 25, 12.
 — Hyrcanus, 37, 38.
 — Martius, 3, 27. in eo instructus exercitus, et lustratus, 1, 44. ager Tarquini-orum, consecratus Marti, Martius deinde campus fuit, 2, 5. in eum populus centuriatim citatus, 6, 20. in eo comitia habita, 31, 7. in eum senatus evocatus, 3, 63.
 — Metropolitanus, 38, 15.
 — Priaticus, 38, 41.
 — Sceleratus, unde nomen habeat? 8, 15.
 — Thebes, nobilitatus carmine Homeri, 37, 19.
 Canæ, oppidum, 36, 45. 37, 8.
 Canastræum, promontorium Pallenes, 31, 45. 44, 11.
 Caniculæ ortus, 40, 22.
 C. Caninius Rebilus creatur prætor, 42, 28. sortitur Siciliam, 31. M. Caninius Rebilus, legatus in Macedoniam, 43, 13. reducit obsides in Thraciam, 45, 42.
 Canis sectio in lustratione exercitus Macedonici, 40, 6.
 Canna, flumen, 25, 12.
 Cannæ, vicus, 22, 43. prælium ad Cannas, et Romanorum clades, 47 *et seqq.*
 Cannensis cladis occasione multi socii a Romanis deficiunt, 22, 61. reliquiæ in Siciliam

HISTORIARUM LIBROS.

- relegantur, 23, 31. legatis ad Marcellum consulem missis, offerunt operam suam ad bellum, 25, 6. constans in eos senatus severitas, 7. eos minime aspernatus Scipio, secum trajicit in Africam, 29, 24.
- Cannenses equites notati, 27, 11.
- Cantabri, Epit. 48.
- Cantherium in fossa, 23, 47.
- L. Cantilius, scriba pontificis, qui cum virgine Vestali stuprum fecerat, virginis in comitio cæsus, inter verbera expirat, 22, 57.
- M. Cantius, tribunus plebis, L. Postumium accusat, 10, 46.
- C. Canuleius, tribunus plebis, rogationem promulgat de Patrum cum plebeiis connubio, 4, 1. invehitur in consules, 3.
- L. Canuleius, legatus missus ad Ætolos, 41, 30.
- L. Canuleius Dives, creatur prætor, 42, 28. sortitur Hispaniam, 31. recuperatores dare jubetur in eos, quos Hispani accusarent, 43, 2.
- M. Canuleius, tribunus plebis, 4, 44.
- Canusini, populi, veniunt in Romanorum ditionem, 9, 20.
- Canusium fugiunt superstites, post prælium ad Cannas, Romani, 22, 50 et 52.
- Capena, urbs, 5, 10. 22, 1.
- Capena porta, 1, 26. 7, 23. 10, 23. 23, 32. 25, 40. 26, 10. 33, 26. *vid.* Porta.
- Capenates auxilio veniunt Veientibus, 5, 8. eorum ager vastatur, 12. vincuntur prælio a Romanis, 13. bellum instaurant, et subiguntur, 24.
- Capenus Sequanus, Epit. 120.
- Capetus Silvius, Albæ rex, 1, 3.
- Capillus promissus, *vid.* Barba.
- Capitolium adscendit Romulus, templumque primum Jovi Feretrio dedicat, 1, 10. sedes datur Sabinis, 33. ab Herdonio Sabino cum exsulis et servis occupatur, 3, 15. recuperatur et lustratur, 18. etiam prodigii causa lustratur, 29. militaris juvenus occupat Capitolium, illud contra Gallos defensura, 5, 39. obsidetur a Gallis, 43. servatur ab anseribus, 47. liberatur ab obsidione, 49. latum ad populum, ne quis patricius in Capitolio habitaret, 6, 20. senatus in Capitolio habitus, 8, 5. 24, 10. fœdus ictum, 37, 55. in eo consules vota nuncupant, antequam in provincias proficiscantur, 21, 63. 41, 32. 42, 49.
- in Capitolio aream ædi Jovis extruendæ Tarquinius Priscus occupat fundamentis, 1, 38. ædem extruit Tarquinius Superbus, 53. 55. dedicat Horatius Pulvillus, 2, 8. substructum saxo quadrato Capitolium, 6, 4.
- in Capitolio Herculis simulacrum positum dedicatumque, 9, 44.
- Limina ænea posita, 10, 23.
- Fornix cum signis septem auratis, duobus equis, et marmorea duo labra, 37, 3.
- Quadrigæ aureæ, 29, 38.
- in Capitolio, Signa tria ex multaticio argento posita, 30, 39.
- Capitolini ludi, *vid.* Ludi.
- Capitolinus, *vid.* Manlius, Quintius, Sestius.
- Cappadocia, 37, 31. 42, 29.
- Capræ palus, 1, 16.
- Captivi sub corona venditi, 2, 17.
- non minus decem pondo compedibus vincti, in publici carceris custodia servantur, 32, 26.
- Captivorum commutandorum ratio, 22, 23.
- Captivorum redimi cupientium oratio, 22, 59. eos redimi non vult senatus, 61.
- Captivi Romani, vel plurium captivorum fraus, justa pœna castigata, 22, 58 et 61.
- Captivi Romani, apud Achæos servitutem servientes, liberantur, 34, 50. idem fit in Creta, 37, 60.
- Capua urbs, olim Vulturnus, unde dicta? 4, 37. dolo occupatur a Samnitibus, *ibid.* et 7, 38. Capuæ deliciæ corrumpunt milites, *ibid.* de Capua capienda militum consilia, *ibid.* eluduntur arte, 39. Capuæ præfecti creati, 9, 20. Capuæ conjurationes adversus Romanos factæ, 25 et 26. Annibal it Capuam in hiberna, 23, 18. corrumpitur illic ejus exercitus, *ibid.* Capua laborat inopia, 25, 13. sublevatur ab Hannone, *ibid.* obsidetur a consulibus Romanis, 20. cingitur operibus, 22. et 26, 1 et 4. *vid.* Campani.
- Capusa, filius Cæsalcis, Numidarum regis, accipit paternum imperium, 29, 29. dimicat cum Mezetulo de regno, et cadit, *ibid.*
- Capita Sari fluminis, 33, 41.
- Capita hostium lanceis infigunt, aut in equorum pectoribus pendentia gestant Galli Senones, 10, 36.
- Capitibus rasis sequuntur currum T. Quintii triumphantis, qui servitute ab eo exempti fuerant, 34, 52.
- Capitis velandi mos fecialibus usurpatus, 1, 32.
- Capita hostium præcidenda, libertatis præmium, volonibus proposita, 24, 15.
- Capite anquisitum de imperatore nullo, ob rem male gestam, 8, 33. capitis anquiri in Fulvium tribunus, 26, 3.
- Caput humanum integra facie in fodiendis templi Jovis Tarpeii fundamentis inventum, 1, 55.
- Caput Jovi sacrum, 3, 55. 10, 38.
- Capys Silvius, rex Albæ, 1, 3.
- Capys dux, unde Capua dicta, 4, 37.
- Carabis, urbs Hispaniæ, 41, 3.
- Carales, 23, 40. 30, 39.
- Caralitanus ager vastatur a Punica classe, 27, 6.
- Caralitis, palus, 38, 15.
- Caranus, primus Macedoniæ rex; vicesimus ab eo Perseus, 45, 9.
- Caravantia, Caviorum in Illyrico urbs, 44, 30.
- Caravantius, frater Gentii, Illyriorum regis, 44, 30. captivus Romam mittitur, 32. in

INDEX IN T. LIVII

triumpho L. Anicii prætoris ducitur ante currum, 45, 43.
Carbo, *vid.* Papirius.
Carcer, ædificatur media urbe, 1, 33.
 — inferior, 34, 44. alio nomine Tullianum, 29, 22.
Carcer lautumiarum, 32, 26.
Carcer privatus in singulis patriciorum domibus, 6, 36.
Carceres in circo, 8, 20. 41, 32.
Cardo, urbs Hispaniæ, 33, 21.
Caria, 33, 19. 37, 16.
Carea, 33, 18. jubentur liberi esse, 44, 15.
Caria Hydrela, 37, 56.
Carinæ, regio urbis Romæ, 26, 10. 36, 27.
Carmelus, *vid.* Catmelus.
Carmen execrationis, 10, 38.
 — rogationis, 3, 64.
 — sollemne precationis consulum, 39, 15.
 — triumphale, 3, 29.
Carminis horrendi lex, 1, 26.
Carmina Marcii vatis, 25, 12.
Carmen de Idæa matre, Pessinunte advehenda, in Sibyllinis libris repertum, 29, 10.
Carmen ab ter novenis virginibus per urbem cani jussum, 27, 39. 31, 12.
Carmina militaribus jociis jactata in consules triumphantes, 28, 9. 39, 7.
Carmina Sibyllæ, 10, 8.
Carmenta fatiloqua ante Sibyllæ in Italiam adventum habita, 1, 7.
Carmentalis porta, 2, 49. 24, 47. 25, 7.
Carmentis saxum, 5, 47.
Carni, populi, queruntur de C. Cassii consulis crudelitate, 43, 7.
Carnis in feriis Latinis dandæ mos, 32, 1. legati ab Ardea queruntur, sibi Latinis non datam esse carnem; inde instauratæ Latiniæ, *ibid.* *vid.* et 37, 3.
Carnuntem, munitam urbem, occupare nituntur Romani, 43, 1.
Carnutes, populi Galliæ, 5, 34.
Carpentis ut festo profestoque uti possent, matronis concessum, 5, 25. *vid.* et 34, 1 et 3.
Carpesii, 23, 26.
Carpetania Hispaniæ, 39, 30. 40, 30 et 33.
Carpetani, populi, cum Vaccæis aliisque populis, vincuntur ab Annibale, 21, 5 et 11.
Carris cassidesque superstantes Galli pugnantes in Romanos, 10, 28.
Carrinas, *vid.* Albius.
Carseoli, colonia, 10, 3 et 13. negat consulibus milites et pecuniam, 27, 9. de ea re senatusconsultum, 29, 15.
Carteia, *sive potius, Althea*, urbs opulenta, capta et direpta ab Annibale, 21, 5.
Carteia in ora Oceani, 28, 30. cum portu, *ibid.* colonia, 43, 3.
Carthagini judicium ordinis potentia, 33, 46.
Carthago Nova; eo exercitum in hiberna deducit Annibal, 21, 5. ejus situs et portus, 26, 42. oppugnatur a P. Cornelio Scipione, *ibid.* capitur, 46. præda ingens capta, et obsides totius Hispaniæ, 47. *vid.* et 49 et

50. Carthagini captæ annus dubius, 27, 7.
Carthaginienses exercitum trajiciunt in Siciliam, 4, 29.
 cum iis foedus ictum, 7, 27. legatos Romam mittunt gratulatum cum corona aurea, 38. cum iis foedus renovatum, 9, 43.
 secundi inter Carthaginienses et Romanos belli magnitudo et causæ, 21, 1. hujus belli eventa describuntur decem libris, a 21 ad 30. paciæ conditiones, 30, 37. quingentæ naves Carthaginensium incensæ, 43. *vid.* Punicum.
 primum tributum solvunt Romanis, 32, 2.
 legatos Romam mittunt, pollicentes frumentum et hordeum, 36, 4.
 cum Masinissa contendunt de agro, 40, 17. iis a Romanis centum obsides redditi, et pax cum Masinissa facta, 34.
 noctu in sede Æsculapii senatum dant legatis Persei, 41, 27.
 legatos Romam mittunt questum de Masinissa, 42, 23. legatos Romam mittunt, pollicentes triticum et hordeum, 43, 6.
Carthaginienses cruce mulctant consilio pravo gesta, etiamsi prospere evenerint, 38, 48.
Carthalo summam imperii equestris in exercitu Annibalis obtinet, 22, 15. nobilis Carthaginensis Romam cum captivis proficiscitur, 58. ei obviam lictor mittitur, qui eum finibus Romanis excedere jubet, *ibid.*
Carthalo mittitur ad castra Romana, 25, 17.
Carthalo, Punici præsidii præfectus, in Tarenti expugnatione obruncatur, 27, 16.
Carventana arx, 4, 53 et 55.
C. Carvilius Spoletinus, 43, 20 et 21.
L. Carvilius, tribunus plebis, 25, 3.
Sp. Carvilius C. F. Maximus, ædilis curulis, 10, 9. consul, in Samnium profectus, vi capit Amiternum, oppidum, 39. et Cominium, 43. et alia in Samnio oppida, 44 et seqq. ejus res gestæ in Etruria, 46. triumphat, *ibid.*
Sp. Carvilius, consul, suadet, ut ex Latinis populis senatus suppleatur, 23, 22. moritur auctor, 26, 23.
Sp. Carvilius, tribunus plebis, 25, 3.
Sp. Carvilius, a Cn. Sicinio ex Græcia Romam remissus, 42, 36.
Caryæ, 34, 26. 35, 27.
Carystus, urbs Eubœæ, capitur a Romanis, 32, 16 et 17. libertatem a Romanis accipit, 33, 24.
Carystus, urbs in Ligurum agro Statiellati, 42, 7.
Carystiorum in Eubœa agri vastantur, 31, 45. 32, 16.
Cassæ textæ ex arundinibus, 35, 27.
Casander, minister Philippi crudelitatis in Maronitas, veneno creditur ab eo sublatus, 39, 34.
Casilinum, urbs, Falernum a Campano agro dividit, 22, 15. nobilis obsidio Casilini, 23, 17 et 20. recipitur Casilinum a Romanis, 24, 19.

HISTORIARUM LIBROS.

Casinas ager, 22, 13. 26, 9.
in Casini et Casilini nominibus error, 22, 13.
Casinum, colonia, 9, 28.
Cassander, rex, 44, 11.
Cassandra, urbs, 28, 8. 31, 45. 43, 23. 44, 28. 45, 10. condita a Cassandro rege, 44, 11. ejus situs, *ibid.* oppugnatur a Romanis, *ibid.* relinquitur, 12.
Cassandrenses, 44, 10.
Cassignatus, dux Gallorum, cadit in proelio, 42, 57.
C. Cassius, tribunus militum, 44, 31.
C. Cassius Longinus, prætor, 41, 26. decemvir agro dividendo, 42, 4. consul, 28. sortitur Italiam, 32. Galliam sortitus in Macedoniam per Illyricum ducere exercitum vano incepto conatur, 43, 1. de ejus crudelitate queruntur Galli, 7.
Q. Cassius Longinus, creatur prætor, 45, 14. sortitur jurisdictionem urbanam, 16.
Sp. Cassius, consul, Pometiam capit, 2, 17. triumphat, *ibid.* magister equitum primus, 18. consul iterum, 33. consul III. legem agrariam primus promulgat, 41. regni crimine damnatus, necatur, *ibid.*
Castellani agrestes, sive Ilotæ, apud Lacedæmonios, 34, 27.
Castellani, sive domini castellorum, 38, 45.
Castori ædes vota, 2, 20. dedicata Idibus Quintilibus, 42. *vid. et* 8, 11. 9, 43.
Castræ Numidarum descriptæ, 30, 3.
— Punica, quæ ferme tota lignea, *ibid.*
— Pyrrhi, quibus captis, Romani metationem castrorum postea perfectam habuere, 35, 14.
— Claudiana, locus, 23, 31.
— Pyrrhi, locus, 32, 13. 35, 27.
— Telmissium, 37, 56.
Castrorum portæ, 40, 27.
— usua, 44, 39.
Castrum Mutilum, 31, 2. 33, 47.
— Novum, colonia, 36, 3.
— Salerni, 32, 29.
— Altum, locus insignis cæde magni Amilcaris, 24, 41.
Castulo, urbs Hispaniæ valida ac nobilis, unde Annibali uxor erat, deficit ad Romanos, 24, 41. redit ad Pœnorum societatem, 28, 19. eam deditione recipit Scipio, 20.
Castulonensis saltus, 22, 20. 26, 20. 27, 20.
Catana, 27, 8.
Cataphracti equites, 35, 48. 37, 40.
Catapultæ, 21, 11. maximæ et minoris formæ, 26, 47.
Catellis donati equites, 39, 31.
Catilina, *vid.* Sergius.
C. Catilina, Epit. 103.
L. Catilina, Epit. 102.
Q. Catius, ædilis plebis, 27, 6. legatus Neronis consulis, 43. ad donum ex præda Asdrubalis Delphos portandum mittitur, 38, 45.
Catmelus, Gallorum regulus, 41, 5.
Cato, *vid.* Porcius Cato.

Catulus, *vid.* Lutatius.
Caudium, 9, 2. 14, 19 *et* 27.
Caudinæ Furcæ, earumque descriptio, 9, 2.
Caudina pax facta non foedere, sed per spon-
sionem, 9, 5. ejus sponsores per feciales
deduntur, 10.
Caudini Samnites, 23, 41. devastantur, 24, 20.
Cavæ ferreæ in circo, per quas intromitte-
rentur feræ, 41, 31.
Caviorum gens, 44, 30.
Caularis, amnis, 38, 15.
Caulonia urbs, oppugnatur, 27, 12. solvitur
obsidio, sub adventum Annibalis, 15.
Caunum a Ptolemæo emerunt Rhodii, 46, 10.
Caunei sive Caunii, 33, 20. desciscunt ab
Rhodiis, 45, 25. rediguntur in officium,
ibid.
Caunus, mons in Hispania, 40, 50.
Caussarii milites, 6, 6.
Celæniæ, urbs, ubi Mæandri amnis fontes
oriuntur, 38, 13. quondam caput Phrygiæ,
ibid. ei nomen Apamæ inditum, *ibid.*
Celelates, populi, se dedunt Romanis, 32, 29.
Celeres trecentos ad custodiam corporis in-
stituit Romulus, 1, 15. eorum tribunus L.
Brutus, 59.
Celetrum, oppidum, captum a Romanis, 31,
40. ejus situs, *ibid.*
Cella Fortis Fortunæ, 27, 11.
— Jovis, 5, 50. 35, 41. 44, 14.
— Minervæ, 6, 29.
Cellam unam pontifices negant amplius, quam
uni Deo, rite dedicari, 27, 25.
Celoces piraticæ, 37, 27.
Celtiberia, 28, 1. subigitur a Ti. Sempronio
Graccho, 40, 47. 50. *vid. et* 41, 3.
Celtiberiæ montes, 21, 43.
Celtiberi excutiunt jugum Pœnorum, 22, 21.
eos eadem mercede, quam pacti cum Car-
thaginensibus erant, imperatores Romani
ad se perducunt, 24, 49. deserunt Scipio-
nem, 25, 33. vincuntur a M. Silano, 28, 2.
ingenti agmine ad oppidum Illiturgi M.
Helvio occurrunt, 34, 10. cæduntur, *ibid.*
Celtiberum decem millia mercede condu-
cunt Turduli, 17. funduntur et fugantur a
M. Fulvio, 35, 7. duodecim millia cæsa a
Romanis, 39, 21. de iis triumphat C. Cal-
purnius Piso, 42. eorum oppida aliquot
expugnata, 56. adoriuntur Q. Fulvium
Flaccum, Urbicuam oppugnantem, 40, 16.
fessi proeliis variis abscedunt, *ibid.* vin-
cuntur, 31. 32. eorum maxima pars in
deditionem venit, 33. insidiantur Fulvio
Flacco, eumque in saltu Manliano inva-
dunt, 39. cæduntur, 40. de iis triumphat
Q. Fulvius Flaccus, 43. mira eorum sim-
plicitas, 47. de iis triumphat Sempronius
Gracchus, 41, 11.
Cenæum Eubœæ, 36, 20.
Cenchreæ, 28, 8. 32, 19. Corinthiorum em-
porium, 32, 17. capitur, 23.
Cenomani transcendunt Alpes, et in Italia
considunt, 5, 35. in fide populi Romani

INDEX IN T. LIVII

- manent, 21, 55. duce Amilcare Poeno, invadunt Placentiam, 31, 10. conciliantur Romanis, 32, 30. de iis triumphatur, 33, 23. iis arma demit M. Furius praetor, 39, 3. conquerentibus Romae apud senatum arma reddita, *ibid.*
- Cenon, oppidum, ab A. Virginio consule captum, 2, 63.
- Censennia, urbs, 9, 44.
- Censor, a censu dictus, 4, 8.
- alius numquam sufficitur defuncto, 5, 31, 6, 27.
 - post mortem collegae abdicat, 9, 34.
 - primus e plebe fit C. Marcius Rutilus, 7, 22.
 - alter alterum notat, 29, 37.
- Censores Mam. Aemilium tribu movent, octuplicatoque censu aerarium faciunt, 4, 24.
- qui nondum consules fuerant, creati, 27, 11.
 - recitant senatum, 29, 37. 40, 51.
 - senatu movent aliquot senatores, 34, 44, 39, 42.
 - notas adscribunt senatu motis, 39, 42.
 - equitibus adimunt equos publicos, 24, 18. *vid. et* 27, 11.
 - in campo ad aram Martis sellis curulibus considunt, 40, 45.
- Censurum opera publica, in quae iis vectigal annuum decretum, 40, 46. 41, 32.
- de delectu edicta, 43, 16.
- Censoria potestas per dictatorem exercita, 23, 22 *et* 23.
- Censura, ejusque initium, et potestas, 4, 8.
- Censura, insignis, 9, 29. 39, 42-44.
- Censurae tempus minutum, et ex quinquenniali annua et semestris facta, 4, 24. 9, 33.
- severitas, 24, 18. 39, 44.
- Census instituitur, 1, 42 *et* 43. census actus, 3, 3. 22 *et* 24. 10, 47. 27, 36. 29, 37. 35, 9. 38, 36. 42, 10. *vid.* Lustrum.
- populi primum in villa publica actus, 4, 22.
 - equitum, 29, 37.
 - Idibus Decembribus habitus, 44, 16.
- C. Centenius, proprætor, 22, 8.
- M. Centenius, cognomento Penula, insignis inter primipili centuriones, 25, 19. ejus clades, *ibid.*
- Centunculi mulorum, 7, 14.
- Centuriae tres equitum a Romulo conscriptae, 1, 13. in iis, regnante Tarquinio Prisco, mille et octingenti equites, 36. geminantur a Ser. Tullio, ita ut sex numero fiant, adjectis duodecim novis centuriis, 43.
- In Centurias describitur a Ser. Tullio populus Romanus, 1, 42 *et* 43. ordo suffragiorum per Centurias, *ibid.* prerogativa Centuria, 5, 18. 10, 22. 24, 7. 26, 22.
- Centuria, sive ordo in legione, 42, 34.
- Centuriata comitia, *vid.* Comitia.
- Centuriatus, sive descriptio modo lectorum militum in Centurias, 22, 38. *vid. et* 10, 21. 25, 15.
- Centuriati libertini, 10, 21.
- Centurio primus, Primipulus appellatus, 7, 41. *vid. et* 8, 8. ubi acies Romana describitur, *vid. et* 25, 19. 34, 46.
- primus princeps, 25, 14. 42, 34.
 - primus hastatus, *ibid.*
- Centurionis vox pro omine accepta, 5, 55.
- Centuriones et Duplicarii, securi percussi, 2, 59.
- Centurionibus quantum diviserint triumphantes imperatores, 34, 52. 36, 40.
- Cephalus, princeps Epirotarum, suam gentem Perseo adjungit, 43, 5. pugnans cadit, 45, 26.
- Cephalenia insula, 37, 13 *et* 50. 38, 9 *et* 28.
- Cerae ducena millia pondo Romanis dare coguntur Corsi, 42.
- Cercetius, mons, 32, 14.
- Cercina, insula, 32, 31. 33, 48.
- Cercinium, oppidum, captum et incensum, 31, 41.
- Cercuri, navigii genus, 33, 19.
- Cerdiciates, populi, se dedunt Romanis, 33, 29.
- Cerdubellus, Hispanus, prodit Romanis Castulonem urbem, 28, 20.
- Cerealia, ludos, dictator et magister equitum ex senatusconsulto faciunt, 30, 29.
- Cerea, 2, 41.
- Cereria sacrum anniversarium qua occasione intermissum, 22, 56.
- sedes, 3, 55. 28, 11. 40, 2.
- Cereria templum Athenis ingressi duo juvenes Acarnanes, imprudentes religionis, interficiuntur, 31, 14.
- Initia, 31, 47.
- Cereri peculium Sp. Cassii consecrat pater, 2, 41.
- institutum jejunium ob prodigia, 36, 37.
 - signum aeneum ex mulctatio argento positum, 33, 25.
- Cerrinus Jubellius, *vid.* Jubellius.
- Certima, praevalida urbs Celtiberiae, deditur Romanis, 40, 47.
- Certimensium legatorum rudis simplicitas, *ibid.*
- Certis, fluvius, idem qui Baetis, 28, 22.
- Cerva, Dianae sacra, 10, 27.
- Cervi objecti viae intercludendae, 44, 11.
- Cestrosphendonae descriptio, 42, 65.
- Cethegus, Epit. 102. *vid. et* Cornelius.
- Cetra peltae haud dissimilis, 28, 5.
- Cetrati, 31, 36. 33, 4 *et* 8. 35, 30. 42, 51.
- Cetrati, 21, 21. 44, 41. Peltastae vocati, 31, 36. 33, 4.
- Chærea, 40, 55.
- Chæronea, 35, 46. 36, 11. 42, 43.
- Chalcaspides, milites, 44, 40.
- Chalcedon, 42, 56. Epit. 93.
- Chalcis Euboica, 8, 22. 27, 30. 28, 5. 6 *et* 8. ab Chalcide Euboica originem trahunt Cumani, 8, 22.
- Chalcidis situs, 28, 7.
- Chalcidem occupant Romani, et direptam

HISTORIARUM LIBROS.

- relinquunt, 31, 23. eam tentat frustra Thos, *Ætolorum* princeps, 35, 37.
- Chalcidenses colloquuntur cum *Ætolia*, 35, 38 et 46. portas aperiunt Antiocho, 51. et mox consuli M'. Acilio Glabrioni, 36, 21. queruntur de injuriis sibi illatis, 43, 9. urbs eorum diruta, *Epit.* 52.
- Chalcidensis hospitis cœna, 35, 49.
- Chalciceon, templum Minervæ æreum, 35, 36.
- Chaones, 43, 25.
- Chaonia, 32, 5.
- Charax, locus præsidio Persei circa Tempe occupatus, 44, 6.
- Chariclitus, præfectus Rhodiorum classis, 37, 23.
- Charilaus, princeps civitatis Palæpolis, tradit urbem Publilio Philoni, imperatori Romano, 8, 25.
- Charopus, princeps Epirotarum, Villio et Quintio consulibus utilem operam præbet, 32, 6 et 11.
- Charopus, superioris nepos, missus ab avo Romam, ut linguam Romanam literasque perdisceret, 43, 5. principes gentis suæ criminatur apud Romanos, et cogit ad Persei amicitiam confugere, *ibid.*
- Chatti pop. *Epit.* 138.
- Chaus, amnis, 38, 14.
- Chelidonium promontorium, 33, 41.
- Chersonesus, 31, 16. 36, 41.
- Cherusci pop. *Epit.* 138.
- Chimarus, miles Persei Cretensis, 44, 24.
- Chius, 44, 28. insula et oppidum, 37, 27.
- Chii, 44, 28. mittunt legatos ad dirimendum bellum, Philippum inter et *Ætolos*, 27, 30. donantur agro, 38, 39.
- Cia, 31, 15.
- Ciani, 31, 31. 33, 30.
- Cibyra, oppidum, 38, 14.
- Cibyratæ, populi, 45, 25.
- C. Cicereius Africani, cujus scribe fuerat, filio ad præturam consequendam adjumento est, 41, 26. fit prætor, 33. vincit Corsos, et in Sardiniam transit, 42, 7. de Corsis triumphat in monte Albano, 21.
- C. Cicereius, legatus ad Gentium, Illyriorum regem, 26. *vid. et* 45, 17. ædem votam dedicat, 45, 15.
- Cicero, *vid.* C. Claudius, et Tullius.
- Q. Cicero, *Epit.* 106.
- Cilicia, 33, 19. Cilices maritimi, 38, 18.
- Cilnium genus in Etruria præpotens, 10, 3.
- Cimbis, locus non procul a Gadibus, 28, 37.
- Cimetra, urbs, capta, 10, 15.
- Ciminiam silvam penetrat exercitus Romanus, 9, 36.
- Ciminus mons, 9, 37.
- Cincibilus, Gallorum rex, legatos mittit Romanam questum de crudelitate C. Cassii consulis, 43, 7.
- Cincinnatus, *vid.* Quintius.
- Cincia lex de donis et muneribus, 34, 4.
- Cincius, diligens vetustorum monumentorum auctor, 7, 3. *idem qui*
- L. Cincius Alimentus, captus ab Annibale, 21, 38. prætor, 26, 23. ei ad obtinendam Siciliam Cannenses milites dati, 28. in annum prorogatur imperium, 27, 7. legatus, 29.
- M. Cincius Alimentus, tribunus plebis, ad Scipionem mittitur, 29, 20.
- M. Cincius, præfectus Pizis, de Ligurum conjuratione ad senatum scribit, 34, 58.
- Cimbri, *Epit.* 63. 68.
- Cimbricum bellum, *Epit.* 67. 68.
- Cinctus Gabinus, 5, 46. 8, 9.
- Cingilia, oppidum Vestinorum, capitur a Romanis, 8, 20.
- Cinna, *vid.* Cornelius, et Helvius.
- Circe, Dea, a qua oriundus Octavius Mamilius Tusculanus, 1, 49.
- Circeii, 1, 56. 2, 39. colonos Romanos inde expellit Marcius Coriolanus, et urbem Volscis tradit, *ibid. vid. et* 27, 9. 29, 15. de Circeiis, quod pecuniam militesque Romanis negant, senatusconsultum, *ibid.*
- Circeienses moliantur defectionem, 6, 12 et 21.
- Circense ludicrum, 44, 9.
- Circensium ludorum crescens magnificentia, 44, 18.
- Circus Apollinaris, 3, 63.
- Flaminius, 3, 54. 27, 21. in eo ara Neptuni, 28, 11.
- Maritimus apud Hernicos, 9, 42.
- Maximus, a Tarquinio Prisco ædificatus, 1, 35. foros in eo facit Tarquinius Superbus, 56. in eo factus fornix de manubiis, et fornici imposita signa aurata, 33, 27. signa in eo, cum columnis, quibus superstabant, evertit atrox tempestas, 40, 2.
- in Circo carceres quando primum statuti, 8, 20. ova, 41, 32. in eo ludi per quadriduum facti, 30, 27. Circo inundato, ludi Apollinares extra portam Collinam parati, 30, 38.
- Cirrha, 42, 15.
- Cirta, 29, 32. caput regni Syphacis, 30, 12. se dedit Masinissæ, *ibid.* eam Masinissæ donat Scipio, 44. obsessa, *Epit.* 64.
- Cistophori nummi, 37, 46. 39, 7.
- Circumpadani campi, 21, 35.
- Cirta, caput regni Syphacis, Romanis deditur, 30, 12.
- Cisalpina Gallia, *vid.* Gallia, et Galli.
- Cithæronis saltus, 31, 26.
- Citium, Macedoniæ oppidum, 42, 51.
- Citius, mons, 43, 23.
- Civica corona, *vid.* Corona.
- Cives novi censi, 8, 17.
- Civium Romanorum in centurias distributio, 1, 43, numerus tempore Servii Tullii, 44.
- Civile jus, in penetralibus pontificum repositum, C. Flavius Cn. filius, scribe, evulgat, 9, 46.

INDEX IN T. LIVII

- Civismarus, regulus Gallorum, cadit in prælio, 24, 42.
- Civitas in duas partes discedit, 9, 46.
- Civitatis forma mutatur, a consulibus ad decemviros translato imperio, 3, 33.
- Cius, urbs, funditus eversa, 32, 33 et 34.
- Clamor in prælio, 8, 16 et 38. 25, 21 et 41. 30, 34.
- Clamor initio pugnae, index eventus, 4, 37.
- Clampetia, in Bruttia, capitur a Romanis, 29, 38. 30, 19.
- Clarigatio, 8, 14.
- Classico milites ad concionem convocati, 7, 36. 8, 7 et 32.
- Classis Achæorum, 35, 26.
- Attali, 32, 16.
- Græcorum, ad Italiae litora appulsa, 10, 2.
- Nabidia, 35, 26.
- Punica, 21, 22. vastat Sardiniam, 27, 6. vincitur a Romana, 29. et 28, 4.
- Rhodiorum, 32, 16.
- Romanorum, 9, 30 et 38. classis die quadragesimo quinto, quam ex silvis materia detracta erat, in aquam deducitur, 28, 45. proficiscitur, duce Scipione, in Africam, 29, 25 et 26.
- Classibus pugnatum ad Fidenas, 4, 34.
- Classium a Servio Tullio instituta distinctio, 1, 43. 4, 4.
- Clastidium, vicus, proditur Pœnis, 21, 48. fuit horreum Pœnis, *ibid.* se dedit Romanis, 32, 29. incenditur, 31.
- Claudia Quinta, matrona, ab sacerdotibus Idæam Matrem accipit, 29, 14. ejus pudicitia, *ibid.*
- Claudia gens omnis, cur, et quando sordidata, 6, 20. majestatis Patrum propugnatrix, 41. inimica plebi, 9, 34.
- Claudia tribus ab Ap. Claudio appellata, 2, 16.
- Claudiana castra, 23, 31. 39 et 48. 25, 22.
- Claudius historicus, 8, 19. 9, 5. 33, 10. annales Acilianos ex Græco in Latinum vertit, 25, 39. 35, 14.
- Claudius Asellus pugnat cum Jubellio Taurea Campano, 23, 46 et 47.
- Ap. Claudius, magna clientium comitatus manu, ab Regillo Romam transfugit, 2, 16. iis datur civitas et trans Anienem ager, *ibid.* inter Patres legitur, *ibid.* consul, 21. in ejus consulatu turbæ, 23 et seqq. ejus sententia de dictatore creando, 29 et 30. auctor est dissolvendæ potestatis tribunitiæ per intercessionem, 44.
- Ap. Claudius consul, infestus plebi, 2, 56. atrox ejus certamen adversus tribunos de magistratibus plebeiis, tributis comitiis creandis, *ibid.* mittitur in Volscos, 58. exercitum nequidquam domare tentat, *ibid.* vinci volunt ejus milites, 59. in exercitum animadvertit, *ibid.* ei dies dicitur, 61. moritur, *ibid.*
- Ap. Claudius creatur decemvir, 3, 33. ejus ambitio, 35. violentia, 36. libido, 44. foro pellitur, 49. abdicat decemviratum, 54. ei dies dicitur, 56. ducitur in carcerem, 57. sibi necem consciscit, 58.
- Ap. Claudius, filius decemviri, tribunus militum, 4, 35. a collegis relinquitur præfectus urbis, 36.
- Ap. Claudius, nepos decemviri, avitum consilium de intercessoribus parandis refert, 4, 48. tribunus militum consulari potestate, 5, 1. ejus oratio pro hibernaculis ad Veios, 3 et seqq. ejus sententia de præda Veiorum, 20.
- Ap. Claudius, nepos decemviri, dissuadet legem de consulatu plebeio, 6, 40. dictator, 7, 6. consul, in ipso apparatu belli moritur, 25.
- Ap. Claudius, censor, 9, 29. post abdicationem collegæ, solus censuram gerens, viam munit, et aquam in urbem ducit, *ibid.* eo auctore Potitia gens sacra Herculis edocet servos publicos, et exstinguitur, *ibid.* ejus concertatio cum P. Sempronio, tribuno plebis, de censura, 33 et 34. fit consul, 42. dissuadet legem de pontificibus et auguribus plebeiis, 10, 7. interrex, 11. creatur consul iterum, 15. male rem gerit, 18. in medio pugnae discrimine templum vovet Bellonæ, 19. vincit Samnites et Tuscos, *ibid.* prætor, 22. ejus res gestæ adversus Samnites, 31.
- Ap. Claudius Pulcher, tribunus militum, 22, 53. prætor, 23, 24. Siciliam sortitur, 30. legatos mittit ad Hieronymum, 24, 6. Romam ad petendum consulatum mittitur a Marcello, 39. consul, 25, 2 et 3. obsidet Capuam, 22. vulneratur, 26, 6. moritur sub deditionem Capuæ, 16.
- Ap. Claudius, tribunus militum, 32, 35. mittitur Romam, 36. legatus, 34, 50. ad præsidium Larissæ mittitur, 36, 10. ejus arte ab obsidione Larissæ deterretur Antiochus, *ibid.* præest parti castrorum in obsidione Heracleæ, 22. præmittitur ad occupanda juga Cætæ, 30. prætor, sortitur Tarentum, 38, 42. consul, 39, 23. cædit Ingaunos Ligures, 32. vi Claudiana fratrem ad consulatum evehit, *ibid.* princeps legationis in Græciam, 33. ejus legationis gesta, 34—37. legatus missus ad Ætolos, 41, 30.
- Ap. Claudius Nero, prætor, sortitur Hispaniam ulteriorem, 33, 42 et 43. 34, 10. legatus, 37, 55.
- Ap. Claudius Centho, ædilis curulis, 40, 59. prætor, 41, 22. cædit Celtiberos, 31. ovans ingreditur urbem, 33. legatus ad Thessalos eorum discordias componit, 42, 5. legatus ad res repetendas in Macedoniam missus, redit, 25. a consule Hostilio mittitur in Illyricum, 43, 11. cæditur ab Uscanensibus, 12.
- C. Claudius Ap. F. consul, 3, 15. petens decemviratum repulsam patitur, 35. ejus

HISTORIARUM LIBROS.

- oratio ad Appium decemvirem, 40. orat populum pro Appio reo, 58. censet arma capienda adversus tribunos, 4, 6.
- C. Claudius Cicero, tribunus plebis, Romilio consuli diem dicit, 3, 31.
- C. Claudius Regillensis, dictator, et
- C. Claudius Hortator, magister equitum, vitio creati, abdicant se magistratu, 8, 15.
- C. Claudius Appii F. Centho, interrex, 22, 34. dictator, 25, 2.
- C. Claudius, flamen Dialis, 26, 23. quod exta perperam dederat, abiit flaminio, *ibid.*
- C. Claudius Nero, graviter a Marcello consule increpitus, 24, 17. prætor, 25, 2. provinciam sortitur Suessulam, 3. ab Suessula excitur Capuam, 22. mittitur in Hispaniam, 26, 17. deluditur ab Asdrubale, *ibid.* legatus, 27, 14. consul, 34. cum Annibale non semel congreditur, 41 et 42. relicto Annibale, ad Asdrubalem properat, 43. ad milites orationem habet, 45. devicto Asdrubale, ad Annibalem revertitur, 50. caput Asdrubalis ante stationes hostium projici jubet, 51. redit ad urbem, 28, 9. equo triumphat sine militibus, *ibid.* censor, 29, 37. ejus intempestiva severitatis jactatio, *ibid.*
- C. Claudius Nero, legatus ad Ptolemæum, 31, 2.
- C. Claudius Centho cum copiis mittitur ad auxilium Athenarum, a Macedonibus obsessorum, 31, 14.
- C. Claudius Ap. F. Pulcher, augur in Q. Fabii Maximi locum lectus, 33, 44. prætor, 40, 37. consul in Istriam præceps discedit, 41, 12—14. exercitum offendit, et Romam redit, *ibid.* redux obsidet Nesartium, et capit, 15. Istriam pacat, *ibid.* legiones in Ligures transducit, 16. vincit Ligures, *ibid.* triumphat, 17. ei in annum prorogatum imperium, 18. recipit Mutinam a Liguribus, 20. consularis, fit tribunus militum, 42, 49. creatur censor, 43, 16. edictum ejus et collegæ de delectu, *ibid.* reus ad populum, ægre absolvitur, 18. censum agit, 44, 16. 45, 15. legatus in Macedoniam, 45, 17. moritur, 44.
- C. Claudius Asellus, prætor, 41, 26.
- M. Claudius, Ap. Claudii decemviri cliens, asserit Virginiam in servitutem, 3, 44. abit exsulatum, 58.
- M. Claudius, tribunus plebis, 43, 16.
- M. Claudius, dux in exercitu Marci in Macedonia, 44, 3.
- P. Claudius, præfectus socium, 27, 41.
- P. Claudius cum parte copiarum mittitur a T. Quintio, 33, 29.
- P. Claudius, tribunus militum de legione secunda, cadit in prælio cum Boiis, 33, 36.
- P. Claudius Pulcher, ædilis curulis, 38, 35. creatur prætor, sortitur jurisdictionem peregrinam, *ibid.* consul, 39, 32. triumvir colonie deducendæ, 40, 29.
- Q. Claudius, tribunus plebis, 21, 63.
- Q. Claudius Flamen, prætor creatur, 27, 21. sortitur provinciam Tarentum, 22. pro-prætor, 43, 28, 10.
- Ti. Claudius Asellus, tribunus militum, 27, 41. prætor creatus, sortitur Sardiniam, 28, 10.
- Ti. Claudius Asellus, ædilis plebis, 29, 11.
- Ti. Claudius Nero, creatur prætor, 29, 11. sortitur Sardiniam, 13. consul, 30, 26. Africam provinciam cupit, 27. privatus classem, tempestate vexatam, reducit Romam, 39.
- Ti. Claudius Nero, prætor creatus, sortitur Sardiniam, 40, 18.
- Ti. Claudius Nero, prætor, 40, 59. sortitur jurisdictionem peregrinam, 41, 2. paludatus Pisas in provinciam proficiscitur, 9. ei prorogatur imperium, 18. legatus in Asiam, 42, 19 et 45.
- Ti. Claudius Nero, prætor, 45, 14. Siciliam sortitur, 16.
- Claudius Marcellus, *vid.* Marcellus.
- Clausala, fluvius, 44, 31.
- Clausus, *vid.* Atta Clausus.
- Claves portarum urbis et arcis a præfecto Romano reposcunt frustra Ennenses, 24, 37.
- Clavibus portarum Arretii amissis Romani novas omnibus portis imponunt, 27, 24.
- Clavus fixus dextro lateri ædis Jovis Optimi Maximi, 7, 3. index numeri annorum Vol-siniis fuit, *ibid.* clavi figendi solemne a consulibus ad dictatores translatum, *ibid.* clavus ab dictatore fixus pestilentie sedandæ causa, 7, 3. 9, 28. in secessionibus, ad revocandas ad sanitatem civium mentes, 8, 18. clavi figendi causa dictator dictus L. Manlius, 7, 3. et Cn. Quintilius, 8, 18.
- Clavorum in scandendo per abrupta usus, 28, 20.
- Clavi lati, *vid.* Lati clavi.
- Clazomeniis immunitas concessa, 38, 39.
- Cleomedon, legatus Philippi, 32, 21.
- Cleomenes, primus tyrannus Lacedæmone, 34, 26.
- Cleon servorum dux, Epit. 56.
- Cleonæ, oppidum, 33, 14 et 15. 34, 25.
- Cleonæum agrum depopulantur copie Philippi, 33, 14.
- Cleonymus, dux Lacedæmoniorum, classem appellit ad Italie litora, et Thurias urbem capit, 10, 2. Patavinos agros diripit, *ibid.* cæditur a Patavinis, *ibid.*
- Cleopatra, uxor Alexandri, Epiri regis, 8, 24.
- Cleopatra, Ægypti regina, donatur a Romanis palla picta cum amiculo purpureo, 27, 4.
- Cleopatra, Ægypti regina, legatos Romam mittit de Antiocho ex Græcia pulso, 37, 3.
- Cleopatra, soror Ptolemæorum Philometoris et Evergetæ, 44, 19. 45, 13. *vid.* et Epit. 60.
- Cleopatra ab Antonio amatur, Epit. 130. mortem sibi consciscit, 133.
- Cleoptolemi Chalcidensis filiam ducit Antiochus, 36, 11.

INDEX IN T. LIVII

- Clevas, dux Persei, 43, 23 et 25.
 Clipeus, *vid.* Clypeus.
 Clitæ, 44, 11.
 Clitore, in Arcadia, datum legatis Romanis concilium, 39, 35.
 Clivus Capitolinus silice stratus, 41, 32.
 Clivus Publicius, 27, 37. ad solum exurit, 30, 26.
 — Virbius, vel Urbius, 1, 48.
 Cloaca maxima, a Tarquinio Superbo extracta, 1, 55. *vid. et* 5, 55.
 Cloacina, 3, 48.
 Clodius Licinius, rerum Romanarum scriptor, 29, 22.
 P. Clodius, Epit. 103, 107. *vid. et* Claudius.
 Clœlia virgo, una ex obsidibus, inter tela hostium Tiberim tranat, 2, 13. statua equestri donatur, *ibid.*
 Clœlii, ex Albanis principibus in collegium Patrum lecti, 1, 30.
 Gracch. Clœlius, Æquorum dux, in Lavicanum agrum, inde in Tusculanum, populabundus venit, 3, 25. male habet Romanos legatos, *ibid.* a dictatore L. Quintio Cincinnato vincitur, et capitur, 28.
 Clœlius Tullus, legatus Romanus, jussu Tolumnii interficitur, 4, 17. ei in Rostris statua posita, *ibid.*
 P. Clœlius tribunus militum consulari potestate, 6, 31.
 P. Clœlius Sículus inauguratur rex sacrificus, 40, 42.
 Q. Clœlius, consul, 2, 21.
 Q. Clœlius Sículus, censor factus, 6, 31.
 T. Clœlius Sículus, inter primos tribunus militum consulari potestate, 4, 7. triumvir colonis deducendæ, 11.
 Clondicus, Bastarnarum dux, 40, 58.
 Clondicus, regulus Gallorum, a Perseo delusus, 44, 26 et 27.
 Cluiliæ fossæ, 1, 23. 2, 39.
 Cluilius, dux Volacorum, Ardeam obsidet, 4, 9. vincitur a Romanis, 10.
 C. Cluilius Albæ imperitat, 1, 22. ejus res gestæ, *ibid. et* 23. moritur, 23.
 Clunia, Epit. 92.
 Clupea, urbs, relinquitur a Romanis, 27, 29. 29, 32.
 Clusini, a Gallis oppugnati, legatos a Romanis ad Gallos impetrant, 5, 35. Clusinorum cum Gallis proelium, 36. cæduntur a Romanis, 10, 30. abietem in fabricandas naves, et frumenti magnum numerum pollicentur Scipioni, 28, 45.
 Clusium, Etruriæ oppidum, 5, 33.
 Clusium Camers, 10, 25.
 Cluvia urbs, capta a Samnitibus, recipitur a Romanis, 9, 31.
 Cluvia (Faucula), Campana mulier, quæ quondam corpore quæstum fecerat, captivis Romanis clam alimenta suppeditat, 26, 33. eidem bona et libertas restituuntur, 34.
 C. Cluvius, legatus, 44, 40.
 C. Cluvius Saxula. creatur prætor, 41, 22. prætor iterum, 33. sortitur jurisdictionem inter cives et peregrinos, 42, 1.
 Sp. Cluvius creatur prætor, 42, 9. sortitur Sardiniam, 10.
 Clypea inaurata, in fastigio ædis Jovis ab ædilibus posita, 35, 10. *vid. et* 35, 41. ærata, 38, 35.
 Clypeus Marcius, 25, 39.
 — argenteus, centum triginta octo pondo, cum imagine Barcini Andrubalis, captus, *ibid.*
 Clypeis olim Romani usi, postquam stipendiarii facti sunt, scuta pro clypeis fecere, 8, 8.
 — usi Macedones, 9, 19.
 Clypeati, 33, 15. 44, 41.
 Clytus, prætor Acarnanum, deficit a Romanis, 36, 11.
 Cnidus, urbs Carisæ, 37, 16.
 Cobulatus, amnis, 38, 15.
 Hor. Cocles, *vid.* Horatius.
 Codrio, oppidum munitum, deditur Romanis, 31, 27.
 Cœla, Euboicus sinus, 31, 47.
 Cœla Thessaliæ, 32, 4.
 Cœle Syria, 33, 19. 42, 29. 45, 11.
 Cœletæ, Thraciæ populi, 38, 40.
 Cœlius, scriptor antiquus, 21, 38. 22, 31. 23, 6. 26, 11. 27, 27. 28, 46. 29, 27.
 L. Cœlius legatus, Illyrico præest, 43, 23.
 Cœlius mons, 2, 11. additur urbi Romæ, 1, 30. eam sedem Tullus regis capit, *ibid.* datur Albanis, 33.
 Cœlum velut magno hiatu findi visum, *vid.* Prodigium.
 Cohors sexcentorum hominum, 28, 45.
 Cohortes quadringenariæ, 7, 7. 10, 40.
 Cohortes alares, 10, 40.
 — subsidiariæ, 9, 27.
 Cohors cetrata, 31, 36. 33, 46.
 Cohors exsulum Romanorum, 2, 19.
 Cohortes Cumanæ, 2, 14.
 Cohors Cremonensis, 44, 40.
 — Firmana, *ibid.*
 — Lucana, 10, 33.
 — Marrucina, 44, 40.
 — Marsorum, 33, 36.
 — Peligna, 25, 14. 44, 40.
 — Placentina, 41, 5.
 — Suessana, 10, 33.
 — Vestina, 44, 40.
 Cohors puerorum regionum, apud Macedonas, transit ad Romanos, 45, 6.
 Cohortibus, quæ signa amiserant hordeum datum, 27, 13.
 Colcas, regulus duodetriginta oppidorum Hispaniæ ulterioris, 28, 13. cum eo decem et septem oppida consurgunt adversus Romanos, 33, 21.
 Collatia Sabinis ademta, 1, 38. formula deditionis, *ibid.*
 Collatinus, *vid.* Tarquinius.
 Collegium mercatorum, 2, 27.
 Collegium ad ludos Capitolinos conditum, 5, 50 et 52.

HISTORIARUM LIBROS.

Collegium pontificum, 4, 44. *vid.* Pontifices.
Collina porta, 2, 11 *et* 51. 3, 51. 7, 11. 26,
10. 41, 13. ad Collinam portam virgines
Vestales, stupri compertæ, vivæ defossæ,
8, 15. 22, 57.

Colonia Adria, 27, 10.

- Æsernia, *ibid.*
- Alba in Æquis, 10, 1. 27, 9.
- Antemnæ, 1, 11.
- Antium, 3, 1. 8, 14. 27, 38. 36, 3.
- Anxur, 8, 21.
- Aquileia, 39, 55. 40, 34
- Ardea, 4, 11.
- Ariminum, 27, 10.
- Beneventum, *ibid.*
- Bononia, 37, 57.
- Brundisium, 27, 10.
- in Bruttios, 34, 53.
- Buxentum, 34, 45. 39, 23.
- Cales, 8, 16. 27, 9.
- Carseoli, 10, 3 *et* 13. 27, 9.
- Carteia, 43, 3.
- Casinum, 9, 28.
- Castrum novum, 36, 3.
- Circeii, 1, 56. 6, 21. 27, 9.
- Cora, 2, 16. 27, 9.
- Cosa, 27, 10.
- Cremona, 37, 46.
- Croton, 34, 45.
- Crustumeria, 1, 11.
- Fidenæ, 4, 17 *et* 30.
- Firmum, 27, 10.
- Fregellæ, 8, 22.
- Fregenzæ, 36, 3.
- Gravisca, 40, 29.
- Interamna, 9, 28. 27, 9.
- Lavici, 4, 47.
- Liternum, 34, 45.
- Luca, 41, 17.
- Luceria, 9, 26. 27, 10.
- Minturnæ, 10, 21. 36, 3.
- Mutina, 39, 55.
- Narnia, 10, 10. 27, 9.
- Nepete, 6, 21. 27, 9.
- Norba, 2, 34. 7. 42. 27, 10.
- Ostia, 1, 33. 27, 38. 36, 3.
- Parma, 39, 55.
- Pisaurum, 39, 44.
- Placentia, 27, 10. 37, 46.
- Pometia, 2, 16.
- Pontis, 9, 28. 27, 10.
- Pollentia, 39, 44.
- Puteoli, 34, 45.
- Pyrgi, 36, 3.
- Salernum, 34, 45.
- Saticula, 27, 10.
- Satricum, 6, 16 *et* 22. 7, 27.
- Saturnia, 39, 55.
- Setia, 6, 30. 7, 42. 27, 9.
- Signia, 1, 56. 2, 21. 8, 3. 27, 10.
- Sinuessa, 10, 21. 36, 3.
- Sipontum, 34, 45. 39, 23.
- Sora, 10, 1.
- Spolegium, 27, 10.

Colonia Suessa, 9, 28. 27, 9.

- Sutrium, 27, 9.
- Tarracina, *vid.* Anxur, 36, 3.
- Tempsa, 34, 45.
- in Thurinum agrum, 34, 53.
- Velitræ, 2, 31 *et* 34. 6, 21. 8, 3.
- Venusia, 27, 10.
- Vibo, 35, 40.
- Vitellia, 5, 29.
- Vulturnum, 34, 45.

Coloniæ Latinæ, 34, 53.

Coloniæ duodecim abnuunt, se milites dare
posse Romanis, 27, 9. aliæ in obsequio et
fide manent, 10. rebellium coloniarum
pœna, 29, 15.

Coloni maritimi, sacrosanctam vacationem
habentes, coguntur dare milites, præter
Antiates et Ostienses, 27, 38. omnes coacti
in classem, 36, 3.

Colophon, oppidum, oppugnatur ab Antiocho,
37, 26. ejus situs, *ibid.*

Colophonis, qui in Notio habitabant, immu-
nitas concessa, 38, 39.

Columen, loci nomen, 3, 23.

Columna ænea insculptum foedus cum La-
tinis, 2, 33.

Columna aurea solida in templo Junonis La-
cinis, 24, 3.

Columna rostrata in Capitolio, bello Punico
priore posita ab M. Fulvio consule, ad
imum fulmine discussa, 42, 20.

Columnæ Herculis, 21, 43. 23, 5.

Columnæ politæ albo, 40, 51.

Combolomarus, regulus Gallorum Trocno-
rum, 38, 19.

Combulteria, urbs, 23, 39. 24, 20.

Come Macra, oppidum, 32, 13.

Comensis ager, 33, 36.

Cominium, a Carvilio captum, 10, 39. 40 *et*
43. diripitur et incenditur a militibus, 44.

Cominium Ceritum, 25, 14.

Cominius, præfectus turmæ equitum, 41, 3.
ejus audacia, *ibid.*

L. Cominius, tribunus militum, 8, 30.

Pontius Cominius, *vid.* Pontius.

Post. Cominius, consul, 2, 18. iterum, 33.

Comissandi mos a convivio, 40, 9.

Comitia centuriata, 1, 60. iis creati consules,
ibid. tribuni militum consulari potestate,
5, 52. prætor, 10, 22. proconsul, 26, 18.
predictator, 22, 8. iisdem perlatæ leges 12
tabularum, 3, 34. *et* aliæ leges, 3, 55. 8,
12. judicia perduellionis exercita, 6, 20. 26,
3. 43, 18. bellum jussum, 31, 7.

Comitia centuriata habita in Campo Martio,
1, 44. 6, 20. 31, 7. *vid.* Centuria.

Comitia curiata rem militarem continent, 5,
52. *vid.* *et* 9, 38. *vid.* Curia.

Comitia tributa, 56. iis ut crearentur magis-
tratus plebei, lex magna contentione per-
lata, *ibid.* *et* 57. ex iis Patres submoti, 60.
iis quæ plebs jusserat, populum tenent, 3,
55. 8, 12. iis senatui potestas facta pacem
cum Carthaginiensibus faciendi, 30, 43.

INDEX IN T. LIVII

pax iussa cum Philippo, 33, 25.
 Comitia ædilibus et tribunis plebis creandis,
 sola per quinquennium habita, 6, 35.
 — censoribus creandis, 7, 21.
 — consullibus, 1, 60. *et passim*.
 — curioni maximo creando, 27, 7.
 — decemviris creandis, 3, 33.
 — pontifici maximo creando, 25, 5.
 — prætoris, 10, 22.
 — quæstoria, 4, 54.
 — tribunis plebei creandis, 2, 33.
 — tribunis militum consulari potestate, 4, 6.
 — tribunis militum ad legiones, 7, 5.
 Comitia vitium de cœlo turbat, 40, 42.
 Comitium, 6, 15. 34, 45. Comitium tectum,
 27, 36.
 Commentarium Eumenis de apparatus belli
 a Perseo factis, 42, 6.
 Commentarii Numæ Pompilii, editi jussu Anci
 Marcii, 1, 32.
 — pontificum, 4, 3. 6, 1.
 — Servii Tullii, 1, 60.
 Compedes Græciæ, Demetriæ, Chalcis, Co-
 rinthus, 32, 37.
 Complega, oppidum Hispaniæ, 41, 3.
 Compsa, urbs, tradita Pœno, 23, 1. recepta a
 Romanis, 24, 20.
 Compsanus ager, in quo Jovis Vicilini tem-
 plum, 24, 44.
 Comum, oppidum, capitur a Romanis, 33, 36.
 Conciliabula, 25, 5. 39, 14.
 Conciliabula et nundinæ, 7, 15.
 Concilium Acarnanum, 33, 16.
 — Achæorum, 28, 7. 32, 20.
 — Ætolorum, 31, 29. 33, 3. Panætolicum,
 31, 32. 35, 32.
 — Arcadum, 32, 5.
 — Bœotorum, 33, 2.
 — Etruscorum, 5, 17.
 — Latinorum populorum, 7, 25. 8, 3.
 — Magnetum, 35, 31.
 — Pylaicum, 31, 32.
 — Thessalorum, 36, 8. 42, 38.
 Concio apud Græcos in theatro habita, 33,
 28.
 Conciones seditiosæ tribunorum plebis, 4, 35.
et alibi passim.
 Concordiæ sedes in area Vulcani, 9, 46. alia
 in arce, 22, 33.
 — ara, 24, 22. area, 39, 56. 40, 19.
 Condylon, castellum inexpugnabile, 44, 6.
 Congentiatus, Epit. 61.
 Congii olei in vicos singulos dati, 25, 2.
 Conjurati, nondum milites, 45, 1. *vid. et* 22,
 38.
 Conjuratio de regibus revocandis, 2, 3 *et* 4.
 — in Hieronymum Syracusanum regem,
vid. Hieronymus.
 Conjuraciones, 7, 38. 33, 36. 39, 8.
 Conjuratio Acarnanum, non redituros se ex
 bello, nisi victores, 26, 25.
 Connubium Romulus novo populo petit, 1, 9.
 de Patrum et plebis connubio lex, 4, 1. 3
et 4.

Connubia Latinis populis et commerciis
 adempta, 8, 14.
 — extra fines suos interdicta Macedonibus,
 45, 29.
 Conscripti Patres unde dicti, 2, 1.
 Consentia, urbs, capitur ab Alexandro Epi-
 rensi, 8, 24. *vid. et* 23, 30. 29, 38. 30,
 19.
 Consentini, populi in Bruttia, redeunt in
 fidem Romanorum, 26, 1.
 Consentinum agrum depopulantur Romani,
 28, 11.
 Q. Considius, tribunus plebis, auctor legis
 agrariæ, diem dicit T. Menenio, 2, 52.
 Consualia, 1, 9.
 Consulatus ortus ex domo Junia, 2, 5.
 — initus Kalendis Sextilibus, 3, 6.
 — Idibus Decembribus, 4, 37.
 — Idibus Martiis, 22, 1.
 ad Consulatum ex quæstura saltus, 32, 7. lex
 de ætate, ad consulatum et alios magistra-
 tus necessaria, 40, 44. lex, ne quis consu-
 latum aliumve magistratum bis intra decem
 annos caperet, 7, 42. 10, 13.
 Consules primi Romæ creati, 1, 60.
 a Consulibus ad decemviros transfertur im-
 perium, 3, 33.
 sublato decemviratu, reditur ad consules,
 3, 54 *et* 55.
 lex, a Canuleio lata, ut populo potestas
 esset, sive de plebe, sive de Patribus vel-
 let, consules faciendi, 4, 1. sed resisten-
 tibus legi patriciis, eo decursum, ut tribuni
 militum pro consulibus crearentur, 6 *et* 7.
 lex de consule uno plebeio perlata, 6, 35
et seqq.
 primus e plebe consul L. Sextius, 6, 42
 7, 1.
 Consulem alterum ex Latio creati, petunt
 Latini, 8, 4 *et* 5. *vid. et* 23, 6.
 Consules ambo de plebe, 23, 31. *vid. et* 42, 9.
 Consules ordinarii et suffecti, 41, 22.
 primi consules omnia jura et insignia
 regiæ potestatis habuere, 2, 1.
 unus tantum consul in urbe fasces ha-
 beat, *ibid.*
 lex de provocatione a consulibus ad
 populum, 2, 8. 3, 55. 10, 9.
 Consulibus minantur vincula tribuni plebis,
 ni senatui dicto audientes sint, 4, 26.
 Consules, magistratu se abdicare jussi, 5, 32.
 8, 3.
 Consulis est dicere dictatorem, 4, 31. 22, 8.
 Consul sine lictoribus ad dictatorem venit,
 22, 11.
 Consulis est, aut imperatoria, dedicare tem-
 plum, 9, 46. *vid. et* 2, 27.
 Consules ante L. Postumium Albinum nulla
 in re oneri sociis aut sumtui fuerunt, 42, 1.
 Contenebra, oppidum Etruscum, vi captum a
 Romanis, 6, 4.
 Contrebia in Hispania, capta a Fulvio Flacco,
 40, 33.
 Copais, palus, 33, 29.

. HISTORIARUM LIBROS.

- Coquus**, quando primum Romæ in pretio esse cœperit, 39, 6.
- Cora**, colonia, deficit ad Latinos, 2, 16. ob- sides dat Romanis, 22. negat consulibus pecuniam et milites, 27, 9.
- Coracesium**, oppidum, ab Antiocho oppugna- tur, 33, 20.
- Coranus ager**, 8, 19.
- Corax**, mons altissimus inter Callipolin et Naupactum, 36, 30. 37, 4.
- Corbio**, Latii oppidum, capitur a Coriolano, 2, 39. expugnatur a Volscis, 3, 66.
- Corbio**, in Hispania citeriore oppidum Sues- setanorum, 39, 42.
- Corbis et Orsua**, patruales fratres, de prin- cipatu civitatis ferro certant, 28, 21.
- Corcyra**, insula et urbs, 26, 24. 31, 18. 22 et 44. 32, 6. 36, 26 et 42. 40, 42. 42, 37. 44, 1. 45, 2.
- Corcyraeis** donantur lembi, de rege Gentio capti, 45, 43.
- Corinthus** in Achaia, 27, 31. 31, 22. oppug- natur, 32, 23. redditur Achæis, 33, 34. *vid. et* 34, 50. diruitur, Epit. 52.
- Corinchi arx et Isthmus**, 45, 28.
- Corinthiacus sinus**, 26, 26.
- Corinthius ager** vastatur a classe Romana, 27, 31.
- Corinthius sinus**, 28, 7 et 8. 44, 1.
- Coriolos**, oppidum, obsident et capiunt Ro- mani, 2, 33. adimit Romanis Coriolanus, 39.
- Coriolanus**, *vid.* Marcius.
- Cormasa**, urbs, 38, 15.
- Cornelia gens**, 35, 10. 45, 41. tribus, 38, 36.
- Cornelia venefica**, suomet ipsa epoto medica- mento, interit, 8, 18.
- Cornelia**, nupta Graccho, 38, 57.
- Cornelius Barbatus**, pontifex maximus, 9, 46.
- A. Cornelius**, quæstor, diem dicit M. Volscio, 3, 24.
- A. Cornelius**, pontifex maximus, 4, 27.
- A. Cornelius**, tribunus militum consulari po- testate, 6, 36. iterum, 42.
- A. Cornelius Arvina** dictator creatur, 8, 38. prælio vincit Samnites, *ibid. et* 39. trium- phat, *ibid.*
- A. Cornelius Arvina**, fecialis, Sp. Postumium et T. Veturium, ceterosque sponsores pacis Caudinæ, dedit Samnitibus, 9, 10.
- A. Cornelius Cossus**, tribunus militum, occi- dit in prælio Lartem Tolumnium, Veien- tium regem, 4, 19. spolia opima regis in- terfecti in dictatoris triumpho gerit, 20. super ea re disputatio Livii, *ibid.* consul creatur, 30. tribunus militum consulari potestate, 31. magister equitum, *ibid.*
- A. Cornelius Cossus**, dictator, 6, 11. adver- sus Volscos proficiscitur, 12. eosque vincit, 13. M. Manlium, seditionem molientem, in carcerem mittit, 16. triumphat, *ibid.*
- A. Cornelius Cossus**, magister equitum, 7, 19. iterum, 26. creatur consul, 28. in Samnium proficiscitur, 32. ejus periculum, 34. vincit Samnites, 36. triumphat, 38. primus arma Samnio intulit, 10, 31.
- A. Cornelius Mammula**, proprætor in Sardinia, 23, 21. vovit ver sacrum, 33, 44.
- A. Cornelius Mammula**, prætor, 35, 24. sor- titur provinciam Bruttios, 26, 2. proprætor, 37, 2 et 4.
- C. Cornelius**, tribunus militum consulari po- testate, 6, 5.
- C. Cornelius Lentulus**, 32, 2.
- C. Cornelius Cethegus**, proconsul, vincit His- panos, 31, 49. absens creatur ædilis curu- lis, 50. magno apparatu facit ludos Ro- manos, 32, 7. creatur consul, 27. proficis- citur in Galliam, 29. vincit Insubres, 30. ædem vovit Sospitæ Junoni, *ibid.* trium- phat, 33, 23. Amilcar ante ejus currum traductus, *ibid.* censor creatur, 34, 44. ludis Romanis, loca senatoria secernit a populo, *ibid.* lustrum condit, 35, 9.
- C. Cornelius Cethegus**, legatus in Africam, 34, 62.
- Cn. Cornelius Blasio**, prætor, 34, 42. sortitur Siciliam, 43.
- Cn. Cornelius Cossus**, tribunus militum, con- sulari potestate, 4, 49. iterum, 61.
- Cn. Cornelius Cossus**, consul, 4, 54. tribunus militum consulari potestate, 58. iterum, 5, 10. Capenatem agrum vastat, 12. frater P. Licinii Calvi, *ibid.*
- Cn. Cornelius Dolabella** rex sacrorum in- auguratur, 27, 36. ejus mors, 40, 42.
- Cn. Cornelius Lentulus**, tribunus militum, 22, 49. quæstor, æquo fere Marte pugnat cum Annibale, 25, 19. ædilis curulis, 29, 11. creatur consul, 30, 40. abit Africam pro- vinciam, *ibid.* eo consule, pax cum Car- thaginiensibus facta, 44. ei proconsuli imperium in Hispania esse plebs jubet, 31, 50. ex senatusconsulto ovans urbem ingre- ditur, 33, 27.
- Cn. Cornelius Merenda** creatur prætor, 34, 42. sortitur Sardiniam, 43.
- Cn. Cornelius Merula**, legatus in decem ad res Asiæ componendas, 37, 55.
- Cn. Cornelius Scipio Calvus**, consul, cum classe et exercitu, adversus Asdrubalem mittitur in Hispaniam, 21, 32. ibi pros- pere rem gerit, 60 et 61. *vid. et* 22, 19—21. fratre adjuncto, communi deinde cum eo simul animo consilioque bellum adminis- trat, 22. utriusque res gestæ, 23, 26—29. 48 et 49. 24, 41. 42. 48 et 49. cum tertia parte veteris exercitus Cn. Scipio, Celtibe- ris adjunctis, cum Asdrubale Barcino bel- lum gerit, 25, 32. eum deserunt Celtiberi, 33. recedit, 35. tumulum occupat, 36. eum aggrediuntur Poeni, *ibid.* occiditur, ejus- que exercitus cæditur, *ibid.* de ejus morte variae auctorum sententiæ, *ibid.* ex ejus morte luctus Romæ et in Hispania, *ibid.*
- Cn. Cornelius Scipio**, pontifex, 32, 7.
- Cn. Cornelius Scipio**, prætor, sortitur Gal- liam, 41, 8.

INDEX IN T. LIVII

- Cn. *sive* L. Cornelius Scipio, Africani filius, vix præturam, ope Cicereii competitoris, assecutus, sortitur jurisdictionem inter peregrinos, 41, 26. senatu ejicitur a censoribus, 32.
- Cn. Cornelius Scipio Hispallus, prætor, sortitur jurisdictionem inter peregrinos, 40, 44. consul, 41, 18. in magistratu moritur, 20.
- L. Cornelius Caudinus, ædilis curulis, 27, 21.
- L. Cornelius Dolabella, duumvir navalis, 40, 42. *vid. et* 41, 5. contentio ejus cum pontifice maximo, 40, 42.
- L. Cornelius Lentulus, consul, Samnitibus, si qua se moverent, oppositus, 8, 22. dicit comitorum causa dictatorem in castris, 23. suadet ad Caudium, ut a Pontio dictæ leges accipiantur, 9, 4.
- L. Cornelius Lentulus, pontifex maximus, populum consulendum censet de vere sacro, 22, 10. moritur, 25, 2.
- L. Cornelius Lentulus, decemvir sacrorum creatur, 25, 2. prætor sortitur Sardiniam, 41. legatus, 27, 14. moritur, 42, 10.
- L. Cornelius Lentulus, Scipionis in Hispania successor, 28, 38. ejus res gestæ, 29, 2 *et* 3. ædilis curulis absens creatur, absens gerit honorem, 29, 11. ei prorogatur imperium in Hispania, 13. ex Hispania rediit, petit triumphum, 31, 20. ex senatus-consulto ovans urbem ingreditur, *ibid.* creatur consul, 49. *vid. et* 32, 7. 8 *et* 9.
- L. Cornelius Lentulus Romam mittitur, nuncius victoriæ de Perseo, 44, 45. 45, 1.
- L. Cornelius Maluginensis, consul, 3, 22. ejus res gestæ, *ibid. et* 23, 24. tuetur causam decemvirorum, in quibus frater ipsi erat, 40.
- L. Cornelius Merula, prætor, 32, 7. sortitur jurisdictionem urbanam, 8, 26. triumphum colonie deducendæ, 34, 45. consul, 54. inducit exercitum in Boiorum agrum, 35, 4. eos vincit prælio, 5. postulat supplicationem et triumphum, 8. nihil impetrat, *ibid.*
- L. Cornelius Scipio, interrex, 7, 21. consul, 23.
- L. Cornelius Scipio, consul, et ejus res gestæ, 10, 11. *vid. et* 25, 26.
- L. Cornelius Scipio, frater P. Cornelii Scipionis, oppugnat et capit opulentissimam urbem Oringin, 28, 3. nuncius receptæ Hispaniæ Romam a fratre mittitur, 4 *et* 17. *vid. et* 30, 38.
- creatur prætor, 34, 54. sortitur Siciliam, 55.
- consul, 36, 45.
- ei Græcia decreta, 37, 1. paludatus ab urbe proficiscitur, 4. ei nomina dant ad quinque millia voluntariorum, *ibid.* accipit exercitum M'. Acilii Glabrionis, 7. ei, per Macedoniam et Thraciam eunti, omnia parat Philippus, *ibid.* trajicit Hellespontum, 33. sacrificat Ilii Minervæ, 37. pergit
- ad Antiochum, 38. ejus acies, 39. fundit et fugat Antiochum, 43. capit ejus castra, *ibid.* pacem dat Antiocho, 45. vult se appellari Asiaticum, 58. triumphat, 59.
- dissuadet legem de pecunia regis Antiochi, 38, 54. damnatur peculatus, 55. ejus statua extra portam Capenam, 56. jubetur in carcerem duci, 58. defenditur a Nasica, *ibid.* liberatur a Graccho, 60.
- petit censuram, 39, 40. ei ademptus equus, 44.
- L. Cornelius Scipio, Africani filius, *vid. supra* Cn. *sive* L. Cornelius Scipio.
- L. Cornelius Scipio, quæstor, obviam mittitur Prusiæ, 45, 44.
- M. Cornelius Cethegus, in L. Cornelii Lentuli pontificis maximi locum, pontifex creatur, 25, 2. habet comitia pontifici maximo creando, 5. prætor, sortitur Apuliam, 41. Siciliæ res administrat, 26, 21. censor creatur, quum nondum consul fuisset, 27, 11. lustrum condit, 36. creatur consul, 29, 11. ei Etruria provincia obvenit, 13. continet Etruriam in officio, 36. proconsul Magnum vincit, 30, 18. moritur, 33, 42.
- M. Cornelius C. F. C. N. Cethegus, legatus, 43, 1. triumphum colonis Aquileiam deducendis, 19.
- M. Cornelius Cossus consul creatur, 4, 51.
- M. Cornelius Maluginensis, decemvir, 3, 35. 40 *et* 41.
- M. Cornelius Maluginensis, consul, 4, 21.
- M. Cornelius Maluginensis, suffectus in locum demortui censoris, 5, 31. *vid. et* 9, 34. tribunus militum consulari potestate, 6, 36. iterum, 42.
- M. Cornelius Scipio Maluginensis creatur prætor, 41, 18. sortitus Hispaniam ulteriorem, provinciam ejurat, 19. notatur a censoribus, 32.
- M. Cornelius Mammula, legatus, 42, 6.
- P. Cornelius, tribunus militum consulari potestate, 6, 1. iterum, 11.
- P. Cornelius, oræ maritimæ præfectus, 9, 38.
- P. Cornelius Arvina consul creatur, 9, 42. censor, lustrum condit, 10, 47.
- P. Cornelius Asina, *vid.* P. Cornelius Scipio Asina.
- P. Cornelius Blasio, legatus, 43, 7. *vid. et* 45, 13.
- P. Cornelius Calussa, pontifex maximus creatus, quum sella curuli nondum sedisset, 25, 5.
- P. Cornelius Caudinus, 26, 48.
- P. Cornelius Cethegus ædilis curulis, 39, 7. creatur prætor, 32. utramque in urbe jurisdictionem habet, 38 *et* 39. creatur consul, et Ligures provinciam sortitur, 40, 18. exercitum in Ligures Apuanos inducit, 37. nullo bello gesto triumphat, 38. decemvir agro dividendo, 42, 4.
- P. Cornelius Cossus, tribunus militum consulari potestate, 4, 49. iterum, 56. dictator, 57. vincit Volscos, castellumque ad lacum

HISTORIARUM LIBROS.

- Fucinum expugnat, *ibid.* abdicat se magistratu, *ibid.* tertium tribunus militum consulari potestate, 58.
- P. Cornelius Cossus, tribunus militum consulari potestate, 5, 24. depopulatur Faliscum agrum, *ibid.*
- P. Cornelius Lentulus, prætor, 24, 9. Siciliam sortitur, 10. *et* 25, 6.
- P. Cornelius Lentulus prætor creatur, 29, 38. sortitur Sardiniam, 30, 1. inde naves cum commeatu transmittit in Africam, 23 *et* 36.
- P. Cornelius Lentulus, legatus in Græciam, 42, 37 *et* 47.
- P. Cornelius Lentulus, illustris juvenis, cum P. Licinio consule, tribunus militum, in Macedoniam proficiscitur, 42, 49. ædilis curulis, 44, 18. legatus a Paulo Æmilio ad Persea, 45, 4.
- P. Cornelius Maluginensis, tribunus militum consulari potestate, 4, 61. 5, 16.
- P. Cornelius Mammula, prætor, sortitur Siciliam, 40, 35.
- P. Cornelius Merenda, candidatus consulatus, 22, 35.
- P. Cornelius Rufinus, dictator vitio creatus, abdicat se magistratu, 8, 17.
- P. Cornelius Scapula consul creatur, 8, 22.
- P. Cornelius Scipio a dictatore Camillo magister equitum dicitur, 5, 19. tribunus militum consulari potestate creatur, 24. interrex creatur, 31.
- interrex iterum, 6, 1.
- P. Cornelius Scipio, primus ædilis curulis, 7, 1. magister equitum, 24.
- P. Cornelius Scipio dictator, 9, 44.
- P. Cornelius Scipio Asina, interrex, 22, 34. omnes duces exercitusque tota ex Italia ad urbis præsidium revocandos censet, 26, 8.
- P. Cornelius Scipio, consul, 21, 6. venit Massiliam, 26. cum Annibale congredi in Gallia cupiens, eum assequi non potest, 32. repetit Genuam, *ibid.* festinat ad Padum, 39. movet castra ad Ticinum amnem, *ibid.* ejus ad milites adhortatio, 40. vulneratur in pugna equestri ad Ticinum, 46. recedit ultra Padum, 47. eum sequitur Annibal, *ibid.* recedit ad Trebiam, 48. dissentit a collega, pugnare cupiente, 52 *et* 53.
- classe advehitur in Hispaniam, 22, 22. fratri conjungitur, *ibid.* *vid.* Cn. Cornelius Scipio Calvus.
- duas partes exercitus adversus Magonem ducit, 25, 32. lancea trajicitur pugnans, 34. ejus mors non magis Romæ, quam in Hispania, defleta, 36.
- P. Cornelius P. F. Scipio patrem in pugna ad Ticinum præsentis periculo eripit, 21, 46. in pugna ad Cannas tribunus militum de legione secunda, 22, 53. conjurationem aliquot nobilium adolescentium de descenda Italia disturbat, *ibid.*
- ante annos fit ædilis curulis, 25, 2.
- quatuor et viginti annos natus, creatur a populo proconsul in Hispaniam, 26, 18.

ejus artes ad paranda sibi multitudinis obsequia, 19. milites adhortatur, 41. uno die Carthaginem novam capit, 42—46. bene habet obsides Hispanos, 49. sponsam Allucii servat pudice, sponsoque reddit, 50.

res egregie gerit in Hispania, 27, 17 *et* 18. regium nomen, sibi ab Hispania delatum, abnuit, 19.

novæ ejus in Hispania victoriæ, 28, 1—4 *et* 12—16. pellit Hispania Carthaginenses, *ibid.* ad Syphacem cum quinqueremibus duabus trajicit, 17. eodem lecto apud Syphacem cum Asdrubale accumbens cœnat, 18. Asdrubalis de eo judicium, *ibid.* fœdere cum Syphace icto, redit in Hispaniam, *ibid.* sumit pœnas de Illiturgitanis, Castulonensibus, Astapensibus, 19—23. dum gravi morbo implicitus decumbit, seditio in castris ad Sucronem oritur, quam sanguine triginta quinque maxime noxi-orum expiat, et placat, 24—29. Mandonium et Indibilem rebellantes vincit, 32—34. Masinissam, secum congressum, sibi et populo Romano conciliat, 35. Romam redit, et, tentata magis spe triumphi, quam petita pertinaciter, consul creatur, 38. Africa ei provincia destinatur, *ibid.* super ea re ejus et Fabii contrariæ orationes, 40—44. in Siciliam proficiscitur, 46.

trecentos juvenes Romanos deligit, quos Siculorum totidem armis et equis ornat, 29, 1. res Siciliæ componit, *ibid.* Locros advehitur, atque ibi Q. Pleminius legatum relinquit, 7 *et* 8. hinc crimina in Scipionem, 19. rebus, non verbis, se purgat, 22. profectio ejus in Africam, 24—27. ejus res gestæ, 28, 29. *et* 33—35.

victoriæ de Syphace et Asdrubale, 30, 3—9. oratio ejus ad Masinissam de Sophonisba, 14. cum Annibale in colloquium congreditur, 29—31. vincit Annibalem, 32—35. Carthaginem petit, 36. ad eum legati Carthaginenses, *ibid.* condiciones pacis a Scipione dictæ, 37. jubetur a populo pacem dare Carthaginensibus, 43. cur non exitio Carthaginis bellum finierit, 44. Romam redit, triumphat, et Africani cognomen adaciscit, 45.

creatur censor, 32, 7.

parum ex dignitate populi Romani esse ducit, Annibalem pervicaci odio persequi, 33, 47.

consul iterum, 34, 42. princeps senatus lectus, 44. legatus mittitur in Africam, 62.

ejus cum Annibale colloquium, 35, 14.

se legatum cum fratre in Græciam iturum pollicetur, 37, 1. fornicem in Capitolio, cum signis septem auratis, duobus equis et marmorea duo labra ante fornitem, ponit, 3. ejus ad Prusiam, Bithyniæ regem, literæ, quibus eum consili- acis revocat, 25. P. Cornelius Scipio, quia

INDEX IN T. LIVII

- Salus erat, disjunctus ab exercitu, 33.**
eius filius apud Antiochum captivus, 34.
Africani animum tentat legatus Antiochi, 36. responsum egregium Africani, *ibid.*
eius filium remittit Antiochus, 37. respon-
det legatis Antiochi, iisque præscribit con-
ditiones pacis, 45.
princeps in senatu tertium legitur, 38,
28. accusatur a tribunis plebis, 50. se de-
fendit sola commemoratione rerum gesta-
rum, *ibid.* populum ab tribunis abducit
secum in Capitolium, ad gratias Diis agen-
das pro egregie a se gesta republica, 51.
in Literninum concedit, 52. citatus absens,
non adest, *ibid.* Gracchi, tribuni plebis,
decretum in gratiam Scipionis, *ibid.* Afri-
cani laudes, 53. mors, 54. de eo obscura
historia, 56. ejus statua extra portam Ca-
penam, *ibid.*
quo anno mortuus? 39, 52.
P. Cornelius Scipio, filius Africani, augur
cooptatur in locum Albinii, 40, 42.
P. Cornelius Scipio Africanus, filius naturalis
L. Paulli, adoptione prioris Africani ne-
pos, septimum decimum annum agens, in
pugna, qua Perseus victus est, effuse se-
quitur hostes, 44, 44.—tribunus militum
provocatorem barbarum occidit, Erit. 48.
Cos. Erit. 50. triumphat de Carthagine,
Erit. 52. mortuus in cubiculo inventus,
Erit. 59.
P. Cornelius Cn. F. Scipio, adolescens, non-
dum quæstorius, Romæ judicatur vir bo-
norum optimus, 29, 14. obviam it Matri
Deum cum matronis, ibid. ad supplendum
Venusinis colonorum numerum, triumvir
creatur, 31, 49. ædilis curulis, 33, 25.
prætor, 34, 42. sortitur Hispaniam ulte-
riorem, 43. in Hispania multa secunda
prælia facit, 35, 1. proprætor, vincit Lusi-
tanos, ibid. petens consulatum, repulsam
patitur, 10. consul creatur, 24. perfert ro-
gationem de indicendo regi Antiocho bello,
36, 1. sortitur Italiam provinciam, 2. pro-
ficiscitur in Boios, 37. cædit Boios, 38. se
dedunt Boii, ibid. Boios agri parte fere
dimidia mulctat, 39. triumphat de Boiis,
40. defendit L. Scipionem, 38, 58. petit
censuram, 39, 40. triumvir Aquileiæ colo-
niæ deducendæ, 55. 40, 34. nominatur
patronus ab Hispanis citerioribus, 43, 2.
P. Cornelius Scipio Nasica præsidium Mace-
donum ad Pythium jugo dejicit, 44, 35.
eius cum L. Æmilio Paulo colloquium,
36. mittitur Amphipolim, 46. Dalmatas
domat, Erit. 48.
P. Cornelius Sisenna, creatus prætor, sortitur
jurisdictionem urbanam, 39, 45.
P. Cornelius Sulla, prætor, 25, 2. sortitur
jurisdictionem urbanam et peregrinam, 3.
ludos Apollinares primus facit, 12. vid. et
15. 19. 22 et 41.
P. Cornelius Sulla, prætor, 39, 6. sortitur
Siciliam, 8.
Ser. Cornelius, consul, 2, 41.
Ser. Cornelius, flamen Quirinalis, pestilentia
mortuus, 3, 32.
Ser. Cornelius, consul, 10, 1.
Ser. Cornelius, tribunus militum, 29, 2.
Ser. Cornelius Lentulus, ædilis curulis, 28,
10.
Ser. Cornelius Lentulus, legatus, 42, 37.
prætor, 43, 13. sortitur Siciliam, 17.
Ser. Cornelius Maluginensis, tribunus mili-
tum consulari potestate, 5, 36. iterum, 6,
6. tertium, 18. quartum, 22. quintum, 27.
sextum, 36. septimum, 38.
Ser. Cornelius Maluginensis, magister equi-
tum, 7, 9.
Ser. Cornelius Sulla, prætor, sortitur Sardi-
niam, 41, 22. legatus in Macedoniam, 45,
17.
Cornicen, vid. Æbutius, et Oppius.
Cornicines et tibicines in centurias distributi
a Servio, 1, 43.
Corniculana captiva, qua natus Servius Tul-
lius, 1, 39. 4, 3.
Corniculis donati equites, 10, 44.
Corniculum, oppidum, a Tarquinio Prisco
captum, 1, 38.
Q. Cornificius, Erit. 123.
Cornus urbs, Sardinie caput, a T. Manlio
occupatur, 23, 40.
Corolamus, regulus Boiorum, cædit Romanos,
33, 36.
Coronæ aureæ Jovi in Capitolium missæ, 2,
22. 3, 57. vid. et 4, 20. 7, 38. 32, 27. 36,
35. 38, 14. 43, 6. 44, 14. 45, 25. Coronis
aureis donati milites, 7, 10. 26 et 37. 10,
44.
Coronæ aureæ præferuntur in triumpho, 34,
52. 37, 58 et 59. 39, 5. 7. 29 et 42. 40, 16.
34 et 43. 45, 39.
— gestatæ a triumphantibus, 30, 15.
in Coronam auream quindecim talenta oblata,
38, 14.
Corona laurea, gestata sacrificantibus, 23, 11.
27, 37.
— civica, 6, 20. 10, 46.
— graminea obsidionalis, 7, 37.
— muralis, 6, 20. 10, 46.
— vallaris, 10, 46.
Corona urbem oppugnare, aut capere, 7, 27.
23, 18. 43, 18.
sub Corona venire, 2, 17. 4, 34. 9, 42.
Coronatus populus ludos spectat, 10, 47. 25,
12.
Coronatus ad omnia pulvinaria supplicat, 34,
55. 36, 37. 40, 37.
Coronea, oppidum, 33, 29.
Coronei, 42, 44 et 63. vexant Thebanos, 67.
a Crasso consule crudeliter vexati, a senatu
in integrum restituuntur, 43, 4.
Coroneum, vel Coronensem agrum depopu-
lantur Romani, 36, 20.
Corone, urbs, 39, 49.
Corporibus humanis vesci Annibal docuit
milites suos, 23, 5.

HISTORIARUM LIBROS.

Corragum, castellum, capitur, 31, 27.
 Corragus Macedo, 38, 13.
 Corragus, Eumenis praefectus, 42, 67.
 Corribilo, nobilis regulus Hispanus, vivus capitur, 35, 22.
 Corsica, insula, 22, 31. 30. 39.
 Corsi deficiunt, 40, 19. caeduntur ab M. Pinario, praetore, 34. dant obsides, *ibid.* vincuntur a C. Cicereio, praetore, 42, 7. iis pax data, et exacta ceræ ducena millia pondo, *ibid.* de iis triumphat in monte Albano C. Cicereius, 21.
 Cortona, urbs Etruriæ, 9, 37. *vid. et* 22, 4.
 Cortuosa, oppidum Etruscum, vi captum a Romanis, 6, 4.
 Corvus in M. Valerii, tribuni militum, singulari certamine cum Gallo pugnantis, concessit galea, 7, 26.
 Corvus nidum facit in æde Sospitæ Junonis, *vid.* Prodigium.
 Corvus, *vel* Corvinus, *vid.* M. Valerius.
 Corycus, urbs Ciliciæ, 33, 20.
 Corycus, portus Ionie, 36, 43. 37, 8.
 Corycum, promontorium, 37, 12 *et* 13.
 Corylenus, oppidum, 37, 21.
 Cos, ab Accio Navio augure novacula discissa, 1, 36.
 Cosani, ob servatam fidem a Romanis laudati, 27, 10. petunt ut colonorum numerus augeatur, 32, 2. frustra, *ibid.* Cosa colonia aucta, 33, 24.
 Cosanus portus, 22, 11. 30, 39.
 Cosconius Samnites vincit, Epit. 75.
 M. Cosconius, tribunus militum, cadit in prælio cum Magone Pœno, 30, 18.
 Cossura, Epit. 89.
 Costocus fugit cum Perseo, 44, 42.
 Cotta, *vid.* Aurelius.
 Cotto, nobilis Bastarna, 40, 57.
 Cotton, urbs, oppugnatur, 37, 21.
 Cotys, Seuthæ filius, Odrysarum rex favet Perseo, 42, 29. 51. 57 *et* 67. Thrax genere solo, non moribus, 43, 4. *vid.* Bitis.
 Cous, civitas, 37, 16.
 Cranii, Cephallenie populi, 38, 28.
 Cranon, urbs Thessalie, 36, 10. 42, 64 *et* 65.
 Cranonius ager, 42, 64.
 Crassus, *vid.* Licinius, *et* Papirius.
 M. Crassus bellum adversus Spartacum gerit, Epit. 97. occiditur, Epit. 106.
 sub Crate necari, 1, 51. 4, 50.
 Cratera aurea donum Apollini Delphos portata, 5, 25 *et* 28.
 Craterus, 35, 26.
 Creditori ne debitoris corpus obnoxium esset, lege cautum, 8, 28. *vid.* Æs alienum, *et* Nexi.
 Cremaste Larissa, 31, 46.
 Cremera, fluvius, 2, 49.
 Cremona colonia deducta, atque inde Gallorum iræ, 21, 25.
 Cremonam obsident Galli, 31, 10. ad Cremonam a L. Furio vincuntur Galli, 21.

Cremonæ quod bello dirutum fuerat, restituit L. Valerius Flaccus, consul, 34, 22.
 Cremonensium fides in Romanos, 27, 10. legati queruntur, agrum suum ab accolis Gallis incursari, ac vastari, 28, 11. queruntur inopiam colonorum, 37, 46.
 Cremonensis cohors, 44, 40.
 Cremonis jugum, 21, 38.
 Crene, oppidum, 37, 21.
 Crepitus æris ad territandos hostes, 26, 5. in defectu lunæ, *ibid.*
 Creta pluit, *vid.* Prodigium.
 Creta, insula, 34, 27. 37, 60.
 Cretenses, 24, 30. 35, 28 *et* 29. 37, 39 *et* 40. pediti Romano parum metuendi, 31, 39. captivos Romanos a Cretensibus frustra repetit Q. Fabius Labeo, 37, 60. eorum dissidia, 41, 30. legatos Romam mittunt, pollicentes sagittarios, 43, 9.
 Cretenses sagittarii, 37, 41. 38, 21. 42, 35. 43, 9.
 Creüsa, mater Ascanii, 1, 3.
 Creüsa, Thespiensium emporium, 36, 21. 42, 56. 44, 1.
 Crinibus matres stratæ templa verrunt, 3, 7. 26, 9.
 Crispinus, *vid.* Quintius.
 Cristæ, 10, 39.
 Cristæ elephantorum, 37, 40.
 Cristatæ galeæ, 9, 40. 10, 38.
 Crito Berræus, legatus Philippi ad Annibalem, 23, 39.
 Critolaus Achæorum dux, Epit. 52.
 Crixo servorum dux, Epit. 95.
 Croton, urbs Græca, 1, 18. capitur, excepta arce, a Bruttis, 23, 30. *vid. et* 24, 2 *et* 3. 29, 36. Crotonem colonia civium Romanorum deducta, 34, 45.
 Crotonienses deficiunt ad Pœnos post cladem ad Cannas, 22, 61. abeunt Locros, 24, 3.
 Crotoniensis ager, 29, 36. 30, 19.
 Crustumium colonia deducta a Romulo, 1, 11. a Tarquinio Prisco capitur, 38.
 Crustumina tribus, 42, 34.
 Crustumini, populi, ad videndam Romam profiscuntur, 1, 9. bellum parant ob raptum filiarum, 10. vincuntur, 11.
 Crustumini montibus Allia fluvius defluit, 5, 37.
 Crustuminus ager, 41, 13.
 Cruci adfigunt transfugas suos Romani, 30, 43. *et* servos principes conjurationis, 33, 36.
 Cuballum, Gallogræciæ castellum, 38, 18.
 Cultus amœnior in femina suspectus, 4, 44.
 Cumæ, 2, 9. 4, 44. 9, 19. 23, 36. 41, 20. Cumas missi ad frumentum comparandum, 2, 9 *et* 34. Cumis moritur Tarquinius, 21.
 Cumæ capiuntur a Campanis, 4, 44. Cumas it obsessum Annibal, 23, 36. defenduntur a Graccho, *ibid.* a Cumis recedit Annibal, 37.
 Cumanis civitas sine suffragio data, 8, 14.

INDEX IN T. LIVII

- Cumani unde originem trahant? 22. municipes, 23, 31. in Cumanos Campanorum molitiones, 35, 7. Cumanis permissum publice Latine loqui, eorumque præconibus jus datum vendendi Latine, 40, 42.
- Cumanæ cohortes, 2, 14.
- Cumanæ aquæ, 41, 20.
- Cumanus ager vastatur ab Annibale, 24, 13.
- Cuneus, 8, 10. 22, 47. Cuneus Macedonum, phalanx, 32, 17.
- Cuneo pugnant Hispani, 39, 31.
- Cuniculi in obsidione, 4, 22. 5, 19 et 21. 23, 18. 36, 25. cuniculis deprehensis quomodo resistatur, 38, 7.
- Cupresseæ simulacra Junonis, 27, 37.
- P. Curatius, tribunus plebis, accusat duos tribunos militum, 5, 11.
- Curia, pars populi. In Curias triginta populus a Romulo divisus, 1, 13. Curia Faucia, 9, 38. Curiata Comitia, 5, 52. 6, 41. Curiata lex, 5, 46. 9, 38.
- Curia, locus in quo senatus habetur. Curia Hostilia, 1, 30. 5, 55. 22, 55.
- Curiatii, ex Albanis principibus in collegium Patrum lecti, 1, 30.
- Curiatorum et Horatorum, trigeminorum fratrum, certamen, 1, 24 et 25. sepulchra Horatorum et Curiatorum, *ibid.* Curiatorum spolia fixa eo loco, qui Pila Horatia appellatur, 26.
- P. Curiatius, consul, 3, 32. decemvir legibus scribendis, 33.
- Curio maximus, 3, 7. 27, 8. primus ex plebe maximus Curio, C. Mamilius Vitulus, *ibid.*
- Curio, *vid.* Scribonius.
- C. Curio procos. Dardanos domat, Epit. 95.
- C. Curio legatus Cæsaris, a Juba cæsus, Epit. 110.
- M'. Curius, tribunus plebis, 32, 7.
- Currus. Ante currum triumphantis captivi ducti, 6, 4. *vid.* Triumphus.
- C. Curtius, consul, 4, 1. capit parum recte tabernaculum, 7.
- M. Curtius, juvenis bello egregius, equo insidens, armatus se in voraginem immittit, 7, 6.
- Mett. Curtius, *vid.* Mettius.
- Curtius lacus, 1, 13. 7, 6.
- Curulis magistratus, 5, 41. *vid.* et Magistratus.
- Curulis sella, 1, 8.
- Curules magistratus creari, toto quinquennio, non patiuntur tribuni plebis, 6, 35.
- Curules magistratus duos simul unus nec capere potest, nec gerere, 39, 39.
- Curules equi, 24, 18.
- Cusibi, oppidum Hispaniæ, 35, 22.
- Cutiliæ, 26, 11.
- Cutina, oppidum Vestinorum, capitur a Romanis, 8, 29.
- Cyatidem, arcem Samæorum, occupant Romani, 38, 29.
- Cybiosactes, *vid.* Seleucus.
- Cyclades, insulæ, 34, 26. 36, 43. 44, 28 et 29. regio inter Cycladas est ventosissima, fretis alias majoribus, alias minoribus divisa, 36, 43.
- Cycliadas, prætor Achæorum, 27, 31. Philippi postulationem eludit, 31, 25. trahens res ad Philippum, expellitur, 31, 19. apud Philippum exsul, 32.
- Cydas, dux Gortyniorum Cretensium, jungit se Quintio, 33, 3.
- Cydas Cretensis, ex intimis Eumenis, 44, 24. per eum tractatæ inter Eumenem et Persæa conditiones amicitiae, 13.
- Cydoniatæ adversus Gortynios et Gnosios bellum gerunt, 37, 60. *vid.* et Epit. 98.
- Cylarabis, gymnasium trecentos passus ab Argis, 34, 26.
- Cyllene, 27, 32.
- Cyme, urbs, deficit ad Seleucum, 37, 11.
- Cymæi, 38, 39.
- Cymines oppidi potiuntur Ætoli, 32, 13.
- Cynosarges, templum Herculis, incenditur a Philippo, 31, 24.
- Cynoscephalæ, tumuli, 33, 7. ibi magna pugna vincitur Philippus, 7—10. *vid.* et 16. et 36, 8.
- Cynus, emporium Opuntiorum, 28, 6.
- Cypæra, urbs, capitur ab Antiocho, 36, 10.
- Cyphara, 32, 13.
- Cyprius vicus Romæ, 1, 47.
- Cyprus, insula, 33, 41. Cyprum classe missa, Antiochus ea sibi cedi postulat, 45, 11. *vid.* et Epit. 59. 104.
- Cypsela, castellum, occupat Philippus, 31, 16. *vid.* et 38, 40.
- Cyrenæ, urbs, 23, 10.
- Cyretiæ, urbs in Thessalia, capitur a Romanis, 31, 41. *vid.* et 36, 10 et 13. et 42, 53.
- Cyrtæi funditores, 37, 40.
- Cyrtii, 42, 58.
- Cyrus, rex Persarum, 9, 17.
- Cyssus, portus Erythræorum, 36, 43.
- Cythnus, insula, 31, 15 et 45.
- Cyzicus, urbs, 41, 25. Epit. 95.

D.

- Dædala, castellum, 37, 22.
- Dahæ, populi, 35, 48.
- Dahæ, equites sagittarii, 37, 38 et 40.
- Dalmatæ pop. Epit. 47. 62. 131. 132. 139.
- Dalmaticus, *vid.* L. Cæcilius Metellus.
- Damarata, Damaratus, *vid.* Demarata, Demaratus.
- Damasippus, *vid.* L. Junius Brutus.
- L. Damasippus, prætor, nobilitatem trucidat, Epit. 86.
- Damippus Lacedæmonius, missus ab Syracusanis ad Philippum regem, 25, 23. capitur a Romanis, *ibid.* eum redimere studet Epicydes, *ibid.*

HISTORIARUM LIBROS.

Damiurgi, sive Demiurgi, Achæorum magistratus, 32, 22. *vid. et* 38, 30.

Damius, præfectus classis Eumenis, 44, 28.

Damocles, Argivus adolescens, in libertatem Argos vindicare volens, occiditur, 34, 25.

Damocritus, prætor Ætolorum, Philippo adversus Romanos favet, 31, 32. legatus mittitur ab Ætolis ad Nabin, ut eum concitet ad bellum Romanum, 35, 12. ejus ad T. Quintium superbum responsum, 33. vivus traditur Romanis, 36, 24. conjicitur in Lautumias, 37, 3. se transfigit gladio, 46.

Damoteles, legatus Ætolorum, 38, 8.

Dantheletas depopulantur Macedones, 39, 53, 40, 22.

Daorceis, populis Illyrici, immunitas data, 45, 26.

Daphne, 33, 49.

Darda, Epirotarum prætor, 29, 12.

Dardanum, urbs Asiæ, 37, 9. 37. donatur libertate, 38, 39.

Dardani, 26, 25. 40, 30. populantur Macedoniam, 27, 33. iis infert bellum Philippus, 28, 8. pollicentur Romanis auxilia adversus Philippum, 31, 28. male mulcantur, 43. pugnant et cedunt confertim, *ibid.* cæduntur a Philippo, 33, 19. gens infestissima Macedoniæ, 40, 57. bellum eos inter et Bastarnas, 41, 23.

Darius, rex Persarum, mulierum ac spadonum agmen trahens, præda verius, quam hostis, 9, 17.

Darsa, urbs, 38, 15.

Dasius Altinius Arpinus, proditor, vincitur a Romanis, 24, 45. ejus familia comburitur ab Annibale, *ibid.*

Dasius Brundusinus prodit Annibali Clastidium vicum, 21, 48.

Dasius, Salapiæ princeps, favet Annibali, 26, 38. eum de proditione appellat Blasius, *ibid.*

Dassarenses, populi, 45, 26. *iidem, ut videtur, cum Dassaretiis, qui mox sequuntur.*

Dassaretii, populi, 27, 32. eorum fines populatur P. Sulpicius, 31, 33. Dassaretiorum Pirustis immunitas data, 45, 26.

Dassaretiorum vici, 27, 32. castella, 42, 36.

Daulis, urbs, 32, 18.

Debitoris corpus ne obnoxium esset creditori, lege cautum, 8, 28. *vid. Æs alienum, et Nexi.*

Deceates, Liguriæ populi, 47, 29. victi, se fidei permittunt Romanorum, 31.

Decembribus Idibus consulatus initus, 4, 37. et census habitus, 44, 16.

Decemviri legibus scribendis sine provocatione creati, 3, 32.

- decem tabulas legum ferunt, 3, 34.
- novi creantur, 3, 35. horum impotentia, et crudelitas, 36 *et* 37. alterum annum privati imperium retinent, 38.
- senatum per præconem in curiam vocant, *ibid.*
- delectum habent, 3, 41.

- coguntur se magistratu abdicare, 3, 54.
- Claudio et Oppio in carcere mortuis, ceteri in exsilium mittuntur, eorumque bona publicantur, 3, 58.

Decemviri sacrorum, partim ex plebe, partim ex patriciis, 6, 37 *et* 42.

- inspiciunt libros Sibyllinos, 7, 27. 21, 62. 22, 1. 36 *et* 57. 25, 12. 31, 12. 34, 55. 35, 9. 41, 26.
- majoribus hostiis sacrificant, 22, 1.
- Græco ritu sacra faciunt, 25, 12.
- supplicationem indicunt, 40, 37.
- coronati laurea prætextatique, sequuntur Virgines in sacrificio Junonis, 27, 37.
- verba præeunt in voto concipiendo, 41, 26.

Decemviri agris inter veteranos milites dividendis creati, 31, 4.

Decemviris qui nocuisset, ejus caput Jovi sacrum, 3, 55.

Decidius Saxa, Epit. 127.

Decima prædæ, *vid. Præda.*

C. Decimius Flavus, tribunus militum, 27, 14. ejus insigne factum, *ibid.*

C. Decimius Flavus, prætor creatur, 39, 32. sortitur jurisdictionem urbanam, 38. moritur, 39.

C. Decimius, legatus, 42, 35. prætor, 43, 13. sortitur jurisdictionem peregrinam, 47. legatus ad finiendum inter Antiochum et Ptolemæum reges bellum, 44, 19. ejus apud Rhodios moderatio, 45, 10.

L. Decimius, legatus, 42, 37. captarum pecuniarum ab regibus Illyriorum suspicione infamis, 45.

M. Decimius, legatus, 42, 19. —

Num. Decimii Samnitis interventu restitutum prælium, 22, 24.

Decius Jubellius, tribunus militum, 28, 28.

Decius Magius, *vid. Magius.*

M. Decius, tribunus plebis, 9, 30.

P. Decius Mus, quinquevir mensarius creatus, 7, 21. tribunus militum, 34. eximit ingenti periculo Romanas legiones, *ibid. et* 35. 36. donis militaribus ornatus a consule, 37. duas a militibus coronas obsidionales accipit, *ibid.* consul, 8, 3. ejus somnium, 6. ei immolanti parum læta exta apparent, 9. se devovet pro populo Romano Quiritibusque, *ibid.* in mediis hostibus moritur, *ibid.* ejus corpus postero die inventum inter maximam hostium stragem, coopertum telis, 10. ei funus celebrat T. Manlius, consul, *ibid.*

P. Decius Mus, consul, 9, 28 *et* 29. legatus, 40. consul iterum, 41. ejus in Etruria res bene gestæ, *ibid.* magister equitum, 44. censor, 46.

- ejus oratio pro lege, de augendo numero sacerdotum, 10, 7 *et* 8. pontifex creatur, 9. tertium consul, 14. ejus res gestæ, *ibid. et* 15. proconsul Samnitium exercitum expellit finibus, 16. tres urbes in Samnio capit, 17. *vid. et* 18. 20. quartum consul, 22.

INDEX IN T. LIVII

- ejus contentio cum Fabio collega de provinciis, 24. cum eo ad bellum proficiscitur, 26. pro exercitu Romano se Diis Manibus devovet, 28. equum in Gallos concitans, interficitur, 29.
- P. Decius Subulo, triumvir deducendis Aquileiam colonia, 43, 19.
- P. Decius, legatus, 45, 3.
- Decumæ duæ frumenti exactæ, 36, 2. *vid. et* 37, 2.
- Decumana porta castrorum, 3, 5. 10, 32.
- in Decurias decem distributi centum Patres post obitum Romuli, 1, 17.
- Decuriatus, sive descriptio equitum in decurias, 22, 38.
- Decurio equitum, 4, 38.
- Decursio exercitus, 26, 51. 29, 22. 35, 35. 40, 6.
- Dedicatio templi consulis est, aut imperatoris, 9, 45.
- Dedita urbs diripi non debet, 37, 32. *vid. Fides.*
- Dediti triumphati, ac venditi, 7, 27.
- Deditionis formula, 1, 37. 7, 31. *vid. et* 28, 34.
- Deiotarus, Gallogræciæ regulus, Epit. 94.
- Delectus, 2, 55. 3, 67. 4, 1. 31.
- impeditur, 4, 6. 6, 32.
- non ex toto passim populo habitus, 4, 46.
- juniorum a Camillo habitus, ita ut seniores quoque in verba sua juratos centuriaret, 6, 7.
- sine vacationibus habitus, 7, 28.
- voluntariorum, 9, 10.
- omnis generis hominum, 10, 21.
- servorum, 22, 57. 23, 14.
- facinorosorum, et judicatorum pecuniæ, 23, 14.
- difficulter habitus, 25, 5. 42, 32. 43, 16.
- de Delectu censorum edicta, 43, 16.
- de Delectibus, *vid. porro* 22, 37 *et* 38. 24, 11. 26, 35. 27, 38.
- Delium, urbs Bæotiæ, 31, 45. et Apollonis templum, imminens mari, 35, 51. ejus templi religio, *ibid.*
- Delphi, umbilicus terrarum orbis, 38, 48. medius umbilicus Græciæ, 41, 28. Delphos petit Æmilius Paullus, 45, 27.
- Delphos missi regis Tarquinii liberi, portenti causa, 1, 56. idem rursus factum, durante Veiorum obsidione, 5, 15 *et* 16. *vid. et* 22, 57. 23, 11.
- legati, ad donum ex præda portandum, missi, 5, 28. 28, 45.
- Delphicum oraculum, *vid. Oraculum.*
- Delubra Deorum, 8, 33. *vid. Ædes, et Templum.*
- Delus, insula, 33, 30. 36, 42. 44, 28. 45, 10.
- Delon aris insignibus et statuarum copia exornat Antiochus Epiphanes, 41, 25. ejus insulæ templique sanctitas inviolatos præstat omnes, 44, 29.
- Demarata, filia Hieronia, uxor Andranodori, stimulat maritum ad retinendam tyrannidem, 24, 22. occiditur, 25.
- Demaratus Corinthius, Lucumonis pater, 1, 34.
- Demetrias, urbs Thessaliæ ad mare, 27, 32. 28, 5. 7 *et* 8. 31, 24. 36, 20. 42, 67. 44, 12. 13 *et* 24. una e compedibus Græciæ, 32, 37. occupatur ab Ætolis, 35, 34. se dedit Philippo, 36, 38. *vid. et* 40, 24.
- Demetriacus sinus, 28, 5.
- Demetrium Phthiotidis, 28, 6.
- Demetrium, portus Samothraciæ, 45, 6.
- Demetrius Pharius, 20, 27. ejus improbitate bellum cum Illyriis instauratum, 57. strenue se defendit, 59. præsens ejus in ancipiti discrimine consilium, 61 *et* 62. ad Philippum profugit, 62. ad eum deposcendum legati missi, 22, 33.
- Demetrius, Philippi Macedoniæ regis pater, 31, 28.
- Demetrius, filius Philippi, 33, 13. obses a patre datur Romanis, 30. ante currum triumphalem T. Quintii ducitur, 34, 52. patri redditur, 36, 35. remittitur a patre Romam ad purganda crimina, 39, 35. defendit patrem, 47. in ejus honorem senatus multa condonat Philippo, *ibid.* redit in Macedoniam, 53. ejus cum Perseo fratre majore comparatio, *ibid.* cum eodem discordiæ, *ibid.* prava Persei in Demetrium consilia, 40, 5. Demetrius fit suspectus Philippo, *ibid.* ludicri certaminis victor, 6. eum apud patrem accusat Perseus, 8. Demetrius sese oratione defendit, 12. meditatur fugam, 23. fictæ dolo Persei ad eum perdendum T. Quintii literæ, *ibid. et* 24. iterum accusatus a fratre, jussu patris interficitur, *ibid.* ejus innocentiam Philippus agnoscit, 54 *et* 55. et desiderio multum angitur, 56.
- Demetrius, Seleuci filius, obses Romæ, 41, 24.
- Demiurgi, *vid. Damiurgi.*
- Democrates, præfectus classis Tarentinæ, 26, 29. *vid. et* 27, 15. fortiter pugnans cadit, 16.
- Denarius, nummus, 8, 11. denarii quando primum Romæ cusi, 15, 6.
- Dentheletæ, *vid. Dantheletæ.*
- Desudaba, urbs Mædicæ, 44, 26.
- Desultorum, binos trahentium equos, dexteritas, 23, 29.
- Devovere licet consuli, dictatori, et prætori non se, sed quem velit legionarium militem, 8, 10. si is non moritur, quid faciendum, *ibid.*
- Devovent se primores Romanorum, adventantibus Gallis, 5, 41. Decii, *vid. supra* Decius.
- Deuriopus, Pæoniæ regio, 39, 53.
- Dexagoridas, proditurus Romanis urbem Gythium, interficitur a Gorgopa, 34, 29.
- Dialis flamen, 1, 20. 26, 23. ei unam noctem extra urbem manere nefas, 5, 52. jure sacerdotii ingreditur senatum, 27, 8. jurare in leges non potest, 31, 50.

HISTORIARUM LIBROS.

Dialis apex, 6, 41.
Diana Ephesia, 1, 45.
Dianæ sedes vota, 39, 2. **dedicata**, 40, 52.
 — **lucus**, 27, 4.
 — **templum in Aventino**, 1, 45.
 — **Abydi**, 31, 17.
 — **Heracleæ**, 36, 22.
 — **Aulide**, 45, 27.
Dianæ insignis magnitudinis bos immolatur, 1, 45. **lectisternium ponitur**, 5, 13. 22, 10. **festum per triduum agitur Syracusis**, 25, 23.
Dianæ Amarynthidis sacrum anniversarium Eretriæ, 35, 38.
Dianæ, quam Tauropolon vocant, fanum Amphipoli, 44, 44.
Danium, 1, 48.
Dicæarchi Plateensis rogatio, 33, 2.
Dicæarchus, 38, 10. **Ætolorum legatus, mittitur ab Antiochum, ut eum concitet ad bellum Romanum**, 35, 12. **eum sibi dedipostulat M'. Acilius Glabrio, consul**, 36, 28.
Dictator primus quis, non satis constat, 2, 18.
 — **sine provocatione**, 2, 20. 3, 20.
 — **belli causa dictus**, 4, 26. 7, 9 et 11.
 — **clavi figendi causa**, 7, 3. 8, 18.
 — **comitiorum causa**, 8, 23. 9, 7. 25, 2.
 — **feriarum constituendarum causa**, 7, 28.
 — **quæstionibus exercendis**, 9, 26.
 — **primus de plebe**, 7, 17.
 — **consulem ad se venire jubet sine lictoribus**, 22, 11.
Dictatoris edictum pro numine observatum, 8, 34.
Dictatori nefas equo uti sine permissu populi, 23, 14.
 — **cum magistro equitum æquatum imperium**, 22, 26.
Dictatori mulctam dictam quidam parum probabiliter scripsere, 6, 38.
a Dictatore provocatum ad populum, 8, 33.
duo Dictatores tempore uno, 23, 22 et 23.
Dictator sine magistro equitum, *ibid.*
de Dictatore dicendo magna concertatio, 4, 56. 27, 5.
Dictatura semestris, 3, 28. 9, 34.
Dictynneum, locus prope Spartam, 34, 38.
Didas, præfectus Pæoniæ, prodit Perseo arcana consilia Demetrii, 40, 23. **occidit Demetrium**, 24. *vid. et 42, 51 et 58.*
Didius, Epit. 70.
Dies Alliensis unde dictus, 6, 1.
Dies comitiales, 3, 11.
 — **festi profestique**, 5, 25. 34, 3.
 — **nefasti fastique facti a Numa Pompilio**, 1, 19.
 — **religiosi**, 6, 1.
Dii cœlestes, inferi, 10, 28.
 — **Hospitales**, 39, 51.
 — **Indigetes**, 8, 9.
 — **Manes**, 8, 6 et 9. 10, 28.
 — **Penates**, 1, 1.
 — **præsides urbis Romæ**, 3, 7.

Dii sociales, 3, 18.
Dii non alii, nisi Romani, et more patrio, colendi, 4, 30. 35, 1.
Deorum cultus ne mortis quidem metu desertus, 5, 46.
Deorum evocandorum ex urbe hostili mos, 5, 21. **e sede sua in aliam transferendorum ritus ac religio**, 22.
Deorum negligentia et contemptus ætate Livii, 3, 20. 10, 40.
Diis templa in ipso discrimine vovendi mos, 10, 42 et *passim.*
Sex. Digitius, socius navalis, post Carthaginem novam captam, certat de murali coronacum Q. Trebellio, 26, 48.
Sex. Digitius, prætor, 34, 42. **sortitur Hispaniam citeriorem**, 43. **parum scite aut fortunate rem gerit in eadem Hispania**, 35, 1 et 2. **legatus**, 37, 4.
Sex. Digitius, legatus in Macedoniam, 41, 27. **ad frumentum classi exercituique coëmendum in Apuliam mittitur**, 42, 27. **tribunus militum**, 43, 13.
Dimalum expugnat L. Æmilius, 20, 59. *vid. et 29, 12.*
Dinarchus, præfectus equitum gentis Ætolorum, 43, 24.
Diniæ, urbs Phrygiæ, 38, 15.
Dino, princeps Rhodiorum, 44, 23 et 29. **deditur Romanis**, 45, 22.
Dinocrates, præfectus Philippi, fugit, 33, 18.
Dinocrates, prætor Messeniorum, 39, 49.
Dinomenes, custos corporis Hieronymi, in eum conjurat, et sociis ad eum interficiendum aperit viam, 24, 7. **Syracusis prætor creatur**, 23.
Dioeles, princeps Ætolorum, occupat Deme-triadem, 35, 24.
Diodorus, præfectus Amphipolis, 44, 44. **ejus ars**, *ibid.*
Diomedis Argivi campi, 25, 12.
Dionysius, Siciliæ tyrannus, per dolum arcem Crotonis cepit, 24, 3. **ejus vox**, 22.
Dionysodorus, legatus Attali, 32, 32.
Diophanes, prætor Achæorum, leniter castigatur a T. Quintio legato, 36, 31. **missus in auxilium Attalo, Syros ab obsidione Pergami abscedere cogit**, 37, 20 et 21. **legatus mittitur Romam**, 38, 32.
Dioxippus Athenas defendit adversus Philippum, 31, 24.
Dipylon Athenis, 31, 24.
Diræ populi in Philippum a Diis exauditæ, 40, 5.
Disciplina militaris a T. Manlio sancita filii sanguine, 8, 7. **defensa a Papirio dictatore**, 34 et 35. **jam inde ab initiis urbis tradita per manus**, 9, 17.
Discordia ordinum, venenum urbis Romæ, 3, 67.
Diverbia, 7, 2.
Divi Novensiles, 8, 9.
Divitiæ habebantur dena millia gravis æris, 4, 45.

INDEX IN T. LIVII

Divitiæ corrumpere imperium Romanum, Præf. 34, 4. 39, 6.
 Dium, urbs Macedoniae, 26, 25. 33, 3. 42, 38. 44, 2 et 3. non magna, sed munita egregie, et exornata publicis locis et multitudine statuarum, 44, 7.
 Dodonæi Jovis sortes, 8, 24.
 Dolabella, *vid.* Cornelius, *vid.* et Epit. 113. 119. 121.
 Dolabræ ad proruendum vallum, 9, 37. Dolabra refringendæ portæ, 28, 3.
 Doliche, oppidum deditum Perseo, 42, 53. *vid.* et 44, 2.
 Dolopes pronunciantur liberi, 33, 34. recipiuntur armis a Philippo, 36, 33. deficient ad Ætolos, 38, 3. a Perseo, Philippi filio, oppugnantur, 5. a Macedonibus devastantur, 8. totam gentem sub jus iudiciumque suum cogit Perseus, 41, 27.
 Dolopia, 32, 13. 36, 33. 38, 8. 39, 26.
 Cn. Domitius, consul, 8, 17.
 C. *sive potius* Cn. Domitius, Cn. F. Calvinus, ædilis curulis, 10, 9.
 Cn. Domitius Ahenobarbus, ædilis plebis, 33, 42. creatur prætor, 34, 42. sortitur iurisdictionem urbanam, 43. creatur consul, 35, 10 et 20. ei se dedunt Boii, 22 et 40. proconsul, 36, 37.
 Cn. Domitius Ahenobarbus, oppido adolescens, in locum Q. Fulvii Flacci sufficitur pontifex, 42, 28. legatus in Macedoniam, 44, 18. rursum, 45, 17. *vid.* Epit. 62. 89.
 Dona militaria, *vid.* Miles.
 — Legatis data, *vid.* Lautia, et Legatus.
 Donuca, mons Thraciæ, 40, 58.
 Dorimachus, princeps Ætolorum, 26, 24.
 Doris, 28, 7. Doridis oppida, Tritonon et Drymas, capit Philippus, *ibid.*
 Doricon, castellum, occupat Philippus, 31, 16.
 Dorulacus, dux Boiorum, 34, 46.
 Draudacum, castellum frequens in Penestia, 43, 21.
 Drepanum, ab Drepanis atque Eryce detractus Amilcar, 28, 41.
 Dromades ante equitatum Antiochi, 37, 40.
 Dromos, campus ad Lacedæmonem, 34, 27.
 Druentia, amnis, 21, 31.
 Drusus, *vid.* Claudius, et Livius.
 Dymæ, oppidum Doridis, 28, 7.
 Drymusa, insula, 38, 39.
 Ducarius quidam, eques Insuber, C. Flaminium consulem lancea transfigit, 22, 6.
 Cæso Duilius creatur decemvir, 3, 35.
 Cæso Duilius, consul, 8, 16. triumvir coloniæ Ausonium Cales deducendæ, *ibid.*
 C. Duilius plebeius, tribunus militum consulari potestate creatus, 5, 13.
 C. Duilius, quinquevir mensarius creatus, 7, 21.
 M. Duilius, tribunus plebis, 2, 58. diem dicit Ap. Claudio, 2, 61. plebi in certaminibus decemviralibus non inutilis, 3, 52—54. iterum tribunus plebis creatur in Aventino,

54. rogationem pertulit de consulibus creandis cum provocatione, *ibid.* ejus æquitas demit metum Patribus, 59. collegis, magistratum continuare cupientibus, resistit, 64.
 M. Duilius, tribunus plebis, rogationem fert de unciario fœnore, 7, 16.
 Duodecim tabulæ, 3, 57. *vid.* Tabulæ.
 Duplicarii, 2, 59.
 Durnium, *sive potius* Burnium, oppidum, 44, 30.
 Duronia, urbs, 10, 39. expugnata a L. Papirio, consule, *ibid.*
 Duronia, mater P. Æbutii, 39, 9. filium Bacchis vult initiari, *ibid.*
 L. Duronius, creatus prætor, sortitur Apuliam, cui Istri adjecti, 40, 18.
 Duumviri judicant perduellionem, 1, 26. 6, 20.
 Duumviri sacris faciundis, librorum Sibyllinorum custodes, 3, 10. 5, 13. dedicant ædem Martis, 6, 5. rogatio, ut pro duumviris sacris faciundis creentur decemviri, 6, 37.
 — ad ædem Junoni Monetæ faciendam, 7, 28.
 — navales, classis ornandæ reficiendæque causa, 9, 30. 40, 18 et 26. 41, 5.
 Duces, ob male rem gestam rei, 2, 52. 5, 11 et 12. 26, 2 et 3.
 Ducum Romanorum, circa Alexandri Magni tempora præstantissimorum, enumeratio, 9, 17.
 — clarissimorum trium uno anno parum dignus splendore vitæ exitus, 39, 52.
 Ducibus validior res Romana, quam exercitu, 2, 39.
 Dymæ, 27, 31. 32, 21. 38, 29.
 Dymæi abeunt e concilio Achæorum, in quo societas cum Romanis adversus Philippum inibatur, 32, 22.
 Dymæus ager, 27, 31.
 Dymenses funditores, 38, 29.
 Dyrrhachium, 29, 12. 31, 27. 42, 48.
 Dyrrhachini, 42, 48. auxiliantur Romanis adversus Gentium, 44, 30. donantur lembis, de Gentio rege captis, 45, 43.

E.

Eburones pop. Epit. 106. 107.
 Ebusus insula direpta, 22, 20.
 Ecetra, 4, 61. 6, 31.
 Ecetranis Volscis datur ex senatusconsulto pax, et adimitur ager, 2, 25. deciscunt ad Æquos, 3, 4.
 Echecrates, pater Antigoni, 40, 54.
 Echedemus, princeps Acarnanum, 33, 16.
 Echedemus, Atheniensis legatus, 37, 7.
 Echinus, oppidum, 32, 33. 34, 23.
 Eclipsis solis, 22, 1. 30, 2 et 38. 37, 4. 38, 36.
 Eclipsis lunæ prædicta a C. Sulpicio Callo, tribuno militum, 44, 37.

HISTORIARUM LIBROS.

- Edesco**, clarus inter Hispanos duces, venit ad P. Scipionem, 27, 17.
- Edessa**, urbs Macedoniæ, 45, 29.
- Edictum** dictatoris, 2, 30, 8, 34.
— consulum, 2, 24, 8, 6.
- Egeria**, Dea, cum qua nocturnos congressus simulat Numa Pompilius, 1, 19.
- Egerii** nomen ab inopia inditum filio Aruntis, 1, 34. is Collatiæ in præsidio relinquitur, 38. ejus filius Tarquinius Collatinus, *vid.* Tarquinius.
- Gell. Egnatius**, dux Samnitium, auctor belli adversus Romanos, 10, 18. Umbros vocat ad defectionem, et Gallos ingenti pretio sollicitat, 21. cadit in pugna, 29.
- Elæa**, 37, 18, 38, 40, 44, 28.
- Elæon** campus, 43, 23.
- Elæus**, oppidum, 31, 16, 27, 9.
- Elatia**, urbs Phocidis, 28, 7.
- Elatia Thessaliæ**, 42, 54.
- Elei** cum Achæis pugnant, 27, 31, 32 et 33. eos, Olympiorum sollemne ludicrum parantes, aggredi vult Machanidas, 28, 7. a Romanis adscripti foederi, cum Philippo inito, 29, 12. veniunt Chalcidem ad Antiochum, auxilium petentes adversus Achæos, 36, 5. post fugam Antiochi Achæorum legatis lene dant responsum, 31.
- Elæus** ager vastatur a Philippo, 27, 31 et 32.
- Elephanti** turbant suorum aciem, 27, 14.
— quonam modo Rhodanum trajecti, 21, 28.
— quonam modo per invia traducti, 44, 5.
— in ludis Circensibus adhibiti, 44, 18.
- Elephantorum** frontalia, et cristæ, et tergo impositæ turres, 37, 40.
- Elephantis** quando primum Romani usi, 31, 36.
- Elephantos** fabrilis scalpro necare docuit Asdrubal, 27, 49.
- Eleusinem** frustra tentat Philippus, 31, 25. et Philocles, unus ex Philippi præfectis, 26.
- Eleusis** ad Alexandriam, 45, 12.
- Elicius** Jupiter, *vid.* Jupiter.
- Elimea** regio, 31, 40, 42, 53, 43, 23.
- Elimiotis**, 45, 30.
- Elis**, civitas, 27, 32. sentit cum Ætolis, 36, 31. Elin concilium indicit M. Fulvius consul, 38, 32.
- Elitovius**, dux Cenomanorum, transcendit Alpes, 5, 35.
- Elva**, *vid.* Æbutius.
- Elymæi**, populi, 35, 48.
- Elymæi** sagittarii, 37, 40.
- Emathia**, 40, 3, 43, 9, 44, 44.
- Emporia**, regio, 29, 25 et 33, 34, 62.
- Emporiæ**, urbs Græca, oriunda a Phocæa, 26, 19. *vid.* et 28, 42.
- Emporiarum** situs, 34, 9.
- Emporiis** appulit classem Cn. Scipio, 21, 60.
- Emporitani** Hispani se dedunt Catoni consuli, 34, 16.
- Emporium** prope Placentiam, defensum a Romanis, 21, 57.
- Emporium** ad Tiberim, 35, 10. lapide stratum, stipitibusque septum, 41, 32.
- Empulum**, oppidum, captum a Romanis, 7, 18.
- Enipeus**, fluvius Macedoniæ, 44, 8 et 20.
- Enna**, urbs, a Romanis aut malo, aut necessario facinore retenta, 24, 39.
- Q. Ennius**, ejus de Q. Fabio Maximo dictum, 30, 26. statua extra portam Capenam, 38, 56.
- Eordæa**, 31, 39 et 40. Eordææ aditus, 33, 8. *vid.* et 42, 53.
- Eordæi**, populi, 45, 30.
- Epanterii** montani cum quibus bellum gerunt Ingauni, 28, 46.
- Ephesus**, 1, 45, 33, 38, 36, 42. se dedit Romanis, 37, 45. adtribuitur Eumeni, 38, 39.
- Epicadus** occiditur a Gentio, Illyriorum rege, 44, 30.
- Epicadus**, præfectus peditum Parthinorum in castris Anicii, 44, 30.
- Epicrates** Rhodius, 37, 13 et 15.
- Epicyles**, missus ab Annibale cum Hippocrate fratre legatus ad Hieronymum, 24, 6 et 23. Syracusis prætores ambo creantur, 27. bellum inter Syracusanos et Romanos concitare nituntur, 29. Syracusanum exercitum sibi conciliant, 30 et 31. occupant Syracusas, 32. Romanis superbe respondent, 33. Epicyles præest custodiæ urbis, a Romanis obsessæ, 35. relinquit Syracusas, magna jam ex parte captas, 25, 27. trajicit in Africam, 26, 40.
- Epicyles**, cui Sindon cognomen, præfectus alterius Epicydis, interficitur Syracusis, 25, 28.
- Epidaurus**, urbs nobilis templo Æsculapii, 10, 47, 45, 28.
- Epidius** Marullus, Epit. 116.
- Epipolæ**, locus Syracusis, 25, 24.
- Epirotæ**, *vid.* Alexander, et Pyrrhus. de communi pace legatos ad Philippum mittunt, 29, 12. a Philippo adscripti foederi, cum Romanis inito, *ibid.* tentant pacem Philippum inter et Romanos frustra, 32, 10. non manent sincera fide in amicitia Romanorum, 36, 35. eorum legati ad M'. Acilium consulem, *ibid.* mittuntur Romam, *ibid.* septuaginta eorum urbes a Paulo Æmilio diripiendæ dantur militibus, 45, 34.
- Epirus**, 8, 24, 29, 12, 31, 7 et 18.
- Epiri** fauces, 32, 16.
— montes, 32, 13.
- Eposognatus**, regulus Gallorum, 38, 18.
- Epulones** triumviri quando primum creati, 33, 42. iis, ut pontificibus, datum jus togæ prætextæ habendæ, *ibid.* *vid.* et 40, 42.
- Epulum** Jovis ludorum causa, 25, 2, 27, 36, 29, 38, 30, 39, 31, 4, 32, 7.
— ludorum causa, 33, 42.
— in quo toto foro strata triclinia, 39, 46.
- Epulæ** instructæ Romæ ante omnium domos, 3, 29. *vid.* et 25, 12.
— similiter et Beneventi, 24, 16.
— quando primum Romæ magno luxu apparatus, 39, 6.

INDEX IN T. LIVII

- Equestria spolia**, 8, 7.
Equestris Fortunæ magnificum templum, 40, 40, 42, 3.
Equestris status, 9, 43. *vid.* Statua.
Equitatus Annibalis melior equitatu Romanorum, 21, 47.
— post amissam alam, quæ Salapiæ erat, numquam deinde superior, 26, 38.
— **Ætolorum** longe optimus in Græcia, 33, 7.
— **Numidarum** descriptus, 35, 11.
— **Thessalorum**, 9, 19.
Equites, *vid.* Centuriæ Equitum. e publico iis emti altique equi, 1, 45. quibus census equester erat, equus publicus nondum erat assignatus, equis suis merere incipiunt, 5, 7. iis stipendium assignatum, *ibid.* triplex, 12. institutum a Fabio Rullo censore, ut Idibus Quintilibus transveherentur, 9, 46. gestant annulos aureos, 23, 12. princeps juventutis, seminarium senatus, 42, 61.
Equitibus, ignominie causa, adempti a censoribus equi publici, 24, 18. 27, 11. 29, 37. 39, 44.
Equites alarii, 35, 5. 40, 40.
— extraordinarii, 42, 58.
— Galli in castris Eumenis, 44, 13.
— legionarii, 35, 5. 40, 40.
— treceni in singulas legiones, 8, 8.
— loricati, quos cataphractos vocant, 35, 48. 37, 40.
— sagittarii, 37, 38.
— ex equis desiliunt, et restituunt pugnam, 3, 62. 4, 38.
— pedestrem pugnam committunt, 2, 20. 4, 24.
— detrahunt equis frenos, et perrumpunt hostium agmen, 4, 33. 8, 30.
— sexcenti obsides dantur Samnitibus, 9, 5. liberantur, 15.
— ob rem bene gestam corniculis armillisque argenteis donantur, 10, 44. et phaleris, castellis ac fibulis, 39, 31.
— in equos suos velites singulos accipiunt, 26, 4.
— in stationibus armati, frenatis equis, totum diem perstabant, 44, 33.
Equitibus quantum diviserint imperatores triumphantes, 34, 46 et 52. 36, 40.
— colonis Bononiam deductis septuagena jugera, ceteris quinquagena data, 37, 57.
Equus publicus, 1, 43. 5, 7.
Equo uti non licet dictatori sine permissu populi, 23, 14.
Equi albi currum Camilli triumphantis trahunt, 5, 23.
Equos binos trahentium desultorum mos, 23, 29.
Equos phaleratos duos Masinissæ donant Romani, 30, 17. et regulis Gallorum, 43, 7.
Equuleus Reate cum quinque pedibus natus, *vid.* Prodigium.
Eretria Thessaliæ, 32, 13. et quidem in agro Phthiotico, 33, 6.
Eretria Eubææ oppugnatur, et capitur, 32, 16. libertatem a Romanis accipit, 33, 34.
Eretum, 3, 26. 29, 38 et 42. 26, 11 et 23.
Ergastulum, 2, 23. 7, 4.
Ergavia, seu potius Ergavica, nobilis et potens civitas Hispaniæ, deditur Romanis, 40, 50.
Ericinium, oppidum, 36, 13. 39, 25.
Erigonus, fluvius ex Illyrico per Pæoniam fluens, in Axium amnem editur, 31, 39. 39, 54.
Eritium, oppidum Thessaliæ, 36, 13.
Eriza, urbs, 38, 14.
Eropon, legatus Persei ad Eumenem, 44, 21. 27 et 28.
Eropos capit Lychnidum, 27, 32.
Erycina, urbs, *vid.* Eryx.
Erycinæ Veneri ædes vota, 22, 9 et 10. dedicata, 40, 34. *vid.* et Venus.
Erythræ Ætolorum prope Eupalium, 28, 8.
Erythræ Ioniæ, 37, 27. **Erythrarum promontorium**, 44, 28.
Erythræa, 37, 12. 44, 28. **Erythræa terra**, 36, 45.
Erythrææ triremes, 37, 11.
Erythræi donantur agro, 38, 39.
Eryx, mons et oppidum, capitur ab Amilcare, 21, 10 et 41. 28, 41.
Esquilæ, 1, 44. 26, 10. in Esquilis cætus facit plebs, 2, 28.
Esquiliarius collis, 1, 48.
Esquilina porta, 2, 11. 3, 66 et 68. 26, 10. 33, 26. 41, 13. ad Esquilinam portam exercitus indictus, 6, 22.
Esquilina tribus, 45, 15. in eam coniecti libertini, *ibid.*
Esseda Gallorum, 10, 28.
Etesiæ, 37, 23.
Ethopia, urbs, 38, 2.
Etleva, uxor Gentii Illyriorum regis, captiva ducitur Romam, 44, 32.
Etovissa, urbs ad Iberum, 21, 22.
Etritus, amicus Platoris, occiditur a Gentio, Illyriorum rege, 44, 30.
Etruria vicina Romæ, 1, 23 et 30. perdomita a Q. Fabio, consule, 9, 41. rebellat, 10, 3. vastatur, 12, 30 et 37. meditatur defectionem, 27, 21. frenatur, 24.
Etruriæ concilia, 4, 23. 5, 17. 10, 16.
Etrusci obsident Romam, 2, 11. *vid.* Porsena. instaurant bellum, 44. improbant regem, a Veientibus creatum, 5, 1. movent bellum adversus Romanos, 6, 2. obsident et capiunt Sutrium, 3. cæduntur, et captivi sub hasta venundantur, 4. parant bellum, 7, 17. vincuntur, *ibid.* et 9, 35 et seqq. inducias annuas impetrant, 9, 41. rebellant, et vincunt Romanos, 10, 3. funduntur, iisque induciæ biennii dantur, 4 et 5. paciuntur cum Gallis adversus Romanos, 10, 18. afficiuntur clade, 30. *vid.* et Tusci.
Etrusci, gens ante omnes alias dedita religionibus, 5, 1.
Etrusci haruspices, 5, 15.
— vates ad publica prodigia adhibiti, 1, 56.

HISTORIARUM LIBROS.

- Etrusci campi fertiles**, 22, 3.
Etruscum mare, 40, 41.
Etuta, filia Honuni, Dardanorum principis, uxor Gentii, regis Illyriorum, 44, 30.
Evander Arcas instituit in Palatino monte Lupercale sacrum, 1, 5. miraculo literarum inter rudes populos venerabilis, 7. Herculem Jove natum agnoscit et sacrum ei facit, *ibid.*
Evander Cretensis, dux auxiliorum, ad cædem Eumenis subornatur a Perseo, 42, 15 et 59. comes fugæ Persei, 44, 43. interficitur a Perseo, 45, 5.
Eubœa, insula, 27, 30. ejus urbes Romanis traditæ, 36, 21.
Eubœæ angustiae, 31, 23. Coela, 47.
Euboicarum civitatum conventus, 34, 51.
Euboicus sinus, 31, 47.
Euboicum talentum, *vid.* Talentum.
Eubulidam Chalcidensem sibi ab Antiocho dedi, postulant Romani, 37, 45. 36, 38.
Euctus, præfectus Pellæ, 44, 43.
Eudamus, præfectus Rhodiæ classis, 37, 12. vincit prælio navali Annibalem, 23. *vid. et* 44, 28.
Eudieru turris, 44, 3.
Eversa, Thebanus, civitatis princeps, sublatuſ a Perseo, 42, 13 et 40.
Euganei, inter mare Alpesque incolentes, pelluntur ab Henetis, 1, 1.
Eugenium, 29, 12.
Euhydrium, oppidum, vastatur a Philippo, 32, 13.
Eumenes rex, Attali filius, 33, 30 et 34. auxilium fert T. Quintio, consuli, 34, 26 et 30. incitat Romanos ad bellum contra Antiochum, 35, 13. occurrit cum tribus navibus C. Livio, præfecto classis Romanæ, 36, 42. ejus in pugna navali fortis et fidelis opera, 44. dimittitur domum, 45. occurrit obviam Æmilio, 37, 14. ejus regni caput Pergamum obsidetur a Seleuco, Antiochi filio, 18. præsto est Romanis, in Asiam trajicientibus, 33. itemque in pugna cum Antiocho, 41. proficiscitur Romam, 45. ei datur senatus, 52. ejus postulata, 53. quæ regiones et civitates ei nominatim datæ, 38, 39. ejus legati de Philippo queruntur, 39, 27. Romam venit, et Perseum Romanis suspectum facit, 42, 11 et *seqq.* Eumenem accusant Rhodii, frustra, 14. in eum percussores mittit Perseus, 15. adscendens Delphos lapidibus obruitur, *ibid.* sopitus vulnere tollitur, et Æginam transfertur, 16. redit Pergamum, 18. ejus fides dubia, 44, 13 et 20. eum sollicitat Perseus, 24. ejus consilia, et cum Perseo nundinatio, 25. auxilia, ab eo missa ad Attalum fratrem, intercipiuntur a classe Macedonum, 28. Attalo, eunti Romam, ad-
- jungit Stratium medicum, 45, 19.
Eumenes, dux Persei, præest Thessalonicæ, 44, 32.
Eunomus, prætor Thessalorum, 35, 39.
Eunus, servus, bellum ciet in Sicilia, Epit. 56.
Eupalium, 28, 8.
Euphanes, dux Cretensis, 36, 5.
Euphranor, præfectus Persei, interficitur a Dolopibus, 42, 41.
Euphranor, dux alius Persei, 44, 13.
Eupolemus Ambraciam, obsessam a Romanis, intrat, 38, 4.
Eupolemi, principis Hypatæorum, in exules perfidia, 41, 30.
Euripi Chalcidici descriptio, 28, 6. Euripi fretum, 31, 22.
Euripi castellum oppugnat Antiochus, 35, 51.
Euripus ad Cassandream, 44, 11.
Euromum, 33, 30. quæ et Euromensium urbs, 32, 33. eorum oppida occupant Mylassenses, 45, 25.
Europa, 27, 29.
Eurotas, amnis, 34, 28. 35, 29.
Eurus, ventus, 25, 27.
Euryalus, tumulus Syracusis, 25, 25.
Eurydica, mater Gentii, Illyriorum regis, 44, 30.
Eurylochus, princeps Magnetum, profugit in Ætoliam, 35, 31 et 32. revocatur, 34. sibi consciscit mortem, 36, 33.
Eurymedon, amnis in Pamphylia, 33, 41. 37, 23.
Eurymenæ, oppidum, 39, 25.
Euthymidas princeps, Chalcide pulsus, frustra tentat patriam in potestatem Ætolorum redigere, 35, 37 et 38.
Examen apum in arbore, prætorio imminente, considet, *vid.* Prodigium.
Execratio Atheniensium in Philippum, 31, 44.
Exercitus Romani ordo et numerus descriptus, 8, 8. collatio cum Alexandri Magni exercitu, 9, 19.
Exercitus consularis, 7, 19.
— voluntarius, 5, 7.
— sine ulla vacationis venia scriptus, 8, 20.
— tumultuarius, 8, 11.
— navalis, 22, 11.
— urbanus, *ibid.* et 27, 7.
Exercitus numero copiarum insignes apud Romanos, nempe decem scriptæ legiones, 2, 30. 7, 25. armati 87,200 in castris Romanis, quum pugnatum ad Cannas est, 22, 36. *vid.* Legio.
Exercitus lustrati, 1, 44. 38, 12. 40, 6.
Exercitus itineribus et mutatione locorum salubrior, 10, 25. in oppidis hibernare vetitus, 26, 21.
Exercituum seditiones, 2, 32. 43 et 59. 3, 50. 4, 50. 7, 38—42. 28, 24 et *seqq.* in Exercitu Annibalis, misto ex colluvione omnium gentium, nulla seditio, 28, 12.

INDEX IN T. LIVII

Exodia, 7, 2.
 Expiatio fanorum, *vid.* Fanum.
 Exploratores Romanos inter Numidasque certamen, 21, 26.
 Exta læta prolationem finium, victoriam et triumphum portendunt, 31, 5.
 — cruda in mare porricit Scipio, 29, 27.
 — primo trunca et turpia, deinde nimis læta, 27, 26.
 — ad Exta, sacrificio perpetrato, duo angues, ex occulto adlapsi, edere jecur. *vid.* Prodigium.
 Extares ollæ, sive extar, aut extare, 25, 16.
 Exsules occupant noctu Capitolium, 3, 15.
 Exsules Lacedæmonii, 34, 26. reducuntur ab Achæis, 38, 30—34.
 Exsules Hypatæi, 41, 30.
 Exuvias non militum tantum, sed imperatorum, portat Annibalis exercitus, 30, 28.

F.

Fabia gens, 2, 45. bellum cum Veientibus suscipit privato sumtu, 48. sex et trecenti milites, omnes patricii, e gente Fabia, 49. a Veientibus cæsi omnes, uno tantum e stirpe relicto, 50.
 Fabiæ sorores, M. Fabii Ambusti filiæ, 6, 34.
 Fabius Pictor, auctor antiquissimus, 1, 44 et 55. 2, 40. 8, 30. 10, 37. 22, 7. *vid. infra* Q. Fabius Pictor.
 C. Fabius, consul, jussu populi Tarquinien-sibus bellum indicit, 7, 12. male contra Tarquinienses rem gerit, 15. creatur interrex, 17.
 C. Fabius, magister equitum, 9, 23.
 Cæso Fabius, quæstor, diem perduellionis dicit Sp. Cassio consuli, 2, 41. creatur consul, 42. iterum, 43. exercitus ejus non vult vincere, *ibid.* pugnam cum M. Fabio fratre, consule, restituit, 46. tertium consul, 48. gentis suæ orator ad senatum, *ibid.* et dux, proficiscitur ad bellum Veiens, 49.
 Cæso Fabius Ambustus, quæstor, 4, 54. tribunus militum consulari potestate, 61. iterum, 5, 10. præest castris ad Veios, 12. tertium tribunus militum, 24.
 C. Fabius Dorso per medios hostes (Gallos) in Quirinalem collem pergit, ibi sacra peragit, et in Capitolium ad suos redit, 5, 46.
 L. Fabius, legatus a Scipione ad Carthaginien-ses, 30, 25.
 M. Fabius, Cæsonis frater, consul, 2, 42. iterum, 43. adversus Veientes egregie rem gerit, 44—47. triumphum sibi decretum recusat, 47.
 M. Fabius, pontifex maximus, præfatur carmen, quo primores Romanorum sese, adventantibus Gallis, pro patria devovent, 5, 41.
 M. Fabius Ambustus, tribunus militum consulari potestate, 6, 22. ejus filiæ duæ

nuptæ, Ser. Sulpicio major, minor (Licinio Stoloni, 34. consilia init cum gen-
 ro et L. Sextio, de via plebeiis hominibus ad consulatum aperienda, *ibid.* tribunus militum consulari potestate iterum, 36.
 M. Fabius Ambustus, consul, 7, 11. dux exercitus adversus Hernicos, 7, 11. ejus res gestæ, *ibid.* ovans urbem ingreditur, *ibid.* secundum consul, 17. a Faliscis fusus, restituit aciem, *ibid.* consul tertium, 18. dictator, 7, 22. pro filio, magistro equitum, adversus Papirium dictatorem contendit, 8, 33.
 M. Fabius Ambustus, magister equitum, 8, 38.
 M. sive Cæso Fabius, Fabii Rulli frater, 9, 36.
 M. Fabius Buteo, sine magistro equitum dictator ad supplendum senatum dictus, 21, 22. senatu lecto, sese extemplo magistratu abdicat, 23.
 M. Fabius Buteo, ædilis curulis, 30, 26. creatus prætor, sortitur Sardiniam, 40.
 M. Fabius Dorso, consul creatus, 7, 28.
 M. Fabius Vibulanus, consul, 4, 11. legatus, 17. 19 et 27. tribunus militum consulari potestate, 25.
 Num. Fabius Ambustus, tribunus militum consulari potestate, 4, 58.
 N. Fabius Buteo creatur prætor, 41, 33. sortitur Hispaniam citeriorem, 42, 1. Massiliæ moritur, 4.
 N. Fabius Vibulanus, consul, 4, 43. tribunus militum consulari potestate, 49. iterum, 57.
 Q. Fabius, consul, 2, 41. iterum, 43. in prælio occiditur, 46.
 Q. Fabius, is qui unus extinctæ ad Cremeram genti superfuerat, consul creatur, 3, 1. iterum, 2. rem bene gerit adversus Æquos, *ibid.* populatur eorum agros, 3. præfectus urbis, resistit tribuno, legem de minuendo consulari imperio ferenti, 9. consul tertium, vincit Volscos, 22. Tusculanis fert auxilium, 23. legatus ad Æquos, 25. decemvir legibus scribendis, 36. ejus ingenium non tam gnavum in malitia, quam in bono parum constans, 41. mittitur ad bellum in Sabinos, *ibid.* cum collegis exsilii causa solum vertit, 58.
 Q. Fabius, legatus ad Gallos, ducem eorum occidit hasta, 5, 35 et 36. cum duobus fratribus creatur tribunus militum, *ibid.* ei dies dicta, 6, 1. moritur, *ibid.*
 Q. Fabius, uxoris T. Quintii Flaminini sororis filius, mittitur Romam, 32, 36.
 Q. Fabius Ambustus, consul, 4, 52.
 Q. Fabius Ambustus, magister equitum, 7, 28.
 Q. Fabius Ambustus, dictator, 9, 7.
 Q. Fabius Buteo, prætor, sortitur Hispaniam ulteriorem, 33, 24 et 26.
 Q. Fabius Buteo, prætor, sortitur Galliam provinciam, 40, 18. ei prorogatur impe-

HISTORIARUM LIBROS.

- rium, 36. creatur triumvir coloniae deducendae, 43. quinquevir, ut de finibus statueret, cognosceret, 45, 13.
- Q. Fabius, Maximi filius, Gurges aliquot matronas, stupri damnatas, mulctat pecunia, 10, 31. aedem Veneris curat faciendam, *ibid.* consul, 47.
- Q. Fabius Labeo, quaestor urbanus, 33, 42. ei magnum certamen cum sacerdotibus propter tributum solvendum, *ibid.* creatur praetor, 37, 47. praest classi, 52. trajicit in Cretam, 60. ejus res in Asia gestae, 38, 39. triumphat, 47. candidatus consulatus, nec semel repulsam passus, 39, 32. triumvir duabus coloniis deducendis, 44. consul, 45. pontifex, 40, 42.
- Q. Fabius Maximus Rullus, aedilis curulis, 8, 18. iterum secundum quosdam auctores, 10, 9 et 11.
- magister equitum, 8, 29. adversus imperium L. Papirii dictatoris pugnat cum Samnitibus, et prospere rem gerit, 30. concremat arma hostilia, *ibid.* citatur a dictatore, 32. sese recipit ad triarios, qui eum dictatori eripiunt, *ibid.* fugit Romam, 33. noxae damnatus donatur populo, 35. vetatur quicquam pro magistratu agere, 36. creatur consul, 38.
- interrex, 9, 7. dictator, 22. capit Satriculam, *ibid.* vincit Samnites, 23. iterum consul, 33. adversus Etruscos proficiscitur, eosque fundit, 35 et *seqq.* jussus a senatu, L. Papirium Cursorem, cui infestus privatum erat, dictatorem dicit, 38. ob egregie perdomitam Etruriam ei continuatur consulatus, 41. vincit Samnites et Umbros, *ibid.* ei prorogatur imperium, 42. censor omnem forensem turbam in quatuor urbanas tribus conjicit, 46. Maximi cognomen ei datur, *ibid.* ab eo institutum, ut equites Idibus Quintilibus transveherentur, *ibid.*
- invitus consul quartum creatur, 10, 13. vincit Samnites, 14. consulatum recusat, 15. consul quintum, 22. ejus certamen cum P. Decio collega de provinciis, 24. egregia ejus in agro Sentinati victoria, 27 et 29. triumphat, 30.
- Q. Fabius Maximus Verrucosus, legatus Carthaginem mittitur, 21, 18. prodicator creatur, 22, 8. libros Sibyllinos inspicere postulat, idque pervincit, 9. ejus consilia de bello gerendo, 11. pugnam detrectat, 12. ejus artes, *ibid.* magistrum equitum infestum sanis consiliis habet, *ibid.* et 14. ejus cunctatio et in castris et in urbe infamis, 15. ab Annibale deluditur, 16 et 17. sacrorum causa Romam vocatur, 18. inviolatum ab Annibale agrum suum vendit captivis redimendis, 23. eo absente, Minucius rem non improspere gerit, 24. ipsi aequatur magister equitum, 25 et 26. cui laboranti, et pene jam victo, fert suppetias, 28 et 29. magister equitum sub ejus imperium auspiciisque sponte redit, 30. exacto semestri imperio, abdicat se dictatura, 31. ejus ad L. Aemilium Paullum consulem oratio, 39. ejus consilium post cladem Cannensem, 55.
- creatur pontifex, 23, 21. duumvir aedibus dedicandis, 31. consul tertium, *ibid.* ejus res gestae, 46—48.
- ejus oratio de creandis consulibus quam praestantissimis, 24, 8. consul quartum creatur, 9. Casilinum oppugnat, 19. legatus filio consuli ad Suessulam venit, 44.
- Annibale ad Romam oppugnandam veniente censet abscedendum non esse a Capua, 26, 8.
- consul quintum, 27, 7. Senatus princeps, 11. Marcellum per literas monet, ut quam acerrimo bello detineat Annibalem, 12. Manduria vi capta, obsidet Tarentum et capit, 15. Deos iratos Tarentinis jubet relinqui, 16.
- Livium et Neronem, consules, sibi mutuo reconciliat, 27, 35. Scipioni, in Africam transcendere cupienti, adversatur, 28, 40. ejus oratio, *ibid.* et *seqq.*
- truci oratione et sententia Scipionem impugnat, 29, 19.
- moritur, 30, 26. ejus laudes, *ibid.*
- Q. Fabius, filius praecedentis, praetor, 24, 9. sortitur Apuliam, 12. absens creatur consul, 43. patrem jubet descendere equo, 44. Altinum Arpinum jubet vinciri, 45. capit Arpos, 46.
- Q. Fabius legatus ab M. Livio consule Romam ad senatum mittitur, 28, 9.
- Q. Fabius, augur in locum patris electus, 30, 26. moritur, 33, 42.
- Q. Fabius, quaestor, 39, 29.
- Q. Fabius Maximus, praetor, sortitur jurisdictionem peregrinam, 40, 18.
- Q. Fabius Maximus, filius L. Aemilii Paulli consulis, 44, 35. nuncius victoriae de Perseo mittitur Romam, 45. 45, 1. mittitur a patre ad Aeginium et Agassas diripiendas, 27. et ad Illyrios depopulandos, 33.
- Q. Fabius Maximus consul, Paulli nepos, cum Allobrogibus pugnat, Epit. 61.
- Q. Fabius Pictor Delphos ad oraculum mittitur, 22, 57. Delphis Romam redit, responsumque ex scripto recitat, 23, 11. *vid. supra* Fabius Pictor.
- Q. Fabius Pictor, flamen Quirinalis, creatur praetor, 37, 47. ei Sardinia provincia evenit, 50. prohibetur a pontifice maximo ire in provinciam, 51. moritur, 45, 44.
- Q. Fabius Vibulanus, consul, 4, 37. tribunus militum consulari potestate iterum, 49.
- *primus ejus tribunatus in Livio non reperitur: sed supplendus est ex Fastis Capitolinis et Diodoro, ad tertium ante annum, extremo Liviani libri IV. cap. 47.* interrex, 51.
- Fabraterni, populi, recipiuntur a Romanis in fidem, 8, 19.
- C. Fabricius, ad Pyrrhum missus, Epit. 13.

INDEX IN T. LIVII

- C. Fabricius Luscin** s, prætor, sortitur jurisdictionem urbanam, 33, 42 et 43. legatus, 37, 4.
- Fabrūm** centuriæ dux in prima classe, 1, 43.
- Fæsulæ**, 22, 3.
- Falarica**, genus teli, 21, 8. 34, 14.
- Falcatæ** quadrigæ, *vid.* Quadrigæ.
- Falerina** tribus addita, 9, 20.
- Falerii**, *vid.* Falisci.
- Falernus** ager, 7, 26. 10, 20 et 21. 22, 13. dividitur, usque ad Vulturum fluvium, plebi Romanæ, 8, 11.
- Falisci** auxilio veniunt Veientibus et Fidenatibus, 4, 17. ad Veios, a Romanis obsessos, accedunt, 5, 8. adoriuntur castra Romanorum, *ibid.* et 13. vincuntur a Camillo, 19. eorum castra capiuntur, et urbs obsidetur, 26. magistri Faliscam juventutem prodentis supplicium, 27. Falisci dedunt se Romanis, *ibid.* rebellant, 7, 17. inducias quadraginta annorum impetrant, 22. iis bellum indicitur, 10, 45. pacem petentibus induciæ annuæ datæ, 46. eorum legati Romanos docent, Etruscos concilia de pace petenda habere, 10, 14.
- Faliscus** ager, 10, 12. 26 et 27.
- Fames** Romæ, 2, 34. 3, 32. tanta, ut multi ex plebe, capitibus obvolutis, se in Tiberim præcipitarint, 4, 12. *vid.* et 52. Capuæ, 25, 13.
- Fanum** Æsculapii, tabulis pictis exornatum, 43, 6.
- Apollinis, et oraculum ad Hieran Comen, 38, 12 et 13.
 - Dianæ, 1, 45.
 - Feroniæ, 1, 30.
 - Herculis, 40, 51.
 - Palloris, 1, 27.
 - Pavoris, *ibid.*
 - Proserpinæ, 29, 18. expilatum a Plemnio, 29, 8 et 18. *vid.* et 31, 12. 32, 1.
 - Quietis, 4, 41.
 - Termini, 1, 55.
 - Voltumnæ, 4, 23. 25 et 61. 5, 17. 6, 2.
- Fanum** quomodo differat ab æde, 10, 37.
- Fanorum** expiatio in libris per duumviros quæsitæ, 5, 50.
- in Fanis** omnibus, in quibus lectisternium maiorem partem anni fieri solet, consules res divinas maioribus hostiis faciunt, 36, 1.
- Farris** selibræ M. Manlio datæ, 5, 47.
- Fasces** non ambo consules in urbe habent, 2, 1.
- populo submissi a P. Valerio, 2, 7.
 - capti a Pœnis, ponuntur ante tribunal imperatoris, 25, 16.
 - a multitudine concitata franguntur, 2, 55. 3, 49.
- Fasti** dies facti a rege Numa, 1, 19.
- Fastos** circa forum in albo proponit Flavius, ut, quando lege agi posset, sciretur, 9, 46.
- Fasti**, in quos nomina consulum dictatorumque cum eorum rebus gestis referebantur, 9, 18.
- Fatales** libri, *vid.* Sibyllini, et Libri.
- Fauces** ad Antigoniam, 32, 5.
- Fauces** Isthmi, 32, 21.
- Fauces** Thessaliam ab Athamania dividentes, 32, 14.
- Fauces**, quæ ferunt in Tempe, 33, 13.
- Faucia** curia, 9, 38.
- Faucula** Cluvia, *vid.* Cluvia.
- Fauni** ædes, facta in Insula ex pecunia multatitia, 33, 42. dedicata, 34, 53.
- Faventia**, Epit. 88.
- Faveria**, oppidum Istriæ, vi capitur a Romanis, 41, 15.
- Favonii** venti, 37, 23.
- Faustulus**, regii pecoris magister, Romuli et Remi servator et educator, 1, 4 et 5.
- Faustus**, Sullæ filius, *vid.* Cornelius.
- Fax** ingens arsit in cœlo. *vid.* Prodigium.
- Facibus** ardentibus armata multitudo, 4, 33.
- Facibus** ardentibus anguibusque prælati sacerdotes Tarquiniensium militem Romanum terrent, 7, 17.
- Februariæ** Kalendæ, 37, 58.
- Fecenia** Hispala, *vid.* Hispala.
- Fecialium** cærimoniarum in sanciendo fœderibus, 1, 24. 9, 5. in indicendo bello, 1, 32.
- Feciales** mittuntur ad res repetendas, 4, 30. 7, 6. 9. 16 et 32. 8, 22. 9, 45. 10, 12.
- Feciales** jubentur ire ad fœdus ferendum, 30, 43.
- Fecialium** collegium consultum de ratione indicendi belli, 31, 8. 36, 3.
- Felsina**, oppidum, 33, 37.
- Fenectani** campi, 8, 12.
- Feralia**, 35, 7.
- Ferentinæ** lucus, 1, 50 et 52. 7, 25. Ferentina aqua, 1, 51. Ferentinum caput, 2, 38.
- Ferentinum**, oppidum, 4, 51 et 61. 7, 9. *vid.* et 10, 34. 32, 2.
- Ferentinati** populo suæ leges redditæ, 9, 43. *vid.* et 34, 42.
- Ferentum**, *sive* Forentum oppidum, 9, 20.
- Ferentani**, *sive* Forentani, vincuntur, 16.
- Feretrius** Jupiter, *vid.* Jupiter.
- Feriæ** per novem dies actæ, quod lapidibus pluisset, 1, 31.
- per triduum, 3, 5.
- Feriarum** constituendarum causa dictator creatus, 7, 28.
- Feriæ** Latinæ, 5, 17 et 19. 21, 63. 22, 1. 32, 1.
- ob terræ motum per dies duodequaginta, 35, 40.
 - valetudinis populi causa indictæ, 42, 2.
- Feroniæ** fanum, 1, 30. lucus et templum, 26, 11. 27, 4. ædes in Capenate, 33, 26.
- Feroniæ** donum a libertinis mulieribus datum, 22, 1.
- Ferrariæ** et argentariæ in Hispania, 34, 21.
- Fescenninus** versus, 7, 2.
- Festum** Dianæ per triduum Syracusis, 25, 23.
- Fibulis** donati equites, 39, 31.
- Ficana** capta ab Anco, et inde cives traducti Roman, 1, 33.
- Ficulnea** vetus a Tarquinio Prisco capta, 1, 38.

HISTORIARUM LIBROS.

Ficulnensis via, quæ postea Nomentana, 3, 52.
Ficus Ruminalis, 1, 4. ad eam simulacra infantium, conditorum urbis, sub uberibus lupæ posita, 10, 23.
Fidei sollemne a Numa Pompilio institutum, 1, 21.
in Fidem se permittentes, quo jure fuerint apud Romanos, 36, 28.
Fidenæ, colonia Romanorum, 1, 27. 4, 17. deficiuntur ad Veientes, *ibid.* capiuntur, 4, 22. 33 et 34.
Fidenates bellum inferunt Romanis, 1, 14. vincuntur, *ibid.* alterum cum Romanis bellum, 27. vincuntur, *ibid.* obsidentur, 2, 19. occidunt legatos Romanorum, 4, 17. populabundi descendunt in agrum Romanum, 21. vincuntur, multique sub corona venundantur, 33, 34.
Fidentia, Epit. 88.
Filo velatum fecialis caput, 1, 32.
C. Fimbria L. Valerium Flaccum occidit, Epit. 82. ipse occiditur a servo suo, Epit. 83.
Fimus bubulus pro lignis, 38, 18.
Firmanorum fides in Romanos laudata, 27, 10.
Firmana cohors, 44, 40.
Flaccus, *vid.* Fulvius et Valerius.
Flamen Dialis, *vid.* Dialis.
— Martis, 1, 20. 29, 11. 45, 15.
— Quirinalis, 1, 20. 5, 40. 24, 8. 37, 47 et 51.
Flamines bigis, curru arcuato, ad Fidei sacrum vehi jubet Numa, 1, 21.
Flaminibus cura sacrorum demandata, 1, 33.
Flaminum Vestaliumque hospitium, a Cæritibus religiose cultum, 7, 20.
Flamines abesse a sacris non possunt, atque adeo in provinciam ire vetantur a pontifice maximo, 19, 53. 37, 51. *vid.* et 24, 8.
L. Flamininus, 43, 11. *De ceteris Flaminis*, *vid.* Quintius.
Flaminus circus, 3, 54. 27, 21. 40, 52.
Flaminia prata, 3, 54 et 63.
— via, 22, 11. 39, 2.
C. Flaminius, censor, viam munit, et circum exstruit, 23, 23.
— iterum consul, 21, 57. clam in provinciam abit, et Arimini consulatum init, 15 et 63. de eo querelæ Romanorum, 22, 1. ejus ferocia, 3. ad Trasimenum lacum circumventus ab Annibale, in prælio cadit, 4—6.
C. Flaminius, quæstor, 26, 47. ædilis curulis, 33, 42. tritici decies centum millia binis æris populo dividit, *ibid.* creatur prætor, 34, 54. sortitur Hispaniam citeriorem, 55. in Hispania expugnat Litabrum oppidum, 35, 22. creatur consul, 38, 42. defendit M. Fulvium contra Ambracienses, 43. Frinates Ligures, pluribus secundis præliis factis, in deditionem accipit, iisque arma adimit, 39, 2. domat Apuanos, *ibid.* viam a

Bononia perducit Arretium, *ibid.* triumvir coloniae Aquileiam deducendæ, 39, 55. 40, 34.
Q. Flaminius creatur decemvir agro dividendo, 31, 4.
Flamma circa caput Servii infantis dormientis, 1, 39.
Flamma, a capite concionantis Marcii emicans, 25, 39.
Flamma, in proris navium prælata, arcet hostes, ne propius accedant, 37, 11.
Flavius Lucanus, prætor, 25, 16. prodit Ti. Gracchum, *ibid.*
C. Flavius Cn. F. scribe humilique fortuna ortus, ædilis curulis, 9, 46. certat adversus nobiles, *ibid.* jus civile, repositum in penetralibus pontificum, evulgat, *ibid.* Fastos circa forum in albo proponit, *ibid.* dedicat ædem Concordiæ, *ibid.* curulem sellam sibi adferri jubet, quum nobilium nemo ei assurgeret, *ibid.*
M. Flavius dat viscerationem populo in funere matris, 8, 22. tribunus plebis, 37. fert ad populum, ut in Tusculanos animadvertatur, *ibid.*
M. Flavoleius, centurio, 2, 45.
Floronia, virgo vestalis, stupri comperta, 22, 57.
Flumen manavit sanguine, *vid.* Prodigium.
Flumentana porta, 6, 20. 35, 21.
Fœderis feriendi ritus, 1, 24.
Fœderum tria genera, 34, 57.
de Fœderum jure inter Romanos Carthaginiensesque disceptatio, 21, 19.
Fœdus Romanorum cum Pœnis, 30, 37 et 43.
— cum Ætolis, 26, 24. 38, 9.
— cum Philippo, 29, 11. 33, 30.
— cum Nabide, 34, 35.
— cum Antiocho, 38, 38.
— Philippi cum Annibale, 23, 33.
Fœnus unciarium, 7, 16. *vid.* et 7, 21. semunciarium factum ex unciario, 7, 27.
Fœnore obruti debitores, 35, 7.
Fœneratores mulctantur, 7, 28. 10, 23. 35, 41. eorum improbitas, 8, 28.
Fœneratores ex Sardinia fugantur, 32, 27.
Fons Herculis, 22, 1.
M. Fonteius creatur prætor, 45, 44.
P. Fonteius Balbus creatur prætor, 44, 17. sortitur Hispaniam, *ibid.*
P. Fonteius Capito, prætor, 43, 11. sortitur Sardiniam, 17.
T. Fonteius, legatus, 25, 34. 26, 17.
T. Fonteius Capito creatur prætor, 40, 59. sortitur Hispaniam ulteriorem, 41, 2. proconsul in Hispania manere jubetur, 19.
Fontinalis porta, 35, 10.
Forem ex æde Lunæ, quæ in Aventino est, raptam fert atrox tempestas, et in posticis parietibus Cereris templi adfigit, 40, 2.
Fores Sulpicii, tribuni militum, virga percutit lictor, 6, 34.
Fori in circo, 1, 35 et 56.
Fori publici, 29, 37.

INDEX IN T. LIVII

- Formiæ, 36, 21.
 Formiana saxa, 22, 16.
 Formianis civitas sine suffragio data, 8, 14.
 tum longo post tempore suffragii latio, 38, 36.
 Formianus ager, 10, 31.
 Formianus mons, 39, 44.
 Fornix in Capitolio, cum septem signis auratis, et duobus equis, positus a P. Cornelio Scipione Africano, 37, 3.
 Fornices duo de manubiis facti ab L. Stertino, 33, 27.
 Fornices in Muro, apti ad excurrendum, 36, 23.
 Fornicata via, 22, 36.
 Fortunæ ædes Præneste, 23, 19. Romæ intra portam Carmentalem incendio absumitur, 24, 47. reficitur, 25, 7. in foro Boario, 33, 27.
 — Equestris ædes, 40, 40 et 44. 42, 3 et 10.
 Fortis Fortunæ ædes, 10, 46. 27, 11.
 Fortunæ muliebris templum, 2, 40.
 — Primigeniæ ædes in colle Quirinali, 34, 53. 43, 15. *vid. et* 29, 36.
 Fortunæ in Algido supplicatio imperata, 21, 62.
 Foruli, vicus, 26, 11.
 Forum Romæ, 1, 12.
 — ornatum scutis auratis Samnitium, 9, 40. inde initium fori ornandi ab ædilibus, *ibid.*
 — medium specu vasto collapsum in immensam altitudinem, 7, 6.
 circa Forum fastos in albo proponit C. Flavius, ut, quando lege agi posset, sciretur, 9, 46.
 in Forum per viatorem accitæ matronæ venificæ, 8, 18.
 in Foro medio captivi et defectionis auctores virgis cæsi et securi percussi, 7, 19. 9, 24. 28, 28.
 in Foro suggestum adornatum rostris navium Antiatum, unde Rostra, 8, 14.
 Forum Boarium, 10, 23. 21, 62. 22, 57. 27, 37. 29, 37. 35, 40. in foro Boario ante Fortunæ ædem fornix factus ab L. Stertino, 33, 27.
 — Olitorium, 21, 62. 40, 34. in foro Olitorio sedes Junonis Sospitæ dedicata, 34, 53.
 — Piscatorium, 26, 27. 40, 51.
 — extra portam Trigeminam, 40, 51.
 Forum quæstorium in castris, 41, 6.
 M. Foslius, tribunus militum consulari potestate, 4, 25.
 M. Foslius Flaccinator consul creatur, 9, 20. magister equitum, 26. iterum, 28.
 Fossa Cluilia, 1, 23. 2, 39.
 — Græca, 28, 46.
 — Quiritium, opus Anci regis, 1, 33.
 Frater fratri, etiam filium habenti, succedit in principatum apud Hispanos, 28, 21. item apud Numidas, 29, 29.
 Fregellæ, colonia Romanorum, 8, 22. occupatur a Samnitibus, 9, 12.
 Fregellana arx capitur a Samnitibus, 9, 28. recipitur, *ibid.*
 Fregellanorum in Romanos fides, 27, 10. equitum fortitudo, 26 et 27.
 Fregellanus ager, 26, 9.
 Fregenæ, coloniæ, negatur vacatio rei navalia, 36, 3.
 Frentani, populus, uno prælio debellantur, 9, 16. oratores mittunt Romam, petentes pacem, 45. iis foedus datum, *ibid.*
 Frentanus ager, 27, 43.
 Fresilia, urbs, capitur a Romanis, 10, 3.
 Friniates Ligures C. Flaminius consul, pluribus præliis secundis factis, in deditionem accipit, iisque arma adimit, 39, 2.
 Frontalia elephantorum, 37, 40.
 Frumentum ex Campania aliisque locis Romam advehitur, 2, 34 et 52.
 Frumentum quaternis æris populo vicatim descriptum, 30, 26. 31, 4. binis æris, 31, 50. 33, 42.
 Frumentum pro vectura nautis relictum, 30, 38.
 Frumentum duplex militi post victoriam, iterumque post triumphum, a L. Scipione datum, 37, 59.
 Frumenti duæ decumæ exactæ, 36, 2. 37, 2.
 Frusinas ager, 26, 9.
 Frusinates conjurantes damnantur tertia parte agri, 10, 1. capita conjurationis, virgis cæsi, securi percutiuntur, *ibid.*
 Frusino, 27, 37.
 Fucinus lacus, 4, 57.
 Fuga impedita, dum dux milites a suis haberi jubet pro hostibus, 37, 43.
 C. Fulcinius, legatus, jussu Tolumnii interficitur, 4, 17. ei statua publice in Rostris posita, *ibid.*
 Fulfulæ, urbs in Samnio, 24, 20.
 Fulmen aureum pondo quinquaginta donum Jovi factum, 22, 1.
 Fulmine ictus Romulus Silvius, 1, 3.
 Fulmine multi icti milites, 10, 31.
 Fulmine icta Spei ædes, *vid.* Prodigium.
 Fulvia, M. Antonii uxor, Epit. 125.
 Fulvius Flaccus, legatus, 22, 12.
 C. Fulvius, quæstor, Annibali traditur, 21, 59.
 C. Fulvius, legatus, 26, 14 et 33. 27, 8.
 C. Fulvius Curvus, ædilis plebeius, 10, 23.
 Cn. Fulvius, legatus, 10, 4. consul, 11. vincit Samnites, 12. triumphat, *ibid.* prætor, 26. Etruriæ fines depopulatur, 27. vincit Etruscos, 30.
 Cn. Fulvius, prætor, 36, 45. sortitur jurisdictionem peregrinam, 37, 2.
 Cn. Fulvius Centumalus, ædilis curulis, 24, 43. prætor creatur, *ibid.* ei evenit provincia Suessula, 44. creatur consul, 25, 41. 26, 1. ei prorogatur imperium, 28. vincitur ab Annibale ad Herdoneam, et cum undecim tribunis cadit, 27, 1.
 Cn. Fulvius Flaccus, prætor, 25, 2. sortitur Apuliam, 3. prosperis rebus solutus ad

HISTORIARUM LIBROS.

socordiam, 20. ad Herdoneam vincitur ab Annibale, 21. ob exercitum in Apulia amissum ei dies dicta, 26, 2. primo pecunia, mox capite in eum anquiritur, 3. it Tarquinius in exsilium, *ibid.*

Cn. Fulvius movetur senatu a fratre censore, 41, 32.

Cn. Fulvius Gillo, creatur prætor, 45, 14. sortitur Hispaniam citeriorem, 16.

L. Fulvius consul creatur, 8, 38. magister equitum, 9, 21.

M. Fulvius, secundum quosdam auctores, consul suffectus Ti. Minucio, 9, 44.

M. Fulvius, tribunus militum, 10, 14.

M. Fulvius, tribunus militum, occiditur in pugna, 27, 12.

M. Fulvius, tribunus plebis, 32, 7.

M. Fulvius, legatus, 43, 1.

M. Fulvius Centumalus, prætor, 35, 10. 20. 23 et 24. sortitur jurisdictionem urbanam, 20.

M. Fulvius Flaccus, decemvir agro dividundo, 31, 4.

M. Fulvius Flaccus, triumvir coloniae deducendæ, 39, 44.

M. Fulvius Flaccus, legatus in Macedoniam, 43, 13.

M. Fulvius Nobilior, ædilis curulis, 33, 42. creatur prætor, 34, 54. sortitur Hispaniam ulteriorem, 55.

Vaccæos, Vectones, et Celtiberos fundit fugatque, 35, 7.

proconsul, multa prospere gerit, 22.

ovans urbem ingreditur, 36, 21 et 39.

creatur consul, 37, 47. ei provincia Ætolia evenit, 50.

proficiscitur in Epirum, 38, 3. Ambraciam urbem oppugnat, 4—9. donatur corona aurea centum et quinquaginta pondo, *ibid.* perdomitis Ætolis, recipit Cephalleniam, 28 et 29. componit res Achæorum, 30. comitiorum causa proficiscitur Romam, 35. redit in provinciam, eique in annum prorogatum imperium, *ibid.* eum accusant Ambracienses, 43. defenditur a C. Flamini, *ibid.*

ex Ætolia rediens, petit triumphum, 39, 4. M. Aburius, tribunus plebis, intercedit, *ibid.* Gracchi oratio pro M. Fulvio, 5. triumphat de Ætolis et Cephallenia, *ibid.* per dies decem, ludos, quos voverat Ætolico bello, facit, 22. censuram petit, 40. creatur triumvir coloniis deducendis, 44.

censor, 40, 45. reconciliatur cum M. Æmilio collega, 46. ejus opera publica, 51. lustrum condit, 41, 2.

M. Fulvius Nobilior, tribunus militum, mensibus suis dimittit legionem: obque id factum in Hispaniam relegatur, 40, 41.

M. Fulvius Nobilior, tribunus plebis, 42, 32.

M. Fulvius Pætinus, consul, 10, 9.

Q. Fulvius, ædilis curulis, 30, 39.

Q. Fulvius, tribunus plebis, 32, 28.

Q. Fulvius, legatus, 32, 36.

Q. Fulvius M. F. triumvir epulo cooptatur, 40, 42.

Q. Fulvius Flaccus pontifex, 23, 21. prætor, 24. sortitur jurisdictionem urbanam, 30. prætor reffectus cum jurisdictione urbana, 24, 9. magister equitum, 25, 2. tertium consul, *ibid.* pontificatum maximum petens, repulsam patitur, 5. Hannonis castra oppugnat, eaque capit, 13 et 14. ei prorogatum imperium, 26, 1. Capuam obsidet, 4. Romam euntem Annibalem sequitur, 8 et 9. ingreditur Romam cum exercitu, 10. virgis cædi et securi percuti jubet senatores Campanos, 15. accusatur a Campanis, 27 et 33. dictator dicitur, 27, 5. iis comitiis, quæ habebat ipse, creatur consul quartum, 6. ejus senescit fama, 20. ei prorogatur in annum imperium, 22. iterum, 35.

Q. Fulvius Flaccus, ædilis plebis, 38, 35. creatur prætor, et sortitur Sardiniam, 42. legatus Æmilii Paulli, 40, 27. consul, 37. bellum gerit cum Apuanis Liguribus, 41.

Q. Fulvius Flaccus, ædilis curulis designatus, petit præturam, impetrassetque, nisi senatus comitia sustulisset, 39, 39. fit prætor, 56. sortitur Hispaniam citeriorem, 40, 1. Urbicuum, oppidum, capit, 16. ejus res gestæ adversus Celtiberos, 30 et 33. rursum vincit Celtiberos, 39 et 40. ædem Fortunæ Equestri et ludos Jovi vovet, *ibid.* pontifex cooptatur, 40, 42. creatur consul, quum extra urbem triumphii causa esset, 43. de Celtiberis triumphat, *ibid.* ejus ludi, 45. creatur censor, 41, 32. fratrem germanum et consortem senatu movet, *ibid.* ejus opera publica, *ibid.* ædem Fortunæ Equestris enixo studio facit, et ex æde Junonis Laciniae marmoreas tegulas detrahit, 42, 3. ædem Fortunæ Equestris dedicat, 10. laqueo sibi gulam frangit, 28.

Q. Fulvius Nobilior, triumvir coloniae deducendæ, 39, 44.

Q. Fulvius Gillo, legatus Scipionis, 30, 21. prætor, 31, 4. sortitur Siciliam, 6.

Fundanis populis civitas sine suffragio data, 8, 14. sociant se Privernatibus bello Romanos lacescentibus, 19. orant veniam, *ibid.* iis datur latio suffragii, 38, 36.

M. Fundanius, tribunus plebis ad plebem fert de lege Oppia abroganda, 34, 1.

M. Fundanius Fundulus, ædilis plebeius, aliquot matronas probri accusat, 25, 2.

Fundis ædes Jovis, 41, 32.

Fundæ prævalidæ descriptio, 38, 29.

Funditores in exercitu Pyrrhi, 27, 38. 36, 18. — Achæi, eorumque in bello maximum momentum, 38, 29.

— Baleares, eorumque peritia, 28, 37. *vid. et* 21, 21.

— Cyrtæi, 37, 40.

Funebres laudationes, 2, 47 et 61. matronis concessæ, 5, 50.

Funebres laudes vitiant historiam, 8, 40.

Funebres ludi, 28, 21. *vid.* Ludi.

INDEX IN T. LIVII

Funus proscutis mulsum datum, 38, 55.
in Funus Menenii, collati a populo sextantes,
2, 33. in Valerii consulis, quadrantes, 3,
18.
Funera Romanorum ducum curata ab Anni-
bale, 22, 52. 25, 17. 27, 28.
Furæ Caudinæ, *vid.* Caudium.
Furiæ genti fato quodam data Gallica bella,
31, 48.
Furii et Fusii iidem, 3, 4.
Furius, legatus, frater Sp. Furii consulis, ab
Æquis cæditur, 3, 5.
Agr. Furius, consul, 3, 66. collegæ summam
imperii concedens, ab eo vicissim hono-
ratur, 70.
Agr. Furius, tribunus militum consulari po-
testate, 5, 32. adversus Salpinates bellum
gerit, *ibid.*
C. Furius duumvir navalis, 41, 5. legatus,
43, 11.
C. Furius Aculeo, quæstor L. Scipionis, dam-
natur, 38, 55.
C. Furius Pacilus, consul, 4, 12. censor, pro-
bavit villam publicam in campo Martio, 22.
Mamercum Æmilium, qui censuram ad
unius anni et sex mensium spatium rede-
gerat, ærarium facit, 24. *vid. et* 9, 33. tri-
bunus militum consulari potestate, 4, 31.
C. Furius Pacilus consul creatur, 4, 52.
L. Furius, consul, resistit agrariæ legi, 2, 54.
post consulatum fit reus ad populum, *ibid.*
tribunus, qui eum accusabat, mortuus domi
inventus, *ibid.*
L. Furius, tribunus militum consulari potes-
tate cum Camillo, 6, 22. ejus temeraria
adversus collegam protervia, 23. pugna
initio impropera, et corrigendæ culpæ
studium, 24. moderatio in eum Camilli, 25.
L. Furius, tribunus plebis, 9, 42.
L. Furius Bibaculus, quæstor, in proelio ad
Cannas occisus, 22, 49.
L. Furius Camillus, dictator, reddit Patribus
possessionem pristinam consulatus, 7, 24.
ob id meritum consul creatur, *ibid.* collega
mortuo, solus rempublicam et bellum Gal-
licum administrat, 25. vincit Gallos, 26.
adversus Græcos ad oram maritimam pro-
fectus, nullam memorabilem rem gerit, *ibid.*
dictator in pugna adversus Auruncos, vovet
ædem Junoni Monetæ, 28.
L. Furius Camillus, consul, 8, 13. capit Pe-
dum oppidum, *ibid.* triumphat, *ibid.* sta-
tua equestris ei in foro posita, *ibid.* ejus
oratio ad senatum de Latinis populis, *ibid.*
consul iterum, 29.
L. Furius Medullinus. (*In hoc nomine tanti
errores implicant apud Livium, ut haud facile
ad liquidum perducere res possit. Nec tanti est.
Itaque apponemus notam eorum locorum, in
quibus L. Furius Medullinus aliquem magi-
stratum gessisse dicitur, licet non omnia in
unum hominem convenient, et sint in duos
tresve dispertienda, ut constat ex Sigonio ad
4, 44.*)

L. Furius Medullinus, tribunus militum con-
sulari potestate, 4, 25 *et* 35. iterum, 44.
creatur consul, 51. consul iterum, 54 *et* 61.
tribunus militum consulari potestate, quum
jam functus eo honore esset, 57. tertium,
5, 14. quartum, 16. quintum, 24. sextum,
26. septimum, 32.
L. Furius Purpureo, tribunus militum, 27, 2.
prætor, 31, 4. sortitur Galliam, 6 *et* 10.
Gallos vincit, 21. petit triumphum, 47. de
ea re variæ in senatu sententiæ, 48. tri-
umphat, 49. creatur consul, 33, 24. per
tribum Sappiniam in Boios venit, 37. po-
pulatur agrum Boiorum, *ibid.* sedes ab eo
votæ, 34, 53. 35, 41. legatus, 37, 55. re-
sistit Cn. Manlio, triumphum petenti, 38,
44 *et* 45. *vid. et* 54. magna contentione
censuram petit, 39, 40. legatus in Galliam
Transalpinam mittitur, 54.
L. Furius Purpureo, legatus ad concilium
Ætolorum, 31, 29. ejus oratio, 31.
L. Furius Philus, creatur prætor, 42, 28. sor-
titur Sardiniam, 31. pontifex moritur, 43,
13.
M. Furius defendit in senatu M. Aurelium,
quem accusabant legati Philippi, 30, 42.
M. Furius, legatus, 31, 21.
M. Furius Camillus, tribunus militum con-
sulari potestate, 5, 1. iterum, 10. contra
Faliscos proficiscitur, 12. tertium tribunus
militum consulari potestate, 14. a Capena
ingentes prædas agit, *ibid.* interrex, 17.
dictator, 19. ludos magnos ex senatuscon-
sulto vovet, *ibid.* vincit Faliscos, *ibid.* cu-
niculum in arcem Veiorum agit, *ibid.* Veios
capit, 21. ejus precatio, *ibid.* curru equis
albis juncto triumphans urbem ingreditur,
23. resistit legi de transmigrando Veios,
25. religionem injicit de decima prædæ
Veientanæ, *ibid.* tribunus militum consu-
lari potestate quartum, 26. Faliscum ludi
magistrum, puerorum proditorem, remittit
Falerios, 27. invehitur in plebem, 29. so-
natum incitat adversus legem, 30. creatur
interrex, 31. ei ab L. Apuleio, trib. pl. dies
dicta, 32. abit in exsilium, et absens quin-
decim millibus gravis æris damnatur, *ibid.*
concitat Ardeates ad opprimendos Gallos
populatores, 44 *et* 45. revocatur, et dicta-
tor dicitur, 46. cæsis Gallis triumphat, 49.
diligentissimus religionum cultor, 50. pro-
hibet migrari Veios, habetque super ea re
ad populum orationem, 51 *et seqq.*
interrex, 6, 1. dictator tertium, 2. capit
Volscorum castra, *ibid.* recipit Sutrium, ab
Etruscis captum, 3. triumphat, 4. tribunus
militum consulari potestate quintum, 6. ei
regimen omnium rerum collegæ permit-
tunt, *ibid.* ejus res gestæ, 7—10. in eum
Manlii Capitolini livor, 11. fit tribunus
militum consulari potestate sextum, 18.
septimum, 22. ejus moderatio in collegam,
et victoria de hostibus, 23—25. dictator
quartum creatur, 38. certamen inter eum

HISTORIARUM LIBROS.

et tribunos plebis, *ibid.* se abdicat magistratu, *ibid.* dictator quintum creatus, 42. victis Gallis, triumphat, *ibid.* discordias inter ordines sedat, *ibid.*

ejus mors et laudes, 7, 1.

M. Furius Crassipes, coloniae deducendae triumvir, cui in triennium imperium esset, creatur, 34, 53. *vid. et* 35, 40. praetor creatus, sortitur Galliam, 38, 42. insontibus Cenomanis arma adempta reddere jubetur a senatu, et provincia decedere, 39, 3. praetor iterum, 41, 33. sortitur Siciliam, 42, 1.

M. Furius Luscus, aedilis plebis, 39, 7.

P. Furius, triumvir agro dando, 3, 1.

P. Furius Philus, fit praetor iterum et sortitur jurisdictionem inter cives et peregrinos, 22, 35. *vid. et* 55. classem accipit a Marcello collega, 57. redit ex Africa Lilybaeum graviter saucius, 23, 11. censor, 24, 11. severe castigat vitia, 18. dies ei dicitur a L. Metello, tribuno plebis, quem senatu moverat, 43. mors ejus impedit, ne lustrum perficiatur, *ibid.* augur moritur, 25, 2.

P. Furius Philus, consularis viri filius, 22, 53.

P. Furius Philus, praetor creatus, obtinet Hispaniam citeriorem, 41, 26. ab Hispanis accusatus, Praeneste in exilium abit, 43, 2.

Q. Furius, pontifex maximus, jubetur creare tribunos plebis, 3, 54.

Sex. Furius, consul, 2, 39.

Sp. Furius, consul, 2, 43.

Sp. Furius, consul, male rem gerit adversus Aequos, et in castris obsidetur, 3, 4. a T. Quintio liberatur, 5.

Sp. Furius, tribunus militum consulari potestate, 6, 31.

Sp. Furius M. F. Camillus, primus praetor, 7, 1.

Sp. Fusius, sive Furius, pater patratus, 1, 24. Fustuarium, poena militaris, 5, 6.

G.

Gabii, 1, 53. 24, 10. 26, 9. 41, 20. eos fraude capit Tarquinius Superbus, 1, 53 *et* 54. Gabiis murus ac porta de caelo tacta, *vid.* Prodigium.

Gabina via, 2, 11. 3, 6. 5, 49.

Gabini, 6, 21.

A. Gabinus, legatus, Epit. 76.

Gabinus ager vastatur a Volscis, 3, 8.

Gabinus cinctus, 5, 46. 8, 9. 10, 7.

Gabinus, praefectus praesidii Scodrae, regiae Gentii, 45, 26.

Gades profectus Annibal, vota exsolvit Herculi, 21, 21. *vid. et* 24, 49. 26, 43. 28, 1.

Gaditana provincia, 28, 2.

Gaditani perfugae pollicentur, se prodituros urbem et praesidium Punicum Romanis, 28, 23. patefacta proditione, conjurati Carthaginem devehuntur, 30. a Gaditanis Mago exigit pecuniam, 36. Gaditanos ma-

gistratus in crucem tollit, 37. Gaditani Romanis deduntur post Magonis ab Oceani ora discessum, *ibid.*

Gaditanis remissum, ne praefectus Gades mitteretur, 32, 2.

Gæsa, 8, 8.

Gætuli milites, 23, 18.

Gala Massylorum, Numidicae gentis, rex, 24, 48. Masinissae pater, 49. 29, 29. jungitur Carthaginensibus, 24, 49. moritur, 29, 29.

Galatia, castellum, capitur ab Annibale, 26, 5.

Galba, *vid.* Sulpicius.

Galæsus, fluvius, quinque millia passuum a Tarento abest, 25, 11.

Galea, 1, 43. Galeae cristatae, 9, 40. 10, 38.

Galeas gestare soliti milites in stationibus, 44, 33.

Galeagra, turris, 25, 23.

Galepsus, urbs Thraciae, 44, 45.

Galeria centuria juniorum, 27, 6.

Gallaeci pop. Hispaniae, Epit. 56.

Galli fanatici, matris Deum famuli, 37, 9.

transitus Gallorum in Italiam descriptus, locique et fines, quos tenuere, 5, 34 *et* 35.

Galli, novi accolae Etruscis, 5, 17. captos dulcedine frugum, maxime vini, transisse Alpes fama est, 33. ducentis ante annis, quam Roma caperetur, in Italiam transenderant, *ibid.* Tarquinio Prisco regnante Romae, 34. eorum variis temporibus transitus in Italiam descripti, *ibid. et* 35. postremi omnium transgressi Senones, Clusium oppugnant, 35. legati ad eos Romanorum, *ibid.* responsum Gallorum, 36. jure gentium a Romanis legatis violato, ipsi mittunt legatos Romam, *ibid.* elusa sua legatione, Romam iter intendunt, 37. vincunt Romanos ad Alliam, *ibid. et* 38. diripiunt et incendunt Romam, 41. oppugnant frustra arcem Romanam, 43. repelluntur, 47. paciscuntur cum Romanis, 48. *vs. victis, ibid.* dum appenditur aurum, intervenit Camillus, dictator eosque pugnare jubet, et vincit, 49. iterum eos caedit, ita ut ne nuncius quidem supersit, *ibid.*

— rursum vincuntur a Camillo, 6, 42.

ad tertium lapidem, Salaria via, trans pontem Anienis castra habent, 7, 9. post caesum a T. Manlio Gallum eximia corporis magnitudine, relinquunt trepide castra, 9 — 11. alia cum Gallis bella, 2, 12—15. 23. 24 *et* 25. 8, 20. pugna M. Valerii Corvi, 7, 26.

cum Gallis pacem ingenti pecunia redimunt Etrusci, 10, 10. eorum auxilia mercede sollicitata a Samnitibus et Etruscis, 18, 21.

Galli Senones delent legionem Romanam, 10, 26.

Galli, juncti cum Etruscis, Samnitibus, Umbriis, vincuntur in Sentinati agro, 10, 27 *et* 29.

Gallorum in Italia, sub initia belli Annibalici,

INDEX IN T. LIVII

motus, 21, 25 et 26. et incerti ac fluctuantes animi, 39 et 52. 22, 1.
 Galli Transalpini frustra sollicitantur a legatis Romanis contra Pœnos, 21, 20. ab Annibale partim donis conciliati, partim victi, 23. 24 et 26—28.
 in Venetiam transgressi, 39, 22. expelluntur a Romanis, 54. legationi super ea re missæ ad Transalpinos populos benigne respondetur, *ibid.* et 55.
De rebus gestis Cæsaris adversus Gallos, vid. C. Julius Cæsar.
 Gallorum manus in Hercynios saltus missa, 5, 34.
 Gallorum in Asiam transitus, 38, 16. Gallogræci dicuntur, 17. *vid. Gallogræci.*
 Gallorum auxilium a Perseo per avaritiam dimissum, 44, 27.
 Gallis procera corpora, promissæ et rutilatæ comæ, 38, 17. corpora intolerantissima laboris atque æstus, 10, 28. humori et frigori assueta, 5, 49. corpora iis et animi magna magis, quam firma, 5, 42. molles ad laboris longæque viæ tædia, 22, 2. eorum mollia et fluida corpora, minime patientia sitis, labor et æstus decedere pugna cogit, 34, 47. prima eorum prælia plus, quam virorum, postrema minus, quam feminarum, 10, 28.
 Galli, gens nata in vanos tumultus, 5, 37 et 39. *vid. et* 38, 17. handquaquam negligens religionum, 5, 46. auri avidissima, 21, 20.
 Galli in concilium veniunt armati, *ibid.*
 — super umbilicum pugnant nudi, 22, 46. 38, 21.
 — ex calva hostium pocula faciunt, 23, 24.
 Gallorum acies, 38, 26.
 — arma, 22, 46. 38, 17.
 Gallus et Galla vivi defodiuntur, 22, 57.
 Gallæ cujusdam facinus, 38, 24.
 Gallicum aurum occultari a Patribus, criminatur M. Manlius, 6, 14.
 Gallicus ager, qui Gallorum Senonum fuerat, viritim populo divisus, 23, 14. 39, 44. 42, 4.
 Gallicus sinus, *vid. Sinus.*
 Gallicus tumultus, 7, 9 et 11.
 Gallogræcia, 37, 8. 38, 12.
 Gallogræcis bellum infert Cn. Manlius consul, 38, 12. 15 et 17. ejus belli gesta, 18—27. pax iis data, 37 et 40. de iis triumphus, 39, 6.
 Gallogræci equites, 37, 40.
 Ganymedes, præfectus Ptolemæi, prodit Philippo Ænum oppidum, 31, 16.
 Garamantes, 29, 33.
 Garitenes, hospes Philippi, ab eo occisus, 32, 21.
 Garuli, Liguriæ populi, 41, 23.
 Cn. Gavillius Aquileiensis, 41, 5.
 L. Gavillius, *ibid.*
 Gaulotus, regulus Gallogræcorum Tectosagum, 38, 19.
 Gaureleos, portus Andri insulæ, 31, 45.
 Gaurus, mons in Campania, 7, 32.

Geganii ex Albanis principibus in Patres lecti, 1, 30.
 L. Geganius, tribunus militum consulari potestate, 6, 31.
 M. Geganius, tribunus militum consulari potestate, 6, 42.
 M. Geganius Macerinus, consul, sedat coitiones tribunorum, adversus nobilium juventutem ortas, 3, 65. secundum consul, 4, 8. Volscos, Ardeam obsidentes, obsidet ipse, 9. vincit Volscos, et sub jugum mittit, 10. componit Ardeæ res, *ibid.* redit in urbem triumphans, *ibid.* tertium consul, 17. censor, probavit villam publicam in campo Martio, 22. Mam. Æmilium, qui dictator censuram, quinquennalem eatenus, intra anni et sex mensium redegerat spatium, omni ignominia afficit, 24. *vid. et* 9, 33 et 34.
 Proculus Geganius Macerinus, consul, 4, 12.
 T. Geganius, consul, 2, 34.
 St. Gellius, *vid. Statius.*
 Gellius Egnatius, *vid. Egnatius.*
 L. Gellius, consul, Epit. 96.
 Gelo, Hieronis filius, deficit ad Pœnos, 23, 30. mors ejus adeo opportuna, ut patrem quoque suspicione adspersat, *ibid.* ejus, dum viveret, in cultu habituque modestia, 24, 5.
 Geminus Metius, præfectus equitum Tusculanorum, init cum T. Manlio singulare certamen, 8, 7. vincitur, et interficitur, *ibid.*
 Genio Deo quinque majores hostiæ cæse, 21, 62.
 Genua, urbs, 21, 32. capitur a Magone, Amilcaris filio, 28, 46. ab eo diruta, exædificatur a Romanis, 30, 1.
 C. Genucius, inter primos augures e plebe creatos, 10, 9.
 Cn. Genucius, tribunus plebis, domi suæ occisus, 2, 54.
 Cn. Genucius plebeius, tribunus militum consulari potestate, 5, 13. iterum tribunus militum, 18. præcipitatus in insidias, ante signa inter primores cadit, *ibid.*
 Cn. Genucius, consul, 7, 3.
 L. Genucius, ex plebe consul, 7, 1. secundum consul, 4. adversus Hernicos profectus, male rem gerit, 6. interficitur, *ibid.*
 L. Genucius, tribunus plebis, fert ad populum, ne fœnerare liceat, 7, 42.
 L. Genucius, consul, 10, 1.
 L. Genucius, ad regem Syphacem legatus, 27, 4.
 M. Genucius, consul, 4, 1.
 M. Genucius, tribunus militum secundæ legionis, interficitur in prælio cum Boiis, 35, 5.
 T. Genucius, tribunus plebis, auctor agrariæ legis, diem dicit T. Menenio, 2, 52.
 T. Genucius decemvir creatur, 31, 33.
 Gentem habere se solos, patricii gloriabantur, 10, 8.
 Gentis enuptio, 39, 19.

HISTORIARUM LIBROS.

Gentilitia sacra, 5, 52.

Gentius, Illyriorum rex, variis criminibus insimulatus apud senatum, legatos Romam mittit ad purgandum se, 40, 42. eum suspectum Issenses legati faciunt, tamquam uno animo viventem cum Perseo, 42, 26. ad eum legati Romani, *ibid.* est Romanis suspectus, 43, 11. obsidibus ultro citroque datis, foedus facit cum Perseo, 44, 23. conjicit legatos Romanos in carcerem, 27. pecunia pacta fraudatur a Perseo, decem tantummodo talentis acceptis, *ibid.* ejus genus et facta, 30. copiae, *ibid.* vincitur a Romanis, 31. petit inducias, *ibid.* dedit se in potestatem Anicii praetoris, *ibid.* in custodiam traditur, *ibid.* cum conjuge et liberis in triumphum ducitur ante curram L. Anicii praetoris, 45, 43. Spoletium mittitur, in custodiam, *ibid.*

Genusus, amnis, 44, 30.

Geræsticus portus Teiorum, 37. 27 et 28.

Geræstus, nobilis Eubœæ portus, 31, 45.

Gergithum, oppidum, 38, 39.

Gergovia, urbs, Epit. 107.

Germania, Epit. 104 105. 107. 137.

Germanici saltus, 9, 36.

Geronium, sive Gerunium, urbs, 22, 18. 24 et 39.

Gerrunium, castellum, 31, 27.

Geryon, 1, 7. Epit. 60.

Giogo, legatus ad Philippum, 23, 34.

Giogo, dissuadens pacem, ab Annibale e superiore loco detrahitur, 30, 37.

Giogo, Hamilcaris filius, Epit. 48.

Gitanæ, Epiri oppidum, 42, 38.

Gladiatores apud Campanos dicti Samnites, 9, 40.

Gladiatoria spectacula, 23, 30. 28, 21. 31, 50. 39, 46. 41, 33.

Gladius et parma sunt arma velitum, 31, 35.
— ponderi additur ab insolente Gallo, 5, 48.

Gladii Arabum sagittariorum, insidentium camelis, tenues, longi quaterna cubita, 37, 40.

— Gallorum inepti, 22, 46.

— Hispanienses, 7, 10. 22, 46. 31, 34.

Gladiis dstrictis discincti destituuntur milites, ignominiae causa, 27, 13.

Glarea substructæ marginatæque viæ, 41, 32.

Gnidus, *vid.* Cnidus.

Gnossii, 37, 60. 42, 51.

Gnosus, Epit. 99.

Gomphi, urbs Thessaliæ, 31, 41. 32, 14. 36, 13. 38, 2.

Gonni, sive Gonnus, 33, 10. 36, 10. 42, 54. oppidum, situm in faucibus, qua Tempe adeuntur, *ibid.* et 36, 10. 42, 67. 44, 6.

Gonnocondylum, oppidum Perrhæbiæ, 39, 25.

Gordium, oppidum, 38, 18.

Gordiutichos, locus, 38, 13.

Gorgopas præest urbi Gythio, 34, 29. interficit Dexagoridam, urbem prodere volentem Romanis, *ibid.*

Gortynii quingenti, duce Cydate, se jungunt Quintio consuli, 33, 3. *vid.* et 37, 60.

Gracchus, *vid.* Sempronius.

C. Gracchus interimitur, Epit. 61.

Gracchi, Epit. 59.

Gracchus Clælius, *vid.* Clælius.

Gracchuris, oppidum Hispaniæ, 41, 3.

Gradivus Mars, *vid.* Mars.

Græcia ulterior, 7, 26.

— major, 31, 7. post cladem Romanorum ad Cannas, deficit ad Pœnos, 22, 61.

Græcia libertate donata a Romanis, 33, 32.

Græciæ civitates tria habent principum genera, 45, 31. a Romanorum fautoribus ceteri vexantur, *ibid.*

Græca calliditas, 42, 47.

Græca fossa, 28, 46.

Græcæ fabulæ, 28, 43.

Græcarum artium opera quando primum admirati sint Romani, 25, 40.

Græci, gens lingua magis strenua, quam factis, 8, 22.

— barbaris sunt natura hostes, 31, 29.

— sunt omnium eruditissimi, 39, 8.

— Asiatici sunt levissima hominum genera, et servituti nata, 36, 17.

Græci septem libri, de sapientiæ disciplina, inventi in sepulcro Numæ, 40, 29.

Græcis literis, Livii ævo, instituta juvenus Romana, 9, 36.

Græco ritu decemviri sacra faciunt Apollini, Dianæ, et Latonæ, 25, 12.

Græcorum classis mare Tuscum, oramque litoris Antiatis, et Tiberis ostia, infestat, 7, 25. a Siciliæ tyrannis, ut videtur, missa, 26.

— alia classis, ad Italiæ litora appulsa, capit Thurias, urbem, 10, 2. mari Adriatico ad litus Venetorum pervenit, ibique cæduntur a Patavinis Græci, *ibid.*

Græcorum levissimi quique, Parthorum etiam gloriæ, contra nomen Romanum, favent, 9, 18.

Græcus et Græca vivi defodiuntur, 22, 57.

Græcus ignobilis, auctor Bacchanalium, *vid.* Bacchanalia.

Graminea corona obsidionalis, 7, 37.

Grando et tonitru prælium prohibent, 2, 62. 26, 11.

Granicus, Epit. 97.

Graviscæ, colonia in agro Etrusco, 40, 29. 41, 20.

Greges in luco ad Laciniæ Junonis sine custode pascentes, et ultro ad stabula redeuntes, 24, 3.

Grumentum, Lucaniæ oppidum, 23, 37. 27, 41.

Gulussa, filius Masinissæ, a patre Romam mittitur, 42, 23. respondet legatis Carthaginiensium de patre querentibus, 24. dimittitur cum donis, *ibid.* redit legatus Romam, 43, 3.

Gymnasium Cynosarges Athenis, 31, 24.

— Cylarabis Argis, 34, 26.

INDEX IN T. LIVII

Gymnasia Tarentinorum jubet occludi Pyrrhus, 29, 19.
 Gymnesiæ, Baleares appellantur, quia æstatem nudi agunt, Epit. 60.
 Gyrtion, urbs, 36, 10. 42, 54.
 Gythium, urbs valida, omniumque maritimarum rerum Lacedæmoniis receptaculum, 34, 29. capitur a T. Quintio, *ibid.* oppugnatur a Nabide, et capitur, 35, 27.

H.

Hadria, *vid.* Adria.
 Hæmus, *vid.* Æmus.
 Haliacmon, fluvius, 42, 53.
 Haliartus, oppidum, 42, 46 et 56. oppugnatum et captum a Romanis, 63. diruitur a fundamentis, *ibid.*
 Haliartii, 42, 44.
 Halicarnassus, civitas, 37, 10 et 16.
 Halicarnassenses, 33, 20.
 Halys, fluvius, 38, 16 et 25.
 Hamæ absunt a Cumis tria millia passuum, 23, 35. Hamis statum sacrificium, et nocturnum sacrum, *ibid.*
 Hamilcar, *vid.* Amilcar.
 Hampsicora, princeps Sardiniae, molitur defectionem, 23, 32. consciscit sibi mortem, 41.
 Hannibal, *vid.* Annibal.
 Hanno, princeps factionis Barcinis inimicæ, censet, Annibalem mittendum non esse in Hispaniam, 21, 3. dedendum Romanis, 9. pacem petendam ab Romanis post Cannensem pugnam, 23, 13.
 Hanno, Bomilcaris F. strenue rem gerit in transitu Rhodani, 21, 27 et 28.
 Hanno in Hispania cis Iberum ab Annibale præficitur, 21, 23. ibidem a Cn. Scipione vincitur et capitur, 60.
 Hanno, nobilis Carthaginensis, capitur in Sardinia, 23, 41.
 Hanno, victus et pulsus finibus Lucanis a Ti. Sempronio Longo, abit in Bruttios, 23, 37. copiis auctus redit Nolam, et cum Nolanis colloquitur, 43. in Bruttios remittitur, 46. ad defectionem sollicitat Græcas urbes in Brutiis, 24, 1. inter Hannonem et Gracchum acris pugna ad Beneventum, 14 et 15. sublevat inopiam Capuæ, 25, 13. ejus castra capiuntur a Romanis, 14. fugit in Bruttios, *ibid.* præest præsidio Metaponti, 27, 42.
 Hanno Capuæ præest præsidio Punico, 26, 5 et 12.
 Hanno, relicta Sicilia, trajicit in Africam, 26, 40.
 Hanno, novus imperator, in Hispaniam ex Africa, in locum Barcini Asdrubalis, transgreditur, 28, 1. adversus eum mittitur a Scipione M. Silanus, *ibid.* Hanno vivus capitur a Romanis, 2. mittitur Romam, 4.

Hanno, præfectus Magonis, 28, 23. funditur a L. Marcio, 30.
 Hanno, nobilis juvenis, equitatus Punico præfectus, in pugna equestri occiditur, 29, 29. *vid. et* 35.
 Hanno, Amilcaris filius, præfectus Punico equitatus, 29, 34. elicitur a Masinissa ad pugnam, vincitur et interficitur, *ibid.*
 Hanno, Amilcaris filius, 45, 14.
 Harmonia, Gelonis filia, Themisto nupta, 24, 24. occiditur, 25.
 Harpagones, asseres ferreo unco præfixi, 30, 10.
 Harpalus, princeps legationis Persei, offendit Romanos, 42, 14.
 Harpasus, flumen, 38, 13.
 Haruspex, *vid.* Aruspex.
 Hasdrubal, Masinissæ nepos, Epit. 50. cum exercitu a Scipione deletur, Epit. 51. uxor ejus cum duobus liberis ex arce se præcipitat, *ibid.*
 Hasta Martis, 24, 10.
 sub Hasta bona vendita, 5, 16. et captivi, 6, 4. *vid. et* 24, 18.
 Hastæ immissio in fines eorum, unde res repetitæ, ritus indicendi belli, 1, 32.
 Hastarum duarum spicula ardent, *vid.* Prodigium.
 Hastis tribus fit jugum, 3, 28.
 ex Hastis, quæ in terram cadentes infixæ steterant, vallum, 35, 30.
 Hastati, primæ aciei milites, 8, 8.
 Hastatus secundus, 26, 5.
 — decimus, 42, 34.
 — primus prioris centuriæ, *ibid.*
 Hebrus, fluvius, 38, 41.
 Hegeas, præfectus equitum Neapolitanorum, 23, 1.
 Hegesianax, legatus Antiochi ad Romanos, 34, 57. 58 et 59.
 Hegesilochus, summus apud Rhodios magistratus, 42, 45. ejus prudens consilium, *ibid.*
 Helenæ reddendæ auctores Æneas et Antenor, 1, 1.
 Heliodorus purpuratus insidiis opprimit Seleucum, 41, 24.
 Hellespontus, 31, 15. 32, 33. 33, 38. 38, 18.
 Hellesponti fauces, 37, 9.
 Helorus, urbs Siciliae, 24, 35.
 Helvetii pop. Epit. 65. 103.
 Cn. Helvius, tribunus militum, in pugna cadit, 30, 18.
 C. Helvius ex ædilitate plebeia creatur prætor, 32, 7. sortitur Galliam, 8 et 26.
 C. Helvius, legatus Cn. Manlii consulis, 38, 20. 22 et 23.
 M. Helvius, tribunus militum, cadit in prælio, 27, 12.
 M. Helvius ex ædilitate plebeia prætor creatur, 32, 27. sortitur Hispaniam ulteriorem, 28. ejus de motu Hispanorum ad senatum literæ, 33, 21. cædit Celtiberos, 34, 10. ovans ingreditur urbem, *ibid.* triumvir

HISTORIARUM LIBROS.

colonisæ deducendæ creatur, 45.
Hemerodromi Græcia, ingens uno die cursu
 conficientes spatium, 31, 24.
Henei populi, 1, 1.
Heniochi pop. Epit. 101.
Hephæstia, urbs Thraciæ, 33, 35.
Heptagoniæ, locus prope Spartam, 34, 38.
Hepteris navis, 37, 23.
Heraclea, urbs magnæ Græciæ, 1, 18. colo-
 nia Tarentinorum, 8, 24.
Heraclea Minoa, 24, 35. 25, 40.
Heraclea prope Thermopylas, 28, 5 et 7. 33,
 3. ejus situs, 36, 22. oppugnatur et capi-
 tur a Romanis, 23 et 24.
Heraclea Acarnaniæ, 38, 1.
Heraclea, 40, 24.
Heraclea Sintice, 42, 51. 45, 29.
Heraclea Pontica, 42, 56.
Heraclea, filia Hieronis, uxor Xoïppi, cru-
 deliter cum filiabus occiditur, 24, 26.
Heracleensis ager, 36, 16.
Heracleum, oppidum, 44, 2 et 5. ejus situs,
 8. capitur a Romanis, 9.
Heracledes, præfectus regius Philippi, 31,
 46.
Heracledes classi præficitur a Philippo rege,
 31, 16 et 33. conjicitur in vincula, 32, 5.
Heracledes Byzantius, Antiochi ad L. Sci-
 pionem consulem legatus, 37, 34. ejusdem
 oratio, 35. tentat animum P. Scipionis
 Africani, 36. ei egregie respondet Africa-
 nus, *ibid.*
Heraclitus, cui Scotino cognomen, legatus
 regis Philippi ad Annibalem, 23, 39.
Heræa, Peloponnesi urbs, 28, 7 et 8. 32, 5.
 33, 34.
Heræorum ludorum curatio ad Philippum
 defertur, 27, 30.
Heræum, 33, 17.
Herbessus, urbs Siciliæ, 24, 30. a Marcello
 recipitur, 35.
Hercates, populi, 41, 23.
Herculaneum, oppidum in Samnio, captum
 a Sp. Carvilio consule, 10, 45.
L. Herculeius, Epit. 90. 91.
Hercules venit in Latium, 1, 7. ejus cum
 Evandro, post Cacus interfectum, con-
 gressus, *ibid.* in ejus honorem lectister-
 nium habitum, 5, 13.
Herculis ministri Potitii, 1, 7. 9, 29.
 — ara ab Evandro dedicata, 1, 7.
 — ara Maxima, 9, 29.
 — ædes rotunda, 10, 23. *vid. et* 21, 62. 32,
 1. 38, 35.
 — columnæ, 21, 43.
 — fanum, 40, 51.
 — simulacrum magnum in Capitolio dedi-
 catum, 9, 44.
 — templum, 26, 10. *vid. et* 31, 24.
Herculis mortale corpus crematum in loco,
 quem Pyram vocant, 36, 30.
Herculi sacra a Romulo ritu Græco fiunt,
 1, 7.
 — Gadibus vota exsolvit Annibal, 21, 21.

Herculi sacrificium facit in monte Cæta M'.
Acilius Glabrio, consul, 36, 30.
Hercynii saltus, 5, 34.
Hercynna Dea, 45, 27.
Herdonea, urbs, 25, 21. 27, 1. ab Annibale
 deletur, et oppidani migrare jubentur, *ibid.*
vid. Ardoneæ.
Ap. Herdonius Sabinus cum exsulibus et
 servis Capitolium et arcem occupat, 3, 15.
 interficitur, 18.
Turn. Herdonius in Tarquinium invehitur,
 1, 50. opprimitur a Tarquinio, 51.
Herennius Bassus ab Hannone ex Nola ad
 colloquium vocatur, 23, 43. Hannoni re-
 spondet, 44.
Herennius Cerrinius, Bacchis initiatus a
 matre, 39, 13.
Herennius Pontius, imperatoris Samnitium
 pater, vir prudentissimus, 9, 1. ejus dis-
 cordia responsa de exercitibus Romanorum,
 ad Caudium inclusis, 3.
C. Herennius, triumvir colonisæ deducendæ,
 21, 25.
Herius Asinius, Epit. 73.
Herius Pettius ab Hannone ex Nola ad col-
 loquium vocatur, 23, 43.
Hermæum, 35, 50.
Hermantica, urbs, ab Annibale vi capta,
 21, 5.
Lar. Herminius, consul, 3, 65.
T. Herminius genere factisque clarus, cum
 Horatio Coclite pontem sublicium parum-
 per defendit, 2, 10. strenue adjuvat victo-
 riam consulis de Etruscis, 11. occiditur in
 pugna ad Regillum lacum, 20.
Hermionicus ager, 31, 44.
Hernici parant bellum, 2, 22. devicti, 40.
 cum iis ictum fœdus, 41. iis agri duæ par-
 tes ademtæ, *ibid.* eorum agros depopulan-
 tur Æqui et Volsci, 3, 6. Hernicis tristia
 responsa a senatu data, *ibid.* deficiunt a
 Romanis, 6, 2. 7 et 8. et seqq. iis bellum
 inferunt Romani, 7, 6. cædunt Romanos,
ibid. ingens eorum exercitus, 7. fugantur,
 8. victi a C. Plautio consule subactique,
 15. Romanis bellum indicunt, 9, 42. victi
 se dedunt, 43. iis suæ leges redditæ, *ibid.*
Herodicus, princeps Thessalorum, interficitur
 a Philippo, 40, 4.
Herodorus Cianus, mercator, 35, 37.
Herodorus, princeps amicorum Demetrii,
 conjicitur in custodiam, 40, 23. moritur in
 tormentis, *ibid.*
Hersilia, uxor Romuli, 1, 11.
Hetriculum, Bruttiorum oppidum, a Pœnis
 deficit ad Romanos, 30, 19.
Hetrusci, *vid.* Etrusci.
Hexapylon Syracusis, 24, 21. *vid. et* 32, 39.
Hexeris navis, 29, 9. 37, 23.
Hiarbas, Epit. 89.
Hibernacula, res nova militi Romano, ad
 Veios ædificari cœpta, et super ea re ora-
 tiones tribunorum plebis et Ap. Claudii,
 5, 2—6.

INDEX IN T. LIVII

- Hibernacula** Pœnorum in tres partes divisa, 26, 20.
- Hibernacula** Pœnorum et Numidarum comburuntur a Scipione, 30, 3—6.
- Hiempsal**, Micipsæ filius, occiditur a Jugurtha, Epit. 62.
- Hiems** gelida et nivosa, ut viæ clausæ et Tiberis innavigabilis fuerit, 5, 13.
- Hiera Come**, 38, 12. ibi fanum augustum Apollinis, et oraculum, 13.
- Hiero**, Epit. 16. pollicetur gratis se daturum Romanis legionibus frumentum ac vestimenta, 21, 50. post pugnam ad Trasimenum lacum, legatos Romam, cum classe magno comœatu onusta, donisque, et auxiliis, mittit, 22, 37. victoriam auream pondo trecentum viginti dono dat, *ibid.* classe Punica vastatur ejus regnum, 56. Hieronis mora, 24, 4.
- Hierocles** Agrigentinus, tradit Zacynthum insulam Achæis, 36, 31 et 32.
- Hieronymus**, nepos Hieronis, et successor, 24, 4. ejus vitia, 5. conspiratio in illum, *ibid.* ad Annibalem inclinat, 6. legati Romani male ab eo excepti, *ibid.* ejus fœdus cum Pœnia, *ibid.* a conjuratis occiditur, 7.
- Hierosolyma**, Epit. 102.
- Hilermus**, rex quorundam Hispaniæ populorum, vivus capitur, 35, 7.
- Himera**, amnis, Siciliam dividens, 24, 6. *vid. et* 25, 40.
- Himilco**, vir factionis Barcinæ, victoria Annibalis ad Cannas Carthaginem nunciata, Hannonem increpat, 23, 12.
- Himilco** cum exercitu in Siciliam venit, 24, 35. ejus res gestæ, *ibid. et* 36. Agrigentum se recipit, 24, 39. Syracusanis suppetias fert, 25, 26. peste perit, *ibid.*
- Himilco** Punicis auxiliariis Castulone præest, 28, 20.
- Hiostus**, filius Hampsicoræ, principis Sardonum, in acie cadit, 22, 40.
- Hippagogus**, genus navis, 44, 28.
- Hippias**, Persei amicus, 42, 39. *vid. et* 42, 51 et 59. 44, 2. 4. 23 et 45.
- Hippias**, Thessalorum prætor, 42, 54.
- Hippo regius**, 29, 3. 4 et 32.
- Hippo**, urbs Hispaniæ, 39, 30.
- Hippocrates**, *vid.* Epicydes. Dum frater præest Syracusia, ipse, Pœnis conjunctus, bellum gerit adversus Marcellum, 24, 35. vincitur, 36. Murgantiam se recipit, 39. Syracusanis suppetias fert, 25, 26. peste perit, *ibid.*
- Hippolochus**, 36, 9.
- Hirpini**, populi, 22, 13. a Romanis deficient ad Pœnos, 22, 61. 23, 1. ex Hirpinis tria oppida recepta a Romanis, 23, 37. Hirpini dedunt se Romanis, 27, 15. domiti a L. Sulla, Epit. 75.
- A. Hirtius**, Epit. 119.
- Hispalæ** Feceniæ, nobili scorto, præmium a senatu datum, quod ejus opera Bacchanalia detecta, 39, 9. 14 et 19.
- Hispania**, inter Pœnos et Romanos divisa æne Ibero, 21, 2. citerior, ulterior, 32, 28. prima Romanis inita provinciarum, quæ quidem continentis sint, postrema perdomita est, ductu auspicioque Augusti Cæsaris, 28, 12. primus in eam Romanus imperator transgressus Cn. Scipio, 21, 32. 25, 37.
- Hispania** multas habet turres, quibus pro speculis et propugnaculis utuntur adversus latrones, 22, 19.
- bello reparando aptissima, 28, 12.
- arido et inculto solo magnam urbium multitudinem alere non potest, 41, 3.
- Hispaniæ** loca pleraque crebris saltibus inclusa, 28, 1.
- Hispani** sollicitantur a legatis Romanis contra Pœnos, 21, 19.
- suppositis incubantes cetræ, Rhodanum transnatant, 27.
- ad concursandum inter saxa rupesque apti, 22, 18.
- inquieti avidique in res novas, 22, 21.
- allecti præda cæduntur, 28, 33. vincuntur a Lentulo et Manlio Acidino, 29, 2 et 3. a Cornelio Cethego, 31, 49. a Minucio, 33, 44. a Catone, 34, 14. 15 et 16. a Ti. Graccho, 41, 3.
- Hispani** ægre patiuntur sibi ademta arma, multique sibi consciscunt necem, 34, 17.
- queruntur de magistratuum Romanorum avaritia, et aliquod impetrant a senatu levamen, 43, 2.
- primi mercenarii apud Romanos, 24, 49.
- præstantissimi milites exercitus Hannibalis, 27, 14.
- Hispanorum** acies, 29, 3. 39, 31.
- gladius, 7, 10.
- Hispanorum** obsides Sagunti, 22, 22.
- Hister** Tusco verbo vocatur Ludio, 7, 2.
- Histiæus**, dux Persei, 44, 32.
- Historiæ** utilitas, Præf. l. 1.
- Historiæ** veteris obscuritas, 6, 1. 8, 40. 9, 15.
- Histriones** unde dicti, 7, 2. iis ad manum cantari cœptum, *ibid.*
- Holo**, oppidum Hispaniæ, 35, 22.
- Homeri** carmine Thebes campus nobilitatus, 37, 19.
- Hominum** immolatio, 22, 57.
- Homolium**, oppidum Thessaliæ aut Macedoniæ, 42, 38.
- Honoris** et Virtutis ædes, 27, 25.
- Honosca**, urbs, 22, 20.
- Honunus**, Dardanorum princeps, 44, 30.
- Horatia** a fratre occisa, 1, 26.
- Horatii** Pila, 1, 26.
- Horatiorum** et Curiatorum, trigeminorum fratrum, certamen, 1, 24 et 25. sepulcra Horatiorum et Curiatorum, 25.
- Horatius** victor sororem suam gladio transfigit, 1, 26. in jus vocatur ad regem, *ibid.* provocat ad populum Romanum, et absolvitur, *ibid.*

HISTORIARUM LIBROS.

Horatius Cocles excipit impetum hostium in primo aditu pontis, 2, 10. armatus in Tiberim desilit, *ibid.* ei statua in comitio posita, *ibid.* tantum agri ei datum, quantum uno die circumaravit, *ibid.*

C. Horatius, consul, æquo Marte cum Tuscis pugnat, 2, 51.

C. Horatius Pulvillus, consul, Æquos fundit, 3, 30. augur, pestilentia moritur, 32.

L. Horatius Barbatus, tribunus militum consulari potestate, 4, 35.

L. Horatius Pulvillus, tribunus militum consulari potestate, 6, 6.

M. Horatius Barbatus graviter invehitur adversus decemviros, 3, 39. Appium foro expellit, 49. legatus ad plebem, 50 et 53. creatur consul, 55. ejus leges, *ibid.* vincit Sabinos, 61—63, sine auctoritate senatus, populi jussu, triumphat, *ibid.* ejus moderatio, 64. *vid. et* 4, 6.

M. Horatius Pulvillus consul creatur, 2, 8. dedicat sedem Jovis in Capitolio, *ibid. vid. et* 7, 3.

M. Horatius, tribunus militum consulari potestate, 6, 31.

P. Horatius pater judicat filiam suam jure occisam, 1, 26. filium expiare tenetur pecunia publica, *ibid.*

Hordeum datum pro tritico cohortibus, quæ signa amiserant, 27, 13.

Horreum, oppidum, 45, 26.

L. Hortensius, tribunus plebis, diem dicit C. Sempronio, 4, 42.

L. Hortensius, prætor, sortitur classem cum ora maritima Græciæ, 43, 4. de ejus crudelitate queruntur Abderitæ, 6, et Chalcidenses, 9.

Q. Hortensius dictator, Epit. 11.

Q. Hortensius occiditur, Epit. 124.

Hospitales Dii, 39, 51.

Hospitalia Romanorum erga Etruscos officia, 2, 14.

Hospitalis fœderis contemtor, *vid.* Badius Campanus.

Hospitium publice junctum, 1, 45. 5, 50.

Hostia, *vid.* Ostia.

Hostiæ humanæ, *vid.* Hominum immolatio.

Hostiis majoribus procurata prodigia, 26, 23. 27, 4 et 11. 30, 2. 33, 26. 41, 19.

— rem divinam facere jubentur consules, 31, 5.

Hostiis, partim majoribus, partim lactentibus, procurata prodigia, 22, 1.

Hostilia curia, 1, 30. 22, 55. in eam vocatus senatus, *ibid.*

Quarta Hostilia damnatur, necato marito consule, ut filio suo viam ad consulatum aperiret, 40, 37.

A. Hostilius Cato prætor creatur, 27, 35. sortitur Sardiniam, 36.

A. Hostilius Cato creatur decemvir agris dividendis, 31, 4.

A. Hostilius Cato, legatus Scipionis, damnatus, 38, 55.

A. Hostilius Mancinus creatur prætor, et sortitur jurisdictionem urbanam, 40, 35. creatur consul, 43, 4. in Macedoniam proficiscens, Persei insidias vix effugit, 5. parum feliciter bellum administrat, *ibid.* proconsul, 19.

C. Hostilius, prætor creatus, sortitur Macedoniam, 43, 4. legatus, 44, 19 et 29.

C. Hostilius Cato prætor creatur, 27, 35. sortitur jurisdictionem urbanam, 36.

C. Hostilio Mancino cos. sacrificante pulli ex cavea evolant, Epit. 55. a Numantinis vincitur, *ibid.* Numantinis deditus, minime ab iis recipitur, Epit. 56.

C. Hostilius Tubulus, prætor creatus, sortitur jurisdictionem urbanam, 27, 6 et 7. ludos vovet facitque Apollinæ, 11. adoritur Annibalem, ad quatuor millia hominum occidit, et novem signa militaria capit, 40. ei in annum prorogatum imperium, 28, 10. *vid. etiam* 29, 13.

L. Hostilius Cato creatur decemvir agris dividendis, 31, 4.

L. Hostilius Cato, legatus, 38, 55.

L. Hostilius Mancinus, cum quadringentis equitibus exploratum missus, cæditur a Pœnis, 22, 15.

Hostus Hostilius rem Romanam iniquo loco contra Mettium Curtium sustinet, 1, 12. cadit, *ibid. vid. et* 22.

Tullus Hostilius, *vid.* Tullus.

Humanis corporibus vesci milites suos docuisse dictus Annibal, 23, 5.

Hyampolis, urbs, 32, 18.

Hybla, 26, 21.

Hybristas Lacedæmonius, pirata, 37, 13.

Hydrela Caria, 37, 56.

Hydrelatanus ager, *ibid.*

Hydruntum, oppidum Italiæ, 36, 21.

Hypata, 36, 16. 26 et 27.

Hypatæi exsules, 41, 30.

Hypatæorum agri vastantur, 36, 14.

Hypsæus, Epit. 107.

L. Hypsæus, *vid.* Plautius.

Hyrcanus campus, 37, 38.

I. J.

Jacula quaternos pedes longa, 26, 4.

Jacula et sagittæ parum nocent in tenebris, 44, 35.

Jaculatores, 36, 18.

— Afri, 21, 21.

— Numidæ, 28, 11.

Jamphorina, urbs, caput Mædicæ, in deditonem accipitur, 26, 25.

Janiculum, Epit. 1. additur urbi, et ponte sublicio conjungitur, 1, 33.

— repentino impetu capitur a Tuscis, 2, 10. *vid. et* 51.

in Janiculum secedit plebs, 11, 26.

sub Janiculo inventi libri Numæ Pompilii, 40, 29.

INDEX IN T. LIVII

- Janus ædium omnium Romæ, quibilibet adire volentibus, per lectisternii tempus, patefactæ, 5, 13.
- Januario mens comitia consularia habita, 43, 13.
- Janus a Numa Pompilio belli et pacis index factus, 1, 19.
- bis post Numæ regnum clausus fuit, *ibid.*
- Janus dexter portæ Carmentalis, 2, 49.
- Jani tres a censoribus facti, 41, 32.
- Iapydes pop. Epit. 59. 131.
- Iapydum legati in senatu queruntur de C. Cassio consule, 43, 7.
- Iassensium exules, 37, 17.
- Iassus, oppidum, 32, 33. 33, 30. 37, 17.
- Ibera, urbs, a propinquo flumine appellata, 23, 28.
- Iberi, Epit. 101.
- Iberus, fluvius, Punici et Romani imperii finis, 21, 2.
- trans Iberum omnia, præter Saguntinos, sunt Carthaginiensium, 21, 5.
- cis Iberum Hispanis, omnibus arma adimit M. Porcius Cato, consul, 34, 17.
- L. Icilius, tribunicius, sponsus Virginie, 3, 44. ejus cum Appio, decemviro, contentio, 45. eum in vincula duci jubet Appius, 49. exercitum ab decemviris abducit, 51. in Aventino tribunus plebis creatur, 54.
- L. Icilius, tribunus plebis, 4, 52.
- Sp. Icilius, tribunus plebis, 2, 58.
- Icili tres in unum annum tribuni plebis creati, 4, 54.
- Icus, insula, 31, 45.
- Idæa Mater, 29, 10. carmen in libris Sibyllinis inventum a decemviris, si Mater Idæa a Pessinunte Romam foret advecta, pelli vinctique hostes posse, *ibid.* petitur ex Asia, 11. ab viro bonorum optimo, P. Scipione Cn. F. matronisque accipitur, et præfertur in ædem Victoriæ, 14.
- Idææ Matris Magnæ ædes dedicata ab M. Junio Bruto, 36, 36.
- Idus Decembres, solemnis innuendis magistratibus dies, 5, 9. *vid. et* 4, 37.
- Maiæ, 3, 36.
- Idibus Martiis magistratus initus, 22, 1. 23, 30. 26, 1 *et* 26. 27, 7. 31, 5. 32, 1. 38, 45. 39, 45. 40, 35. 42, 22. 44, 19.
- Quintilibus transvectio equitum facta, 9, 46.
- Septembribus prætor maximus clavum pangere vetusta lege jubebatur, 7, 3.
- Idus Sextiles, 41, 20. Latinæ feriæ in ante diem tertium Idus Sextiles indictæ, *ibid.*
- Jecur. caput jecinoris a familiari parte cæsum, 8, 9. deest consuli, primam hostiam immolanti, 30, 2. *vid. et* 41, 18 *et* 19.
- Jejunium quinto quoque anno observandum, institutum Cereri ob prodigia, 36, 37.
- Igiturvium, *sive* potius Iguvium, urbs, 45, 43.
- Ignis in Vestæ sede extinctus, 28, 11. 41, 2.
- Ignes coelestes, *vid.* Prodigium.
- Ignes per noctem in castris accensi ad fallendum hostem, 22, 41. 36, 10.
- Ignibus armati Fidenates Romanum terrent exercitum, 4, 33.
- Iguvium, urbs, 45, 43.
- Ilercaonensium ager, 22, 21.
- Ilerda pop. Epit. 110.
- Ilergetes, 26, 49. 29, 2. subiguntur ab Annibale, 21, 23. vastantur a Cn. Scipione, 61. Ilergetum rebellio, 22, 21. *vid.* Indibilis. *et* Mandonius, auxilium petunt a Romanis, 34, 11.
- Ilienses a Romanis adscripti foederi, cum Philippo inito, 29, 12. dicunt ab se orandos Romanos, 37, 37. Rhæteo et Gergitho donantur, 38, 39.
- Ilienses, Sardinie populi, concitant bellum, 40, 19. adjunctis Balarorum auxiliis, pacatam provinciam invadunt. 41, 6. funduntur et fugantur a Romanis, 16.
- Ilion, urbs, Epit. 83.
- Ilion, urbs Macedoniæ, 31, 27.
- Ilipa, urbs Hispaniæ, 35, 1.
- Ilium, oppidum, 35, 43. 37, 9 *et* 37.
- Illiberis, oppidum, 21, 24.
- Illiturgis, urbs Hispaniæ, 26, 17. a Pœnis, ob defectionem ad Romanos, obsessa, 23, 49. liberatur obsidione, *ibid.* iterum oppugnatur a Carthaginiensibus, 24, 41. liberatur a Romanis, *ibid.* post cæsos Scipiones defecerat ad Pœnos, ac scelus etiam defectioni addiderat, 28, 19. Illiturgin oppugnat Scipio, *ibid.* acriter resistunt oppidani, *ibid.* urbs capitur, *ibid.* tum etiam arx, 20. oppidani ad internecionem deluntur, et urbs incenditur, *ibid. vid. et* 34, 10.
- Illiturgitani, 28, 25.
- Illurcia, vetus nomen ejus urbis, quæ postea Gracchuris appellata, 41, 3.
- Illyrii, gens fera, 10, 2. iis bellum indictum, Epit. 20. eorum legati curia excedere jussi, 42, 26. Illyrii vincuntur a Romanis, 44, 30—32. iis libertas concessa, 45, 18 *et* 26. Illyricum in tres partes divisum, *ibid. vid.* Teuta, *et* Gentius.
- Illyrii prædones, 40, 42.
- Illyriorum castella, 42, 36.
- Ilotæ, castellani, genus agreste apud Lacedæmonios, 34, 27.
- Ilva, insula, 30, 39.
- Ilvates Ligures, exciti a Gallis, invadunt, duce Amilcare Pœno, Placentiam, 31, 10. veniunt in ditionem Romanorum, 32, 31.
- Iluciam, oppidum in Oretania, capit C. Flaminus, 35, 7.
- Imaginum falsi interdum tituli, 8, 40. *vid. et* 22, 31.
- Imago triumphali ornatu decreta Scipioni, nisi ipse prohibuisset, 38, 56.
- Imber ingentibus procellis dirimit pugnam, 6, 8 *et* 32. 33, 44. 26, 11. Imbris opportunitas in Arpis capiendis, 24, 46.
- Imbrus, insula, 33, 20. 35, 43.
- Immolant consules, antequam suos educant

HISTORIARUM LIBROS.

in aciem, 8, 9. immolati a Tarquiniensibus trecenti milites Romani, 7, 15.

Impedimenta Romanorum, ab equitibus Samnitium direpta, 8, 38.

Imperator parentis loco militibus suis, 4, 42.

Imperatoris munus, 44, 34.

— injussu nemini hostem prælio adoriri licitum, 4, 29. 8, 7.

— aut consulis est dedicare templum, 9, 46.

Imperatores ab exercitibus legi, res mali exempli, 26, 2.

Imperatores nominati ob rem bene gestam, 27, 19.

Imperium nullum cuiquam, injussu populi, deferendum, 26, 2.

Imperii insignia regem faciunt venerabilem, 1, 8.

Imperia Manliana, 4, 29.

— Postumiana, *ibid.*

Imperium Romanum, 1, 33.

Imperii magnitudinem portendens prodigium, 1, 55.

Incendium ingens Romæ, 24, 47. 26, 27. 35, 40.

Indemnatus indicta causa non debet in vincula duci, 3, 13.

India, 9, 17. 35, 32. 42, 52.

Indi nullius momenti milites, 9, 19.

Indibilis, Ilergetum regulus, 22, 21. 25, 34. ejus filiae humaniter et verecunde a Scipione habitæ, 26, 49. deficit ad Romanos, 27, 17. ejus oratio, *ibid.* ei conjux et liberi restituuntur, *ibid.* rebellat, et, concitatis popularibus, agros sociorum populi Romani depopulatur, 28, 24. copias contrahit, 31. victus fugit, 33. Mandonium fratrem ad Scipionem supplex mittit, 34. veniam impetrat, *ibid.* post discessum Scipionis concitat populares et Ausetanos ad bellum, 29, 1. pilo terræ affigitur in pugna, 2.

Indici præmium pecunia ex ærario, libertas et civitas data, 2, 5. dena millia gravis æris ex ærario numerata, 4, 45.

Indici libertas data, et æris gravis viginti millia, 22, 33. *vid. et* 27, 3. 39, 19.

Indigetem Jovem appellant Æneam Latini, 1, 2.

Indigetes Dii, 8, 9.

Induciæ datæ Veientibus in centum annos, 1, 15.

— iisdem datæ in quadraginta annos, 2, 54.

— Volsiniensibus datæ in viginti annos, 5, 32.

— cum Ceritibus in centum annos factæ, 7, 20.

Indus, Cariæ fluvius, 38, 14.

Infans in utero matris, Io triumphæ, clamavit, *vid.* Prodigium.

Infans, incertum masculus an femina esset, natus, et extemplo in mare deportatus, 31, 12. *vid.* Prodigium.

Infantes etiam cæsi in hostilis urbis expugnatione, 28, 20.

Inferum mare, *vid.* Mare.

Infulæ, insignia supplicum, 25, 25.

Ingauni, gens Ligurum bellum gerunt cum Epanteriis montanis, 28, 46. *vid. et* 30, 19. cum iis fœdus icit P. Ælius, consul, 31, 2. vincuntur ab Ap. Claudio, consule, 39, 32. oppugnant castra L. Æmilii Paulli, 40, 25. funduntur, et in deditionem veniunt, 27 *et* 28. de iis triumphat L. Æmilius Paullus, proconsul, 34. orant pacem, *ibid.*

Ingenui decem, decem virgines, patrimi omnes matrimique, ad sacrificium adhibiti, 37, 3.

Initia Cereris, 31, 14 *et* 47.

Insani montes, 30, 39.

Insubres, pagus Æduorum, 5, 34.

Insubres Galli Mediolanum condunt, 5, 34. rursum deficiunt, 21, 25. *vid. et* 30, 18. Insubres invadunt, duce Amilcare Pœno, Placentiam, 31, 10. circumveniunt Cn. Bæbium, et supra sex millia et sexcentos milites cædunt, 32, 7. a C. Cornelio consule vincuntur, 30. cæduntur ab L. Valerio Flacco, 34, 46.

Insula Tiberina, 2, 5.

Insula nova e mari edita, 39, 56.

Intemelii Ligures, 40, 41.

Interamna, colonia Romanorum, 9, 28. frustra a Samnitibus tentata, 10, 36. negat consulibus Romanis milites et pecuniam, 27, 9. aliquanto majorem numerum mox dare cogitur, 29, 15.

Interamnas ager, 10, 39.

Intercalares Kalendæ, 43, 11. 45, 44.

Intercalarius mensis, 37, 59.

Interregnum unde dictum, 1, 17.

Interregna, 1, 17 *et* 22. 3, 8. 4, 7. 43 *et* 51. 5, 17 *et* 31. 6, 1. 5 *et* 36. 7, 17. 21 *et* 28. 8, 3. 17 *et* 23. 9, 7. 10, 11. 22, 33.

Interrex prodebatur auspicato a patriciis, sine suffragio populi, 6, 41.

Intertrimentum argenti, 32, 2.

Intibili, oppidum, 23, 49.

Inuus, Pan a Romanis vocatur, 1, 5.

Iolcos, oppidum, 44, 12 *et* 13.

Ion Thessalonicensis, præfectus Persei, 48, 58. liberos Persei tradit Octavio, 45, 6.

Ionia, 33, 38.

Ionium mare, 23, 33. 42, 48.

Iresia, oppidum, vastatur a Philippo, 32, 13.

Isalca, præfectus Gætulorum, 23, 18.

Isauri pop. Epit. 93.

Isidorus, 36, 33. præfectus Antiochi, fugit Cenæum Eubææ, 20.

Isionda, urbs, obsessa a Termessensibus, liberatur a Romanis, 38, 15.

Isiondenses, 38, 15.

Ismenias, princeps Bœotorum, 42, 38 *et* 43.

Issa, insula et urbs, a Romanis liberata, 43, 11.

Issæi, Issenses viginti lembos classi Romanorum adjungunt, ad depopulandos Carystiorum agros, 31, 45. *vid. et* 37, 16. insimulant Romæ Gentium, Illyriorum regem, 42, 26. duodecim lembos Romanis sub-

INDEX IN T. LIVII

- mittunt, 48. iis immunitas concessa, 45, 26.
- Issaïci lembi, 32, 21. Issenses naves, 43, 11.
- Ister fluvius, 40, 21.
- Isthmia, ludicrum, 33, 32. in quo promulgata Græciæ libertas, *ibid.*
- Isthmus Corinthiacus duo maria, ab occasu et ortu solis finitima, arctis faucibus dividit, 45, 28.
- Isthmi faucibus continenti adhæret Peloponnesus, 32, 21.
- Istria, 39, 55. in Istriam legiones ducit M. Claudius Marcellus, consul, *ibid.* Istria tota, trium oppidorum excidio, et morte regis, pacatur, 41, 15.
- Istri, gens fera, 10, 2. subacti, Epit. 20. lacerassierunt magis, quam exercuerunt, Romana arma, 21, 16. prohibent coloniam Aquileiam deduci, 40, 26. tumultum creant in castris Romanis, 41, 6. a Romanis opprimuntur, 7 et 8. in civitates passim dilabuntur, 9. rursum vincuntur, 14. in deditionem veniunt, 15. de iis triumphat C. Claudius Pulcher, 17. queruntur de crudelitate C. Cassii, consulis, 43, 7.
- Istricus vicus, 24, 10.
- Italia Supero et Infero mari, insulæ modo, cingitur, 5, 33.
- universa pacata, 15, 12.
- Itonia Minerva, 36, 20. ejus templum, *ibid.*
- Juba, rex Mauritaniae, Epit. 110. 113. 114.
- Decius Jubellius, Epit. 12.
- Jubellius Taurea, vir bello insignis, et nobilis eques Campanus, 23, 8 et 46. ejus cum Claudio Asello pugna, 47. ejus mors, capta Capua, 26, 15.
- Judices olim appellati Romæ, qui celebratissimo nomine consules, 3, 55.
- Judicum ordo, Carthagine nimium potens lege Annibalis coercetur, 33, 46.
- Judicia capitalia solus per se agit Tarquinius Superbus, 1, 49.
- Judicia insignia, Horatii, 1, 26. Coriolani, 2, 35. Manlii Capitolini, 6, 20. Cn. Fulvii, 26, 2 et 3. Scipionis Africani, 38, 50—53.
- Judicium populi a senatu rescindi non potest, 4, 7.
- Jugarius vicus Romæ, 24, 47. 27, 37. 35, 21.
- Jugera agri ne quis plus quingenta possideat, lex lata, 6, 35.
- Jugi descriptio, 3, 28. sub jugum missus exercitus Romanus, 9, 5. mox Samnitium militum septem millia, 15. *vid. et* 10, 36.
- Jugurtha, Epit. 62. Adherbalem in Cirta oppido obsidet, Epit. 64. Numidia pellitur, Epit. 66. in carcere necatur, Epit. 67.
- Julia Cæsaris F. Pompeii uxor moritur, Epit. 106.
- Julii ex principibus Albanis in Patres lecti, 1, 30.
- C. Julius Cæsar dictator, Epit. 111. quatuor triumphos ducit, Epit. 115. quintum ex Hispania ducit, Epit. 116. dictator perpe-
- tuus, *ibid.* in curia Pompeii occiditur, *ibid.* ejus corpus a plebe ante rostra crematur *ibid.*
- C. Cæsar cos. Epit. 119. Augustus cognominatur, Epit. 134. ei ara dedicatur, Epit. 137.
- C. Julius Iulus, consul, 2, 43. decemvir, 3, 33. P. Sestio diem dicit, *ibid.* legatus a senatu ad exercitum, Aventinum insidentem, 3, 50.
- C. Julius Iulus, consul, 3, 65. sedat tribunorum cõitiones, ortas adversus juventutem nobilium, *ibid.* iterum consul, 4, 21. tertium consul, 23.
- C. Julius Iulus, tribunus militum consulari potestate, 4, 56. iterum, 61. censor decedit, 5, 31.
- C. Julius, dictator, 7, 21.
- C. Julius Mento, consul, 4, 26. discordia ejus et collegæ, certamenque adversus senatum, *ibid.* dedicat sine sorte ædem Apollinis, 29.
- C. Julius Vercondaridubius Æduus, Epit. 137.
- L. Julius, tribunus militum consulari potestate, 4, 16. magister equitum, 26. creatus consul, 30.
- L. Julius, tribunus militum consulari potestate, 6, 30.
- L. Julius, prætor creatus, sortitur Galliam, 39, 45.
- L. Julius, prætor, 45, 44.
- L. Julius Iulus, tribunus militum consulari potestate, 5, 1.
- L. Julius Iulus, tribunus militum consulari potestate, 5, 10. iterum, 16. opprimit Tarquinienses, *ibid.*
- L. Julius Iulus, tribunus militum consulari potestate, 6, 4.
- L. Julius Sequester, in Sabinos proficiscens. fulmine ipse et equus exanimantur, 33, 26.
- Proc. Julius affirmat, sibi visum esse Romulum, post mortem in Deos relatum, 1, 16.
- Sext. Julius Iulus, tribunus militum consulari potestate, 4, 35.
- Sex. Julius Cæsar prætor creatur, 27, 21. sortitur Siciliam, 22. legatus, 29.
- Sex. Julius Cæsar, tribunus militum, 40, 27. legatus, 43, 6.
- Iulus, Æneæ et Creüsæ filius, auctor Juliae gentis, 1, 3.
- Jumenta singula oppidis, per quæ legati Romani repente missi transibant, imperata, 42, 1.
- Junia domus, 2, 5. ex ea consulatus ortus, *ibid.*
- C. Junius Bubulcus consul creatur, 9, 21. secundum consul, 28. dictator creatur, 29. tertium consul, 30. magister equitum datus, 38. censor, 43. ædem Salutis, quam consul bello Samnitium voverat, locat, *ibid.* ab eo viæ per agros publica impensa facta, *ibid.* tumultus causa dictator creatur, 10, 1. primo congressu Æquos subigit, *ibid.*

HISTORIARUM LIBROS.

- triumphat, *ibid.* ædem Salutis dedicat, *ibid.*
- D.** Junius Brutus, magister equitum, 8, 12. consul, 29.
- D.** Junius Brutus Scæva, legatus Carvili consulis, 10, 43. consul, 47. munus gladiatorium pro patre defuncto primus edit, Epit. 16.
- D.** Junius, præpositus ad ostium Vulturii, 25, 22.
- D.** Junius Brutus, triumvir coloniae deducendæ creatur, 34, 45.
- D.** Junius Brutus adversus Gallæcos pugnat, Epit. 56.
- D.** Junius Silanus, Epit. 54.
- D.** Brutus a Capeno Sequano interimitur, Epit. 120.
- L.** Junius, Tarquinia, sorore, *seu amita*, Tarquinii Superbi, natus, Bruti haud abnuat cognomen, 1, 56. Delphos missus cum juvenibus Tarquiniiis, baculum aureum Apollini offert, et Terram matrem osculatur, *ibid.* cum Collatino ad Lucretiam venit, 58. ducem se præbet ad expugnandum regnum, 59. quum esset tribunus Celerum, *ibid.* consul creatur, 60. senatum ad trecentorum summam explet, 2, 1. jurejurando populum adstringit, neminem Romæ regnare passuros, 2. Tarquinium Collatinum cogit consulatu se abdicare, et civitate cedere, *ibid.* supplicii liberorum suorum exactor, 5. ejus pugna cum Arunte Tarquinio, et mora, 6. funus ei a collega Valerio factum, 7. per annum a matronis lugetur, *ibid.*
- L.** Junius, legatus in Macedoniam, 45, 17.
- L.** Brutus sibi mortem consciscit, Epit. 89.
- M.** Junius Brutus, tribunus plebis, 34, 1. tuetur legem Oppiam de cultu matronarum, *ibid.* creatur prætor, 35, 24. ei obvenit jurisdictio utraque, 36, 2. dedicat ædem Matris magnæ Idææ, 36. legatus, 37, 55. consul, 40, 59. ex Liguribus in Galliam transit, 41, 9. ejus res gestæ in Istria, 14 et 15. legatus in Asiam, 42, 45. petit censuram, 43, 16.
- M.** Brutus a Cn. Pompeio occiditur, Epit. 90.
- M.** Brutus absens damnatur, Epit. 120. manus sibi ipse infert, Epit. 124.
- M.** Junius Pennus, ædilis plebis, 29, 11. creatur prætor, et obtinet sortem urbanam, 30, 40. creat decemviros agro Samniti Apuloque dividendo, 31, 4.
- M.** Junius Pennus, prætor, 42, 9. sortitur Hispaniam citeriorem, 10. consul, 45, 14. ei obvenerunt Pisæ, 17.
- M.** Junius Pera, dictator post Cannensem cladem, 22, 57. 23, 14.
- M.** Junius, legatus captivorum, qui in Annibalis potestate erant, pro iis ad senatum orationem habet, 22, 59.
- M.** Junius Silanus, præfectus Neapolitanus, 23, 15. prætor creatur, 25, 2. sortitur Tuscos, 3. ei in Etruria prorogatum imperium, 26, 1. ad res gerendas adjutor P. Scipioni datur, 19. a Scipione mittitur adversus Magonem et Hannonem, 28, 1. eos vincit, 2. adducit ad Scipionem auxilia, 13.
- M.** Junius Silanus, præfectus socium, occiditur in tumultuario prælio, 33, 36.
- M.** Junius Silanus coa. Epit. 65.
- P.** Junius Brutus, tribunus plebis, tuetur legem Oppiam, 34, 1. ædilis curulis, 35, 41. creatur prætor, 36, 45. sortitur Tuscos, 37, 2. proprætor in Etruria, 50. jubetur proficisci cum imperio in Hispaniam ulteriorem, 57.
- Q.** Junius, tribunus plebis, queritur indignam necem Mælii, 4, 16.
- Juniorum centuriæ, 1, 43. *vid. et* 24, 7. 26, 22. 27, 6.
- Juniores, citati a consulibus, ad nomen non respondent, 2, 28.
- Juniores omnes adiguntur sacramento, 10, 4. 22, 57.
- Juniorum ob inopiam Romæ delectus sægre confectus, 25, 5.
- Juno Acræa, 32, 23.
- Lacinia, 23, 33. 24, 3. 28, 46. 30, 20. Junonis Laciniae nobile templum, sanctum omnibus circa populis, 24, 3. detectum, ablatis marmoreis tegulis, a Q. Fulvio censore, 42, 3.
- Moneta, 7, 28. Junonis Monetæ ædes structa in eo loco, quæ area ædium Manlii Capitolini fuerat, *ibid.* ei ædem vovet C. Cicereius, prætor, 42, 7.
- Regina, 5, 21. Junonis Reginæ ædes in arce Veientana, *ibid.* ejus signum, more Etrusco, nisi certæ gentis sacerdos, attrectare non solitus, 22. Juno deportatur magna religione Veiis Romam, *ibid.* perfertur in Aventinum, eique a dictatore Camillo templum locatur, *ibid.* et dedicatur, 31. *vid. et* 39, 2. 40, 52. ante pedes Junonis tres pateræ aureæ, cum titulo nominis Camilli, positæ, 6, 4. Junoni Reginæ in Aventino majoribus hostiis sacrificatur, 22, 1. *vid. de* Junone Regina, 27, 37. 31, 12.
- Juno Sospita, 8, 14. 24, 10. 29, 14. 31, 12. Junonis Sospitæ ædes lucusque communis Lanuvinis municipibus cum populo Romano, 8, 14. ejus simulacrum, 40, 19. ei ædes vota a C. Cornelio Cethego, consule, 32, 30. dedicata, 34, 53.
- Junonis in æde veteri Patavii fixa rostranavium, spoliaque Laconum, 10, 2.
- Jupiter Acræus, 38, 2.
- Capitolinus, 1, 55. 6, 17.
- Dodonæus, 8, 24. Jovis Dodonæi sortes, *ibid.*
- Elicius, 1, 20. Jovi Elicio aram in Aventino dedicat Numa Pompilius, *ibid. vid. et* 31.
- Feretrius, 1, 10. ei templum dedicat Romulus, et opima spolia fert, *ibid.* ædes ejus ab Anco amplificata, 1, 33. refecta ab Augusto, 4, 20.

INDEX IN T. LIVII

Jupiter Imperator, 6, 29.
 — **Indiges**, 1, 2. sic dictus *Æneas*, *ibid.*
 — **Latiaris**, 21, 63. ei donum, fulmen aureum pondo quinquaginta, factum, 22, 1.
 — **Olympius**, 24, 21. ejus templum *Athenis*, 41, 25.
 — **Optimus Maximus**, 4, 2.
 — **Stator**, 1, 12 *et* 41. ei templum in pugna cum Samnitibus vovet *M. Atilius*, 10, 36.
 — **Trophonius**, 45, 27.
 — **Victor**, 10, 29. ei ædes vota, spoliaque hostium cremata, *ibid.* *Jovi Victori* pocillum mulsi, priusquam temetum biberet, vovet *L. Papirius*, 42.
Jovis ædes in Capitolio dedicata, 2, 8.
 — ædes duæ in Capitolio dedicatæ, 35, 41.
 — ædem in Capitolio, columnasque circa poliendas *Albo* locant censores, 40, 51.
 — cella, in qua ante pedes *Junonis* tres pateræ aureæ positæ, 6, 4.
 — epulum ludorum caussa, 25, 2, 27, 36, 29, 38.
 — porta, *Capuæ*, 26, 14.
 — sella in templo Capitolino, 5, 50.
 — signum, *Præneste* devectum, a dictatore *T. Quintio* in Capitolium fertur, 6, 29.
 — templum in Capitolio dedicatur, *Epit.* 98.
Jovi aram in monte Æmo consecrat *Philippus*, 40, 22.
Jurare non potest flamen Dialis, atque adeo alium dat, qui pro se juret, 31, 50.
Jusjurandum militum diversum a sacramento, 22, 38.
Jurisjurandi religiosa observatio, 3, 20. nimis callida interpretatio, 22, 61.
Jurejurando adactus populus, neminem regnare *Romæ* passuros, 2, 1 *et* 2.
Jus id est, quod postremum populus jubet, 7, 17, 9, 33.
Jus divinum et humanum, 1, 18.
 — civile, repositum in pontificum penetralibus, evulgat *C. Flavius*, 9, 46.
Justitium indictum, 3, 3 *et* 27, 4, 26 *et* 31, 6, 2 *et* 7, 7, 6 *et* 28, 10, 4 *et* 21.
 — per quadriduum servatum, 3, 3. per dies decem et octo, 10, 21.
 — in foro sua sponte cœptum prius, quam indictum, 9, 7.
Justitio simile otium, 7, 1, 26, 26.
L. Juventius Thalna, legatus, 39, 31. *Romam* missus, 38.
M'. Juventius Thalna, tribunus plebis, accusat *C. Lucretium prætorem*, 43, 10. creatus prætor, sortitur jurisdictionem inter peregrinos, 45, 14 *et* 16. rogationem promulgat de bello *Rhodiis* indicendo, 45, 21. *Epit.* 50.
T. Juventius, tribunus militum, cadit in pugna, 33, 22.
T. Juventius Thalna creatur prætor, 34, 42. sortitur jurisdictionem peregrinam, 43.
Juvenum Romanorum nobilium conspiratio

de regibus revocandis, 2, 3. conjecti in vincula, 4. dant pœnas, 5.
Juvenes trecenti conjurarunt occidere *Por-senam*, 2, 12.
Juventas Dea, 5, 54.
Juventatis ædes in circo maximo dedicata, 36, 36.
Juventati lectisternium imperatum, 21, 62.
Juventus Romana connubiorum ergo Sabinas virgines rapit, 1, 9.

L.

Labeates, populi, 43, 21, 44, 31, 45, 26.
Labeatis palus, 44, 31.
Labeatis terra, 44, 23.
C. Labeo, tribunus militum, cadit in pugna, 33, 22.
Labeo, *vid.* *Antistius*, *Atinius*, *Fabius*.
Labici, *sæx* *Lavici*, urbs, 2, 39. *Labicos* capit *Coriolanus*, *ibid.* capiunt et diripiunt *Romani*, 4, 47. *Lavicos* deducta colonia, *ibid.*
Labicani, *sive* *Lavicani*, hostes *Romanorum*, 4, 45. proelio vincuntur, 46. *vid. et* 6, 21.
Labicanus, *sæx* *Lavicanus*, ager, 3, 25, 4, 49, 26, 9.
Lavicana via, 4, 41.
Labienus, *Epit.* 127.
Labra duo marmorea in Capitolio a Scipione Africano posita, 37, 3.
Lacedæmon, validissima urbs viris armisque, 34, 33. *vid.* *Sparta*.
Lacedæmon, non operum magnificentia, sed disciplina institutisque, memorabilis, 45, 28.
Lacedæmonius dux, *Cleonymus*, *vid.* *Cleonymus*.
Lacedæmonii tyranni, *Cleomenes*, *Machinidas*, *Nabis*, *vid. sub his vocibus*.
Lacedæmonii vexantur ab suis exsulibus, 38, 30. bello oppugnantur ab *Achæis*, 32. *Lycurgi* leges abrogare, et *Achæorum* leges institutaque accipere jubentur, 34. de iis agitur in concilio *Achæorum*, coram *Romanis* legatis, 39, 35 *et* 37. manere jubentur in concilio *Achæorum*, 48.
 — pugnant missilibus, 34, 39.
 — cunctatores natura, 45, 23.
Lacedæmoniorum exsules multi, pulsati a suis tyrannis, veniunt in castra *Romanorum*, 34, 26.
C. Lacerius, tribunus plebis, 5, 10.
Lacetania, 21, 23.
Lacetani, 21, 60 *et* 61. depopulantur agros sociorum populi *Romani*, 26, 24. in eos edicitur expeditio, 26. *vid. et* 33 *et* 34.
Lacetani, gens, quam insita feritas tenet in armis, 34, 20. eorum oppidum oppugnat *M. Cato* consul, et capit, *ibid.*
Lachares filius Mithridatis, *Epit.* 98.
Lacinia Juno, 24, 3. ejus nobile templum, sanctum omnibus circa populis, *ibid. vid. et* 23, 33. in eo multi, qui in *Africam* sequi

HISTORIARUM LIBROS.

- Annibalem abnuebant, jussu ejus interfecti, 30, 20. tegulae marmoreae, ex eo sublatae a censore, jussu senatus reportantur, 42, 3.
- Lacinium, promontorium, 12, 8. illum praeternavigare fas Romanis esse, negat Philocharis Tarentinus, *ibid.* *vid.* et 27, 25. 36, 42.
- Lacones, *vid.* Lacedaemonii.
- Laconica ora, 38, 30.
- Lacte pluit, *vid.* Prodigium.
- Lacumaces, stirpis regiae apud Numidas puer, appellatur a Mezetulo rex, 29, 29. victus a Masinissa, fugit in agrum Carthaginensem, 30. se in Masinissae fidem permittit, *ibid.*
- Lacus Albanus, 5, 15. crescit in altitudinem insolitam, *ibid.*
- Avernus, 24, 12. 13 et 20.
 - Begorrites, 42, 53.
 - Curtius, 1, 13. 7, 6.
 - Fucinus, 4, 57.
 - Martis, 41, 13.
 - Ostiae, 27, 11.
 - Regillus, 2, 19. 6, 2. *vid.* Regillus.
 - Timavi, 41, 5.
 - Trasimenus, 22, 4.
 - Vadimonis, 9, 39.
- Lacus manavit sanguine, *vid.* Prodigium.
- C. Laelius, classi a Scipione praefectus, 26, 42. ob virtutem corona aurea et triginta bubus donatur, 48. it Romam, et in senatu, Carthaginem novam aliasque urbes captas esse, exponit, 27, 7. mittitur orator a Scipione ad Syphacem, 28, 17. mittitur ad praedandam Africam, 29, 1. ad eum venit Masinissa, 4. redit ex Africa, 6. classis praefectus, cum Scipione transit in Africam, 25. cum Masinissa mittitur ad persequendos Syphacem et Asdrubalem, 30, 9. vincit Syphacem, 11. improbat Masinissae cum Sophonisba nuptias, 13. a Scipione donatur corona aurea, 15. cum Syphace aliisque captivis Romam mittitur, 16. quae in Africa gesta sunt, exponit patribus, 17. aedilis plebis, 33, 25. creatur praetor, 33, 24. sortitur Siciliam provinciam, 26. ambiens consulatum, repulsam patitur, 35, 10. creatur consul, 36, 45. ejus contentio de provincia cum L. Scipione collega, 37, 1. ex Gallia Romam redit, 47. ei cum suo exercitu in annum prorogatum imperium, 50.
- C. Laelius, legatus in Macedoniam, 41, 27. legatus ad Gallos trans Alpes, 43, 7.
- Laetorius, tribunus plebis, 2, 56. ejus violenta contentio cum Ap. Claudio consule, *ibid.*
- C. Laetorius, aedilis curulis, 23, 30. legatus, 25, 22. creatur praetor, 26, 23. *vid.* et 27, 7. decemvir sacris faciendis, 27, 8.
- Cn. Laetorius, legatus L. Furii praetoris, 31, 21.
- L. Laetorius, aedilis plebis, vitio creatus, abdicat se magistratu, 30, 39.
- M. Laetorius, primipili centurio, 2, 27. ei data a populo dedicatio aedis Mercurii, *ibid.*
- Laevi Ligures, 5, 35. 33, 37.
- Laevinus, *vid.* Valerius.
- Lagos, urbs, 38, 15.
- Lamia, urbs, 27, 30. 32, 4. 35, 43. oppugnatur a Philippo, 36, 25. qui ab ea recedit, *ibid.* oppugnatur a Romanis, 37, 4. capitur, 5.
- Lampsacus, urbs, 37, 35. libertatem suam defendit adversus Antiochum, 33, 38. *vid.* et 35, 42.
- Lampsaceni coronam octoginta pondo Romam mittunt, 43, 8. referuntur in sociorum formulam, *ibid.*
- Lampsus, urbs Thessaliae, 32, 14.
- Lampter, Phocaeae, 37, 31.
- Lana pulla terra enata, *vid.* Prodigium.
- Lanienae et tabernae in publicum emtae, 44, 16.
- Lanistae, 28, 21.
- Lanuvium, 3, 29. 6, 2. 26, 8. 29, 14. 45, 16.
- Lanuvii strepitus in aede Junonis Sospitae editus, *vid.* Prodigium.
- Lanuvini deficiunt, 6, 21. iis civitas datur, 8, 14. aedes Sospitae Junonis communis Lanuvinis municipibus cum populo Romano, *ibid.*
- Lanuvinus magistratus feriis Latinis precationem sollemnem non rite peragit, 41, 20.
- Laodice regina, Epit. 50.
- Laodicensi ex Asia inter auxilia Rhodiorum, 33, 18.
- Lapathus, castellum, 44, 2 et 6.
- Lapicini, populi, 41, 23.
- Lapis quidam sacer datur legatis Romanis, quem Pessinuntii Matrem Deum vocabant, 29, 11.
- Lapis sacer in agro Crustumino, 41, 17.
- Lapides silices, 30, 43.
- Lapides Atri, locus inter oppida Illiturgim et Mentissam in Ausetania, 26, 17.
- Lapidibus pluisse quoties nunciaretur, novendiale sacrum fiebat, 1, 31.
- Laqueis excipiuntur ictus arietum, 36, 23.
- Larentia, uxor Faustuli, educat Romulum et Remum, 1, 4.
- Lares, 8, 9.
- Lares Permarini, 40, 52.
- Larium Permarinum aedes dedicatur, *ibid.*
- Larinas ager, 22, 18 et 24. 27, 40 et 43. 45, 2.
- Larissa, arx Argis, 32, 25.
- Larissa, urbs nobilis Thessaliae, 31, 46. 42, 67.
- Larissam dies exercitui ad conveniendum a Philippo edicitur, 28, 5.
- Larissae Thessalorum concilium, 36, 8. 42, 38. ab Larissa obsidenda deterretur Antiochus arte Ap. Claudii, 36, 10 et 13.
- Larissa Cremaste, 31, 46. 42, 56 et 67.
- Larissenses, 31, 31.
- Larissus, amnis, Eleum agrum ab Dymaeo dirimit, 27, 31.

INDEX IN T. LIVII

Lartes Porsena, *vid.* Porsena.

Lartes Tolumnius, *vid.* Tolumnius.

Sp. Lartius, genere factisque clarus, 2, 18. cum Horatio Coclite manet aliquantisper in statione pontis, 2, 10. praeficitur expeditae juventuti, 11.

T. Lartius, consul, 2, 18. primus dictator, *ibid.* consul iterum, 21. *vid.* et 29.

Las, vicus maritimus, 38, 30. eum improvise occupant, et statim amittunt Lacedaemonii, *ibid.*

Latemnastus Cretensis, 35, 29.

Lati clavi ob Caudinae pacis ignominiam depositi, 9, 7. lato clavo tunicae, 30, 17.

Latini unde dicti, 1, 2. Prisci Latini ab Alba oriundi, 3 et 52. *vid.* et 32.

Latini bello lacesunt Ancum Marcium, 1, 32. vincuntur, 33. multa eorum millia traduntur Romam, *ibid.* cum iis bella gerit Tarquinius Priscus, 35 et 38. Latinorum et Romanorum communia sacra, 45. eos sibi conciliat Tarquinius Superbus, 49. cum iis foedus facit, 50—52.

ad Regillum lacum caesi, 2, 19 et 20. sollicitant frustra Latinos Volci ad bellum Romanis inferendum, 22. sex millia Latinorum captivorum a senatu remissa, *ibid.* coronam auream Jovi in Capitolium mittunt, *ibid.* cum Latinis populis ictum foedus, 33. vexantur incursionibus Aequorum, 48.

opem ferunt Romanis adversus Volcos et Aequos, sed vincuntur, 3, 7.

deficiunt a Romanis, quum per annos plus centum numquam ambigua fide in amicitia Romana mansissent, 6, 2. *vid.* et 7, 11 et 32. ab iis Tusculum captum, 33. quod recipitur, caesis Latinis, *ibid.*

iis petentibus pax data, 7, 12. magna vis militum ab iis accepta, *ibid.* concilia habent, et Romanis negant milites, 25. exercitibus jam in Romanos comparatis, vertunt bellum in Pelignos, 38.

Sidicini dedunt se Latinis, 8, 2. Latini vastant agros Samnitium, *ibid.* moliantur occulte bellum in Romanos, 3. decem principes Latinorum Romam evocati, *ibid.* consilia Latinorum ea de re, 4. petunt consulem et senatores Latinos, 5. iis inferunt bellum Romani, 6. ad Capuam conveniunt Latini cum sociis suis, *ibid.* sunt persimiles Romanis in rebus bellicis, 8. proelium atrox inter Latinos et Romanos, 9. vincuntur Latini, 10. mulctantur agro, 11. rebellantes funduntur, 12. in deditionem accipiuntur, *ibid.* Latinorum status infelix, 13. subactis iis leges dicunt Romani, *ibid.* et 14.

e Latinis Romani ad exercitus suos alterum tantum adjiciebant, 8, 8. *vid.* et 4. ex iis senatum supplendum censet Sp. Carvilius, 33, 22.

Latini, qui Romam commigrarant, jubentur redire domum, 39, 3. eorum querelae

in senatu, 41, 12. de Latinis lex lata, 13.

Latina via, *vid.* Via.

Latinae coloniae, 34, 53.

Latinae feriae, 5, 17 et 19. 21, 63. 22, 1. tenent consules praetoresque Romae usque ante diem quintum kalendas Maias, 25, 11. decreto pontificum instauratae, quod Ardeatibus caro data non fuerat, 32, 1. *vid.* et 37, 3. et 41, 20.

Latinae ante diem tertium nonas Maias, 41, 20.

— indictae ex instauratione in ante diem tertium idus Sextiles, *ibid.* kalendis Junius factae, 42, 35.

— pridie kalendas Aprilis, 44, 22.

— in ante quartum, et tertium, et pridie idus Novembres, 45, 3.

Latine loquendi publice Cumania, et Latine vendendi jus eorum praekonibus permisum, 40, 42.

Latinus rex armatus, ad arcendam vim advenarum, Aeneae occurrit, 1, 1. pacem cum Aenea, deinde affinitatem cum eo jungit, data ei in matrimonium filia, *ibid.*

Latinus Silvius, Albae rex, 1, 3.

Latium Romanis suspectum, 6, 21. Latii status infelix, 8, 13. Latium subactum, *ibid.*

Latona, 5, 13.

Latoniae bove femina aurata sacrum factum, 25, 12.

Latrones, ad duo millia, in spelunca oppressi, 10, 1.

Lavici, *vid.* Labici.

Lavinia, Latini regis filia, datur Aeneae in matrimonium, 1, 1.

Lavinium, oppidum, conditum, quod Aeneas ab uxoris nomine appellat, 1, 1. inter Lavinium et Albam Longam coloniam deductam, triginta ferme interfuere anni, 3. Lavinii interfectus T. Tatius, 14. foedus inter Romam et Lavinium renovatum, *ibid.* Lavinium ab Troja oriundum, 23. *vid.* et 2, 39.

Laurea corona, *vid.* Corona.

Laurea in puppi navis longae enata, *vid.* Prodigium.

Lauream in manu tenentes, et coronati, supplicant Romae omnes, duodecim annis majores, 40, 37.

Laureatae literae et tabellae, 45, 1.

Laurens ager, 1, 1.

Laurentes, cum iis quotannis renovatum foedus post diem decimum Latinarum, 8, 11.

Laurentium legati pulsati a Tito Tatius, 1, 14.

Laurentibus non data caro Latinis, 37, 3.

Lauretanus portus, 30, 39.

Lautia, legatis praebita, 28, 39. 30, 17. 33, 24. 35, 23. 42, 26.

Lautulae, locus angustus ac saltuosus, 7, 39. 9, 23. ad Lautulas ancipiti proelio cum Samnitibus dimicatum, *ibid.*

Lautumiae, 26, 27. Lautumiarum carceris

HISTORIARUM LIBROS.

custodiam intentiorem habere jubentur triumviri, 32, 26. in Lautumias Ætolorum principes coniecti, 37, 3. in Lautumiis duo atria, Mænium et Titium, 39, 44.

Lebadia, 45, 27.

Lebadiæ templum Jovis Trophonii adit Æmilius Paullus, 45, 27.

Lechæus portus, 32, 23.

Lecti ærati quando, et a quibus, primum Romam advecti? 39, 6.

Lecticula in aciem illatus Cn. Scipio configit, 24, 42.

Lectisternium quando primum Romæ, et qua celebritate factum, 5, 13. *vid. et* 7, 2 *et* 27, 8, 25. 29, 14.

Lectisternium Cære imperatum, 21, 62.

— Juventati, *ibid.*

— Junoni Reginæ, 22, 1.

— Saturno imperatum, quem lectum senatores straverunt, *ibid.*

— per triduum habitum, sex pulvinaria in conspectu fuere, 22, 10.

Lecton, promontorium, 37, 37.

Legati Abderitarum queruntur de avaritia et crudelitate Hortensii, 43, 6.

— Achæi nunciant, Nabidem contra fœdus maritimam oram Laconum oppugnare, 35, 22. *vid.* Achæi.

— Ætolorum Romam missi, pacem petentes, 36, 35. urbe eodem die, Italia intra quindecim dies, excedere jubentur, 37, 1. admittuntur, iisque pacis leges dantur, 38, 10 *et* 11.

— Alexandrini queruntur de Antiocho, 44, 19.

— Ambracienses accusant Fulvium Nobiliorem, 38, 43.

— Annibalis ad Philippum, 23, 34.

— Antiochi Romam, eorumque oratio, 34, 57. ad Scipionem, 37, 34 *et* 45.

— ab Ardea queruntur in senatu, sibi in monte Albano Latinis carnem non esse datam, 33, 1.

— Ariarathis, eorumque oratio, 42, 19.

— Asiæ et Græciæ, Romæ auditi, 34, 57.

— Atheniensium implorant auxilium Romanorum, 31, 5.

— Attali queruntur de Philippo, 31, 2. 32, 8. coronam auream ducentum quadraginta sex pondo in capitolio ponunt, 32, 27.

— ex Balearibus insulis et ultima Hispania ad Scipionem, 22, 20.

— Bilistagis, Ilergetum reguli, flentes ad genua Catonis provoluti, auxilia petunt, 34, 11.

— Cæritum, bellum deprecantes, impetrant pacem, 7, 20.

— Campanorum a Romanis auxilium petunt, 7, 30.

— Carthaginensium, amicitiam et societatem Romanorum petentes, 7, 27. auream coronam donant Romanis, 38. legatis Carthaginensibus, qui ad fœdus tertio reno-

vandum venerant, comiter munera missa, 9, 43. ad Asdrubalem et Syphacem missi, 29, 34. ad Romanos de pace, 30, 22 *et* 40. frumentum et hordeum adportant, 36, 4. queruntur de Masinissa, 42, 23.

Legati Clusini auxilium adversus Gallos petunt, 5, 33.

— Epirotarum, 36, 35.

— Eumenis, querentes de clade Sinopensium, 40, 2.

— Gallorum pollicentur Romanis auxilia ad bellum Macedonicum, 44, 14.

— Græciæ Asiæque, Romæ auditi, 34, 57, 43, 8.

— Hispani, eorumque simplicitas, 40, 47.

— Iapydum, Istrorumque, et Carnorum, queruntur de avaritia et crudelitate consulum, 43, 7.

— Issenses Gentium, Illyriorum regem, Romæ suspectum reddunt, 42, 26.

— Lacedæmoniorum, 39, 33.

— Latinorum, 8, 5.

— Laurentium pulsantur a propinquis Titi Tatii, 1, 14.

— Locrensiarum, obsiti squalore et sordibus, ramos oleæ, velamenta supplicum, porrigentes, queruntur de Pleminio, 29, 16.

— Macedones deducti extra urbem in villam publicam, ibique iis locus et lautia præbita, 33, 24.

— Masinissæ a Romanis donantur, 30, 17.

— Nabidis, 34, 42.

— Neapolitani aurum offerunt Romanis, 22, 32.

— Pamphyli coronam auream in curiam inferunt, 44, 14.

— Persei jubentur excedere Italia, 42, 36.

— Philippi ad Annibalem, 23, 33. 34 *et* 39. ad Ætolos, 31, 28. ad Romanos, 32, 37. 33, 24. pollicentur Romanis pecuniam et frumentum, 36, 4. coronam auream centum pondo in sede Jovis optimi Maximi ponunt, *ibid.*

— Pisanorum, 45, 13.

— Pœnorum ad Philippum, capti mittuntur Romam, 23, 34. Pœnorum et Masinissæ, Romæ de agro disceptantium, 34, 62.

— Privernates, 8, 21.

— Prusiæ, Romam missi, 44, 14.

— Ptolemæi, 31, 9. iis in singulos munera quinam millium æris ex senatus consulto missa, *ibid.*

— Ptolemæi et Cleopatrarum gratulantes quod M'. Acilius Antiochum Græcia expulerit, 37, 3.

— Rhodiorum ad Antiochum, 33, 20. ad Romanos, querentium de Sinopensium clade, 40, 2. ad Romanos, 44, 14. horum superba oratio, *ibid.* alii legati, 45, 20. miserabili oratione deprecantur iram Romanorum, 22.

— Romani, ad Coriolanum de pace missi, 2, 39.

INDEX IN T. LIVII

Legati Athenas missi, qui Solonis leges describerent, 3, 31.
 jussu Tolumnii a Fidenatibus interfecti, 4, 17.
 Veios, et superbum Veientium responsum, 4, 58.
 Delphos consulturi oraculum, 5, 15.
 Apollini crateram auream ferunt, 28. *vid. et 28, 45.*
 ad Gallos, eorumque cum Gallis colloquium, 5, 35 *et 36.*
 ad Samnites, 7, 31. 8, 23.
 in Hispaniam ad Annibalem, non admittuntur, 21, 6 *et 9.*
 Carthaginem missi, 18. iis superbe respondent Carthaginienses, *ibid.* ridentur a Gallis, 20.
 in varia loca missi, 22, 33.
 male excipiuntur ab Hieronymo Syracusanorum rege, 24, 6.
 violantur a Carthaginiensibus, 30, 25.
 ad Ptolemæum, 31, 2. ad Masinissam, 11.
 — decem ad constituendas res Græciæ, 33, 24 *et 31.* Asiæ, 37, 55. *vid. et 45, 17.*
 ad Antiochum et Philippum, 33, 35 *et 39.*
 in Græciam, 39, 33. 42, 37.
 in Macedoniam, 41, 27.
 — Saguntini gratias agunt senatui, 28, 39.
 adducunt quosdam Carthaginienses cum pecunia, qui ad conducenda auxilia in Hispaniam trajecerant, 30, 21.
 — Samnites, Romam missi de pace, 8, 1. ad Annibalem, 23, 42.
 — Sardorum Romam, 41, 10 *et 12.*
 — Syphacis, donati ab senatu Romano, 27, 4. 30, 17.
 — Syracusani, 22, 37. ad Marcellum, 25, 29.
 — Tarentini ad Annibalem, 24, 13.
 — Tarquiniorum exsulum, 2, 3 *et 4.*
 — Thracum, petentes amicitiam et societatem Romanorum, 42, 19.
 — Verminæ Romam, 31, 11.
 — in senatum introducti per consules, 32, 8.
 — jure gentium sacrosancti, 2, 4.
 — licet viderentur commisisse, ut hostium loco essent, in iis tamen jus gentium valet, 2, 4.
 — contemptui habiti, 3, 25.
 — interfecti, 4, 17 *et 32.*
 — contra jus gentium arma capiunt, 5, 36.
 — male excepti a Samnitibus, 7, 31. 8, 23.
 — si repente aliquo mitterentur, singula per oppida, qua faciendum iter, jumenta imperant, 42, 1.
Legatis cæsis publice in Rostris statuæ positæ, 4, 17.
 — munera data, 9, 43. 27, 4. 28, 39. 30, 17. 31, 9. 37, 3. 42, 6 *et 19.* 43, 7 *et 8.* 44, 14. 45, 13.
 — ædes liberæ hospitio datæ, sumtusque decretus, 42, 6.

Legatis hostium in sede Bellonæ senatus datus, 30, 21. 33, 24.
Legationis jus externis, non civibus, comparatum, 6, 17.
Legati imperatorum, 2, 20. 10, 40 *et 43 et alibi passim.*
Legio quot militum? 6, 23. 7, 25. 8, 8. 26, 28. 29, 24. 43, 14.
 — prima, secunda, tertia, 10, 18. 22, 53. 33, 36. 34, 46.
 — quarta, 10, 18. 26, 48. 34, 46.
 — quinta, 39, 30.
 — octava, *ibid.*
 — undecima, 30, 18.
 — duodecima, magna ex parte cæsa, *ibid.*
 — tertia decima, *ibid.*
 — undevicesima, 27, 38.
 — vicesima, 27, 14 *et 38.*
 — tota millia hominum quatuor, Romæ in foro securi percussa, 28, 28.
 — linteata Samnitium, 10, 38.
 — Sabina, 2, 36.
Legiones Etruscorum, 10, 5.
 — Faliscorum, 4, 5.
 — urbanæ, 6, 9. 24, 44. 25, 3.
 — quatuor vulgo scribebantur, 8, 8.
 — decem effectæ, 2, 30. 7, 25.
 — duodeviginti, 24, 11.
 — una et viginti, 26, 28. 27, 22.
 — tres et viginti, 26, 1. 27, 36.
 — viginti, 30, 2.
 — tumultuariæ, 40, 26.
Legionarium numerus auctus, 42, 31.
Legionarii equites, 35, 5.
Lembi, 33, 19.
 — biremes, 24, 40.
 — Issaïci, 32, 21.
 — piratici, 37, 27.
Lemnos, insula, 28, 5.
Lentulus, *vid.* Cornelius.
Leon accusat Apollodorum, impellentem Athenienses ad defectionem, 35, 50. *idem esse videtur ac*
 — Icesiae filius, legatus Atheniensis, 38, 10.
 — locus, 24, 39.
Leonatus Eulyesta, præfectus agematis Macedonici, 42, 51 *et 59.*
Leonides Lacedæmonius, dux Persei, 42, 51.
Leonorius, Gallorum regulus, 38, 16.
Leontini, in eorum urbe Hieronymus occiditur, 24, 7. eo profisciscuntur Hippocrates et Epicydes, 29. Leontinorum urbs a M. Marcello consule capta, 30.
Leonum et pantherarum venatio Romæ, 39, 22.
Lepidus, *vid.* Æmilius.
Leptis, 30, 25. 34, 62.
Lesius, *vid.* Seppius Lesius.
Letus, mons, 41, 22.
Leucadia, olim peninsula, postea insula, divisa ab Acarnania freto vadoso, quod perfossum manu est, 33, 17.
Leucas, caput Acarnaniæ, 32, 15. 33, 17. 36, 11. Leucadem indictum concilium Acarnanum, 33, 16. eam oppugnat Flaminius,

HISTORIARUM LIBROS.

17. Leucadis situs, *ibid.* capitur prodicione, *ibid.* Leucas eximitur concilio Acarnanum, 45, 31.
- Leucate, promontorium, 26, 26. 36, 15. 40, 1.
- Leucaspis phalanx, 44, 41.
- Leves milites, 8, 8.
- Leusis, *sive potius* Eleusis, locus, quatuor millia ab Alexandria abest, 45, 12.
- Leusus Cretensis, 38, 13.
- Lex Æmilia, de minuenda censura, 4, 24. *vid. et* 9, 33 *et* 34.
- de ære alieno, *vid.* Æs.
- Agraria, *vid.* Agraria. *et adde*, 6, 35. 7, 16.
- de Ambitu, 7, 15. 40, 19.
- Annaria, 40, 44.
- Bæbia, *ibid.*
- Canuleii, de connubio Patrum et plebis, 4, 1.
- Cincia, de donis et muneribus, 34, 4.
- de consule intra decem annos non reficiendo, 10, 13.
- Curiata, 5, 46. 9, 38.
- Decem tabularum, 3, 34.
- Decemvires quibus tabulis duodecim est nomen, in æs incisæ, et in publico propositæ, 3, 57.
- de dictatore creando, 2, 18.
- Flavii, ut in Tusculanos animadvertatur, 8, 37.
- Horatia, 3, 55.
- Icilia de Aventino, 3, 32.
- Licinia, de consule ex plebe creando, 7, 21. 22 *et* 25.
- Licinia Sextia, de ære alieno, de modo agrorum, de consulatu plebeio, 6, 35.
- magistratus plebei ne pateant patricio, 4, 25.
- de mulctarum æstimatione, 4, 30.
- Oppia, de cultu matronarum, 34, 1. abrogatur, 8.
- Papiria, qua Acerranis civitas sine suffragio datur, 8, 17.
- de perduellione, 1, 26.
- Petillia, 37, 54.
- ut plebiscita omnes Quirites tenerent, 3, 55. 8, 12.
- Poetelia, de nundinis et conciliabulis obeundis, 7, 15.
- Porcia, pro tergo civium, 10, 9.
- de provocatione, 2, 8. 3, 55. 10, 9. semper a familia eadem lata, *ibid.*
- sacrata, in Sacro monte lata, 2, 33. alise sacratæ leges, 3, 32. 4, 26. 7, 41. 9, 39. 36, 38. 39, 5.
- Senator ne quis, quive senatoris pater fuisset, maritimam navem, quæ plus quam trecentarum amphorarum esset, haberet, 21, 63.
- Terentilla, 3, 9 *et* 10.
- Trebonia, 3, 65. 5, 10.
- tribunus militum ubi quis fuisset, ne postea ordinum ductor esset, 7, 41.
- Lex tribunorum militum comitia ne fierent, consulumque utique alter ex plebe crearetur, 6, 35.
- Tribunis, ædilibus, iudicibus, decemviris qui nocuisset, ut ejus caput Jovi sacrum esset, 3, 55.
- Valeria, de provocatione adversus magistratus ad populum, sacrandoque cum bonis capite ejus, qui regni occupandi consilia inisset, 2, 8.
- de vicesima manumissorum, 7, 16.
- de unciario fœnore, *ibid.*
- vetusta, priscis literis verbisque scripta, ut, qui prætor maximus sit, idibus Septembribus clavum pangat, 7, 3.
- Voconia de hereditatibus mulierum, 41, 34.
- Voleronis, ut plebei magistratus tributis comitiis fierent, 2, 56.
- ne quis magistratus sine provocatione crearetur, 3, 55.
- ne cui album in vestimentum addere petitionis causa liceat, 4, 25.
- ne quis populum sevocaret, 7, 16.
- ne quis, nisi qui noxam meruisset, donec pœnam lueret, in compedibus aut in nervo teneatur, 8, 28.
- Leges regiæ, 6, 1.
- decemvires, 3, 57.
- consulares, 3, 56.
- tribunitiæ, *ibid.*
- fœnebres, 35, 7.
- Legum publice examinandarum mos, 3, 34.
- Liber vetus linteus Samnitium, 10, 38.
- Libri fatales, 5, 14. 22, 9 *et* 57. 42, 2.
- lintei, repositi in æde Monetæ, 4, 7 *et* 20.
- magistratuum, *ibid.*
- Numæ Pompilii septem Græci, septem Latini, sub Janiculo in duabus arcis lapideis inventi, comburuntur, 40, 29.
- Sibyllini inspecti, 3, 10. 5, 13. 7, 27. 21, 62. 29, 10. 41, 26. *vid.* Sibylla.
- vaticini ex senatusconsulto ad prætorem delati, 25, 1.
- Liberi sequuntur patrem, 4, 4.
- Liberi, Liberæque sedes, 3, 55. 41, 33.
- Libero Liberæque signa ænea ex argento mulctatio posita, 33, 25.
- Libertas populo Romano reddita, 2, 1.
- Libertatis sedes in Aventino, 24, 16.
- Libertatis atrum, 25, 7. in eo custoditi obsides Tarentinorum, *ibid.* reficitur, 34, 44. *vid. et* 45, 15.
- Libertini in militiam centuriati, 10, 21. 22, 11.
- in navalem militiam descripti, 40, 18. 42, 27.
- Libertinorum filii in senatum ab Ap. Claudio censore lecti, 9, 46.
- Libertini in quatuor tribus urbanas conjecti, 9, 46. 45, 15.

INDEX IN T. LIVII

Libethrum, oppidum, 44, 5.
 Libitina vix sufficiens funeribus, 40, 19. 41, 26.
 Libo, Epit. 49.
 Libui Galli, 5, 35. 21, 38. 33, 37.
 Liburni, gens fera, 10, 2.
 Libyphœnices, 21, 22. 25, 40.
 Licinia nobilis femina, Epit. 48. virgo vestalis, Epit. 63.
 Licinia Lex, *vid.* Lex.
 Licinius Macer, historię Romanę scriptor, 4, 7. 20 *et* 23 7, 9. 10, 9.
 A. Licinius Nerva, tribunus plebis, 41, 10. legatus, 42, 35. 44, 18. prætor, 45, 44.
 C. Licinius, tribunus plebis, 2, 33.
 C. Licinius, tribunus militum consulari potestate, 6, 31. primus magister equitum de plebe dictus, 39. *vid.* *et* 10, 8.
 C. Licinius, legatus Carthaginem missus, 21, 18.
 C. Licinius, præfectus præsidii Rhizonis et Olcinii, urbium, 45, 26.
 C. Licinius Calvus, consul, 7, 9. *idem est qui* C. Licinius Calvus Stolo, *de quo infra*.
 C. Licinius Crassus, prætor, sortitur jurisdictionem urbanam, 42, 9 *et* 10. reficit classem, 27. dextro cornu, in prælio adversus Persea, præpositus a fratre consule, 58. creatur consul, et obtinet Italiam, 44, 17. ejus res gestæ in Gallia, 45, 12. prorogatur imperium, 17. legatus in Macedoniam, *ibid.*
 C. Licinius Lucullus, tribunus, triumvir Epulo creatur, qui legem de creandis triumviris Epulonibus tulerat, 33, 42. triumvir ædi Juventatis dedicandæ, 36, 36.
 C. Licinius Nerva, legatus, nunciat victoriam de Gentio, 45, 3. prætor, 14. sortitur Hispaniam ulteriorem, 16. legatus, reducit obsides in Thraciam, 42.
 C. Licinius Calvus Stolo, plebeius, minorem M. Fabii Ambusti filiam uxorem ducit, 6, 34. creatur tribunus plebis, 35. leges adversus patriciorum opes promulgat, *ibid.* reffectus tribunus plebis, non patitur creari curules magistratus, *ibid.* decimum tribunus plebis reffectus, suas leges perfert, 42. creatur consul, 7, 2. iterum, 9. sua ipsius lege damnatur, 16.
 L. Licinius, prætor, 27, 8.
 L. Licinius Pollio, legatus, 27, 29.
 L. Licinius Lucullus, ædilis curulis, 30, 39.
 L. Licinius Lucullus, cos. a tribunis pl. in carcerem conjicitur, Epit. 48.
 L. Licinius Lucullus cos. L. F. L. N. prospere adversus Mithridatem pugnat, Epit. 94.
 M. Licinius, tribunus militum, occiditur in prælio, 27, 12.
 M. Licinius Crassus non patitur per fundum suum aquam duci, 40, 51.
 M. Licinius Lucullus, prætor, 39, 6. sortitur jurisdictionem inter peregrinos, 8 *et* 18.
 M. Lucullus Thraces subigit, Epit. 97.

M. Licinius Strabo, tribunus militum, fortissime dimicans, ab Istris interficitur, 41, 6.
 P. Licinius Calvus, primus ex plebe tribunus militum consulari potestate creatus, 5, 12. quum iterum tribunus militum consulari potestate crearetur, orat, ut is, qui sibi deferrebat, honos filio suo mandetur, 18. ejus de præda Veiorum sententia, 20.
 P. Licinius Calvus, tribunus militum consulari potestate, 5, 18 *et* 20.
 P. Licinius Crassus, pontifex maximus creatur ante ædilitatem, 25, 5. magister equitum, 27, 5. censor, 6. prætor, 21. sortitur jurisdictionem peregrinam, 22. consul, 28, 38. Bruttios provinciam extra sortem accipit, 29, 1. gravi morbo adficitur, uti et ejus exercitus, 10. ei prorogatur imperium, 13. copiis conjunctis cum consule, pugnat cum eo adversus Annibalem, 36. ejus laudea, 30, 1. negat ludos ex incerta pecunia voveri debere, 31, 9. *vid.* *et* 34, 44. votum præit consuli, 36, 2. vetat Q. Fabium Pictorem Flaminem Quirinalem, qui tum prætor erat, ire in Sardiniam provinciam, 37, 51. moritur, 39, 46. funeris ejus causa visceratio data, et gladiatores centum viginti pugnaverunt, *ibid.*
 P. Licinius Crassus creatur prætor, 41, 18. excusat se sacrificiis sollemnibus impediri, ne in provinciam, Hispaniam citeriorem, eat, 19. fit consul, 42, 28. Macedoniam provinciam sortitur, 32. proficiscitur, 49. male pugnat adversus Persea, 58 *et* 59. pacem petenti Perseo negat, 62. altera ejus pugna cum Perseo, meliore eventu, 66. crudeliter ab eo avareque in Græcia bellatum, 43, 4. legatus ad Gallos in Asiam, 45, 34. interimitur, Epit. 59.
 P. Licinius Tegula carmen condit, quod ab ter novenis virginibus cani jussum, 31, 12.
 P. Licinius Varus, ædilis curulis, 27, 6. prætor, 21.
 Sp. Licinius, tribunus plebis, suscipit rem militarem impediendam, 2, 43.
 Licinus, *vid.* L. Porcius Licinus.
 Lictores a Romulo instituti duodecim, 1, 8.
 — quatuor et viginti apparent consulibus, 2, 55.
 — decemvirorum centum et viginti forum implent, 3, 36.
 — præeunt proficiscentibus ad bellum, 10, 25. 41, 14.
 Lictor Horatio laqueum injicit, 1, 26. deligat ad palum, *ibid.* *et* 8, 7. *vid.* *et* 26, 16.
 — Sulpicii, tribuni militum, de foro domum se recipientis, forem virga percutit, 6, 34.
 Lignis carens terra, 38, 18.
 Ligures, populi, 5, 35. in Ligures legati missi ad expostulandum, quod Pœnos opibus auxiliisque juvissent, 22, 33. eorum auxilia Asdrubali parata, 27, 39. jungunt se Magoni, 28, 46. 29, 5. adversus Ligures varia

HISTORIARUM LIBROS.

- Romanorum bella, 32, 29 *et seqq.* 34, 56.
35, 3. 11. 21 *et* 40.
- Ligures, improviso castra Q. Minucii adgressi, funduntur, 36, 38.
— omnes in deditionem veniunt, 37, 2.
— circumveniunt et occidunt L. Bæbium, prætorem, 37, 57.
— hostes perpetui populi Romani, et exercendo militi Romano apprime utiles, 39, 1. cæduntur a Romanis, 32.
— castra L. Æmilii, proconsulis, oppugnant, et ægre ab eo vincuntur, 40, 25 *et* 28.
— sese dedunt, et in Taurasinos publico sumtu traducuntur, 38.
- alia Ligurum bella, 41, 16. 18. 20 *et seqq.*
- Ligures Alpini, 28, 56. 29, 5.
— Apuani, 40, 41.
— Celelates, Cerdiciates, 32, 29.
— Galli, Epit. 46.
— Ilvates, 32, 29.
— Ingauni, 40, 25.
— montani, 40, 41.
— Statiellates vincuntur ab M. Popillio consule, 42, 7. se dedunt, 8. venditos senatus jubet redimi, *ibid.*
- Ligustini populi, 31, 10. 39, 21. Ligustini Ilvates, 32, 31.
- Ligustini montes, 34, 8.
- Ligustinum bellum, 35, 4. scutum, 44, 35.
- Ligustinus ager viritim divisus, 42, 4.
- Sp. Ligustinus, 42, 34. ejus ad populum oratio, *ibid.*
- Lilybæum, 25, 31. 27, 5.
- ad Lilybæum pugna navalis, 21, 50.
- Limina ænea in Capitolio posita, 10, 23.
- Limnæa deditur M'. Acilio, consuli, 36, 14.
- Lingos, mons, 32, 13.
- Lingones cum Boiis, pellunt Etruscos et Umbros agro, 5, 35.
- Lingua ab irrisu exserta, 7, 10.
- Linteata legio, *vid.* Legio.
- Linteï libri, 4, 7.
- Linterni arenæ, 22, 16. Linternum, 23, 35. eo colonia deducta, 32, 29. 34, 45. in Linternum secedit Scipio Africanus ibique moritur, 38, 52 *et* 53.
- Lintribus utuntur pedites in trajiciendo Rhodano, 21, 27.
- Liparæ insulæ, 21, 49.
- Liparenses piratæ, 5, 28.
- Liris fluvius, 10, 21. 26, 9 *et* 34.
- Lisinæ, urbs Thessaliæ, 32, 14.
- Lissus, oppidum, 44, 30.
- Litabrum, oppidum in Hispania munitum et opulentum, vineis expugnat C. Flaminius, 35, 22.
- Litana, silva in Gallia cisalpina, 23, 24. in ea exercitum L. Postumii consulis delent Galli, *ibid.* ad eam octo millia Gallorum cæsa, 34, 22 *et* 42.
- Litatio ac perlitatio in sacrificiis, 41, 19.
- Literæ laureatæ, 5, 28. 45, 1.
- Literas attulit in Latium Evander, 1, 7.
- Liternum, *vid.* Linterni arenæ.
- Liternus, fluvius, 32, 29.
- Litubium, oppidum Ligurum, se dedit Romanis, 32, 29.
- Lituus augurum, 1, 18.
- Livius, poëta, ab saturis ausus primus argumento fabulam serere, 7, 2. *vid. et* 27, 37.
- C. Livius pontifex creatur, in M'. Pomponii Mathonis locum, 26, 23. ædilis curulis, 29, 38. prætor cum cognomine Salinatoris, 30, 26. sortitur Bruttios, 27. præest equitibus alariis, in pugna adversus Boios, 35, 5. petit consulatum, sed repulsam patitur, 10. moritur, 43, 13.
- C. Livius Salinator creatur prætor, 35, 24. sortitur classem, 36, 2. lustrat classem, 36, 42. Samen Zacynthumque populatus, pervenit Piræeum, *ibid.* ei occurrit Eumenes cum tribus navibus, *ibid.* trajicit Delum, *ibid.* Deli retinetur ab adversis ventis, 43. vincit classem Antiochi, 44, 45. Ilii sacrificat Minervæ, 37, 9. capit Seston, *ibid.* oppugnat Abydum, *ibid.* obsidionem relinquit, 12. tradit L. Æmilio Regillo classem, 14. censet obstruendum esse exitum portus Ephesini, *ibid.* in Lyciam missus, fugat Lycios, 16. legatus ad Prusiam, Bithyniæ regem, missus, eundem revocat ad consilia pacis, 25. creatur consul, 38, 35.
- L. Livius tribunus plebis, 9, 8.
- M. Livius, consul, legatus Carthaginem missus, 21, 18.
- octavo post damnationem anno reducitur a consulibus in urbem, 27, 34. pro cognato, M. Livio Macato, dicit in senatu, *ibid.* ad secundum consulatum pene invitatus protrahitur, *ibid.* ægre se reconciliari patitur cum Nerone collega, 35. iræ plenus adhuc in cives, proficiscitur ad bellum, 40. egregia ejus victoria de Asdrubale, 46—49. triumphat, 28, 9. dictator creatur, 10. ei in annum prorogatum imperium, *ibid.*
- Volonum exercitum in Galliam ex Etruria traducit, 29, 5. ei prorogatur imperium, 13. creatur censor, 37. Salinatoris quare cognomen invenerit, *ibid.* pravum ejus certamen cum collega Nerone, *ibid.* præter tribum Mæciam, populum Romanum omnem, quatuor et triginta tribus, ærarios relinquit, *ibid. vid. et* 36, 36. 39, 3.
- M. Livius Tarentum tuetur, 24, 20. urbe capta ab Annibale, in arcem confugit, 25, 10. arcem defendit, 11 *et* 26, 39. de eo certamen in senatu, 27, 25.
- M. Livius Denter, consul, 10, 1. eo consule, Æquicum bellum redintegratum, *ibid.* creatur pontifex inter primos plebe, 9. præit verbo devotionis P. Decio, 28. pro prætor, 29.
- M. Livius Drusus cos. adversus Scordiscos pugnat, Epit. 63. trib. pl. domi suæ occiditur, Epit. 71.
- M. Livius Macatus, 27, 34.
- T. Livium quæ causæ ad res populi Romani

INDEX IN T. LIVII

scribendas impulerint, *Præf. lib. 1.* quo tempore vixerit, 4, 20. 28, 12. cur sequatur Polybium, 33, 10.

Loca et lautia legatis decreta, 28, 39. 30, 17. 33, 24. 35. 23. 42, 26.

Locorum divisio in spectaculis, 1, 35. 34, 54.

Locis sanctitate insignibus etiam adfecta miracula, 24, 3.

Locrenses, 23, 30. 29, 9.

Locrenses, in Græcia restituti Ætolia, 33, 34.

Locri, apud eos sanum, in quo thesauri Proserpinæ, quos diripit Pyrrhus, 29, 18. deficiunt post Cannensem cladem ad Pœnos, 22, 61. *vid. et* 23, 30. *et* 24, 1. oppugnantur a Crispino, 27, 25. recipiuntur a Scipione, 29, 6 *et* 7. qui iis Pleminium præfectum imponit, 8. in eos impotenter sævit Pleminius, *ibid. et* 9. eorum querelæ per legatos delatæ ad senatum, 16, 17 *et* 18. libertas iis legesque suæ restituuntur a senatu, 21. *vid. et* 31, 12.

Locris in Græcia, 26, 26. 28, 6.

Locustarum vis ingens, ita ut, unde advenissent, parum constaret, circa Capuam omnem agrum complevit, 30, 2. *vid. et* 42, 2. earum tantæ nubes a mari vento in Apuliam illatæ, ut examinibus suis late agros operirent, 42, 10.

Longarus bellum cum Demetrio, Philippi Macedoniæ regis patre, gessit, 31, 28.

Longula, oppidum, 2, 33. a Coriolano Romanis adimitur, 39. *vid. et* 9, 39.

Longuntica, 22, 20.

Lora in usum cibi versa, 23, 19.

Loracina, fluvius, 43, 6.

Loricati equites, 35, 48. 37, 40.

Loryma, portus, 37, 17. viginti paullo amplius millia ab Rhodo abest, 45, 10.

Lua Mater, 8, 1. ei arma cæsorum Volscorum data a consule, *ibid.* ei dicata spolia hostium, 45, 33.

Luca, urbs, 21, 59. eo colonia deducta, 41, 13.

Lucani pugnant cum Samnitibus adversus Alexandrum Epirensen, 8, 17. recipiuntur a Romanis in fidem, 19. fœdere in amicitiam accipiuntur, 25. deficiunt, fraude impuls, 27. in eorum regionem transeunt exercitus Romani, 9, 20. Lucanorum oratores petunt in amicitiam Romanorum recipi, 10, 11. fœdus cum iis ictum, 12. eorum seditio comprimitur, 18. deficiunt ad Pœnos, 22, 61.

Lucanorum aliquot ignobilia oppida expugnat Ti. Sempronius, consul, 25, 1. in Lucanis perit, 16. dedunt se Romanis, 27, 15. 28, 11.

Lucanæ legiones sæpe fusæ ab Alexandro Epirensi, 8, 24.

Lucani montes, 9, 17.

Lucanus exsul veruto transfigit Alexandrum Epirensen, 8, 24.

Luceius, Epit. 75.

Luceres, tribus antiqua, 1, 13. 10, 6. equitum centuria, 1, 13 *et* 36.

Luceria, urbs, 9, 2 *et* 12. 22, 9. 23, 37. 24, 3. in ea servati obsides Romanorum, ad Caudium dati Samnitibus, 9, 12. obsessa et capta a Romanis, 15. amissa et recepta, 26. colonia eo deducta, *ibid.* oppugnatur a Samnitibus, 10, 35.

Lucerini, 9, 2. ad Lucerinum finem pugnatum cum Samnitibus, duce Atilio consule, 10, 35. ob servatam fidem a Romanis laudantur, 27, 10.

Lucretia, uxor Collatini, 1, 57. stuprum ei per vim oblatum a Sex. Tarquinio, 58. illa vocat patrem et virum, *ibid.* cultro se occidit, *ibid.*

C. Lucretius, duumvir navalis, 40, 26.

C. Lucretius Gallus creatur prætor, 42, 28. sortitur provinciam, quo senatus censuit, 31. ei decernitur classis, 35 *et* 48. acerbæ ejus injuriæ in Chalcidenses, 43, 9. accusatur, et damnatur, 10.

Hostus Lucretius Tricipitinus, consul, 4, 30.

L. Lucretius Flavus, consul, vincit Æquos acie, 5, 29. tribunus militum consulari potestate, 32. adversus Volsinienses profectus, eos vincit, *ibid.*

L. Lucretius Tricipitinus, consul, ingentem Volscorum multitudinem fundit, 3, 8. cum ingenti præda Romam redit, et de Volscis Æquisque triumphat, 10.

L. Lucretius Tricipitinus, tribunus militum consulari potestate, 6, 4. iterum, 21. tertium, 22.

L. Lucretius, quæstor, per insidias interceptus, traditur venienti in Ligures Annibali, 21, 59.

M. Lucretius, tribunus plebis, 27, 5.

M. Lucretius, tribunus plebis, 42, 19. a fratre prætore præmissus, naves a sociis ex fœdere exigit, 48.

P. Lucretius, consul, 2, 15.

P. Lucretius, præfectus urbis, differt actiones tribunitias in adventum consulum, 3, 24.

P. Lucretius Tricipitinus, tribunus militum consulari potestate, 4, 44. iterum, 47.

Q. Lucretius Ofella, Epit. 89.

Sp. Lucretius, Lucretiæ pater, 1, 58. præfectus urbis a rege relictus, 59. suffectus Bruto, non sufficientibus viribus ad consularia munera obeunda, intra paucos dies moritur, 2, 8.

Sp. Lucretius, ædilis plebis, creatur prætor, et sortitur Galliam, 28, 38. ei prorogatum imperium, 29, 13. rursumque, ut Genuam oppidum, a Magone Pœno dirutum, exedificaret, 30, 1. mittitur legatus in Africam, 31, 11.

Sp. Lucretius, prætor, 42, 9. occupat castella super Tempe, 44, 7.

T. Lucretius, consul, 2, 8. Etruscos cædit, 11. iterum consul, 16.

Luctus triginta diebus finitus post Cannensem cladem, 22, 56. in luctu purpura et aurum deponuntur, 34, 7.

Lucullus, *vid.* Licinius.

HISTORIARUM LIBROS.

Lucumo, potens divitiis, commigrat Romam, 1, 34. ejus pater Damaratus, *ibid.* ejus uxor Tanaquil, *ibid.* ei, carpento sedenti, aquila pileum aufert, et rursus capiti reponit, *ibid.* vocatur L. Tarquinius Priscus, *ibid.* *Vid.* L. Tarquinius Priscus.

Lucumo, juvenis præpotens, corrumpit uxorem Aruntis Clusini, 5, 33.

Lucus, quo se Numa, velut ad congressum Deæ, sine arbitris conferebat, sacratus Camenis, 1, 21.

Lucus Dianæ, 27, 4.

— Ferentinæ, ad quem concilia Latinorum populorum habita, 1, 50 et 52. 7, 25.

— Feroniæ, 26, 11. 27, 4.

— Junonis Laciniæ, 24, 3.

— Junonis Sospitæ, 8, 14.

— Maricæ, 27, 37.

— Pætelinus, 6, 20. 7, 41.

— Similæ, 39, 12.

Luci fanaque sacrosancta, 35, 51.

Ludi a Romulo editi, 1, 9.

— a Tarquinio Prisco, qui deinde sollemnes annui mansere, Romani, Magnique varie appellati, 1, 35.

— a prætoribus urbis, 27, 23.

— ab ædilibus, plebeis et curulibus, 6, 42.

— voti a dictatoribus, 5, 19. 7, 11.

— a consulibus, 31, 9. 36, 2.

— a variis imperatoribus, 28, 45. 31, 49. 39, 22. 40, 44 et 45.

— religionis causa, 39, 22.

— belli causa, 22, 9 et 10. 27, 33. 30, 27.

— concordie causa, 4, 12. 6, 42.

— pestilentie avertendæ causa, 7, 2. 27, 23.

Ludi Apollinares, eorumque origo, 25, 12. eos populus coronatus spectavit, *ibid.* *Vid.* et 26, 23. 27, 11. in perpetuum voti, 27, 23. circo inundato, extra portam Collinam, ad ædem Erycinæ Veneris parati, 30, 38. Apollinaribus Ludis ante diem quintum idus Quintiles solis eclipsis, 37, 4.

— Capitolini, 5, 50.

— Circenses, 30, 27. 44, 18.

— Consualia, 1, 9.

— funebres, editi a Scipione, 28, 21. Ludi funebres per quatrimum in foro, mortis M. Valerii Lævini causa, a filiis ejus facti, in quibus quinque et viginti paria gladiatorum, 31, 50. per triduum a filiis M. Æmilii Lepidi, 23, 30. funeris P. Licinii causa, 39, 46.

— Isthmii, 33, 32.

— Magni ex instauratione Romæ parati, 2, 36. tumultus causa voti, 4, 27. a Camillo voti, 5, 19. ex auctoritate Patrum voti a dictatore, 7, 11. voti æris trecentis triginta tribus millibus, trecentis triginta tribus, triente, 22, 10. voti a consule Acilio Glabrione, 36, 2.

— Megalesia, 29, 14. 34, 54.

— Nemei, 27, 30 et 31.

— Olympici, 27, 35.

Ludi Plebei in unum diem instaurati, 27, 21. 28, 10. 39, 7. in biduum instaurati, 25, 2. 27, 36. 29, 38. 33, 42. ter instaurati, 23, 30. 25, 2. 30, 26. quinquies toti instaurati, 38, 35. septies instaurati, 29, 11. 33, 25.

— Romani, etiam Magni dicti, 1, 35. magnifice facti, 25, 2. semel instaurati, 27, 6. 21 et 36. 30, 26. 39, 7. biduum instaurati, 29, 38. triduum instaurati, 23, 30. ter toti instaurati ab ædilibus curulibus, 28, 10. 29, 11. 33, 25 et 42. 38, 35. quater instaurati, 32, 27.

— Scenici, quando primum instituti, et quare? 7, 2. per quatrimum primum facti ab ædilibus curulibus, 24, 43. magnifice apparateque facti, 31, 4.

Ludi Taurilia, 39, 22.

Ludorum sollemnia intermittere, nefas, 5, 1.

Ludi ab ædilibus, ex mulctaticia pecunia facti, 10, 23. Ludorum causa epulum Jovis, 25, 2. 27, 36. 29, 38. in Ludis senatoria loca secreta a populo, 34, 54. Ludorum sumtus, graves non modo Italiæ ac sociis Latini nominis, sed etiam provinciis externis, circumscripti, 40, 44. sumtum in Ludos vix tolerabilis opulentis regnis insania, 7, 2.

Ludi primum de incerta pecunia voti, 31, 9.

Ludi, injussu senatus voti, non fiunt de ære publico, 36, 36. pontifices negant pertinere ad religionem, quanta impensa Ludi fiant, 39, 5.

Ludos ob res bene gestas quando primum coronati spectaverint? 10, 47.

Ludiones ex Etruria acciti, 7, 2.

Ludionum convivalia oblectamenta quando primum Romæ addita epulis? 39, 6.

Ludi literarum in tabernis in foro, 3, 44. strepunt discentium vocibus, 6, 25.

Lunæ defectu crepitus æris nocte silente cieri solet, 26, 5.

Lunæ eclipsis prædicta a C. Sulpicio Gallo, tribuno militum, 44, 37.

Lunæ ædes in Aventino, 40, 2.

Luna, urbs, 39, 21. 43, 11.

Lunæ portus, 34, 8. 39, 21 et 32.

Lunensem agrum depopulantur Ligures, 34, 56.

Lunensium et Pisanorum de agris controversia, 45, 13.

Lupa mammas Romulo et Remo præbet, et lingua pueros lambit, 1, 4. simulacra infantium, conditorum urbis, sub uberibus Lupæ posita, 10, 23.

Lupercal, 1, 5.

Luperci, Epit. 116.

Lupus in Gallia vigili gladium, e vagina raptum, abstulit, 21, 62. *vid.* Prodigia.

Lupi ferrei in oppugnantes urbem injecti, 28, 3.

Luporum simulacrum, 22, 1.

Luscinus, regulus Hispaniæ ulterioris, 33, 21.

Lusitania, 21, 43. 27, 20. Lusitanie montes, 21, 43.

INDEX IN T. LIVII

Lusitani vincuntur a P. Cornelio Scipione, caesis duodecim millibus, 35, 1. caedunt Romanos, 37, 46. funduntur a L. Æmilio Paulo, caesaque sunt decem et octo millia armatorum, 37, 57. et sex millia a C. Atinio prætore, 39, 21. de Lusitanis triumphat C. Calpurnius Piso, prætor, 39, 42. iis subactis, triumphat L. Postumius Albinus, 41, 3 et 11.

Lustratio exercitus apud Macedonas, 40, 6.

Lustrata urbs, 35, 9.

Lustratum oppidum, 42, 20.

Lustrum, propter Capitolium captum, et occisum consulem, condi religiosum est, 3, 22.

Lustra varia, 1, 44. 3, 3 et 24. 10, 9 et 47. 27, 36. 39, 37. 35, 9. 38, 36. 41, 2. 42, 10.

Lutarius, Gallorum regulus, 38, 16.

C. Lutatius, triumvir coloniae deducendae, a Boiis comprehenditur, 21, 25. post sextum decimum annum servitute eximitur a Servilio, consule, 30, 19.

Cn. Lutatius Cerco, 42, 6.

Q. Lutatius Cerco, eo consule, pax data Carthaginensibus, 30, 44.

Luxus Romam invectus ab exercitu Asiatico, 39, 6. *vid. et* 34, 4. Romae coercetur a censoribus, 39, 44.

Lycaonia, 37, 54. donatur Eumeni, 38, 39.

Lyceum Athenis incensum a Philippo, 31, 24.

Lyceus Pan, 1, 5.

Lycia, 33, 41. 37, 15.

Lyciae caput, Patara, *ibid.*

Lycii fusi fugatique a Romanis, 37, 16. attributi Rhodiis, 38, 39. queruntur de crudelitate Rhodiorum, 41, 10. vexantur bello ab Rhodiis, 30. jubentur esse liberi, 44, 15.

Lychnidus, oppidum, capitur, 27, 32. *vid. et* 43, 9. 10 et 21.

Lyciscus, Ætolorum prætor, 42, 38. 45, 28.

Lycho Achæus, præfectus Ætolorum et Boeotorum in Persei exercitu, 42, 51.

Lycortas, Megalopolitanus, princeps legationis Achæorum ad Romanos, 38, 32. prætor Achæorum, indicit concilium, 39, 35. ejus ad Ap. Claudium oratio, 36.

Lyctus, urbs, Epit. 99.

Lycurgi disciplina, cui per septingentos annos adsueverant Lacedæmonii, abrogatur, 38, 34. 39, 33 et 37.

Lycurgus, tyrannus Lacedæmoniorum, 34, 26.

Lycus in Dassaretia, 32, 9.

Lydia donatur Eumeni, 38, 39.

Lyncestæ, populi, 45, 30.

Lyncus, oppidum, 26, 25. 31, 33.

Lysimachia, urbs, 32, 34. 34, 57. 36, 23. 37, 35. diripitur et incenditur a Thracibus, 33, 38. eam restituere cupit Antiochus, *ibid.* ut Seleuco filio eam det regni sedem, 40. *vid. et* 35, 15.

Lysimachus, Philippi amicus, in consilium ab eo adhibetur ad iudicium Demetrii, 40, 8.

Lysinoë, urbs, 38, 15.

Lysis, fluvius, 38, 15.

M.

Macatus, *vid.* Livius.

Macedonia, 1, 1. 9, 18. Macedoniam populantur Dardani, 27, 33. tota se dedit Æmilio Paulo, consuli, 44, 43. de Macedonia senatusconsultum, 45, 18. ei libertas datur, 29. dividitur in quatuor regiones, *ibid. et* 30.

Macedones, 7, 26.

Macedonici exercitus Romanis comparati, 9, 19.

Macedonum legio in Annibalis exercitu, 30, 33. *vid.* Philippus. eorum legati, in senatum introducti, queruntur de M. Aurelio, 30, 42. Macedonum gentis nobilitas, 31, 1. Macedonici belli causæ cum Philippo, 1, 5. item cum Perseo, 39, 23. Macedones terrentur fœditate vulnorum, Romanis armis illatorum, 31, 34. eorum animos sibi conciliare studet Philippus, 32, 5. Macedonum cum Romanis pugna ad Cynoscephalas, 33, 7—10. Macedonum interfectorum ossa legit Antiochus ad Cynoscephalas, 36, 8. offenduntur a Philippo, 40, 3. Macedones inter et Romanos fortuna, non jussu imperatorum, commissum certamen, 44, 40. vincuntur a Paulo Æmilio, 40—42. belli finis, 45, 9.

Macedonum regnum quomodo, et per quos creverit? 45, 9. post mortem Alexandri in multa regna distractum, *ibid.*

Macedonum principes in Italiam ire jubentur, 45, 32.

Macedonibus interdicta auri et argenti metalla, 45, 29. et connubia extra fines suos, *ibid.*

Macedonica phalanx, 9, 19.

Macedonica præda, 45, 33 et 39.

Macedonici exercitus lustratio, 40, 6.

Macedonicum mare, 44, 11.

Macedonicum vallum, *vid.* Vallum.

Macella, urbs Siciliæ, deficit a Romanis, 26, 21.

Macellum Romae incendio consumitur, 26, 27. reficitur, 27, 11.

Macer, *vid.* Licinius.

Macerinus, *vid.* Geganius.

Machanidas, tyrannus Lacedæmoniorum, bello petit Achæos, 27, 29. *vid. et* 28, 5. Eleos, Olympiorum sollemne ludicrum parantes, aggredi statuit, 28, 7. metu Philippi comprimitur, *ibid.*

Machares, filius Mithridatis, Epit. 98.

Macra Come, oppidum, 32, 13.

Macra, fluvius, 39, 32. 40, 41.

Macri campi, 41, 22. 45, 12.

Macris, insula, 37, 13. 28 et 29.

Maduateni, Thraciæ populi, 38, 40.

Madytus, Chersonesi urbs, 31, 16. 33, 38.

Mæander, fluvius, 37, 45 et 56. ejus annis fontes Celænis oriuntur, 38, 13. vado superari non potest, 12.

HISTORIARUM LIBROS.

Mæcia tribus addita, 8, 17. *vid. et* 29, 37.
P. Mæcilius, tribunus plebis, 2, 58.
Sp. Mæcilius absens quartum tribunus plebis creatur, 4, 48. turbator vulgi, *ibid.*
Mædi, populi, 26, 25. 28, 5.
Mædica regio, 26, 25. 40, 21. in Mædicam exercitum ducit Philippus, *ibid.*
P. Mælius, tribunus militum consulari potestate, 5, 12. iterum, 18.
Q. Mælius, tribunus plebis, 9, 8.
Sp. Mælius, ex equestri ordine, largitiones frumenti facere instituit in annonæ caritate, 4, 13. de regno parando agitatur, *ibid.* vocatur ad dictatorem Cincinnatum, 14. ab Abala Servilio magistro equitum occiditur, *ibid.* factum defendit dictator, 15. domus ejus diruitur, 16. *vid. Æquimælium.*
Mænium atrium, 39, 44.
C. Mænius, consul, vincit Aricinos Lavinosque, 8, 13. triumphat, *ibid.* statua equestri ei in foro posita, *ibid.* quæstionum de conjuratis exercendarum causa dictator creatur, 9, 26. ei minitatur accusationem nobilitas, *ibid. vid. et* 9, 34. ejus oratio, 9, 26. abdicat se dictatura et, reus factus, absolvitur, *ibid.*
C. Mænius, prætor, 40, 35. exercet quæstiones de beneficiis, 43.
L. Mænius, tribunus plebis, rogationem de unciario fœnore fert, 7, 16.
M. Mænius, tribunus plebis, legis agrariæ lator, 4, 53. impedit delectum, *ibid.*
M. Mænius, tribunus plebis, 6, 19. dedit se in seditione Manliana auctoritati Patrum, *ibid.* diem dicit Manlio, *ibid. et* 20.
M. Mænius, tribunus militum, in pugna cum Magone Pœno cadit, 30, 18.
P. Mænius, tribunus militum consulari potestate, 5, 12.
Q. Mænius, prætor, sortitur jurisdictionem peregrinam, 43, 4.
T. Mænius, prætor, 39, 6. sortitur jurisdictionem inter cives, 8, 18. tribunus militum, 40, 35.
Mæsia, silva, 1, 33.
Magaba, mons, 38, 19. petunt eum Tectosagi Galli, *ibid.*
Magalus, regulus Boiorum, 21, 29.
Magister equitum primus, Sp. Cassius, 2, 18. — primus de plebe, C. Licinius, 6, 39.
Magistro equitum cum dictatore æquatum imperium, 22, 25 *et* 26. sine magistro equitum dictator, 23, 22 *et* 23.
Magister juventutis Faliscæ prodit pueros, 5, 27. cæditur virgis a pueris, *ibid. vid. et* 42, 47.
Magistratus curulis, 4, 7. quum sine magistratu curuli respublica esset, creatur interrex, *ibid. vid. et* Curulis. — plebeius nullus auspicato creatur, 6, 41. — magnos decet esse minus diuturnos, 4, 24.
Magistratus non creandus sine provocatione, 3, 55. qui sine Magistratu rem gessit, tri-

umphare non potest, 28, 38. L. tamen Lentulus, qui sine Magistratu rem gesserat in Hispania, ovans urbem ingreditur, 31, 20.
Magistratum gesturi, intra quintum diem in leges jurare debebant, 31, 50.
Magistratus duos curules unus nec capere potest, nec gerere, 39, 39.
Magistratum eundem intra decem annos non capiendum, plebiscitis cautum, 7, 42. duo Magistratus uno anno non gerendi, *ibid.*
Magistratus et senatores pecuniam sponte conferunt ad supplementum classis, 26, 36.
Magistratus minores Romæ circumire vigilias jussi, 32, 26. 39, 16.
Magistratus cuncti circa omnia pulvinaria victimis majoribus sacrificant, prodigiorum procurandorum causa, 43, 15.
Magistratum Romanorum prisca modestia, 42, 1. avaritia et superbia, 43, 2. crudelitas, 4 *et* 6.
Magistratum libri citati, 4, 20. 39, 52.
Magistratibus ineundis sollemnis dies, *vid.* Anni consularis principium.
Cn. Magius Attellanus, 24, 19.
Cn. Magius Cilo, *vid.* Epit. 115.
Dec. Magii Campani constans erga Romanos fides, 23, 7. vinctus in Annibalis castra ducitur, 10. navi Carthaginem missus, tempestate fertur Cyrenas, *ibid.* confugiens ad statuam regis Ptolemæi liberatur, *ibid.* manere mavult in Ægypto, quam redire in Italiam, *ibid.*
Magnesia, urbs super Mæandrum, dedit se Romanis, 37, 45.
Magnesia, urbs ad Sipylum, 36, 43. 37, 10. 11 *et* 37. se dedit Romanis, 37, 44. Eumeni a Romanis tribuitur, 56.
Magnesia, Græciæ regio, 42, 54. 44, 11.
Magnetarches, summus Magnetum magistratus, 35, 31.
Magnetes pronunciantur liberi, 33, 32 *et* 34. eorum concilium Demetriade, 35, 31. ad Magnetes legatorum Romanorum oratio, *ibid.* eos frustra tentat T. Quintius, 39.
Magni Campi, locus, 30, 8.
Mago, frater Annibalis, 21, 47. prælio ad Trebiam in insidiis collocatur, 54. in Cannensi pugna mediam aciem cum Annibale tenet, 22, 46. res a fratre Annibale gestas Carthaginensibus exponit, 23, 11 *et* 12. annulos aureos, e digitis occisorum Romanorum detractos, in curiæ vestibulo effundi jubet, *ibid.* cum eo Hannonis disceptatio, 13. mittitur in Hispaniam, 32. vincitur ad Illiturgin a Romanis, 49.
 mittitur ab Asdrubale fratre ad conquestionem militum, 24, 42.
 Asdrubali, Gisgonis filio, conjunctus, vincit P. Scipionem, 25, 32 *et* 34. Asdrubali fratri se jungit, 35. ejus castra a Marcio capta, 39.
 venit ex ulteriore Hispania cum Asdrubale, Gisgonis filio, ad Asdrubalem fratrem, 27, 20. in fugam vertitur, 28, 2. delectum

INDEX IN T. LIVII

- in Hispania cum Asdrubale, Gisgonis filio, habet, et cum eo bellum instaurat, 12. equestri proelio vincitur, 13. it Gades, dissipaturque ejus exercitus, 16. Gadibus ex fuga subistit, 23. jubetur a senatu Carthaginensi classem, quam Gadibus haberet, in Italiam trajicere, 36. a Gaditanis intra urbem non admittitur, 37. ex minore Balearium insula in Italiam trajicit, 46. capit Genuam, *ibid.* Gallos et Ligures in concilium vocat, 29, 5. vincitur a Romanis, 30, 18. femore transfixo vulneratur, *ibid.* profugit in Liguriam, 19. ex vulnere moritur, *ibid.*
- Mago, legatus Poenorum ad Philippum, 23, 34.
- Mago ex gente Barcina, cognatus Annibalis, capitur, 23, 41.
- Mago, Poenorum dux, Carthaginem novam tuetur, 26, 44. se, arcem, et praesidium Scipioni dedit, 46. Romam mittitur cum quindecim captivis senatoribus, 51.
- Maharbal, Himilconis filius, oppugnationi Sagunti praeficitur ab Annibale, proficiente in Oretanos Carpetanosque, 21, 12. depopulatur sociorum populi Romani agros, 45. persequitur Romanos, a Trasimeno fugientes, 22, 6. praefectus equitum, suadet Annibali post cladem Romanorum ad Cannas, ut quamprimum Romam petat, 51. *vid. et* 23, 18.
- Malea, 31, 44 *et* 47. 32, 16. 36, 42. 42, 56.
- Maleae promontorium, 34, 32.
- Maleventum, 9, 27. 10, 15.
- Maliacus sinus, 27, 30. 31, 46. 32, 4 *et* 32. 36, 14.
- Malitiosa silva, 1, 30.
- Maliensis ager in Graecia, 42, 40.
- Malleolus, *vid.* Publicius.
- Malleoli, ignita tela, 38, 6.
- Mallœa Perrhaebiae, 31, 41. 36, 13. 39, 25. vi capitur a Menippo, duce Antiochi, 36, 10. Mallœam capit Philippus, 13. capitur et diripitur a Romanis, 42, 67.
- Maluginensis, *vid.* Cornelius.
- Malus in circo instabilis in signum Pollentiae procidit, atque id dejicit, 39, 7.
- Mamercinus, *vid.* Aemilius, *et* Pinarius.
- Mamercus Aemilius, *vid.* Aemilius.
- Mamertini, eorum scelera, 28, 28.
- C. Mamilius Vitulus, primus ex plebe curio maximus creatur, 27, 8. praetor, 27, 35. sortitur Siciliam, 36 *et* 38. legatus ad Philippum, 30, 26. pestilentia moritur, 41, 26.
- L. Mamilius, Tusculi dictator, auxilium fert Romanis, 3, 18. Romana civitate donatur, 29.
- Oct. Mamilius Tusculanus, ab Ulysae Deaque Circe oriundus, 1, 49. ei filiam nuptum dat Tarquinius Superbus, *ibid.* ad eum exsulatum abit socer, 2, 15. concitat triginta populos adversus Romanos, 18. in pugna ad Regillum lacum vulneratur, 19.
- Q. Mamilius, aedilis plebis, 27, 36.
- Q. Mamilius Turinus praetor creatur, quum aedilis plebis esset, 28, 10. sortitur jurisdictionem peregrinam, sed accipit Galliam, *ibid.*
- Mancinus, *vid.* Hostilius.
- Mandonius, 22, 21. frater Indibilis, Illyretum reguli, 26, 49. ejus uxor capta flens ad pedes Scipionis procumbit, obtestaturque, ut curam feminarum impensius custodibus commendaret, *ibid.* Mandonius deficit ad Romanos, 27, 17. ei conjux et liberi redduntur, *ibid.* deficit, et, concitatis populis, agros sociorum populi Romani depopulatur, 28, 24. magna pugna vincitur, 33. petenti veniam ignoscit Scipio, 34. deficit a Romanis, sed comprehensus traditur ad supplicium, 29, 3.
- Mandropolis, 38, 15.
- Manduria, oppidum in Sallentinis, a Q. Fabio, consule, vi capitur, 27, 15.
- Manes, 1, 20. Manium placandorum ritus edocere debebat pontifex maximus, *ibid.* Diis Manibus Tellurique se devovet Decius, 8, 9.
- Manicius, praetor Praenestinus ex scriba, 23, 19. statua ei Praeneste in foro statua, *ibid.*
- P. Manilius, legatus in Illyricum, 45, 17.
- Sex. Manilius in secessione militum cum M. Oppio summæ rerum praest, 3, 51.
- Manipulus, 1, 52. 7, 24. leves vicenos milites, aliam turbam scutatorum habebat, 8, 8.
- Manliae gentis decreto cautum, ne quis deinde M. Manlius vocetur, 6, 20.
- Manliana imperia, 4, 29. 8, 7.
- Manlianus saltus in Hispania, 40, 39.
- Manlii Acidini, duo juvenes illustres, tribuni militum, 42, 49.
- A. Manlius, (cui in Livii exemplaribus perperam apponitur praenomen C.) consul, 2, 54. accusatur post consulatum, *ibid.* tribunus, ejus accusator, domi interficitur, *ibid.* — legatus Athenas missus legum causa, 3, 31. decemvir creatur, 33.
- A. Manlius, tribunus militum consulari potestate, 4, 61. iterum, 5, 8. tertium, 16. legatus, auream crateram, donum Apollini, Delphos fert, 28. a Liparensium piratis captus, et dimissus, *ibid.*
- A. Manlius, tribunus militum, interficitur, 27, 27.
- A. Manlius Capitolinus, tribunus militum consulari potestate, 6, 1. iterum, 11. tertium, 21. quartum, 36. frater M. Manlii Capitolini, cum eo vestem non mutat, 20.
- A. Manlius Torquatus, praetor creatus, 45, 14. sortitur Sardiniam, sed in provinciam ire nequit, exercendis judiciis ex senatusconsulto retentus, 16.
- A. Manlius Vulso, consul, 40. 59. male rem gerit adversus Istros, 41, 5—8. populatur Istriam, 14. obsidet Nesattium oppidum, 15. dimittitur Romam, *ibid.*

HISTORLARUM LIBROS.

- C.** Manlius, consul, 2, 54. *vid. supra* A. Manlius.
- C.** Manlius, tribunus militum consulari potestate, 6, 30. male rem gerit, *ibid.*
- Cn.** Manlius, consul, 2, 43. in proelio occiditur, 47.
- Cn.** Manlius, consul, 7, 12. Tiburtes ad moenia Romæ vincit, *ibid.* secundum consul, 16. adversus Faliscos proficiiscitur, *ibid.* legem de vicesima manumissorum in castris fert, *ibid.* interrex, 17. censor, 22. magister equitum, 28.
- Cn.** Manlius Vulso, ædilis curulis, 33, 25. creatur prætor, 42. sortitur Siciliam provinciam, 43. coloniae deducendæ triumvir, 34, 53. 35, 9. consul, 37, 47. suscipit bellum adversus Gallogræcos, 38, 12. ejus iter ab Epheso ad Tolistoboiorum fines, 12—15. ejus ad milites oratio, 17. aggreditur Tolistoboios, Olympum montem insidentes, 20. capit eorum castra, 23. res ejus gestæ adversus Tectosagos et Trocmos, 24—27. ad eum legationes Asiæ, 37. it in Pamphylia, *ibid.* foedus facit cum Antiocho, 38. res regum et urbium componit, 39. trajicit in Thraciam, 40. eum invadunt Thraces, et partem prædæ abigunt, *ibid.* in Thessaliam traducit exercitum, et Apolloniæ hibernat, 41. petit triumphum, 44. legati ipsius contradicunt, *ibid.* et 45 et 46. se defendit, 47. triumphus ei decernitur, 50. de Gallis Asiaticis triumphat, 39, 6. petit censuram, 40.
- L.** Manlius Imperiosus, clavi figendi causa dictator dictus, 7, 3. delectum habere conatur, frustra, *ibid.* ob delectum acerbius habitum ei dies a M. Pomponio, tribuno plebis, dicta, 4. ejus crudelitas in filium, et filii generosum factum, *ibid.* et 5. Manlio remissa causæ dictio, *ibid.*
- L.** Manlius, prætor, in Galliam mittitur, 21, 17. ejus exercitus cæditur a Boiis, 25. Concordiæ sedem voverat, 22, 33. 23, 21. petit consulatum, 22, 35.
- L.** Manlius, quod legatos Carthaginienses pulsasset, per faciales traditur legatis, et avehitur Carthaginem, 38, 42.
- L.** Manlius, quæstor, 45, 13.
- L.** Manlius Acidinus, prætor, 26, 23. urbanus, 27, 4. præest exercitui ad Narniam, 27, 43 et 50. ei Hispania provincia traditur a Scipione, 28, 38. ejus in Hispania res gestæ, 29, 2 et 3. ei prorogatur imperium, 13. prohibetur a tribuno plebis, M. Porcio Læca, ne ovans urbem iniret, quum ab senatu impetrasset, 32, 7.
- L.** Manlius Acidinus, creatus prætor, sortitur Hispaniam citeriorem, 38, 35. cum Celtiberis configit, 39, 21. impetrat ovationem, 29. legatus in Galliam Transalpinam, 54. triumvir coloniae Aquileiam deducendæ, 55. et 40, 34. consul, 43.
- L.** Manlius Capitolinus, tribunus militum consulari potestate, 4, 42.
- L.** Manlius Torquatus, legatus, 10, 26.
- L.** Manlius Torquatus, pontifex, moritur, 30, 39.
- L.** Manlius Vulso, prætor, 32, 27. sortitur Siciliam, 28. consulis Cn. Manlii frater, 38, 20.
- M.** Manlius, tribunus militum consulari potestate, 4, 44.
- M.** Manlius, cui Capitolino fuit cognomen, creatur consul, 5, 31. facit ludos magnos, *ibid.* ingreditur urbem ovans, *ibid.* servat arcem Romanam, 47. interrex, 6, 5. prævæ ejus adversus Patres molitiones, 11. seditionem movet, 14 et 15. mittitur in carcerem, 16. e carcere quare eductus, 17. ejus seditio renovatur, 18. advocata domum plebe, invehitur in Patres, et de regno incipit agere, *ibid.* tribuni plebis sese adversus eum jungunt senatui, 19. ei dies dicitur, 20. ejus defensio, *ibid.* damnatus, de saxo Tarpeio dejicitur, *ibid.* ei mortuo adjectæ notæ, *ibid.*
- P.** Manlius, tribunus militum consulari potestate, 6, 30. ei sine sorte, extra ordinem, Volsci provincia data, *ibid.* male rem gerit, *ibid.* creatur dictator, 38.
- P.** Manlius triumvir Epulo factus, 33, 42. creatur prætor, *ibid.* in Hispaniam citeriorem adjutor consuli datur, 43. vincit Turdetanos, 34, 17. prætor iterum, 39, 56. sortitur Hispaniam ulteriorem, 40, 1. quid rerum ibi gesserit, 16 et 34. moritur, 42.
- P.** Manlius Vulso, prætor, 26, 23. Sardiniam obtinuit, 27, 6 et 7.
- T.** Manlius, L. F. a patre rus relegatus, 7, 4. generosum et pium T. Manlii factum, 5. tribunus militum suffragio populi creatur, *ibid.* pugnat cum Gallo, quem vincit, 10. quare dictus Torquatus, *ibid.* donatur a dictatore corona aurea, *ibid.* dicitur dictator, 19. iterum, 26. consul, 27. secundum consul, 28. tertium consul, 8, 3. ejus ad legati Latini superbam orationem responsio, 5. proficiiscitur ad bellum, 6. filium securi percutit, 7. in pugna adversus Latinos virtute consilioque egregius, 10. redit Romam, cui seniores tantum obviam iverunt, juventute eam exsecrante, 12.
- T.** Manlius Torquatus, consul, 10, 9. ex equo lapsus, moritur, 11.
- T.** Manlius Torquatus, eo consule, Jani ædes clausa, 1, 19.
- censet, non redimendos esse captivos Cannenses, 22, 60. mittitur cum imperio in Sardiniam, 23, 34. Sardos domat, 40 et 41. pontificatum maximum petit frustra, 25, 5. recusat consulatum, 26, 22. comitorum et ludorum faciendorum causa, dicitur dictator, 27, 33. ludos facit, et lustrum vovet, *ibid.*
- T.** Manlius Torquatus, prætor, 43, 4. pontifex legitur, 13.
- Mannus**, servus Campanorum Calaviorum, indicat, incendium Romæ fraude Campa-

INDEX IN T. LIVII

- norum factum, 26, 27. ei libertas data, et viginti millia æria, *ibid.*
 Mantua, 24, 10.
 Manubiæ, 10, 46. de Manubiis ædes Fortis Fortunæ facta, *ibid.*
 Manumissi, 7, 16. lex de vicesima Manumissorum in castris a Cn. Manlio, consule, lata, *ibid.*
 Manus ad digitos usque involutæ in re divina Fidei faciunda, 1, 21.
 Manus religiose admotæ Deorum signis, 5, 22.
 Manibus ad cælum sublati, precatur M. Furius Camillus, 5, 21.
 Manibus ad cælum porrectis, M. Curtius se devovet, 7, 6.
 Manus præcisæ speculatoribus deprehensis, 22, 33. et 26, 12.
 Manus ferreæ ad naves sistendas aut comprehendendas, 36, 44.
 Mapalia Massylorum, 29, 31.
 M. Claudius Marcellus, consul, 8, 18. dictator, 23.
 M. Claudius Marcellus, prætor creatus, obtinet Siciliam, 22, 35. post pugnam Cannensem, quum classi, ad Ostiam stanti, præset, mittitur ad reliquias exercitus a consule accipiendas, 57. Nolam magnis itineribus pervenit, 23, 14. Annibalem vincit, 16. supplicium de proditoribus sumit, 17. creatus consul secundum, quum augures vitio creatum pronunciavissent, abdicat, 31. proconsul copias educit in aciem contra Annibalem, 44. hortatur suos, 45. Pœnos in castra compellit, 46. ad eum equites Hispani et Numidæ transfugiunt, *ibid.*
 tertium consul absens creatur, 24, 9. ei Sicilia provincia decreta, 21. Leontinorum urbem capit, 30. oppugnat Syracusas, 33. capit alias urbes, 35. fundit Syracusanos, 36.
 capit Syracusas, 25, 23 et 24. Marcelli lacrimæ, captis Syracusis, *ibid.* castigat Syracusanos, 31. spoliât Syracusas, 40. componit res Siculorum, *ibid.* vincit Pœnos, 41.
 Marcellus, ex Sicilia redux, petit triumphum, 26, 21. urbem ovans ingreditur, post triumphum in Albano monte, *ibid.* quartum consul, 22. Siculi eam accusant in senatu, 30. purgat se, 31. de ea re senatusconsultum, 32.
 cum Annibale dubio Marte pugnat, 27, 2. Annibali ad Canusium occurrit, 12. æquo Marte pugnat cum Annibale, *ibid.* postero die, iterum lacessens Annibalem, vincitur, *ibid.* increpat exercitum, 13. vincit Pœnos, 14. accusatur a tribuno plebis, 20. absolvitur, et quintum consul creatur, 21. ædes Honoris et Virtutis ædificat, 25. insidiis exceptus, perit, 26 et 27. varia de ejus morte fama, *ibid.* sepelitur ab Annibale, 28. ejus annulo potitus Annibal, frus-
- tra dolum Salapitanis nectit, *ibid.* augur fuerat Marcellus, 36.
 M. Claudius Marcellus, consulis filius, tribunus militum, 27, 26. vulneratur, 27. ædem Virtutis, septimo decimo anno, postquam a patre ejus primo consulatu vota in Gallia fuerat, ad portam Capenam dedicat, 29, 11. tribunus plebis, 29, 20. ædilis curulis, 31, 50. prætor, 32, 7. ei Sicilia sorte obvenit, 8 et 27. consul creatur, 33, 24. triumphat de Insubribus et Comensibus, 37. pontifex, 42. legatus Carthaginem missus, 47. legatus in exercitu, 35, 5 et 8. censor, 37, 58. lustrum condit, 38, 36. pontifex moritur, 41, 17.
 M. Claudius Marcellus, prætor, sortitur jurisdictionem urbanam, 38, 35. ejus jussu, qui pulsarant legatos Carthaginenses, iis traduntur, 42. creatur consul, 39, 45. ejus res gestæ, 54 et 55. decemvir sacrorum moritur, 44, 18.
 M. Claudius Marcellus, prætor, 39, 23.
 M. Claudius Marcellus, pontifex, 41, 17. tribunus plebis, 42, 32. prætor, 43, 13. sortitur Hispaniam, 17. jubetur delectum agere, 16. consul creatur, 45, 44.
 M. Marcellus consul, Epit. 108. occisus a P. Magio Cilone, 115.
 Marcia rogatio, 42, 21.
 Marcius clipeus, 25, 39.
 Marcius saltus, 39, 20.
 Marcius, illustris vates, ejusque carmina, 25, 12. prædixit Cannensem cladem, *ibid.* alterum ejus vaticinium, *ibid.*
 C. Marcius, adolescens consilio et manu promptus, 2, 33. ejus maxime opera capti Corioli, *ibid.* inde ei cognomen Coriolano, *ibid.* ejus odium in tribunitiam potestatem, et atrox sententia, 34. die dicta, damnatus, in Volcos exsulatum abit, 35. dolus ejus ad concitandos Volcos, *ibid.* et 37. imperator Volcorum legitur, 39. res ejus gestæ adversus Romanos, *ibid.* variæ ad eum legationes, *ibid.* a matre victus, discedit ex agro Romano, 40. ejus mors, *ibid.*
 C. Marcius, tribunus plebis, diem dicit Q. Fabio, quod legatus in Gallos contra jus gentium pugnasset, 6, 1.
 C. Marcius Rutilus, consul, victis Privernatibus, triumphat, 7, 16. primus de plebe dictator, victis Etruscis, jussu populi, sine auctoritate Patrum, triumphat, 7, 17. consul iterum, 21. primus de plebe censor, 22. tertium consul, 28. quartum consul, conjunctionis militaris vires arte spargit et dissipat, 38 et 39.
 C. Marcius, tribunus plebis, 9, 30.
 C. Marcius, augur creatus, 10, 9.
 C. Marcius Rutilus, consul, 9, 33. capit Alifas de Samnitibus, 38. vulneratur in prælio cum Samnitibus, *ibid.* pontifex creatur, 10, 9. censor lustrum condit, 47.
 C. Marcius Figulus, creatus prætor, 43, 13. sortitur classem, 17. trajicit in Græciam.

HISTORIARUM LIBROS.

- 44, 1. cum classe in Macedoniam contendit, 2. Thessalonicam frustra oppugnat, 10.
- L. Marcius**, eques Romanus, Scipionibus occisis, dux a militibus eligitur, 25, 37. hortatur suos ad oppugnanda hostium castra, 38. bina castra hostium capit, 39. flamma ei concionanti fusa dicitur e capite, *ibid.*
- scribens senatui, se proprætorem nuncupat, unde multorum offenduntur animi, 26, 2. a Scipione magno in honore habetur, 19. ad oppugnandum Castulonem mittitur, 28, 19. capit Astapam urbem, 22. *vid. et 34 et 55. et 32, 2.*
- M. Marcius**, rex sacrorum, moritur, 27, 6.
- M. Marcius**, tribunus militum secundæ legionis, interficitur in prælio cum Boiis, 35, 5.
- M. Marcius Ralla** creatur prætor, 29, 11. sortitur jurisdictionem urbanam, 13. cum legatis Carthaginensibus mittitur a Scipione Romam, 30, 38.
- M. Marcius Sermo**, tribunus plebis, 42, 21.
- Numa Marcius**, Marci F. pontifex a Numa Pompilio ex Patribus lectus, 1, 20.
- P. Marcius Rex**, legatus, 43, 1.
- Q. Marcius Tremulus** consul creatur, 9, 42. ejus res egregie gestæ, 43. triumphat, *ibid.* ei statua equestris in foro ante templum Castoris decreta, *ibid.*
- Q. Marcius Philippus** creatur prætor, et sortitur Siciliam, 38, 35. consul, 39, 6. ei et collegæ mandatur quæstio de Bacchanalibus, 14. post quæstiones perfectas in Ligures Apuanos proficiscitur, 20. circumvenitur a Liguribus, *ibid.* ab ejus nomine saltus Marcius appellatus, *ibid.* legatus ad res Macedoniæ Græciæque visendas, 39, 48. 40, 2 et 3. decemvir sacrorum, 42. legatus in Græciam mittitur, 42, 37. ejus colloquium petit Perseus, 38. congregiuntur, transgresso amnem Perseo, qui et obsides dedit, 39. Marcii ad regem oratio, 40. persuadet Perseo, ut mittat legatos Romam, 43. redit Romam, 44. gloriatur, decepto per inducias et spem pacis rege: quod quidem seniores Patrum vehementer improbant, 47. consul iterum, 43, 13. trajicit in Græciam, 44, 1. ejus ad milites oratio, *ibid.* contendit in Macedoniam, 2 et seqq. Diu venit, 7. laborat inopia, *ibid.* ejus literæ ex Macedonia Romam missæ, 16.
- Q. Marcius**, Marcii Philippi consulis filius, 44, 3.
- Q. Marcius Ralla**, duumvir ædibus dedicandis, 34, 53. 35, 41.
- Q. Marcius Rex**, tribunus plebis, 33, 25.
- Q. Marcius Scylla**, tribunus plebis, 42, 21. ad Marcium locus, non procul a Lanuvio, 6, 2.
- Marcolica**, nobilis urbs Hispaniæ, capitur ab M. Marcello, 45, 4.
- Mare Adriaticum**, 5, 33. 11, 23. 40, 21. 44, 31. 45, 14.
- **Ægeum**, 36, 43. 44, 28.
- Mare Etruscum**, 40, 41.
- **Hadriaticum**, *vid. Adriaticum.*
- **Inferum**, 5, 33. 23, 38.
- **Ionium**, 23, 33. 42, 48.
- **Macedonicum**, 44, 11.
- **Pamphylium**, 38, 13.
- **Ponticum**, 40, 21.
- **Rubrum**, 42, 52. 45, 9.
- **Siculum**, 33, 17.
- **Superum**, 5, 33. 7, 26. 23, 38. 45, 2.
- **Toronaicum**, 44, 11.
- **Tuscum**, 26, 19.
- **Tyrrhenum**, 5, 33.
- Marene**, regio, 42, 67.
- Maricæ lucus**, 27, 37.
- Maritimi coloni**, *vid. Coloni.*
- Maritimus circus**, *vid. Circus.*
- Marius Alfius**, Medixtuticus apud Campanos, 23, 35. in pugna occiditur, *ibid.*
- Marius Blossius**, prætor Campanus, concione advocata edicit, ut frequentes cum conjugibus ac liberis obviam irent Annibali, 23, 7.
- Marius Statilius**, præfectus cum turma Lucana exploratum missus, detegit insidias Annibalis, 22, 42.
- C. Marius**, *vid. Epit. 67. 68. 69.*
- Maronea**, urbs in Samnio, 27, 1.
- Maronea**, urbs Thraciæ, expugnatur a Philippo, 31, 16. Antiochi præsidium inde deducitur, 37, 60. *vid. et 39, 24. 43, 9.*
- Maronitæ**, 31, 31. 37, 33. Maronitarum vicus Sare appellatus, 38, 41. Maronitarum exsules veniunt Romam, 39, 24. eorum legati queruntur de Philippo, 27. crudeliter cæduntur a Philippo, 34.
- Marrucini**, populi, 8, 29. 26, 11. oratores Romam mittunt, pacem petentes, 9, 45. iis fœdus datur, *ibid.* devastantur ab Annibale, 22, 9. multos voluntarios dant Scipioni in classem, 28, 45.
- Marrucinus ager**, 27, 43.
- Mars**, conditor et parens populi Romani, Præf.
- **Gradivus**, 1, 20. 2, 45. ei duodecim Salii a Numa Pompilio lecti, 1, 20.
- **Pater**, 8, 9.
- Martis**, ædes, Gallico bello vota, dedicatur a T. Quintio duumviro, 6, 5.
- ædes extra portam Capenam, ad quam omnes armati convenire jussi, 7, 23. *vid. et 10, 23 et 27.*
- **ara**, 35, 10. ad eam censores, statim inito magistratu, sellis curulibus considerare, mos erat, 40, 45.
- **hasta**, 24, 10.
- **lacus** in agro Crustumino, 41, 13.
- **signum Appia via ad simulacra Iuporum**, 22, 10.
- Marti flamen** a Numa assignatus, 1, 20.
- **piaculum faciendum suovetaurilibus**, 8, 10.
- **bos albus opimus immolatus a Decio**, 7, 37.

INDEX IN T. LIVII

Marti lectisternium habitum, 22, 10.

— spolia hostium dicata, 45, 33.

Martem Romuli et Remi patrem nuncupat Rhea Silvia, 1, 4.

Martius campus, 1, 44. fuit ager Tarquiniorum, post eos expulsos consecratus Marti, 2, 5. *vid. et* 6, 20.

Martialis flamen, *vid.* Flamen.

Marsi populi, 8, 6. 26, 11. deficiunt, 9, 41. oratores, pacem petentes, Romam mittunt, 45. iis foedus datur, *ibid.* rebellant, vincuntur et mulctantur, 10, 3. devastantur ab Annibale, 22, 9. dant Scipioni multos voluntarios in classem, 28, 45.

Marsorum cohors, 33, 36.

Marsyas, amnis, haud procul a Mæandri fontibus oritur, et in Mæandrum cadit, 38, 13.

Martiae kalendæ, 38, 43. ante diem duodecimum kalendas Martias comitia fuerunt consulibus rogandis, *ibid. vid. et* 42, 28.

Martiis idibus magistratus initus, 22, 1. 23, 30. 26, 1 *et* 26. 27, 7. 31, 5. 32, 1. 38, 35. 39, 45. 40, 35. 42, 22. 44, 16.

Massyli, altera Numidiæ pars, cujus rex fuit Syphax, 24, 48. 28, 17. 29, 32.

Masgaba, Masinissæ filius, proficiascitur Romam, 45, 13. ei obviam mittitur L. Manlius, quæstor, qui eam Romam publico sumtu perduceret, *ibid.* ejus in senatu oratio, *ibid.* ei dantur munera, 14.

Masinissa, filius Galsæ, regis Numidarum Massylorum, vincit Syphacem, 24, 48 *et* 49.

socius Carthaginiensium, ingenti tumultu turbat exercitum P. Scipionis, 25, 34.

conciliatur Romanis, 28, 16. Masinissæ et Scipionis colloquium, 35. fide data acceptaque discedunt, *ibid.*

queritur apud Lælium nimiam Scipionis cunctationem, 29, 4. accedit ad Scipionem, 29. varia fortuna in amittendo recuperandoque paterno regno est usus, *ibid.* capit Thapsum, urbem, 30. in eum stimulat ab Asdrubale Syphax, 31. vincitur Masinissa a Syphace, *ibid.* profugit in montem Balbum, *ibid.* Bocchar mittitur adversus Masinissam, 32. qui vincitur, sed circumventus cum solis quatuor equitibus aufugit, *ibid.* insilit in fluvium, unde cum duobus emergit, *ibid.* in occulta spelunca vulnus curat, *ibid.* repetit regnum, *ibid.* Syphax in eum contendit, eumque vincit, 33. cum modica manu Masinissa ad Scipionem venit, *ibid.* Hannonem ad pugnam elicit, 34.

Syphacis castra incendit, 30, 5. Masinissa regnum recuperat, 11. Sophonisbam, Syphacis uxorem, ducit, 12. ob Sophonisbæ nuptias a Scipione reprehenditur, 14. ejus anxietas, 15. venenum in poculo ad Sophonisbam mittit, *ibid.* amplissimis donis a P. Scipione donatur, *ibid.* ejus legati in senatum Romanum introducti, 17. Masinissam Cirta, oppido, cæterisque oppidis

agrisque ad regnum paternum adjectis, donat Scipio, 44.

ei gratulantur Romani, et dona mittunt, 31, 11. mittit Romanis auxilia, 19. *et* 32, 27.

populatur agrum Carthaginiensium, et quasdam urbes vectigales eorum sibi cogit stipendium pendere, 34, 62.

legatos Romam mittit, 36, 4. pollicetur frumentum et hordeum, *ibid. et* 43, 8.

ejus cum Carthaginiensibus de agro, quem illis ademerat, contentiones, 40, 17. *vid. et* 34.

de eo legati Carthaginiensium queruntur in senatu, 42, 23. mittit filium suum Romam, qui legatis respondit, *ibid.* auxilia cum elephantis, Misagenemque filium mittere Romanis ad bellum Persicum parat, 29. *vid.* 35. *et* 45, 13.

Massicus mons, 22, 14.

Massilia, 21, 26. 40, 18. inter Gallos sita, traxit aliquantum ab accolis animorum, 38, 17.

Massilienses, a Phocæa profecti, 5, 34. socii Romanorum, 21, 20 *et* 26. mores, et leges, et ingenium sincerum integrumque a contagione accolarum servarunt, 37, 54.

Massiva, Numida, puer forma insigni et regii generis, capitur in proelio, 27, 19. dimittitur a Scipione ad Masinissam avunculum cum donis, *ibid. vid. et* 28, 35.

Massyli, Numidiæ altera pars, cujus rex Gala, 24, 48. regnum paternum Masinissæ, 30, 11. *vid.* Masinissa.

Mataris, teli Gallici genus, 7, 24.

Mater Deûm lapis quidam sacer in urbe Phrygiæ Pessinunte, 29, 11. quo honore a Romanis accepta, 14. ludi in ejus honorem, *vid.* Megalesia.

Matris magnæ sedes in Palatio facienda locatur, 29, 37. dedicatur, 36, 36.

Matris Matutæ sedes, 5, 19. 41, 33. in ea tabula a Graccho, Sardinia subacta, posita, *ibid.* ejus sedes in foro Boario, 33, 27. *vid.* sedes Matris Matutæ, *et* Matutæ matris.

Matris Matutæ sedes Satrici, 28, 11. de cælo tangitur, *ibid.*

Matres duæ, receptis præter spem filiis, gaudio exanimantur, 22, 7.

Materina, plaga in Umbria, 9, 41.

C. Matienus, creatur duumvir navalis, 40, 26. prædonum Ligurum duas ac triginta naves capit, 28.

M. Matienus, prætor, 41, 33. sortitur Hispaniam ulteriorem, 42, 1. ab Hispanis ulterioribus ad recuperatores adductus, ampliatque, quum dicenda de integro causa esset, in exilium abit Tibur, 43, 2.

P. Matienus, tribunus militum, 29, 6. a Pleminio, virgis cæsus, interficitur, 9.

Matronæ per annum lugent Brutum, 2, 7. *et* Valerium Publicolam, 16.

— aurum et omnia ornamenta in ærarium conferunt, 5, 25. ob eam munificentiam iis

HISTORIARUM LIBROS.

honor habitus, ut pilento ad sacra ludosque, carpentis festo profestoque uterentur, *ibid.* aurum item conferunt, ad summam pactæ mercedis Gallis conficiendam, 50. hinc decernitur, ut earum, sicut virorum, sollemnes post mortem laudationes essent, *ibid.* iis pro auro pretium persolvitur, 6, 4.

Matronæ veneficæ ad centum septuaginta damnatæ, 8, 18. stupri damnatæ, pecunia mulctantur, 10, 31. in exilium aguntur, 25, 2.

— dedicant Junoni signum æneum in Aventino, 21, 62. item pelvim auream, 27, 37. per omnia delubra vagæ suppliciiis votisque fatigant Deos, 50.

— cum Scipione obviam eunt Deū Matri, 29, 14.

de Matronarum cultu lex Oppia, 34, 1. contra earum luxum oratio Catonis consulis, 34, 2. L. Valerius eas defendit, 5.

Matronas patricias inter et plebeias certamen, 10, 23. *vid.* Mulieres.

Matutæ Matris sedes intra portam Carmentalem relecta, 25, 7. *vid.* Matris Matutæ.

Mauri, 21, 22. 28, 17.

Maurorum rex, Bocchar. *vid.* Bocchar. *Vid.* et Epit. 66.

Maurusii, 24, 49.

Maximi cognomen Q. Fabio datum, 9, 46.

Medeon, oppidum Labeatidis terræ, 44, 23 et 32.

Medi, populi, 35, 48. 37, 40.

Medicus, vitæ Pyrrhi insidians, a Romanis illi proditur, 42, 47.

Mediolanum, a Gallis conditum, 5, 34. *vid.* et 34, 46.

Medion, oppidum Acarnaniæ, 36, 11 et 12.

Medionii, 36, 12.

Meduacus, amnis, 10, 2.

Medullia, urbs, oppugnatur a Romanis, 1, 33. *vid.* et 38.

Medullinus, *vid.* Furius.

Medixtuticus, summus apud Campanos magistratus, 24, 19. 26, 6.

Megalesia, ludi in honorem Magnæ Matris Deæ, 29, 14. in iis dati ludi scenici, 34, 54. 36, 36.

Megalopolis condita, multis vicis oppidisque Arcadiæ in unam urbem contributis, 32, 5. *vid.* et 36, 31. porticus, quam Megalopoli diruerant Lacedæmonii, relecta, 38, 34.

Megalopolitæ, 28, 8. 35, 27. *sive* Megalopolitani, restituti in patriam ab Antigono, Macedoniæ rege, 32, 22.

Megalopolitanis in Arcadia murum se circumdaturum urbi pollicetur Antiochus Epiphanes, 41, 25.

Megara, urbs Siciliæ, 24, 30. capta et diruta a M. Marcello, 35.

Megara, urbs Græciæ, 28, 7. 31, 22.

Megiste, portus, 37, 22 et 24.

Melæ, urbs in Samnio, 24, 20. eademque Meles, 27, 1.

Melambium Scotussæi agri, 33, 6.

Melæ, amniculus prope Heracleam ad Cætam, 36, 22.

Melæ, amnis inter Lysimachiam et Cypsela, 38, 40.

Melessum, Hispanæ gentis, urbs Oringis, 28, 3.

Melibœa, oppidum, 36, 13. situm in radicibus Ossæ montis, 44, 13. tentatur a Romanis, frustra, *ibid.* capitur a Cn. Octavio, et diripitur, 44, 46.

Melita, insula, capta a Ti. Sempronio consule, 21, 51.

Melius, vicus Romæ, 33, 26.

Melotis terra, 32, 13.

C. Memmius, Gallus creatur prætor, 41, 22. legatus ad Ætolos mittitur, 30. prætor iterum, 42, 9. sortitur Siciliam, 10. *vid.* et 27.

T. Memmius, legatus, 43, 7.

Memnon, Demiurgus apud Achæos, 32, 22.

Memphis, urbs Ægypti, 45, 11 et 12.

Mendis, maritimus vicus, 31, 45.

Menecrates, dux Persei, 44, 24.

Menelaïs, oppidum in Dolopia, 39, 26.

Menelaïus, mons, 34, 28.

Agr. Menenius, consul, 2, 16. ad plebem, quæ in Sacrum montem secesserat, mittitur, eamque reducit, 32. moritur, 33. ei sumtus quum funeri deesset, plebs eum extulit, sextantibus collatis in capita, *ibid.*

Agr. Menenius, triumvir ad coloniam Ardeam deducendam, 4, 11.

Agr. Menenius Lanatus, consul, 4, 13. tribunus militum consulari potestate, 44. iterum, 47.

C. Menenius, consul, 3, 32.

L. Menenius Lanatus, consul, 4, 12.

L. Menenius, tribunus militum consulari potestate, 6, 5. secundum, 27.

T. Menenius, consul, male rem gerit adversus Tuscos, 2, 51. ei diem dicunt tribuni plebis, 52. damnatus, non fert ignominiam, morboque absumitur, *ibid.*

Menetas, Epirota, 36, 28. eum sibi dedi petit M'. Acilius Glabrio, consul, *ibid.* Ætolos concitat, 38, 10.

Menippus, dux Philippi, 27, 32. cum mille peltastis Chalcidem mittitur, 28, 5.

Menippus, legatus Antiochi ad Romanos, 34, 57. ejus oratio, *ibid.* mittitur ad Ætolos, apud quos vires Antiochi in immensum extollit, 35, 32.

Menix, insula, vastata, 22, 31.

Meno Antigonensis, præfectus Persei, 42, 58.

Menophilus, mercator Perrhæbus, 44, 35.

Mens, Dea, 22, 10. ei sedes vota a T. Otacilio prætore, *ibid.* dedicata, 23, 31.

Mensarii æris alieni causa creati, 7, 21.

Mensarii triumviri, 23, 21.

Mensarum trium argentea vasa in cella Jovis posita, 10, 23.

Mensis intercalaris, 37, 59.

Mentissa, 26, 17.

Mercatorum collegium, 2, 27.

INDEX IN T. LIVII

- Mercenarii milites apud Romanos primi**, 24, 49.
- Mercurius**, 5, 13.
- Mercurii aedes idibus Maiis dedicata**, 2, 21. de aede Mercurii dedicanda certamen inter consules, 2, 27.
- Mercurii promontorium**, 29, 27.
- Mercurii tumulus**, 26, 44.
- Merenda**, *vid.* Antonius.
- Mericus Hispanus prodit Romanis insulam Syracusanam**, 25, 30. cum corona aurea incedit, ovante Marcello, et civitate Romana donatur, 26, 21.
- Merula**, *vid.* Cornelius.
- Messalla**, *vid.* Valerius.
- Messana, urbs**, 21, 49. 24, 1. 29, 7. 8 et 9. occupatur scelere a Mamertinis, 28, 28. *vid.* Mamertini.
- Messapii**, 8, 24.
- Messene, urbs Peloponnesi**, obsidetur ab Achæis, 36, 31. Messenii legatos ad Quintium mittunt, nunciantes, se Romanis, non Achæis, aperturos urbis portas, *ibid.* Messene desciscit a concilio Achæorum, 39, 48. inde oritur bellum, in quo Philopœmen capitur a Messeniis, et veneno interficitur, 49 et 50. vincitur ab Achæis, *ibid.*
- Messenii**, a Messene in Peloponneso, a Romanis adscripti foederi, cum Philippo inito, 29, 12. legatos Achæorum sine responso dimittunt, 36, 31. se Romanis portas aperire paratos nunciant, *ibid.*
- Messis ante kalendas Junias**, 23, 32.
- Vect. Messius, ex Volscis vir nobilis**, 4, 23. ejus adhortatio ad milites, *ibid.*
- Metalla nova instituta a rege Philippo**, 39, 24.
- Metalli Macedonici ingens vectigal sublatum**, 45, 18 et 29.
- Metapontus**, 1, 18. 8, 24. 25, 11. 27, 1.
- Metapontini deficiunt ad Pœnos, post cladem ad Cannas**, 22, 61. 25, 15. *vid.* et 27, 16.
- Metapontinus ager**, 24, 20.
- Metaurus, fluvius**, 27, 47.
- Metellus**, *vid.* Cæcilius.
- Methymna**, 45, 31. Methymnam traducti Antissæi, *ibid.*
- M. Metilius, tribunus plebis**, accusat duos tribunos militum, 5, 11.
- M. Metilius, tribunus plebis**, 22, 25. ejus in Fabium oratio, *ibid.*
- M. Metilius, legatus a senatu ad consules**, 25, 22.
- M. Metilius absens tertium tribunus plebis creatur**, 4, 48. rogationem promulgat, ut ager ex hostibus captus viritum dividatur, *ibid.*
- T. Metilius Croto, legatus**, 23, 31.
- Metropolis, urbs Thessaliæ**, oppidanorum concursu defenditur, 32, 13. capitur ab Antiocho, 36, 10. se dedit Romanis, 14.
- Metropolitanus campus in Phrygia**, 38, 15.
- Mettius Curtius**, 1, 12. ejus clara adversus Romulum pugna, *ibid.* lacus Curtius ab eo appellatus, 13.
- Mettius Fuffetius, dictator Albanorum creatur**, 1, 23. ejus oratio ad Tullum, *ibid.* perfidia, 27. et supplicium, 28.
- Mevania, oppidum**, 9, 41.
- Mezentius, Etruscorum rex**, socia arma Rutulis adversus Trojanos jungit, 1, 2.
- Mezetulus, Numida**, contendit cum Capusa de regno, 29, 29. gens Massylorum omnis in ejus venit potestatem, *ibid.* abstinet nomine regio, *ibid.* matrimonio sibi jungit sororis Annibalis filiam, *ibid.* victus a Masinissa, fugit in Carthaginiensem agrum, 30. redit in patriam, *ibid.*
- Miction, Chalcidensis princeps**, 35, 38. fidus Romanis, 46. pedibus captus lectica in senatum introfertur, 43, 9. queritur de crudelitate et sacrilegio Lucretii et Hortensii, prætorum Romanorum, *ibid.* vehicula ei publice præbentur, 10.
- Miletus, civitas**, 37, 16. 38, 13.
- Milesius ager sacer restituitur**, 38, 39. eorum legati pollicentur ad bellum, quidquid senatus imperaret, 43, 8.
- Milionia, urbs**, 10, 3. capta a Romanis, *ibid.* et 34.
- Miles Romanus quando primum de publico stipendium acceperit?** 4, 59.
- cibum potumque capere jussus stans, ignominie causa, 24, 16.
- Militem mercenarium quando primum Romani habuerint?** 24, 49.
- veterem invitum ducere ad bellum gerendum in Macedoniam vetitum, 31, 8.
- horridum magis esse decet, quam ornatum auro et argento, 9, 40.
- Milite suo, non externo, uti solitus Romanus**, 22, 37.
- Milites, accensi**, 8, 8.
- antepilani, 8, 9.
- antesignani, 2, 20.
- caussarii, 6, 6.
- hastati, 7, 23. 8, 8.
- leves, *ibid.*
- manipulares, 7, 34. 8, 8. *ubi et acies Romana describitur.*
- principes, 7, 23. 8, 8.
- rorarii, *ibid.*
- statarii, 9, 19.
- subitarii, qui? 3, 4. 40, 26.
- triarii, 7, 23. 8, 8.
- tumultuarii, 35, 2.
- veterani, 8, 8.
- voluntarii, 31, 8.
- duplici frumento in perpetuum, in præsentia singulis bobus binisque privis tunicis donati, 7, 37.
- sacramento adiguntur singulari ritu, 10, 38.
- a tribunis militum adiguntur jurejurando, 22, 38.
- post seditionem Sucronensem rursum jurant in verba imperatoris, 28, 29.

HISTORIARUM LIBROS.

Milites donantur agris, 31, 4 et 49.
 — in triumphis laureati, imperatoris canunt laudes, 39, 7. 45, 38.
Militum Romanorum laudes, et cum Alexandri M. militibus collatio, 9, 19.
 — in armis decursus, 23, 35. 26, 50.
 — dona in triumphis, 10, 44. 28. 9. 30, 45. 33, 23. 34, 52. 37, 59. 39, 5 et 7. 40, 34 et 43. 41, 11 et 17. 45, 40.
 — carmina, 3. 26. 4, 20. 28, 9.
 — officia, 44, 34.
Militibus præmia data, saga et tunicæ, 10, 30.
Militares artes diversæ ab imperatoriis, 25, 19.
Militaria comitia, 25, 37.
Militaris disciplina, *vid.* Disciplina.
Militiæ gradus, 42, 34.
Millionius, prætor Lavinii, 8, 11.
Milo, Beræus, præfectus Persei, 42, 58.
Milo, princeps amicorum Persei, sese dedit Romanis, 44, 45. *vid.* et 32.
Milo, *vid.* Epit. 111.
Mincius amnis, 24, 10. 32, 30.
Minervæ cella in Capitolio, 6, 29.
 — templum, 7, 3.
 — inventum, numerus, *ibid.*
Minervæ et Neptuno pulvinar stratum in lectisterniis, 22, 10.
Minerva, arcis Athenarum præses, 31, 30.
 Piræei templum ei dicatum, *ibid.*
Minerva, præses arcis Ilii, 37, 37.
Minervæ Lacedæmone templum æreum, Chalcæcos, 35, 36.
Minervæ Itoniæ templum in agro Coronæo, 36, 20.
Minervæ sacrificium factum Ilii ab Romanis, 37, 9.
Minervæ, quam Alcidem, sive Alcidemum, vocant, sacrificatum a rege Perseo, 42, 51.
Minervæ, Marti, et Luæ Matri spolia hostium dicata a Paulo Æmilio, 45, 33.
Minervæ promontorium, 40, 18.
Minervium oppidum, 45, 16.
Minio, princeps amicorum Antiochi, 35, 15.
 ejus cum legatis Romanis colloquium, 16.
 præest mediæ aciei, 37, 41.
Minus Cerrinius a Minia Paculla matre Bacchis initiatus, 39, 13. inter maximos sacerdotes conditoresque ejus sacri, 17.
 adductus ad consules, fatetur omnia, *ibid.*
 Ardeam in vincula mittitur, 19.
Minii Celeres, hospites Annibalis, quum is Capuam venit, 23, 8.
Minoa Heraclea, 24, 35. *vid.* Heraclea.
Minturnæ, 8, 11. 36, 37. Ausonum urbs, venit in potestatem Romanorum, 9, 25. eo colonia deducta, 10, 21.
Minturnensibus negatur vacatio militiæ, 27, 38. item rei navalis, 36, 3.
Minucia Vestalis, suspecta propter mundiorum justo cultum, 8, 15. facto judicio, viva sub terram defoditur, *ibid.*
L. Minucius, consul, male rem gerit, 3, 25 et

26. liberatus obsidione a Quintio Cincinnato, dictatore, jubetur abdicare se consulatu, 29.
L. Minucius, decemvir legum ferendarum causa, 3, 35.
L. Minucius, præfectus annonæ, 4, 12. de Sp. Mælii consiliis docet senatum, 13. bove aurato donatur, 16. Mælianum frumentum assibus in modios æstimatum dividit plebi, *ibid.*
L. Minucius Myrtillus, quod legatos Carthaginienses pulsasset, per feciales traditur legatis, et Carthaginem avehitur, 38, 42.
L. Minucius, legatus Q. Fulvii Flacci in Hispania citeriore, 40, 35.
L. Minucius Thermus, legatus Manlii consulis in Istria, 41, 12.
M. Minucius, consul, 2, 21. eo consule ædes Saturno dedicata, *ibid.* consul iterum, 34.
M. Minucius, tribunus plebis, accusat duos tribunos militum, 5, 11.
M. Minucius Fessus augur de plebe creatur, 10, 9.
M. Minucius Rufus, magister equitum sub Fabio dictatore, 22, 8. Fabii cunctationem incusat, 12. ejus seditiosa oratio in Fabii cunctationem, 14. Fabio absente, rem non improspere gerit, 24. æquatur dictatori, 26. dividit exercitum cum Fabio, 27. pugnam committit adversus Annibalem, in qua laborans servatur a Fabio, 28 et 29. agnoscit errorem suum, et sub imperium Fabii redit, *ibid.* et 30. in pugna ad Cannas perit, 49.
M. Minucius, tribunus plebis, 23, 21.
M. Minucius Rufus, prætor, 32, 27. sortitur jurisdictionem peregrinam, 28. triumvir coloniae Vibonem deducendæ, 34, 53. 35, 40. legatus in Africam, 34, 62.
P. Minucius, tribunus militum, 35, 5.
Q. Minucius, consul, 3, 30.
Q. Minucius, Ap. Claudii consulis legatus, 26, 33.
Q. Minucius, tribunus militum, 35, 5.
Q. Minucius Rufus, prætor factus, quum ædilis plebis esset, 31, 4. sortitur Bruttios, 6. scribit senatui, pecuniam e fano Proserpinæ sublatam, 12. pervestigat sacrilegium, pecuniamque reddit Proserpinæ, 13. ei prorogatum imperium, 32, 1. creatur consul, 27. ejus res gestæ in Gallia, 29—31. ei negatur triumphus, 33, 22 et 23. triumphat in monte Albano, *ibid.* legatus in decem ad res Asiæ disceptandas componendasque, 37, 55. legatus in Galliam Transalpinam mittitur, 39, 54.
Q. Minucius Thermus, tribunus plebis, 34, 40. ædilis curulis, 32, 27. triumvir colonis deducendis, 29. et 34, 45. prætor, 33, 24. sortitur Hispaniam citeriorem, 26. cædit Hispanos, 44. triumphat, 34, 10. consul, 54. ejus in Liguria res gestæ, 35, 3. ei cum exercitu in Liguribus prorogatum imperium, 20. cum Liguribus prospere pugnat, 21. ejus castra aggressi Ligures repellun-

INDEX IN T. LIVII

- tur, 36, 38. ei negatur triumphus, 37, 46. legatus mittitur in decem ad res Asiæ constituendas, 55. interficitur in proelio adversus Thraces, 38, 41.
- Ti. Minucius, consul, vincit Samnites, 9, 44.
- Ti. Minucius Molliculus, creatus prætor, sortitur jurisdictionem peregrinam, 40, 35. moritur, 37.
- T. Minucius Rufus, 42, 54.
- Miracula fere adfecta locis insignibus, 24, 3.
- Miraculum in Ti. Atinio, repente membris omnibus capto, mox sano ac vegeto, 2, 36.
- Miranda et prodigiosa quo magis creduntur, eo plura annunciantur, 24, 10.
- Misagenes, Masinissæ filius, auxilio venit Romanis, 42, 29. 62. 65 et 67. ejus classis dispergitur in Adriatico mari, ipseque æger Brundisium defertur, 45, 14. ei a Romanis munera data, *ibid.*
- Miseni promontorium, 24, 13.
- Missilia tela, 9, 35. 38, 19 et 20.
- Mithridates, filius Antiochi, 33, 19.
- Mithridates, Ponti rex, Asiam occupat, Epit. 78. ad Tigranem confugit, Epit. 97. a filio Pharnace in regia obsidetur, Epit. 102. interficitur, *ibid.*
- Mitylene, 37, 21.
- Mitylensæ triremes, 37, 12.
- Mitya, amnis, 44, 7.
- Mnesilochus, princeps Acarnanum, gentem suam conciliat Antiocho, 36, 11 et 12. eum sibi dedi postulant Romani, 37, 45. 38, 38.
- Moagetes, tyrannus Cibyriæ, cogitur centum talenta, et decem millia medimnorum frumenti pendere Romanis, 38, 14.
- Moenicaptus, Gallorum regulus, cadit in proelio, 24, 42.
- Mœsi, pop. Epit. 134.
- Molossis, Epiri regio, 8, 24. 45, 26.
- Moneris navis, 38, 38.
- Monetæ sedes atque officina, 4, 7 et 20. 6, 20. 33, 26. *vid.* Juno.
- Monomachia, 7, 10 et 26. 8, 7 et 8. 23, 46 et 47. 25, 18.
- Monopodia quando primum, et a quibus, Romam advecta, 39, 6.
- Mons Sacer, 2, 32. secessio plebis in Sacrum montem, *ibid.* tribuni plebis in Sacro monte creati, 33. ibi sacrata lex lata, *ibid.*
- Mopsiani, sive Mopsiorum factio, 23, 1.
- Mopsium, tumulus, 42, 61 et 67.
- Morcus, legatus Gentii ad Rhodios, 44, 23.
- Morgantini urbs, *vid.* Murgantia.
- Mortuorum laudationes vitiant rerum historias, 8, 40.
- Mortui cum insignibus honorum cremantur, 34, 7.
- Morzes, Paphlagonum rex, 38, 26.
- Mucia prata, sic dictus ager, Mucio virtutis causa trans Tiberim datus, 2, 13.
- C. Mucius, adolescens nobilis, penetrat in castra hostium, 2, 12. scribam pro rege obtruncat, *ibid.* incenso foco dextram injicit, *ibid.* dimittitur, *ibid.* ei ager a Patri-
- bus Romanis datur, 13. cur Scævola dictus, *ibid.*
- P. Mucius Scævola, prætor, sortitur Siciliam, 40, 44. consul, 41, 22. petit censuram, 43, 16.
- Q. Mucius Scævola prætor creatur, 23, 24. Sardiniam sortitur, 30. longo morbo implicitus, ad belli vim sustinendam fit inutilis, 34 et 40.
- Q. Mucius Scævola, decemvir sacrorum, moritur, 27, 8.
- Q. Mucius Scævola, prætor, sortitur jurisdictionem urbanam, 40, 44. consul, 41, 26. tribunus militum, 42, 49. ejus res gestæ, 58. legatus, 67.
- Mugillanus, *vid.* Papirius.
- Mula parit, *vid.* Prodigium.
- Mulctaticia pecunia, ex qua ludi facti, 10, 23.
- Mulctaticia leges, *vid.* Lex.
- Mulctaticium argentum, *vid.* Argentum.
- Muli clitellarii instructi ad hostem fallendum, 7, 14. 10, 40.
- Muli, tabernacula, et omnia alia instrumenta militaria, magistratibus in provincias ituris subministrata de publico, 42, 1.
- Muliebris servitus numquam salvis suis exiit, 34, 7.
- Muliebris vestis, quæ pluris esset, quam quindecim millium æris, in censum deferri jussa, 39, 44.
- Mulieres urbem, quam armis viri defendere non possunt, precibus lacrimisque defendunt, 2, 40.
- Mulieres Argivæ spoliantur auro, veste, et mundo ab uxore Nabidis, 32, 40.
- damnatæ judicio publico, puniuntur privatim a cognatis, 39, 18.
- Mulierum finitus lege Oppia cultus, 34, 1.
- coercitæ lege Voconia hæreditates, 41, 34.
- turba, in foro et Capitolio sacrificantium et precantium Deos externo more et ritu, 25, 1.
- terror, audito Annibalis ad urbem adventu, 26, 9.
- cura habita post captam Carthaginem Novam, 26, 49.
- Mulsum datum prosecutis funus mortui Scipionis, 38, 55.
- Mulsi pocillum Jovi Victori votum, 10, 42.
- Mulvius pons, 27, 51.
- L. [C.] Mummius, tribunus plebis, 38, 54. prætor creatus, sortitur Sardiniam, 41, 12. postea ei decernitur quæstio, 13.
- Q. Mummius, tribunus plebis, 38, 54.
- C. Munatius, decemvir agris dividendis, 42, 4.
- Munda, urbs Celtiberiæ, 24, 42. 40, 47. proelium ad Mundam, quo vincunt Pœnos Romani, 24, 42.
- Mundus muliebris, 32, 40. *vid.* et 34, 7.
- Municipes, 8, 14.
- Municipia Appiæ, 26, 8.

HISTORIARUM LIBROS.

Munimenta Romanorum ad Veios, 5, 1. combusta a Velentibus, 7.
 Muralis corona, *vid.* Corona.
 Murcia Dea, 1, 33. ad Murciæ Latinis sedes datæ ab Anco Marcio, *ibid.*
 Murena, *vid.* Epit. 76. 86.
 Mures in usum ciborum versi ab obsessis in urbe Casilino, 23, 19.
 — aurum rodunt, *vid.* Prodigia.
 Murgantia, urbs valida in Samnio, oppugnatur et capitur, 10, 17.
 Murgantia, urbs Siciliæ, 24, 27. 36. 26, 21.
 Muri urbi Romæ circumdati, 1, 6. 33. 36. 38 et 44. 6, 32.
 Muri omnium cis Iberum civitatum dejecti, 34, 17.
 Murorum pinnæ, 38, 5.
 Murns novus objectus pro diruto in oppugnationibus, 21, 11. 33, 7.
 Mutila, Istriæ oppidum, vi capitur a Romanis, 41, 15.
 Mutilum, castrum, 31, 2. 33, 37.
 Mutina, 21, 25. 35, 4. colonia civium Romanorum, 39, 55. captam a Liguribus, recipiunt Romani, 41, 20.
 Mutinensem agrum populantur Ligures, 41, 18.
 Mutines, sub Annibale omnes belli artes edoctus, novus dux in Sicilia, 25, 40. terret Romanos, *ibid.* eo absente prælium committitur, 41. vincunt Romani, *ibid.* urit agros sociorum populi Romani in Sicilia, 26, 21. ab Hannone, Carthaginensium imperatore, præfectura Numidarum spoliatur, 40. tradit Agrigentum Romanis, *ibid.* donatur civitate Romana, 27, 5. *vid.* et 38, 41.
 Mycenica, locus haud procul Argis, 32, 39.
 Myla, flumen, 24, 30. 31.
 Mylæ, oppidum munitissimum, capitur et diripitur a Perseo, 42, 54.
 Mylasenis immunitas concessa, 38, 39.
 Mylassenses, *idem qui Mylaseni*, occupant Euromensium oppida, 45, 25. rediguntur ab Rhodiis in officium, *ibid.*
 Myndus, civitas, 37, 16.
 Myndii, 33, 30.
 Myonnesus, promontorium inter Teum Samumque, 37, 13 et 27.
 Myrina, urbs, 33, 30.
 Mysi, *vid.* Moesi.
 Mysi sagittarii, 37, 40.
 Mysia Eumeni donata, 38, 39.

N.

Nabis, Lacedæmoniorum tyrannus, ab Romanis adscriptus foederi, cum Philippo rege inito, 29, 12. vastat finitimorum agros 31, 25. ei traduntur a Philippo Argi, 32, 38. ejus cum T. Quintio Flaminio consule colloquium, 39. auxilia mittit Romanis, et inducias cum Achæis facit, *ibid.* spoliat Argivos, 40. mittit uxorem suam Argos ad spoliandas feminas, *ibid.*

de bello ei inferendo deliberant Patres, et T. Quintio rem totam permittunt, 33, 44. bellum adversus eum decretum, 34, 22—24. apparatus belli, 26 et 27. octoginta principes juventutis Laconicæ interficit, *ibid.* bellum adversus eum terra marique geritur, 28 et 29. petit, ut sibi colloqui cum T. Quintio liceat, 30. ejus oratio ad T. Quintium, 31. respondet Quintius, 32. conditiones pacis a Quintio scriptæ, 35. quas respuit, 36 et 37. Lacedæmonem oppugnat Quintius, 38 et 39. induciæ, 40. Nabis mittit legatos Romam qui pacem impetrant, 43.

concitantibus Ætolis denuo bellum molitur adversus Romanos, 35, 12 et 13. contra eum mittitur Atilius, prætor, 22. Nabis oppugnant Gythium, 25. vastat Achæorum agros, *ibid.* parat classem, 26. vincit prælio navali Achæos, *ibid.* fugatur ab Achæis, 28—30. occiditur ab Alexameno, principe Ætolorum, 35.

Nadagara, urbs, 30, 29.

Nævia porta, 2, 11.

L. Nævius Balbus, 45, 13.

M. Nævius, tribunus plebis, secundum quosdam auctores accusator P. Scipionis Africani, 38, 56.

Q. Nævius Crista, vir impiger militiæque peritus, invadit Macedonum castra, 24, 40. eaque diripit, *ibid.*

Q. Nævius Matho creatur prætor, 39, 32. sortitur Sardiniam et quæstionem de veneficiis, 38. ad duo millia veneficorum damnat, 41.

Q. Nævius, colonizæ deducendæ triumvir, cui in triennium imperium esset, creatur, 34, 53. *vid.* et 35, 40.

Narbon, Epit. 134.

Narnia, colonia, olim Nequinum, 10, 9 et 10. negat consulibus Romanis milites et pecuniam, 27, 9. de hac re senatusconsultum, 29, 15.

Narnia colonia suppleta, 32, 2.

Narnienses equites, nuncii Asdrubalis et Pœnorum cladia, 27, 50.

Narniensis tribus, 6, 5. 29, 37.

Nasica, *vid.* P. Cornelius.

Nasus Acarnanum, 26, 24.

Nasus, sive insula, Syracusanæ urbis pars, capitur a Romanis, 25, 30.

Navale prælium, 21, 50. *vid.* et Pugna.

Navales duumviri, 9, 30. *vid.* Duumviri.

Navalia Romæ trans Tiberim, 3, 26. 8, 14. 40, 51.

Navalis pugnae simulacrum, 26, 51. 29, 22.

Navalis triumphus Octavii de Perseo, 45, 42.

Navis actuaria, 21, 28.

— aperta, 36, 42.

— hepteris, 37, 23 et 30.

— hexeria, *ibid.*

— hippagogus, 44, 28.

— longa, 5, 28.

— moneris, 38, 38.

INDEX IN T. LIVII

- Navis oneraria, 22, 11.
 — prætoria, 29, 25.
 — rostrata, 28, 45 et 46. 30, 10.
 — speculatoria, 30, 10. 36, 41 et 42.
 — maritima amphorarum trecentarum, 21, 63.
 — velata insulis ramisque oleæ, occurrit Scipioni, cum classe Carthaginem petenti, 30, 36.
 in Nave prætoria insigne nocturnum, tria lumina, 29, 25.
 Naves ex abiete structæ, 28, 45.
 — instructæ armatæque in aquam deducuntur die quadragesimoquinto, quam ex silvis detracta materia erat, *ibid.*
 — plaustris translatae in mare, quibus obsessa arx Tarenti, 25, 11.
 Navium certamen quotannis Patavii, et quare, 10, 2.
 Ac. Navius, *vid.* Accius Navius.
 Q. Navius, centurio, auctor peditum equiti immiscendorum, 26, 4. ejus bellica virtus, 5.
 Naupactum, 26, 26. 27, 29 et 30. 35, 12. obsidetur a Romanis, 36, 30 et 34. solvitur obsidio, 35.
 Naustathmos Phocææ, 37, 31.
 Nautæ ex senatusconsulto imperati privatis, et dati pro censu, 24, 11.
 C. Nautius, consul, 2, 52. iterum, 3, 25. Sabinos, bellum Romanis inferentes, fundit, 3, 26 et 29.
 C. Nautius Rutilus, consul, 4, 52.
 Sp. Nautius, consul, 2, 39.
 Sp. Nautius Rutilus, tribunus militum consulari potestate, 4, 35.
 Sp. Nautius Rutilus, tribunus militum consulari potestate, 4, 44. iterum, 47. tertium *ex Fastis Capitolinis*, iterum *ex Livio*, 61.
 Sp. Nautius Rutilus, consul, 9, 21.
 Sp. Nautius Rutilus, dux alaribus cohortibus, 10, 41. donatur ob virtutem armilla aureaque corona, 44.
 Neapolis, nomen partis Syracusanæ urbis, 25, 24.
 Neapolis, urbs, 8, 22. 40, 41. Neapolis conspicua mœnia Annibalem ab ejus oppugnatione absterrent, 23, 1.
 Neapolitani aurum offerunt Romanis, 22, 32.
 Neapolitanum fœdus, 8, 26.
 Neapolitanum agrum populatur Annibal, 24, 13.
 Nefasti dies instituti a Numa Pompilio, 1, 19.
 Nemea, amnis Corinthium et Sicyonium interfluens agrum, 33, 15.
 Nemea, ludi, 27, 30 et 31. eorum curatio ad Philippum delata, *ibid.* iis præficatur T. Quintius, 34, 41. ipso Nemeorum die testata voce præconis Argivorum libertas, *ibid.*
 Nemus Albanum, 5, 15.
 Neo Bœotius fugit cum Perseo, 44, 43.
 Neo Thebanus securi percussus, 45, 31.
 Neocretes, 37, 40.
 Nepesinus ager, 5, 19. 26, 34.
 Nepete, urbs, 6, 9. capta ab Etruscis, recepta ab Romanis, *ibid.* et 10. Nepesinorum deditionis auctores securi percussi, *ibid.* colonis Nepete deducendæ triumviri creati, 21. ab Nepete legati Romanos docent, Etruscos de pace petenda concilia habere, 10, 14. milites pecuniamque Romanis negat, 27, 9. in eam senatusconsultum, 29, 15.
 Nephelia, promontorium Ciliciæ, 33, 20.
 Nephria, oppidum, Epit. 51.
 Neptuniæ aquæ, 39, 44.
 Neptunus lectisternio placatus, 5, 13. 22, 10.
 Neptuni ara in circo Flaminio, 28, 11.
 Nequinum, *vid.* Narnia.
 Nero, *vid.* Claudius.
 Nerva, *vid.* Licinius.
 Nerulum, oppidum, vi captum a Romanis, 9, 20.
 Nesattium, oppidum Istriæ, obsidetur a Romanis, 41, 15. obsessi conjuges et liberos occidunt, et palam in muris trucidatos præcipitant, *ibid.*
 Nesiotæ, populi, 38, 28.
 Nessus, flumen, 45, 29.
 Nexi ob æs alienum, 2, 27. soluti, cautumque in posterum ne necerentur, 8, 28. *vid.* Æs alienum.
 Nicæa, urbs in sinu Maliaco, 28, 5. 32, 32 et 35.
 Nicæa, uxor Crateri, 35, 26.
 Nicander ab Ætolis legatus mittitur ad Philippum, ut eum concitet ad bellum Romanum, 35, 12. ab rege Antiocho veniens, implet vana expectatione multitudinem Ætolorum, 36, 29. prætor Ætolorum, 38, 1. ejus res gestæ, 4, 5 et 6.
 Nicander archipirata, 37, 11.
 Nicanor, unus ex purpuratis Philippi, 33, 8.
 Nicatores apud Persas erant milites cohortis regiæ, 43, 21.
 Nicephorium, lucus ad Pergamum, 32, 33 et 34.
 Nicias, prætor Achæorum, 28, 8.
 Nicias clam interficitur a Perseo, 44, 10.
 Nico, Tarentinus juvenis, conjuratione facta cum aliis nobilibus juvenibus, prodit Annibali Tarentum, 25, 8 et 9. ejus cum D. Quintio certamen, 26, 39. hasta transfigit Quintium, *ibid.* occiditur pugnans, quum caperetur Tarentum, 27, 16.
 Nicodamus, dux Ætolorum, auxilio mittitur Ambraciæ urbi, 38, 5 et 6.
 Nicomedes, Bithyniæ rex, Zybœam auxilio Gallorum vincit, 38, 16.
 Nicomedes, filius Prusiæ, cum patre Romam venit, 45, 44. commendatur a patre senatui, *ibid.*
 Nicomedes, superioris ex Nysa uxore filius. *Vid.* Epit. 76. 93.
 Nicostratus, Achæorum prætor, 32, 39 et 40. ejus strategema, 33, 14. et victoria, 15.

HISTORIARUM LIBROS.

- Nilus, 44, 19. per Nilum pons tumultuario opere factus, *ibid.*
 Nili ostium Pelusiacum, 45, 11 et 12.
 Nisuetæ inter auxilia Rhodiorum, 33, 18.
 Nobiles deponunt annulos aureos et phaleras, 9, 46.
 Nobilitas, ut duo consularia loca a plebe recuperaret, totis viribus incumbit, 10, 15.
 Nocte lux oborta, *vid.* Prodigium.
 Nola capitur a Romanis, 9, 28. oppugnatur ab Annibale, 23, 14—16. iterum, 43—46.
 Nolanus senatus Romanorum, plebs est Annibalis, 24, 14 et 39.
 Nolana plebs vocat Annibalem, 24, 13.
 Nolani milites tenent cum Samnitibus Palæpolim, 8, 23 et 25. urbe Romanis tradita, effugiunt, 26.
 Nolanus ager, 23, 14.
 Noliba, oppidum Hispaniæ, 35, 22.
 Nomen. Ad Nomina qui non respondissent, virgis cæsi, 7, 4.
 Nominis error fraudi est Annibali, 22, 13.
 Nomentana via, olim Ficulnensis, 3, 52.
 Nomentani in civitatem accepti, 8, 14.
 Nomentum, oppidum, a Tarquinio Prisco captum, 1, 38. *vid.* et 4, 22 et 32.
 Nonæ Maii, 41, 20.
 Nonæ Quintiles, 27, 23.
 Nonæ Sextiles, 41, 20.
 A. Nonius occisus, Epit. 69.
 Norba, colonia Romanorum, 2, 34. 32, 2. eam subita incursione depopulantur Privernates, 7, 42.
 Norbani nunciant defectionem Privernatium, 8, 1. a populo Romano laudantur ob constantem in rempublicam fidem, 27, 10.
 Norbanus ager, 8, 19.
 Cn. Norbanus, a Sulla prælio victus, Epit. 85. proscriptus ipse se occidit, Epit. 89.
 Nortia, Etrusca Dea, 7, 3.
 Notæ censoriæ, 27, 11. 39, 42. *vid.* Censor, et Censura.
 Notium, oppidum Colophonium, 37, 26. 38, 39.
 Nova Carthago, 28, 17. *vid.* Carthago.
 Novæ tabernæ, 3, 48.
 Novendiale sacrum publice susceptum, 1, 31. 21, 62. 23, 31. 25, 7. 26, 23. 27, 37. 29, 14. 30, 38. 34, 45. 35, 9. 36, 37. 38, 36. 39, 22. 44, 18.
 Novensiles Divi, 8, 9.
 Novius Calavius, *vid.* Calavius.
 Nox prælium dirimit, 4, 39. 9, 23 et 32. 10, 12. 21, 59. victoriam magis, quam prælium, dirimit, 7, 33. inter noctem lux orta, 32, 29.
 Nuceria Alfaterna subigitur ad deditionem a Q. Fabio, 9, 41. capitur a Pœnia, incenditur et diripitur, 23, 15.
 Nucerini Atellam traducti, 27, 3.
 Nucerinum agrum populantur socii navales Romanæ classis, 9, 38.
 Nuces secundo amni fusæ Casilinum, ad sublevandam obsessorum inopiam, 23, 20.
 Numa Pompilius rex Romanorum a Patribus eligitur, 1, 18. ejus justitia et religio, *ibid.*
 Numa serior Pythagoras, *ibid.* ejus inauguratio, *ibid.* Janum indicem pacis bellicue facit, 19. Deorum metum injicit animis, *ibid.* cum Dea Egeria congressus nocturnos simulat, *ibid.* describit annum ad cursum Lunæ in duodecim menses, *ibid.* nefastos dies fastosque facit, *ibid.* Flamines, Salios, Pontificem creat, 20. virgines Vestales legit, et ipsis stipendium de publico instituit, *ibid.* Jovi Elicio aram in Aventino dicat, *ibid.* lucum sacrat Camœnis, 21. Fidei instituit sollemne, *ibid.* regnavit tres et quadraginta annos, *ibid.* ejus commentarii, 32.
 Numæ Pompilii et cadaver, et libri sub Janiculo in duabus arcis lapideis inventi, 40, 29. cremantur libri, *ibid.*
 Numa Marcius, *vid.* Marcius.
 Numantia, obsessa a Scipione Africano, Epit. 57.
 Numerius Decimius Samnis, 22, 24.
 Numerius Fabius, *vid.* Fabius.
 Numerus, inventum Minervæ, 7, 3.
 Numicius, flumen, 1, 2.
 L. Numicius Circeiensis, prætor Latinorum, Romam evocatus, 8, 3.
 T. Numicius Priscus, consul, adversus Volscos proficiscitur, 2, 63. bene rem gerit, *ibid.*
 Numidarum equitum auxilia adjunguntur Asdrubali in Hispania, 21, 22. Numidarum quingentorum de Annibalis exercitu prælium adversus trecentos equites Romanos, 29. *de Numidis*, *vid.* Syphax, Masinissa, Micipsa, Jugurtha.
 Numidæ primum in Africa equitum genus, 29, 34. *vid.* et 24, 48. liberant exercitum Romanum, 35, 11. eorum equorumque descriptio, *ibid.*
 Numidæ jaculatores, 28, 11.
 Numidæ ante omnes barbaros effusi in Venerem, 29, 32. 30, 12. vagas trahunt domos, 29, 31. carne ac lacte vescuntur, *ibid.*
 Q. Numidicus: ita cognominatus Q. Cæcilius Metellus. *Vid.* Epit. 65.
 Numisius, imperator Latinorum, 8, 11.
 C. Numisius creatur prætor, et sortitur Siciliam, 41, 12.
 T. Numisius Tarquiniensis, legatus in Macedoniam, 45, 17.
 ad Numistronem M. Marcellus castra ponit, 27, 2.
 Numitor, filius major Procæ, Albæ regis, 1, 3. pellitur ab Amulio fratre, *ibid.* restituitur, 5.
 L. Numitorius, tribunus plebis, 2, 58.
 P. Numitorii cum Appio decemviro contentio, 3, 45. in Aventino tribunus plebis creatur, 54.
 Nummus quadrigatus, 22, 52.
 Nundinæ, 7, 15.
 ob Nuptias virginis inter Ardeates bellum intestinum, 4, 9.

INDEX IN T. LIVII

Nursini pollicentur Scipioni milites 28, 45.
Nymphæum in Apolloniati agro, 42, 36. 49
et 53.
Nymphius, princeps Palæpolis, 8, 26. urbem
trahit Romanis, 26.

O.

Oæneum, Penestæ oppidum, 43, 21.
Obrinæ fontes, 38, 15.
Obsecratio in unum diem populo indicta, 3,
63. 26, 23.
Obsecratio a populo, præeuntibus duumviris,
facta, 4, 21.
Obsecratio circa omnia pulvinaria, 31, 8 et 9.
Obsidea, fidei pignus, 42, 39.
Obsides totius Hispaniæ Sagunti in arce cus-
toditi, 22, 22. eos trahit Romanis Abelo, *ibid.*
Obsides Tarentinorum, e fuga retracti, virgis
cæduntur, et de saxo dejiciuntur, 25, 7.
Obsides civitatum Hispaniæ post captam
Carthaginem novam reddit suis Scipio, 26,
49.
Obsides exacti a Carthaginensibus, ne mi-
nores quatuordecim annis, neu triginta ma-
jores, 30, 37. redduntur iis centum, 32, 2.
iterum centum, 40, 34. exacti ab Antiocho,
ne minores octonum denum annorum, neu
maiores quinum quadragenum, et triennio
mutandi, 38, 38.
Obsides Carthaginensium Setiæ custoditi,
32, 26.
Obsidibus in publicum prodeundi facultas
negata, *ibid.*
Obsides in triumphis ducti, 34, 52.
Oceanus orbem terrarum amplexu finit, 36,
17.
Ocrea sinistrum crus tectum, 9, 40.
Ocriculum, 22, 1.
Oculani sponsione in amicitiam Romano-
rum accepti, 9, 41.
Octavius Mamilius, *vid.* Mamilius.
Octavius Metius, 10, 41.
Cn. Octavius, ædilis plebis, prætor creatur, et
sortitur Sardiniam, 28, 38. ad octoginta
onerarias Poenorum naves capit, 46. ei pro-
rogatur imperium, 29, 13. 30, 2. infelicitè
ex Sicilia trajicit in Africam, 24. legatus
in Africam mittitur, 31, 11. creatur trium-
vir colonis deducendæ, 34, 45. legatus in
Græciam, 35, 23. a Quintio missus, præsi-
dium et paucas naves accipit, 36, 12.
Cn. Octavius legatus in Græciam mittitur,
43, 19. prætor creatus, sortitur classem,
44, 17. decemvir sacrorum, 18. cum classe
Samothracam appellitur, 45, 5. ei cum filio
Philippo se trahit Perseus, 6. prædam Ma-
cedonicam Romanis fert, 33. ejus triumphus
navalis de Perseo, 42.
Cn. Octavius cos. occiditur, Epit. 80.
Octobribus kalendis magistratus initus, 5, 9.
Octolophum, sive Octolophus, loci nomen, 31,
36. 44, 3.

Odomantica terra, 45, 4.
Odryæ, populi Thraciæ, 39, 53.
Odryæ equitatus, 44, 42.
Eniadæ, oppidum, 26, 24. Eniadæ attri-
buuntur Acarnanibus, 38, 11.
Enoanda, *vid.* Oroanda.
Enus, fluvius, 34, 28.
Esalces, frater Galæ regis Numidarum, fra-
tri succedit, 29, 29.
Eta, mons, 36, 15. Etæi montes, 41, 27.
Ofilius Calavius Campanus, Ovii filius, clarus
genere factisque, 9, 16. ejus judicium de
silentio Romanorum post Caudinam igno-
miniam, *ibid.*
Officina Monetæ, 6, 20.
A. Ogulnius, tribunus militum de legione
secunda, cadit in prælio cum Boiis, 33, 36.
Cn. Ogulnius, tribunus plebis, legem fert de
sacerdotiis cum plebe communicandis, 10,
6. ædilis curulis, damnatis aliquot fœnera-
toribus, ex mulctaticia pecunia varia dona
et opera in sacros publicosque usus facit,
23.
M. Ogulnius, ad frumentum in Etruria co-
emendum missus, 27, 3.
M. Ogulnius Gallus, prætor, 39, 56. sortitur
jurisdictionem urbanam, 40, 1.
Q. Ogulnius, tribunus plebis, fert legem de
sacerdotiis cum plebe communicandis, 10,
6. ædilis curulis mulctat fœneratores, 23.
Olbiensis ager vastatur a classe Punica, 27, 6.
Olcades, 21, 5. Olcadibus bellum infert An-
nibal, *ibid.* vincuntur, *ibid.*
Olcinium, oppidum Illyrici, 45, 26.
Olciniatis immunitas data, 45, 26.
Oleæ rami supplicum insignia, 24, 30. 29, 16.
30, 36.
Olei congii in vicos singulos dati, 25, 2.
Olitorium forum, *vid.* Forum.
Olocrus, mons, 44, 44.
Olonicus, sive Salondicus, rebellantium Cel-
tiberorum dux, 43, 6. ejus temeritas, *ibid.*
Olympia urbs, 26, 24. 45, 28.
Olympiorum sollemne ludicrum, 27, 35. pa-
rant Elei, 28, 7.
Olympias, mater Alexandri Magni, 8, 24.
Olympias, urbs, olim Gonnocondylum, 39, 2.
Olympio, legatus Gentii ad Persas, 44, 23.
Olympium, Jovis templum prope Syracusas,
24, 33.
Olympius Jupiter, 24, 21.
Olympi montis in Thessalia radices, 44, 6.
Olympus, mons in Galatia, 38, 18. in eum
fugiant Tolistoboi, 19. ex eo depelluntur
a Romanis, 20 et 21.
Onchestus, amnis in Thessalia, 33, 6.
Onesimus Macedo, Pythonis filius, Romanis
profugit, 44, 16. ejus præmia, *ibid.*
Onomastus, maritimæ oræ præfectus a Phi-
lippo, jussu ejus Maronitas, intromissis in
urbem Thracibus, trucidat, 39, 34. cum
Philippo judicat de Demetrio, 40, 8.
Operum publicorum apud Romanos jam ab
antiquis temporibus magnificentia, 1, 56.

HISTORIARUM LIBROS.

Opifices ad bellum exciti, 8, 20.
 Opifices Carthaginis Novæ captos publicos fore populi Romani, edicit Scipio, 26, 47. *vid. et 51.*
 Opima spolia quæ dicantur? 4, 20. *vid. et Spolia.*
 Opimia, virgo Vestalis, stupri comperta, sub terra, ad portam Collinam, necata, 22, 57.
 L. Opimius Pansa, quæstor, occiditur a Samnitibus, 10, 32.
 Opis ædes in Capitolio, 39, 22.
 Opitergini, pop. Egit. 110.
 L. Opiternius, conditor et sacerdos Bacchanalium, 39, 17.
 Oppia, virgo Vestalis, damnata incesti, dat pœnas, 2, 42.
 Oppia (Vestia,) mulier Atellana, Capuæ habitans, quotidie sacrificat pro salute et victoria populi Romani, 26, 33. eidem bona et libertas restituuntur, 34.
 Oppia lex de cultu matronarum, 34, 1. pro ea oratio M. Catonis, consulis, 2. adversus eam oratio L. Valerii, tribuni plebis, 5. abrogatur, 8.
 C. Oppius tribunus plebis creatus, 3, 54.
 C. Oppius, præfectus socium, invadit tumultuaria manu agrum Boiorum, 31, 2. circumventus a Boiis, cœditur, *ibid.*
 C. Oppius, tribunus plebis, 34, 1.
 L. Oppius, tribunus plebis, 32, 28.
 L. Oppius Salinator, post sedilitatem plebis, in Siciliam classem triginta navium ducere jubetur, 35, 23. creatur prætor, 24. sortitur Sardiniam, 36, 2.
 M. Oppius, in secessione militum, cum Sex. Manilio summæ rerum præest, 3, 51.
 Sp. Oppius Cornicen decemvir creatur, 3, 35. decemviris aliis ad bellum proficiiscentibus Ap. Claudio adjutor ad urbem tuendam datur, 41. ut auxilium collegæ ferat, in forum irrumpit, 49. senatum habet, 50. accusatur, 58. testis in eum productus, *ibid.* Oppius, in vincula ductus, sibi manus infert, *ibid.*
 Oppidum, pars urbis Romæ, 42, 20.
 Opus, urbs Locridis, capitur ac diripitur ab Attalo, 28, 7. Opunte seditio, 32, 32.
 Opuntiorum emporium, Cynus Locridis, 28, 6.
 Ora pro fune nautico, 22, 19. 28, 36.
 Oraculum Apollinis ad Hieran Comen, 38, 13.
 — Delphicum, 1, 56. 5, 15. 29, 10 et 11. 41, 27.
 — Dodonæi Jovis, 8, 24.
 Oratio Acilii Glabronis, consulis, ad milites, 36, 17.
 — Æmilii Mamerci, 4, 32.
 — Æmilii Paulli, jamjam morituri, 22, 49.
 — Æmilii Paulli, consulis, 44, 22. 34 et 38. ad Persea, mox ad suos, 45, 8. alia, qua liberos esse jubet Macedones, 29. de publica suaque fortuna, 41.
 — Ætolorum contra Romanos, 31, 29.
 — Alexandri Acarnanis, 35, 18.

Oratio Alexandri Ætoli in Philippum, 32, 33.
 — Alorci ad Saguntinos, 21, 13.
 — Andranodori ad Syracusanos, 24, 22.
 — Annibalis ad milites, 21, 21 et 43. 23, 45. ad Scipionem, 30, 30. ad senatum Carthaginiensem, 34. ad Antiochum, 35, 19. 36, 7. antequam venenum sumeret, 39, 51.
 — Annii Setini, prætoris Latinorum, 8, 4. in senatu Romano, 5.
 — Antiochi in concilio Ætolorum, 35, 44. legati ejus in concilio Achæorum, 48.
 — Apollonidæ, 24, 28.
 — Arconis contra Callicratem, 41, 29.
 — Aristæni in concilio Achæorum, 32, 20 et 21.
 — Astymedis, Rhodiorum legati, 45, 21.
 — Atheniensium legatorum, 31, 30. in concilio Panætologico, 35, 32.
 — Bæbii Herennii in nobiles, 22, 34.
 — Q. Cæcili Metelli ad censores, 40, 46.
 — Cæritum legatorum, 7, 20.
 — Callicratis Achæi contra Perseum, 41, 28.
 — Campanorum legatorum, 7, 30.
 — Canuleii, 4, 3.
 — Carthaginiensium legatorum de pace, 30, 22 et 42. querentium de Masinissa, 42, 23.
 — Ap. Claudii rei, 3, 56.
 — Ap. Claudii, 4, 48. 5, 3. in tribunos, 6, 40.
 — C. Claudii, patrum Appli, 3, 40.
 — M. Claudii Marcelli, respondentis accusantibus Siculis, 26, 31. ejusdem ad milites in castris, 27, 13.
 — consulum in tribunos plebis, 4, 2.
 — A. Cornelii Cossi dictatoris ad milites, 6, 12. ad M. Manlium, 15.
 — L. Cornelii Lentuli in consilio militari ad Caudium, 9, 4.
 — P. Cornelii Scipionis ad milites, 21, 40.
 — P. Cornelii Scipionis, qui Africanus dictus est, ad milites, 26, 41 et 43. ad Allucium, Celtiberorum principem, 50. ad milites, 28, 27 et 32. in senatu respondentis Fabio, 43. ad Masinissam, 30, 14. ad Annibalem, 31. ad legatos Antiochi, 37, 36 et 45. ad populum rei, 38, 51.
 — P. Cornelii Scipionis Nasicæ, 38, 58.
 — P. Decii, tribuni militum, ad milites, 7, 35.
 — P. Decii pro lege, de sacerdotiis cum plebe communicandis, 10, 7. de provinciis, 24.
 — C. Decimii ad Rhodios, 45, 11.
 — Demetrii, 40, 12.
 — Eumenis ad Æmiliū Regillum, 37, 19. ad senatum, 45. contra Perseum, 42, 11 et 12.
 — M. Fabii, 8, 33.
 — M. Fabii Buteonis, dictatoris, 23, 23.
 — Q. Fabii in Terentillum, tribunum, 3, 9.
 — Q. Fabii, magistri equitum, 8, 31.
 — Q. Fabii Maximi Cunctatoris ad Æmi-

INDEX IN T. LIVII

- lium, 22, 39. de consulibus creandia, 24, 8.
in senatu, ne Scipioni Africa mandetur
extra sortem, 28, 40.
- Oratio M. Fulvii, triumphum petentis, 39, 4.
— L. Furii, post consulatum rei, 2, 54.
— L. Furii, tribuni militum consulari potestate, ad milites, 6, 23.
— L. Furii Camilli, 8, 13.
— L. Furii Purpureonis adversus Cn. Manlium, 38, 45.
— M. Furii Camilli, 5, 27. 30. 44 et 51. 6, 7. 24. 26 et 38.
— Gallorum legatorum in senatu, 39, 54.
— Gulusæ, respondentis legatis Carthaginiensium, 42, 24.
— Hannonis de Annibale, 21, 3 et 9. 23, 12.
— Heraclidis Byzantii, legati ab Antiocho ad Romanos missi de pace, 37, 35.
— Hirpinorum et Samnitium ad Annibalem, 23, 42.
— M. Horatii Barbati adversus decemviros, 3, 39. ad milites, 62.
— L. Icilius contra Ap. Claudium, 3, 45.
— Indibilis, Hispaniæ reguli, ad Scipionem, 27, 17. 28, 34. ad suos, 29, 2.
— L. Junii Bruti, 2, 2.
— M. Junii de captivis redimendis, 22, 59.
— P. Licinii Calvi, 5, 18.
— Sp. Ligustini ad populum, 42, 34.
— Locrensiū legatorum, deplorantium fortunas suas, 29, 17.
— Lycortæ, Achæorum prætoris, ad A. Claudium, 39, 36.
— C. Mæni, dictatoris, 9, 26.
— Magonis ad Gallos, 29, 5.
— Cn. Manlii, consulis, ad milites, 38, 17. pro se, 47.
— M. Manlii, 6, 15 et 18.
— T. Manlii Torquati, de captivis non redimendis, 22, 60.
— Marcii ad milites, 25, 38.
— Q. Marcii Philippi, legati, ad Perseum, 42, 40.
— Masgabæ, Masinissæ filii, 45, 13.
— Masinissæ ad Scipionem, 28, 35. ejus legatorum, 30, 17.
— Menippi, legati Antiochi, 34, 57.
— M. Metilii, tribuni plebis, in Fabium, 22, 25.
— militum, ex Cannensi clade superstitum, et in Siciliam relegatorum, 25, 6.
— Minionis, amici Antiochi, ad legatos Romanos, 35, 16.
— Minucii Rufi, cunctationem Fabii reprehendentis, 22, 14.
— Nabidis, Lacedæmoniorum tyranni, ad T. Quintium, 34, 31.
— L. Papirii, dictatoris, 8, 32 et 34.
— Persei, accusantis Demetrium, 40, 9. se purgantem, 42, 41. ad milites, 52.
— Petilliorum in Africanum, 38, 51.
— Philippi in concilio Achæorum, 28, 8. ejus legatorum in concilio Ætolorum contra Romanos, 31, 29. ad T. Quintium, 32, 33. ad legatos Romanos, 39, 28. ejusdem, judicis inter duos filios, 40, 8.
- Oratio L. Pinarii ad milites, 24, 38.
— Polyæni Syracusani, 24, 22.
— C. Pontii, imperatoris Samnitium, 9, 1 et 11.
— M. Porcii Catonia, consulis, contra luxum muliebrem, 34, 2. ad milites, 13.
— Sp. Postumii, 9, 8 et 9.
— Sp. Postumii, consulis, in Bacchanalia, 39, 15.
— L. Quintii Cincinnati, 3, 19. 4, 15.
— T. Quintii Capitolini, 3, 67.
— T. Quintii ad conjuratos, qui eum ducem elegerant, 7, 41.
— T. Quintii Flaminini ad Græcos, 34, 22. ad Nabidem, 32. ad Græcos, 49. ad Ætolos, 35, 33. ad Achæos, 49, 36, 32.
— Rhodiorum legatorum, 37, 54.
— Romanorum legatorum ad Ætolos, 31, 31. post aditum Persea, legationem renunciantium in senatu, 42, 47.
— Saguntinorum legatorum, 28, 39.
— Samnitium legatorum, 8, 1.
— P. Scaptii, 3, 71.
— P. Sempronii, tribuni plebis, in Ap. Claudium, 8, 33 et 34.
— P. Sempronii Tuditani, tribuni militum, ad milites, 22, 50.
— Ti. Sempronii Gracchi, consulis, ad Patres, 23, 35.
— Ti. Sempronii Gracchi, tribuni plebis, pro Africano, 38, 53. ad collegam de triumpho M. Fulvii, 39, 5.
— C. Servilii Ahalæ, 5, 9.
— M. Servilii, pro triumpho Æmilii Paulli, 45, 37.
— Siculorum in Marcellum, 26, 30.
— Sophonisbæ ad Masinissam, 30, 12.
— Sopatri Syracusani, 24, 25.
— Sulpicii Galbæ, consulis, 31, 7. ejusdem, respondentis Minioni, 35, 16.
— Syphacis ad Scipionem, 30, 13.
— Syracusanorum legatorum ad Marcellum consulem, 25, 29.
— Tempanii, decurionis, 4, 41.
— C. Terentii Varronis ad legatos Campanos, 23, 5.
— tribunorum plebis, 5, 2 et 11. 6, 36, 37 et 39.
— Tulliæ ad L. Tarquinium, 1, 47.
— Att. Tulli, 2, 38.
— Sex. Tullii ad dictatorem, 7, 13.
— L. Valerii, consulis, ad milites, 3, 61. ejusdem ad equites, *ibid.*
— L. Valerii, tribuni plebis, in legem Oppiam, 34, 5.
— M. Valerii, dictatoris, 2, 31.
— M. Valerii Corvi ad milites, 7, 32. ad conjuratos, 40.
— M. Valerii Lævini ad Ætolos, 26, 24. in senatu, 36.
— P. Valerii ad populum, 2, 7.

HISTORIARUM LIBROS.

Oratio P. Valerii, consulis, ad populum, 3, 17.
 — Vectii Messii, 4, 28.
 — Veturiæ ad Coriolanum, 2, 40.
 — Vibii Virrii, auctoris Campanorum defectionis, 26, 13.
 — Virginii ad Ap. Claudium, 3, 47 et 48. ad commilitones, 50. in Ap. Claudium, 56 et 57.
 — L. Volumnii ad populum, 10, 21 et 22.
 — Zenonis ad Quintium et legatos, 35, 31.
 — Zeuxidis, legati Antiochi, de pace, 37, 45.
 Orbes ænei positi in sacello Semonis Sanci, 8, 20.
 Orbitanium, urbs in Samnio, 24, 20.
 Orchomenos reddita Achæis, 32, 5.
 Ordinum ac dignitatum discrimen institutum a Servio rege, 1, 42.
 Ordinum in ludis discernendorum mos incipit, 34, 54.
 Ordo amplissimus, *ibid.*
 Ordo in militia, altera pars manipuli, 8, 8.
 Ordinum ductor, 7, 41. decimus Ordo hastatus, 42, 34.
 Orestæ, 42, 38. iis, quod primi ab rege Philippo defecissent, suæ leges redditæ, 33, 34.
 Orestis, regio, 27, 33. 31, 40.
 Oretani, populi, 21, 11. 35, 7.
 Oreum, urbs in Eubœa, 28, 5 et 8. 31, 40 et 46. 44, 13 et 30. capitur a Romanis, 28, 6. iterum a Romanis et Attalo oppugnatur, et capitur, 31, 46.
 Oreo libertas datur, 33, 34.
 Orgessum, castellum, 31, 27.
 Oricini, 26, 25. in eorum fines subitam expeditionem facit Philippus, *ibid.*
 Oricum, oppidum, 24, 40. ab Orico legati ad M. Valerium prætorem veniunt, *ibid.* Oricum a Philippo captum, *ibid.* recipitur a Romanis, *ibid.*
 Origines M. Catonis, 34, 5. ejus operis liber quintus, 45, 25.
 Oringis, urbs Hispaniæ, (*eadem fortasse, quæ Aurinx*) oppugnatur et capitur a L. Scipione, 28, 3. ejus ager frugifer: argentum incolæ fodiunt, *ibid.*
 Oritani, incolæ Orei, 28, 8.
 Oriundi flumini ortus ducitur ex monte Scodra, 44, 31.
 Oroanda, urbs Pisidiæ, 38, 37 et 39.
 Oroandenses, 38, 18 et 19.
 Oroandes Cretensis decipit Persea, 45, 6.
 Oropus, urbs Atticæ, in qua Amphilochous vates pro Deo cultus, 45, 27.
 Orsua et Corbis, patruelles fratres, de principatu civitatis ferro certant, 28, 21.
 Orthobula veneno tollit Proxenum maritum, 41, 30. damnatus abit in exsilium, *ibid.*
 Orthosia Cariæ, 45, 25.
 Ortiagon, regulus Gallorum, 38, 19. ejus uxoris memorabile facinus, 24.
 Ortona, urbs Latina, oppugnatur ab Æquis, 2, 43. oppugnatur, et mox recipitur, 3, 30.

Osca lingua, 10, 20.
 Osci, 7, 2. ab Oscis Atellanas fabulas Romani acceperunt, *ibid.*
 Oscense argentum, 34, 10 et 46. signatum, 40, 43.
 Osphagus, fluvius, 31, 39.
 Ossa Macedonum interfectorum legit Antiochus, 36, 8.
 Ossa, mons, 42, 54. 44, 13.
 Ostia, urbs, in ore Tiberis condita, 1, 33. 22, 11 et 27. 23, 38. 25, 20. 27, 22. 29, 14.
 Ostia Tiberina, 26, 19. Ostiæ lacus, *sive fortasse* lacus, de cælo tactus, 27, 11.
 Ostiensis populi vacatio observatur, 27, 38. ei vacatio rei navalis negatur, 36, 3.
 Ostiensis ager, 8, 12. in eum excursionem faciunt Antiates, *vid.* Antiates.
 T. Otacilius, prætor, ædem Menti vovet, 22, 10. proprætor, literas mittit ex Sicilia de vastato Punica classe Hieronis regno, 56. *vid.* et 23, 21. duumvir Menti ædem dedicat, 23, 31 et 32. in Siciliam cum imperio, qui classi præesset, mittitur, 32. depopulatur agrum Carthaginiensem, et aliquot capit naves Pœnorum, 41. quum consul crearetur, Q. Fabius, ejus uxoris avunculus, eum certo jam honore dejicit, 24, 7—9. creatur prætor iterum, 9. obtinet classem quam priore anno habuerat, 10. depopulantur agrum circa Uticam, et frumentum Syracusas mittit, 25, 31. prorogatur ei imperium, 26, 1. rursum eligitur consul, irritum eventu, 22. nunciatur, eum mortuum esse in Sicilia, 23. pontifex fuerat, *ibid.*
 Ova ad metas curriculis numerandis, 41, 32.
 Ovatio, 3, 10. *vid.* et 26, 21. 31, 20. 33, 27. 41, 33.
 Ovius Calavius, *vid.* Calavius.
 Ovius Paccius, sacerdos Samnitium, 10, 38.
 Oximum, 41, 26. faciendos Oximi muros locant censores, 32.

P.

Pachyni promontorium, 24, 35.
 Pachynum accedit classis Punica, 24, 27. 25, 27.
 Pacilus, *vid.* Furius.
 Pactius et Vibius fratres, nobilissimi Brutiorum, veniunt ad Q. Fabium, consulem, 27, 15.
 Paculla Minia Campana, Bacchanalium sacerdos, 39, 13.
 Pacuvius Calavius Campanus, qui Appii filiam uxorem duxerat, filiam Livio Romam nuptum dederat, defectionis ab Romanis auctorem se præbet, 23, 2. senatum Campanum sibi vitæ beneficio obnoxium facit, 2—4. filio Annibalem placat, 8. filium deterret a consilio occidendi Annibalis, *ibid.*
 Pacuvius Ninnius Celer, hospes Annibalis Capuæ, 23, 8.
 Padus, fluvius, 5, 33 et 35. major ac violent-

INDEX IN T. LIVII

- tior Rhodano, 21, 43. eum transit exercitus Annibalis, 47.
- Pæones, 42, 51.
- Pæonia, 33, 19. 38, 17. 39, 54. 45, 29.
- Pæonia olim appellata, postea dicta Emathia, 40, 3.
- Pæstani, 27, 10.
- Pæstum, oppidum, 8, 17. legati a Pæsto pateras aureas Romam adferunt, 22, 36.
- Palatinus mons, 1, 5. munitur a Romulo, 7.
- Palatium, 1, 5 et 33. 2, 10. 29, 37. circa Palatium habitabant Romani veteres, 1, 33. ædes Matris Magnæ in Palatio, 29, 37.
- Palæpharsalus, oppidum, 44, 1.
- Palæpharus, oppidum, vastatur a Philippo, 32, 13.
- Palæpolis, urbs sita haud procul inde, ubi postea Neapolis, 8, 22. obsessa a Romanis, 23. traditur Romanis, 25 et 26.
- Palæpolitani, 8, 22 et 25.
- Palenses in Cephallenia, 38, 28.
- Pales, pastorum Dea, 15, 11. ei ædes Romæ dedicata, *ibid.*
- Palla picta cum amiculo purpureo dono missa reginæ Cleopatæ, 27, 4.
- Pallanteum, urbs Arcadica, 1, 5.
- Pallene, regio, 31, 45. 45, 30.
- Pallenensis ager, 44, 10 et 11.
- Pallium crepidæque Græcorum, 29, 19.
- Pallori vovet sanum Tullus Hostilius, 1, 27.
- Palma enata in area ædis Fortunæ Primigeniæ, *vid.* Prodigium.
- Palmæ, in ludis Romanis, primum datæ victoribus, 10, 47.
- Palmata tunica, *vid.* Tunica.
- Paludamentum, 25, 16.
- Paludamentum a sorore Horatii sponso factum, 1, 26.
- Paludamenta consulibus, sub jugum transiunt, detracta, 9, 5.
- Paludati cum lictoribus in provincias profiscuntur consules, 41, 14.
- Palumbinum in Samnio captum a Sp. Carvilio, consule, 10, 45.
- Palus Ascuris, 44, 2.
- Labeatis, 44, 31.
- Palustris itineris difficultas, 22, 2.
- Pamphilidas, præfectus classis Rhodiorum, 37, 22. 23 et 24.
- Pamphylia, 33, 41. 35, 48. 37, 23. 45, 22.
- Pamphyliorum legati coronam auream, ex viginti millibus Philippeorum factam, in curiam inferunt, 44, 14.
- Pamphylium mare, 38, 13.
- Pamphylius sinus, 37, 23.
- Panætolum, concilium Ætolorum, 31, 29. *vid.* et 35, 32.
- Pandosia, urbs, 8, 24. in deditionem venit Romanorum, 29, 38.
- Panis de Capitolio in hostium obsidentium stationes jactatus, 5, 48.
- Pannonii pop. Epit. 131. 139.
- Panopolis, 32, 33.
- Panormum. ad Panormum pugna, 24, 36. 29, 1.
- Panormus Samiæ terræ, 37, 10 et 11.
- Pansa, *vid.* Appuleius, et Vibius.
- L. Pansa in campo Martio sepelitur, Epit. 119.
- Pantaleon, Ætolie princeps, protegit Eumenem a percussoribus, 42, 15.
- Pantauchus obses a Perseo datur legatis Romanis, 42, 39. ad Gentium mittitur legatus, fœderis faciendi causa, 44, 23. 27 et 30. Berceam Romanis tradidit, 45.
- Pantherarum et leonum venatio Romæ, 39, 22.
- Papaverum capita a Tarquinio Superbo decussa, 1, 54.
- Paphlagonia, 1, 1.
- Papinus, mons, 45, 12.
- Papiria tribus, 8, 37.
- Papiriana sævitia, 10, 3.
- C. Papirius Crassus, tribunus militum consulari potestate, 6, 18.
- C. Papirius Carbo, prætor, 44, 17. sortitur Sardiniam, *ibid.* jubetur jus dicere inter cives et peregrinos, 45, 12.
- C. Papirius Maso, pontifex, moritur, 25, 2. *vid.* et 21, 25.
- C. Papirius L. F. Maso, decemvir sacrorum, moritur, 25, 2.
- C. Papirius Turdus, tribunus plebis, 41, 10.
- L. Papirius, tribunus militum consulari potestate, legiones ducit Velitras, 6, 22.
- L. Papirius, tribunus militum consulari potestate, 6, 38.
- L. Papirius, prætor, legem fert, qua Acerranis civitas sine suffragio data, 8, 17.
- L. Papirii fœneratoris fœda libido et crudelitas, 8, 28.
- L. Papirius Crassus, consul, 4, 21.
- L. Papirius Crassus, consul, 4, 30.
- L. Papirius Crassus, prætor, dictator creatur, 8, 12. nihil memorabile gerit, *ibid.* consul creatur, 16. iterum, 19. magister equitum, 36.
- L. Papirius Cursor, tribunus militum consulari potestate, 6, 5. iterum, 11. censor fuerat eo lustro, quo urbs capta est, 9, 34.
- L. Papirius Cursor, magister equitum dictus, 8, 12. consul, 23. dictator, 29. adversus Samnites profiscitur, *ibid.* Romam redit, monitus a pullario, ad auspiciū repetendum, 30. indignatur Q. Fabio, magistro equitum, quod, se absente, pugnasset cum hostibus, *ibid.* ejus interrogatio ad Q. Fabium, 32. sequitur Q. Fabium, proficiscentem Romam, 33. ejus et Fabii contentio apud populum, *ibid.* dictator defendit disciplinam militarem, 34. noxæ damnatum Q. Fabium donat populo Romano, 35. comior factus, vincit Samnites, 36. triumphat, 47. abit magistratu, *ibid.*
- consul iterum creatur, 9, 7. in Apuliam pergit, 12. obsidet Luceriam, 13. cum collega vincit Samnites, 14. capit Luceriam,

HISTORIARUM LIBROS.

15. sub jugum mittit Samnites, *ibid.* tertium consul, *ibid.* recipit Satricum, 16. triumphat, *ibid.* ejus laudes, *ibid.* consul quartum Romæ manet, 22. quintum consul, 28. dictator iterum, 38. insignem victoriam refert de Samnitibus, 40. triumphat, *ibid.*
- L. Papirius Cursor, 10, 9. consul insignis, qua paterna gloria, qua sua, 38. expugnat Duroniam urbem, 39. hortatur milites, *ibid.* pullarium, qui mentitus fuerat auspiciu, inter prima signa constituit, ubi ille occiditur, 40. vincit Samnites, eorumque capit castra, *ibid.* Jovi Victori pocillum mulsi, priusquam temetum biberet, vovit, 42. triumphat, 46. prætor, 47.
- L. Papirius Maso creatur prætor, 41, 18. sortitur jurisdictionem urbanam, 19.
- L. Papirius Mugillanus consul creatur, 4, 7. censor primus, 8. iterum consul, 30. tribunus militum consulari potestate, 42. proditur interrex, 43.
- L. Papirius Mugillanus consul creatur, 8, 23.
- M. Papirius Gallum, barbam suam mulcentem, scipione eburneo percutit, et ab eo interficitur, 5, 41.
- M. Papirius quinquevir mensarius creatus, 7, 21.
- M. Papirius Atratinus, consul, 4, 52.
- M. Papirius Crassus, consul, 4, 12.
- M. Papirius Crassus, dictator, 8, 17.
- M. Papirius Mugillanus, tribunus militum consulari potestate, 4, 45. iterum, 47.
- Sp. Papirius, tribunus militum consulari potestate, legiones ducit Velitras, 6, 22.
- Sp. Papirius, tribunus militum, 6, 27.
- Sp. Papirius, consulis fratris filius, renunciat patruo, ambigi de auspicio, 10, 40. donis militaribus donatur, 44.
- Papius, *vid.* Brutulus.
- Paracheloia, 39, 26.
- Parilia, 40, 2.
- Parma, colonia civium Romanorum, 39, 55.
- Parma et gladius, arma velitum, 31, 35.
- Parma tripedalis velitum, 38, 21.
- Parmæ velitum breviores, quam equestres, 26, 4.
- Parmæ in cœlo visæ, *vid.* Prodigium.
- Parmati, equites, 4, 39.
- Parmenio, legatus Gentii, 44, 23.
- Parnasus, mons, 42, 16.
- Paroreia Thraciæ, 39, 27. 42, 51.
- Paros, insula, 31, 15. 33, 30. Parii, 31, 31.
- Parstrymonia, 42, 51.
- Parthenius, mons, 34, 26.
- Parthi, 9, 18. eorum gloriæ contra nomen Romanum favent levissimi ex Græcis, *ibid.*
- Parthicum bellum, Epit. 105. 127. 130.
- Parthini, populi, 29, 12. 43, 21 *et* 23. olim sub diuione Philippi, dantur Pleurato, 33, 34. *vid.* *et* 44, 30.
- Passaro, civitas Epiri, 45, 26 *et* 33.
- Pastor, a Charopo Epirota missus, magno usui est T. Quintio consuli, 32, 11.
- Pastores in Apulia conjurant, viasque et pascua latrociniis infesta habent, 39, 29. ad septem millia condemnat L. Postumius, prætor, *ibid.*
- Pastorum habitu milites, 9, 2. 10, 4.
- Patara, 33, 41. 37, 17. caput Lyciæ, 37, 15 *et* 45. *vid.* *et* 38, 39.
- Patavium, 10, 2. Patavii monimentum navalis pugnae et victoriæ de Græcis, sollemni certamini exercetur, *ibid.*
- Patavinorum seditio, 41, 32.
- Patavinos semper in armis habent Galli, 10, 2.
- Pater patratus quis, et ejus officium, 1, 24.
- Patrem sequuntur liberi, 4, 4.
- Patre, qui curuli sella sederit, vivo filius neque tribunus, neque ædilis plebis jure esse potest, 27, 21. 30, 19.
- Patres ab honore appellati senatores, 1, 8. cur conscripti dicti, 2, 1. lecti a Romulo primo centum, 1, 8. aucti a Tarquinio Prisco, adscitis centum novis, 1, 35. Tarquinius Superbus, imminuto per cædes et exsilia Patrum numero, statuit nullos in Patres legere, quo contemptior paucitate ipsa ordo fiat, 49. L. Brutus Patrum numerum, primoribus equestris gradus lectis, ad trecentorum summam explet, 2, 1. post Cannensem pugnam, quum senatus ad insignem paucitatem redactus esset, centum septuaginta septem a Buteone dictatore in Patres leguntur, 23, 22 *et* 23.
- in Patres lecti principes Albanorum, 1, 30. Patres minorum gentium, 35. Atta Clausus in Patres lectus, 2, 16. prima mentio apud Livium plebei senatoris, 5, 12. senatus ab Ap. Claudio, libertinorum filiis allectis, inquinatus, 9, 46. lecti in Patres a Buteone dictatore insignes variis titulis viri, 23, 23.
- Patribus loca in circo divisa, 1, 35. in ludis Romanis secreta a populo, 34, 44.
- lex a Decemviris lata, ne connubium Patribus cum plebe esset, 4, 5. iterum abrogata, 1—6.
- Patres tribunatum capere prohibentur, 2, 33.
- Patrum ac plebis certamina, venenum urbis Romæ, 3, 67.
- Patrum indulgentia in plebem, 2, 9. *vid.* Patricii, Senatores, Senatus.
- Patrum juniores resistunt tribunis, 3, 14. injurias facere incipiunt plebi, 65.
- Patera, ex quinque pondo auri facta, regi Syphaci mittitur dono, 27, 4.
- Pateram auream Masinissæ donat Scipio, 30, 15.
- Pateræ tres aureæ, cum titulo nominis Camilli, in Jovis cella ante pedes Junonis positæ, 6, 4.
- Pateræ aureæ ex mulctaticia pecunia ad Cereris positæ, 10, 23.
- Pateræ ducentæ septuaginta sex aureæ, capta

INDEX IN T. LIVII

- Carthagine nova, relatæ ad Scipionem, 26, 47.
- Pateras aureas legati a Pæsto Romam adferunt, 22, 36.
- Patræ, urbs Achaïæ, 27, 29, 36, 21, 38, 29.
- Patria, non sunt tecta urbis, et turba imbellis, sed juvenus militaris, 9, 4.
- Patriæ caritas per omnes ordines velut uno tenore pertinens, 23, 49.
- Patricii unde appellati? 1, 8. *vid. et* 10, 8.
— gloriabantur penes se auspicia esse, se solos gentem habere, et justum imperium et auspiciū domi militiæque, 10, 8. *vid. et* 6, 41. 3, 1, 7, 6.
- Patricios, inter et plebeios certamen de consulatu, 4, 1 *et seqq.* diremtum creatione tribunorum militum consulari potestate, promiscue ex Patribus et plebe sumendorum, 6. renovatum, 6, 34 *et seqq.* vincuntur Patricii, 42. adversus legem Liciniam Sextiam duo Patricii consules creati, 7, 18, 19, 22, 24 *et* 28. idem frustra tentatum, 10, 15.
- Patricii præturam et ædilitatem curulem, pro concessio plebi altero consulatu, sibi quærunt, 6, 42, 7, 1.
- Patriciorum est, prodere interregem, 6, 41.
- Patriciis plebei magistratus non parent, 4, 25. Patricii consulesque duo tribuni plebis, 3, 65.
- Patricios inter et plebeios certamen de sacerdotiis, 10, 6 *et seqq.* *vid. et* 27, 8.
- de Patriciorum superbia et libidine querelæ, 4, 3—5, 6, 36 *et* 37.
- Patricii in arce aut Capitolio habitare vetiti, 6, 20.
- Patricii magistratus, 6, 41.
- Patriciæ Pudicitæ sacellum, 10, 23.
- Patrimi et matrimi ad sacrificium adhibiti, 37, 3.
- Patrocles Antigoniensis, præfectus Persei, 42, 58.
- Paullus, *vid.* Æmilius.
- Paupertati honos habitus in civitate Romana, Præf. Liv. 2, 16, 33, 3, 26 *et* 27.
- Pausanias, prætor Epirotarum, 32, 10.
- Pausanias, dux Phææorum, 36, 9.
- Pausistratus, prætor Rhodiorum, 33, 18. præfectus classis, 36, 45, 37, 9. opprimitur a Polyxenida, Antiochi præfecto, 37, 10, 11 *et* 12.
- Pavori vovet fanum Tullus Hostilius, 1, 27.
- Pax Caudina, 9, 5 *et* 6.
- Pacis conditiones cum Pœnis, 30, 37 *et* 43.
— cum Philippo, 29, 12, 33, 30.
— cum Ætolis, 38, 9.
— cum Antiocho, 38, 38.
- Pacem petunt, qui erant in induciis, 7, 38.
- Pecora, pecunia sunt Massyliis, 29, 31.
- Pecora hostibus objecta per insidias, 2, 50, 28, 33.
- Pecuarii condemnati, 10, 23 *et* 47. et ex multatitia pecunia ædes in insula Fauni facta, 33, 42. et clypea inaurata in fastigio ædis Jovis posita, 35, 10.
- Pecunia privata conducuntur, quæ ad exercitum Hispaniensem opus sunt, 23, 49.
- Pecunia mulctaticia, ex qua facta ædes Victoriæ, 10, 33. Libertatis, 24, 16. Fauni, 33, 42, 34, 53. ex qua facti ludi, 10, 23.
- Pecuniæ a privatis, ad sublevandam ærarii inopiam, collatæ, 24, 18, 26, 36.
- de Pecunia incerta ludi voti, 31, 9.
- Pecuniæ in ærarium latæ, 28, 9 *et* 38. *et passim in triumphis.*
- Pecuniam ex ærario scribæ viatoresque ædilitii clam egerunt, 30, 39. per indicem comperti damnantur, *ibid.*
- Pecus quale, ver sacrum? 34, 44.
- T. Pedanius, princeps primus centurio, signifero signum adimit, in hostes jact, et in castra Pœnorum irrumpit, 25, 14.
- Pedasa, urbs Asiæ, 33, 30.
- Pedestre scutum, 7, 10.
- Peditibus æra constituta, 4, 59.
— in triumphis dabatur ab imperatoribus triens ejus, quod dividebatur equitibus, 34, 46 *et* 52.
- Pedum, oppidum, 2, 39, 7, 12, 8, 12. capitur a Coriolano, 2, 39. oppugnatur et capitur ab L. Furio Camillo, consule, 8, 13.
- Pedanis civitas datur, 8, 14.
- Pelagonia, 26, 25, 31, 28 *et* 39, 45, 29.
- Pelagones, populi, 45, 30.
- Peligni, populi, 8, 6 *et* 29. deficient, 9, 41. vincuntur, *ibid.* oratores, pacem petentes, Romam mittunt, 45. iis foedus datur, *ibid.* cædunt agmen fugientium Samnitium, 10, 30. devastantur ab Annibale, 22, 9. multi voluntarii dant nomina in classem Scipioni, 28, 45.
- Peligna cohors, 25, 14, 44, 40. pugnat acerrime, *ibid.*
- Pelignum bellum, 7, 38.
- Pelium urbem vi capiunt Romani, 31, 40.
- Pella, urbs, 26, 25, 42, 67. Pellæ hibernat Philippus, *ibid.* *vid. et* 37, 7. ibi vetus Macedonum regia, 42, 41 *et* 51, 43, 43. ibidem servabatur gaza regum Macedoniæ, 44, 10. deditur Æmilio Paulo, consuli, 45. Pellæ situs, 46.
- Pellene, 33, 15.
- Pellenensis Timocrates, 34, 29.
- Pellenensis ager, 33, 14 *et* 15. eum depopulantur Philippi copiæ, *ibid.*
- Pelles detractas scutis comedunt Casilini, *vid.* Casilinum.
- sub Pellibus durant ad Veios Romani milites, 5, 2.
- Pellinæum occupat Amynder, 36, 10. recipitur a Romanis, 14.
- Pelliti Sardi, 23, 40.
- Peloponnesus, 1, 7, 31, 7.
- Peloponnesus peninsula est, 32, 21. testudini assimilatur, 36, 32.
- Pelops, Lacedæmoniorum rex, 34, 32.

HISTORIARUM LIBROS.

Pelta haud dissimilis cetræ, 28, 5.
 Peltastæ, 28, 5. iidem qui et cetrati, 31, 36.
 33, 4.
 Pelvis aurea facta, lataque in Aventinum,
 Junoni Reginae donum, 27, 37.
 Pelusium, 44, 19. 45, 11 et 12.
 Pelusiæ Nili ostium, 45, 11.
 Penatium Deorum ædes in Velia, 45, 16.
 Penestæ Illyrii, 43, 22. 23 et 25. bellicosum
 genus, 44, 11.
 Penestia, Illyrici regio, 43, 21.
 Penestiana terra, 43, 20.
 Penetræ ædis Vestæ, 26, 27.
 Penetræ urbis Cyzici, sive Prytaneum, 41,
 25.
 Peneus, amnis, 32, 15. 42, 38 et 55. 44, 6.
 Penninum, Alpium jugum, 5, 35. 21, 38.
 Pennus, *vid.* Quintius.
 Pentri, Samnites, 9, 31. *vid.* et 22, 16.
 Peparethus, 28, 5. urbs haud ignobilis, 31,
 28. diruitur, *ibid.*
 Peræa, regio, 32, 33 et 35. 33, 18.
 Peræa, urbs, (*nisi mendum in nomine est,*) 37,
 21.
 Perduellibus superatis, gratiæ actæ Diis, 45,
 16.
 Perfidia barbarica, 25, 33.
 Perfidia Punica, 21, 4.
 Perfugæ virgis in comitio cæsi, et de saxo
 dejecti, 24, 20. *vid.* et 45.
 Perfugæ Latini securi percutiuntur, 30, 43.
 — Romani in crucem sublatis, *ibid.*
 Perga, urbs, 38, 37.
 Pergamus, 29, 11. 35, 13. 42, 18. 44, 28.
 circa Pergamum sacra profanaque urit
 Philippus, 31, 46.
 Pergamum oppugnat Seleucus, filius Antio-
 chi, 37, 18. Pergamum intromissi Achæi,
 20. solvitur obsidio Pergami, 21.
 Perinthus, urbs, 33, 30.
 Perlitare bove jussus consul Q. Petillius, 41,
 18.
 Perolla, Calavii filius, interficiendi Annibalis
 consilium capit, 23, 8. adversatur ei pater,
 9. cedit patri, ejusque ad patrem oratio,
ibid.
 M. Perperna, legatus ad Gentium, Illyriorum
 regem, 44, 27. a Gentio conjicitur in car-
 cerem, *ibid.* liberatur ab Anicio, prætore,
 32. nuncius victoriæ Romam mittitur, *ibid.*
 Perranthes, tumulus, 38, 4.
 Perrhæbia, Thessaliæ urbs, 42, 67.
 Perrhæbia, 31, 41. 32, 15. 36, 33. 42, 36 et
 67.
 Perrhæbi pronunciantur liberi, 33, 32 et 34.
vid. et 42, 53.
 Perrhæborum querelæ de Philippo, 39, 34.
 Persæ, 9, 18 et 19. ab Lacedæmoniis aquam
 et terram petiere, 35, 17. Lacedæmonios a
 tergo circumvenire in Thermopylis, 36, 16.
 Perseis, urbs in Deuriopo, in honorem Persei,
 Philippi filii, sic dicta, 39, 54.
 Perseus, relictus a Philippo cum quatuor mil-
 libus armatorum ad fauces Thessaliæ, 26, 25.

Perseus, Philippi regis Macedonum filius, ad-
 modum puer, mittitur ad obsidendas angus-
 tias, quæ ad Pelagoniam sunt, 31, 28.
 oppugnat Amphilocho, 38, 5. redit in
 Macedoniam, 7.
 belli cum Perseo inchoata initia a Phi-
 lippo sunt, 39, 23. Persei cum Demetrio
 comparatio, 53. inter eos discordiæ, *ibid.*
 prava ejus in Demetrium consilia, 40, 5.
 ludicro certamine vincitur a Demetrio, 6.
 Perseus accusat Demetrium apud patrem,
 8, 9 et 23. 24. ejus in Demetrium insidiæ
 deteguntur, 55. regnum scelere partum
 invadit, 56. Antigonum curat interficien-
 dum, 58. legatos Romam mittit, petens, ut
 rex ab senatu appellaretur, *ibid.* et 41, 2.
 initio regni multis laudibus commendatus,
ibid.
 miscet inter Dardanos et Bastarnas cer-
 tamina, 41, 23. legatos mittit Carthaginem,
 27. Dolopum totam gentem sub jus judi-
 ciumque suum cogit, *ibid.* adit oraculum
 Delphicum, *ibid.* Achæos maxime sibi
 reconciliare studet, 28.
 conciliat sibi animos Græcorum, 42, 5.
 ejus sævitia, *ibid.* ad eum legati mittuntur
 Roma, 6. Eumenes eum suspectum facit
 Romanis, 11 et 12. et bellum adversus eum
 suadet, 13. legatis ejus datur senatus; 14.
 ad Eumenis cædem sceleratos quosdam
 subornat, 15. per veneficia grassari cona-
 tur in Romanos, 17. a senatu judicatur
 hostis, 18. legatos Romam mittit, 36. cum
 Marcio, Romanorum legato, colloquitur,
 39—42. mittit legatos ad Byzantinos et
 Rhodios, 46. de rerum suarum summa con-
 silium habet, 50. ipsius exercitus, triginta
 novem millia peditum, quatuor equitum,
 51. cohortatur milites ad bellum, 52. in
 Thessaliam it, 53. Romanos equestri præ-
 lio vincit, 57—59. ad milites orationem
 habet, 61. tentat pacem, frustra, 62. castra
 Romanorum vult incendere, 64. Romanos
 passim vagantes opprimit, 65. redit in Ma-
 cedoniam, 67.
 rem prospere gerit adversus Romanos, et
 in Thracia, 43, 4. Epirotas sibi adjungit, 5.
 ejus insidias vix effugit consul Hostilius,
ibid. in Dardanos excursionem facit, *ibid.*
 proximas Illyriorum gentes oppugnat, 43,
 20. Uscanam capit, *ibid.* legatos ad Gen-
 tium, Illyriorum regem, mittit, 21.
 occurrit Q. Marcio Philippo, consuli, 44,
 2. occupat aditus, *ibid.* leviter committit
 prælia, 4. ejus ignavia, 6. trepidans Nician
 mittit Pellam, ut gazam in mare dejiciat,
 Andronicum Thessalonicam ad navalia in-
 cendenda, 10. postea, pudore tactus, utrum-
 que interficit, *ibid.* foedere sibi adjungit
 Gentium, 23. sollicitat Rhodios, Eumenem,
 et Antiochum, *ibid.* et 24. ejus avaritia, 26.
 recusat Gallorum auxilia, *ibid.* Gentium in
 fraudem impellit, 27. vincitur et fugatur
 ab Æmilio Paulo, consule, 40 et seqq.

INDEX IN T. LIVII

- caduceatores mittit ad consulem, 45. Samothracam pervenit, *ibid.* eum sequitur consul, 46.
- ejus ad Æmiliū literæ, 45, 4. molitur fugam frustra, 6. ejus pueri transeunt ad Romanos, *ibid.* Perseus ipse se tradit, *ibid.* eum benigne excipit consul, 7 et 8. cum filio Philippo in custodiam mittitur, 28. de eo triumphat Paullus, 39. ducitur ante currum victoria, *ibid.* deprecanti hanc ignominiam quid Paullus responderit, *ibid.* Albam in custodiam mittitur, 42.
- C. Persius, vir impiger, cædit Tarentinos, 26, 39.
- Perusia, Etruriæ oppidum, petit pacem, 9, 37. accipitur in deditionem, 40. *vid. et* 10, 37.
- Perusina cohors intrat Casilinum, 23, 17.
- Perusini cæduntur a Romanis, 10, 30. rebelant, 31. Perusinorum quatuor millia et quingenti occisi, *ibid.* abietes in fabricandas naves, et frumenti magnum numerum pollicentur Scipioni, 28, 45.
- Pessinus in Phrygia, 29, 10. 34, 3. 38, 18. Idæa Mater a Pessinunte Romam advecta, 29, 10 et 11.
- Pestilens et aridum circa urbem solum, 7, 38.
- Pestilentia, ejus causa clavus pangitur, 7, 3.
- Pestilentia, quæ magis in longos morbos, quam in perniciales, evasit, 27, 23. *vid.* Pestis.
- Pestis Romæ, 1, 31. 3, 6 et 32. 4, 21. 25, 30 et 52. 5, 13. 6, 20. 7, 1. 2 et 27. 8, 17 et 18. 9, 28. 10, 31 et 47. 40, 19 et 37. 41, 26. — Syracusis, 25, 26. — in exercitibus Romano Punicoque, 28, 46.
- Petelia, urbs in Bruttia, 23, 30. 27, 26.
- Petelinorum fides erga Romanos, et legatio ad senatum, 23, 20.
- Petelinus lucus prope Romam, 6, 20. in eo comitia habita, quibus damnatur M. Manlius, *ibid.*
- Petillia rogatio, 38, 54.
- L. Petillius, legatus ad Gentium, Illyriorum regem, 44, 27. a Gentio conjicitur in carcerem, *ibid.* liberatur ab Anicio, prætor, 32.
- L. Petillius, scriba, 40, 29. in ejus agro libri Numæ Pompilii inventi, *ibid.*
- duo Q. Petillii, tribuni plebis, diem dicunt Scipioni Africano, 38, 50. illo mortuo, rogationem promulgant de pecunia regis Antiochi, 54.
- Q. Petillius Spurius creatur prætor, et sortitur jurisdictionem urbanam, 40, 18. duas legiones tumultuarias civium Romanorum scribere jubetur, 26. libros Numæ Pompilii legit, eosque ex senatusconsulto comburi curat, 29. creatur consul, 41, 18. ei sacrificanti in jecinore non inventum caput, *ibid.* jubetur bove perlitare, *ibid.* occiditur in proelio adversus Ligures, 22.
- Petitarus, amnis Ætolie, 43, 24.
- Petra, oppidum in Pieria, 39, 26. 44, 32. 45, 41.
- Petra, urbs Mædicæ, oppugnatur a Philippo, 40, 22.
- M. Petreius, legatus Pompeii, Epit. 110.
- Phacium, oppidum, vastatum a Philippo, 32, 13. *vid. et* 36, 13.
- Phæneas, princeps Ætolorum, adest colloquio Quintii cum Philippo, 32, 32. in eum Philippi jocus, 34. venit ad Quintium cum Ætolorum auxiliis, 33, 3. ejus altercatio cum Quintio de Thebis Phthia, 13. inter eum et Thoantem contentio, 35, 45. princeps est legationis, qua Ætoli se suaque omnia fidei populi Romani permittunt, 36, 28. ejus ferocia fracta, *ibid.* provolutus ad pedes Quintii orat eum, ut misereatur gentis Ætolorum, 35. legatus ab Ætolis cum liberis mandatis ad consulem M. Fulvium venit, 36, 8.
- Phæstum, oppidum, capitur, 36, 13.
- Phalanna, oppidum, 42, 54. Phalannæus ager, 65.
- Phalanx Macedonica, 8, 8. 33, 4. 42, 61. confertur cum acie Romana, 9, 19. Phalanx cuneus Macedonum et robur exercitus, 32, 17. 33, 8. duplex Phalanx, Leucaspidium et Aglaspidium, sive Chalcaspidium, 44, 40. ad conspectum Phalangis stupet Æmilius, *ibid.* Phalangis incommoda, 31, 39. 41, 37 et 40.
- Phalangitæ, 37, 40. 42, 51. 43, 20.
- Phalara, sive Phalera, oppidum in sinu Maliaco, 27, 30. 35, 43. 36, 29.
- Phalaræneus, 42, 51.
- Phaleras deponunt nobiles, 9, 46.
- Phaleris donati equites, 39, 31.
- Phaloria, oppidum Thessaliæ, 36, 13. 39, 25. a Romanis capitur, incenditur, et diripitur, 32, 15.
- Phanæ, portus et promontorium Chiorum, 36, 43. 44, 28. 45, 10.
- Phanota, urbs Epiri, 43, 23. 45, 26.
- Phanotea Phocidis capta a Romanis, 32, 18.
- Pharnaces, Ponti rex, legatos Romam mittit, 40, 2 et 20.
- Pharsalia terra, 33, 6.
- Pharsalus, urbs, 32, 33. 34, 23. dedit se M. Acilio, consuli, 36, 14.
- Phaselus, urbs in confinio Lyciæ et Pamphyliae, 37, 23.
- Pheca, oppidum, 32, 14.
- Phecadus, urbs, 31, 41.
- Pheneus, oppidum, 28, 7.
- Pheræ, oppidum, 32, 13. 33, 6. Pheris exclusus Philippus redit in Macedoniam, 32, 15. Antiochus oppugnat et capit Pheras, 36, 5. Pheræ se dedunt Romanis, 14.
- Pheræorum fides erga Romanos, 36, 9. eorum ager vastatur a Perseo, 42, 56.
- Pheræ, in Laconico agro, 35, 30.
- Pherinum, oppidum, 32, 14.
- Phila, urbs, 42, 67. 44, 2. 3. 7. 8 et 34.
- Philadelphus, Epit. 132.

HISTORIARUM LIBROS.

Phileas Tarentinus, vir inquieti animi, educit custodia obsides Tarentinorum, 25, 7.

Philemenus, conjuratione facta cum nobilibus juvenibus Tarentinis prodit Annibali Tarentum, 25, 8 et 9. quum reciperetur Tarentum a Romanis, ita perit, ut corpus ejus nusquam fuerit inventum, 27, 16.

Philetærus, frater Eumenis, 42, 55.

Philippei, nummi aurei, 34, 52. 37, 59. 39, 5 et 7. 44, 14.

Philippopolis, 39, 25.

Philippus Macedonum rex, ad eum legati missi, ad deposcendum Demetrium Pharium, 22, 33.

legatos mittit ad Annibalem, 22, 33. eum inter et Annibalem fœderis leges, *ibid.* ad eum legati Pœnorum, 34. legationem alteram ad Annibalem mittit, 39.

bellum movet parum prospero eventu, 24, 40.

subitam expeditionem in Oricinorum atque Apolloniaticum fines facit, 26, 25. in Thessaliam descendit, *ibid.* redit Pellam, *ibid.*

Achæis auxilium fert, 27, 29 et 30. vincit Ætolos, *ibid.* it in Peloponnesum, *ibid.* repellit Romanos, populantes agrum Corinthium, 31. popularem se præbet, *ibid.* ejus intoleranda libido, *ibid.* Polycratiam, Arati Achæorum principis uxorem, asportat in Macedoniam, *ibid.* periculum ejus et insignis fortitudo in pugna adversus Romanos, eorumque socios, 32. redit in Macedoniam, *ibid.*

hortatur ac tuetur socios, 28, 5. Attalus ferme ab eo opprimitur, 7. capit Toronem, urbem, *ibid.* ejus metu Machanidas compressus, *ibid.* ejus oratio in concilio Achæorum, 8. classe in Ætoliâ contendit, *ibid.* in regnum redit, ut Dardanis inferat bellum, *ibid.*

ei ducenta argenti talenta pollicentur Carthaginienses, ut in Siciliam aut Italiam trajiciat, 29, 4. cum eo pacem Ætoli faciunt, 12. itemque Romani, *ibid.*

per legatos petit sibi restitui Macedonas, qui apud Annibalem mercede militassent, captique in vinculis essent, 30, 42. *vid. et* 33. triste responsum legatis a senatu redditum, 42.

ei bellum indictum, 31, 5—8. Philippus oppugnat Abydum, 14. fœdus ejus cum Antiocho, Syriæ rege, *ibid.* bellum inter eum et Athenienses, *ibid.* quum ægre sustineret Attalum Rhodiosque hostes, ne Romano quidem bello terretur, 16. Abydum capit, *ibid. et* 17. eum audacter adloquitur M. Æmilius, legatus Romanus, 18. insueto vera audire ferocior videtur legati oratio, *ibid.* Philippus petit Athenas, 24. edit prælium memorabile cum Atheniensibus, *ibid.* recedit, et omnia circa Athenas diruit, *ibid.* Achæos Romano illigare bello frustra conatur, 25. Athenas et Piræcum frustra

tentat, 26. diruit templa circa Athenas, *ibid.* ejus apparatus, 28. legatos mittit ad Ætolos, *ibid.* miratur Romanorum castra, 34. detractat pugnam, 36. cædit vagos frumentatores Romanos, *ibid.* repellitur, 37. in magno est periculo, *ibid.* recedit, 38. cædit Ætolos, 41 et 42. in eum Atheniensium decreta, 44.

Thaumacos, frustra tentatos, deserit Philippus, 32, 4. ejus anxietas et curæ, 5. conciliat sibi Græcos et Macedonas, *ibid.* occupat fauces Antigonis, *ibid.* castra ponit ad Aoum, *ibid.* ejus colloquium cum T. Quintio consule, 10. eum aggreditur Quintius et fugere cogit in Thessaliam, 12. in Macedoniam Philippus redit, 13. ejus societate relicta, Achæi se adjungunt Romanis, 19—23. ejus nomen in comitiis Argivorum recitatum post Jovem, Apollinem, et Herculem, 25. ejus præfecto Philocli Argos proditur, *ibid.* ejus cum Quintio consule colloquium, 32—36. Philippus diacior erat, quam regem decet, 34. *vid. et* 36, 14. petit a Quintio, ut legatos Romam mittere liceat, 32, 36. impetrat inducias in duos menses, *ibid.* ejus legati, re infecta, discedunt Roma, 37. fœdus facit cum Nabide, 38. Argivorum urbem fiduciarium Nabidi tradit, *ibid. et seqq.*

ejus apparatus, 33, 3. ad eum contendit Quintius, consul, *ibid.* copiarum Philippi numerus, 4. castra ponit ad Cynoscephalas, 7. prælium, quo vincitur, 7—10. caduceatorem mittit ad Romanos, 11. ei induciæ quindecim dierum datæ, 12. colloquium ad Tempe, 13. pacis leges cum Philippo, *ibid. et* 30. cædit Dardanos, 19. pax cum eo a populo jussa, 25.

de eo triumphat Quintius, 34, 52. Demetrius, ejus filius, obses ante currum triumphantis ductus, *ibid.*

eum ad bellum renovandum incitant Ætoli, 35, 12.

legatos Romam mittit, pollicentes Romanis auxilia ad bellum adversus Antiochum, 36, 4. quum fortunam speculari in animo haberet, offensus ab Antiocho, se jungit Romanis, 8. proficiscitur in Thessaliam, 13. capit quasdam urbes, *ibid.* Athamania potitur, 14. ab oppugnatione Lamis jubet eum discedere Acilius, consul, 25. Demetrias se Philippo dedit, 33.

exercitui Romano, per fines suos trans-eunti, omnia parat, 37, 7.

ejus præsidia expelluntur Athamania, 38, 1. ingreditur cum exercitu Athamania, 2. repellitur, *ibid.*

caussæ irarum ejus in Romanos, 39, 23. colligit vires, 24. de eo Thessalorum aliorumque querelæ, *ibid.* legati Roma missi ad eas controversias disceptandas, *ibid.* Philippus respondet querelis Thessalorum, 26. ejus minax dictum, *ibid.* respondet Maronitarum et Eumenis legatis, 28. ani-

INDEX IN T. LIVII

- mus ejus alienatus ab Romanis, *ibid.* Maronitas crudeliter trucidat, 34. ad purganda crimina mittit Demetrium, minorem filium, Romam, 35. sollicitat accolae Istri fluminis, ut in Italiam irrumpant, *ibid.* Demetrius patrem defendit, 47.
- Macedonas e maritimis civitatibus in Pæoniam traducit, et urbes Thracibus aliisque barbaris tradit habitandas, 40, 3. ejus crudelitas, *ibid.* et 4. ei Demetrius est suspectus, 5. Perseus accusat Demetrium apud Philippum, 8. ejus ad filios suos oratio, *ibid.* ejus iter ad Æmum montem, 21. duas aras Jovi et Soli consecrat, 22. Demetrium interfici jubet, 24. innocentiam Demetrii agnoscit, 54 et 55. regnum Antigono relinquere cupit, 56. moritur, *ibid.*
- Philippus, filius Alexandri Megalopolitani, 35, 47. a Philippo, rege Macedonum, ad ludibrium frater appellatur, 36, 14. in vinculis Romam mittitur, *ibid.* præfectus fuerat Zacyntho insulæ, 31.
- Philippus Pænus, scortum L. Quintii, 39, 42.
- Philippus, natura frater, adoptione filius Persei, 42, 52. 44, 45. Philippum, seseque Octavio tradit Perseus, 45, 6. ducitur ante currum Paulli triumphantis, 39.
- Philippus, Amyntæ filius, 45, 9. per eum crevit regnum Macedoniæ, *ibid.*
- Philippus, præsidii præfectus Cassandreae, 44, 11 et 12.
- Philippus, Epirotarum prætor, 29, 12.
- Philippus, magister elephantorum Antiochi, præest mediæ aciei, 37, 41.
- Philippus, Romanum cognomen, *vid.* Marcus.
- Philippopolis Thessaliæ, eadem cum *Philippiis Thessaliæ*, 39, 25.
- Philippopolis Thraciæ, 39, 53.
- Philistio, præfectus Epicydia, interficitur Syracusis, 25, 28.
- Philo, *vid.* Publilius.
- Philonem Chalcidensem Romani sibi dedisse postulant, 37, 45. 38, 38.
- Philocles, præfectus Philippi, mittitur ad populandos Atheniensium agros, 31, 16. frustra oppugnat Eleusinem, et Athenas, 26. depopulatur fines Atheniensium, *ibid.* Chalcidem tenet, 32, 16. Corinthum obsidione liberat, 23. ei Argos proditur, 25. legatus a Philippo Romam mittitur speculatum de iis, quorum Perseus Demetrium insimulabat sermonum, cum Romanis habitorem, 40, 20. interficitur, 55.
- Philocrates, princeps legationis Rhodiæ, 45, 25.
- Philodemus Argivus tradit tumulum Euryalum Romanis, 25, 25.
- Philopoemen, prætor Achæorum, 35, 25. adversus Nabin classem educit, 26. vincitur, *ibid.* incendit castra Nabidis, 27. populatur agros Laconicos, *ibid.* ejus in ducendo agmine locisque capiendis solertia et usus, 28. vincit et fugat Lacedæmones, 29. societati Achæorum Lacedæmonios adjungit, 36. eo referente, fit ab Achæis decretum in Lacedæmonios, 38, 31. Lacedæmonem affligit et enervat, disciplina Lycurgi sublata, 33 et 34. *vid.* et 39, 36. capitur a Messeniis, 39, 46. in cellam sub terra demittitur, 50. veneno tollitur, *ibid.* ab universo Achæico consilio sepelitur, *ibid.* divini honores ei decreti, *ibid.* comparatur Annibali et Scipioni, *ibid.*
- Philostratus, dux cohortis, 43, 25.
- Philotas, præfectus præsidii Abydi, 37, 12.
- Phliasii, 33, 14.
- Phliasius ager, 33, 14 et 15. cum depopulantur copiae Philippi, *ibid.*
- Phlius, 28, 7.
- Phocis, regio, 28, 5. 36, 20.
- Phocidis urbes captæ a Romanis, 32, 18.
- Phocenses contributi Ætolis, 33, 34.
- Phocæa, urbs, origo Massiliensium, 5, 34. et Emporitanorum, 26, 19. Phocæam transmittit Romana classis, 36, 45. seditio Phocææ, 37, 9. Phocææ situs, 31. oppugnatur ab Æmilio Regillo, 37, 32. diripitur, *ibid.*
- Phocæensibus ager, quem ante bellum habebant, donatur, 38, 39.
- Phocæa, 28, 7.
- Phœbeum, locus sine muro apertus, ad Spartam, 34, 38.
- Phœnice, Epiri urbs, 29, 12.
- Phœnicus, portus Erythrææ terræ, 36, 45.
- Phœnicus, portus Lyciæ, duum millium spatio Patari distans, 37, 16.
- Phragandæ, urbs Thraciæ, 26, 25.
- Phrygia, 29, 11. 37, 8 et 54. Phrygia utraque donatur a Romanis Eumeni, 56.
- Phrygius, amnis, 37, 37.
- Phthiotæ Achæi liberi esse jubentur, 33, 32. Thessalorum genti contribuuntur, 34. ante saltum Thermopylarum in septentrionem versi, 36, 15.
- Phthioticus ager, 33, 3.
- Phthiotis, 28, 6. Phthiotis Achaia, 41, 27. 42, 67.
- Phylace, oppidum Molossidis, 45, 26.
- Piacula insolita et peregrina pacis Deum exposcendæ, 4, 30.
- Piacularia sacrificia genti Horatiæ tradita, 1, 26.
- Piaculare sacrum, 29, 19 et 21.
- Picentes, 10, 10. cum iis foedus ictum, *ibid.*
- Picenum, 21, 62. 27, 43.
- Picenus ager, 22, 9.
- Pictor, *vid.* Fabius.
- Piëria, regio Macedoniæ, 39, 26. 44, 9 et 20.
- Piëria, silva, 44, 43.
- Piëra, vel Piëria, urbs Thessaliæ, 32, 15. 36, 14.
- Pietatis sedes in foro olitorio dedicatur ab M'. Acilio Glabrione, 40, 34.
- Pignus fatale imperii Romani, 26, 27.
- Pila Horatia, 1, 26.
- Pilæ pontis Tiberini, 40, 51.

HISTORIARUM LIBROS.

Pileus, ad Pileum vocati servi, 24, 32.
 Pileati capite raso liberti, 45, 44. *vid. et* 33, 23. 34, 52. 38, 55.
 Pilento usæ ad sacra ludosque matronæ, 5, 25.
 Pilum, 8, 8. 9, 19.
 Pinarii, ministri sacrorum Herculis, 1, 7. quare illis interdictum, ne extis sollemnium vescantur? *ibid.*
 L. Pinarius, consul, 2, 56.
 L. Pinarius Mamercinus, tribunus militum consulari potestate, 4, 25.
 L. Pinarius, magister equitum, 7, 3. prætor, 25.
 L. Pinarius, Ennæ præfectus, Ennenses, rebellionem meditantes, cædit, 24, 37—39.
 M. Pinarius Posca, prætor, sortitur Sardiniam, 40, 18 *et* 25. cædit Corsos in Corsica, et in Sardinia cum Iliensibus prælia secunda facit, 34.
 Pineus, *vid.* Pinneus.
 Pinnæ mœnium, 38, 5. 44, 8.
 Pinneus, vel Pineus, Illyriorum rex, ad eum legati a Romanis missi, 22, 33.
 Piræus Athenarum, 31, 14. 22 *et* 23. 36, 42.
 Piræum frustra tentat Philippus, 31, 26.
 Pirustis, Illyrio populo, immunitas data, 45, 26.
 Pisæ, 21, 39. 33, 43. 40, 17. 41, 9. 43, 11.
 Pisas circumsidit quadraginta millia Ligurum, 35, 3. colonia Latina Pisas deducta, 40, 43.
 Pisanus ager vastatur ab Apuanis Liguribus, 39, 2.
 Pisanorum et Lunensium de agro controversia, 45, 13.
 Pisaurum, in Gallico agro colonia, 39, 44. 41, 32.
 Piscatorium forum, 26, 26. 40, 51.
 Pisces emerferunt sub glebis, qua inducebatur aratrum, *vid.* Prodigium.
 Piscina publica, 23, 32. ad Piscinam publicam tribunalia posita, *ibid.*
 Pisidæ, 35, 13.
 Pisidia, 37, 54 *et* 56.
 Pisistratidæ, 31, 44.
 Pisistratus, princeps Bœotorum, societatis Romanæ auctor, 33, 27. interficiendum curat Brachyllam Bœotarchen, 28. de eo sumitur supplicium, *ibid.*
 Piso, *vid.* Calpurnius.
 Piso, annalium auctor, 1, 55. 2, 58. 9, 44. 10, 9. 25, 39.
 Pisuetæ inter auxilia Rhodiorum, 33, 18.
 Pithecusæ, insula, 8, 22.
 Pityusa, insula, centum millia ferme a continenti distans, 28, 27.
 Placentia colonia deducta, multum indignantibus Gallis, 21, 25.
 Placentiam victi ab Annibale fugiunt Romani, 21, 56. *vid. et* 57 *et* 59. obsidetur ab Asdrubale, 27, 39. qui abscedit ab obsidione, 43. Placentiam incendunt Galli, 31, 10. eam restituit L. Valerius Flaccus, consul, 34, 22.

ab Placentia Ariminum viam perduxit M. Æmilius, consul, 39, 2.
 Placentini laudati a Romanis, 27, 10. Placentini captivi, ad duo millia liberorum capitum, reddituri colonis, 31, 21. legatos Romam mittunt, querentes inopiam colonorum, 37, 46. *vid. et supra*, 28, 11.
 Placentina cohors, 41, 5.
 Placentina turma equitum, 44, 40.
 Placentinum agrum incursant et vastant Galli, 28, 11. eum, usque ad ipsa colonis mœnia, cum cædibus et incendiis depopulantur Ligures, 34, 56.
 C. Plætorius triumvir deducendæ colonis creatur, 34, 45.
 C. Plætorius, legatus ad Gentium, Illyriorum regem, 42, 26.
 Plaga Materina in Umbris, 9, 41.
 Plagulæ, 39, 6.
 Plancus, *vid.* Munatius.
 Plator, præpositus Oreo a Philippo, 28, 6. Oreum tradit Romanis, *ibid.*
 Plator, frater Gentii, Illyriorum regis, ab eo occiditur, 44, 30.
 C. Plautius consul creatur, 7, 12. Hernicis bellum indicit, *ibid.* vincit subigitque Hernicos, 15. magister equitum, 17.
 C. Plautius, consul, 7, 27. iterum, 8, 1. atroci prælio dimicat cum Volscis, et cæsorum arma Luæ Matri dare se dicit, *ibid.*
 C. Plautius, consul, 8, 20. de Privernatibus triumphat, *ibid.* favet eorum causæ in senatu, *ibid. et* 21. censor, 9, 29. se magistratu abdicat, *ibid. et* 33.
 L. Plautius Venno, consul, 8, 19. bellum adversus Privernates gerit, *ibid.* prætor, 40.
 L. Plautius Hypsæus creatur prætor, 37, 47. sortitur Hispaniam citeriorem, 50.
 P. Plautius Proculus, consul, 8, 22.
 Plebs dure habita a Tarquinio Superbo, 1, 56.
 — indulgenter a senatu, 2, 9.
 Plebi injuriæ a primoribus fieri cœptæ, 2, 21.
 Plebs ære alieno oppressa, 2, 23. *vid.* Æs alienum, *et* Nexi.
 Plebi conceduntur sui magistratus sacrosancti, quibus auxilii latio adversus consules esset, nempe tribuni plebis, 2, 33. *vid.* Secessio.
 Plebs irata interesse non vult consularibus comitiis, 2, 64.
 Plebem inter Patresque certamina, *vid.* Seditio.
 Plebis concilium, 6, 38. 39, 15. *vid.* Comitia.
 Plebs damnat Coriolanum, 2, 35. Camillum, 5, 32.
 Plebeii magistratus ut tributis comitiis fiant, lex fertur, 2, 56.
 Plebeius magistratus nullus auspicato creatur, 6, 41.
 de Plebeio consulatu certamina, *vid.* Patricii.
 Plebeii quæstores primi, 4, 54.
 Plebeii senatoris prima apud Livium mentio, 5, 12.

INDEX IN T. LIVII

- Plebeius** tribunus militum consulari potestate primus, 5, 12. post quadraginta quatuor annos a lege Canuleia, 6, 37.
 — magister equitum, 6, 39.
 — consul, 6, 42. 7, 1. qui suis auspiciis bellum gesserit, 7, 6.
 — dictator, 7, 17.
 — censor, 7, 22.
 — prætor, 8, 15.
- Plebeii** ambo consules primi, 23, 31.
 Plebeii ad ædilitatem curulem admissi, 7, 1.
 Plebeii decemviri sacris faciundis, 6, 37 et 41.
 — ad pontificatum et auguratum admissi, 10, 6—9.
 Plebeii nobiles, 22, 34 et 35.
 Plebeii ludi, *vid.* Ludi.
- Plebiscitum** nullum, nisi ex auctoritate senatus, perferri patiuntur tribuni plebis, 4, 49.
 — ut, si M. Furius pro dictatore quid egisset, quingentum millium æris ei mulcta esset, 6, 38.
 — ne quis eundem magistratum intra decem annos capiat, 7, 42.
 — de duumviris navalibus creandis, 9, 30.
 — de dictatore dicendo, 27, 5.
 — de Campania, 26, 33.
 — de Liguribus, 42, 21.
 — ut cum sociis ac nomine Latino pecuniæ creditæ jus idem, quod cum civibus Romanis, esset, 35, 7.
- ex Plebiscito** senatus pacem decernit, 30, 43. lege cautum, ut Plebiscita omnes Quirites tenerent, 3, 55. 8, 12.
- Pleisæ, seu potius Boeæ**, locus in Laconica, 35, 27.
- Q. Pleminius**, proprætor, capit unam ex arcibus Locrorum, 29, 6. Locris ad tuendam urbem relinquitur a Scipione, 8. ejus crudelitas et avaritia, *ibid.* Proserpinæ thesauros spoliatur, *ibid.* tribunos crudeliter occidit, 9. de eo queruntur Locrenses apud senatum, 16. 17 et 18. adductus Romam, in vinculis moritur, 21 et 22. de urbe incendenda conjurans, necatur in carcere, 34, 44.
- Plestina**, urbs, capitur a Romanis, 10, 3.
- Pletorius**, *vid.* Plætorius.
- Pleuratus**, Illyriorum rex, 26, 24. 27, 30. 38, 5. a Romanis adscriptus foederi, cum Philippo inito, 29, 12.
- Pleuratus**, Scerdilædi filius, pollicetur auxilium Romanis, 31, 28. ei Lycus et Parthini dati, 33, 34. maritima Ætolis vastat, 38, 7. Gentii pater, 44, 30.
- Pleuratus**, Gentii filius, captivus ducitur Romam, 44, 32.
- Pleuratus**, Illyrius exsul, legatus a Perseo missus ad Gentium, 43, 21.
- Plistia**, oppidum, oppugnatur a Samnitibus, 9, 21. capitur, 22.
- Plitendum**, oppidum, 38, 18.
- Plumæ** accensæ odor et fumus immissus in cuniculum, 38, 7.
- Plutei** in oppugnandis urbibus adhibiti, 21, 61. 34, 17.
- Pluvina**, urbs Macedoniæ, 31, 39.
- Pocula** faciunt Galli ex calva hostium, 23, 34.
- Pœnæ** apud Romanos mitissimæ, 1, 28.
- C. Pœtelius Balbus**, consul, 7, 11. de Gallis Tiburibusque triumphum agit, *ibid.*
- C. Pœtelius**, tribunus plebis, fert legem de ambitu, 7, 15.
- C. Pœtelius**, consul, 7, 27.
- C. Pœtelius**, consul, 8, 23. dictator, 9, 28.
- M. Pœtelius** consul creatur, 9, 24. cum collega Samnites vincit prælio, 27. legiones ad oppugnandum Bovianum ducit, 28.
- P. Pœtelius**, ad regem Syphacem legatus, 27, 4.
- Q. Pœtelius** decemvir creatur, 3, 35.
- Pœtnæum**, castellum Athamanis, 39, 25.
- Politorium**, urbs Latinorum, ab Anco Marcio vi capta, 1, 33.
- Pollentiæ** Dææ signum in circo, 39, 7.
- Pollentia** colonia deducta, 39, 44. *vid.* et 41, 32.
- Pollia** tribus, 8, 37. 29, 37. nemo ferme ex Pollia tribu candidatus Papiriam ferre solitus, 8, 37.
- Polusca**, oppidum, 2, 33. Romanis adimitur a Coriolano, 39.
- Polyænus** Syracusanus pro ara Concordiæ orationem habet, et liberam, et moderatam, 24, 22.
- Polyaratus** princeps Rhodiorum, 44, 23 et 29. Romanis traditur, 45, 22.
- Polybius**, haudquaquam spernendus auctor, 30, 45. non incertus auctor, quum omnium Romanarum rerum, tum præcipue in Græcia gestarum, 33, 10. 34, 50. 36, 19. 39, 52. 45, 45.
- Polyclitus**, præfectus Epicydis, interficitur Syracusis, 25, 28.
- Polycratia**, uxor Arati, Achæorum principis, spe regiarum nuptiarum a Philippo in Macedoniam asportatur, 27, 31.
- Polyphantas**, dux Philippi, 27, 32. in Boeotiam mittitur, 28, 5.
- Polyxenidas** exsul Rhodius, præfectus classis Antiochi, 36, 41 et 43. configit cum Romanis, 44. fugit in portum Ephesi, 45. incautum opprimit Pausistratum, 37, 10 et 11. insidiatur classi Romanæ, 13. vincitur a Romanis et Rhodiis, 30.
- Pometia**, 2, 22. deficit ad Auruncos, 16. capitur, 17. *vid.* Suessa.
- Pomœrium**, 1, 44.
- Pompeii**, oppidum Campaniæ, 9, 38.
- L. Pompilius**, tribunus militum, 42, 65.
- N. Pompilius**, *vid.* Numa.
- Sex. Pompilius** tribunus plebis absens creatur, 4, 42. *vid.* et 44.
- L. Pomponius Veientanus**, præfectus socium, prosperis aliquot populationibus in agro Bruttio justi ducis speciem nactus, vincitur et capitur, 25, 1. idem publicanus, malis artibus famosus, *ibid.* et 3.

HISTORIARUM LIBROS.

M. Pomponius, tribunus plebis, 3, 54.
M. Pomponius, tribunus militum consulari potestate, 5, 13.
M. Pomponius, tribunus plebis, diem dicit **L. Manlio**, 7, 4. a filio Manlii cogitur jurare, se causa ejus accusandi nunquam concilium plebis habiturum, 5.
M. Pomponius Matho, prætor, 22, 7. augur et decemvir fuerat, 29, 38.
Man. Pomponius Matho, magister equitum, vitio creatus abdicat se magistratu, 22, 33. creatur prætor, 35. *vid. et* 22, 55. 23, 20 *et* 24. ei imperium prorogatur, 24, 10. pontifex fuerat, 26, 23.
M. Pomponius Matho, ædilis plebis, instaurat ludos plebeios, 28, 10. legatus ad donum ex præda Asdrubalis Delphos portandum mittitur, 45. prætor, 29, 11. sortitur Siciliam, 13 *et* 20. 31, 12. jubetur de querelis adversus Scipionem cognoscere, 29, 20. *vid. et* 21, 22. prorogato imperio, præficitur classi, 30, 2.
M. Pomponius, tribunus plebis, adversatur rogationi Thalnæ prætoris in Rhodios, 45, 21.
Q. Pomponius, tribunus plebis, accusatus, postquam magistratu abiit, denis millibus gravis æris condemnatur, 5, 29.
Sex. Pomponius legatus consulis Sempronii, 21, 51.
Pomptina tribus addita, 7, 15.
Pomptinus ager, 2, 34. 4, 25. 6, 5. dividitur a quinqueviris, 6, 21.
Pondera iniqua a Gallis allata, quibus appenderetur aurum, quo se redimebant Romani, 5, 48.
Pons Anienis, 7, 9.
Pons Mulvius, 27, 51.
Pons Sublicius in Tiberim factus, 1, 33. 2, 10.
Pontis in Tiberim pilæ a censore locatæ, 40, 51. deinde post aliquot annos fornices, *ibid.*
Pontes ac moles ex humanorum corporum strue facti ab Annibale, 23, 5.
Pontes intercisi ad remorandum Annibalem, 26, 9.
Pontes multis locis faciendos locant censores, 41, 32.
Pontisæ, colonia, 9, 28.
Pontiani a Romanis laudati, 27, 10.
Ponticum mare, 40, 21.
Pontifex a Numa Pompilio lectus, 1, 20.
Pontificis maximi appellatio primum a Livio usurpata, 3, 54. ejus jura et munia, 1, 20. *vid. et* 4, 44. 22, 10. 31, 9.
Pontifex maximus comitia habet in Aventino, tribunorum plebis creandorum causa, 3, 54. — a sacris recedere vetat flaminem, 37, 51. — ne a sacris absit ipse, concedit collegæ provinciam Africam extra sortem, 28, 38 *et* 44. — intra annos centum ac viginti nemo, qui non sedisset sella curuli, 25, 5.

Pontifex maximus eligebatur a populo, 25, 5.
Pontifex publicus populi Romani præit verba, quibus se **P. Decius** devoveat, 8, 9. *vid. et* 10, 28.
Pontifices quatuor de plebe adlecti, 10, 6 *et* 9. — habent jus togæ prætextæ, 33, 42.
Pontificum collegium de religione consulitur, et decernit, 22, 9. 30, 2. 31, 9. 32, 1. 39, 5.
Pontificum commentarii, 4, 3. 6, 1. a Pontificibus suppressa, quæ ad religionem pertinebant, 6, 1. *et* ad civile jus, 9, 46.
a Pontificibus *et* auguribus tributum, quod per bellum non contulerant, exigitur, 33, 42.
Pontifices minores, 22, 57.
Pontificium jus, 40, 29.
Ti. Pontificius, tribunus plebis, auctor legis agrariæ, 2, 44.
Pontius Cominius, incubans cortici, secundo Tiberi ad urbem desertur, *et* in Capitolium, obsessum a Gallis, evadit, 5, 46.
C. Pontius, Herennii filius, imperator Samnitium, 9, 1. ejus ad Samnites oratio, *ibid.* fraude capit ad Furculas Caudinas Romanorum exercitum, 2 *et* *seqq.* ejus ad legatos Romanorum responsio, 4. *et* ad fecialem Romanum oratio, 11. in quibusdam annalibus captus a Romanis *et* sub jugum missus esse memoratur, 15.
C. Popillius, eques, cui Sabello nomen, ejusque fortitudo insignis, 41, 8.
C. Popillius Lænas creatur prætor, 41, 22. consul, 42, 9. ejus contentiones cum senatu pro fratre, 10 *et* 21. nihil memorabile gerit, 26. male excipitur Romæ, 28. legatus mittitur in Græciam, 43, 19 *et* 34. ad Antiochum *et* Ptolemæum, 44, 19. Delum venit, 29. ejus in Rhodios asperitas, 45, 10. occurrit Antiocho, Alexandriam eunti, 12. circumscribit Antiochum virga, *ibid.* redit Romam, 13.
M. Popillius, legatus ad Ætolos missus, 41, 30.
M. Popillius Lænas consul creatur, 7, 12. Tiburtes ad mœnia Romæ vincit, *ibid.* damnat Licinium Stolonem decem millibus æris, 16. secundum consul, 17. tertium consul, 23. Gallos vincit, sed difficulter, *ibid.* vulneratur, 24. triumphat, 25. quartum consul, 26.
M. Popillius, consul, 9, 21.
M. Popillius Lænas, triumvir colonis deducendæ, 40, 43. prætor, 41, 18. ei obveniunt Ligures, 19. consul, 33. vincit Ligures, 42, 7. vendit Ligures, quos senatus jubet redimi, 8. contumacia ejus, 9. non audet ad causam dicendam reverti Romam, 22. judicium ejus fallaci arte eluditur, *ibid.* tribunus militum sequitur Philippum consulem in Macedoniam, 44, 1.
P. Popillius, legatus ad regem Syphacem, 27, 4.
P. Popillius Lænas, triumvir colonis deducendæ, 40, 43.

INDEX IN T. LIVII

T. Popillius, 26, 6.
 Poplicola, *vid.* Gellius, Valerius.
 Populonii, urbs, 30, 39.
 Populonienses pollicentur Scipioni ferrum, 28, 45.
 Populus regem jubet, Patres auctores fiunt, 1, 17. 22 *et* 32. *vid.* *et* 35 *et* 46.
 Populus creat consules, 1, 60.
 — decemviros legibus scribendis, 3, 33 *et* 35.
 — tribunos militum consulari potestate, 4, 6.
 — censores, 4, 8.
 — quæstores, 4, 44.
 — prætorem et ædiles curules, 6, 42. 7, 1.
 — tribunos militum ad legiones, 7, 5. 9, 30.
 — duumviros navales, 9, 30.
 — predictatorem, 22, 8 *et* 31.
 — proconsulem, qui cum imperio in Hispaniam mittitur, 26, 18.
 — de bello indicendo consulitur, 4, 58. 31, 5. 6 *et* 8. 36, 1.
 — de pace facienda, 21, 18 *et* 19. 37, 55.
 Populi jussu, sine auctoritate Patrum, triumphatum, 3, 63. 7, 17. *vid.* *et* 10, 37.
 a Populo jussæ leges decem tabularum, 3, 34. *et* aliæ leges, 3, 55. 4, 24.
 Populus quod postremum jussit, id jus ratumque est, 7, 17. 9, 33.
 — judicat de perduellione, 1, 26. 2, 41. comitiis centuriatis, 43, 18. *vid.* *et* 26, 3.
 Populo fasces summittit consul, 2, 7.
 ad Populum adversus magistratus provocatio, 2, 8. *vid.* Provocatio.
 Populi Romani modestia, 4, 6. *vid.* Romani.
 Porcia basilica, a M. Porcio Catone acta, 39, 44.
 Porcia lex, 10, 9.
 L. Porcius Licinus, legatus, in oppugnatione Capuæ pro vallo acriter pugnat, 26, 6. ædilis plebis, 27, 6. prætor, 35. sortitur Galliam, 36. literæ ejus augent tumultum, 39. in prælio adversus Asdrubalem mediam aciem tuetur, 48.
 L. Porcius Licinus creatur prætor, 34, 54. sortitur Sardiniam, 55. creatur consul, 39, 32.
 L. Porcius L. F. Licinus, duumvir, dedicat ædem Veneris Erycinæ ad portam Collinam, 40, 34.
 L. Porcius Licinus præficatur deductioni navium Brundisium, 42, 27.
 M. Porcius Cato, quæstor P. Scipionis, 29, 25.
 ædilis plebis, 32, 7. creatur prætor, *ibid.* obtinet Sardiniam, 8 *et* 27. est asperior in coercendo fœnore, *ibid.*
 creatur consul, 33, 42. sortitur Hispaniam provinciam, 43.
 ejus contra luxum muliebrem pro lege Oppia oratio, 34, 2. proficiscitur in Hispaniam, 8. ejus de bello dictum, 9. urit hostium agros, *ibid.* ad ejus genua provolvuntur legati Bilistagis, Ilergetum reguli, auxilium ab eo petentes, 11. ejus consilia,

12. strategema, 13. oratio ad milites, *ibid.* Hispanos ad pugnam elicit, 14. quos fugat, et castra eorum oppugnat et capit, *ibid.* *et* 15. ei se dedunt Hispani, 16. exarmat omnes cis Iberum Hispanos, et urbium muros una die diruit, 17. Segesticam, opulentam civitatem, capit, *ibid.* ejus vigilantia et parsimonia, 18. proficiscitur in Turdetaniam, 19. sollicitat Celtiberos, frustra, *ibid.* regreditur cum septem cohortibus ad Iberum, *ibid.* ad eum deficient Sedetani, Ausetani, et Suessetani, 20. oppugnat Lacetanorum oppidum, quod capit, *ibid.* triumphat, 46.
 ædiculam Victoriæ Virginis dedicat, 35, 9.
 legatus consularis, 36, 17. ad Thermopylas jugum insessum ab Ætolis occupat, 18. nuncius victoriæ Romam mittitur, 21.
 est Scipionis Africani inimicus, 38, 54. de pecunia regis Antiochi orationem habet, *ibid.*
 censuram petit, 39, 40. M. Porcii Catonis laus, *ibid.* creatur censor, 41. ejus censure acta, 42, 43 *et* 44. patronus nominatur ab Hispanis, 43, 2. plurimum adjuvat causam Rhodiorum, 45, 25.
 P. Porcius Læca, tribunus plebis, 32, 7. triumvir epulo, 33, 42. prætor, *ibid.* sortitur Pisas, 43.
 Porcus in fœderibus sancendis saxo silice percussus, 1, 24. *vid.* *et* 9, 5.
 Porcus biceps natus, *vid.* Prodigia.
 Poria, Æneatum princeps, 40, 4. ejus triste fatum, *ibid.*
 Lar, sive Lartes, Porsena, rex Clusinarum, 2, 9. ad eum perfugiunt Tarquinii, *ibid.* bellum infert populo Romano, *ibid.* obsidet urbem Romam, 11. Porsenam cogitat occidere C. Mucius, et scribam pro rege obtruncat, 12. mittit legatos Romam, qui de pace agant, 13. obsides accipit a Romanis, *ibid.* Porsena filium Aruntem Ariciam oppugnatum mittit, 14. mittit legatos Romam de reducendo in regnum Tarquinio, 15. fit amicus populi Romani, *ibid.* reddit obsides, *ibid.* agrum Veientem restituit, *ibid.*
 Porsenæ regis bona vendendi mos unde ductus, 2, 14.
 Porta Capena, 1, 26. 3, 22. 10, 23. 25, 40. 26, 10. 33, 36. extra portam Capenam convenire jubentur armati juniores, 7, 23. consules edicunt, quoties in senatum vocassent, uti senatores ad portam Capenam convenirent, 23, 32. ad portam Capenam ædem Virtutis dedicat M. Marcellus, 29, 11.
 — Carmentalis, 2, 49. 24, 47. 25, 7. 27, 37.
 — Cœlimontana, 35, 9.
 — Collina, 2, 11 *et* 51. 3, 51. 4, 22. 6, 28. 7, 11. 26, 10. 30, 38. 41, 13. ad portam Collinam Vestales, quæ stupri compertæ fuerant, defossæ, 8, 15. 22, 57.
 — Esquilina, 2, 11. 3, 66 *et* 68. 6, 22. 26, 10. 33, 26. 41, 13.

HISTORIARUM LIBROS.

Porta Flumentana, 35, 9 et 21.
 — Fontinalis, 35, 10.
 — Nævia, 2, 11.
 — Nomentana, 6, 20.
 — Trigemina, 4, 16. 35, 10 et 41. 40, 51. 41, 32.
 — Jovis, Capuæ, 26, 14.
 Portæ quatuor castrorum, 40, 27. nempe, extraordinaria porta, eademque prætoria, *ibid.*
 — decumana, eadem quæstoria, 3, 5. 10, 32. 34, 47. 40, 27.
 — principalis dextra, principalis sinistra, 40, 27.
 Porticus, circa forum a Tarquinio Prisco rege factæ, 1, 35.
 Porticus duæ ex pecuvariorum damnatorum pecunia factæ, 35, 10. alia porticus extra portam Trigeminam inter lignarios facta, 35, 41. *vid. et* 40, 51.
 Porticus post navalia, *ibid.*
 Porticus ad fanum Herculis, *ibid.*
 Porticus ab æde Saturni in Capitolium ad senaculum, 41, 27.
 Porticus Æmilia refecta, *ibid.*
 Porticus in Aventinum silice strata, *ibid.*
 Porticus Megalopoli, quam Lacedæmonii diruerant, refecta, 38, 34.
 Portoriis plebs liberata Romæ, 2, 9.
 Portoria instituta, 40, 51.
 Portoria venalium Capuæ Puteolisque, et portorium Castrorum fruendum locant censors, 32, 7.
 Portus Acarnanum, 28, 7.
 — Achæorum, 37, 9.
 — Actium, 44, 1.
 — Aulis, 45, 27.
 — Carthaginis novæ, 26, 42.
 — Carteiæ, 28, 30.
 — Chiorum, 36, 43.
 — Corycus, *ibid.*
 — Cosanus, 30, 39.
 — Cyssus, 36, 43.
 — Demetrium, 45, 6.
 — Gaureleos, 31, 45.
 — Geræstus, *ibid.*
 — Geræsticus, 37, 27.
 — Lauretanus, 30, 39.
 — Lechæum, 32, 23.
 — Loryma, 37, 17. 45, 10.
 — Lunæ, 34, 8. 39, 21.
 — Megiste, 37, 22.
 — Phanæ, 36, 43.
 — Phœnicus, 36, 45. 37, 16.
 — Pygela, 37, 11.
 — Pyrenæi, 34, 8.
 — Ruscino, 30, 10.
 — Trogiliorum, 25, 23.
 Posideum, promontorium Pallenes, 44, 11.
 Postumia, virgo Vestalis, ob cultum amœniorem suspecta, de incestu causam dicit, 4, 44.
 Postumiana imperia, 4, 29.
 A. Postumius, dictator, contra Latinos mis-

sus, prospere ad lacum Regillum pugnat, 2, 19 et 20. ædem Castori vovet, *ibid.* triumphat, *ibid.* consul creatur, 21.
 A. Postumius tribunus militum, 40, 41.
 A. Postumius Albus, consul, 3, 4. legatus ad Æquos, a Graccho Clœlio, eorum duce, injuriosius tractatur, 25.
 A. Postumius Albinus, consul, 23, 13.
 A. Postumius Albinus, ædilis curulis, ludos facit, 39, 7. creatur prætor, 23. consul, 40, 35. ejus res gestæ in Liguribus, 41. censor creatur, 41, 32. lustrum condit, 42, 10. in locum L. Cornelii Lentuli sufficitur decemvir sacrorum, *ibid.* legatus in Cretam, 35. in Macedoniam, 45, 17.
 A. Postumius Albinus mittitur a Paulo, ad Persea, 45, 4. in exercitu Æmilii Paulli custodit regem Persen, 28.
 A. Postumius Regillensis, tribunus militum consulari potestate, opprimit graves præda Tarquinienses, 5, 16. iterum tribunus militum, 6, 22.
 A. Postumius Tubertus, magister equitum dictus, 4, 23. dictator, 26. insigni pugna Æquos Volscosque vincit, 26—29. quidam ab eo filium victorem securi percussum esse tradidere, 29.
 C. Postumius, tribunus militum, 45, 6.
 L. Postumius Albinus, tribunus militum consulari potestate, 6, 1.
 L. Postumius Albinus, prætor, 22, 35. tertium consul absens creatur, 23, 24. una cum exercitu cæditur a Gallis, *ibid.*
 L. Postumius Albinus creatur prætor, 40, 35. sortitur Hispaniam ulteriorem, *ibid.* ei prorogatur imperium, 44. ejus res gestæ, 47 et 50. Vaccæos et Lusitanos subigit, 41, 3. triumphat de Lusitanis, 11. creatur consul, 33. Prænestinis cur infensus, 42, 1. ante eum nemo unquam sociis in ulla re oneri aut sumtui fuit, *ibid.* legatus ad Carthaginenses et Masinissam, 35. petit censuram, 43, 16. legatus consularis sub Æmilio Paulo, 44, 41. mittitur ad diripiendam urbem Æniorum, 45, 27.
 L. Postumius Albinus inauguratur flamen Martialis, 45, 15.
 L. Postumius Megellus, consul, 9, 44. vincit Samnites, et de iis triumphat, *ibid.* proprætor, 10, 26. secundum consul, 32. ædem Victoriæ, quam ædilis curulis ex mulctaticia pecunia faciendam curaverat, dedicat, 33. Samnitium aliquot urbes capit, 34. in Etruriam traducit exercitum, et ibi rem gerit, 37. triumphat, senatu adversante, et sine plebis jussu, *ibid.* accusatur a M. Canticio tribuno plebis, 46.
 L. Postumius Regillensis, tribunus militum consulari potestate, 6, 22.
 L. Postumius Tempsanus creatur prætor, 39, 23. pastores, in Apulia vias pascuæ infesta habentes, condemnat, 29. et reliquias Bacchanalium quæstionis exsequitur, 41.

INDEX IN T. LIVII

- L. Postumius Tympanus, quaestor, occiditur a Boiis, 34, 47.
- M. Postumius Pyrgensis, publicanus, 25, 3. ejus avaritia et fraus, *ibid.* accusatur apud populum, *ibid.* creat tumultum, *ibid.* rei capitalis dies ei dicitur, 4. abit in exsilium, *ibid.*
- M. Postumius, tribunus militum consulari potestate, 4, 31. decem millibus aëris gravis damnatur, 41.
- M. Postumius Albinus, tribunus militum consulari potestate (*sive potius censor*), 5, 1.
- M. Postumius Regillensis, tribunus militum consulari potestate, 4, 49. homo pravæ mentis, *ibid.* in eum invehitur Sextius, tribunus plebis, *ibid.* ab exercitu suo lapidibus obruitur, 50.
- P. Postumius consul creatur, 2, 16. triumphat de Sabinis, *ibid.*
- P. Postumius, legatus, 42, 45.
- Sp. Postumius, consul, 3, 2. legatus mittitur Athenas legum causa, 31. decemvir creatur, 33. legatus, præest mediæ aciei, 70.
- Sp. Postumius Albus, tribunus militum consulari potestate, 4, 25. legatus, 27.
- Sp. Postumius, tribunus militum consulari potestate, 5, 26. ab Æquis primo pulsus, mox eodem vincit, 28.
- Sp. Postumius consul creatur, 8, 16. censor, 17. magister equitum, 23. iterum creatur consul, 9, 1. sub jugum mittitur, 6. ejus oratio et magnanima sententia, 8. per feciales Samnitibus deditus, non accipitur, 10.
- Sp. Postumius Albinus creatur prætor, 37, 47. sortitur jurisdictionem urbanam, et inter peregrinos, 50. consul, 39, 6. ei Æbæti aperit flagitia, quæ in Bacchanalibus patrantur, 11. rem ad senatum defert, 14. ejus oratio super ea re ad populum, 15 et 16. augur moritur, 40, 42.
- Sp. Postumius Albinus creatur prætor, et sortitur Siciliam, 39, 45. consul, 41, 26.
- Sp. Postumius Regillensis censor creatur, 6, 27.
- Potentia in Piceno agro, colonia, 39, 44.
- Pothinus auctor Pompeii trucidandi, Epit. 112.
- Potidania, urbs Ætolorum, 28, 8.
- Potitii, ab Evandro edocti, ministri sacrorum Herculis per multas ætates fuere, 1, 7. servos publicos sollemnia horum sacrorum, auctore Ap. Claudio censore, edocent, 9, 29. duodecim eorum familiæ intra annum extinctæ, *ibid.*
- Potitus, *vid.* Valerius.
- Præco ad tribunum Celerum Brutum populum advocat, 1, 59. Præco Patres in curiam ad decemviros vocat, 3, 38. in concilio Achæorum, per Præconem, suadendi, si quis vellet, potestas sit a magistratibus, 32, 20. in Isthmiorum ludicro Præco Græciæ libertatem promulgat, 33, 32.
- Præcones per vicos dimissi ad concionem advocandam, 4, 32.
- Præda in campo Martio exposita, ut sua quisque cognita abduceret, 3, 10.
- de Æquis capta, propter ærarii inopiam venditur, 3, 31.
- ad quaestores redacta, 5, 26. 26, 47.
- militi concessa, 6; 13. 7, 16. 24. 27 et 37. 8, 36. 9, 23 et 31. 10, 45. 23, 15 et 37. 24, 16 et 40. 27, 1. 30, 7. 31, 27. 41, 15. 45, 34. militi data, excepto auro et argento, 9, 37. exceptis liberis corporibus, 10, 31. ad Prædam Veientanam populus ex urbe in castra missus, 5, 20.
- iniquissima sorte fit eorum, qui pugna non interfuerunt, 38, 23.
- Macedonica Romam devecta, 45, 33.
- Prædæ Veientanæ decima Apollini data, 5, 23. quomodo soluta, 25.
- aviditate amissa occasio rei bene gerendæ, 21, 48.
- Prædam vendere cogitur miles, 10, 17 et 20. vendit quaestor, et pecuniam dividit inter milites, 35, 1.
- Præda partienda, et stipendio cum fide exsolvendo, milites sibi maxime conciliat Annibal, 21, 5.
- ex Præda militibus data præmia, 10, 30. et *passim in triumphis.*
- Prædiorum rusticorum locationes apud Macedonas sublatae, 45, 18.
- Prædiis prædibusque populo cavendum, si ex ærario pecunia mutua detur, 22, 60.
- Prædones terrestres et maritimi, 7, 25.
- Præfectus annonæ L. Minucius, 4, 12.
- Præfecti Capuam primum creati, 9, 20. *vid.* et 26, 16.
- Præfecti sociorum in exercitu, 8, 36. 23, 7. 34, 47.
- Prælia Gallorum prima plus, quam virorum, postrema minus, quam feminarum, sunt. *vid.* Galli.
- Prælium. In ipso discrimine Prælii templa Diis vovendi mos, 10, 42. *vid.* et Pugna.
- Præmia militum, *vid.* Miles.
- Præneste, 6, 29. 7, 12. 28, 9. 43, 2. Præneste desciscit ab Latinis ad Romanos, 2, 19. recipitur per deditionem a T. Quintio, 6, 29.
- Prænestini deficiunt, 6, 21. iis bellum indicum, 22. et inlatum, 27. vastant agrum Romanum, sed vincuntur, 28 et 29. Prænestinorum octo oppida capta, *ibid.* Præneste devectum Jovis Imperatoris signum in Capitolium latum, *ibid.* Prænestini rebellant, 30. tuentur Pedanos, 8, 12. mulcantur agro, 14. Prænestini quingenti cum Perusina cohorte post Cannensem pugnam defendunt Casilinum adversus Annibalem, 23, 17—19. pacti pretium, quo redimerentur, se tradunt, 19. iis senatus Romanus duplex stipendium et quinquennii militiæ vacationem decernit, 23, 20.
- Prænestinis infensus L. Postumius Albinus, consul, 42, 1.
- Prænestini montes, 3, 8.

HISTORiarum LIBROS.

Prærogativa centuria, 5, 18. *vid. et* 10, 22.
24, 7 *et* 9. 26, 22.

Præsidio decedere, apud Romanos capitale,
24, 37.

Præsaltator ingratus Jovi, 2, 36.

Prætecta toga, 1, 8. *vid.* Toga.

Prætextati consules, prætor, ædiles curules,
7, 1.

Prætextati, id est, qui nondum togam virilem
sumsissent, assumti ad militiam, 22, 57.

Prætor olim idem, qui consul, 3, 55. prætor
maximus, 7, 3.

Prætor, qui jus in urbe diceret, ex Patribus,
creatus, 6, 42. 7, 1.

— collega consulibus atque iisdem auspiciis
creatus, 3, 55. 7, 1. 8, 32.

— plebeius primus, 8, 15.

Prætor Arpinus, 24, 47.

Prætor urbanus senatum vocat, 22, 55. a
senatu jubetur senatores ex tota Italia Ro-
mam edicto vocare, 43, 13.

— fert legem ad populum, 27, 23.

— facit ludos Apollinæ, 23, 32. 27, 23.

Prætorum, quorum jurisdictio est, tribunalia,
23, 32. 27, 50.

Prætores, etiam quibus jurisdictio evenerat,
jussi rem militarem administrare, 23, 32.

— sex, 32, 27.

— rursum quatuor, sed semel, 40, 44.

Prætores Argis, primo comitiorum die, Ju-
piter, Apollo, et Hercules, ominis causa,
pronunciari soliti, 32, 25.

Prætorium, 7, 12. 28, 25.

Prætoria consulum, 9, 2. 10, 33.

Prætoria tria circa Capuam erecta, 25, 22.

Prætoria comitia, *vid.* Comitia.

Prætoria navis D. Quintii, capta a Taren-
tinis, 26, 39.

Præutianus ager, 22, 9. 27, 43.

Prasæ, continentis Atticæ locus, 31, 45.

Prata Flaminia, 3, 54 *et* 63.

— Quintia, 3, 26.

— Vacci, 8, 19.

Praxo mulier princeps auctoritate et opibus
Delphorum, 42, 15 *et* 17.

Priaticus campus, 38, 41.

Priene, 38, 13.

Primigenia Fortuna, 29, 36. 34, 53. *vid. et*
Fortuna.

Primipili centurio, 2, 27. 7, 41. 25, 19.

Princeps senatus antiquitus is legebatur, qui
primus censor ex iis, qui viverent, esset,
27, 11. is mos immutatus, *ibid.*

Princeps primus centurio, 25, 14.

Princeps tertiæ legionis, *ibid.*

Principis primi signum, 26, 6.

primus Princeps prioris centuriæ, 42, 34.

Principes, milites, 7, 23. 8, 8.

Principum Romanorum virtus, 26, 22.

Principia, locus in castris, 7, 12. 28, 25.

Prisci Latini, 1, 3. *vid.* Latini.

Priscus, *vid.* Numicius, Tarquinius.

Pristis, navis genus, 35, 28. 44, 28.

Privernates vastant agrum Romanum, 7, 15.

in eorum agrum exercitum inducit C. Mar-
cius, consul, eosque vincit, 17. capta eorum
urbs, *ibid.* de iis triumphus actus, *ibid.* de-
populantur colonias Romanas, Norbam et
Setiam, 42. nuncii eorum defectionis ve-
niunt Romam, 8, 1. vincuntur, *ibid.* oppi-
dum eorum captum, et agri partes duæ
ademptæ, *ibid.* bellum adversus Romanos
instaurant, 19. vincuntur, *ibid.* eorumque
senatores trans Tiberim habitare jussi, 20.
eorum legati ferox responsum, 21. iis datur
civitas, *ibid.*

Privernum obsidetur, et capitur, 8, 20.

Proca, rex Albæ, procreat Numitorem et
Amulium, 1, 3.

Proconsulis prima apud Livium mentio, 3, 4.

Pro consule rem gerere jubetur, postquam
consulatu abiisset, Q. Publilius Philo, 8, 23.
primus, 26. itidemque Q. Fabius, P. De-
cius, 10, 16.

Proconsulibus, si ingrederentur urbem, mi-
nuebatur imperium, 26, 9.

Pro consule mittitur in Hispaniam P. Scipio
privatus, 26, 18. *vid. et* 28, 38.

Proculus, v. Geganius, Julius, Virginius.

Prodictator Q. Fabius Maximus creatur, 22,
8. *vid. et* 31.

Prodigia. **Ædes** Vulcani de cœlo tacta, 24,
10. Jovis Aricis, 24, 44. *vid. et* 27, 37.
32, 1 *et* 9. 36, 37. 40, 45. duæ ædes in
Capitolio, 25, 7. Fortunæ et Martis, 27, 23.
Junonis Reginæ, 37. Matris Matutæ, 28,
11. Cereris, Salutis, et Quirini, *ibid.* Apol-
linis et Sanci, 32, 1. Vulcani Summanique,
29. Opis in Capitolio, 39, 22. Apollinis
Caietæ, 40, 2. Veneris sine ullo vestigio
cremata, 41, 2. Deorum Penatium in Ve-
lia, 45, 16. Spei in foro Olitorio, 21, 62.

— Agnus cum ubere lactenti natus, 27, 4.
mas idemque femina natus, 28, 11. cum
suillo capite, 31, 12. biceps cum quinque
pedibus, 32, 29.

— Anguis ex columna lignea elapsus, 1, 56.
jubatus, aureis maculis sparsus, apparet,
41, 26. 43, 15. Angues duo, perpetrato
sacrificio, ex occulto ad exta allapsi, jecur
edunt, conspectique repente ex oculis ab-
eunt, 25, 16. in mari Tarracinæ miræ mag-
nitudinis, lascivientium piscium modo, ex-
sultant, 27, 4. duo perlapsi foribus in ædem
Jovis, 28, 11.

— Apollo Cumis in arce triduum ac tres
noctes lacrimavit, 43, 15.

— Apum examen Romæ in foro visum, 24,
10. Casini in foro consedit, 27, 23. et in
arbore imminente prætorio, 21, 46.

— Aqua Albana fluxit cruenta, 27, 11. et
Aquæ Cæretes sanguine mistæ, 22, 1. Aquæ
multo cruore e fonte calidæ manarunt, 22,
36.

— Ara in cœlo, speciesque hominum circa
eam cum candida veste visæ, 24, 10.

— Ara Neptuni in circo Flaminio multo
sudore manavit, 28, 11.

INDEX IN T. LIVII

Prodigia. Arbor de cœlo tacta, 27, 11.

- Arcus tenui linea solem amplexus, 30, 2. *vid. et* 41, 26.
- Asinus triceps natus Calatiæ, 42, 20.
- Atrium publicum in Capitolio de cœlo tactum, 24, 10.
- Aves ad compitum Anagninum in luco Dianæ nidos in arboribus relinquunt, 27, 4.
- Bos femina locuta, 3, 10. *vid. et* 24, 10. 27, 11. 28, 11. 35, 21. 41, 17 *et* 26. 43, 15.
- Bos peperit equuleum, 23, 31.
- Bos in foro Boario in tertiam contignationem sua sponte escendit, atque territus habitatorum tumultu sese dejecit, 21, 62.
- Boves domiti duo in Carinis per scalas perveniunt ad tegulas ædificii, 36, 37.
- Cære sortes extenuatæ, 21, 62.
- Capillus enatus in æde Herculis, 32, 1.
- Capra sex hædos uno foetu edidit, 35, 21.
- Capræ lanatæ factæ, 22, 1.
- Caput humanum integra facie aperientibus fundamenta templi apparuit, 1, 55.
- Carne pluit, 3, 10.
- Classis magnæ species in cœlo visa, 42, 2.
- Cœlum visum ardere, 3, 5 *et* 10. 31, 12. 32, 9. 43, 15. findi velut magno hiatus visum, quaque patuit, ingens lumen effulsit, 22, 1.
- Columna rostrata in Capitolio tota ad imum fulmine discussa, 42, 20.
- Corvus ante Papirium, consulem, occinit, 10, 40. in ædem Junonis devolvit, et in ipso pulvinario consedit, 21, 62.
- Corvi nidum faciunt in æde Sospitæ Junonis, 24, 10. aurum in Capitolio non tantum lacerasse rostris crediti, sed etiam edisse, 30, 2.
- Creta pluit, 24, 10.
- Culmen ædis Jovis fulmine ictum, ac prope omni tecto nudatum, 27, 4.
- Equuleus cum quinque pedibus natus, 30, 2. 31, 12.
- Fastigia templorum a culminibus abrepta, 40, 2.
- Fax ab ortu Solis ad occidentem porrigi visa, 29, 14. *vid. et* 30, 2. 41, 20 *et* 26. 43, 15. 45, 16.
- Flumen Amiterni cruentum fluxit, 24, 44.
- Fons in vico Istrico sub terra tanta vi aquarum fluxit, ut serias doliaque velut impetu torrentis tulerit, 24, 10.
- Fons Herculis cruentis sparsus manavit maculis, 22, 1.
- Forum Ariciæ de cœlo tactum, 30, 38. in foro Capuæ multa ædificia de cœlo tacta, 41, 13.
- Gallina in marem, Gallus in feminam sese vertit, 22, 1.
- Hasta Martis sua sponte promota, 24, 10. *vid. et* 21, 62. 40, 19.
- Hastarum spicula arserunt 23 26. 43, 15

Prodigia. Homines aliquot de cœlo tacti, exanimatique, 22, 36.

- Ignis in æde Vestæ exstinctus, 28, 11. 41, 2.
- Ignes sparsi in cœlo, 30, 2. cœlestes, multifariam orti, adurunt complurium vestimenta, 39, 22.
- Imber lapideus, 30, 38. 43, 15.
- Infans in utero matris clamat, Io triumphæ, 24, 10.
- Infans ambiguo inter marem et feminam sexu natus, 27, 11 *et* 37. 31, 12.
- Infans ingenuus semestris in foro Olitorio triumphum clamat, 21, 62.
- Julius Sequestris fulmine ipse et equus exanimati sunt, 33, 26.
- Lac fluxit, 34, 45.
- Lacte pluit, 27, 11.
- Lacus Albanus, sine ullis cœlestibus aquis caussave qua alia, in altitudinem insolitam crevit, 5, 15.
- Lacus sanguine manavit, 27, 23.
- Lana pulla e terra enata, 42, 2.
- Lapis in agro Crustumino in lacum Martis de cœlo decidit, 41, 13.
- Lapidibus pluit, 1, 31. 7, 28. 21, 62. Lapidēs frequentes grandinis instar decidunt, 22, 36. 23, 31. 25, 7. 26, 23. 27, 37. 29, 10 *et* 14. 30, 38. 34, 45. 35, 9. 36, 37. 38, 36. 39, 22. 42, 2. 44, 18.
- Laurea in puppi navis longæ enata, 32, 1.
- Legiones armatæ in Janiculo visæ, 24, 10.
- Locustarum vis ingens, ita ut, unde advenissent, parum constaret, omnem agrum circa Capuam complevit, 30, 2. *vid. et* 42, 2 *et* 10.
- Lucus Maricæ de cœlo tactus, 27, 37.
- Lunæ dusk interdiu ortæ, 22, 1.
- Lupus fugit ad Romanos, in acie stantes, 10, 27. Capuæ portam nocte ingressus, laniat vigilem, 27, 37. Esquilina porta ingressus frequentissima parte urbis, per portam Capenam prope intactus evasit, 33, 26. *vid. et* 21, 46. 41, 13. vigili gladium e vagina aufert, 21, 62.
- Lupi visi in Capitolio, 3, 20. Formiis duo lupi, oppidum ingressi obvios laniarunt, 32, 29.
- Lux orta nocte, 28, 11. 29, 14. 32, 29.
- Mare arsit, 23, 31.
- Milites fulmine icti, 10, 31. 22, 1.
- Militibus aliquot spicula arserunt, 22, 1.
- Mula peperit, 37, 3.
- Mulus tripes natus, 40, 2 *et* 45.
- Mures in æde Jovis roserunt aurum, 27, 23. *vid. et* 30, 2.
- Murus ac portæ de cœlo tactæ, 24, 44. 26, 23. 27, 11 *et* 23. 29, 14. 30, 38. 35, 21. 37, 3. 45, 16.
- Murus turresque fulminibus decussæ, 25, 7. 32, 9 *et* 29.
- Naves duæ, fulmine ictæ, conflagrarunt, 36, 37. 41, 13.

HISTORLARUM LIBROS.

Prodigia. Navium longarum species in flumine Tarracinæ, quæ nullæ erant, visæ, 24, 44.

- Navium species de cœlo affulsit, 21, 62.
- Nox interdiu visa intendi, 7, 28.
- Nux de cœlo tacta, 24, 10.
- Palma viridis arsit, *ibid.* in æde Primi-geniæ Fortunæ in area enata, 43, 15.
- Parmæ in cœlo visæ, 22, 1.
- Pestilentia tanta, ut Libitina non sufficeret, 40, 19.
- Pisces emerferunt, qua induceretur aratrum, sub existentibus glebis, 42, 2.
- Porcus cum ore humano genitus, 27, 4.
- Porcus biceps natus, 28, 11. cum humano capite, 32, 9.
- Porta de cœlo tacta, 29, 14. 32, 1. 35, 9. 45, 16.
- Puer cum elephant capite natus, 27, 11. non manus, non pedes habens, 34, 45. unimanus, 35, 21. trunci corporis, 41, 13. biceps et puella cum dentibus, 41, 26.
- Pueri ingenui sine oculis et naso nati, 34, 45.
- Pulligallinacei cum ternis pedibus, 32, 1.
- Sanguinis rivi per diem totum fluxere in foro Sudertano, 26, 23. in porta Minturnis, 27, 37. Sanguinis guttæ in Foro in Comitio et Capitolio visæ, 34, 45. Sanguis e foco manat, 45, 16.
- Sanguine pluit Calibus, et Romæ in foro Boario, 24, 10. per biduum in area Vulcani, 39, 46. et in area Concordiæ, 39, 56. *vid. et* 40, 19. 43, 15.
- Saxum ingens Reate volitare visum, 25, 7.
- Scipio circumeunti vigilias equiti in manu aruit, 22, 1.
- Scuta sanguinem sudarunt, *ibid.*
- Semimas, 39, 22.
- Signum Jovis in monte Albano de cœlo tactum, 27, 11.
- Signa in Sabinis multo cruore manarunt, 22, 36. Lanuvii ad Junonis Sospitæ cruore manarunt, 23, 31. in agro Capenate, ad lucum Feroniæ, quatuor signa sanguine multo diem ac noctem sudarunt, 27, 4. Signa in Capitolio constrata, 40, 45.
- Simulacrum Junonis Sospitæ Lanuvii lacrimavit, 40, 19.
- Sol rubere visus solito magis, similisque sanguineo, 25, 7. per totum diem Priverni sereno ruber fuit, 31, 12.
- Solis orbis minui visus Cumis, 30, 38. *vid. etiam* 22, 1.
- Soles duo visi, 28, 11. 29, 14.
- Soles tres simul effulserunt, 41, 26.
- Sortes sua sponte extenuatæ, unaque excidit ita scripta: *Mavors telum concutit*, 22, 1.
- Species viri majoris, quam pro humano habitu, augustiorisque, visa in quiete utrique consuli, 8, 6. Species hominum

circa aram in cœlo, cum candida veste, 24, 10.

Prodigia. Spicæ metentibus cruentæ in corbem cecidere, 22, 1. metentibus cruentæ visæ, 28, 11.

- Stagnum Mantuæ, effusum Mincio amni, cruentum visum, 24, 10.
 - Strepitus cum horrendo fragore Lanuvii in æde Junonis Sospitæ editus, 29, 14. 31, 12.
 - Tabernæ Frusinone de cœlo tactæ, 30, 38. et Minturnis, 36, 37.
 - Taurus cum quinque vaccis uno fulminis ictu exanimati, 42, 20.
 - Tempestas atrox signa ænea in Capitolio dejecit, 40, 2. forem ex æde Lunæ, quæ in Aventino est, raptam tulit, et in posticis parietibus Cereris templi adfixit, *ibid.* signa in Circo maximo cum columnis, quibus superstabant, evertit, *ibid. vid. et* 45.
 - Templum Junonis Laciniæ de cœlo tactum, 37, 3.
 - Tenebræ luce obortæ, 38, 36.
 - Terra ingenti motu concussa, 3, 10. multifariam pluit, 10, 31. *vid. et* 35, 21. 37, 3. 42, 20. 45, 16. Anagninæ ante portam icta, diem ac noctem sine ullo ignis alimento arsit, 27, 4. Arpini campestri agro in ingentem sinum consedit, 30, 2. ingentibus cavernis in Veliterno agro consedit, arboresque in profundum haustæ, 30, 38. *vid. et* 32, 9.
 - Terræ motus prodigiosus, 15, 10. Terræ motibus crebris tecta in agris ruunt, 4, 21.
 - Tiberis inundatio, 30, 38. loca plana urbis inundavit, 35, 9.
 - Vacca ænea Syracusis ab agresti tauro inita, ac semine adspersa, 41, 13.
 - Vesparum ingens examen Capuæ in forum advolavit, et in Martis æde consedit, 35, 9.
 - Via publica Lanuvii de cœlo tacta, 32, 9.
 - Victoria in æde Concordiæ, quæ in culmine erat, fulmine icta, 26, 23.
 - Vir factus ex muliere, 24, 10.
 - Vitulus, jam ictus, e manibus sacrificantium sese proripuit, multosque circumstantes cruore respersit, 21, 63.
 - Vorago in foro, 7, 6.
 - Vox ingens audita ex Albani montis luco, 1, 31. cœlestis ex Albano monte missa, *ibid.* ex Arsia silva silentio noctis edita, et credita Silvani, 2, 7. divinitus emissa de adventu Gallorum, 5, 32. audita e templo Matutæ Deæ, 6, 33.
 - Vulcani caput arsit, 34, 45.
 - Vulturius Priverni frequenti foro in tabernam devolat, 27, 11. Cære volavit in sedem Jovia, 27, 23.
- Prodigium a Matronis procuratum, 27, 37.
Prodigia quo ritu procurata, 24, 10. *et passim, ubi prodigiorum mentio.*
- vix expiata, 27, 23. 41, 19.

INDEX IN T. LIVII

- ad Prodigia elicienda e mentibus divinis, ara Jovi Elicio a Numa dicata, 1, 20.
- Prodigiorum procuratio pertinet ad pontificem, 1, 20.
- religio retinet consulem, 23, 36.
- Prodigia (quod evenire solet motis semel in religionem animis) multa nunciata, et temere credita, 21, 62. *vid. et* 24, 10. ludibria oculorum auriumque credita pro veris, 24, 44. in Prodigiiis nunciandis prava religio etiam minimis inserit Deos, 27, 23. Prodigia nulla admodum nunciabantur in publicum Livii ævo, 43, 15.
- Proditionis supra septuaginta Nolani damnati securi percutiuntur, 23, 17.
- Proditores libertatis dant pœnas, 2, 5.
- Prœlia, *vid.* Prælia.
- Proërna, oppidum, 36, 14.
- Proletarii rogantur sacramento, 12, 22.
- Promontorium Anemurium, 33, 20.
- Apollinis, 30, 24.
- Brundusii, 10, 2.
- Calabriæ, 42, 48.
- Calycadnus, 38, 38.
- Canastræum, 44, 11.
- Chelidonium, 33, 41.
- Corycum, 37, 12 *et* 29.
- Junonis Acrææ, 32, 23.
- Lecton, 37, 37.
- Leucate, 26, 26.
- Lilybæum, 27, 5.
- Maleæ, 34, 32.
- Mercurii, 29, 27.
- Minervæ, 40, 18.
- Miseni, 24, 13.
- Myonnesus, 37, 27 *et* 29.
- Nephelis, 33, 20.
- Pachyni, 24, 35.
- Phanæ, 44, 28.
- Posideum, 44, 11.
- Pulchri, 29, 27.
- Pyrenes, 26, 19.
- Sarpedon, 38, 38.
- Sunium, Atticæ terræ, 32, 17.
- Toronæ, 31, 15.
- Zelasium, 31, 46.
- Proscenium ad ædem Apollinis, 40, 51.
- Proserpina, 24, 39.
- Proserpinæ pecuniam referunt fluctus in vicina fano litora, 29, 18. thesauri spoliuntur a Q. Pleminio, præfecto Locris, 29, 7. super ea re Locrensiū querelæ, 18. pecunia ex his thesauris nocte clam sublata, 31, 12. sacrilegium a Q. Minucio pervestigatum, pecuniaque ex bonis noxiorum in thesauros reposita, 13.
- Provincias sortiebantur inter se consules, 10, 24. *et tota passim historia.* prætores, 22, 35. *et alibi passim.*
- Provinciæ extra ordinem datæ, 10, 24, 28, 38, 37, 1.
- Provincias aut sortiri, aut comparare inter se consules jussi, 37, 1.
- Provinciæ prorogatæ, 8, 23 *et* 26, 10, 16, 22, 34, 23, 31. *et sæpe alias.*
- de Provincia decedere injussu senatus non licitum, 29, 19. *vid. tamen* 10, 18. *et* 27, 42.
- Provocatio ad populum lege sancita, 2, 8, 3, 55, 10, 9.
- Provocatio non est a dictatore, 2, 18 *et* 29. creantur decemviri sine provocatione, 3, 32. lex, ne quis ullum magistratum sine Provocatione crearet: qui creasset, eum jus fasque esset occidi, 3, 55. *vid. tamen* 4, 13.
- Provocationi cedit dictator, 8, 33.
- Provocatio non est longius ab urbe mille passuum, 3, 20.
- Proxenus ab Orthobula uxore veneno tollitur, 41, 30.
- Prusias, Bithyniæ rex, in fines regni Attali transgreditur, 28, 7. a Philippo Macedoniæ rege adscribitur foederi cum Romanis inito, 29, 12. socius et amicus Philippi, 32, 34. ad eum de Cianorum libertate scribitur, 33, 30. eum ad bellum concitat Antiochus, 37, 25. revocatur a Romanis ad consilia pacis, *ibid.* adversus Eumenem bellum gerit, 39, 46. Annibalem recipit, 51. et Romanis prodit, *ibid.* ejus legatio ad Romanos de pace cum Perseo concilianda, 44, 14. cum filio Nicomede Romam venit, 45, 44. ejus humilitas, *ibid.* a filio Nicomede occiditur, Epit. 50.
- Prytaneum Cyzici, 41, 25.
- Prytanis summus apud Rhodios magistratus, 42, 45.
- Psaltriæ quando primum additæ epulis, 39, 6.
- Pseudophilippus, *vid.* Epit. 49, 50, 53.
- Pteleum, oppidum, 35, 43. diruitur a fundamentis, 42, 67.
- Ptolemæo Philopatori, Ægypti regi, ad renovandam amicitiam dono missa toga et tunica purpurea cum sella eburnea, 27, 4. is mittit legatos ad dirimendum bellum inter Philippum et Ætolos, 30. *vid. et* 32, 33.
- Ptolemæus Epiphanes, rex Ægypti, 31, 2. ad eum legati Romani missi, *ibid.* ejus ad Romanos legatio, 9. Antiochi filiam ducit, 35, 13. legatos Romam mittit, 36, 4. pollicetur, se cum copiis suis in Ætoliam venturum, *ibid.* *vid. et* 37, 3.
- Ptolemæus major, sive Philometor, et Ptolemæus minor, sive Evergetes aut Physcon, filii Ptolemæi Epiphanis, 44, 19. eorum discordiæ, *ibid.* et reconciliatio, 45, 11. Ægypti regnum, brevi iis adimendum ab Antiocho Epiphane, servatur a Romanis legatis, 12.
- Ptolemæi statua, 23, 10.
- Ptolemæus, Cyrenarum rex, hæredem populum Romanum relinquit, Epit. 70.
- Publicanus ubi est, ibi aut jus publicum vanum, aut libertas sociis nulla, 45, 18.
- Publicanorum privata pecunia res publica administrata, 23, 48 *et* 49.
- Publicanorum fraus in ementiendis naufragiis,

HISTORIARUM LIBROS.

- 25, 3. turbant concilium plebis, *ibid.* et 4.
- C. Publicius Bibulus, tribunus plebis, inimicus Marcello, 27, 20. accusat Marcellum et omnem nobilitatem, 21.
- L. Publicius Bibulus, tribunus militum de legione secunda, 22, 53.
- Publicius Clivus, *vid.* Clivus.
- Publicius Malleolus, Epit. 68.
- Publicola, *vid.* Valerius.
- Pubilia tribus addita, 7, 15.
- Pubilia, nobilis femina, virum suum consularem necasse insimulata, cognatorum decreto necatur, Epit. 48.
- C. Publilius ob ses alienum paternum nexus, 8, 28.
- L. Publilius Volscus, tribunus militum consulari potestate, 5, 12.
- Q. Publilius, tribunus plebis, in seditione Manliana senatus probat consilia, 6, 19. Manlio diem dicit, 20.
- Q. Publilius, quinquevir mensarius, 7, 21.
- Q. Publilius Philo, consul, 8, 12. Latinos rebellantes fundit, et castris exuit, *ibid.* dictator dictus, tres leges fert secundissimas plebi, *ibid.* primus prætor plebeius, 15. magister equitum dictus, 16. censor, 17. consul iterum, 22. bellum gerit adversus Palæpolitanos, *ibid.* et 23. *vid.* et 25. ei omnium primo prorogatum imperium, et datus post actum honorem triumphus, 26. consul tertium, 9, 7. vincit Samnites, 13. *vid.* et 14 et 15.
- T. Publilius augur de plebe creatur, 10, 9.
- Vol. Publilius, homo de plebe, negat se fieri debere militem, 2, 55. appellat tribunos, *ibid.* consules spoliari Publilium jubent, *ibid.* provocat ad populum, *ibid.* prævalens ipse, et adjuventibus advocatis, repellit licitorem, *ibid.* comitiis creatur tribunus plebis, 56. rogationem fert ad populum, ut plebei magistratus tributis fiant comitiis, *ibid.* a plebe tribunus reficitur, *ibid.*
- Vol. Publilius, tribunus militum consulari potestate, 5, 13.
- Pudicitæ patriciæ sacellum in foro Boario, 10, 23.
- Pudicitæ plebeie ara, a Virginia, Auli filia, dedicatur, *ibid.*
- Puer cum elephantis capite natus, *vid.* Prodigium.
- Pueri Romani erudiri soliti olim Etruscis literis, ut ætate Livii Græcis, 9, 36.
- Pueri regii apud Macedonas, 45, 6. transeunt ad Romanos, *ibid.*
- Pugnæ Romanorum terrestres et navales, 1, 30. 4, 33. 7, 8. 26 et 27. 8, 1 et 38. 9, 13. 21. 22. 23. 27. 32. 35. 38. 39. 40 et 44. 10, 2. 3. 5. 12. 14. 19. 27. 31. 36 et 41. 21, 50. 55 et 57. 22, 5. 6. 7. 16. 19 et 47. 23, 40. 41 et 44. 24, 41. 27, 12. 29, 2. 33, 9. 34, 14. 15 et 46. 35, 1. 5. 7. 22 et 29. 36, 18 et 44. 37, 23. 30 et 41—44. 39, 30—33. 40, 40. 44, 41.
- Pulcher, *vid.* Claudius.
- Pulchri promontorium, 29, 27.
- Pullarius, 8, 30. nunciat auspicia secunda, 9, 14.
- Pullarius in auspiciis missus, mentitur auspiciis, 10, 40. inter prima signa constitutus, ictus pilo cadit, *ibid.*
- Pullarius testatur in auspicio vitium fuisse, 41, 22.
- Pulli si non pascuntur, si ex cavea tardius exierint, infaustum auspiciis est, 6, 41.
- Pulli gallinacei tres cum ternis pedibus nati, *vid.* Prodigium.
- Pulvillus, *vid.* Horatius.
- Pulvinaria sex Diis duodecim, 22, 10. quinque dies circa omnia Pulvinaria supplicatum, 30, 21. circa omnia Pulvinaria obsecratio facta, 31, 9. 32, 1. coronati ad omnia Pulvinaria supplicarunt, 34, 55.
- Punicum bellum secundum, cœptum a Sagunti oppugnatione, quæ narratur, 21, 6—15. indictum, 18. disceptatio de fœderum jure, 19. Annibal transit Alpes, 32—38. pugna ad Ticinum, 46. ad Trebiam, 53—56. ad Trasimenum, 22, 4—6. dictatura Fabii, 12—18 et 23—30. pugna ad Cannas, 44—52. defectio Campanorum, 23, 2—10. pugna Marcelli ad Nolam, 16. Annibal it Capuam in hiberna, 18. mors Hieronis: regnum Hieronymi, 24, 4—7. Syracusæ a Marcello captæ, 25, 23—31. Scipionum morte res Romanorum in Hispania afflictæ, a Marcio restitutæ, 32—39. Annibal ad Romæ portas, 26, 10 et 11. Capua a Romanis capta, 12—16. Carthaginis Novæ expugnatio, 42—50. mors Marcelli miserabilis, 27, 26 et 27. Asdrubal victus ab Livio et Nerone, 43—51. pulsus Hispania Pœni, 28, 16. fœdus a Scipione cum Syphace ictum, 17 et 18. Syphax ab Romanis per Sophonisbæ nuptias abalienatus, 29, 23. Scipio proficiscitur ad invadendam Africam, 24—27. castra Syphacis et Asdrubalis a Scipione incensa, 30, 3—6. Syphax victus et captus, 11 et 12. Sophonisbæ nuptiæ cum Masinissa, et mors, 12—15. Annibal Italiam relinquit, 20. ultima ejus pugna cum Scipione, 29—35. belli exitus, 44.
- Punica perfidia, 21, 4.
- Punica religio, 22, 6.
- Punicæ versutiæ, 42, 47.
- Pupillares pecuniæ in auxilium ærarii Romani collatæ, 24, 18.
- Pupinia tribus, 26, 9.
- Pupiniensis ager, 9, 41.
- Cn. Pupius, duumvir sedis Concordiæ faciendæ causa, 22, 33.
- L. Pupius, ædilis, 39, 39. creatur prætor, et sortitur Apuliam, 45.
- P. Pupius, inter primos e plebe quæstores, 4, 54.
- Purpuræ usus, quibus licitus, 34, 7. quando deponendus, *ibid.*

INDEX IN T. LIVII

Puteoli, 24, 12. 25, 22. 26, 17. Puteolos tentat Annibal, frustra, 24, 13. Puteolos colonia deducta, 34, 45.
 Pydna, oppidum, 44, 6. diripitur a Romanis, 45.
 Pydnæi, 44, 45.
 Pygela, portus, 37, 11.
 Pylæ, 32, 4. 36, 15.
 Pylæmenes, rex Henetûm, 1, 1.
 Pylaicum concilium, 31, 32. *vid. et* 33, 35.
 Pylleon, 42, 42.
 Pyllus, oppidum, 27, 30.
 Pyra, locus in monte Ceta, ubi Herculis mortale corpus crematum, 36, 30.
 Pyrenæus, 21, 24.
 Pyrenæi montes, 21, 23.
 Pyrenæus saltus, *ibid.*
 Pyrenæi portus, 34, 8.
 Pyrenes jugum, 31, 30.
 Pyrenes promontorium, 26, 19.
 Pyrgus, castellum Eleorum, 27, 32.
 Pyrgi, colonia, 36, 3. ei negata vacatio rei navalis, *ibid.*
 Pyrrheum, locus in urbe Ambracia, 38, 5.
 Pyrrhias, dux et prætor Ætolorum, vincitur a Philippo, 27, 30.
 Pyrrhus thesaurum Proserpinæ omnem, diligenter conquisitum, referri ad pristinas sedes jubet, 29, 18.
 Pyrrhi regia Ambraciæ, 38, 9.
 Pyrrhi castra, locus, 35, 27.
 Pythagoras Samius serior Numa Pompilio, 1, 18.
 Pythagorici libri, auctore Valerio Antiæte, in Numæ sepulchro inventi, 40, 29.
 Pythagoras, gener Nabidis, et uxoris ejus frater, est præfectus præsidii Laconum Argis, 34, 25. cum mille mercenariis et duobus millibus Argivorum Lacedæmonem ad Nabidem venit, 29. mittitur in castra Romana ad T. Quintium, 30. iterum, 40.
 Pytheum, oppidum, 42, 53. 44, 2. 32 *et* 35.
 Pythicus Apollo, 5, 21.
 Pythius Apollo, 23, 11. 29, 10.
 Pythicum oraculum, 5, 15.
 Pythicæ sortes, 1, 56. 5, 23.
 Pytho, Macedo, 44, 16. præfectus præsidii Cassandreæ, 44, 12.

Q.

Quadrantes in P. Valerii, consulis, occisi in proelio, domum a plebe jactati, ut funere ampliore efferretur, 3, 18.
 Quadrigæ in ludis, 8, 40.
 Quadrigæ falcatae in bello, 37, 40 *et* 41.
 Quadrigæ aureæ in Capitolio positæ ab ædilibus curulibus, 29, 38. in cella Jovis, 35, 41. in culmine Capitolii, 10, 23.
 Quadrigis, urbem inire jubetur triumphans M. Livius, 28, 9.
 Quadrigis duabus, in diversum concitatis, distractum Mettii Fuffetii corpus, 1, 28.
 Quadrigati nummi, 22, 52.

Quadringenariæ cohortes, 7, 7. 10, 40.
 Quadriremis, 28, 45. 30, 25.
 Quadruplatoris nomen infame, 3, 72.
 Quæstionem postulare, 2, 29.
 Quæstionibus exercendis dictator creatus, 9, 26.
 Quæstorum prima apud Livium mentio, 2, 41. jus illis fuit diem dicendi ad populum iis, qui aliquo se scelere obstrinxissent, *ibid. et* 3, 24 *et* 25.
 Quæstorum numerus duplicatus, 4, 43. primis temporibus patricii omnes creati, *ibid.* primi e plebe quæstores, 4, 54.
 Quæstores ex ærario signa proferunt, 7, 23. iis data præda vendenda, *vid.* Præda.
 Quæstoria comitia, *vid.* Comitia.
 Quæstoria porta castrorum, 34, 47. 40, 27.
 Quæstorium forum, 41, 6.
 Quæstorium captum a Samnitibus, et quæstor occisus, 10, 32.
 ex Quæstura consulatum petit et adipiscitur T. Quintius, 32, 7.
 Quæstus omnis visus Patribus indecorus, 21, 63.
 Quarta Hostilia, uxor C. Calpurnii Pisonis, consulis, damnatur, quod maritum veneno sustulisset, ut privigno ejus, filio suo, locum adipiscendi consulatus daret, 40, 37.
 Quartana febris, 41, 26.
 Quartarii vini M. Manlio dati ab singulis militibus, 5, 47.
 Quercus pastoribus sacra, 1, 10.
 Quietis fanum, 4, 41.
 Quietem dabat Annibal id, quod gerendis rebus supererat, sine discrimine noctium aut dierum, 21, 4.
 Quinctius, *vid. infra* Quintius.
 Quinquaginta annis minores omnes sacramento rogati, 40, 26.
 Quinquatrus, 26, 27. 44, 20.
 Quinquennalia vota, 31, 9.
 Quinquereines, 21, 17. 28, 45. novæ quinquaginta factæ, 35, 24. *vid. et* 30, 25.
 Quinqueviri postulati, qui scriberent leges de imperio consulari, 3, 9.
 Quinqueviri, qui Pomptinum agrum dividant, creati, 6, 21.
 Quinqueviri, quos ab dispensatione pecuniæ Mensarios appellarunt, creati, 7, 21.
 Quinqueviri muris turribusque reficiendis creati, 25, 7.
 Quintana castrorum, 41, 6.
 Quintiles idus, 6, 1. postridie has idus, religiosus dies, *ibid.*
 Quintiles nonæ, ludis Apollinaribus sollemnis servatus dies, 27, 23.
 Quintilibus kalendis magistratus initus, 5, 32. 8, 20.
 Quintilibus idibus transvectio equitum facta, 9, 46.
 Cn. Quintilius clavi figendi causa dictator creatur, 8, 18.
 M. Quintilius Varus, tribunus militum consulari potestate, 5, 1.

HISTORIARUM LIBROS.

M. Quintilius, filius prætoris, 30, 18.
P. Quintilius Varus, prætor, 29, 38. sortitur Ariminum, 30, 1. vincit Magonem in agro Insubrium Gallorum, 18.
P. Quintilius Varus, flamen Martialis, moritur, 44, 18.
P. Quintilius Varus creatur prætor, 45, 44.
Sex. Quintilius, consul, 3, 32. moritur pestilentia, *ibid.*
T. Quintilius Varus, legatus, 39, 31. Romam missus, 38.
 Quintia gens, 3, 12.
 Quintia prata, 3, 26.
 Quintii ex Albanis principibus in collegium Patrum lecti, 1, 30.
 Quintius Cincinnatus, tribunus militum consulari potestate, 4, 49.
 Cæso Quintius resistit tribunis, legem Terentillam ferentibus, 3, 11. ei homicidium falso objectum, 13. primus vades publicos dat, *ibid.* in exilium abit, *ibid.*
 Cæso Quintius Flaminius duumvir creatur ædis Concordiæ faciendæ causâ, 22, 33.
C. Quintius Cincinnatus, tribunus militum consulari potestate, 6, 32.
C. Quintius Flaminius creatur prætor, et sortitur jurisdictionem urbanam, 41, 12.
D. Quintius, obscuro genere ortus, sed militari gloria illustris, dux Romanæ classis, 26, 39. ejus cum Tarentina classe prælium, *ibid.* cadit Quintius, et, capta prætoria navi, vincuntur Romani, *ibid.*
L. Quintius, tribunus militum, 8, 25.
L. Quintius Cincinnatus, pro Cæsone filio populum precatur, 3, 12. fit consul, 19. ejus in tribunos vehemens oratio, *ibid.* non patitur se contra senatus consultum consulem refici, 21. ab aratro ad dictaturam vocatur, 26. Æquos circumvallat, et sub jugum mittit, 27 et 28. corona aurea donatur ab exercitu, quem servaverat, 29. triumphat, *ibid.* petens decemviratum, repulsam patitur, 35. ejus moderatio in censendo, 4, 6. dictator iterum creatur, 13. ejus oratio ad populum de Sp. Mælii nece, 15.
L. Quintius, Cincinnati filius, tribunus militum consulari potestate, 4, 16. magister equitum dictus, 17. iterum tribunus militum consulari potestate creatur, 35. tertium tribunus militum consulari potestate, 44.
L. Quintius Cincinnatus, tribunus militum consulari potestate, 6, 6. iterum, 32. recipit Tusculum, 33.
L. Quintius Capitolinus, tribunus militum consulari potestate, 6, 11.
L. Quintius Crispinus creatur prætor, 39, 6. sortitur Hispaniam citeriorem, 8. ejus in Hispania res gestæ, 30. triumphat de Lusitanis et Celtiberis, 42. creatur triumvir coloniarum deducendarum causâ, 55.
L. Quintius Flaminius augur creatur, 25, 2.
L. Quintius Flaminius, ædilis curulis, 31, 4. prætor 49. sortitur jurisdictionem urbanam, 32, 1. fratre T. Quintio Flamini

consule bellum adversus Philippum gerente, præest classi, 16. ejus res in Græcia gestæ, *ibid.* et *seqq.* creatur consul, 35, 10. ejus gesta in consulatu, 20, 22. 24, 40 et 41. senatu movetur, 39, 42. moritur, 43, 13.
Q. Quintius Cincinnatus, tribunus militum consulari potestate, 4, 61.
T. Quintius, proprætor, prorogato imperio, Tarentum obtinet, 29, 13.
T. Quintius Barbatus Capitolinus, consul, sedat plebem sævientem, 2, 56. ei gratiæ actæ a senatu, 57. inter eum et milites comitate et beneficiis certatum, 60. per Patres clientesque Patrum consul iterum creatur, 64. insigne ejus strategema, *ibid.* creatur triumvir agro dando, 3, 1. tertium consul, 2. pro consule mittitur subsidio consuli laboranti, 4. eum liberat, 5. defendit Cæsionem Quintium reum, 12 et 13. quæstor Volscium, quo teste Cæso damnatus fuerat, impugnat, 25. petens decemviratum, repulsam patitur, 35. quartum consul, 66. egregia ejus de concordia oratio, 67 et 68. laus T. Quintii, 69. vincit Æquos et Volscos, 70. interrex, 4, 7. quintum consul, 8. togatus armati collegæ gloriam æquat, 10. sextum consul creatur, 13. nominat dictatorem L. Quintium Cincinnatum, *ibid.* legatus sequitur Æmilium dictatorem, 17. precatur populum pro T. Quintio, Cincinnati filio, reo, 41.
T. Quintius, Capitolini filius, Capitolinus, consul creatur, 4, 43. tribunus militum consulari potestate, 61.
T. Quintius Capitolinus, tribunus militum consulari potestate, 6, 11. magister equitum, *ibid.*
T. Quintius Cincinnatus, tribunus militum consulari potestate, 6, 4. tribunus militum secundum, 18. dictator creatur, 28. vincit Prænestinos, 29. triumphans signum Jovis Imperatoris Præneste devectum in Capitolium fert, *ibid.*
T. Quintius Cincinnatus Pennus, consul, 4, 26. discordiæ ejus cum collega, *ibid.* strenua ejus opera in bello, 27—29. iterum consul, 30. tribunus militum consulari potestate, 31. male rem gerit ad Veios, *ibid.* legatus adjuvat victoriam dictatoris, 32 et 33. reus factus ad populum, absolvitur, 41.
T. Quintius, tribunus militum consulari potestate, 6, 38.
T. Quintius Pennus, magister equitum, 6, 42.
T. Quintius, dictator, 7, 9. magister equitum, 11. consul, 18.
T. Quintius Pennus, consul, 7, 22.
T. Quintius a seditiosis militibus dux eligitur, 7, 39. ejus oratio ad suos, 41.
T. Quintius triumvir coloniæ deducendæ, 8, 16.
T. Quintius Crispinus, præfectus a Marcello classi castrisque veteribus, 24 39. prætor creatur, 27, 6. sortitur Capuam, 7. consul,

INDEX IN T. LIVII

21. vulneratur, 27. fraudem Annibalis antevertit, 28. moritur ex vulnere, 33.

T. Quintii Crispini, et Badii Campani singulare certamen, 25, 18.

T. Quintius Flaminius, triumvir ad supplendum Venusinis colonorum numerum creatur, 31, 49.

ex quaestura consulatum petit, et, reclamantibus duobus tribunis plebis, adipiscitur, 32, 7. sortitur provinciam Macedoniam, 8. proficisci maturat, 9. ejus cum Philippo colloquium, 10. ejus res gestae, 10—13. 15. 17 et 18. auctore eo, legati a fratre ejus L. Quintio ad Achaeos mittuntur, 19. Elatiam capit, 24. ei prorogatum imperium, 28. ejus cum rege Philippo colloquium, 32 et seqq. ei liberum arbitrium pacis ac belli a senatu permissum, 37. Nabin tyrannum Romanis conciliat, 39.

it in Boeotiam, 33, 1. ingreditur Thebas, *ibid.* Boeotos in societatem adasciscit, 2. ad Thermopylas venit, 3. progreditur Xynias, *ibid.* contendit ad Philippum, *ibid.* movet castra ad Thebas Phthioticas, 5. proelio ad Cynoscephalas vincit Philippum, 7 et seqq. Aetolos offendit, 11. consilium habet de pace, 12. ejus colloquium ad Tempe cum Philippo, 13. inducias ei quatuor mensium concedit, *ibid.* Boeotos, quod multos Romanos per latrocinia occiderint, mulctat, 29. promulgari in ludis Isthmiis curat libertatem Graeciae, 32—34. ei prorogatum imperium, 43.

ejus justitia et temperantia, 34, 22. ad eum senatusconsultum missum, quo adversus Nabin bellum decretum, *ibid.* conventum omnium sociarum civitatum legationibus edicit Corinthum, *ibid.* ejus ad Graecos oratio, *ibid.* exercitum ducit Argos, 25. petit Lacedaemonem, 26. ejus res gestae in eo bello, 26—29. colloquium cum Nabide, 30—32. socios ad pacem hortatur, 33 et 34. pax convenire non potest, 35 et 36. corona oppugnat Spartam, 38. recedit, 39. inducias concedit Nabidi, 40. praeficitur Nemeis, 41. Aetolorum in T. Quintium querelae, *ibid.* Graeciam relinquens, alloquitur sociorum legatos, 48 et 49. petit ab iis, ut cives Romanos, si qui apud eos in servitute essent, liberarent, 50. Acrocorinthum, Chalcidem, et Demetriadem liberat, 51. triduum triumphat, 52. ante ejus curram multi nobiles captivi obsidesque ducti, inter quos Demetrius, Philippi regis, et Armenes, Nabidis, filii, *ibid.* audit legatos Antiochi, iisque respondet, 57 et 58.

legatus in Graeciam mittitur, 35, 23. quid egerit in ea legatione, narratur, 31—33 et 39. ejus oratio in concilio Achaeorum, 49. leniter increpat Diophanem, Achaeorum praetorem, 36, 31. ejus oratio in concilio Achaeorum, 32. it Naupactum, 34. ejus opem implorant Aetoli, *ibid.*

creatur censor, 37, 58. ejus censurae

acta, 38, 28. legatio ejus ad Prusiam, fatalis Annibali, 39, 51 et 56.

T. Quintius Flaminius ludos edit mortis causa patris sui, 41, 33. legatus in Thraciam, reducit obsides, 45, 42. augur in C. Claudii locum legitur, 44.

Quirinalis Flamen a Numa creatur, 1, 20. *vid.* Flamen.

Quirinalis collis additus urbi, 1, 44.

Quirinus, 1, 20. 5, 52. 8, 9. 28, 11.

Quirini aedes, 4, 21. 28, 11. dedicatur, et exornatur hostium spoliis, 10, 46.

Quirites unde dicti? 1, 13. ut Quirites omnes teneantur plebiacitis, lex lata, 8, 12.

Quiritium fossa, *vid.* Fossa.

R.

Man. Rabuleius decemvir creatur, 3, 35.

Racilia, uxor L. Quintii Cincinnati, 3, 26.

M. Ræcius, legatus in Galliam, 27, 36.

M. Ræcius creatur praetor, et sortitur jurisdictionem urbanam, 43, 4. edicto senatores omnes ex tota Italia Romam revocat, 13.

Ræti, *vid.* Rhæti.

L. Rammius, princeps Brundusii, indicat veneficia Persei, 42, 17.

Ramnenses, sive Ramnes, antiqua tribus, et equitum centuria, 1, 13 et 36. 10, 6.

Ratibus trajiciendi fluminis ratio, 21, 27.

Reate, 25, 7. 26, 11 et 23.

Reatini pollicentur Scipioni milites, 28, 45.

Rebilus, *vid.* Caninius.

Recuperatores tres in judicio coronae muralis, 26, 48.

Regia potestas non tam immutata Romae, inducto consulatu, quam velut annua facta, 2, 1.

Regiae leges conquisitae, 6, 1.

Regii nominis ac fastus invidia apud Romanos, 2, 1. 15 et 41. 4, 13—16. 6, 20.

Regii nominis honor pro magnis erga se meritis datus regibus a Romanis, 31, 11.

Regii pueri apud Macedones dicti principum liberi, ad ministerium regis electi, 45, 6.

Regillum, oppidum Sabinorum, 2, 16.

Regillus lacus, 3, 20. ad eum A. Postumius prospere contra Latinos pugnat, 2, 19 et 20. *vid.* et 6, 2.

Regulus, *vid.* Atilius.

Religio a Numa Pompilio constituta, 1, 19.

— multiplex, et pleraque externa, animos invadit, 4, 30.

— nova objecta ex carminibus Marcianis, 25, 12.

— Romanorum in suscipiendis votis, 31, 9.

Religio loci praebet inducias hostibus simul versantibus, 44, 29.

Religionis cura Romae, 5, 15. 25. 28. 40 et 46. 40, 29.

Religionis externae inductio perniciose, 25, 1.

Religiones cultae a priscis Romanis pie magis, quam magnifice, 3, 57.

HISTORIARUM LIBROS.

Religionibus dediti Etrusci, 5, 1.

Religiosi dies, 6, 1.

Remiges. edictum consulum de dandis Remigibus, excitat indignationem et querelas, 26, 36.

Remulco trahere naves, 32, 16. 37, 24.

Remus a latronibus capitur, et Amulio traditur, 1, 5. ad supplicium Numitori deditur, *ibid.* Aventinum montem ad inaugurandum capit, 7. ei priori augurium venit, sex vultures, *ibid.* a fratre occiditur, *ibid.*

Reus, cui capitalis dies dicta sit, et de quo propediem futurum iudicium, indicta causa non debet violari, 3, 13.

Rex, cognomen, *vid.* Marcius, Rupilius.

Rex sacrificulus, sive rex sacrorum, 2, 2. 6, 41. 9, 34. 27, 6. 40, 42. ejus sacerdotium pontifici subjectum, 2, 2. ei magistratum gerere non licuit, 40, 42.

Rex et civitas libera, natura inter se inimica, 37, 54.

Regis mali typus, 24, 5.

Reges Romani a populo electi, auctore senatu, *vid.* Populus et Senatus.

— exacti ex urbe, 1, 59.

Reges priores bene regnaverunt, 2, 1.

Reges se non passurum jurat populus Romanus, 2, 1. conjuratio de Regibus revocandis, 3. Regibus negatur reditus, 15.

Reges socios omni honore augent Romani, 37, 25.

Regibus sociis munera data, aut missa, 27, 4. 30, 15.

Regum mos, habere venenum ad incerta fortunæ, 30, 15.

Rhæti unde originem trahant, 5, 33.

Rhætia, Epit. 129.

Rhea Silvia legitur virgo Vestalis, 1, 3. vi compressa, quum geminum partum edidisset, nuncupat Martem patrem incertæ stirpis, 4. vincta in custodiam datur, *ibid.*

Rhegium, civitas, 24, 1. 26, 12. 29, 6. Rhegium tentant Pœni, 24, 1. 26, 12.

Rhegini manent in fide erga Romanos, 23, 30. triremi una opem ferunt Romanis, 42, 48.

Rhenus, fluvius, Epit. 137. 138. 140.

Rhinocolura, urbs, 45, 11.

Rhion, sive Rhium, fretum, Naupactum inter et Patras, 27, 29. fauces eæ sunt Corinthii sinus, 28, 7.

Rhisiasus Pellenensis, 32, 22. ejus contra filium Demiurgum, nomine Memnonem, certamen, *ibid.*

Rhium, *vid.* Rhion.

Rhium, urbs, 27, 30.

Rhizon, urbs, 45, 26.

Rhizonitæ, populus Illyrius, 45, 26.

Rhoda, 34, 8.

Rhodanus, 21, 31. 27, 39. Rhodanum trajicit Annibal, 21, 26.

Rhodani ostia, 21, 26.

Rhodus, insula, 31, 15.

Rhodii legati ad dirimendum bellum inter

Philippum et Ætolos, 27, 30. 28, 7. nunciant Romam, Asiæ civitates a Philippo sollicitari, 31, 2. navale Rhodiorum certamen cum Philippo, 14. ab Atheniensibus corona aurea et civitate donantur, 15. eorum viginti naves Romanæ classi se jungunt, 46. *vid. et* 32, 16. eorum legati ad Achæos, 19. cum iis societatem jungunt Achæi, 23.

Rhodii recuperant Perseam, 33, 18. mittunt legatos ad Antiochum, 20. tuentur socios Ptolemæi, *ibid.* accipiunt Stratoniceam Cariz, aliasque urbes, 30.

in bello adversus Antiochum, mittunt classem auxilio Romanis, 36, 45. 37, 9. classis eorum opprimitur a Polyxenida, 10 et 11. eorum luctus, ac deinde ira, 12. vincunt classem Antiochi, 23 et 24. *vid. et* 30. oratio eorum in senatu contra Eumenem, 54.

Lycia et Caria iis dantur, 38, 39.

queruntur de clade Sinopensium, 40, 2. bello vexant Lycios, 41, 30.

superba eorum legatio de reconcilianda cum Perseo pace, 44, 14. castigata eorum ferocia, 15. Perseus eos incitat ad bellum, 23. eorum legati in castra ad Æmilium Paullum, consulem, veniunt, 35.

invitant ad se legatos Romanos, missos ad Antiochum, 45, 10. in eos asperitas C. Popillii, legati Romani, *ibid.* qui Perseo faverant, damnantur capitis, *ibid.* eorum legati male excipiuntur Romæ, 20. contra eos Thalmæ, prætoris, rogatio, 21. eorum in senatu oratio, 22. eatenus sociali fœdere cum Romanis non illigati, tunc societatem petendam putant, 25.

Rhoduntia, cacumen montis Cætæ, 36, 16.

Rhœteum, oppidum, 37, 9 et 37. 38, 39.

Rhomphææ Thracum, 31, 39.

Rogatio de tribunis plebis, non aliter, quam per suffragia tribuum, creandis, 3, 65.

— de connubio Patrum et plebis, 4, 1.

— de faciendis consulibus, seu de plebe, seu de Patribus, *ibid.*

— de publicandis bonis Servilii Ahalsæ, 4, 21.

— ut ager ex hostibus captus viritim dividatur, 4, 48.

— ut pro duumviris sacris faciundis creentur decemviri, 6, 37.

— de unciario fœnore, 7, 16.

— de Tusculanis, 8, 37.

— ut tribuni militum seni deni in quatuor legiones a populo creentur, 9, 30.

— de duumviris navalibus creandis, *ibid.*

— de pontificibus auguribusque plebeiis adlegendis, 10, 6.

— de bello Macedonico, 31, 6.

— de pace cum Macedonibus in Capitolio ad plebem lata, 33, 25.

— de bello adversus Antiochum, 36, 1.

— quot annos nati quemque magistratum petant, 40, 44.

INDEX IN T. LIVII

Rogatio de Statiellatibus Liguribus, 42, 21.
 — de bello in Persea, 42, 30.
 — de bello Rhodiis indicendo, 45, 21.
 Rogationis carmen de tribunis plebis a Duilio recitatum, 3, 64.
 Rogationes Licinii Sextique tribunorum recitari vetant collegæ, 6, 35.
 Rogus, 25, 17, 28, 23.
 Roma condita a Romulo, 1, 6.
 — caput orbis terrarum esse jubetur a Diis, 1, 16. *vid. et* 21, 30.
 — crescit ex ruinis Albæ, 1, 30.
 — cingitur muro lapideo, 1, 38.
 — quadrifariam divisa regionibus collibusque, 1, 43.
 — amplificatur, et aggere fossisque circumdatur, 1, 44.
 — obsidetur a Porsena, 2, 11.
 — diripitur a Gallis, 5, 41. et incenditur, 42. instauratur, 55. *et* 6, 4. ejus situs descriptio, et laus, 5, 54. pestilens atque aridum circa urbem solum, 7, 38.
 Romæ urbis templum apud Alabandenses, 43, 8.
 Romanæ reipublicæ laus, *Præf. lib. 1.*
 — altitudo animi, 4, 6.
 — amor libertatis, 2, 15, 6, 19.
 — amor in patriam, 23, 49, 24, 18, 26, 36.
 — constantia in adversis, 9, 3, 22, 58 *et* 61, 42, 62.
 — gratus in bene meritis de sua republica animus, 2, 10 *et* 13, 5, 47, 30, 15, 37, 25, 44, 16.
 — gravitas, 42, 47.
 — justitia, 5, 27.
 — modestia in prosperis rebus, 30, 42, 37, 45.
 — religionis cura, 1, 21, 30, 21, 31, 9. *vid. Religio.*
 — virtus militaris, 9, 17 *et* 19. *vid. Acies, Castra, Classis, Disciplina, Equites, Miles.*
 apud Romanos in honore habita paupertas, *vid. Paupertati.*
 et facere et pati fortia Romanum est, 2, 12.
 Romana res ducibus validior fuit, quam exercitibus, 2, 39.
 Romanorum artes fraudulentæ, 34, 62, 40, 2 *et* 20, 42, 47 *et* 52.
 — avaritia, 43, 2.
 — crudelitas, 39, 51.
 Romanorum luxus, 39, 6. *vid. Luxus.*
 Romani imperii incrementa, 41, 1.
 T. Romilio, consuli, a Claudio Cicerone dies dicta, 3, 31. creatur decemvir, 33.
 Romularis, postea Ruminalis, ficus, 1, 4.
 Romulea urbs capitur a Romanis, 10, 17.
 Romuli et Remi natales, 1, 4. educatio et adolescentia, *ibid.* impetus faciunt in latrones, et prædam dividunt pastoribus, *ibid.*
 Remus capitur a latronibus et deditur Amulio, 5. liberatur a Romulo; Amulium obtruncant, et avum Numitorem regem salutant, *ibid.* condendæ urbis consilium capiunt, 1, 6.

Romulus Palatinum montem ad inaugurandum capit, 1, 6. Romulus fratrem occidit, quod novos muros transiluerit, *ibid.* urbem a suo nomine appellatam condit, *ibid.* Palatinum primum montem munit, *ibid.* rempublicam ordinat, 8. auget urbem, *ibid.* asylum aperit, *ibid.* senatum creat, *ibid.* ex concilio Patrum legatos circa vicinas gentes mittit, qui societatem connubiumque novo populo peterent, 9. quas juvenus Romana virgines Sabinas rapuit, consolatur, *ibid.* occurrit Cæninensibus, qui impetum in agrum Romanum fecerant, eos fundit, et regem occidit, 10. Jovi Feretrio spolia opima fert, et ei primum omnium Romæ sacrat templum, *ibid.* Antemnates et Crustuminos vincit, 11. in pugna cum Sabinis Romanos fugientes resistere jubet, et Jovi Statori templum vovet, 12. pacem init cum Sabinis, et populum in triginta curias dividit, 13. Fidenates fundit, 14. Veientes cædit, 15. trecentos armatos ad custodiam corporis, quos Celeres appellavit, legit, *ibid.* ejus mora, 16. creditur Deus, *ibid.* septem et triginta regnavit annos, 21.
 Romulus Deo prognatus, Deus ipse, 1, 40. *vid. et* 4, 15.
 Romuli casa, 5, 53.
 Camillus, Romulus alter, 5, 49.
 Romulus Silvius Albæ rex, 1, 3.
 Rorarii milites, 8, 8. *vid. Acies.*
 L. Roscius, legatus Romanorum, jussu Tolumnii interficitur, 4, 17. ei statua publice in Rostris posita, *ibid.*
 L. Roscius tribunus plebis legem tulit, ut equitibus Romanis in theatro quatuordecim gradus proximi assignarentur, *Epit. 99.*
 Rostra navium, ex hostibus captarum, in æde Junonis Patavii fixa, 10, 2.
 Rostris navium suggestum in foro Romæ, exstructum adornatur; Rostraque id templum appellatur, 8, 14. Rostra per anticipationem a Livio nominata, 4, 17.
 Rubrum mare, 36, 17, 42, 52, 45, 9.
 Ruffrium, oppidum, 8, 25.
 Ruffuli, tribuni militum a consule facti, non a populo, 7, 5.
 Ruminalis ficus, olim Romularis, 1, 4.
 Rupes aceto perruptæ, 21, 37.
 P. Rupilius, consul in Sicilia cum fugitivis debellat, *Epit. 59.*
 Ruscino, urbs, 21, 24. Ruscinonem conveniunt aliquot Galliæ populi adversus Annibalem, *ibid.*
 Ruscino, portus Africæ, 30, 10.
 Rusellani abietes in fabricandas naves, et frumenti magnum numerum pollicentur Scipioni, 28, 45.
 Rusellanus ager, 10, 4. agri vastati, et oppidum expugnatum, 37.
 Rutilius, auctor a Livio citatus, 39, 52.
 P. Rutilius, tribunus plebis, 43, 18. tribu motus a censoribus, et ærarius factus, 44, 16.

HISTORIARUM LIBROS.

P. Rutilius Calvus creatur prætor, 45, 44.
Sp. Rutilius Crassus, tribunus militum consulari potestate, 4, 47.

Rutuli, 1, 2 eorum rex **Turnus**, *ibid.* ab **Ænea** vincuntur, *ibid.* confugiunt ad **Mezentium**, regem Etruscorum, *ibid.* iis bellum infert **Tarquinius Superbus**, 57.

S.

Sabatina tribus nova, 6, 5.

Sabatini, Campaniæ populi, 26, 33.

Sabellæ cohortes, 10, 19.

Sabellus ager, 8, 1.

Sabinarum virginum raptus, 1, 9. dirimunt prælium inter Romanos et Sabinos, 13. earum nomina curiis imposita, *ibid.*

Sabini bellum parant contra Romanos ob raptum filiarum, 1, 9 et 10. tenent arcem, 11. prælium cum Romanis, 12 et 13. pax convenit, 13. bello petiti a **Tullo Hostilio** vincuntur, 30 et 31. **Sabini**, qui cum **Tatio** migraverant Romam, Capitolium et arcem incolebant, 33. **Sabinis** bellum infert **Tarquinius**, 36. funduntur, 37. bellum parant, 2, 16. pacem, creato Romæ dictatore, petunt, 18. **Sabinus** tumultus, 26. iterum bellum parant, 31. vincuntur, *ibid.* arma conjungunt **Veientibus** contra Romanos, sed cæduntur, 53. usque ad portas urbis populantes incedunt, 63. *vid. et* 64. bellum inferunt Romanis, 3, 26 et 30. pugna cum iisdem, 62. vincuntur a Romanis, 63. eorum castra direpta, *ibid.* victis a **M'. Curio Dentato** civitas datur absque suffragio, 11, 21 et 22.

Sabinus ager, 6, 27.

Sabinus bovem miræ magnitudinis ad **Dianæ Aventinensis** fanum ducit, 1, 45.

Sabini juvenes Romæ scorta per ludos rapiunt, 2, 18.

Sacella publica, 40, 51.

Sacellum Semonis Sanci, 8, 20.

Sacellum Pudicitæ in foro Boario, 10, 23.

Sacer ager apud **Milesios**, 37, 39.

Sacer lapis, 41, 17.

Sacer mons, 2, 32. 3, 52.

Sacra via, 2, 13.

Sacræ equitum alæ apud **Macedonas**, 44, 42.

Sacerdotes publici, 26, 23. 42, 28.

Sacerdotes creat **Numa**, 1, 20.

— velati suis insignibus eunt supplices ad castra **Coriolani**, 2, 39.

— quum patricii soli semper fuissent, novi de plebe adleguntur, 10, 6—8.

— raro fiebant juvenes aut adolescentes, 29, 38.

— coacti stipendium dare in bellum, 33, 42.

— **Abydeni** cum infulis ad dedendam **Philippo** urbem mittuntur, 31, 17.

— **Athenienses** cum insignibus suis obviam **Attalo** prodeunt, 31, 14.

— exsecrari quotannis jubentur **Philippum**, liberos ejus, regnumque, 31, 44.

Sacerdotes Tarquinienses, facibus ardentibus anguibusque prælati, Romanum militem turbant, 7, 17.

— **Bacchanalium** comprehenduntur, 39, 14.

Sacramentum militare, 3, 20. *vid. et* 22, 38.

Sacramento dicere, 4, 53. 24, 8.

Sacramento adiguntur juniores omnes, 9, 29 et 43. 10, 4. et seniores, 6, 6. 10, 21.

Sacramento dicunt etiam minores septemdecim annis, 25, 5.

Sacrata lex, *vid.* **Lex**.

Sacrificaturi vivo flumine perfundi debebant, 1, 45.

Sacrificia læta, 36, 1.

— aliquot extraordinaria Romæ ex fatalibus libris facta, 22, 57.

Sacrificium Junoni Reginæ a matronis factum, 27, 37.

— novemdiale, 34, 45. *vid.* **Novemdiale**.

— statum quotannis cum magna cærimonia fit **Æneæ**, conditori **Æneæ** oppidi, 40, 4.

Sacrificuli ex alieno errore quæstum facientes, 25, 1.

Sacrificulus rex, *vid.* **Rex**.

Sacrificulus Græcus in Etruriam **Bacchanalia** invehit, 39, 8.

Sacrilegium, *vid.* **Proserpina**.

— a **Fulvio** censore commissum, 42, 3. ejus ultio, 28.

— **C. Lucretii**, 43, 9.

Sacriportus, locus ad quindecim millia ab **Tarento**, 26, 39. ibi exercitus **C. Marii** deletur, *Epit.* 87.

Sacrosancti quinam fuerint, 3, 55.

Sacrum novemdiale publice susceptum, quod lapidibus pluisset, 1, 31. *vid.* **Novemdiale**.

Sacrum anniversarium Cereris intermissum, 22, 56.

— a **Samnitibus** horrendo ritu celebratum, 10, 38 et 39.

— anniversarium **Eretriæ** **Amarynthidis** **Dianæ**, 35, 38.

Sacra gentilitia, 5, 52.

— publica, *ibid.*

— Græco ritu **Herculi** a **Romulo** facta, 1, 6 et 7.

— **Apollini** et **Latonæ**, ex senatusconsulto, 25, 12.

— externa Romæ vetita, 25, 1. 39, 16.

Sagalassenus ager, 38, 15.

Sagittarii, 27, 38.

— **Arabes**, 37, 40.

— **Cretenses**, 42, 35. 43, 9.

— equites, 37, 38.

Sagmina, 1, 24. 30, 43.

Sagula purpurea duo cum fibulis aureis singulis **Masiniæ** donant **Romani**, 30, 17.

Sagulum gregale, 7, 34.

Sagulum Hispanicum, 27, 19.

Saga ex præda militi data, 10, 30.

Saguntina rabies, 31, 17.

Saguntum, civitas opulentissima ultra **Iberum**, 21, 7. oppugnatur, et capitur ab **An nibale**, 6 et 15. aurum argentumque omne

INDEX IN T. LIVII

- in ignem conjiciunt, eodemque semetipsi plerique praecipitant, 14. obsides Hispanorum Sagunti, 22, 22. Saguntum recipitur a Romanis, et cultoribus antiquis restituitur, 24, 42. *vid. et* 28, 39.
- Saguntini, 21, 2. iis minatur Annibal, 6. legatos Romam mittunt, *ibid.* fidem socialem usque ad perniciem colunt, 7. eorum in obsidione constantia, 11. legati Saguntinorum in senatum introducuntur, 28, 39. eorum oratio, qua gratias agunt senatui, *ibid.* alia Saguntinorum legatio, 30, 31.
- Salis vendendi arbitrium ademptum privatis, 2, 9.
- Salis commercium Dardanis cum Macedonia concessum, 45, 29.
- Sale in vecto uti prohibentur Macedones, *ibid.*
- Salapia, 24, 20 *et* 47. traditur Marcello cum praesidio Punico, 26, 38. 27, 1.
- Salapiae principes Dasius et Blasius, *vid. Dasius.*
- Salapitani, 27, 28. a Salapitanis deluditur Annibal, *ibid.*
- Salaria via, 7, 9.
- Salaria annona, et ex ea vectigal, 29, 37.
- Salassi montani, 21, 38. Epit. 53. 135.
- Salera, urbs Africae, 29, 34.
- Salerni castrum, 32, 29.
- Salernum colonia deducta, 34, 45.
- Salganea, 35, 37. 46 *et* 51.
- Salinae circa Ostium factae, 1, 33.
- Romanae, 7, 19. *vid. et* 5, 45. 7, 17. 24, 47.
- Salinator quare Livius cognominatus, 29, 37.
- Salios duodecim Marti Gradivo legit Numa Pompilius, 1, 20. duodecim Salios vovet Tullus, qui *Agonales*, sive *Collini*, dicti sunt, 27. *Vid. Dionys. Hal. lib. ii.*
- Salus erat P. Cornelius Scipio Africanus, 37, 33.
- Sallentini victi, 9, 42.
- Sallentinorum ignobiles urbes deficiunt ad Annibalem, 25, 1.
- Sallentinus ager, 10, 2. 24, 20.
- Salluvii, qui *et* Salyi, *et* Salyes, populus Gallicus, 5, 35.
- Salondicus, *vid. Olonicus.*
- C. Salonius, triumvir coloniae deducendae, 34, 45. decemvir agro dividundo, 42, 4.
- P. Salonius, alternis prope annis tribunus militum et primus centurio, Patres conscriptos obtestatur, ne suum honorem praeponent concordiae civitatis, 7, 41.
- Q. Salonius Sarra, praetor, 35, 10. sortitur Sardiniam, 20.
- Salpinates incursant agros Romanos, 5, 31.
- Saltatio in ludis sceniciis, 7, 2.
- Saltus ad Aoum amnem, 32, 6.
- Apuliae, 24, 20.
- Castulonensis, 22, 20. 26, 20.
- Caudini, 9, 7.
- Cithaeronis, 31, 26.
- Germanici, 9, 36.
- Hercinius, 5, 34.
- Saltus Manliana, 40, 39.
- Marcius, 39, 20.
- Taurinus, 5, 34.
- Thermopylarum, 28, 5 *et* 7. 36, 15.
- Vescinus, 10, 21.
- Salutis aedes a C. Junio Bubulco, consule, vota, ab eodem, censore, locatur, 9, 43. dedicatur ab eodem, dictatore, 10, 1. Salutis aedes de caelo tangitur, *vid. Prodigia.*
- Saluti dona vovere, et signum inauratum dare, consul jubetur, 40, 37. Salyi, duce Amilcare Poeno, invadunt Placentiam, 31, 10.
- Salyum gens, 5, 34.
- Salyum montes, 21, 26. *vid. Salluvii.*
- Samsi, Cephalleniae populus, dedunt se Romanis, 38, 28 *et* 29.
- Sambucistriae, 39, 6.
- Same, insula, 36, 42. *vid. Zama.*
- Same, urbs Cephalleniae, sustinet obsidionem quatuor menses, 38, 29.
- Samii, 33, 20.
- Samia terra, 37, 10. 11. 12 *et* 13.
- Samus, 37, 10 *et* seqq.
- Samnites ineunt foedus cum Romanis, 7, 19. gens opibus armisque valida, 29. inferunt Sidicinis arma, unde origo belli cum Romanis, *ibid.* vincunt Campanos, *ibid.* male excipiunt legatos Romanorum, 31. bellum cum Samnitibus, 32. atrox cum iis praelium, 33. vincuntur in Campania, *ibid.* victi iterum in Samnio, 36. tertia pugna cum Samnitibus, qua fugantur, 37.
- legatos Romam mittunt, pacem orantes, 8, 1. cum iis foedus renovatum, 2. Samnitium agros vastant Latini, *ibid.* petunt a Romanis, ut Latini coerceanter, *ibid.* pugnant cum Lucanis adversus Alexandrum Epirensen, 17. suspecti sunt Romanis, 23. ferox eorum responsum, *ibid.* tria oppida iis adempta, 25. ejiciuntur Palaeoli, 26. vincuntur a Q. Fabio, magistro equitum, 30. victi rursum a Papirio, dictatore, 36. annuas impetrant inducias, 37. deficiunt, *ibid.* praelium atrox cum Samnitibus, 38. eorum equites impedimenta Romanorum diripiunt, *ibid.* vincuntur Samnites, 39. damnant bellum, *ibid.* satisfaciunt Romanis, *ibid.* nec tamen impetrant, *ibid.*
- bellum instaurant, 9, 1 *et* 2. fraude capiunt Romanos apud Caudinas Furcas, *ibid. et* seqq. occupant Fregellas, coloniam Romanorum, 12. vincuntur a Romanis, 13. iterum, 14. sub jugum mittuntur Samnitium septem millia, 15. eorum praesidium Satrici oppressum, 16. inducias biennii impetrant a Romanis, 20. rebellant, 21. anceps praelium cum Samnitibus, *ibid.* vincuntur, *ibid.* praelium equestre cum Samnitibus, in quo eorum imperator occiditur, 22. capiunt Plistiam, *ibid.* pugna vincuntur, 23. progrediuntur ad Caudium, 27. ad triginta millia Samnitium caesa aut capta, *ibid.* capiunt Cluviam, 31. eorum insidiae,

HISTORIARUM LIBROS.

ibid. ad viginta millia Samnitium cæsa, *ibid.* anceps prœlium cum Samnitibus, 38. eorum exercitus duo; scuta alterius auro, alterius argento cælata, 40. vincuntur, *ibid.* *vid. et* 41 *et* 42. dedunt se Romanis, *ibid.* sub jugum mittuntur, *ibid.* victi petunt pacem, 43 *et* 45. iis fœdus antiquum redditum, *ibid.*

rebellant, 10, 11. iis infertur bellum, 12. vincuntur, *ibid.* prœlium atrox cum Samnitibus, 14. pulsati finibus suis, Etruriam petunt, 16. vincuntur, 19. populantur Campaniæ agrum, 20. cœduntur, duxque eorum captus ad consulem Romanum rapitur, *ibid.* conferunt arma cum Etruaciis, Umbria, Gallis, 21. cum Gallis invadunt Romanos, 27. Samnites primo impetu feroces; longiore certamine residunt eorum animi, 28. vincuntur, 29. Samnitium agmen a Pelignis cœditur, 30. bellum reparant, 31. vincuntur proelio, in quo cæsa Samnitium sexdecim millia trecenti, capta duo millia septingenti, *ibid.* Samnitici belli diuturnitas et atrocitas, *ibid.* aggrediuntur castra Romana, 32. expelluntur, 33. aliquot eorum oppida capiunt Romani, 34. oppugnant Luceriam, 35. vincuntur, 36. septem millia et trecenti capti, omnes nudi sub jugum mittuntur, *ibid.* Samnitium ingens apparatus belli, 38. vincuntur a Papirio, consule, 41 *et* 42. eorum urbes captæ, 45. deficient ad Pœnos, 22, 61.

Samnitium legatorum ad Annibalem oratio, 23, 42.

Samnites Caudini, 23, 41.

Samnites Pentri, 9, 31.

Samnitium nomine gladiatores appellati, 9, 40.

Samnium, 7, 32.

Samos, *sive* Samus, insula et urbs, 37, 10.

Samothracia, vel Samothracia, 42, 25 *et* 50. 44, 45 *et* 46.

Samothracum insulæ religio, 45, 5.

Sancus Semo, *vid.* Semo.

Sanci sedes de cœlo tacta, 32, 1.

Sangarius, fluvius, 38, 18.

Sangualis avis, 41, 17.

Sanguine mixtæ fluxerunt Cæretes aquæ, *vid.* Prodigium.

Sappinia tribus Umbræ pars, 31, 2. *vid. et* 33, 37.

Sardes, 33, 19. 37, 18.

Sardi clandestinam legationem ad Pœnos mittunt, 23, 32. cœduntur a Romanis, 40. perdomantur, 41. legatos Romam mittunt, 41, 10.

Sardorum omnes populi, qui defecerant, in ditionem rediguntur, 41, 21. de iis triumphat Ti. Sempronius Gracchus, 26.

Sardi venales, proverbium, 41, 26.

Sardinia insula, 21, 1. 22, 31. Sardinia et Corsica Pœnis ademptæ, 21, 1. vastatur a classe Punica, 27, 6. in Sardinia magnum tumultum esse nunciatur, 41, 10. pacatur, 21.

Sardinia formam exhibens tabula in sede Matutæ matris a Ti. Graccho posita, 41, 33.

Sare, vicus Maronitarum, 38, 41.

Sarissæ, hastæ prælongæ Macedonum, 9, 19. 37, 42. 38, 7. 44, 40.

Sarissophori, milites Macedones, 36, 18.

Sarmenta arida boum cornibus præligantur, et accenduntur, 22, 16 *et* 17.

Sarpedon, promontorium, 38, 38.

Sarus, fluvius, 33, 41.

Sassula, urbs, capta a Romanis, 7, 19.

Satellites sumit Tarquinius Superbus, 1, 49. Satellites Porsenæ, 11 *et* 12. Satellites armatos sibi circumdat Hieronymus, qui nulli Hieroni fuerant, 24, 5.

Saticula, urbs, 7, 32. 9, 21. 23, 39. Saticula oppugnatur a Romanis, 9, 21. capitur, 22.

Saticulani a Romanis laudati, 27, 10.

Saticulanus ager, 23, 14.

Satricum, oppidum, 2, 39. 6, 8. 28, 11. a Marcio Coriolano Romanis adimitur, 2, 39. mœnibus Satrici se includunt Volsci, 6, 8. capitur a Romanis, *ibid.* a Prænestinis et Volscis, 22. Latini concremant Satricum, 33. Satricum coloniam deducunt Antiates, 7, 17. capitur a Romanis, *ibid.* diripitur et incenditur, *ibid.* Volscorum exercitus consedit ad Satricum, 8, 1. a Papirio, consule, oppugnatur, et capitur, 9, 16.

Satricani, 28, 11. deficient ad Samnites, 9, 12.

Saturæ Romanorum, 7, 2.

Saturnalia instituta, 2, 21. diem ac noctem clamata, 22, 1.

Saturnalia prima, 22, 1. 30, 36.

Saturnia, colonia civium Romanorum, in agrum Caletranum deducta, 39, 55.

Saturnus, idem qui Belus, cultus a Carthaginiensibus, *vid.* Belus.

Saturni sedes, 2, 21. 22, 1. 41, 26. ad ædem Saturni immolatum, et lectisternium imperatum, 22, 1.

Satyrus, princeps legationis Rhodiorum, intemperantius invehitur in Eumenem, 42, 14.

Savo, oppidum Alpinum, 28, 46.

Saxa Rubra, locus, ubi Veientes castra habebant, 2, 49.

Saxa Formiana, 22, 16.

Saxa infuso aceto putrefacta, 21, 37.

Saxum Tarpeium, 6, 20. de hoc saxo M. Manlius dejectus, *ibid.*

Saxum ingens in vicum Jugarium ex Capitolio procidit, et multos oppressit, 35, 21.

Saxum ingens visum est volitare, *vid.* Prodigia.

Scæva, *vid.* Junius.

Scævola, *vid.* Mucius.

Scalæ, mœnibus admotæ, onere subeuntium fractæ, 26, 45.

Scalpro fabrilis elephantos necare docuit Asdrubal, si quando sævirent, 27, 49.

P. Scantinius, pontifex, 23, 21.

INDEX IN T. LIVII

Scaptia tribus addita, 8, 17.

P. Scaptius hortatur populum Romanum, ut agrum, de quo lis erat inter Ardeates et Aricinos, sibi adjudicet, 3, 71.

Scarphea, urbs Locridis, 33. 3. *vid. et* 36, 19.

Scaurus, *vid. Æmilius Aurelius*.

Sceleratus vicus, 1, 48.

Sceleratus campus unde nomen habeat, 8, 15.

Scenam ædilibus prætoribusque præbendam censores locant, 41, 32.

Scenica ars minime apud Græcos pudori, 24, 24.

Scenici ludi quando Romæ primum, et quare instituti, 7, 2.

Scenici ludi Romani magnifice facti ab ædilibus curulibus, 31, 4. *vid. et* Ludi.

Scerdilædus, Illyriorum rex, 26, 24. 27, 30. 28, 5. pater Pleurati, 31, 28.

Scerdilædus, Gentii, Illyriorum regis, filius, captivus mittitur Romam, 44, 32.

Schœnus, mercator Perrhæbus, de transitu ad Perrhæbiam consultus ab Æmilio, consule, 44, 35.

Sciathus, 44, 13. urbs haud ignobilis, 31, 28. diruitur, *ibid. vid. et* 45.

Scipio, *vid. Cornelius*.

Scipio eburneus dono datus Masinissæ, 30, 15. dono missus a senatu, 31, 11. dono datus Eumeni, 42, 14.

Sciassis, oppidum Hispaniæ expugnatum, 21, 60.

Scodra, Gentii regia, 43, 22. 44, 31. 45, 25. ejus situs, 44, 31. ad ejus mœnia Illyrios vincunt Romani, *ibid. deditur*, 32.

Scodrus, *sive* Scordus, mons, 43, 22. 44, 31.

Scodrenses, 45, 26.

Scopas, Ætolorum prætor, 26, 24. bellum infert Acarnanum genti, 25. ab rege Ptolemæo cum magno pondere auri mittitur in Ætoliæ, 31, 43. juventutem Ætolorum, mercede conductam, avehit in Ægyptum, *ibid.*

Scordisci, populi, 41, 23.

Scorpione ictus, qui proximus Annibalem ad Locros steterat, 24, 7.

Scorpiones majores et minores, 26, 47. Scorpionum in Carthagine Nova expugnata repertorum numerus, *ibid.*

Scortorum raptus bellum excitans, 2, 18.

Scorti amor redimitur homicidio, 39, 42.

Scotussa, 28, 5 *et* 7. 33, 6. capitur ab Antiocho, 36, 9. recipitur a Romanis, 14.

Scotussæus ager, 33, 6.

Scriba, pari fere ornatu cum rege Porsena, pro eo obtruncatur, 2, 12.

Scriba pontificis ob stuprum cum Vestali virgine ad mortem virgis cæditur, 22, 57.

Scribæ ædilitii, pecuniam ex ærario clam egressisse comperti damnantur, 30, 39.

C. Scribonius, ædilis plebis, 33, 42. *vid. et* 34. 53. prætor, 54. sortitur jurisdictionem urbanam, 55.

C. Scribonius præfectus sociûm, 40, 31.

C. Scribonius Curio, curio maximus, 41, 26.

L. Scribonius, legatus captivorum, qui in potestate Annibalis erant, 22, 61.

L. Scribonius Libo triumvir mensarius factus, quum esset tribunus plebis, 23, 21.

L. Scribonius Libo, prætor, 29, 11. sortitur jurisdictionem peregrinam et Galliam, 13.

L. Scribonius Libo, ædilis curulis, 34, 54. hujus et collegæ ludos Romanos senatus primum a populo secretus spectavit, *ibid.* creatur prætor, 35, 10. sortitur jurisdictionem peregrinam, 20. triumvir coloniarum deducendarum, 39, 23.

Scriptores a Livio memorati. Annales Aciliani, 25, 39. *vide* Aciliani.

Cato, 34, 5. 45, 25.

Cincius, 7, 7. *vide* Cincius.

Claudius Quadrigarius, 8, 19. *vid. et* 7, 10. *vide* Claudius historicus.

Clodius Licinius, 29, 22.

Commentarii pontificum, 6, 1. *vid. et* 4, 3.

Fabius Pictor, 1, 44. *vide* Fabius Pictor. Funebres laudes, imaginumque tituli, 8, 40.

Libri lintei, 4, 7 *et* 20.

Libri magistratuum, 4, 7 *et* 20.

Licinius Macer, 4, 7. *vide* Licinius Macer.

Piso, 1, 55. *vide* Piso.

Polybius, 30, 10. *vide* Polybius.

Rutilius, 39, 52.

Silenus, 26, 49.

Tubero, 4, 23. 10, 9.

Valerius Antias, 3, 5. *vide* Valerius Antias.

Scriptorem nullum temporum vetustiorum æqualem Livius suo ævo exstare, queritur, 8, 40. *vid. Annales*.

Scultenna, flumen, 41, 16 *et* 22.

Scutum, 1, 43. majus corpori tegumentum, quam clipeus, 9, 19. ejus forma, 9, 40.

— equestre, 43, 8.

— pedestre, 6, 8. 7, 10.

— vigilibus aufert Æmilius Paullus consul, 44, 33.

Scuta pro clipeis quondam fecerint Romani, 8, 8.

— Gallorum, 22, 46. longa, parum lata, plana, 38, 21.

— Hispanorum, ejusdem fere formæ ac Gallorum, 22, 46.

— Ligurum, 44, 35.

— Samnitium, auro et argento cælata, 9, 40.

— dominis argentariarum ad forum ornandum divisa, *ibid.*

Scutis densatis conferti Romani excipiunt tela hostium, 28, 2.

Scutati, 8, 8. 28, 2.

Scyllæum, 31, 44. 36, 42.

Scyrus, insula, 33, 30.

Secessio plebis in montem Sacrum, 2, 32 *et* 33.

— in Aventinum, 3, 50 *et* 51. atque inde in Sacrum montem, 52.

HISTORIARUM LIBROS.

Secessio militum, 7, 39—42.

Secessio apud veteres Romanos ultima rabies habebatur, 7, 40.

Secubitus sacrorum causa, 39, 10.

Secures praelatæ dictatori, 2, 18.

— decemviris, 3, 36.

— consulibus extra urbem, 24, 9.

Securi percussi in medio foro trecenti quinquaginta octo delecti nobiles Tarquinienses, 7, 19.

Sedetani ad Catonem consulem deficiunt, 34, 20.

Sedetanus ager, 28, 24. 29, 1. 31, 49. eum depopulatur Mandonius, 28, 24.

Seditio Romæ, 2, 23. 28 et 56. 3, 66. 5, 24 et 25. 6, 14 et seqq. 31.

— militum Romanorum, 4, 50. 7, 39. 28, 24 et seqq. 32, 3.

Seditio nulla sub Annibale duce, 28, 12.

Seditionis auctores securi percussi, 28, 29.

Segestica, civitas Hispaniæ gravis et opulenta, 34, 17. eam vineis et pluteis capit Cato, consul, *ibid.*

Seguntia, oppidum Hispaniæ, 34, 19.

Sejuges aurati in Capitolio a P. Cornelio positi, 38, 35.

Selepitani, populi, 45, 26.

Seleucia, 33, 41.

Seleucus, Antiochi filius, 33, 41. 36, 7. ei Lysimachia sedes a patre data, 35, 16. in Æolide relinquitur a patre ad maritimas urbes continendas, 37, 8. recipit Phocæam, 11. Pergamum oppugnat, 18. eum ex Pergameno agro discedere cogit Diophanes, prætor Achæorum, 21. ei cognomen fuit Philopator, 41, 24. quum duodecim regnasset annos, insidiis Heliodori opprimitur, *ibid.*

Selinus, oppidum Ciliciæ, 33, 20.

Sella curulis, 1, 8. 2, 54. 7, 1. 10, 7. 25, 5. Sella curulis ab Etruscis sumpta, 1, 8. Sella curulis dono missa Masinissæ, 31, 11. Eumeni, 42, 14.

— eburnea dono missa regi Syphaci, 27, 4.

Sella Jovis in Capitolio, 5, 50.

Sellasia, 34, 28.

A. Sellius tribunus plebis absens creatur, 4, 42.

Sellularii ad bellum excitati, 8, 20.

Selymbria, 33, 39.

Semigermanæ gentes, 21, 38.

Semimares in mare deportantur, *vid.* Androgyni.

Semita saxo quadrato a Capena porta ad Martis strata, 10, 23.

Semo Sancus, 8, 20. bona Vitruvii Vacci Semoni Sanco consecrata, *ibid.* in ejus sacello ænei orbes positi, *ibid.*

Sempronia basilica, 44, 16.

Sempronia, uxor Africani, suspecta, tanquam ei venenum dedisset, Epit. 59.

Sempronius Blæsus, quæstor, occisus cum mille hominibus, 22, 31.

A. Sempronius, consul, 2, 21. iterum, 34.

A. Sempronius Asellio prætor, a foeneratoribus occisus, Epit. 74.

A. Sempronius Atratinus, inter primos tribunos militum consulari potestate, 4, 7.

A. Sempronius Atratinus tribunus militum consulari potestate, 4, 35. iterum tribunus militum consulari potestate, 44. tertium, 47.

A. Sempronius Atratinus, magister equitum dictus, 6, 28.

C. Sempronius Atratinus, consul, 4, 37. ejus negligentia et temeritas, *ibid.* Sempronio diem dicit L. Hortensius, tribunus plebis, 42. eripitur reus precibus quatuor tribunorum, qui sub illo meruerant, *ibid.* rursum accusatur et damnatur, 44.

C. Sempronius Blæsus diem dicit Cn. Fulvio, ob exercitum in Apulia amissum, 26, 2.

C. Sempronius Blæsus, ædilis, 39, 7. creatur prætor, 32. sortitur Siciliam, 38. legatus, 43, 6.

C. Sempronius Longus, decemvir sacrorum, 41, 26.

C. Sempronius Rutilus, tribunus plebis, M'. Acilio Glabroni diem dicit, 37, 57.

C. Sempronius Tuditanus, quum ædilis plebis esset, prætor creatur, 32, 27. sortitur Hispaniam citeriorem, 28. proconsul victus prælio ab Hispanis, ex vulnere moritur, 33, 25. pontifex fuerat, 42.

C. Sempronius, cos. contra Iapydas male rem gerit, Epit. 59.

Cn. Sempronius Blæsus, legatus Q. Fulvii, 27, 6.

L. Sempronius Atratinus, consul, 4, 7. primus cum L. Papirio censuram gerit, 8.

M. Sempronius Tuditanus, Carthagine Nova capta, coronæ muralis arbiter, 26, 48.

M. Sempronius Tuditanus, tribunus plebis, ex auctoritate Patrum plebem rogat, ut cum sociis ac nomine Latino pecuniæ creditæ jus idem, quod cum civibus Romanis esset, 35, 7. creatur prætor, 37, 47. sortitur Siciliam provinciam, 50. consul, 39, 23. a Pisis in Apuanos Ligures proficiscitur, eorumque agros vastat, 32. frustra censuram petit, 40. pontifex cooptatur, 46. pestilentia moritur, 41, 26.

P. Sempronius, præfectus socium, 34, 47.

P. Sempronius Sophus, tribunus plebis, 9, 33. ejus in Ap. Claudium censorem oratio, 34. prendi Appium jubet, et in vincula duci, *ibid.* consul, 45. triumphat, *ibid.* pontifex creatur, quum primum plebei pontifices facti sunt, 10, 9. censor, *ibid.* prætor, 21.

P. Sempronius Tuditanus, tribunus militum ad Cannas, 22, 50. ejus virtus, *ibid.* et 60. ex ædilitate curuli prætor creatur, 24, 43. sortitur Ariminum, 44. ejus res gestæ, 47. imperium ei prorogatur, 25, 3. iterum, 26, 1. censor, 27, 11. lustrum condit, 38. creatur consul, quum provinciam Græciam haberet, 29, 11. pacem cum Philippo facit, 12. sortitur Brutios, 13. consul, tumultu-

INDEX IN T. LIVII

- ario praelio configit cum Annibale, 36. vincitur, *ibid.* dein et Annibalem acie vincit, *ibid.* sedem Fortunae Primigeniae vovet, *ibid.* *vid. et* 34, 53. legatus ad Ptolemæum, 31, 2.
- P. Sempronius Blaesus tribunus plebis, P. Cornelio Scipioni, triumphum petenti, ob- sistit, 36, 39. auctoritate senatus compelli- tur remittere intercessionem, 40.
- P. Sempronius Gracchus, tribunus plebis diem dicit M'. Acilio Glabrioni, 37, 57.
- P. Sempronius Longus creatur praetor, 39, 32. sortitur Hispaniam ulteriorem, 38.
- Ti. Sempronius Gracchus, magister equitum, 22, 57. castris Romanis praefectus, absente dictatore, Casillum mittit frumentum et nuces, 23, 19. quum magister equitum et sedilis curulis esset, consul creatur, 24. senatum habet, consolatur Patres, eosque adhortatur, ne calamitatibus succumbant, 25. init consulatum, 30. ei volonum exer- citus sorte evenit, 32. ejus res gestae, 35. 36 et 37. ei prorogatur imperium, 24, 10. vincit Hannonem Poenum, 14 et 15. volo- nibus dat libertatem, 16. secundum consul absens creatur, 43. in Lucanis multa prae- lia parva, haud ullum dignum memoratu, facit, 25, 1. aliquot ignobilia oppida Luca- norum capit, *ibid.* ei imperium prorogatur, 3. ex Lucanis cum equitatu ac levi arma- tura Beneventum venire jubetur, 15. triste prodigium Graccho, sacrificanti factum, 16. proditione circumvenitur, *ibid.* exanimis ad Annibalem mittitur, poniturque cum captis simul fascibus ante tribunal impera- toris, *ibid.* de ejus obitu varia fama, 17. item de ejus funere, *ibid.*
- Ti. Sempronius Gracchus, admodum adoles- cens, augur creatur in locum M. Pomponii Mathonis, 29, 38. moritur, 41, 26.
- T. Sempronius Gracchus, praefectus socium, cadit in praelio cum Boiis, 33, 36.
- Ti. Sempronius Gracchus, acer juvenis, lega- tus mittitur ad Philippum, 37, 7. ab eo oomiter accipitur, *ibid.* tribunus plebis, auxilio est Scipioni Africano, ne causam dicat, 38, 52. ei gratiae actae, quod repub- licam privatis simultatibus potiorum ha- buisset, 53. ei nupta minor e duabus Afri- cani filiabus, 57. ejusdem aliud decretum de L. Scipione, Africani fratre, 60. ejus oratio ad collegam, triumpho M. Fulvii moram afferentem, 39, 5. creatur triumvir coloniae deducendae, 55. memoratur sedilis, 40, 44. praetor, citeriorem Hispaniam sor- titur, 35. capit Mundam, et Certimam, ur- bes, 47. vincit Celtiberos, eosque subigit, 48. 49 et 50. magnas et anno sequente in Hispania res gerit, 41, 3. egregium se pacis arbitrum et moderatorem praebet, *ibid.* Gracchurim urbem condit, *ibid.* triumphat de Celtiberis, 11. creatur consul, 12. mul- tis secundis praeliis perdomat Sardos, 21. de Sardis triumphat, 26. rerum ab eo in
- Sardinia gestarum ergo tabula in sede Ma- tris Matutae posita, 33. creatur censor, 43, 16. ejus censurae acta, *ibid.* et 17. conten- tiones cum tribuno plebis P. Rutilio, 18. ejus bona consecrantur a tribuno, *ibid.* ei et collegae dies dicitur ad populum, *ibid.* collegam servat, jurando se ei comitem ex- silii futurum, *ibid.* basilicam faciendam cu- rat, quae Sempronia dicta est, 44, 16. liber- tinos in unam tribum Esquilinam conjicit, 45, 15.
- Ti. Sempronius Longus, consul, 21, 6. in Siciliam mittitur, 17. capit Melitam, 51. revocatur in Italiam, *ibid.* venit ad colle- gam, *ibid.* pugnae adversus Annibalem cu- pidus, 53. educit copias, 54. vincitur, 55 et 56. alia pugna inter Sempronium et Anni- balem, 59. prospere pugnat cum Hannone Poeno, 23, 37.
- Ti. Sempronius Longus, tribunus plebis, 31, 20. sedilis curulis, 32, 37. triumvir coloniis deducendis, 29. praetor, 33, 24. sortitur Sardiniam provinciam, 26. ei prorogatur imperium, 43. creatur consul, 34, 42. tri- umvir coloniae deducendae, 45. proficiiscitur in Boios, et adversus eos pugnat, 46 et 47. legatus consularis, 35, 5. frustra censuram petit, 39, 40.
- Ti. Sempronius Ti. F. Longus, augur factus, 27, 6. decemvir, *ibid.* pestilentia moritur, 41, 26.
- Ti. Sempronius Longus praest parti castro- rum in oppugnatione Heracleae, 36, 22.
- Ti. Sempronius Musca, 45, 13.
- T. Sempronius Rutilus, vitricus P. Aebutii, 39, 9. cupit pupillum initiari Bacchiis, *ibid.* Semunciarium foenus factum ex unciario, 7, 27. Sena, colonia, 27, 46.
- Senensis populus vacationem obtinere non potest, 27, 38.
- Senaculum in Capitolio, 41, 32.
- Senatores centum, a Romulo creati, 1, 8. *vid.* Patres.
- Senatores octoginta occiduntur in praelio ad Cannas, 22, 49.
- pecuniam sponte conferunt ad supple- mentum remigum, 26, 36.
- amplius quinque uno tempore abesse ab urbe Roma vetiti, 36, 3.
- edicto praetoris ex tota Italia Romam vocantur, 43, 13.
- Senatores, quibusque in senatu sententiam dicere licet, 23, 32. 36, 3.
- Senatus nisi auctor fieret, ratum esse non poterat id, quod populus jusserat, 1, 17. postea in incertum comitiorum eventum auctor fieri coepit, *ibid.*
- Senatus quoniam partes fuerint in regibus creandis, *vid.* 1, 17 et 18. 22. 32 et 41.
- Senatus a regibus de omnibus negotiis con- sultus, 1, 49.
- de bello indicendo consultus, 1, 33.
- decernit, ut ad populum feratur de bello indicendo, 4, 58. 31, 5. *vid. et* 45, 21.

HISTORIARUM LIBROS.

Senatus provincias consulibus decernit, 10, 24. 28, 38 *et* 40. *et seqq.*

— de pace facienda consultus, 6, 26. 30, 42 *et* 43. 33, 24. 37, 55. 38, 10.

— decernit triumphum, 3, 26. 28, 9. negat, 10, 36 *et* 37. 26, 21. sine auctoritate senatus triumphatum, 3, 63. 10, 37.

— quædam negotia a se ad populum rejicit, 2, 27. 7, 20. 27, 8.

— legatis populorum regumque dat responsa, 6, 26. 7, 20. 30, 17.

— mittit legatos, 2, 15. 30, 26. 42, 19. *et alibi passim.*

Senatus Romanus tamquam regum consessus, 9, 17.

Senatus habitus in Capitolio, 3, 21. 8, 5. 24, 10. 26, 1. 28, 38. 32, 8.

— in sede Bellonæ, 30, 21. 31, 47. 41, 10.

— in sede Apollinis, 34, 43. 39, 4. 42, 21.

Senatus princeps, 27, 11.

Senatusconsultum factum, ut omnes Volsci urbem excederent, 2, 37.

— ut pontifex maximus tribunos plebis crearet, 3, 54.

— ut decemviri magistratu se abdicent, 3, 54.

Senatusconsultum relatum in tabulas, 4, 11.

— ut consularia comitia haberentur, 4, 25 *et* 36.

— ut duo ex tribunis consularibus ad bellum profiscerentur, unus res Romæ curaret, 45.

— de cæde Postumii, 51.

— de creandis tribunis militum, 55.

— ut tribuni militares peditibus equitibusque gratias agerent, 5, 7.

— ut tribuni militum se abdicarent magistratu, 17.

— ut agri Veientani septena jugera dividerentur plebi, 30.

— ut consules se abdicarent magistratu, 31.

— de rebus ad religionem spectantibus, 50.

Senatusconsulto revocati, qui Veios iverant, 6, 4.

Senatusconsulto e carcere eductus M. Manlius, 18.

Senatusconsultum, ne quis patricius in Capitolio habitaret, 6, 20.

— de induciis in centum annos Cæritibus concedendis, 7, 20.

— de Latinis, 8, 14.

— de dicendo dictatore, 15 *et* 16.

— de colonia Cales deducenda, 16.

— de deducendis Interamnâ et Casinum coloniis, 9, 28.

— ut privati nautas darent, 24, 11.

— de coercendis superstitionibus et externis religionibus, Romæ exortis, 25, 1.

— de ludis Apollini, reque divina faciunda, 12.

— de Marcello et Siculis, 26, 32.

— de Campanis, 34.

— de provinciarum sortitione, 28, 45.

— ut, quos ludos inter seditionem militarem

vovisset Scipio, ex ea pecunia, quam ipse in ærarium intulisset, faceret, 38.

Senatusconsultum de coloniis, quæ milites dare abnuerant, 29, 15.

— de bello adversus Nabin Lacedæmonium, 34, 22.

— de coloniis deducendis, 53.

— de rebus Asiæ, 37, 56.

— in gratiam Ambraciensium, 38, 44.

— de Bacchanalibus, 39, 18 *et* 19.

— de exercitibus, 38.

— quo sublata comitia prætoris creandi, 39.

— in honorem Demetrii, 47.

— de Latinis, 41, 13.

— de agris Ligustinis et Gallicis viritum dividendis, 42, 4.

— in gratiam Statiellatum, 22.

— de bello in Perses, 30.

— quo Cares Lyciique jubentur esse liberi, 44, 15.

— de Macedonibus et Illyriis, 45, 18.

Senatusconsulti forma ultimæ necessitatis, 3, 4.

Senatusconsulta in ædem Cereris ad ædiles plebis delata, 3, 55. ad ærarium, 39, 4.

Senectius, tribunus civitatis Nerviorum, Epit. 139.

Senes Romani, urbe capta, expectant domi mortem, 5, 41. trucidantur a Gallis, *ibid.*

Seniores coacti nomina dare, ut agant urbis custodiam, 5, 10. *vid. et* 6, 2 *et* 6.

Seniorum cohortes factæ, 10, 21.

Seniorum triginta principes, apud Carthaginienses sanctius consilium, 30, 16.

Senones Galli Clusium et Romam veniunt, 5, 35. *vid.* Galli. Legionem Romanam circumveniunt, et delent, 10, 26.

Sentinas ager, 10, 27 *et* 30.

C. Sentius, Epit. 70.

Sepinum in Samnio a L. Papirio, consule, expugnatur, 10, 44 *et* 45.

Seppius Lesius summum Capuæ magistratum ultimus omnium Campanorum capit, 26, 6. *vid. et* 13.

Septembribus idibus prætor maximus clavum pangere vetusta lege jussus, 7, 3.

Septemdecim annos nati, qui non militarant, ærarii facti, 27, 11.

Sepulcrum dirutum in ora Africæ pro malo omine vitatur ab Annibale, 30, 25.

Sepulcra diruta Athenis a Philippo, 31, 24. super ea re Atheniensium querelæ, 30.

Sequani, pop. Epit. 104.

Sergia venefica, suo ipsa epoto medicamento, interit, 8, 18.

C. Sergius, tribunus militum consulari potestate, 6, 5. iterum, 11. tertium, 27.

Cn. Sergius Plancus, prætor, 31, 4. sortitur jurisdictionem urbanam, 6. ei prorogatum imperium, 32, 1.

L. Sergius, legatus, auream crateram donum Apollini Delphos fert, 5, 28. a Liparensium piratis exceptus, et dimissus, *ibid.*

L. Sergius Fidenas, consul, 4, 17. tribunus

INDEX IN T. LIVII

- militum consulari potestate, 25. iterum consul, 30. iterum tribunus militum consulari potestate, 35. tertium tribunus militum, 45.
- L. Sergius Fidenas, tribunus militum, 5, 16.
- L. Sergius, legatus, 30, 25.
- M'. Sergius Fidenas, tribunus militum consulari potestate, 4, 61. iterum, 5, 8. ejus castra adoriuntur Falisci, *ibid.* mavult vinci ab hoste, quam vincere per civem, *ibid.* accusatur a tribunis plebis, 11. denis millibus æris gravis condemnatur, 12.
- M. Sergius decemvir creatur, 3, 35.
- M. Sergius, tribunus militum, 29, 6. jussu Pleminii post gravissima tormenta necatur, et insepultus projicitur, 9.
- M. Sergius Silus, prætor, 32, 27. sortitur jurisdictionem urbanam, 28 *vid. et* 31 *et* 33, 21 *et* 24.
- M. Sergius Silus, legatus Æmilii consulis, 44, 40.
- Q. Sertorius, Epit. 90. 96.
- Serrheum, castellum, occupat Philippus, 31, 16.
- Servilii ex Albanis principibus in collegium Patrum lecti, 1, 30.
- A. Servilius Priscus (alii Structo cognomen tradunt) dictator, 4, 21.
- C. Servilius, consul, 2, 49.
- C. Servilius, tribunus militum consulari potestate, contendens cum collegis patri paret, 4, 45.
- C. Servilius triumvir colonie Placentiam deducendæ, 21, 25. a Gallis comprehenditur, *ibid.* a filio consuli sextum decimum post annum liberatus, Romam revertitur, 30, 19.
- C. Servilius, legatus, frumento in Etruria coëinto instruit arcem Tarentinam, 25, 15. pontifex, 27, 6. ædilis plebis, 21. magister equitum et ædilis curulis, 33. *vid. et* 36. prætor creatus, sortitur Siciliam, 28, 10. *vid. et* 46. consul, 29, 38. 30, 1. patrem, ex servitute liberatum, Romam reducit, 19. dictator, 39. decemvir agris dividendis, 31, 4. pontifex maximus, 39, 46. piacula iræ Deum conquirat, 40, 37. moritur, 42. *Ad eundem referri possunt, quæ de C. Servilio habet Livius, 33, 47. 34, 53.*
- C. Servilius Ahala, magister equitum, obtruncat Mælium, 4, 13 *et* 14. ejus factum defendit dictator Cincinnatus, 15. creatur consul, 30.
- C. Servilius Ahala tribunus militum consulari potestate creatur, 4, 56. magister equitum, 57. iterum tribunus militum consulari potestate, 57. tertium, 5, 8. senatui obtemperans, cogit collegas ante diem abdicare se magistratu, 9.
- C. Servilius Ahala, magister equitum, 6, 2.
- C. Servilius Casca, tribunus plebis, 25, 3.
- Cn. Servilius Cæpio, pontifex, 25, 2. ædilis curulis, 28, 10. creatus prætor, sortitur jurisdictionem urbanam, 38. *vid. et* 46. consul, 29, 38. sortitur Etruriam, 30, 1. inde Romam redit cum patre C. Servilio et C. Lutatio patruo, ex servitute receptis, 19. Annibalem persequens, in Siciliam transit, 24. revocatur a dictatore ad id ipsum creatum, *ibid.* legatus in Græciam mittitur, 35, 23.
- Cn. Servilius Cæpio, pontifex, pestilentia moritur, 41, 26.
- Cn. Servilius Cæpio, ædilis curulis, 40, 59. prætor, sortitur Hispaniam ulteriorem, 41, 26. legatus ad res repetendas in Macedoniam missus, redit, 42, 25. creatur consul, 43, 13.
- Cn. Servilius Geminus, consul, 21, 57. 22, 1. Sardinie et Corsicæ oram circumvectus, Meningem insulam vastat, 31. Fabii artibus bellum gerit, 32. in consilio assentitur Paulo adversus Varronem, 43. occiditur ad Cannas, 49.
- L. Servilius Structus, tribunus militum consulari potestate, 4, 47.
- M. Servilius Geminus, augur, 26, 23. ædilis curulis, 29, 38. magister equitum, 30, 24. consul, 26 *et* 27. ei prorogatum imperium, 41. decemvir agris dividendis, 31, 4. triumvir coloniis deducendis, 32, 29. *et* 34, 45. pro triumpho Pauli Æmilii orationem ad populum habet, 45, 36 *et seqq.* nudat corpus, et cicatrices vulnerum ostendit, 39.
- M. Servilius, tribunus militum, 40, 27.
- M. Servilius pontifex legitur, 43, 13.
- P. Servilius, consul, 2, 21. ejus populare edictum, 24. nec plebi nec Patribus gratus, abijt magistratu, 27.
- P. Servilius, consul, 3, 6. moritur, 7.
- P. Servilius, decemvir agris dividendis, 31, 4.
- Q. Servilius per Patres clientesque Patrum consul creatur, 2, 64. iterum consul, in Æquos mittitur, 3, 2.
- Q. Servilius, quæstor, diem M. Volacio dicit, 3, 24.
- Q. Servilius Priscus, dictator, 4, 21. fundit Etruscos, et Fidenas capit, 22. appellat tribunos, ut cogant consules dicere dictatorem, 26. cognoscit de rebellione Fidenatum, 30. filium tribunum militum jubet collegis belli gerendi curam concedere, et urbi præesse, 45. ex senatusconsulto dictator dicitur, 46. vincit Æquos, 47.
- Q. Servilius Fidenas, tribunus militum consulari potestate, 5, 8. iterum, 14. interrex, 17. tribunus militum tertium, 24. quartum, 36. quintum, 6, 4. sextum, 6.
- Q. Servilius, tribunus militum consulari potestate, 6, 22. iterum, 31. tertium, 36.
- Q. Servilius Ahala, consul, 7, 1. secundum, 4. dicit consensu patriciorum Ap. Claudium dictatorem, 6. creatur dictator, 11. ex auctoritate Patrum ludos magnos vovet, *vid.* ejus res gestæ, *ibid.* abdicat se dictatura, *ibid.* interrex creatur, 17.
- Q. Servilius, magister equitum, 7, 22. consul, 38.

HISTORIARUM LIBROS.

- Sp. Servilius consul, cædit Veientes, 2, 51. mox pulsus ab iis, interventu collegæ servatur, *ibid.* reus factus ad populum, periculum audacia discutit, 52.
- Sp. Servilius Priscus, censor, 6, 31. tribunus militum consulari potestate, 38.
- Servius Tullius, 1, 18. captiva Corniculana natus, 1, 39. et 4, 3. ei caput in multorum conspectu arsit, 1, 39. de ejus natalibus variae sententiæ, *ibid.* Servius fuit maximo honore apud regem et Patres, *ibid.* curam rerum capessit, 41. a senatu jubetur regnare, *ibid.* filias Tarquiniis collocat, 42. Veientibus bellum infert, *ibid.* instituit censum, *ibid.* condit lustrum, 44. interficitur, 48. ejus laudes, *ibid.* commentarii, 60.
- Servus conjurationis index, *vid.* Vindicius.
- Servi vindicta liberati, in civitatem accepti videbantur, 2, 5.
- Servi Capitolium occupant, 3, 15. dant pœnas, 18.
- Servorum alia conjuratio, 4, 45.
- Servi publici, 9, 29.
- Servorum tyrannica dominatio Volsiniis, *vid.* Volinii.
- Servus, interfecti domini ultor, occidit Asdrubalem, 21, 2. ejus in tormentis constantia, *ibid.*
- Servi quinque et viginti in crucem acti, quod in campo Martio conjurassent, 22, 33.
- Servi in militiam allecti Romæ, 22, 57. eorum octo millia armantur, *ibid.* *vid.* Volones.
- Servi vocati ad Pileum, 24, 32.
- Servus indicat auctores incendii, pluribus simul locis circa forum orti, 26, 27.
- Servi, indices conjurationis, 32, 26. iis vicena quina millia æris, et libertas data, *ibid.*
- Servorum conjuratio in Etruria, 33, 36. vincuntur a M'. Acilio, prætore, *ibid.* principes conjurationis adfiguntur crucibus, *ibid.*
- Servorum magnus motus in Apulia, 39, 29.
- Servitiis Achæorum fugitivis receptaculum Macedonia, 41, 28.
- Sescenaris bos, 41, 19.
- P. Sestius Capitolinus, consul, 3, 32. decemvir legibus scribendis, 33.
- P. Sestius, patriciæ gentis vir, a C. Julio decemviro ad populum accusatus, 3, 33.
- P. Sestius, quæstor, 4, 50.
- Sestos, Hellesponti urbs, 32, 33. deditur Romanis, 37, 9.
- Setia, colonia, 6, 30. 26, 8. 29, 14. eam depopulantur Privernates, 7, 42. negat consulibus milites et pecuniam, 27, 9. de ea re senatusconsultum, 29, 15. Setiæ magnus tumultus servorum opprimitur, 32, 26. ibidem Carthaginensium obsides custoditi, *ibid.*
- Setini nunciant defectionem Privernatium, 8, 1.
- Seuthes, Cotyis pater, regis Odrysarum, 42, 51.
- Sextantes, 2, 33.
- Sextarii vini, honoris ergo, militibus, qui Decium secuti fuerant, a legionibus collati, 7, 37.
- Sextiles kalendæ olim anni principium, 3, 6.
- Sextiles kalendæ duplici clade insignes, 6, 1.
- Sextiles idus, 41, 20.
- nonæ, *ibid.*
- C. Sextilius plebeius, tribunus militum consulari potestate, 6, 30.
- M. Sextilius Fregellanus respondet pro duodeviginti coloniis, milites ex formula paratos esse, 27, 10.
- L. Sextius, tribunus plebis, rogationem fert, qua Volas coloni mitterentur, 4, 49.
- L. Sextius, tribunus plebis, promulgat leges de ære alieno, de modo agrorum, et de consulatu plebeio, 6, 35. reffectus tribunus plebis, non patitur creari curules magistratus, *ibid.* octavum tribunus plebis, 36. continuari sibi tribunatum recusat, 39. decimum tribunus reffectus, 42. primus de plebe consul factus, *ibid.* et 7, 1.
- M. Sextius Sabinus, ex ædilitate plebeia prætor, 30, 26. sortitur Galliam, 27.
- Sibaris, urbs, 36, 39.
- Sibylla, 1, 7.
- Sibyllæ carmina de termino fatali imperii Romani, 38, 45.
- Sibyllini libri æditi, 3, 10. 5, 13. 7, 27. 21, 62. 22, 1. 9, 10. 36 et 57. 29, 10. 36, 37. 41, 26. *vid.* Libri.
- Siccitas ingens in urbe et agro Romano, 4, 30. 40, 29.
- L. Siccus, vir fortissimus, fraude decemvirorum interfectus, 3, 33.
- Sicilia, 1, 1. in Siciliam venit Æneas, *ibid.* in Sicilia frumentum emptum propter caritatem annonæ, 2, 34. in Siciliam exercitum quando primum trajecerint Carthaginenses, 4, 29. a tyrannis Siciliæ missam suspicatur Livius classem Græcorum, quæ mare Etruscum infestum habebat, 7, 25 et 26.
- Sicilia deseritur a Pœnis, 26, 40. Siciliæ res componit Scipio, 29, 1. Siciliæ calamitas ob motus serviles, *vid.* Servi, Fugitivi.
- Siculorum res a M. Marcello compositæ, 25, 40. eorum querelæ de Marcello, 26, 29. eorum oratio in senatu, 30. iis respondet Marcellus, 31. de ea re senatusconsultum, 32. Siculi legati ad Marcelli genua se projiciunt, 33.
- Siculum fretum, 1, 2.
- Sicilius securi percussus, 23, 37.
- Sicimina, mons, 45, 12.
- C. Sicinius, auctor secessionis in sacrum montem, 2, 32. inter primos tribunos plebis, 33. *vid.* et 3, 54.
- C. Sicinius, tribunus plebis, 2, 58. diem dicit Ap. Claudio, 61.
- C. Sicinius, tribunus plebis post secessionem in Aventinum, 3, 54.
- C. Sicinius, legatus a senatu missus, 43, 7.
- Cn. Sicinius ædilis, petit præturam, 39, 39.

INDEX IN T. LIVII

- fit anno sequente prætor, et sortitur Sardiniam, 45.
- Cn. Sicinius, triumvir coloniae Lucam deducendae, 41, 17.
- Cn. Sicinius, prætor, 42, 9. in Apuliam mittitur ad colligendas locustas, 10. obtinet Macedoniam provinciam, prorogato in annum imperio, 27. paludatus proficiscitur ex urbe, *ibid.*
- L. Sicinius, tribunus plebis, 6, 6.
- T. Sicinius, consul, 2, 40.
- T. Sicinius, lator rogationis de migrando Veios, 5, 24.
- Sicyon, urbs, 27, 31. 35, 25. Sicyone Romanorum aliorumque populorum legatis datum Achæorum concilium, 22, 19.
- Sicyonium ager, 33, 15.
- Sida, oppidum, 35, 13. 37, 23.
- Sidetæ, populi, 35, 48.
- Sidicini, a Samnitibus bello lacessiti, socios sibi parant Campanos, 7, 29. rursus ab iisdem impugnati, deditionem facere volunt ad Romanos; a quibus repudiati, dedunt se Latinis, 8, 1 et 2. Sidicinos inter et Auruncos bellum, 15. vincuntur Sidicini a Romanis, 16 et 17.
- Sidicinus ager, 10, 14. 26, 9.
- Sidonii, populi, 35, 48.
- Sidus Vergiliarum, 21, 35.
- Sigeum, 44, 28.
- Signatum argentum, *vid.* Argentum.
- Signia, colonia, 1, 56. 2, 21. 8, 3. 32, 2.
- Signini Romanis fidi, 27, 10.
- Signifer omni vi moliens signum convellere nequit, 22, 3.
- Signiferum manu arreptum secum in hostem rapit Camillus, 6, 8.
- Signum emissum in hostium aciem, 6, 8. 34, 46. *vid.* Vexillum.
- secundi Hastati, ademtum signifero, a Q. Navio in hostes inlatum, 26, 5.
- Signa militaria ex ærario depromta, 4, 22. 7, 23.
- Signa capta in prælio, 9, 44. 10, 14. *et alibi sæpius.* ante Signa et post Signa strages facta, 8, 11.
- Signum pugnae datum, 6, 8.
- propositum, 22, 45.
- Signum receptui datum, 6, 8.
- Signum secundae vigiliae, 7, 35.
- Signa bis canunt, ubi duo sunt consules, 27, 47.
- Signum datum, id est, jussus imperatoris per totum exercitum perlatus, 5, 36. 21, 14.
- Signum Jovis Imperatoris, Præneste devectum, T. Quintius dictator in Capitolium infert, 6, 29.
- Junonis a matronis dedicatum in Aventino, 21, 62.
- Martis, 22, 1.
- Signa ænea Deorum facta ex argento multaticio, 27, 6.
- tria ad Cereris data, 36.
- duo cupressæ in sedem Junonis Reginae inlata, 37.
- Signa ænea quinque ex multaticio argento in ærario posita, 31, 50.
- tria Cereri, Libero, Liberæque posita, 33, 25.
- ænea in Capitolio dejecta, et in circo maximo cum columnis eversa, 40, 2.
- Signa tabulasque, quibus abundabant Syracusæ, Marcellus Romam devehit, atque inde primum initium mirandi Græcarum artium opera factum, 25, 40. *vid.* et 26, 30 et 31. et 34, 3.
- Signa tabulasque Tarentinis relinquit Fabius, 27, 16.
- Signa, tabulae prae artis, ornamentaque ejus generis plura Eretriae reperta, 32, 16.
- Sigovesus, filius sororis Ambigati, Celtarum Regis, 5, 34. in Hercynios saltus sorte missus, *ibid.*
- Silana, oppidum, 36, 13.
- M. Silanus, *vid.* Junius.
- Silenus, auctor Græcus, 26, 49.
- Q. Silius, primus quaestor plebeius, 4, 54.
- Silo Pompædus, dux Marsorum, Epit. 76.
- Silpia, urbs, 28, 12.
- Silva, *vide* Sylva.
- Silvanus, *vide* Sylvanus.
- Silvius, *vide* Sylvius.
- Similæ lucus, 39, 12.
- Simulacra Junonis Reginae cupressæ circumlata, 27, 37.
- Simulacra infantium, conditorum urbis, sub uberibus lupæ, ad Ficum Ruminalem posita, 10, 23.
- Simulacra luporum, 22, 1.
- Simulacrum Herculis in Capitolio positum, dedicatumque, 9, 44.
- Simulacrum pugnae terrestris et navalis editum a Scipione, 29, 22.
- Sindensis ager, 38, 15.
- Sinope urbs, postea Sinuessa, 10, 21.
- Sinope, urbs Pontica, 38, 18.
- Sinopensium clades, 40, 2.
- Sintii, 42, 51.
- Sintice, regio, 44, 46.
- Sintice Heraclea, 42, 51. 45, 29.
- Sinuessa, urbs, 8, 11. colonia, 10, 21. 22, 14.
- Sinuessæ coloniae negatur vacatio, 27, 38. 36, 3.
- Sinuessanæ aquæ, 22, 13.
- Sinus Adriaticus, 10, 2.
- Ænianum, 28, 5.
- Ambracius, 32, 14. 38, 4.
- Bargylleticus, 37, 17.
- Corinthiacus, 26, 26. 28, 7. 38, 7.
- Demetriacus, 28, 5.
- Euboicus, 31, 47.
- Gallicus, 26, 19. 30, 19. 34, 8.
- Maliacus, 27, 30. 31, 46. 35, 37. 36, 11 et 14.
- Pamphylius, 37, 23.
- Telmessicus, 37, 16.
- Thesprotius, 8, 24.
- Sipontum, urbs capta ab Alexandro Epirensi, 8, 24.

HISTORiarum LIBROS.

- Sipontum colonia civium Romanorum deducta, 34, 45. 39, 23.
- Sipylus, 36, 43. 37, 11.
- Sipyrrhicas Ætolus, 31, 46.
- Siræ, oppidum terræ Odomanticæ, 45, 4.
- Sitella ad sortiendum, 25, 3. *vid. et* 41, 22.
- Smyrna, urbs, 37, 35. usurpat libertatem, 33, 38. obsidetur ab Antiochi copiis, *ibid. vid. et* 35, 42.
- Smyrnæi, 37, 16. laudati a senatu Romano, 54. donantur agro, 38, 39.
- Socii Romanorum, sine duce aut exercitu Romano, propriis viribus bellum gerere non sinuntur, 2, 53. 8, 4.
- Sociis Romanorum in bello Annibalis constat fides, quia justo et moderato regebantur imperio, 22, 13.
- Sociorum defectio, Sociale bellum, *vid. Mili.*
- Socii navales, 21, 49. ex libertino ordine, 42, 27.
- Sol ruber per totum diem, *vid. Prodigium.*
- Solis eclipsis, 37, 4.
- Soli aram consecrat Philippus in monte Æmo, 40, 22.
- Soli, Ciliciæ urbs, 33, 20. 37, 56.
- Soliferrea, tela bellica, 34, 14.
- Solistimum tripudium, 10, 40.
- Sollemne Pani Lyceo ab Evandro institutum, 1, 5.
- Fidei a Numa, 1, 21.
- Solon, præfectus Pydnæ, 44, 45.
- Solonis leges a legatis Romanorum descriptæ, 3, 31.
- Solonius ager, 8, 12. in eum excursionem faciunt Antiates, *ibid.*
- Solovettius, dux Gallorum, 45, 34.
- Solstitium, 44, 36.
- Solstitialis orbis, 1, 19.
- Solstitiale tempus, 35, 49.
- Somnium T. Atinii, 2, 36. Annibalis, 21, 22.
- Sopater Syracusis prætor creatur, 24, 23. ejus oratio de Andranodori et Themisti cæde, 25.
- Sopater, dux Philippi regis, secum quatuor millia militum in Africam trajicit, 30, 26. eum captum a Romanis sibi restitui petunt legati Philippi, 42.
- Sopater Acarnan, præfectus Chalcidis, interficitur, 31, 23.
- Sopater, dux Persei, prælio interficitur a Romanis, 42, 66.
- Sophonisba, uxor Syphacis, filia Asdrubalis, 30, 12. ejus ad Masinissam oratio, *ibid.* nubit Masinissæ, *ibid.* venenum, sibi a Masinissa missum, haurit intrepide, 15.
- Sora, oppidum, capitur a Romanis, 7, 28. interfectis Romanorum colonis, deficit ad Samnites, 9, 23. obsidetur a Romanis, 24. capitur, *ibid.* expugnatur a Samnitibus, 43. recipitur, 44.
- Soram coloniam quatuor millia hominum missa, 10, 1.
- de Sora, quod milites pecuniamque Romanis negarat, senatusconsultum, 29, 15.
- Soranus ager, 10, 14 *et* 33.
- Sordidati rei et eorum cognati esse solent, 6, 20. *vid. et* 27, 34.
- Sororium tigillum, 1, 26.
- Sors in sitellam posita, 41, 22.
- Sortes Cære extenuatæ, 21, 62. 22, 1. *vid. et* Prodigium.
- oraculi Pythici, 5, 15.
- Dodonæi Jovis, 8, 24.
- Sosilaus, 34, 30.
- Sosis et Theodotus, interfecto Hieronymo, regiis equis Syracusas contendunt, 24, 21. eos adloquitur Andranodorus, 22. Sosis, unus ex interfecto tyranni, mittitur a Marcello ad Philodamum, præfectum arcis Euryali, 25, 25.
- Sosis, faber ærarius, Syracusas Marcello tradit, 26, 21 *et* 30. cum corona aurea præcedit in triumpho Marcelli, et, donatus civitate Romana, accipit quinquaginta jugera in agro Syracusano, 26, 21.
- Sositheus Magnes, legatus Philippi, 23, 39.
- Sospita Juno, *vid. Juno.*
- Sotimus, minister ex regiis Alexandri Epi-rensens pueris, 8, 24.
- Spadones, regum, 35, 15.
- Sparta, *vid. Lacedæmon.* oppugnatur corona a T. Quintio, 34, 3—40.
- Sparta quondam sine muro, 34, 38. 39, 37. tyranni addiderant murum, 34, 38. Spartæ muri diruti, 38, 34.
- Spartana disciplina dura et horrida, 38, 17.
- Sparti ad rem nauticam usus, 22, 20.
- Spartacus, bellum excitat, Epit. 95. ipse cum millibus sexaginta cæditur a M. Crasso, 97.
- Sparus, agreste telum, 34, 15.
- Spectacula sibi Patres equitesque faciunt, alta duodenos pedes: fori appellabantur, 1, 35.
- Spectrum per quietem utrique consuli visum, 8, 6.
- Specula in Tisæo monte, 28, 5.
- Speculator Pœnus, Romæ deprehensus, præcis manibus dimissus, 22, 33.
- convivii male exceptus, 40, 7.
- Speculator, contemplatus regium agmen e specula, properat Athenas, 31, 24.
- Speculatores, 9, 23.
- Speculatores Annibalis, excepti a custodibus Romanis, jubentur a Scipione visere omnia, 30, 29. dimittuntur a Scipione, *ibid.*
- Specus in foro Romano, *vid. Vorago.*
- Spei templum, 2, 51. 24, 47. reficitur, 25, 7.
- Spei ædes ad Tiberim, 40, 51.
- Spei ædes fulmine icta, *vid. Prodigium.*
- Spelæum, prope Pellam locus, 45, 33.
- Spelunca in Umbria, in qua ad duo millia armatorum absumpta fumo et vapore, 10, 1.
- Sperchiæ, 32, 13.
- Sperchius, amnis, 36, 14. 37, 4.
- Spicæ metentibus visæ cruentæ, *vid. Prodigium.*
- Spinther, *vid. P. Cornelius Lentulus.*

INDEX IN T. LIVII

- Spoletium colonia deducta, 20, 2.
 Spoletum frustra tentat Annibal, 22, 9. *de Spoletio vid. et 24, 10. 45, 43.*
 Spoletani a Romanis laudati, 27, 10.
 Spolia opima Jovi Feretrio a Romulo lata, 1, 10. in aede Jovis Feretrii, prope Romuli spolia, ab A. Cornelio Cosso dono fixa, 4, 20 et 32. a Marcello, post Romulum et Cossum tertio et ultimo, 20, 56.
 Spolia equestria, 8, 7.
 Spolia caesorum hostium lecta, 5, 36 et 39. 27, 42.
 Spolia hostium Vulcano cremata, 1, 37.
 — dicata Marti, Minervae, Lucaeque Matri, et succensa, 45, 33. *vid. et 8, 1.*
 — Jovi Victori vota, 10, 29.
 Spolia vetera hostium templis porticibusque detracta armando militi, 22, 57. 23, 14.
 Spoliorum simulacra, ex mille pondo argenti facta, Delphos mittuntur, 28, 45. *vid. Præda.*
 Spongia, pectori tegumentum, 9, 40.
 Sponsionis foederisque discrimen, 9, 5.
 Stagnum effusum Mincio amni, cruentum visum, *vid. Prodigium.*
 Staius Minacius, dux Samnitium, 10, 20. eum captum ad consulem Romanum rapiunt, *ibid.*
 Stans cibum potumque capere jussus miles ignominiae causa, 24, 16.
 Statarius miles, 9, 19.
 Statianus, *vid. Oppius.*
 Statiellas ager, 42, 7.
 Statiellates Ligures vincuntur a Romanis, 42, 7. venduntur a consule, sed a senatu jubentur redimi, 8. cæduntur iterum ab M. Pompillio, 21. de iis rogatio, *ibid.* in eorum gratiam senatusconsultum, 22.
 Marius Statilius, *vid. Marius.*
 Stationum ratio mutata a Paulo Æmilio, 44, 33.
 Statius Trebius pollicetur se traditurum Compsam Annibali, 23, 1.
 Statius Gellius, imperator Samnitium, in prælio capitur a Romanis, 9, 44.
 Statius Metius, præfectus præsidii Casilini, 24, 19.
 T. Statius, tribunus plebis, diem dicit Sp. Servilio, 2, 52.
 Stator Jupiter, *vid. Jupiter.*
 Statorius ad Syphacem, Numidarum regem, a Scipionibus mittitur legatus, 24, 48. ex juventute regi pedites conscribit, et ad morem Romanorum ordinat et instruit, *ibid. vid. et 30, 28.*
 Statua Accio Navio Romae posita, 1, 36.
 — Antiochi in Minervae Itoniae templo, 36, 20.
 — Camilli et Mæonii, consulum, in foro, 8, 13.
 — Clæliae in Sacra via, 2, 13.
 — Horatii Coclitis in Comitio, 2, 10.
 — Manicii, Prænestinorum præfecti, lorica, 23, 19.
 Statua Martii, consulis, in foro ante templum Castoris, 9, 43.
 — Philippi, regis Macedonum, 31, 23 et 44.
 — Ptolemæi, 23, 10.
 Statua aurata omnium in Italia prima Glabroni posita, 40, 34.
 Statuae publice in Rostris positæ legatis Romanis, a Fidenatibus occisæ, 4, 17.
 Statuae tres in monumento Scipionum, 38, 56.
 Stellates campi, 9, 44. 10, 31. *vid. et 22, 13.*
 Stellatina tribus nova, 6, 5.
 Stena Græcia, fauces Latinia, 32, 5.
 Stenius Ninnius Celer, hospes Annibalis Capuae, 23, 8.
 C. Stertinius creatur prætor, et soritur Sardiniam, 38, 35.
 L. Stertinius, proconsul, in Hispaniam mittitur, 31, 50. rediens quinquaginta milia pondo argenti in ærarium fert, et de manubiis duos fornices facit, 33, 27. legatus, 35.
 L. Stertinius, quæstor, cum muneribus mittitur ad Misagenem, Masinissæ filium, 45, 14.
 Stimon, oppidum, 32, 14.
 Stipendium de publico quando miles primum acceperit, 4, 59.
 — quando eque, 5, 7.
 Stipendium annuum, et trium mensium frumentum accipit exercitus Romanus a Samnitibus, mercedem induciarum, 8, 2.
 Stipendium impositum Carthaginensibus, 21, 1.
 Stobi Pæoniae, 33, 19. 45, 29. Stobos exercitum indicit Philippus, 40, 21. haud procul Stobis, novam urbem Perseida condit Philippus, 39, 59.
 Stœni, pop. Epit. 62.
 Stragulæ vestis pretiosæ usus quando primum Romæ coeperit, 39, 6.
 Strategema Annibalis, 21, 27. 22, 16 et 17.
 — Gallorum, 23, 24.
 — Philemeni proditoria, 25, 9.
 — Polyxenidæ, 37, 28.
 — M. Porcii Catonis, consulis, 34, 12 et 13.
 — T. Quintii, consulis, 2, 64.
 — C. Sulpicii, Dictatoris, 7, 14.
 — Stratii, 43, 24.
 Stratius, medicus, speculaturus, quæ ab Attalo agerentur, ab Eumene mittitur Romam, 41, 19. sapientibus monitis pravas Attali spe castigat, *ibid.*
 Strato M. Brutum rogatus occidit, Epit. 124.
 Stratonicea, urbs Cariae, 33, 18. datur Rhodiis, 30.
 Stratonicensis ager, 33, 18.
 Stratonidas Thebis perfugit Tanagram, 33, 28.
 Stratus, urbs Ætoliae, 36, 11. 38, 4. 43, 23.
 Strymo, fluvius, 44, 44 et 45. 45, 29.
 Stupra in Bacchanalibus per vim inlata, adhibito cymbalorum et tympanorum pulsu, ne vox quiritantis exaudiri possit, 39, 10.

HISTORIARUM LIBROS.

tupra virorum inter sese plura, quam feminarum, 39, 13.
 tupri damnatae matronae mulctantur pecunia. *vid.* Matrona.
 tymphalia terra, 33, 14.
 tymphalis, 45, 30.
 ubota, insula, interjecta Elææ et Atho, 44, 28.
 ubura, regio urbis Romæ, 3, 13.
 ubcenturio Romanus vincit Latinum centurionem, 8, 8.
 ucro, oppidum, 28, 24.
 udertanum forum, 26, 23.
 udibus, et saxis, et omni genere telorum summoventur a vallo hostium Romani, 34, 15.
 uessa Pometia, urbs Volscorum, 1, 41. vi capitur a Tarquinio Superbo, 53. *vid.* Pometia.
 uessa Aurunca, 8, 15. eo colonia deducta, 9, 28. negat consulibus milites et pecuniam, 27, 9. de hac re senatusconsultum, 29, 15.
 uessetani, Hispaniæ populus, 25, 34. deficiunt ad Romanos, 34, 20. iis opem ferunt in expugnando Lacetanorum oppido, *ibid.* in Suessetanis A. Terentius oppidum Corbionem expugnat, 39, 42.
 uessetanum agrum depopulatur Mandonius, 28, 24.
 uessiones, Epit. 104.
 uessula, urbs, 7, 37. 23, 14. 17 et 32. 24, 46. 25, 7 et 22. 26, 9. 28, 9.
 uessulani civitas sine suffragio data, 8, 14.
 uffetes, summus apud Pœnos magistratus, 28, 37. 30, 7. 34, 61.
 uffragia quomodo Romæ lata, 1, 43. *vid.* et 10, 13 et 21. 24, 7 et 9. 25, 3. 40, 51.
 uffragii lationem impertiri, populi erat, non senatus, 38, 36.
 uffragii latio per censores adimi non potest injussu populi, 45, 15.
 uggestum in foro Romano adornatum rostris navium Antiatum, 8, 14.
 uismontium, mons Liguriæ, 39, 2. 40, 41.
 L. Sulla Athenas expugnat, Epit. 81. De eo *vid.* Epit. 82. 83, &c. crudelitas ejus, 88. in Campo Martio sepelitur, 90.
 ulmo, oppidum, 26, 11.
 ulpicia, gravis femina, socrus consulis Postumii, 39, 11. 12 et 13.
 C. Sulpicius, legatus, qui idem videtur esse, ac C. Sulpicius Peticus, de quo infra, vincit Hernicos, 7, 7.
 C. Sulpicius prætor creatur, et sortitur Siciliam, 25, 41.
 C. Sulpicius, tribunus plebis, 43, 16.
 C. Sulpicius Camerinus censor creatur, 6, 27. abdicat se magistratu, *ibid.*
 C. Sulpicius Galba, pontifex, 30, 39. moritur, 32, 7.
 C. Sulpicius Galba, creatur prætor, 42, 28. sortitur jurisdictionem urbanam, 31.
 C. Sulpicius Gallus, nominatur patronus ab Hispania, 43, 2. creatur prætor, 13. delec-

tum habet, 16. sortitur jurisdictionem urbanam, *ibid.* ab eo et collega M. Claudio consul accipit legiones, 17. idem Gallus, tribunus militum secundæ legionis, prædicat eclipsin Lunæ, 44, 37. præest castris Æmilii Paulli, 45, 27. creatur consul, 44.
 C. Sulpicius Longus, consul, 8, 15. iterum, 37. tertium, 9, 24. Samnites vincit, 27.
 C. Sulpicius Peticus, consul, 7, 2. *vid.* C. Sulpicius, legatus. Iterum consul, 9. ducit exercitum in Hernicos, et Ferentinum urbem capit, *ibid.* dictator dictus, 12. trahit bellum, ægre id ferentibus militibus, *ibid.* Sex. Tullii ad eum oratio, 13. ejus strategema, 14. vincit Gallos, et triumphat, 15. auri ex Gallicis spoliis magnum pondus, saxo quadrato septum, in Capitolio sacrat, *ibid.* creatur interrex et tertium consul, 17 et 18. quartum, 19. iterum interrex, et quintum consul, 22.
 L. Sulpicius, tribunus militum, 40, 27.
 P. Sulpicius, interrex, 10, 11.
 P. Sulpicius Galba, Servii filius, qui nullum antea curulem magistratum gesserat, consul creatur, 25, 41. magistratum init, 26, 1. Apuliam provinciam obtinet, 22. in Macedoniam mittitur, *ibid.* ei imperium prorogatum, 28. etiam anno sequenti, 27, 7 et 10. iterum anno sequenti, 22. ejus res gestæ, 31, 32 et 33. ejus res gestæ anno sequenti, 28, 5—7. ei succedit P. Sempronius, 29, 12. creatur dictator, 30, 24. iterum consul, 31, 4. de bello adversus Philippum refert ad senatum, 5. ei evenit Macedonia provincia, 6. rogationem promulgat de bello Macedonico, *ibid.* ejus oratio, 7. consulit feciales de bello, Philippo regi indicendo, 8. ei permissum, ut de exercitu, quem P. Scipio ex Africa deportasset, voluntarios, quos posset, duceret, *ibid.* paludatus cum lictoribus proficiscitur in Macedoniam, 14. circa Apolloniam hibernat, 22. *vid.* et 27. ejus res gestæ, 33—40. legatus additur T. Quintio, 32, 28. legatus in decem ad res Macedoniæ et Græciæ componendas, 33, 24. legatus mittitur ad Antiochum, 34, 59. venit ad Eumenem, 35, 13 et 14. ejus cum Minione colloquium, 16.
 P. Sulpicius Saverrio consul creatur, 9, 45. ob res bene adversus Æquos gestas triumphat, *ibid.* censor, 10, 9.
 Q. Sulpicius, legatus dictatoris A. Postumii, 4, 27.
 Q. Sulpicius Camerinus, tribunus militum consulari potestate, 5, 8. iterum, 14.
 Q. Sulpicius Longus, tribune militum consulari potestate, 5, 36 et 47. paciscitur cum Brenno, 48.
 Ser. Sulpicius, consul, nihil dignum memoria agit, 2, 19.
 Ser. Sulpicius, curio maximus, moritur, 3, 7.
 Ser. Sulpicius, consul, 3, 10. legatus mittitur Athenas legum causa, 31. decemvir, 33.

INDEX IN T. LIVII

- legatus ad exercitum, qui Aventinum in-
derat, 50. legatus præest equitibus, 70.
- Ser. Sulpicius Camerinus consul creatur, 5,
29. tribunus militum consulari potestate,
32. adversus Salpinates proficiscitur, *ibid.*
creatur interrex, 6, 5.
- Ser. Sulpicius Camerinus, consul, 7, 28.
- Ser. Sulpicius Galba, ædilis curulis, 27, 21.
ad Attalum legatus mittitur, 29, 11. ponti-
fex, 30, 26. moritur, 32, 7.
- Ser. Sulpicius Galba, ædilis curulis, 38, 35.
prætor, sortitur jurisdictionem urbanam,
42. et 39, 5. candidatus consulatus, 32.
idem videtur esse, qui proxime sequitur.
- Ser. Sulpicius Galba, tribunus militum se-
cundæ legionis, adversatur Æmilii Paulli
triumpho, 45, 35 et 36.
- Ser. Sulpicius Rufus, tribunus militum con-
sulari potestate, 6, 4. iterum, 18. tertium,
21.
- Ser. Sulpicius, tribunus militum consulari
potestate, 6, 22. iterum, 32. recipit Tus-
culum, 33. duxerat majorem M. Fabii
Ambusti filiam, 34. tribunus militum con-
sulari potestate tertium, 36. quartum, 38.
- Sunium, 28, 8. 31, 22. Atticæ terræ pro-
montorium, 32, 17.
- Suovetaurilia, 1, 44. 8, 10.
- Superbus cur dictus Tarquinius, 1, 49.
- Superstitio externa repressa, 4, 30. *vid. Re-
ligio.*
- Supplicare coronati, et lauream in manu ten-
entes, jubentur omnes duodecim annis ma-
jores, 40, 37.
- Supplicationes ad omnia delubra, 3, 7.
— duorum consulum nomine in unum diem,
63.
— in quatrimum, 5, 23.
— ob rem bene gestam adversus Samnites,
10, 21.
— in biduum, prodigiorum averruncando-
rum causa, 23.
- Supplicatio per unum diem Æsculapio ha-
bita, 10, 47.
— belli Carthaginensis causa, 21, 17. 22,
10.
— per triduum ad omnia pulvinaria, 22, 1.
— Fortunæ in Algido, 21, 62. ad ædem
Herculis, *ibid.*
- Supplicationes omnibus Diis, quorum pulvi-
naria Romæ sunt, indictæ, 24, 10.
— ad omnia delubra, 24, 11.
— ad omnia pulvinaria, 27, 4 et 11. *vid. et*
25, 7.
— in unum diem, 27, 7 et 37.
— per compita, tota urbe, 27, 23.
— in triduum celebratæ a viris feminisque,
27, 51.
— in quatrimum, 29, 14. 30, 1 et 17.
— per quinque dies, 30, 21.
— in triduum ob victum Annibalem, 30
40.
— ob bellum Philippo decretum, 31, 8 et
9.
- Supplicationes ob victoriam de Gallis re-
portatam, 31, 22.
— ob prodigium, 32, 1 et 9. 35, 21.
— ob res bene gestas in Gallia in quatri-
dum, 32, 31.
— ob res in Thessalia bene gestas in dies
quinque, 33, 24.
— ob res bene gestas in Hispania in tri-
dum, 34, 21. *vid. et* 34, 42.
— ob terræ motus, 34, 55.
— ob res bene gestas adversus Antiochum,
36, 21.
— in triduum in omnibus compitis, 38, 36.
— pro valetudine populi in triduum, 38, 44.
— prodigiorum causa, 39, 56. 40, 2.
— circa omnia pulvinaria in diem unum,
40, 19 et 28.
— in biduum, 40, 37.
— ob pestilentiam in unum diem, 41, 26.
— ob devictum Perseum, 45, 2. et Gen-
tium, 3.
- Supplicationibus ordo statutus, 7, 28.
- Supplicum insignia Infusæ, Velamenta, Rami
oleæ, Vestis sordida, 2, 39. 24, 30. 25, 25.
29, 16. 37, 28. 44, 19. 45, 25. *vid. et* 32,
34.
- P. Sura, legatus, 22, 31.
- Surenas, dux Parthorum, Epit. 106.
- Surrentini populi deficiunt ad Pœnos, 22
61.
- Sus mansueta variis condimentis adsimulata
ferinæ carni, 35, 49.
- Susus Phalaræus, dux Cretensium in ex-
ercitu Persei, 42, 51.
- Sutrimi, socii Romanorum, 6, 3. *de obside
eorum urbis vid. Sutrium.*
- Sutrinus ager, 26, 34.
- Sutrium, oppidum, obsidetur et capitur a
Tuscia, 6, 3. recipitur a Camillo, *ibid.* ob-
sidetur ab Etruscis, 9. liberatur, *ibid.*
Sutrium, claustrum Etruriæ, ab Etruscis
oppugnatum, 9, 32 et 35. *vid. et* 10, 14
negat consulibus milites et pecuniam,
27, 9. de hac re senatusconsultum, 29, 15.
- Sycurium, urbs sub radicibus Ossæ, 42, 54
56. 57. 62 et 64.
- Syleum, urbs, 38, 14.
- Syllus Gnosius, dux Cretensium in exercitu
Persei, 42, 51.
- Sylva Asia, 2, 7.
— Ciminia, 9, 36.
— Litana, 23, 24. 34, 22.
— Mæsia, 1, 33.
— Malitiosa, 1, 30.
— Pieria, 44, 43.
- Sylvanus ex sylva Arsia ingentem vocem
noctis silentio edidisse creditur, 2, 7.
- Sylvius, Ascanii filius, secundus Albæ rex, 1,
3. casu quodam in sylvis natus, *ibid.*
- Sylvius Æneas, tertius Albæ rex, *ibid.*
- Sylvius Latinus, quartus Albæ rex, *ibid.*
- Sylvius Romulus, fulmine ictus, *ibid.*
- Sylvius, cognomen omnium Albanorum re-
gum, *ibid.*

HISTORIARUM LIBROS.

Synnada, urbs, 38, 15. 45, 34.

Synedri, Macedonum senatores, 45, 23.

Syphax, rex Numidarum, a Scipionibus appetitus, jungit amicitiam cum Romanis, 24, 48. vincitur a Masinissa, 49. in Maurusios fugit, *ibid.* ejus ad Romanos legati, prospera cum Carthaginiensibus praelia memorantes, 27, 4. ad eum vicissim senatus legatos mittit, *ibid.* ad eum Scipio navigat, 28, 17. eodem tecto recipit Scipionem et Asdrubalem, 18. cum eo foedus icit Scipio, *ibid.* ducit Asdrubalis filiam, 29, 23. Scipioni amicitiam renunciat, *ibid.* ejus adversus Masinissam bellum, 29—33. in ejus castra ignes conjiciunt Scipio et Masinissa, 30, 5. Syphax adversus Masinissam et Laelium copias educit, 11. capitur, *ibid.* in castra Romana adducitur, 13. ejus oratio ad Scipionem, *ibid.* a Laelio in Italiam abducitur, 17. Tibure moritur, et publico funere effertur, 45.

Sypheum, Bruttiorum oppidum, deficit a Pœnis ad Romanos, 30, 19.

Syracusæ, post mortem Hieronymi magnæ Syracusis turbæ, 24, 21. 27. pax cum Romanis decreta, dein turbata, 28—32. Syracusæ sub dominationem Hippocratis et Epicydis cadunt, 32. terra marique oppugnantur a Marcello, 33. Archimede deficiente, 34. oppugnatione absistunt Romani, et obsidendo arcent commeatus, *ibid.* Syracusæ captæ, 25, 23—31. Syracusarum spolia Romam devecta, 40.

Syracusani in fidem clientelamque Marcelli urbem suam tradunt, 26, 32.

Syri haud paullo mancipiorum melius, quam militum, genus, 35, 49. leves et servituti nati, 36, 17. Gallis stipendium pependere, 38, 16.

Syrtis minor, 29, 33. 34, 62.

T.

Tabæ, urbs Pisidiæ, 38, 13.

Tabellæ et literæ laureatæ, 45, 1.

Tabellarius, *ibid.* et 44, 44.

Tabernæ Romæ a Tarquinio Prisco rege factæ, 1, 35.

Tabernæ in gravi periculo claudi jussæ, 3, 27. 4, 31. in luctu, 9, 7. in pace apertæ, 6, 25.

Tabernæ argentariæ fori Romani venduntur ab Annibale, castra ad urbem habente, 26, 11.

Tabernæ septem Romæ incendio hauriuntur, 26, 27. reficiuntur, 27, 11.

Tabernæ omnes cum magni pretii mercibus conflagraverunt, 35, 40.

Tabernæ quatuor in publicum emtæ, 39, 44.

Tabernæ circum forum piscatorium in privatum venditæ, 40, 51.

Tabernæ foro circumdatæ, 41, 32.

Tabernæ et lanienæ conjunctæ, in publicum emtæ, 44, 16.

Tabernæ Novæ, loci nomen Romæ, 3, 48.

Tabernacula in foro statuta, 39, 46.

Tabernacula, muli, et omnia alia instrumenta militaria, magistratibus in provincias ituris subministrata de publico, 42, 1.

Tabernacula, militaremque supellectilem, qualem consuli præberi mos est, Masinissæ donant Romani, 30, 17.

Tabernaculum Philippi in conspecto maxime tumulto positum, 32, 5.

Tabula a T. Quintio dictatore in Capitolio sub signo Jovis Imperatoris fixa, 6, 29.

— templo adfixa voti index, 40, 52.

— victoriæ index in æde Matris Matutæ, 41, 33.

Tabulæ decem a decemviris latæ, 3, 34.

— duæ prioribus decem additæ, 37.

— duodecim, in æs incisæ, in publico propositæ, 57.

Tabulæ publicæ, 4, 8. 26, 36.

— priscae artis, inventæ Eretriæ, 32, 16.

— Ambracia avectæ, 38, 9.

Tabulis pictis fanum Æsculapii exornatum, 43, 4.

Tabulæ novæ, 32, 38.

Tabularium, 43, 18.

Tabulatorum quinque turris, 28, 6.

Tabulius ager, *vid.* Trientius.

Tagus, fluvius, 21, 5. 27, 19. 35, 22. 39, 30.

Talassio, vox nuptialis, 1, 9.

Talentum Atticum, 38, 24. *vid.* et 38.

— Euboicum, 37, 45. 38, 9.

Talenta argenti ducenta Philippo pollicentur Carthaginienses, ut in Siciliam aut Italiam cum exercitu trajiciat, 29, 4.

Talenta ducenta, semestre stipendium, Cotyi appensa a Perseo, 42, 67.

Talenta quinquaginta in ripa exponit Perseus, militi diripienda, 44, 45.

Tamiani, inter auxilia Rhodiorum, 33, 18.

Tanagra, 33, 28. 35, 51.

Tanais, amnis, 38, 38.

Tanaquil, femina summo loco nata, nubit Lucumoni, 1, 34. cœlestium prodigiorum perita, *ibid.* Tarquinium ad educandum summa cura Servium excitat, 39. interfecto Tarquinio, eundem Servium, generum suum, ad capessendam rerum curam hortatur, 41. *vid.* et 47.

Tanetum, vicus, 21, 25. *vid.* et 30, 19.

Tarentum, urbs, 24, 13.

Tarentum proditur Annibali, 25, 8 et 9. oppugnatur, et capitur a Fabio Maximo, 27, 15.

Tarentina arx oppugnatur ab Annibale, 25, 11. Tarentinæ arci provident Romani, 15.

Tarentini, 8, 27. eorum indignatio in Romanos, *ibid.* concitant Lucanos, *ibid.*

eorum superba legatio, 9, 14. ridetur a consulibus Romanis, ad pugnam se parantibus, *ibid.*

INDEX IN T. LIVII

Tarentini defecere ad Pœnos bello Anniballico, 22, 61.
 legati ad Annibalem, 24, 13. eorum ob-
 sides apud Romanos, quum fugissent ab
 urbe, retracti de saxo dejiciuntur, 25, 7.
 Tarentinorum defectio, 8 *et seqq.*
 eorum classis cœdit et mergit classem
 Romanorum, 26, 39. Tarentini cœduntur
 a C. Persio, *ibid.*
 pacem petunt a Romanis cum libertate
 ac legibus suis, 27, 21. *vid. et 25.*
 Tarentini equites, 35, 28 *et 29.*
 Tarentinus ager, 27, 40.
 Tarentinus portus, 23, 33.
 Sp. Tarpeius præest arci Romanæ, 1, 11.
 ejus filia, a Tito Tatio, Sabinorum rege,
 auro corrupta, accipit armatos Sabinos in
 arcem, *ibid.*
 Sp. Tarpeio, consuli, ut magistratu abiit, dies
 dicta, 3, 31. legatus mittitur ad exercitum,
 Aventinum insidentem, 50. creatur tribu-
 nus plebis, 65.
 Tarpeia rupe, 7, 10.
 Tarpeius mons, 1, 55.
 Tarpeium saxum, *vid. Saxum.*
 Tarquinii, urbs Etruriæ, 1, 34. 26, 3. 27, 4.
 Tarquinienses ad Tarquinium Superbum in
 regni possessionem restituendum arma
 capiunt, 2, 6. pugna inter eos et Romanos,
ibid. domum abeunt, 7.
 Tarquinienses bellum inferunt Romanis, 5,
 16. populantur agrum Romanum, *ibid.*
 vincuntur, *ibid.* populantur agrum Roma-
 num, 7, 12. cœdunt Romanos, et trecentos
 septem milites Romanorum captos immo-
 lant, 15. sacerdotes eorum, anguibus præ-
 latis, furiali incessu Romanos terrent, 7,
 17. vincuntur, *ibid.* in eos, quod milites
 Romanos immolassent, sævitum, 19. indu-
 cias quadraginta annorum impetrant, 22.
 pollicentur Scipioni lintea in vela, 28,
 45.
 Tarquiniensis ager, 6, 4.
 L. Tarquinii Prisci genus et nomen, 1, 34.
 institutus tutor liberis regis, *ibid.* ambit
 regnum, 35. eligitur, *ibid.* centum in Pa-
 tres legit, *ibid.* bellum gerit cum Latinis,
ibid. Circo maximo designat locum, *ibid.*
 muro lapideo urbem circumdare parat, 36.
 Sabinis infert bellum, eosque fundit, *ibid.*
et 37. bellum facit Latinis, 38. multa eorum
 oppida capit, *ibid.* ejus opera, *ibid.* occidi-
 tur, 40.
 L. Tarquinius regnum adfectat, 1, 46. Tar-
 quinii Prisci filium plures edidere auctores,
ibid. instinctu conjugis regnum invadit,
 47. quare Superbi nomen illi inditum, 49.
 Patrum primores interficit, *ibid.* circum-
 sepi corpus armatis, *ibid.* primus morem
 consulendi senatum solvit, *ibid.* Latinos
 sibi conciliat, *ibid.* Octavio Mamilio Tus-
 culano filiam nuptum dat, *ibid.* in eum in-
 vehitur Turnus Herdonius, 50. opprimit
 Herdonium, 51. ejus ad Latinos oratio,
 (130)

cum quibus fœdus renovat, 52. Volacis bel-
 lum infert, eorumque urbem Suessam Po-
 metiam vi capit, 53. Gabios fraude capit,
ibid. et 54. pacem facit cum Æquis, et cum
 Tuscis fœdus renovat, 55. ædificat Jovis
 Capitolini ædem, *ibid.* alia ejus opera, *ibid.*
 Ardeam obsidet, 57. pellitur Roma, 60.
 regnavit annos quinque et viginti, *ibid.*
 bellum molitur, 2, 6. primo a Veientibus
 et Tarquiniensibus adjutus, *ibid.* deinde a
 Porsena, 9. relictus ab eodem, exsulatum
 abit Tusculum, 15. pugnans ad Regillum
 lacum vulneratur, 19. moritur Cumis, 21.
 Aruns Tarquinius, Superbi filius, Delphos
 missus portenti causa, 1, 56. cum L.
 Junio Bruto pugnat, utriusque exitio, 2, 6.
 Sex. Tarquinius, Superbi filius minimus, 1,
 53. Gabios prodit patri, *ibid. et 54.* Lu-
 cretiæ vim infert, 58. Gabios exsul pro-
 fectus, interficitur, 60.
 T. Tarquinius, Superbi filius, 1, 56. pugnat
 ad Regillum lacum, 2, 19 *et 20.*
 Aruns Tarquinius, Superbi frater, mitis in-
 genii juvenis, clam ab uxore tollitur, 1, 46.
 L. Tarquinius Collatinus, Egerii filius, Lu-
 cretiam suam laudat, 1, 57. *vid. Lucretia.*
 Collatinus creatur consul, 60. abdicato
 consulatu, in exsilium abit, 2, 2.
 Tarquiniolorum nominis odium apud Romanos,
 2, 2. Tarquiniolorum bona repetunt legati,
 4. eorum bona diripiuntur, aut consecran-
 tur, 5.
 L. Tarquitijs, patriciæ gentis, magister equi-
 tum, 3, 27.
 Tarracina, 22, 15. 27, 4. 28, 11. 40, 45. Tar-
 racina colonia, *vid. Anxur.* ei negatur va-
 catio rei navalis, 36, 3.
 Tarracinæ flumen, 24, 44.
 Tarraco, 21, 61. 26, 17. 40, 40.
 Tarraconis portus, 22, 22.
 Tarraconensis conventus, 26, 19.
 Tartessii, Hispaniæ populi, 23, 26.
 Tattius, *vid. Titus Tattius.*
 Taulantijs populis immunitas data, 45, 26.
 Taurasinorum ager, 40, 38.
 Taurea, *vid. Jubellius.*
 Taurilia ludi, per biduum facti religionis
 causa, 39, 22.
 Taurini, populi, 21, 38 *et 39.*
 Taurinorum urbem, caput gentis, expugnat
 Annibal, 21, 39.
 Taurinus saltus, 5, 34.
 Tauropolos Diana, 44, 44.
 Taurus, mons, 35, 13. omni cis Taurum
 montem possessione Asiæ cedere Antio-
 chus jubetur, 37, 35 *et 55.* 38, 38.
 Taurus, flumen, 38, 15.
 Taygetus, 34, 28.
 Teanenses Apuli veniunt in deditionem, 9,
 20.
 Teanum Apulum, 23, 24.
 Teanum Sidicinum, 22, 57. 23, 24.
 Teates Apuli fœdus impetrant a Romanis, 9,
 20.

HISTORIARUM LIBROS.

Tecmon, oppidum, 45, 26.
Tectosagi, populi, occupant mediterranea Asiae, 38, 16. iis Romani bellum inferunt, *ibid.* eosque vincunt, 24 *et seqq.*
Tegea, urbs, 34, 26, 35, 27, 38, 34.
Tegeæ theatrum magnificentum e marmore facere instituit Antiochus Epiphanes, 41, 25.
Tegulae marmoreae ex aede Junonis Laciniae detractae, mox jussu senatus relatae, 42, 3.
Teii, *vid.* Teus.
Telesia, urbs in Samnio, capitur ab Annibale, 22, 13. vi capitur a Romanis, 24, 20.
Tellenæ, urbs Latii, ab Anco Marcio capta, 1, 33.
Telmessus sinus, 37, 16.
Telmissum castra, 37, 56.
Telmissus, *ibid.*
Telum, 1, 25. super telum se devovens stat consul P. Decius, 8, 9. telo, super quod stans consul precatus est, hostem potiri, fas non est, 10.
Telorum nubes, 38, 26.
Tellus Dea, 10, 28.
Telluris aedes, 2, 41.
Sex. Tempanius, decurio equitum, jubet equites ex equis desilire, qui pugnam restitunt, 4, 38. a C. Junio tribuno interrogatur de Sempronio consule, 40. ejus prudens responsio, 41. absens creatur tribunus plebis, 42. cum eodem Sempronio se vestem mutaturum profitetur, *ibid.*
Temenis porta Tarenti, 25, 9.
Tempe Thessalica, 32, 15, 33, 10, 13 *et* 35, 36, 10, 39, 24, 42, 54. ejus loci descriptio, 44, 6.
Tempestas foeda prohibet castrorum hostilium oppugnationem, 2, 62. prohibet oppugnationem urbis Romae, 26, 11. obruit Bastarnas, 40, 58. *vid.* Imber.
Tempestas atrox multis sacris profanisque locis stragem facit, 40, 2.
Tempestas praetorum comitia dirimit, 40, 59.
Templum primum a Romulo Jovi Feretrio dedicatum, 1, 10.
— **Æsculapii**, 45, 28.
— **Apollinis**, 35, 51.
— **Apollinis Zerynthii**, 38, 41.
— **Bellonæ**, 10, 19.
— **Bendidium**, 38, 41.
— **Castoris**, 9, 43.
— **Cereris**, 31, 14, 40, 2.
— **Concordiæ**, 9, 45.
— **Dianæ**, 1, 45, 31, 17, 36, 32, 40, 52, 45, 27.
— **Feroniæ**, 26, 11.
— **Fortunæ**, 24, 47, 42, 1.
— **Fortunæ muliebris**, 2, 40.
— **Herculis**, 26, 10, 31, 24.
— **Honoris et Virtutis**, 27, 25.
— **Jovis Acræi**, 38, 2.
— **Jovis Capitolini**, 1, 38 *et* 55, 41, 25.
— **Jovis Feretrii**, 1, 10, 4, 32. in illud spolia opima inlata, *ibid.*
— **Nicæi**, 43, 23.

Templum Jovis Olympii, 24, 21, 41, 25.
— **Jovis Statoris**, 1, 12, 10, 36 *et* 37.
— **Jovis Trophonii**, 45, 27.
— **Jovis Vicilini**, 24, 44.
— **Junonis Laciniae**, 23, 23, 24, 3, 28, 46, 30, 20, 42, 3.
— **Reginæ**, 40, 52.
— **Junonis Sospitæ**, 31, 12.
— **Matutæ matris**, 5, 19 *et* 23, 6, 33, 24, 47.
— **Minervæ**, 7, 3. æreum, 35, 36.
— **Minervæ Itoniæ**, 36, 20.
— **Nortiae Etruscae Deæ**, 7, 3.
— **Pudicitiae**, 10, 23.
— **Spei**, 2, 51, 24, 47.
Templum nemo dedicare potest, nisi consul aut imperator, 9, 46.
Templa suis crinibus matres in luctu et metu verrebant, 3, 7.
— **Diis** in ipso discrimine vovendi mos, 10, 42.
— **Deum**, quæ Athenienses pagatim habebant, dirui atque incendi jubet Philippus, 31, 26.
— **Græcis asyla**, 35, 51.
Templa duo in orbe sanctissima, Delphis et Samothracæ, 45, 5.
Templis insignibus etiam aliqua miracula affinguntur, 24, 3, 29, 8 *et* 18.
— **Deum**, Alba diruta, temperatum, 1, 29.
Tempsa, 34, 45. Tempsam colonia civium Romanorum deducta, *ibid.*
Tempsanus ager de Bruttis captus, 34, 45.
Tempyrorum, angustiae, 38, 41.
Tencteri pop. Epit. 138.
Tendeba, locus in agro Stratonicensi, 33, 18.
Tenedus, 31, 16, 44, 28.
Tentorium suum cuique militi domus ac penates sunt, 44, 39.
Tenus, insula et urbs, 36, 21.
C. Terentillus Arsa, tribunus plebis, absentibus consulibus, in consulare imperium apud plebem invehitur, 3, 9. legem promulgat, ut quinque viri creentur legibus de imperio consulari scribendis, *ibid.*
Terentina tribus addita, 10, 9.
A. Terentius Varro ad custodiendum iter legatorum Ætolorum missus, 37, 49. creatur praetor, 39, 32. sortitur Hispaniam citeriorem, 38. ejus res gestae, 41 *et* 56. *vid.* *et* 40, 2. ovans urbem ingreditur, 16.
A. Terentius Varro, legatus ad Gentium, Illyriorum regem, 42, 26. in Macedoniam, 45, 17.
C. Terentius Varro, humili et sordido loco natus, suator legis de æquando magistri equitum et dictatoris jure, creatur consul, 22, 25 *et* 35. conciones multas ac feroces habet, 38. ejus et Æmilii collegæ discordia, 41—44. signum pugnae ad Cannas proponit, 45. fugit Venusiam, 49. C. Terentio Varroni, redeunti a clade Cannensi, obviam itum ab omnibus ordinibus, 61. ejus ad legatos Campanos oratio, 23, 5.

INDEX IN T. LIVII

- proconsul, jubetur Piceno agro praesidio esse, 32. ei per omnes annos post fugam ab Cannis prorogatum imperium, 25, 6. proprætor in Etruriam mittitur, 27, 35. legatus mittitur ad Philippum, 30, 26. legatus in Africam mittuntur, 31, 11. triumvir creatur ad supplendum Venusinis colonorum numerum, 49.
- C. Terentius Istra creatur prætor, 39, 56. sortitur Sardiniam, 40, 1. triumvir coloniae Graviscas deducendae, 29.
- L. Terentius, legatus ad Antiochum missus, 33, 35.
- L. Terentius Massiliota, ædilis plebis, 31, 50.
- L. Terentius Massiliota creatur prætor et sortitur Sardiniam, 38, 42. tribunus militum, 40, 35.
- P. Terentius Tusciveicanus, legatus in Illyricum, 45, 17.
- Q. Terentius, legatus, 21, 63.
- Q. Terentius Culleo, senator, apud Carthaginienses captivus, Romanis redditur, 30, 43. pileo capiti imposito, secutus est Scipionem triumphantem, 42. legatus, 33, 47. 42, 35. prætor, sortitur jurisdictionem peregrinam, 38, 42 et 55. petit consulatum, frustra, 39, 32. legatus ad Masinissam et Carthaginienses, 42, 35.
- Terina, urbs Bruttiorum, capta ab Alexandro Epirensi, 8, 24.
- Termessus, urbs, 38, 15.
- Termessenses oppugnant arcem Isiondensium, 38, 15. mulctantur, *ibid.*
- Termetini pop. Hispaniae, Epit. 64.
- Terminalia festa, 43, 13. 45, 44.
- Terminus Deus, 1, 55. 5, 54.
- Termini fanum, 1, 55.
- Terra Mater, 8, 6.
- Terra Arpini campestri agro in ingentem sinum consedit, 30, 2.
- Terra Velitris trium jugerum spatio desedit, *vid.* Prodigium.
- Terræ motus, qui multarum urbium Italiae magnas partes prostravit, non animadversus a pugnantibus, 22, 5. *vid.* et 34, 55. 35, 40. 40, 58.
- Terror nocturnus Romæ, 8, 37.
- Tessera, 7, 35. 9, 32. vesperi per castra data, 27, 46. 28, 14.
- Tesserarum ludus, 4, 17.
- Testudo e scutis densatis, 10, 29. 41 et 43. 31, 39. 34, 39. ejus accurata descriptio, 44, 9.
- Testudines, machinae ad oppugnationem urbium, 5, 5.
- Testudini assimilata Peloponnesus, 36, 32.
- Tetradrachmum, 34, 52. 37, 46.
- Tetraphylia, urbs Athamaniae, 38, 1. ibi custodia regiae pecuniae, *ibid.* Tetraphylia expelluntur Macedones, *ibid.*
- Teus, sive Teos, insula et oppidum, 37, 27. Teii, 37, 12. oratores mittunt ad Romanos, 28. facturos se imperata pollicentur, *ibid.*
- Teuticus, legatus Gentii, 44, 31.
- Teutomalius, rex Salluviorum, Epit. 61.
- Teutoni, pop. Epit. 67. 68.
- Thabusion castellum, 38, 14.
- Thapsus, urbs Africae, 29, 30. *vid.* et 33, 48.
- Thassus, 33, 30 et 35.
- Thaumaci ubi siti, et unde appellati, 32, 4.
- Thaumacos frustra tentatos deserit Philippus, *ibid.* capiunt Romani, 36, 14.
- Theatrum, in Theatro Graeci concionem habere solent, 24, 39. 33, 28.
- Theatrum et proscenium ad aedem Apollinis, 40, 51.
- Theatrum magnificum Tegeae Antiochus Epiphanes facere instituit, 41, 25.
- Thebæ caput Bœotiae, 33, 1. 42, 44. sunt in magno tumultu, *ibid.* recipiuntur a Romanis, 63. diruuntur, 9, 18.
- Thebæ Phthioticae, 28, 7. sive Phthiae, 39, 25. a Philippo captae, 28, 7. maritimum emporium, 39, 25. *vid.* et 32, 33. 33, 5.
- Thebes campus, nobilitatus carmine Homeri, 37, 19.
- Theium, oppidum Athamaniae, 38, 1.
- Themistus, Gelonis gener, ob sociata cum Andranodoro consilia occiditur, 24, 24 et 25.
- Thensæ, 5, 41. 9, 40.
- Theodotus, unus ex conjuratis in Hieronymi caedem, traditur Andranodoro torquendus, 4, 5. celat conscios, et Thrasonem insontem consilii auctorem mentitur, *ibid.*
- Theodotus et Sosis, interfecto Hieronymo, regiis equis Syracusas contendunt, 24, 21. eos adloquitur Andranodorus, 22.
- Theodotus, præfectus classis Rhodiae, 45, 2. legatus mittitur Romam cum corona viginti millium aureorum, *ibid.*
- Theodotus, nobilis adolescens, Passaronis urbis portas aperit Romanis, 45, 26.
- Theogenes, dux Persei, 44, 32.
- Theondas, summus magistratus Somothracæ, 45, 5.
- Theoxena sibi cum marito et liberis sororis suisque necem affert, 40, 4.
- Theoxenus, dux Achæorum, Rhodiis militantium, 33, 18.
- Thermopylae, 33, 3 et 35. Thermopylis frequens Graeciae statis diebus solet esse conventus, *ibid.*
- Thermopylarum saltus et angustae fauces, 28, 5 et 7. 31, 23. 33, 3. iis nomen inditum ab aquis calidis, 36, 15.
- Thesauri auri Gallici, 6, 14 et 15.
- Thesauri Proserpinæ, *vid.* Proserpina.
- Thesaurus publicus Messenæ sub terra saxo quadrato septus, quo Philopœmen victus demittitur, 39, 50.
- Thespiæ, 42, 43.
- Thespienses, 36, 21. eorum emporium Creusa, *ibid.*
- Thesproti, 43, 21.
- Thesprotius sinus, 8, 24.
- Thessaliae campi, 31, 41. 42, 54.

HISTORIARUM LIBROS.

- Thessali**, populi, adscripti a Philippo Macedoniae rege foederi, cum Romanis inito, 29, 12. Thessalos primos omnium liberandos Philippo nominat T. Quintius, 32, 10. liberi pronunciantur, 33, 32. iis, praeter libertatem concessam, Achaei Phthiotae dati, 34. Thessali gens inquieto ingenio, 34, 51. liberantur a T. Quintio, et ex omni colluvione et confusione in aliquam tolerabilem formam rediguntur, *ibid.* eorum concilium Larissae, 36, 8. 42, 38. impugnantur ab Antiocho, 36, 9 et 10. eorum querelae de urbibus suis a Philippo possessis, 39, 24 et 25. eorum discordiae sopitae ab Ap. Claudio legato, 42, 5.
- Thessali equites**, 9, 19.
- Thessalici equitatus virtus**, 42, 59.
- Thessalonica urbs**, 39, 27. 40, 4. urbs celeberrima, 45, 30. ibidem erant navalia, 44, 10 et 32. frustra oppugnatur a C. Marcio, 10. deditur Aemilio Paulo, 45. *vid. etiam* 42, 67. 44, 12. 45, 29.
- Thetidium Pharsaliae terrae**, 33, 6 et 7.
- Theudoria**, urbs Athamaniae, 38, 1. Theudoria expelluntur Macedones, *ibid.*
- Theuma**, vicus, expugnatur, 32, 13.
- Thimarum**, oppidum, 32, 14.
- Thoas**, praetor Aetolorum, conqueritur injurias Romanorum, et reges ad bellum concitat, 35, 12. mittitur ab Aetolis ad Antiochum, 32. 36, 7. frustra tentat Chalcidem, 35, 37. Annibalem Antiocho suspectum facit, 42. ejus cum Phaenea contentio, 45. mittitur iterum legatus ab Aetolis ad Antiochum, 36, 26. eum sibi dedi postulant Romani, 37, 45. 38, 38.
- Thracas** invadunt Manlii exercitum, et praedae partem abigunt, 38, 40. *vid. et* 46 et 49. 39, 1. cur minus infesti fuerint Scipioni, 38, 41. adsumuntur in societatem a Romanis, 42, 19. eorum rex Cotys, *vid.* Cotys.
- Thracas** pugnant longis rhomphaeis, 31, 39. cum cantu superfixa capita hostium portant, 42, 60.
- Thracia**, 26, 25. in Thraciam exercitum ducit Philippus, *ibid.* eam depopulantur Galli, 44, 27.
- Thrasippus Eulyesta**, praefectus agematis Macedonici, 42, 51.
- Thraso**, familiaris Hieronymo, Syracusanorum regi, 24, 5. nominatur inter conjuratos, *ibid.* traditur ad supplicium insons, *ibid.*
- Thrausi**, gens Thracum, 38, 41.
- Thronium**, 32, 36. 33, 3. 35, 37. 36, 20.
- Thuriae**, sive Thurii, urbs in Sallentinis, 9, 19. 10, 2. 25, 15. 27, 1.
- Thurini**, in fidem Romanorum redeunt, 25, 1. deficient ad Annibalem, 15. *vid. et* 27, 1. in Thurinum agrum colonia deducta, 34, 53.
- Thuribula** ante januas posita, quum mater Deum in urbem inferretur, 29, 14.
- Thurrus**, *vid.* Turrus.
- Thus** publice in sacrificiis praebitum, 10, 23.
- Thyatira**, oppidum, 37, 8. 21 et 37. se dedit Romanis, 44.
- Thymbris**, fluvius Bithyniae, 38, 18.
- Thyrium**, sive Tyreum, oppidum Acarnaniae, 36, 11 et 12. 38, 9.
- Thyrienses**, 36, 12.
- Thyrsis** quidam Stuberæus intercludit Demetrio spiritum, 40, 24.
- Tiberina insula**, 2, 5.
- Tiberinus Sylvius**, decimus rex Albæ, in Albula submersus, 1, 3.
- Tiberinus amnis**, 5, 37. 29, 14.
- Tiberis**, fluvius, olim Albula dictus, 1, 3. Tiberis dictus a rege Tiberino, qui in tractu submersus est, *ibid.* Tiberis ab Hercule nando trajicitur, 7. est gelida hieme innavigabilis, 5, 13. ejus inundationes maximae, 24, 9. 30, 38. 35, 9 et 21. 38, 28. trans Tiberim emoti Veliterni, 8, 14. senatores Privernatium, 20. Campani, 26, 34.
- Tiberius**, *vid.* Claudius.
- Tiberius Nero**, Epit. 136.
- Tibicines et Cornicines** in centurias distributi a Servio, 1, 43. eorum in ludis usus, 7, 2.
- Tibicines**, vini avidum genus, 9, 30. prohibiti in aede Jovis vesci, uno agmine eunt Tibur, *ibid.* vino onerati, somnoque vincti, in plaustra conjiciuntur, et Romam revhuntur, *ibid.* iis restitutum jus vescendi in aede Jovis, *ibid.*
- Tibur**, 7, 11. 9, 30. 22, 11. 30, 45. 43, 2.
- Tiburtes**, populi, 7, 9. quare iis bellum indixerint Romani, *ibid.* Gallos benigne adjuvant commeatu, 11. vincuntur, *ibid.* infesto agmine, primo noctis silentio ad urbem Romam veniunt, 12. ad mœnia Romae vincuntur, *ibid.* cum iis bellum geritur, 18. coguntur dedere se Romanis, 19. triumphus de Tiburtibus, *ibid.* tuentur Pedanos, 8, 12. eos vincit L. Furius, consul, 13. mulctantur agro, 14.
- Tichius**, cacumen montis Cetae, 36, 16 et 17.
- Ticinus**, amnis, 5, 34. 21, 39. Romani ponte Ticinum jungunt, 21, 45. pugna equestris ad Ticinum, 46.
- Tifata**, mons, 7, 29. 23, 36. 26, 5.
- Tifernum**, oppidum, 9, 44. 10, 14.
- Tifernus**, mons, 10, 30.
- Tigillum Sororium**, 1, 26.
- Timanora Dolopem** jaculatoribus et funditoribus praeficit Perseus, 42, 58.
- Timasirates Rhodius**, 37, 14.
- Timasitheus Liparensis** a legatis Romanis injuriam popularium arcet, 5, 28.
- Timavi lacus**, 41, 5.
- Timocrates Pellenensis** praest Argis, 34, 29 et 40.
- Timon**, princeps Thebarum Phthioticarum, 33, 5.
- Timon** praepositur ab Antiocho Lydiae, 37, 44.
- Timotheus**, praefectus Persei, 42, 67.
- Tirones** ab decem et sex annis milites scribit Philippus, 33, 3.
- Tisæum**, mons, 28, 5.

INDEX IN T. LIVII

- Tisippi crudelitas in Ætolorum principes, 45, 28.
- Tiso Patrensis, 35, 26.
- Titenses, equitum centuria, et tribus antiqua, 1, 13 et 36. 10, 6.
- C. Titinius, tribunus plebis, 35, 8.
- L. Titinius, tribunus militum consulari potestate, 5, 12. iterum, 18. profectus adversus Faliscos, male rem gerit, *ibid.*
- M. Titinius tribunus plebis creatur, 3, 54.
- M. Titinius, magister equitum, 10, 1.
- M. Titinius, tribunus plebis, 35, 8.
- M. Titinius Curvus, prætor, 40, 59. sortitur jurisdictionem urbanam, 41, 2. delectum Romæ habet, 9. dat senatum Sempronio et Postumio, 10.
- M. Titinius, prætor, sortitur Hispaniam citiorem, 41, 2. *vid. et* 19 et 31. accusatur ab Hispanis, 43, 2.
- P. Titinius, legatus, 31, 21.
- Sex. Titinius, tribunus plebis, queritur indignam mortem Mælii, 4, 16.
- Titium atrium in Lautumiis, 39, 44.
- Titurius, legatus Cæsaris, Epit. 106.
- Titus Tatius, rex Sabinorum, 1, 10. ad eum congregantur raptarum virginum parentes, *ibid.* bellum parat, *ibid.* corrumpit auro filiam Tarpeii, quæ Sabinos in arcem accipit, 11. pax convenit inter eum et Romulum, 13. ejus mors, 14.
- Tota prætexta ab Etruscis sumpta, 1, 8.
- Togam prætextam sumunt, qui se pro populo devovent, 8, 9. Togæ prætextæ habendæ jus, ut pontificibus, ita datum triumphis epulonibus, 33, 42. prætextis Togis quinam uterentur, 34, 7.
- candida, 39, 39. *vid.* Album.
- picta, 10, 7. Togam pictam Masinissæ donat Scipio, 30, 15.
- purpurea, 27, 4. 31, 11.
- virilis, 26, 19. 42, 34.
- Toletum, urbs parva, sed loco munita, 35, 7 et 22. operibus Toletum capit M. Fulvius Nobilior, proconsul, *ibid. vid. et* 39, 30.
- Tolistoboi Galli in Asia, 38, 15. quonam modo eas ceperint sedes, 16. iis Romani bellum inferunt, *ibid. et seqq.* fugiunt in Olympum montem, 18 et 19. vincuntur, 20 et *seqq.*
- Lar, sive Lartes, Tolumnius, Veientium rex, 4, 17. ad eum deficiunt Fidenæ, *ibid.* interfici jubet legatos Romanos, *ibid.* in prælio occiditur a Cornelio Cosso, tribuno militum, 19.
- Tonitru, ineunti magistratum superveniens, vitio creatum arguebat, 23, 31.
- Tormenta bellica, 24, 34.
- Torone, urbs, 28, 7. 44, 12. 45, 30. eam incolunt profugi ab Thebis Phthioticis, 28, 7. capitur a Philippo, *ibid.*
- Toronæ promontorium, 31, 45.
- Toronaicum mare, 44, 11.
- Torquatus, cognomen T. Manlio datum, 7, 10. *vid.* Manlius.
- Torquis aureus magni ponderis in Capitolio Jovi donum in æde positus, 33, 36.
- Torques aureos mille quadringentos septuaginta transtulit P. Cornelius Scipio, 36, 40.
- Tragula Annibal ictus, 21, 7. etiam Cn. Scipio, 24, 42.
- Tralles, sive Tralli, Illyriorum genus, 31, 35. 33, 4. 37, 40.
- Tralles, urbs Asiæ, dedit se Romanis, 37, 45.
- Transalpini Galli, *vid.* Galli.
- Transfugæ verberati, et securi percussi, 24, 30. nominis Latini qui erant, securi percussi, Romani in crucem sublatis, 30, 43.
- Transfugæ nomen execrabile veteribus sociis, novis suspectum, 27, 17.
- Transrhenanæ gentes, Epit. 139.
- Trasimenus lacus, 22, 4. ad eum Annibalis castra et insidiæ, *ibid.* ad Trasimenum pugna, 6 et 7. *vid. et* 24, 13.
- M. Trebellius Fregellanus, 43, 23.
- Q. Trebellius, centurio legionis quartæ, 26, 48. eum inter et Sex. Digitium de murali corona certamen, *ibid.*
- Trebia, oppidum, 2, 49. Trebiam capit Coriolanus, *ibid.*
- Trebianus ager in Campania, 23, 14.
- Trebia, fluvius, 21, 48. ad eum pugna, 54—56.
- Trebius, nobilis Compeanus, 23, 1.
- C. Trebonius, tribunus plebis, 5, 11.
- C. Trebonius, legatus, 10, 40.
- L. Trebonius, tribunus plebis, insectatur Patres, unde Aspero inditum cognomen, 3, 65. ejus rogatio, *ibid.*
- M. Trebonius, tribunus militum consulari potestate, 6, 21.
- Trebula, urbs, 23, 39.
- Trebulanus ager, 23, 14.
- Trebulanis data civitas, 10, 1.
- C. Tremellius, decemvir agro dividundo, 42, 4.
- Cn. Tremellius Flaccus, quæstorius, in Asiam ad Attalum legatus mittitur, 29, 11. ædilis plebis, 30, 26. creatur prætor, *ibid.* sortitur Siciliam, 37.
- Cn. Tremellius, tribunus plebis, 45, 15.
- Treviri, a Cæsare victi, Epit. 107.
- Triarii, milites, 2, 47. 7, 23. 8, 8. cur, et quo sensu dicatur res ad Triarios rediisse, *ibid.*
- C. Triarius, legatus, Epit. 98.
- Tribunal prætoris, 27, 50.
- Tribunal consulis Romani Macedonibus est terrori, 45, 29.
- Tribunal in castris, 28, 27.
- Tribunalia a prætoribus ad Piscinam publicam posita, 23, 32.
- Tribunus Celerum, 1, 59.
- Tribuni militum in secessione militum ab exercitibus creati, 3, 51.
- Tribuni militum primo ab imperatoribus, dein populi suffragio ex parte facti, 7, 5. *vid. et* 9, 30.
- legionis primæ, secundæ, tertiæ, 22, 53.
- alternis imperabant, 40, 41.

HISTORIARUM LIBROS.

- Tribuni** propter bellum Macedonicum, non suffragiis creati, sed a consulibus prætoribusque facti, 42, 31.
 — rursus a populo ex parte creati, 43, 14, 44, 21.
- Tribuni militum** consulari potestate tres numero primum creati, 4, 6 et 7.
 — abeunt honore, quasi vitio creati, *ibid.*
 — quatuor creantur, 4, 31.
 — sex, 4, 61.
 — octo, 5, 1.
- Tribunos militum** consulari potestate creari, evincunt tribuni plebis, 4, 25. mox vetat senatus, decernitque, ut consularia comitia habeantur, *ibid.*
- Tribuni militum** consulari potestate patricii omnes creati per quatuor et quadraginta annos, 6, 37.
- Tribunus militum** consulari potestate ex plebe primus, 5, 12.
- Tribuni plebis** primum creati, 2, 33.
 — sacrosancti, *ibid.* et 3, 55.
 — non populi, sed plebis magistratus, 2, 56. *vid. et 35.*
 — tributis comitiis creari jubentur, 2, 56
 — 58. numeroque eorum tres adduntur, ex Pisone, *ibid.*
 — decem creantur, 3, 30.
 — tolluntur, decemviris institutis, 3, 32.
 — restituuntur, iisdem sublatis, 3, 54.
 — per cooptationem duo adsciscuntur patricii et consulares, 3, 64 et 65. *vid. et 5, 10.*
 — cooptari vetantur, 3, 65. 5, 11.
 — certant adversus Patres, 2, 42 et *passim.*
 — diem dicunt C. Marcio, 2, 35.
 — M. Manlio, 6, 20.
- Tribunus plebis** viatorem mittit ad consulem, 2, 56.
- Tribuni plebis** minantur vincula consulibus, 4, 26.
 — tribunus militum, 5, 9.
- Tribuni plebis** in ordinem cogunt dictatorem, ut quidam retulere parum probabiliter, 6, 38.
- Tribuni plebis** vetant delectum haberi, 4, 1. et *alibi sæpius.*
 — vetant tributum conferri, 5, 12.
 — vetant per quinquennium ullos magistratus curules creari, 6, 35.
- Tribunus plebis** unus per intercessionem suam, unamque vocem *veto*, ceteros omnes morari potest, 2, 44. 4, 48. 6, 35.
- Tribunorum plebis** potestas moenibus urbis terminatur, 3, 20.
- Tribunus plebis** a Patribus clam occisus, 2, 54.
- Tribuni plebis** duo, quod gratificati fuerant Patribus, post depositum magistratum accusantur, et damnantur, 5, 29.
- Tribunos plebis** usitatum semetipsos creare, 3, 35.
- Tribunus plebei** esse non potest, cujus pater, qui sella curuli sederit, vivit, 27, 21. 30, 19.
- Tributa comitia**, 2, 56. *vid. Comitia.*
- Tributo** plebs liberata Romæ, 2, 9.
- Tributum indictum**, 4, 60.
- Tributum ægre collatum**, 5, 10. conferri prohibetur, 12.
- Tributum in murum**, saxo quadrato faciendum, 6, 32 in militum stipendium, 10, 46.
- Tributum duplex imperatum** civibus Romanis, 23, 31.
- Tribus unde dictæ?** 1, 43.
 — Æmilia, 38, 36
 — Aniensis, 10, 9.
 — Arniensis, *vid. Narniensis.*
 — Claudia, 2, 16.
 — Cornelia, 38, 36.
 — Crustumina, 42, 34.
 — Esquilina, 45, 15.
 — Falerina, 9, 20.
 — Galeria, 27, 6.
 — Mæcia, 8, 17. 29, 37.
 — Narniensis, sive Arniensis, 6, 5. 29, 37.
 — Papiria, 8, 37.
 — Pollia, 8, 37. 29, 37.
 — Pomptina, 7, 15.
 — Publilia, 7, 15.
 — Pupinia, 26, 9.
 — Sabatina, 6, 5.
 — Scaptia, 8, 17.
 — Stellatina, 6, 5.
 — Terentina, 10, 9.
 — Tromentina, 6, 5.
 — Veturia, 26, 22.
 — Ufentina, 9, 20.
 — una et viginti factæ, 2, 21.
- Tribus urbanæ** quatuor, 1, 43. 9, 46.
- Tribu moti**, 4, 24. 24, 18.
- Tribus bellum** jubent, 6, 21. pacem, 30, 43. 33, 25. triumphum decernunt, 3, 63. *vid. et Comitia tributa, et Plebs.*
- Tricca**, urbs, 32, 13. 26, 13. 39, 25.
- Tricipitinus**, *vid. Lucretius Tricipitinus.*
- Triclinia** toto foro strata, 39, 46.
- Tricorii**, populi, 21, 31.
- Trientius Tabuliusque ager**, quare sic dictus, 31, 13.
- Trifanum**, locus, 8, 11.
- Trigemina porta**, 4, 16. 35, 10 et 41. 40, 51. 41, 32.
- Triphylia**, 32, 13. a Philippo Achæis redditur, 28, 8. 32, 5. 33, 34.
- Tripolis Thessaliæ**, 42, 53.
- Tripolis Scea**, 42, 55. *vid. et 67.*
- Tripolis Laconici agri**, 35, 27.
- Tripolitanus ager**, 36, 10.
- Tripudium solistimum**, 10, 40.
- Tripudia Gallorum**, praelium ineuntium, 38, 17.
- Triremes**, 31, 22.
- Tritonon**, Doridis oppidum, 28, 7.
- Triumphus** origo, 1, 10.
- Triumphus Tarquinii Prisci**, primus a Livio memoratus, 1, 38. P. Valerii, 2, 7. Camilli, 5, 23. Scipionis Africani, 30, 45. L. Æmilii Pauli, 45, 39 et 40.

INDEX IN T. LIVII

Triumphus navalis primus, 45, 42.
 Triumphi descriptio, 3, 29. *vid. et* 45, 39 *et* 40.
 Triumphus tam est militum, quam ducum, 45, 38.
 Triumphantium ornatus, 10, 7. 30, 15.
 Triumphantium filii pueri curru cum patre vehi solebant, 45, 40.
 Triumphum primus acto honore reportavit Q. Publilius Philo, 8, 26.
 Triumphantibus post exactum magistratum imperium ut esset, quo die urbem inituri essent, ad populum ferebatur, 45, 35.
 Triumphum concedere aut denegare senatus est, 3, 63.
 Triumphi sine auctoritate Patrum, populi jussu acti, 3, 63. 7, 17. sine auctoritate Patrum, sine populi jussu, 10, 37.
 Triumphare non poterat, qui sine magistratu res gessisset, 28, 38. 31, 20.
 Triumphum petens, quum sine magistratu res gessisset, L. Cornelius Lentulus ovationem impetrat, 31, 20. item L. Manlius, 39, 29.
 Triumphat in monte Albano, quum non potuisset triumphum impetrare, C. Papirius, 26, 21.
 Triumphus, in quo neque captivi ante currum ducti, neque spolia prælata, neque milites secuti, 31, 49.
 Triumphus, nullo bello gesto, 40, 38.
 Triumviri coloniae deducendae creati, 4, 11. 6, 21. 8, 16. 9, 28. 21, 25. 31, 49. 32, 29.
 Triumviri bini creari jussi, qui citra et ultra quinquagesimum lapidem, in pagis forisque et conciliabulis, omnem copiam ingenuorum inspicerent, 25, 5.
 Triumviri bini, uni sacris conquirendis, alteri reficiendis sedibus sacris, creati, 25, 7.
 Triumviri capitales incusantur ab senatu, quod cætus sacrificantium novo more non prohiberent, 25, 1. jubentur intentiorem custodiam Lautumiarum carceris habere, 32, 26. iis mandatum, ut per urbem vigilias disponant, 39, 14.
 Triumviri epulones quando primum creati, 33, 42. iis, ut pontificibus, datum jus togæ prætextæ habendæ, *ibid. vid. et* 40, 42.
 Triumviri mensarii facti ob argenti penuriam, 23, 21. 24, 18. 26, 36.
 Trocmi, Galli, occupant Hellesponti oram, 38, 16. *vid. Gallogræci.*
 Trogiliorum portus, 25, 23.
 Troja capta, et in Trojanos sævitum, 1, 1.
 Troja decem annis oppugnata ob unam mulierem, 5, 4.
 Troja in Euganeorum agro ab Antenore condita, 1, 1.
 Troja in Laurente agro ab Ænea condita, *ibid.*
 Trojanus pagus, *ibid.*
 Trojani, *ibid.*
 Troilium in Etruria a Sp. Carvilio consule captum, 10, 46.

Tromentina tribus addita, 6, 5.
 Trophonii specus, 45, 27.
 Trophonius Jupiter, *ibid.*
 Tubero, *vid. Ælius.*
 Tubertus, *vid. Postumius.*
 M. Tuccius, ædilis curulis, 35, 41. creatur prætor, 36, 45. sortitur Apuliam et Brutios, 37, 2. ei in Bruttis et Apulia prorogatum imperium, 37, 50. 38, 36. creatur triumvir coloniae deducendae, 39, 23.
 Tulliae, regis Servii Tullii filiae duæ, 1, 46. majoris Tulliae ambitio, *ibid.* ambæ nubunt Tarquiniis, *ibid.* minor nubit Arunti, *ibid.* majoris Tulliae violenta consilia, 47. Tulliae majoris impietas, 48. Tarquinio pulso et ipsa fugit, 59.
 Tullianum, 29, 22.
 Cl. Tullus, *vid. Clælius.*
 Man. Tullius, consul, 2, 19.
 M. Tullius Cicero, Epit. 102. 103. ab exilio reducitur, 104. occisus, 104. caput cum manu in rostris ponitur, *ibid.*
 Serv. Tullius, *vid. Servius.*
 Sex. Tullius septimum primum pilum ducit, 7, 13. ejus ad C. Sulpicium, dictatorem, quod bellum traheret, oratio, *ibid.* privatum dictatoris cum eo colloquium, 14. ejus in prælio virtus, 16.
 Tullus Hostilius creatur rex Romanorum, 1, 22. ejus indoles, *ibid.* infert Albanis bellum, 23. ejus cum Mettio colloquium, *ibid.* favet Horatio reo, 26. in prælio adversus Veientes Fidenatesque duodecim vovet Salios, fanaque Pallori ac Pavori, 27. supplicio afficit Mettium ob perfidiam, 28. diruit Albam, 29. addit Caelium montem urbi, ibique deinde habitat, 30. principes Albanorum in Patres, et equitum decem turmas ex Albanis legit, *ibid.* infert Sabinis bellum, eosque vincit, *ibid.* longinquo morbo implicatur, 31. fit superstitionibus obnoxius, *ibid.* fulmine ictus cum domo conflamat, *ibid.* regnavit annos duos et triginta, *ibid.*
 Att. Tullus, princeps Volscorum, infestus Romanis, 2, 35. excipit hospitio Marcius Coriolanum, *ibid.* de bello Romanis inferendo cogitat, *ibid.* ejus dolus, 37. Volsci, a Tullo concitati, deficiunt, 38 *et* 39.
 Tumultus Gallicus, 7, 9.
 — Sabinus, 2, 26.
 — Servilis, 32, 26.
 Tunes, locus quum operibus, tum suapte natura tutus, 30, 9. abest ab Carthagine quindecim millia ferme passuum, *ibid.* Tuneta occupat Scipio, *ibid.*
 Tunica palmata, 10, 7. Tunicam palmatam Masiniae donat Scipio, 30, 15. *vid. et* 31, 11.
 — purpurea, regi Syphaci dono missa, 27, 4.
 Tunicæ versicolores, 9, 40.
 Tunicæ, militum præmia, 7, 37. 10, 30.
 Turba, oppidum Hispaniae, 33, 44.
 Turbæ ob nexos, 2, 23 *et* 27. *vid. Seditio.*

HISTORIARUM LIBROS.

Turdetania, 28, 39. 34, 16. in Turdetaniam proficiscitur cum exercitu P. Manlius, prætor, 34, 17. et M. Porcius Cato, consul, accitus a Manlio, prætore, 19.

Turdetani, populi, 21, 6. lites inter eos et Saguntinos, ab Annibale satæ, *ibid.* iis ut Saguntini res reddant postulat Annibal, 12. in potestatem redacti, sub corona venduntur, 24, 42. eorum urbs deleta, *ibid.* eorum regulus Artanes, 28, 15. vectigal ex eorum agro Saguntini capiunt, 39. omnium Hispanorum maxime imbelles habentur, 34, 17.

Turduli iidem, qui Turdetani, 28, 39. 34, 17.

Turdulum bellum, 34, 20.

Turmæ equitum, 1, 30.

Turma equitum Placentina, 44, 40.

— **Æternina**, *ibid.*

— **Lucana**, 22, 42.

Turnus, rex Rutulorum, Æneæ Latinoque bellum infert, 1, 2. vincitur, et, cum Mezentio junctis viribus, altero prælio superatur, *ibid.*

Turnus Herdonius, *vid.* Herdonius.

Turres murorum, 21, 8.

Turres contabulatæ, 24, 34.

Turres impositæ tergo elephantorum, 37, 40.

Turres in operibus oppugnandarum urbium, 5, 5. 21, 11. 32, 17. 33, 17.

Turris Eudieru, 44, 3.

Turris quinque tabulatorum, 28, 6.

Turrus, vel Thurru, regulus omnium Hispanorum potentissimus, 40, 49. ejus duo filii cum filia in potestatem veniunt Romanorum, *ibid.* sequitur Romanos, fortique ac fideli opera rem Romanam adjuvat, *ibid.*

Tusci occupant Janiculum, 2, 51. eorum imperium olim quam late patuerit, 1, 2. 5, 33.

Tusci opprimuntur a Romanis, 45. *vid.* Etrusci.

Tuscum mare, 5, 33. 26, 19.

Tusculus vicus Romæ, 2, 14. 27, 39. 33, 26.

Tusculum, 2, 15 et 16. 26, 9. capitur a Latinis, 6, 33. recipitur cæsis Latinis, *ibid.* oppugnatur a Veliternis, 36. liberatur obsidione, *ibid.*

Tusculana arx, 3, 23 et 42. 6, 33.

Tusculani colles, 3, 7 et 8.

Tusculani Romam suppetias mittunt, 3, 18. iis decretum bellum, 6, 25. quod arcent constanti pace, *ibid.* pacem impetrant, deinde et civitatem, 26. *vid.* et 8, 14. de iis, rogatione Flavia, iudicium populi, 8, 37. populus Tusculanus mutata veste venit Romam, impetratque veniam, *ibid.* in Papiria tribu suffragium ferebant, *ibid.*

Tutia, fluvius, 26, 11.

Tutorum potestas contra matrem, in virgine nuptum elocanda, 4, 9. tutoris optio Hispaniæ Feceniæ concessa, 39, 19.

Tycha, nomen patris Syracusanæ urbis, 24, 21. 25, 25.

Tyndarium, 36, 2.

Tyrannidem, pedibus tractus, non insidens

equo, relinquere debet, auctore Dionysio tyranno, 24, 22.

Tyrrhenum mare, 5, 33.

Tyrrheum oppidum, 38, 9.

Tyros, 33, 48.

Tyrii, 35, 48. conditores Carthaginiæ, 33, 49.

Tyscos, vicus, 38, 18.

V.

Vacatio, 8, 20. sine ulla vacationis venia exercitus scriptus, *ibid.* *vid.* et 7, 28.

Vacatio rei navalis colonis maritimis negata, 36, 3.

Vacatio sacrosancta, 27, 38.

Vacca ænea Syracusis ab agresti tauro inita, ac semine adspersa, *vid.* Prodigium.

Vaccæi, Hispana gens, vincuntur ab Annibale, 21, 5. funduntur, fuganturque ab M. Fulvio, 35, 7. *vid.* et 40, 47 et 50. obsessi, ipsi se interimunt, Epit. 57.

Vacci prata, 8, 19. *vid.* Vitruvius Vaccus.

Vades publici a quo, et qua occasione, primum dati, 3, 13.

Vadimonis lacus, 9, 39. ad hunc lacum cum Etruscis acriter pugnatum, *ibid.* *vid.* et 12, 4.

Valerius Antias, historiæ Romanæ scriptor, 3, 5. nullum mentiendi modum tenet, 26, 49. immodice omnium rerum numerum auget, 33, 10. citatus, 25, 39. 29, 35. 30, 19 et 29. 32, 6. 34, 15. 35, 2. 36, 19 et 38. 38, 50. 39, 22. 40, 29. 41, 32. 42, 11. 44, 13. 45, 40.

Valerius Flaccus, tribunus militum, 25, 14.

C. Valerius, tribunus militum consulari potestate, 6, 36.

C. Valerius consul, 8, 18.

C. Valerius, flamen Dialis, 39, 39. creatur prætor, et sortitur jurisdictionem peregrinam, 45.

C. Valerius, legatus mittitur Alexandriam, 42, 6 et 17.

C. Valerius Flaccus, flamen Dialis inauguratur invitatus, 27, 8. jure sacerdotii senatum ingreditur, *ibid.* ædilis curulis, 31, 50. 32, 7.

C. Valerius Lævinus, prætor, sortitur Sardiniam, 40, 44. consul subrogatur in locum Cornelii Scipionis, 41, 21. triumphat de Liguribus, 22. mittitur legatos ad Ætolos, 30. petit censuram, 43, 16.

C. Valerius, Lævini filius, 38, 9.

C. Valerius Potitus, tribunus militum consulari potestate, 4, 49. consul creatur, 53. capit arcem Carventanam, *ibid.* urbem ovans introit, *ibid.* tribunus militum consulari potestate iterum, 57. tertium, 61.

C. Valerius Tappo, tribunus plebis, 38, 36.

L. Valerius, quæstor, diem perduellionis dicit Sp. Cassio, consuli, 2, 41. consul creatur, 42. iterum, 61. bellum gerit adversus Æquos, 62.

L. Valerius, interrex, 5, 17.

L. Valerius legatus, auream crateram donum

INDEX IN T. LIVII

- Apollini Delphos fert, 5, 28. exceptus a Liparensium piratis, dimittitur, *ibid.*
- L. Valerius, magister equitum, 5, 48.
- L. Valerius, magister equitum dictus, 8, 18.
- L. Valerius in locum M. Cornelii Cethegi sufficitur pontifex, 33, 42.
- L. Valerius, tribunus plebis, ad populum tulit de lege Oppia abroganda, 34, 1. ejus contra Catonem consulem oratio, 5.
- L. Valerius Flaccus, magister equitum dictus, 9, 7.
- L. Valerius Flaccus, ædilis curulis, 31, 4. creatur prætor, 49. sortitur Siciliam, 32, 1. consul, 33, 42. sortitur Italiam, 43. ejus res gestæ, 34, 21 et 46. legatus consularis, sub M'. Acilio consule rem gerit ad Thermopylas, 36, 17 et 19. fit censor, 39, 40. ejus censuræ acta, 42—44. princeps senatus, quum censor esset, lectus est, 52. pontifex moritur, 40, 42.
- L. Valerius Publicola, tribunus militum consulari potestate, 5, 26. iterum, 6, 1. tertium, 5. quartum, 21. quintum, 27.
- L. Valerius Potitus primus adversus decemviros movet certamen, 3, 39 et 41. cum M. Horatio Appium expellit foro, 49. cum eodem legatur ad plebem, 50—53. et fit consul, 55. leges fert in gratiam plebis, *ibid.* ejus res gestæ in bello, 60 et 61. triumphat sine auctoritate Patrum, populi jussu, 63. si consulatum continuari, nolle se, profitetur, 64. *vid. et* 4, 6.
- L. Valerius Potitus, tribunus militum consulari potestate, 4, 49. iterum, 58. tertium, 5, 1. quartum, 10. quintum, 14. a Faleriis ingentes prædas agit, *ibid.*
- L. Valerius Potitus consul creatur, 5, 31. facit ludos magnos, *ibid.* cædit Æquos, *ibid.* triumphat, *ibid.*
- L. Valerius Potitus, interrex, 5, 31.
- L. Valerius Potitus, interrex, 6, 5.
- L. Valerius Tappo creatur prætor, 35, 10. sortitur Siciliam, 20.
- L. Valerius C. F. Tappo creatur triumvir coloniae deducendæ, 37, 46.
- L. Valerius P. F. Flaccus creatur triumvir coloniae deducendæ, 37, 46.
- M. Valerius fecialis facit Sp. Fusium patrem patratum, 1, 24.
- M. Valerius, Publicolæ frater, consul, triumphat de Sabinis, 2, 16. in pugna ad Regillum lacum, petens Tarquinium, ipse interficitur, 20.
- M'. Valerius, M. F. Volesi N. non fuit primus dictator, 2, 18.
- M'. Valerius, Volesi F. dictator creatur, 2, 30. de Sabinis triumphat, 31. quum populo indulgeri cuperet, aspernantibus Patribus ejus relationem, abdicat se dictatura, *ibid.*
- M. Valerius augur moritur, 3, 7.
- M. Valerius, quæstor, 3, 35. consul, 31.
- M. Valerius, tribunus militum, cum Gallo singulari certamine pugnans, a corvo galeæ insidente adjutus, hostem obtruncat, 7, 26.
- decem bobus aureaque corona donatur, *ibid.*
- Corvus vocatur, *ibid.* tres et viginti annos natus consul creatur, *ibid.* secundum consul, 27. vincit Volcos, capit Satricum, et triumphat, *ibid.* tertium consul, 28. adversus Samnites proficiscitur, 32. ejus ad milites adhortatio, *ibid.* familiaris est militi dux, 33. invadit primus omnium hostes, et vincit, *ibid.* triumphat de Samnitibus, 38. dictator creatur, 39. seditionem rebellantium militum componit, 40 et 41. quartum consul, 8, 16. capit Cales Ausonum, *ibid.* ex senatusconsulto triumphat, *ibid.* interrex, 17. et 9, 7. dictator secundum, 10, 3. triumphat, 5. consul quintum, 6. legem fert de provocatione, tertio tum ab urbe condita latam, semper a familia eadem, 9. consul sextum, T. Manlio suffectus, 11.
- M. Valerius Falto, quæstorius, in Asiam ad Attalum legatus mittitur, 29, 11. ædilis curulis, 30, 26. creatur prætor, et Bruttios provinciam sortitur, 40 et 41. ei prorogatur imperium, ut in Sardiniam trajiciat, 31, 8.
- M. Valerius Lævinus, prætor, sortitur jurisdictionem peregrinam, sed postea bellum administrare jussus est, 23, 24. 30. 32. 37 et 38. pro prætore præesse jubetur oræ maritimæ ad Brundisium, 24, 10. mittit M. Livium, qui Tarentum tueatur, 20. ad eum legati ab Orico, 40. ejus res gestæ in Græcia adversus Philippum, *ibid.* prorogato imperio mandatur ei Græcia et Macedonia, 44. iterum, 25, 3. res gestæ, 26. 24—26. consul absens creatur, 22. venit Romam, 27. Italiam sortitus, provinciam permutat cum Marcello collega, 29. suadet Patribus, ut omne aurum, argentum, res signatum in publicum conferant, 36. Sicilia omni Pœnos expellit, 40. Romam redit, et res in Sicilia gestas narrat, 27, 5. ejus concertatio cum Patribus de dictatore dicendo, *ibid.* ei prorogatum imperium, 22. proconsul, ex Sicilia in Africam proficiscitur, 28, 4. legatus ad Attalum mittitur, 29, 11. refert de reddendis pecuniis, quæ a privatis collatæ erant, 16. proprætor, cum classe mittitur adversus Philippum in Macedoniam, 31, 3. mortis ejus causa a Publio et Marco filiis ludi funebres facti, 50.
- M. Valerius Lævinus creatur prætor, 39, 56. sortitur jurisdictionem peregrinam, 40, 1. *vid. et* 42, 58.
- M. Valerius Maximus, tribunus militum consulari potestate, 5, 14. iterum, 24.
- M. Valerius Maximus, consul, 9, 28. legatus dictatoris Papirii Cursoris, 40. prætor quartum, 41. censor, 9, 43. ab eo et collega viæ per agros publica impensa factæ, *ibid.*
- M. Valerius Messalla, præfectus classis, cum parte navium mittitur in Africam, 27, 5. populatur Africam, *ibid.* eum dictatorem dicere cupiens consul Lævinus prohibetur a senatu, *ibid.*
- M. Valerius Messalla creatur prætor, 34, 54.

sortitur jurisdictionem peregrinam, 55. creatur consul, 38, 35. legatus in Macedoniam, 41, 27. in locum Æmilii Papi sufficitur decemvir sacrorum, 42, 28.

M. Valerius legatus Æmilii Paulli in bello adversus Ligures, 40, 27.

M. Valerius Publicola, magister equitum, 7, 12. consul, 17 et 18. iterum, 19.

P. Valerius, Volesi F. cum Sp. Lucretio venit ad Lucretiam, 1, 58. jurat in verba, quæ Brutus præiverat, 59. consul creatur in locum Collatini, 2, 2. pugnat cum Tarquinia, 6. spolia legit, et triumphans Romam redit, 7. affectati regni insimulatur, *ibid.* submittit fasces populo, *ibid.* purgat se, *ibid.* Velie ædes subjicit, *ibid.* leges ab eo latæ, 8. cognomen Publicolæ ei datum, *ibid.* ad Veientium bellum proficiscitur, *ibid.* consul iterum creatur, *ibid.* cædit Etruscos, 11. creatur tertium consul, 15. quartum consul, 16. infesto exercitu in agrum Sabinum proficiscitur, hostes cædit, et Romam redit triumphans, *ibid.* moritur, copiis familiaribus adeo exiguis, ut funeri sumtus deesset, *ibid.* de publico elatum luxere matronæ, ut Brutum, *ibid.*

P. Valerius, consul, 2, 52.

P. Valerius Potitus, tribunus militum consulari potestate, 6, 6. socius imperii a Camillo lectus, *ibid.* tribunus militum consulari potestate iterum, 18. tertium, 27. quartum, 32. fundit Volscos et Latinos, *ibid.* quintum, 36. sextum, 42.

P. Valerius Flaccus, legatus ad Annibalem missus, 21, 6.

P. Valerius Flaccus, legatus Marcelli in pugna ad Nolam, 23, 16. præfectus classis, 34 et 38. *vid. et* 26, 8.

P. Valerius Lævinus creatur prætor, et sortitur Galliam, 41, 12.

P. Valerius Publicola, interrex, 3, 8. consul creatur, 15. ejus ad tribunos et plebem oratio, 17. oppugnat Capitolium, ab Herdonio servisque occupatum, 18. interficitur, *ibid.*

P. Valerius Publicola, consul, 7, 21. prætor, 23. dictator, 28.

P. Valerius Publicola, magister equitum, 8, 17.

T. Valerius, legatus, 24, 40.

Valetudinis ergo supplicatio facta, 40, 37.

Valetudinis populi causa supplicatio et feriæ, 42, 2.

Valetudini excusandæ sollemnia fuere cum jurejurando verba, 6, 22.

Vallaris corona, *vid.* Corona.

Vallum Macedonum, 33, 5.

— Romanorum, *ibid.*

Vardæi, pop. Illyrici, Epit. 56.

P. Varenus, prætor, prælio vincitur, Epit. 95.

Varro, *vid.* Terentius.

Vasa argentea in cella Jovis ex mulctaticia pecunia posita, 10, 23.

Vasa argentea et aurea Romani donant Atalo, Eumenia fratri, 35, 23.

Vasa ænea et argentea Gallica, 36, 40.

Vasa aurea quingentum pondo Romanis mittit Antiochus, 42, 6.

Vasorum aureorum et argenteorum ingens numerus Asiatico triumpho traductorum, 37, 59.

Vastetani, 37, 46.

Vates ex alieno errore quæstum facientes, 25, 1.

Vates Græcus Bacchanalia in Etruriam invehit, 39, 8.

Vaticanus ager, 10, 26.

Vaticini libri jubentur ad prætorem deferri, 25, 1.

Vecilius mons, 3, 50.

Vectigal novum statutum ex salaria annona, 29, 37.

Vectigal annuum in opera publica censoribus decretum, 40, 46.

Vectigal e metallis Macedonicis, 45, 18 et 29.

Vectigalia populi Romani sub nutu arbitrioque censorum fuere, 4, 8.

Vectigalia magna ex ferrariis et argentariis in Hispania instituit Cato, 34, 21.

Vectigalia summis pretiis locata, 39, 44. multa instituta, 40, 51.

Vectigalium annuorum dimidium ad opera publica facienda censoribus attributum, 44, 16.

Vectigalia Carthaginensium prædæ ac divisiui esse principibus, prohibet Annibal, 33, 46 et 47.

Vectius Messius, *vid.* Messius.

Vectones funduntur et fugantur ab M. Fulvio prætore, 35, 7.

Vectonum magnus exercitus Toletanis subsidio venit, 35, 22.

Veientes in fines Romanos excurrunt, 1, 15. a Romulo vincuntur, *ibid.* agri parte mulctatis in centum annos induciæ datæ, 15. vincuntur a Tullo, 27. *vid. et* 30 et 42.

Veientes Tarquinium juvant ad repetendum regnum, 2, 6. iis restituitur ager, 14. Veientem agrum, foedere ad Janiculum icto Romanis ademptum, restituit Porsena, 15. populantur Romanorum agrum, 43. minitantur se oppugnatos Romam, *ibid.* lacerant Romanos ad pugnam, 45. vincuntur, 46 et 47. adsidui magis, quam graves, hostes, 48. Fabii suscipiunt bellum privato sumtu cum Veientibus, *ibid.* Veientes Fabiorum victores, 50. vincuntur a Romanis, 51. denuo Romanis bellum inferunt, 53. fugantur, *ibid.* impetrant inducias quadraginta annorum, 54.

depopulantur extrema agri Romani, 4, 1. bellum renovant adversus Romanos, interfectis etiam eorum legatis, 17. vincuntur, 18 et 19. *vid.* Tolumnius. iis bellum indicatum, 30. compellunt Romanos in castra, 31. vincuntur, 33. Veientibus induciæ an-

INDEX IN T. LIVII

- norum viginti datæ, 35. Veiens senatus superbe respondet legatis Romanis, 58. iis indicitur bellum, 60.
- Veientes regem creant, 5, 1. quod improbatur ab Etruscis, *ibid.* septies rebellarunt, 4.
- Veii obsessi a Romanis, 4, 61. hibernacula ad Veios, 5, 2. *ea, quæ gesta sunt in obsidione Veiorum, narrantur capp. 7—21.* Veii capiuntur a Camillo, dictatore, 21. post decennalem obsidionem, 22. Veios migrare plebs Romana cupit, 24. inde turbæ, *ibid.* 25. 29 et 30. antiquatur lex de migrando Veios, 30. Veios fugiunt reliquæ Alliensis prælii, 37. multis eo confluentibus, fit jam valida manus, quæ, a Veiiis profecta, Camillo duce, repetit patriam, 46 et 48. rursus movetur actio transmigrandi Veios, 49 et 50. antiquatur ea rogatio, 55. qui Veios iverant, revocantur senatusconsulto, 6, 4.
- Veientanæ prædæ decimam partem vovet Apollini Camillus, 5, 21. quonam modo illa decima pars soluta fuerit, 23, 25 et 28.
- Veientani agri septena jugera plebi divisa, 5, 30.
- Velabrum, 27, 37.
- Velamenta supplicum, 25, 25. 29, 16. 35, 34. 36, 20.
- Velia, regio altissima in urbe Roma, 2, 7. ibi inædificare incipit P. Valerius, *ibid.* Velie ædes subicit, *ibid.*
- Velia, urbs Lucaniæ, 26, 39.
- Velites ut in legionibus essent, institutum, 26, 4. eorum armatura, 31, 35. 38, 21.
- Velitræ in Volscis, 2, 30. eo colonia a Romanis deducta, 31. numerus colonorum auctus, 34.
- Veliterni deficiunt, 6, 13 et 21. vincuntur, 22. *vid. et* 29. incursant Romanorum agrum, 36. oppugnant Tusculum, *ibid.* obsidentur a Romanis, *ibid.* et 37. 38 et 42. vastant Romanorum agrum, 7, 15. rursus deficiunt, 8, 3 et 12. in eos, quod toties rebellassent, graviter sævitum, 14. jussi trans Tiberim habitare, ut ejus, qui cis Tiberim deprehensus esset, usque ad mille pondo clarigatio esset, *ibid.*
- Veliternus ager, 2, 31. 30, 38.
- Venaliū Portoria, *vid.* Portorium.
- Venatio leonum et pantherarum data Romæ ab M. Fulvio, 39, 22.
- Venatio omnis generis ex sue mansueto, 35, 49.
- Venationis prætextu occupatum et proditum Tarentum, 25, 9.
- Veneficæ matronæ ad centum septuaginta damnatæ, 8, 18.
- Veneficia, deque iis quæstiones, 39, 8. 38 et 41. veneficorum ad duo millia damnata, *ibid.* *vid. et* 40, 37.
- Venenum habent reges ad incerta fortunæ, 30, 15.
- Veneni poculum Demetrio, Philippi filio, datum, 40, 24.
- Veneti in Italia ab Henetis et Trojanis oriundi, 1, 1. sinum circumcolunt maris Adriatici, 5, 33. *vid. et* 10, 2. subiguntur a Cæsare, Epit. 104.
- Venetia, 41, 32.
- P. Ventidius, Epit. 127.
- Ventorum atrox tempestas, 40, 2.
- Ventris et ceterorum membrorum apologus, 2, 32.
- Venus, 10, 31. ejus ædes prope circum, *ibid.* facta ex ære mulctatio matronarum stupri damnatarum, *ibid.*
- Veneri et Marti pulvinar in lectisternio, 22, 10.
- Venus Cloacina, 3, 48.
- Venus Erycina, 22, 9. ejus ædes dedicatur a Q. Fabio Maximo, 23, 30 et 31. ejus ædes extra portam Collinam, 30, 38. *vid. et* 40, 34.
- Veneris ædes sine ullo vestigio cremata, 41, 2.
- Venusia a Postumio consule capta: eo colonia deducta, quæ deinde suppleta, 31, 49.
- Venusiam fugit post cladem Cannensem consul Romanus, 22, 49. tum reliquæ exercitus, 54. *vid. et* 27, 2. 20 et 41.
- Venusini profugos a Cannensi pugna benigne et hospitaliter excipiunt, 22, 54. Romanis fidi, dum aliæ coloniæ detrectant imperium, 27, 10.
- Ver sacrum vovetur, 22, 9 et 10. id ex pontificum jussu consules faciunt, 33, 44. instauratur, 34, 44.
- Ver procellosum, 40, 2.
- Veragri, 21, 38.
- Verbenæ, 30, 43.
- Verbis quibusdam in sollemni precatone omissis, instaurantur Latinæ feriæ, 41, 21.
- Vercellius, auctor defectionis Hirpinorum, securi percutitur, 23, 37.
- Vercingetorix, dux Arvernorum, Epit. 107.
- Vergæ, oppidum, a Pœnis deficit ad Romanos, 30, 19.
- Vergium castrum in Hispania capitur a Catone, consule, 34, 21.
- Vergestanus princeps venit ad Catonem, consulem, 34, 21. Vergestani venditi, *ibid.*
- Vergiliarum situs, 21, 35.
- Vermina, filius Syphacis, 30, 40. mittitur adversus Masinissam, eumque in fugam vertit, 29, 33. Carthaginiensibus venit auxilio, 30, 36. ejus exercitus cæditur et fugatur, *ibid.* legati petunt a senatu, ut rex socius et amicus appelletur, 31, 11. legatis Romanis obviam progreditur, et ab iis leges pacis accipit, 19. ad confirmandam pacem jubetur legatos Romam mittere, *ibid.*
- Vernum æquinocmium, 33, 3.
- Veromandui, Epit. 104.
- Verona, urbs, 5, 35.
- Verrugo, oppidum, 4, 1. recipitur, 55. præsidium Verrugine amittitur, 58. Verruginem præsidio obtinet C. Æmilius, tribunus militum, 5, 28.

HISTORIARUM LIBROS.

- Versus Fescenninus**, 7, 2.
- Verulanus**, populus Hernicæ gentis, 9, 42. leges suas, quam civitatem Romanam, malunt, 43.
- Verutum**, telum, 8, 18. 10, 29. 21, 56.
- Vescelia**, oppidum Hispaniæ, expugnatur ab M. Fulvio Nobiliore, 35, 22.
- Vescia**, urbs Ausonum, 8, 11. 9, 25. venit in potestatem Romanorum, *ibid.*
- Vescini**, 10, 20.
- Vescinus ager**, 10, 21 et 31.
— saltus, 10, 21.
- Veseria**, 8, 8. 10, 28.
- Vesparum** ingens examen Capusæ in forum advolavit, et in Martis sede consedit, *vid.* Prodigium.
- Vesta**, 1, 20 et 52. Vestæ æterni ignes, *ibid.* et 26, 27.
- Vestæ pulvinar** in lectisternio, 22, 10. ejus sedes ab incendio servata opera servorum, 26, 27. in ædis penetrali conditum fatale pignus imperii Romani, *ibid.*
- Vestæ penetralis ignis** extinctus, 28, 11. 41, 2. supplicatio ad Vestæ, 28, 11.
- Vestalis Rhea Silvia**, mater Romuli, 1, 3 et 4.
- Vestales virgines** a Numa Pompilio lectæ, 1, 20. iis stipendium de publico statutum, *ibid.* virginitate aliisque cærimoniis sanctæ factæ, *ibid.*
- Vestales virgines** sacraque in plastrum imponit L. Albinus, et Cære pervehit, 5, 40.
- Vestaliū hospitium** a Cæritibus religiose cultum, 7, 20.
- Vestalis virgo**, incesti rea, absolvitur, sed jubetur abstinere joci, colique sancte potius, quam scite, 4, 44.
- Vestalis virgo**, incesti comperta, viva defoditur, 8, 15. 22, 27.
- Vestalis**, cujus custodia ejus noctis fuerat, qua ignis in Vestæ sede extinctus, jussu pontificis cæsa est flagro, 21, 11. 41, 2.
- Vestia Oppia**, Attellana mulier, quæ quotidie sacrificarat pro salute et victoria populi Romani, in possessionem bonorum libertatemque restituitur, 26, 33 et 34.
- Vestimenta** ad exercitus missa, 32, 27. 44, 16. in Vestimentum petitionis causa album addi vetitum, 4, 25.
- Vestem** mutare solent rei et eorum propinqui, 2, 61. 6, 20.
- Vestes stragulæ pretiosæ** ex Asia Romam advectæ, 39, 6.
- Vestina cohors**, 44, 40.
- Vestinus populus** conjungit se Samnitibus, 8, 29. iis bellum indictum, *ibid.* vincuntur uno proelio, *ibid.* cum iis fœdus ictum, 10, 3.
- Vesuvius**, mons, 8, 8.
- Veterani** donantur agris, 31, 4.
- Veteres campi**, 25, 16.
- Veto**, vox tribunorum intercedentium, 6, 35.
- Vettii**, gens Macedonica bellicosa, 45, 30.
- Veturia**, mater Coriolani, proficiscitur in filii castra, ejusque flectit animum, 2, 40.
- Veturia**, centuria juniorum, 26, 22.
— seniorum, *ibid.*
- C. Veturius**, consul, 3, 31. ei ab Allieno dies dicta, *ibid.* in locum C. Horatii Pulvilli augur legitur, 32.
- C. Veturius**, tribunus militum consulari potestate, 6, 32. secundum, 36.
- L. Veturius**, decemvir, 3, 33.
- L. Veturius**, tribunus militum consulari potestate, 6, 38.
- L. Veturius Philo**, dictator comitiorum habendorum causa, 22, 23. censor, 27, 6. moritur, *ibid.* *vid.* et 34.
- L. Veturius Philo**, ædilis curulis, 27, 6. prætor, *ibid.* sortitur jurisdictionem peregrinam et Galliam, 7. proprætor Galliæ, 22. legatus, 28, 9. a M. Livio dictatore consul creatur, et Bruttii, provincia, ipsi decernuntur, 10. ejus res gestæ, 11. habet comitia consularia, 38. magister equitum, 29, 11. a Scipione ex Africa mittitur Romam, 30, 38. exponit victoriam Scipionis, 40.
- M. Veturius**, tribunus militum consulari potestate, 5, 13.
- T. Veturius Calvinus** consul creatur, 8, 16. iterum, 9, 1. sub jugum mittitur, 6. deditur Samnitibus, 10.
- T. Veturius Geminus**, consul, Volcos fundit fugatque, 3, 8. ovans urbem ingreditur, 10.
- T. Veturius Gracchus Sempronianus** augur, in locum Sempronii Gracchi, sufficitur, 41, 26.
- Ti. Veturius Philo** creatur flamen Martialis, in locum M. Æmilii Regilli, 29, 38.
- C. Vetusius**, consul, 2, 19.
- T. Vetusius**, consul, 2, 28. contra Æquos, qui agrum Romanum invaserant, proficiscitur, 30.
- Vexillarius**, 8, 8. 35, 5.
- Vexillum**, 8, 8.
- Vexillum** in hostes jactum, 25, 14. *vid.* Signum.
- Ufentina** tribus addita, 9, 20.
- Uffugum**, oppidum, deficit a Pœnis ad Romanos, 30, 19.
- Via Æmilia**, a M. Æmilio Lepido munita, 39, 2.
— Appia, 7, 39. quando munita, 9, 29. *vid.* et 22, 1 et 55.
— Flaminia, C. Flaminii censoris opus, 22, 11.
— a C. Flaminio consule perducta a Bononia ad Arretium, 39, 2.
— per Formianum montem, 39, 44.
— Gabina, 2, 11. 3, 6. 5, 49.
— Latina, 2, 39. 10, 36. 26, 8.
— Lavicana, 4, 41.
— a Martis silice ad Bovillas, perstrata, 10, 47.
— Nomentana, eademque Ficulnensis, 3, 52.
— Salaria, 7, 9. 3, 32.
— Fornicata Romæ, 22, 36.
— Sacra, 2, 13.
- Viæ** per agros a censoribus publica impensa factæ, 9, 43.

INDEX IN T. LIVII

Volaterrani interamenta navium et frumentum pollicentur Scipioni, 28, 45.

Volcæ, 21, 26.

Volcentes ab Annibale deficiunt ad Romanos, 27, 15.

Volero Publilius, *vid.* Publilius.

Volerones ab Ap. Claudio tribuni plebis vocati, 2, 57.

Volones, id est, servi in militiam conscripti, 22, 57. 23, 32. 24, 11. libertatem tacitis votis expostulant, 24, 14. iis libertatem promittit Ti. Gracchus, referentibus capita hostium, *ibid.* capita hostium abscindunt, quæ abjicere jubentur, 15. iis datur libertas, 16. segniores ex iis notantur, *ibid.* Beneventi in publico pileati epulantur omnes, *ibid.* simulacrum celebrati ejus diei Gracchus Romæ pingi jubet in æde libertatis, *ibid. vid. et* 25, 20 *et* 22. Volones in undevicesimam et vicesimam legiones scripti, 27, 38. *vid. et* 28, 46.

Volsci petuntur bello a Tarquinio Superbo, 1, 53.

in Volscos missi ad frumentum comparandum, 2, 9. Volsci comparant auxilia, quæ mittant Latinis, 22. obsides dant trecentos principum liberos, *ibid.* occultum parant bellum, *ibid.* veniunt ad oppugnandam urbem, 24. vincuntur, 25. Volsci Romanis bellum inferunt, 30. vincuntur, *ibid.* iis Veliternus ager ademptus, 31. Volsci Antiates victi, 33. ad ludos Magnos magna Volscorum vis Romam venit, 37. exacti urbe, *ibid.* concitati ab Att. Tullo, deficiunt a Romanis, 38 *et* 39. retro abducuntur a Coriolano, 40. redeunt in agrum Romanum, *ibid.* rebellant, 42. castra ponunt in Latino agro, sed vincuntur, et nullum genus calamitatis contumeliæque non editum in Volscos, 53. iis induciæ in annos quadraginta datæ, 54. Volsci instaurant bellum, 58. vincunt Romanos, 59. oppugnant castra Romanorum, 64. vincuntur, 65.

prædantur agros Hernicorum, 3, 6. pergunt in agros Romanos, sed cæduntur magno numero, et nomen eorum prope deletur, 7 *et* 8. Volsci et Æqui bellum instaurant, 10. vincuntur, 22. *vid. et* 60.

obsident Ardeam, 4, 9. a Romanis obsidentur, *ibid.* victi, dedito duce, sub jugum mittuntur, 10. cum Æquis denuo Romanis bellum inferunt, 26. oppugnant castra consulis, 27. castra Volscorum capiuntur, 29. captivi, præter senatores, venundantur, *ibid.* denuo bellum inferunt Romanis, 37, 55 *et* 56. vincuntur, 57. capiunt Verruginem, oppidum, 58. eorum agros depopulantur Romani, 59. vincuntur Volsci, 61.

præsidium obsident ad Anxur, 5, 16. pacem impetrant, 23.

iterum capiunt arma adversus Romanos, 6, 2. eorum castra capit Camillus, *ibid.* ad deditionem subiguntur, *ibid.* renovato

bello, vincuntur, 6—8. rebellant, 11. unde Volcis et Æquis toties victis suffecerint milites, 12. vincuntur, 13. Prænestinis conjuncti, expugnant Satricum, 22. vincuntur, 23 *et* 24. populantur agrum Romanorum, 31. eorum agri devastantur a Romanis, *ibid.* funduntur, 32.

vincuntur, 7, 27.

eorum exercitus consedit ad Satricum, 8, 1. cum Volcis dubio Marte pugnatum, *ibid.* fugiunt nocte, *ibid.*

Volsci Antiates, 2, 33.

Volsci Ecetrani, 2, 25.

Volscus ager, 10, 1.

Volscus, *vid.* Publilius.

Volsciani, Hispaniæ populi, 21, 19. eos contra Pœnos sollicitant legati Romani, *ibid.* eorum celebre per Hispaniam ad legatos Romanos responsum, *ibid.*

M. Volscius Fictor, qui tribunus plebis fuerat, testis in Cæsonem Quintium existit, 3, 13. ei diem dicunt A. Cornelius et Q. Servilius, quæstore, quod falsum pro testimonio dixisset, 24. damnatus et in exilium ire jussus, 29.

Vol sinienses, vel Volsinii, gens Etrusca, incurant agros Romanos, 5, 31. vincuntur, 32. iis induciæ in viginti annos datæ, *ibid.* apud Volsinios clavi fuere indices annorum, fixi in templo Nortiæ, Etruscæ Deæ, 7, 3. Volsiniensium aliquot castella vi capit P. Decius, consul, 9, 41. eorum ager vastatur ab L. Postumio, consule, 10, 37.

Volsinii, urbs, 10, 37. 27, 23.

Voltumnæ fanum, 4, 23. 5, 17. ad Voltumnæ fanum concilium omni Etruriæ indictum, 4, 23. 25, 61. *et* 5, 17. fit ibi conjuratio adversus Romanos, 6, 2.

Volucres supervolantes ad terram delapsas clamore militum, Coelius ait, 29, 25.

Volumnia, uxor Coriolani, 2, 40.

L. Volumnius, consul, cum Sallentinis prospere bellum gerit, 9, 42. iterum consul, 10, 15. in Samnium profectus, relinquit provinciam, ut Ap. Claudio collegæ opem ferat, 18. et, post aliquam adversus eum altercationem, egregiam cum eo victoriam reportat, *ibid. et* 19. redit in Samnium, et opprimit Samnites prædatores Campaniæ, 20. prudentia ejus et moderatio in comitiis consularibus, 20 *et* 21. ex senatusconsulto et plebiscito ei prorogatum in annum imperium, 22. in Samnio feliciter res gerit, 30 *et* 31. ejus uxor Virginia, *vid.* Virginia.

P. Volumnius creatur consul, 3, 10. legatus ab Æquorum duce Graccho Clælio spernitur, 25.

Voluntaria collatio senatorum ad levandam ærarii inopiam, 26, 36. *vid. et* 5, 60.

Voluntariam militiam professis jubentur æra procedere, 5, 7.

Voluntarii milites, 5, 16. 27, 46. 28, 45. 29, 1. 37, 4.

HISTORIARUM LIBROS.

Volustana, jugum Cambuniorum montium vocant, 44, 2.
Vorago in foro Romano nequit conjectu terræ expleri, 7, 6. Curtius se devovet, et, equo insidens, armatus se in specum immittit, *ibid.*
Vortumnus, Deus, 44, 16.
Vota quinquennalia, 27, 33. 30, 27. 31, 9. decennalia, 42, 28.
Vota nuncupant consules in Capitolio, antequam in provincias profisciscantur, 41, 32. 42, 49.
Vota valetudinis populi causa, 42, 2.
Voti, quo consul ludos magnos Jovi vovet, formula, 36, 2.
Votum præeunte pontifice factum, 4, 27.
Votum incertæ pecuniæ an possit suscipi? 31, 9.
ad Votum, inconsulto senatu conceptum, pecunia de publico negatur, 36, 36.
Vox noctu audita humana clarior de adventu Gallorum, 5, 32.
Vox noctu audita ex delubro Proserpinæ Locris, 29, 18.
Urbanæ tribus, *vid.* Tribus.
Urbanæ legiones, *vid.* Legiones.
Urbium primordia, miscendo humana divinis, augustiora facta, *Præf.*
Urbium veteres conditores natam sibi e terra prolem ementiebantur, 1, 8.
Urbes dirutæ, ne venirent in hostium potestatem, 31, 28.
Urbes captæ diripi solent, non deditæ, 37, 32.
Urbes orbis terrarum maximæ Roma et Carthago, 38, 50.
Urbibus parcebant veteres Macedones, quo haberent imperium opulentius, 32, 33.
Urbicua, oppidum Hispaniæ, capitur a Q. Fulvio Flacco, 40, 16.
Urinatores, 44, 10.
Urites, Italiæ populus, 42, 48.
C. Ursanius, tribunus plebis, 33, 22.
Ursi et elephantum in ludis Circensibus, 44, 18.
Uscana, oppidum, 43, 12. 20, 21 *et* 23. ab Uscanensibus cæditur Ap. Claudius, 12.
Utens fluvius, 5, 35.
Uticam T. Otacilius cum classe trajicit, 25, 31. alia in Uticensem agrum exscensio, 27, 5. circa ipsa mœnia Uticæ prædas agunt Romani, 28, 4. Uticam mittit classem Scipio, 29, 28. Uticam frustra oppugnat Scipio, 35. rursus obsidet, 30, 3. 5 *et* 8. classem Scipionis ad Uticam invadunt Carthaginenses, 9 *et* 10.
Utrarii, 44, 33.
Vulcanus, 1, 37. 8, 18. ei sacrata arma et spolia hostium succenduntur, 1, 67. 30, 6. 41, 16. in lectisternio pulvinar Vulcano et Vestæ, 22, 10.
Vulcani caput ardet, *vid.* Prodigium.
— area, 9, 46. 39, 46. 40, 19.
— ædes, in Campo, 24, 10.
— insulæ, 21, 49 *et* 51.
Vulsinienses, *vid.* Volsinienses.

(145)

Vultures sex, augurium Remo, duodecim Romulo, 1, 6.
Vulturii et canes intacta relinquunt cadavera absumtorum pestilentia hominum boumque, 41, 26.
Vulturnus, urbs Etruscorum, capitur a Samnitibus dolo, et Capua appellatur, 4, 37.
Vulturnus, fluvius, 8, 11. 10, 20 *et* 31. 22, 14 *et* 15. 23, 14. 19 *et* 36. 32, 29.
ad Vulturni ostium castellum communitum, ubi postea urbs fuit, 25, 20 *et* 22. Vulturum colonia deducta, 34, 45. *vid. etiam* 36, 37.
Vulturnus ventus, 22, 43. prospectum, in prælio cum Annibale, multo pulvere in ora volvendo, adimit Romanis, 46.
Uxoris corruptæ ira maritum stimulat, ut alienigenas in regionem inducat, sui ulciscendi causa, 5, 33.
Uxores suas liberosque cædunt viri, ne veniant in manus hostium, 28, 23.

X.

Xanthippus Lacedæmonius: ei insidias pro beneficio reddunt Pœni, 28, 43.
Xenarchus, prætor Achæorum, quærit privatæ gratiæ aditum apud Perseum, 41, 28.
Xenoclides, Chalcidensis princeps, amicus Romania, 36, 38. 50 *et* 51.
Xenophanes princeps legationis a Philippo missæ ad Annibalem, in præsidia Romana incidit, 23, 33. astu elapsus, foedus facit cum Annibale, *ibid.* rursus captus a Romanis, ad consulem, ac deinde Romam deportatur, 34 *et* 38.
Xenophon, Achæus, 32, 32.
Xychus ordinem facinoræ, quo Demetrius circumventus fuerat, aperit Philippo, 40, 55.
Xyline Come, 38, 15.
Xyniæ, oppidum, 32, 13. 33, 3. 39, 29.

Z.

Zacynthus, insula propinqua Ætolis, 21, 7. 26, 24. eam capit Lævinus, 26, 24. quum Philippi fuisset, mox Amyndri, ac deinde Achæorum, ab Achæis eam repetit T. Quintius, et Romanis tradi jubet, 36, 32.
Zama, urbs, quinque dierum iter abest a Carthagine, 30, 29.
Zama, *sive fortasse Same*, insula, 32, 16.
Zelasium, promontorium, 31, 46.
Zeno, princeps Magnetum, vir magnæ auctoritatis, T. Quintium Magnetibus placat, 35, 31.
Zeno, Sardibus ab Antiocho præfectus, 37, 44.
Zeno, præfectus Philippi, cæditur ab Athamanibus, 38, 1 *et* 2.
Zephyrium, oppidum, 33, 20.

INDEX IN T. LIVII HISTOR. LIBROS.

Zerynthii Apollinis templum, 38, 41.

Zeuxidas, Acarnanum prætor, 33, 16.

Zeuxippus, princeps Bœotorum, auctor Romanæ societatis, ob hanc causam non creatur Bœotarcha, 33, 27. Brachyllam Bœotarchen tollendum curat, 28. accusatur cædis, *ibid.* fugit Tanagram, deinde Athenas, *ibid.*

Zeuxis, præfectus Antiochi, præest mediæ (146)

aciei in pugna adversus Romanos, 37, 41. legatus mittitur ad Scipionem, 45. ejus oratio de pace, *ibid.*

Zoippus, gener Hieronis, tutor Hieronymi, 24, 4 et 5. legatus ad regem Ptolemæum, voluntarium sibi consciat exsilium, 26. ejus uxor Heraclea et filie a Syracusanis interficiuntur, *ibid.*

Zyboea devictus a Nicomede, 38, 16.

FINIS.

LONDINI:

EXCUDEBANT GILBERT & RIVINGTON,

IN VICO DICTO ST. JOHN'S SQUARE.

THE BORROWER WILL BE CHARGED
AN OVERDUE FEE IF THIS BOOK IS
NOT RETURNED TO THE LIBRARY ON
OR BEFORE THE LAST DATE STAMPED
BELOW. NON-RECEIPT OF OVERDUE
NOTICES DOES NOT EXEMPT THE
BORROWER FROM OVERDUE FEES.

Harvard College Widener Library
Cambridge, MA 02138 (617) 495-2413

